

Kálaad Zembî : So, á Gúgwáan

Makaa New Testament

Contents

Jɔɔɔ Kéel Matiyô nyə á cilə yí	1
Jɔɔɔ Kéel Márkus nyə á cilə yí	54
Jɔɔɔ Kéel Lúkas nyə á cilə yí	86
Jɔɔɔ Kéel Yuánes nyə á cilə yí	141
Misóólúgú mí búúd ɔ lwámá	181
Kálaad Pwôl nyə á cilə buud ɔ Róma yé	231
Kálaad ashúshwóógú Pwôl nyə á cilə buud ɔ Kɔrênt yé	256
Kálaad ábɛɛ Pwôl nyə á cilə buud ɔ Kɔrênt yé	279
Kálaad Pwôl nyə á cilə buud ɔ Galátia yé	294
Kálaad Pwôl nyə á cilə buud ɔ Ifêz yé	304
Kálaad Pwôl nyə á cilə buud ɔ Filipî yé	313
Kálaad Pwôl nyə á cilə buud ɔ Kolósia yé	319
Kálaad ashúshwóógú Pwôl nyə á cilə buud ɔ Tesaloníka yé	325
Kálaad ábɛɛ Pwôl nyə á cilə buud ɔ Tesaloníka yé	331
Kálaad ashúshwóógú Pwôl nyə á cilə Timotê yé	334
Kálaad ábɛɛ Pwôl nyə á cilə Timotê yé	342
Kálaad Pwôl nyə á cilə Títus yé	347
Kálaad Pwôl nyə á cilə Fúlmdɛ yé	351
Kálaad bwó á cilə Wəheburə yé	353
Kálaad Zhâk nyə á cilə yé	372
Kálaad ashúshwóógú Pyêr nyə á cilə yé	379
Kálaad ábɛɛ Pyêr nyə á cilə yé	387
Kálaad ashúshwóógú Yuánes nyə á cilə yé	392
Kálaad ábɛɛ Yuánes nyə á cilə yé	399
Kálaad aléel Yuánes nyə á cilə yé	401
Kálaad Yúda nyə á cilə yé	403
Kálaad Mbúgúlú mɔ Yuánes	406

Kálaad Zembî : Sɔ́ á Gúgwáan

New Testament in Makaa

Language: Makaa

Provided by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-06-27 from source files dated 2017-06-26.

d1606f4a-0ada-5be8-9b44-23b40e4b3495

ISBN: 978-1-5313-0405-8

Jɔɔ Kéel Matiyô nyə á cilə yí

Isâ í dúgyá nə Jɔɔ Kéel Matiyô nyə á cilə yí

Nə Matiyô, nə Márkus, nə Lúkas zə bəd Yuánes wə bwə á cilə Jɔɔ Kéel mə Yésus-Krist. Matiyô nye nyə á tééd fwo bul bwiing mətéédúlé mə cug mə Yésus, nə ntáán nyé, nə byélé dé, nə ikágó byé. Nyə á bul cilə shú nə Oyúden bwə mpúg nə Yésus wə jí Cí Zembí nyə á kaag yé. Matiyô mə cwééd ciyá «Faan» cɔ ija məwúm mətón.

Jɔɔ Kéel mə Matiyô ji nə jé nkúmba sâ nə nyə á sɛɛg fwámé mama kəw lú mínjígúla mí Yésus tən icé í kaand itón:

- (1) Kaand nyə á lás mbúh dí gwów yí ngə lwágulə nda búúd bwə jálá nə bwánd Faan mə Zembí nə (lúu 5 kə kumə 7).
- (2) Minjígúla myâ váál bwə jálá nə jaaw búúd Faan mə Zembí dɔɔng yí (lúu 10).
- (3) Mikanda zangbá mí ngə lwágulə ndimba sâ á Faan mə Zembí yí (lúu 13).
- (4) Cug á omínyɔɔh í jálá nə bə Faan mə Zembí dɔɔng dí yí (lúu 18).
- (5) Nə váál múúd mə jálá nə ji mpwándəd nə Faan mə Zembí í bá ntɔ yí (lúu 24 kə kumə 25).

Matiyô ngə lwágulə nyədí Jɔɔ Kéel dí nə Yésus ji Cí í á zə cwíy Faan ágúgwáan yí, nyə á zə sá nə buud bwə nyífg Faan dɔɔng dí, bwə bəg nə icug í ngə kala mínjígúla.

Impáámbə í Yésus

(Luk 3.23-38)

1 ^aSə mə zə tɔɔlə impáámbə í Yésus-Krist, mbyél mə ^{*}Dávid, mbyél mə ^{*}Aburaham.

^{2b}Aburaham nyə a byâ ^{*}Izaag. Izaag mú byâ ^{*}Yákwab. Yákwab mú byâ Yúda bənɔh omínyɔɔh bə. ^{3c}Yúda mú byâ Fares bá Zára, nyɔɔngú wán wə Tamar. Fares mú byâ Esrom. Esrom byâ Aram. ⁴Aram byâ Aminadab. Aminadab byâ Naáson. Naáson byâ Salumon. ^{5d}Salumon bá Ráhab bwə mú byâ Bowaz. Bowaz bá Rut bwə mú byâ Obed. Obed mú byâ Yése, ^{6e}Yése ka byâ Dávid.

Njwú-buud Dávid bá kúsə mə Uri bwə mú byâ Sálumun. ^{7f}Sálumun mú byâ Robwam. Robwam byâ Abiya. Abiya byâ Azaf. ^{8g}Azaf byâ Zhwozafat. Zhwozafat byâ Zhworam. Zhworam byâ Oziyas. ^{9h}Oziyas byâ Yótam. Yótam byâ Akwaz. Akwaz byâ Ezekyas. ¹⁰ⁱEzekyas byâ Manase. Manase byâ Amon. Amon byâ Zhwoziyas. ^{11j}Zhwoziyas músə byâ Zhekoniya bənɔh omínyɔɔh bə. Ja jɔɔngú wə buud ɔ ^{*}Izurəyél bwə á kə míkwmá mí dɔɔmb dí ^{*}Babilon yí.

¹²Núh Babilon, Zhekoniya músə byâ Salátiyel. Salátiyel mú byâ Zorobábel. ¹³Zorobábel byâ Abyúd. Abyúd byâ Eliyakim. Eliyakim byâ Azor. ¹⁴Azor byâ Sadog. Sadog byâ Ashim. Ashim byâ Eliyud. ¹⁵Eliyud byâ Elyazar. Elyazar byâ Mátan. Mátan byâ Yákwab. ^{16k}Yákwab byâ Yóseb, ngwúm mə Maríya. Maríya wɔɔngú wə nyə a byâ Yésus, bwə dɔ jɔw nə Krist, Cɔgye buud Zembí nyə á bwey kaag yé.

^a1:1 Rom 1.3-4; 2Tm 2.8; Mat 20.30-31

^b1:2 Mət 21.2-3; 25.26; 29.32-30.24 ^c1:3 Mət 38.29-30; Rut 4.18-22

^d1:5 Ráhab: Zho 2.1-24 Rut bá Bowaz: Rut 1-4 ^e1:6 2Sa 11-12

^f1:7 2Ib 11.1-13.22 ^g1:8 2Ib 13.23-21.20; 26.1 ^h1:9 1Ib 26.1-28.27

ⁱ1:10 2Ib 29.1-33.25 ^j1:11 2Ib 34.1-36.21 ^k1:16 Luk 1.27

¹⁷ Ntô ikala í búúd í á byêl wûm nâ inî, téédúla wâ Aburaham kâ jé wâ Dávid. Í á bâ wûm nâ inî wúlâ wâ Dávid kâ jé ja buud ó Izurâyêl bwâ á kâ mîkwám mí dǝǝmb dí Babilon yí. Bíl wûm nâ inî í á nyinggâ byêl tééd ja bwâ á kâ mîkwám dí yí kâ jé wâ Kríst.

Byélé má Yésus-Kríst

¹⁸ Byélé má Yésus-Kríst í á bâ ntúga: Nyooŋgú yé Mariya bá Yóseb bwâ á bâ nâ cęǵlá bâ. Nji bwâ kú fwo mpúya, Mariya mú ŋwa bum nâ ŋkul má ŋkǵŋkǵ Shíshim. ¹⁹ Yóseb nye mú tǵduga ná a wêny cęǵlá bâ wooŋgú. Nji nda nyâ á bâ tǵtǵlí muud ná nyâ á cǵel béegya nâ Mariya shwoó, kú wâ nyâ shwôn. ²⁰ A ŋǵó tǵduga ntó, *éŋǵales má Yawé mú zâ lésa nâ nyâ ntámád ná: «Yé Yóseb Mwân má *Dávid, wo kú fúndâ bálâ Mariya, nǵcé mwán jí nyâ mwǵ dí éne ŋǵá zhu wâ ŋkǵŋkǵ Shíshim. ²¹ mA bá byâ mwámudûm, wo bá gwiid nyâ ná Yésus, nǵcé nyâ wâ má bá cǵg kúl búúd jé nâ *misóm.»* ²² Sǵǵlǵgú ní wêsh í á bwâma nâ ciyá Zembí nyâ á bwey ci mpu má *múúd micúndó yé dí yí, ná:

²³ nSás lú mudá njúl ná ncwíyê í bá ŋwa bum,

í mú byâ mwámudûm.

Bwâ bá ðu jǵw nyâ ná Imanuwêl.

Jínâ dǵoŋg í kó ná Zembí jisâ sǵdí.

²⁴ Ja Yóseb má juum yí, a mú sá nda éŋǵales má Yawé nyâ áma ci nâ nyâ ná. Nyâ á shwal bá Mariya, ²⁵ nji bá bwâ kú sęęgya, kâ jé ja Mariya má byâ mwámudûm yí. Yóseb mú námâ gwiid Mwân wooŋg ná Yésus.

Ompuye ó ísâ bwâ kâ gúmál Yésus

2 Yésus nyâ a byêl ŋgwála á Betulehem, shí á Yudéa, Herod ŋǵó jwú nâ loom. Ja Yésus má shín byêl yí, bǵǵl búúd bwâ á zhu ŋǵe kǵǵmb jwǵw í ðu cúwo yí, zâ jé Yurúsalem. Buud bǵoŋgú bwâ á bâ mǵma ompuye ó ísâ, bwâ á ðu bigas wǵacén-cení. ² pBwâ á ka ŋǵá jî ná: «Njwú *Oyúden ŋǵó kúnǵw byêl yé, jí ŋgow? Sâ á dǵg acén-cení yé kǵǵmb jwǵw í ðu cúwo yí. Sâ má kâ zâ yâ nyâ gúmá.» ³ Lǵŋ ní í á ka zâ tí Njwú-buud Herod mǵkuú shí, bǵnǵŋ buud wâ Yurúsalem bēsh. ⁴ Ntô a mú jǵw mǵlúúú myâ ofada nâ *Oyǵguli ó mǵcǵę wâ kúl búúd *Izurâyêl. A mú jî bwo ná bwâ jááwug nyâ kúl í á bâ ná *Kríst mǵ bá byêl yí. ⁵ Bwâ ná né ná: «Betulehem, ŋgwála á Yudéa.» Sâ jǵoŋgú wâ *múúd micúndó nyâ á cilâ yí, ná:

⁶ qYé Betulehem, ŋgwála á Yudéa, Wo kú dǵg ná wo wâ má búl cǵwáǵuwo mǵŋgwála myâ Yudéa myêsh dí, nǵcé wúl mbyágá wô í bá bâ cí ánúní. Nyâ wâ má bá wíl kúl búúd jâm Izurâyêl.

⁷ Ntô Herod mú jǵw ompuye ó ísâ óni shwoó, ná bwâ mpúg jaaw nyâ baan ácén-cení wooŋgú nyâ á tééd nyínúla jon dí yí. ⁸ Ná ndéé nyâ mú kǵnd bwo Betulehem. Nyâ ná: «Kagâ. Bí kǵg mpu wám-bulâ kúl Mwân wooŋg jisâ yí. Bí má kâ kwey nyâ, bí músâ zâ jaaw mǵ, mǵ bǵg námâ kâ yâ nyâ gúmá.»

⁹ Ja bwâ má shín gwǵgulâ njwú-buud yí, bwâ mú kyey. Bwâ mú kwo dǵg ácén-cení bwâ á fwo dǵg kǵǵmb jwǵw í ðu cúwo yé, a ŋǵá kâ bwo shwóg. A mú kâ ná ndéé, kâ jé kúl mwân nyâ á bâ yí, a mú shigula cínǵoŋg gwǵw. ¹⁰ Ja bwâ má

*1:21 Kál lú Oyúden dí, jínâ lú Yésus í kó ná Cęgye buud.

¹1:18 Luk 1.35 ^m1:21 Sôm 130.7; Mat 1.25; Luk 1.31; Mis 4.12

ⁿ1:23 Iza 7.14 ^o1:25 1.21 ^p2:2 Luk 2.4-7 Njwú Oyúden: Mat 27.11

^q2:6 Msh 5.2; Yuá 7.42

dúg ntó yí, bwó mú bul shwas. ¹¹Bwó mú nyíi njów, dúg mwân bá nyɔɔngú yé Mariya. Bwó mú kúd mǎmpwoombú shí, yə mwân gúmá. Nó ndéé bwó mú juw íwǎle byán, ɲwa ísá í gúmá bwó á zə nə ndí yí, cwámbulə nyə. Ísá byɔɔng í á bə, nə or, nə *cáá nə *mîr.

¹²Nó ndéé, Zembî mú kéwuli bwo ntámád ná bwó kú ná kwo kə wó Herod. Ntó bwó mú kyey zhíí shúsúd, nyíngǎlə kə bwádfí.

Bwó kə shwaaw nə mwân Igípten

¹³Ja ómpuye ɔ ísá bwó mó shín kyey yí, *éngəles mə Yawé mú zə lésha nə Yóseb ntámád. Nyə nó: «Wɔɔlúg, wo ɲwág Mwân bá nyɔɔngú, wo wúg nə bwo wa, bi kyéyug, kə shwaaw shí á Igípten, nəcé Herod nyə e sɔ́ nə a gwú mwân. Bí é kə ji nûŋ, kə wóós ja mó bá ci nə bi nyíngəg zə yí.» ¹⁴Yóseb mú wɔɔl, ɲwa Mwân bá nyɔɔngú námó búlu níid, bwó mú kyey kə shwaaw shí á Igípten. ¹⁵ʳBwó á ji wu, kə jé ja Herod nyə á yə yí. Sɔ́lúgú ní wêsh í á bwəma nda Yawé nyə á bwey lās wó *muud micúndá yé nó, nó: «Mə á jɔw Mwân wáam, nə a wúg shí á Igípten.»

¹⁶Ja Herod mó dúg nó ompuye ɔ ísá bwó mó shiig nyə yí, a mú jág gwág bɔw. A mú kənd buud bə Betulehem nə mǎnd mǎ kúnó-kúnə, nó bwó kág gwú bwábudúm bēsh, tééd ikény kə jé bɔɔng wǎ mimbú mímá. Nyə á fěésh ntó bǝǝlə baan ómpuye ɔ ísá bwó á jaaw nyə yí. ¹⁷Ntó sǎ múúd micúndá Zheremî nyə á bwey ci yí í mú zə bwəma. Nyə á ci nó: ¹⁸Buud bwó á gwág oŋkwiimbyé ɲg-wála á Rama nə məyə nə mimbúgú mí áyíyáág. Rashel nyə á ɲgə jii bwân bə, a ɲgá ban nə muud kú cweel nyə mpimbə,

nəcé bwân bwó cúgé ná.

¹⁹Mpásə shwiý mə Herod, Yóseb ɲjúl ná shí á Igípten, éngəles mə Yawé mú kə lésha nə nyə ntámád. ²⁰Nyə nə né nó: «Tówúg! ɲwanɲ Mwân bá nyɔɔngú, wo nyíngəg nə bwo, kə shí á *Izəɾəyēl, nəcé buud bwó á ɲgə cɛel gwú Mwân wá, bwó mó shín yə.» ²¹Yóseb mú tɔw, ɲwa Mwân bá nyɔɔngú, a mú nyíngə nə bwo, kə shí á Izəɾəyēl. ²²Nji a mú gwág nə Mwân mó Herod bwó á dɔ jɔw nə Arkelá-wos yé wó mó shúgula nə ícǐ yǎ Yudéa. A mú fúndə kǎlə wu. Zembî nyə á zə kéwuli nyə ntámád, a mú kə shí á Galilē, ²³kə ji ɲgwála á Nazarēt. Í á sǐy ntó shú nə bwó bǎg dɔ jɔw nyə nó: «Muud á Nazarēt». Ntó, sǎ búúd ɔ micúndá bwó á bwey ci yí, í músə bwəma.

Iséy í Yuánes Nduu-buud

(Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Yuá 1.19-28)

3 Na dúl fwála dí, Yuánes Nduu-buud nyə á wóós shí a shwééshá á Yudéa. A mú ɲgə cúndə nó: ²«Céndúgá mitédúgá nəcé Faan á gwów mú kúnó-kúnə.»

³ʷMuud micúndá Izayí nyə á shí bwey jaaw lân mó Yuánes ní nó: Muud ɲgə cúndə shí a shwééshád, a ɲgə ci nó: «Kwambuləgá zhíí mó Cwámba, bí sǎ íkwûŋ byé nó səndôŋ.»

⁴ʷKáándá Yuánes nyə á dɔ bwáád yí, í á bə síyá nə mimyɔ́ mí *shamô, kandá yé á kug nə kúúdu cúdu. Nyə á dɔ də iká-jalá nə kwaan. ⁵Ntó buud ɔ Yurésəlem nə bɔɔng wǎ shí á Yudéa tɔɔ bɔɔng wǎ fuundú ɲgwɔ́ Zhurdɛ bēsh bwó á dɔ kə nyádfí, ⁶kə dɔ magulə *mísóm tâm buud, Yuánes músə ka dɔ duu bwo ɲg-wɔ́ Zhurdɛ.

ʳ2:15 Ozê 11.1 ʳ2:18 Zhe 31.15-16 ʳ2:23 Luk 1.26; 2.39, 51; Yuá 1.46

ʷ3:2 4.17; Luk 3.3 ʷ3:3 Iza 40.3 ʷ3:4 20j 1.8

⁷ *Ná ndéé, ná *Ofarizyên ná *Osad-wisyên bwé á dū zə ŋkí bulya ná Yuánes dúúg bwo. Nda nyə á dúg ntó ná, nyə á ka ŋkáánd ná bwo nó: «Yé iyəlukag íga! Bì mó bəle fúndə mpimbə Zembî mó bá lwóya yí? Zó ámə kéwuli bí éne?»
⁸ Wúmága fwámé mpúmá[†], í lwágúlá ná bí mó cénd mítódúgá yí. ⁹ Kúgá bę nji dǎlə téduga nó: “Só bāŋ só bí mpwoŋ buud mó *Aburaham” nəcə mə mpú jaaw bí ná Zembî jì nə ŋkul shwǝɓla mók-wóógú móga, sá mwo bwān ɔ Aburaham.
¹⁰ Mpugá ná zāŋ í wál zə sám̄b mfkǝɓlǎ mí ílí mǎshugud. Bwé é cal lí jēsh í ádé wúmə fwámé mpúmá yí, bwé kul gwo kudad. ¹¹ Məe mə ŋgə duu bí nə majúwó shú lwólə ná bí mó cénd mítódúgá. Nji ŋgwól múúd ŋgə zə mə mpásə. A jì nə mpífə cǝ mə. Mə ampíyáyé ná mə yílég nyə mǎŋgwub mǎkuúd. Nywáá mó bá duu bí nə ɪkǝŋkǝ Shíshim nə kuda. ¹² bA mbid fyafuga mbwád. A bá zə béég búúd nda bwé dū fyaf ŋkwáándə ná. A ŋwa fwámé mpúmá nyé wá ŋkundád; a yíl íl-wáásə, shwu kuda jí kú bwele jímə yííd.»

Nduwán mó Yésus

(Mak 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Ntó Yésus nyə a wú shí á Galilê, kə ŋgwǝɓ Zhurdɛ wó Yuánes shú ná Yuánes dúúg nyə. ¹⁴ Nji Yuánes kú magulə. Nyə ná Yésus nó: «Í yida jəla ná wo wó dúúg mə, kú bə ná mə wó dúúg wo.» ¹⁵ cYésus mú bęsa nó: «Maguləg ná í yídag bə nda mó ŋgə ci ná, nəcə í jəla ná sǎ jēsh í síyúg nda Zembî mó céel ná.» Yuánes músə magulə. ¹⁶ dNji Yuánes nyə á shín duu Yésus yí, Yésus ŋgə ná wú majúwó

di, joŋ í mú bāŋ. A mú dúg Shíshim mó Zembî í ŋgə shulə nda faf, zə jì nyə nyúúléd. ¹⁷ eNámə wəla dǝŋgú, kál í mú cúwo joŋud, í ŋgə ci nó: «Mwān waamə alām wó éga. Nyódí wó lām wām wēsh wúsə yé.»

Sátan mə bwówúlá Yésus

(Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

4 ^fShíshim mú kə ná Yésus shí a shwéeshád ná Njwú məjamb kəg bwówulə nyə. ² gYésus mú ci ídāw wu tǎŋ mwǝw məwúm mǎnǝ, nə mwásə nə bulú. A mú ka gwág zha. ³ Mása məb-wǎbúlán mú zə wǝs nyódí. Nyə nə né nó: «ɪkí wo jì *Mwān mó Zembî, ciŋ nə məkwoógú móga ná mó nyéég ídāw.»
⁴ hYésus mú yidá bęsa nə nyə nó: «Jí cilyá Kálaad Zembî dí nó: Muud cugə ná ŋkul cugə nji nə ídāw. Nji muud mó cugə ná ciyá jēsh í wú mpu mó Zembî dí yí.»

⁵ Njwú məjamb mú kə ná nyə ŋgwála mó Zembî. A mú kə tǎl nyə zhwáángé *Mpáanzə Zembî dí gwǝw. ⁶ iNyə nə né nó: «ɪkí wo jì Mwān mó Zembî, bídúg nyúul, kə kud shí. Nəcə jí cilyá Kálaad Zembî dí nó:

Zembî mə bá lésa nə *wəŋgəles bé shú dwô.

Bwé é ŋkēny wo mǎbwád shú ná kuú wô í nda bwiim bǝɓgá.»

⁷ jYésus mú bęsa nə né nó: «Jí námə cilyá nó: “Wo ajáláyé nə bwówulə Zembî woó Yawé.”»

⁸ kNjwú məjamb mú nyingə ŋwa nyə, kə ná nyə wúl məma mbúŋ dí gwǝw. A mú lwágulə nyə məfaan mēsh mā shí nə

[†]3:8 Mpumá nyɔɔŋg wó misǝǝlégú.

*3:7 iyəlukag: 12.34; 23.33 mpimbə Zembî mó bá lwóya yí: 24.15-25, 37-39 y3:9

Luk 1.54-55; Yuá 8.39; Rom 2.28-29; 4.12 z3:10 7.19 a3:11 Luk 3.16

b3:12 Zhe 13.24; Mat 13.30 c3:15 5.17; 28.19 d3:16 Iza 63.19; Eze 1.1-3; Yuá 1.51; Mis 7.56; Mbú 4.1; 19.11 e3:17 Iza 42.1; Sôm 2.7; Mat 12.18; 17.5

f4:1 Heb 2.18; 4.15 g4:2 MmN 34.28; Mat 6.16-17 h4:4 Mbá 8.3

i4:6 Sôm 91.11-12 j4:7 Mbá 6.16 k4:8 5.1

gúmá jáŋ. ⁹Nyə nə né ná: «Ŋkí wo kúd mpwoombú shí wa mádí míshúd, yə mə gúmá, mə yə wo isâ íní byêsh.» ¹⁰Yésus mú bęsa nə nyə ná: «*Sátan, wúg mə míshúd! Jí námá cilyá ná:

Dúgá kúd mpwoombú shí nji wə Zembí woó Yawé.

Nji nyə wə wó dúg yə gúmá yé.»

¹¹Ja Njwú məjamb má gwág ntúni yí, a mú bíd Yésus. Wəŋgəles bwə mú wós, bwə mú ka zə sɛy nə Yésus.

Mətédúlé má ísɛy má Yésus

(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹²Ja Yésus nyə a gwág ná bwə má wá Yuánes mímbwug dí yí, nyə á kə shí á Galilê. ¹³Nji nyə a shígé ná kwo kə ŋgwála á Nazarêt. Nyə á yida kə ji ŋgwála á Kapernawúm wúsə mɛŋ dí koogú, mpwəmə məshí mâ Zabulon nə Neftali yí. ¹⁴Yésus nyə á kə ji nŋŋ shú ná iciyá í Izayí *muud micúndó í bwəmag. Izayí nyə á ci ná:

¹⁵Məshí mâ Zabulon nə Neftali, mɔŋg mí ŋgeé mɛŋ dí má, măsó námá fuundú ŋgwɔ́ Zhurdê má, kśómb Galilê íkúl ishús í njúl yí.

¹⁶Buud ó məshí mɔŋgú, bwə á du ji yídúgúd.

Bwə má dúg mɔŋkenya!

Bwə á du cugə shwagó shwiý dí.

Məŋkenya má má kwan bwo.

¹⁷Ja Yésus nyə á shín jé Galilê yí, nyə a tééd ŋgólə cúndə ná: «Céndúgá mitédúgá nəcé Faan á gwów í mú kúnə-kúnə.»

Yésus má jŋw oshweye ó óshú ónɔ́

(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸Dúl jwŋw, Yésus ŋgá kyey ncindyə mɛŋ mâ Galilê, nyə a dúg ómínyɔŋú

óbá, Shímun, bwə du jŋw ná Pyêr yé, bá mínyɔŋú yé André bwə ŋgá wusə wód mǎjúwód. Bwə á du julə oshú nə məwód.

¹⁹A mú ci nə bwo ná: «Bęgá mə, mə é sá ná bí dúg julə búud.» ²⁰Námá cé nə cé, bwə mú lúgə mǎwód, bę nyə. ²¹Bwə mú cǔ kə shwóg. Yésus mú nyingə dúg bǔl ómínyɔŋú óbá, Yuánes bá Zhák, bwán ó Zhébedé. Bǎnŋ sǔŋgú wǎŋ bwə á bə byǔlúd, bwə ŋgá kwambulə məwód mǎŋ. Yésus mú jŋw bwo. ²²Cé nə cé, bwə mú lúgə byǔl dán, nə sǔŋgú wǎŋ, bę nyə.

Yésus má lwag ncúlyá buud

(Luk 6.17-19)

²³Nə ndéé Yésus nyə á ŋgə kyey shí á Galilê nyêsh, a ŋgá jǐgúli buud *mám-páánzə má mǎjǐgúli má *Oyúden dí, a ŋgá cúndə Jɔ́ɔ́ Kéél á Faan má Zembí, a ŋgá námá lwag buud məbwəs mímbíí myêsh, tɔɔ ijám. ²⁴Lɛŋ yé í á jwɔ́ shí á Sirí nyêsh. Buud bwə mú zə nyə nə mimbəl myêsh, buud bwə á bə nə məvǎál má məbwəs mēsh nə məvǎál má ófimál mēsh, tɔɔ mimbúmbwúgú, tɔɔ wǎfudə ibwúg, tɔɔ bɔŋg bwə á ŋgə lwáf nə məjamb wá. A mú lwag bwo. ²⁵Buud bwə mú ka zə bę Yésus áncuncuma, bǔl bwə ŋgá wú shí á Galilê, bǔlúgá shí á Dekap-wól. Bǔlúgá bwə mú wú Yurúsəlem nə shí á Yudéa, nə nyɔŋg shí nyísó ŋgwɔ́ Zhurdê faŋwíny yí.

Fwámé mpwogé

(Luk 6.20-23)

5Ja Yésus má dúg áncuncuma buud éne yí, a mú bád mbúmbúŋúd, kə ji shí. *Ompwín bə bwə mú shísh nyádí.

²A mú tééd jǐgúli nɛŋa:

³Buud bwə ŋgə mpu ná

¹4:10 Mbá 6.13; 5.9 ^m4:12 14.3 ⁿ4:13 Yuá 2.12 ^o4:14 Iza 9.1-2

^p4:16 Luk 1.79 ^q4:17 3.2; 4.23; 6.10; 10.7 ^r4:20 8.21-22

^s4:23 9.35; 4.17 ^t5:1 Luk 6.20-49; 4.8; 14.23; 15.29; 17.1; 28.16

^u5:3 Iza 57.15; 61.1

*mishíshim myánj mísə nə məbúwa wə
Zembî wá, bwə mə jəla,

nəcə bwə wə búsa búúd wá Faan á gwǝw.

^{4v}Buud bí nə məcəy mílámúd wá, bwə
mə jəla,

nəcə Zembî mə bá cweel bwo milám.

^{5w}Buud bwə ádé *búgula mənkuł mán
wá, bwə mə jəla,

nəcə bwə bá lúg nə shí ga.

^{6b}Buud bwə ngə gwág cug á tútəlí zha nə
yēsh wá, bwə mə jəla,

nəcə bwə bá jílə.

^{7x}Buud bwə ngə gwág búúd ŋkúnk-
wónúla wá, bwə mə jəla,

nəcə Zembî mə bá námə gwág bwo
ŋkúnkwónúla.

^{8y}Buud bí nə mílám fúbán wá, bwə mə
jəla,

nəcə bwə wə bwə bá dúg Zembî.

^{9z}Buud bwə də sá nə buud bwə cúgəg nə
shee wá, bwə mə jəla,

nəcə bwə bá jǝw bwo nə «Bwán ǝ
Zembî».

^{10a}Buud bwə ngə bwəma nə cúwúlí nəcə
otútəlí ǝ Zembî wá, bwə mə jəla,

nəcə bwə wə búsa búúd wá Faan á gwǝw.

^{11b}«Ja buud bwə lwíy bí, bwə lwágula
bí cúwúlí, bwə lás nə bí ilís-lís
nəcə mə yí, bí mə jəla. ^{12c}Gwágúgá
məshusug, bí kǝs, nə bí mə bá kə bə
nə məma myóna gwǝw.

Nəcə ntúni námə wə bwə á sá nə *buud
ǝ mícúndə bwə á tééd zə nə bí wá;
bwə á lwágula bwo cúwúlí.»

Kaanə ca

(Mak 9.49-50; Luk 14.34-35)

^{13d}«Bí bí nə buud námə nda ca dúś
nə idəw nə. Ŋkí ca í cwāl, ye bí bí nə
ŋkuł kwo sá nə í gwámúg? Mbđ, í cúgé

nə ŋkuł nyingə sēy. Bwə yida shwu dwo
shí, buud jee nyaal.»

Kaanə mənkenya

(Mak 4.21-22; Luk 8.16; 11.33)

¹⁴«Bí bí mənkenya shú búúd ǝ shí ga.
Ŋgwála wúsə mbámábúŋ dí gwǝw yí, í
cúgé nə ŋkuł bə kú nyín. ^{15e}Mbíŋ ŋg-
wúd nə lámba, ja bwə də jida dwo yí,
bwə ádé kúd dwo mpífd. Bwə yida də
təl dwo cé lámba dí, í ngə faan, buud
ǝ njǝw bēsh bwə dúg mənkenya. ^{16f}Ntś,
mənkenya mún mə jəlá nə nyín búúd dí.
Bwə dúgúg jǝjǝ mísǝlǝgú mín, bwə mú
ságusə Sǝǝŋgú wún jí gwǝw yé.

Məcəx mə Zembî

^{17g}«Bí kú ngə téduga nə mə mə zə
nyaal Məcəx mə Moyíz nə minjígúla
mí *búúd ǝ mícúndə. Mə azəyé nyaal
myo, mə á yida zə sá nə mí bwəmag.
^{18h}Búbálé mə jaaw bí nó, té wēsh gwǝw
nə shí í ngə ná bə yí, tǝw kanǝá ngwúd
á *mbwoomb məcəx ŋkí cúcwán í ábúlé
bwele wú, kə jé jǝw byēsh í bá fwo
bwəma yí. ¹⁹Ntś wə jí nə, múúd mə ká
mpyēny cúcéx ngwúd, ŋkí nə á julə búúd
nə bwə sáág ntś, muud wǝǝŋgú mə bá
bul bə bíbíyá Faan á gwǝwúd. Nji muud
mə bá bə məcəx, a julə búúd nə bwə
sáág ntś yé, a bá bə fwámé múúd Faan á
gwǝwúd. ²⁰Mə mpú jaaw bí nə Zembî ji
nə ŋkuł magulə múúd Faan déd nji muud
tútəlí yé mə cǝ nyǝǝŋg á *Ofarizyēŋ nə
*Oyíǝguli ǝ məcəx yé.»

Sá í dúgyá nə mílámusa yí

(Mak 11.25; Luk 12.57-59)

²¹ⁱ«Bí a shí gwág nə bwə á ci nə odá
nə: “Muud kú gwú múúd. Muud mə ká

^v5:4 Sôm 126.5 ^w5:5 Sôm 37.11 ^x5:7 18.33; Zhk 2.13 ^y5:8 Sôm 24.3-5

^z5:9 Heb 12.14 ^a5:10 1Pr 3.14 ^b5:11 10.22; Luk 6.22

^c5:12 2Ib 36.16; Mat 23.30; Luk 6.23; Mis 7.52; Heb 11.32-38; Zhk 5.10 ^d5:13

Mak 9.50 ^e5:15 Mak 4.21; Luk 8.16 ^f5:16 Ifz 5.8; Flp 2.15; 1Pr 2.12 ^g5:17

3.15; 7.12; 22.40; Rom 3.31 ^h5:18 Zhk 2.10 ⁱ5:21 MmN 20.13; Ləv 24.17

gwú múúd, bwé tɛl nyə kɔɔdɔd.” ²²Jɲi mɛɛ mɔ ci nɔ bɛ nɔ múúd mɔ ká gwág mpimbə nɔ mínyɔŋɛ yé, a tɔw námə kɔɔdɔd. Múúd mɔ ká lwíy mínyɔŋɛ yé, bwé kə nɔ né *Mpáánzə milésú á Zembí. Múúd mɔ ká jɔw mínyɔŋɛ yé nɔ mpúfú, á jəlá nɔ kə *Gehên kuda á kandugəd. ²³Í ká wɔ́s nɔ wo ɲgə kə *alatâr dí nɔ wo kɔ yə Zembí gúl sâ, wo ka tɛduga nɔ ɲg-wɔ́l mínyɔŋɛ woó ɲgə gwág wo mpimbə, ²⁴klúgəg sâ jɔɲgú nɔ kúnə-kúnə nɔ alatâr, wo tɛéd fwo kə kwambulə nɔ mínyɔŋɛ woó. Cínɲgú, wo mú ka tɛɛm zə yə Zembí sá wó yə nyə yí.

²⁵Í «Ŋkí wo mɔ byaagulə nɔ ɲgwól múúd nɔ ndɛé á cɛl kə nɔ wo mpáánzə milésú, lɛɛlɔg kwambulə nɔ né té bɛ bɛ ná zhííd ɲgə́l kə yí. Nɛ́cɛ nyə a bá kənd wo wə sémbye milésú, sémbye milésú mú kənd wo wə fulísh, fulísh kə wá wo mímbwugud. ²⁶Mbúbólé mɔ jaaw wo nɔ, wo cugé nɔ ɲkul wú mímbwug myɔɲgú, té wəsh wo afwóyɛ shín jóna tɛɲ nyəsh, fáda ɲgwúd kú lúg yí.»

Nyá minɔɔmb

(Mat 18.8-9; Mak 9.43, 47-48)

²⁷«Bi a shí gwág nɔ bwé á ci nɔ: “Muud kú sá minɔɔmb.” ²⁸«Nji mɔ jaaw bɛ nɔ múdúm mɔ ká dɛg múdá ɲkán mɛdúgya mɔ wímbúlə nyə, a mɔ bwey sá minɔɔmb nɔ mudá wɔɲg nyédí lámúd. ²⁹PNá ndɛé, í ká bə nɔ jús dwò á mənɔwúm í dɛ sá nɔ wo sáág *səm, tɛ́g dwo, wo wusə dwo shwóg-shwóg. Nɛ́cɛ í bul jəla nɔ wo jímbálɛg gúl kúl nyúul gwò, ntɔ nɔ bwé wúsəg nyúul nywò ncindí kuda á kandugəd. ³⁰Ntɔ ɲkí mbwə wò á mənɔwúm í dɛ sá nɔ wo sáág

səm, sámbug wə, wo wusə wə shwóg-shwóg. Nɛ́cɛ í bul jəla nɔ wo jímbálɛg gúl kúl nyúul gwò, ntɔ nɔ nyúul nywò ncindí í kóg kuda á kandugəd.»

Məgwú mə bə

(Mat 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18)

³¹«Gúl ciyá jí nómə nɔ: “Ŋkí mudúm mɔ cɛl yíl mudá yé bə, á jəlá nɔ yə mudá wɔɲgú fəb lú məgwú mɔ bə.” ³²«Nji mɛɛ mɔ jaaw bɛ nɔ, muud yəsh mɔ yíl múdá yé báád, mudá kú fwo sá minɔɔmb yé, mudá wɔɲg mɔ ká kə dúl báád íí, ɲg-wúm yé wə mɔ cínɔal nyə nɔ a sáág minɔɔmb. Múúd mɔ ká bá múdá bwé á mɔ yíl bə yé, muud wɔɲg mɔ sá nómə minɔɔmb.»

Nyá mənkaanə

³³«Bi a shí nómə gwág nɔ bwé á ci nɔ odá nɔ: “Wó ká keen Zembí gúl sâ dí, ság sâ jɔɲgú kú bíd.” ³⁴«Nji mɛɛ mɔ jaaw bɛ nɔ bɛ kú ná dɛ keen tɔɔ sâ. Bi kú keen jɔɲ lə gwów nɛ́cɛ dəsə *caangə mɔ Zembí. ³⁵«Bi kú keen shí nɛ́cɛ cínɲg wə á dɛ tɛl məkúú yé. Bi kú keen Yurúsəlem nɛ́cɛ jísə dónɔ mɔ Zembí, Njwú-buud ánní. ³⁶Wó kú keen lúú wò, nɛ́cɛ wo cugé nɔ ɲkul shwɔ́ɔla tɔɔ ntand shilú ɲgwúd nɔ í fúməg ɲkí nɔ í yíndəg. ³⁷«Ntɔ jí nɔ wó ká ci nɔ wo sá gúl sâ, cíg nji nɔ: “Haaw, mɔ é sá”. Wó ká ci nɔ wo asáyé gúl sâ, cíg nji nɔ: “Mbò, mɔ asáyé”. Ciyá jəsh wó kwádulə nɔ gwów yí, í zhu wə Mbúwúlú múúd.»

Muud nda dɛ bweel

³⁸«Bi a shí gwág nɔ bwé á ci nɔ: “Jús í cé jús, jə í cé jə”. ³⁹«Nji mɛɛ mɔ ci nɔ,

J5:22 1Yn 3.15 K5:24 6.14-15 L5:25 Luk 12.58-59 M5:26 18.34

N5:27 MmN 20.14 O5:28 Zhb 31.1; 2Pr 2.14 P5:29 18.8-9; Mak 9.43-47

Q5:31 Mbá 24.1; Mat 19.7; Mak 10.3-4

T5:32 19.9; Mak 10.11-12; 1Kr 7.10-11

S5:33 23.16-22; Zhk 5.12; Ləv 19.12; Ilɲ 30.3 U5:34 Iza 66.1; Mis 7.49

V5:35 Sòm 48.3 W5:37 2Kr 1.17-19 X5:38 MmN 21.24 Y5:39 Rom 12.17

muud kú kə nə lal lúu wə sósł məbôw. Ñkí muud mə nyífə wo bósłnz mbáñ á mənəwúmúd, yəg nómə nyə wúl mbáñ. ⁴⁰Ñkí muud mə kə nə wo njów mílósú nə a mánda wo nə wáma gwô á cwú, bídúg a kəg nómə nə kúúd. ⁴¹Múúd mə ká zə nə mpêl zə yǎmbuli wo nə wo ñkényúg nyə mbag, cé kilomáda ñgwúd, wée kaág nə nyə okílomáda óbá. ⁴²Múúd mə ká gwáám̄b wo sá, yəg nyə; nyooñg mə zə kwalád wódí yé, wo kú ban.»

Dálə ceeł mízhihínj

(Luk 6.27-28; 32-36)

⁴³«Bi a shí gwág nə bwə á ci ná: “Wó jəlá nə ceeł múúd yəsh jísə wo kúnə-kúnə yé, wo mpíi zhízhínj wô”. ⁴⁴Ñji mée mə ci nə bí nə ceeługá mizhihínj mín, bí jəgula nə Zembí shú bəoñg bwə ñgə lwágulə bí cúwúlí wá. ⁴⁵Ntś í é mpúy nə bí búsa bwán ó Sósłngú wún jí gwów yé. Nəcə Zembí mə du sá nə yásə í fáanug shú buud bəsh, təo bəoñg ó ányunywaá təo bəoñg ó abúbów. A du nómə sá nə mpú nywəg shú búúd bəsh, təo bəoñg ó átútəlí təo bəoñg bwə cúgə tútəlí wá. ⁴⁶Ñkí bí mə ceeł ñji buud bwə céél nómə bí wá, bí mə mpíyá nə máyé myəna? Ñgaá buud bwə du ñwa otóya wá bwə du nómə sá ntś? ⁴⁷Ñkí bí mə du bəda ñji omínyoñj bún, ye gúl sá ágúg-wáan wə cí? Ñgaá íkúl ishús í du nómə sá ntś? ⁴⁸Bəgá mbii í jəla yí, nómə nda Sósłngú wún jí gwów yé, a ji mbii í jəla yí.»

Yólə Zembí gúmə

⁶^d«Ja bí mə du sá misósłégú myá Zembí yí, sǎgá nə í kú du bə lwóya. Bí mə ká du lwóya búúd dí, Sósłngú wún jí gwów yé, kú ná kwo yə bí myəna.

²«Í ká bə nə wo yə mbúbúwá *mwaanə, wo kú bəngula nə sá jəoñgə nda búúd ó məkəñ bwə du sá *məm-páánzə mə mínjǎgúlá, nə məzhíí məzhíí nó. Bwə du sá ntś nə buud bwə yəg bwo gúmá. Búbálé mə jaaw bí nə, myáñ myəna myəsh wə míni. ³Ñji wée, ja wó yə mbúbúwá mwaanə yí, ság nə mb-wə məkósł wô í bəg kú mpu sá mbwə mənəwúm í ñgə sá yí, ⁴nəcə yána dwô í jəlá nə sǎy shwoód. Sósłngú woó mə du dúg sá jəsh jí shwoód yé, mə bá fáágulə wo.»

Sálə məjəgula

(Luk 11.2-4)

⁵«Ja bí mə sá məjəgula yí, kúgá sá nda buud ó məkəñ. Bwə bul ceeł du sá məjəgula, bwə tál otútəlí *məmpáánzə mə mínjǎgúlá nə məzhíí məzhíí shú nə buud bwə dúg dúg bwo. Búbálé mə jaaw bí nə, myáñ myəna myəsh wə míni. ⁶Ñji wée, wó ká ceeł jəgula nə Zembí, kag nyíi wódí kúl fúm. Wó fad mbê, wo mú ka jəgula nə Sósłngú woó nəcə a ji na kúl búúd bwə cúgə yí. Ntś Sósłngú woó mə du dúg ísá í shwoó byəsh yé, a bá fáágulə wo.

⁷«Ja bí mə sá məjəgula yí, kúgá bul íciyá bí kú nə wúbúlé yí. Íkúl ishús wə í du sá ntś. Bwə du téduga nə Zembí mə du gwágulə bwo nəcə zhwog iciyá. ⁸«Bi kú sá nda bwo, nəcə Sósłngú wún mə du bwey mpu sá bí ñgə jii yí, bí njúl kú fwo gwáám̄b nyə gwo. ⁹«Bí ó bân dugá jəgula ntúga:

“Yé Sósłngú wúsú jí gwów yé, jínə dwô í bəg nə gúmə ntə sá jəsh.

Y5:40 1Kr 6.7; Heb 10.34 Z5:43 Ləv 19.18; Mat 22.39; Mak 12.31; Luk 10.27

A5:44 MmN 23.4-5; Rom 12.20; 1Pr 2.20-23 ceeługá mizhihínj mín: Luk 6.28; 23.34;

Mis 7.60; Rom 12.14; 1Kr 4.12; 1Pr 3.9 B5:45 Ifz 5.1 C5:48 Ləv 19.2

D6:1 23.5 E6:8 6.32; Luk 12.30 F6:9 Eze 36.23

¹⁰gIjwûga byô í zág,
buud bwô bég micçglá myô shí gaád,
námá nda í du sfy gwów ná.

¹¹hYág sá idêw í jéla ná sá múús yí.

¹²iJuug sá ná mabyaagulá mósú
námá nda sá ngá juu buud bwô ngá
byaagulá ná sá ná.

¹³jWo kú bíd ná mabwóbúlán má ntóg sá
ñkul.

Sáág ná sá fáámug mábwê má Mbúwúlú
múúd dî.

‡[Nacé ijwûga ná ñkul ná gúmá bísá isâ
byô, kandugá á kandugá. Amen.]

¹⁴k«Mpugá ná bí má ká du juu búúd
ná iwushí byán, Sónngú wán jí gwów yé
nyə bá námá du juu bí ná iwushí bín.

¹⁵lNji bí má ká bə kú juu búúd ná iwushí,
Sónngú wán nyə abúle námá juu bí ná
iwushí bín.»

Ici í idêw

¹⁶m«lJkí bi má ci idêw ná bi mə
yé Zembí gúmá, bí ajóláyé ná ngə ji
ná shúsúlú-shúsúlú nda buud 3 mákəñ.
Buud bəwəngú bwə du nywadulə mənəkágə
ná bwə lwóya ná bwə ngə ci idêw.
Bábélé má jaaw bí ná, myán myóna
myēsh wə míni. ¹⁷Nji wəe, wó ká ci idêw
ná wo yə Zembí gúmá, gusag mísh, wo
kwambulə nyúul. ¹⁸Wó jəlá ná sá ná
buud bwə kú mpu ná wo ngə ci idêw.
Ntə Sónngú woó má du dóg isâ í shwoó
byēsh yé, mú bá fáágulə wo.»

Fwámé byəwə

(Luk 12.33-34)

¹⁹n«Kúgá ñkúnd byəwə shí gaád, kúl
óshē ná myángulá í du də isâ yí,
ijúwál du búgə mímpumbé du júwo yí.
²⁰oYidagá ñkúnd byəwə gwów, kúl óshē
ná myángulá í ádé də isâ yí, ijúwál kú du
búgə mímpumbé du júwo yí, ²¹nacé kúl
byəwə dwó mbwúg yí, cínəwə wə lám wó
í é bə námá yé.

²²«Jús dúsə lámba á nyúul. Jús í
ká bə kú ná bwás íí, nyúul nyēsh bə
mənkenyad. ²³Nji, mísh mwó mə ká bə
ñkí bəw, nyúul nywó bə yídúgúd. Ntə,
ñkí mísh mwó má adúgé tēem bə sà, á
wagəwólə jân yídúgú!»

Búgúlálə Zembí

(Luk 12.22-31; 16.13)

²⁴p«Muud cúgé ná ñkul sēy ná omása
óbá ja ngwúd, nacé nyə é mpíi ngwól, a
ceel ngwól; gúl ja nyə e gwág ná ngwól,
a mpyēny ngwól. Bí cúgé ná ñkul sēy ná
Zembí bí ngə sēy ná *mwaanə ja ngwúd.»

²⁵q«Má ka ci ná bi ná, bi kú du yáguwo
cug jín ná bí é də jí. Bi kú yáguwo
mónyúul mún ná bí é bwaád jí. lJgaá
ná cug í ntə idêw, nyúul ntə míkáándó.
²⁶rMpugá dóg ínunú. Í ádé bə məm-
pəg, kú mwáágulə mpúmá, kú ná sà bwə
wá ówaag ɔ idêwud. Nji Sónngú wán jí
gwów yé ngə wíl byo. lJgaá, bi bí ná
mfíí cə ínunú byəwəwə? ²⁷Zó á na bídí
jí ná ñkul bə ná, nacé a ngólə yágúwó, a
kwádulə jwəw ngwúd nyódí cug dí yé?

‡6:13 Míl mícilyá mí ayág mí cugé ná iciyá íga.

¶6:25 Míl mícilyá mí ayág mí á kwádulə ná ná «bí ñgul jí?»

86:10 4.17; 7.21; 12.50; 18.14; 21.31; 26.39-42; Mak 3.35; 14.36; Luk 22.42; Yuá
4.34; 6.38-40; Mis 21.14 h6:11 6.24-34 i6:12 6.15

j6:13 10.16-25; 24.3-28; Zhk 1.12-15; Yuá 17.15; 2Te 3.3; 2Tm 4.18 k6:14 5.24;
Luk 6.37; Ifz 4.32 l6:15 18.35 m6:16 Iza 58.5; Mat 4.2; 9.14-15; 17.21; Mak
2.18; 9.29; Luk 2.37; 4.2; 5.33; 18.12; Mis 13.2-3; 14.23; 2Kr 6.5; 11.27

n6:19 Zhk 5.2-3 o6:20 19.21; Mak 10.21; Luk 12.33 p6:24 6.11

q6:25 Flp 4.6; 1Pr 5.7 r6:26 10.29-31; Luk 12.6-7

²⁸ «Nacé jí bí mǎ dǎ sǎ yágũwo mím-bwéédí yí? Mpugá dúg nda ofuláwa bwǎ dǎ wíy mǎncugú ná. Bwǎ ádé yíngǎ ná iséy, kú tĩj míkáándó. ²⁹ Njǐ mǎ mpú jaaw bí ná cǐ Sólumun nyǎ á tǎem jág bul bǎ ná gúmǎ, nyǎ á shígé bwele bwáád nda ofuláwa. ³⁰ ǲkámúsá Zembí mǎ fwó bwééd zhizhe sǎ nda akánda á jugú jí ná bwǎ é wusǎ kuda dí mǎn yé, ǲkámusa ná bí. Ye bí wǎ nyǎ é bǎ kú bul mpu bwééd wǎ? Yé búúd wǎ tag búgǎ óga! ³¹ Kúgá dǎ yágũwo nǎ: “Sǎ é dǎ jí, sǎ é ǲgul jí, sǎ é bwáád jí?” ³² ǲkúl ishús wǎ í dú ǲgǎ wáduga sǎ isǎ íni byêsh. Bí báá kúgá dǎ sǎ byo, nacé Sǎǎngú wún jí gwǎw yé mǎ mpú ná í jǐ bí isǎ byǎǎng. ³³ Yidagá dǎ fwo tǎl isǎ í dúgyǎ ná Faan mǎ Zembí yí shwóg, bí cugǎ tǎtǎlǐ mǐsh mǎd, Zembí ka dǎ kwádulǎ bí isǎ íni byêsh. ³⁴ Wntǎ bí kú yágũwo sǎ í bá sǐy mǎn yí, nacé isǎ yǎ mǎn í é bá nǎmǎ mpúy mǎn. Micúnj myǎ ǲkúmba jwǎw mǐ kwaga ná dǎn jwǎw.»

Ságá buud mǎnywa

(Luk 6.37-38, 41-42; 11.9-13; 13.25-27)

7 ^x «Kúgá dǎ jéég búúd minjagǎ, bwǎ bǎg nǎmǎ dǎ bǎ kú jéég bí minjagǎ. ² Bwǎ bá dǎ jéég bí minjagǎ mbíi ǲgwúd bí é dǎ jéég bǎǎl búúd minjagǎ yí. Nacé yuug bí é dǎ yigula bǎǎl búúd ná ndí yí, gwǎ nǎmǎ wǎ bwǎ bá dǎ yigula bí ná ndí yí. ³ Nacé jí wǎ ǲgǎ mpu dúg ntand shwú jí mǐnyǎǎ wǎ jús dí yí, njǐ wo kú dúg mbwún wǐ dwó jús dí yí? ⁴ Ntǎdelê wǎ jí ná ǲkul cǐ ná wo yíl mǐnyǎǎ wǎ ntand shwú júsúǎ yé, wee njúl ná mbwún dwó júsúǎ? ⁵ Yé múúd mǎkǎǲ, fwog yíl mbwún wódí júsúǎ; ja jǎǎngú wǎ wǎ é ka

dúg nda wǎ jí ná ǲkul yíl mǐnyǎǎ wǎ ntand shwú júsúǎ.

⁶ «Kúgá yǎ ompyǎ isǎ í Zembí, nacé bwǎ á bá yid zǎ kwagula bí. Bí kú kul ǲǲkúú ǲjímǎ í mǎkwóógú mǎ álal-kus bwǎ dǎ jǎw ná pǎrlǎ yí, bwǎ á bá nyaal byo.

⁷ «Gwáámbúgá Zembí, nyǎ é yǎ bí; sǎgá, nyǎ é lwó bí; kudǎgá mbê, nyǎ é juw. ⁸ Nacé muud mǎ gwáámb yé, nyǎ é bí. Muud mǎ sǎ yé, nyǎ é kwey. Múúd mǎ kǎ kudǎ mpumbé, bwǎ juw nyǎ wǎ. ⁹ Nda bí, mwǎn mǎ kǎ gwáámb sǎǎngú buléd, ye sǎǎngú nyǎ é yǎ nyǎ kwóógú? ¹⁰ ǲkǐ ná á gwáámb shú, ye sǎǎngú nyǎ é yǎ nyǎ kuwó nywǎ? ¹¹ ǲkámúsá bí, tǎem bǎ nda bí búǎ ná mbíya mǐlǎm ní, bí mǎ dǎ yǎ bwǎn bún isǎ í ányunywǎ. ǲkámusa ná Sǎǎngú wún á gwǎw, bí mǎ kǎ gwáámb nyǎ sǎ ányunywǎ, á yǎ bí.

¹² «Ságá buud sǎ jêsh bí mǎ céél ná bwǎ sǎág bí yí. Ntǎ wǎ *mbwoomb mǎcǎǎ ná micilyǎ mǐ *búúd ǎ mícúndǎ mǐ ǲgǎ cǐ yé.»

Mǎzhǐ mǎsǎ mǎbǎ

¹³ «Nyíigá mpumbé á múmǎnda dí, nacé mpumbé í kǎ mícúnj myǎ kandǎgǎ dí yí wúsǎ ǲkǐ bwaag; zhǐí á wu ǲkǐ laasǎwo. Bulyǎlǎ búúd bwǎ ǲgǎ kǎ wu wǎ. ¹⁴ Njǐ mpumbé á múmǎnda ná zhǐí ákwowulǎ, í kǎnd búúd cug á kandǎgǎ dí. Buud bwǎ kǎ wu wǎ, bwǎ ábúlyáyé.»

Bwǎ dǎ mpu líí ná mpumǎ nyé

¹⁵ «Bǐ á kǎálǎgǎ ná *buud ǎ mícúndǎ wǎ mǎshǐgǎ. Bwǎ dǎ zǎ nyíi gwoong jǐnúǎ, bwǎ njúl ná shǎe nda incwǎmbé, í njúl ná búǎ ǲkǐ wagũwo nda ǲǲk-

^s6:29 1Oj 10 ^t6:30 14.31 ^u6:32 6.8 ^v6:33 1Oj 3.11-14; Sôm 37.4-5

^w6:34 MmN 16.4, 19-20 ^x7:1 Zhk 4.11-12; 1Kr 4.5 ^y7:2 Mak 4.24; Rom 2.1; 14.10-12 ^z7:7 Zhe 29.12-14; Mat 18.19; 21.22; Mak 11.24; Yuá 14.13-14; 15.7; 16.24; Zhk 1.5; 1Yn 5.14-15 ^a7:11 Zhk 1.17

^b7:12 5.17; Rom 13.8-10; Gal 5.14 ^c7:14 Mís 14.22

^d7:15 Mbá 13.2-4; Mat 24.11, 24; Mís 20.29; 2Kr 11.13-15; 2Pr 2.1; 1Yn 4.1

weny. ^{16e}Bi mə bá dū mpu bwo nə kuú njɔɔnd wáŋ. Ye bwə dū mwáág mábudə ɲgwúdáánzə dí, ɲkí nə ifumbí byaag dí? ^{17f}Mpugá nə fwámé líí í dū wúmə fwámé íbumə, líí abúbɔw í wúmə nji íbumə í abúbɔw. ¹⁸Fwámé líí í cúgé nə ɲkul wúmə íbumə í abúbɔw; líí abúbɔw kú námə wúmə fwámé íbumə. ^{19g}Muud fambá mə dū cal líí jêsh í ádé wúmə fwámé mpúmá yí, a wusə gwo kudad. ²⁰Bi mə bá ka dū mpu bwo nə kuú njɔɔnd wáŋ.

^{21h}«Buud bwə ɲgó ci nə mə ná: “Yé Cwám̄ba! Yé Cwám̄ba!” ɔni, bêsh dí Zembí mə bá magulə nyédí Faan dí wá. Nji bɔɔŋg bwə ɲgó cugə nda Sóɔŋgú wâm jí gwów yé mə céel nə, bwə wə á bá magulə wá. ²²Nəcə jwów Zembí mə bá sám̄b búúd milésú yí, zhwog buud bwə bá ci nə mə ná: “Yé Cwám̄ba! Yé Cwám̄ba! Dugí, sá á shí cúndə mícúndə mí Zembí nə ɲkul nywô. Sə yíl mójamb nə ɲkul nywô, sə sá námə zhwog *məshimbá.” ²³ⁱNji mə bá bɛsa nə bwo nə ɲgóŋ ná: “Mə a shígé bwele mpu bí buud wá kú bísh məcɛɛ ɔga, wúgá mə na.”»

Yuug kəŋ bá lad

(Luk 6.46-49)

^{24j}«Múúd mə ká gwág lósú mə mə lās ni, a sá nda mə ɲgó ci nə, a ji nda kəŋ nyə á shumə njów kwóógúđ gwów yé. ²⁵Ompú bwə á nywɔ, mpəŋ wós mánécúwód, ɔŋkwɔ bwə á kuŋg, isá íni byêsh dū nyífa njów wɔɔŋgúđ, nji njów kú búg, nəcé nyə á shumə wə málal dí, kwóógúđ gwów. ²⁶Njii, múúd mə ká gwág lósú mə mə lās ni, a kú sá nda mə ɲgó ci nə, a ji nda lad nyə á shumə njów

shɛ dí yé. ²⁷Ompú bwə á nywɔ, mpəŋ wós mánécúwód, ɔŋkwɔ bwə kuŋg. Isá íni byêsh dū nyífa njów wɔɔŋgúđ, njów í mú búg, shugula shí nə mpuu.»

Yésus mə lwóyá ɲkúl ijwúga

^{28k}Ja Yésus mə shín lās yí, ncúlyá buud bwə á bə cínɔŋg wá bwə mú bul káam mbií nyə á ɲgə jíguli yí, ²⁹nəcə nyə á ɲgə jíguli nə kéénd, kú bə nda *Oyíguli ɔ məcɛɛ báj.

Yésus mə lwag zázaamə

(Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)

8 Yésus mú shulə, wú mbám̄búŋúđ, buud bwə mú bɛ nyə áncuncuma. ²Bwə ɲgó shulə, wúl zázaamə mú cúwo, shísh wə Yésus, zə kúđɔw shí, yə nyə gúmá. A mú ci nə Yésus ná: «Cwám̄ba, ɲkí wó magulə wo je lwag mə, nyúúl bə mə nə sændòŋ.» ³Yésus mú séém̄b mbwə, kún̄ya nə nyə, ci nə nyə ná: «Mə magulə. Nyúúl í bág wo nə sændòŋ!» Cé nə cé, zaamə í mú shín wú muud éne nyúúlúđ. Nyúúl í mú bə nyə nə sændòŋ. ^{4l}Yésus mú ci nə né ná: «Ci wo kú jaaw múúd sá í mə sɪy yí. Yidagú kə lwágulə fada nda wó músə nə, wo ka wá *mótúnuga Moyíz nyə á cilə má. Bwə mpúg nə wo mú mpwogé.»

Búgó mə lúlúú ózimbi təd

(Luk 7.1-10; Yuá 4.46-54)

⁵Yésus nyə á ka kə wós Kapernawúm. A ká námə wós ntəni, wúl lúlúú á izimbi təd í mú zə téég nyə məbwə, ⁶nə: «Yé Cwám̄ba, sɔɔl mäsáal waamə mbwug kəga njów; a músə mbúmbwúgá, a ɲgə bul jug.» ⁷Yésus músə ci nə né ná: «Mə é kə lwag nyə.» ⁸Nji lúlúú á ízimbi

^e7:16 12.33; Zhk 3.12 ^f7:17 Gal 5.19-23 ^g7:19 3.10; Luk 3.9; Yuá 15.2, 6

^h7:21 6.10; 7.24-27; 21.28-31; Rom 2.13; Zhk 1.22-25; 2.14-26

ⁱ7:23 25.12; 2Tm 2.19 ^j7:24 7.21

^k7:28 Mak 1.22; Luk 4.32; 11.1; 13.53; 19.1; 26.1; Luk 7.1

^l8:4 Ləv 14.2-32; Mat 12.16; Mak 7.36; Luk 17.14

mú bęsa ná: «Cwám̄ba, m̄a ampíyáyé ná wo nyíííg m̄adí njów. Jeg l̄ás l̄ásúg, s̄óol m̄as̄aal waamá yálúg. ⁹N̄acé m̄a ji ná om̄asa b̄w̄é nḡó jwú ná m̄a wá. M̄a ji n̄ám̄á ná ozimbi m̄ó nḡó jwú ná ndí wá. Nȳōnḡ yēsh m̄á é ci ná a kyéyug yé, a k̄a; nȳōnḡ m̄á é ci ná a z̄óg yé, a z̄a. M̄ó k̄á ci ná l̄waá d̄am ná í s̄áág gúl s̄a, í s̄a gwo.»

¹⁰Ja Yésus m̄ó gwág nt̄uni yí, a mú bul b̄i. Nȳa ná buud b̄w̄é á nḡa b̄e nȳa wá ná: «B̄úb̄álé m̄ó jaaw bí ná, m̄a afw̄óyē b̄wele d̄úg m̄úúd ná fw̄ám̄é búḡ ná nda nyíga, t̄eem b̄a kúl búúd *Iz̄ur̄ayēl d̄i. ¹¹M̄a mpú jaaw bí ná zh̄wog ik̄ul í búúd í bá zhu k̄ómb̄ jw̄ow í d̄u cúwo yí, zhu k̄ómb̄ í d̄u jím̄a yí, b̄w̄é z̄a s̄eenḡya ná imp̄áámb̄ó b̄ísú *Ab̄ur̄aham ná *Izaag, ná *Yák̄wab Faan á gw̄ów̄ád, b̄ón̄nḡ b̄w̄é mú d̄a d̄ína. ¹²N̄ji buud b̄w̄é á j̄ela ná b̄a ná nk̄ow Faan a gw̄ów̄ dí wá, b̄w̄é bá wus̄ow yídúḡúd t̄óón. B̄w̄é bá b̄a cín̄nḡ, n̄ji b̄w̄é nḡó bwam ná m̄aȳa.»

¹³Yésus m̄ús̄a ci ná l̄úlúú á ízimbi éne ná: «W̄eē kag njów. Í b̄óg nda wó nḡó *b̄úḡula ná.» N̄ám̄á baan d̄ōnḡú, s̄óol m̄as̄aal mú yál.

Yésus m̄ó lwag mimb̄el Pyêr dí njów

(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴Yésus mú ka z̄a k̄a Pyêr dí njów. A mú k̄a k̄wey ná Pyêr cii yé á mudá mb̄wug shí, aȳō̄nḡ ná ȳō̄nḡ m̄ó b̄ií nȳa. ¹⁵Yésus mú kún̄ya ná nȳa mb̄w̄ád. Aȳō̄nḡ ná ȳō̄nḡ mú sh̄in nȳa. A mú w̄ōol, a t̄ééd nt̄ag s̄éȳúl̄a ná Yésus.

¹⁶M̄pw̄ó-kugú shí, buud b̄w̄é mú z̄a ná zh̄wog mimb̄el mí m̄ájamb. Yésus mú nḡa yíl b̄wo b̄ów-b̄ów m̄ish̄ishim

mȳōnḡú n̄ji ná iciyá ȳa m̄pu, a sh̄in n̄ám̄á lwag m̄il m̄imb̄el myēsh. ¹⁷N̄ȳa á nḡa c̄ug buud nt̄ó shú ná c̄únd̄á m̄ó Zemb̄i Izayí nȳa á c̄únd̄a yí, í b̄w̄em̄ag. Izayí nȳa á ci ná: «N̄ȳa á c̄ug buud ó íj̄am, a yíl s̄ó ofim̄al ó m̄ób̄was.»

B̄ę̄l̄a Yésus

(Luk 9.57-62)

¹⁸D̄úḡúl̄a Yésus nȳa á d̄úḡ buud b̄w̄é á lȳe nȳa ná kesh yí, a mú ci ná *omp̄w̄ín b̄é ná b̄ón̄nḡ b̄w̄é l̄ín̄ág m̄an k̄a fan̄w̄iny. ¹⁹Nḡw̄ól Yíí̄guli m̄ac̄ēḡ mú nt̄ag sh̄ish z̄a ci ná né ná: «Yé Yíí̄guli, m̄a z̄a bá d̄u b̄e wo k̄úl j̄esh wó bá d̄u k̄a yí.» ²⁰Yésus mú ci ná nȳa ná: «Ont̄ó bí ná miku, inunú ná maage, n̄ji *M̄w̄an m̄a M̄úúd cugé ná nk̄umba k̄úl á d̄úḡ já yí.»

²¹Nḡw̄ól *mp̄w̄ín m̄ó Yésus mú ci ná né ná: «Cwám̄ba, fwog b̄id m̄a, m̄a k̄ág d̄ul s̄ó̄nḡú waam̄a.» ²²Yésus mú yidá b̄ęsa ná nȳa ná: «W̄eē b̄eḡ m̄a. B̄id̄úḡ m̄im̄-bimb̄a mí d̄úl̄uḡ m̄imbimb̄a mȳán̄.»

Yésus m̄ó nk̄áánd ná nk̄w̄

(Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³Yésus mú k̄a k̄awa bȳó̄l̄úd, omp̄w̄ín b̄é b̄w̄é mú b̄e nȳa. ²⁴N̄ó nd̄eē nk̄w̄ mú z̄a kun̄g m̄an ná nk̄ul̄u, ik̄w̄ d̄u b̄ád k̄a gw̄ow, d̄u sh̄w̄iy bȳó̄l̄úd, n̄ji Yésus njúl gw̄ád. ²⁵Nt̄ó, omp̄w̄ín b̄w̄é mú k̄a juum̄ushi nȳa, b̄w̄é ná né ná: «C̄uḡuḡ s̄a, yé Cwám̄ba! S̄á wál z̄a ȳa.» ²⁶Yésus ná b̄wo ná: «W̄áyé m̄bií íf̄waas ni? B̄úḡó j̄in í bul ná tag é!» A m̄ús̄a t̄ōw, nk̄áánd ná nk̄w̄ ná m̄an, byēsh í mú sal̄wo ná sh̄eē. ²⁷Buud b̄ōnḡú b̄w̄é mú bul b̄i. B̄w̄é ná: «W̄áyé m̄bií muud ga! T̄ōo nk̄w̄ t̄ōo m̄an í b̄álé s̄á nȳa m̄agw̄ág í?»

^m8:11 Iza 25.6 ⁿ8:12 13.42, 50; 22.13; 24.51; 25.30

^o8:13 9.22; 9.29; 15.28 ^p8:14 1Kr 9.5

^q8:17 Iza 53.4 ^r8:20 2Kr 8.9 ^s8:21 4.20, 22; 9.9; 19.21; Mak 1.18, 20; 2.14; 10.21; Luk 5.11, 28; 18.22; Yuá 1.43; 21.19, 22 ^t8:26 Sôm 89.10; Mat 14.30-32

Yésus má yîl mājamb

(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Ja Yésus má shîn lífina māj, jé shí á Gadarēn yí, buud obá bwá mú cúwo baŋ máshwoŋ, mājamb má ngá lwáfula bwo, bwá mú zá bwəma nā nyə. Buud bəwəngá bwá á dā bul wagəwo. Kú ná nā muud nyə a jísow ná a cŋ kál bwá á dā bə yí. ²⁹ «Bwá mú zə nā ŋkwimbyē wá Yésus, bwá ngá ci nā: «Shé bāŋ nā inéy, yé *Mwān má Zembí? Wo wál lēl zə tál sá cwúnd dí fwála dəwəngá kú fwo wósís í?»

³⁰ Na, məma səwənz ŋkuú í á bə fwámé cícé nā bwo, í ngá dā. ³¹ Mājamb má mú ka téég Yésus məbwə ná: «Ŋkí wo yîl sē wa búúd óga dí, kəndúg sá nūŋ ŋkuú.»

³² Yésus músə ci nā mwo ná: «Kəgá!» Məjamb má mú wú búúd óni mənnyúúlúd, kə nyí ŋkuú. Səwənz ŋkuú ni jēsh mú bumb nā mikélá, wú kál í á bə mbúmb- bāŋ dí yí, kə juwa māj, bēsh bwá mú ŋgul mājúwó, fudə.

³³ Ná ndéé, buud bwá á ngə baagulé ŋkuú wá, bwá mú wəenzh kə kwáádá, kə bwiŋg búúd sá í ámə sīy nā ŋkuú yí. Bwá bwiŋg nāmá lāŋ búúd bwá á bə nā mājamb wá. ³⁴ Buud ɔ ngwəla bēsh bwá mú tī, kə bwəma nā Yésus. Ja bwá má dúg nyə yí, bwá mú téég nyə məbwə ná a wúg bwádí ləwənd.

Yésus má lwag mbúmbwúgá

(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)

9 Ntá Yésus mú kə kəwa byósílúd, ny- ingə lífina māj, kə nyədí ngwəla. ² V A ngá nāmá jé, buud bwá mú zə nyədí, bwá ngá ŋkēny mbúmbwúgá táádád. Yésus mú dúg ná buud bəwəngá búse nā fwámé búgá, a mú ci nā mbúmb-

wúgá ná: «Mwān waam! Səlug lám shí! Mə má juu wo nā *misəm myō.» ³ Bóól *Oyíguli ó məcəgə bwá mú ngə nyím- bula bwámé nā bwámé ná: «Muud éga ngə *lás nā Zembí bwaasúla mpu.» ⁴ Yésus músə mpu sá bwá á ngə téduga yí, a mú lás nā bwo ná: «Nəcə jí bí má bōw mitédúgá ntáni yí? ⁵ Jí í búl bə kúná- kúná? Ye cíla nā muud ná: “Mə má juu wo nā misəm myō”, ye ná: “Wəólúg, wo kyéyug?” ⁶ Wəólúg ka cəl ná bí mpúg ná *Mwān mə Múúd jí nā ŋkul ijwúga ná a juu búúd nā misəm myán.» Ntá, a mú yid wá mbúmbwúgá. Nyə ná: «Wəólúg, wo ŋkényúg táádá gwə, wo nyíngəg kə njów.» ⁷ Muud wəwəngá mú wəól, kyey kə njów. ⁸ Ja áncuncuma buud má dúg sósílúgá ni yí, bwá mú gwág íkukwənde, bwá mú ságusə Zembí, nəcə a yələ búúd mbií ŋkúl ijwúga nyəwəng.

(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Yésus mú wú na, kyey. A ngə cŋ kál búúd bwá dā jəna tóya yí, a mú dúg ng- wól múúd njúl cínəng shí. Muud wəwəngá nyə á bə nā jíná ná Matiyô. Yésus mú ci nā nyə ná: «Bəg mə.» A mú tōw, bə nyə.

¹⁰ Yí á ka zə bə ná, Yésus njúl njów a ngá dā, zhwoŋ ŋwenye ɔ tóya nā bóól ósól ó məbōw bwá mú nāmá zə, bānəŋ nyə nā *ompwín bə zə dā. ¹¹ Ja *Ofarizyēŋ bwá á ka dúg ntáni yí, bwá á ci nā ompwín ó Yésus ná: «Nəcə jí Yíguli wán ngá bóle dā nā ŋwenye ɔ tóya nā bóól ósól ó məbōw yí?» ¹² Yésus mú gwág sá bwá á ngə ci yí, nyə nā bwo ná: «Mikanz dí mí dā jii jwówada, í dā bə mímbəl. ¹³ Mpugá téduga sá jí cilyá Kálaad Zembí dí yí ná: “Má bul jii ná buud bwá gwágúg buud cey lámúd, ntə ná bwá dúg sá mə *mətúnuga.” Ntá

^u8:29 Mak 3.11; 1Kr 15.24 ^v9:2 Luk 7.48; Sôm 103.3; Yuá 9.2

^w9:6 Yuá 5.36 ^x9:9 8.21-22

^y9:10 11.19; Mak 2.15; Luk 5.29; 7.34; 15.1-2; 19.7

^z9:13 Ozé 6.6; Mat 12.7; Luk 19.10

ji ná mə a shígé zə jŵw ótútəlí ɔ búúd. Mə á yida zə jŵw osól ɔ məbŵw.»

Nyá ici í ídŵw

(Mak 2.18-22; Luk 5.33-39)

14^a*Ompwíín ɔ Yuánes Nduu-buud bwá á ka zə wá Yésus zə jŵw nyə ná: «Sénónj *Ofarizyên sá má du ci idŵw yálə Zembí gúmá nji ompwíín bwô bân kú ci. Jí í sá ntɔ?» 15^bYésus mú bɛsa nə bwo ná: «Ja múúd má nwa bá yí, a tŵl zân, a jŵw óshwá bɛ; ye oshwá bɛ bwá yidá zə nə mæcɛy lámúd bónŵn muud bá bwá njúl kúl ngwúd? Mbô! Nji mósł mwŵw má ngə zə, bwá bá yíl bwo muud bá yí. Mwŵw mɔɔngú dí wá óshwá bɛ bwá ka bá ci ídŵw. 16^cMpugá ná bwá ádé nwa kúl káándó ágúgwáan⁸ kə wá bágá bwoodú káándád. Nəcə bágá dɔɔng í ká juli, í tŵw, í yida bweeg luun lu káándá. 17^dNtɔ námá, bwá ádé nwa wáan ágúgwáan kə wá bwoodú lenyad^{**}; lenya í é bá nyey, wáan shwiy shí, lenya ntáma. Bwá du wá wáan ágúgwáan ílenya í ágúgwáanud. Ná ndéé, nə lenya nə məlwəg byésh í mú cugə.»

Yésus má gwúmushi shilə mə Zharus

(Mak 5.21-43; Luk 8.40-56)

18^eYésus ngə ná lás ntáni, ngwól njwú *Oyúden mú jê. A mú kúɔw shí, yə Yésus gúmá. Nyə nə né ná: «Súsás jām má kúnɔw yə. Má cɛel ná wo zág kə keel nyə mbwə, a cúgəg.» 19^fYésus mú tŵw shí bónŵn ompwíín bɛ bwá músə bɛ nyə. 20^gBwá ngə ná kə, ngwól múdá mú leel bɛ nyə mpúsə. Mudá mæcií má á du wú nyə nyúúlúd té mímbú wúm nə

mímbá. Mudá éne mú shísh Yésus mpúsə kwon, kúnya nə nyə lwá lú káándá, 21^a a ngə táduga ná: «Má ká jísɔw kúnya nə káándá má Yésus, mə e yál.» 22^dYésus mú yid mpúsə, dúg mudá éne, nyə nə né ná: «Shilə wám, səlug lám shí. Wo má *dúg cug nəcé búgə gwô.» Mudá mú yál námá cé nə cé.

23^eYésus mú ka kə ná ndéé, kə nyí njwú dí njŵw. A mú kwey, buud bwá ngə lwɔ milaag, bwo ngə sá saagəwo mímbíí mímbíí. 24^eYésus mú nkáánd nə buud ná bwá cúwóg tɔɔn. Nyə nə bwo ná: «Súsás ga í afwóyé yə, á yidá bə gwád.» Bwá mú yida ngə cágula nyə. 25^fJa bwá má shín wéesh buud óni tɔɔn yí, Yésus mú nyí fúm, a mú bii súsás mbwád, súsás í mú wɔɔl. 26^gNtɔ, lán ni í mú zə jwɔ shí nyɔɔng nyésh.

Yésus má bēny wəancím-ncím mísh

27^gYésus mú kyey. A ngə kə ntáni, wəancím-ncím óbá bwá mú bɛ nyə nə onkwimbyé. Bwá ná: «Yé Mwān má *Dávid, bwíígúg sá ná nkwoŵú!»

28^hNtɔ, Yésus mú kə jé njŵw, wəancím-ncím bwá mú shísh nyódí. Yésus mú jí bwo ná: «Ye bí ngə *búgula ná mə ji nə nkul sá ntɔ?» Bwá ná: «Haaw, yé Cwamba, sá má búgula.» 29^hYésus músə ka kúnya nə bwo míshád. Nyə nə bwo ná: «Í bág nda bí ngə búgula ná.» 30ⁱMísh má músə bân bwo. Yésus mú mpu báásulə bwo ná: «Mpugá gwágulə. Bí kú jaaw tɔɔ muud sá í má bə ga.» 31^jNji bwá bân, wúlə bwá á wú cínɔng yí, bwá á shwal kə ngə bángula nə lán wɔɔngú kúkúl jêsh.

§9:16 Na ji kúl káándó í afwóyé kə mójúwó ná ndéé í juli yí.

**9:17 Oyúden bwá á du sá lenya nə kúúdú cúdú.

^a9:14 6.16-17; 11.18-19; Luk 7.33-34 ^b9:15 22.2; 25.10; Yuá 2.1-12; 3.29; Mbú

19.7 ^c9:20 Ləv 15.25-27; Mat 14.36; Mak 5.27; 6.56; Luk 6.19; 8.44

^d9:22 8.13; Mak 5.34; 10.52; Luk 7.50; 8.48; 17.19; 18.42; Mis 3.16

^e9:24 Yuá 11.11-13 ^f9:25 Mak 5.41 ^g9:27 20.29-34 ^h9:29 8.13

ⁱ9:30 12.16; Mak 7.36 ^j9:31 Mak 7.36

Yésus má lwag fifi

^{32k}Ná ndeé cúwólá bwé á cúwo tóón yí, b́ól búúd bwé mú zə nə wúl fifi wó Yésus. Jamb í á wá nyə mánkədad nə a bág fifi. ³³Yésus músə yíl muud éne jamb, a mú tééd lásúlə. Buud bwé á bə cínəng ǎncuncuma wá, bwé mú bul káam nó: «Sá a bwélé dúg mbií sá ga shí *Izəryél.» ^{34l}*Ofarizyən bān, bwé mú ci nó: «A ngə yíl məjamb nə ŋkul má njwú məjamb.»

Osól ó mósáal bwé ngə fúfə

^{35m}Nt́ Yésus nyə á ngə kə mǎngwála mǎngwála, nə mǎkwáádə mǎkwáádə. Nyə á ngə jǐguli buud *mǎmpáánzə mǎ mǎnjǐgúlá mǎ *Oyúden dí, á ngə cúndə Jǔjǔ Kéél á Faan mǎ Zembí, a ngə námə lwag buud məbwas mǐmbíí myēsh, tǔ ijām. ³⁶ⁿYésus nyə á də ngə dúg buud bēsh nyə á də bwəma nə bwo wá. A mú gwág bwo cey lámúd nə dúgúlə nə bwé á ngə cugə mǎntágula dí, bwé mǎ shǐn námə tag nda sǔnz ǐncwəmbə í cúgé nə mbaagulə yí. ³⁷Nt́ nyə á ci nə *ompwíín b́é nó: «Dugá, idūw í mǎ tí fambə mǎngkund mǎngkund, nǐ buud bwé kə saag wá búśə cǐg-cǐg. ³⁸Nt́ wó mǎ cí nááá: jǔgulagá nə amádí fambə nə a ntǐg buud, bwé kǎg saag.»

Buud ɔ lwámá wúm nə óbá

(Mak 3.13-19; 6.7-13;

Luk 6.12-16; 9.1-6)

10 Nt́ Yésus mú jǔw *ǎmpwíín wúm nə óbá b́é. A mú yé bwo ŋkul á dúlə yíl búúd b́ow-b́ow mǐshíshim, lwag məbwas mǐmbíí myēsh, tǔ ijām. ^{2o}*Buud ɔ lwámá wúm nə óbá Yésus

nyə á jǔw wá, mǐnə mǎn wó mǎga: tééd nə Shímun bwé á də jǔw nə Pyēr yé, kala nə mǐnyəŋ yé Andrē; zə keel Zhák bá mǐnyəŋ yé Yuánes bwán ɔ Zhébedé. ³A jǔw námə Fílíp bá Batólumí nə Tómas bá Matiyô ŋwenye tóya. A jǔw námə Zhák, Mwān mə Alfē bá Tadē, ⁴nə Shímun kambəle loom bá Yúdas Iskariyôt, muud nyə á kusha nə Yésus yé.

^{5p}Ná ndeé Yésus mú kənd búúd wúm nə óbá ɔnǐ lwámád, a mǎ fwo shǐn cwǐny bwo nó: «Ja bí mǎ kə yí, bí kú kə ikúl í cúgé *Oyúden yííd. Bí kú kə mǎngwála mǐ búúd ɔ Samaríya. ^{6q}Yidagá kə búúd ɔ *Izəryél dí, bwé mǎ jág zhǐí nda ǐncwəmbə bí kú nə mbaagulə yí. ^{7r}Ja bí ngə kə yí, bí ɔ kə ngə cúndə nə Faan mǎ Zembí mú kúnə-kúnə. ⁸Lwagugá mimbəl, bí gwúmushi mimbimbə, bí lwag námə mǐzúzaamə, bí yíl búúd məjamb. Bí mǎ ŋwa ŋkul ga ashwá, kəgá námə sēy nə ndí ashwá. ⁹Muud kú kə nə *mwaanē bwúgúd, tǔ or, tǔ wúl mbií mwaanē wēsh. ^{10s}Muud kú ŋwa baamutálá, ŋkí ishimí íbá, ŋkí b́ól ósílúfaas, ŋkí wagatǐg, nəcé muud ngə sēy yé mǎ jəlá nə yéyɔw idūw.

¹¹«Ja bí mǎ jé wúl ŋgwála ŋkí wúl loom dí yí, bí fwó sǔ ŋkí bí bí nə ŋkul kwey múúd jí nə lám mǎ báágúlə bí, bí ɔ jǐ nyədí kə ẃós jwǔw bí mǎ bá cǔ yí. ¹²Njǔw wēsh bí mǎ nyíí yí, bí ɔ bádá ná: “Zembí sáág nə bí bág nə shēe.” ¹³ŋkí buud ɔ njǔw wǔəngǔ, bwé lóg bí, Zembí bále sá nə bwé bág nə shēe. Nǐ ŋkí bwé bə kú lóg bí, Zembí kú námə sá nə bwé bág nə shēe. ^{14u}Búúd ɔ wúl njǔw ŋkí wúl ŋgwála bwé ká bə kú lóg bí, kú gwágulə kéel dán, ja bí mǎ wú cínəng yí, bí kudə

k9:32 12.22-24 l9:34 10.25; 12.24, 27; Mak 3.22; Luk 11.15, 19

m9:35 4.23 n9:36 Ilŋ 27.17; Eze 34.5; Zak 10.2; Mat 14.14; 15.32; Mak 8.2

o10:2 Yuá 1.40-44; Mis 1.13 p10:5 Luk 10.4-12; Luk 10.33

q10:6 Zhe 50.6; Mat 15.24; Mis 13.46 r10:7 4.17

s10:10 1Kr 9.14; 1Tm 5.18 t10:13 Luk 2.14 u10:14 Mis 13.51

fumbyá í áma nada bí mákuú dí yí.^{††}
¹⁵ Búbálé má jaaw bí ná, jwôw Zembí
 ma bá zə sám̃b búúd milésú yí, a bá
 jagulə búúd ɔ Sódóm nə Gomor ntɔ ɲg-
 wəla wɔɔɲg.»

Yésus ɲgə kéwuli buud ɔ lwámá bé

(Mak 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁶ w«Owey, mə má kənd bí nda
 íncwəmbə mpədúgá ɔɲkweny. Bì má jəlá
 nə kɛ nda ɔnywá, bí kə nə tédúgá ɲg-
 wúd nda mafaf. ¹⁷ xDugá ji nə buud kuú
 kaló; bwə bá du kusha nə bí móbwo má
 osémbye ɔ mílésúd, bwə du fyámusə bí
 milwón *məmpáánzə má mínjígúla má
 *Oyúden dí. ¹⁸ yBì mə bá du kaad mışh
 má búúd ɔ anəní nə ɔjwú ɔ lɔɔm dí ná, nə
 bi kág bwaagulə sâ bí má mpú shú jínə
 dām yí, bí bwaagulə nómə ikúl í cúgə
 Oyúden yí. ¹⁹ zJa bwə bá du kusha nə bí
 yí, bi kú bá du yágwə mbií bí má bá du
 kaad yí, kú yágwə íciyá í kɔɔd. Iciyá í
 bá nómə du jé bí cé jɔɔɲgúd, ²⁰ nəcé bi
 dí má bá du lās, Shishim má Sónjgú wún
 Zembí wə má bá lās mímpu mínéd.

²¹ a«Mínyɔɲə má bá kusha nə mínyɔɲə
 yé ná bwə kág gwú nyə. Sónjgú mə bá
 kusha nə mwān; bwān bwə lumbuli nə
 obyɔl, ɲgə gwú bwo. ²² bBuud bēsh bwə
 bá mpii bí nəcé jínə dām. Nji, muud
 mə bá jısɔw kə wós məshínéd yé, a bá
 cugə.» ²³ cBwə ká lwágulə bí cúwúlí wúl
 ɲgwəla dí, fúndəgá, bí kə ɲgwəla shúsúd.
 Búbálé má jaaw bí ná, *Mwān mə Múúd
 mə bá nyíngə zə, bi njúl kú fwo shín
 jaand míngwəla myā *Izəɣəyēl myēsh.

²⁴ d«Mpwiín nyə ádé bwəle ntɔ
 yíguli, lwaá kú ntɔ mása. ²⁵ eBuud bwə
 du dúg *ompwiín nómə nda bwə dúg
 yíguli ná, bwə dúg nómə lwaá nda bwə
 dúg mása yé ná. ɲkámúsá bwə lwíy
 sónjgú njów nə Beluzebul, ɲkəmusə nə
 bwān.»

Muud fúndəg nji Zembí

(Luk 12.2-9)

²⁶ f«Bì kú du fúndə bwo; nəcé kú nə
 sâ á mbúdúla í bá bwēn kú búguli, ɲkí
 sâ á *ndimba í bwēn kú mpúy. ²⁷ Sâ
 má jaaw bí yídúgúd yí, kəgá lās gwo
 mənkenyad. Sâ má nyimbúlá nə bí lwəd
 yí, kəgá ɲgə cúndə gwo íkwálúminúd.
²⁸ gKúgá du fúndə búúd bí nə ɲkul gwú
 nji nyúul, nji kú nə ɲkul gwú *jím wá.
 Yidagá fúndə Zembí. Nyə wə jí nə ɲkul
 gwíflya múúd ncindí, nə nyúul nə jím,
 a wusə byēsh kuda á kandugəd. ²⁹ ɲgaá
 ná bwə du kusha mímbá-kwáádə mímbá
 súsəɲ *mwaanē ɲgwúd. Təem bə ntɔ
 mbá-kwáádə ɲgwúd cúgə nə ɲkul kud
 shí, Sónjgú wún kú fwo magulə. ³⁰ hBì
 bāɲ ntāg íí, Zembí mə mpú bímbí lú
 íntand í shilú bísə bí mílúúd yí. ³¹ Nə
 ndéé, kúgá du fúndə. Mpugá nə bí má
 cey Zembí lámúd cɔ mimbá-kwáádə ɲkí
 bulya.

³² i«Muud yēsh mə mágúlə mə mışh má
 búúd dí yé, mə é magulə nómə nyə mışh
 má Dā jí gwów yéd. ³³ jNji muud mə kí-
 lyá mə mışh má búúd dí yé, má é kíflya
 nómə nyə mışh má Dā jí gwów yéd.»

††10:14 Ja Oyúden bwə á du kudə fumbyā mákuú dí yí, bwə á du lwágulə ná, kúkúl
 shí bwə áma təl mákuú mán yí, bwə má kál gwo nə buud bí cínɔɲg wá ná bwə músə
 sâ nyéé.

v10:15 Mət 18.20; 19.1-29; Mat 11.24 w10:16 Luk 10.3 *10:17 24.9-14; Mak
 13.9-13; Luk 21.12-19; Yuá 16.1-4; Mis 5.40; 2Kr 11.24 y10:18 Mis 24-26

z10:19 Luk 12.11-12 a10:21 Msh 7.6; Mat 10.35; Luk 12.52-53 b10:22 5.11;

Yuá 15.18 c10:23 16.28; Mis 8.1 d10:24 Luk 6.40; Yuá 13.16; 15.20

e10:25 9.34 f10:26 Mak 4.22; Luk 8.17 g10:28 Heb 10.31

h10:30 Luk 21.18 i10:32 Mbú 3.5 j10:33 Mak 8.38; Luk 9.26; 2Tm 2.12

Bɛɣlɛ Yésus wúsə dɔɔmb

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴k«Bi kú ngə táduga ná mə mə zə sə ná buud bwə cúgəg ná shɛɛ shí gaád. Mbô! Mə azóyé sə ntó. Mə mə yida zə nə dɔɔmb. ³⁵lMə mə zə wá ífúmuga mín-jów mí búúduɗ, mwán nyə é lúmbuli nə sɔ́ɔngú, sás lúmbuli nə nyɔɔngú, cɔ́ɔl lúmbuli nə mpɔ́ɔmbálú. ³⁶Nə ndɛ́, buud ɔ́ njów mə múúɗ ɔ́ bwə bá lúmbuli nə muud.

³⁷m«Múúɗ mə céél sɔ́ɔngú nkí nyɔɔngú cɔ́ mə yé, a cúgə nə nkul bə *mpwín waamə. Nyɔɔng mə céél ncwəmə dé nkí sás dé cɔ́ mə yé, a cúgə nə nkul bə mpwín waamə. ³⁸nMúúɗ mə ká bə kú nkɛny kwolós jé bɛ mə, a cúgə nə nkul bə mpwín waamə. ³⁹Muud mə sɔ́ nə á kaambulə nə cug jé yé, a jím bal gwo. Nyɔɔng mə jím bal cug jé nəcé mə yé, a mə yidá kaambulə nə gwo.»

Lógúɛ búúɗ ɔ́ Zembí

(Mak 9.41)

⁴⁰o«Muud mə lóg bí yé mə lóg mə. Muud mə lóg ntág mə yé mə lóg múúɗ nyə á nti mə yé. ⁴¹Múúɗ mə ká lóg *múúɗ micúndó mə Zembí nəcé mpúlə nə muud micúndó, muud wɔɔngú mə ɲwa myəna mí jéla nə búúɗ ɔ́ micúndó myá. Nyɔɔng mə lóg múúɗ jí tətəlí mísh mə Zembí dí yé nəcé mpúlə nə tətəlí muud íí, nyāɲ ɲwa myəna mí jéla nə otətəlí ɔ́ búúɗ myá. ⁴²Muud mə bá yána tɔɔ ɲji láá mójúwó mətálá ɲgwúɗ, ɲgulal ɲgwól zhizhe muud éga nəcé bə́lɛ *mpwín waamə yé, búbálé mə jaaw bí

nó, muud wɔɔngú nyə abúle shúb myəna myá cínɔng.»

11 ^pYésus mə shín cwīny *ompwín wúm nə óbá bɛ ntúni. A músə kyey, kə ɲgə yə buud minjígúla, ɲgə cúndə bwádí mǐngwəla.

Yésus bənɔ́ɲ ompwín ɔ́ Yuánes

(Luk 7.18-35; 10.13-15)

²qJa Yuánes Nduu-buud nyə á bə mímbwug dí yí, nyə a gwág misɔ́ɔlúgú *Kríst nyə á ɲgə sá myá. A mú kənd bóól ómpwín bɛ ná bwə kág jí Yésus ná:

³r«Ye wo wá muud sɔ́ ɲgə bwánd nə á bá zə yé? Ye sɔ́ kwóg ná bwánd íshús?»

⁴Yésus mú bɛsa nə bwo nó: «Kəgá jaaw Yuánes sá bí mə gwág yí nə sá bí mə dúg yí. ⁵Wəancím-ncím bwə ɲgə mpu dú-gya; mimbúmbwúgú mí ɲgə kyey tətəlí, mizázaamə mí ɲgə yál, wəkúməl wə́ bwə ɲgə mpú gwág, mimbimbə mí ɲgə gwúm, ɲkúnkwónúél í búúɗ í mú ɲgə gwág Jɔ́ɔ Kéel. ⁶Muud nyə é bə kú bwəma nə bɔɔgú mádí yé, nywáá mə jəla.»

⁷Ja ompwín ɔ́ Yuánes bwə mə nyɲgə yí, Yésus mú zə lésa nə buud bwə á bə cínɔng áncuncuma wá; a mú ci nə bwo shú mə Yuánes nó: «Ja bí á dɛ kə shí á shwéeshá dí yí, bí á dɛ kə dúg jí? Ye gúl ká í dúgə ntāɲ nə fufɔ́? ⁸Ŋkí í á shígə bə ntó, bí á dɛ kə dúg jí? Ye ɲgwól múud dúgə bwáád íjimə í mímbwéédí? Mbô, buud bwə dú bwáád íjimə í mímbwéédí wá bwə dɛ bə mínjów mí ójwú-buudɗ. ⁹Ká bí á dɛ kə dúg jí? Ye *muud micúndó mə Zembí? Haaw, mə jaaw bí nə nyɔɔng bí á kə dɛ dúg yé mə ntɔ́ ɲkwón múúɗ micúndó mə Zembí. ¹⁰tNəcé

^k10:34 Luk 2.14 ^l10:35 Msh 7.6; 10.21; 24.10; Mak 13.12; Luk 21.16

^m10:37 Mbá 13.7-10; 33.9; Mat 19.29; Mak 10.29; Luk 18.29

ⁿ10:38 16.24-25; Mak 8.34-35; Luk 9.23-24; Yuá 12.25-26

^o10:40 18.5; Mak 9.37; Luk 9.48; Yuá 13.20; Gal 4.14 ^p11:1 7.28

^q11:2 14.3 ^r11:3 Yuá 1.15, 27; 3.31; 11.27 ^s11:5 Iza 35.5-6; 26.19; 61.1; Luk 4.18 ^t11:10 Mal 3.1; MmN 23.20; Mak 1.2; Luk 1.76

nyə wə Zembî nyə á ci nda jísə cilyá nyédí Kálaad dí nǎ, nǎ: “Dugí! Mee mə zə kənd mbwiingye lân waamə nǎ a kəg wo shwóg kə kwambulə wo zhií.”

¹¹ Yésus mú nyiŋgə ci nǎ: «Búbálé mə jaaw bí nǎ, mpédúgá buud bēsh bwə mə byél mímwə mi búdá wá, kú nǎ nyɔɔŋg mə fwo bwele ntǎ Yuánes. Nji tɛem bə ntǎ, muud mə búl bə zhizhe Faan á gwów dí yé, á ntǎ Yuánes. ¹² Nǎ ndeé, wúlə fwála mə Yuánes Nduu-buud zə wóss múus íí, Faan á gwów í mú ngə bə sǎ nkúl, buud bwə ngə ləl iŋkunkwanz wá, bwə wə bwə ngə ŋwa dwo. ¹³ Mbwoomb mǎcɛɛ nǎ micilyá mí búúd ɔ mícúndǎ bēsh mí á ngə cúndə Faan mə Zembî zə jé baan mə Yuánes. ¹⁴ ŲŲkí bí búśǎ cún nǎ mə, mpugá nǎ Yuánes wə jísə Eli bwə á bwiing nǎ a bá zə yé. ¹⁵ Muud jí nǎ mǎlwə mə gwág yé, a gwág.

¹⁶ «Mə kág yiiga kala búúd á múus nǎ ozǎ? Jí nda ikágǎ bíś shishé íseɛngyá dí yí, bíl í ngə kámbula nǎ bílúgá nǎ: ¹⁷ “Sǎ mə lwǎ bí ilúlwón í ábulya mǎkəl, bí kú sǎág; sǎ mə nyiŋgə wá míngwa mí shwiý, bí kú tǎduwa.” ¹⁸ Wntǎ wə í ngə bə éga; Yuánes nyə á zə, kú dǎ ídíy-díy, a kú ngul; buud nǎ: “A jí nǎ jamb.” ¹⁹ x* Mwân mə Múúd mə zə, a ngə dǎ, a ngə ngul; bwə nǎ: “Nyíne nye jisə ndəl dǎg, ngule mǎlwəg, a jí nǎmǎ shwǎ oŋwenye ɔ tóya nǎ osǔɔɔɔ ɔ *mísóm.” Nji mə jaaw bí nǎ fúg í ngə nyín mǎsǔɔɔɔgú myéd nǎ sǎŋ.»

Yésus mə ŋkáánd nǎ míl míngwǎla

²⁰ Yésus nyə a ŋkáánd nǎ buud ɔ míl míngwǎla nǎcé, nyə á tɛem ngə sǎ ncúlyá *məshimbá bwədí, bwə á shígé cénd mítédúgá. Nyə a ŋkáánd nǎ bwo nǎ:

²¹ y«Məntágula nǎ bí buud ɔ Korazín. Məntágula nǎ bí buud ɔ Betusayída nǎmǎ. Nǎcé bímbí lú məshimbá mə mə sý bídí má, mə á mbəm sý Tir nǎ Sidon, buud ɔ nún bwə á mbəm nǎmǎ bwey bwáád mǎŋkud, jí ífí dí nǎ bwə cénd mítédúgá. ²² Nǎ ndeé, mə jaaw bí nǎ, jwów lú cígúlé mǎlǎsú, intágúlí í Tir nǎ Sodom í ábúlé bul nyaan nda bí bín. ²³ zBí bǎŋ buud ɔ Kapernawúm, bí ngə tǎduga nǎ bí mə bá kə gwów? Mbǎ, bí mə bá yidá shulə kə bǎŋ mǎŋjím. Nǎcé bímbí lú məshimbá mə mə sý bídí má, mə á mbəm sý ngwǎla á Sódóm, ŋkí ngwǎla wɔɔŋgǎ wús nǎ mpwogé. ²⁴ aGwǎ wə mə mpu jaaw bí nǎ, jwów Zembî mə bá zə sǎmb búúd mǎlǎsú yí, bí mə bá bə nǎ intágúlí ŋkí yǎág ntǎ búúd ɔ Sódóm.»

Mbag á yíyíisa

(Luk 10.21-22)

²⁵ bYésus nyə á ka lǎs jǎŋ ja nǎ: «Pupa, Cwámǎ á gwów nǎ shí, mə yə wo gúmǎ nǎcé wo á shweel ompuye bǎnón buud ɔ fúg isǎ íga, wo yida lwágulə ozhizhe ɔ búúd. ²⁶ Haaw Pupa, ntǎ wə wǎ á cǎel nǎ í bǎg yé.

²⁷ c«Dǎ nyə a cwámbulə mə isǎ byēsh. Kú nǎ muud mə wámbúlǎ mpu Zembî Mwân nji Sǔŋgú, kú nǎmǎ nǎ muud mə wámbúlǎ mpu Zembî Sǔŋgú, nji Mwân, nǎ muud yēsh Mwân mə cǎél sǎ nǎ a mpúg yé.

²⁸ d«Bí buud bí ngə wáduga nǎ mim-bag mí ájijilə wá, zǎgá mǎdí, mə é sǎ nǎ bí wǎgag. ²⁹ eMagulǎgá nǎ shé sǎág iséy byám fulá, bí zǎg ŋwa njíŋgúlá wám. Mə jí nǎ jǎ lǎm, mə kú nǎ intágúlí. Bí é

^u11:14 1Oj 17.1; Mal 4.5; Mat 17.12-13; Mak 9.13

^v11:15 13.9, 43; Mak 4.9, 23; 7.16; Luk 8.8; 14.35 ^w11:18 9.14; Mak 2.18; Luk 5.33

^x11:19 9.10; 11.2 ^y11:21 Tir nǎ Sidon: 15.21; Iza 23.1-16; Amo 1.9-10; Mis 12.20

^z11:23 Iza 14.13, 15 ^a11:24 10.15; Luk 10.12 ^b11:25 Iza 29.14;

1Kr 1.18-29 ^c11:27 28.18; Yuá 1.18; 3.35; 10.15; 13.3; 17.2

^d11:28 Iza 28.12 ^e11:29 Zhe 6.16

yidá mpu yɔwɔla, ³⁰nacé iséy byâm í ak-wówúláyé, mbag wâm wí ŋkí yísa.»

Yésus nà mæcɛɛ mæ Sábaad

(Mak 2.23-28; 3.1-6; Luk 6.1-11)

12^fDúl fwála í á bə ná, Yésus bənɔŋ ɔmpwíín bə bɔw á ŋgə lína ifambá í *blé jwów lú Sábaad. Ompwíín bɔw á ka gwág zha, bɔw mú ka ŋgə búgə mikɔŋg mí blé, ŋgə də. ^{2g}*Ofarizyɛŋ bɔw mú dɛg sɔ́lígú wɔɔŋgá. Bɔw mú ci nə Yésus nɔ: «Dugí, ompwíín bɔw bɔw ŋgə sá sá mæcɛɛ mæ amágúláyé nə muud sáág jwów lú Sábaad yí.» ^{3h}Nji Yésus mú bɛsa nə bwo nɔ: «Ye bí afwóyé bwele lɔ́ sá *Dávid nyə á sá ja bənɔŋ buud bə bɔw á gwág zha yí? ⁴Nə nyə á kə nyíi banda *mátúnuga dí, kə də íbuléd í á dɔ́ bə ci shú yálə Zembí gúmá yí; í njúl nə tɔɔ nyə tɔɔ buud bə bɔw á shígé bə nə zhíí nə bɔw dág byo. Ŋgaá, mæcɛɛ mæ dɔ́ ci nə nji ofada wə bɔw dɛg də byo, kú nə ŋgwól múúd shús? ⁵ⁱBi mæ dɔ́ bwey lɔ́ mæcɛɛ mæ Moyíz. Ŋgaá mæ ŋgə ci nə jwów lú Sábaad ofada bɔw dɔ́ sɛy *Mpáánzə Zembí dí? Ntɔ́ ji nə bɔw dɔ́ ntɔ́ cɛɛ á jwów lú Sábaad, nji Zembí kú yə bwo mæbɛɛ. ⁶Mə jaaw bí nə shé músə nə gúl sá shé mæ jəlá nə ságusə ntɔ́ Mpáánzə Zembí yí. ^{7j}Kálaad Zembí ŋgə ci nɔ: “Mə bul jii nə buud bɔw gwágúg buud cey lámúd, ntɔ́ nə bɔw dɛg sá mæ mætúnuga.” Bi mbəm ŋgə mpu gwág ciyá ni, ŋki bi shígé fándá yə buud ɔ́ni mæbɛɛ ntɔ́. ⁸Mpugá nə *Mwân mæ Múúd ŋgə jwú nə mæcɛɛ mæ Sábaad.»

^{9k}Yésus mú wú na jini kálúd, a mú kyey kə nyíi *mpáánzə minjígúlá dí. ¹⁰A mú kə kwey ŋgwól múúd cínɔŋgú nə mbwə í mæ shín shwáám. Ofarizyɛŋ bɔw á ka ŋgə sɔ́ zhíí nə bɔw jéég Yé-

sus njagə, bɔw á ka jii nyə nɔ: «Ye mæcɛɛ mæshé mæ magulə nə bɔw lwágug mbəl jwów lú Sábaad?» ^{11l}A mú yida ci nə bwo nɔ: «Ŋkí ŋgwól múúd á na gwoonɔŋ jínúd ji nə tɔw ŋgwúd nə bāŋ, tɔw jɔɔŋgú ka kud bíd jwów lú Sábaad, ŋgaá nyə e kə bíí gwo, a bān, yíl gwo bíd? ¹²Ŋgaá muud ji nə mfíí cɔ́ tɔw? Ntɔ́ ji nə, mæcɛɛ mæshé mæ magulə nə sɔ́ sáág buud mənywa jwów lú Sábaad.» ¹³A mú ci nə muud á shwáámɔ́lə mb-wə nɔ: «Kwéégúg mbwə.» A mú kwéég mbwə, í mú bə mpwogé nda wúlúgá. ^{14m}Na, Ofarizyɛŋ bɔw mú wɔ́s tɔ́n, kə sá shwushwaga, sɔ́lə zhíí nə bɔw cɛɛlə Yésus shwiy.

¹⁵Ja Yésus mæ mpu yuug jɔɔŋg yí, a mú wú cínɔŋg. Buud bɔw mú bɛ nyə án-cuncuma. Yésus mú ŋgə lwag mimbəl myêsh, ^{16na}ŋgə báásulə bwo nə bɔw kú bwele sá nə buud bɔw mpúg mbii váál múúd á jísə yí. ^{17o}Ntɔ́ kéel mæ Zembí, Izayí nyə á cúndə yí, í mú bwəma. Zembí nyə á ci nɔ:

^{18p}Sɔ́l mæsáal wām wə éga, nyə wə mæ á féesh yé.

A ji abábə waamə, lám wām wəsh wúsə nyádí.

Mə bá yə nyə Shíshim wām.

Nyə wə mæ bá zə lwágulə ílwonɔ́ í búúd tútəlí mæ Zembí.

¹⁹Nyə abúlə dɔ́ shuya nə buud, a kú saaguwo,

kú nə muud mæ bá gwáduga kəl dé mánkúmbə mæ búúd dí yé.

²⁰Nyə a búle lál lám nda muud mæ kə casulə mbwu í mæ bwey lánɔ́guwo yí, tɔɔ nda muud mæ jímə ŋgwiile lámba í mæ shín tag yí.

A bá bə nə jɔ́ lám ntəni kə jé ja búúd bəsh bɔw bá mpu tútəlí mæ Zembí yí.

^f12:1 Mbá 23.25 ^g12:2 MmN 20.8-10 ^h12:3 1Sa 21.2-7; Ləv 24.5-9

ⁱ12:5 Ilɔ́ 28.9-10 ^j12:7 9.13 ^k12:9 Mak 2.27-28

^l12:11 Luk 13.15-16; 14.5 ^m12:14 Yuá 5.16, 18

ⁿ12:16 8.4; 9.30; Mak 7.36 ^o12:17 Iza 42.1-4 ^p12:18 3.17

²¹ Ilwoŋ í búúd byêsh í bá ŋgə bwánd sósólúgú yé nə búgá.

Bôw á kú nə ijuugá

(Mak 3.20-30; Luk 11.14-24; 12.10)

²² ^qMpúsə na, buud bwə mú zə nə wúl mbêl wə Yésus. Jamb í á wá nyə mánkədad ná a bəg, nyə ancím-ncím, nyə fifi. Yésus músə yíl muud éne jamb, a mú dūgya, a mú námá lás. ²³ ^rBuud bwə á bə cínəŋg áncuncuma wá, bwə mú bul káam. Bwə ná: «Mwân mə *Dávid dí éga?»

²⁴ ^sJa *Ofarizyēŋ bwə mə gwág ciyá jəŋg yí, bwə mú shwána, bwə ná: «Muud éne ŋgə yíl məjamb nə ŋkul mə Beluzəbul, njwú məjamb.»

²⁵ Nji, Yésus mú mpu mítédúgá myán, a mú ka ci nə bwo ná: «Búúd ɔ dúl faan bwə ká bósóŋ ŋgə lumbuli bwámé nə bwámé, faan dəŋg í é jęę ná mpaá. Buud wá wúl ŋgwəla bwə ká béégya, lumbuli bwámé ná bwámé, ŋgwəla wəŋgə í shín bwíl. Ntə námá, búúd ɔ wúl njów bwə ká bósóŋ ŋgə lumbuli bwámé nə bwámé, njów búúd wəŋg í ábúlé bwey nə jimbúla. ²⁶ ^lŊkí *Sátan mə yida nyingə cuwo, ŋgə yíl nyəmfwó, ntə ji nə a mə bəg, faan dé í ka tőw na ntədel? ²⁷ ^lŊkí Beluzəbul wə ŋgə yə mə ŋkul ná mə ŋgəg yíl buud məjamb nda bí ŋgə ci ná, zə nyé ŋgə yə buud bən ŋkul nyəwəŋg? ^lŊgaá bwəmfwó bwə ŋgə mpu lwágula bí ná sán ná bi búə nə məbęę? ²⁸ ^tNji, ŋkí Shíshim mə Zembí wə ŋgə yə mə ŋkul ná mə yílúg buud məjamb íí, mpugá ná Faan mə Zembí í mú wa.

²⁹ ^u«Muud cúgə nə ŋkul nyíi njów mə ŋkunú, déég nyə isá byé, a kú fwo figə ŋkunú wəŋg shí, wóla nyə mənəkəda.

Nji, á ká shín wóla nyə mənəkəda, a mú ka tēem sha nyə njów.

³⁰ ^v«Muud mə bə kú kēem mə yé, a ŋgə lumbuli nə mə. Muud mə bə kú zə wá mábəwə ná səná sə sééŋgug yé, a ŋgə yida caam. ³¹ ^wSá jəŋg wə mə jaaw bí ná Zembí mə bá juu búúd *misəm nə *bwaasúla mpu bwə ŋgə sá yí. Nji, múúd mə ká kə nə bwaasúla mpu wə Shíshim, muud wəŋgə nyə abúle bwele bə nə ijuugá. ³² Múúd mə ká jág lás nə *Mwân mə Múúd, Zembí juu nyə. Nji múúd mə ká jág lás nə ^lŊkēŋkē Shíshim, muud wəŋgə nyə abúle bwele bə nə ijuugá tə wa cug ga dí, tə jəŋg í ŋgə zə yíd.

³³ ^x«Bí mə ká ci ná líí jí fwámé líí, bi mə ci ná ibumá byé bíə fwámé íbumá; bí mə ká ci ná líí jí bów-bów líí, bi mə ci ná ibumá byé bíə bów-bów íbumá. ³⁴ ^yYé iyələkag íga, bi njúl ibów-bów í búúd, bi búə nə ŋkul ci fwámé íciyá na ntədel? Sá múúd ŋgə bul téduga lámúd yí, gwə wə mpu yé í dú lás yí. ³⁵ Jəjə múúd lám yé wúsə nə jəjə kwəzú, í ka də wéeshuli jəjə isá; bów-bów múúd yé lám nə bów-bów kwəzú, ka námá də wéeshuli bów-bów isá. ³⁶ ^zMə mpú jaaw bí ná jwəw Zembí mə bá zə sámə buud milésú yí, muud yēsh mə bá tőw kəɔdud nə íciyá nyə á lás ílfs-lfs yí. ³⁷ Wo bá ŋwa ŋkaam ŋkí məbęę íciyá byə dí.»

Kala búúd áməkuu-mə-sósmbə

(Mak 8.11-12; Luk 11.24-26, 29-32)

³⁸ ^aNə ndéé, bósól *Oyíguli ɔ məcéę bənəŋ bósól *Ofarizyēŋ bwə mú ci nə Yésus ná: «Yé Yíguli sə mə cēel ná wó lwóg sə dúl *shimbá sə dūgúg.» ³⁹ Yésus mú bęsa nə bwo ná: «Mbēe kala búúd í njúl ŋkí bów, nə mítédúgá olíŋŋí í bálé jí

^q12:22 9.32-34 ^r12:23 20.30-31 ^s12:24 10.25 ^t12:28 Luk 17.21

^u12:29 Iza 49.24 ^v12:30 Mak 9.40; Luk 9.50 ^w12:31 12.24

^x12:33 7.16-18 ^y12:34 3.7 ^z12:36 Zhk 3.6-10

^a12:38 16.1-4; Mak 8.11-12; Yuá 6.30; 1Kr 1.22

ná mə lwóg bwo shimbá! Bwá ábúle dúg dúl shimbá, nji dɔɔŋg í á bə nə Zhwónas *muud micúndá mə Zembî yí. ⁴⁰ ^bNda Zhwónas nyə á já ibulú ílól nə mimwásə mílól shú ánúfí dí mwɔ́ dí nó, ntɔ́ námə wə *Mwān mə Múúd mə bá já ibulú ílól nə mimwásə mílól mǎndəlú dí cwú yé. ⁴¹ ^cJwôw Zembî mə bá zə sám̃b búúd mílósú yí, buud ɔ́ Ninivə bwá bá tɔ́w tútəlí yə kala búúd ga məbɛ́ɛ. Nəcə báá, bwá á cǎnd mǐtédúgá ja bwá á gwág cúndá Zhwónas nyə a cúndá yí. Dugá, sá í ntɔ́ Zhwónas yí jísə wa. ⁴² ^dCí ámuđá í á wú *mákóól mə jwôw[†] yí í bá námə tɔ́w tútəlí yə kala búúd ga məbɛ́ɛ. Nəcə nyə á gwaa zhu íjumə i shíd zə gwágulə fɛg mə Sólumun. Dugá, sá í ntɔ́ Sólumun yí jísə wa.

⁴³ «Ja bɔ́w-bɔ́w shíshim í dɔ́ wú múúd nyúúlúđ yí, í dɔ́ kə ngə jé́ɛla məshí má mishwéeshá ngólə sɔ́ wogá. Nji ŋkí í bə kú kwey wogá, ⁴⁴ í mú téduga ná: “Mə zə nyíngə kə mǎdí njów, kúl mə á fwo dɔ́ ji yí.” Í ká zə kwey njów cwúd, nji ngwám̃bulá, sá jēsh jɔ́ kwambulá, ⁴⁵ ^eí é kə ŋwa mílúgá mǐshíshim zangbá mí njúl nə ŋkúđ ntɔ́ wǎmǎfwo, bǎnɔ́ŋ bēsh bwá mú kə nyí njów, kwambulə jiya cínɔŋg. Ná ndéé, cug mə múúd wɔɔŋgú í mú nyíngə jág bɔ́w, ntɔ́ mbií í á fwo dɔ́ bə yí. Má jaaw bí ná kala búúd ábúbɔ́w ga í bá shugula mbií wɔɔŋgú.»

Fwámé njów búúd mə Yésus

(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Yésus ngə ná lésa nə ncúlyá buud ntúni, nyɔɔŋgú yé bǎnɔ́ŋ omínyɔŋgú bə bwá mú jē. Bwá músə tɔ́w tɔ́n, bwá ngə sɔ́ ná bwá lésa nə nyə. ⁴⁷ ɲgwól

múúd mú kə jaaw Yésus ná: «Nyɔɔŋgú woó bǎnɔ́ŋ omínyɔŋgú bwó búə na tɔ́n, bwá ngə cǎel lésa nə wo.» ⁴⁸ Yésus mú bɛsa nə né ná: «Nyɔɔŋgú waamə wə zə? Omínyɔŋgú báamə wə ozə?» ⁴⁹ A músə séém̃b mbwə ngəe *ómpwíín bə dí. Nyə ná: «Dugá, nyɔɔŋgú waamə nə omínyɔŋgú báamə, bwə wə ɔ́ga! ⁵⁰ ^fMuud yēsh mə dɔ́ sá sá Sɔ́ɔŋgú waamə a gwów mə jíi yé, nyə wə jí mǐnyɔŋgú waamə, ŋkí kóól waamə ŋkí ntág nyɔɔŋgú waamə.»

Kanda mbɔ́l mǎmpəg

(Mak 4.1-9; Luk 8.4-8)

13 Námə jwôw ni dí, Yésus nyə a wú njów, kə ncindye mǎŋ, kə ji shí. ² Buud bwə mú kə seɛŋgya nyéđí ŋkí jág bulya nə ndéé, a mú tɔ́w kə kəwa byóólúđ, kə ji shí, buud bǎŋ cǐndú. ³ A mú ngə kǎnd bwo zhwog mikanda. Nyə nə bwo ná: «ɲgwól mbɔ́l mǎmpəg nyə á zə kə myeeg mpəg. ⁴ Ja á mə ngə myeeg yí, nyúl mpúmá í mə shugula zhíí nə zhíí. Inunú í mú zə, zə shín lúú nywô. ⁵ Nyúlúgá í mú shugula shí á mǎk-wóógúđ, kú nə fwámé mǎndəlú cínɔŋg. Í mú námə leel wéesh mǐngwu, nəcə mǎndəlú mə á shígé fifə. ⁶ Nji, ja yásə í mə faan yí, mǐngwu mǐ mpwásə mí mú jígə, shín shwáás nəcə kú nə fwámé mǐkɔ́l. ⁷ Nyúl mpúmá í mú shugula íbiin-bíinud. Ibiin-bíin byɔɔŋg í mú leel juwo ná ndéé káda íkɔ́l í mpəg. ⁸ Nji, nyúl mpúmá í á shugula shí áttatagú dí, í mú ngə wúmə, dúga shug wúmə íbumə tǎd, dúga ibumə mǎwúm mǎsaman, dúlúgá mǎwúm mǎlól. ⁹ ^gYésus mú cǐ nə bwo ná: «Muud jí nə mǎlwə mə gwág yé, a gwág.»

[†]12:42 *mákóól mə jwôw*: Ciyá ni í ká ná Sud; wo é kwey fǎél-fǎélí yé ŋkəw á ofǎél-fǎélí ɔ́ cǐyá dí.

^b12:40 Zhn 2.1; Mat 27.63 ^c12:41 Zhn 3.5 ^d12:42 1Oj 10.1-10

^e12:45 2Pr 2.20 ^f12:50 6.10 ^g13:9 11.15

Nacé jí Yésus ngə jííguli míkanda dí yí
(Mak 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ *Ompwíín bé bwə mú shísh nyédí, kə jí nyə ná: «Nacé jí wó ngə jííguli buud míkanda dí yí.» ¹¹ Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Jísə nacé Zembî nyə a mə sá ná bi báá mpúg mindímba myā Faan á gwów; nji nyə a shígé sá bóólúgá ntó. ¹² ^hMuud jí nə baalé fúg yé, Zembî mə bá kwádulə nyə nywo, a músə bul ny-íngə bə nə ndí. Nji nyooŋg cúgə nə ndí yé, Zembî mə bá mael yíl nyə búbaalé á jí nə ndí yí.» ¹³ Mə ngə jííguli bwo nə mikanda nacé búsa bwə tɛem kənd mísh, bwə kú dúg, bwə tɛem gwágulə, bwə kú gwág kú námə wámbulə. ¹⁴ ⁱNtó kéel mə Zembî, Izayí nyə á cúndə yí, í mú bwəma shú dánj. Kéel dɔoŋg dí ná: Bi mə bá dɛ kənd málwə, nji bi kú bwele wámbulə;

bí dɛ kənd mísh, nji bi kú bwele dúg; ¹⁵ nacé kúl búúd ga í mə shín lal mílám, bwə mə shín juwal málwə, wə búdal mísh; nə mísh máŋ mə á bá dúg, málwə máŋ mə á bá gwág, mílám myáŋ mí á bá wámbulə. Íkwuŋgá bwə á bá cénd kuú njooŋd, nə ndéé mə mú lwag bwo.»

¹⁶ Yésus mú ci nə *ompwíín ná: «Bi bāŋ, mísh mún mə mə jəla nacé mə ngə dúg; málwə mún jəla nacé mə ngə gwág. ¹⁷ ^jBúbáblé mə jaaw bí ná, zhwoŋg *buud ɔ mícúndə nə otátəlí ɔ búúd bwə á bə nə yéesh ná bwə dúg sá bí ngə dúg yí, nji bwə áshígé dúg. Bwə á bə nə yéesh ná bwə gwág sá bí ngə gwág yí, nji bwə áshígé gwág.»

Féél-féélí á kanda mbəol məmpəg
(Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ «Kagá gwágúlə nda kanda mbəol məmpəg í kə ná. ¹⁹ Múúd mə ká bə ná, a gwágulə Kéel á Faan á gwów nji a kú wámbulə, Mbúwúlú múúd nyə é zə, zə yíl nyə mpəg í ámə kə lámúd yí: ntó ji nə nyíní jisə tāŋ mpəg í á shugula zhíí nə zhíí yí. ²⁰ Muud jisə tāŋ nda mpəg í á shugula shí á məkwóógú dí yé, jisə nyooŋg jí ná, a gwág Mílésú mí Zembî, a lóg myə nə məshusug; ²¹ nji a kú nə mikɔ́lɔ nyédí cugud, a kú wá nadā, á bə Mílésú mí Zembî nji kúkúl baan, á ká námə bwəma nə məntágula ŋkí cúwúlí nacé Mílésú mí Zembî, a julə nyúul. ²² ^kMuud jisə tāŋ nda mpəg í á shugula íbiin-bíin dí yé, jisə nyooŋg á ná, a gwág Mílésú mí Zembî, njíí, yágúwó ísá yā māŋ mwów, nə wímbulə məbíi í mú zə káda Mílésú mí Zembî, mí mú bə nda wúmə. ²³ Muud nywáá jisə tāŋ nda mpəg í á shugula shí átutagú dí yé, jisə nyooŋg á ná, a gwág Mílésú mí Zembî, a wámbulə myə, a mú wúmə, dúl shug wúmə íbumə təd, dúl məwúm məsaman, dúlúgá məwúm málóol.»

Kanda bów-bów ká

²⁴ Yésus nyə á nyíngə námə kənd buud wúl kanda ná: «Faan á gwów dúsa nda lāŋ ga: Ígwól múúd nyə á zə sá fambə, a myeeg jɔ mpəg ídāw. ²⁵ Nji, mpwó-bulú, búúd bēsh bwə njúl ígwád íí, wúl zhízhín músə zə bə gúl bów-bów ká na fambə níínd nə ndéé a mú kyey. ²⁶ Ja mpəg í á kɔ́, í wá məbəga yí, bów-bów ká í á kɔ́ námə, í músə nyín. ²⁷ Ná ndéé, amádí fambə os-óol ɔ məsáal bé bwə mú kə jí nyə ná:

[¶]**13:12** Na ngə cɛel ci ná: muud jí nə yéesh ná a kyey nə fúg mə Zembî yé, nyə é nyíngə bul bə nə fúg nyooŋg; muud cúgə nə yéesh jooŋg yé, nyə é ngə yida jímbal búbaalé fúg á jí nə ndí yí.

^h**13:12** 25.29 ⁱ**13:14** Iza 6.9-10; Yuá 12.40; Mis 28.26-27

^j**13:17** 1Pr 1.10-12 ^k**13:22** 1Tm 6.9-10

“Mása, ngaá wo á bɛ nji mpəg ányuny-waá wódí fambá? Ká, bów-bów káá j̄n̄ í ngə wú ngow?” ²⁸ A mú bɛsa nə bwo nó: “Wúl zhízhín wám wó í á jəla nə zə sá ntúni.” Bwə nə né ná: “Ye sá kág tí yíl íkáá byəwngú?” ²⁹ Nyə ná: “Mbó! Kúgá kə. Bi á bá ngə bəduga íkáá nə fwámé ídūw, byēsh í mú ngə t̄aw. ³⁰ Bídúgá ídūw nə káá abúbów byēsh í wíyúg, kə wós ja búúd bwə bá zə saag ídūw yí. Mə é bá ci nə buud bəwng nə bwə téédúg tí íkáá í abúbów, bwə wólə byo mimb-woomb, kə bá jígal. Bwə ka t̄eem zə kwós ídūw, kə wá nkundád.”

Kaanó búbumə mpəg

(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ M̄Yésus nyə á nyingə kənd bwo wúl kaanó nó: «Faan á gwōw d̄əsə nda búbumə *mutárud ngwól múúd nyə á myeeg nyódí fambá yí. ³² Búbumə jəwng wó í búl cwáaguwo nə bíl íbumə í məm-pəg byēsh. Nji ja í d̄ú k̄y yí, í d̄u gwaa c̄y mósólúgá məmpəg mā fambá; í bə fwámé lílí, inunú zə ji nyódí mílówud.»

Kaanó ləvur

(Luk 13.20-21)

³³ O A mú nyingə kənd wúl kaanó nó: «Faan á gwōw d̄əsə nda fuú *ləvur. Ja múdá mə ŋwa wə, a fugə nə məmpíí mə ŋgug buléd málól yí, í é sá nə ŋgug wəwng wēsh í búndəwug.»

Nəcə jí Yésus ngə jííguli mikaanád yí

(Mak 4.33-34)

³⁴ P̄Yésus nyə á ngə ci buud is̄a íni byēsh mikaanád, nyə a shígé d̄u bwele lás nə bwo kú kənd kaanó. ³⁵ Q̄Nyə á ngə sá ntó ná iciyá í ngwól *múúd micúndó í bwəmag mbíí nyə á cilə yí, ná:

Mə bá lésa nə bwo mikaanád.

Mə bá wéesh is̄a búúd bwə afwóyé bwele mpu té Zembí nyə á fwə shí yí.

Féél-féélí á kanda bów-bów káá

³⁶ Yésus músə wú kúl búúd bwə á bə áncuncuma yí, kyey kə njów. *Ompwín bə bwə mú shísh nyódí. Bwə nə nyə ná: «Féélúg sá kanda á bów-bów káá í á bə fambá yí.» ³⁷ A mú bɛsa nə bwo nó: «Muud nyə á myeeg j̄y mpəg ídūw yé, nyə wó *Mwān mə Múúd. ³⁸ Fam-bə wó shí búúd bwə njúl ga. J̄y mpəg wó buud búśə Faan á gwōwud wá. Bów-bów íkáá wó buud bwə ngə bɛ Mbáwúlú múúd wá. ³⁹ Zhízhín í á bɛ bów-bów íkáá wó Njwú məjamb. Saagúlə bwə bá saag ídūw fambá yí, wə məshíné mə shí. Buud bwə bá saag wá, bwə wó *wəngəles. ⁴⁰ Nda bwə d̄u tí íkáá í abúbów, bwə jígal byo bágód ná, ntó nómə wó í bá bə məshíné mə shí dí yé. ⁴¹ S̄Mwān mə Múúd mə bá nti wəngəles bə, bwə zə bigas Faan dé, bwə mú yíl búúd bwə ngə ndēny bósł mələámə wá, nə bəwng búśə kú bísh məc̄ɛɛ wá. ⁴² Bwə kə kúl bēsh kuda ánúní d̄í. Bwə bá bə cínəwng, nji bwə ngə bwam nə məȳə. ⁴³ ŪNtó otútəlí ɔ búúd wá Zembí bwə bá d̄u faan nda yásə Faan mə Sós̄ngú wánj̄ud. Muud jí nə málwə mə gwág yé, a gwág.»

Kanda jimə lú s̄a

⁴⁴ V̄«Faan á gwōw d̄əsə nda gúl jimə lú s̄a jísə shwoó dí gúl fambá yí. Muud mə kwey gwo yé a nyingə mpu shweel gwo. A músə kə nə məshusug, a kə kusha mábii mé mēsh ná ndéə a mú kə kusə fambá jəwng.»

¹13:30 3.12; Mbú 14.14-15 ^m13:31 17.20; Luk 17.6 ⁿ13:32 Eze 17.23

^o13:33 1Kr 5.6; Gal 5.9 ^p13:34 13.10-17 ^q13:35 Sôm 78.2

^r13:40 7.19; Yuá 15.6 ^s13:41 24.31; Mak 13.27 ^t13:42 8.12

^u13:43 Dan 12.3; OoM 5.31; Mat 11.15 ^v13:44 Flp 3.7-14

Kaanô kwóógú álal-kus

⁴⁵ «Faan á gwôw í nyiŋgə nómá bə nda lân ga: ŋgwól múúd nyə á dɛ kusə ijimá í məkwoógú bwə dɛ lúlə ísà í nyanɡá nə ndí yí, ná a kə dɛ kusha. ⁴⁶ Muud wɔɔŋɡú mú ka kwey dɔɔŋɡ í búl bə nə mfií cɔ́ mósólúɡá mēsh yí, a músə kə kusha ísà byé byēsh nyə á bə nə ndí yí, kə kusə kwóógú dɔɔŋɡ.»

Kaanô wód

⁴⁷ «Faan á gwôw í nyiŋgə nómá bə nda wód bwə má wusə májúwód yí. Í bii óshú mímbíí mímbíí. ⁴⁸ Ja í má lwánd yí, bwə mú julə, kə nə dwo cínú. Bwə mú kə ji shí, féesh fwámé óshú, wá mí-maŋɡad. Bwə yíl óshú ɔ́ abúbôw, myaas. ⁴⁹ Ntɔ́ nómá wə í bá bə məshíné má shí dí yé. *Wəéŋɡəles bwə bá béég mimbíya mi búúd bənŋŋ otútəlí ɔ́ búúd. ⁵⁰ Wəwə bá kəl ósɔ́l ɔ́ mábôw kuda ánúní dɛ. Cínŋŋ mə bá bə bwo, nji bwə ŋɡə bwam nə məyə.»

⁵¹ Yésus mú jí *ompwíín bé nó: «Ye bi shí mpu gwág ísà íni byēsh?» Bwə nó: «Haaw.» ⁵² Nyə nə bwo nó: «Gwə wə má jaaw bí nó, Yíɡuli mæçç yēsh má jííɡ ísà yā Faan á gwôw yé, a ji nda ŋgwól sósŋɡú jíísə nə jɔ́ kwɔ́ɔ́zú yé. A ji nə ŋkul wéesh ísà í acwúlú nə í agúgwáan cínŋŋ kwɔ́ɔ́zú dɔɔŋɡú.»

Buud ɔ́ Nazarêť bwə abúɡúláyé Yésus

(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ *Ja Yésus má shín jííɡuli búúd nə mikanda míni yí, a mú wú na, ⁵⁴ ykə nyédí kwáádá. A mú ká dɛ yə búúd minjííɡúlá bwədí *mpáánzə minjííɡúlá, mbií í á nə buud bēsh bwə á dɛ káam,

bwə ná: «Dúga váál fúɡ nə dúga váál *məshimbá í á wú nyə ŋɡow? ⁵⁵ Mwan má kábíndá dí éga? Nyɔɔŋɡú dí Maríya? Omínyɔŋú bé wə *Yákwab bənŋŋ Yóseb nə Shímun nə Yúda? ⁵⁶ ŋɡaá, okósól bé bēsh búsa wa sádí? Məma ísà íni byēsh í á wú nyə ŋɡow?» ⁵⁷ A mú bə bwo kwal-bɔɔɡú. A mú ka zə ci nə bwo nó: «*Muud micúndá má dɛ nómá bwəma nə mpyónŋ nji nyédí kwáádá nə nyédí njów búúdɛ.» ⁵⁸ Ntɔ́ Yésus nyə a shíɡé bul sá məshimbá cínŋŋ, nəcé buud kú *búɡula nyə.

Shwiý mə Yuánes Nduu-buud

(Mak 6.14-29; Luk 3.19-20; 9.7-9)

14 Mwôw mɔɔŋɡú dí, Herod á Tatarâk^{ss} nyə á gwág bwiŋɡyá má Yésus, a mú ka ci nə osɔ́l ɔ́ mósáal bé nó: ² b«Yuánes Nduu-buud má gwúm. Sâ jɔɔŋɡ wə á músə nə mpífá á ŋɡə sá *məshimbá ntúni ni.»

³ Herod nyə á ci ntɔ́ nəcé nyə á bii Yuánes Nduu-buud, wɔ́lɛ nyə mənəkəda, wá nyə mímbwug dí nəcé lésú má Herodyád, mudá má mínyɔŋú yé Fílíp. ⁴ Nəcé Yuánes Nduu-buud nyə á jum Herod nó: «Wo ajáláyé nə ŋwa mudá éne nó wo bâ.» ⁵ Herod nyə á ka dɛ cɛɛl gwú Yuánes, nji a ká dɛ fúndə buud nəcé nda bwə á dɛ gwɔ́ɔ́ Yuánes nó a jisə *muud micúndá nó.

⁶ Ná ndéé, jwôw Herod nyə a tâl zan byélé dé yí, shilə má Herodyád í á zə sáág cwánúđ, Herod músə bul gwág nyə nywa. ⁷ A mú kaag shilə ni nó: «Mə é fáágulə wo sá jēsh wó é gwáámə mə yí.» A keen ŋkaanə kaagúlə nyə ntɔ́. ⁸ Shilə ni músə bɛ íshwambulə í nyósŋɡú, nyə nə

^{ss} **14:1 Tatarâk:** Ciyá ni í cugé ciyá məkəa; nji í kə ná «ŋgwəməna nyə á ŋɡə jwú nə mpál nɔ́ á ŋkúmba faan yé». Dúɡúɡ nómá Luk 3.1; 19; 9.7; Mis 13.1.

^w13:50 8.12 ^x13:53 7.28 ^y13:54 Yuá 7.15 ^z13:55 Yuá 6.42

^a13:57 Yuá 4.44 ^b14:2 16.14 ^c14:3 Ləv 18.16; 20.21; Luk 3.19-20

^d14:5 21.26; Mak 11.32; Luk 20.6

Njwú-buud ná: «Yág mə lúú mə Yuánes Nduu-buud yááséd wa kíkídíga.»

⁹ Njwú-buud músə gwág ngwóómbálú wɔɔŋgú cey lámúd; nji nda nyə á bwey keen ŋkaanə mísh mə ójón dí nă, a mú magulə nə bwə yág nyə. ¹⁰ A mú kənd múúd njów mímbwug, kə cígə Yuánes cún. ¹¹ Bwə músə zə nə lúú yé yááséd, zə yə shilə nî, a músə kə nə wə, kə cwám-bulə nyóóŋgú. ¹² Ompwín ó Yuánes bwə músə kə ŋkəny kug nyúul, kə dɛl. Bwə mú kə nə lán kə jaaw Yésus.

Yésus mə yə búúd idəw

(Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Yuá 6.1-15)

^{13e}Ja Yésus nyə a gwág mbii Herod nyə á ngə téduga yí, nyə a wú cínɔŋg, kə kəwa byóólád kyey nə a kə ji nyáméfwó bugád kúl búúd bwə cúgé yí. Nji buud bwə mú mpu ntó, bwə músə zə áncuncuma, bwə ngə zhu míngwəla, bwə ngə kyey ncindyə nə ncindyə ngələ bə nyə. ^{14f}Ja á mə shulə byóól dí yí, a mú dúg mánkúmbə mə búúd mənî; a mú gwág bwo cey lámúd, a músə lwag mimbəl myág. ¹⁵Ja kugú mə bii shí yí, *ompwín bwə mú shísh nyə kúnə-kúnə, kə ci nə nyə ná: «Sə búsa wa bugád, kugú námə óga, bídúg mánkúmbə mə búúd mąga, bwə kág məkwaádə, kə kusə sâ mə dē.» ¹⁶Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Í ajəláyé nə buud ónî bwə kág. Bíméfwó, yágá bwo sâ mə dē.» ¹⁷Ompwín nə né ná: «Sə cúgé nə sâ wa, nji íbuléd itóɔn nə oshú óbá.» ¹⁸Nyə nə bwo ná: «Zəgá mə nə byo wa.» ¹⁹A mú ci nə buud bəsh nə bwə jíg shí ákándad. A mú ka ŋwa íbuléd itóɔn nə oshú óbá ónî, a bân mísh gwów, yə Zembî akíba. A músə fəy íbuléd, yə ompwín. Ompwín bwə músə kə kaaw búúd. ^{20g}Buud bəsh bwə mú də, jílə, idəw lág. Byɔɔŋg í á lág yí, í músə lwánd məb-

wumú wúm nə məbá. ²¹Buud bwə á də wá, bwə á jee bə budúm otóóshin otóɔn, kú lú búdá nə ikágó.

Yésus mə kyey mójúwó dí gwów

(Mak 6.45-52; Yuá 6.16-21)

²²Námə nji í á shîn yí, Yésus nə *ompwín nə bwə kəwag byóólád, bwə línág kə nyə shwóg mán faŋwíny té nyə é ngə fwo bíd zhwog buud bwə á bə ónî yí. ^{23h}Yésus mú shîn bíd búúd, a músə bád mbúnád nyáméfwó nə a kə jəgula nə Zembî. Bulú mú zə yínd a njúl cínú nyámé. ²⁴Byóól dān í á bə í mə wú bwúnád fwámé cé. Nji ikwó í á ngə bul jág ntágulə bwo nəcé ŋkwə nyə á ngə yida wú kóómb bwə á ngə kə yí. ²⁵ⁱŋgəe míngwúm mí kúwo mí ashúshwóógú dí, a músə zə bə bwo, a ngə kyey nə məkuú mójúwó dí gwów.

^{26j}Ja ompwín bwə mə dúg a ngə kyey nə məkuú mójúwó dí gwów yí, bwə mú jág bul fúndə, bwə ngə téduga nə jísə *jím. Bwə músə ka ngə bul bwú óŋkwimbyə nə ifwaas. ²⁷Nji Yésus mú leel ci nə bwo ná: «Səlugá milām shí. Mə wə éne, kúgá fúndə.»

²⁸Pyêr mú ci nə nyə ná: «Íkí jísə wo, ciig nə mə kyéyug mójúwó dí gwów zə nún wódí.» ²⁹Yésus mú ci nə nyə ná: «Zaág.» Pyêr mú wú byóólád, a músə ngə kyey mójúwó dí gwów, ngə kə wə Yésus. ^{30k}Nji, ja á mə dúg nda ŋkwə ngə bul kung ná, a mú nyingə bə nə ifwaas, a mú tééd nyasulálə mójúwód, a músə leel kím ná: «Yé Dā, cugug mə.» ^{31l}Yésus mú námə leel séemb mbwə, kə bíí nyə. A mú ci nə nyə ná: «Búgə gwó jí ná ŋkí tag. Nəcə jí wo ámə sá məshwán yí?» ³²Bwə músə kəwa byóólád, ŋkwə mú ntág shîn. ^{33m}Bɔɔŋg bwə á bə byóólád wá, bwə mú kúd Yésus məbwón shí, yə

^e14:13 15.32-39 ^f14:14 9.36 ^g14:20 20j 4.43-44 ^h14:23 5.1; Luk 5.16

ⁱ14:25 Zhb 9.8 ^j14:26 Luk 24.37 ^k14:30 8.26

^l14:31 6.30; 8.26; 16.8; 17.20; Luk 12.28 ^m14:33 16.16; 27.54; Mak 15.39

nyə gúmbá, bwə ná: «Wo ji bále bə *Mwân má Zembî.»

³⁴Bwə má shîn líina mǎn, bwə mú jé loom á Genezarêt. ³⁵Buud wá kúkúl jooŋg bwə má yag Yésus, bwə mú kyey ná lǎn mǎnd mâ kúná-kúná mēshad. Buud bwə mú zə nyə ná mimbâl myēsh. ³⁶Bwə mú téég nyə mǎbwə ná á bídúg ná bwə jísówúg ngə kúnnya nji ná *mb-waag káándə yé. Booŋg bwə á ngə kúnnya ná nyə wá bwə mú ngə yál.

Məfúlú má ímpáámbə nə məcçə má Zembî

(Mak 7.1-23)

15 Bóól *Ofarizyên ná *Oyíguli ó məcçə bwə á wú Yurúsalem wá, bwə á ka shísh wə Yésus, kə ci ná nyə ná: ²«*Ompwín bwə bwə ngə ntə məcum má ímpáámbə, bwə ngə də kú gusa mǎb-wə. Jí í sá ntó?» ³Yésus mú bəsa ná bwo ná: «Nəcə jí bí bǎn ngə ntə mpəndí má Zembî, bi ngə yida baagulə məcum má ímpáámbə yí? ⁴Zembî nyə á ci ná: “Gúmálúg sǒŋgú woó ná nyooŋgú woó.” A nyiŋgə námə ci ná: “Múúd mə ká lweem sǒŋgú yé ŋkí nyooŋgú yé, bwə jəlá ná gwú múúd wooŋgú.” ⁵Nji bi bǎn bí ngə ci ná: “Múúd mə ká jaaw sǒŋgú ŋkí nyooŋgú ná: ‘Sá mə ámə nywá kwíind wo ná ndí yí í músə məyóna shú má Zembî,’ ⁶í cúgə bwele bə múúd wooŋgú obuluga ná a yóg sǒŋgú ŋkí nyooŋgú gúmbá.” Ŋgaá ná bí ngə sá ná Mílósú mí Zembî mí bég ŋkúŋgúg, məcum mún yidá mpu yáág? ⁷Bi búsa ná məkəŋ! Izayí nyə á bə ná ŋkaam ja nyə á cúndə shú dánúd ná:

⁸Kúl búúd ga í ngə gúmal mə nji mímpu dí, milâm myán mí njúl shwóg-shwóg nə mə.

⁹Wán ŋgólə ságusə bwə ngə ságusə mə yí wúsə ntó ngwas.

Bwə ngə yida jíguli buud minjígulá myá mǎmpəndí má búúd.»

¹⁰Yésus músə ka yid, léshe ná buud bwə á bə cínŋgú áncuncuma wá, nyə ná bwo ná: «Bényúgá mǎlwə, mpu gwágulə.

¹¹Sá í də nyíi múúd mpu dí yí, gwə dí í də wá múúd mǎlwaagwo mǎsh má Zembî dí; nji sá í də yida wú múúd mpu dí yí, gwə wə í də wá nyə mǎlwaagwo.»

¹²Ompwín bwə mú shísh nyádí kúná-kúnə, kə ci ná nyə ná: «Ye wo mpú ná lósú wó ámə lás ní í ámə bul ntágulə Ofarizyên?» ¹³A mú bəsa ná bwo ná: «Sá jēsh sǒŋgú waamə nyə a shígé bə yí, í bá tǎw ná mikçǎl. ¹⁴Bídúgá bwo. Búsə wəancím-ncím, bwə ngə bii bóól wəancím-ncím mbwəd ná bwə jaand ná bwo. Ŋkí ngwól áncím-ncím mə jaand ná ngwól, bēsh bwə é búla bííd.»

¹⁵Pyēr músə ci ná nyə ná: «Féélúg sǒ mpwokwoond ní.»

¹⁶Yésus mú lás ná: «Ye bi búsa námə kú mpu gwág ísə? ¹⁷Ye bi agwágé ná sá jēsh í nyíi múúd mpu dí yí, í də kə mwə dí, í músə cǎ kə bííd? ¹⁸Nji ísə í də wú múúd mpu dí yí, í də zhu lámúd, byó wə í də wá múúd mǎlwaagwo mǎsh má Zembî dí. ¹⁹Nəcə lámúd wə bów-bów mǐtédúgá mí də zhu yé, nə mǎgwú mə búúd, nə mincumb, nə jaŋga, nə júwo, nə yólə búúd ompwene, nə *bwaasúlə mpu. ²⁰Isá í də wá múúd mǎlwaagwo mǎsh má Zembî dí wə íni. Dólə ídǎw kú gusa mǎbwə í ádé wá múúd mǎlwaagwo.»

Búgə má múdá á Kanaan

(Mak 7.24-30)

²¹Yésus músə wú ná kúl nííd. A músə kə kómb shí á Tir ná Sidon. ²²Ŋgwól múdá á nūŋ, a njúl shilə Kanaan, mú

^{14:36} 9.20 ^{15:2} 23.25; Luk 11.38-39 ^{15:4} MmN 20.12; 21.17

^{15:7} Iza 29.13 ^{15:11} Mis 10.15; 1Tm 4.4; Tit 1.15

^{15:14} 23.16, 24; Luk 6.39; Rom 2.19 ^{15:19} Gal 5.19-21 ^{15:22} 20.30-31

ngə zə nyədí a ngə kîm ná: «Yé Cwám̃ba, Mwân má *Dávid, bwíngúg mā ná ŋk-wonú. Jamb í má jág bul bii shilə wām.»²³ Yésus mú ji nyə kúl-kúl. *Ompwíín bwə mú shísh Yésus kúnə-kúnə, zə ci ná nyə ná: «Wíngúg nyə, a ngə sá kángá bəǵlə sá ná ŋkwiimbyē.»²⁴ Yésus mú bəsa ná: «Zembí nyə á ntí mā shú íncwəmbé í *Izəryél, í mú ngə cwagəwa yí.»²⁵ Nji mudá éne nyə músə zə kúd mpwóombú shí wə Yésus, jəgula ná nyə ná: «Yé Cwám̃ba, shwəgú mā.»²⁶ Yésus mú bəsa ná né ná: «Ŋwálə ídəw í bwān ɔ njəw, wusə yə ómpyə, í anywáyé.»²⁷ Nyə ná Yésus ná: «Jísə bəle bə ntó. Ká, Cwám̃ba, ompyə bwə də námə cwála mǎmpulú má dú kud túwuli ómása dí shí má.»²⁸ Yésus músə ci ná nyə ná: «Mudá éga, wo ji ná fwámé búgə. Sā wó ngə jii yí, í bəg námə ntó.» Námə wəla dɔɔngú dí, mwān mā mudá éne músə yāl.

²⁹ Yésus músə wú kúl níí. A mú ngə bə ncindyə mǎn má Galilə ná ndeé a kə bád wúl mbúñúd, kə ji shí.³⁰ Buud bwə mú zə seengya na nyədí áncuncuma; bwə ngə zə ná buud bwə á də nyás wá, ná wəancím-ncím, ná wəakúmálwə ná buud wá íjām, ná míl zhwoɡ mimbəl. Bwə mú zə ngə bwíng myo Yésus dí shí məkuú, a mú ngə lwag myo.³¹ Buud bwə á bul ngə káam íffí ngələ bəle lās, buud ɔ íjām bwə ngə bə mpwogé, bɔɔng bwə á də nyás wá bwə ngə kyey kú ná kwo nyás, wəancím-ncím bwə ngə mpu dúg; bwə mú ngə ságusə Zembí á Izəryél.

Yésus má nyingə yə búúd idəw

(Mak 8.1-10)

³² Yésus músə jəw *ómpwíín bə, nyə ná bwo ná: «Mə ngə gwág buud óga

ŋkúŋkwónúlə nəcé sənŋə sá má ji mwəw málɔɔl, bwə cúgə ná ná sá má dā. Mə acéélə nying bwo ntúni zha, bwə á bá kə tag ná mǎntumbuli zhíí.»³³ Ompwíín bwə mú ci ná nyə ná: «Sə é sá ntədəlé ná sá bəg ná bímbí lú ídəw mā yə zhwoɡ buud óga wa bugád?»

³⁴ Yésus mú jí bwo ná: «Bí búsa ná íbuléd ínə?» Bwə ná: «Zangbá, ná bábaalé íshúshú.»³⁵ Yésus músə ka ci ná buud bwə jíg shí.³⁶ Ná ndeé a músə ngə íbuléd zangbá byɔɔngú ná oshú, a yə Zembí akíba, a fəy byo ikúl ikəl, yə ómpwíín bə, bwə mú kə ngə kaaw buud.³⁷ Muud yəsh mú də ná ndeé jílə. Zhwoɡ ikúl í mú lúg tǎn məkúdə za-ŋgbá.³⁸ Buud bwə á də wá, bwə á bə buud otɔɔshin onə, nji budúm kú lú búdá ná ikágə.³⁹ A músə ka bíd ná buud bwə nyingəg, nyə mú kəwa byɔɔlúd, kə kóómb shí á Magadan.

Ofarizyən bwə jí shimbá

(Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)

16¹ Bóól *Ofarizyən ná *Osadwisyən bwə á zə jí Yésus njígá mǎb-wəbúlán, bwə ná a lwóg bwo dúl *shimbá í ngə zhu gwəw.² Yésus mú bəsa ná bwo ná: «Bí má də bə, bí má ká dúg mpwó-kugú ná jəŋ dəsə títií ná zhwoŋ, bí ná jəwə á mǎn í bá bə ná sǎŋ.³ Ŋkí ná, kúndə mǎn, bí má ká dúg jəŋ ŋkí shila, bí mpu ná mpú nyə é ny-wə. Bí má də mpu yag íyuuɡ í jəŋ; nji bí kú mpu yag sá í ngə síy mwəw mǎga dí yí.⁴ Mbəe kala búúd í njúl ŋkí bəw, ná mitədúgá olíingí í bəle jí ná mə lwóg bwo shimbá! Bwə ábúle dúg dúl shimbá, nji dɔɔng í á bə ná Zhwónas yí*.» A músə wú ná bwədí, kyey.

*16:4 Sā jɔɔng jíse ná Zhwónas nyə a já mwəw málɔɔl mwə shúd.

†15:24 10.6; Rom 15.8

‡15:28 8.13

*15:29 5.1

†15:32 14.13-21; 9.36

‡16:1 12.38-39; Luk 11.16, 29-30; Yuá 6.30

Bôw Ofarizyên bônôn Osadwisyên minjígulá

(Mak 8.14-21)

⁵*Ompwín bwó á wusa ñwaálé ibuléd ja bônôn bwó á lína mán kə fanwíny yí. ^{6a}Yésus mú ci ná bwo nó: «Jigá ncô ná *Ofarizyên bônôn *Osadwisyên *lævur wán.» ^{7b}Bwó mú ka ñgə nyímbula bwámé ná bwámé nó: «A lás ntúni nəcə nda sô shígé zə ná ibuléd ná.» ^{8c}Yésus mú ka mpu sá bwó á ñgə táduga yí, a mú ci ná bwo nó: «Buud bām tagúlə ná búgə jín é! Jí tádúgá wúsá bí ñjì ná bí shígé ñwa ibuléd yí? ^{9d}Jí bí mǎ cá gwág ntúni yí? Ye bí anyíngéyé ná táduga ibuléd itóon búúd otóóshin otóon bwó á də yí, ná bímbí lú mǎbwumú mǎ íkúl bí á lúg ná ndí mǎ? ^{10e}Ye bí kú táduga ibuléd zangbá búúd otóóshin onđ bwó á də yí ná bímbí lú mǎkúdǎ mǎ íkúl bí á lúg ná ndí mǎ? ¹¹Nəcə jí bí mǎ cá gwág ná mǎ angé ná lás lǎsú ibuléd yí? Mə ñgə ci ná: “Jigá ncô ná Ofarizyên bônôn Osadwisyên lævur wán.” ¹²Bwó mú ka tɛem mpu gwág ná nyə a shígé ñgə lás ná bwo lǎsú lævur á ibuléd. Nyə á ñgə yida ci ná bwó báyug minjígulá Ofarizyên ná Osadwisyên bwó ñgə jíguli myá.

Yésus jisə Mesí

(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³Ja bwó mǎ kə jé shí á Sezaré mǎ Fílíp yí, Yésus mú ñgə jí *ompwín bé nó: «Buud bwó ñgə ci ná *Mwân mǎ Múúd jisə zǎ?» ^{14f}Bwó mú bɛsa nó: «Bóól búúd bwó ñgə ci ná jisə Yuánes Nduu-buud, bóól ná jisə Eli, bóólúgá ná Zheremí ñkí ntág ñgwól *múúd micúndǎ.» ¹⁵Nyə ná

bwo nó: «Ká bí bāñ, bí ñgə ci ná mǎ jisə zǎ?» ^{16g}Shímun Pyêr músə bɛsa nó: «Wo jisə *Kríst, *Mwân mǎ Zembí á kuwô» ¹⁷Yésus músə nyíngə lās, nyə ná Pyêr nó: «Wɛɛ mǎ jəla, yé Shímun Mwân mǎ Zhwónas. Muud dí nyə ámə lwágulə wo sǎ wó mǎ ci ní. Sónngú wām jisə gwów wó nyə ámə lwágulə wo gwo. ^{18h}Mɛɛ mǎ ka jaaw wo ná wo wó Pyêr. Wo mǎ bóle bə kwóógú. Nda bwó də lwǎ njów kwóógú dí gwów ná, mǎ bá sɛɛng *Dǎ lú óbúgula dām kwóógú dwó dí gwów. Tɛem bə shwiy í ábúlé sǎ bwo sǎ. ¹⁹ⁱMə bá yə wo ijuwuga yá Faan á gwów. Sǎ jêsh wó bá cɛɛlə shí ga dí yí, í bá ntó gwów, jɔɔng wó bá wiinzh shí ga dí yí, í bá bə ntó gwów.» ^{20j}Ná ndɛé, a mú ka mpu báásulə ómpwín ná bwó kú bwele jaaw múúd ná a jisə Kríst.

Yésus mǎ bá yə, a nyíngə gwúm

(Mak 8.31-33; Luk 9.22-27)

^{21k}Tééd na, a músə ka tééd jaawúlə *ómpwín bé ná í jii ná a kǎg Yurúsalem, ná ocúmbá buud wǎ lɔɔm ná milúlúú myá ofada ná *Oyíguli ó mǎcɛɛ bwó jəlá ná kə jág jugushi nyə, bwó gwú ntág nyə. Nji a bá gwúm shwoñ dí jwów lú léel. ²²Pyêr músə kə ná nyə koogú, kə lās ná nyə nó: «Mbô! Zembí kyémug wo, Cwamba! Mbií sǎ wɔɔngú í ábúle bə ná wo.» ²³Nji Yésus mú yid, ñkáánd ná nyə nó: «Wúg mǎ na, *Sátan! Wo jì mǎ mǎma bɔɔgú. Mitódúgá myô mí cúgé mítódúgá mí Zembí, mísə ñjì mítódúgá myá buud.» ^{24l}A músə ka ci ná ompwín bé nó: «Íkí muud mǎ cɛel bɛ mǎ, a bág kú jagulə nyáméfwó; a ñkényúg kwolós jé, a bɛ mǎ. ²⁵Nəcə, múúd mǎ kǎ kaambulə ná

^a16:6 Luk 12.1 ^b16:7 Mak 6.52 ^c16:8 14.31

^d16:9 14.20 ^e16:10 15.37 ^f16:14 14.2; 17.10-13; Mat 21.11 ^g16:16 14.33;

Yuá 1.49; 11.27 ^h16:18 Luk 22.32; Yuá 1.42; 21.15-17; Ifz 2.20

ⁱ16:19 Luk 11.52; Mat 18.18; Yuá 21.15-17 ^j16:20 17.9

^k16:21 17.22-23; 20.17-19; 26.2

^l16:24 10.38-39; Luk 14.27; 17.33; Yuá 12.25-26; 1Pr 2.21

cug jé, a yida jím bal gwo. Nyɔɔɔng mə jím bál cug jé nəcə mə yé, a mə yidá kaambələ nə gwo. ²⁶Ŋkí muud mə bii məbii mēsh mā shí ga ná ndeé *shíshim yé jím b, wáyé mfií nyó é bə nə ndí cínɔɔng yí? Muud ji nə ŋkul wá jí shú ná a nyíngəg bii shíshim yé? ²⁷mNəcə *Mwân mə Múúd mə bá zə a ŋgə ŋkənəwa nda sɔ́ɔngú yé, bənɔ́ɔ ŋwəŋgəles, a bá zə yə búúd myəna mí mísɔ́ɔlúgú bwə á sá myá. ²⁸nBúbálé mə jaaw bí ná, bɔ́ɔl búúd búəs wá ɔ́ga, bwə ábúle bwele yə, bwə kú fwo dág *Mwân mə Múúd mə zə ŋwa jiya ici jé.»

Yésus mə lwóyá mílwaná myé

(Mak 9.2-13; Luk 9.28-36)

17 ^oMpúsə mwôw măsaman, Yé-sus mú ŋwa Pyêr nə Zhâk bá mínyɔɔŋ Yuánes. A mú wú nə bwo búúd dí, bwə kə bád wúl məma mbúŋúd. ²pNyúúl nyé mú shwɔ́ɔla bwo míšhúd, mpwoombú í mú ŋgə ŋkənəwa nyə nda jwôw, mikáándə myé mí mú ŋgə faan nda mənkenya. ³Seegya ná Moyîz bá Eli bwə mə wóss, zə ŋgə lésa nə nyə. ⁴Pyêr músə ka ci nó: «Cwám̄ba, nywaálə ŋgə́lə ji wa. Ŋkí wó magulə, mə shumə məbanda məlɔ́ɔl, ŋgwúd shú dwô, dúl shú mə Moyîz, dúlúgá shú mə Eli.»

⁵qPyêr ŋgə ná lás ntúni, seegya nji gúndə á ŋkənəwá í mə zə búdal bēsh. Bwə mú gwág kəl í ŋgə wú gúndə jɔɔng dí nó: «Mwân waamə abábə wə éga. Nyádí wə lâm wâm wēsh wúsə yé. Sága nyə məgwág.»

⁶Ja *ómpwín bwə mə gwág kəl dɔɔng yí, bwə mú bul bə nə ifwaas, bwə mú wusə mányúúl shí ombúmbudí. ⁷Yésus músə shísh, zə kúnya nə bwo, a mú ci

nə bwo ná: «Búnúgá! Kúgá ná kwo gwág ífwaas.» ⁸Bwə mú bən mampwoombú, bwə mú dág nji Yésus nyáméfwó.

⁹rJa bənɔ́ɔ bwə mə ka ŋgə shulə wú mbúŋ dí yí, a mú lás nə bwo ná: «Ci bí kú jaaw múúd sá bí ámə dág yí, kə wóss ja *Mwân mə Múúd mə bá gwúm shwon dí yí.»

¹⁰sNə ndeé bwə músə jí nyə ná: «Nəcə jí *Oyíŋguli ɔ́ məcɛɛ bwə dɛ ci nó í jii nó Eli fwóg tééd zə yí?» ¹¹A mú bəsa ná: «Jí bále bə ntɔ́ ná Eli mə jəlá nə fwo zə, zə təl ísá byēsh ícə byánúđ. ¹²tSá ŋgwúđú, mɛɛ mə jaaw bí nó Eli nyə a shí zə. Buud bwə á shígé yag nyə, bwə á sá nyə mbií wēsh bwə á cɛl yí. Ntɔ́ námə Mwân mə Múúd mə bá jug məbwə mánúđ.» ¹³Ompwín bwə músə mpu ná Yuánes Nduu-buud wə á ŋgə ci yé.

Yésus mə yíl múúd jamb

(Mak 9.14-32; Luk 9.37-45)

¹⁴Ja bwə mə kə wóss mənɔ́kúmbə mə búúd dí yí, ŋgwól múúd músə zə kúd Yé-sus məbwón shí, jəgula nə nyə ná:

¹⁵«Yé Cwám̄ba, gwágúg mwân waamə ŋkúnkwónúłə. A dɛ fudə ibwúg, a ŋgə bul jug. A mú dɛ kəl nyúúl tɔɔ kuda dí tɔɔ məjúwód. ¹⁶Mə ámə zə nə nyə *ómpwín bwə dí, nji bwə shígé kwag lwagúłə nyə.»

¹⁷uYésus músə bî ná: «Wúu! yé óhááden ɔ́ga! A bówúłə bí mitədúgá e! Mə e bá kə nə bî ntúni kə wóss ŋgow? Mə é bá jisɔw bí kə kumə jáyé ja? Zəgá mə nə mwân wɔɔng ká.»

¹⁸Yésus mú ŋkáánd nə jamb, í músə wú mwân nyúúlúđ, ncúncwémá jɔɔng músə yál námə cé nə cé.

^m16:27 Sôm 62.12; Zhb 34.11; Mat 7.23-27; 13.41; 25.31-46; Luk 13.27; Yuá 5.29; Rom 2.6; 1Kr 3.13-15; 1Pr 1.17; 2Tm 4.14; Mbú 22.12

ⁿ16:28 10.23; 24.34; Mak 9.1; 13.30; Luk 9.27; 21.32 ^o17:1 5.1

^p17:2 2Pr 1.16-18; Mbú 1.16 ^q17:5 3.17 ^r17:9 16.20 ^s17:10 Mal 4.5; Mat 16.14 ^t17:12 11.14; Luk 1.17; Yuá 1.21 ^u17:17 Mbá 32.5, 20

¹⁹Ná ndéé ompwíín bwó músə shísh wó Yésus, zə nyímbəla nə nyə ná: «Nəcé jí sá bān shígé kwag yílúla jamb ni yí?»

²⁰Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Jísə nəcé bi cugé nə fwámé búgá. Búbálé má jaaw bí ná, í mbəm bə nə búgá tɔɔ nji cíg-cíg bímbí búbumá *mutáruđ, bí je ci nə mbún ga ná: “Túwúg na, wo kág tɔw wáádó”, mbún bále kə. Sā kú ná kwo ntɔ bí ŋkul. ²¹†[Nji, mbií jamb ni í dɔ wú nji wo má fwo mpu jəgula nə Zembí, wo ci ídɔw.]]»

²²Ja bónɔŋ bwó á ŋgə kyey shí á Galilé yí, Yésus nyə á jaaw bwo ná: «Í jii ná *Mwān mə Múúd bāg kaanz məb-wə má búúd dí, ²³bwó bág gwú nyə. Nji a bá gwúm jwɔw álél.» Ompwíín bwó músə ka bul gwág sá jɔɔŋgú cey lámúd.

Yésus mə jóná tóya

²⁴Ja bwó má ka kə wóós Kapernawúm yí, búúd bwó á dɔ ŋwa tóya á *Mpáánzə Zembí wá bwó mú zə jí Pyêr ná: «Yíguli wún má dɔ námə jóna tóya éga?» ²⁵Pyêr mú magulə ná: «Haaw!»

Ja Pyêr má kə nyíi njów yí, a kú fwo lás, Yésus mú jí nyə ná: «Shímun e, wɛɛ má dúg ná ji? Ozá bwó dɔ jóna ójwú ɔ shí otóya nə ŋgasumān? Ye mimbyágá mí máshí mán, ye ijigə-jigə?» ²⁶Pyêr mú bəsa nə nyə ná: «Ijigə-jigə.» Yésus mú ci nə nyə ná: «Ijgaá, ntɔ ji ná mimbyágá mí ádé jóna? ²⁷Nji, shú ná sá kú ntágulə bwo, kaág mán, kə wusə ŋgwéye; shú wó é tééd tí yé, wo bəny nyə mpu, wo mú kwey sanj *mwaané í kwágá nə tóya á buud obá yí. Wo músə ŋwa wə, wo kə jóna tóya waamə nə wô.»

Muud mə búl bə nə mfií Faan mə Zembí dí yé

(Mak 9.33-37; Luk 9.46-48)

18^yBaan dɔɔŋgú dí, *ompwíín bwó á shísh wó Yésus zə jí nyə ná: «Zó má búl ná bə fwámé múúd Faan á gwówúd?» ²Yésus mú jɔw kúkágá, zə tál bwo míshúd, ³nyə nə bwo ná: «Búbálé má jaaw bí ná, ŋkí bí mə bə kú cénd kuú njɔɔnd ná bi bág nda ikúkágá, bi abúlé bwele nyíi Faan á gwówúd. ⁴aGwó wó jí ná, muud mə dúg nyóméfwó zhizhe nda kúkágá ga yé nyə wó má bá bul bə fwámé múúd Faan á gwówúd. ⁵bMuud mə lág ntág gúl kúkágá nda jíga jínə dām dí yé, a má lág mə. ⁶Nji, ikúkágá í ŋgə *búgula mə íga, múúd mə ká kwal gúl bɔɔgú, í bul jəla ná bwó kálug muud wɔɔŋgə məma kwóógú cúnúd, bwó kul nyə nə dwo mán, a kú ná cwánəwo.

⁷«Ŋkúŋkwóŋúlə búúd nəcé bulyálə məbɔɔgú. Cug í cúgé nə ŋkul bə kú nə məbɔɔgú, nji ŋkwéɛ muud mə kwál búúd mwo yé. ⁸cNtɔ, í ká bə ná mbwə wô ŋkí kuú wô í ŋgə kwal wo bɔɔgú, sámbug wə, wo wúsəg wə shwóg-shwóg; nəcé í bul jəla ná wo cúgəg cug á kandugə wo njúl nə kúl mbwə ŋkí kúl kuú, ntɔ ná wo bág nə məbwə nə məkuú mwô mēsh wo mú kə kuda á kandugə dí. ⁹Ŋkí jús dɔw í ŋgə kwal wo bɔɔgú, tífg dwo, wo wusə shwóg-shwóg nə wo. Í bul jəla ná wo nyífg cug á kandugə dí wo njúl nə ncwaan jús, ntɔ ná wo bág nə mísh mwô mēsh, bwó bá kə kul wo kuda á kandugəd.

¹⁰d«Bi ɔ bey ná bi mpyényág gúl múmwántombú ga, nəcé mə mpú ci nə bí ná *wəŋgəles báj bwó təl ja jēsh mísh

†17:21 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga.

^v17:20 13.31; 14.31; 21.21; Mak 11.23; Luk 17.6 ^w17:22 16.21

^x17:24 MmN 30.13 ^y18:1 Luk 22.24 ^z18:3 19.14; Mak 10.15; Luk 18.17

^a18:4 23.12 ^b18:5 Luk 10.16 ^c18:8 5.29-30 ^d18:10 Yuá 10.11-15

má Dâ jísá gwów yéd. ¹¹ *^f[Nacé *Mwân mə Múúd nyə á zə cəg buud bwá á má jím̃b nə zhií wá.] ¹² Bì mə tédúgá ná jì? Ìkí ñgwól múúd jì nə íncwəmbə təd, ñgwúd í mú wú sɔɔnz dí kə ñgə jéǵla. Ìgaá ná nyə e lúgə byɔɔɔg yā məwúm ibuú nə ibuu kúl í ñgə də yí, a fwo kə sɔ jɔɔɔg í ámə kə ñgə jéǵla yí? ¹³ A ká kwey gwo, búbálé mə jaaw bí ná, nyə é bə nə məshusug nə gwo ntɔ yā məwúm ibuú nə ibuu í shíǵé kə ñgə jéǵla yí. ¹⁴ ^eNámá mbii wɔɔɔgú, Sónɔgú wún jì gwów yé nyə acéélé ná gúl múmwántombú ga í jím̃búg.»

Ìkwambulə misóm

¹⁵ ^f«Ìkí ñgwól mínyɔɔɔ wóó mə sá *sám, kaág lás nə nyə biná obá; á ká magulə gwág wo, wo mə sá nyə mpwogé. ¹⁶ ^gNjì ñkí nyə amágúláyé gwág wo, kaág jɔw múúd ñgwúd ñkí obá, binɔɔ bí kág lás nə nyə, í bəg nda jì cilyá Kálaad Zembí dí ná, ná: “Ìkwambulə nyēsh í jəlá nə sɔy nə owúshined obá ñkí olól.” ¹⁷ ^hA ká ban ná nyə agwágé bwo, kaág jaaw *Dɔ lú óbúgula. A ká námá ban gwág Dɔ lú óbúgula, dúgúg nyə nda muud nyó ampúyé fwámé Zembí yé, nda ñwenye tóya. ¹⁸ ⁱBúbálé mə jaaw bí ná, sá jēsh bí mə cɛǵlə shí ga dí yí, í bá bə ntɔ gwów. Jɔɔɔg jēsh bí mə bá wiinz shí ga dí yí, í bá bwey bə ntɔ gwów. ¹⁹ ^jBúbálé mə nyiŋgə jaaw bí ná, ñkí buud obá wá gwoɔɔg jín nì bwá mpú bwəma cún ñgwúd shí gaád ná bwá gwáám̃b Zembí gúl sá, tɛɛm bə jì tɛɛm bə jì, Sónɔgú waam jì gwów yé nyə é yə bwo gwo. ²⁰ ^kNacé kúl búúd obá ñkí olól bwá mə sɛɛngya shú dām dí yí, sənɔɔ nə bwo wá búś cínɔɔg.»

Fwámé ijuugá

²¹ Pyēr nyə á ka shísh wá Yésus, kə jì nyə ná: «Cwám̃ba e, ñkí mínyɔɔɔ waamə mə sá mə məbów, mə jəlá nə juu nyə ija iné? Ye ija zaŋgbá?» ²² ^lYésus mú bɛsa ná: «Mə acíyé nə wo ná kə shúg ija zaŋgbá, mə ci ná kə kumə mǔwúm zaŋgbá ija zaŋgbá. ²³ ^mGwá wá jì ná, Faan á gwów dúśə nda yuug ga: wúl ñjwú-buud í a zə kə sá osól ó mǔsáal bɛ shitɔg. ²⁴ Ja á mə ñgə sá shitɔg wɔɔɔg yí, ñgwól sól mǔsáal mǔsə biil nə mpwólá ñkí jág bulya *mwaanē, tɛɛ búsə nə ñkul jəna nə ibwēy otóóshin otóóshin yí. ²⁵ Nda sól mǔsáal éne nyə á shíǵé bə nə ñkul nyiŋg mpwólá ná, mǔsa mǔsə ci ná bwá bíg nyə nə mudá nə bwān bɛ bēsh, bwá kúshag bwo, tɛɛm bə ísá byán byēsh, mwaanē wɔɔɔgú zág jəna mpwólá. ²⁶ Sól mǔsáal éne mǔsə zə kəsəwa mǔsa yé shí məkuú, zə jəgula nə nyə ná: “Dá, jísówúg mə, mə é jəna wo mpwólá nì nyēsh.” ²⁷ ⁿÌŋkúnkwon í mǔsə bii mǔsa lám, a mǔsə bíd nyə nə mpwólá nyēsh, kú ná jì tɛɛm bə sá. ²⁸ Ja sól mǔsáal éne mə wóśs tóón yí, a mə bwəma nə ñgwól shwá yé bá bwá á dɔ sɛy yé, nyə á bə nə nyə mwaanē nji odanarí təd. A mǔsə bii shwá yé éne cúnúđ, yímbuli nyə ná: “Nyiŋgúg mə mwaanē waam yēsh.” ²⁹ Shwá yé mǔsə tééɛ nyə məbwá ná: “Jísówúg mə, mə é jəna wo mpwólá nywô.” ³⁰ Nji sól mǔsáal éne kú magulə. A mú kənd shwá yé mímbwug dí shú ná a jónág nyə mpwólá nyé. ³¹ Ja bóól óshwá bán bənɔɔ bwá á dɔ sɛy wá bwá mə dúg sólúgú wɔɔɔgú yí, bwá mú bul gwág cey lámúđ, bwá mú kə jaaw mǔsa wán sá í mə sɔy yí. ³² Nə ndéé mǔsa mǔsə jɔw nyə, zə ci nə nyə

^{*18:11} Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga.

^{e18:14} 6.10 ^{f18:15} Ləv 19.17; Gal 6.1 ^{g18:16} Mbá 19.15; Yuá 8.17; 2Kr 13.1;

1Tm 5.19 ^{h18:17} Tit 3.10 ^{i18:18} 16.19; Yuá 20.23 ^{j18:19} 7.7

^{k18:20} 28.20 ^{l18:22} Mət 4.24 ^{m18:23} 25.19 ^{n18:27} Luk 7.42

ná: “Wo ji bów-bôw sôl mäsáal. Mə ámə bíd wo nə mpwálá nywô nyêsh, mə yíl lâm nəcé nda wo ámə téég mə məbwá ná. ³³“Ŋgaá, wo ámə jəlá nə gwág shwá woó ŋkúnkwónǵúlə nómá nda mə ámə gwág wo ŋkúnkwónǵúlə ná.” ³⁴PMása yé músə keenzh nyə nə wəálal-məbag ná a fwóg námá nyiŋg nyə nyé mpwálá nyêsh. ³⁵“Ntǵ námá wá Dá á gwôw má bá dū sá bi yé, ŋkí bi mə bá kú dū juu ómínyoŋǵú bǵn ijuugá ná bi yíl lâm kandǵəgə.»

Yésus nə məgwú má bá

(Mak 10.1-12)

19 ¹Ja Yésus nyə á shín lás ntúni yí, nyə á ka wú shí á Galilê, kə shí á Yudéa, Zhurdǵ faŋwíny. ²Buud bwá á bɛ nyə nūŋ ŋkí jág bulya, a mú ŋgə lwag mímbə́l myáŋ, mí shín ŋgə yál. ³Bóól *Ofarizyêŋ bwá á zə kə nyádí, kə bwówulə nyə, bwá ná: «Ye mæcɛɣ mǵshé má ŋgə ci nə muud ji nə ŋkul yíl múdá yé bá nə mbií mábyaagulə wêsh?» ⁴A mú bɛsa nə bwo ná: «Bi a fwóyɛ lǵ mí-cilyád ná ja Zembí nyə á té isá byêsh yí, nyə a sá mudúm bá mudá, ⁵ta músə ci ná: “Nda mə má sá bwo ntúni ná, mudúm má bá lǵə sǵoŋǵú bá nyooŋǵú, a kə leedya nə mudá yé, bá obá bwá mú bə nyúul ŋgwúdá.” ⁶Ntǵ ji nə bwá cúgɛ ná búúd obá, bwá músə muud ŋgwú. Muud nyə ajóláyɛ nə ka béég sá Zembí má laad yí.” ⁷Ofarizyêŋ bwá mú nyiŋgə jí nyə ná: «Ká nəcé jí Moyíz nye nyə á cilə ná múúd mə ká cɛl yíl múdá yé bá, a yə nyə kálaad məgwú má bá yí?» ⁸Yésus mú bɛsa ná: «Moyíz nyə á magulə ná muud jéég yíl múdá yé bá nəcé lal bí mílám. Í á shígɛ dū fwo sɛy ntǵ mǵtéédúléd. ⁹Mæə má ka jaaw bí ná, ŋkí muud mə yíl múdá yé bá, mudá kú fwo

sá míncəmb, a bá múdá shús íf, muud wooŋg má sá míncəmb.» ¹⁰w*Ompwíín bɛ bwá mú lás ná: «Ŋkí ntúni wá cɛɣ lə bá í dū bii múdúm yé, í yidá bul jəla nə buud bwá jíg kú béya.» ¹¹A mú bɛsa nə bwo ná: «Buud bêsh dí bí nə ŋkul gwág lésú ga, nji booŋg Zembí má yə ŋkúl nyooŋg wá. ¹²Nəcə bóól búúd bwá njul mimyáágə zhu byélé dánǵú; bóól bwá á sɛy mimyáágə kukúg; bóólǵá bǵŋ bwá njul nda mimyáágə shú ná bwá mpúg wá mílám Faan á gwówú. Múúd jí nə ŋkul gwág yé, a gwág.»

Ikúkágə

(Mak 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³Bóól búúd bwá á ka zə nə ikúkágə wá Yésus ná a bádǵ byo məbwə, sá məjəgula shú dánǵú. Nji *ompwíín bwá mú lás nə bwo. ¹⁴xYésus músə ci ná: «Bídúgá ikúkágə í zəg mǵdí, kúgá kaambulə nə bwo, nəcé Faan á gwów dúsə sá á mbií búúd wáŋ.» ¹⁵A mú bəd bwo məbwə ná ndéə a mú cǵ cínɔŋg.

Ncwə́má á bulya məbii

(Mak 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶Ŋgwól múúd nyə á ka shísh wá Yésus zə jí nyə ná: «Yíǵuli, jáyɛ jɔ sá má sáág shú ná mə bóg nə cɛg á kandǵə kandǵə yí?» ¹⁷Yésus mú ci nə nyə ná: «Nəcə jí wó zó jí mə njígá shú jɔ sá yí? Muud ŋgwú wá jí jɔ múúd. Ŋkí wó cɛl nyí cɛg dí ság nda mæcɛɣ má ŋgə ci ná.» ¹⁸yNyə nə Yésus ná: «Máyɛ mǵcɛɣ?» Yésus ná: «Kú gwú múúd, kú sá míncəmb, kú júwo, kú yə múúd mpwene sá nyə ampúyɛ yí ¹⁹zǵúmal sǵoŋǵú woó nə nyooŋǵú woó, ka námá cɛl múúd yêsh jísə wo kúnə-kúnə yé nda wó cɛ́l wóméfwó ná.» ²⁰Ncwə́má ní nə Yésus

°18:33 5.7 P18:34 5.26 18:35 6.12, 15; Ifz 4.32; Kol 3.13; Zhk 2.13

†19:1 7.28; Luk 9.51 s19:4 Mət 1.27 †19:5 Mət 2.24; Ifz 5.31

u19:7 5.31 v19:9 5.32; Luk 16.18 w19:10 1Kr 7.1 x19:14 18.3

y19:18 MmN 20.12-16; Ləv 19.18 z19:19 22.39

ná: «Mə ɲgə bwey bɛ məcɛɛ mənɪ mēsh. Gúl jí í ɲgə nā fúfə mə yí?» ²¹ aYésus mú ci nə nyə ná: «Ŋkí wó jí mpu bə nda Zembí mə céel ná, kaá kusha ísā byēsh wó jí nə ndí yí, wo yə mímbúbumbúwá *mwaanē wəɲgá, wo ka bá kə bə nə məbii gwōw; ság ntɔ wo ka zə bɛ mə.»

²² bNji ncwəmə dɔɲg mə gwág ntúni yí, a mú shúsula, a mú ntāg kyey, nəcɛ nyə á bə nə zhwog məbii. ²³ Yésus mú ci nə ompwín bɛ ná: «Búbólé mə jaaw bí ná, jísə kwowulálə ná buud bí nə məbii wá bwó nyíg Faan á gwówúd. ²⁴ Mó ny-ɲgə jaaw bí ná, í yida nywá bə kúnókúnə ná *shamó nyíg luun lá ndundu dí, ntɔ ná muud á bulya məbii nyíg Faan á gwówúd.» ²⁵ Nji ómpwín bwé á gwág ntúni yí, bwé á bul káam, bwé ná: «Ká zó jí nə ɲkul *dúg cug yé?» ²⁶ cYésus mú kənd mísh bwádí, a mú ci nə bwo ná: «Muud cugé nə ɲkul sá jini jāɲ, nji Zembí nywáá ji nə ɲkul sá sá jēsh.» ²⁷ Pyēr mú ka ci nə Yésus ná: «Sá buud sá á mə shín lúgə ísā byēsh, sá zə bɛ wo wá, í bá ka bə nə sá bāɲ ntudele?» ²⁸ dYésus mú bɛsa nə bwo ná: «Búbólé mə jaaw bí ná, ja ísā byēsh í bá bə ógúgwáan yí, ja *Mwān mə Múúd mə bá ji nyódí *caangó á milwanád yí, bi báa buud ɲgə bɛ mə wá, bi mə bá ji bín ícaangó wúm nə íbáád, bí ka sámɓ íbɛend wúm nə íbá yā *Izəɾəyēl milású. ²⁹ eŊkí muud mə sá ná, tɔ min-jów, tɔ məshí, tɔ omínyɔɲá, tɔ okóól, tɔ sóɲgú, tɔ nyɔɲgú, tɔ bwān, a lúgə byo shú dām, a bá nyɲgə bíí byo, sá ɲg-wúd ija təd; muud wəɲgə ka bá kə cugə cug á kandugə kandugə dí. ³⁰ fBóól ncúlyá buud bwé tál shwóg wá, bwé bá tōw mpúsə, bɔɲg bwé tál mpúsə wá, bwé bá tōw shwóg.»

Myəna myá bímbí ɲgwúd

20 «Faan á gwōw dúsə nda lân ga: ɲgwólúgá múúd nyə á bə nə fam-bó *vīnyə. Muud wəɲgə nyə á ka jóóg mpúmán mpúmán ná a kó sɔ búúd bwé kóg sēy nyódí fambá. ² Bónɔɲ bwé mú kwambulə ná a bá jəna nə bwo *danarí ɲgwúd ɲkúmba jwōw nda í də bwey bə ná, a músə kənd bwo ísáyúd nyódí fam-bá. ³ Muud éne mú nyɲgə wós ɲgɛ məwəla ibuú. A mú dúg bóól ósól ó mósáal bwé ɲjúl tām dánd kú nə sá bwé sáag yí. ⁴ A mú ci nə bwo ná: “Kəgá námə sēy mádí fambá, mə é yə bí sá í jəla yí.” ⁵ Búni bwé mú kə. A mú nyɲgə wós ɲgɛ tólóg dí, a nyɲgə námə wós ɲgɛ məwəla málól, a ɲgə námə kənd buud fambá. ⁶ ɲgɛ məwəla mətɔɔn mā mpwókugú, a mú nyɲgə wós, a mú kə kwey bóól bwé tál námə tām dánd. Nyə nə bwo ná: “Nəcɛ jí bí mə shínal jwōw ncindí na kú nə sá bí ɲgə sá yí?” ⁷ Bwé mú bɛsa nə nyə ná: “Nəcɛ kú nə muud mə ɲwá sə ísáyúd.” Nyə nə bwo ná: “Kəgá námə sēy mádí fambá.”

⁸ g«Ja kugú í á zə bii shí yí, amádí fam-bó mú ci nə muud nyə á də vyee nyə jús ísā dí yé ná: “Jówúg ósól ɔ mósáal, wo yóg bwo myəna myán. Wo é tééd nə bɔɲg bwé ámə shúgula zə jé mpúmpúsə wá, wo ka kə shúgula nə bɔɲg bwé ámə tééd zə shúshwóógú wá.” ⁹ Bɔɲg bwé á ɲwa ísəy ɲgɛ məwəla mətɔɔn dí wá, bwé mú ɲwa myəna myán, muud yēsh danarí ɲgwúd. ¹⁰ Bɔɲg bwé á tééd zə shúshwóógú wá bwé mú shísh jāɲ ja, bwé ɲgə tāduga ná myán myəna mí é ɲwá bulya; nji bwé mú námə ɲwa muud yēsh danarí ɲgwúd. ¹¹ Ja búni bwé mə lóg bímbí dɔɲg yí, bwé mú ɲgə cwaduga nə amádí fambá. ¹² Bwé ná: “Bɔɲg bwé

^a19:21 6.20; 8.21-22; Luk 12.33 ^b19:22 Sôm 62.11

^c19:26 Zak 8.6; Luk 1.37 ^d19:28 25.31; Luk 22.30; 1Kr 6.2; Mbú 3.21 ^e19:29 10.37 ^f19:30 20.16; Mak 10.31; Luk 13.30 ^g20:8 Ləv 19.13; Mbá 24.15

ámə zə mpúmpúsá wá, bwə mə sêy nji wəla ngwúd, wo mú yida yə bwo myəna bímbí ngwúd nə sá, í njúl nə sá bân sá mə jísow mwásá ncindí nə lal-lal yásá.”¹³ Amádí fambə mú bəsa nə ngwól nó: “Wey, kwába cúgé na. Ijgaá shwə ámə bwey bə cúŋ nə wo é sêy mwásá ncindí, mə mú yə wo danarí ngwúd?”¹⁴ Ijwagú kow dwô, wo kyéyug. Mə cəel yə bíná muud a mpúmpúsá bímbí ngwúd.¹⁵ Nə jì, mə ajóláyé nə sá byəwɔg dām nda mə cəel ná? Ye wo gwág bōw nə mə bálə nə jə lām?”¹⁶ Ntś námá wá búúđ wá mpúsə bwə bá tōw shwóg, bəwɔg wá shwóg tōw mpúsə yé.»

Yésus mə jaaw nə a bá yə

(Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yésus nyə á ka ngə bád kə Yurúsəlem; na zhííd íí, nyə á ŋwa *ompwíín wúm nə óbá bé, a wú nə bwo búúđ dí, bənónɔ kə ngə kyey koogú, a mú ngə jaaw bwo ná: ¹⁸ «Dugá, sá ngólə bád kə Yurúsəlem óga; mpugá nə *Mwān mə Múúđ mə zə kə kaanz mábwbə mə mílúlúú myā ofada nə *Oyíguli ɔ məcəǵd. Bwə é cəǵlə nyə shwiý, ¹⁹ bwə mú keenzh nyə mábwbə mə íkúl ishúsúđ nə bwə kág cáǵulə nyə, bwə yíd nyə nə milwón, bwə bwambulə nyə kwolós dí. Nə ndéé, jwōw álél, a bá gwúm shwónɔd.»

Ngwóómbálú mə nyəwɔgú mə bwān ɔ Zhébedé

(Mak 10.35-45)

²⁰ Bwān ɔ Zhébedé nyəwɔgú wāŋ nyə á ŋwa bwo, bənónɔ ka shísh wə Yésus.

“**20:28** Bwə á du jəna ŋkúmba tāŋ shú nə ŋkúmba kwám í bəg fulí. Tāŋ nyəwɔg wə Yésus nyə á jəna nə cug jé shú búúđ bəsh yí.

^h20:16 19.30 ⁱ20:17 16.21; 27.26-31

^j20:22 26.39; Mak 14.36; Luk 22.42; Yuá 18.11 ^k20:23 Mís 12.2

^l20:26 23.11; Mak 9.35; Luk 9.48

^m20:28 Iza 53.12; 1Kr 6.20; 7.23; Gal 1.4; 1Tm 2.5-6; 1Pr 1.18-19

ⁿ20:29 9.27-30

Nda nyə á ngə kə ngwóómbálúđ nə, nyə a kúdw shí yə Yésus gúma. ²¹ Yésus mú jí nyə ná: «Wó jii jí?» Nyə ná: «Yəg bwān bām óbá óga wáda nə bwə bāg ji wo, nyíga mbwə mənəcwúm, nyíga mbwə məkóǵl, Faan dwô dí.» ²² Yésus mú bəsa ná: «Bí ampúyé sá bí ngə jii yí. Ye bí bí nə ŋkul ŋgul bálá mə wál zə ŋgul yí?» Bwə ná: «Haaw. Sə bí nə ŋkul ŋgul.» ²³ Yésus mú ka ci nə bwo ná: «Jini kóǵmb jí ntś. Bí é bá ŋgul bálá jām. Nji, kóǵmb á nə bí jíg mə nyíga mbwə mənəcwúm nyíga mbwə məkóǵl, mə dí jí nə ŋkul ŋwa wáni cíǵulá, ijiya byəwɔg bísə shú bəwɔg Sóǵngú waamə nyə á bwey kwəmsa byo wá.»

²⁴ Ja bóǵl ómpwíín wúm bwə á gwág ntś yí, bwə á gwág omínyəwɔg óbá bəwɔg bōw. ²⁵ Yésus mú jōw bwo, lás nə bwo ná: «Ijgaá bí mə mpú nə otōwe ɔ shwóg ɔ íkúl ishús bwə ngə nteɛŋg ijwúga byán, ofwó búúđ bwə ngə lwóya nji mpāl. ²⁶ Íí nda bá du bə ntś bí bāŋ dí. Nyəwɔg yēsh mə cəél bə fwó múúđ gwoɔŋg jín dí yé, yídag sêy nə bóǵl. ²⁷ Nyəwɔg mə cəél tōw bí shwóg yé, bəg bí lwaá. ²⁸ Mśá jəwɔgú wə jísə nə *Mwān mə Múúđ nyəméfwó nyə á shígé zə nə bwə séyúg nə nyə. Nyə á yida zə sêy nə buud, a yána námá cug jé shú nə ncúlyá buud bwə bəg ofulí.”»

Yésus mə lwag

wəancím-ncím óbá Zheríko

(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Ja bwə á ngə wú Zheríko yí, buud bwə á bə Yésus áncuncuma.

³⁰Wəancím-ncím óbá bwé á bə zhíf dí koogú, bwé mú gwáduga ná Yésus ngə cý. Bwé mú ngə kím ná: «Cwám̄ba, Mwân mə *Dávid, bwíhgúg sá ná nkwoŋú.» ³¹Buud bwé á bə áncuncuma wá bwé mú ngə nkáánd nə bwo ná bwé jíg kúl-kúl, nji bāŋ bwé mú yidá mpu bñn mákál gwów ná: «Cwám̄ba, Mwân mə Dávid, bwíhgúg sá ná nkwoŋú.» ³²Yésus mú shigula, a mú jów bwo, jí bwo ná: «Bi má jii ná mə sáág bí ji?» ³³Bwé ná né ná: «Cwám̄ba, ság ná mísh mósú má bāŋúg.» ³⁴Yésus mú bul gwág bwo cey lámúd, a músə kúnya nə bwo mísh; námə cé nə cé mísh mə mú nyingə dǵya bwo, bwé mú bę nyə.

Cí Yésus mə wós Yurúsəlem

(Mak 11.1-11; Luk 19.28-44; Yuá 12.12-19)

21 Ja bwé á ngə shísh kúnə-kúnə nə Yurúsəlem yí, bwé á kə wós ngeé Betufazhe, *Mbún wəolivyé dí. Yésus mú lwām *ómpwíin óbá. ²Nyə nə bwo ná: «Kəgá na dánd á shwóg níí. Í é bə, bí ká námə jé bí kwey mycólú jakáás cęglá, nə mwân yé. Bí 3 ciny byo, zə mə nə byo. ³Ŋkí muud mə jí bí sá, bí bęsa nə nyə ná: “Cwám̄ba wé ngə jii byo.” Muud wəŋgə nyə é leel námə bíđ ná bí zəg nə byo.»

⁴Í á sɿy ntó shú ná ciyá mə *múúd micúndó í bwəmag ná:

⁵PCígá nə buud 3 Siyôn⁸ ná:

«Dugá, njwú wún ngə zə bídí.

A jí nə lám ná shee, a mbád mycólú jakáásud,

cwɔ jakáás, mwân cúdu ankény mimbag dí.»

⁶Ompwíin bwé mú námə kə sá nda Yésus nyə ámə ci nə bwo ná. ⁷Bwé mú

zə nə mycólú jakáás nə mwân, bwé ngə yíl mikáándə myán ngə jeel bwo míkwoŋud. Yésus músə jí gwów. ⁸Bóól ncúlyá buud bwé á bə cínəŋg wá, bwé ngə taalə mikáándə myán zhíf nə zhíf, bóól bwé ngə búg məmpúnzə mə líf ngə zə taalə zhíf. ⁹Shwíínzhá buud bwé á ngə kə Yésus shwóg wá nə bəŋg bwé á ngə bę mpúsə wá bwé á ngə wá ngwa ná:

Hosána nə Mwân mə *Dávid!

Gúmá í bəg nə nyəŋg ngə zə jínə mə Cwám̄ba dí yé!

Hosána joŋ lə gwów dí cwú!

¹⁰Ja Yésus nyə á kumə Yurúsəlem yí, ngwəla wəsh í á tów otátəlí, buud bwé ngə jí ná: «Zə nyə éne?» ¹¹Bóól zh-wog buud bwé ngə bęsa ná: «Jísə Yésus, *muud micúndó, muud á Nazarét shí á Galilé.»

Yésus mə wíŋg búúd 3 míkus Mpáanzə Zembí

(Mak 11.15-19; Luk 19.45-48; Yuá 2.13-22)

¹²Yésus mú kə nyíi *Luŋ mə Zembí, a mú kə wíŋg búúd bwé á ngə sá míkus cínəŋg wá. A shín lwág ítáwuli í búúd bwé á ngə sá icénd í *mwaané wá, nə ishíya í bəŋg bwé á ngə kusha məfəf wá. ¹³A mú lás nə bwo ná: «Jísə cilyá Kálaad Zembí dí ná: “Bwé bá ɖu jów njów wām nə njów məjəgula?” Ká bí bāŋ mə yida sá ná í bəg daage lú íjúwāl.»

¹⁴Nə ndéé wəancím-ncím nə wa ijām bwé mú shísh nyédí na Luŋ dí cwú, a músə lwag bwo. ¹⁵Nji milúlúú myá ofada nə *Oyíguli 3 məcęę bwé á gwág bów nə *məshimbá Yésus nyə á ngə sá má, bwé gwág námə bów nə iyángá íkúkágé í á ngə wá Luŋ dí cwú yí ná:

⁸21:5 *Siyôn*: Nyə á bə məma mbún bwé á lwɔ ngwəla á Yurúsəlem cínəŋg gwów yí.

⁹20:30 1.1; 9.27; 12.23; 15.22; 21.9, 15; 22.41-46; Mak 10.47-48; 11.10; Luk 1.32, 69; 2.11; 18.38-39; Yuá 7.42 ¹⁰21:5 Iza 62.11; Zak 9.9

¹¹21:8 2Oj 9.13 ¹²21:9 Sôm 118.26; 148.1; Mat 20.30-31 ¹³21:11 16.14; 21.46; 26.68; Luk 7.16 ¹⁴21:13 Iza 56.7; Zhe 7.11 ¹⁵21:15 20.30-31

«Hosána, Mwân má Dávid». ¹⁶ Bwó mú ci nà nyə ná: «Ye wo ngə námə gwág sà bwó ngə ci yí?» Nyə nà bwo ná: «Haaw. Ye bi bān bi afwóyé l̥ cilyá ga ná: “Wo a wéesh gúm̄ mímpu mí íkúkágə nà ikény í bəl dí?”» ¹⁷ Nə ndeé a mú lúgə bwo, wú ngwóla dí, kə Betaní, kúl nyə é jà yí.

Kundú figyê

(Mak 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Mpúmán mpúmán, ja nyə á ngə kə ngwóla yí, nyə á ka gwág zha. ¹⁹ Wá mú dúg shug lu *figyê njwón dí koogú, a mú shísh, a músə kə kwey nji ikáá nà ikáá. A músə ci nà figyê ná: «Wo abálé ná nyngə bwele wúm̄ tɔɔ bumə.» Cé nà cé, figyê músə shwáás. ²⁰ Ja *ompwíin bwó má dúg ntəni yí, bwó mú bul káam, bwó jí Yésus ná: «Figyê éga má ka leel shwáás cé nà cé ntudelé?» ²¹ X Yésus mú ntəg ci nà bwo ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, bi mbəm bə nà búgə kú nà məshwán, bí sá námə sà má má sá figyê éga yí. Kú bə nji gwo, bí jee námə ci nà mbún ga ná: “Téwúg na, wo kág juwa mən”, í bóle námə sý ntó.» ²² Y Sə jəsh bí má bá gwáamb mājəgula dí nà búgə yí, bi mə bá bii gwo.

Ŋkul ijwúga má Yésus

(Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yésus nyə á ka kə nyíi *Luŋ má Zembí dí, á mú ngə yə buud minjígúla. Nə ndeé, milúlúú myá ofada nà ocúmbá buud wá lɔɔm bwó mú kə nyódí kə jí nyə ná: «Nyáyé ŋkul wó ngə sá ísə íni nà ndí yí? Zó nyə ámə yə wo ŋkul nyɔɔŋgú?» ²⁴ A músə bəsa nà bwo ná: «Mə zə námə fwo jí bí njígá. Bí má ká bəsa, mə mú jaaw bí ŋkul má ngə sá misóólúgú míga nà ndí yí. ²⁵ Nduwán Yuánes nyə á ngə duu buud yí, í á bə nà nyáyé ŋkúl? Ye ŋkul á gwów wə Zembí, ye ŋkul á buud?»

Bwó mú téduga ná: «Ŋkí sə má ci ná “gwów”, nyə e jí sə ná: “Ká nəcé jí bí a shígé *búgula nyə yí?”» ²⁶ Sə má ká meel ci ná í á bə ŋkul á buud íí, ŋkwée sà! Buud bəsh bwó ngə magulə ná Yuánes nyə á bə *muud micúndə.» ²⁷ Bwó mú bəsa nà Yésus ná: «Sə ampúyé.» A mú námə ci nà bwo ná: «Mə ajáawé námə bí ŋkul má ngə sá misóólúgú míga nà ndí yí.»

Kanda bwân óbá

²⁸ A Yésus mú nyngə ci nà bwo ná: «Nda wúga lān bi mə téduga wo ná jí? Ŋgwól múúd nyə á bə nà bwân óbá. A músə ci nà ashúshwóógú ná: “Mwân waam, kaag sēy fambó *vīnyə múús.”» ²⁹ Mwân mú bəsa ná: “Mə acéélé.” Nji, mpúmpúsə, a mú cénd mítédúgá, a músə kə fambó. ³⁰ Muud éne mú lésa nà ngwól mwân mbií ngwúd. Nyān mú bəsa ná: “Dá, mə zə kə.” Nji a kú kə. ³¹ Bwân óbá óníd, nyáyé má sá nda sóŋgú wān nyə ámə cēel ná?» Bwó mú bəsa ná: «Ashúshwóógú.» Yésus músə ci nà bwo ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, Ōŋwenye ɔ tóya nà budá bwó jángá fullí wá bwó bá cɔɔ bí, bwó kə kumə Faan má Zembí dí. ³² Nəcé Yuánes nyə á zə bídí, zə lwágulə bí zhií a tətəlí, nji bi a shígé *búgula nyə. Ōŋwenye ɔ tóya nà budá ɔ jangga, báá bwó á búgula nyə. Bi á tɛɛm dúg ntó, bi a shígé cénd mítédúgá, búgula nyə.»

Kanda ósɔɔl ɔ mósáal ɔ abúbôw

(Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ d «Gwágúlúgá wúl kanda. Ŋgwólúgá múúd nyə á bə nà shí. A mú sá fambó *vīnyə, wá gwo lūngula dí. A fáág bíí dúlə bá nyáam mpúmá, a lwɔ cwámbə ísándálé, a mú yə búúd fambó jɔɔŋg mácéd. A músə kə njɔɔndud. ³⁴ Ja

^v21:16 Sôm 8.3 ^w21:19 Luk 13.6 ^x21:21 17.20; Luk 17.6 ^y21:22 7.7

^z21:26 14.5 ^a21:28 7.21; Luk 15.11 ^b21:31 6.10 ^c21:32 Luk 7.29-30

^d21:33 Iza 5.1-2

mámwáágulə mə á wós yí, nyə á kənd ósól 3 mäsáal bé ná bwə kəg ɲwa nyə dé kow lə mpúmá búúd bwə á lúg nə fam-bə wá dí. ³⁵ Nji, buud bəɲgú bwə mú yida kə bii ósól 3 mäsáal, bwə daɲgúlə cú ɲgwól, bwə gwú ɲgwól, bwə lúmə ɲgwólúgá məkwóógú ná ndeé a fudə. ³⁶ Muud fambə mú nyiɲgə kənd bósólúgá ósól 3 mäsáal ɲkí bulya, cɔ wə ashúsh-wóógú. Buud bwə á lúg nə fambə wá bwə mú námá sá bwo ɲi mbií ɲgwúd. ³⁷ Zhúgúlá zhúgúlá, a músə kənd mwān yé, a ɲgə téduga ná bwə é gwɔɔ nyə ná mwān yé. ³⁸ Ká, ja búúd bwə á lúg nə fambə wá bwə á dúg mwān éne yí, bwə á ɲgə ci bwámé nə bwámé ná: “Dugá! Muud mə bá lúg nə lúgí 3ni. Shé gwúgá nyə, shé bāg lúg nə lúgí jé.” ³⁹ Bwə mú ntāg bií nyə, shēenzh julə wú nə nyə fam-bə, kə gwú nyə ncā. ⁴⁰ Yésus mú jí bwo ná: «Ja múúd fambə mə bá zə yí, a bá zə sá búúd bəɲgú ntədél?» ⁴¹ Bwə mú bəsa nə nyə ná: «A bá gwú búúd bəɲgú kú nə ɲkúɲkwon; a mú ɲwa fambə jé, yə búúd oshús, bəɲg bwə bá du yə nyə dé kow ja í jəla wá.» ⁴² Yésus mú ci nə bwo ná: «Yé bi abwélé lɔ mícilyá mí Kálaad Zembí dí ná:

Kwóógú ólwɔye bwə á myaas yí,
dwó wə í mə bə kwóógú lú lúmuga**.

Cwamba sósólúgú yé wə ní.

Jísə *sá mímbugú sódí míšhúd hí?»

⁴³ Yésus mú nyiɲgə ci nə bwo ná: «Gwə wə mə jááw bí ná, Zembí mə bá yíl Faan dé bídí, a kə nə dwo gúl lwoɲ búúd í é bá mpu wúmə mpúmá yííd. ⁴⁴ †† [Muud mə bá búl kwóógú dəɲg dí yé mə bá kweshuli búg; nyəɲg kwóógú dəɲg í bá káda yé mə bá cuguli.]]

⁴⁵ Ja mílúlúú myā ofada bənōɲ *Ofarizyēɲ bwə á shīn gwág mikanda míni yí, bwə á ka mpu ná bwə wə Yésus ɲgə lás nə ndí wá. ⁴⁶ Bwə mú tééd ɲgələ sɔ məzhií ná bwə bií nyə. Nji, bwə á ka ɲgə fúndə məɲkúmbə mə búúd nəcé buud bēsh bwə á du ɲwa Yésus ná *muud micúndə mə Zembí.

Kanda zaɲ bā

(Luk 14.15-24)

22 Yésus nyə á nyiɲgə námá lás nə bwo míkandə ná ² k«Faan á gwōw dūsə nda wúl ɲwú-buud í á kwəmsa ná a sá mwān yé zaɲ bá yí. ³ Nyə á ka kənd ósól 3 mäsáal bé ná bwə kəg jōw búúd nyə á jōw zāɲ dí wá; ɲji buud bəɲgú bwə á shígé cēel zə. ⁴ A mú nyiɲgə kənd bósól ósól 3 mäsáal, nyə nə bwo ná: “Kəgá ci nə buud mə ámə jōw wá ná, mə mə shīn kwəmsa dína. Mə mə cígə ínteny nə ocúdí wā məwón. Isā byēsh í mú kwəmsá, zəgá dínad.” ⁵ Nji buud bəɲgú kú bísh ɲjúwúlú mə cí, bwə mú yida ɲgə bwílya, nyāɲ kə nyədí fam-bə, nyāɲ kə mākíd mēd, ⁶ bósólúgá bwə bii námá *búúd ɔ lwámá 3 cí, bwə cúg bwo ná ndeé gwú bwo. ⁷ †† Njwú-buud mú gwág mpimbə. A músə kənd ózimbi bé, kə jaɲgúlə ógwúl ɔ búúd bəɲgú ná ndeé jígal ɲgwəla wāɲ. ⁸ A músə zə ci nə ósól 3 mäsáal bé ná: “Dína í mə shīn bə kwəmsá, ɲji buud mə á jōw wá bwə á shígé mpíya nə ndí. ⁹ Kəgá mámaan mə-maan, bí kəg ɲgə jōw buud bēsh bí é ɲgə kwey wá, bwə zəg zāɲud.” ¹⁰ Ósól 3 mäsáal 3ni bwə mú kə məzhií məzhií, kə ɲgə ɲwa buud bēsh bwə á ɲgə kwey wá,

** **21:42 kwóógú lú lúmuga:** Í á du bə kwóógú bwə á du tééd jil mánđəlúd yí, dwó wə bwə á du bə ja bwə lúm mənyung mə njōw yí.

†† **21:44** Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íni.

é21:35 22.6 f21:39 Heb 13.12 s21:41 22.7 h21:42 Sôm 118.22-23

i21:43 Dan 2.34-35, 44-45 j21:46 21.11; 26.4-5 k22:2 9.15

l22:6 21.35 m22:7 21.41

tɔɔ mimbúwúlú tɔɔ ijɔɔ í búúd. Njɔw zâŋ í mú lwánd nə buud nə cwɔɔ.

¹¹ «Njwú-buud mú zə nyí njɔw zâŋ nə á zə dɛg búúd bwə ámə zə njúwúlú dí wá. A mú ngə dɛg nə ndeé a mʉsə kwey ngwól múúd kú nə káándə zâŋ.

¹² A mú ci nə muud wɔɔng nə: “Wey e, ntɔdɛlé wo ámə mpu zə wa kú nə káándə zâŋ yé?” Muud wɔɔng nji kál-kál nə kufug, kú mpu nda á bɛsag nə. ¹³ Ntɔ, njwú-buud mú ci nə osɔɔl ɔ mʉsáal bɛ nə: “Wálálógá nyə məbwə nə məkuú, bi wúsəg nyə tɔɔn yídúgúd, kál á bá kə bə nji a ngə bwam nə məyê yí.” ¹⁴ Ntɔ, mpugá nə njúwúlú wúsə shú búúd nki bulya, nji bɔɔng bí féeshá wá búə cíg-cíg.»

Tóya mə Káázel

(Mak 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Nə ndeé *Ofarizyêŋ bwə mú kə shwushwagád, kálə sɔ nda búə nə nkuł bwéel Yésus nə a bílɔg nə iciyá byé nə.

¹⁶ Bwə mú nwa bɔɔl *ómpwín bāŋ nə bɔɔl búúd ɔ gwoong í á də ságusə ijwūga í Herod yí, bwə mú kənd bwo, bwə kə ci nə Yésus nə: «Yíguli! Sə ngə mpu nə wo ji búbálé muud. Wo ngə jíguli sə cug á Zembí búbálé. Wo áde nəmá beemb sá bɔɔl búúd bwə é ci yí, wo kú nəmá bə nə ifwaas nə mbií múúd wí nə nkuł tɔw wo míshúd yí. ¹⁷ Ntɔ, jaawug sə. Ye məcɛ məshé mə ngə magulə nə sə jəŋag tóya mə *Káázel, ye mə aŋgə nə magulə?»

¹⁸ Ká, Yésus nyə á bwey mpu mbíya lám wāŋ. A mú ci nə bwo nə: «Bí mə zə bwówulə mə nəcé ji, yé búúd ɔ məkəŋ ɔga? ¹⁹ Lwógá ná mə *mwaanə bwə də jəna tóya nə ndí yé.» Bwə mú zə nyə nə saŋ *danarí. ²⁰ A mú jí bwo nə: «Zə jí nə vuguli mpwoombú nə jínə bwə á lúlə wa ga?» ²¹ PBwə nə né nə: «Jísə Káázel». A

mú ka ci nə bwo nə: «Yágá Káázel isá í Káázel, bí yə Zembí isá í Zembí.» ²² Ja bwə mə gwág mpəsá ní yí, bwə mú bul káam bwə mú kyey, béégya nə nyə.

Osadwisyêŋ bwə láámbulə Yésus

(Mak 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Nəmá jwɔw ngwúd ní, *Osadwisyêŋ, buud bwə də ci nə mimbimbə mí ábúle gwúm məshwəŋ dí wá, bwə á ka zə wə Yésus, zə jí nyə nə: ²⁴ «Yíguli, Moyíz nyə á ci nə: “Nki muud mə yə kundú, mínyəŋ yé mə jəlá nə shúgula nə kúsə yé, a byág nyɔɔng mə yə yé mpwəŋ buud.” ²⁵ Ká gúl sá í á bə sə wa, bɔɔl omínyəŋ bwə á byél zəŋgbá, budúm nə budúm. Acúmbá mú bá múdá, a mú yə. Nda nyə á yə kú nə mwān nə, a mú lúgə mínyəŋ yé nə mudá. ²⁶ Nyíne mú nəmá yə kú nə mwān, a lúgə ngwól nə mudá. Í á ngə kə ntúni nə ndeé, bəsh zəŋgbá mbií ngwúd. ²⁷ Mudá mú nəmá zə yə bwədí mpəsə. ²⁸ Ja búúd bwə bá gwúm yí, nyáyé á omínyəŋ zəŋgbá mə bá ka nwa mudá? Ngaá nə bəsh bwə á shí bə ógwúm bə?» ²⁹ Yésus mú bəsa nə bwo nə: «Bí ngə kwab nəcé bí ampúyé sá Kálaad Zembí ngə ci yí, bí kú nəmá mpu mpífə mə Zembí. ³⁰ Ja búúd bwə bá gwúm məshwəŋ dí yí, budúm bwə ábúle ná bá búdá, budá nda ná kə məbáád. Bwə bá ji nda *wəŋgəles ɔ Zembí bwə njúl jəŋ dí nə. ³¹ Kómb á mimbimbə bálə gwúm məshwəŋ dí, ye bí afwóyé lɔ sá Zembí nyə a lás nə bí yí? Ngaá nyə á ci nə: ³² «Mə ji Zembí mə *Aburham, Zembí mə *Izaag, Zembí mə *Yákwab.” Ntɔ ji nə Zembí cugé Zembí mimbimbə, a ji yidá bə Zembí á buud bwə ngə cugə wá.» ³³ Məŋkúmbə mə búud mə á ngə gwág nyə má mə á ngə bul káam njígúlá yé.

¹¹22:11 Mbú 19.8 ¹²22:13 8.12 ¹³22:21 Rom 13.7 ¹⁴22:23 Luk 20.27

¹⁵22:24 Mbá 25.5-6; Mət 38.8 ¹⁶22:32 MmN 3.6

Shug lá mǎcɛɛ*(Mak 12.28-34)*

³⁴Ja *Ofarizyêṅ bwǎ mǎ gwág ná Yé-
sus mǎ juwal Osadwisyêṅ mimpu yí,
bwǎ mú sɛɛṅgya ná ndéé bwǎ mú kǎ
nyǎdí. ³⁵Ṗgwǎl múúd á gwoong jáṅ njúl
Ṗkumɛ mǎcɛɛ mú zǎ bwǎwulǎ Yé-
sus, nyǎ ná né ná: ³⁶«Yííḡuli, mǎcɛɛ míshé
mêsh dí, dáyé í ntǎ mǎl mēsh?» ³⁷Yé-
sus mú bɛsa ná nyǎ ná: «Wó jǎlá ná cɛel
Zembí woó Yawé ná lâm wô wêsh, ná
*shíshim wô wêsh, ná lúú wô wêsh.
³⁸Dúni cɛɛ wǎ í ntǎ mǎl mēsh, dwó wǎ
í tǎl shwóg. ³⁹Uḏoong í kǎ námǎ nyingǎ
bǎ nda dwo yí, dwó wǎ ga: Wo cɛel múúd
yêsh jísǎ wo kúnǎ-kúnǎ yé nda woméfwó.
⁴⁰Vǎmǎcɛɛ mǎbǎ mǎni wǎ mǎsǎ shug á
*mbwoomb mǎcɛɛ wêsh ná minjígulǎ
mí *búúú ɔ mícúndǎ myêsh.»

Kríst, Mwân mǎ Dávid*(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)*

⁴¹Wǎnda *Ofarizyêṅ bwǎ á bǎ sɛɛṅgyá
ná, Yé-
sus mú jǐ bwo ná: ⁴²«Bí ṅǎ ná ci
*Kríst^{††} ná jǐ? A jǐ Mwân mǎ zǎ?» Bwǎ
ná: «Mwân mǎ *Dávid.» ⁴³Yé-
sus mú ci
ná bwo ná: «Kǎ ntǎdelé Dávid ná ṅkul
mǎ Shíshim, nyǎ á jǔw Kríst ná Cwám-
ba yé? Ṗgaá Dávid nyǎ á ci ná:

⁴⁴*Cwám-ba^{¶¶} nyǎ á ci ná Cwám-ba wâm
ná:

“Jígú shí wa mǎdí mbwǎ mǎncwûm,
kǎ wǎsǎ ja mǎ é culushi mǐzhízhín myô,
wo nyaál myo ná mǎkuú yí!”

⁴⁵«Ṗkí Dávid mǎ bwey jǔw Kríst ná
Cwám-ba, nyǎ é kǎ bǎ Dávid mwân ná
ntǎdelé?» ⁴⁶YKú ná muud nyǎ á bǎ ná
ṅkul bɛsa sǎ yé. Tééd jwǔw ní, muud á
shígé ná bwele jí Yé-
sus njígá.

**Yé-
sus ṅǎ ṅkáánd ná Oyíḡuli****ǎ mǎcɛɛ bǎnṅ Ṗfarizyêṅ***(Mak 12.38-40; Luk 11.39-52; 20.45-46)*

23 Yé-
sus mǎsǎ kǎ ci ná mǎṅkúmbǎ
mǎ búúú ná *ompwíín bǎ ná:
²«*Oyíḡuli ǎ mǎcɛɛ bǎnṅ *Ofarizyêṅ
bwǎ njúl jiya mǎ Moyíz dí ná bwǎ dúḡ
jíḡuli búúú mǎcɛɛ mǎ Zembí. ³Ntǎ,
sǎgǎ bwo mǎgwág, bí bɛ mǐnjígulǎ
myán. Njǐ, bí kú ṅwa kuú njɔcnd wán;
nǎcé bwǎ mpú njǐ mǎlǎs, kú kǎ dǎ
sǎ. ⁴Bwǎ dǎ kǔḡlǎ jilǎ-jilǎ mǐmbag, dǎ
zhimb búúú zámǎbag; njǐ bwǎmǎfwó
kú sǎsal tǔw nyínǎ ná bwǎ kwi-
y myo. ⁵Misǎlǎḡú myán myêsh mǐsǎ njǐ dúlǎ
sǎ mǐsh. Bwǎ dǎ bweeg byán *ṅḡwabí í
mǎcɛɛ ntǎ bǎl búúú byán. Bwǎ bul námǎ
dǎ gweesh myán mǐmbwaag mǐ káándǎ.
⁶Bwǎ cɛel dǎ jǐ njǐ lúú túwulǎ dí ja bwǎ
dú kǎ ídína dí yí; ja bú-
sǎ *mǎmpáánzǎ mǎ mǐnjígulǎ mǎ *Oyúden dí yí, bwǎ
cɛel kǎ dǎ jǐ njǐ jíya yǎ shwóg. ⁷Bwǎ
cɛel ná buud bwǎ dúḡ bǎda bwo mǎbǎdǎ
mǎ gú-
mǎ mǎṅkúmbǎ mǎ búúú dí. Bwǎ
cɛel námǎ ná buud bwǎ dúḡ jǔw bwo
ná: *Rabi. ⁸Njǐ bí bǎṅ, kúgǎ sǎ ná buud
bwǎ jǔwǎg bí ná: *Rabi nǎcé Rabi wán jí
njǐ ṅgwúú; bí bú-
sǎ omínyongǎ mpǎdúgǎ
nyínúú. ⁹Kúgǎ jǔw múúd shí ga dí ná
sǎṅḡú waamá nǎcé sǎṅḡú wán jí ṅ-

^{††}22:42 **Kríst:** Na jisǎ “Mesí”, muud Zembí nyǎ á gwaágulǎ mǎwúúú mǎ íjwúga ná
ndéé á ntǐ yé.

^{¶¶}22:44 **Cwám-ba:** Wa, jínǎ lá Cwám-ba dú-
sǎ “Yawé”, mbii í ṅǎ wú Sôm 110.1 dí
yí.

[†]22:37 Mbǎ 6.4-5 ^u22:39 Lǎv 19.18; Mat 5.43; 19.19; Rom 13.9; Gal 5.14; Zhk
2.8 ^v22:40 5.17; Rom 13.10 ^w22:41 20.30-31

^x22:44 Sôm 110.1; Mis 2.33-35; 1Kr 15.27; Heb 1.13; 8.1

^y22:46 Mak 12.34; Luk 20.40 ^z23:3 Rom 2.21-23

^a23:5 MmN 13.9; Mbǎ 6.8; Ilṅ 15.37-41; Mat 6.1 ^b23:8 Yuá 13.13

wúd, nji nyɔɔng jísá gwów yé. ¹⁰Kúgá sɔ ná buud bwó jówúg bí ná omása, nácé mása jisá ngwúd, nji *Kříst. ¹¹^cNyɔɔng yêsh mó bul bə fwámé múúd mpódúgá nyín dí yé, á jəlá nə sɛy nə bɔ́ɔ́l. ¹²^dMuud mə bɛn nyáméfwó gwów yé, bwó bá səl nyə shí; nyɔɔng mə səl nyáméfwó shí yé, bwó bá bɛn nyə gwów.

¹³«Məntágula nə bí Oyíḡguli ɔ́ məcɛɛ nə Ofarizyɛn. Bi bí nə məkəŋ. Məntágula nácé bi mó laa búúd zhií á Faan á gwów. Í músa, biméfwó kú nyíi, bí kú nómó ny-ɪŋgə bíd nə bɔɔng bwó ngó cɛel nyíi wá, bwó nyíḡ.

¹⁴§§[«Məntágula nə bí *Oŋkumɛ ɔ́ məcɛɛ nə Ofarizyɛn. Bi bí nə məkəŋ. Məntágula nácé bí ngə mánɔa mikúsə mí búɔ́ɔ́ nə minjów myán, bí ka dɔ́ sá ígwaa-gwaa í mójəgula nə bwó dúgúg nə bi bí ijɔ́ɔ́ í búúd. Bi mə bá bwəma nə intəgúli í bá bul nyaan yí.]

¹⁵«Məntágula nə bí Oyíḡguli ɔ́ məcɛɛ nə Ofarizyɛn. Bi bí nə məkəŋ. Məntágula nácé bí ngə ntɔ́ mɪshwú ntɔ́ məkɔwamb ngólə sɔ́ muud ngwúd jí nə ŋkul cɛnd mɪtədúgá zə nyíi mɪsɔɔn wənúd yé. Ja bí mó ka jígá dúg mbií múúd wɔɔng yí, bi mú sá nə á bəg nji muud mə jəlá nə kə kuda á kandugəd, nácé bi é sá nə a nyíŋgəg bul sá bów-bów isá ntɔ́ bí.

¹⁶«Məntágula nə bí, wəancím-ncím bí mó tɔ́w shwóg nə bi mə lwágulə búúd zhií wá, məntágula nácé bí ngə ci nə ŋkí muud mó keən *Mpáánzə Zembí, sá nyó ámə keən yí, í cugé nyə yímbúli. Nji, múúd mə ká keən or á Mpáánzə Zembí, sá nyó ámə keən yí, jí nyə yím-

búli. ¹⁷Yé ímpwúfú íga, wəancím-ncím ɔ́ga! Jí í ntɔ́ gúlúgá, ye or, ye Mpáánzə Zembí í ngó sá nə or bəg or mə Zembí yí?

¹⁸^fBí ngə nómó ci nə muud mə ká keən *alatár, sá nyó ámə keən yí, í cugé nyə yímbúli. Nji, múúd mə ká keən sá mə Zembí í mbwúg alatár dí yí, sá nyó ámə keən yí, jí nyə yímbúli. ¹⁹Yé wəancím-ncím ɔ́ga! Jí í ntɔ́ gúlúgá, ye sá í mbwúg alatár dí yí, ye alatár mə sá nə sá jɔɔng í bəg shú mə Zembí yí? ²⁰Ntɔ́, muud mə kéén alatár yé, á keən alatár nə sá jəsh í mbwúg alatár dí yí. ²¹§Muud mə kéén Mpáánzə Zembí yé, á keən Mpáánzə Zembí nə Zembí muud njúl cínɔng yé. ²²Muud mə kéén jɔŋ lə gwów yé, mó keən jiya íci mə Zembí nə Zembí muud njúl cínɔng yé.

²³^h«Məntágula nə bí Oyíḡguli ɔ́ məcɛɛ nə Ofarizyɛn. Bi bí nə məkəŋ. Məntágula nə bí nácé bí ngə yə Zembí *ŋkɔw wúm á isá nda mánt nə anis nə kumîn*, ikáá bí mó dɔ́ teegushi ídɛw nə ndí yí. Nji bí yida mpyɛny mɔɔng məcɛɛ mó búl ntɔ́ má, nda cugólə nə buud tútəlí, nə gwágúlə búúd cey lámúd nə búgúlálə Zembí. Sá bí á jəla nə sá wə ní, kú yida mpyɛny byɔɔng bí ngó bwey sá yí. ²⁴ⁱYé ólwóye ɔ́ zhií wəancím-ncím ɔ́ga. Bi mó dɔ́ sál málwəg, yíl ncincín jí cínɔng yí, nji bí minə *shamó ncindí.

²⁵^j«Məntágula nə bí Oyíḡguli ɔ́ məcɛɛ nə Ofarizyɛn. Bi bí nə məkəŋ. Məntágula nácé bí ngə gusa bálá nə shúyá nji kwɔɔud, cwú nye njúl lwándúlá nə isá í mánɔa nə ibów-bów isá í mó ŋwa bí milám yí. ²⁶^kYé áncím-ncím Farizyɛn!

§§23:14 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga.

*23:23 *mánt nə anis nə kumîn*: Jísə ikáá bwó dɔ́ lugushi jáámɔ nə ndí yí, isá nda məsəb.

^c23:11 20.26-27; Mak 9.35; 10.43-44; Luk 9.48; 22.26

^d23:12 Sôm 75.8; Mat 18.4; Luk 1.52; 14.11; 18.14 ^e23:16 5.34-37; 15.14

^f23:18 MmN 29.37 ^g23:21 1Oj 8.13

^h23:23 Ləv 27.30; Msh 6.8; Luk 18.12 ⁱ23:24 15.14 ^j23:25 Mak 7.4

^k23:26 Yuá 9.40

Fwog tééd gusa bálá cwû shú ná kwon
bóg námá ñkí ñkê.

²⁷ «Məntágula nə bî Oyííguli ɔ́ mǎcɛɛ
nə Ofarizyɛŋ. Bi búsə nə məkəŋ. Mənt-
tagula nəcé bi búsə nda məshwoŋ bwə
mə wá fəmə má, ñkí nywa dúg t́ón, nji
cwû njúl lwándúlá nə iyasó í búúd nə
bí ísá í áđadana mimbíí mímmbíí. ²⁸ Bi
búsə námá ntó, mísh mə búúd dí, bí ñgə
nyín nda buud búsə ótútəlí wá; í njúl nə
milám mín mísə bí nə kwába nə fúlú a
kú bish mǎcɛɛ nə cwóó.

²⁹ «Məntágula nə bî Oyííguli ɔ́ mǎcɛɛ
nə Ofarizyɛŋ. Bi búsə nə məkəŋ. Mənt-
tagula nəcé bí ñgə lwɔ́ məshwoŋ mə
*búúd ɔ́ mícúndó, bi ñgə lugushi ikúl
otútəlí ɔ́ búúd bwə á dɔw yí. ³⁰ Bi ñgə
ci ná bi a mbəm bə ja impáámbə bín í
á cugə yí, bi a shígé nywá dɔ wá məb-
wə kúl bwə á dɔ gwú búúd ɔ́ mícúndó
yí. ³¹ Ciyá jín jɔɔŋg í ñgə bwaagulə nə
bi búsə bwān ɔ́ búúd bwə á dɔ gwú
buud ɔ́ mícúndó wá. ³² Ká ji, məelugá
casulə sá impáámbə bín í á tééd yí. ³³ Bi
búsə mbeé ónywá, iyəlukag. Bí mə bá
faam kú kə kuda á kandugə dí? Í bá bə
ntudele? ³⁴ Gwə wá í bá bə ná, mə é
dɔ nti bí buud ɔ́ mícúndó, mə nti búúd
ɔ́ fəg, nti Oyííguli ɔ́ mǎcɛɛ; bi mə bá
gwú b́ól, bí bwambulə b́ól ikwolós dí,
bí yíd b́ól nə milwón bídí mǎmpáánzə
mə mínjígúlád, bi mə bá julya nə b́ól
míngwála míngwála. ³⁵ Pí bá námá dɔ
sɛy ntáni ná ndéé, otútəlí ɔ́ búúd bēsh
bwə á gwúyɔw wá, məcií mán shwi y bí
mílúúd; tééd məcií mə Abel, t́utəlí múúd,
zə ẃós məcií mə Zakarí mə Baraki bí á
gwú mpádúgá Mpáánzə Zembí nə alatār
yé. ³⁶ Búbólé, mə jaaw bí ná, kala buud
ga í é bwəma nə intágúlí byɔɔŋg byēsh.»

Yésus ñgə lígya shú Yurúsəlem

(Luk 13.34-35)

³⁷ «Eéé Yurúsəlem ñgə gwú *buud ɔ́
mícúndó éga! Eéé Yurúsəlem! Wo ñgə sá
nó, buud Zembí ñgə nti lwámád wódí
wá, wo ñgə gwú bwo nə məkwoógu! A
bweyúlə mə á tééd nə mə seɛŋg bwān
bwə nda ábiyá kúwó mə dɔ seɛŋg bwān
bé mǎfaafugó dí ná! Nji, bi kú magulə
ntó. ³⁸ Ká, dɔgá njów wún í zó lúg wuul.
³⁹ Nəcə mə mpú jaaw bí ná tééd námá
kíkídíga, bi ákwolé ná dúg mə. Mə bá
nyingə nyín nji ja bí mə bá shwas mə ná:
“Gúmá í bóg nə nyɔɔŋg ñgə zə jínə mə
Cwámba dí yé.”»

Intágúlí í bá bə yí

(Mak 13.1-37; Luk 21.5-30; 17.22-37)

24 Yésus nyə á ka kyey ná a wú *Luŋ
mə Zembí, cúwo t́ón. A ñgə kə
ntáni, *ompwíín bwə mú shísh nyédí,
kálə cɛel sá ná a dúgúg mbií málwɔ́ga
búúd bwə á lwɔ́ cínɔŋgú Luŋ mə Zembí
má. ^{2s} A mú yida ci nə bwo ná: «Bi mə
dúg dí isá íni byēsh í? Búbólé, mə jaaw
bí ná, kú nə kwóógú í bá lúg í mbód
dúlúgá na gwów. Na yēsh mə bá bə íciimí
iciimí.»

³ A mú ka kə *Mbúnj wóolivyé dí, kə ji
shí. Ompwíín bé bwə mú shísh nyédí kə
jí nyə b́ónɔŋ bwámé ná: «Jaawug sá, isá
íni í bá bə jáyé ja? Jí í bá ka lwágulə sə
nə wo wál zə, nə cug á shí ga í wál zə
shín?»

⁴ Yésus mú bęsa nə bwo ná: «Bi ɔ́ bey
nə buud bwə bāg shiig bí, bi mú bę
bów-bów zhíí. ⁵ Nəcə buud ñkí bulya
bwə bá dɔ zə nə jínə dām, zə dɔ ci ná:
“Mə wá Kríst”. Məshiigá mán mɔɔŋg mə
bá kənd zhwog buud jugú. ⁶ Bi mə bá
dɔ gwág míláj mí ḿɔmb, bi gwáduga

¹23:28 Luk 16.15 ^m23:30 5.12; Mis 7.52 ⁿ23:33 3.7 ^o23:34 1Te 2.15

^p23:35 Mət 4.8-10 ^q23:38 Eze 10.18-19; 1Oj 9.7-8 ^r23:39 Sôm 118.26

^s24:2 Luk 19.44 ^t24:5 24.24; 2Te 2.9-10; 1Yn 2.18

ncíndá dɔɔmb. Bi kú bá dɔ kənd mílám gwɔw; í bá jii ná isá íni í bág. Nji teem bə ntɔ́, í ábúlélé fwo bə mǎshíné mǎ shí. ⁷ÚGúl lwoŋ í bá lúmbuli nǎ gúl, dúl faan lúmbuli nǎ dúl. Zha á ifíí mpu í bá bə bíl íkúlúd, shí í bá nǎmǎ dɔ ntaŋusa bíl íkúlúd. ⁸Isá íni byēsh í bá ná bə nji mǎtēédúlé mǎ mǎcey mǎ byéyí. ⁹ÚBwǎ bá dɔ kusha nǎ bí nǎ bí bwǎ-mag nǎ mǎntágula, bwǎ dɔ gwú bí. Ilwoŋ byēsh í bá mpii bí nǎcé jíná dām. ¹⁰ÚNtɔ́, zhwog buud bwǎ bá jímǎ, bwǎ cwaguwa zhíí abúbɔwud. Buud bwǎ bá bə, bǔól kusha nǎ bǔól, mpǎdúgá nyǎŋúd nji zhínǎ nǎ zhínǎ. ¹¹ÚZhwog úbuud ɔ mícúndǎ ɔ mǎshiigǎ bwǎ bá zǎ, zǎ sǎ nǎ buud ŋkí bulya bwǎ bég bǔw-bǔw zhíí. ¹²ÚNǎ ndéé, fúlú á kú bísh mǎcéǎ í bá ŋgǎ mpyáánz, zhwog buud cǎelí mú bá ŋgǎ shín. ¹³ÚNji muud mǎ bá jísɔw kǎ wǔs mǎshínéd yé, a bá cǔgǎ. ¹⁴ÚBwǎ bá cúndǎ Jǔǔ Kéél ní kúl jēsh shú nǎ ilwoŋ byēsh í gwágúg; nǎ ndéé mǎshíné mǎ músǎ bə.

¹⁵Ú«Gwǎ wǎ jí ná, bí mǎ bá dúg áǎlɔŋkúnkwǔ múúd micúndǎ Danyél nyǎ á bwey jaaw yé. Ja á bá kǎ ŋwa jiya kúl í búl bə ci yí, muud ŋgǎ lǔ cilyá ga yé, kǎ mpú gwág! ¹⁶Ja bí mǎ bá dúg isá byɔɔŋg yí, buud bwǎ bá bə Yudéa wǎ, bwǎ bǎg fúndǎ, kǎ mímǎmbǎŋúd! ¹⁷ÚMuud mǎ bá bə kwáminú yé kú bá shulǎ nǎ á kǎ njǔw kǎ ŋwa sǎ. ¹⁸Nyɔɔŋg mǎ bá bə fambǎ yé, kú ná kwo kǎ kwáádǎ nǎ á kǎ ŋwa kúúd. ¹⁹Úkwéé budá bwǎ

bá bə nǎ mǎbum, nǎ bɔɔŋg bwǎ bá ŋgǎ nyééŋg bwǎn mwǔw mɔɔŋg dí wǎ! Bwǎ bá bul ŋkúnkwon. ²⁰Jǎgulagǎ nǎ Zembí nǎ mitúbúg myɔɔŋg mí kú bá bə bí ŋk-wánúd, ŋkí jwǔw lú Sábáad. ²¹ÚNǎcé úincwaw í ntug í bá bə mwǔw mɔɔŋg dí mbií í abwélé bə té shí í á tééd yí. Bíl í ábúlélé kwo bə mbií wɔɔŋg. ²²Í á mbǎm bə Cwámǎ kú cunal mwǔw mǎ incwaw í ntug mɔɔŋgǎ, tɔɔ muud kú faam. Nji a bá cunal mwǔw mɔɔŋgǎ nǎcé buud á mǎ bwey féésh wǎ.

²³Ú«Ntɔ́, ŋkí ŋgwól múúd mǎ ci nǎ bí nǎ: “Dúgá! Mesí jisǎ wa”, ŋkí nǎ: “a jisǎ wǎ”, kúgǎ magulǎ. ²⁴ÚNǎcé omesí ɔ mǎshiigǎ nǎ buud ɔ mícúndǎ wǎ mǎshiigǎ bwǎ bá dɔ wǔs. Bwǎ bá dɔ sǎ mǎma úmǎshimbǎ, nǎ úisǎ í mímǎbúgú mbií wúsǎ nǎ ŋkí gúl sǎ jí nǎ ŋkul bə ntɔ́, buud Zembí mǎ bwey féésh wǎ bwǎ bǔ bǔw-bǔw zhíí. ²⁵Bi ɔ bey! Mǎ mǎ bwey jaaw bí wǎ ní. ²⁶Bwǎ kǎ ci nǎ bí nǎ: “Dúgá, Mesí jǐ nún shí a shwééshád”, bí kú kǎ wu. ŋkí bwǎ ci nǎ: “A jǐ kǎ nyúl fúmúd”, shwánágǎ, bí kú magulǎ, ²⁷Únǎcé úMwǎn mǎ Múúd mǎ bá zǎ nda njǎs í dɔ yas kǔɔmb jwǔw í dɔ cúwo yí, í nyín kǔɔmb jwǔw í dɔ jímǎ yí. ²⁸ÚKúl mbimbǎ wúsǎ yí, cínɔŋg wǎ ómpal ɔ dɔ sǎɔŋgya yé.

²⁹Ú«Í bá bə, mwǔw mǎ incwaw í ntug mɔɔŋg mǎ kǎ nǎmǎ shín cǔ, jwǔw í bá shila nǎ ŋkwed kú ná kwo faan; ŋkwoond kú ná wééshuli mǎŋkenya; wǎcén-céní bwǎ bá dɔ bí shí; isá byēsh

†24:17 Ja bwǎ á dɔ lwǔ minjǔw yí, bwǎ á dɔ mǎ kwáminú nǎmǎ nda mǎnyunǎ. Kwáminú í á dɔ bə ŋkí lǎl, buud kǎ dɔ ŋgǎ kyey wu gwǔw, muud jee nǎmǎ kǎ woga wu.

ú24:7 2Ib 15.6; Iza 19.2 v24:9 10.17-22; Yuá 16.1-4; 5.11

w24:10 10.35; Luk 12.52-53 x24:11 7.15 y24:12 2Tm 3.1-5

z24:13 Mbú 13.10 a24:14 28.19 b24:15 Dan 9.27; 11.31; 12.11

c24:17 Luk 17.31 d24:21 Dan 12.1; Mbú 7.14 e24:23 Luk 17.23-24 f24:24 24.5; 7.15; Mbú 13.13-14 g24:27 24.30, 37; 25.31; 1Kr 15.23; 1Te 3.13; 4.15; 2Te 2.1, 8; Zhk 5.7-8; 2Pr 3.4; 1Yn 2.28 h24:28 Zhb 39.30; Mbú 19.17-18

i24:29 Iza 13.10; 34.4; Azh 2.6, 21; 2Pr 3.10, 12; Mbú 6.12-14

bísá nà mpífá joŋ dí yí í bá kúŋgula.
³⁰Ja jɔɔŋgâ, sâ í bá lwágulə nà Mwân
 mə Múúú wál zə yí í mú cúwo joŋ dí; ikúl
 í búúú byêsh yâ shí ga í mú ngə tədɛwə;
 bwə músə dúg Mwân mə Múúú ngə zə
 mɪŋkúdúd, a zág nà mpífá nà milwanó.
³¹^kA bá nti *wəŋgəles bə nà məmá laag
 í dɛ lās nà ŋkulú yí, bwə zə seɛŋg búúú
 Zembí nyə á fēēsh wá, ikɔ́mb ínɔ́ byēsh,
 tēéd bíl íjuma í shíd kə wós bílúgád.
³²«Ŋwagá fug nə yuug bí mə dɛ dúg
 nə líí *figyē yí. Í dɛ bə, ja mpúnzə nyé
 í mú nə bud-bud, mənɛuug mə agúg-
 wáan mə ngə kɔ́ yí, bí mú mpu nə ompú
 bwə mú kúnə-kúnə. ³³Ntɔ́ nómá, ja bí
 mə bá dúg isâ byɔɔŋg byēsh í ngə sɪy
 yí, mpugá nə zíyē mə Mwân mə Múúú
 í mú kúnə-kúnə, í mú cé mɔ́yíndə mə
 nyā. ³⁴Búbólé, mə jaaw bí nə, kala búúú
 ga í ábúlé cɔ́, isâ íni byēsh kú fwo sɪy.
³⁵Gwów nə shí í bá cɔ́, nji iciyá byām kú
 cɔ́.»

Muud mó jəlá nə ji ŋkwəmusá

(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-35)

³⁶m«Shú sâ í dúgyá nə jwów nə wəla
 isâ byɔɔŋg í bá sɪy yí, kú nə muud mə
 mpú; tɛem bə wəŋgəles búśá wə Zembí
 wá bwə ampúyē; tɛem bə Mwân nyə
 ampúyē; nji Sónɔ́gú wə mə mpú. ³⁷nJa
 *Mwân mə Múúú mə bá zə yí, isâ í bá
 sɪy nómá nda í á sɪy ja mə *Nówe dí nə.
³⁸Shúshwóógú nə mpɔ́ŋ í búdáluɡ shí
 nyēsh, buud bwə á dɛ də, dɛ ŋgul, bwə
 béya, bélushi nómá bwân bán nə ndéé kə
 wós jwów *Nówe nyə a nyí məma byɔ́l
 dí yí. ³⁹Buud bwə á shígé dɛ bɛemb tɔɔ
 sâ, kə wós ja mpɔ́ŋ í á zə jaŋgulə bwo
 bēsh yí. Ntɔ́ nómá wə í bá bə ja Mwân mə
 Múúú mə bá zə yí. ⁴⁰Í bá bə, budúm óbá

bwə ngə sɛy fambá, ŋgwúd ŋwiny, ŋgwól
 lúg. ⁴¹Budá óbá bwə ngə jí isâ kwóógú
 ŋgwúd dí, ŋgwúd ŋwiny, ŋgwól lúg.

⁴²o«Ntɔ́, jigá ŋkasə! Bí ampúyē jwów
 Cwámɔ́ba wún mə bá zə yí. ⁴³MPugá nə
 amádí njów mbəm dɛ mpu wəla lə búlú
 júwál í é zə yí, ŋki á dɛ ji ŋkasə, a kú
 bíd nə júwál í búgəg nyə njów, júwo isâ.
⁴⁴Ntɔ́, bí mə jálá nə dɛ ji ŋkwəmusá,
 nəcé Mwân mə Múúú mə bá zə wəla bí
 abúlé ngə téduga nə nyə é zə yí.»

(Luk 12.41-48)

⁴⁵q«Wáyé sɔ́l məsáal wús abúgúlág
 a njúl ŋkí kɛ́ mása mə təl nə á bəg lúlúú
 á buud ɔ́ njów a dɛ yə bwo idəw wəla
 í jəla yí? ⁴⁶Sɔ́l məsáal wɔɔŋg nywá mə
 jəla nəcé mása nyə é zə kwey a ngə sá
 iséy byé. ⁴⁷Búbólé, mə jaaw bí nə, mása
 nyə é jil nyə nə a jwúg nə bíl isâ í njów
 byēsh. ⁴⁸rNji ŋkí a jisə bów-bów sɔ́l
 məsáal, nyə é ci nɔ́: “Cwámɔ́ba waamə
 nyə áleleé nyingə”. ⁴⁹Nə ndéé a mú ka
 ji yídúle búúú bənɔ́ŋ bwə ngə sɛy wá, nə
 dólə dəg, bənɔ́ŋ oshwégye ɔ́ málwəg nji
 ŋgólə ŋgul. ⁵⁰sMása yé mə bá zə wós
 nyə dúl jwówúú maseegyá, wəla á shígé
 ngə téduga yí. ⁵¹tMása nyə é yə nyə in-
 tégúlí í ányinyaanə, a kənd nyə kúl búúú
 ɔ́ məkəŋ bwə ngə bwəma nə ŋkəd yí; nyə
 é bə cínɔ́ŋgú, nji a ngə bwam nə məyə.»

Oncwíyē ɔ́ məsás wúm

25^u«Ntɔ́, Faan á gwów í bá bə nda
 lāŋ ga: oncwíyē ɔ́ məsás wúm mə
 á ŋwa məlámɔ́ba, zə kə nə mə kə ləg
 múúú nyə á bə nə a zə bwéemb shwə
 wán yé. ²Məsás wúm mənɪ dí, mətɔ́ɔn
 mə á bə ilad, mətɔ́ɔn okəŋ. ³Mɔɔŋg mə
 á bə ilad má mə á ŋwa məlámɔ́ba kú

j24:30 Zak 12.10-14; Dan 7.13-14; Mat 24.27; 26.64; Mak 14.62; Mbú 1.7

k24:31 13.41 laag: 1Kr 15.52; 1Te 4.16 l24:34 16.28

m24:36 Mis 1.7 n24:37 Mət 6.11-13; 7.7-13; 2Pr 3.6 o24:42 24.44, 50; 25.13;
 Mak 13.33, 35; Luk 12.40; 21.36 p24:43 1Te 5.1-2; 2Pr 3.10; Mbú 3.3 q24:45
 25.21-23 r24:48 2Pr 3.4 s24:50 24.42 t24:51 8.12 u25:1 Luk 12.35-36

bwey ɲwa mósól mósúwúde kə nə mwo.
⁴Nji okəŋ bá, bwə á ɲwa málamba, bwə kə námə nə ifuundú í mósúwúde ná bwə bá kə ɲgə kwádulə. ⁵Muud nyə á bə nə a zə bwéemb múdá yé, nyə á shígé jǝwa zə; mäsás wúm móni mēsh mǝ mú tag nə jiya ná ndéé mǝ shîn kə gwád. ⁶Tām bulú, cúndó í mú sǝy ná: “Muud bá wǝ zág e; kəgá lǝg nyə!” ⁷Oncwíyē ó mäsás wúm móni mēsh mǝ músə juum, mǝ ka zə kwəmsa málamba. ⁸Mɔɔɲg mǝ á bə ilad má, mǝ mú ci nə okəŋ ná: “Yégá sǝ baalé mósúwúde, mósú málamba mǝ wál jímə.” ⁹Okəŋ nə bwo ná: “Mbǝ! Məwúdá mǝ ákwagayé nə shé bēsh; kagá íkúl bwə dǝ ɲgə kusha yí, bi kǝg kusə mún.” ¹⁰⁽Té ilad íni í á ɲgə kə ná í kǝ kusə mósúwúde yí, muud bá mú wós. Bənɔɲ bɔɔɲg bwə á bə okəŋ wá, bwə mú nyíi njǝw zǝɲ, bwə fad mbē. ¹¹⁽Mäsás mā ilad mǝ á ka zə wós na mpúmpús, ka zə ɲgə jǝw ná: “Mása, Mása, juwúg sǝ mbē.” ¹²⁽Nyə mú yida bǝsa nə bwo ná: “Mə ɲgə ci nə bí fwámé ci ná, mə ampúyé bí.” ¹³⁽Ntǝ, jigá ɲkasə, nəcé bi ampúyé jwǝw nə wəla *Mwân mə Múúd mə bá zə yí.”

Osól ó mäsáal ólól

(Luk 19.12-27)

¹⁴⁽Í bá bə nda muud nyə á kə njɔnd dí yé. Ja á mǝ bə ná a zǝ tí yí, a mú jǝw osól ó mäsáal bē, zə yə bwo məbii mé tǝɲ nda məcé. ¹⁵⁽A mú ɲgə yə bwo námə nda bwə á ɲgə bə nə ɲkul ísəy ná; a yə nyíga mimbwoomb mí mímbeesh mǝtɔɔn, a yə nyíga mimbwoomb mímǝ, a yə nyíga mbwoomb ɲgwúd. Nyə a shîn yə bwo ntáni ná ndéé a músə kyey. ¹⁶Námə nji bwə á shîn lǝg *mwaanē yí, nyɔɔɲg nyə á bə nə mimbwoomb mǝtɔɔn yé mú kə sǝy nə yé mwaanē; a músə ny-ɲgǝ bii míl mǝtɔɔn. ¹⁷Nyɔɔɲg nyə á bə

nə mímǝ yé mú námə nyɲgǝ bii míl mímǝ. ¹⁸Nyɔɔɲg nyə á bə nə ɲgwúd yé nyə nyə á kə fáág bí mǝndəlúd, a mú shweel mwaanē mə mǝsa yé cínɔɲg. ¹⁹⁽Ja fwámé fwála í á cǝ yí, mǝsa nyə á ka zə ná a zə sǝ ósól ó mäsáal bē shitǝg. ²⁰Nyɔɔɲg nyə á lǝg mimbwoomb mí mímbeesh mǝtɔɔn yé mú shísh, a zág nə míl mimbwoomb mǝtɔɔn, nyə ná: “Mása, wo á yə mə mimbwoomb mí mímbeesh mǝtɔɔn; dǝgí, míl mimbwoomb mǝtɔɔn mə á bii wǝ mǝga.” ²¹⁽Mása yé mú ci nə nyə ná: “Uhúɲ. Wo ji jǝjǝ sól mäsáal abúgúlág. Wo mǝ bə mə abúgúlág nə isǝ cǝg-cǝg, mə é jil wo isǝ í ábubulyá dí. Zaá ji mǝshusug mə mǝsa woó dí.” ²²Nyɔɔɲg nyə á lǝg mimbwoomb mímǝ yé mú námə shísh, nyə ná: “Mása, wo á yə mə mimbwoomb mí mímbeesh mímǝ; dǝgí, míl mimbwoomb mímǝ mə á bii wǝ mǝga.” ²³Mása yé mú ci nə nyə ná: “Uhúɲ. Wo ji jǝjǝ sól mäsáal abúgúlág. Wo mǝ bə mə abúgúlág nə isǝ cǝg-cǝg, mə é jil wo isǝ í ábubulyá dí. Zaá ji mǝshusug mə mǝsa woó dí.” ²⁴Nyɔɔɲg nyə á lǝg nji mbwoomb ɲgwúd yé músə námə shísh, nyə ná: “Mása, mǝe mə á bwey mpu ná wo ji ɲkí nyaan, wó dǝ mwáágulə mpúmǝ kúl wó á shígé bǝ yí, wó dǝ shwo ídǝw kúl wó á shígé myeeg mpǝg yí; ²⁵Gwǝ wǝ mǝ á fúndə yí, mə músə kə shweel mbwoomb mímbeesh wǝ mǝndəlúd. Lǝgúg, sǝ gwǝ wǝ ga.” ²⁶Mása yé mú ci nə nyǝɲ ná: “Wo ji bǝw-bǝw sól mäsáal. Wo ji mbéé ləm. ɲkí wo á mpu ná mǝ dǝ mwáágulə mpúmǝ kúl mǝ á shígé bǝ yí, mə dǝ shwo ídǝw kúl mǝ á shígé myeeg mpǝg yí, ²⁷ɲgaá, wo á jəla nə kə wǝ mə mwaanē waamǝ bǝɲ dí, ná ja mǝ wós yí, mə zə ɲwa nyə nə məbədí gwǝw! ²⁸Déégúgá nyə mbwoomb mímbeesh ní, bi yǝg nyɔɔɲg jí nə

⁽25:10 9.15 ⁽25:11 Luk 13.25 ⁽25:12 7.23 ⁽25:13 24.42

⁽25:14 Mak 13.34 ⁽25:15 Rom 12.6 ⁽25:19 18.23

⁽25:21 24.45-47; Luk 16.10

myo wûm yé. ²⁹dNacé muud jí nà mæbii yé, bwá bá nyiŋgá kwádulə nyə mwə, á mú bul bii, nji nyɔɔŋg cúgɛ nà ndi yé, bwá bá meel déég súsúsá á jí nà ndi yí. ³⁰eBiigá mbeé bów-bów sɔɔl mäsáal ga, bi wúsəg nyə tɔɔn, kúl í bá bə nji a ŋgə bwam nà məyə yí.”»

Sémbyé mílósú á məzhúgúlā

³¹f«Ja *Mwān mə Múúd mə bá zə nyódi íjwúga dí, bənŋə *wəŋgəles bəsh yí, a bá zə ji nyódi *caanɡə á mil-wanád. ³²Ntɔ ilwoŋ byəsh yá shí ga í bá sɛŋgya nyódi mpwóombúd. A bá béég búúd ígwoonɡ íbá nda mbaagulə itɔw mə du béég incwəmbə nə ikálá nɔ. ³³A bá təl incwəmbə nyódi mbwə mənɔwúm, ikálá nyódi mbwə məkɔɔl. ³⁴Nə ndé Njwú-buud mə bá ci nə bɔɔŋɡ wā mbwə mənɔwúm nɔ: “Zəgá, bí buud Sɔɔŋɡú wām mə yó ócúncəsh wá. Zəgá ji Faan déd, zə ləg lúgi nyə á bwey bwíig bí námə ja nyə á fwɔ shí nə gwɔw yí. ³⁵gNacé mə a gwág zha, bí á yə mə idəw; mə a gwág shwáásúlə minú, bí á ŋgual mə; mə á bə njŋ, bí á ŋwa mə bídi; ³⁶mə á bə shushwáás, bí a bwééd mə mikáándó; mə á bwas, bí á zə dúg mə; mə á bə mímbwugud, bí á kə dúg mə.” ³⁷Ja jɔɔŋɡú wó otútəlɪ ɔ búúd bwá bá bɛsa nə né nɔ: “Cwámba, jáyé ja sá á dúg wo nə zha sá mú yə wo idəw, sá dúg wo nə shwáásúlə minú sá ŋgual wo yí? ³⁸Jáyé ja sá á dúg wo, wo njúl njŋ sá mú ŋwa wo sádi yí; ŋkí nɔ wo njúl shushwáás sá mú bwééd wo yí? ³⁹Jáyé ja sá á mpu nɔ wo ŋgə bwas ŋkí nɔ wo ji mímbwugud sá mú kə dúg wo yí?” ⁴⁰hNjwú-buud mə bá bɛsa nə bwo nɔ: “Búbálé, mə jaaw bí

nó, ja jəsh bí á sá gúl míminyɔŋə jām wúl sɔɔlúgú ni yí, mə wá bí á sá wə yé.”

⁴¹i«A músə bá ci nə bɔɔŋɡ wā nyódi mbwə məkɔɔl nɔ: “Wúgá mə míshúd. Bí búsa nə məzhúŋgúlú mə Zembí. Kyeyugá kə kuda á kandugə kandugə dí, kuda Zembí nyə á kwəmsa shú Njwú mə-jamb bənŋə wəŋgəles bə yí. ⁴²Nacé mə á gwág zha, bí a shígé yə mə idəw; mə á gwág shwáásúlə minú, bí a shígé ŋgual mə məjúwó. ⁴³Mə á bə njŋ, bí a shígé ŋwa mə bídi; mə shushwáás bí kú bwééd mə mikáándó; mə bwas, mə kə mímbwugud, bí kú kə dúg mə.” ⁴⁴Ntɔ, bwá bá námə jí nyə nɔ: “Cwámba, jáyé ja sá á bwəle dúg wo, wo ŋgə yə nə zha ŋkí shwáásúlə minú, ŋkí ntəg nɔ sá á dúg wo, wo njúl shushwáás ŋkí nɔ wo ŋgə bwas, ŋkí nɔ wo njúl mímbwugud sá kú bísh wo yí?” ⁴⁵Ntɔ, a bá bɛsa nə bwo nɔ: “Búbálé, mə jaaw bí nɔ, ja jəsh bí á bə kú sá ŋgwól míminyɔŋə waamə wúl sɔɔlúgú ni yí, mə wá bí á bə kú sá mánywa mɔɔŋɡ yé”. ⁴⁶jNə ndé, búni bwá bá kə intúgúlí yá kandugə kandugə dí; otútəlɪ ɔ búúd bāŋ bwá kə cug á kandugə kandugə dí.»

Shwushwaga shwiý mə Yésus

(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)

26 ^{kí} á zə bə nɔ, ja Yésus nyə á shín lás isá ini byəsh yí, nyə á ka ci nə *ompwíín bə nɔ: ²l«Bí mə mpú nɔ í mə lúg mwɔw móbá nɔ *Páska bəg. Mpugá nɔ *Mwān mə Múúd mə bá kaanz shú nɔ bwá bāg bwambulə nyə kwolós dí.» ³Milúlúú myā ofada nə ocúmbá buud wā lɔɔm bwá á ka kə sɛŋgya lun mə Kayíf, Ajəláci á ofada. ⁴mBwá mú kə cwɔ íyuug nɔ bwá bii Yésus məkəŋúd, gwú nyə. ⁵Nji, bwá á ŋgə ci nɔ: «Í ajəláyé nə

^d25:29 13.12; Mak 4.25; Luk 8.18; 19.26 ^e25:30 8.12

^f25:31 16.27; Mbá 33.2; Zak 14.5; Mat 16.27; 19.28; 1Te 3.13; Yûd 14

^g25:35 Iza 58.7 ^h25:40 Mik 19.17; Mat 10.40, 42; 12.50; 28.10

ⁱ25:41 Yûd 7; Mbú 20.10, 15 ^j25:46 Dan 12.2; Yuá 5.29; Zhk 2.13

^k26:1 7.28 ^l26:2 16.21 ^m26:4 21.46

sîy fwála lu zâŋ, buud bwó á bá bul sá ícucu».

**Ŋgwól múdá mó shwu
Yésus labínda lúúd**

(Mak 14.3-9; Yuá 12.1-8)

⁶ⁿYésus nyə á ka bə Betanî, Shímun á zúzaamó dí njów. ⁷Ŋgwól múdá mbíd fúfuundú *alubátrə[‡] mú shísh wó Yésus. Fúfuundú jɔɔŋg í á bə nə labínda álal-kus. Nə ndeé, Yésus ŋgá də, mudá éne mú shwu nyə labínda wɔɔŋg lúúd. ⁸Ja *ómpwíín bwó mó dúg ntúni yí, bwó mú gwág bów, bwó mú ŋgə lás ná: «Jí á ntámá labínda éga ntága yí? ⁹Í ámə jəla nə bwó kúshag labínda ni ŋkí lal kus, bwó mú kwíínd mímíbumbúwá nə *mwaanê wɔɔŋg.» ¹⁰Yésus nyə á ka mpu nə bwó ŋgə lás ntó, a mú ci nə bwo ná: «Nəcé jí bí mó ntágúlé múdá éne yí? Sâ mǎnywa wó á mó sá mǎ ni. ¹¹oNəcé bínŋ mimbúmbúwá bí é dɔ ji mwôw mēsh, nji sǎnŋ bí sǎ ábúlé ji mwôw mēsh. ¹²Ja nyə ámə shwu mǎ labínda nyúúlúd ni, nyə ámə bwey kwəməsa mǎ dɔwúlé mó bá zə dɔw yí. ¹³Búbólé, mó jaaw bí ná, kúl jēsh bwó bá cúndə Jɔɔ Kéel ga shí nyēsh dí yí, bwó bá nǎmǎ dɔ jaaw sǎ múdá éga mó sá mǎ yí, buud dɔ tǎdɔga nyə.»

¹⁴Mpúsə na, ŋgwól múúd á gwoŋg ómpwíín wúm nə óbá, nyɔɔŋg bwó á dɔ jów nə Yúdas Iskariyót yé, músə kə dú-gya nə milúlúú myá ofada, ¹⁵pnyə nə bwo ná: «Mə ká sá ná bí bííg Yésus, bí yə mǎ jí?» Bwó mú ntág lɔ misanɔ mí mwaanê mǎwúm mǎlɔɔl, bwó yə nyə. ¹⁶Tééd baan dɔɔŋgú dí, Yúdas músə ŋgə sɔ́ fwámé fwála á jí nə ŋkul sá ná bwó bííg Yésus yí.

**Yésus bǎnŋ ompwíín
bé bwó sá Páska**

(Mak 14.12-21; Luk 22.7-14,
21-23; Yuá 12.21-30)

¹⁷qJwôw mǎtéédúlé mó zâŋ mú ka zə wóós, jwôw bwó á jəla nə tééd dǎlé íbuléd yá kú nə *lǎvur yí, *ompwíín bwó á ka jí Yésus ná: «Wó cǎel nə sǎ kǎg kwísha dína *Páska ŋgow?» ¹⁸Yésus mú bǎsa nə bwo ná: «Kagá ŋgwóla, wó mbéé; bí kǎg ci nə nyə ná: “Yíguli mó ci ná baan dé í mú kúnǎ-kúnǎ. Bǎnŋ ompwíín bé bwó é zə sá Páska wa wódf.” ¹⁹Ompwíín bwó á kə nǎmǎ kə sá nda Yésus nyə á ci nə bwo ná, bwó mú kwísha dína Páska.

²⁰rJa kugú í á bii shí yí, Yésus nyə á kə jí shí, bǎnŋ *buud ɔ lwámá wúm nə óbá bé, kǎlé dǎ. ²¹Bwó ŋgə də, Yésus mú ci ná: «Búbólé, mó jaaw bí ná, ŋgwól múúd á na bídí nyə é kusha nə mǎ.» ²²Ompwíín bwó mú bul gwág sǎ jɔɔŋgǎ cey lámúd, bwó mú ŋgə jí nyə, múúd yēsh ná: «Cwámǎ, yə mǎ?» ²³sYésus mú bǎsa ná: «Muud sǎná sǎ ámə juwo mǎb-wǎ shúyád yé, nyə wó nyə é kusha nə mǎ. ²⁴tMwǎn mǎ Múúd nywáá, nyə é kə nǎmǎ nda jísǎ bwey bə cilyá shú dé dí ná. Nji mǎntágula nə múúd mǎ kéénzh nyə yé; í á yida nywá bul jəla nə muud wɔɔŋgǎ kú byél.» ²⁵Ntó, Yúdas, muud nyə á kusha nə nyə yé mú nǎmǎ lás, a jí nyə ná: «*Rabi e, yə mǎ?» Yésus mú bǎsa nə nyə ná: «Wo mó ci wó ni.»

²⁶uBwó ŋgə də ntúni, Yésus mú ŋwa buléd, a yə Zembí cúncésh nə ndeé, a mú fēy buléd, yə ómpwíín bé, nyə nə bwo ná: «Ŋwagá, bí dǎg. Nyúul nyám wó ga.» ²⁷Nə ndeé, a mú ŋwa bálá wáan, a yə Zembí cúncésh, a yə ntág ompwíín

[‡]26:7 **alubátrə**: Nyə á bə dúl váál kwóógú, bwó á dɔ mǎ ifúfuundú í bwíl nə ndí yí.

ⁿ26:6 Luk 7.37-38 ^o26:11 Mbá 15.11

^p26:15 MmN 21.32; Zak 11.12; Yuá 11.57; 13.2 ^q26:17 MmN 12.1-20

^r26:20 Yuá 13.2, 21-30 ^s26:23 Sôm 41.10

^t26:24 Sôm 22.7-8, 16-19; Iza 53.9 ^u26:26 1Kr 10.16

bé, nyə nə bwo ná: «Bi bēsh ngulugá. ²⁸ Məcií mām wə mōni, məcií mā sɔ, mə zə shwiý shí má, zə cé búúd ŋkí bulya, ná bwə bóg nə ijuugá í *mísəm. ²⁹ Mə jaaw bí ná, mə abulé ná kwo ngul wáan ni kə wós ja shé mə bá ngul ncuncumbə Faan mə Sónngú waam dí yí.» ³⁰ Bwə mú ka sey Zembí isusa í gúmá ná ndéé bwə músə kyey kə *Mbún wóolivyé dí.

Pyêr nyə e kíflya Yésus

(Mak 14.27-31; Luk 22.31-34; Yuá 13.36-38)

³¹ Nə ndéé, Yésus mú ci nə *ompwín bé ná: «Búlú ga dí, bi e lánɡuwo búgád nəcə mə. Sà jɔɔngú wə jísə cilyá Kálaad Zembí dí yí ná: “Mə é nyífə mbaagulé itɔw, incwəmbe í sɔɔnz í mú shín ciima.” ³² Nji, ja mə bá gwúm yí, mə bá tééd kə Galilé, bí kə bá kwey mə nún.» ³³ Pyêr mú lás, ci ná: «Teem bə ná bóólúgá bēsh bwə lánɡuwo búgád nəcə wo, mē mə abulé bwele lánɡuwo.» ³⁴ Yésus mú bəsa nə nyə ná: «Búbálé, mə jaaw wo ná, námá búlú ga dí, shúshwóógú ná ngwúm kúwo kwáágúgi, wo e kíflya mə ija ilóol.» ³⁵ Pyêr nə né ná: «Teem bə ná í wós ná shwə yóg shwiý ngwúdú, mə kú bwele kíflya wo». Bóól ómpwín bēsh bwə mú námá ngə ci ntó.

Yésus mə jəgula nə Zembí Getsemane

(Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ Nə ndéé, Yésus bənɔŋ *ompwín bé bwə músə kumə kúl bwə du jɔw ná Getsemane yí. A mú ci nə bwo ná: «Jigá wa shí, mə fwo kə wá shwóg, kə sá mājəgula. ³⁷ A músə jɔw Pyêr nə bwān ó Zhébedé óbá, bənɔŋ bwə mú kə; a mú tééd ngólə bul gwág məcey mə lám,

mbɔɔm í ngə shwiý nyə nyúúlúd. ³⁸ A mú ka ci nə bwo ná: «Lám wúsə mə nə məcey ki mə é yə. Jigá ŋkasə wa shí, bi nyéélóg mə.» ³⁹ A mú wú na bwádí, a ŋwá shísh shwóg, a músə kə wusə nyúúl shí, a kúd mpwoombú méndəlúd, jəgula nə Zembí ná: «Pupá e, ŋkí jí nə ŋkul jəla ntó, maguləg nə mə bóg kú ngul bálá məcey ga. Nji, í síyúg nda wó céel ná, kú bə nda mə céel ná.» ⁴⁰ A músə zə kóómb ómpwín bwə á bə yí, a mú zə kwey bwo ígwád. A músə lás nə Pyêr ná: «Ntó ná bí cugé nə ŋkul ji ŋkasə nə mə tɔɔ nji wəla ngwúdú? ⁴¹ Jigá ŋkasə, jəgula nə Zembí, bí bóg kú biil máb-wóbúlánúd. Lám wúsə nə yéesh mə kyéy jɔ kú nɔɔnd; nji nyúul í cugé nə ŋkul kwag kú nɔɔnd wɔɔng.» ⁴² A músə nyingə shísh shwóg ja ábēé, kə jəgula nə Zembí ná: «Pupa, ŋkí tédúgá wó í cugé ná wo yíl mə bálá ga mə kú ngul, í síyúg nda wó céel ná.» ⁴³ A músə nyingə zə ómpwín bé dí, zə námá nyingə kwey bwo ígwád nəcə mísh mə á ngə ntám bwo. ⁴⁴ A mú wú na bwádí, a shísh shwóg, kə sá mājəgula ja álél, mājəgula məmpúd á ngə bwey sá má. ⁴⁵ A músə nyingə zə ómpwín bé dí, a mú ci nə bwo ná: «Ye bi bāŋ bi é bə wa nji gwə nə gwə nji ngólə woga? Dugá! Wəla í mú kúnə-kúnə, wəla *Mwān mə Múúd mə zə kaanz məbwə mə ósól ó *mísəm dí yí. ⁴⁶ Tówúgá, sə kyéyug. Muud mə kusha nə mə wə zág yé.»

Bwə bíi Yésus

(Mak 14.43-50; Luk 22.47-53; Yuá 18.3-12)

⁴⁷ Yésus ngə ná lás ntəni, seegya ná, Yúdas nyə á bə námá gwoong *ompwín

^v26:28 MmN 24.8; Zhe 31.31; Heb 7.22; 9.15-20

^w26:30 Luk 22.39; Yuá 18.1 ^x26:31 Zak 13.7; Mat 26.56; Yuá 16.32

^y26:32 28.7, 16 ^z26:34 Luk 22.33-34; Yuá 13.36-38; 26.75

^a26:36 Luk 5.16; Heb 5.7-8 ^b26:39 6.10; 20.22; Yuá 18.11; Heb 10.9

^c26:41 Ifz 6.18; Heb 2.18 ^d26:44 2Kr 12.8 ^e26:45 Yuá 12.23; 13.1; 17.1

wûm na óbá dí yé mú cúwo, a ngá zə nə məma kında búúd, bwó nə ikafwele nə məbúle. Milúlúú myá ofada nə ocúmbá buud wá lɔɔm wá bwá á nti bwo. ⁴⁸Yúdas, muud nyə á kusha nə nyə yé, nyə a bwey kwambulə nə buud óni ná: «Muud má é kə fúlal, sá sɔnya mímpu yé, nyə wá éne, bi ɔ́ bii nyə». ⁴⁹Námá nji Yúdas nyə á cúwo yí, nyə a cɔ́ kə nji wá Yésus, nyə nə né ná: «Rabi, wo ɔ́ lás ɔ́!» A mú fúlal nyə. ⁵⁰Yésus mú ci nə nyə ná: «Wey e, ság sá wo áma zə sá yí». Buud bwá mú cíg, zə kɔ́ Yésus, bwá mú bii nyə.

⁵¹Seegya ná ngwól múúd gwoong mə Yésus má wéem kafwele jé, taad ngwól sɔ́ɔl məsáal mə Ajəláci á ofada, í mú sámɔ nyə lwə. ⁵²Yésus músə ci nə nyə ná: «Nyíngág fəen kafwele gwô jiya jéd; nəcé muud yêsh mə bálán nə kafwele yé, a bá námá bwəma nə shwi y kafweled. ⁵³Ye wo ampúyé ná mə ji nə ɲkul gwáámɔ Dá kwíindyá, a leel námá nti mə məma íkında í *wáéngəles wûm nə íbá? ⁵⁴Ká, ɲkí isá í sɔ́y ntɔ́, míci-lyá myá Kálaad Zembí mí é ka bwəma ntúdelé? Sá í ngə sɔ́y ga í ngə lwándulə micilyá myɔ́ng.»

⁵⁵Yésus músə ka ci nə buud bwá á zə bii nyə wá ná: «Bí ngə zə nə ikafwele nə məbúle zálə bíí mə, mə jisə zhilungaanó í? ɲgaá ná shé á dɔ́ bə jwɔ́w dɛsh kúl ngwúd, mə ngə jífguli buud *Luɲ mə Zembí dí, bi kú séémɔ mbwə ná bi má bíí mə. ⁵⁶Isá íga byêsh í ngə sɔ́y ntúga ná isá *búúd ɔ́ micúndá bwá á cilə yí í bwəmag.» Mpásə wɔ́ɔngɔ́, ompwín bé bwá mú myaas nyə, bwə shín fúndə.

Yésus təl kɔ́ɔdud wá Kayíf

(Mak 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Yuá 18.13-14, 19-24)

⁵⁷Buud bwá á zə bii Yésus wá bwá mú kə nə nyə wá Kayíf, Ajəláci á ofada, kúl *Oyífguli ɔ́ mácéɛ nə ocúmbá buud wá lɔɔm bwá á kə seengya yí. ⁵⁸Pyêr nye nyə á ngə bɛ bwo shwóg-shwóg ná ndeé kə wɔ́s nɲɲ luɲ. A mú nyíí ná á cɛel fwo wámbulə sá í é bə yí. A mú kə ji shí, bəndɲ bíl ífulish kúl ngwúd.

⁵⁹Té ni, milúlúú myá ofada, bəndɲ *Gwoong ósémbye ɔ́ míləsú wá Zembí jêsh bwá á ngə sɔ́ mpwene bwá yág nyə ná ndeé bwá gwú nyə yí. ⁶⁰Nji, zhwoog buud bwá á tɛem ngə zə nə íjɔ́ɔ ngə zə yə nyə ompwene, í á shigé bə nə tɔ́ sá á shwi y. Bɔ́ɔl búúd ɔ́ ómpwene óbá bwá mú zə cúwo, bwá ná: ⁶¹«Wey éne, nyə á ci ná a ji nə ɲkul búgə *Mpáánzə Zembí ná ndeé a kwo sá nji mwɔ́w málɔ́ɔl shumálə nyúl.» ⁶²Ajəláci á ofada mú tɔ́w tətəlí, nyə nə Yésus ná: «Wo abésáyé búúd ɔ́ga sá bwá ngə bwaagulə wo ní?» ⁶³Yésus njúl nji kúl-kúl. Ajəláci mú kwo ci nə nyə ná: «Jaawug sá búbálé mə Zembí á kuwó, ye wo ji *Kríst, *Mwân má Zembí?» ⁶⁴Yésus mú bɛsa nə nyə ná: «Wo má ci ɔ́ni. Má ka jaaw bíí ná tɛéd námá kíkídiga, bi é dúg *Mwân mə Múúd njúl shí mbwə mənɔ́wum mə Zembí á ɲkul nyêsh dí, bi mə bá námá dúg nyə, a ngə zə míɲkúduɔ́.» ⁶⁵Ajəláci músə nyaa míkáándə, nyə ná: «A má *lás nə Zembí bwaasúlə mpu, jí shé mə kwo sɔ́ owúshined yí? Biméfwó bi má gwág nda á má lás nə Zembí bwaasúlə mpu ná. ⁶⁶Bi mə dúg ná ji?» Bwə ná: «A jəlá nə

^f26:52 Mət 9.6 ^g26:55 Luk 19.47 ^h26:56 Mat 26.31; Luk 24.46

ⁱ26:61 27.40; Yuá 2.19; Mis 6.14

^j26:63 kúl-kúl: Iza 53.7; Mat 27.12-14 *Mwân má Zembí*: Mat 14.33; 27.40, 43; Luk 22.70 ^k26:64 Dan 7.13; Mat 22.44; 24.30; Mak 13.26; Luk 21.27 ^l26:65 nyaa míkáándə: Ilɲ 14.6; Esd 9.3 *lás nə Zembí bwaasúlə mpu*: Ləv 24.16; Yuá 19.7

yə.» ⁶⁷ mBwá mú ka ɲgə səy nyə məntənd
mpwóómbúd, bwə ɲgə wá nyə ikúda;
bɔ́l bwə ɲgə tí nyə mǎmpóónz, ⁶⁸ nbwə
ɲgə ci nə nyə ná: «Yé Kríst, lwóg ná wo
ji *muud micúndá, jaawug sə muud nyə
ámə yíd wo yé.»

Pyêr mó kíílyá Yésus

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62;
Yuá 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Pyêr njúl ná na tóón mbaadé di, dúl sás í á du sêy nê Ajeláci á ofada yí, í mûsê shísh nyédí zê ci nê nyê ná: «Wo á bê námá gwoonŋ mæ Yésus muud á Galilé éga di.» ⁷⁰Pyêr mú kíílya nyê tâmbuud, nyê ná: «Mæ ampúyé sâ wó ngá ci yí.» ⁷¹A mú ka tów shí, ngá kâ ngée mbê kóógúlád. Dúl sás í á du námá sêy cínong yí í mú yag nyê, a mú ci nê buud bwó á bê cínong wá ná: «Muud éga nyê á bê gwoonŋ mæ Yésus á Nazarêt di.» ⁷²Pyêr mú kwo kíílya nyê, a kœen ná: «Búbálé, mæ ampúyé múúd éne.» ⁷³Kú námá bwey, buud bwó á bê cínong wá bwó mú shísh nyédí, zê ci nê nyê ná: «Wo jî bále bê múúd á gwoonŋ jœonŋgá; kál lú lésú dwô í ngá bwey lwágulê ntó ná sán.» ⁷⁴Pyêr mú kíílya nyê nê mæma ŋkaaná, nyê ná: «Ŋkí mó bwiing ijóó, ŋkwaal nê mæ. Mæ ampúyé múúd éne.» Námá nji nyê á ci ntúni yí, ngwúm kúwo mú kwáág. ⁷⁵Pyêr mú táduga ciyá Yésus nyê á ci nê nyê yí ná: «Shúshwóógú ná ngwúm kúwo kwáágúg, wo e kíílya mæ ija flóol.» A mú cúwo tóón kâ du ság nê yê.

Bwá cɛɛlə Yésus shwiy

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Yuá 18.28-32)

27 Mán mælêṃ, ná némé mpúmán
mpúmán, milúlúú myâ ofada nê

ocúmbá buud wâ loom bwá mú sá
shwushwaga ná ndéé bwá sám̃b ná Yé-
sus má jǎlá nà yə. ²Bwá mú wáolə nyə
mǎŋkəda ná ndéé bwá kə cwám̃bulə ng-
wám̃una Pilát.

Yúdas mó gwíílya nyúul

³ᵑJa Yúdas muud nyə á kusha nə nyə
yē mə dúg nə bwə mə sám̃b nə Yé-
sus mə jəlá nə yə yí, lām í mú cey
nyə cwú nə sǝ́lǝ́gú nyə á s̃a yí. A mú
kə nə a kə nying mǝ́lǝ́lúú mỹa ofada
nə ocúmbá buud misaŋ mí *mwaan-
mawúm mǝ́lǝ́l mýǝ́n, ⁴nyə nə bwo ná:
«Mə mə s̃em nə kushálə nə muud njúl
kú nə məbyaagulé.» Bwə mú ci nə nyə
ná: «Sə abíshé. Wóó lésú ǝ́ni.» ⁵Yúdas
mú shwu mwaanê cínɔŋg shí *Mpáánzǝ́
Zembí dǝ́, a mú kyey kə kəl kwoolú
cǝ́nǝ́d nə ndeé yə. ⁶Milú́lúú mỹa ofada
mí mú wásulə mwaanê wɔŋg, bwə ná:
«Mwaanê éga jǝ́ mwaanê mǝ́cií. Í á jǝ́láyé
nə s̃ə wáág nyə mǝ́nga á Mpáánzǝ́ Zembí
dǝ́; mǝ́cɛɛ mǝ́sú mə amágúláyé ntǝ́.»
⁷Bwə mú ka sá shwushwaga nə ndeé bwə
mú kə nə mwaanê wɔŋg, kə kusə kúl shí
mə mǝ́l mǝ́mpíí, bwə sá kúl shí jɔŋgǝ́
baŋ məshwɔŋ ǝ́jǝ́n. ⁸Sá jɔŋgǝ́ í á sá nə
bwə dúg jǝ́w kúl shí jɔŋg nə fambə mə-
cií. Jínə dɔŋg dǝ́sə ná zə kumə múús.
⁹ǝ́Ntǝ́, s̃a *múúd micúndǝ́ Zheremí nyə
á ci yí í mú bwəma. Nəcé nyə á ci ná:
Bwə á ŋwa misaŋ mí mwaanê mawúm
mǝ́lǝ́l;
tǝ́n bwǝ́n ǝ́ Izurəyél bwə á cígə nə í
kwaga nə muud wɔŋgǝ́ yí.
¹⁰Bwə mú kusə kúl shí mə mǝ́l mǝ́mpíí
nə ndǝ́,
nǝ́mǝ́ nda Dá Zembí nyə á ci nə mə ná.

^m**26:67** Iza 50.6; 53.5

ⁿ26:68 21.11

 $^{0}26:75 \ 26.34$

P27:3 26.15

^q**27:9** Zak 11.12-13; Zhe 32.8-9

Yésus təl kəɔdud wə Pilāt

(Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Yuá 18.33-38)

¹¹ Bwə á ka kə nə Yésus wə njwú-buud. Njwú-buud mú ngə jí nyə min-jíga; a mú jí nyə ná: «Ye wo jisə Njwú *Oyúden?» Yésus nə né ná: «Wo má ci ɔni.» ¹² Nji ja mílúlúú myā ofada nə ocúmbá buud wā lɔɔm bwə búgə Yésus lósú yí, Yésus kú bəsa. ¹³ Ntɔ Pilāt mú jí nyə ná: «Ye wo aŋgə nə gwág isā byəsh bwə ngə bwaagulə wo íni?» ¹⁴ Nji Yésus kú bəsa nə nyə tɔɔ sá. Ngwəməna mú bul káam.

¹⁵ Ngwəməna nyə á du bə ná, ja jəsh zāŋ nyísó yí, a bíd mbwug ngwúd, wɔɔŋg lɔɔm í ámə gwáamb nyə yí. ¹⁶ Bwə á ka bə nə wúl mbúbén mbwug nə jínə ná Barábas. ¹⁷ Nda búúd bwə á bə sɛɛŋgyá ná, Pilāt mú jí bwo ná: «Mə bídúg bí wáyé mbwug? Ye Barábas, ye Yésus jí nə jínə ná *Křist yé?» ¹⁸ Pilāt nyə a jí ntɔ nəcé nyə á bwey mpu ná bwə ngə kusha nə Yésus zhínú. ¹⁹ Ja Pilāt nyə á bə a njúl jiya mílósú jéd a ngə lás lósú má Yésus ni, mudá yé nyə á nti nyə məcwama ná: «Wo kú tééd nyí lósú níh. Muud éne ji tútəlí muud. Mə má bul wáduga nə ntamó nyé búlu gaád.» ²⁰ Milúlúú myā ofada nə ocúmbá buud wā lɔɔm bāŋ bwə má shín bwey cwíny lɔɔm ná bwə gwáambúg Barábas, Yésus yóg. ²¹ Ngwəməna mú lás, nyə ná: «Búud obá ógad, mə bídúg bí nyáyé?» Bwə ná: «Barábas.» ²² Pilāt mú jí ná: «Ká Yésus jí nə jínə ná Křist éga nye, mə sáág nyə ntədele?» Bəsh bwə mú ci ná: «Bwə bwámbuləg nyə kwolós dī.» ²³ Ngwəməna mú jí ná: «Dáyé bōw á má sá yí?» Bwə mú kīm gwōw gwōw ná: «Bwə

bwámbuləg nyə kwolós dī.» ²⁴ Pilāt mú dúg ná nyə e tɛem wá nadā, sá í ábúlé cénd, icucu í é ngə yáág yáágúg. A mú ka ŋwa mājúwó, zə gusa məbwə mísh má búúdu, nyə ná: «Muud éga cugé nə məbyaagulə, shwiý dé í adúgé mə. Í dúg bí.» ²⁵ Bwə bəsh bwə mú magulə ná: «Ŋkwaal á shwiý dé bəg nə sá, kala nə bwān búšú.» ²⁶ Pilāt mú bíd bwo Barábas. A mú sá ná bwə fyámásəg Yésus mīlwón ná ndéé a mú yə bwo nyə ná bwə kəg bwámbulə nyə kwolós dī.

Ozimbi bwə cágulə Yésus

(Mak 15.16-20; Yuá 19.2-3)

²⁷ Ozimbi ɔ ngwəməna bwə mú ka kə nə Yésus luŋ mə ngwəməna. Bwə mú jōw ózimbi bəsh bwə zə sɛɛŋgya cínɔŋg. ²⁸ Bwə mú yíl nyə mikáándə, bwə bwééd nyə fwámé jud áttíí. ²⁹ Bwə mú ŋwa isā yā mægwaagulə, bwə lwɔ́ *túm gúmá ná ndéé jil nyə lúúd, bwə wá nyə kúl mbwu mbwə məcwúwúd. Bwə ka zə ngə kúd nyə məbwón, ngə cágulə nyə, ngə ci nə nyə ná: «Yé Njwú *Oyúden, sá ngə báág nə wo.» ³⁰ Bwə mú sey nyə məntənd, bwə ŋwa kúl mbwu, du nyífo nyə lúúd. ³¹ Ja bwə á ka shín cágulə nyə ntáni yí, bwə á ka yíl nyə jud áttíí, bwə bwééd nyə mikáándə myé, bwə mú kə nə nyə kálə bwámbulə nyə kwolós dī.

Bwə bwámbulə Yésus kwolós dī

(Mak 15.21-32; Luk 23.26-43; Yuá 19.17-27)

³² Bwə ngə wú nə nyə ngwəla ntáni, bwə mú bwəma nə ngwól múúd á Sirén nə jínə ná Shímun. Ozimbi bwə mú yímbuli nyə ná a ŋkénýug Yésus kwolós.

[†]27:11 2.2; 27.29, 37, 42; Mak 15.2, 9, 12, 18, 26, 32; Luk 23.3, 37-38; Yuá 1.49; 12.13; 18.33, 39; 19.3, 15, 19, 21 [‡]27:12 Yuá 19.9; Mat 26.63

[†]27:19 Luk 23.47 [‡]27:20 Mis 3.13-14 [‡]27:24 Mbá 21.6-9; Sôm 26.6

^w27:25 Mis 5.28 ^x27:26 20.19 ^y27:28 Luk 23.11 ^z27:29 27.11

^a27:30 26.67

³³Bwə mú kə kumə kúl bwə də jôw ná Golgota yí. Jínə dɔɔŋg í kə ná «kúl á bwundú lúu». ³⁴Bwə mú ŋgulal nyə wáan fulá nə wúl myámǎb í njúl ŋkí gwul. Nji nyə á kag gwo yí, a mú ban nə nyə aŋgúlé. ³⁵^bBwə mú bwambulə nyə kwolós dí, bwə mú wusə mpaambə ná bwə kawula míkáándó myé. ³⁶Bwə músə ka ji shí də nyéélə nyə. ³⁷^cShú ná buud bwə mpúg cwoomb bwə gwú nyə nə ndí yí, bwə á cilə, bwə bwambulə nyédí lúu dí gwôw ná: «Muud éga wó Yésus, Njwú Oyúden». ³⁸^dBwə á bwambulə bɔnɔŋ izhilŋgaanó íbá, jíga nyédí mbwə mənɔwúm, jíga mbwə məkǔl.

³⁹^eBuud bwə á ŋgə cɔ cínɔŋg wá bwə á ŋgə lwíy nyə bwə ŋgə sagusə milúu nə məzhwámá, ⁴⁰^fbwə ŋgə lás nə nyə ná: «Wée muud ji nə ŋkul búgə *Mpáánzə Zembí ná ndéé wo kwo sá nji mwów málǔl shumálə nyúl yé, cugug wóméfwó na. Ŋkí wo ji *Mwân mə Zembí, wúg na kwolós dí shulə shí.» ⁴¹Milúlúú myá ofada bɔnɔŋ *Oyígulí ó mǎcɛɛ nə ocúmbá buud bwə mú námá ŋgə cágulə nyə, bwə ŋgə cí ná: ⁴²^g«Nyə á də cug buud oshús, nji a káád cugúlə nyóméfwó. Ŋkí a ji Njwú-buud á *Izəryél, a shúləg na kwolós dí sá búgúlág nyə. ⁴³^hNyə a shín shwu nyúlú ná Zembí ji nə nyə, a də námá cí ná: “Mə ji Mwân mə Zembí”. Ntǔ, ŋkí Zembí mə cɛel nyə, a cugug nyə ja gaád.» ⁴⁴Tɛem bə izhilŋgaanó bɔnɔŋ bwə á bə íkwolós dí yí, í á ŋgə námá lwíy nyə.

Shwiy mə Yésus

(Mak 15.33-41; Luk 23.44-49; Yúa 19.28-30)

⁴⁵ⁱYídúgú í á ka shila shí nyésh ná ŋkwed, tééd tǔlǔg dí kə wóss mǎwəla

mǎlǔl má mpwó-kugú. ⁴⁶^jŊgɛé mǎwəla mǎlǔl dí, Yésus músə kím nə ŋkulú ná: «Eli, Eli, lemá sabakútáni?» Ntǔ mə kə ná: «Zembí waam, Zembí waam, wó myaas mə nə ji?» ⁴⁷Ja bǔl búbud bwə á bə cínɔŋg wá bwə á gwág ntǔ yí, bwə ná: «A ŋgə jôw Eli.» ⁴⁸^kŊgwól múúd wánj mú tí kúlə kə ŋwa eponzh juwo mǎlwəg mə ábɪbyenzhú dí, a fɛen gwo líf mbwu dí, a kə dásulə Yésus ná a ŋgúlúg. ⁴⁹Bǔlǔgá búbud bwə mú cí ná: «Bwándúg, sá fwóg dúg ŋkí Eli nyə é zə cug nyə.» ⁵⁰Ja jɔɔŋgú, Yésus mú ny-ɪŋgə kím nə ŋkulú ná ndéé a mú ny-ɪŋgə kənd *jím jé wó Zembí. ⁵¹^lSeegya ná məmá *sanda í á də kaluwo *Mpáánzə Zembí yí í mú seel tútám ná cǎŋ wú gwôw wóss shí. Shí í mú ntəŋsə, məkwóógú mə ŋgə seel. ⁵²Məshwəŋ mə mú ŋgə bāŋ; bǔl zhwoŋ buud bwə á yə bwə njúl buud ó Zembí wá mimbimbə myánj mí mú gwúm. ⁵³Bwə mú wú məshwəŋ mǎŋúd ná ndéé, ja Yésus nyə á gwúm yí, bwə mú kə nyí Yurúsəlem, ŋgwəla mə Zembí. Ncúlýá buud bwə á dúg bwo. ⁵⁴^mJa lúlúú ízimbi nə bɔɔŋg bɔnɔŋ bwə á ŋgə nyéélə Yésus wá bwə mə dúg nda shí í mə ntəŋsə ná, nə sá jēsh í mə sý yí, bwə mú bə nə ɪŋkɔŋkúúnd, bwə mú lás ná: «Búbálé, muud éga nyə á bə Mwân mə Zembí.» ⁵⁵Bǔlǔgá búdá ŋkí bulya bwə á bə cínɔŋg bwə tǔl shwóg-shwóg ka də dúg. Budá bɔɔŋg bwə á ŋgə bɛ Yésus té Galilé, bwə ŋgə sý nyə. ⁵⁶Nə Maríya á Magudála, nə Maríya nyóŋŋə mə Zhák bá Yóseb, nə nyɔɔŋgú mə bwân ó Zhébedé bwə á bə gwoŋg búdá bɔɔŋg dí.

^b27:35 Sôm 22.19 ^c27:37 27.11 ^d27:38 Iza 53.12

^e27:39 Sôm 22.8; 109.25 ^f27:40 26.61, 63 ^g27:42 27.11

^h27:43 Sôm 22.9; Mat 26.63 ⁱ27:45 Amo 8.9 ^j27:46 Sôm 22.1 ^k27:48 Sôm 69.22 ^l27:51 MmN 26.3; Heb 10.19-20 ^m27:54 14.33; 26.63; Mak 15.39

Bwô kə dul Yésus

(Mak 15.4-47; Luk
23.50-56; Yuá 19.38-42)

⁵⁷Ja kugú í á bii shí yí, ngwól múúd nà jíná nò Yóseb, a njúl bíg múúd á Ari-matê mûsə zə wós. Nyə á bə námá *mp-wíín mə Yésus. ⁵⁸Nyə á ka kə wó Pilát, kə jî nyə nà á cœl nwa mbimbə mə Yésus. Pilát mú lwâm búúd, bwó kə yə nyə wə. ⁵⁹Yóseb mú nwa mbimbə mə Yésus, a mûsə fúlə wə ndómbó ágúgwáan dí, ⁶⁰nó ndéé a mú kə dul shwonj ágúgwáan nyə á sá nò bwó bwáguləg kwóógúđ shú dé nyəmfwó yí. A mú bínjal məma kwóógú, juwal shwonj¹ nò ndéé a mûsə kyey. ⁶¹Maríya á Magudála nə gúlúgá Maríya bwó á bə bwó njúl cínəng nò beendýá nə shwonj.

Ozimbi bwó kə baagusə shwonj

⁶²Mán mələm á mpúsə jwów bwó də kwəməsa Sábaad yí, milúlúú myā ofada nə *Ofarizyēn bwó á kə wó Pilát sámbá ⁶³okə ci nə nyə nò: «Mása e, sə mō kə téduga nò muud məshiigā éne nyə á də ci ja nyə á də ná cugə yí nò: “Mə bá gwúm mpúsə mwów málól”. ⁶⁴PCíng nò buud bwó kág baagusə shwonj kə wós jwów álél, *ompwíín bé bwó á bá kə júwo mbimbə nò ndéé bwó kə jaaw búúd nò: “A mō gwúm”; măn məshiigā mō á bá bul ntq mō ashúshwóógú.» ⁶⁵Pilát mú ci nə bwo nò: «Ozimbi wó óni. Įwagá bwo, bi kág baagusə shwonj nda bí mō dúg nò.» ⁶⁶Bwó mú kə kwambulə mbaagusə á shwonj; bwó wá máyigýé măn kwóógú í á bə mpu shwonj dí yí, bwó təl ózimbi tən nda isándálé nò bwó mpúg ngə dúg.

Yésus mō gwúm

(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12; Yuá 20.1-10)

28Ja Sábaad nyə a cə yí, ná námá mpámán mpámán á jwów shwéndə mō dú tééd yí, Maríya á Magudála bóná ngwól Maríya bwó á weelya kə nò bwó kə dúg shwonj. ²Seegya nò shí í mú jág ntaŋsa nəcé *éngəles mə Yawé nyə á shulə wú gwów, zə bínjal məma kwóógú nò ndéé a jî cínəng gwów. ³Engəles wəngəŋ nyə á ngə ŋkənəwa nda njəs, mikáándə myé mí njúl ŋkí jág fumə. ⁴Isándálé í mú jág bul fúndə, bwó mú ngə lilya nò ndéé bwó shín kân nda mimbimbə. ⁵Engəles mú lás, ci nə budá nò: «Bi bân, kúgá fúndə. Mə mpú nò bí ngə sɔ́ Yésus bwó á bwambulə kwólós dí yé. ⁶QA cugə wa. A mō gwúm nda nyə á ci nò. Zəgá dúg kúl nyə ámə də bə a mbwúg yí. ⁷Nó ndéé, ləelugá kə, kə jaaw *ómpwíín bé nò a mō gwúm, a mō kə shwóg kə bwánd bí Galilē. Nún wə bínjə bí é dúgya yé. Sá mō ámə bə nə mə jaaw bí óni.»

⁸Budá bwó mú ləel wú shwonj dí, bwó njúl lám nə ifwaas lám nə məshusəg. Bwó mú kə nò bwó kə jaaw ómpwíín bé məkəl. ⁹Seegya nò Yésus mú zə bwəma nə bwo, nyə nə bwo nò: «Bi ɔ́ lás ɔ́.» Bwó mú shísh nyádí kə kúđw shí bí nyə məkuú, yə nyə gúmə. ¹⁰Yésus mú ka ci nə bwo nò: «Kúgá fúndə. Kəgá ci nə bwáəng nò bwó kág Galilē. Nún wə sənəng bwo sə é dúgya yé.»

¹¹Budá bwó njúl ná zhííd íí, bíl isándálé í mō ləel kə ngwóla kə jaaw milúlúú myā ofada sâ jēsh í á mə sɔ́y yí. ¹²Milúlúú myā ofada mí mú kə seengya nə ocúmbá buud, bwó mú yə isándálé fwámé bímbí lú *mwaanē, ¹³bwó nə bwo nò: «Bi ɔ́ bá ngə jaaw nò: “Wey éne

¹27:60 Dúgúg ivəguli í shwonj Mak 16.4 nə Yuá 11.38 dí.

¹27:57 Mbá 21.22-23

²27:63 12.40

³27:64 28.13

⁴28:6 16.21

¹28:7 26.32

²28:10 12.50; Yuá 20.17

¹28:13 27.64

ompwíin bé bwó á mæ zə mpwó-bulú zə júwo nyə, sə njúl ígwéd". ¹⁴Ŋkí lân wəŋg í gwiíg málwê mə ŋgwəməna dí, sə wə mə bá cweel nyə lâm, bi bāg bə kú bwəma nə intúgúlí.» ¹⁵Isándálé í mú ŋwa mwaanê nə ndeé bwó mú nómə kə ŋgə jaaw nda í á ciy nə bwó ŋgəg nə jaaw nə. *Oyúden bwó á ŋgə kala lân wəŋgú zə wós mús.

Lwámá mə Yésus

(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49; Yuá 20.19-23; Mis 1.6-8)

¹⁶u*Ompwíin wúm nə ŋgwúd bwó á ka kə Galilê, kə kumə mbúŋ Yésus nyə

á ci nə bwó bāg kə yí. ¹⁷vJa bwó á dúg nyə yí, bwó á kúd məmpwoombú shí, yə nyə gúmə. Nji, bwó á ŋgə bə kú fwo mpu *búgula nə jísə nyə. ¹⁸wYésus músə shísh bwədí kúnə-kúnə, zə ci nə bwo nó: «Dá Zembí mə yə mə ŋkul nə mə jwúg nə isā byēsh, tə ya joŋ dí, tə ya shí ga. ¹⁹xNtó, kagá ŋgə sá nə mə bāg nə ompwíin ikúl nə ilwoŋ byēsh dí, bi ŋgə duu bwo jínə mə Zembí Sósŋgú, nə Mwān, nə Ŋkəŋkə Shíshim dí, ²⁰ybi ŋgə jíguli bwo nə bwó bēg sā jēsh mə á ci nə bí yí. Mpugá nə mə ji nə bí jwōw dēsh kə kumə moshíné mə shí.»

^u28:16 5.1; 26.32; 28.10 ^v28:17 14.31 ^w28:18 Dan 7.14; Mat 11.27

*28:19 ikúl nə ilwoŋ byēsh: 10.5-6; 24.14; Mak 16.15; Luk 24.47; Mis 1.8; Mbú 7.9 duu: Mat 3.15; Mak 16.16; Mis 2.38; 8.36; 1Kr 1.13-16; Ifz 4.5; Yuá 3.22; 4.1-2; Rom 6.3-4 jínə mə Zembí Sósŋgú, nə Mwān, nə Ŋkəŋkə Shíshim dí: 2Kr 13.13; Mis 2.38; 8.16; Rom 6.3, 4; Gal 3.27; Kol 2.12 ^v28:20 1.23; 5.2-7, 27; 11.28-30; 18.20

Jɔɔɔ Kéel Márkus nyə á cilə yí

Isā í dúgyá nə Jɔɔɔ Kéel Márkus nyə á cilə yí

Márkus ngə lwó cug múud mə Yésus. A ngə bul lwó nə Yésus ji sɔɔl məsáal mə Zembí. Nyə á zə shú ikúl nə ilwon byəsh, kú bul bə nji Oyúden.

Kɔw áshúshwóógú dí íí, Yésus nyə á fwo kə bwəma nə məkugulə shwéeshá shíd, a mú ka zə tééd byé ísəy. Márkus ngə bul lwó nkul mə Yésus, tééd nə ngələ jɔw buud nə bwə bég nyə, kala nə mín-jígúlá dí, kumə nə ngələ yálushi buud məbwəs dí.

Kɔɔmb kɔw ábée á micilyá myé dí, Márkus ngə lwó nda Yésus ngə kə bwəma nə minjugú ná, nə nda nyə é kə yə a nyingə gwúm Yurúsəlem ná.

A kə wóɔs Yurúsəlem bwə ngə lóg nyə nda məma cí, a kə wíng búiud bwə á də sá mikus Mpáanzə Zembí wá; a mú bwəma nə zhíg á shwi y cínəng (líu 11 kə kumə 13).

Jɔɔɔ Kéel mə Márkus ji ná, wó ká shín lú dwo, wo məm nda njwú ozimbi á mwā Róma ná: «Yésus á Nazarét nyə á bóle mpu bə Mwān mə Zembí.»

Cúndə mə Yuánes Nduu-buud

(Mat 3.1-6, 11-12; Luk 3.1-6, 15-18)

1 ^aMətéédúlé mə Jɔɔɔ Kéel mə Yésus-
Křst, *Mwān mə Zembí wə mǎga:
²^aNámə nda jísə cilyá kálaad mə Izayí
*muud micúndə dí ná, ná:
Dugí! Mee mə zə kənd mbwiingye lān
waamə
nə kág wo shwóg kə kwambulə wo zhíí.
³^bJísə kál mə múúd ngə cúndə shí a
shwéeshád yé,
a ngə cí ná: «Kwambuləgá zhíí mə
Cwamba,

bí sá íkwūng byé nə səndōng.»

⁴^cNə ndeé Yuánes Nduu-buud nyə á zə
cúwo shí a shwéeshá dí, a mú ngə cúndə
nə buud bwə céndúg mitédúgá, bwə zə
duwan, Zembí yílúg misóm myán lámúd.
⁵Ntɔ, buud ɔ shí á Yudéa nə bɔɔng
wā Yurúsəlem bēsh bwə á də kə nyódí,
kə də magulə mǐsóm myán tām buud.
Yuánes mú də duu bwo ngwɔɔ Zhurdé
dí. ⁶^dKáandə Yuánes nyə á də bwáád
yí í á bə síyá nə mimyɔɔ mí *shamō,
kandá yé á kug nə kúúduú cúdu. Nyə á də
də ikájalá nə kwaan. ⁷Nyə á də cúndə
ná: «Ígwól múúd ngə zə mə mpúsə, a
ji nə mpífə cɔ mə. Nda mee, mə am-
píyáyé nə mə kúdwúg shí, ciny nyə mik-
woolú mí mǎngwub. ⁸Mee ngə duu bí nə
məjúwó, nji nye mə bá duu bí nə Íkəngkə
Shíshim.»

Yésus mə zə duwan

(Mat 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹Mwōw mɔɔngú dí, Yésus mú zə wóɔs,
a ngə wú Nazarét, shí a Galilé; Yuánes
mú zə duu nyə Zhurdé. ¹⁰Í mú zə bə
ná, Yésus mə shín duwan, a ngə cúwo
wú mǎjúwód íí, a mú dúg jon mə bān,
Shíshim mə Zembí mú ngə shulə nda faf,
zə ji nyə nyúúúlú. ¹¹^eKál mú cúwo wú
jon dí ná: «Wo wə Mwān waamə alām.
Lām wām wēsh wúsə wódí.»

Sátan mə bwówulə Yésus

(Mat 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹²Ntɔ, ja Yésus nyə a shín duwan ntúni
yí, kú námə bwey, Shíshim mə Zembí
mú cındal kənd nyə shí a shwéeshád.
¹³A mú kə já wu mwōw məwúm mǎnɔ,
*Sátan ngə bwówulə nyə. Bənhə ocúdu ɔ
anyinyanə wə bwə á də ji, *wəéngəles
bwə ngə sēy nə nyə.

^a1:1 15.39; Heb 2.3 ^a1:2 Mal 3.1; MmN 23.20; Mat 11.10; Luk 1.76; 7.27 ^b1:3
Iza 40.3 ^c1:4 Luk 3.3 ^d1:6 2Oj 1.8 ^e1:11 Sôm 2.7; Iza 42.1; Mak 9.7; 12.6

Yésus mæ tééd jówúlæ ómpwíin

(Mat 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Bwó á ka wá Yuánes mímbwug dí. Yésus mú gwág, a mú kə Galilē, kə ngə cúndə Jɔjɔ Kéél má Zembí. ¹⁵ Nyə ná: «Fwála í má wóós. Faan má Zembí í mú kúnə-kúnə, céndúgá mitódúgá! *Maguləgá Jɔjɔ Kéél!»

¹⁶ Dúl jwów, Yésus ngə cɔ ncindye mən mā Galilē, nyə a dúg Shímun bá mínyɔŋú yé André, bwó ngə wusə wód májwód. Bwó á du julə oshú nə məwód. ¹⁷ Yésus mú ci nə bwo ná: «Bəgá mə, mə é sá ná bí dúg julə búúd.» ¹⁸ ^fNámə cé nə cé bwó mú lúgə məwód, bə nyə. ¹⁹ Ja bwó má ŋwá shísh shwóg yí, Yésus músə nyingə dúg Zhâk bá mínyɔŋú yé Yuánes, bwân ɔ Zhébedé, bwó njúl námə byóóléd, bwó ngə kwambulə məwód. ²⁰ Cé nə cé a mú námə jów bwo. Bwó mú lúgə sɔ́ŋgú wán Zhébedé bənŋ osól ɔ mäsáal byóóléd, bə nyə.

Yésus mæ lwóyá ŋkúl ijwúga

(Luk 4.31-37)

²¹ Bónŋ bwó mú kə Kapernawúm. Yésus mú fwo kə nyí *mpáánzə mín-jíígúlá jwów lú Sábaad, kə yə búúd mín-jíígúlá. ²² ^gBuud bwó mú bul káam mbií nyə á ngə jííguli yí, nəcé nyə á ngə jííguli nə kéénd, kú bə nda *Oyííguli ɔ məcɛɛ. ²³ Cínŋ ngə mpáánzə mín-jíígúlá dí, ŋgwólúgá múúd nyə á bə nə bów-bów shíshim í du lwáfulə nyə. Cé nə cé a mú kím ná: ²⁴ ^h«Yésus, muud Nazarét! Shé bən nə iney? Ye wo ámə zə jəngulə sə? Məe mə mpú wo. Wo wə féeshá múúd má Zembí.» ²⁵ Yésus mú ŋkáánd nə jamb. Nyə nə dwo ná: «Fadug mpu! Wúg múúd éne nyúúléd!» ²⁶ Bów-bów shíshim wəŋgú í mú juŋg múúd éne nə ŋkulú, í kím məma ŋkwíimbyə nə

ndeé wóós tóón. ²⁷ Buud bəsh bwó mú bul káam, bwó ngə nyímbula ná: «Jáyé ga? Míga mín-jíígúlá mí má bə gúgwáan e! Nə məma kéénd! A ká námə lás, tɔ ibów-bów míshíshim mí ngə bəle sá nyə məgwág!» ²⁸ Jínə dé í mú jwɔ lɔom á Galilē wəsh dí.

Yésus má lwag ncúlyá mimbêl

(Mat 8.14-17; Luk 4.38-41)

²⁹ Yésus bənŋ Zhâk nə Yuánes bwó mú zə wú mpáánzə mín-jíígúlá, kə Shímun bá André dí njów. ³⁰ Í á bə, Shímun cii yé á mudá mbwúg shí, ayŋ nə yŋ má bií nyə. Bwó ka leel jaaw Yésus námə nji bwó á nyí njów yí. ³¹ ⁱA mú shísh mudá kúnə-kúnə, bií nyə mbwád, təl nyə tətəli, ayŋ nə yŋ mú shwal shîn. Mudá wəŋgú mú zə tééd séyúlə nə bwo. ³² Mpwó-kugú shí, buud ɔ ŋgwəla bwó mú zə nə mimbêl myəsh nyédí, tɔ mimbêl mí májamb. ³³ Ntɔ bwó mú zə ŋkúndɔw mpumbéd nə jəd. ³⁴ ^jCínŋ ngə Yésus mú lwag zhwo mimbêl mí á bə nə məbwas mímbií mím-bií myá, myəsh mí yál. A yíl námə zhwo buud məjamb, a kú bíd nə májamb məŋgú má lásúg, nəcé má á ngə mpú nyə.

Yésus ngə jaaw Jɔjɔ Kéél Galilē

(Mat 4.23; Luk 4.42-44)

³⁵ ^kNtɔ, ná mpúmán mpúmán, jwów kú fwo sən, Yésus mú zə wɔl, wóós tóón, kə gúl kúl í á shígé bə nə buud yí, kə jəgula nə Zembí. ³⁶ Nyə ngə ná jəgula wu, Shímun bənŋ ból ^l*ómpwíin bwó mú kə sɔ nyə. ³⁷ Ja bwó má kwey nyə yí, bwó mú ci nə né ná: «Buud bəsh, bwó ngə sɔ wo.» ³⁸ Ntɔ Yésus mú ci nə bwo ná: «Inkyenâ! Shé kág mól mənéd mäsə wə mákoogú məkoogú má! Má jələ nə cúndə námə Jɔjɔ Kéél wu, nəcé sá jəŋg wə má á zə sá yí.» ³⁹ ^lNtɔ a mú kə shí á Galilē

^f1:18 Mat 8.21-22 ^g1:22 Mat 7.28-29 ^h1:24 3.11 ⁱ1:31 5.41
^j1:34 3.12 ^k1:35 Luk 5.16 ^l1:39 Mat 4.23

nyéshud, kə ɲə́ cúndə *mám páanzə́ mə́ mínjígúlá mə́ *Oyúden dí, nyə́ ɲə́ yíl buud mə́jamb.

Yésus mə́ lwag zúzaamə́

(Mat 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰Wúl zúzaamə́ í á ka zə́ wə́ Yésus, zə́ kúd mə́bwón shí, téég nyə́ mə́bwə́, ci nə́ nyə́ ná, «ŋkí wə́ magulə́ wo je lwag mə́, nyúúl bə́ mə́ ná sə́ndŋ.»

⁴¹Yésus mú gwág nyə́ ɲkúnkwon, nyə́ séémb mbwə́, kúnnya nə́ né. Nyə́ ná: «Mə́ magulə́. Nyúúl í bə́g wo ná sə́ndŋ!»

⁴²Cé nə́ cé jə́ɲgə́ zaamə́ í mú shín múúd éne nyúúlú. Nyúúl í mú bə́ nyə́ ná sə́ndŋ. ⁴³⁻⁴⁴Yésus mú báásulə́ nyə́, a ɲə́ ɲkáánd ná: «Ci wo kú jaaw múúd sá í mə́ sŷ yí. Yidagú kə́ lwágulə́ fada nda wə́ músə́ ná, wo ka wá sá Moyíz nyə́ á ci yí shú yálélə́ wə́ mə́ yál nì. Bwə́ mpúg nə́ wo mú mpwogé.» Cé nə́ cé nyə́ mú nyiɲg muud éne. ⁴⁵Yésus nyə́ á tɛem báásulə́ muud éne ntáni, muud éne nyə́ á kə́ ɲə́ jaaw lân wə́ɲgə́ kúl jə́sh, a ɲə́ báɲgula nə́ sá í á sŷ nə́ nyə́ yí. Sá jə́ɲgə́ wə́ Yésus nyə́ a shígé ná kwo bə́ nə́ ɲkul nə́ a nyííg wúl ɲgwə́la dí buud bwə́ ɲə́ dúg nyə́ yí. Nyə́ á shwal də́ ji ɲji íkúl búúd bwə́ á shígé də́ bə́ yí. Buud yidá də́ wú íkul íkul, də́ zə́ kwey nyə́ cínɲg.

Yésus mə́ lwag mbúmbwúgú

(Mat 9.1-8; Luk 5.17-26)

2 Mpúsə́ baalé mwŋw, Yésus mú nyiɲgə́ zə́ Kapernawúm. Buud bwə́ mú zə́ mpu ná a ji cínɲg ɲjów. ²Bwə́ mú zə́ seɲgya áncuncuma, váál á ná kú nə́ tɔ́ cé kuú tɔ́ɔ́n balánda dí. Yésus mú ɲə́ bwiɲg bwo Milású mí Zembí cínɲgú. ³A ɲə́ bwiɲg ntáni, bóól búúd onɔ́ bwə́ mú zə́ nyədí, bwə́ ɲə́ ɲkə́ny mbúmbwúgú. ⁴Bwə́ á shígé dúg kúl bí nə́ ɲkul cɔ́ nə́ mbəl wán yí nə́cé buud bələ́ áncun-

cuma. Bwə́ mú kə́ cúwo luun kwáminé ná beendýá nə́ kúl Yésus nyə́ á bə́ yí, bwə́ mú shul mbúmbwúgú wán cínɲg. ⁵Yésus mú dúg nə́ buud bə́ɲgú básə́ nə́ fwámé búgə́, a mú ci nə́ mbúmbwúgú ná: «Mwân waam! Mə́ mə́ juu wo nə́ *misəm myô!» ⁶Í ɲjúl ná bóól *Oyíguli ɔ́ məcɛ́ bwə́ á bə́ cínɲg bwə́ ɲjúl shí, bwə́ ɲə́ lás mílám dí ná: ⁷«Nə́cé jí múúd éne mə́ mpú lás ntáni yí? A ɲə́ *lás nə́ Zembí bwaasúla mpu. Zə́ ɲgwól jí nə́ ɲkul juu búúd misəm myéd kwon Zembí nyə́mɛ́fwó yé?» ⁸Yésus mú leelí mpu sá bwə́ á ɲə́ lás bwədí mílám dí yí. A mú ci nə́ bwo ná: «Nə́cé jí bí ɲə́ lás ntáni bídí mílám dí yí? ⁹Jí í búl bə́ kúná-kúná? Ye cílə́ nə́ mbúmbwúgú ná: “Mə́ mə́ juu wo nə́ misəm myô”, ye cílə́ nə́ nyə́ ná: “Wə́ɔ́lúg wo ɲwág tanú gwô, wo kyéyug?” ¹⁰PMə́ ka cɛel nə́ bí mpúg nə́ *Mwân mə́ Múúd jí nə́ ɲkul íjwúga nə́ a juu búúd nə́ misəm myán wa shí.» Ná ndéé a mú ci nə́ mbúmbwúgú ná ¹¹«Mə́ ci nə́ wo ná wə́ɔ́lúg, wo báágúg tanú gwô, wo nyiɲgə́, kə́ ɲjów.» ¹²Cé nə́ cé, muud wə́ɲgə́ mú wə́ɔ́l, báág tanú jé, kyey buud bə́sh bwə́ ɲə́ dúg. Bə́sh bwə́ mú ɲə́ káam, bwə́ mú yə́ Zembí gúmá, bwə́ ná: «Sə́ abwélé dúg gúlúgá sá ntága!»

Yésus mə́ jŋw Lévi

(Mat 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³Mpúsə́ cínɲg, Yésus mú nyiɲgə́ kə́ ɲgeé mən, áncuncuma buud ɲə́ bə́ nyə́, a ɲə́ jííguli bwo Milású mí Zembí. ¹⁴Yə́ ɲə́ kyey, a mú dúg Lévi, mwân mə́ Alfê, ɲə́ sŷ wú bwə́ də́ jə́na ótóra wá. Yésus mú ci nə́ né ná: «Bə́g mə́.» A mú tŋw, bə́ Yésus. ¹⁵Í á ka zə́ bə́ ná, Yésus ɲjúl Lévi dí ɲjów a ɲə́ də́, zhwoɲ oɲwenye ɔ́ tóra nə́ bóól ósɔ́l ɔ́ mə́bŋw bwə́ mú námə́ zə́, bə́nɲ nyə́ nə́ ompwín

^{m1:43-44} Ləw 14.2-32; Mak 7.36; Luk 17.14 ^{n1:45} 7.36 ^{o2:5} Mat 9.2

^{p2:10} Yuá 5.36 ^{q2:14} Mat 8.21-22 ^{r2:15} Mat 9.10

bé zə də, nəcé mimbíí mi búúd mycəŋgú ŋkí bulya mí á ŋgə bə nyə. ¹⁶ *Oyíŋguli ɔ́ məcɛɛ bwə́ á bə *Ofarizyɛŋ wá, bwə́ á bə nómá cínɔŋg. Bwə́ mú dɛ́g ná Yésus ŋgə də kúl ŋgwúd nə osɔ́l ɔ́ mǎbɔ́w nə ɔŋwenye ɔ́ ɔ́tɔ́ya. Bwə́ mú jí ɔ́mpwíín bé ná: «Nəcə jí á ŋgə bǎle də nə ɔŋwenye ɔ́ tɔ́ya nə bɔ́l ɔ́sɔ́l ɔ́ mǎbɔ́w yí?» ¹⁷ Yésus mú gwág sǎ bwə́ á ŋgə cǐ yí. Nyə́ mú cǐ nə bwo ná: «Mikanz dí mí dǎ jii jwɔ́wuda, í dǎ bə mǐmbǎl. Mə́ á shígé zə́ jɔ́w ɔ́tǎtǎlǐ ɔ́ búúd. Mə́ á yida zə́ jɔ́w osɔ́l ɔ́ mǎbɔ́w.»

Ici í ídǎw nə mǎŋgul

(Mat 9.14-17; Luk 5.33-38)

¹⁸ ɔ́mpwíín ɔ́ Yuánes bǎnɔŋ Ofarizyɛŋ, bwə́ á ŋgə cǐ ídǎw yǎlə Zembí gúmá. Buud bwə́ mú ka kə́ jí Yésus ná: «Nəcə jí ɔ́mpwíín ɔ́ Yuánes bǎnɔŋ *Ofarizyɛŋ bwə́ ŋgə cǐ ídǎw yǎlə Zembí gúmá, wɛɛ bwə́ bǎŋ kú cǐ yí?» ¹⁹ Yésus mú bɛ́sa nə bwo ná: «Ja múúd mə́ ŋwa bǎ yí, a tǎl zǎŋ, a jɔ́w ɔ́shwə́ bɛ́; ye ɔ́shwə́ bɛ́ bwə́ yidá zə́ nə məcɛy lámúɔ́ bǎnɔŋ muud bǎ bwə́ njúl kúl ŋgwúd? Mbə́. Té wǎsh bǎnɔŋ muud nyə́ ǎmə́ ŋwa bá yé búsó yí, bwə́ cúgé nə ŋkul cǐ dǎlə. ²⁰ Nji mǔɔ́l mwə́w mə́ ŋgə zə́, bwə́ bá yíl bwo muud bǎ yí. Mwə́w mɔ́cŋgú dí ɔ́ ɔ́shwə́ bɛ́ bwə́ ka bá cǐ ídǎw yí. ²¹ Mpugá ná bwə́ ǎdɛ́ ŋwa kúl kǎándǎ ágúgwǎan[§] kə́ wá bágá bwoodú kǎándǎd; bágá dɔ́ŋg í é bá juli, í tǎw, í yida bweeg luun lǎ kǎándǎ. ²² Ntɔ́ nómá, muud cugé nə ŋkul ŋwa wǎan ágúgwǎan kə́ wá bwoodú lenyad^{**}, wǎan í é bá sǎ ná lenya í búndúg, nə wǎan nə lenya byǎsh ntǎma. Í jii ná

bwə́ dɛ́g wá wǎan ágúgwǎan ílenya í ágúgwǎanud.»

Yésus nə məcɛɛ mə́ Sábaad

(Mat 12.1-8; Luk 6.1-5)

²³ Vǐ á wǔs dǔlúgá jwə́w lú Sábaad dí ná Yésus bǎnɔŋ ɔ́mpwíín bɛ́ bwə́ á ŋgə lífna ifambá í *blé, ɔ́mpwíín bwə́ mú ka ŋgə búgə mikɔŋg mí blé. ²⁴ Nǎ ndɛ́é, bɔ́l *Ofarizyɛŋ bwə́ mú cǐ nə Yésus ná: «Dúgúg, nəcé jí ɔ́mpwíín bwə́ bwə́ ŋgə sǎ sǎ məcɛɛ mə́ amágúlǎyɛ́ ná muud sǎág jwə́w lú Sábaad yí?» ²⁵ Yésus mú cǐ nə bwo ná: «Ye bí afwóyɛ́ bwele lǎ sǎ *Dávid nyə́ á sǎ ja ídǎw í á fúfə́ nyə́ bǎnɔŋ buud bɛ́ bwə́ ŋgə gwág zha yí? ²⁶ Ná nyə́ á kə́ nyíi banda *mǎtúnuga dí Abiyatar njúl Ajǎláci á ofada, kə́ bǎle də íbǔléd í á bə́ cǐ shú yǎlə Zembí gúmá a yə́ nómá búúd bɛ́ bwə́ də nómá; í njúl ná məcɛɛ mə́ dǎ cǐ ná nji ofada wə́ bwə́ dɛ́g də byo.» ²⁷ Yésus mú nyingə́ cǐ nə bwo ná: «Zembí nyə́ á tǎl jwə́w lú sábaad shú mǎnywa mə́ múúd. Nyə́ á shígé kwambǎlə múúd nəcé́ jwə́w dɔ́cŋgú. ²⁸ Ntɔ́ ji ná, *Mwǎn mə́ Múúd ŋgə́ nómá jwú nə məcɛɛ mə́ Sábaad.»

Yésus mə́ lwag búúd jwə́w lú Sábaad

(Mat 12.9-14; Luk 6.6-11)

3 ^zYésus mú nyingə́ kə́ nyíi *mpǎánzǎ mǐnjíŋgúlá. Ŋgwǎl múúd nyə́ á bə́ cínɔŋg nə mbwə́ í mə́ shǐn shwǎám. ² Bɔ́lúgá búúd bwə́ á bə́ nómá cínɔŋg, bwə́ ŋgə́ fáf ná ka Yésus nyə́ é lwag múúd wɔ́cŋgǎ jwə́w lú Sábaad. Nyə́ kǎ sǎ ntɔ́, bwə́ kə́ shwə́man nyə́. ³ Ntɔ́ Yésus mú zə́ cǐ nə muud á mbwə́ shwǎám-bǎlə ná: «Tǔwúg tǎtǎlǐ na tǎm buud!» ⁴ Yésus mú jí búúd bwə́ á bə́ mpǎánzǎ

[§]2:21 Na ji kúl kǎándǎ í afwóyɛ́ kə́ mǎjúwó ná ndɛ́ í juli yí.

^{**}2:22 lenya: Oyúden bwə́ á dǎ sǎ lenya nə kúúúú cúúú.

[§]2:17 Luk 19.10 ^t2:18 Mat 6.16-17; 11.18-19; Luk 7.33-34

^u2:19 Mat 9.15 ^v2:23 Mbá 23.25 ^w2:24 MmN 20.8-10

^x2:25 1Sa 21.2-7; 22.20; Ləv 24.5-9 ^y2:27 Mbá 5.14; Mat 12.1-14; Luk 13.10-17; 14.1-6; Yuá 5.1-18; 7.21-24; 9.1-16 ^z3:1 2.27-28

wá ná: «Mæcɛɣ máshé mó magulə ná jí í síyúg jwôw lú Sábaad? Ye ná sá sáág mǎnywa, ye ná sá sáág mǎbôw, ye ná sá cǔgug buud, ye sá gwúg?» Bêsh bwó mú jí ná kufug! ⁵ A mú cing mpwóombú ngə dǔg bêsh nyódfí mákoogú, nə mpimbə nəcé nyə á dǔg ná búsa ɲkí lal milúu. A mú ci nə muud á shwáambúlə mbwə ná: «Kwéégúg mbwə.» A mú kwéég mbwə, í mú bə mpwogé. ^{6a} Ofarizyên bǎnǎŋ buud wá gwoonɣ í á dǔ ságusə ijwúga í Herod yí, bwó mú ntǎg wǎs tǎn, kə sá shwushwaga, sǫlə zhíí ná bwó cǔɣlə Yé-sus shwiý.

Buud bwó zǎ wǎ Yésus áncuncuma

(Mat 4.23-25; 12.15-16; Luk 6.17-19)

⁷ Yésus bǎnǎŋ *ompwíín bé bwó mú wú cínɔŋg, kə mǎŋ, buud bwó ngə bɛ nyə áncuncuma. Búga wú shí á Galilé, bǎsǎlúgá wú shí á Yudéa, ⁸ búga wú ngəɛ ngwǎla Yurúsalem, bǎsǎlúgá wú lɔɔm Idume, bǎsǎlúgá wú cǐndú Zhurdɛ, bǎsǎlúgá wú kúnǎ-kúnə nə mingwǎla myǎ Tír nə Sidon. Buud bɔɔŋgú bwó á ngə bɛ nyə áncuncuma ntǎ nəcé bwó á ngə gwág isǎ byêsh nyə á ngə sǎ yí. ⁹ Nyə á ka ci nə ompwíín ná bwó bwíígúg nyə ɲkúmba bíbyǎsǎ, nyə é dǔ jí cínɔŋg cwú ncúlyá buud ǎni bwó nda shúsə nyə. ¹⁰ Nəcə í á dǔ bə ná, nda nyə á dǔ lwag zhwog buud ná, buud bêsh bwó á bə nə mǎb-was wá bwó á ngə shwǔ nə bwó kúnýá nə nyə. ^{11b} Bǎw-bǎw míshíshim†† mí á ka dǔg Yésus, mí mú kə wusə mǎnyúúl nyódfí shí mákuú, mí ngə kǐm ná: «Wo wǎ Mwǎn mó Zembí.» ^{12c} Nji Yésus mú mpu báásulə myə nə mí kú bwele sǎ ná buud bwó mpúg mbii váál múúd á jísə yí.

Yésus mǎ féesh búúd ɔ lwámá bé

(Mat 10.1-4; Luk 6.12-16)

¹³ Yésus mú wú na, kə bád mbám-búŋád. A mú jǎw búúd nyə á cɛel wá. Bwó mú kə nyódfí. ¹⁴ A mú féesh búúd wúm nə óbá, gwiid bwo ná *buud ɔ lwámá bé, ná bwó dǔ nǎmǎ bə nyódfí koogú, a dǔ kǎnd bwo kə dǔ cúndə Jǎjǎ Kéél. ¹⁵ A mú nǎmǎ yə bwo ɲkul ná bwó kǎg ngə yíl buud mǎjamb. ^{16d} Nyə á féesh bwo ntúga: á féesh Shímun, á mú gwiid nyə ná Pyêr, ¹⁷ á féesh Zhâk, bá mǐnyɔŋǎ yé, Yuánes, bwǎn ɔ Zhébedé, á mú gwiid bwo ná «Bowanerges», ntǎ mó kǎ ná «Bwǎn ɔ ɲkél Mpú», ¹⁸ á féesh nǎmǎ André bǎnǎŋ Fílíp nə Batəlúmí, nə Matiyô bǎnǎŋ Tómas nə Zhâk, mwǎn mó Alfé, ná Tadé nə Shímun muud nyə á bə «Kambule lɔɔm» yé, ¹⁹ ka zə kɛel Yúdas Iskariyôt, muud nyə á kusha nə Yésus yé.

Yésus bá Beluzebul

(Mat 12.24-32; Luk 11.15-23; 12.10)

²⁰ Mpásə na, Yésus mú nyingə kə njǎw. Buud bwó á bə áncuncuma wá bwó mú zə sɛɛŋgya cínɔŋg mbií á ná bǎnǎŋ *ompwíín bé bwó á shígé bə nə baan ná bwó dǎg. ^{21e} Njǎw búúd yé í mú gwág sǎ jɔɔŋgǎ. Bwó mú zə ná bwó zǎ ɲwa nyə nə ɲkul, nəcé bwó á ngə ci ná: «Lúu í cugé ná nyə mpwogé.»

^{22f} *Oyííguli ɔ mócɛɣ bwó á ka shulə wú Yurúsalem wá bwó mú ngə nyímbala bwámé nə bwámé ná: «Beluzebul mó tǎw nyə lúúd. A ngə yíl buud mǎjamb nə ɲkul mó Beluzebul wɔɔŋgǎ, njwú mǎjamb.» ²³ Yésus mú ka jǎw bwo ná bwó shíshúg nyódfí. Nyə mú lás nə bwo kaanád. Nyə ná: «Mbií wáyé *Sátan jí nə ɲkul wíŋg

††3:11 Bǎw-bǎw míshíshim míni mí á dǔ jí buud mǎnyúúlúd, buud bɔɔŋg wǎ bwó á dǔ wusə mǎnyúúl shí.

^a3:6 Yuá 5.16, 18 ^b3:11 1.24; 5.7; Mat 8.29; Luk 4.34, 41; 8.28

^c3:12 1.34; Luk 4.41 ^d3:16 Mís 1.13; Yuá 1.40-44 ^e3:21 3.31; Yuá 7.5

^f3:22 Mat 9.34; 10.25

Sátan yí? ²⁴Ŋkí buud ɔ dúl faan bwé bósóg ngə lumbuli bwámé nə bwámé, faan dɔɔng í ámpúyé ná tów. ²⁵Búúd ɔ wúl njów bwé ká bósóg ngə lumbuli bwámé nə bwámé, njów búúd wɔɔng í ábúlé bwey nə jimbúlé. ²⁶Ŋkí Sátan má yida nyingə cuwo, ngə yíl nyáméfwó, a má bósóg wé ní, a cugé ná nə ŋkul tów, a jɛɛ. ²⁷⁸Muud cugé nə ŋkul nyí njów má ŋkunkul, júwo nyə isá byé, a kú fwo figə ŋkunkul wɔɔng shí, wólə nyə mənəkəda. Nji, á ká shín wólə nyə mənəkəda, a mú ka tɛem sha nyə njów. ²⁸Búbólé, má jaaw bí ná, *mis-óm myēsh búúd bwé sá myá, nə bímbí lú *bwaasúlə mpu dēsh bwé bá sá yí, í bá bə nə ijuugá. ²⁹Njii, múúd yēsh mə bá kə nə bwaasúlə mpu wə Ŋkénkɛ Shíshim yé, nyə abúle bwele bə nə ijuugá. Nyíni múúd má sá sém á kandugə kandugə.» ³⁰⁹Yésus nyə á lás ntó nəcə bwé á ngə ci ná: «A ji nə bów-bów shíshim.»

Nyɔɔngú nə omínyɔngú ɔ Yésus

(Mat 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ⁱNyɔɔngú mə Yésus bənɔŋ omínyɔngú bé bwé á ka jê, bwé mú tów tón, ka lwám muud ná a kág jów bwo Yésus. ³²Yésus nyə á ka bə mənəkúmbə mə búúd dí, bwé mú jaaw nyə ná: «Nyɔɔngú woó bənɔŋ omínyɔngú bwé[‡] bí na tón, bwé ngə sɔ wo.» ³³Yésus mú bɛsa nə bwo, nyə ná: «Nyɔɔngú waamə wə zə? Omínyɔngú báamə wə ozə?» ³⁴A mú kənd mísh dúg búúd bwé á ngə lyɛ nyə wá, nyə ná: «Dugá, nyɔɔngú waamə nə omínyɔngú báamə, bwé wə ɔga! ³⁵ⁱMuud yēsh mə du sá sá Zembí mə jii yé, nyə wə jí mínyɔngú waamə, ŋkí kól waamə ŋkí ntág nyɔɔngú waamə.»

Kanda mbɔɔl mɛmpəg

(Mat 13.1-9; Luk 8.4-8)

⁴ⁿDúlúgá jwów, Yésus nyə á ngə ny-
ingə jíguli buud, bwé njúl ncindyé mən. Buud bwé á ka sɛngya nyádí ŋkí jág bulya nə ndeé, a mú tów kə kəwa byólád, ji shí, buud bən cínú. ²A mú ngə jíguli bwo zhwog isá mikan-
dad. Nyə nə bwo nyádí njígúlád ná: ³«Bényúgá məlwə, bi mpúg gwágulə! Ŋgwól mbɔɔl mɛmpəg nyə á kə myeeg mpəg. ⁴Í á ka bə, a ngə myeeg íi, nyúl mpumə mú shugula zhíi nə zhíi. In-
unú í mú zə, zə shín lúú nywə. ⁵Nyúl mpúmə í mú shugula shí á məkwoógúd, kú nə fwámé məndəlú cínɔng. Í mú námə ləel wéesh mینگwu, nəcə məndəlú má á shígé fifə. ⁶Njii, ja yásə í má faan yí, mینگwu mi mpwásə mí mú jígə, shín shwáas nəcə kú nə fwámé míkɔɔl. ⁷Nyúl mpumə í mú shugula íbiin-bíinud. Ibiin-bíin byɔɔng í mú ləel juwo ná ndeé káda íkɔl í mpəg, í mú bə kú wúmə tɔɔ bumə. ⁸Njii, nyúl mpúmə í á shugula tag-tag shí dí, í mú kɔ, mpu wíy. Í mú ngə wúmə, dúl shug ibumə məwúm málɔɔl, dúlúgá məwúm məsaman, dúlúgá təd.» ⁹ⁱYésus mú ci nə bwo ná: «Muud jí nə məlwə má gwág yé, a gwág!»

Féél-féélí á kanda mbɔɔl mɛmpəg

(Mat 13.10-23; Luk 8.9-15)

¹⁰Ja á má kə bə nyáméfwó yí, *omp-
wín bé wúm nə óbá nə buud bənɔŋ bwé á bə wá, bwé mú jí nyə ná a jáawug bwo nda míkanda mí kə ná. ¹¹Yésus mú bɛsa ná: «Zembí nyə a má yə bí báa *ndimba á Faan dé. Nji buud ɔ tón bən bwé é du gwág nji mikanda ¹²ⁿshú ná bwé dúg bə,

⁢⁢3:32 Míl mícilyá mí ayág mí ngə ci na ná: «Nyɔɔngú woó bənɔŋ omínyɔngú bwé, nə okól bwé...» námə nda mpánzə 35 í kə féel ná.

⁢8:27 Iza 49.24 ⁢h3:30 Yuá 7.20 ⁢i3:31 3.21 ⁢j3:35 Mat 6.10 ⁢k4:1 3.9

⁢l4:9 Mat 11.15 ⁢m4:12 Iza 6.9-10; Mat 13.14-15

bwá tɛem kænd mísh, bwá kú dúg;
bwá tɛem gwágulə, bwá kú wámbulə,
ŋkwəŋgá bwá á bá cénd kuú njoond,
Zembí juu bwo.»

¹³A mú jí bwo ná: «Bi agwágé kanda ní? Ká bí é bá ka gwág mílúgá na ntudélé? ¹⁴Mbɔɔl mǎmpəg mó dɔ bɛ Mílósú mí Zembí. ¹⁵Buud básó tɔŋ nda zhií nɔ zhií kúl mpəg Mílósú mí Zembí í á myeegya yí, jísə bɔɔŋg bwá á bə nɔ, bwá ká námó shín gwág Mílósú mí Zembí, *Sátan lél ntəg námó zə, zə yíl bwo mpəg í ámə kə lámúd yí. ¹⁶Ntɔ námó, bɔɔl básə nda bwá dɔ lóg mpəg shí á mǎkwóógúd. Ja bwá gwág Mílósú mí Zembí, bwá téd fwo lóg myə nə məshusug; ¹⁷nji bwá kú nə mikɔɔlɔ́ bwádí cugud, bwá kú wá nadá, bwá bɛ Mílósú mí Zembí nji kúkúl baan, bwá ká námó bwəma nə mǎntágula ŋkí cúwúlí nəc Mílósú mí Zembí, bwá julə mǎnyúul. ¹⁸Bɔɔl bwá dɔ lóg mpəg íbiin-biin dī. Bɔŋ básə nɔ, bwá gwág Mílósú mí Zembí, ¹⁹njií, yágúwó ísə yá mǎŋ mwɔw, nə wímbulə mǎbii, nə bíl zhwog iwímbúg yá cug í mú zə káda Mílósú mí Zembí, mí mú bə nda wúmə. ²⁰Bɔɔl báá básə nda bwá dɔ lóg mpəg shí átuatagú dī. Bɔŋ básə nɔ, bwá gwág Mílósú mí Zembí, bwá lóg myə, bwá mú wúmə mpúmá, dúl shug wúmə íbumə mǎwúm mǎlɔɔl, dúl mǎwúm mǎsaman, dúlúgá təd.»

Kaanó lámba

(Luk 8.16-18)

²¹Yésus mú nyingə ci nə bwo ná: «Ye bwá dɔ jida lámba nɔ bwá kə kúd dwo mpííd? Yé bwá dɔ kə tɔl shí gwoŋú? Ŋgaá jí yida bə nɔ í tówúg cé lámba dī? ²²PKú nə sá á *ndimba í bá bwèn kú nyín, ŋkí sá á shwoó í bwèn kú wɔ́s mǎŋkenyad. ²³Muud jí nə mǎlwə mó

gwág yé, a gwág!» ²⁴ᵀA mú nyingə ci nə bwo ná: «Jígá kuú nɔ kalə nə sá bí mǎ dɔ gwág yí! Nəc yuug bí é dɔ yigula bɔɔl búúd nɔ ndí yí, gwá námó wə bwá bá dɔ yigula bí nɔ ndí yí, bwá wá mǎbódí. ²⁵ᵀMuud jí nə baalə fəg yé, Zembí mǎ bá kwádulə nyə nywo. Nji nyɔɔŋg cúgé nə ndí yé, Zembí mǎ bá meel yíl nyə búbaalə á jí nə ndí yí.»

Kaanó mpəg í dɔ kɔ gwáméfwó yí

²⁶Yésus mú nyingə ci ná: «Faan mǎ Zembí dúsə nda yuug ga. Ŋgwól múúd mǎ myeeg mpəg nyədí fambá. ²⁷ᵀNyə e já ibulú, wɔɔl mímwásə. Mpəg jáá í é kál nɔ ndé, í ŋgə wý gwáméfwó, muud nyə ámə bɛ yé kú mpu nda í ŋgə sý nɔ. ²⁸Shí nyáméfwó í sá nɔ mpəg kɔg íkáá, í wá mǎbəga, mpúmá lwánd mǎbəga dī. ²⁹Nə ndé, ja mpúmá mǎ tɔ yí, bwá mú saag fambá, nəc fwála bwá jéla nə saag yí í mǎ wɔ́s.»

Kaanó búbumə mutárud

(Mat 13.31-35; Luk 13.18-19)

³⁰Yésus mú nyingə ci ná: «Shé bí nə ŋkul ci nɔ Faan mǎ Zembí dúsə nda jí? Shé bí nə ŋkul yiiga dwo nə wáyé kaanó? ³¹Dúsə nda búbumə *mutárud. Búbumə jɔɔŋg wə í búl cwaáguwo nə bíl íbumə í mǎmpəg byēsh. ³²ᵀNji ja bwá bɛ gwo yí, í dɔ gwaa cɔ mɔɔlúgá mǎmpəg mǎ fambá; í wá mílɔw nɔ ŋkudə, mbií á nɔ inunú bí nə ŋkul zə lwɔ maage cínɔŋg nyədí gúgúwád.» ³³Míl zhwog mikaanə mbií nid wə nyə á dɔ lás nə buud yé, námə mbií bwá á bə nə ŋkul dɔ gwág yí. ³⁴Nyə a shígə dɔ bwele lás nə bwo kú kænd kaanə. Nji nyə á dɔ kə féel isá byēsh, ja bəndɔŋ *ompwín bɛ bwá mǎ kə bə bwáméfwó yí.

^ᵀ4:19 1Tm 6.9-10 ^ᵀ4:21 Mat 5.15; Luk 11.33 ^P4:22 Mat 10.26; Luk 12.2

^ᵀ4:23 Mat 11.15 ^ᵀ4:24 Mat 7.2; Luk 6.38 ^ᵀ4:25 Mat 25.29

^ᵀ4:27 Zhk 5.7; Mbú 14.14-15 ^ᵀ4:32 Eze 17.23

Yésus mæ ñkáánd næ ñkwɔ̃

(Mat 8.18, 23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Jwɔw ñgwúd dɔɔŋgú mpwó-kugú, Yésus mú ci næ *ompwíín bé nɔ: «Shé líínágá mæn, kə faŋwíny!» ³⁶ Ompwíín bwó mú béégýa næ áncuncuma buud, kə kwey Yésus byóólúd. Bónón bwó mú kə næ dwo. Móólúgá mól m á bə námá mákoogú, má ñgá bɛ bwo. ³⁷ Bwó ñgá kə, seegya ná mæma ñkwɔ̃ mú tééd kuŋgúla, ikwɔ̃ í májúwó í mú ñgə shwiy byóólúd, byóól mú tééd lwándúla næ májúwó. ³⁸ Í á bə, Yésus mbwúg bán byóólúd, a ñgá já, lúú mbwúg filo dí. Ompwíín bé bwó mú juumushi nyə. Bwó næ né nɔ: «Yííguli sá wál zə yə! Ye sá jɔɔŋgú í acíyɛ wo tɔɔ sá?» ³⁹ Yésus mú wɔɔl, nyə ñkáánd næ ñkwɔ̃. Nyə næ mæn nɔ: «Saləwóg, jigú ná shee!» Nji nyə á shín lás ntúni yí, ñkwɔ̃ mú shwal shín, mæn bə ná shee. ⁴⁰ Ntɔ Yésus mú ka ci næ ompwíín bé nɔ: «Wáyé mbií ífwaas ni? Ye bi cúgé næ búgá næ Zembí?» ⁴¹ Íŋkuŋkúúnd í mú jág bii bwo, kə jé bwó mú ñgə nyímbula bwámé næ bwámé nɔ: «Nyáyé múúd éga nyé! Tɔɔ ñkwɔ̃, tɔɔ mæn í bálé sá nyə mægwág í?»

Yésus mæ yíl májamb

(Mat 8.28-34; Luk 8.26-39)

5 Ntɔ bwó mú kə wóós cínúú faŋwíny shí á Ogerazenyɛ. ² Yésus mú shulə byóólúd. A ká námá shín təl məkuú shí, ñgwólúgá múúd mú wú máshwon dí, bów-bów *shíshim ñgá lwáfulə nyə, zə bwəma næ Yésus. ³ Muud wɔɔŋgú nyə á dɔ ji ban məshwon. Tɔɔ muud ñgwúd nyə a shígé ná bə næ ñkul mæ wálúla nyə, tɛem bə næ mimbwagə mí íŋkwánz. ⁴ Ija ñkí bulya bwó á dɔ tɛem wóɔlə nyə məbwə næ mikwoolú mí íŋkwánz, bwó wá nyə mimbwagə məkuúd, nji nyə á dɔ tɛ isá íni byēsh. Tɔɔ muud ñgwúd nyə a shígé bə næ ñkul mæ káágúlə nyə. ⁵ Bulú

nə mwásə nyə á dɔ bul bə nji ban məshwon næ mímɔ́búú, kə dɔ kím, a ñgá béwuli nyúúl nyé næ məkwóógú.

⁶ Ntɔ nda nyə á dúg Yésus ná shwóg-shwóg ná, nyə á ju kúlə, kə kúd Yésus məbwón shí, jəgula næ nyə, ⁷ wə ñgá kím nɔ: «Yésus, *Mwān má Zembí á gwów-gwów, shwə bāŋ nə iney? Má jəgula nə wo jíná má Zembí dí ná, wo kú təl mə cwúndəd.» ⁸ Nyə á jəgula nə Yésus ntúni nəcə Yésus nyə á ñgá ci næ nyə nɔ: «bów-bów shíshim, wúg nyə nyúúlúd.» ⁹ Yésus mú jí nyə nɔ: «Jíná dwə wá zə?» Nyə nɔ: «Jíná dām wá “Kínda”, nəcə sá bí ñkí bulya.» ¹⁰ Bwó mú téég Yésus məbwə nə a kú yíl bwo lɔɔm dí kənd kəl shús.

¹¹ Na, mæma sɔɔnz ñŋkuú, í á ñgə dɔ mbúmbúú. ¹² Məjamb má mú téég Yésus məbwə nə a nyíngálég mwo ñŋkuú bɔɔŋgú. ¹³ A mú magulə ná í síyég ntɔ. Bów-bów míshíshim myɔɔŋgú, mí mú zə wú múúd wɔɔŋgú nyúúlúd, kə nyí ñŋkuúd. Sɔɔnz ñŋkuú ní, je bə ótɔ́shin óbá, jēsh mú shwal bumb nə mikúlə, wú mbúmbúú, kə juwa máŋú. Bwó mú ñgul májúwó nə ndeé fudə.

¹⁴ Buud bwó á ñgə baagulə ñŋkuú wá, bwó mú wɛenzh kə ñgə jaaw buud ñg-wála næ mílɔɔm mílɔɔm. Buud bwó mú zə, zə dúg sá í ámə sɛy yí. ¹⁵ Bwó mú zə wóós kúl Yésus nyə á bə yí. Bwó dúg múúd məjamb má á dɔ lwáfulə yé, a njúl cínɔŋg shí nə jɔjɔ míkáándə, a njúl námá nə shee. Bwó mú bul gwág ífwaas. ¹⁶ Buud bwó á dúg sóólúgú í á sɛy wá bwó mú jaaw bwo sá í ámə bə nə muud wɔɔŋgú nə ñŋkuú yí. ¹⁷ Ntɔ bwó mú téég Yésus məbwə nə a wúg bwádí lɔɔmud.

¹⁸ Ja Yésus má kə bád byóól dí yí, muud nyə á bə nə məjamb yé, mú téég nyə məbwə nə a ñwág nyə nyádí gwoŋgud. ¹⁹ Nji Yésus nyə a shígé magulə. A mú yida ci næ nyə nɔ: «Kag wódí kwáádə kə jaaw búúd bwə sá jēsh

Cwám̃ba m̃ó sá wo yí, nda á m̃ó gwág wo ɲkúnɲkwónɲl̃ ná.» ²⁰ Muud éne m̃úsə kyey, kə ɲgə jaaw buud wā Dekapwōl sá jēsh Yésus ɲə á sá ɲə yí. Bɔɔɲg bēsh bwá á gwág wá bwá mú bul káam.

Yésus m̃ó gwūmushi shilə mə Zharus

(Mat 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Ja Yésus m̃ó sɔw kə faɲwíny byóól dí yí, buud bwá mú zə lyɛ ɲə áncuncuma, a ɲjúl ná bwúnɲd. ²² ɲgwól ɲjwú á *mpáánzə minjígúlá, ná jíná ná Zharus mú wóós. Nji ɲə á dúg Yésus yí, ɲə á zə kúd mábwón shí, ²³ téég ɲə mabwə. ɲə ná: «Sásás jām í ɲgə júgula. M̃ó jəgula ná wo ná wo zəg kə keel ɲə mabwə, a bəg mpwogé, a cágəg.» ²⁴ Bá Yésus bwá mú kə, buud bwá ɲgə bə bwo áncuncuma, bwá ɲgə shúsə Yésus ikóómb byēsh.

²⁵ ɲgwól múdá ɲə á bə cínɔɲg, m̃əcií m̃ó á d̃u wú ɲə nyúúlúd té mím̃bú wūm ná mím̃bá. ²⁶ ɲə á bul dúg cúñ ncúlyá ojwówuda dí s̃l̃ə ná a yāl, a sh̃iñ keenzh *mwaanē yé yēsh. Nji, a kú yāl, bwás ɲgə yida yáag yáagúg. ²⁷ ɲnda ɲə á gwág lâñ m̃ó Yésus ná, ɲə á kə Yésus mpúsə kwoɲ ná áncuncuma buud dí, kə kúñya ná ɲə káándó, ²⁸ a ɲgə táduga ná: «ɲkí m̃ə kúñyá ná ɲi káándó m̃ó Yésus, m̃ə yāl.» ²⁹ Nji ɲə á kúñya ná ɲə káándó yí, m̃əcií t̃ɔw nt̃ag ɲə cé ná cé, ɲə mú gwáduga nyúúl̃ nyéd ná a m̃ó yāl. ³⁰ Yésus mú gwáduga ná nyúl̃ mpífó m̃ó wú ɲə nyúúlúd. A mú yág mpúsə búúd dí, jí ná: «Zó m̃ó kúñya m̃ə ná káándó éne?» ³¹ *Ompwíñ bē bwá mú b̃ɛsa ná ɲə ná: «Wo ɲgə dúg buud ó ɲgə shúsə wo ikóómb byēsh, wo nyiɲgə jí ná: “Zó m̃ó kúñya ná m̃ə káándó éne?”»

³² Nji Yésus mú ɲgə kənd m̃ish m̃əkoogú m̃əkoogú ná a dúg múúd ɲə ámə sá s̃óólúgú wɔɔɲgú yé. ³³ Mudá éne ɲə á ɲgə lilya ná ifwaas, ñacé ɲə á

mpu sá í ámə s̃iy ná ɲə yí. A mú zə wusə nyúúl̃ shí Yésus dí mpwóómbú, jaaw ɲə búbálé yēsh. ³⁴ ɲt̃ó Yésus mú ci ná ɲə ná: «Shilə wām, wo m̃ó *dúg cug ñacé búgə gwō. Kaág ná sh̃eɛ. Bwas í sh̃iñúg wo!»

³⁵ Yésus ɲgə ná lās nt̃áni, buud bwá mú wóós wúl̃ə wə ɲjwú á mpáánzə minjígúlá zə ci ná ɲə ná: «Shilə wō m̃ó yə. Wó ka kwo ɲgə nt̃águlə Yíɲguli ná ji?» ³⁶ Nji, Yésus kú bish sá bwá á ɲgə ci yí, a mú ci ná Zharus ná: «Kú b̃eeg fúndə, bəg ɲi ná búgə.» ³⁷ A mú ci ná t̃ɔɔ muud kú b̃ɛ ɲə, a kə ná ɲi Pyēr ná Zhāk bá m̃inyɔɲú yé Yuánes. ³⁸ Ja bwá m̃ó jé ɲjwú á mpáánzə minjígúlá dí ɲjów yí, Yésus mú dúg buud bwá ɲgə sá saagw̃o mím̃bií mím̃bii, bwá ɲgə jii, bwá ɲgə k̃im̃. ³⁹ aA mú nyíi ɲjów, ɲə ná bwo ná: «Bí ɲgə jii ná ɲgə sá bímbí lú saagw̃o ní ñacé ji? Mwān ɲə afwóyé yə, a ɲgə yida j̃á.» ⁴⁰ Bwá mú yida ɲgə cágulə ɲə. Ná nd̃eɛ a mú wéesh̃uli bēsh t̃óóñ, lúgə ɲi s̃óóñgú ná nyɔɔɲgú m̃ə mwān, ná buud ó gwoɲg jé. Bwá mú nyíi fúm̃, kúl̃ mwān ɲə á bə yí. ⁴¹ bA mú bii mwān wɔɔɲgú mbwə. ɲə ná né ná: «Talita, k̃um̃!» ɲt̃ó m̃ó kə ná «Mwámuda! M̃ó ci ná wo ná: wɔɔlúg!» ⁴² Cé ná cé, shilə wɔɔɲg mú wɔɔl, tééd̃ kyeyál̃ə, ñacé ɲə á bə ná mimbú wūm ná mím̃bá. Ja bwá m̃ó dúg nt̃áni yí, bwá mú ɲgə káam m̃bií á ná f̃ug jimb̃ lúúd. ⁴³ ɲt̃ó Yésus mú bul báásulə bwo ná bwá kú bwiɲg múúd sá í m̃ó s̃iy yí. A mú ci ná bwá yəg ɲə sá m̃ó d̃ə.

Buud ó Nazarēt bwá ban Yésus

(Mat 13.53-58; Luk 4.16-30)

6 Yésus mú ka wú na, bónɔɲ *ompwíñ bē bwá mú kə nyédí kwáádó. ² dJa jwōw lú Sábaad í á wóós yí, ɲə á kə *mpáánzə minjígúlá, kə ɲgə yə buud minjígúlá. Ncúlyá buud bwá á ɲgə

*5:25 Ləv 15.25-27

Y5:27 Mat 9.20

Z5:34 Mat 9.22

a5:39 Yuá 11.11-13

b5:41 1.31; 9.27

c5:43 7.36

d6:2 Yuá 7.15

gwágulə nyə wá bwə mú ngə bul káam, bwə ngə jī ná: «Bíga isâ í á wú nyə ngow? Dúga váál fúg wə jī? A ngə mpu sá dúga váál *məshimbá wa ntudelé? ³«Kábíndá á mwān mə Maríya dí éga? Mínyonǵə mə Zhâk, bənǵə Yózes, nə Yúdə nə Shímun dí éga? Ngaa okóól bé búə wa sódí!» A mú bə bwo kwal-bəǵú. ⁴Yésus mú zə ci nə bwo ná: «*Muud micúndə mə dū nómə bwəma nə mpyónǵə nǵi nyədí kwáádə, nə nyədí məwǵngǵd, nə nyədí njǵw búúdud.» ⁵Nyə á shígé bə nə nkul sá tǵə *shimbá cínǵng nyədí kwáádə, nǵi baalé mímǵbəl nyə á keel məbwə, cug myá. ⁶A mú bul káam nda búúd bwə á bə kú *búgula nyə ná. Nə ndeé a mú cǵ, ngə kə məkwáádə məsh mā faan dǵǵngúd kə ngə yə buud minǵǵgúlá.

Yésus mə lwām ompwíin wūm nə óbá

(Mat 9.35; 10.1, 5-14; Luk 9.1-6)

⁷Ja isâ íni í mə cǵ yí, Yésus mú jǵw *ómpwíin wūm nə óbá bé, a mú zə ngə lwām bwo óbá óbá. A shín yə bwo nkul á dúlə yíl búúd bǵw-bǵw mǵshíshim. ⁸A báásulə bwo ná: «Ja bí mə kə yí, bí kú ngə íbaduga í njǵnd, ka nǵi wagatǵ. Bí kú ngə buléd, tǵə baamutálá. Bí kú kə nə *mwaanē. ⁹Bí bwáád osílúfaas! Nǵi bí kú bwáád íshimí íbá.» ¹⁰A mú nyingə ci nə bwo ná: «Ja bí mə jé wúl ngwǵla dí yí, bí ǵ jǵ njǵw bí ámə nyíi yíd, kə jé jwǵw bí mə bá lǵ yí. ¹¹Búúd bwə ká bá bə kú lǵg bí gúl kúlúd, bwə kú cēel gwág sá bí mə jáaw bwo yí, bí ǵ bá wú cínǵngú, bí kudə fumbyá í ámə nada bí məkuú dí yí.» ¹²Sóólǵú wǵǵngú í lwágulə bwo ná bwə mə byaagulə.» ¹³Nə ndeé ompwíin bé bwə mú zə kə, kə ngə cúndə nə buud bwə céndǵg mítédǵg. ¹³Bwə mú

nómə yíl buud zhwoǵ məjamb mə á ngə ntágulə bwo má. Bwə gwáágulə zhwoǵ mímǵbəl məwúdə, ngə lwag myo.

Shwiy mə Yuánes Nduu-buud

(Mat 14.1-12; Luk 9.7-9; 3.19-20)

¹⁴hNjwú-buud Herod mú gwág jínə mə Yésus ngə jag bul jwǵ, bóólǵgá búúd bwə á ngə ci ná: «Yuánes Nduu-buud mə gwūm, sá jǵǵng wə á músə nə mpífǵ á ngə sá *məshimbá ntáni ni.» ¹⁵iBóólǵgá ná: «Jísə Eli.» Bóólǵgá ná: «Jísə Zembí ngwól *múúd micúndə yé, nda bǵǵng ǵ ayág.»

¹⁶Ja Herod nyə á gwág ntó yí, nyə ná: «Yuánes Nduu-buud mə á cíǵə cǵng wə éne! A mə gwūm shwǵngúd!» ¹⁷jNacé Herod nyəməfwo nyə a ngə Herodyād, mudá mə mínyonǵə yé Fílíp, bā. Lású wǵǵng wə í á sá ná Herod lwámúg buud kə bii Yuánes, wǵǵlə nyə mǵnkəda, kə wá nyə mímǵbwugud. ¹⁸Nacé Yuánes Nduu-buud nyə á jum Herod ná: «Wo ajǵláyé nə ngə mudá mə mínyonǵə woó ná wo bā!» ¹⁹Herodyād nyə á ka dū fum Yuánes, a mú dū sǵ mǵzhíí ná a gwú nyə. Nǵi, yuug jé í á shígé bándá ²⁰nacé Herod nyə á dū mpu ná Yuánes jǵi tǵtəlí muud mǵsh mə Zembí dí, a njúl muud Zembí, nyə á ka dū gwǵǵ nyə. Sá jǵǵng wə nyə á dū keem nyə yí. Nə ndeé, teem bə ná iciyá í Yuánes í á dū shul nyə lámúd, nyə á yida nómə dū gwágulə nyə nə məshusug.

²¹Nə ndeé, Herodyād nyə á zə dúg zhíí mə gwú Yuánes jwǵw Herod nyə a tǵl zan byélé dé yí. Herod nyə a jǵw milúlúú myá lǵom nə myá izimbi, a jǵw nómə otǵwe ǵ shwǵg wə Galilé. ²²Í á ka bə, Herod bənǵə buud bǵǵngú bwə njúl shí, shilə mə Herodyād mú nyíi cínǵng,

[¶]6:11 Ja Oyúden bwə á dū kudə fumbyá məkuú dí yí, bwə á dū lwágulə ná, kúkúl shí bwə ámə tǵl məkuú mǵn yí, bwə mə kál gwo nə buud bí cínǵng wə ná bwə músə sá nyéé.

¶6:3 Yuá 6.42 ¶6:4 Yuá 4.44 §6:13 Zhk 5.14 h6:14 8.28

i6:15 Luk 7.16 j6:17 Ləv 18.16; 20.21; Luk 3.19-20

tééd sáágúlá cwánúđ. Kuú žāŋ yé mú zə bul nywa Herod bānŋ buud ōni mīshúđ. Kə jé Njwú-buud nyə á ci nə nyə nó: «Jaawúg mə sá jēsh wó céél yí, mə é fáágulə wo gwo.» ²³kA mú kaag nyə fwámé kaag ná: «Tēem bə nə wó jii məma mpál á faan dām, mə é fáágulə wo gwo.» ²⁴Shilə ni kú fwo bęsa, a mú wós tśón, kə jí nyóŋgú nó: «Mə gwaámbúg jí?» Nyóŋgú mú bęsa nə nyə nó: «Gwaámbúg lúu mə Yuánes Nduu-buud!» ²⁵A mú lēel ntāg jéel nyingə kə jé wó Herod, kə ci nə nyə nó: «Mó jii ná wo yóg mə lúu mə Yuánes Nduu-buud yáásəd wa kíkídíga.» ²⁶Ŋgwóómbúlú ni mú shul Njwú-buud lámúđ. Nji nda nyə á bwey keen ŋkaanə mīsh mə ójóŋ dí ná, nyə a shígé nywá nyingə ban ná nyə ayóyé nyə sá nyó ámə gwaámb yí. ²⁷Námə cé nə cé, a mú kənd ŋgwólúgá zimbi nó: «Zaá mə nə lúu mə Yuánes Nduu-buud!» Muud wóŋgú mú kə cígə Yuánes cúnj. ²⁸A mú zə nə lúu yáásəd, zə yə shilə ni. Shilə ni mú kə nə wo, kə cwámbulə nyóŋgú. ²⁹Né ndeé *ompwín ó Yuánes bwə mú gwág sósólúgú wóŋgú. Bwə mú kə ŋkēny kug nyúul mə Yuánes kə wá shwónjəd.

Yésus mə yó búúd idāw

(Mat 14.13-21; Luk 9.10-17; Yuá 6.1-15)

³⁰Ja *búúd ó lwámá ó Yésus bwə á nyingə yí, bwə á zə bwiing Yésus sá jēsh bwə á kə ŋgə sá yí, nə sá bwə á ŋgə jíguli buud yí. ³¹Yésus mú ci nə bwo nó: «Zəgá, shé kág kúl búúd bwə cúgé yí ŋwá ná kə woga.» Nyə á ci ntó nəcə buud bwə á bə cínŋŋ ŋkí bulya, bósł ó ŋgə kə, bósł ó ŋgə nyingə, mbií á ná bānŋ ompwín bē bwə á shígé bə nə fwála ná bwə dág. ³²mBwə á ka kəwa byósłúđ, kyey ná bwə kə ji bwáméfwó bugád kúl búúd bwə cúgé yí. ³³Nji buud ŋkí bulya bwə

á dúg bwə ŋgə kə byósłúđ, bwə mú yag bwo. Buud bwə á ka ŋgə wu mīngwəla myēsh dí, ŋgə kə nə mikúlá, kə sámb Yésus bānŋ ompwín bē shwóg kə tééd jē.

³⁴nJa bwə mə shulə byósł dí yí, a mú dúg mōŋkúmbə mə búúd mōni, a mú gwág bwo cey lámúđ nəcə bwə á bə nda sōonz íncwəmbə í cúgé nə mbaagulə yí. Ntó a mú ŋgə jíguli bwo isā ŋkí bulya. ³⁵Nda kugú í á ka jé ná, ompwín bwə mú kə ci nə nyə nó: «Só búśə wa bugád, kugú námə óga. ³⁶Bídúg búúd óga, bwə kág íbaafə nə məkwaádó mósó wa kúnə-kúnə má, kə kusə sá mə dē.» ³⁷Yésus mú ci nə bwo nó: «Biméfwó yógá bwo sá mə dē.» Bwə mú jí nyə nó: «Sé é sá ntudélē ná sə kúsəg íbuléd kwaga nə buud óga? Í jii ódanarí^{ss} mitəd mímබා!» ³⁸A mú jí bwo nó: «Bí búśə nə íbuléd ínēy? Kəgá dúg!» Bwə mú kə lə. Bwə mú zə jaaw nyə nó: «Só búśə nə íbuléd ítōn, nə oshú óbá.»

³⁹Yésus mú ci nə bwo ná bwə jílŋg buud shí ikínda ikínda ákanda dī. ⁴⁰Bwə mú zə ji shí ikínda ikínda, bíl íkínda nə buud təd, bíl nə buud məwūm mətōn. ⁴¹Ja búúd bwə mə shīn ji shí yí, Yésus mú ka ŋwa íbuléd ítōn nə oshú óbá ōni, a bān mīsh gwōw, yə Zembí akíba. A mú fēy íbuléd, yə ompwín bē. Bwə mú kaaw búúd. A mú námə kaaw oshú mbií ŋgwúđ. ⁴²Buud bēsh bwə mú də, jílə, idāw lúg. ⁴³ompwín bwə mú sēŋŋ íkúl í buléd nə íkúl í óshú í á lúg yí, byēsh í á lwánd mábwmú wūm nə móbá. ⁴⁴Buud bwə á də íbuléd byōŋŋ wá, bwə á bə budūm otósłshin otōn.

Yésus mə kyey mājúwó dí gwōw

(Mat 14.22-33; Yuá 6.16-21)

⁴⁵Námə nji í á shīn yí, Yésus nə *ompwín bē ná bwə kəwag byósłúđ, bwə línág kə nyə shwóg Betasayída, māŋ

^{ss}6:37 *danarí*: Danarí ŋgwúđ í á dū kwaga nə myəna myā ŋkúmba jwōw.

k6:23 Est 5.3, 6; 7.2 l6:30 Luk 6.13; 10.17 m6:32 8.1-10 n6:34 Zhe 10.21; Eze 34.5; Zak 10.2; Mat 9.36; 14.14; 15.32; Mak 8.2 o6:43 2Oj 4.43-44

faŋwíny té nyə é ngə fwo bíd zhwoğ buud bwə á bə ʒni yí. ⁴⁶Pyésus mú shîn bíd búúd, a músə bád mbəŋúd ná a ké ʒəgula nə Zembî. ⁴⁷Bulú mú zə yínd, kwey ná byóól mú tām mǎŋ, nye mó lúg cíndú nyəmé. ⁴⁸Nyə á ka dúg ná júgə í ngə bə ompwíín cúŋ nə cúŋ, nəcə ŋkwǝ nyə á ngə yida wú kóómb bwə á ngə kə yí. ʒgɛɛ míŋgwūm mí kúwo mí ashúsh-wóógú dí, a músə zə bɛ bwo, a ngə kyey nə məkuú májúwó dí gwǝw. Nyə á ka sá nda a cǝ bwo. ⁴⁹Ja bǎŋ bwə mó dúg a ngə kyey nə məkuú májúwó dí gwǝw yí, bwə mó tóduga ná jisə *jím, bwə mú bwú óŋkwiimbyè. ⁵⁰Nəcə bəsh bwə a dúg nyə, ɪŋkunjúúnd í mú bii bəsh. Yésus mú lɛɛl ci nə bwo ná: «Səlɛgá milām shí. Mə wə éne, kúgá fúndə!» ⁵¹A mú kə kəwa byóólúd, kwey bwo, ŋkwǝ mú ntǎg shîn. Bwə mú káam mbií á ná fɛg də jímb lúúd. ⁵²Bwə á bul káam nəcə bwə á shígé fwo mpu gwág mbií múúd mə Yésus. Sǎ ʒəŋgə ɔ í á sá ná bwə kú wámbulə sǎ nyə á cɛɛl jíŋguli bwo ja nyə á sá ná ibuléd í búlyag yí. Bwə á bə ná ŋkí jílə milúu.

Yésus mó lwag mímbəl Genezarət

(Mat 14.34-36)

⁵³Bwə mó shîn líina mǎŋ, bwə mú jé loom á Genezarət, bwə mú səl byóól. ⁵⁴Nómə shulólə bwə á shulə byóólúd yí, buud bwə mú yag Yésus. ⁵⁵Bwə mú kə nə mikúl kə ngə bǎngula shí nyəŋg nyəsh dí. Bwə mú ngə ŋkəny mimbəl ítanjúd, ngə kə nə myo kúl jəsh bwə á ngə gwág ná Yésus jisə yí. ⁵⁶Yésus mú ngə kyey məkwaádə nə míngwǝla, tɔɔ íbaafé. Buud bwə mú ngə kə bwíŋg mimbəl myǎŋ mímbaadád, íkúl nyə é ngə cǝ yí. Bwə mú ngə téég nyə məbwə ná a

bídúg ná bwə jisówúg ngə kúnya nji nə *mbwaag káándə yé. Bəŋg bwə á ngə kúnya nə nyə wá bwə mú ngə yǎl.

Ofarizyēŋ nə ijām nə ijag

(Mat 15.1-9)

7 *Ofarizyēŋ nə bóólúgá *Oyíŋguli ɔ mǎcɛɛ bwə á wú Yurúsəlem, kə wə Yésus. ²Bwə mú zə dúg ná bóólúgá *óm-pwíín bə bwə á də də idəw məbwə nə məbwam. Ntǝ jǝ ná bwə á shígé də gusa mwo mbii mǎcum mó *Oyúden mó ngə jíŋguli yí. ³Í njúl ná Ofarizyēŋ nómə nda Oyúden bəsh bwə á shígé də də, bwə kú fwo mpu gusa məbwə, nəcə bwə á də yáág nə mǎcum ímpáámbə í á lúgə má. ⁴Ja bwə nyíngə mǝkus dí yí, bwə cúgə nə ŋkul də kú fwo gusa. Bwə á də nómə baagulə bílúgá íjām nə ijag nda dúlə gusa íbálá nə mikáágə nə iwǝŋgǝ.

⁵Ja Ofarizyēŋ nə Oyíŋguli ɔ mǎcɛɛ bwə á dúg ntúni yí, bwə mú ci nə Yésus ná: «Ompwíín bwə bǎŋ bwə ʒŋgə nə baagulə mǎcum mó ímpáámbə, bwə ngə də kú gusa məbwə. Jí í sá ntǝ?» ⁶Yésus mú bɛsa bwo ná: «Ízayí nyə á bə nə ŋkaam ja nyə á cúndə shú dún, bí buud ɔ mǎkǝŋ mbii wúsə cilyá yí, ná:

Kúl búúd ga í ngə gúmal mə nji mímpu dí,

milām myǎŋ mí njúl shwóg-shwóg nə mə.

⁷Wǎŋ ngǝlə sǎgusə bwə ngə sǎgusə mə yí wúsə ntǝ ngwas.

Bwə ngə yida jíŋguli buud minjíŋgúlá myǎ məmpéndí mó búúd.»

⁸Yésus mú kwádulə ná: «Bí mó myaas mǎcɛɛ mó Zembî, yida nywíflya nə mǎcum mǎn.» ⁹A kwo nómə ci ná: «Bí mə mpú də ntǝ mpéndí mó Zembî ná bí mó yida baagulə mǎcum mǎn.

^{P6:46} Luk 5.16 ^{Q6:48} Zhb 9.8; Luk 24.28 ^{r6:49} Luk 24.37 ^{s6:51} 4.39

^{t6:52} 8.16-18; Mat 16.7-9 ^{u6:56} Mat 9.20; Mis 5.15

^{v7:2} Mat 23.25; Luk 11.38-39; Kol 2.21-22 ^{w7:6} Iza 29.13

¹⁰ *Moyíz nyə á ci nó: “Gúmálúg sónngú wô nə nyɔɔngú wô.” A nyingó námə ci nó: “Múúd mə ká lweem sónngú yé ŋkí nyɔɔngú yé, bwə jəlá nə gwú múúd wɔɔngú.”

¹¹ «Nji bi bāŋ bí ŋgə ci nó: “Múúd mə ká jaaw sónngú ŋkí nyɔɔngú nó: ‘Sá mə ámə nywá kwíínd wo nə ndí yí í músə korban (ntó mə kə nə ŋkɔw nyɔɔng í músə məyóna shú mə Zembí),” ¹² bi kú cín-dal múúd wɔɔng nə sáág sá shú mə sónngú ŋkí nyɔɔngú. ¹³ Ŋgaá ntó ji nó bí ŋgə sá nó Milésú mí Zembí mí bóg ŋkúnngú, məcum mán yidá mpu yáág? Bi ŋgə námə nyingə sá bíl zhwog isá í abúbw!»

Isá í dɛ wá múúd məlwaagwə yí

(Mat 15.10-20)

¹⁴ Yésus músə ka kwo yid, lésə nə buud bwə á bə cínɔngú áncuncuma wá, nyə nə bwo nó: «Bí bēsh bényúgá məl-wə, mpu gwágulə. ¹⁵ *Sá í dú wú tón, nyíi múúd nyúúlúd yí, gwə dí í dú wá múúd məlwaagwə mísh mə Zembí dí; nji byɔɔng í wú nyódí lámúd yí, byó wə í dú wá nyə məlwaagwə. ¹⁶ Muud jí nə məlwə mə gwág yé, nyə mpu gwág.»

¹⁷ Yésus mú lúgə áncuncuma buud. Bónŋ *ompwín bə bwə mú nyingə kə njów. Cínɔng bwə mú zə jí nyə nó a féélúg bwo kaaná wɔɔngú. ¹⁸ A mú ka ci nə bwo nó: «Ye bi búśə námə kú mpu gwág isá? Ye bi agwágé nó sá jēsh í wú tón nyíi múúd nyúúlúd yí, í cúgé nə ŋkul wá nyə məlwaagwə mísh mə Zembí dí. ¹⁹ Nəcə í ányíyē nyə lámúd. Í yida kə nyə mwə dí nə ndéé í mú wós kə bíí.» (Ntó mə cɛel ci nə idəw í cúgé nə məlwaagwə mísh mə Zembí dí.) ²⁰ Nyə mú nyingə ci nó: «Sá í wós wú múúd dí yí, gwə wə í wá nyə məlwaagwə mísh mə Zembí dí. ²¹ *Nəcə lám mə múúd dí wə bów-bów mítédúgá mí dɛ zhu yé,

nə janga, nə júwo, nə məgwú mə búúd, ²² nə minɔɔmb, nə yéesh məbíi, nə mbíya lám, nə məkəŋ, nə asíy-síy, nə zhín, nə *bwaasúlə mpu, nə dúlə ŋkēny nyúúl, nə cug ímpwúfú. ²³ Isá íni byēsh í wú lám mə múúd dí cwú, byó wə í dú wá múúd məlwaagwə mísh mə Zembí dí.»

Mudá ikúl mə búgula Yésus

(Mat 15.21-28)

²⁴ Yésus músə wú nə kúl níí. A músə kə kómb shí á Tir. Wu, nyə mú kə nyíi wúlúgá njówúd, nyə ŋgə sɔ́ nə muud kú mpu nó nyə ji cínɔng. Nji buud bwə mú bóle námə mpu. ²⁵ Kú námə bwey, ŋg-wólúgá múdá mú gwág nə Yésus mə jé cínɔng. Mudá wɔɔngú, bów-bów shíshim í á bul bíi shilə yé. Nyə á ka zə kəl nyúul Yésus dí shí məkuú. ²⁶ Mudá wɔɔngú nyə á bə shilə Ogurêk, nyə a byél lɔɔm á Fenisí, shí á Sirí. Nyə á ka zə jəgula nə Yésus nə a yílúg shilə yé jamb. ²⁷ Yésus mú ci nə nyə nó: «Fwog bíd nə bwán ó njów bwə dág nə ndéé, jíł. Nəcə ŋwálə ídəw í bwán ó njów, wusə yə ómpyə, í anywáyé.» ²⁸ Nji mudá éne mú zə bəsa nə nyə nó: «Ká, Cwámbe, ompyə bwə dɛ námə cwála mǎmpulú mə dú kud túwuli bwán dí shí má.» ²⁹ Ntó Yésus mú zə ci nə né nó: «Nda wo mə mpu bə nə zény nə, nyingəg kə wódí njów; məjamb mə á ŋgə lwáfulə shilə wə má, mə mə wú nyə nyúúlúd.» ³⁰ Mudá wɔɔngú mú nyingə, kə nyódí njów, kə kwey Mwán mbwúg shí, məjamb mə mə wú nyə.

Yésus mə lwag akúmálwə

³¹ Mpəsə na, Yésus mú wú ŋgwála á Tir, ciingya Sidon. Nyə a líina mpál shí á mingwála wúm kə ŋgɛ mǎŋ mə Galilē. ³² Cínɔng bwə mú zə nyə nə ŋg-wól akúmálwə a njúl námə fífi. Bwə mú jəgula nə Yésus nə a bódug nyə məbwə. ³³ *Ntó Yésus mú zə ŋwa múúd éne kə nə

nyə kóómb búúd bwá á shígé bə yí. A mú jil nyə inyiná málwád, a yíl. A sey mán-tənd nyádí inyinád ná ndéé a cilə múúd éne júmúd. ³⁴Nó ndéé nyə mú yág gwów, nyə səl fə́m, nyə mú ci nə muud éne nó: «Efata!» (Ntó má ká ná «báńgú!») ³⁵Cé nə cé jəńgúđ, muud éne málwá má mú bāń, téémbí í mú wú júmúd. Nyə mú mpu ńgə lās. Yésus mú nyingə nə nyə, zə kwey búúd. ³⁶^bNtó Yésus mú báásulə bwo ná bwá kú bwele jaaw tóo muud. Nyə á teem báásulə bwo ntúni, í mú yida bə nda nyə á ńgə lwām bwo ná bwá ńgəg nə cúndə. ³⁷^cBuud bēsh bwá mú bul bí, bwá ńgə ci ná: «Isá byēsh nyə ńgə sá yí bísə ńkí bul nywa! Nyə bóle sá ná wəakúmálwə bwá gwágúg, miffí mí lásúg!»

Yésus má nyingə yə búúd idəw

(Mat 15.32-39)

8^dMwōw məńgú di, áncuncuma buud nyə á zə seńgya kúl Yésus nyə á bə yí. Nda bwá á shígélé bə nə sá má dē nó, Yésus mú jōw *ómpwíń bē, nyə nə bwo ná ²^e«Mə ńgə gwág buud óga ńkúńkwónúłə nəcé sánń ń sá má ji mwōw málól, ja gaad bwá cúgé ná nə sá má dē. ³ńkí má nying bwo ntúni zha ná bwá kág bwádí, bwá é kə tag nə məntəmbúli zhííd, nəcé bóólúgá ńkí bulya bwá ńgə gwaa zhu.» ⁴Ompwíń bē bwá mú bəsa nə nyə nó: «Sá é wííl bwo ntədəlé ná bwá jílə wa bugád?» ⁵Yésus mú jí bwo nó: «Bí búsa nə íbuléd ínə?» Bwá nó: «Zangbá.» ⁶Yésus músə ka ci ná buud bwá jíg shí. Ná ndéé a músə ńwa íbuléd zangbá byəńgú, a yə Zembí akíba, a fēy byo ikúl ikúl, yə ómpwíń bē ná bwá kág ńgə kaaw, bwá mú kə kaaw búúd. ⁷Bwá á bə nə búbaalé íshúshú. Nyə mú ńwa námá, yə

Zembí akíba. Nyə nə ompwíń bē ná bwá kááwug námá byo. ⁸Buud bwá mú də ná ndéé, jílə. Zhwoğ ikúl í mú lúg tāń məkúdá zangbá. ⁹Í ńjúl ná buud bwá á jee bə otóóshin onđ. Yésus mú nying búúd ná bwá kág ńgə kə. ¹⁰Nyə shwal kəwa byóólúđ, bónń ń ompwíń bē bwá mú kə shí á Dalmanuta.

Ofarizyēń bwá jii dág sá mímbúgú

(Mat 12.38-39; 16.1-4; Luk 11.16, 29)

¹¹^fJa bwá má kə jé wu yí, *Ofarizyēń bwá mú zə shúsə Yésus nə minjígá mí mábwbúbúlán, bwá zə jí nyə ná a lwóg bwo dúl *shimbá í ńgə zhu gwów. ¹²Yésus mú səl fə́m nə mətag má nyúul. Nyə nə bwo nó: «Nəcé jí bí kala buud ga bí ńgə céél dág shimbá yí? Báábólé, má jaaw bí ná, kala búúd ga í ábúlé bwele dág tóo sá!» ¹³A mú béégya nə bwo, kwo kə kəwa byóólúđ ná a líńna, kə cínđú fańwíny.

Ompwíń búsa nə jág

(Mat 16.5-12; Luk 12.1)

¹⁴*Ompwíń bwá á ka wusa ńwaálə íbuléd ja bónń ń bwá á kəwa byóól dí yí, bwá á bə nə ńji ńgwúđ. ¹⁵Yésus mú báásulə bwo nó: «Jígá ncə nə *Ofarizyēń *ləvur wáń, tóo yé má Herod». ¹⁶^hBwá mú ńgə nyímbula bwámé nə bwámé nó: «A lās ntúni nəcé sá cúgé nə íbuléd.» ¹⁷Yésus mú mpu sá bwá á ńgə ci yí. A mú jí bwo nó: «Nəcé jí tédúgá wúsá bí ńji ná bí shígé ńwa íbuléd yí? Jí bí má cá gwág ntúni yí? Kú wámbulə ísá! Bí anyíńgáyé ná bə nə fug í? ¹⁸ⁱBí búsa nə mísh, ńji bí kú dág í? Bí búsa nə málwə, ńji bí kú gwág í? ¹⁹Bí anyíńgáyé ná téduga ja má á fēy íbuléd ítóon buud otóóshin ótóon də yí? Bí á lwándulə mábbumú

^{b7:36} Mat 8.4; 9.30-31; 12.16; Mak 1.44-45; 5.43; 9.9; Luk 5.14-15; 8.56

^{c7:37} Mət 1.31; Iza 35.5-6 ^{d8:1} 6.32-44 ^{e8:2} Mat 9.36

^{f8:11} Mat 12.38-40; Luk 11.16, 29-30; Yuá 6.30; 1Kr 1.22 ^{g8:15} Luk 12.1

^{h8:16} 6.52 ^{i8:18} Zhe 5.21

mánéy nà ikúl bí á lúg nà ndí yí?» Bwó ná: «Wúm nà móbá.» ²⁰ Nya ná: «Ja má á fêy ibuléd zangbá buud otóóshin onê dâ yí, bí á lwándulâ mækúdâ mánéy nà ikúl bí á lúg nà ndí yí?» Bwó ná: «Zangbá.» ²¹ Yésus mú ci nà bwo ná: «Ká jí bí mó cá gwág yí?»

Yésus mó lwag áncím-ncím

²² Ntó bwó mú kâ jé Betusayída. Buud bwó mú zâ nyâ nà áncím-ncím, zâ téég Yésus mæbwâ ná á kúnýág nà né. ²³ Yésus mú zâ bii áncím-ncím wáŋgâ mbwád, wú nà né kwáádâ. Kúl bá bwó á kâ yí, nyâ á ŋwa mæntænd, bwiid múúd éne míshúd, a bæd nyâ mæbwâ. A mú jí nyâ ná: «Ye wo ŋgâ ŋwá dág?» ²⁴ Áncím-ncím mú bēny mísh, nyâ ná: «Mæ ŋgâ dág buud. Búsâ nda ilíí, ŋjí í ŋgâ jaand.» ²⁵ Yésus mú nyingâ kwo kēel múúd éne mæbwâ míshúd. Nyâ mú yâl. Nyâ mpu dág ísâ byêsh ná ŋgâŋ. ²⁶ Yésus mú ci nà nyâ ná: «Nyingâg, wo kág bídí; wo kú nyingâ kâ kwáádâ níí.»

Yésus jisâ Mesí

(Mat 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ Yésus bânŋ *ompwíín bé bwó músâ cǝ na, kâ ŋgē mækwáádâ mâ Sezarê mæ Fílíp. A mú ŋgâ jí ompwíín bé nūŋ zhííd ná: «Buud bwó ŋgâ ci ná mæ jisâ zâ?» ²⁸ Bwó mú bęsa nà nyâ ná: «Bóólúgá búúd bwó ŋgâ ci ná wo jisâ Yuánes Nduu-buud, bóól ná wo jisâ Eli, bóólúgá bwó ŋgâ ná mæ ci ná wo jisâ ŋgwól *múúd micúndâ.» ²⁹ Mâ mú nyingâ jí bwo ná: «Ká bí bân ŋgâ ci ná mæ jisâ zâ?» Pyêr músâ bęsa nà nyâ ná: «Wo jisâ *Křst.» ³⁰ Ná ndéé, a mú báásulâ bwo ná ci bwó kú bwele jaaw múúd sâ á jisâ yí.

Yésus mó bá yâ, a nyingâ gwúm

(Mat 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ A mú ka tééd jíígúílâ bwo ná: «Í jii shú má *Mwân mæ Múúd ná ocúmbâ buud wâ lóom nà milúlúú myâ ofada nà *Oyíguli ó mácęę bwó kág jág jugushi nyâ, bwó kudawa nyâ, bwó gwú ntâg nyâ. Nji a bá gwúm shwoŋ dí mpúsâ mwôw málóól.» ³² Nyâ á jaaw bwo gwo ná kpwoó. Pyêr músâ kâ nà nyâ koogâ, kâ lás nà nyâ. ³³ Yésus músâ yid, dág *óm-pwíín bé, a mú ŋkáánd nà Pyêr ná: «Wúg mæ na, *Sátan! Mitédúgá myô mí cúgé mítédúgá mí Zembí, mísâ nji mítédúgá myâ buud.»

³⁴ Pâ mú ka jôw ncúlyâ buud bwó á bæ cínŋg wá bânŋ ompwíín bé, nyâ nà bwo ná: «Ŋkí muud má cēel bę mæ, a bág kú jagulâ nyáméfwó; a ŋkényág kwolós jé, a bę mæ. ³⁵ Nacé, múúd mæ kâ kaambulâ nà cug jé, a yida jím bal gwo. Nyáŋg mæ jím bal cug jé nacé mæ nà shú Jǝǝ Kéél yé, a faam. ³⁶ Ŋkí muud má bii móbii mēsh mâ shí ga ná ndéé *shíshim yé jím b, wáyé mfií nyâ é bæ nà ndí cínŋg yí? ³⁷ Muud ji nà ŋkul wá jí shú ná a nyingâg bii shíshim yé? ³⁸ Mpugá ná muud mæ bá gwág mæ shwôn, gwág íciyâ byâm shwôn kala búúd á mítédúgá olííŋgí í ŋgâ sâ mæbôw ga dí yé, Mwân mæ Múúd mæ bá námâ gwág nyâ shwôn ja á bá zâ a ŋgâ ŋkænawa mæŋkænawa mæ Sóŋgá yé, bânŋ miféeshá mí wæŋgales yí.»

9 A mú nyingâ ci nà bwo ná: «Búbálé má jaaw bí ná, bóól búúd búsâ wa óga, bwó abúlé bwele yâ, bwó kú fwo dág Faan má Zembí má wóós nà ŋkul.»

*8:29 Křst: Křst mæ kâ nà «kwiidye buud Zembí nyâ á kaag yé.»

j8:20 8.8-9 k8:23 7.33; Yuá 9.6 l8:28 6.14-15; 9.11-13; Luk 7.16

m8:29 Mat 16.16 n8:30 9.9 o8:31 9.30-32; 10.32-34

p8:34 Mat 10.38-39; Luk 14.27; 17.33; Yuá 12.25; 1Pr 2.21

q8:38 Mat 10.33; Luk 12.9 r9:1 Mat 16.28

Yésus mæ lwóyá mílwaná myé*(Mat 17.1-13; Luk 9.28-36)*

²Mpúsə mwōw mósaman, Yésus mú ḡwa Pyēr nə Zhāk bá Yuánes. A mú wú nə bwo búúd dí, bwə kə bád wúl məma mbúḡúd, nji bónōḡ kú nə ḡgwól múud. Nyúúł nyé mú shwǝ́ḡla bwo mǝshúd, ³mikáándə myé mí mú ḡḡə jág bul faan nə mbii mǝfuma mā nǝ, tǝ muud cúḡé nə ḡkul gusa mǝkáándə nǝ ndéé mí fuma ntǝ. ⁴Cínōḡḡ, Moyíz bá Eli bwə mú wǝ́s, zə ḡḡə lésa nə Yésus. ⁵Pyēr músə ka ci nə Yésus nǝ: «*Rabi, nywaálə ḡḡələ ji wa. Sǝ shúməḡá mǝbanda mǝlǝl, ḡḡ-wúd shú dwǝ, dúł shú mǝ Moyíz, dúłḡḡá shú mǝ Eli.» ⁶Pyēr nyə a shǝḡé mpu sǝ á cǝḡ yí, nǝcé bǝnōḡ bǝ́lḡḡá *ǝmpwíín bwə á bul ḡwág ifwaas nda bwə nyē. ⁷Seegya nji gúndə í mǝ zə búdal bēsh. Bwə mú ḡwág kál í ḡḡə wú gúndə jǝḡḡ dí nǝ: «Mwān waamə abábə wǝ éḡa. Sáḡá nyə mǝḡwág.» ⁸Ompwíín bwə mú ntǝḡ ḡḡə yǝḡwa, bwə kú ná dúḡ tǝ muud shús, nji bǝnōḡ Yésus wǝ bwə á bə.

⁹Ja bǝnōḡ bwə mǝ ka ḡḡə shulə wú mbúḡ dí yí, a mú lās nə bwo nǝ: «Ci bi kú jaaw múúd sǝ bí ámə dúḡ yí, kə wǝ́s ja *Mwān mǝ Múúd mǝ bá ḡwūm shwōḡ dí yí.» ¹⁰Bwə mú baagulə ci ni, nji bwə mú ḡḡə nyímbula bwǝmé nə bwǝmé nǝ: «ḡwúmulə mǝshwōḡ dí á ḡḡə ci ga, í kǝ nǝ jí?» ¹¹Nǝ ndéé bwə músə jí nyə nǝ: «Nǝcé jí *Oyǝḡuli ǝ mǝcéḡ bwə du ci nǝ í jii nǝ Eli fwǝḡ tééd zə yí?» ¹²A mú bǝsa nǝ: «Jí bǝle bə ntǝ nǝ Eli mǝ jǝlá nə fwo zə, zə tǝl isǝ byēsh ícé byǝḡúd. Kǝ nǝcé jí jisə cilyá Kálaad Zembí dí nǝ bwə bá mpyēny Mwān mǝ Múúd, bwə bul jugushi nyə yí? ¹³Sǝ ḡḡwúdu, mǝe mǝ jaaw bí nǝ Eli nyə a shí bwey zə.

Buud bwə á sǝ nyə mbii wēsh bwə á cǝel yí, nǝmə nda jí cilyá shú dé dí nǝ.»

Yésus mǝ yíl ḡḡwól mwān jamb*(Mat 17.14-21; Luk 9.37-43)*

¹⁴Ja bwə mǝ kə wǝ́s *ǝmpwíín dí yí, bwə mú kwey mǝḡkúmbə mǝ búúd mǝ mǝ lyḡ bwo, bǝnōḡ Oyǝḡuli ǝ mǝcéḡ bwə ḡḡə sǝḡusa mǝkǝł. ¹⁵Nji mǝḡkúmbə mǝ búúd mǝni mǝ mǝ dúḡ Yésus yí, bwə mú seegya, bwə mú ḡḡə kə nə mikúł, kə ḡḡə bǝda nyə. ¹⁶Yésus mú jí ǝmpwíín bǝ nǝ: «Jáyé bínōḡ buud ǝḡa ḡḡə sǝḡusa mǝkǝł nə ndí yí?» ¹⁷Na zhwoḡ buud éne dí, ḡḡwól múúd mú bǝsa nə nyə nǝ: «Yǝḡuli mǝ ámə zə nə mwān waamə wǝdí, wúl shíshim í mǝ sǝ nǝ a bǝḡ kú ná lās. ¹⁸Í mú ntǝḡ ka du bə, kúł jēsh í ámə wǝ́s nǝ í bii nyə yí, í jumə nyə shí, ifúlug lwánd nyə mpu, a ḡḡə fúḡal mǝjə, a shwal nyánəwo. Mǝ ámə jí ǝmpwíín bwə nǝ bwə yílḡ nyə jamb dǝḡḡḡ, bwə shǝḡé kwag.» ¹⁹Yésus músə bí nǝ: «Wúu! Yé óhááden ǝḡa! Mə e bá kə nə bí ntǝni kə wǝ́s ḡḡow? Mə e bá jisǝw bí kə kumə jáyé ja? Zəḡá mǝ nə mwān wǝḡḡḡ.» ²⁰Bwə mú kə nə nyə. Nji shíshim ní í mǝ dúḡ Yésus yí, í mú junḡ mwān nə ḡkulú, a mú juma shí, ḡḡə bíḡḡula, ifúlug í ḡḡə wǝ́s nyə mpud. ²¹Yésus mú jí sǝ́ḡḡḡ mwān nǝ: «Í á tééd nyə jáyé ja?» A mú bǝsa nǝ: «Í á tééd nyə, a njúl ná mwántombú. ²²Í du cǝel ḡwú nyə. Í du kul nyə tǝ kuda dí tǝ mǝjǝwǝd ija ija. ḡḡí wo ji nə ḡkul sǝ gúl sǝ shú dé, ḡwágúḡ sǝ ḡkúḡkwǝḡḡlə, kwííndúḡ sǝ.» ²³Yésus mú yagula nyə nǝ: «ḡḡí wo ji nə ḡkul!» Ntǝ, a mú jaaw nyə nǝ: «Múúd yēsh mǝ *búḡulá Zembí yé ji nə ḡkul sǝ sǝ jēsh.» ²⁴Cé nə cé sǝ́ḡḡḡ mwān mú lās ḡwǝw ḡwǝw nǝ: «Mə ḡḡə *búḡula! Nji, yǝḡ mǝ ḡkul nǝ mǝ mpúḡ

[†]9:20 Bǝ́l bwə ḡḡə ci na nǝ: «Ja mwān nyə a dúḡ Yésus yí.»

[§]9:7 1.11 Sáḡá nyə mǝḡwág: Mbá 18.15 [†]9:9 7.36; 8.30

^u9:11 Mal 4.5; Mak 8.28 ^v9:13 Mat 11.14; Luk 1.17; Yuá 1.21

bə nə búgǝ!» ²⁵ Buud bwǝ mú zə səŋgya áncuncuma kúl bwǝ á bə yí. Ntǝ Yésus mú ŋkáánd nə shíshim ábúbǝw wǝŋŋ nə: «Wo shíshim ŋǝ júwo mwǝn mǝlwǝ nə mpu ga! Mǝ yímǝlǝl wo ná, wúg nyǝ nyúúlǝd! Ci wo kú ná bá nyíŋǝ nyí nyǝ nyúúlǝd!» ²⁶ Í mú kím nə ŋkulǝ, í juŋg mwǝn nə ndéé wú nyǝ nyúúlǝd. Mwǝn mú cǝ fudǝd nə nyágǝsǝ, zhwoŋ buud bwǝ ŋǝ ci nə: «A mǝ yǝ.» ²⁷ ^wNji Yésus mú bǝ nyǝ mbwǝ, wǝel nyǝ. Mwǝn mú tǝw tǝtǝlǝ. ²⁸ Nǝ ndéé, Yésus mú kǝ nyí njǝw. Ompwǝlǝn bǝ bwǝ mú kǝ jí nyǝ wu bǝnǝŋ bwǝmǝfwǝ nə: «Nǝcé jí sǝ bǝŋ shíǝé kwag yǝlǝlǝ shíshim ni yí?» ²⁹ A mú bǝsa bwo ná, bwǝ dǝ yǝl mbǝl ni nji nə mǝjǝgǝla.

Yésus mǝ jaaw ja ábǝé nə a bá yǝ, a mú gwǝm

(Mat 17.22-23; Luk 9.43-45)

³⁰ ^xBwǝ mú zə lǝ na. Bwǝ lína Galilǝ. Yésus nyǝ a shíǝé cǝel nə buud bwǝ mpúg kúl bwǝ á bə yí, ³¹ nǝcé nyǝ á ŋǝ jǝgǝlǝlǝ *ompwǝlǝn bǝ. Nǝ ndéé, a mú ŋǝ jaaw bwo nə: «Í jǝi nə *Mwǝn mǝ Múúd bǝg kaanz mǝbwǝ mǝ búúd dí, bwǝ bǝg gwú nyǝ. Nji mpǝsǝ shwi y dé, nyǝ bá já shwoŋ dí mwǝw mǝbǝ, a mú gwǝm jwǝw áléel.» ³² Nji Yésus nyǝ á tǝem ŋǝ jaaw bwo ntǝ, bwǝ á shíǝé mpu gwǝg. Bwǝ mú bul gwǝg ifwaas. Bwǝ ŋǝ fúndǝ jǝlǝ nyǝ nə nyǝ féélǝg bwo isǝ nyǝ ŋǝ jaaw bwo yí.

Zǝ jí fwǝ múúd

(Mat 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ ^yNtǝ bwǝ mú kǝ jǝ Kapernawǝm. Cǝnǝŋg bwǝ mú nyí wúl njǝwǝd. Yésus mú jí ómpwǝlǝn bǝ nə: «Jǝ gwǝmǝfwǝ bí á mǝ ŋǝ sǝŋusa mǝkǝl nə gwo zhǝi nə zhǝi yí?» ³⁴ Bwǝ mú jí nə kufǝg, nǝcé

zhǝi nə zhǝi, bwǝ á ŋǝ shwǝ nə bwǝ cǝel mpu nyǝŋg jí bul bǝ fwǝmǝ múúd bwǝdí gwoŋg dí yǝ. ³⁵ ^zNtǝ Yésus mú zə jí shí. Nyǝ jǝw *ómpwǝlǝn wǝm nə óbǝ bǝ. Nyǝ nə bwo nə: «Múúd mǝ céel bǝ tǝwe shwǝg á gwoŋg jǝn yǝ, nyǝ jǝlǝ nə bǝ múúd a mpǝsǝ, nyǝ bǝ nǝmǝ sǝl mǝsǝal á gwoŋg jǝnǝd.» ³⁶ Nyǝ kǝ shǝn lǝs ntǝ, nyǝ mú zə ŋwa gúl kǝkǝgǝ, tǝl bwo nyǝ mǝshǝd, a mú ŋwa nyǝ nyǝdí mǝbwǝd. Nyǝ nə bwo nə: ³⁷ ^a«Muud mǝ lǝg gúl kǝkǝgǝ ndǝ jǝga jǝnǝ dǝm dí yǝ, a mǝ lǝg mǝ. Muud mǝ lǝg ntǝg mǝ yǝ, nyǝ alǝgé mǝ, a lǝg múúd nyǝ á nti mǝ yǝ.»

Buud wǝ shǝdí kǝmbǝd

(Luk 9.49-50)

³⁸ Na Yuǝnǝs mú ci nə Yésus nə: «Yǝgǝlǝ, sǝ á mǝ dég ŋgwǝl múúd ŋǝ balan nə jǝnǝ dwǝ, ŋǝ yǝl buud mǝ-jamb nə ndǝ. Sǝ á mǝ kaambǝlǝ nə nyǝ nə a kú ná ŋǝ sǝ nǝcé a cǝgé sǝdí gwoŋg dí.» ³⁹ Yésus mú bǝsa nə nyǝ nə: «Kúgǝ dǝ kaambǝlǝ nə a kú ŋǝ sǝ. Muud cǝgé nə ŋkul balan nə jǝnǝ dǝm, sǝ *mǝshimbǝ nə ndǝ, nǝ ndéé nyǝ nyíŋǝ kǝ ŋǝ lǝs nə mǝ ŋkǝ bǝw. ⁴⁰ ^bNǝcé muud nyǝ angǝ nə mpii shǝ yǝ, jí shǝdí kǝmbǝd. ⁴¹ Muud mǝ bá yǝna tǝw nji lǝá mǝjǝwǝ ŋgwǝd, ŋgulal bí mǝdí jǝnǝd nǝcé bí bǝlǝ búúd ó *Kǝrǝt yǝ, búbǝlé, mǝ jaaw bí ná, muud wǝŋŋgǝ nyǝ abǝle shúb myǝna myǝ cǝnǝŋg.»

Sǝm í bul jǝlǝ

(Mat 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² «Nji, ikǝkǝgǝ í ŋǝ *búgǝla mǝ íga, múúd mǝ kǝ kwal gúl bǝŋgǝ, í bul jǝlǝ nə bwǝ kǝlǝg muud wǝŋŋgǝ mǝma kwǝóóǝ cǝŋǝd, bwǝ kul nyǝ nə dwo mǝŋ. ⁴³ ^cNtǝ, í kǝ bǝ nə mbwǝ wǝ ŋkǝ kuú wǝ í ŋǝ kwal wo bǝŋgǝ, sǝmbǝg wǝ, nǝcé í bul

^w9:27 5.41 ^x9:30 8.31

^y9:33 Luk 22.24 ^z9:35 10.43-44; Mat 20.26-27; Luk 22.26 ^a9:37 Mat 10.40; Luk 10.16; Yuǝ 13.20 ^b9:40 Mat 12.30; Luk 11.23 ^c9:43 Mat 5.30

jəla nə wo cùgəg cug á kandugə wo njúl nə kúl mbwə ɲkí kúl kuú, ⁴⁴ ntɔ́ nə wo bág nə məbwə mwô mēsh wo mú kə kuda á kandugə jísə kú jímə yíd. ⁴⁵ Í ká bə nə kuú wô í ɲgə kwal wo bɔɔgú, sámbug wə, nəcé í bul jəla nə wo cùgəg cug á kandugə wo njúl nə kúl kuú, ⁴⁶ ntɔ́ nə wo bág nə məkuú mwô mēsh wo mú kə kuda á kandugə jísə kú jímə yíd. ⁴⁷ dɲkí jús dwô í ɲgə kwal wo bɔɔgú, tífeg dwo. Í bul jəla nə wo nyífg Faan mə Zembí dí nə ncwaan jús, ntɔ́ nə wo bág nə mísh mwô mēsh bwə bá kə kul wo kuda á kandugəd. ⁴⁸ eCínɔng kuda jɔɔɲgúd ilúmágə í dɔ́ də nyúul yí í ádé fudə. Kuda kú námə bwele jímə. ⁴⁹ fMpugá nə kuda í bá wá múúd yēsh mægwām námə nda ca í dɔ́ wá mægwām ídɔ́w dí ná. ⁵⁰ gCa dúsə jɔ́ sâ. Sâ ɲgwúdɔ́, ɲkí ca í sósmb, jí í bá nyingə wá dwo mægwām? Bəgá námə nda jɔ́ ca mpádúgá búúd, bí mú ka bə nə ɲkul ji mpwogé mpádúgá biméfwó nə biméfwó.»

Yésus nə mægwú mə bā

(Mat 19.1-9; Luk 16.18)

10 hNə ndéé, Yésus nyə á ka wú na, kə shí á Yudéa, Zhurdɛ faɲwíny. Buud bwə mú zə áncuncuma zə ɲkúndɔw cínɔng nyádí. A mú ɲgə jífɔ́li bwo nda nyə á dɔ́ sá ná. ² Bóól *Ofarizyēɲ bwə á zə kə nyádí, kə bwówulə nyə, bwə ná: «Ye mæcɛg míshé mə ɲgə ci nó muud ji nə ɲkul yíl múdá yé bā?» ³ iNtɔ́ nyə mú bɛsa bwo ná: «Moyíz nyə a báásulə bí nó jí?» ⁴ Bwə nə nyə ná: «Moyíz nye nyə á cilə nə múúd mə ká cɛel yíl múdá yé bā, a yə nyə kálaad mægwú mə bā.» ⁵ Yésus mú ci nə bwo ná: «Moyíz nyə á yə bí cɛg dɔɔɲgú nəcé lal bí milām. ⁶ jSâ ɲgwúdɔ́, ja Zembí nyə á té isá byēsh yí, nyə a sá mudúm bá mudá.

Ntɔ́ nyə á ci ná: ⁷ k«Nda mə mə sá bwo ntání ná, mudúm mə bá lúgə sósɲgú bá nyɔɔɲgú, a kə leedya nə mudá yé, ⁸ bá obá bwə mú bə nyúul ɲgwúdɔ́.» Ntɔ́ ji nə bwə cùgə ná búúd obá, bwə músə muud ɲgwúd. ⁹ Muud nyə ajóláyé nə ka béég sá Zembí mə laad yí.»

¹⁰ Ja bənɔɲ *ompwíin bé bwə mə kə wósɔs njów yí, bwə mú kwo jí nyə ná a fɛélúg bwo lósú wɔɔɲgú. ¹¹ lNtɔ́ wə nyə á ci nə bwo ná: «ɲkí muud mə yíl múdá yé bā, a bá múdá shús íf, muud wɔɔɲg mə sá mínɔɔmb mísh mə múdá nyə ámə yíl yéd. ¹² Tɔɔ mudá, á ká wú bā, a nyingə kə dúl báád íf, a mə sá námə mínɔɔmb.»

Yésus mə bəd bwān óntombú məbwə

(Mat 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ Bóól búúd bwə á ka zə nə ikúkágə wə Yésus nə a kúnyág nə byo. Nji *ompwíin bwə mú lás nə bwo. ¹⁴ Nda Yésus nyə a dɛg ntɔ́ ná, nyə a lámusa nə ompwíin bé, nyə nə bwo ná: «Bídúgá ikúkágə í zəg mádí, kúgá kaambulə nə bwo, nəcé Faan mə Zembí dúsə sâ á mbií búúd wáɲ. ¹⁵ mBúbólé, mə jaaw bí nó, muud yēsh nyə amágúláyé Faan mə Zembí məmægulá mə kúkágə yé, muud wɔɔɲgú cùgə nə ɲkul nyíi cínɔng.» ¹⁶ A mú ɲkény bwān bɔɔɲgú, ɲgə bəd bwo məbwə, ɲgə yə bwo ocúncəsh.

Yésus bá muud byɔɔg

(Mat 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Yésus mú zə cɔ́ na. A ɲgə kə zhíid, ɲgwól múúd mú zə nə kúló, zə kúdcw nyádí shwóg. A mú jí Yésus ná: «Jɔ́jɔ́ Yífɔ́li, jáyé jɔ́ sâ mə sáág nə mə bífg cug á kandugə kandugə yí?» ¹⁸ Yésus mú yida ci nə nyə ná: «Nəcé jí wó jów mə ná jɔ́jɔ́ múúd yí? Kú nə muud jí jɔ́

^{d9:47} Mat 5.29 ^{e9:48} Iza 66.24 ^{f9:49} Ləv 2.13 ^{g9:50} mpwogé: Luk 2.14;

¹Te 5.13; Rom 12.18 ^{h10:1} Luk 9.51 ^{i10:3} Mat 5.31 ^{j10:6} Mət 1.27

^{k10:7} Mət 2.24 ^{l10:11} Mat 5.32; Luk 16.18; 1Kr 7.10-11 ^{m10:15} Mat 18.3

múúd, nji Zembí nyáméfwó. ¹⁹Wo mpú dí mæcɛɛ móga? “Wo kú gwú múúd, kú sá mínwomb, kú júwo, kú yə múúd mpwene á sá nyə ampúyé yí, kú shiig múúd, gúmal sósɔngú woó nə nyawɔngú woó.” ²⁰Muud éne mú bɛsa nə nyə ná: «Yíiguli! Mə ngə bɛ mæcɛɛ máni mēsh, tééd íkágád zə kumə múús.» ²¹Yésus mú dúg nyə ná figó-figó, a mú gwág nyə cɛy lámúd. Nyə ná né ná: «Í ngə ná fúfə wo sá ngwúd. Kaá kusha ísá byēsh wó jí nə ndí yí, wo yə mímbúbúbwá *mwaanē wawɔngú, wo ka bá kə bə nə məbii gwōw; ság ntɔ wo ka zə bɛ mə.» ²²Muud wawɔng mú shúsula nə mpɛsá má Yésus, a mú ntəg kyey, nəcé nyə á bə nə zhwog məbii.

²³Yésus mú cing mpwóombú dúg nyédí mákoogú ná ndéé, a mú ci nə *ompwín bé ná: «A kwowulálə ná buud bí nə məbii wá bwə nyíig Faan má Zembí dí eé!» ²⁴Ompwín bé bwə mú káam ciyá jwɔng, Yésus mú nyingə ci nə bwo ná: «Yé bwān bām! A kwowulálə ná muud nyíig Faan má Zembí dí eé! ²⁵Í yida nywá bə kúnó-kúnə ná *shamô nyíig luun lú ndundu dí, ntɔ ná muud á bulya məbii nyíig Faan má Zembí dí.» ²⁶Nji bwə á gwág ntúni yí, bwə á bul káam, bwə mú ngə nyímbula bwámé nə bwámé ná: «Ká zə jí nə ŋkul *dúg cug yé?» ²⁷Yésus mú kənd mísh bwádf, a mú ci nə bwo ná: «Muud cugé nə ŋkul sá jini jān, nji Zembí; nəcé Zembí nywáá ji nə ŋkul sá sá jēsh.»

²⁸Pyēr mú ja lósú, nyə ná: «Ká, dugí! Sə báá sə á má shín lúgə ísá byēsh, sə zə bɛ wo.» ²⁹Yésus mú bɛsa ná: «Bábólé, mə jaaw bí ná, ŋkí muud mə sá ná, tɔ minjów, tɔ məshí, tɔ omínyɔŋú, tɔ okósól, tɔ nyawɔngú, tɔ sósɔngú, tɔ bwān, a lúgə byo shú dām, nə shú bwiingúlə Jɔɔ Kéél, ³⁰nyə é nyingə bí ísá byawɔng

byēsh ija təd té nyə é ngə cugə wa shí yí: tɔ minjów, tɔ məshí, tɔ omínyɔŋú nə okósól, nə nyawɔngú, nə bwān, ija təd, a bwəma námə nə cúwúlí cínwɔng, ná ndéé a ka bá kə cugə kandugə kandugə cug í zág yíid. ³¹Bósól ncúlyá buud bwə tál shwóg wá, bwə bá tów mpúsə, bawɔng bwə tál mpúsə wá, bwə bá tów shwóg.»

Yésus má jaaw ja álélə ná a bá yə, a mú gwúm

(Mat 20.17-19; Luk 18.31-34)

³²Bwə á ka ngə bád kə Yurúsəlem, Yésus tál shwóg, ompwín bé bwə ngə bɛ nyə mpúsə, mílām mí kál bwo gwōw nə ifwaas. Tɔ buud bwə á ngə bɛ bwo wá, bwə á ngə námə bɛemb. Yésus mú ŋwa *ompwín wúm nə óbá bé, a wú nə bwo búúd dí, bánón kə ngə kyey koogú, a mú ngə jaaw bwo ísá í bá zə sɛy nə nyə yí. ³³Nyə ná: «Dugá, sə ngələ bád kə Yurúsəlem óga; mpugá ná *Mwān mə Múúd mə zə kə kaanz məbwə mə mílúlúú myá ofada nə *Oyíiguli ó mæcɛɛ. Bwə é cɛɛlə nyə shwi, bwə mú kɛenzh nyə məbwə mə íkúl ishúsúd. ³⁴Bwə wə bwə bá cágúlə nyə, bwə sey nyə mæntənd mpwóombú, bwə fyámusə nyə milwón, bwə mú gwú nyə. Nji nyə bá gwúm shwɔŋ dí jwōw álélə.»

Zə jí fwó múúd

(Mat 20.20-28)

³⁵Nə ndéé, Zhāk bá Yuánes, bwān ó Zhébedé, bwə mú zə shísh wə Yésus, zə ci nə nyə ná: «Yíiguli, sə mə téég wo məbwə, ság sə sá sə é jí wo yí.» ³⁶A músə jí bwo ná: «Bí mə jii ná mə sáág bí jí?» ³⁷Bwə mú bɛsa ná: «Yág sə wáda ná sə bāg ji wo, nyíga mbwə mækósól, nyíga mbwə mæncwúm ja wó bá kə ji

¹⁹10:19 MmN 20.12-16; Mbá 24.14 ²⁰10:21 Mat 19.21 ²¹10:22 Sôm 62.11

²²10:27 Mat 19.26 ²³10:29 Mat 10.37 ²⁴10:31 Mat 19.30 ²⁵10:32 8.31

²⁶10:34 15.15-20

wódf jiya gúmád yí.» ³⁸Yésus mú bęsa ná: «Bí ampúyé sâ bí ngə jii yí. Ye bi bí nă ģkul ģgul bálá má é ģgul yí, ģkí ná bí duwan nduwán má é duwan yí?» ³⁹Wbó ná: «Haaw. Sâ bí nă ģkul ģgul.» Yésus nă bwo ná: «Bálá má ză ģgul yí, bí é ģgul gwo, tă nduwán má ză duwan yí, bí é duwan námă wo.» ⁴⁰Nji, kómb á ná bi jíg mă nyíga mbwə mənəwūm nyíga mbwə məkóól, mă dí jí nă ģkul ģwa wúni cígúlá, ijiya byəģģg bísə shú búúd í á bwey kwəmusəw wá.» ⁴¹Ja bóól *ómpwíin wūm bwə á gwág ntó yí, bwə a gwág Zhâk bá Yuánes bôw. ⁴²Yésus mú jôw bwo, lás nă bwo ná: «Ŋgaá bi mă mpú ná buud bwə ngə wúmă nă jiya tőwe shwóg íkúl ishús dí wá bwə ngə ntəģģg iĵwūga byán, ofwó búúd bwə ngə lwóya nji mpəl. ⁴³Í ajáláyé nă bə ntó bí bān dí. Nyəģģg yēsh mă céél bə fwó múúd gwoģģg jín dí yé, yídag sēy nă bóól. ⁴⁴Nyəģģg mă céél tōw bí shwóg yé, bág bóólúgá lwaá. ⁴⁵Sâ jəģģgú wə jísə ná *Mwān mă Múúd nyəmėfwó nyə a shígé zə ná bwə séyúg nă nyə. Nyə á yida zə sēy nă buud, a yána námă cūg jé shú ná ncúlyá buud bwə bág ofulí*.»

Yésus mă bēny Bartimē míš

(Mat 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶Ntő, Yésus bānģ ģmpwíin bé bwə mú kə kumə Zheríko. Bwə mú ngə lə ģg-wála wəģģgú; buud bwə á ngə bę bwo áncuncuma. Ŋgwól áncím-ncím nyə á bə zhíí dí koogú, a ngə gwáámă buud isâ. Muud wəģģgú nyə á bə nă jínă ná Bartimē, mwān mă Timē. ⁴⁷Nyə mú gwág ná Yésus á Nazarēt wə ngə cə éne. Ntő nyə mú tééd ģgólə kím ná: «Yésus, mwān mă *Dávid, bwíģgúg mă ná ģkwonģú.»

⁴⁸Nji buud bwə mú ngə ģkáánd nă nyə. Tă ntó nyə mú mpu bēn kál gwōw ná: «Yé Mwān mă Dávid, bwíģgúg mă ná ģkwonģú.» ⁴⁹Yésus mú shigula. Nyə ná buud ná: «Jōwúgá mă nyə.» Bwə músə jōw áncím-ncím. Bwə nă nyə ná: «Səlģg lâm shí! Tőwúg! A ngə jōw wo.» ⁵⁰Muud éne mú wusə kúúd jé koogú. A mú bumb, leel kə wə Yésus. ⁵¹Yésus mú ci nă nyə ná: «Wó jii ná mă sáág wo ji?» Áncím-ncím mú bęsa ná: «Ye yíģuli, ság ná mă kwóg dúgya.» ⁵²Yésus nă nyə ná: «Kaág mpwogé, wo má *dúg cūg nacé búgə gwô.» Cé nă cé, míš mă mú nyingə dúgya nyə. A músə bę nyə.

Yésus mă nyíi Yurúsəlem

(Mat 21.1-11; Luk

19.28-40; Yuá 12.12-16)

11 Ja bwə á ngə shísh kúnă-kúnă nă Yurúsəlem yí, bwə á kə wóós ģgeé Betufazhe, *Mbún wəolivyé dí. Yésus mú lwām *ómpwíin óbá. ²Nyə nă bwo ná: «Kəgá na dănd á shwóg níid. Í é bə, bí kă námă jé, bi kwey cwə jakáás cęģlá, í njúl ná tă muud kú fwo bwele kəwa nyə kwonģud. Bí ó ciny gwo, zə mă nă gwo. ³Ŋkí muud mă jí bí ná nacé jí bí ngə ciny gwo yí, bí bęsa nă nyə ná: “Cwámă wə ngə jii gwo.” Muud wəģģgú nyə é leel námă bíd ná bi zăg nă gwo.» ⁴Ompwíin bwə mú kə, bwə mú kə kwey cwə jakáás cęģlá kúnă-kúnă nă wúl mpumbé, njwón dí koogú. Bwə mú ciny gwo. ⁵Bóólúgá búúd bwə á bə cínģģg wá, bwə mú jí bwo ná: «Jí bí ngə sá ní? Bí mă ciny cwə jakáás ní nacé ji?» ⁶Bwə músə bęsa mbíi Yésus nyə ámə jaaw bwo yí. Buud bəģģg bwə mú bíd ná bwə kəg nă ndí.

*10:45 Bwə á du jónă ģkúmba tâģ shú ná ģkúmba kwám í bág fulí. Tâģ nyəģģg wə Yésus nyə á jónă nă cūg jé shú búúd bēsh yí.

†10:38 Mat 26.39; Mak 14.36; Luk 12.50; 22.42; Yuá 18.11

†10:39 Mís 12.2 †10:43 9.35; Mat 23.11; Luk 9.48 †10:45 Mat 20.28

†10:47 Mat 20.30-31 †10:52 Mat 9.22

⁷ Bwó mú zə Yésus nə cwə jakáás, bwó ngə yíl mikáándə myán ngə jeel gwo kwoŋəd. Yésus músə ji gwōw. ^{8b} Ncúlyá buud bwó mú ngə taalə mikáándə myán zhíí nə zhíí, bóól bwó ngə búgə məm-púnzə mə ílíí məkooğú ngə zə taalə zhíí. ^{9c} Shwíínzhá buud bwó á ngə kə Yésus shwóg wá nə bəwə ngə bwó á ngə bə mpúsə wá bwó á ngə wá ngwa nó: «Hosána! Gúmá í bəg nə nyəwə ngə zə jínə mə Cwámba dí yé. ^{10d} Gúmá í bəg nə ijwúga í ngə zə yí, ijwúga í Dá *Dávid! Hosána joŋ lə gwōw dí cwū!»

¹¹ Ja Yésus nyə á kumə Yurúsəlem yí, nyə á kə nyíi *Luŋ mə Zembí, a músə kənd mísh Luŋ dēshəd. Nda í á bə mpwó-kugú shí ná, a mú cúwo tóón, nyingə kə nə ompwíín bə wúm nə óbá Betaní.

Yésus mə shwó líí figyē

(Mat 21.18-19)

¹² Mán məlēm, bwó mú wú Betaní. Yésus mú ka gwág zha. ^{13e} A mú dúg shug lú *figyē shwóg-shwóg í njúl nə ŋkudə. A mú kə dúg nə ka nyə é kwey mpumə cínəwə. Nji, ja á mə kə wóós líí dí shí yí, a mú kwey nji ikáá nə ikáá, nəcé í a shígé fwo bə baan lə mpúmá. ¹⁴ A músə ci nə figyē ná: «Muud nyə abúlé ná bá bwele də təw bumə gwō.» Nyə á ngə lás ntó, *ompwíín bə bwó ngə gwág.

Yésus mə wííng búúd ó míkus Luŋ mə Zembí

(Mat 21.12-17; Luk 19.45-48; Yuá 2.13-16)

¹⁵ Bwó mú nyingə jé Yurúsəlem. Ná ndéé, Yésus mú kə nyíi *Luŋ mə Zembí, a mú kə wííng búúd bwó á ngə sá mikus cínəwə wá. A shín lwág ítəwəli í búúd

bwó á ngə sá icénd í *mwaanē wá, nə ishíya í bəwə ngə bwó á ngə kusha məfaf wá. ¹⁶ A ban nə muud kú ná líína nə mbag Luŋ mə Zembí dí cwū. ^{17f} A mú ka zə yə bwo njííngúlá, nyə nó: Ŋgaá jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: «Bwó bá də jów njów wám nó: “njów məjəgula á ikúl nə ilwoŋ byēsh?” Ká bí bāŋ mə yida sá ná í bəg daage lú íjúwāl.»

^{18g} Milúlúú myá ofada nə *Oyínguli ó məcéxə bwó mú gwág sóólúgú wəwəngá. Bwó mú ngə sə məzhíí ná bwó gwú Yésus, nji bwó á ka ngə fúndə nəcé njííngúlá yé á ngə bul nyíi buud mílámád, buud ngə bul káam. ¹⁹ Mpwó-kugú shí, Yésus bəwəwə *ompwíín bə bwó músə wú ngwəla.

Njííngúlá búgə nə dúlə sá məjəgula

(Mat 21.20-22)

²⁰ Mán məlēm, bwó mú nyingə kə ngwəla, bwó mú dúg líí *figyē, í mə shín shwáás kə jé míkəplád. ²¹ Pyēr mú zə tédəga sá Yésus nyə ámə sá yí, a mú ci nə Yésus ná: «*Rabi! dúgí! Figyē wó ámə shwó yé mə shwáás.» ²² Yésus mú ntág ci nə bwo ná: «Búgúlágá Zembí! ^{23h} Búbólé, mə jaaw bí nó, ŋkí muud mə ci nə mbəŋ ga nó: “Túwəg na, wo kəg juwa mán”, a ká bə nə lám búgə, kú ngə sá məshwán, í bóle sýy nda nyə ámə ci nó. ²⁴ⁱ Gwó wó mə jááw bí nó, sá jēsh bí mə bá gwáámb məjəgula dí yí, bəgá nə búgə nó bí mə bii, bí dúg í bó námə nda bí ámə gwáámb ná. ^{25j} Ja bí tál tətəlí ngə sá məjəgula yí, ŋkí muud mə tédəgá íwushí ngwól múúd nyə á wush nə nyə yí, a júúg muud wəwəngá. Ságá ntó, Sóóŋgú wén jísə gwōw yé júúg námə bí nə iwushí bín.» ^{26f} [Nji, ŋkí bí mə bə kú də juu bóól búúd í,

^f11:26 Míl mícilyá mí ayág mí cúgé nə mpánzə ní.

^b11:8 2Oj 9.13 ^c11:9 Sôm 118.26 ^d11:10 Sôm 148.1; Mat 20.30-31

^e11:13 Luk 13.6 ^f11:17 Iza 56.7; Zhe 7.11 ^g11:18 12.12; 14.1-2

^h11:23 Mat 17.20; Luk 17.6 ⁱ11:24 Mat 7.7; Luk 11.9

^j11:25 Mat 7.1; Luk 6.37

Sóóŋgú wán jísá gwów yé kú námá dɔ juu bí nà mǎbǔw bí má dɔ sá má.]

Ŋkul ijwúga mǎ Yésus í ngə wú ngow

(Mat 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Bwǎ mú zə jé Yurásəlem. Yésus mú kə ngə kyey *Lun mǎ Zembí dí cwú ná ndéé, milúlúú myǎ ofada nǎ *Oyígúli ǎ mǎcéɛ nǎ ocúmbá buud bwǎ mú kə nyǎdí. ²⁸ Bwǎ mú jí nyǎ ná: «Nyáyé ŋkul wó ngǎ sá ísǎ íni nǎ ndí yí? Zǎ nyǎ áma yǎ wə ŋkul ná wə zǎg ngǎ sá byo?» ²⁹ A músə bǎsa nǎ bwo ná: «Mǎ zǎ námǎ fwo jí bí njígá. Bí mǎ kǎ bǎsa, mǎ mú jaaw bí ŋkul mǎ ngǎ sá misǎǎlúgú míga nǎ ndí yí. ³⁰ Nduwán Yuánes nyǎ á ngə duu buud yí, í á bə nǎ nyáyé ŋkú? Ye ŋkul á gwów wǎ Zembí, ye ŋkul á buud? Bǎsagá mǎ.» ³¹ Bwǎ mú tǎduga ná: «Ŋkí sǎ mǎ ci ná “gwów”, nyǎ e jí sǎ ná: “Kǎ nǎcé jí bí a shígé *búgula nyǎ yí?” ³² Kǎ sǎ mǎ kǎ mǎel ci ná í á bə ŋkul á buud íí, ŋkwéé sǎ! Buud bǎsh bwǎ ngə magulǎ ná Yuánes nyǎ á bə *muud micúndǎ.» ³³ Bwǎ mú bǎsa nǎ Yésus ná: «Sǎ ampúyé.» Yésus mú ci nǎ bwo ná: «Mǎ ajááwé námǎ bí ŋkul mǎ ngǎ sá misǎǎlúgú míga nǎ ndí yí.»

Kanda ósǎǎl ǎ mǎsǎal ǎ abúbǔw

(Mat 21.33-46; Luk 20.9-19)

12 ¹ Nyǎ á ka zə kǎnd milúlúú myǎ ofada nǎ *Ŋnkumǎ ǎ mǎcéɛ nǎ ocúmbá buud ǎni kanda. Nyǎ nǎ bwo ná: «Ŋgwǎl múúd nyǎ á sǎ fambǎ *vǎnyǎ, wǎ gwo lungula dí. A fáág bíí dúlǎ bá nyáam mpúmǎ, a lwǎ cwámbǎ ísǎndǎlé, a mú yǎ búúú fambǎ jǎɔng mǎcéé. A músə kə njǎɔndɔd. ² Fwǎla lú mǎmwaágulǎ dí, nyǎ á kǎnd ngwǎl sǎǎl mǎsǎal yé ná a kǎg ŋwa nyǎ dé kǎw lǎ mpúmǎ búúú bwǎ á

lúg nǎ fambǎ wǎ dí. ³ Nji buud bǎɔngú, bwǎ mú yida bii sǎǎl mǎsǎal wǎɔngú, dangulǎ nǎ ndéé nyǎng nyǎ mǎbwǎ mǎbwǎ. ⁴ Muud fambǎ mú nyǎng kǎnd ngwǎl sǎǎl mǎsǎal yé. Bwǎ mú wǎ nyǎ fǎŋ lúúú, séémbuli námǎ nyǎ nǎ mǎlwíy. ⁵ Muud fambǎ nyǎ á nyǎng kǎnd muud shús. Bwǎ mú kə gwú nyǎŋ. Nyǎ mú nyǎng kǎnd bǎǎl ŋkí bulya, bwǎ mú námǎ sǎ bwo nda bǎɔng wǎ ashúshwóógú: bwǎ cú búga, bwǎ gwú búga. ⁶ ^m Muud fambǎ nyǎ á ka bə nǎ mwǎn yé nyǎ á dɔ bul dɔ cǎel yé. A mú ka zə jǎna kǎnd mwǎn yé wǎɔng búúú bǎɔng dí, nyǎ ngǎ tǎduga ná gúl ja, buud ǎni bwǎ é gwǎɔ nyǎ ná mwǎn yé. ⁷ Kǎ, ja búúú bwǎ á lúg nǎ fambǎ wǎ bwǎ á dúg mwǎn éne yí, bwǎ á ngə ci bwǎmé nǎ bwǎmé ná: “Dugá! Muud mǎ bá lúg nǎ lúgí ǎni. Shé gwúgá nyǎ, shé bǎg lúg nǎ lúgí jé.” ⁸ Bwǎ mú zə bíí nyǎ, gwú nyǎ ná ndéé wusə ncǎ fambǎ.» ⁹ Yésus mú jí milúlúú myǎ ofada nǎ Ŋnkumǎ ǎ mǎcéɛ nǎ ocúmbá buud ǎni ná: «Nda bí, bí mǎ dúg nǎ muud fambǎ mǎ bá zə sǎ jí? Mǎ mǎ dúg nǎ a bá zə, zə gwú búúú bwǎ á lúg nǎ fambǎ wǎ, a mú yǎ búúú óshús fambǎ jé. ¹⁰ ⁿ Bí afwóyé bwele lǎ mícilyǎ mí Kǎlaad Zembí dí ná: Kwóógú ólwǎye bwǎ á myaas yí, dwó wǎ í mǎ bə kwóógú lú lúmuga^s.

¹¹ Cwǎmba sǎǎlúgú yé wǎ ni.

Jísə *sǎ mímǎbúgú sǎdí mǎshúú íí?»

¹² ^o Milúlúú myǎ ofada bǎnǎŋ *Ŋnkumǎ ǎ mǎcéɛ nǎ ocúmbá buud ǎni bwǎ mú tééd ngǎlé sǎ mǎzhíí ná bwǎ bíí nyǎ, nǎcé bwǎ á mpu ná lǎsú wǎŋ wǎ Yésus nyǎ á ngə lǎs kanda ní. Nji, nda bwǎ á ngə fúnda mǎŋkúmbə mǎ búúú ná, bwǎ mú béégýa nǎ nyǎ, bwǎ mú kyey.

§12:10 kwóógú lú lúmuga: Í á dɔ bə kwóógú bwǎ á dɔ tééd jil mǎndǎlúú yí, dwó wǎ bwǎ á dɔ bǎ ja bwǎ lúm mǎnyung mǎ njów yí.

^k11:32 Mat 14.5

^l12:1 Iza 5.1-2

^m12:6 1.11

ⁿ12:10 Sǎm 118.22-23

^o12:12 11.18

Mwaanê tóya mó Káázel

(Mat 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Bwó mú ka ɲwa bǝ́ǝ́l *Ofarizyɛ̃ɲ na bǝ́ǝ́l búúð wá gwoonɲ í á ðu ságusə ijwúga í Herod yí, bwó mú kənd bwo nyédí ná bwó kág bwówulə nyə, ná ka nyé é biil ná iciyá byé. ¹⁴ Ja bwó mó jé nyédí yí, bwó mó ci ná né ná: «Yííguli! Sə ɲgə mpu ná wo ji búbálé muud. Wo ádé beemb sá bǝ́ǝ́l búúð bwó é ci yí, wo kú námá bə ná ifwaas ná mbií múúð wí ná ɲkul tów wo míshúð yí. Wo ɲgə jííguli sə cug á Zembí búbálé. Ntǝ, jaawug sə. Ye məcɛɣ mǝshé mó ɲgə magulə ná sə jónág tóya mǝ *Káázel, ye mó aɲɣé ná magulə? Ye sə dúg jóna, ye sə nda ðu jóna?» ¹⁵ Ká, nyə á bwey mpu kwába jáɲ jəonɲ, a mú ci ná bwo ná: «Bí mǝ zə bwówulə mǝ nəcə jí? Zəgá ná mǝ ná saɲ *danarí**, mǝ dúgúg.» ¹⁶ Bwó mú zə nyə ná wo. A mú jí bwo ná: «Zə jí ná vuguli mpwoombú ná jíná bwó á lúlə wa ga?» Bwó ná né ná: «Jísə Káázel.» ¹⁷ Pǝ mú ka ci ná bwo ná: «Yéǵá Káázel isá í Káázel, bí yə Zembí isá í Zembí.» Bwó mú bul káam mpɛsá nyé nyəonɲgú.

Gwúumálə búúð bwó bá gwúm yí

(Mat 22.23-33; Luk 20.27-38)

¹⁸ q*Osadwisyɛ̃ɲ, buud bwó ðu ci ná mimbimbə mí ábúle gwúm mǝshwonɲ dí wá, bwó á ka zə wə Yésus, zə jí nyə ná: ¹⁹ r«Yííguli! Moyíz nyə á yə sə cɛɣ ná: “ɲkí muud mǝ yə kundú, mínyəonɲ yé mǝ jəlá ná shúgula ná kúsə yé, a byág nyəonɲ mǝ yə yé mpwonɲ buud.” ²⁰ Bǝ́ǝ́l ómínyəonɲ bwó á byél wa zəɲgbá, budúm ná budúm. Acúmbá mú bá múdá, a mú yə kú ná mwán. ²¹ Nyəonɲ nyə á bə ná nyə yé, mú bá kúsə acúmbá nyə á lúgə

yí, a mú námá yə kú ná mwán. Mbií ɲg-wúð ná álél, ²² ná bǝ́ǝ́l óntombú bə bəsh, kə jé mwán á məzhúgúlá. Bəsh, bwó á bá mudá ɲgwúð wəonɲgú, bəsh shín yə, bwó kú lúgə mwán. Mpúsə wáɲ, mudá wəonɲ mú námá zə yə. ²³ Ja búúð bwó bá gwúm yí, nyáyé mǝ bá ɲwa mudá? ɲgaá ná bəsh bwó á shí bə ógwúm bə?»

²⁴ Yésus mú bəsa ná bwo ná: «ɲgaá bí mǝ kwab, nəcə bí ampúyé sá Kálaad Zembí ɲgə ci yí, bí kú námá mpu mpífə mó Zembí. ²⁵ Ja búúð bwó bá gwúm mǝshwonɲ dí yí, budúm bwó ábúlé ná bá búdá, budá nda ná kə mǝbáád. Bwó bá ji nda *wəéɲgəles sə Zembí bwó ɲjúl jon dí ná. ²⁶ sKǝ́ǝ́mb á mimbimbə bálə gwúm mǝshwonɲ dí, ɲgaá ná Kálaad məcɛɣ mó Moyíz dí, bí mǝ ðu lú kúl í ɲgə lwágulə nda nyə á kwey ɲgwiile ɲkaɲ dí yí. ɲgaá Zembí nyə á ci ná nyə ná: “Mǝ ji Zembí mó *Aburaham, Zembí mó *Izaag, Zembí mó *Yákwb.” ²⁷ Ntǝ jí ná Zembí cugé Zembí mimbimbə, a ji yidá bə Zembí á buud bwó ɲgə cugə wá. Bí ɲgə jág bul kwab.»

Cɛɣ í ntə məcɛɣ mǝsh yí

(Mat 22.34-40; Luk 10.25-28)

²⁸ ɲgwól Yííguli məcɛɣ nyə á ɲgə gwág nda bwó á ɲgə jí nyə mínjígá ná. Nda nyə á dúg ná Yésus ɲgə mpu bəsa ná, a mú zə jí nyə ná: «Məcɛɣ míshé mǝsh dí, dáyé í tál mǝ́ǝ́l mǝsh shwóg?» ²⁹ tYésus mú bəsa ná nyə ná: «Cɛɣ í tál mǝ́ǝ́l mǝsh shwóg yí, dí ná:

Gwágúlóg, Izurəyél! Zembí wúsá, Cwámba, jísə Zembí ɲji nyəmɛfwó.

³⁰ Wó jəlá ná cɛl Zembí wə Cwámba ná lâm wə wəsh, ná *shíshim wə wəsh, ná lúú wə wəsh, ná ɲkul nywó nyəsh!»

** 12:15 *danarí*: Í á bə mwaanê á Rom, bwó á ðu jóna tóya ná ndí yí, wo je dúg Mat 22.18-21 dí.

p12:17 Rom 13.7

q12:18 Luk 20.27

r12:19 Mbá 25.5-6; Mət 38.8

s12:26 MmN 3.2, 6

t12:29 Mbá 6.4-5

³¹ uYésus mú nyingə ci ná: «Cɛɛ ábeê dúsə nǎ:

Wo cɛɛl múúd yêsh jísə wo kúnǎ-kúnə yé nda woméfwó.

Kú nǎ tɔɔ cɛɛ í ntǎ mǎni.»

³² vYíguli mǎcɛɛ ntǎg nǎ nyə nǎ: «Haaw! Wo mǎ mpu lǎs! Sǎ wó ngǎ ci yí, jísə tǎtǎlǐ. Zembǐ jísə nǐ ngwúd, kú nǎ ngwólúgǎ shús mpúsə nyə. ³³ wMuud mǎ jǎlá nǎ wǎ lám yé wêsh wǎ Zembǐ, a cɛɛl nyə nǎ fug nyé nyêsh, nǎ ŋkul nyé nyêsh. A jǎlá nǎ cɛɛl nǎmǎ muud jǐ nyə kúnǎ-kúnə yé nda nyəméfwó. Ntǎ wǎ jísə mpwogé, cǎ jǐgálúǎ Zembǐ ocúdú nǎ sǎlá nyə mǎsǎl *mǎtúnuga mêsh.» ³⁴ xNda Yésus nyə á dǎg nǎ nyə á mpu bɛsa nǎ nyə nǎ, a mú ci nǎ nyə nǎ: «Í abúlé ná gwaa nǎ wo nǎ, wo nyíig Faan mǎ Zembǐ dǐ.» Nǎ ndeé, tɔɔ muud nyə a shígé ná nyingə jí Yésus njígá.

Mesǐ bá Dávid

(Mat 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ yNtǎ, nda Yésus nyə á ngə jíguli buud *Luŋ mǎ Zembǐ dǐ nǎ, nyə a jí bwo nǎ: «Wáyé mbii *Oyíguli ǎ mǎcɛɛ bí nǎ ŋkul ci nǎ *Křist jǐ Mwǎn mǎ *Dávid yí? ³⁶ zŊgaá *Dávid, nyəméfwó, nǎ ŋkul mǎ ŋkɛŋkɛ Shíshim, mǎ ci nǎ:

Cwámǎ†† nyə á ci nǎ Cwámǎ wǎm nǎ: “Jig shǐ wa mǎdí mbwǎ mǎncwǐm, kǎ wǎsǎ ja mǎ é culushi mǐzhǐzhǐ myǎ, wo nyaál myo nǎ mǎkuú yí!”

³⁷ Dávid nyəméfwó nyə á jǔw *Křist nǎ Cwámǎ. Kǎ nyə é ka bǎ Dávid mwǎn na ntudele?» Buud bwǎ á bǎ áncuncuma wǎ bwǎ á bul gwág mǎshusug nǎ lǎsú yé.

Yésus mǎ kéwǎlí búud

(Mat 23.1-12; Luk 20.45-47)

³⁸ aNǎ ndeé, a mú kǎ shwóg nǎ jígúǎlǎ búúd. Nyə nǎ bwo nǎ: «Bǐ ɔ kǎálúgǎ nǎ Oyíguli ǎ mǎcɛɛ! Bwǎ cɛɛl dǎlá mǎɛla nǎ ŋwǎɔla ŋwǎɔla íjud, nǎ dǎlá sǎ nǎ buud bwǎ dǎg bǎda bwo mǎbǎdǎ mǎ gúmǎ mǎŋkúmbǎ mǎ búúd dǐ. ³⁹ Bwǎ cɛɛl nǎmǎ kǎ dǎ jǐ nǐ íjiya yǎ shwóg ja búsǎ *mǎmpǎanzǎ mǎ mǐnjígúǎlá mǎ *Oyúden dǐ yí; bwǎ cɛɛl nǎmǎ dǎ kǎ jǐ nǐ lúú tǎwǎli dǐ ja bwǎ dǎ kǎ ídǐna dǐ yí. ⁴⁰ Bwǎ déég mǐkúsǎ mǐ búdá isǎ byǎŋ byêsh. Bwǎ nyingə dǎ sǎ ígwaa-gwaa í mǎjǎgula, lwóyǎlá nǎ búsǎ ijǎǎ í búúd. Intǎgúǎlǐ byǎŋ í bá bǎ ŋkǐ jǎg bul nyaan.»

Yána mǎ kúsǎ múdá

(Luk 21.1-4)

⁴¹ bYésus nyə á ka kǎ jǐ nǎ bɛendyǎ nǎ jaadǎ máyǎna mǎ *Mpǎanzǎ Zembǐ, a ka ngə dǎg nda búúd bwǎ á ngə wǎ máyǎna nǎ. Ofwó búúd bwǎ á ngə wǎ ŋkǐ bulya. ⁴² Nǐ wúl mbúbúwǎ kúsǎ múdá, í á zǎ wǎ isusǎŋ íbǎ, tǎŋ á búbaalé ífǎda. ⁴³ Yésus mú jǔw *ompwǐn bǎ, nyə nǎ bwo nǎ: «Búbǎlé, mǎ jaaw bí nǎ, mbúbúwǎ kúsǎ múdá nǐ mǎ wǎ máyǎna cǎ buud bêsh bwǎ á mǎ ngə wǎ wǎ. ⁴⁴ cNǎcé buud bêsh bwǎ á mǎ ngə wǎ ǎni, bwǎ á mǎ ngə ŋwa mǎmpuga mǎ byɔɔg dǎŋúd. Kǎ nye, a njúl mbúbúwǎ, nyə á mǎ wǎ bímbǐ dêsh nyə á mǎ bǎ nǎ ndǐ yí, bímbǐ dêsh í á mǎ bǎ nǎ nyə é ngə cugə nǎ ndǐ yí.»

Məshíné mǎ shǐ

(Mat 24.1-14; Luk 21.5-17)

13 Nda Yésus nyə á ngə cúwo wú *Luŋ mǎ Zembǐ nǎ, ngwól *mp-

††12:36 Wa, jínǎ lǎ Cwámǎ dúsə “Yawé”, mbii í ngə wú Sǎm 110.1 dǐ yí.

u12:31 Lǎv 19.18; Mat 22.39 v12:32 Luk 20.39

w12:33 1Sa 15.22; Ozê 6.6 x12:34 Mat 22.46; Luk 20.40

y12:35 Mat 20.30-31 z12:36 Mat 22.44 a12:38 Luk 11.43

b12:41 2Oj 12.10 c12:44 2Kr 8.12

wíin yé mú ci nà né ná: «Yííguli, fwoḡ dúḡ jɔjɔ mǎkwóóḡú mǎni, nà mǎma lwɔ́yá ni!» ^{2d}Yésus nyə á ka bɛsa nà né ná: «Nə jɔjɔ mǎkwóóḡú nà mǎma lwɔ́yá wó dúḡ ni, tɔ́w kwóóḡú ḡḡwúd í ábúlé ny-ḡḡə lúḡ í mbéd na dúlúḡá dí ḡwɔ́w, mǎsh mǎ bá shugula shí.»

³Yésus mú ka kə *Mbúḡ wǎolivyé dí, kə ji shí, ḡḡó dúḡ kɔ́mb Luḡ mǎ Zembí. Pyêr, Zhâk, Yuánes nà André, bǎnɔḡ bwǎ á bə bwǎmǎfwo wá, bwǎ mú ci nà nyə ná ⁴«Jaawug sâ, isâ íni í bá bə jáyé ja? Jí í bá ka lwágulə sá nà isâ byɔɔḡḡ í wál bá ḡḡə zə bwəma yí.» ⁵Yésus mú ka ci nà bwo ná: «Bí ɔ́ bey nà buud bwǎ bǎḡ shiig bí. ⁶Nəcə buud ḡkí bulya bwǎ bá dɔ́ zə nà jínə dām; nyāḡ wǎ́s, nyə ná: “Mə wə *Kříst”. Bwǎ bá kənd zhwog buud jugú. ⁷Bi mə bá dɔ́ ḡwág mǎlǎḡ mǎ mǎ́mb, bí kú bá dɔ́ kənd mǎlám ḡwɔ́w; í bá jii nà isâ íni í bǎḡ. Nji tɛem bə ntɔ́, í ábúlé fwo bə mǎshíné mǎ shí. ⁸Ḡúl lwoḡ í bá lúmbuli nà ḡúl, dúl faan lúmbuli nà dúl. Shí í bá nǎmǎ dɔ́ ntaḡusa bíl íkúlúd, zha á ifií mpu í bá bə. Isâ íni byêsh í bá ná bə nji mǎtǎédúlé mǎ mǎ́cey mǎ byéyí.

^{9f}«Bí ɔ́ dɔ́ bey. Bwǎ bá dɔ́ kusha nà bí mǎbwǎ mǎ osémbye ɔ́ mǎlǎ́súd, bwǎ dɔ́ fyámusə bí mǎlwón *mǎmpáánzə mǎ mǎ́njíḡúlá mǎ *Oyúden dí. Bi mə bá dɔ́ kaa mǎsh mǎ búúd ɔ́ anǎni nà ojwú ɔ́ lɔ́m dí ná, bí kǎḡ bwaagulə sâ bí mǎ mpú shú jínə dām yí. ¹⁰Í fwo tǎéd jii nà bwǎ cúndǎḡ Jɔjɔ Kéél íkúl nà ilwoḡ byêsh dí. ¹¹ḡJa bwǎ bá dɔ́ kusha nà bí yí, bí kú bá dɔ́ bwey yáḡuwo íciyá í kɔ́d. Bí ɔ́ bá dɔ́ lás sâ í é bá dɔ́ jé bí cé ɔ́ɔḡḡúd nà bí lásúḡ yí; nəcə bí dí mǎ bá dɔ́ lás, í bá dɔ́ bə ḡkǎḡḡkǎ Shíshim. ^{12h}Mínyɔḡú

mǎ bá kusha nà mínyɔḡú yé nà bwǎ kǎḡ ḡwú nyə. Sǎ́ḡḡú mǎ bá kusha nà mwān; bwān bwǎ lúmbuli nà obyɔ́l, ḡḡə ḡwú bwo. ¹³ⁱBuud bǎsh bwǎ bá mpii bí nəcə jínə dām. Nji, muud mǎ bá jisɔ́w kə wǎ́s mǎshínéd yé, a bá cugə.»

Incwaw í ntug í bá bə

(Mat 24.15-31; Luk 21.20-28; 17.22-23)

^{14j}«Ja bí mǎ bá dúḡ ájəḡḡkúḡḡwə mǎ kə ḡwa jiya kúl í búl bə ci yí, muud ḡḡó lǎ́ cilyá ga yé, kǎ mpú ḡwág! Ja bí mǎ bá dúḡ isâ byɔɔḡḡ yí, buud bwǎ bá bə Yudéa wá, bwǎ bǎḡ fúndə, kə mǎ́mbúḡúd! ^{15k}Muud mǎ bá bə kwáminé yé kú bá shulə nà a kǎ ḡjɔ́w kə ḡwa sâ. ¹⁶Nyɔɔḡḡ mǎ bá bə fambə yé, kú ná kwo kə kwáádə nà a kǎ ḡwa kúúd. ¹⁷ḡkwéé budá bwǎ bá bə nà mǎbum, nà bɔ́ɔḡḡ bwǎ bá ḡḡə nyééḡḡ bwān mwɔ́w mɔ́ḡḡ dí wá! Bwǎ bá bul ḡkúḡkwɔḡ. ¹⁸Jəḡulagá nà Zembí nà isâ íni í kú bá wǎ́s bí ḡkwánú. ^{19l}Nəcə *incwaw í ntug í bá bə mwɔ́w mɔ́ḡḡ dí mbií í ab-wélé bə té Zembí nyə á té ḡwɔ́w nà shí yí. Bíl í ábúlé kwo bə mbií wɔ́ḡḡ. ²⁰Í á mbəm bə Cwámba kú cunal mwɔ́w mǎ incwaw í ntug mɔ́ḡḡḡ, tɔ́w muud kú faam. Nji, a bá cunal mwɔ́w mɔ́ḡḡḡ shú buud nyə á fǎ́esh nà bwǎ bǎḡ bǎ́ wá. ^{21m}Ntɔ́, ḡkí ḡḡwǎ́l múúd mǎ ci nà bí ná: “Dugá! Mesí ji wa”, ḡkí ná: “a jisə wá”, kúḡá *magulə. ²²ⁿOmesí ɔ́ mǎshiiḡá nà *buud ɔ́ mǎ́cúndə wǎ mǎshiiḡá bwǎ bá dɔ́ wǎ́s. Bwǎ bá dɔ́ sá *mǎshimbá nə *isâ í ntɔ́ búúd ḡkwón yí mbií wúsə nà ḡkí ḡúl sâ jí nà ḡkul bə ntɔ́, buud Zembí mǎ bwey fǎ́esh wá bwǎ bǎ́ bɔ́w-bɔ́w zhí. ²³Bi ɔ́ bey! Mə mǎ bwey jaaw bí isâ byêsh wə ni.

^d13:2 Luk 19.44 ^e13:8 2Ib 15.6; Iza 19.2 ^f13:9 Mat 10.17-22; Yuá 16.1-4

^g13:11 Luk 12.11-12 ^h13:12 Msh 7.6; Mat 10.35; Luk 12.52-53

ⁱ13:13 Yuá 15.21; Mbú 13.10 ^j13:14 Dan 9.27 ^k13:15 Luk 17.31

^l13:19 Dan 12.1; Mbú 7.14 ^m13:21 Luk 17.23-24 ⁿ13:22 Mat 24.24

²⁴«Má jaaw bí ná mwôw mawngû di, mwôw má incwaw í ntug mawng má ká námá shîn c̣j, jwôw í bá shila ná nk-wed kú ná kwo faan; nkwoond kú ná wéeshuli mánkenya; ²⁵wacén-cénî bwô bá du bí shí; isá byêsh bísá nā mpífá jon dí yí í bá kúngula. ²⁶Ja jwongû, bwô bá ka dóg *Mwân mā Múúd ngó cúwo jonud, a zág nā mpífá nā milwaná. ²⁷A bá ntî *wéengales bé bwô zā seeng búúd Zembî nyā á fēēsh wā ikómb in̄j byēsh, tééd bíl íjumá í shíd kē wóós bílúgád.»

Yuug á líí figyē

(Mat 24.32-44; Luk 21.29-33)

²⁸«Ŋwagá fug nā yuug bí má du dóg nā líí *figyē yí. Í du bā, ja mpúnzā nyē í mú ná bud-bud, mēncuug má agúg-wāan má ngó ḳj yí, bí mú mpu ná ompú bwô mú kúná-kúnā. ²⁹Ntō námá, ja bí má bá dóg isá byawng í ngó s̄y yí, mpugá ná z̄yē má *Mwân mā Múúd í mú kúná-kúnā, í mú cé máyíndē mā nyā. ³⁰«Búbálé, má jaaw bí ná, kala búúd ga í ábúlé c̣j isá íni byēsh kú fwo s̄y. ³¹Gwów nā shí í bá c̣j, nji iciyá byām kú c̣j.

³²«Shú s̄a í dúgyá nā jwôw nā wēla isá byawng í bá s̄y yí, kú nā muud mā mpú; tēem bā *wéengales bāsá wō Zembî wā bwô ampúyē; tēem bā Mwân nyā ampúyē; nji Sónngú wō má mpú. ³³Bí c̣ mpú ji nkasá! Nēcé bí ampúyē baan dawngá. ³⁴Í bá bā nda muud mā zā tī ná a ká njawnd dí, a lúgā njów búúd yē, a yē ósól ó māsáal nkul ngólē s̄a isá, nyā nā mbaagulé mbē ná a jíg nkasā. ³⁵Ntō, jigá nkasā! Bí ampúyē baan amádí njów má bá zā yí. A jī nā nkul zā mpwó-kugú, tō tām bulú, nkí ná ngwúm kúwó ashúsh-

wóógú, tō mán má lâm. ³⁶Sásúlágá ná a zág maseegya, zā kwey bí ígwád. ³⁷Sā má ngó jaaw bí ga, jísā shú buud bēsh. Jigá nkasá!»

Shwushwaga á shwi y mā Yésus

(Mat 26.1-13; Luk 22.1-2;

Yuá 11.45-53; 12.1-8)

14 ¹Nó ndéé, í á lúg mwôw móbá ná *Paska nā zān bwô á du dā ibuléd yā kú nā *lāvur yí í bwōmag. Milúlúú myā ofada nā *Oyíguli ó mácēg bwô á ngó s̄j mēzhíí ná bwô bii Yésus mákónjád, bwô gwú nyā. ²Nēcé bwô á ngó nyím-bula ná: «Shé ajóláyē nā bíi nyā baan lú zān, nkwanjá buud bwô á bá sá ícucu.» ³Yésus nyā á ka bā Betaní Shímun á zúzaamó dí njów. Ŋgwól múdá mbíd fúfuundú *alubátrā^{††} mú shísh wō Yésus. Fúfuundú jwong í á bā lwándúlá nā labínda álal-kus. Bwô du sá labínda jwongû nā miḳj̣ḷ mí nār^{¶¶}. Ná ndéé, bwô ngó dā, mudá wawngû mú búg fúfuundú lúú, shwu Yésus labínda lúúd.

⁴Bóólúgá búúd bwô á bā cínwng wá, bwô mú gwág bōw, bwô mú ngó lās mpádúgá nyān ná: «Wúga mbíi yúúdúgú wō jí?

⁵Í mbām jēla ná bwô kusha labínda ní odanarí mītēd milól, bwô kwínd mím-búmbúwá nā ndí.» Bwô mú bul jum múdá wawngû. ⁶Yésus mú cī nā bwo ná: «Bídúgá nyā ná shē! Jí bí ngó lúg nyā lâm ntāni yí? A má sá mā j̣j̣j̣ sósólúgá. ⁷Binōn mím-búmbúwá bí njul jwôw dēsh, bí bí nā nkul sá bwo mēnywa ja jēsh bí má cēel yí. Nji sēnōn bí sá ábúlé jī mwôw mēsh. ⁸Mudá éga má sá bimbí nyā amā kwag yí. Nyā má bwey gwáágulē mā labínda nyúúléd, shú mādulya mām. ⁹Búbálé, má jaaw bí ná, kúl jēsh bwô bá

^{††}14:3 *alubátrā*: Nyā á bā dúl váál kwóógú, bwô á du mē ifúfuundú í bwíl nā ndí yí.

^{¶¶}14:3 *nār*: Ḳj̣ḷ wawng í du mpā námá nda ntangā.

^o13:24 Mat 24.29 ^p13:26 Mat 24.30 ^q13:30 Mat 16.28 ^r13:32 Mis 1.7

^s13:33 14.42 ^t13:34 Mat 25.14-15; Luk 19.12-13 ^u14:1 11.18

^v14:3 Luk 7.37-38

cúndə Jɔɔ Kéel ga shí nyêsh dí yí, bwə bá námə də jaaw sâ múdá éga mə sá mə yí, buud də téduga nyə.»

Yúdas mə kusha nə Yésus

(Mat 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰Nó ndeé, Yúdas Iskariyôt, ngwól múúd á gwoong *ómpwín wúm nə óbá, músə kə dǵya nə milúlúú myā ofada ná a kə kusha bwo nə Yésus. ¹¹Nda bwə á gwág ntó ná, bwə mú gwág nywa. Bwə mú kaag ná bwə é yə nyə *mwaanê. Yúdas músə zə sǵ fwámé fwála á jí nə ŋkul sá ná bwə bííg Yésus yí.

Yésus bǎnɔŋ ompwín bé bwə sá Páska

(Mat 26.17-29; Luk 22.7-20; Yuá 13.21-30)

¹²w Jwôw lú *Páska *Oyúden í á ka jê. Jwôw dɔɔŋgú wə bwə á də cǵə ncwəmbə Páska, í njúl námə jwôw á shúshwóogú á zaŋ ibuléd yā kú nə *lǽvur yí. Ntó wə *ompwín ó Yésus bwə á zə jí nyə ná: «Jáyé kúl wó céél ná sǵ kǵ kwísha wo dína Páska yí?» ¹³Yésus mú lwām ompwín bé óbá, nyə nə bwo ná: «Kǵá ŋgwóla! Bí é bwəma nə ŋgwól múúd, a ŋgə ŋkény kǵágə məjúwó. Bǐ ó bɛ nyə! ¹⁴Njów nyə é kə nyí yí, bí ci nə amǵdí njów ná Yǵguli má ci ná wo lwóg sǵ kúl bǎnɔŋ ompwín bé bwə é də dína Páska yí. ¹⁵Nyə e lwágulə bí fúm ánúni njów á gwówúd, í njúl kwambulá. Cínɔŋg wə bí é kwísha shé zaŋ Páska yé.» ¹⁶Ompwín bwə mú kə jé ŋgwóla, kə kwey ísǵ byêsh mbií nyə á jaaw bwo yí. Bwə mú shín kwísha dína Páska.

¹⁷xJa kugú í a bii shí yí, bǎnɔŋ *buud ɔ lwámá bé wúm nə óbá bwə mú jê. ¹⁸yNtó, bwə ŋgə də, Yésus mú ci nə bwo ná: «Búbǵlé, mə jaaw bí ná, ŋgwól múúd

á na bídí, shénɔŋ ŋgə də wa yé, nyə é kusha nə mə.» ¹⁹Ompwín bwə mú gwág sǵ jɔɔŋgú cey láméd, bwə mú ŋgə jí nyə ŋgwúd ŋgwúd ná: «Ye jísə mə?» ²⁰Nyə mú bɛsa nə bwo ná: «Jísə ŋgwúd á bí buud wúm nə óbá, nyɔɔŋg sǵnǵ ŋgə juwo məbwə shúyá ŋgwúd dí yé. ²¹*Mwān mə Múúd nywáá, nyə é kə námə nda jísə bwey bə cilyá shú dé dí ná. Nji mǎn-tǵula nə múúd mə kéénzh nyə yé; í á yida nywá bul jəla ná muud wɔɔŋgú kú byél.»

²²Bwə ŋgə də ntáni, Yésus mú ŋwa buléd, yə Zembí cúnčesh ná ndeé, a mú fɛy buléd, yə ómpwín bé. Nyə nə bwo ná: «Ŋwagá, bí dǵg. Nyúul nyām wə ga.» ²³zMpúsə na, nyə mú ŋwa bálá wáan, yə Zembí akíba, nyə mú kala bwo. Bêsh bwə mú ŋgul. ²⁴aNyə mú ci nə bwo ná: «Mǵcií mām wə mǵni, mǵcií mǵ sǵ, mə zǵ shwi yí shí, zə cé búúd ŋkí bulya má. ²⁵Búbǵlé, mə jaaw bí ná, mə abúlé ná kwo ŋgul wáan ni, kə wǵs ja mə bá ŋgul ncuncumbə Faan mə Zembí dí yí.»

Pyêr nyə é kíílya Yésus

(Mat 26.30-35; Luk 22.33-34; Yuá 13.37-38)

²⁶bBwə mú ka sey Zembí isusa í gúmǵ ná ndeé bwə músə kyey kə *Mbǵn wǵo-livyé dí. ²⁷cYésus mú ci nə bwo ná: «Bǐ e lǵnguwo búgǵd nǵcé mə. Sǵ jɔɔŋgú wə jísə cilyá Kǵlaad Zembí dí yí ná: “Mə é nyífə mbaagulə itɔw, incwəmbə í sɔɔnz í mú shín ciima.” ²⁸dNji, ja mə bá gwúm yí, mə bá tééd kə Galilé, bí kə bá kwey mə nún.» ²⁹Pyêr mú ci nə né ná: «Tɛem bə ná bǵǵlǵgá bēsh bwə lǵnguwo búgǵd nǵcé wo, mɛɛ mə abúlé bwele lǵnguwo.» ³⁰eNtó wə Yésus mú ci nə né ná: «Búbǵlé, mə jaaw wo ná, wo e kíílya mə ija ílǵl búlu gaád, ŋgwúm kúwó kú fwo kwáág

^w14:12 MmN 12.1-14; MmN 12.15-20

^x14:17 Yuá 13.2, 21-30

^y14:18 Sôm

41.10

^z14:23 1Kr 10.16

^a14:24 Mat 26.28

^b14:26 Luk 22.39; Yuá 18.1

^c14:27 Zak 13.7; Mak 14.50-52; Yuá 16.32

^d14:28 16.7

^e14:30 14.72

ja ábeê.» ³¹Pyêr mú nyingə kə shwóg, mpu báasulə ná: «Tɛem bə ná í wóós ná shwə yág shwiý ɲgwúdú, mə kú bwele kíílya wo». Bóól *ómpwíín bēsh bwə mú námə ɲgə ci ntó.

Yésus mə jəgula nə Zembî Getsemane

(Mat 26.36-46; Luk 22.39-46)

³² Nə ndéé, Yésus bónɲə *ómpwíín bə bwə músə kumə kúl bwə dɛ jów ná Getsemane yí. A mú ci nə bwo ná: «Jigá wa shí, té mə kə sá məjəgula yí.» ³³ A músə jów Pyêr, nə Zhâk, nə Yuânes, bónɲə bwə mú kə kóómb shús. Yésus mú ɲgə bə kú ná gwáduga lám ná shɛɛ, mbɔɔm í ɲgə shwiý nyúúlúd. ³⁴ Nyə nə bwo ná: «Lám wúsə mə nə məcəy ki mə é yə. Jigá ɲkasə wa shí.» ³⁵ «A mú ɲwá shísh shwóg, kə wusə nyúúl shí mbúm-budí. A mú jəgula nə Zembî ná, ɲkí jí nə ɲkul bə ntó, a kəndug nyə baan lú məcəy nə ifwaas ni shwóg-shwóg.» ³⁶ Nyə ná: «Abba! Pupa! Sâ í ádé káád wo. Yílúg mə bálá məcəy ga! Tɛem bə ntó, í kú bə nda mə céél ná, ɲji nda wó céél ná!» ³⁷ Nyə mú wóol shí, zə kwey ómpwíín bə ólóól ígwád. Nyə nə Pyêr ná: «Shímun! Wo ɲgə bále kə gwád í? Wo cugé nə ɲkul jí ɲkasə tɔɔ ɲji wəla ɲgwúdú?» ³⁸ «Jigá ɲkasə, jəgula nə Zembî, bí bág kú biil məbwəbúlánúd. Lám wúsə nə yéesh mə kyéy jɔ kú ɲjɔɔnd; ɲji nyúul í cugé nə ɲkul kwag kú ɲjɔɔnd wɔɔɲg.» ³⁹ A mú nyingə shísh shwóg, kə nyingə jəgula nə Zembî, mbií nyə ámə fwo jəgula yí. ⁴⁰ A músə nyingə zə ómpwíín bə dí, zə námə nyingə kwey bwo ígwád nəcé mísh mə á ɲgə ntámɔ bwo, bwə kú ná mpu sâ bwə bí nə ɲkul jaaw nyə yí. ⁴¹ Ja álél nyə á nyingə zə yí, nyə á ci nə bwo ná: «Ja gaád, mpugá kə gwád, bí woga! Í mə shín. Baan í mə jê. Bwə zə kɛenzh *Mwân

mə Múúd məbwə mə ósól ó məbów dí. ⁴² Tówúgá, sə kyéyug. Muud mə kusha nə mə ó zág yé.»

Bwə bii Yésus

(Mat 26.47-68; Luk 22.47-55, 63-71; Yuá 18.2-24)

⁴³ Yésus ɲgə ná lás ntáni, seegya ná, Yúdas nyə á bə námə gwoonɲ *ómpwíín wúm nə óbá dí yé mú cúwo, a ɲgə zə nə məma kında búúd, bwə nə ikafwele nə məbúlə. Milúlúú myâ ofada, nə *Oyíguli ó məcəɛ, nə ocúmbá buud wá lɔɔm wə bwə á nti bwo. ⁴⁴ Yúdas, muud nyə á kusha nə nyə yé, nyə a bwey kwambulə nə buud óni ná: «Muud mə é kə fálal, sə sɔnya mímpu yé, nyə wə éne, bí ó bií nyə, bí ɔ kə ná nyə kú wúya.» ⁴⁵ Námə ɲji Yúdas nyə á cúwo yí, nyə a cɔ kə ɲji wə Yésus, nyə nə né ná: «*Rabi!» A mú fálal nyə. ⁴⁶ Buud óni bwə mú ntág kɔ Yésus, bwə mú bií nyə. ⁴⁷ ɲji, ɲg-wól múúd gwoonɲ mə Yésus mə wéem kafwele jé, taad ɲgwól sól məsáal mə Ajəláci á ofada, í mú sámɔ nyə lwə. ⁴⁸ Nə ndéé, Yésus mú zə ci nə buud óni ná: «Bí ɲgə zə nə ikafwele nə məbúlə zálə bíí mə, mə jisə zhiləɲgaanó?» ⁴⁹ «ɲgaá nə shé á dɛ bə jwów dēsh kúl ɲgwúd, mə ɲgə jíguli buud *Luɲ mə Zembî dí, bí kú séémb mb-wə ná bí mə bíí mə. ɲji bí mə bíí mə ja gaád, shú ná sâ jí cilyá Kálaad Zembî dí yí í bwəmag.» ⁵⁰ Ómpwíín bēsh bwə mú myaas nyə, bwə shín fúndə. ⁵¹ Wúl shwanzə í á ɲgə bɛ nyə mpəsə, í ɲjúl ɲji nə *sanda nyúúlúd. Nda bwə á ɲwá námə bíí nyə ná, ⁵² a mú bíd sanda yé, túb shushwáás. ⁵³ Bwə mú kə nə Yésus wə Ajəláci á ofada. Milúlúú myâ ofada, nə ocúmbá buud nə *Oyíguli ó məcəɛ, bēsh bwə mú kə seɲgya cínɲg. ⁵⁴ Pyêr nyə nyə á ɲgə

^f14:32 Luk 5.16; Heb 5.7-8 ^g14:35 Yuá 12.27

^h14:36 10.38; Mat 6.10; Yuá 18.11; Heb 10.9 ⁱ14:38 Ifz 6.18; Heb 2.18

^j14:49 Luk 24.46 ^k14:50 14.27

bɛ bwo shwóg-shwóg ná ndéé kə wóós nún luj. A mú kə ji shí, bənɔŋ bíl ífulísh, ɲgə gwáalə kuda.

⁵⁵ Té ni, milúlúú myā ofada, bənɔŋ *Gwoonɲ ósəmbye ɔ́ mílású wā Zembí jêsh bwá á ɲgə sɔ́ ɲjagə bwá jéég nyə ná ndéé bwá gwú nyə ná ndí yí. Nji, bwá á shígé kwey. ⁵⁶ Ncúlyá buud bwá á ɲgə búgə nyə mílású, ɲji isá bwá á ɲgə ci yí í kú ɲgə bwəma. ⁵⁷ Ntɔ́, bɔ́l bíúú bwá mú tów otútálí, zə búgə nyə ná: ⁵⁸ «Sá á gwág a ɲgə ci ná, nyə e búgə *Mpáánzə Zembí búúú bwá á lwɔ́ nə məbwə ga. Ná ndéé, nyə é shumə Mpáánzə íshús ɲji mwów málól, nyāŋ í kú bə ná məbwə mə búúú wə mə shúmə.» ⁵⁹ Nji bwá á tɛem ci ntɔ́, mílású myāŋ mí á shígé bwəma.

⁶⁰ Ntɔ́, Ajəláci á ofada mú tów tútəlí mísh mə buud óníd, a mú jí Yésus ná: «Wo abésáyé búúú ɔ́ga sá bwá ɲgə bwaagulə wo ni?» Yésus ɲjúl ɲji kúl-kúl, kú bɛsa tɔɔ sá. ⁶¹ Ntɔ́, Ajəláci mú ny-ɲgə jí nyə ná: «Ye wo ji *Kríst, *Mwān mə Zembí sə ɲgə gúmal yé?» ⁶² Yésus músə bɛsa nə nyə ná: «Mə jisə nyə. Ntɔ́, bi é dúg *Mwān mə Múúú ɲjúl shí mbwə məncwúm mə Zembí á ɲkul nyêsh dí, bi mə bá námə dúg nyə, a ɲgə zə mɲnkúúú.»

⁶³ Ajəláci músə nyaa míkáándə, nyə ná: «Jí shé mə kwo sɔ́ owúshinéd yí? ⁶⁴ Biméfwə bi mə gwág nda á mə *lás nə Zembí bwaasúlə mpu ná. Bi mə dúg ná ji?» Bêsh bwá mú sámɔ́ ná á jəlá nə yə. ⁶⁵ Nə ndéé, bɔ́lágá búúú wā cínɔŋg bwá mú tééd ɲgələ sey nyə məntənd mpwóombúú, bwá cɛɛlə nyə sá míshúú, ɲgə wá nyə ikúda, bwá ɲgə ci nə nyə ná: «Lwóg ná wo ji *muud micúndə, jaawug

sə muud nyə ámə yíd wo yé.» Ifulísh í mú ɲgə tí nyə məmpóónz.

Pyêr mə kíflyá Yésus

(Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Yuá 18.25-27)

⁶⁶ Pyêr ɲjúl na shí, mbaadə dí, seegya ná ɲgwól múdá mə du sêy wə Ajəláci á ofada mú wóós. ⁶⁷ Nyə mú yag Pyêr ɲgə gwáalə kuda, nyə dúg nyə ná figá-figá. Nyə nə né ná: «Wo éga! Wo á bə námə gwoonɲ mə Yésus muud á Nazarét dí.» ⁶⁸ Pyêr mú kíflya nyə, nyə ná: «Mə ampúyé, mə agwágé sá gwəméfwə wó ɲgə cɛəl ci yí.» Ntɔ́, nyə mú wú cínɔŋg, cúwo tóón, kə fúm í á bə mbé dí koogú yí, ɲgwúm kúwó mú kwáág. ⁶⁹ Mudá wɔɔŋg mú nyɲgə dúg Pyêr cínɔŋgá, nyə nə buud bwá á bə nyádí koogú wá ná: «Muud éga jisə muud á gwoonɲ ján.» ⁷⁰ Pyêr mú nyɲgə kíflya. Kú bwey ná, buud bwá á bə cínɔŋg wá, bwá mú ny-ɲgə ci nə Pyêr ná: «Jísə búbálé ná wo jisə muud á gwoonɲ ján, nəcé wo jisə námə múúú á Galilé.» ⁷¹ Pyêr mú kíflya nyə nə məma ɲkaanə, nyə ná: «Íkí mə bwiɲg ijɔ́ɔ́, ɲkwaal nə mə. Mə ampúyé múúú bí ɲgə ci éne.» ⁷² Cé nə cé, ɲgwúm kúwó mú kwáág ja ábɛɛ. Pyêr mú téduga sá Yésus nyə á fwo ci nyə yí ná: «Íɲgwúm kúwó kú fwo kwáág ja ábɛɛ, wo e kíflya mə ija ílól.» A mú cwíl nə yə.

Yésus təl kɔɔdud wə Pilát

(Mat 27.1-2, 11-31; Luk 23.1-5, 13-25; Yuá 18.28-19.16)

15 Mán mələm, ná námə mpúmán mpúmán, milúlúú myā ofada, nə ocúmbá buud wā lɔɔm, nə *Oyíguli ɔ́ məcɛɛ nə *Gwoonɲ ósəmbye ɔ́ mílású wā Zembí bwá mú sɛɛɲgya ná bwá zə

^{14:56} Sôm 35.11 ^{14:58} 15.29; Mat 26.61

^{14:61} Yésus ɲjúl ɲji kúl-kúl: Iza 53.7; Mak 15.3-5 *Mwān mə Zembí*: 15.39

^{14:62} Dan 7.13; Mat 22.44; 24.30; Mak 13.26; Luk 21.27

^{14:63} Mat 26.65 ^{14:65} Iza 50.6; 53.5; Luk 7.16 ^{14:72} 14.30

sámb lésú má Yésus. Bwé mú wóclə Yésus mənəkəda, kə cwámbulə Pilāt. ^{2s}Nt́ Pilāt mú jí nyə nó: «Ye wo jisə Njwú *Oyúden?» Yésus mú bəsa nə nyə nó: «Wo má ci ́ni.» ^{3t}Milúlúú myā ofada mí mú ngə bul búgə Yésus lésú. ⁴Pilāt mú nyingə jí nyə nó: «Fwog dúg bímbí milésú bwé ngə búgə wo myá. Ná wo abə́sáyé?» ⁵Yésus kú bəsa tɔ́ ciyá. Pilāt mú káam.

⁶Pilāt nyə á də bə ná, ja jəsh zān nyísá yí, a bíd mbwug ngwúnd, wɔ́ngg lɔ́m í ámə gwáámə nyə yí. ^{7í} á ka bə, ngwól múúd nə jínə ná Barábas bənə́n b́ól búúd bwé á sá ná buud bwé sáág mɪngáádə nə ijwú, bwé gwú múúd cínəngg, bwé mú ka kə mímb-wugud. ⁸Nt́, áncuncuma buud mú bád mbúŋ í də kə mpáánzə milésú yí, kə jí Pilāt ná nyə sáág bwo sá nyə də bwey sá nə ŋkəndí yí. ^{9u}Pilāt mú jí bwo nó: «Ye bi má jii ná mə bídúg bí Njwú Oyúden?» ¹⁰Nyə á ci nt́ nəcé nyə á bwey mpu ná milúlúú myā ofada mí ngə kusha nə Yésus zhínú. ^{11v}Ja Pilāt má jí bwo nt́ni yí, milúlúú myā ofada mí má shwúguli lɔ́m ná Pilāt bídúg Barábas. ¹²Pilāt mú kwo jí bwo nó: «Ká mə sáág nyɔ́ngg bí ngə jŋw ná Njwú Oyúden yé nt́dɛlɛ́?» ¹³Bwé mú nyingə kím gwɔ́w-gwɔ́w ná: «Bwambuləg nyə kwolós dí!» ¹⁴Pilāt mú jí ná: «Dáyé bŋw á má sá yí?» Bwé mú kwo kím gwɔ́w ná: «Bwambuləg nyə kwolós dí!» ^{15w}Nda Pilāt nyə á cɛel cweel lɔ́m mpimbə ná, nyə mú bíd bwo Barábas. Nyə lwām búúd ná bwé fyámúsəg Yésus milwón. Nyə mú yə bwo Yésus ná bwé kág bwambulə nyə kwolós dí.

¹⁶Ozimbi bwé mú kə nə Yésus luŋ má Pilāt dí cwú. Bwé mú sɛɛng ózimbi bəsh cínəngg. ^{17x}Bwé mú bwééd nyə káándə ícɪ atítii. Bwé ŋwa kwoolú ibiin-biin, lwɔ́ *túm gúmá, jil nyə lúúd. ^{18y}Bwé mú ngə bəda nyə məbədá mə cóógú ná: «Yé Njwú Oyúden, sá ngə báág nə wo.» ^{19z}Bwé mú nyífə nyə mbwu lúúd, sey nyə məntənd, bwé ngə kúd məbwón shí nyádí mpwóómbəd nda bwé ngə yə nyə gúmá. ²⁰Ja bwé má shín cágulə nyə nt́ni yí, bwé mú yíl nyə káándə ícɪ atítii, bwééd nyə mikáándə myé, bwé mú kə nə nyə, kálə bwambulə nyə kwolós dí.

Bwé bwambulə Yésus kwolós dí

(Mat 27.32-44; Luk

23.26-43; Yuá 19.16-24)

^{21a}Bwé ngə kə nt́ni, bwé mú bwəma nə ngwól múúd ngə wú ífambá, Shímun, muud á Sirén, sɔ́nggú má Aləgəzándrə bá Rúfus. Bwé mú yímbuli nyə ná nyə ŋkényug Yésus kwolós. ²²Bwé mú ngə kə nə Yésus kə jé kúl bwé də jŋw ná Golgota yí. Jínə dɔ́ngg í kə ná «kúl á bwundú lúu». ²³Bwé mú ŋwá yə nyə wáan fulá nə mîr^{ss} ná a ngúlug, a mú ban. ^{24b}Bwé mú bwambulə nyə kwolós dí, bwé mú wusə mpaambə ná bwé kawula mikáándə myé, muud yəsh á gwoong ján bə nə kɔ́w. ²⁵Bwé á bwambulə nyə kwolós dí, jwŋw í mú məbaan ibuu má mpúmán mpúmán. ^{26c}Bwé á cilə cwoomb bwé á gwú nyə nə ndí yí nyádí kwolós dí ná «Njwú *Oyúden wə éga». ^{27d}Bwé á bwambulə nyə kwolós dí, bənə́n izhiləŋ-gaanə íbá, jígá jé kwolós dí Yésus dí mbwə məncwúm, jígá jéd nyádí mbwə

^{ss}15:23 *mîr*: Nyə á bə ḿól məkúl má líf bwé á də sá b́ól ólabínda nə míl mímyudú nə ndí yí. Wo é kwey féél-féélí yé ŋkɔ́w á oféél-féélí ́ íciyá dí.

^s15:2 Mat 27.11 ^t15:3 Yuá 19.9; Mak 14.61 ^u15:9 Mat 27.11

^v15:11 Mis 3.13-14 ^w15:15 10.34 ^x15:17 Luk 23.11 ^y15:18 Mat 27.11

^z15:19 14.65 ^a15:21 Rom 16.13 ^b15:24 Sôm 22.19 ^c15:26 Mat 27.11

^d15:27 Iza 53.12

mækóól. ²⁸*[Micilyá mí Kálaad Zembî mí á bwəma ná: «Bwə á l̥ nyə gwoon̄g izhilun̄gaanəd.】

²⁹eBuud bwə mú ngə l̥ cín̄ng, bwə ngə lw̄y nyə, bwə ngə sagəsə milúu nə məzhwámá. Bwə nə né ná: «Nə wo wə éga! Wo muud ji nə ŋkul búgə *Mpáánzə Zembî ná ndeé wo kwo sá n̄ji mwōw málól̄l shumálə nyúl yé, ³⁰cugug woméfwó, shulág, wú kwolós n̄ííd. ³¹Milúluú myā ofada nə *Oyífguli ó mácęę bwə mú námə ngə cágulə nyə, bwə ngə ci bwámé nə bwámé ná: «Nyə á du cug buud oshús, n̄ji a káád cugúlə nyóméfwó. ³²fyé *Krist Njwú-buud á *Izürəyê! shuləg shí k̄k̄idíga, sə dúgúg ná, sə ka *búgula wo». Təem bə búúd bónón̄g bwə á bə ikwolós dí wá, bwə á ngə námə lw̄y nyə.

Shwiy mə Yésus

(Mat 27.45-56; Luk 23.44-49; Yuá 19.28-30)

³³syídúgú í á ka shila shí nyēsh ná ŋk-wed, tééd tólóg dí kə wós mawəla málól̄l m̄a mpwó-kugú. ³⁴hMawəla málól̄l dí, Yésus músə k̄im nə ŋkulú ná: «Eli, Eli, lemá sabakutáni?» Ntó mó kə ná: «Zembî waam, Zembî waam, wó myaas mə ná ji?» ³⁵Ja ból̄l búúd bwə á bə cín̄ng wá bwə á gwág ntó yí, bwə ná: «Gwágá, a ngə j̄w Eli.» ³⁶iŋgwól múúd mú tí kúl̄l, kə ŋwa eponzh, juwo málwəg mə ábiblyenzh̄a dí, a fēen shwóg lú lííd. A mú kənd ná Yésus ŋgúl̄g. Nyə ná: «Bwándúgá! shé fwógá ná dúg j̄ni, ŋk̄i Eli nyə é zə shul nyə shí.» ³⁷Yésus mú nt̄ag k̄im nə ŋkulú, a mú j̄mal. ³⁸jSeegya ná məmá *sanda í á du kaləwo

*Mpáánzə Zembî yí í mú seel tútám ná c̄n̄g wú gwōw wós shí. ³⁹kLúlúú ízimbi í á bə Yésus dí shwóg yí mú dúg mbií Yésus nyə á j̄mal yí, nyə ná: «Búbólé, muud éga nyə á bə *Mwān mə Zembî.» ⁴⁰lBólúgá búdá bwə á bə cín̄ng bwə tól̄ shwóg-shwóg ka du dúg. Maríya á Magudála, nə Maríya nyc̄on̄gú mə Yózes bá Zhāk á ntombú, zə keel Salúma, bwə á bə gwoon̄g búdá j̄on̄g dí. ⁴¹Budá b̄on̄gú bwə á du s̄y nə Yésus ja nyə á bə Galilē yí. Bólúgá búdá ŋk̄i bulya b̄on̄g bwə á bád zə Yurúsəlem wá, bwə á bə námə cín̄ng.

Bwə kə dul Yésus

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-56; Yuá 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ŋgwól múúd nə j̄inə ná Yóseb, muud á Arimatē, nyə á bə námə gwoon̄g m̄ilúluú myā l̄om dí. Nyə á du bwánd Faan mə Zembî. Jwōw d̄on̄gú, kugú í mú ngə bii shí, baan bwə du kwísha ísā yā Sábaad† yí, Yóseb w̄on̄gú mú kə nə in̄kán̄ wə Pilāt, kə gwáamb mbimbə mə Yésus.

⁴⁴Nji Pilāt nyə á gwág ná Yésus mə leelú yə yí, a mú bul b̄i. A mú j̄w lúlúú ízimbi, zə wámbulə ŋk̄i Yésus mə ŋwá bwey yə. ⁴⁵Ja á mə sh̄in gwág mp̄sá mə lúlúú ízimbi yí, a mú magulə ná Yóseb k̄og ŋwa mbimbə. ⁴⁶Yóseb mú kə kusə ndómbó áfufumá, nyə kə shul mbimbə shí, wól̄l wo ndómbó w̄on̄gú, kə dul shwōn̄g dí. Bwə á lúmə shwon̄g nyc̄on̄gú fifim m̄kwóógú. A mú b̄in̄gal məma kwóógú, juwal shwon̄g. ⁴⁷Maríya á Magudála bá Maríya nyc̄on̄gú mə Zhāk,

*15:28 Míl micilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íni.

†15:42-43 Jwōw l̄a Sábaad í á du bə, tééd mpwó-kugú shí á jwōw lú fláadê, kə j̄ kugú á s̄saadê. Oyúden bwə á shígé du s̄y jwōw d̄on̄gú.

e15:29 Sôm 22.8; 109.25; 14.58 f15:32 Mat 27.11 g15:33 Amo 8.9

h15:34 Sôm 22.1 i15:36 Sôm 69.22 j15:38 MmN 26.31; Heb 10.19-20

k15:39 1.1; 3.11; 14.61; Mat 27.54 l15:40 Luk 8.1-3

bwá mú ngə mpu dúg kúl bwá á ðul nyə yí.

Yésus má gwúm

(Mat 28.1-8; Luk 24.1-11; Yuá 20.1-2)

16 Ja Sábaad má shîn yí, mpwó-kugú shí, Mariya á Magudála, nə Salúma, nə Mariya nycəngú má Zhâk, bwá mú kə kusə ólabínda ná bwá bá kə gwaágułə mbimbə mə Yésus. ²Nə ndeé, jwôw shwénde má dú tééd yí, bwá mú kə wóss shwoŋ dí ná námə mpúmán mpúmán, lúú jwôw í ngə kúnəw cwíł. ³Bwá mú ngə jî bwámé nə bwámé nó: «Zə nyə é kə bíngal shé kwóógú dússə shwoŋ dí yí?» ⁴Bwá ka bân mísh, bwá mú dúg məma kwóógú ní í mbwúg koogú. ⁵Bwá mú nyí shwoŋ dí, kə kwey wúl shwanzə í njúl njínjilí, kóómb á mbwə mənəwúm, nyə nə mikáándə mí áfufumá. Bwá mú bul gwág ifwaas. ⁶mShwanzə ní mú ci nə bwo nó: «Kúgá fúnda! Bí ngə sş Yésus, muud á Nazarét bwá á bwambulə kwólós dí yé! A cúgé wa, a má gwúm. Dugá kúl bwá á bwíŋ nyə yí. ⁷Nə ndeé, ləelugá kə, kə jaaw *ómpwíín bé nə Pyêr nó a má kə shwóg, kə bwánd bí Galilê. Nûŋ wə bínŋ bí é dúgya yé, námə nda nyə á bwiŋg bí ná.» ⁸Ntş, bwá mú weenzh wú shwoŋ dí bwá ngə lilya, milám kú bə ná shee; í mú sá ná bwá nda jaaw tş muud.

Yésus mə lwóyá nyúul

⁹*[Yésus nyə á gwúm mpúmán mpúmán a jwôw lú shwénde. Nyə á ka tééd lwóyá nyúul wə Mariya á Magudála, mudá nyə á yíl məjamb zəŋgbá yé. ¹⁰Mudá wəcəngú mú kə jaaw buud ş gwoong ş Yésus sá jəcəngú, nəcé

bwá á bə nə məcey mílámád, bwá ka ngə jî. ¹¹A mú ka jaaw bwo ná Yésus má gwúm, nyə shí námə dúg nyə nə mísh mé. Nji, nyə á tşem jaaw bwo ntş, bwá á shígé magulə.

¹²Mpúsə na, bşól ómpwíín bé óbá, bwá ngə kə bwádí kwáádə, nyə mú lwóyá bwo nyúul nyé wúl mbií shús. ¹³Buud obá bəcəngú bwá mú nyingə nə mpúsə, kə jaaw bəcəngú ómpwíín bwá á lúgə Yurúsəlem wá, bāŋ námə nji məshwán.

¹⁴Gúl ja shús, Yésus mú nyingə lwóyá nyúul nyé ómpwíín wúm nə ngwúd dí, bwá ngə də. Cínəŋg a mú jum bwo nəcé bwá á shígé *magulə kéel búúd bwá á jaaw bwo ná a má gwúm shwoŋ dí yí. Bwá á bə ŋkí lal mílám. ¹⁵°Nə ndeé, a mú ci nə bwo nó: «Kəgá shí ga nyêsh, bí kəg cúndə Jşş Kéel, muud yêsh gwágúg. ¹⁶pNycəng má bá *búgułə, bwá juwo nyə yé, nyə wə má bá *dúg cəg yé. Nycəng mə bá bə kú búgułə yé, nyə bá bwəma nə intúgúlí yā kandəgə. ¹⁷°Ntş, bəcəng bwá bá búgułə wá, bwá bá də sá *məshimbá: bwá bá də yíl búúd məjamb jínə dáámud, bwá lás məkál məshús, ¹⁸°bwá bii ónywā nə məbwə. Ŋkí bwá də gwoog, sá kú sá bwo. Bwá kéel mimbəl məbwə, mimbəl myəcəngú mí yál.»

Yésus mə kə gwôw

¹⁹sJa Yésus má shîn lás nə bwo ntşni yí, a mú ŋkāŋ kə gwôw, kə jî mbwə mənəwúm má Zembí dí. ²⁰°Nə ndeé, *ómpwíín bé bwá mú nyingə, kə ngə cúndə Jşş Kéel ikúl byêsh. Cwamba Yésus nyə á də yə bwo ŋkul ísəy byāŋúđ. A lwágulə ná minjígúłá myāŋ mí á bə tátəlí nəcé bwá á də sá məshimbá.]

*16:9 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə impánzə tééd 9 kə kumə 20.

m16:6 8.31 n16:7 14.28; Luk 24.34 °16:15 Mat 28.19 p16:16 Mis 2.38

q16:17 Mis 8.7; 16.17 mākāl məshús: Mis 2.4; 10.46; 19.6; 1Kr 14

r16:18 ónywā: Luk 10.19; Mis 28.3-6 yāl: Mis 4.30; 5.16; 8.7; Zhk 5.14-15

s16:19 Mat 22.44 t16:20 Heb 2.4

Jɔɔɔ Kéel Lúkas nyə á cilə yí

Isà í dúgyá nə Jɔɔɔ Kéel Lúkas nyə á cilə yí

Lúkas nyə á cilə Tyofil kálaad éga. Njií, tɛem bə ntɔ́, nyə á cilə Jɔɔɔ Kéel shú buud bwə á shígé bə mímbýágá mí Oyúden wá, bɔɔɔg bwə á dɔ́ lás Gúrêk wá. A ngə fɛel bwo iciyá bísə nə ŋkul yáág bwo gwágúla dí yí, nə isà í dúgyá nə ijám nə iɔag í Oyúden yí. Lúkas ngə lwó cug múud mə Yésus.

Nyə á bɛ ícé ílɔ́l wa Jɔɔɔ Kéel égaád námə nda Matiyô bá Márkus.

(1) Sáal mə Yuánes Nduu-buud (3.1-20), bɛ nə nduwán mə Yésus, nə məbwəbúlán nyə á bwəma nə ndí má (3.21-4.13).

(2) Cug mə Yésus nə sáal nyə á sá Galilé yí (4.14-9.50).

(3) Njɔɔnd Yésus nyə á kyey kálə Yurúsəlem yí (9.51-19.28), nə sɔ́lúgú nyə á sá wu yí (19.29-21.38), kə kumə shwiy nyə á yə yí nə gwúmúla nyə á gwúm shwon dí yí (22-24).

Sə bí nə ŋkul ci nó lúú ciyá á kálaad wúsə 19.10: «Mwán mə Múúd nyə á zə sɔ́ bɔɔɔg bwə á jimb wá, zə cug bwo.» Zembí mə mpú ná buud bəsh bwə ngə cugə kú nə nyə wá búsa njimbúlá. Gwó wə nyə á ntí Yésus-Krist yí, ná a zəg cug bɔɔɔg bəsh bwə é ləg nyə wá. Yésus mə dɔ́ bul julə búúd bwə ngə bwəma nə mpyón wá, nda: osɔ́l ɔ́ mísəm, ikúkágə, mimbúbúwá, mimbəl nə ojínə ɔ́ búúd.

Mətéédúlé mə cilyá

1 Yé Tyofil lwám múúd, zhwoɔ buud bwə á mə ngə she cilə ŋkúmba lân á isà í á sɛy wa sódí yí. ²Bwə á ngə jaaw isə námə nda búúd bwə á dúg byo tééd mətéédúlé wá bwə á bwiing sə ná.

Buud bɔɔɔgú wə bwə ngə sá iséy í bwi-ingúla míləsú mí Zembí. ³ⁱNə ndéé mə mə ka námə kwey ná mə jéla nə cilə wo isə byɔɔɔgú téégyá nda í á ngə sɛy ná. Mə zə cilə na mə mə fwo mpu wámbulə súsúsá jəsh tééd mətéédúlé. ⁴Mə jii nə wo mpúg ná minjígúla wə á ŋwa myá mí bálé bə búbálé.

Yuánes Nduu-buud mə bá byél

⁵ⁱŊgwól fada nyə á bə ná Zakarí ja Herod nyə á bə njwú-buud á Yudéa yí. Fada wɔɔɔgú bónón Abiya wə bwə á bə ján gwoong. Mudá yé nyə á bə ná Ilisabet, a njúl shilə bag ɔ́ Arɔɔn. ⁶Bəsh obá nə mudúm nə mudá bwə á bə otátəlí ɔ́ búúd mísh mə Zembí dí, bwə dúgə mpu sá Zembí məgwág, dɔ́ bɛ ísə byəsh Cwámba ngə ci ná í bóɔ yí nə məcɛ mə məsh mbií á kú nə sá á jumúg. ⁷Nji bwə áshígé bə nə mwán nəcə Ilisabet nyə á bə kundú, bəsh obá bwə á bə ntág bwə mú icwúcwúul.

⁸Dúlúgá jwów dí íí, Zakarí nyə á ngə sá iséy í fada byé nda í á bə jwanga á gwoong ján ná. ⁹ⁱOfada bwə á dɔ́ wusə mpaambə ná bwə féesh nyɔɔɔg kəg nyí *Mpáánzə Zembí yé. Bwə á ka námə wusə jini jaá, mpaambə mú féesh Zakarí ná nyə wə kəg nyí kə jígal *cáá. ¹⁰Wəla lə jígálúla cáá ní dí, buud ɔ́ kúl búúd bəsh bwə á bə tón bwə ngə jəgula nə Zembí ¹¹Ŋgwól *éngəles mə Yawé mú zə lwóya nyúul wə Zakarí, zə tɔ́w nyə ngə mbwə mənɔwúm, *alatár bwə dɔ́ jígal cáá yé dí koogú. ¹²Mitédúgá mí á búbulə Zakarí lúúd nə dúgúla nyə á dúg éngəles yí, a mú bul bə nə ifwaas. ¹³ⁱNji, éngəles mú ci nə nyə ná: «Zakarí, kú bɛeg fúndə, nəcə Zembí mə ŋwa mājəgula mwô. Mudá woó mə bá byá wo mwá-mudúm, wo bá gwiid nyə ná Yuánes. ¹⁴Wo bá bul kɔɔs nə məshusəg, ncúlyá buud bwə á námə bə nə məshusəg

nə byélúle mwân wɔɔŋg mə bá byél yí.
¹⁵ Nəcé a bá bə fwámé múúúd mísh mə Zembí dí. Nyə abúlé bwelé ŋgul málwəg kú ŋgul gúl sá ányinyaanə. A bá bwey bə lwándúlá nə ɪkɛŋkɛ Shíshim a njúl ná mwɔ mə nyɔ́ŋgú. ¹⁶ A bá námə sá nə bɔ́l búúúd wá bag ɔ *Izurəyél bwə nyíŋgəg zə wə Zembí wán Yawé. ¹⁷ A bá zə nə lāŋ mə Zembí nə *shíshim nə ŋkul Eli nyə á bə nə ndí yí. A bá zə sá ŋkwambulə mpádúgá osɔ́ŋgú bənɔ́ŋ bwān. A bá námə sá nə bɔɔŋg bwə á du bə nə məlwə wá bwə céndúg kú njɔ́nd, bwə bə nə fəg á otútəlɪ ɔ búúúd. Ntɔ́, a bá kwəməsa Cwamba kúl búúúd í njúl nyə fwámé kwéeshá.» ¹⁸ Zakarí mú ci nə éŋgəles ná: «Mə músə cwúcwúúl, mudá waamə mə námə jaas; mə e bá wámbulə sá wó ŋgə ci ni ntudelé?» ¹⁹ Engəles mú bəsa nə nyə ná: «Mə wə Gabryél, mə ji mísh mə Zembí dí, mə ŋgə sɛy nə nyə. Nyə amə ntí mə nə mə zəg lésa nə wo, zə jaaw wo jɔ́jɔ́ məkəl mənɪ. ²⁰ Nji, nda wó mə ka bə kú *magulə íciyá byām ná, wo é bə fífi. Wo bá ji kú lás kə wɔ́s jwɔ́w ísá mə amə zə jaaw wo íni í bá bwəma yí. Nəcé byáá í bá bwəma dán wəlad.»

²¹ Í á bə na, kúl búúúd jāŋ í ŋgə bwánd Zakarí. Buud bwə mú ŋgə káam nə a mə bul bwey nūŋ Mpáánzə Zembí dí cwú.

²² Ja Zakarí nyə á ka cúwo tɔ́n yí, nyə á bə kú ná nə ŋkul mə lésa nə buud. Bwə mú mpu ná a shí dūg gúl sá nūŋ fúm á ci dí. Nyə á ŋgə fufə nji məbwə. Nyə á shwal bə fífi. ²³ Ja nyə á shínal mé mwɔ́w mə ísɛy yá Mpáánzə Zembí yí, nyə á ka nyíŋgə kə bwádí.

²⁴ Fwála mú cɔ́, mudá yé Ilísabet músə bə nə bum. A mú shwaaw tən ŋkwoond otɔ́n kú lwóya nyúul, a ŋgə ci ná: ²⁵ «Sá

Cwamba mə sá mə wə ga. A mə nti mísh mé mádí zə yíl mə shwòn mə á bə nə ndí búúúd bām dí yí.»

Yésus mə bá byél

²⁶ Ja bum mə wɔ́s Ilísabet ŋkwoond saman dí yí, Zembí mú kənd *éŋgəles Gabryél ŋgwála á Galilə bwə du jɔ́w nə Nazarét yí. ²⁷ Nyə á kənd nyə ná a kəg lésa nə ncwíyɛ sás lú múdá í á bə wu nə Maríya yí. Sás dɔɔŋg í á bə nə cɛɣlá bá nə Yóseb, muud á bag ɔ *Dávid. ²⁸ Engəles mú nyí Maríya njɔ́w ci nə nyə ná: «Mə báág nə wo, Yawé ji nə wo, a mə sá mpaam nə jɔ́ lām.» ²⁹ Iciyá íni í mú sá Maríya mitádúgá búbulə lúúúd. A mú ŋgə ji lámúd nə wāŋ mbií məbədá í kə nə ji. ³⁰ Engəles mú ci nə nyə ná: «Maríya, kú bɛg fúndə. Nəcé wo mə bwəma nə ocúncésh ɔ́ Zembí. ³¹ Dugí, wo zə bə nə bum, wo bá byá mwámudúm, wo gwiid nyə ná Yésus. ³² A bá bə fwámé múúúd. Bwə bá du jɔ́w nyə ná *Mwān mə Zembí a gwów-gwów. Zembí wúsú Yawé mə bá yə nyə ijwúga í mpáámbə jé Dávid. ³³ A bá jwú nə bag ɔ *Yák-wab kandugə á kandugə, ijwúga byé í ábúlé bə nə məshíné.» ³⁴ Maríya mú ci nə éŋgəles ná: «Jāŋ í bá bə ntudelé, mɛ kú fwo mpu múdúm?» ³⁵ Engəles mú bəsa nə nyə nə «ɪkɛŋkɛ Shíshim mə bá zə wódí, ŋkul mə Zembí a gwów-gwów í mú búdal wo nda gúgúwá í du búdal múúúd ná. Gwə wə í bá sá nə mwān wó bá byá yé mə bá bə féeshá, bwə du jɔ́w nyə ná Mwān mə Zembí. ³⁶ Dugí, mbyél wó Ilísabet mə zə bə nə bum ícwúúlúd. A bá námə byá mwámudúm. Nyə muud bwə á du ci nə a ji kundú yé, bum mú nyə

†1:15 Ilɪ 6.3; OoM 13.4-5; Luk 7.33

‡1:17 Mal 3.1, 23-24 (Bible Second 4.6); Mat 17.10-13; Mak 9.13; Yuá 1.21

‡1:18 Mət 17.17; 18.11 †1:19 Dan 8.16 ‡1:25 Mət 30.23

‡1:27 Mat 1.16 ‡1:31 Iza 7.14; Mat 1.21; Luk 2.21; Mis 4.12 ‡1:32 Iza 9.6; 2Sa 7.16; Mat 20.30-31 ‡1:33 Dan 7.14 ‡1:35 Mat 1.18; Luk 4.18

ŋkwoond saman dī. ³⁷ ⁱMpug ná sà cúgé nà ŋkul bwelé ntɔ Zembī.» ³⁸ Maríya mú ci ná: «Mə jì sɔ́l mäsáal mə Yawé. A sáág mə nda wó mə ci ná.» Engəles mú kyey.

Maríya mə ká dág Ilísabet

³⁹ Nómá fwála dɔɔŋgú dī, Maríya mú ŋwa zhíí leelúla kə ŋgwəla á kɔ́mb Yudeá jísó mímɔ́ŋ mimɔ́ŋ yí. ⁴⁰ A mú kə nyí Zakarí dí njɔw, báda Ilísabet. ⁴¹ Ja Ilísabet nyə á gwág məbɔ́dá mə Maríya yí, mwán nyə á lugusa nyə mwɔ́ dī, Ilísabet músə lwánd nà ŋkəŋkə Shíshim ná cwɔ́. ⁴² A mú kím məma ŋk-wiimbyé, nyə ná: «Wo jì nà ibwádán ntɔ bɔ́lúgá búdá bēsh, mwán jì wo mwô dí yé jì nómá nà ibwádán. ⁴³ Jí í mpú sà ná nyɔɔŋgú mə Cwámɔ́ba waamə zág mɔ́dí yí. ⁴⁴ Nəcé dɔ́gí, nji málwə mām mə ámə gwág məbɔ́dá mwɔ́ yí, mwán nyə ámə lugusa mə nà məshusug mwô dī. ⁴⁵ Wɛɛ mə jəla, wɛɛ muud mə *búgula ná sà jēsh Cwámɔ́ba mə sà ná bwə jááwug wo yí í é bwəma yé.»

Maríya mə ságúsə Zembí

⁴⁶ ^jMaríya mú ci ná:
Zembí waam, wo jì məma Zembí.
⁴⁷ Shíshim wām í ŋgə kɔ́ɔs nà məshusug nəcé cugye waamə Zembí.
⁴⁸ Nəcé a mə bóle nti mísh dág zhizhe lwaá dé ámuɔ́dā.
Haaw! Tééd fwála gaád buud wā ikala byēsh bwə bá dū ci ná: «mɛɛ mə jəla».
⁴⁹ Nəcé Zembí á ŋkul nyēsh mə sà mə məma ísā.
Jíná dé dúsa nà gúmá ntɔ sà jēsh.
⁵⁰ ^kLām məcəy yé wúsə ná bagə shú búúd bwə ŋwá nyə nà fúndúgú wá kə wɔ́s ikala ikala.

⁵¹ ^lA mə lwóya ŋkúl nyé.
A mə sà ná buud bwə dū ŋkēny mɔ́nyúúl wá bwə cífmagú.
⁵² ^mA mə yíl ŋkácíd í búúd íjiya í ící byáŋhéd wusə shí,
a bân ózhizhe ɔ́ búúd gwɔ́w.
⁵³ ⁿBuud bwə á bə nà məfúfə wá, a mə yə bwo zhwog tɔɔm
a nyiŋg búúd ɔ́ tɔɔm məbwə ocwúd.
⁵⁴ ^oA mə zə kwiid bag ɔ́ sɔ́l mäsáal yé *Izərayél,
a mə tɔ́duga lām məcəy yé,
⁵⁵ nda nyə á kaag impáámɔ́ bísú shú mə *Aburáham bɔ́nɔ́ŋ mpwɔ́ŋ buud nyé kandugə á kandugə ná.
⁵⁶ Maríya bá Ilísabet bwə á já je bə óŋkwoond olɔ́l ná ndéé Maríya músə nyiŋgə kə bwədí.

Byélé mə Yuánes Nduu-buud

⁵⁷ Wəla lə byeyí í á ka wɔ́s Ilísabet. A mú byá mwámudúm. ⁵⁸ Nə buud bɔ́nɔ́ŋ bwə á bə jáŋ baŋ wá, nà mimbyél myé bwə mú gwág ná Yawé mə bul gwág nyə cey láméd. Bɔ́nɔ́ŋ bwə mú ka zə taag.
⁵⁹ ^pJwɔ́w mwán nyə a wɔ́s mwɔ́w mwɔ́mb yí, bwə mú zə ná bwə zə sà nyə ábiwáág. Bwə mú cɛɛl gwiid nyə ná Zakarí nda sɔ́ŋgú. ⁶⁰ ^qNji nyɔɔŋgú mú ci ná: «Mbɔ́! Jíná dé wə Yuánes.» ⁶¹ Bwə mú ci ná nyə ná: «Muud ŋgwúd nà ŋgwúd cugé nà jíná lá Yuánes njɔw búúd wán wēsh dī.» ⁶² Bwə mú dū lésa nà sɔ́ŋgú mwán dū fufə nji məbwə jílə nyə jíná á cɛ́l gwiid mwán yí. ⁶³ Sɔ́ŋgú mwán mú gwáámɔ́ ná bwə yég nyə kwóógú ná a zág cilə cínɔ́ŋg. A mú cilə ná: «Jíná dé wə Yuánes.» Buud bēsh bwə mú bul káam. ⁶⁴ Seegya ntág ná Zakarí mpu mə bāŋ, júm mú nyə fúlí ná a je lás. A mú shwal bân kál ŋgə yə Zembí məshwúmb.

í1:37 Mət 18.14; Mat 19.26; Mak 10.27; Luk 18.27 j1:46 1Sa 2.1-10

k1:50 Sôm 103.13, 17 l1:51 Mbá 5.15; 26.8

m1:52 Sôm 75.8; Mat 23.12; Zhk 4.6, 10 n1:53 Sôm 107.9; 34.11

o1:54 Msh 7.20; Sôm 98.3; Mət 17.7; 22.17 p1:59 Mət 17.12-13 q1:60 1.13

⁶⁵ Buud ɔ̄ baŋ bé bwá mú bæ nə fúndúgú. Nə ndeé buud bwá mú ɲgə bwiɲg lāŋ á isâ í á s̄ȳ ini shí Yudéa á mimbáŋ nyêsh.
⁶⁶ Buud bêsh bwá á gwág lāŋ wəɲg wá bwá á bæ kú bwele yíl lām cínɲg. Bwá mú du jī nɔ̄: «Múmwán jəɲg í bá bæ jí e? Bábólé, ɲkul má Yawé í á ɲgə nyín cug mə mwán wəɲgúɗ.»

Zakarî mə cúndə cúndə mə Zembî

⁶⁷ Mwân sɔ́ɲgú yé Zakarî mú lwánd nə ɲkɛŋkɛ Shíshim ná cwɔ́ɔ, a mú cúndə cúndə mə Zembî, nyə ná:

⁶⁸ ^rGúmá nə Yawé, Zembî á *Izəyêl nəcé a mə kwiid kúl búúd jé, yíl bwo mənyámád.

⁶⁹ ^sA mə wéeshuli sɔ́ ɲkácid cugye mpwəŋ buud mə sɔ́ɔl məsáal yé *Dávid dí.

⁷⁰ ^tNyə a shí bwey du jaaw kéel dɔ́ɲgú, *buud ɔ̄ micúndə bé nyə á féesh yág wá du jaaw.

⁷¹ ^uNyə á kaag ná a bá zə yíl sɔ́ mənyámá mə mízhízhín mísúd, a yíl sɔ́ məbɔwə mə bəɲg bwá ɲgə mpíi sɔ́ wád.

⁷² ^vA mə lwágulə ná a jī nə lām mɔ́cey nə odá;

a mə tɔ́duga sɔ́ nyə á sá nə bwo yí.

⁷³ ^wNəcé nyə á keen búbólé nə Dá *Aburaham ná í bá bæ ná

⁷⁴ ^xá ká shín yíl sɔ́ məbɔwə mə búúd bwá ɲgə lumbuli nə sɔ́ wá dí,

sɔ́ mə bá du yə nyə gúmá kú nə ifwaas,

⁷⁵ sɔ́ ɲgə lwóya ná sɔ́ básə buud bé, sɔ́ ɲgə cugə tátəlí nyádí míshúd, ɲgə cugə nda búúd ɔ̄ kúl jé bwá jálá nə cugə ná,

sɔ́ bæ ntɔ́ mwôw mə cug məsú mēsh.

⁷⁶ ^yMúmwán, bwá bá du jôw wo ná *muud micúndə mə Zembî á gwôw-gwôw.

Nəcé wo bá kə Cwamba shwóg, kə kwambulə nyə zhií

⁷⁷ ^zkúl búúd jé í mpúg ná a ɲgə zə ná a zə cug bwo,

juu bwo nə *misəm myán.

⁷⁸ ^aZembî wúsú jī bul bæ nə lām mɔ́cey.

A mə ntí sɔ́ məŋkenya mə ɲgə zhu gwôw nda məɲg mə jwôw ja í du cúwo yí,

⁷⁹ ^bmə zóg kwan bəɲg bwá ɲgə cugə yídúgú shwiý dí wá,

mə zóg sá ná sɔ́ cugəgí ná shee.

⁸⁰ Mwân nyə á ka námə ɲgə wíy, *shíshim yé ɲgə ɲwa ɲkul. Nyə á du jī məshí mâ shwéeshá ná ndeé kə wɔ́s jwôw nyə á kə lwóya nyúúl kúl búúd jé dí yí.

Byélé mə Yésus

2 Í á zə bæ mɔ́ni mwôw dí, *Káázəl Ogust nyə á cilə ná buud ɔ̄ shí mish-wun bêsh bwá kág cilya ílāŋ dí. ² Ilāŋ bwelélə s̄ȳ wə cí. Í á bæ Kirínus njúl ɲg-wámuna á faan lú Sirí. ³ Ntɔ́ buud bêsh bwá á ka kə ɲgə cilya, muud kə ɲgwála í dúgyá nə beend jé yííd. ⁴ ^yÓseeb mú námə tí Nazarêt faan lú Galilê, bád kə Betulehem, ɲgwála mə *Dávid faan lú Yudéa, nəcé nyə á bæ mwán á njôw búúd mə Dávid. ⁵ Nyə á ɲgə kə ílāŋ dí, bá Maríya, mudá í á bæ ná bá bwá zə béya yé, Maríya wəɲg njúl nə bum.

⁶ Í á ka bæ, bwá njúl nūŋ, fwála lə byeyí mú wɔ́s Maríya. ⁷ A mú byá mwán yé acúmbâ, mwámudúm. A mú wá nyə bwámád a bwíŋ nyə kúl bwá á du wá

^r1:68 Sôm 41.13; 72.18; 111.9; Luk 4.18-21; 7.16; 19.44 ^s1:69 Sôm 132.17; Mat 20.30-31 ^t1:70 Rom 1.2; Iza 9.1-6; Msh 5.1-3 ^u1:71 Sôm 106.10

^v1:72 Sôm 106.45; 105.8-9; Ləv 26.42 ^w1:73 Mət 22.16-18

^x1:74 Tit 2.12, 14 ^y1:76 Mal 3.1; Mat 11.10; Mak 1.2; Luk 7.27

^z1:77 Zhe 31.34 ^a1:78 MmN 34.6; Iza 60.1-2

^b1:79 Iza 9.1, 5; 42.6-7; Mat 4.16 ^c2:4 Mat 2.1; Yuá 7.42

itɔw idêw ná í dúg dâ yí, nâcé bwâ áshígé bâ nâ bwágâ njôw ójôn.

Obaagulâ ɔ itɔw bwâ dúg wâéngales

⁸Obaagulâ ɔ itɔw bwâ á bâ shí nyɔɔngúd bwâ ngâ jí mifum tɔ́ɔn íbugád ngâ baagulâ itɔw byán. ⁹Ngwól *éngales mâ Yawé mú zâ wɔ́ɔs bwo na, mæŋkænɔwâ mâ Cwâmba mâ mú lyɛ bwo nâ mæŋkenya ná kesh. Ifwaas í músâ jág bíí bwo. ¹⁰Njî, éngales mú cî nâ bwo ná: «Kúgá fúnda, nâcé mâ ngâ zâ bí nâ jɔ́jɔ kél í é sâ kúl búúd jêsh mæma mǎshusug yí. ¹¹dCugye mǎ byêl bí múús ngwála mâ *Dávid. Nyâ wâ *Kříst Cwâmba. ¹²Bî é yag nyâ nâ mæyiigyé mǎga: bî é kwey kúkény í mbwúg bwámád kúl bwâ dâ wá itɔw idêw ná í dúg dâ yí.»

¹³Seegya ná kúdâ zhwog wâéngales wâ gwôw bwâ mú zâ kwey nyíni bwâ ngâ yâ Zembî gúmá susad ná:

¹⁴eZembî bág nâ gúmá jon á gwôw-gwôwúd;

wa shí, buud Zembî mǎ gwág nywa wá bwâ cúgag ná shee.

¹⁵Í mú zâ bâ ná, ja wâéngales bwâ mǎ béégya nâ bwo kâ jon dí yí, obaagulâ ɔ itɔw bwâ mú cî bwámé nâ bwámé ná: «Sâ kǎgá Betulehem kâ dúg sâ í mǎ sîy Zembî mǎ sâ ná sâ mpúg ga.» ¹⁶Bwâ mú ngâ kâ ná cá-câ, bwâ mú kâ kwey Maríya nâ Yóseb nâ kúkény í mbwúg kúl bwâ dâ wá itɔw idêw ná í dúg dâ yí. ¹⁷Ja bwâ mǎ dúg nyâ yí, bwâ mú bwi-ing sâ éngales nyâ ámâ jaaw bwo shú mǎ múmwân jɔ́ɔng yí. ¹⁸Buud bêsh bwâ á ngâ gwág bwo wá bwâ á ngâ bul káam sâ bwâ á ngâ bwiing yí. ¹⁹fMaríya nye nyâ á baagulâ isâ byɔ́ɔng lámúd, a ngâ bigas byo. ²⁰Nâ ndéé obaagulâ ɔ itɔw bwâ mú

nyingâ bwâ ngâ yâ Zembî gúmá, ngâ yâ nyâ mæshwúmb nâ isâ byêsh bwâ ámâ gwág nâ dúg yí, nâcé í á bâ námâ njî nda éngales nyâ á jaaw bwo ná.

Bwâ kâ nâ kúkény Yésus mpáánzâ

²¹gJa jwôw lú mwɔ́ɔmb í á wɔ́ɔs yí, í mú bâ fwála ná bwâ sáág mwân ábîwáág. Bwâ mú gwiid nyâ ná Yésus, jínâ éngales nyâ á jaaw Maríya a kú fwo ŋwa bum yí.

²²hNâ ndéé í mú zâ bâ fwála ná bwâ sáág ngusa ícî Moyîz nyâ a cî yí. Bwâ mú bád kâ nâ mwân Yurúsalem kálâ lwóya nyâ wâ Yawé, ²³inámâ nda jí cilyá *mbwoomb mǎcéɛ dí ná, ná: «Mwámudúm yêsh mâ tééd byêl yé, bwâ kænd nyâ koogú ná a bág shú mǎ Yawé.» ²⁴Í á jji ná bwâ kág yána ílím í *mátúnuga námâ nda jí cilyá nda mbwoomb mǎcéɛ dí ná, bwâ kâ nâ mæwúwo mabâ ŋkí icwɔ́ í mǎ-faf íbâ.

²⁵Ngwól múúd nyâ á dâ bâ Yurúsalem ná Símuyon. Nyâ á bâ tútálí muud, nyâ a wá lâm wâ Zembî. Nyâ á bâ nâ Ŋkénkê Shíshim. Nyâ á dâ bwánd muud nyâ á bâ ná a bá zâ sâl *Izúrâyêl milâm shí yé. ²⁶Ŋkénkê Shíshim í á lwágulâ nyâ ntámád ná nyâ abúle yâ a kú fwo dúg *Kříst Yawé mâ bá ntî yé. ²⁷Muud wɔ́ɔngâ Ŋkénkê Shíshim í á sâ ná a kǎg *Lun mǎ Zembî. Ja óbyl ɔ́ Yésus bwâ á zâ nâ mwân Lun ná bwâ zâ sâ nyâ nda mbwoomb mǎcéɛ í ngâ cî ná, ²⁸nyâ á ŋwa mwân nyádí mǎbwád a mú yâ Zembî cúncésh, nyâ ná:

²⁹Mása, jaá ga í músâ wo je bíd ná lwaá dwô í yág ná shee

nda wô á cî ná,

³⁰jNâcé mísh mām mǎ mǎ dúg nda wô zâ cug sâ ná,

^d2:11 Mat 20.30-32; Yuá 4.42; Mis 5.31; 13.23; 2Pr 1.11

^e2:14 Iza 57.19; Mat 10.13, 34; Mak 9.50; Luk 1.79; 10.5-6; 12.51; 19.38, 42; 24.36;

Yuá 4.27; Mis 10.36; Ifz 2.14, 17 ^f2:19 2.51 ^g2:21 1.31

^h2:22 Ləv 12; Ilj 18.15-16 ⁱ2:23 MmN 13.2 ^j2:30 Iza 52.10

³¹ cugúlə wó á kwəməsa ikúl í búúd byēsh í ngə dúg yí.

³² ^kJísə mənkenya mə bá sá ná ikúl íshús í mpúg wo yí, kúl gwó Izurəyēl í bág nə gúmá yí.

³³ Yésus sósngú nə nyəwngú bwó á ngə káam sá jēsh Símuynon nyə á ngə ci shú dé dí yí. ³⁴ ^lSímuynon mú bwádan nə bwo, nyə nə Mariya nyəwngú mə Yésus nó: «Mwân éga Zembí mə ntí nyə ná a zég sá nə zhwog buud ɔ Izurəyēl bwó báulág, zhwog buud wəɔl. A bá bə gúl sá mə Zembí í bá ntɔ búúd ŋkul yí, sá búúd bwó ábúle magulə yí. ³⁵ A bá zə sá nə zhwog buud mitédúgá myán mí mpúyég. Wəe ntág íí, məcey mə bá nyisuli wo lámúd nda kafwele.»

³⁶ ŋgwól *múúd micúndə á mudá nyə á bə námə cínwng nə Ana, a njúl shilə mə Fanuēl beend mə Azer dí. Mudá wəwngú nyə á bə a mə bul jaas. Nyə a béya a mú cugə nə ŋgwúm mimbú zangbá. ³⁷ ^mNyə á ji kúsə kə wós mimbú məwúm mwəwmb nə mínɔ. Nyə a shígé də bwelé kə shwóg-shwóg nə Luŋ mə Zembí. Nyə á də sá Zembí iséy byé nə mwásə nə bulú a dúgə ci ídāw, də yə Zembí gúmá. ³⁸ ⁿNyə á bə námə cínwngú ja bwó á bə nə Yésus Luŋ yí, a mú yə Zembí akíba; buud bēsh bwó á ngə bwánd nə Zembí mə bá zə yíl Yurúsəlem mənnyámád wá, Ana nyə á ngə jaaw lân mə mwân.

³⁹ Ja óbyəl ɔ Yésus bwó á shín sá isá byēsh Mécɛ mə Yawé mə ngə ci yí, bwó á ka nyiŋgə kə bwódí ŋgwóla Nazarēt, faan lə Galilē. ⁴⁰ Mwân nyə á ka námə ngə wáy, *shíshim yé ngə ŋwa ŋkul, a njúl mpaam mə Zembí dí.

Yésus mə nyín mpáánzə Zembí a njúl kúkágə

⁴¹ ^oObyəl ɔ Yésus bwó á də kə zāŋ páska dí Yurúsəlem mbú wēsh. ⁴² Bwó á ka námə kwo bád kə nda fúlú í á bə ná, Yésus njúl mimbú wúm nə mímbá, bwó mú kə nə nyə. ⁴³ Ja zāŋ í á shín yí, obyəl bé bwó mú nyiŋgə. Yésus mú lúg Yurúsəlem bwó kú mpu. ⁴⁴ Bwó á ngə téduga nə Yésus bənɔŋ buud ɔ gwoŋg básə zhííd. Bwó músə kyey mwásə ncindí. Ná ndéé bwó mú ka zə ngə sɔ nyə mímbýēl nə mímbíí myán dí. ⁴⁵ Nda bwó áshígé kwey nyə ná, bwó mú nyiŋgə nə məsɔ́ɔ́gú kə Yurúsəlem. ⁴⁶ Í á ka zə bə, bwó mə sɔ nyə ná sɔ sɔ tāŋ mwōw málɔɔl, bwó mú kə kwey nyə a njúl tām oyíguli ɔ mécɛɛ *Luŋ mə Zembí, a ngə gwágulə bwo, a ngə jí bwo minjígá. ⁴⁷ Buud bēsh bwó á ngə gwág nyə wá bwó á ngə káam fúg nyé nə məmpɛsá mé. Bwó á ngə káam mbií á ná fúg də jímb lúúd. ⁴⁸ Ja óbyəl bé bwó á dúg nyə yí, bwó á jág bul káam. Nyəwngú mú ci nə nyə nó: «Mwân waam, jí wó mə sá sá ntúni ní? Wo mpú ná sá shwóŋgú sə mə ngə sɔ wo nə milām gwōw?» ⁴⁹ ^pNye mú ci nə bwo nó: «Bí ámə ngə sɔ mə nə jí? Bɪ ampúyé nə mə jəlá nə də bə ísá í Dā dí?» ⁵⁰ Nji bāŋ bwó áshígé mpu gwág sá nyə á ci nə bwo yí. ⁵¹ ^qYésus bənɔŋ bwo bwó mú shulə kə Nazarēt, a ngə magulə ijwúga byán. Nyəwngú mú baagulə ísá íni byēsh lámúd. ⁵² ^rYésus nyə á ka ngə wəɔf, fúg ngə kwíduli, mpaam mə Zembí ngə kwíduli, a ngə bə jɔ kágə mísh mə Zembí nə mísh mə búúúd.

^k2:32 Iza 42.6; 49.6; 46.13 ^l2:34 Iza 8.14; 1Pr 2.8

^m2:37 1Tm 5.5; Mat 6.16-17 ⁿ2:38 Iza 52.9

^o2:41 MmN 12.1-27; 23.14-17 ^p2:49 Yua 2.16 ^q2:51 2.19 ^r2:52 1Sa 2.26

Iséy í Yuánes Nduu-buud

(Mat 3.1-17; Mak 1.1-11)

3 Í á ka zə bə, ijwūga í *Káázel Tiber í mǎ wǒs mbū wūm nə tǒn dī, Pons Pilāt mú bə ɲgwǎmuna á faan lú Yudeá, Herod nyə Tatarāk¹ á Galilē, mínyɔŋú yé Filíp nə faan lú Ityurē nə Trakonitídí, Lisanuyas nə faan lú Abilen. ² Í á bə Hána njúl Ajəláci á ofada, bá Kayíf. Ja jɔɔŋgú, kéel mǎ Zembí í á wǒs wǎ Yuánes mwān mǎ Zakarí a njúl shí a shwéeshád.

³ Nyə á ka zə ɲgə kyey shí nyēsh á fundú ɲgwǔ Zhurdē, ɲgə cúndə nǎ: «Céndúgá mitédúgá, bí duwan, Zembí nyə é juu bí nə *misóm mín.» ⁴ Í á bə ntǒ nda jísə cilyá kálaad mǎ *múúd micúndə Izayí dí nǎ. Nəcə jísə nǎ: Muud ɲgə cúndə shí a shwéeshád, a ɲgə ci nǎ:

«Kwambuləgá zhíí mǎ Cwám̄ba, bí súg kwūŋ jé.

⁵ Bulaləgá ibí byēsh,

bí bwú mímbúŋ mí anúní nə mi acíg-cíg myēsh səl shí,

bí súg mǎbúgə.

Sanduləgá ikúl í ákukwowulá, sá byo nə səndōŋ

⁶ Muud yēsh ka bá dúg cugúlə Zembí mǎ bá cug búúd yí.»

⁷ Buud bwǎ á dū zə wǎ Yuánes áncun-cuma zəl dū duwan wá, nyə á ka dū ci nə bwo nǎ: «Yé iyəlukag íga! Bí mǎ bǎle fúndə mpimbə Zembí mǎ bá lwóya yí? Zǎ amə kéwuli bí éne?» ⁸ Kágá wúmə fwámé mpúmǎ⁸ í lwágúlə nǎ bí mǎ cénd mitédúgá yí. Kúgá bə ɲi dúlə téduga nǎ: “Sǎ bāŋ sǎ bí mpwōŋ buud mǎ *Aburaham” nəcə mǎ mpú jaaw bí nǎ Zembí

jí nə ɲkul shwǔgla mǎkwóógú mǎga, sǎ mwo bwān ǎ Aburaham. ⁹ Mpugá nə zūŋ í wál zə sám̄b mikǔlǎ mí ílí mǎshugud. Bwǎ é cal líí jēsh í ádé wúmə fwámé mpúmǎ yí, bwǎ kul gwo kudad.»

¹⁰ Buud bwǎ mú zə jí nyə nǎ: «Sǎ mǎ jǎlá nə sǎ jí?» ¹¹ A mú bəsa nə bwo nǎ: «Muud jí nə ishimí íbá yé kéénzhug ɲg-wúd yə nyɔɔŋg cúgə nə ndí yé. Muud jí nə idəw yé sǎág nómǎ ntǒ.» ¹² Ōŋwenye ɔ tóya bwǎ mú nómǎ zə nǎ bwǎ zǎ duwan. Bwǎ mú jí nyə nǎ: «Yíiguli e, sǎ mǎ jǎlá nə sǎ jí?» ¹³ Nyə nə bwo nǎ: «Dugá jí búúd ɲi sǎ mǎcéŋ mǎ yǎ bí ɲkul nǎ bí dúg jí yí, bí kú ntēŋg.» ¹⁴ Ozimbí bwǎ mú nómǎ jí nyə nǎ: «Sǎ bāŋ sǎ mǎ jǎlá nə sǎ jí?» Nyə nə bwo nǎ: «Kúgá mánda múúd nə sǎ jé ɲkí ntāg nǎ bí mǎ lwó múúd mpəl. Maguləgá nǎ myəna bwǎ ɲgə jóna nə bí má mǎ jǎla.»

¹⁵ Nda búúd bwǎ á ɲgə bwánd bwǎ ɲgə téduga nə Yuánes ɔ mǎ jée bə Mesí nǎ, ¹⁶ Yuánes nyə á ci nə bwo nǎ: «Mee mǎ ɲgə duu bí nə mǎjǔwó. ɲi ɲgwǎl múúd ɲgə zə, a jí nə mpífə cǔ mǎ. Mǎ ampíyáyé nǎ mǎ cínuyug nyə mikwoolú mí mǎŋg-wub. Nywáá mǎ bá duu bí nə ɲkēŋkē Shíshim nə kuda. ¹⁷ A mbid fwafuga mb-wǎd. A bá zə béeŋ búúd nda bwǎ dū fyaf ɲkwáándǎ nǎ; a ɲwa fwámé mpúmǎ wǎ ɲkundá dǎd, a yíl ílwáásǎ shwu kuda jí kú bwele jímə yíid.» ¹⁸ Yuánes nyə á kwo nómǎ ɲgə jaaw bwo Jǔǔ Kéel, a ɲgə yáág nə bwo nǎ bwǎ mǎguləg. ¹⁹ Í á ka zə wǒs nǎ, nyə á jum Herod á Tatarāk nəcə lósú mǎ Herodyād, mudá mǎ mínyɔŋú nə mǔl mǎbōw mēsh nyə á dū sǎ má. ²⁰ Herod mú kwádulə dúl bōw cínɔŋ gwōw, wǎ Yuánes mímbwugud.

^{3:1} **Tatarāk:** Ciyá ní í cugé ciyá mǎkaa; ɲi í kǎ nǎ «ɲgwǎmuna nyə á ɲgə jwú nə mpál nǎ á ɲkúmba faan yé». Dúgúg nómǎ Mat 14.1; Luk 3.19; 9.7; Mis 13.1.

^{8:8} Mpumǎ nyɔɔŋg wǎ misǔlǔgú.

^{3:3} Mis 13.24; 19.4; Luk 24.47 ^{3:4} Iza 40.3-5 ^{3:6} 2.30-31; Mis 28.28

^{3:7} Mat 3.7; Luk 21.5-36 ^{3:8} 1.54-55; Mat 3.9 ^{3:9} Mat 7.19

^{3:16} Mis 1.5; 11.16; 13.25; 19.2-4; Luk 4.18 ^{3:19} Mat 14.3-4; Mak 6.17-18

²¹ aÍ á ka bæ gúl ja nó, nda búúúđ bēsh bwá á ngə duwan nó, Yésus mú námə kə duwan. Ná ndéé, ja nyə á ngə jəgula yí, joŋ í mú bāŋ, ²² bŋkəŋkə Shíshim mú nyín nə nyúul nda faf í mú shulə nyə nyúúlúđ. Kál í mú zhu joŋ dí nó: «Wo wə Mwān waamə alām. Lām wām wēsh wūsə wódí.»

Impáámbó í Yésus

(Mat 1.1-17)

²³ Ja Yésus nyə a tééd sáal dé yí, nyə á bæ kala múúđ á je bæ mímbú mawúm mólól. Buud bwá á ngə téduga nó a ji mwān mə Yóseb, Yóseb mwān mə Heli, ²⁴ Heli mwān mə Matat, Matat mwān mə Lévi, Lévi mwān mə Melukí, Melukí mwān mə Yanay, Yanay mwān mə Yóseb. ²⁵ Yóseb mwān mə Matatíyas, Matatíyas mwān mə Amos, Amos mwān mə Nahum, Nahum mwān mə Hesuli, Hesuli mwān mə Nagay, ²⁶ Nagay mwān mə Maad, Maad mwān mə Matatíyas, Matatíyas mwān mə Símuyon, Símuyon mwān mə Yósek, Yósek mwān mə Yoda. ²⁷ cYoda mwān mə Yoanan, Yoanan mwān mə Résa, Résa mwān mə Zorobábel, Zorobábel mwān mə Salátíyel, Salátíyel mwān mə Neri; ²⁸ Neri mwān mə Melukí, Melukí mwān mə Adi, Adi mwān mə Kosam, Kosam mwān mə Elumadam, Elumadam mwān mə Er. ²⁹ Er mwān mə Yésus, Yésus mwān mə Elyazar, Elyazar mwān mə Yorím, Yorím mwān mə Matat, Matat mwān mə Lévi. ³⁰ dLévi mwān mə Símuyon, Símuyon mwān mə Yúda, Yúda mwān mə Yóseb, Yóseb mwān mə Yonam, Yonam mwān mə Eliyakim. ³¹ eEliyakim mwān mə Məleya, Məleya mwān mə Mena, Mena mwān mə Matata,

Matata mwān mə Natan, Natan mwān mə *Dávid. ³² Dávid mwān mə Yése, Yése mwān mə Yobed, Yobed mwān mə Bowaz, Bowaz mwān mə Sala, Sala mwān mə Naáson. ³³ fNaáson mwān mə Aminadab, Aminadab mwān mə Adūmin, Adūmin mwān mə Arni, Arni mwān mə Hesuron, Hesuron mwān mə Fares, Fares mwān mə Yúda; ³⁴ Yúda mwān mə *Yákwab, Yákwab mwān mə *Izaag, Izaag mwān mə *Aburaham, Aburaham mwān mə Tara, Tara mwān mə Nakor; ³⁵ Nakor mwān mə Seruk, Seruk mwān mə Ragow, Ragow mwān mə Falek, Falek mwān mə Eber, Eber mwān mə Sala; ³⁶ Sala mwān mə Kaynam, Kaynam mwān mə Arfagusaad, Arfagusaad mwān mə Sem, Sem mwān mə *Nówe, Nówe mwān mə Lamək; ³⁷ Lamək mwān mə Matusalem, Matusalem mwān mə Inoog, Inoog mwān mə Yared, Yared mwān mə Maluleel, Maluleel mwān mə Kaynam. ³⁸ Kaynam mwān mə Inos, Inos mwān mə Set, Set mwān mə Adam, Adam mwān mə Zembí.

Sátan mə bwówúló Yésus

(Mat 4.1-11; Mak 1.12-13)

4 ^eYésus nyə a wú Zhurdə a mə shín lwánd nə ŋkəŋkə Shíshim nó cwóó. ŋkəŋkə Shíshim mú kə nə nyə shí a shwéeshád. ² Njwú məjamb mú kə bwówulə nyə wu tən mwôw mawúm mánŋ. Yésus nyə a shígé də tó sá mwôw mawngúd nə ndéé ja mwôw mawng mə á shín yí a mú gwág zha. ³ Njwú məjamb mú ci nə nyə nó: «ŋkí wo ji *Mwān mə Zembí, ciíg nə kwóógú ga nó í nyéég idêw.» ⁴ hYésus mú yidá bəsa nə nyə nó:

^a3:21 5.16 ^b3:22 4.18 *Mwān*: Sôm 2.7; Iza 42.1; Luk 9.35; 20.13

^c3:27 Salátíyel: 1Ib 3.17; Esd 3.2 ^d3:30 Rut 4.18-22; 1Ib 2.1-14

^e3:31 Natan: 2Sa 5.14 ^f3:33 Mət 29.35; 25.19-26; 11.10-20; 5.1-32

^g4:1 Mat 6.16-17; Luk 4.18; Heb 4.15 ^h4:4 Mbá 8.3

«Jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: “Muud cugé nà ñkul cugə nji nà idûw”.»

⁵Njwû mājamb mú kə nə nyə gwōw-gwōw. A mú lwágulə nyə məfaan mā shí mishwun mēsh nji ja ñgwúd ná cág. ⁶ⁱA mú ci nə nyə ná: «Mə é yə wo ijwūga ná wo jwūg nə məfaan mənī mēsh wo ñwa gúmá jáñ, nəcə mə wó jí nə byo. Mə jí nə ñkul yána byo yə múúd yēsh mō céél yə yé. ⁷Ntś, ñkí wo kúd mpwoombú wa shí yə mō gúmá, byēsh í é bə ísà byō.» ⁸JYésus mú bəsa nə nyə ná: «Jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: “Dugú kúd mpwoombú shí nji wó Zembí woó Yawé. Nji nyə wó wó dúg yə gúmá yé.”»

⁹Sátan mú kə nə nyə Yurúsəlem, kə təl nyə zhwááñgē *Mpáánzə Zembí dí gwōw. A mú ci nə nyə ná: «Ñkí wo jí Mwān mō Zembí, bídúg nyúul wú wa kə kud shí, ¹⁰^knəcə jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: “Zembí mō bá lésa nə *wəngəles bé ná bwə bááguləg wo. ¹¹Bwə é ñkēny wo mábwd, kuú wō í nda bwiim bōcgú.”»

¹²^lYésus mú bəsa nə né ná: «Ciyá jísə ná: “Wo ajéláyé nə bwówulə Zembí woó Yawé”.»

¹³^mJa Njwû mājamb mō shīn bwówulə Yésus mimbii myēsh ntúni yí, a mú keyey beégya nə Yésus, kə bwánd ja fwámé fwála í bá bə yí.

Mətéédúlé mō íséy mō Yésus

(Mat 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ⁿYésus mú nyingə kə Galilé a njúl nə ñkul á Ñkəñkə Shíshim. Jíná dé í mú ñgə jwə cínəñg yēsh. ¹⁵Nyə á ñgə yə buud minjígúlá *məmpáánzə mō mínjígúlá mō *Oyúden dí, buud bēsh bwə ñgə yə nyə gúmá.

¹⁶Nó ndeé nyə á ka kə Nazarēt wú nyə á wəwf wá. A mú kə nyíi *mpáánzə minjígúlá jwōw lú Sábaad nda nyə á dū bwey sá ná. Nyə á ka tōw tútəlí ná a lú Kálaad Zembí. ¹⁷Bwə mú yə nyə ñgwól kálaad Izayí *muud micúndə nyə á cilə yé. A mú wēef kálaad ná ndeé a mú kwey kúkúl jísə cilyá ná:

¹⁸^oShíshim mə Yawé wúsə mōdí nəcə nyə á gwáágulə mə məwúdə ná mə zág bwiing mímmbúbúwá Jjə Jéel. Nyə á nti mə ná mə zág jaaw mímmbwug ná: «Bí mō wú mímmbwug dí, mə jaaw wóancím-ncím ná: «Mísh mō mō bāñ bī».

Nyə á nti mə ná mə zág fəemushi búúd bwə cúgə nə ñkul shwə mənyúul wá, ¹⁹^pmə zə cúndə mbú Yawé mə bá lwóyá mpáam yí.

²⁰Nyə á ka fúlə kálaad ná ndeé a mú yə fulísh á *Mpáánzə Zembí, a mú jí shí. Buud bēsh bwə á bə mpáánzə minjígúlá wá bwə mú mpu kənd mísh nyódí. ²¹A mú tééd lāsúlə nə bwo, nyə ná: «Kúkúl mícilyá mí Kálaad Zembí bí ámə gwág mō ámə lú ní í mō bwəma múús.»

²²^qBuud bēsh bwə á ñgə ságusə nyə. Bēsh bwə á ñgə káam jjə Jíciyá í á ñgə wú nyódí mpu dí yí, bwə ñgə ci ná: «Mwān mə Yóseb dí éga?»

²³A mú ci nə bwo ná: «Mə mpú ná bí é kənd mə kaanó í dū ci ná: “Yé jwówuda, lwagug wóméfwó” yí. Sə á shí gwág ísə wó á sá Kapernawúm yí. Sáág námə byo wa wódí kwáádá.» ²⁴^rA mú nyingə ci ná: «Búbálé, mō jaaw bí ná, bwə abwélé mpu lág múúd micúndə nyódí kwáádá. ²⁵^sMə jaaw bí búbálé ná, ja Eli nyə á bə yí, ja jon í á feed tən mimbú mílól nə

ⁱ4:6 Mat 28.18; Yuá 12.31 ^j4:8 Mbá 6.13; 5.9 ^k4:10 Sôm 91.11-12

^l4:12 Mbá 6.16 ^m4:13 22.3, 31

ⁿ4:14 4.18 ^o4:18 1.68; Iza 61.1-2; Mat 11.5; Luk 7.22; 1.35; 3.16, 22; 4.1, 14; 10.21; 24.49; Mat 1.18, 20; 3.11, 16; 4.1; 12.18, 28, 31-32; 28.19; Mak 1.8, 10, 12; 3.29; Mis 1.2, 5, 8; 2.4, 17, 18 ^p4:19 Ləv 25.10 ^q4:22 Yuá 6.42

^r4:24 Yuá 4.44 ^s4:25 10j 17.1, 8-16

onkwoond ósaman yáág-yáág zha mú bə shí nyēsh yí, zhwoɡ mikúsó mí búdá mí á bə *Izərayēl. ²⁶ Nji Zembî nyə a shígé kənd Eli mikúsó myəwəŋɡ dí! Cwúđ! kú bə tɔw ɲɡwúđ dí. Nyə á yida kənd nyə Saréputa, shí í gwág nə Sidon yí, wə wúl kúsó múdá á nŋ. ²⁷ ^tMizəzaamó mí á bə nómó Izərayēl ɲkí bulya ja mə múúđ micúndó Elizē nyə á bə yí. Nji, ɲɡwúđ nə ɲɡwúđ í áshígé lwəɡuwa; í á bə nji Naaman muud á Sirí.» ²⁸ Buud bēsh bwə á bə mpáánzə minjígúla wá bwə mú nyada nə a lásúle ntɔ. ²⁹ Bwə mú tɔw shí, wáamb kə nə nyə ɲɡwəla dí tɔn, kə bád nə nyə mbúŋ dí gwɔw. ɲɡwəla wəwəŋɡ í á bə lwɔyá mbúŋúđ. Bwə mú kə nə nyə wu gwɔw nə bwə kə sáɡuwo nyə wusə mbúŋ dí shí. ³⁰ Nji, nywáá mú cɔ bwo mpədúɡá nə ndeé a mú kyey.

Yésus mə lwóyá ɲkul ijwúga

(Mat 7.28-29; Mak 1.21-28)

³¹ A mú shulə kə Kapernawûm, wúl ɲɡwəla á faan lú Galilê. A mú də yə búúđ minjígúla mwɔw mə ósábaad dí. ³² ^uBuud bwə mú bul káam mbií nyə á ɲɡə jíguli yí, nəcé ciyá jé í á də bə nə kéénd.

³³ ɲɡwól múúđ nyə á ka bə *mpáánzə minjígúla a ɲjúl nə bɔw-bɔw shíshim jamb, a mú kím nə ɲkulú ná: ³⁴ ^v«Eéékyé! Yé Yésus muud á Nazarét! Shé bāŋ nə iney? Ye wo ámə zə jəŋɡulə sə? Mee mə mpú wo. Wo wə féeshá múúđ mə Zembî.» ³⁵ Yésus mú ɲkáánd nə jamb ná: «Fadug mpu! Wúɡ múúđ éne nyúúúlúđ!» Jamb í mú wusə múúđ wəwəŋɡ shí na tām buud. Í mú wú nyə nyúúúlúđ kú sá nyə məbɔw. ³⁶ Buud bēsh bwə mú bul káam, bwə ɲɡə ci bwəmé nə bwəmé ná: «Wáyé mbií lésú wí nə kéénd nə ɲkul ijwúga ntúga ga? Muud éga mə ɲkáánd nə bɔw-

bɔw míshíshim, mí wú?» ³⁷ Jíná dé í mú jwɔ kúkúl jēsh faan dɔwəŋɡúđ.

Yésus mə lwag ncúlyá mimbəl

(Mak 1.29-34)

³⁸ Yésus nyə á ka wú *mpáánzə minjígúla, a mú kə Shímun dí ɲjɔw. Shímun wəwəŋɡú ayɔŋ nə yɔŋ nyə á bí ci yé á mudá nə táás. Bwə mú ci nə Yésus nə a sáág sá shú déđ. ³⁹ Yésus mú shísh kə jwaaguwo nyədí, ɲkáánd nə ayɔŋ nə yɔŋ. Ayɔŋ nə yɔŋ mú bíđ nyə. Mudá wəwəŋɡ mú wəol cé nə cé tééd ntāŋ ɲɡələ ɲwa ɲjugú wāŋ.

⁴⁰ Ja jwɔw í á ɲɡə jímə yí, buud bēsh bwə á bə nə mimbəl mimbí mimbí wá bwə á zə nə myo wə Yésus. A mú ɲɡə bəd myo məbwə ná ndeé mí ɲɡə yál. ⁴¹ ^wZhwog buud məjamb mə á ɲɡə wú mə ɲɡə kím ná: «Wo ji *Mwān mə Zembî.» A mú ɲɡə ɲkáánd nə mwə, a kú magulə ná mə ɲɡəŋ nə lás ntɔ, nəcé mə á ɲɡə mpu ná a jisə *Kríst.

⁴² Ja mán í á ləm yí, Yésus nyə a cúwo tɔn kə kúl búúđ bwə áshígé bə yí. Buud bwə mú ka kə sɔ nyə áncuncuma nə ndeé bwə mú kə kwey nyə. Bwə mú cēel bí nyə ná a kú ná kwo béégya nə bwo. ⁴³ ^xA mú ci nə bwo ná: «Í jii nə mə kəŋ nómə bwiŋŋ Jɔjɔ Kéel á Faan mə Zembî míl mɲŋgwəlad. Gwə wə nyə á ntí mə nə mə zəŋ sá yí.» ⁴⁴ Nyə á ka kə ɲɡə cúndə *məmpáánzə mə minjígúla mə *Oyúden mā Yudea** dí.

Yésus mə tééd jɔwúle ómpwíín

(Mat 4.18-22; Mak 1.16-20)

5 Dúl jwɔw, Yésus nyə á bə a tál bwŋŋ lú cwoogú cindú á Genezarēt; buud bwə á ka zə bul shúsə nyə ɲɡələ gwáɡulə Milésú mí Zembî. ² A mú dúg mɔ́l móbá na ncindyə cwoogúđ. Buud ɔ shwey bwə

** 4:44 Bi ɔ kálugə, Second ɲɡə ci na ná Galilê, í ɲjúl ná í jəla nə bə Yudea.

^t4:27 20j 5.1-14

^u4:32 Mat 7.28-29

^v4:34 Mak 3.11

^w4:41 Mak 3.11-12

^x4:43 11.2

á shulə mósól mawngúd, bwə ka ngə gusa mawód mán. ³Yésus mú kəwa dúl byóól dɔwngúd. Dán í á bə dé mə Shímun. A mú ci nə Shímun nə a wúg nə byóól bwúngúd shísh ngéé bwag. A mú ji shí na byóólúd ka ngə yə buud minjígúlá.

⁴Ja nyə á yow lásúlə yí, nyə á ci nə Shímun nó: «Súsálúg byóól dwō kúl jí nkí jímə yí bí wúsəg mawód májúwód nə bwó julə óshú.» ⁵Shímun mú bəsa nə nyə nó: «Mása, sə mə ntəŋ búlú ncindí kú bíí tɔw sá. Mə zə wusə mawód nji nəcé wo mə ci.» ⁶Bwó mú wusə mawód nə ndéé bwó mú bii ncúlýá oshú, mawód mə ngó nyey. ⁷Bwó mú du mas búúd ɔ gwoong bán bwó á bə dúl byóólúd wá məbwə nə bwó zəg kwínd bwo. Bwó mú zə, bənónɔ bwó mú wá óshú móbá mēsh dí nə ndéé mə mú tééd nə mə nyasula májúwód.

⁸Nda Shímun Pyēr nyə á dág ntó nə, nyə á zə kúd Yésus məbwónɔ shí, nyə nó: «Cwamba, wúg mə kúnə-kúnə nəcé mə ji sɔól *misəm.» ⁹Wɔwng mbií bwó á bii oshú yí í á sá bənónɔ buud bé bēsh inkuŋkúúnd. ¹⁰Təem bə Zhâk bá Yuánes bwân ɔ Zhébedé bwó á bə buud ɔ gwoong ɔ Shímun wá bwó á bə námə nə inkuŋkúúnd. Nə ndéé Yésus mú ci nə Shímun nó: «Kú beeg fúndə, tééd fwála gaád wo zə bá du julə búúd.» ¹¹Bwó mú zə nə mósól cindú nə ndéé bwó lúgə ntəg isá byēsh, bɛ Yésus.

Yésus mə lwag zúzaamə

(Mat 8.1-4; Mak 10.40-45)

¹²Na gúl ja, Yésus nyə á bə wúl ng-wəla dí. Ngwól múúd nyə á bə cínwngú nə zaamə nyúúlúd nə jəəd. Ja múúd wɔwng nyə á dág Yésus yí, nyə á ləel zə jwaagwo kúd mpwóómbú mändəlúd, jəgula nə nyə nó: «Cwamba, nkí wó

magulə wo je lwag mə, nyúúl bə mə nə səndón.» ¹³Yésus mú séemb mbwə, kúnýa nə nyə, ci nə nyə nó: «Mə magulə. Nyúúl í bəg wo nə səndón!» Cé nə cé, za-amə í mú shín wú muud éne nyúúlúd.

¹⁴ⁿJi Yésus mú təl nyə mpəndí nə ci a kú jaaw tɔw muud sá í mə sŷy yí. Nyə nə né nó: «Yidag kə lwágulə fada nda wó músə nə, wo ka wá sá Moyíz nyə á ci yí shú yálúlə wó mə yál ní. Bwó mpúg nə wo mú mpwogé.» ¹⁵ᵇLāŋ mə Yésus í mú ngə bul kyey, buud bwó mú bul ngə seengya áncuncuma, ngə zə gwágulə nyə, ngə námə zə lwəguwa məbwas mán. ¹⁶ⁿJi, nyə mú kə, nyáméfwó íkúl í áshígé bə nə buud yí, kə jəgula nə Zembí.

Yésus mə lwag mbúmbwúgú

(Mat 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷Yésus nyə á ngə yə buud min-jígúlá dúl jwówúd. Bóól *Ofarizyēŋ nə *Ōŋkume ɔ məcɛɛ bwó á zhu mílɔɔm myēsh myā Galilə nə Yudéa, bóól zhu námə Yurúsələm. Yésus nyə á bə nə ŋkul mə Cwamba shú nə buud məbwas mə ngóg nə yál. ¹⁸Ká dág nə, bóól búúd bwó mú wós bwó ngə ŋkēny mbúmbwúgú táádád. Bwó mú ngə sɔ nə bwó nyíngál nyə njów kənd nyə kúl Yésus nyə á bə yí. ¹⁹Bwó áshígé ka bə nə wú bwó nyíngálúg nyə, nəcé buud bóle áncuncuma. Bwó mú ntəg bád nə nyə kwáminú kə cúwo luun nə ndéé bwó shul nyə nə táádə jé wó Yésus na tām buud.

²⁰ᵈYésus mú dág nə buud bɔwngú búsa nə fwámé búgə, a mú ci nə: «Amudúm, mə mə juu wo nə *mis-əm myō.» ²¹*Oyíguli ɔ məcɛɛ bənónɔ Ofarizyēŋ bwó mú tééd ngəle lás bwámé nə bwámé nó: «Wáyé múúd ngə *lás nə Zembí bwaasúlə mpu éga? Ngwól zə jí

ⁿ5:4 Yuá 21.2-11 ⁿ5:11 Mat 8.21-22

ⁿ5:14 Ləv 14.2-32; Mak 7.36; Luk 17.14 ⁿ5:15 Mak 7.36

ⁿ5:16 Mat 14.23; 26.36-46; Mak 1.35; 6.46; Luk 3.21; 6.12; 9.18, 28-29; 11.1; Mis 1.14; 2.42; 6.4; 12.5 ⁿ5:20 7.48; Mat 9.2

nə ɲkul juu búúd nə misəm myéd kwon Zembí nyáméfwó?»

²² Yésus músə mpu sâ bwó á ɲgə táduga yí, a mú lás nə bwo nó: «Jí bí ɲgə ci bídí mílámúd yí? ²³ Jí í búl bə kúná-kúnə? Ye cɪlə nə muud nó: “Mə mə juu wo nə misəm myô”, ye nó: “Woolúg, wo kyéyug?” ²⁴ Mə ka cɛel nó bi mpúg nə *Mwân mə Múúd jì nə ɲkul ijwúga nə a juu búúd nə misəm myán wá shí.» Ntś, Yésus mú yid wə mbúmbwúgú, nyə nə nyə nó: «Mə ci nə wo ná, woolúg, wo ɲkényúg táádə gwô, wo nyínɲgəg kə ɲjów.» ²⁵ Námə cé nə cé, mbúmbwúgú mú wool bwó ɲgə dúg, a mú ɲkény táádə jé, kyey kə ɲjów a ɲgə yə Zembí gúmá. ²⁶ Buud bēsh bwó mú káam mbií á nó fəg də jímb lúúd. Bwó mú yə Zembí gúmá bwó mú bul bə nə ifwaas, bwó mú ɲgə lás nó: «Sə mə dúg *ísá í mímbúgú múús.»

Bwó ádé fula sâ ágúgwáan nə acwúlú
(Mat 9.9-17; Mak 2.13-22)

²⁷ Ja ísá íni í mə shín yí, Yésus mú cúwo tśón, a mú dúg ɲwenye tóya bwó á də jów nó Lévi yé ɲjúl kúl bwó á də jóna tóya yí. Yésus mú ci nə nyə nó: «Bəg mə.»

²⁸ Lévi mú lúgə ísá byēsh, tśw bə Yésus.

²⁹ ǺA mú kə sá məma dína nyédí ɲjów.

Ųwenye ǵ tóya nə bǵl búúd bwó á kə cínɲg ǻncuncuma, bǻnɲɲ bwó mú kə də.

³⁰ *Ofarizyēɲ bǻnɲɲ *Ųyíǵulí ǵ mǻcǵə bwó mú kə ɲgə nyímbula nə *ompwíín ǵ Yésus nó: «Nǻcé jí bínɲɲ ɲwenye ǵ tóya nə bǵl osǵol ǵ mǻbǵw bí ɲgə bǻle də nə ɲgul yí?»

³¹ Yésus mú bəsa nə bwo nó: «Mikanz dí mí də jii jǵwǵuda, í də bə mímbǻl.

³² Mə a shígə zə jów ótǻtǻlí ǵ búúd nə bwó céndúg mítǻdúgá, mə á yida zə jów osǵol ǵ mǻbǵw.» ³³ Bwó mú ci nə nyə nó:

«Ompwíín ǵ Yuánes báá bwó də ci idǻw yǻlə Zembí gúmá, ompwíín ǵ Ofarizyēɲ bwó də námə sá ntś; wəe bwô bǻɲ ku ci.» ³⁴ Yésus mú bəsa nə bwo nó: «Ja múúd mə ɲwa bǻ yí, a tǻl zǻɲ, a jów óshwǻ bə; ye bí búsa nə ɲkul sá nə oshwǻ bə bwó yídag zə nə mǻcəy lámúd bǻnɲɲ muud bǻ bwó ɲjúl kúl ɲgwúd? ³⁵ Mbǵ! Njǻ mǵl mwǵw mə ɲgə zə, bwǻ bá yíl bwo muud bá yí. Mwǵw mǻɲɲǵú dí ǵ óshwǻ bə bwó ka bá ci idǻw.»

³⁶ A mú námə kǻnd bwo kaanǻ nó: «Bwǻ ádé nyaa káándǻ ágúgwáan^{††} ɲwa kúl cínɲǵú, kə wǻ bǻgǻ bwoodú káándǻd. Múúd mə kǻ sá ntś, í é bə, a mə nyaa káándǻ ágúgwáan, kúl jé kú ny-ɲgə mpíya nə káándǻ á bwoodúd. ³⁷ Ntś námə, bwǻ ádé ɲwa wáan ágúgwáan kə wǻ bwoodú lenyad; ɲkwǻɲǻ wáan í é sǻ nə lenya búndúg, wáan shwiy shí. ³⁸ Ntś, í jii nə bwǻ dúg wǻ wáan ágúgwáan ílenya í ágúgwáanud. ³⁹ Muud cugé nə ɲkul bə nə a shín ɲgul mǻlwəg mə mə lyɲ mə a nyínɲgə gwág yéesh íkwan. Mbǵ! Bwǻ də ci nə mǻlwəg mə mə lyɲ mə wǻ mǻsǻ fwámé mǻlwəg.»

Yésus nə mǻcǵə mə Sǻbaad

(Mat 12.1-14; Mak 2.23-28; 3.1-6)

6 ^{kí} á wǵs dúlúgǻ jwǵw lú Sǻbaad dí nó, Yésus nyə á ɲgə líina ifambǻ í *blé. *Ompwíín bə bwó mú ka ɲgə búgə mikɲg mí blé, ɲgə nyamusə nə ndéé ɲgə də. ² Bǵlúgǻ búúd wǻ gwoong *Ofarizyēɲ bwó mú lás nə bwo nó: «Nǻcé jí bí ɲgə sǻ sǻ mǻcǵə mə amágúłáyé nə muud sǻg jwǵw lú Sǻbaad yí?»

³ Yésus mú bəsa nə bwo nó: «Ye bí afwóyé bwele lǵ sǻ *Dávid nyə á sǻ ja bǻnɲɲ buud bə bwó á gwág zha yí? ⁴ Nə nyə á kə nyíi banda *mǻtúnuga dí, ɲwa

^{††} 5:36 Na jǻ kúl káándǻ í afwóyé kə mǻjúwǻ nó ndéé í juli yí.

é5:24 Yuá 5.36 f5:28 Mat 8.21-22 ǵ5:29 Mat 9.10 h5:32 19.10

i5:33 Mat 6.16-17; 11.18-19; Luk 7.33-34 j5:34 Mat 9.15 k6:1 Mbǻ 23.25

l6:2 MmN 20.8-10 m6:3 1Sa 21.2-7; Ləv 24.5-9

ibuléd í á ðu bæ ci shú yálə Zembî gúmá yí ðə, a yə námá búúd bé bwə ðə. Í njúl ná mæcɛɛ mə ɲgə ci ná ɲji ofada wə bwə á jəla nə ðu ðə byo, kú nə ɲgwól múúd shús.» ⁵A mú ci nə bwo ná: «Mwân mə Múúd ɲgə jwú nə mæcɛɛ mə Sábaad.»

⁶Í á ɲyɲgə bæ dúlúgá jwŵw lú Sábaad ðí ná, Yésus ɲə a nyíi *mpáánzə min-júgúlá, a mú ðu yə búúd minjígúlá. ɲgwól múúd ɲə á bæ cínɲgə nə mb-wə mæncwúm shwáámbúlə. ⁷*Oyíguli ɔ mæcɛɛ bə́nɲɲ Ofarizyɛɲ bwə mú ɲgə fáf Yésus ná bwə dúg ɲkí ɲə é lwag múúd jwŵw lú Sábaad, bwə shwəman ɲə.

⁸Yésus mú bwey mpu mítédúgá bwə á ɲgə téduga bwədí mlámúd myá. A mú ci nə muud á mbwə shwáámbúlə ná: «Tŵwúg tútəlí, wo kág tŵw na tām buud.» Muud wəɲg mú kə, kə tŵw.

⁹Yésus mú ci nə buud ná: «Mə shílə ná bí ná ye mæcɛɛ mə magulə ná sə sáág mənɲwa jwŵw lú Sábaad, ye ná sə sáág məbŵw, ye ná sə cúgug buud, ye ná sə gwúg?» ¹⁰A mú cɲg mpwóómbú ɲgə dúg bəsh nyədí məkoogú ná ndéé ɲə nə muud á shwáámbúlə mbwə ná: «Kwéégúg mbwə.» A mú kwéég mbwə, í mú bæ mpwogé. ¹¹*Oɲkume ɔ mæcɛɛ bə́nɲɲ Ofarizyɛɲ bwə mú bæ nə impimbə nda bwə é cwíil. Bwə mú ɲgə séɲusa məkəl bwəmé nə bwəmé ɲgólə sɔ sá bí nə ɲkul sá Yésus yí.

Yésus mə féesh búúd ɔ lwámá bé

(Mat 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹²Í á zə bæ na dúl fwála dí ná, Yésus ɲə a bád mbúbmbúɲúd kə jəgula nə Zembî. ɲə a shínal bulú ncindí a ɲgə jəgula. ¹³Ja mán í á ləm yí, ɲə a jŵw ompwíín bé a mú féesh wúm nə óbá cínɲgú, a mú gwiid bwo ná *buud ɔ

lwámá. ¹⁴Í á bæ, nə Shímun ɲə á gwiid nə Pyêr yé, nə André mínyɲú mə Pyêr wəɲgú, nə Zhâk nə Yuánes, nə Fílíp, nə Batələmî, ¹⁵nə Matiyô, nə Tómas, nə Zhâk mwân mə Alfê, nə Shímun ɲə á bæ kaambulə loom yé, ¹⁶nə Yúdas mwân mə Zhâk, zə keel Yúdas Iskariyôt muud ɲə á zə kusha nə Yésus yé.

Yésus mə lwag mímbəl

(Mat 4.24-25; Mak 3.7-11)

¹⁷Yésus ɲə á ka shulə wú nə bwo mbúɲúd zə tŵw kúl í á bæ mbwaanɲulə yí. Ncúlá *ompwíín bé nə kúdə zhwog buud bwə á bæ cínɲg áncuncuma bwə ɲgə zhu Yudéa yəsh nə Yurúsəlem, bóól zhu fundú mæn á kóómb míngwəla myá Tir nə Sidon. ¹⁸Buud bəɲgú bwə á zə ná bwə zə gwágulə Yésus zə ɲgə lwəgwa məbwas mánɲ. Bəɲg bŵw-bŵw míshíshim mí á ðu təl cwúnd dí wá bwə ɲgə yál. ¹⁹Buud bəsh bwə á ɲgə sɔ ná bwə kúnýá nə Yésus nəcé nyúl ɲkúl í á ɲgə wú nyədí ɲgə lwag bwo bəsh.

Yésus mə yə búúd minjígúlá

(Mat 5.1-12, 39-48; 7.1-12, 16-21)

²⁰Yésus mú bæn mísh dúg *ómpwíín bé, a mú ci nə bwo ná:

Bí buud ɔ məbúwa bí mə jəla, nəcé Faan mə Zembî dí shú ðán.

²¹Bí buud bí ɲgə gwág zha kidíga wá, bí mə jəla,

nəcé bí mə bá bæ nə jílá.

Bí bəɲg bí ɲgə jii məyə kidíga wá, bí mə jəla,

nəcé bí mə bá bæ nə məshusug.

²²Buud bwə bá mpíi bí, bwə ban ná bí kú ná ðu sɛɲgya nə bwo, bwə lwíy bí, bwə ɲwa mínə mún nda sá nyéé nəcé bí ɲgólə bɛ *Mwân mə

¹²6:6 Mak 2.27-28 ¹³6:11 Yuá 5.16, 18 ¹⁴6:12 5.16

¹⁵6:14 Mis 1.13; Yuá 1.40-44 ¹⁶6:19 Mat 9.20 ¹⁷6:20 Mat 5-7; Zhk 2.5

¹⁸6:21 Mbú 7.16-17; Zhe 31.25; Sôm 126.5; Iza 61.3

¹⁹6:22 Mat 5.11; Yuá 16.2; Mis 5.41; 1Pr 4.14

Múúd. Ja í bə nə bí ntó yí, bí mó jəla.

²³ ^vJwōw í bə nə bí ntó yí, gwágúgá nywa, bí kōw nə məshusəg,

nəcə bí mə bá kə bə nə məma myəna gwōw. Mpugá nó nda bwə ngə sá bí ni, ntó námə wə ímpáámbə byán í á də sá *buud ɔ mícúndə yé.

²⁴ ^wKá məntágula nə bí buud ɔ kúm, nəcə wún tɔɔm wēsh ɔ bí bí nə ndí ni.

²⁵ ^xMəntágula nə bí buud bí nə jílə wá, nəcə bí mə bá bə nə zha.

Məntágula nə bí buud bí ngə gwo kidíga wá,

nəcə bí mə bá təduwa, bí jii móyə.

²⁶ ^yMəntágula nə bí ja búúd bēsh bwə fáág bí, ci nə bí nji mənywa yí.

Mbií ngwúd wɔɔng námə wə ímpáámbə byán í á də sá buud ɔ mícúndə wə məshiigá yí.

²⁷ «Nji, mɛɛ mó ci nə bí buud bí ngə gwágulə mə wá nó, cɛɛlɔgá mizhízhín mín, bí sá bɔɔng bwə ngə mpíi bí wá mənywa. ²⁸ Bwádánúgá nə buud bwə shwó bí wá, bí jəgula nə Zembí shú bɔɔng bwə ngə cúg bí wá. ²⁹ ^zŊkí muud mə nyífé wo bónz mbánú, yág námə nyə wúl mbán. Ŋkí muud mə mándá wo nə kúúd gwō, wo kú kaambulə nyə nə wáma gwō á cwū. ³⁰ Ŋkí muud mə gwáámb wo sá, yəg nyə; nyɔɔng mə mándá wo nə sá gwō yé, bídúg a kág nə gwo. ³¹ Ságá buud sá bí mó céél nó bwə sáág bí yí.

³² «Ŋkí bí mó də cɛɛl nji buud bwə céél námə bí wá, buud bí nə ŋkul ka lɔ bí ntudelé? Ŋgaá nó osóɔl ɔ *mísəm bwə də námə cɛɛl nji buud bwə céél bwo wá? ³³ Ŋkí bí mó sá búúd mənywa nji bɔɔng bwə sá námə bí mənywa wá, buud bí nə ŋkul ka lɔ bí ntudelé? Ŋgaá nó osóɔl ɔ mísəm bwə də námə sá ntó? ³⁴ Ŋkí bí mó

də kənd íkwálá nji wú bí mó bwánd nə búgə nó bwə é nyíng bí wá, buud bí nə ŋkul ka lɔ bí ntudelé? Ŋgaá nó osóɔl ɔ mísəm bwə də námə kənd íkwálá nji wú bwə də nyíng bwo tán ngwúd wá?

³⁵ ^a«Bí bān, cɛɛlɔgá mizhízhín mín, dɔgá sá búúd mənywa, bí də yə búúd íkwálá kú bwánd nó bwə nyíngɔg bí. Ntó, Zembí mə bá yə bí məma myəna; í é mpúy nə bí búsə bwán ɔ Zembí a gwōw-gwōw. Nəcə nywáá ji nə jɔ lám tɛɛm bə shú búúd bwə aŋgə nə yə nyə akíba wá, tɛɛm bə shú bɔɔng wá mbiya milám. ³⁶ Dɔgá lwóya lám íŋkúnkwon nda Sósŋgú wún mó də lwóya lám íŋkúnkwon nó.

³⁷ ^b«Kúgá də jéég búúd minjagə, bwə ka námə bá də bə kú jéég bí minjagə. Kúgá də yə búúd intúgúlí í móbɛg mán, bwə ka námə bá də bə kú yə bí intúgúlí í móbɛg mún. Dɔgá juu búúd nə móbɛg mán, bwə ka námə bá də juu bí nə mún móbɛg. ³⁸ ^cDɔgá sá yána, bwə bāg námə də sá bí yána. Bwə bá də shwu bí isá məma kwáám káándəd, í njúl njinyá, bwə san í ngə sɔw. Nəcə yuug bí é də yigula bósí búúd nó ndí yí, gwə námə ɔ bwə bá də yigula bí nə ndí yí.»

³⁹ ^dYésus mú námə kənd bwo kaanə nó: «Ŋgwól áncím-ncím ji nə ŋkul jaand nə ngwól? Ŋgaá nó bēsh bwə é búla bííd?» ⁴⁰ ^eMpwíín nyə ádé bwele ntɔ yíiguli; nji, *mpwíín mó mpú ŋwa njíígulá yé mó də námə bə nda yíiguli.

⁴¹ «Nəcə jí wó ngə mpu dɔg ntand shwú jí mínɔɔŋ wó jús dí, nji wo kú dɔg mbwún wí dwó jús dí yí? ⁴² Ntudelé wó jí nə ŋkul ci nə wo yíl mínɔɔŋ wó ntand shwú júsúd weɛ kú dɔg mbwún wús wo dwó júsúd yí? Yé múúd məkəŋ, fwog yíl mbwún wódí júsúd; ja jɔɔngə

^v6:23 Mat 5.12 ^w6:24 Mat 19.23-24; Zhk 5.1 ^x6:25 1Kr 4.8

^y6:26 Zhk 4.4; Zhe 5.31 ^z6:29 Rom 12.17; 1Kr 6.7

^a6:35 yə búúd íkwálá: Ləv 25.35-36 ^b6:37 Mat 6.14-15; Mak 11.25-26

^c6:38 Mak 4.24 ^d6:39 Mat 15.14 ^e6:40 Mat 10.24-25

wó wó é ka dúg nda wó jí nà ñkul yíl mínyoŋŋ wóo ntand shwú júsd nà.

⁴³ «Fwámé líí dí í dú wúmá íbumá í abúbów; líí abúbów kú nómá wúmá fwámé íbumá. ⁴⁴ Líí jêsh í dú mpúy íbumád. Bwá ádé mwáág ífumbí ñg-wúdáánzà dí, kú saag mábudá ñgwunú. ⁴⁵ Jjǝǝ múúd lám yé wúsa nà jjǝǝ kwǝǝzǝ, í ka dú wéeshuli jjǝǝ ísá; bów-bów múúd yé lám nà bów-bów kwǝǝzǝ, ka nómá dú wéeshuli bów-bów ísá. Sà múúd ñgǝ bul tǝduga lámúd yí, gwó wó mpu yé í dú lás yí. ⁴⁶ Bǝ ñgǝ jǝw mǝ nǝ Cwámǝba! Cwámǝba! Kǝ nǝcé jí bǝ búsd kú sǝ sǝ mǝ ñgǝ ci yí? ⁴⁷ Muud yêsh mǝ zǝ mǝdí zǝ gwágulǝ lǝsú mǝ ñgǝ lás ga, a sǝ nda mǝ ñgǝ ci nǝ, muud wǝoŋŋǝ jisǝ mbií múúd mǝ zǝ lwágulǝ bǝ ga. ⁴⁸ A jí nda muud mǝ sǝ nǝ, ja á zǝ shumǝ ñjǝw yí, a tééd fáág shí nǝ fáág fáág fáág, a mú kǝ tǝl mǝfim kwóógúd. Ja mpǝŋ í wǝsǝ yí, kwunǝǝ tǝem dú nyífa ñjǝw wǝoŋŋúd, í kú bwele shwágusa, nǝcé í bǝlǝ fwámé shumyá. ⁴⁹ Njǝ, ñkǝ muud mǝ gwágúlǝ lǝsú mǝ ñgǝ lás yí, a kú sǝ nda mǝ ñgǝ ci nǝ, a jisǝ nda muud mǝ shúmǝ ñjǝw mǝtag dí kú fáág nǝ ndé kǝ tǝl mǝfim kwóógúd yé. Kwunǝǝ mǝ kǝ nyífa ñjǝw wǝoŋŋúd, í búg shugula shí nǝ mpuu.»

Yésus mǝ lwag sǝl mǝsáal mǝ wúl lúlúú ózimbi

(Mat 8.5-13; Yuá 4.46-54)

7 ⁸Ja Yésus nyǝ á shǝn lás lǝsú yé nǝ wêsh kúl búúd í ñgǝ gwág yí, nyǝ á kyey kǝ Kapernawúm. ² Wúl lúlúú múúd í á dú jwú nǝ ozimbi tǝd yí í á bǝ nún, lwaá dé á lám í á ñgǝ bwás ñkǝ yáág nǝ í zǝ yǝ. ³ Lúlúú ózimbi nǝ í á ka gwáduga Yésus. A mú kǝnd búbaalé ocúmbá buud wǝ *Oyúden nǝ bwǝ kǝg jǝgula nǝ nyǝ nǝ a zǝg lwag nyǝ lwaá dé. ⁴ Ocúmbá buud bǝoŋŋ bwǝ mú kǝ wǝsǝ wǝ Yésus,

kǝ bul bul téég nyǝ mǝbwǝ nǝ: «Muud éne mǝ jǝla nǝ wo kwííndúg nyǝ, ⁵ nǝcé á cǝel lwoŋ búúd jisú, nyǝ wǝ nyǝ a lwǝ sǝ *mpáánzǝ minjǝgúlǝ nyísú.»

⁶ Yésus mú ñwa zhǝí, bǝnǝŋ bwǝ mú kǝ. Nǝ bwǝ wál bá kǝ kumǝ ñjǝw, lúlúú ózimbi mú kǝnd óshwǝ bǝ nǝ bwǝ kǝg ci nǝ Yésus nǝ: «Cwámǝba, kú bul ntágulǝ nyúúl, nǝcé mǝ ampíyáyé nǝ wo nyífg mǝdí ñjǝw. ⁷ Gwǝ wǝ mǝ shíge kwey tǝtǝlí nǝ mǝ zǝg mǝmǝfwǝ zǝ bwǝma nǝ wo yí. Jeg lás lǝsúg, sǝl mǝsáal waamǝ yálúg. ⁸ Nǝcé mǝ jí nǝ omǝsa bwǝ ñgǝ jwú nǝ mǝ wǝ. Mǝ jí nómǝ nǝ ozimbi mǝ ñgǝ jwú nǝ ndí wǝ. Nyǝoŋŋ yêsh mǝ é ci nǝ a kyéyug yé, a kǝ; nyǝoŋŋ mǝ é ci nǝ a zǝg yé, a zǝ. Mǝ kǝ ci nǝ lwaá dǝm nǝ í sǝág gúl sǝ, í sǝ gwo.»

⁹ Yésus nyǝ á faag ñjwú ozimbi éne ja nyǝ á gwág á mǝ lás ntǝni yí. A mú yid dúg búúd bwǝ á ñgǝ bǝ nyǝ áncuncuma wǝ, nyǝ nǝ bwo nǝ: «Mǝ jaaw bǝ nǝ mǝ afwóyé bwele dúg múúd nǝ fwámé búgǝ nda nyíga, tǝem bǝ kúl búúd *Izǝrǝyêl dí» ¹⁰ Buud bwǝ á zǝ lwámád wǝ bwǝ mú nyíngǝ, kǝ ñjǝw mǝ lúlúú ózimbi, bwǝ mú kǝ kwey sǝl mǝsáal mú mpwogé.

Yésus mǝ gwúmushi mwân mǝ wúl kúsǝ múdá

¹¹ Yésus nyǝ á ka kǝ ñgwǝla á Nayín, bǝnǝŋ *ompwín bǝ nǝ bǝlǝ zhwoŋ buud ǝ bwǝ á ñgǝ kǝ. ¹² Bwǝ ñgǝlǝ shísh ñgeé mpumbé ñgwǝla, dúg nǝ, buud bwǝ ñgǝ kǝ nǝ mbimbǝ nǝ bwǝ kǝ dǝl. Í á bǝ cǝgǝ lú mwân, nyǝoŋŋǝ njúl kúsǝ. Zhwoŋ buud ǝ ñgwǝla bwǝ á ñgǝ lúgal nyǝ.

¹³ Cwámǝba nyǝ á bul gwág cey lám mwo dí ja nyǝ á dúg kúsǝ múdá wǝoŋŋ yí. A mú ci nǝ nyǝ nǝ: «Kú ná ñgǝ jǝí.» ¹⁴ A mú shísh kǝ kúnnya nǝ tanǝ. Buud bwǝ á ñgǝ ñkǝny wǝ bwǝ mú shigula. Yésus mú lás nǝ: «Mwǝ ncwǝmǝ, juumúg! Mǝ ci nǝ

^f6:46 Mat 7.21; Mal 1.6

⁸⁷:1 Mat 7.28

^h7:12 1Oj 17.17

wo ntó.» ¹⁵iMbimbə mú wəɔl ji njínjilí, tééd ntág ngólə lás. Yésus mú ɲwa nyə nyíng yə nyóɔngú.

¹⁶iBuud bēsh bwá mú bə nə ɪŋkuŋkúúnd. Bwá mú ɲgə yə Zembí məshwúmb bwá ɲgá ci ná: «Məma *múúd micúndá mə wóɔs sádí. Zembí mə zə kwiúd kúl búúd jé.» ¹⁷Lāɲ mə Yésus í mú ɲgə kala ná ndeé í mú kyey Yudeá yēsh nə cínɔŋg məkoogú məkoogú yēsh.

Yésus bá Yuánes Nduu-buud

(Mat 11.2-19)

¹⁸Yuánes Nduu-buud nyə á ka gwág misóólúgú míni myēsh nə *ompwíín bé. Nyə á ka jŋw óbá cínɔŋgú, ¹⁹a mú kənd bwo wə Yésus ná bwá kág jŋ nyə ná: «Ye wo wə muud sə ɲgá bwánd nə a bá zə yé? Ye sə kwóg ná bwánd íshús?» ²⁰Ompwíín ɔ Yuánes bwá mú kə wóɔs wə Yésus, bwá mú ci nə nyə ná: «Yuánes Nduu-buud ɲgə nti sə ná sə zəg jŋ wo ná: “Ye wo wə muud sə á ɲgə bwánd nə a bá zə yé, ye sə kwóg ná bwánd íshús?”»

²¹Námə fwála dɔɔŋgú di, Yésus mú lwag zhwog buud məbwəs, shínal íjám, yíl məjamb, bēny zhwog wəancím-ncím mísh. ²²kA mú bəsa nə buud Yuánes nyə á nti wá ná: «Kəgá jaaw Yuánes sá bí mə dúg yí nə sá bí mə gwág yí. Wəancím-ncím bwá ɲgə mpu dúgya; mimbúmb-wúgú mí ɲgá kyey tútəlí, mizázaamá mí ɲgə yál, wəkúməlwə bwá ɲgə mpú gwág, mimbimbə mí ɲgə gwúm, ɪŋkúŋk-wóŋálə í búúd í mú ɲgə gwág Jɔjɔ Kéel. ²³Muud nyə é bə kú bwəma nə bɔɔgú mədí yé, nywáá mə jəla.»

²⁴Ja búúd Yuánes nyə á nti wá bwá mə nyíngə yí, Yésus mú zə lésha nə buud

bwá á bə cínɔŋg áncuncuma wá; a mú ci nə bwo shú mə Yuánes ná: «Ja bí á də kə shí a shwéeshá dí yí, bí á də kə dúg jí? Ye gúl ká í dúgə ntəŋ nə fufó? ²⁵ŋkí í á shígé bə ntó, bí á də kə dúg jí? Ye ɲgwól múúd dúgə bwáád íjimá í mimbwéedí? Mbɔ, buud bwá dú bwáád íjimá í mimbwéedí də cəgə cəg əlal-ŋkul wá bwá də bə mínjŋw mí ójwú-buudud. ²⁶Ká bí á də kə dúg jí? Ye *muud micúndá mə Zembí? Haaw, mə jaaw bí nə nyɔɔŋg bí á kə də dúg yé mə ntɔ ɲkwónj múúd micúndá mə Zembí. ²⁷Ŋacé nyə wə Zembí nyə á ci nda jís cilyá nyódí Kálaad dí ná, ná: “Dugí! Mə zə kənd mbwiingye lāɲ waamá ná a kág wo shwóg kə kwambulə wo zhií.”

²⁸Mə ka jaaw bí ná, mpádúgá buud bēsh bwá mə byəl mímwɔ mi búdad wá, kú nə muud mə ntɔ Yuánes. Nji tēem bə ntó, muud mə bul bə zhizhe Faan mə Zembí dí yé, á ntɔ Yuánes. ²⁹mBuud bēsh tēem bə óŋwenye ɔ tóya bwá á ɲgə duwan wə Yuánes wá, báá bwá á ɲgə magələ nə Zembí ji tútəlí. ³⁰Nji, *Ofarizyēŋ bəɔnŋ *Ŋkumə ɔ məcɛɛ bāɲ buud bwá á ban ná bwá adúwáné wə Yuánes wá, bwá á ban sá Zembí nyə á yagúlə shú dán dí yí.

³¹«Mə kág ná yīga kala búúd á múús nə ozó? Mə kág ci ná búsa ntədele? ³²Búsa nda ikágə bís shishé íseɛŋgyá dí yí, bíl í ɲgá kámbulə nə bílúgá ná: “Sə mə lwɔ bí ilúlwónj í ábulya məkəl, bí kú sáág; sə mə nyíngə wá míngwa mí shwiy, bí kú jii”. ³³nNtɔ wə í ɲgá bə éga; Yuánes Nduu-buud nyə á zə, kú də ídíy-díy, kú ɲgul məlwəg; bí ná: “A ji nə jamb.” ³⁴oMwān mə Múúd mə zə, a ɲgá də a ɲgə ɲgul, bí ná: “Nyíni jisə ndəl dəg, ɲgulə məlwəg. A ji námə shwə ɔŋwenye

7:15 10j 17.22-23

7:16 1.68; 19.44 *múúd micúndá*: Mat 16.14; 21.11, 46; 26.68; Mak 6.15; 8.28; 14.65; Luk 7.39; 9.8, 19; 22.64; 24.19; Yuá 4.19; 6.14; 7.40; 9.17 ^{k7:22} 4.18-19; Mat 11.5 ^{7:27} Mal 3.1; MmN 23.20; Mak 1.2; Luk 1.76 ^{m7:29} Mat 21.32; 3.7, 12

^{m7:33} Mat 9.14; Mak 2.18; Luk 5.33; 1.15 ^{7:34} Mat 9.10

ɔ tóya nə osóɔl ɔ *mísám.” ³⁵ Nji buud bēsh bwé ngə bɛ fəg mə Zembî wá bwé ngə lwó nə jísə jɔjɔ sâ.»

Yésus mə juu ngwól múdá

³⁶ Pɪŋwól *Farizyēn nyə a jŋw Yésus nə á kág nyádí njŋw bá bwé ká də. Yésus mú kə nyíi njŋw mə Farizyēn wɔɔŋgú kə ŋwa jiya shú dólə. ³⁷ ɪŋgwól múdá nyə á dū bə sɔɔl *mísám cínɔŋg ngwəla, nyə á ka mpu nə Yésus ji wé Farizyēn éne, a ngə də. Ká dúg íí, mudá wɔɔŋgú mə wós, a zág nə labínda fúfuundú *alubátrə[‡] dí. ³⁸ A mú zə tŋw Yésus mpúsə, ŋge kómb makuú. A mú dū jii, dū bweesh Yésus makuú nə məzhwíle nə ndé a fim nyə mwo nə shilú jé, a músə ngə ywó nyə mwo nə mpu, a nywɔ mwo labínda. ³⁹ ɪJa Farizyēn nyə a jŋw Yésus yé nyə á dúg sɔ́lúgú wɔɔŋg yí, nyə á ngə lás nyádí lámúd nə: «Muud éga mbəm bə *múúd micúndə mə Zembî, ŋki a mə mpu múdá ngə kúnya nə nyə éga mbií múdá á jísə yí, a mpu nə a jisə sɔɔl misám.»

⁴⁰ Yésus mú lás ci nə nyə nə: «Shímun e, mə cɛl jaaw wo gúl sâ.» Shímun nə: «Yíguli, jaawúg.» ⁴¹ ɪŋgwól múúd nyə á bə nə buud obá bwé mbíd nyə mpwólá; ngwól nə mpwólá odanarí mitəd mitɔɔn, ngwólúgá nə odanarí məwúm mətɔɔn. ⁴² Nda bwé áshígé bə nə *mwaané bwé nyíng nyə yé nə, nyə á shwal bíd bwo nə mpwólá nyɔɔŋg. Búud obá ónííd, nyáyé nyə é bul cɛl múúd mpwólá wán yé?» ⁴³ Shímun mú bɛsa nə: «Mə tédúgá nə í é bə nyɔɔŋg á mə bíd nə məma mpwólá yé.» Yésus nə nyə nə: «Wo mə sám b mbií í jéla yí.»

⁴⁴ ɪYésus mú yid wé mudá, nyə nə Shímun nə: «Wo mə dúg múdá éga? Mə ámə nyíi wa wódí njŋw, wo shígé shwú mə məjúwó makuúd; nji nywáá, a mə gusa mə makuú nə məzhwíle mé, a fim mə mwo nə shilú jé. ⁴⁵ Wo shígé námə ywó mə mpu; nji nywáá, té nyə ámə nyíi wa yí, a ji nji a ngə ywó mə makuú. ⁴⁶ ɪWo shígé nywɔ mə məwúdá lúúd; nji nywáá mə nywɔ mə labínda makuúd. ⁴⁷ Gwé wé mə ká jaaw wo nə, misám myé mí á tɛm bulya nda jí, a mə bii íjuugá yá misám myɔɔŋg myésh; gwé wé á búl bə nə cɛlí nə mə yí. Nəcə, muud bwé dū juu nə isá cíg-cíg yé a dū námə bə nə cɛlí cíg-cíg.» ⁴⁸ ɪA músə ci nə mudá nə: «Wo mə bə nə ijuugá nə misám myə.» ⁴⁹ Buud bwé á bə dína dí wá bwé mú ngə lás bwádí mílámúd nə: «Nyáyé múúd éga nyé? A bólé juu múúd nə misám?» ⁵⁰ ɪYésus mú ci nə mudá nə: «Wo mə *dúg cug nəcé búgə gwé. Wé kaág nə shɛɛ.»

Kanda mbɔɔl məmpəg

(Mat 13.1-9; Mak 4.1-9)

8 Mpúsə isá íni, í á zə bə nə, Yésus nyə á ngə kyey míngwəla nə mɔ́ndúd ngə jííguli buud, a ngə cúndə Jɔjɔ Kéel á Faan mə Zembî. *Buud ɔ lwámá bé wúm nə óbá bwé á ngə lúgal nyə, ² ɪnə bɔ́l búdá nyə á yíl məjamb wá, nə bɔ́l nyə á lwag wá. Í á bə, nə Maríya bwé á dū jŋw nə Mədalína məjamb zəngbá mə á wú yé, ³ nə Yuána mudá mə Kúsa nyə á dū vyee jús isá í Herod dí yé, nə Susána, nə bɔ́l búdá. Budá bɔɔŋg bwé á dū ngə kwíínd Yésus bɔ́nɔŋ buud ɔ lwámá bé nə məbii máŋ.

⁴ Buud bwé á ka zə sɛɛŋgya ŋkí jág bulya, bwé ngə wú míngwəla myésh, ngə

[‡]7:37 *alubátrə*: Nyə á bə dúl váál kwóógú, bwé á dū mə ifúfuundú í bwíl nə ndí yí.

ɸ7:36 11.37 ɸ7:37 Mat 26.6-7; Mak 14.3 ɸ7:39 7.16 ɸ7:42 Mat 18.27

ɸ7:44 Mət 18.4; 1Tm 5.10

ɸ7:46 Sôm 23.5 ɸ7:48 5.20; Mat 9.2; Mak 2.5 ɸ7:50 Mat 9.22 ɸ8:2 23.49, 55-56; 24.1-10; Mat 27.55-56, 61; 28.1, 8-10; Mak 15.40-41, 47; 16.1, 8

zə nyádfí. A mú zə lás nə bwo kanda n: ⁵«ŋgwól mbɔɔl mæmpəg nyə á zə kə myeeg mpəg. Ja á mǝ ngə myeeg yí, nyúl mpúmǝ í mǝ shugula zhíí nə zhíí. Buud bwǝ mú nyaal nywo nə mǝkuú, in-unú í zə ntǝg shín lúu. ⁶Nyúl kə shugula kwóógúǝ, í mú kǝ nǝ ndeé í mú shwáás nǝcé kú nə mǝbwaas. ⁷Nyúl mú shugula íbiin-bíinud. Bǝnǝŋ ibiin-bíin bwǝ mú kǝ nǝ ndeé ibiin-bíin í mú káda nywo. ⁸Njǝí, nyúlúgá mú kə shugula jǝjǝ shíd, í mú kǝ, í wúmǝ, bumǝ ngwúd wúmǝ íbumǝ tǝd.» A mú ci nə bwo n: «Muud jí nə mǝlwǝ mǝ gwág yé, a gwág.»

Féél-féélí á kanda mbɔɔl mæmpəg

(Mat 13.10-23; Mak 4.10-20)

⁹*Ompwín bé bwǝ mú jí nyə nda kanda wǝɔŋg í kǝ nǝ. ¹⁰ǝA mú bǝsa nə bwo n: «Zembí nyə a mǝ sǝ nǝ bí báá mpúg mindímǝ myǝ Faan dé; njǝ a sǝ nǝ bǝól bǝŋ bwǝ ngǝg gwág njǝ mikaanǝ; bwǝ bǝg, bwǝ tǝem kǝnd mísh, bwǝ kú dúg; bwǝ tǝem gwágulǝ, bwǝ kú wǝmbulǝ.

¹¹«Kanda ni í kǝ ntúga: Mpəg wǝ Milǝsú mí Zembí. ¹²Buud búśǝ ka bǝ tǝŋ nda zhíí nə zhíí wǝ, jísǝ bǝɔŋg bwǝ dú gwág, njǝ Njwú mǝjamb mú zə, zə yíl bwo Milǝsú mí Zembí lámúd, nǝ bwǝ á bá *búgula nǝ ndeé bwǝ *bǝ nə cǝg. ¹³Bǝɔŋg búśǝ tǝŋ nda kwóógúǝ gwǝw wǝ, nyísǝ bǝɔŋg búśǝ nǝ, ja bwǝ gwág Milǝsú mí Zembí, bwǝ lǝg myə nə mǝshusǝg; njǝ bwǝ kú nə mikǝlǝl bwǝdí cǝgud, bwǝ dú búgula njǝ kúkúl baan. Bwǝ kǝ bwǝma nə mǝkǝgula, bwǝ julǝ mǝnyúul. ¹⁴aMpəg í á shugula ibiin-bíin dí yí, jísǝ buud búśǝ nǝ, bwǝ kǝ shín gwág Milǝsú mí Zembí, bwǝ kǝ, yágúwǝ nə tǝɔm nə mǝlugǝ mǝ cǝg í mú káda bwo, bwǝ nda wúmǝ mpúmǝ nǝ ndeé

í tí. ¹⁵Mpəg í á shugula shí átutagú dí yí, nyísǝ buud báá búśǝ nǝ, bwǝ gwág Milǝsú mí Zembí nə jǝ mǝlǝm myǝ tǝtǝlí, bwǝ bíi myə, bwǝ mú wúmǝ mpúmǝ nǝcé bǝlǝ nə zény.

Kaanǝ lámǝba

(Mak 4.21-25)

¹⁶b«Muud cǝgǝ nə ŋkul sǝ nǝ, a jida lámǝba kǝ kúd mpwo dí, ŋkí nǝ a kǝ tǝl dwo shí gwoŋǝ. Bwǝ dú yida tǝl lámǝba cé lámǝba dí nǝ buud bwǝ nyíi njǝw wǝ bwǝ dúgúg mǝŋkenya. ¹⁷cKú nə sǝ á *ndímǝba í bá bwǝn kú búguli, ŋkí sǝ á shwoó í bwǝn kú mpúy, kú wǝśś mǝŋkenyad. ¹⁸dBí ó ka dú bǝy nə mbií bí mǝ dú gwágulǝ isǝ yí. Mpugá nǝ muud jí nə baalé fug yé, Zembí mǝ bá kwádulǝ nyə nywo. Njǝ nyɔɔŋg cǝgǝ nǝmǝ fwo bǝ nə ndí yé, Zembí mǝ bá mǝel yíl nyə búbaalǝ á ngǝ *búgula nǝ a jí nə ndí yí.»

¹⁹Nyɔɔŋgǝ mǝ Yésus bǝnǝŋ omínyɔŋǝ bé bwǝ músǝ jǝ nǝ bwǝ zǝ nyádfí. Njǝ, bwǝ a shíge bǝ nə ŋkul mǝ shísh nyə kúnǝ-kúnǝ nǝcé buud bulǝlǝ bulya. ²⁰Bwǝ mú ka jaaw Yésus n: «Nyɔɔŋgǝ woó bǝnǝŋ omínyɔŋǝ bwǝ búśǝ na tǝón, bwǝ ngǝ jǝí dúg wo.» ²¹eA mú bǝsa nə bwo n: «Nyɔɔŋgǝ waamǝ nə omínyɔŋǝ báamǝ wǝ buud bwǝ ngǝ gwág Milǝsú mí Zembí bwǝ ngǝ sǝ nda mí ngǝ ci nǝ.»

Yésus mǝ cweel ŋkwǝ

(Mat 8.18, 23-27; Mak 4.35-41)

²²Í á bǝ dúlúgǝ jwǝwúd nǝ, Yésus mǝ kǝwa byǝślǝd bǝnǝŋ ompwín bé, a mú ci nə bwo n: «Sǝ línágǝ mǝŋ mǝga kǝ faŋwíny.» Bwǝ músǝ wú bwúnǝd kǝ bwag. ²³Yésus mú kǝ gwǝd ompwín bé bwǝ ngǝ júgǝ. Mǝma ŋkwǝ músǝ zǝ kung mǝŋ, mǝjúwǝ mǝ mú lwándulǝ byǝślǝd, í mú bǝ bwo ŋkí waguwǝ. ²⁴fOmpwín

^y8:8 Mat 11.15 ^z8:10 Mat 13.14-15 ^a8:14 1Tm 6.9-10

^b8:16 11.33; Mat 5.15 ^c8:17 12.2; Mat 10.26 ^d8:18 Mat 25.29

^e8:21 11.28 ^f8:24 Sôm 89.11

bwə mú kə juuməshi nyə ná: «Mása, Mása, sé wál zə yə.»

A mūsə juum, a ŋkáánd nə ŋkwɔ̌, ŋkáánd nə ikwɔ̌ í mǎjúwó, byēsh í mú cwaaləwo, mǎŋ mǎ mú bə ná shee. ²⁵ A mú ci nə bwo ná: «Búgó jín jí ŋgow?» Ɔŋkuŋkúúnd í mú bii bwo, bwə ŋgə bul bɪ. Bwə mú ŋgə nyímbəla bwǎmé nə bwǎmé ná: «Nyáyé múúd éga nye! A ká námǎ lās, tɔɔ ŋkwɔ̌, tɔɔ mǎjúwó í bálé sá nyə mǎgwág íf?»

Yésus mə yíl njumbálu məjamb

(Mat 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶ Bwə mú kə səl byóól shí á Oger-azeniyɛ, ná beendya nə Galilē. ²⁷ Yésus ŋgə námǎ wú byóólúd tǔw shí, ŋg-wól múúd a ŋgwála mú zə bwəma nə nyə. Muud wɔɔŋgə nyə á bə nə mə-jamb. Bweyúla nyə á bwey dɔ ji shush-wáás, kú ji mínjów, dɔ ji nji máshwon dɪ. ²⁸ «Dúgúlə múúd éne nyə á dúg Yésus yí, nyə a bwú ŋkwíimbyé a mú zə búla nyə shí məkuú. A mūsə kǐm ná: «Yé Yésus *Mwǎn mǎ Zembí á gwów-gwów, shwə bǎŋ nə iney? Mǎ jəgula nə wo, kú beeg tǎl mə cwúndud.» ²⁹ Nəcə Yésus nyə a lās nə bów-bów shíshim mpǎl dí ná í wúg muud wɔɔŋgə nyúúlúd. Í á dɔ bád nyə ija ija, bwə dúgǎ wǔɔlə nyə nə mik-woolú mí Ɔŋkwǎnz, dɔ wá nyə mimb-wagǎ məkuúnd shú ná bwə baagula nyə. Nji nyə á dɔ tí isǎ íni byēsh, jamb í mú dɔ kə nə nyə íkúl í á dɔ bə kú nə buud yí. ³⁰ Yésus mú jí nyə ná: «Jínǎ dwə wə zǎ?» Nyə ná: «Jínǎ dǎm wə Kínda,» nəcé ncúlyǎ məjamb mǎ á bə nyə nyúúlúd. ³¹ Məjamb mǎ mú téég Yésus məbwə ná a kú ci nə bwo mpǎl dí ná bwə kǎg bí ncíməd. ³² Na, məma sɔɔnz Ɔŋkuú í á bə í ŋgə də cínɔŋg mbúŋúd. Məjamb mǎ mú téég Yésus məbwə ná a mǎguləg nə mǎ kǎg nyíi Ɔŋkuúnd. A mú magulə. ³³ Mə-jamb mǎ mūsə wú múúd éne dí, kə nyíi

Ɔŋkuúnd. Dɔ lú Ɔŋkuú dɔɔŋg dēsh mú dad wú mbúŋúd kə juwa mǎŋ ná ndéé fudə. ³⁴ Buud bwə á ŋgə baagula Ɔŋkuú wá, dúgúlə bwə mǎ dúg sǎ í ámə cɔ yí, bwə mú weenzh kə ŋgə jaaw buud ŋgwála nə mǐlɔɔm mǐlɔɔm. ³⁵ Buud bwə mú wú kwáádǎ zə, zǎlə dúg sǎ í ámə cɔ yí. Bwə mú zə kwey múúd mǎjamb mǎ á wú éne a njúl nə mikáándə nə fwámé fúg, a njúl Yésus shí məkuú. Bwə mú gwág Ɔŋkuŋkúúnd. ³⁶ Buud bwə á dúg sǔsǔlúgú í á sɔy wá bwə mú jaaw bwo nda njumbálu wɔɔŋg í á *dúg cɔg ná. ³⁷ Nə ndéé, zhwoŋ buud bēsh wǎ shí Ogerazeniyɛ bwə mú zə, zə ci nə Yésus ná a kyéyug wú bwǎdí shíd, nəcé í á bə fwámé Ɔŋkuŋkúúnd í mǎ bii bwo. Yésus mú nyingə kəwa byóólúd, nyingə nə mpǎsə.

³⁸ Muud nyə á bə nə məjamb yé, mú téég nyə məbwə ná a ŋwág nyə nyǎdí gwoŋgud. Yésus mú yidá nyingə nyə ná: ³⁹ «Nyíngǎg kə wódí njów kə jaaw sǎ jēsh Zembí mǎ sǎ wo yí.» A mūsə kyey, lǎna ŋgwála wēsh a ŋgə jaaw sǎ jēsh Yésus mǎ sǎ nyə yí.

Yésus mǎ gwúmushi shilə mə Zharus

(Mat 9.18-26; Mak 5.21-43)

⁴⁰ Nyingǎlə Yésus nyə á nyingə yí, buud bwə á shwas nyə áncuncuma, nəcé í á bə bwə ŋgə bwánd nyə. ⁴¹ Kǎ dúg ná, ŋgwól múúd nə jínǎ ná Zharus, a njúl njwú á *mpǎánzǎ minjígulǎ, mǎ zə ná ndéé zə kúnd mǎbwǔŋ shí, téég Yésus məbwə ná a kǎg nyíi nyǎdí njów. ⁴² Muud wɔɔŋgú nyə á bə nə sǔsǎsú ŋg-wúd nə ŋgwúd í njúl nə mimbú wúm nə mimbá. Sǔsǎsú jɔɔŋgú í á ŋgə júgula.

Ja Yésus mǎ tí njɔɔnd kǎlə wu yí, buud bwə mú zə ŋgə shúsə nyə ikǔmb byēsh.

⁴³ Ɔŋgwól múdá nyə á bə cínɔŋg məcií mǎ á dɔ wú nyə nyúúlúd té mimbú wúm nə mimbá. Mudá wɔɔŋgú nyə á keenzh məbii mé mēsh mínjów mí məbyan dí nji

a kú yâ. ⁴⁴iNyə á ka shísh wə Yésus ngeɛ mpúsə kwoŋ, a mú kúnɔ́ya nə nyə lwə lú káándə, məcií tɔ́w ntəŋ nyə.

⁴⁵Nə ndeé Yésus mú ci ná: «Zə mə kúnɔ́ya nə mə éne?» Buud bəsh bwə mú nge kífɔ́ya nə ndeé Pyêr mú ci ná: «Masa, buud bwə nge bɛ wo áncuncuma bwə nge shúsə wo.» ⁴⁶Yésus mú ci ná: «Iɲgwól múúd mə kúnɔ́ya nə mə. Mə mə gwáduga nyúl mpífə mə wú mə nyúúlúd.» ⁴⁷Mudá éne mú mpu ná a cugé ná shwoód. A mú zə a nge lilya, zə wusə nyúúl shí Yésus dí mpwóómbúd, zə jaaw búúd bəsh sá í ámə sá ná a kúnɔ́yag nə Yésus yí, a jaaw nómə nda nyə ámə yâ cé nə cé ná. ⁴⁸jYésus mú ci nə nyə ná: «Shilə wâm, wo mə *dúg cug nəcé búgə gwô. Kaág nə shɛɛ.»

⁴⁹A nge ná lás ntúni, muud mú wóós wúlə wə njwú á mpáanzə minjígúla, zə jaaw nyə ná: «Súsás gwô mə yə, kú ná bɛɛg ntágulə Yííguli.» ⁵⁰Yésus mú gwág, a mú ci nə Zharus ná: «Kú bɛɛg fúndə, bág nji nə búgə, nyə é cugə.» ⁵¹Ja Yésus mə kə wóós njów yí, a mú ban nə nge wól múúd shús kú nyíi, nji Pyêr nə Yuánes nə Zhâk nə sɔ́ngú mwân nə nyɔ́ngú mwân. ⁵²kBəsh bwə á nge jii súsású jɔ́ngú, nge tədɔ́wa. Yésus mú ci ná: «Kúgá nge jii, nyə afwóyé yə, a nge yida já.» ⁵³Nda bân bwə á mpu ná súsású mə yə ná, bwə á yida nge cágulə Yésus. ⁵⁴lYésus nywáá mú bii súsású mbwád, a mú ci gwów-gwów ná: «Mwân, wɔ́lúg!» ⁵⁵*Jím mə mwân mú nyingə zə nyə nyúúlúd, a mú wɔ́l cé nə cé. Yésus mú ci nə bwə yág nyə sá mə də.

⁵⁶mObyól ɔ́ mwân bwə mú bul káam. Yésus mú báásulə bwo nə ci bwə kú jaaw múúd sá í ámə cɔ́ yí.

Yésus mə kənd búúd ɔ́ lwámá bə

(Mat 10.1-14; Mak 6.6-13)

9ⁿYésus nyə á ka jɔ́w *buud ɔ́ lwámá wûm nə óbá, a mú yə bwo nɲul nə kéénd á dúlə yíl búúd məjamb, nə nɲul á dúlə lwag bwo məbwas. ²oA mú kənd bwo ná bwə kág nge cúndə Faan mə Zembí, kə nge lwag mimbâl. ³pA mú ci nə bwo ná: «Bí kú nwa íbaduga í njɔ́nd, tɔ́ wagatíg, tɔ́ baamutálá, kú kə nə buléd, kú kə nə mwaané; muud kú bwáád íshimí íbá. ⁴Bí ɔ́ ji njów bí ámə nyíi yíid, bí ka bá tí cínɔ́ngú kə shwóg. ⁵qBúúd bwə ká bá bə kú lág bí wúl nge wála dí, bí wú cínɔ́ngú, bí kudə fumbýá í ámə nada bí mákuú dí yí. ⁶rSóólúgú wɔ́ngú í lwágulə bwo ná bwə mə byaagulə.» ⁶Buud ɔ́ lwámá bɔ́ng bwə mú kyey, nge kə mílɔ́m mílɔ́m, nge kə bwiing Jɔ́jɔ́ Kéel, bwə nge lwag buud kúl jəsh.

Herod mə jág Yésus

(Mat 14.1-2; Mak 6.14-16)

⁷rHerod á tatarák^{ss} mú gwág ísá byəsh í á nge sɔ́y yí. A mú bə kú ná mpu sá á tédúgág yí, nəcé bɔ́l búúd bwə á nge ci nə Yuánes mə gwûm; ⁸bɔ́l ná Eli wə mə nyingə lwóya nyúúl éne; bɔ́l ná nge wól *múúd micúndə ayág wə mə gwûm éne. ⁹sHerod mú ci ná: «Mə wə mə a cígə Yuánes cún. Nyáyé múúd nye mə bul

^r9:5 Ja Oyúden bwə á du kudə fumbýa mákuú dí yí, bwə á du lwágulə ná, kúkúl shí bwə ámə təl mákuú mán yí, bwə mə kál gwo nə buud bí cínɔ́ng wá ná bwə músa sá nyéé.

^{ss}9:7 **Tatarák:** Ciyá ní í cugé ciyá mókaa; nji í kə ná «ngwəməna nyə á nge jwú nə mpál nɔ́ á nɲumba faan yé». Dúgúg nómə Mat 14.1; Luk 3.1, 19; Mis 13.1.

i8:44 Mat 9.20 j8:48 Mat 9.22 k8:52 Yuá 11.11-13 l8:54 Mak 5.41

m8:56 Mak 7.36 n9:1 10.1-12 o9:2 11.2 p9:3 22.35 q9:5 Mis 13.51

r9:7 9.19 s9:9 23.8

gwáduga ntúga éga?» A mú ka ngə sɔ ná a dúg Yésus.

Yésus mə yə búúd idəw

(Mat 14.13-21; Mak 6.30-44)

¹⁰t*Buud ɔ lwámá bwə á ka nyiŋgə. Bwə mú zə jaaw Yésus sâ jêsh bwə á sá yí. Yésus mú ŋwa bwo, bánɔŋ bwə wú búúd dí, kə bwáméfwó ŋgeé ŋgwəla bwə dú jɔw ná Betusayída yí. ¹¹Ncúlyá buud bwə mú mpu ná bwə ŋgə kə nŋŋ, bwə mú bɛ nyə áncuncuma. Yésus mú lág bwo, a mú ŋgə bwiŋg bwo isá í dúgyá nə Faan mə Zembí yí, a ŋgə lwag bɔɔŋg bwə á ŋgə jii luug wá.

¹²Ja kugú mə bii shí yí, buud ɔ lwámá wúm nə óbá bwə mú shísh wə Yésus zə ci nə nyə ná: «Cíhɔ nə bwo ná bwə nyiŋgəg, bwə kəg ŋgə já məkwaádə nə ibaafə yá wa kúnə-kúnə, bwə kə sɔ sâ mə dā nəcə sɔ bí wa bugád.» ¹³A mú ci nə bwo ná: «Biméfwó yágá bwo sâ mə dā.» Bwə nə né ná: «Sə cugé nə sâ, nji ibuléd itɔɔn nə oshú óbá. Ka nji ná sáméfwó sə mə kə kusə búúd ɔga bēsh idəw, í ka tɛem kwaga nə bwo.» ¹⁴Buud bwə á bə cínɔŋgú je bə budúm otɔɔshin otɔɔn. Yésus mú ci nə *ompwín ná bwə jilug bwo shí ikínda ikínda, kínda jêsh nə buud je bə məwúm mətɔɔn. ¹⁵Bwə mú námə sá ntɔ, shín jil búúd bēsh shí. ¹⁶A mú ka ŋwa íbuléd itɔɔn nə oshú óbá ɔni, a bân mísh gwɔw, yə Zembí akíba. A mú fɛy byo yə ómpwín bə bwə kə ŋgə yə buud. ¹⁷uBuud bēsh bwə mú də, jilə, idəw lág. Bwə mú sɛɛŋg íkúl í á lág yí, wá máb-wumúd tɔŋ máb-wumú wúm nə mábá.

Yésus jisə Mesí

(Mat 16.13-21; Mak 8.27-31)

¹⁸ví á ka zə bə, a mə kə koogú kə jəgula nə Zembí, ompwín bə bwə mú kə sɛɛŋgya nə nyə. A mú jí bwo ná: «Buud bwə ŋgə ci ná mə jisə zə?» ¹⁹wBwə mú bɛsa ná: «Bɔɔl búúd bwə ŋgə ci ná wo jisə Yuánes Nduu-buud, bɔɔlúgá ná wo jisə Eli, bɔɔlúgá ná wo jisə ŋgwɔl *múúd micúndə ayág mə gwúm yé.» ²⁰xA mú ci nə bwo ná: «Ká bí bɔŋ bí ŋgə ci ná mə jisə zə?» Pyêr mú bɛsa ná: «Wo jisə *Křst Zembí nyə á nti yé.»

Buud bwə bɛ Křst wá bwə bá námə jug

(Mat 16.24-28; Mak 8.34–9.1)

²¹yYésus mú mpu báásulə bwo ná ci bwə kú bwele jaaw múúd ntɔ. ²²zA mú ka jaaw bwo ná: «Í jii shú mə *Mwân mə Múúd ná ocúmbá buud wá lɔɔm nə milúlúú myá ofada nə *Oyíguli ɔ məcɛɛ bwə kəg jág jugushi nyə, bwə kudəwa nyə, bwə gwú ntəg nyə. Nji a bá gwúm shwoŋ dí jwɔw lú léel.» ²³aA mú ci nə bēsh ná: «Ŋkí muud mə cɛel bɛ mə, a bəg kú jagulə nyáméfwó; a ŋkényúg kwolós jé jwɔw dēsh, bɛ mə. ²⁴Nəcə, múúd mə ká kaambulə nə cug jé, a yida jím-bal gwo. Nyɔɔŋg mə jím-bal cug jé nəcə mə yé, a faam. ²⁵Ŋkí muud mə bii mábii mēsh mā shí ga, nji a yə, ŋkí ntəg ná a ntámá cug jé, wáyé mfií nyə é bə nə ndí cínɔŋg yí? ²⁶bMpugá ná muud mə gwág mə shwôn, gwág íciyá byám shwôn yé, Mwân mə Múúd mə bá námə gwág nyə shwôn ja á bá zə a ŋgə ŋkənəwa mənəkənəwa mé nə mənəkənəwa mə Sɔɔŋgá, bánɔŋ míféeshá mí *wəéŋgəles myé dí yí. ²⁷cBúbólé mə

^{9:10} Mat 15.32-39; 6.13; 10.17 ^{9:17} 2Oj 4.43-44 ^{9:18} 5.16

^{9:19} 9.7-8; Luk 1.17; 7.16 ^{9:20} Mat 16.16; Luk 22.67 ^{9:21} 9.36

^{9:22} 9.43-45; 17.25; 18.31-34; 24.6-7 ^{9:23} 14.27; 17.33; Mat 10.38-39; Yuá 12.25-26; 1Pr 2.21 ^{9:26} 12.9; Mat 10.33; 2Tm 1.8; 2.12 ^{9:27} Mat 16.28

jaaw bí ná, bósól búúd básé wa óga, bwé abulé bwele yə, bwé kú fwo dúg Faan má Zembí.»

Yésus mə lwóyá mılwanə myé

(Mat 17.1-8; Mak 9.2-8)

²⁸ dÍ á ka zə bə, Yésus mə shîn lás lósú ni, mwôw mə mú cɔ je bə mwɔɔmb, nyə á ɲwa Pyêr nə Yuánes nə Zhâk. Bónɔɲ bwé mú bád mbúɲúd gwôw kə jəgula nə Zembí. ²⁹ eJa nyə á ɲgə jəgula yí, mpwoombú nyé í á shwɔɔɲla, mikáándə myé mí mú bə ɲkí fumə, mí ɲgə faan nda njəs. ³⁰ Seegya nə buud obá, Moyîz bá Eli bwé mú bwé ɲgə lésəha nə nyə. ³¹ fMoyîz bá Eli bwé á lwóyá mənɲúúl mılwanəd. Bwé mú ɲgə lésəha nə Yésus shú shwiy á bá kə yə Yurúsəlem yí. ³² gNa nyə á bə, Pyêr bənɔɲ buud ó gwoɔɲ bə bwé mú ígwəd nə cúg. Bwé á ka juum, bwé mú dúg Yésus ɲgə jág ɲkənəwa, buud obá bwé ɲgə lésəha nə nyə. ³³ Ja Moyîz bá Eli bwé á ɲgə béégəya nə Yésus yí, Pyêr nyə á ci nə Yésus ná: «Mása, nywaálə ɲgələ ji wa. Sə shúməgá məbānda məlɔɔl, ɲgwúd shú dwô, dúl shú mə Moyîz, dúlúgá shú mə Eli.» Nyə á shígé mpu sâ nyə á ɲgə ci yí.

³⁴ A ɲgə ná lás ntúni, seegya nə gúndə í mə zə búdal bəsh. Inkunjúúnd í mú bií bwo ja bwé mə dúg gúndə mə búdal bwo yí. ³⁵ hKál í mú wú gúndə jɔɔɲg dí ná: «Mwân waam mə á féesh wó éga. Ságá nyə məgwág.» ³⁶ iJa kál í mə shîn lás ntúni yí, bwé mú dúg Yésus ɲji nyəméfwo. Bwé mú ji ókál-ókál. Bwé á ji mwôw mɔɔɲgúd kú jaaw tɔ muud sâ bwé á dúg yí.

Yésus mə lwag wúl mbəl jamb

(Mat 17.14-21; Mak 9.14-27)

³⁷ Jwôw í á bɛ cínɔɲg yí, bwé mə shulə wú mbúɲ dí, buud bwé mú zə bwəma nə nyə áncuncuma. ³⁸ Ká gwág íf, ɲgwól múúd mə kím na mənɲkúmbə mə búúd dí ná: «Yífɔguli, mə jəgula nə wo, kəndug mísh dúg mwân waamə dí. Mə ji nə nyə ɲji ɲgwúd éne. ³⁹ Jamb í dɔ bi nyə, a mú dɔ kím, ifílug í dúgə wósə nyə mpud. Jamb í dɔ jugushi nyə ná ndéé í ka tɛem zə ɲgə bíf nyə í mə fwo líduga. ⁴⁰ Mə ámə jəgula nə *ompwín bwô nə bwé yílúg nyə jamb dɔɔɲgú, bwé shígé kwag.» ⁴¹ Yésus músə káam ná: «Wúu! yé óhááden óga! A bówúlə bí mitədúgá e! Mə e bá kə nə bí ntúni kə wósə ɲgow? Mə é bá jísɔw bí kə kumə jáyé ja? Zaá mə nə mwân woó wɔɔɲg.» ⁴² Mwân ɲgə shísh wə Yésus íf, jamb mú kadəwo nyə shí, ɲgə jág sagusə nyə. Yésus mú ɲkáánd nə jamb, a lwag mwân ná ndéé a nyíng kənd nyə wə sɔɔɲgú. ⁴³ jDúgúlə búúd bəsh bwé á dúg misɔɔlúgú mí Zembí yí, bwé á káam ntɔ ɲkúl.

Buud bəsh bwé ɲgə ná káam isə byəsh Yésus nyə á ɲgə sá yí, nye mú ci nə ompwín bé ná: ⁴⁴ «Mpugá gwágulə lósú mə zə lás ga: *Mwân mə Múúd wál bá zə kaanz məbwə mə búúdud.» ⁴⁵ kNji bāɲ bwé á shígé mpu gwág lósú wɔɔɲgú, í á bə bwo shwiilyá ná bwé kú gwág nda í kə ná. Bwé á ka ɲgə fúndə jílə nyə lósú wɔɔɲgú.

Zə mə ntɔ bósól

(Mat 18.1-5; Mak 9.33-37)

⁴⁶ lBwé mú zə tééd sɛɲúsálə məkál nə bwé cɛel mpu nyɔɔɲg jí bul bə fwámé múúd bwədí gwoɔɲg dí yé. ⁴⁷ Nji Yésus nyə á bwey mpu sâ bwé á ɲgə

d9:28 5.16 e9:29 2Pr 1.16-18 f9:31 9.22; 13.33 g9:32 Yuá 1.14

h9:35 3.22; Mbá 18.15 i9:36 9.21 j9:43 9.21-22 k9:45 18.34

l9:46 22.24-26

téduga bwádí mílámúd yí. A mú ñwa gúl kúkágó, təl nyádí kúná-kúná. ⁴⁸ ^mA mú ci nə bwo ná: «Muud mə lóg kúkágó ga jíná dām dí yé, a mə lóg mə. Muud mə lóg ntág mə yé, nyə alógé mə, a lóg múúd nyə á nti mə yé. Mpugá ná muud mə ñwá nyóméfwó zhizhe mpódúgá nyín yé, nyə wó jí fwámé múúd ntə bójól.»

**Muud mə bó kú
lúmbuli yé ñgə magulə**

(Mak 9.38-41)

⁴⁹ Yuánes mú ka zə lás ci ná: «Mása, sə ámə dúg ñgwól múúd ñgə balan nə jíná dwô, ñgə yíl buud məjamb nə ndí. Sə ámə ka kaambulə nə nyə ná a kú ná ñgə sá nəcə a cugé sádí gwoong dí.» ⁵⁰ ⁿYésus mú yidá bəsa nə nyə ná: «Kúgá dū kaambulə ná a kú ñgə sá, nəcə muud nyə aŋgə nə mpíi bí yé, jí bídí kóómbúd.» ⁵¹ ^oFwála í á bə ná Yésus mə zə bá ñkəñ wú shí ga dí yí í á ñgə shísh. Ntə Yésus nyə á ñwa cígúlá ná tɔɔ jí tɔɔ jí a ké Yurúsəlem. ⁵² ^pNyə á ka lwám bójól búúd ná bwə kəg nyə shwóg. Bwə mú ñwa zhíí, kə nyíi dúl dónđ á Samarıya dí ná bwə ké kwəməsa, Yésus bəg kə shígula cínəng. ⁵³ Nji, buud ɔ dónđ dɔəngú bwə mú ban ná bwə alógé nyə nəcə nyə á ñgə kə ñgəé Yurúsəlem. ⁵⁴ ^qNda *ómpwíín bə Zhāk bá Yuánes bwə á dúg ntə ná, bwə á ci nə nyə ná: «Cwámbe, ye wó jii ná sə jówúg kuda í shúləg wú gwôw zə cumbal jígal bwo?» ⁵⁵ Yésus mú yid, ñkáánd nə bwo, * [nyə ná: «Bí ampúyé wɔəng shíshim í ñgə shwambulə bí nì.]]» ⁵⁶ Bwə mú ñwa zhíí kə dúl dónđúd.

Bəǵlə Yésus

(Mat 8.19-22)

⁵⁷ Bwə ñgə kyey zhíí nə zhíí, ñgwól múúd mú ci nə Yésus ná: «Mə zə bá dū bə wo kúl jēsh wó bá dū kə yí.» ⁵⁸ Yésus mú ci nə nyə ná: «Ontə bí nə mikú, inunú nə maage, nji *Mwān mə Múúd cugé nə ñkúmba kúl á dúg já yí.» ⁵⁹ A mú ci nə ñgwól múúd ná: «Bəg mə.» Nyíni nə né ná: «Cwámbe, fwog bíd mə, mə kəg dəl sɔɔngú waamə.» ⁶⁰ Yésus mú ci nə nyə ná: «Bídúg mímbimbə mí dúlɔg mimbimbə myán. Wəe, kaág ñgə bwiing buud Faan mə Zembí.» ⁶¹ ^rÑgwól múúd mú nəmə ci nə nyə ná: «Cwámbe, mə zə bə wo. Nji bwándúg ná mə fwóg kə jóna nə njów búúd wām.» ⁶² ^sYésus mú ci nə nyə ná: «Múúd mə ká ñkəny bɔəg ná á waad fambə, a nyíngə yág dúg mpəsə, muud wɔəngú cugé nə mfíi Faan mə Zembí dí.»

**Yésus mə kənd búúd
məwúm zəngbə lwámád**

(Mat 9.37-38; 10.7-16; 11.21-24)

10 ^tJa Cwámbe nyə a shín lás isá íni yí, nyə a cwééd *ompwíín məwúm zəngbə nə óbá[†] a mú kənd bwo ná bwə ñgəg nə kə óbá óbá íkúl byēsh nyóméfwó nyə á jəla nə kə yí. ² Nyə a lás nə bwo ná: «Dúgá, idəw í má tí fambə mənəkund mənəkund, nji buud bwə ké saag wá búə cíg-cíg. Ntə wə má cí nəə: jógulagá nə amádí fambə ná a kəndug buud, bwə zəg saag. ³ Kəgá, mə má kənd bí nda bwán ɔ íncwəmbə mpódúgá ɔŋkweny. ⁴ ^uMuud kú kə nə *mwaanə ñkí kwáám. Muud kú ñwa bójól osílúfaas; muud kú kə jí móbədád zhíí nə zhíí.

^{*9:55} Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íni.

^{†10:1} Míl mícilyá mí ayág mí ñgə ci ná bwə á bə nji məwúm zəngbə.

^{m9:48} 10.16; 22.26; Mat 10.40; 20.26-27; Mak 10.43-44; Yuá 13.20

^{n9:50} 11.23; Mat 12.30 ^{o9:51} 24.50-51; Mat 19.1; Mak 10.1; Mís 1.9

^{p9:52} 10.33 ^{q9:54} 2Oj 1.10, 12 ^{r9:61} 1Oj 19.20 ^{s9:62} 11.2; Flp 3.13

^{t10:1} 9.1-6 ^{u10:4} 22.35; 2Oj 4.29

^{5v}«Njów wêsh bí mó nyíi yí, fwogá ci ná: “Zembí sáág ná bí bág ná shee.”
⁶Ŋkí ngwól muud á ná shee ji cínɔ̀ngú, mabádá mún mó kə nyédí; ŋkí ntó dí, mó nyingə zə bídí. ^{7w}Bí ɔ̀ ji njów wɔ̀ɔ̀ngúd, bí dū də nə ngul isá bwə é dū yə bí yí, nəcə sɔ̀l mäsáal mó jəlá nə bə nə myóna. Bí kú bá dū kyey mínjów minjów. ⁸Ŋgwəla wêsh bí é nyíi buud ləg bí yí, bí ɔ̀ dā isá bwə yə bí cínɔ̀ng yí, ^{9x}bí ɔ̀ lwag mímbəi myá cínɔ̀ng, bí jaaw bwo ná Faan mó Zembí í mú bí kúná-kúnə. ¹⁰Wɔ̀ɔ̀ng ngwəla bí mó nyíi buud kú ləg bí yí, bí kə tām dɔ̀nd kə lās ná: ^{11y}“Sə mó kudə yə bí fumbyá a ngwəla wún í ámə nada sə mókuú dí yí. Nji mpugá ná Faan mó Zembí í mó shísh kúná-kúnə.” ^{12z}Mə mpú jaaw bí ná jwów Zembí mə bá zə sámb búúd milésú yí, a bá jagulə búúd ɔ̀ Sódóm ntɔ̀ ngwəla wɔ̀ɔ̀ng. ^{13a}Məntágula nə bí buud ɔ̀ Korazín. Məntágula nə bí buud ɔ̀ Betusayída nəmə. Nəcə bímbí lú *məshimbá mó mó wós bídí má, mó á mbəm wós Tir nə Sidon, buud ɔ̀ nūŋ bwə á mbəm nəmə bwey bwáád mínkud ji ífi dí ná bwə cənd mítédúgá. ¹⁴Nə ndeé, cígulə milésú dí, intúgúlí í Tir nə Sodom í ábúlə bul nyaan nda bí bín. ^{15b}Bí bāŋ buud ɔ̀ Kapernawúm, bí ngə téduga ná bí mə bá kə gwów? Mbɔ̀, bí mə bá yidá shulə kə bāŋ mínjīm. ^{16c}Muud mə gwágulə bí yé, mó gwágulə mə. Muud mə bó kú gwágulə bí yé, mó bə kú gwágulə mə. Muud mə bó ntāg kú gwágulə mə yé, a mó bə kú gwágulə múúd nyə á nti mə yé.»

Ompwín bwə mó kə nyingə nə məshusug

(Mat 11.25-27; 13.16-17)

^{17d*}Ompwín məwúm zəngbá nə óbá* bwə mú kə nyingə nə məshusug bwə ngə ci ná: «Cwamba, teem bə mājamb mó ámə ngə bə nə məgwág nə sə ja sə ámə ngə lās nə mwo jín dwo dí yí.» ^{18e}A mú ci nə bwo ná: «Mə á ngə dūg *Sátan ngə kud wú gwów nda njəs. ^{19f}Mə mó yə bí ŋkul ijwúga ná bí nyáálug onywə nə wəacólaafə nə məkuú, bí nyaal nəmə mpífə mó múúd ngə lúmbuli nə bí yé[†] nyēsh, sà kú sá bí. ^{20g}Nji bí kú bul gwág məshusug nə mājamb ngələ magulə ijwúga bín, yidagá gwág məshusug nə mínə mún bələ cilyá gwów jon dí.» ^{21h}Nəmə wəla dɔ̀ɔ̀ngú dí, Yésus mú kɔ̀ɔ̀s nə məshusug mó Ŋkəŋkə Shíshim, a mú ci ná: «Pəpa, Cwamba á gwów nə shí, mə yə wo gúmə nəcə wo á shweel ompuye bənŋ buud ɔ̀ fəg isá íga, wo yida lwágulə ozhizhe ɔ̀ búúd. Haaw Pəpa, ntó wə wó á cəel ná í bəg yé. ²²ⁱDə nyə a cwəmbulə mə isá byēsh. Kú nə muud mə mpú Zembí Mwān, nji Sónɔ̀gú; kú nəmə nə muud mə mpú Zembí Sónɔ̀gú, nji mwān nə muud yēsh mwān mó cēél sá ná a mpúg yé.» ²³A mú yág dūg ómpwín bə, ci nə nji bwo ná: «Bí bāŋ mísh mún mó mó jəla nəcə mó ngə dūg isá bí ngə dūg íni. ^{24j}Búbálə mó jaaw bí ná, zhwo *buud ɔ̀ mícúndə nə minjwú-buud mí á cəel dūg sá bí ngə dūg yí, nji mí áshígə dūg. Bwə á cəel gwág sá bí ngə gwág yí, nji bwə áshígə gwág.»

*10:17 Míl mícilyá mí ayág mí ngə ci ná bwə á bə nji məwúm zəngbá.

†10:19 múúd ngə lúmbuli nə bí yé: Wa jisə Sátan.

^v10:5 2.14 ^w10:7 1Tm 5.18; 1Kr 9.6-14 ^x10:9 11.2

^y10:11 Mis 13.51; 18.6 ^z10:12 Mat 10.15 ^a10:13 Iza 23.1-16

^b10:15 Iza 14.13, 15 ^c10:16 9.48; Mat 18.5; Mak 9.37; Yuá 13.20

^d10:17 9.10; Mak 6.30 ^e10:18 Yuá 12.31; Mbú 12.9 ^f10:19 Sôm 91.13

^g10:20 MmN 32.32; Flp 4.3; Mbú 3.5 ^h10:21 4.18; Mat 11.25

ⁱ10:22 Mat 11.27 ^j10:24 1Pr 1.10-12

Kanda Jɔɔ mʉ́úd á Samariya

(Mat 22.34-40; Mak 12.28-31)

²⁵Ka dúg ná, ɲgwól *ɲkumɛ mæcɛɛ mə zə bwɔwulə nyə jɪ nyə ná: «Yíɲguli, mə sáág jí ná mə lógúg cug á kandugə kandugə?» ²⁶Nyə ntāg nə né ná: «Jí jí cilyá *mbwoomb mæcɛɛ dí yí? Wó du lú cínɔŋg nə jí?» ²⁷A mú bɛsa ná: «Wó jəlá nə cɛɛl Zembí woó Yawé nə lám wô wêsh, nə *shíshim wô wêsh, nə ɲkul nywô nyêsh, nə lúú wô wêsh. Wo cɛɛl námá múúd yêsh jísə wo kúnə-kúnə yé nda woméfwó.» ²⁸Yésus nə né ná: «Wo mə bɛsa mbií í jəlá yí. Sáág ntɔ wo bāg du cug.» ²⁹Nye, cɛɛlúə lwágulə nə a jí tɛtəlí, a mú jɪ Yésus ná: «Muud jí mə kúnə-kúnə wə zə?»

³⁰Yésus mú nyingə lás, a mú ci ná: «ɲgwól múúd nyə á ɲgə wú Yurúsəlem ɲgə shulə kə Zheríko. Izhilɲgaanə í mú bií nyə zhíí, déég nyə isá byé byêsh, yíd nyə nə ndéé lúgə nyə cíg-cíg nə á fudə. ³¹Í mú jé ná ɲgwól fada kyéyug zhíí nyɔɔŋgú. A mú dúg múúd wɔɔŋgú, a mú cɔ lúú tál gwôw. ³²ɲgwól *Levít mú námá zə wɔ́s kál jɔɔŋgú, a dúg múúd éne, a cɔ lúú tál gwôw. ³³Nji ɲgwól múúd á Samariya ɲgə námá kyey yé ɲjɔɔnd íí, a mú wɔ́s kál múúd éne nyə á bə a mbwúg yí. Ja á mə dúg nyə yí, lám mú bul cey nyə cwú. ³⁴A mú shísh kúnə-kúnə, a lwag nyə mæfəŋ nə mæwúdə nə wáan nə ndéé a shín wɔ́lə. A mú ɲkêny nyə bəd nyédí jakáás dí, kə nə nyə njów ójɔŋ kə kweemb nyə. ³⁵Mán mæləm, muud á Samariya mú ɲwa óda-narí obá, yə múúd njów ójɔŋ. Nyə nə né ná: “Kweembugá mə muud éga. Bímbí dêsh wo é kwo kɛenzh shú dé yí, mə é zə

nying wo ja mə é nyingə yí”». ³⁶Yésus mú jɪ ná: «Búúd olól óni bêsh dí, nyáyé nyə á bə muud izhilɲgaanə í á yíd yé kúnə-kúnə yé?» ³⁷Yíɲguli mæcɛɛ ná: «Jísə nyɔɔŋg nyə á gwág nyə cey lámúd yé.» Yésus mú ci nə nyə ná: «Kaág, wo kág sá ntɔ.»

Lân mə Mááta bá Mariya

³⁸Ja Yésus bənɔŋ *ompwín bə bwə á ɲgə kyey yí, bwə á kə nyúí dúl dɔndúd. ɲgwól múdá nyə á bə dɔnd dɔɔŋg dí nə Mááta, a mú lóg bwo nyédí njów. ³⁹Mudá wɔɔŋg nyə á bə nə mínɔŋgú nə Mariya. Nyə á zə jí Cwámba shí mækuú, du gwágulə lósú yé. ⁴⁰Mááta nye nyə á ɲgə yíŋga nə zhwog iság-ság shú ójɔŋ. A mú ka zə, zə ci nə Cwámba ná: «Ja Mariya mə yida bíd nə mə ɲgəg nə sêy mæméfwó ga, sâ jɔɔŋg í acíyé wo sâ? Cííg nə nyə ná a zəg kwiid mə.» ⁴¹Cwámba mú bɛsa nə nyə ná: «Mááta, Mááta, wo ɲgə kənd lám gwôw ɲgə ntágulə nyúúul nə zhwog isá. ⁴²Sâ jí nə mfií yí jí ɲji ɲgwúd. Mariya mə féêsh sâ í búl nywa yí, muud nyə abúle kwo ɲwa nyə gwo.»

Yésus mə jííɲgúli ómpwín mæjəgula

(Mat 6.9-13)

11 ^{PD}Dúl jwôw dí, Yésus nyə á bə gúl kúkúlúd a ɲgə jəgula. Ja nyə á yɔw jəgulálə yí, ɲgwól *mpwín yé mú ci nə nyə ná: «Cwámba, jííɲgúlig sə jəgulálə nda Yuánes nyə a jííɲguli bə ómpwín ná.» ²Yésus mú ci nə bwo ná: «Ja bí mə bá du jəgula yí, bí ɔ bá du ci ná:

Pəpa,

Jíná dwô í bəg nə gúmá ntɔ sâ jêsh.

Ijwúga byô í zəg.

³Yəg sə idəw í jəlá nə sá yí jwôw dêsh.

^k10:25 18.18; Mat 19.16; Mak 10.17 ^l10:27 Mat 22.37, 39

^m10:28 Ləv 18.5; Rom 10.5; Gal 3.12; Yuá 13.17 ⁿ10:33 múúd á Samariya: Mat 10.5; Luk 9.52; 17.11, 16; Yuá 4.9, 39-40; Mis 1.8; 8.1, 5, 14-17, 25; 9.31 ^o10:38 Yuá 11.2; 12.2-3 ^p11:1 5.16 ^q11:2 Ijwúga byô: 4.43; 9.2, 62; 10.9, 11; 17.21; 19.11; Mis 1.6-8; 19.8; 28.23, 31 ^r11:3 12.22-32

⁴ Juug sá *misám mísú
nácé sá ngə námá juu buud bwə ngə
byaagulə nə sá wá.
Wo kú bíd nə mábwəbúlán má ntɔ́ sá
ɲkul.»

⁵ A mú nyingə ci nə bwo ná: «Shé
fwógá ná ci nə ngwól múúd na bídí ji nə
yé shwó. Muud wəɲgə ka kə wə shwó
yé mpwó-bulú kə ci nə nyə ná: “Wey e,
kwalug ná mə ibuléd ilól ⁶ nácé ngwól
shwó waamá ngə zhu njəɲd dí, a má
wósos mə ká njów mə kú nə sá má yá nyə.”

⁷ «Shé fwógá ná ci nə shwó yé má bəsa nə
nyə nūɲ njów dí cwú ná: “Kú zə ntágulə
mə, sənɲ bwān bām sá má bwey já shí,
mə cugé nə ɲkul wəɲ zə yə wo ibuléd.”

⁸ Má jaaw bí ná, tɛem bə ná a cugé nə
ɲkul wəɲ zə yə nyə ibuléd nə a ji shwó
yé, nyə é wəɲ nácé ngwól sálə káɲgá ng-
wóómbúlú, nyə é zə yə nyə sá jêsh á ngə
gwáamb yí.

⁹ «Mɛə má ka ci nə bí ná: Gwáámbúgá
Zembí, nyə é yə bí; sɔ́gá, nyə e lwó bí;
kudəgá mbê, nyə é juw. ¹⁰ Nácé muud
mə gwáámb yé nyə é bí, muud mə sɔ́ yé
nyə é kwey, múúd mə ká kudə mpum-
bé, bwə juw nyə wə. ¹¹ Nyáyé sɔ́ɲgú
mwān na bídí gwoɲg dí jí nə ɲkul sá
nə mwān yé gwáámb nyə shú, a yidá
yə nyə kuwó nywā yé? ¹² ɲkí ntág nə
Mwān yé gwáámb nyə kíf, a yidá yə nyə
acóláafɔ́? ¹³ ɲkámúsá bí, tɛem bə nda bí
búsə nə mbíya mílām ni, bí má dɛ yə
bwān bún isá í ányunywaā. ɲkəmsə
nə Dá á gwōw; ɲkí bí mə gwáámb nyə
ɲkəɲkɛ Shíshim, a yə bí.»

Yésus má lwag ákúmálwə a fífi

(Mat 9.32-34; 12.22-30; Mak 3.22-27)

¹⁴ Yésus nyə á ngə yíl muud jamb í
á wá nyə mánkədad nə a bəg fífi yí. Í

á ka bə ná, ja jamb í á wú yí, muud
wəɲgə nyə a tɛéd lásúlə, buud bəsh bwə
mú ngə káam. ¹⁵ Bóól búúd wə cínɲgú
bāɲ bwə mú yidá ci nə Beluzebul⁸ wə
ngə yə Yésus ɲkul nə a ngəg nə yíl
buud məjamb. ¹⁶ Bóólúgá bwə mú zə
nə njígá mábwəbúlán wə Yésus, zə ci
nə a wéeshúg bwo gúl *sá í ntɔ́ búúd
ɲkwón yí, í ngə zhu gwōw. ¹⁷ Nye mú
mpu mítádúgá myán, a mú ka ci nə bwo
ná: «Búúd ɔ́ dúl faan bwə ká bóóg ngə
lúmbuli bwámé nə bwámé, faan dɔɲg
í é jɛɛ nə mpaá. Búúd ɔ́ wúl njów bwə
ká bóóg ngə lúmbuli bwámé nə bwámé,
njów búúd wəɲg jimb. ¹⁸ Bí ngə ci nə
Beluzebul wə ngə yə mə ɲkul nə mə ngəg
nə yíl buud məjamb. Ntɔ́ ji nə *Sátan
má yida nyingə cuwo, ngə yíl nyəméfwó.
Ká dé faan í é ka tōw na ntədel? ¹⁹ ɲkí
Beluzebul wə ngə yə mə ɲkul nə mə ngəg
yíl buud məjamb nda bí ngə ci nə, zə nye
ngə yə buud bún ɲkul nyəɲgə? ɲgaá
bwáméfwó bwə ngə mpu lwágulə bí nə
sán nə bí búsə nə məbɛɛ? ²⁰ Nji, ɲkí ny-
inó mbwə má Zembí wə í ngə yə mə ɲkul
nə mə yílúg buud məjamb hí, mpugá nə
Faan má Zembí í mú wa. ²¹ Ja ɲkuɲkúl
múúd wí nə fwámé isá í dɔ́mb í ngə
baagulə njów yé yí, muud cugé nə ɲkul
kúnnya nə məbíi mé. ²² Nji múúd mə ntɔ́
nyə ɲkul yé má ká námə zə, zə figə nyə
shí déég nyə məkwəz mə dɔ́mb á dɛ
*búgula má, muud wəɲg mú ka tɛem
ɲwa məbíi mé ngə kaaw buud. ²³ Muud
mə bó kú kɛem mə yé ngə lúmbuli nə mə.
Muud mə bó kú zə wá mábwə nə səná sə
séɲgug yé, a ngə yida caam.»

⁸ 11:15 Beluzebul wə Njwú ibōw-bōw í míshíshim.

⁹ 11:7 18.5 ¹⁰ 11:9 Mat 7.7 ¹¹ 11:14 Mat 9.32-34

¹² 11:16 Mak 8.11; Mat 16.1 ¹³ 11:20 17.21 ¹⁴ 11:21 Iza 49.24

¹⁵ 11:23 9.50; Mak 9.40

**Yésus mə yə búúd
minjígulá mimbii mimbii**

(Mat 12.43-45)

²⁴ «Ja bów-bów shíshim í du wú múúd nyúúlúd yí, í du kə ngə jégla məshí má mishwéeshá ngólə sų wogá. Nji nkí í bə kú kwey wogá, í mú téduga ná: «Mə zə nyingə kə mǝdí njów kúl mə á fwo du ji yí.» ²⁵ Í ká zə kwey njów ngwámbulá, sá jēsh jə kwambulá, ²⁶ ^z í kə nwa mǝlúgá mǝshíshim zangbá mǝ njúl nə nkúd ntə wǝmǝfwó, bǝnǝnə bēsh bwó mú kə nyí njów, kwambulə jiya cínəng. Nə ndéé, cug mə múúd wǝnəngá í mú nyingə jág bów, ntə mbií í á fwo du bə yí.»

²⁷ Í á ka zə bə, Yésus ngə lás ntáni, ng-wól múdá mú wéeshuli kál mǝnkúmbə mə búúd dí ci nə nyə ná: «Mudá nyə á byá wo nyééng wo yé nywáá mə jəla.»

²⁸ ^a Yésus nye mú ci nə: «Buud bwə ngə gwág Milósú mǝ Zembí wá, bwə ngə sá nda mǝ ngə ci nə, bwó wə bwə mə jəla.»

²⁹ ^b Buud bwə á ka ngə sɛɛngya nkí bulya. Yésus mú ci nə bwo ná: «Mbɛɛ kala búúd í njúl nkí bów, í bǝlé jí nə mə wéeshúg bwo gúl *sá í ntə búúd nk-wón yí! Bwə abúlé dúg gúl sá í ntə búúd nk-wón yí, nji jǝnəng í á bə nə Zhwónas yí. ³⁰ ^c Nda Zhwónas nyə á bə sá í á ntə buud ɔ Ninivə nkul nə, ntə nǝmǝ wə *Mwǝn mə Múúd nyə é bə sá í ntə búúd ɔ kala ga nkul yé. ³¹ ^d Jwów Zembí mə bá zə sǝmb búúd milósú yí, Cí á mudá í á wú *mǝkǝl mǝ jwów** yí í bá tów tǝtǝlǝ yə kala búúd ga mǝbɛɛ. Nǝcé nyə á gwaa zhu íjumə i shíd zə gwágulə fəg mə Sólumun. Dugá, sá í ntə Sólumun yí

jísə wa. ³² ^e Buud ɔ Ninivə bwə bá nǝmǝ tów tǝtǝlǝ, yə kala búúd ga mǝbɛɛ. Nǝcé báá bwə á cǝnd mǝtǝdúgá ja bwə á gwág cúndə Zhwónas nyə a cúndə yí. Dugá, sá í ntə Zhwónas yí jísə wa. ³³ ^f Muud cugé nə nkul sá nə, a jida lámba nə ndéé a kə shweel dwo shí tǝwuli. Í du bə a yida tǝl dwo cǝ lámba dí nə buud bwə nyí njów wá bwə dúgúg mǝnkenya. ³⁴ Jús dwə dúšə lámba á nyúúl nywó. Jús dwə í ká bə kú nə bwás íí, nyúúl nywó nyēsh bə mǝnkenyad. Nji, jús dwə í ká bə nkí bów, nyúúl nywó bə yídúgúd. ³⁵ Ntə, wo ɔ bey nə mǝnkenya mǝsə wódí má mə bǝg yídúgú. ³⁶ Nkí nyúúl nywó nyēsh í bə mǝnkenya dí kú nə kúkúl jísə yídúgúd yí, nyúúl nywó nyēsh í faan nda ja lámba í kwan wo nə mǝnkenya mé yí.»

**Yésus mə lás nə Ofarizyēn
bǝnǝnə ņkume ɔ mǝcéɛ**

(Mat 23; Mak 12.38-39)

³⁷ ^g Ja Yésus nyə a shín lás yí ngwól *Farizyēn nyə a jów nyə ná a kǝg də nyǝdí njów. Yésus nyə á ka nǝmǝ kə, kə ji shí kǝlə də. ³⁸ ^h Farizyēn éne mú káam nə Yésus nyə a shígé sá ngusa bwə du sá shúshwóógú nə bwə zǝg də yí. ³⁹ Cwámba mú ci nə nyə ná: «Bí bǝn Ofarizyēn bí mə du sá nə bí gusa kwon bálá nə kwon shúyá, cwú nye njúl bí lwándúlá nə isá í mǝndá, nə bów-bów isá. ⁴⁰ Yé ílad íga! Nǝgáá nə muud nyə á sá tǝón yé, nyə nǝmǝ wə nyə a sá cwú? ⁴¹ ⁱ Yidagá kǝenzh isá bísə cwú yí, yə mǝmbúmbúwá, isá byēsh í mú bə bí nkí nkɛ. ⁴² ^j Mǝntágula nə bí Ofarizyēn nǝcé isá nda mǝnt nə ru†† nə bíl íkǝá í

** 11:31 *mǝkǝl mǝ jwów*: Ciyá ni í kǝ ná Sud; wo é kwey fǝél-fǝélí yé nkɔw á ofǝél-fǝélí ɔ íciyá dí.

†† 11:42 *mǝnt nə ru*: Jísə ikǝá bwə du lugushi jáám bə nǝ ndí yí, isá nda mǝsəb.

^z11:26 2Pr 2.20 ^a11:28 8.21 ^b11:29 Mat 16.2-4; Mak 8.12; Yuá 6.30

^c11:30 Zhn 2.1 ^d11:31 1Oj 10.1-10 ^e11:32 Zhn 3.5

^f11:33 8.16; Mak 4.21 ^g11:37 7.36 ^h11:38 Mak 7.2-4; Mat 15.2

ⁱ11:41 12.33 ^j11:42 Mat 23.23; Luk 18.12

dê byêsh, bí ngə yə Zembî *ŋkəw wûm á isâ byəwŋgâ, bí yida mpyêny cugələ nə buud tətəlî nə ceelələ Zembî. Í njúl ná sâ bí mǝ jǝlǝ nə sǝ wǝ ni, kú yida mpyêny byəwŋg bí ngǝ bwey sǝ yí. ⁴³kMəntágula nə bí Ofarizyêŋ nəcé bí mǝ ceel kǝ dǝ ji nji íjiya yǝ shwóg ja bí búśǝ *mǝm-pǝánzǝ mǝ mǝnjǝgǝlǝ mǝ *Oyúden dí yí; bí mǝ ceel nǝmǝ ná buud bwǝ dǝg bǝda bí mǝbǝdǝ mǝ gúmǝ mǝŋkúmbǝ mǝ búúd dí. ⁴⁴Məntágula nə bí nəcé bí búśǝ nda məshwəŋ mǝśǝ kú nə mǝyiigyé; buud bwǝ dǝ kyey mwo gwǝw kú mpu.»

⁴⁵Ŋgwǝl *Ŋkumǝ mǝcǝǝ mǝ búśǝ nə Yésus ná: «Yǝguli, ja wǝ ngǝ lǝs ntǝni ni, wo ngǝlǝ nǝmǝ lwíy sǝ ǝni.» ⁴⁶Yésus mǝ ci ná: «Məntágula nə bí *Oŋkumǝ ǝ mǝcǝǝ nǝmǝ, nəcé bí mǝ dǝ zhimb búúd jilǝ-jilǝ mǝmbag zǝmǝbag, í njúl ná bimǝfwǝ bí ádé bwele sǝsal nyinǝ ná bí mǝ kwiid bwo nə ŋkényǝlǝ myo. ⁴⁷lMəntágula nə bí nəcé bí ngǝ lwǝ məshwəŋ mǝ *búúd ǝ mǝcúndǝ ímpǝám-bǝ bín í á dǝ gwú yí. ⁴⁸Ntǝ ji ná bí ngǝ bwaagulǝ misǝǝlǝgǝ mǝ ímpǝám-bǝ bín, bí ngǝ gwág myo nywa. Bǝŋ bwǝ á gwú, bí mǝ zǝ lwǝ məshwəŋ. ⁴⁹mGwǝ wǝ jí ná, Zembî nyǝ á ci fǝg nyé dí ná: “Mǝ bá dǝ kǝnd bwo buud ǝ mǝcúndǝ nə *buud ǝ lwámǝ. Bwǝ bá dǝ gwú búǝl wǝ cǝnəŋgǝ, bwǝ lwágulǝ búǝlǝgǝ cúwǝlǝ. ⁵⁰Bwǝ bá dǝ sǝ ntǝ shú ná kala búúd ga í bǝg tǝw kǝod dí nəcé mǝcií mǝ búúd ǝ mǝcúndǝ bēsh bwǝ á gwúyow tééd mǝtǝéédǝlé mǝ shí wǝ. ⁵¹nǝ bá bǝ, tééd mǝcií mǝ Abel zǝ wǝśǝ mǝ mǝ Zakarí nyǝ á gwúyow mpǝdǝgǝ *alatǝr nə Nǝjǝw Zembî yé.” Haaw. Mǝ mpú jaaw bí ná kala búúd ga í bá tǝw kǝod dí nəcé mǝcií mǝwŋg. ⁵²oMəntágula nə bí Oŋkumǝ ǝ mǝcǝǝ nəcé bí a mǝ mánda juwǝga jí nə ŋkul

juw búúd mbē ná bwǝ bǝg nə mpúyǝ yí. Bimǝfwǝ bí anyíyǝ mpúyǝ wǝwŋgǝd, bí kú nǝmǝ nyiŋgǝ bíd ná bəwŋg bwǝ ngǝ ceel nyí wǝ, bwǝ nyíig.»

⁵³pJa Yésus nyǝ a wú njǝw wǝwŋg dí cúwo tǝǝn yí, *Oyǝguli ǝ mǝcǝǝ bǝnǝŋ Ofarizyêŋ bwǝ á ngǝ nǝndulǝ nyǝ nə zh-wog mishíli ngǝ jí nyǝ isǝ mimbíi mim-bíi, ⁵⁴bwǝ ngǝ bwéél ná a lǝśǝg gúl sǝ abǝbǝw.

Buud bwǝ jǝlǝ nə fúndǝ nji Zembî

(Mat 10.26-33; 12.32; 10.19-21)

12^qJa jəwŋgǝ, buud bwǝ á sǝŋgya ŋkí jǝg bulya mbií bwǝ cúgǝ nə ŋkul lǝ yí, búǝl bwǝ ngǝ nyaal búǝl. Yésus mǝ ka zǝ fwo tééd lǝs nə *ompwíin bǝ ná: «Jigǝ ncǝ nə *Ofarizyêŋ *lǝvur wǝŋ, ntǝ ji ná kwǝba búśǝ nə ndǝ yí. ²rKú nə sǝ á mbúǝlǝ í bá bwèn kú búguli, ŋkí sǝ á shwoǝ í bwèn kú mpúy. ³Gwǝ wǝ jí ná, sǝ jēsh bí mǝ lǝs yídǝgǝd yí, í bá gwíig mǝŋkenyad; jəwŋg bí mǝ nyímbúǝl nə muud lwǝd kúl fúm yí, bwǝ bá ngǝ cúndǝ gwo íkwǝlǝminúd.

⁴«Mǝ ci nə bí oshwǝ bǝm ná, kúgǝ dǝ fúndǝ búúd bí nə ŋkul gwú nji nyúul kú ná kwo sǝ gúl sǝ mpúśǝ wǝwŋg wǝ. ⁵sMǝ zǝ lwágulǝ bí muud bí mǝ jǝlǝ nə fúndǝ yé. Fúndǝgǝ muud jí nə ŋkul íjwǝga nə a gwú múúd, a kǝnd nǝmǝ nyǝ kuda á kandǝgǝ dí yé. Haaw, mǝ ngǝ ci ná nyǝ wǝ bí mǝ jǝlǝ nə fúndǝ yé. ⁶Ŋgaǝ ná bwǝ dǝ kusha mǝmbǝ-kwǝádǝ mitǝǝn ífǝda íbǝ? Teem bǝ ntǝ, Zembî nyǝ awúsáyé tǝ mbǝ-kwǝádǝ ŋgwúd. ⁷tBí bǝŋ ntǝg hí, Zembî mǝ mpú bímbí lǝ íntand í shilú bíśǝ bí mǝlúúd yí. Ná ndǝé, kúgǝ dǝ fúndǝ. Mpugǝ ná bí mǝ cǝy Zembî lámǝd cǝ mimbǝ-kwǝádǝ ŋkí bulya.

^k11:43 20.46; Mak 12.38-39 ^l11:47 Mis 7.52 ^m11:49 6.13

ⁿ11:51 Mət 4.8-10; 2lb 24.20-22 ^o11:52 Mat 16.19 ^p11:53 20.20

^q12:1 Mat 16.6; Mak 8.15 ^r12:2 8.17; Mak 4.22 ^s12:5 Heb 10.31

^t12:7 21.18

⁸«Mó jaaw bí nó muud yêsh mə mágúlá mə mísh mə búúd dí yé, *Mwân mə Múúd mə bá námə magulə nyə mísh mə *wééngəles ɔ Zembî dí. ⁹«Nji, nyɔɔng mə kíílyá mə mísh mə búúd dí yé, Mwán mə Múúd nyə é kíílyá námə nyə mísh mə wééngəles ɔ Zembî dí. ¹⁰Muud yêsh mə bá jág lás nə Mwân mə Múúd yé mə bá bə nə ijuugá. Nji nyɔɔng mə bá kə nə *bwaasúlə mpu wə ɲkɛɲkɛ Shíshim yé nyə abúle bə nə ijuugá. ¹¹«Ja bwə bá du kə nə bí *mámpáanzə mə mínjígúlá mə *Oyúden dí, nə ósəmbye ɔ mílósú dí, ɲkí ójwú ɔ lɔɔm dí yí, bi kú bá du yágúwo mbií bí mə bá shwɔ́ mǎnyúúl yí, kú yágúwo íciyá í kɔɔd. ¹²Nəcə ɲkɛɲkɛ Shíshim mə bá du jígúli bí lósú bí mə bá du lás yí cé jɔɔngú.»

Fwámé mǎbii

(Mat 6.25-34)

¹³ɲgwól múúd nyə á ka lás mǎɲkúmbə mə búúd dí nó: «Yíígúli, ciɲ nə mǎnyɔɔɲ waaamá nə a kááwug sá mǎbii sɔ́ɲgú wúsú nyə a lúgə sɔ́ nə ndí má.» ¹⁴Yésus mú ci nə nyə nó: «Muud éga, zə nyə a tǎl mə nó mə dúg sámb bí mílósú du kaaw bí mǎɲkɔw?» ¹⁵«A mú ci nə bəsh nó: «Bi ɔ́ bey, bi ɔ́ káálúgə nə ɲkɔ́ɔg. Nəcə, muud tɛem bə nə mǎbii mǎɲkund mǎɲkund í, cug jé í cúgé mǎbii dí.»

¹⁶A mú zə kənd bwo kanda, nyə nó: «Wúl kúkúm í á bə nə mǎshí; mǎshí mɔɔng mə á ka zə wéeshuli nyə zh-wog mǎbii. ¹⁷A mú ka zə ɲgə jǐ lámúd nó: “Mə cugé nə kúl mə é ɲkúnd mǎbii mǎm yí. Mə é ka sá ntúdel?” ¹⁸A mú ci nó: “Mə zə sá ntúga: mə zə céég ífwɔ́ɔ́ byâm, mə lwɔ́ byɔɔng í búl bwaag yí, mə mú ɲkúnd *blé waaamá nə mǎbii mǎm cínɔng. ¹⁹«Mə músə ci nə lâm wâm nó: Yé lâm, wo mú nə zhwog mǎbii

mə ɲkúndú nə wo é du balan nə mwo mimbú mimbú. Wogagú ja gaád, wo dág wo ɲgul wo zhwíimbya.” ²⁰Zembî mú ci nə muud wɔɔngú nó: “Yé lad, ɲkí mə yíl wo cug gwô búlú gaád isá wó mə shín ɲkúnd íni í bə isá í zó?”» ²¹Yésus mú ci nó: «Muud mə du ɲkúnd mǎbii shú nyóméfwó, kú nə mǎbii mə jálá mísh mə Zembî dí yé, nda í du bə nə nyə wə ní.»

²²Yésus mú ci nə *ompwín bə nó: «Mó ka ci nə bí nó, bi kú du yágúwo cug jín nó bí é də jí. Bi kú yágúwo mǎnyúúl mún nó bí é bwáád jí. ²³Cug í ntɔ́ ídêw, nyúul ntɔ́ mǐkáándɔ́? ²⁴«Mpugá dúg ɲɲkwólɔ́ɲkwɔ́. Í ádé bɛ mǎmpəg, kú mwáágulə mpúmá, í cúgé nə ífwɔ́ɔ́, kú nə owaag ɔ́ ídêw. Nji, Zembî ɲgə wífl byo. ɲkəmusə nə bǐ, bi búšə nə mǐfí cɔ́ ɲɲkwólɔ́ɲkwɔ́. ²⁵Zə á na bídí jí nə ɲkul bə nó, nəcé a ɲgólə yágúwó, a kwádulə jwɔ́w ɲgwúd nyádí cug dí yé? ²⁶ɲkí bí cugé nə ɲkul sá súsúsá acíg-cíg, bi mə ka du yágúwo bíl nəcé jí?

²⁷«Mpugá dúg nda ófuláwa bwə du wíy nó. Bwə ádé yíínga nə iséy, kú tɲ mǐkáándɔ́. Nji mə mpú jaaw bí nó cí Sólumun nyə á tɛem jág bul bə nə gúmá, nyə a shígé bwele bwáád nda ofuláwa. ²⁸«ɲkəmusá Zembî mə fwó bwééd zhizhe sá nda akánda jí nó bwə é wusə kuda dí mán yé, ɲkəmusə nə bǐ; bi wə nyə é bul mpu bwééd wá. Yé búúd wá tag búgə óga! ²⁹Nji bi báá, kúgá du sɔ́ sá bí é də yí nə sá bí é ɲgul yí; kúgá du yágúwo. ³⁰Ikúl ishús yá shí mishwun wə í dú ɲgə wáduga sɔ́ isá íni byêsh. Bi báá kúgá du sɔ́ byo, nəcé Sɔ́ɲgú wún mə mpú nó í jǐ bí isá byɔɔngú. ³¹Yidagá du tǎl isá í dúgyá nə Faan mə Zembî yí shwóg, Zembî ka du kwádulə bí isá íni.

³²«Yé súsɔ́ɔ́ɔ́ú íncwəmbe, kúgá fúndə tɔɔ́ sá nəcé Sɔ́ɲgú wún nyə á gwág nywa

^u12:9 9.26; Mak 8.38 ^v12:11 21.14-15; Mat 10.19-20; Mak 13.11

^w12:15 1Tm 6.9-10 ^x12:19 Sôm 49.20 ^y12:22 11.3 ^z12:24 Sôm 147.9

^a12:27 1Oj 10 ^b12:28 Mat 14.31 ^c12:32 Iza 41.14; Luk 22.29

nó a yó bí Faan dé. ^{33d}Kushagá mæbii mún bi káawug mimbúbúwá *mwaanê wɔɔng. Kwəmusagá mimanga mí ábúle bwele cɔ́ɔg myá, ɲkúndúgá məkɔ́ɔzú má bá bə kú bóɔg má gwɔ́w kúl íjwál í cúgé nə ɲkul kumə, oshê kú námə də yí. ³⁴Nəcé kúl byɔɔg dún mbwúg yí, cínɔng wó lām wún í é bə námə yé.»

Məcum mə jɔ́ɔ sɔ́l məsáal

(Mat 24.43-51)

^{35e}«Yáásúlógá wəáfigusa, bí ji ɲkasê. ^{36f}Bógá nda buud bwé ɲgɔ́ bwánd mása wán nó a ɲgə wú zaɲ bá dí wá. Bwé ɲgɔ́ bwánd nó ja nyə é wɔ́s yí, á ká námə kudə mbê, bwé ɔ́ juw. ³⁷Məlwaa mə bá bə nó, mása wán ká wɔ́s, a zə kwey bwo bwé ɲjúl oɲkasə má, məlwaa mɔɔng má mə mə jəla. Búbálé, mə jaaw bí nó, ja mása mə kwéy bwo ntɔ́ yí, nyə é yáásulə yé áfigusa a jílú bwo shí nó bwé dág, nye mú ka sêy nə bwo. ³⁸ɲkí mása mə wɔ́s tām bulú ɲkí ɲgwúm kúwó ashúshwóógú dí, a kwey məlwaa mə ɲgɔ́ bwánd ntɔ́, məlwaa mɔɔng mə mə jəla. ^{39g}mpugá nə amədí ɲjów mbəm də mpu wəla júwál í é zə yí, a kú bíd nó júwál búgəg nyə ɲjów júwo ísá. ^{40h}Ntɔ́, bí mə jəlá nə də ji ɲkwəmusá, nəcé *Mwān mə Múúd mə bá zə wəla bí ábúle ɲgə téduga nə nyə é zə yí.»

⁴¹Pyêr mūsə ka ci ná: «Lósú wó ɲgɔ́ lás nɪ, ye í ɲgə dúgya ɲji nə sê, ye í dúgyá nə buud bēsh?» ⁴²ⁱCwamba mú bəsa ná: «Dáyé kulág dúsə abúgúlág í ɲjúl ɲkí kɛ́ mása mə təl nó í bəg lúlúú á osɔ́l ɔ́ məsáal í də yə bwo idəw wəla i jəla yí? ⁴³Sɔ́l məsáal wɔɔng nywáá mə jəla nəcé mása nyə é zə kwey í ɲgə sá ísɛy byé. ⁴⁴Búbálé, mə jaaw bí nó, mása nyə é jil nyə nó a jwúg nə bíl ísá í ɲjów

byêsh. ⁴⁵ɲji ɲkí sɔ́l məsáal mə yida ná: “Cwamba waamə nyə áleleé nyiɲgə”, a mú ka ji yídúle ósɔ́l ɔ́ məsáal wá budá nə wa budúm, nə dólə dəg, nə ɲgulúle nə ndéé shwág ii, ⁴⁶mása yé mə bá zə wɔ́s nyə dúl jwɔ́wád məseegyā, wəla á shígé ɲgə téduga yí. Mása nyə é yə nyə intúgúlí í ányinyaanə, a kənd nyə kúl búúd ɔ́ məkəɲ bwé ɲgɔ́ bwəma nə ɲkəd yí. ^{47j}Lwaa dí ná, í ɲgə mpu sá mása yé ɲgɔ́ jii yí ɲji í kú kwəmusə, í kú sá nda mása mə jí nó, lwaá dɔɔng í də bwəma nə bígə áyíyáág. ⁴⁸Dɔɔng dí ná, í kú mpu sá mása ɲgɔ́ jii yí, í mú ɲgə sá ísá í jəlá nə bígə yí nyə é bwəma nə bígə kú bul yáág. Muud yêsh bwé də yə ísá ɲkí bulya yé, nyə námə wé bwé də gwáamb ɲkí bulya yé. Nyɔɔng bwé də yə ísá kú nə ɲkágúlə yé nyə námə wé bwé də ji ɲkí bulya yé.

Yésus mə yé búúd minjígúlá

(Mat 10.34-36; 16.1-4; Mak 8.11-13; Mat 5.25-26)

⁴⁹«Mə á zə nó mə zə jida kuda shí gaád. Mə mú námə ka jii nó kuda jɔɔng í jídug. ^{50k}Mə jəlá nə duwan wúl nduwán, lām í cúgé mə nə shee té nduwán wɔɔng í afwóyɛ bə yí. ^{51l}Bí ɲgə téduga nə mə á zə sá nó buud bwé cúgəg nə shee shí ga dí? Mbɔ́! Mə jaaw bí nó mə mə yidá zə nə mbéégí dɔ́. ^{52m}Nəcé í zə bá də bə nó buud otɔ́ɔn bwé ɲgə cugə ɲjów ɲgwúdú, bwé béégya; olɔ́l lúmbuli nə óbá, óbá lúmbuli nə olɔ́l. ⁵³ⁿMbéégí mənɲkɔ́mú í bá bə; sɔ́ɲgú lúmbuli nə mwān, mwān lúmbuli nə sɔ́ɲgú; nyɔɔngú lúmbuli nə sás dé, sás lúmbuli nə nyɔɔngú yé; mpɔ́ɔmbúlú ámutá lúmbuli nə cɔ́l, cɔ́l lúmbuli nə mpɔ́ɔmbúlú ámutá.»

⁵⁴Yésus nyə á ci námə nə buud bwé á bə áncuncuma wá ná: «Bí mə də bə ja bí

^d12:33 Mat 6.19; 6.20; Luk 11.41; 18.22; Mis 2.45; 4.34-37; Kol 3.1-2

^e12:35 Mat 25.1 ^f12:36 Mbú 3.20 ^g12:39 Mat 24.43

^h12:40 Mat 24.42 ⁱ12:42 19.17-19 ^j12:47 Zhk 4.17 ^k12:50 Mak 10.38

^l12:51 2.14 ^m12:52 14.26; 21.16; Mat 24.10; Mak 13.12 ⁿ12:53 Msh 7.6

má dúg ñkúdí í má bád kóómb jwôw í ðu jímá yí, ñgaá bí ci ná mpú má zó nywû; mpú nywû námá? ⁵⁵Ja ñkwû má ðu kuñg wúlê ñgee *mákóól má jwôw^{††} yí, ñgaá bí má ðu ci ná yásó í é yáág, yásó yáág námá? ⁵⁶Bí bí ná mækéñ. Bí má ðu mpu yag íyuug í shí ná ya gwôw; ká nácé jí bí ampúyé yag sâ í ñgó sîy mwôw mága dí yí?

⁵⁷«Bíméfwó bí cugé ná ñkul mpu sámbo ná: “Tútélí wó éga.” Nácé jí? ⁵⁸Ñkí wo má byaagulé ná ñgwól múúd ná ndéé a ñgá ká ná wo wó sémbye milású, sǝǝg ná wo kwámbuléǝí ná nyá zhííd. Nácé nyá a bá ká ná wo wó sémbye milású ná ndéé sémbye milású mú kánd wo wó fulish, fulish ká wá wo mímbwugú. ⁵⁹Má mpú jaaw wo ná wo cugé ná ñkul wú mímbwug myóñgúdí wo kú fwo tǝ wôn jóñgú ká wóós fáda á mashínéd.»

Buud bwó jǝlá ná cénd mítédúgá

13 Bóól búúd bwó mú zǝ wóós ja jóñgúdí zǝ jaaw nyá sâ Pilât nyá a sâ bóól búúd ó Galilé yí. Ná nyá a gwú bwo, a fúla mǝcíí mǝñ ná mǝcíí má ílóm í *mǝtúnuga byán. ²Yésus mú bǝsa ná bwo ná: «Ye bí má tǝdúgá ná buud ó Galilé bóñg bwó á jǝǝ ntó nácé bwó bulúlê bul sâ *mísóm ntǝ bóólúgá búúd ó Galilé bǝsh í? ³«Mbó! Má yida ci ná bí ná ñkí bí má bó kú cénd mítédúgá, bí bǝsh má bá námá jǝǝ mbií ñgwúdí wóñg. ⁴Ñkí ntǝg ná ye buud wúm ná mwóomb cwámbo á Siloy í á káda í shín gwú wá, bǝñ ó bwó á bul bǝ ná mǝbyaagulé ntǝ bóól búúd ó Yurúsalem bǝsh? ⁵Mbó! Má yida ci ná bí ná ñkí bí má bó kú cénd mítédúgá, bí bǝsh má bá námá jǝǝ mbií ñgwúdí wóñg.»

⁶PA mú námá kánd bwo kanda ga ná: «Ñgwól múúd nyá á bǝ ná *figyé tál nyádí fambá *vînyá. Nyá á ka kǝ sǝ mpumá líí jóñgúdí a kú kwey. ⁷A mú ci ná muud nyá á ðu baagulé nyá fambá yé ná: wo má dúg í? Mimbú mílól ó míga, má ñgá sǝ mpumá wa figyé égaád má kú kwey. Cígálúg gwo. Í é ñgá fándá laa shí ná ntó ñgwas ná jí? ⁸«Mbaagulé fambá mú bǝsa ná nyá ná: “Mása, fwog ná kwo bídí gwo mbú gaád. Mǝ e fáag ná mákoogú mákoogú, má shwu mǝndélú má kund, ⁹ja jóñgú wó í bá jee wúmá yí. Ñkí í ka námá bá nyíngá bǝ kú wúmá, wo ka bá cal.”»

Yésus má lwag ñgwól mudá jwôw lú sábaad

¹⁰rdúl jwôw lú Sábaad íí, Yésus nyá á bǝ nyúl *mpáánzǝ minjǝgúlá dí. Nyá á ñgá yǝ buud minjǝgúlá. ¹¹Ñgwól mudá nyá á ka bǝ cínóñgú ná wúl shíshim í á sá ná a jámúg mbúmbeelí té mímbú wúm ná mwóomb, kú bwele sǝg bǝ tǝtélí. ¹²Ja Yésus nyá á dúg mudá wóñg yí, nyá a jǝw nyá ci ná nyá ná: «Muda, wo má wú mǝnyámá má jám gwó dí.» ¹³A mú bád nyá mǝbwé, mudá mú sǝg námá cé ná cé, a mú yǝ Zembí gúmó. ¹⁴sÑjwú á mpáánzǝ minjǝgúlá mú gwág bǝw ná Yésus má jág sá ná lwagulé múúd jwôw lú sábaad. A mú lámusa ná buud ná: «Mwôw búúd búso ná ñkul sǝy má mǝsǝ mwôw mǝsaman. Zǝgá ðu lwaguwa mwôw mǝñgúdí; kú bǝ jwôw lú Sábaad.» ¹⁵tCwámba mú bǝsa ná nyá ná: «Bí bí buud ó mækéñ. Ñgaá bí má ðu bǝ jwôw lú Sábaad muud yǝsh cin yí nteny jé ñkí kabulí jé kúl í ðu ða yí ká ná gwo ká ñgulal gwo mǝjúwó? ¹⁶«Ká, ñkamusa

^{††}12:55 *mákóól má jwôw*: Í ká ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé ñkǝw á oféél-féélí ó íciyá dí.

^o13:3 Sôm 7.13 ^p13:6 Mat 21.19; Mak 11.13 ^q13:8 2Pr 3.9, 15

^r13:10 Mak 2.27-28 ^s13:14 MmN 20.9-10 ^t13:15 14.5; Mat 12.11-12

^u13:16 bag ó Aburaham: 1.54-55, 73; 3.8; 19.9

nə shilə bag ɔ *Aburəham *Sátan nyə a mə wɔɔlə té mímɓú wúm nə mwɔɔmb éga. Ye í shígé jəla nə nyé ŋkádá nyɔɔŋg í wíínzhug jwɔw lú Sábaad?» ¹⁷ Ja Yésus nyə á ci ntɔ yí, buud bēsh bwá á du lúm-buli nə nyə wá bwá á bə nə shwôn nə ŋkwed. Bóólúgá zhwog buud bēsh bwá á bə nə məshusug nə *isá í mímɓúgú Yésus nyə á ŋgə sá yí.

Yésus mə lwágulə búúd Faan mə Zembí mikaanə́d

(Mat 13.31-33; Mak 4.30-32)

¹⁸ A mú ka ci nó: «Faan mə Zembí dúsə nda jí e, mə kág ná yíiga dwo nə jí? ¹⁹ ^vDúsə nda búbumə́ *mutárud múúd mə ŋwá kə myeeg nyé́dí fambə́ yí. Ja í dú kɔ́ yí, í du gwaa, bə fwámé lílíí, inunú zə lwɔ́ maage nyé́dí mílɔ́wud.» ²⁰ A mú ny-ŋgə ci nó: «Mə yíggag ná Faan mə Zembí nə jí? ²¹ ^wDúsə nda fuú *ləvur. Ja múdá mə ŋwa wə, a fugə nə məmpíí mə ŋgug bələ́d málɔ́l yí, í é sá nə ŋgug wɔɔŋg wēsh í búndɔ́wug.»

Mpumbé á́mámánda

(Mat 7.13-14, 22-23; 25.10-12)

²² Yésus nyə á ka ŋgə líina minɔ́gwála nə mənɔ́d a ŋgə yə buud minjígú́lá, a ŋgə kə ŋgeé Yurúsəlem. ²³ Ŋgwól múúd mú ka ci nə nyə nó: «Cwám̄ba, ye nji búbaalé buud wá bwá bá *dúg cug?» Cwám̄ba mú ci nó ²⁴ «Yáágúgá nó bi nyí́g mpumbé á́mámánda dí. Nəcə́ mə jaaw bí nó zh-wog buud bwá bá sɔ́ nó bwá nyí́g, nji bwá á́bá́le nyíí. ²⁵ ^xJa á́má́dí njó́w mə bá wɔɔl zə fad mbé́ bí lúg tɔ́n yí, bi mə

bá tééd kudálə mbé́ bi ŋgə ci nó: “Mása, juwúg sə́ mbé́”. A bá ci nə bí nó: “Mə am-púyé bí dún shug.” ²⁶ Bi mú bá ci nə nyə nó: “Ŋgaá nó shé á du də du ŋgul kul ŋg-wúd? Wo á du nómə́ yə buud minjígú́lá sódí íkúlúd.” ²⁷ ^yNye nə bí nó: “Mə ŋgə ci nə bí fwámé ci nə, mēe mə ampúyé bí dún shug. Wúgá mə na, bi á ŋgə bə məzhií mə olí́ŋgí.”»

(Mat 8.11-12)

²⁸ «Ja jɔɔŋgú, bi mə bá dúg *Abura-ham nə *Izaag nə *Yákwab bónɔ́ŋg *buud ɔ́ mícúndə́ bēsh bwá njúl Faan mə Zembí dí, bi bāŋ bi njúl tɔ́n. Bi mə bá ka bə cínɔ́ŋgú nji bí ŋgə bwam nə məyə. ²⁹ Buud bwá bá zhu kɔ́ɔmb jwɔw í du cúwo yí, zhu kɔ́ɔmb í du jímə́ yí, zhu *mánɛwúm mə jwɔw^f nə *mókɔ́l mə jwɔw^{ss}, bwá zə ji shí zə də dína Faan mə Zembí dí. ³⁰ ^zNtɔ́, bóól ncúlyá buud bwá tál shwóg wá, bwá bá tɔ́w mpásə, bɔɔŋg bwá tál mpásə wá, bwá bá tɔ́w shwóg.»

Yésus nə Herod

³¹ Námə́ wəla dɔɔŋgú, bóólúgá *Ofarizyēŋ bwá mú shísh zə ci nə Yésus nó: «Kyeyúg, wúg wa nəcə́ Herod ŋgə cēel gwú wo.» ³² A mú ci nə bwo nó: «Kəgá ci nə muud kwába wɔɔŋg nó: “Dugí mə ŋgə yíl buud məjamb mə ŋgə lwag mimbəl múús nə mán. Mə bá casulə ísəy byām wāŋ mánú́d”. ³³ Nji í jii nó mə kág shwóg múús nə mán nə wāŋ mán. Nəcə́ í cúgé nə ŋkul bə nó *muud micúndə́ bwəmagí nə shwiy kál shúsú́d, nji Yurúsəlem.»

^f13:29 *məncwúm mə jwɔw*: Í kə nó Nord; wo é kwey féél-féélí yé ŋkɔw á oféél-féélí ɔ́ íciyá dí.

^{ss}13:29 *məkɔ́l mə jwɔw*: Í kə nó Sud; wo é kwey féél-féélí yé ŋkɔw á oféél-féélí ɔ́ íciyá dí.

^v13:19 Eze 17.23; Mat 13.31 ^w13:21 Mat 13.33 ^x13:25 Mat 25.11-12

^y13:27 2Tm 2.19 ^z13:30 Mat 19.30

Yésus mə gwág cey Yurúsəlem lámúd (Mat 23.37-39)

³⁴«Eéé Yurúsəlem ngə gwú buud ɔ mícúndó éga! Eéé Yurúsəlem! Wo ngə sá ná, buud Zembí ngə nti lwámád wódí wá, wo ngə gwú bwo nə məkwóógú! A bweyále má á tééd ná má sɛɛng bwân bwô nda ábiyá kúwó má ɗu sɛɛng bwân bé máfaafugó dí nól! Nji, bí kú magulə ntó. ³⁵«Ká, ɗugá njów wún í zó lúg cwúɗugú. Nəcə mə mpú jaaw bí ná tééd námá kíkídíga, bí ákwolé ná ɗug mə. Mə bá nyingə nyín nji ja bí má bá shwas mə ná: “Gúmá í bóğ nə nyɔɔng ngə zə jíná má Cwámba dí yé”.»

Yésus mə lwag mbâl jwôw lú Sábaad

14 ^{bí} á ka zə bə dúl jwôw lú Sábaad ná, Yésus nyə á kə wúl lúlúú *Ofarizyên dí njów kálə də. Ja nyə á kə ni, Ofarizyên bwə á ngə fáf nyə. ²Ka ɗug ná, ngwól múúd nyə á bə a njúl Yésus dí shwóg, muud wɔɔngú ngə bwás sɔg májúwó. ³Yésus mú lás ci nə *Ŋkume ɔ mǎcɛɛ bǎnɔŋ Ofarizyên ná: «Ye mǎcɛɛ míshé mə ngə magulə ná sá lwágug buud jwôw lú Sábaad, ye mə aŋgɛ nə magulə ntó?»

⁴Bwə mú ji ókúl-ókúl nda bɛsa. Yésus mú ŋwa mbâl, lwag nyə ná ndɛé a mú bíɗ nyə ná a kág. ⁵«A mú ci nə Ŋkume ɔ mǎcɛɛ bǎnɔŋ Ofarizyên ná: «Zá jí nə ŋkul bə na bídí ná, mwân yé, ŋkí ntâg nteny jé í kud taamb dí, a kú lɛɛl cáás kə yíl gwo nəcə í bálə jwôw lú Sábaad yé?» ⁶Bwə mú bə kú nə ŋkul ná bwə bɛsa nə nyə.

Zembí wə mə ɗu bân búúd gwôw

⁷Yésus nyə a ɗug ná buud bwə á bə fééshá ná bwə zág də wá, bwə á ngə féésh jílə nji íjiya i gúmád; a mú kənd

bwo kaaná ná: ⁸«Ja múúd mə jów wo zâŋ báád yí, kú kə ŋwa jiya gúmá. Wo ampúyé ŋkí nyə ámə jów námə ngwól múúd mə jálá nə gúmá ntɔ wo yé. ⁹Ja múúd wɔɔngú nyə e wóós yí, bwə é ci nə wo ná: “Yág nyə jiya”, í njúl ná bwə ámə jów bíná bēsh. Wo é ka ngə kə nə shwôn kə ŋwa jiya wəampyal-kogú. ¹⁰Yidagú sá ná, ja bwə jów wo yí, kaág ŋwa jiya wəampyal-kogú shú ná ja múúd nyə ámə jów wo yé mə wóós yí, a cíg nə wo ná: “Wey e, shíshíg zə ŋwa fwámé jiya”. Ja ɔɔngú, wo é bul ŋwa gúmá mísh má búúd bínɔŋ bí ámə bə fééshá wád. ¹¹«Nəcə, muud mə bân nyáméfwó gwów yé, bwə bá səl nyə shí; nyɔɔng mə səl nyáméfwó shí yé, bwə bá bân nyə gwôw.»

¹²Yésus mú námə ci nə *Farizyên nyə a jów nyə yé ná: «Ja wó céél yə búúd idêw ŋkí dína yí, kú ngə jów oshwə bwô ŋkí omínyɔŋú bwô nə mimbyél myô. Nda ngə jów buud ɔ kúm bínɔŋ búsə mǎbwugúlu wá. Nda ngə jów mbií búúd wɔɔngú, nəcə bwə á bá námə jów wo ján ja, í mú bə ná bwə mə nying wo sá wó á sá bwo yí. ¹³«Nji, ja wó sá dína yí, jówúg mímbúbúwá nə ɔ á ijâm, nə buud bwə ɗu nyêsh wá nə wəancím-ncím. ¹⁴Wó ká sá ntó, wɛɛ má jəla, nəcə bwə cúgé nə sá bwə nyíng wo mǎnywa mwô nə ndí yí. Zembí nyə é bá nying wo mwo jwôw á bá gwúmushi ótátəlí ɔ búúd yí.»

Kanda məma zâŋ

(Mat 20.1-14)

¹⁵Ŋgwól múúd á buud bwə á ngə də wá, ja á mə gwág ntáni yí, a mú ci nə Yésus ná: «Muud mə bá də idêw Faan mə Zembí dí yé nywáá mə jəla.» ¹⁶Yésus mú ci nə nyə ná: «Ŋgwól múúd nyə á kwəmusá nə a sá məma dína; a mú jów

^a13:35 Sôm 118.26; Eze 10.18-19 ^b14:1 Mak 2.27-28

^c14:5 13.15-16; Mat 12.11 ^d14:7 20.46 ^e14:8 Mik 25.7

^f14:11 Mat 23.12 ^g14:13 Mbá 14.29 ^h14:15 13.29

búúd ŋkí bulya. ¹⁷Nyɛ á ka kænd sósól mäsáal yé ja wəla lu dína í á wósó yí, ná a kág ci ná buud nyɛ á jów wá ná: “Zəgá, isá byêsh í mú mítéégyá”. ¹⁸Nji, bēsh bwə mú ŋgə yida lwágulə ná bwə cúgə ná fwála ná bwə kág dínad. Ashúsh-wóógú ná: “Mə mə kúnɔw kusə fambó, í jii ná mə kág dúg gwo, mə jəgula ná wo, bídúg ná mə bág kú zə.” ¹⁹Ŋgwól ná: “Mə mə kúnɔw kusə mímabáág mí íntený íbá íbá tɔ́n mímabáág mítɔ́n; mə kə shee myo, mə jəgula ná wo, bídúg ná mə bág kú zə.” ²⁰Ŋgwólúgá ná: “Mə mə kúnɔw bá múdá, gwə wə mə cúgə ná ŋkul zə ná ndí yí.”

²¹«Sósól mäsáal mú nyingə zə wə mäsá yé zə jaaw nyɛ nda búúd ɔ́ni bwə ámə ŋgə bəsa ná. Mäsá mú gwág mpimbə. A mú ci ná sósól mäsáal yé ná: “Nə câ. Kaág wa ŋgwəla íkúl búúd bwə dɔ́ sɛɛŋgya yí, ná mínjwón minjwón kə ŋgə ŋwa mím-búmbúwá ná ɔ́ á íjám, ná wəancím-ncím ná bɔ́ɔŋg bwə ŋgə nyêsh wá wo zəg ná bwo wa.” ²²Nə ndéé sósól mäsáal mú zə jaaw nyɛ ná: “Mäsá, í mə bə nda wó ámə jii ná. Nji fwála dúsə ná njów.” ²³Mäsá músə ci ná nyɛ ná: “Kaág mázhií məzhií ná ífambó kə ŋgə yímbuli buud ná bwə zəg nyíi, njów í lwándúg mə. ²⁴Ímə jaaw bí ná buud mə ámə jów wá, ŋgwúd ná ŋgwúd nyɛ ákageé tɔ́ sá mádí dínad.”»

Bələ mpwíín mə Yésus í cúgə tagú-tagú sá

(Mat 10.37-38)

²⁵Zhwog mənjkumbə mə búúd mə á ŋgə kə sámbá ná Yésus. A mú yid ci ná bwo ná: ²⁶Íŋkí muud mə zə mádí a nda cɛɛl mə ntɔ́ sósɔ́ŋgú bá nyɔ́ɔŋgú, ntɔ́ múdá yé, ntɔ́ bwân bɛ, ntɔ́ ómínɔ́ɔŋgú bɛ ná okósól bɛ, a kú cɛɛl mə ntɔ́ námə cug jé gwəméfwó, muud wɔ́ɔŋgú cúgə ná ŋkul bə *mpwíín waamə. ²⁷ÍMuud mə bə kú

ŋkəny kwolós jé nyəméfwó ŋgə bə mə yé, a cúgə ná ŋkul bə mpwíín waamə.

²⁸«Zə jí ná ŋkul sá na bídí ná ja á cɛɛl lwɔ́ cwámbə yí, a tééd nji lwɔ́lə kú fwo ji shí fwo bála tɔ́n á jəlá ná kɛɛnzɔ́ yé? A jəlá ná fwo bála, a dúg ŋkí a ji ná bímbí lu móbii á jí ná ŋkul lwɔ́ njów ná ndí shínal má. ²⁹Nəcé í á bá bə ná a shín lím njów ná ndéé a kú nyingə bə ná ŋkul mə shínal mólwɔ́ga. Buud bwə bá dɔ́ dúg wá bwə ka bá dɔ́ cágulə, ³⁰dɔ́ ci ná: “Muud éga nyɛ a tééd ná a lwɔ́ njów a kú ná ŋkul mə shínal ísɛy.” ³¹Í kwo námə bə ná, wáyé njwú-buud wúsə ná ŋkul tí kə lúmbuli dósómb ná wúl cɛ, a kú fwo ji shí faas yé? Kí á jəlá ná fwo faas ŋkí nyɛ ná buud otósóshin wúm a ji ná ŋkul lúmbuli ná nyɔ́ɔŋg zág dósómb dí nyédí ná buud otósóshin məwúm móbá yé. ³²Ŋkí a dúg ná a cúgə ná ŋkul lúmbuli dósómb dɔ́ɔŋgú, nyɛ é bwey fwo kænd búúd, muud nyaand yé njúl ná shwóg-shwóg. Bwə kə jí nyɛ ná í jii ná bənɔ́ŋg bwə bág ná shee. ³³Ntɔ́ jí ná, muud yêsh jí na bídí ná nyɛ ayílé lám móbii méd yé, muud wɔ́ɔŋgú cúgə ná ŋkul bə mpwíín waamə.»

(Mat 5.13)

³⁴«Ca dúsə jɔ́ sá. Nji ŋkí ca í cwâl, jí bwə é nyingə wá dwo məgwám ná ndí yí? ³⁵ÍKú ná sá. Í mú bə kú ná mffí tɔ́ shú mándəlú, tɔ́ shú kund; bwə shwu dwo tɔ́n. Muud jí ná məlwə mə gwág yé, a gwág.»

Məshusug ja múúd misóm mə cénd mítédúgá yí

15 ¹Zhwog zhwog ŋwenye ɔ́ tóya ná bósól búúd ɔ́ *mísám bēsh bwə á ŋgə zə wə Yésus ná bwə zə gwágulə nyɛ. ²*Ofarizyēn bənɔ́ŋg *Oyíguli ɔ́ məcɛɛ bwə mú ŋgə nyímbula ná nyɛ ŋgə

¹14:24 22.30 ²14:26 12.51-53; 18.29; Mat 10.37

^k14:27 9.23; Mat 16.24; Mak 8.34 ^l14:35 Mat 11.15 ^m15:1 Mat 9.10

ci ná: «Muud éga ngə mpu lóg buud ɔ misəm bə́nɔ́ŋ ngə də kəl ngwúdí!»

Kanda ncwəmbə í á jím̃b yí

(Mat 18.12-14)

³nYésus mú ka zə ɲwa bwo mpwokwoond ná: ⁴«Nyáyé múúd na bídí jí nə ɲkul sá ná, nyə nə íncwəmbə təd, ngwúdí á cínɔ́ŋg jím̃b, a kú sɔ́ gwo yé? ɲgaá ná nyə e lúgə byɔ́ɔŋg yá məwúm ibuí nə ibuu bugád, a fwo kə sɔ́ jɔ́ɔŋg í ámə jím̃b yí ná ndéé kə wɔ́s ja nyə é kwey gwo yí? ⁵A ká kwey gwo, ɲgaá ná nyə é bə nə məshusug, a bəd gwo záməbag ⁶a mú nyingə kə ɲjów, kə sɛɛŋg óshwə bé nə buud bə́nɔ́ŋ búś məbwugúlu wá, nyə nə bwo ná: “Shé sáágá məshusug nəcé mə mə kwey ncwəmbə jám í ámə jím̃b yí?” ⁷Mə jaaw bí ná məshusug mə bá námə bə ntɔ́ jɔŋ dí nə muud *misəm ngwúdí mə cénd tédúgá yé, ntɔ́ mbií məsə nə ɲkul bə nə otətəlɪ ɔ́ búúd məwúm ibuí nə ibuu bwə ɲŋgə nə jii céndúlə tédúgá wá.

Kanda saŋ mwaanê í á jím̃b yí

⁸«Shé fwógá ná nyingə ci ná ɲgwól múdá ɲgə bə nə misaŋ mí *mwaanê wúm, ɲgwúdí mú jím̃b. ɲgaá ná nyə é jida lám̃ba, a wáám̃bulə ɲjów ɲgə mpu sɔ́ saŋ ná ndéé kə wɔ́s ja nyə é kwey wə yí? ⁹Ja á kwéy yí, ɲgaá ná nyə é sɛɛŋg bé óshwə nə budá bə́nɔ́ŋ búś məbwugúlu wá, nyə nə bwo ná: “Shé sáágá məshusug nəcé mə mə kwey saŋ mwaanê wám í ámə jím̃b yí?” ¹⁰Gwə wə mə jááw bí ná məshusug mə də bə *wəngəles ɔ́ Zembí dí ja múúd *misəm ngwúdí mə cénd mítédúgá yí.»

Kanda mwân á caamú-caamú

¹¹pYésus mú nyingə ci ná: «ɲgwól múúd nyə á bə nə bwán óbá budúm nə budúm. ¹²Á ntombú mú ci ná sɔ́ɔŋgú

ná: “Pəpa, yóg mə nyâm ɲkəw lú məbíi mə jálá nə bə nə ndí yí”. Sɔ́ɔŋgú wáŋ mú kaaw bwo məbíi mé. ¹³qBaalé mwɔ́w mə mú cɔ́, mwân á ntombú mú kusha nyé ɲkəw lú məbíi ná ndéé a mú kyey kə wúl lɔ́ɔm á shwóg-shwógúd. A mú kə gwiímb cug núŋ ná ndéé shín caam byɔ́ɔg dé. ¹⁴Ja nyə á shín keenzh kúm dé yí, məma zha mú zə wɔ́s lɔ́ɔm wɔ́ɔŋgúd. Mwân éne mú zə bə məfúfəd. ¹⁵A mú zə kə nyí ísáyád wə wúl mbyágá á shí nyɔ́ɔŋg. Muud wɔ́ɔŋgú mú kand nyə nyədí məshíd kə də wíl nyə ɲkuú. ¹⁶Ja nyə á ɲgə wíl ɲkuú bɔ́ɔŋg yí, nyə á də bə nə yéesh ná a dá mím̃wag mi mpúmá ɔ́ŋkuú bɔ́ɔŋg bwə á də də myá, ɲji kú nə muud mə yé nyə.

¹⁷«A mú zə nying lām, zə téduga ná: “A zhwog idəw ósɔ́l ɔ́ məsáal ɔ́ sɔ́ɔŋgú waam bəsh búś nə ndí yí e! Mə mə ɲgə fudə nə zha wa? ¹⁸Mə zə nyingə kə wə sɔ́ɔŋgú waamə. Mə é kə ci nə nyə ná: Pəpa, mə á mə səm nə Zembí, mə səm nə wo. ¹⁹Mə ampíyáyé ná nə wo ɲwág mə ná mwân woó. ɲwag mə nda ɲgwól sɔ́l məsáal woó.” ²⁰Mwân éne mú zə tí kə wə sɔ́ɔŋgú.

«A mú ɲgə kə ná ndéé sɔ́ɔŋgú mú dúg nyə a ɲgə ná gwaa zə. A mú bul gwág nyə cey lámúd. A mú kə nə kúló kə shwíy nyə nyúúlúd kúlal nyə. ²¹Mwân mú ci ná sɔ́ɔŋgú ná: “Pəpa, mə á mə səm nə Zembí, mə səm nə wo. Mə ampíyáyé ná nə wo ɲwág mə ná mwân woó”. ²²Sɔ́ɔŋgú mú ci ná osɔ́l ɔ́ məsáal bé ná: “Nə cá! Zəgá nə káándə í búl bə káándə gúmá yí, zə bwéed nyə. Wágá nyə lwondó mbwəd, bí wá nyə osílúfaas məkuú. ²³Bí ka námə zə nə mwā nteny a wóñh zə cígə t̃ɲŋ lúm, sə dэг, sə zhwim̃ba. ²⁴rNəcé mwân waam éga nyə á yə, a mə gwúm; nyə á jím̃b, a mə nyín.” Bwə mú tééd z̃ɲŋ.

ⁿ15:3 Yuá 10.11-15 ^o15:4 Eze 34.11, 16 ^p15:11 Mat 21.28

^q15:13 Mik 29.3 ^r15:24 Ifz 2.5

²⁵ «Í á bæ na mwân a cúmbá njúl ífam-bá. Ja nyə á ka ngə nyingə yí, a mú ngə zə, zə wóss kúná-kúnə nə njów, a mú gwág íbwamugə-bwámug nə isusa. ²⁶ A mú jów ngwól mwâ mpáánzə zə jì nyə sá í ngə cý yí. ²⁷ Mwâ mpáánzə mú jaaw nyə nó: “Mínyon̄ú woó mə wóss. Shwóón̄gú nyə ámə cígə mwâ nteny á wón̄ú nəcə mínyon̄ú woó mə nyingə zə mpwogé.” ²⁸ Mwân a cúmbá mú gwág bów, a ban ná nyə anyíyē njów. Són̄gú mú cúwo tón̄ kə téég nyə məbwə. ²⁹ A mú ci nə són̄gú nó: “Mə mə sēy nə wo mimbú mimbú kú bwele mpyēny ciyá gwô tɔɔ ngwúd. Nji, wo abwélé yə mə tɔɔ nji mwâ tɔw nə són̄n̄ oshwə bām sá zhwiímbyag. ³⁰ Nji, mwân woó nyə á shín̄ kə kēenzh wo byɔɔg dwô kálə ngə cugə nə budá ɔ jaŋga éga, ja á mə wóss yí, wo mə cígə nyə mwâ nteny a wón̄ú.” ³¹ Són̄gú mú ci nə nyə nó: “Mwân waam wo njul nə mə wa mwôw mēsh isá byām bísə isá byô. ³² Nji í ámə jii nə sá zhwiímbyag nəcə mínyon̄ú woó éne, mə ngə dúg nyə na nda nyə á yə ná ndeé a mə gwúm; nyə a jimb, a mə nyín.”»

Kanda kulág á inkwííl

16 Yésus nyə á nyingə ci nə *omp-wíín bé ná: «Ngwól múúd byɔɔg nyə á bæ nə kulág. Í mú zə búguli wə muud éne ná kulág dɔɔngú í ngə caam nyə məbii. ² Muud byɔɔg mú jów kulág zə ci nə nyə nó: “Wɔɔng lān̄ mə ngə gwág ga wí nó jì? Zaá shitógud, mə wám̄búlóg nda wó ngə kyey nə iséy byô ná.” ³ Kulág mú zə lās lámúd nó: “Ja Mása mə zə yíl mə íkulág dí ga, mə e sá ntudel? Mə cugé nə ŋkul nə mə kág fulə mándəlú, bə mǎmpəg. Sálə námə shwôn̄ nə mə bág muud mīngwóombúlú. ⁴ Mə mə mpu sá mə zə sá yí. Í jii nə ja bwə é yíl mə íkulág

dí yí, mə bág nə buud bwə é dɔɔ ŋwa mə bwədí wá.” ⁵ Buud bwə á ngə bæ nə Mása yé mǎmpwólá wá, a mú ngə jów bwo ngwúd ngwúd. Nyə nə ashúshwóógú nó: “Wo mbid Mása waamə mpwólá tan̄ ne?” ⁶ Muud mpwólá nó: “Mə mbid nyə mǎwúdə mǎfwándə wúm*.” Kulág mú ci nə nyə nó: “Lógúg, fáb lú mpwólá dwó wə ga; jigú shí wo léélug cilə nə mǎfwándə mǎwúm mótɔɔn̄.” ⁷ Nyə nə ngwól nó: “Wēe jì nə mpwólá tan̄ ne?” Nyíni nó: “Iyuug í *blé təd.” Nyə nə né nó: “Lógúg, fáb lú mpwólá dwó wə ga. Ciləg nə mǎwúm mwɔɔmb.” ⁸ Mása músə yə kulág á inkwííl nə mǎshwúmb nəcə a sálə són̄lúgú mǎkyé. Nəcə í ngə nyín nə buud bwə ngə bə cug á shí ga wá bwə ngə bul kyé mpádúgá nyán̄ ntɔɔ bɔɔng búss búúd ɔ mǎŋkenya wá.»

⁹ Yésus mú nyingə ci nə: «Mēe mə ci nə bí ná, balanugá nə *mwaanē inkwííl ngə cɛg mǎshwə nə ndí: ja bí mə bá bæ mǎfúfə dí yí, oshwə bún̄ bɔɔng bwə bág ŋwa bí mǎbanda mǎ kandugə kandugə dí†. ¹⁰ Muud mə báágúló ísúsúsá í acíg-cíg kú teeg búúd məbwón̄ yé, nyə é baagulə námə isá í anún̄i kú teeg búúd məbwón̄. Muud mə tág búúd məbwón̄ ísúsúsá í acíg-cíg dí yé, nyə é teeg námə búúd məbwón̄ ísá í anún̄i dí. ¹¹ Ŋkí bí mə tééd teeg búúd məbwón̄ ja bí mə bálán̄ nə mwaanē inkwííl yí, zə nyə é yə bí mwaanē á fwámé a kú bæ nə mǎsus lámúd yé? ¹² Bí mə ká tééd teeg búúd məbwón̄ nə sá ŋkán̄, zə nyə é yə bí jɔɔng í jólá nə bæ sá jín̄ yé? ¹³ Lwaábúlə cúgé nə ŋkul sēy nə omása obá ja ngwúd, nəcə nyə é mpíi ngwól, a cɛel ngwól; gúl ja nyə e gwág nə ngwól, a mpyēny ngwól. Bí cúgé nə ŋkul sēy nə Zembí bí ngə sēy nə mwaanē ja ngwúd» ¹⁴ *Ofarizyēn̄, nda bwə á dɔɔ bul cɛel mwaanē ná, bwə

*16:6 *mǎfwándə wúm*: Iciyá í gurêk í ngə ci gúl sá nda olitres 2100.

†16:9 Mósól mǎkál mə ngə ci na nó: Zembí bág ŋwa bí nyədí njów kandugə kandugə.

á ngə gwágulə lósú ni wêsh bwə ngə cágulə Yésus. ¹⁵ ^uA mú ci nə bwo ná: «Bí ngə cəel lwóya mísh mə búúd dí nə bí búəsə otútəlí ɔ búúd, nji Zembí mə mpú mílám mín; nəcé sá búúd bwə dúg ná fwámé sá yí, Zembí nye mə dúg gwo sá nyeé. ¹⁶ *Mbwoomb məcəg nə micilyá mí *búúd ɔ micúndə mí á ngə cwíny buud zə shúg wəla mə Yuánes. Kálə wú fwála mə Yuánes íí, Jɔjɔ Kéel á Faan mə Zembí wó í ngə bwiingya, muud yêsh ka ngə nádəwo nə ɲkul nyé nyêsh ná á ɲwa kɔw cínɔng. ¹⁷ Jisə ɲkí fwanəwo ná gwôw nə shí í cɔg, ntɔ ná gúl lúlándə kangá á mbwoomb məcəg í jimbúg. ¹⁸ ^vMuud yêsh mə yíl múdá yé bá a nyíngə bá múdá shús yé, mə sá mínɔomb. Muud mə bá múdá bwə ámə yíl bá yé, mə sá mínɔomb.»

Kanda múúd byɔɔg bá Lazâr

¹⁹ «Ŋgwól múúd nyə bə nə byɔɔg, a dúgə bwáád míkáándə mí álal-kus ófwó búúd bwə də bwáád myá. Nyə á də cugə cug áyíyáág, də sá ídína jwôw dêsh. ²⁰ Gúl ntágúlá-ntágula múúd ná Lazâr, nə nyúúl məfəŋ məfəŋ, í á də já múúd byɔɔg wɔɔng dí mpumbéd. ²¹ Lazâr nyə á də bə nə yéesh ná a də məmpulú mə á də kud wú múúd byɔɔg dí táwuli dí yí. Nji, ompyə bwə á də zə jáal nyə məfəŋ. ²² Ntágúlá-ntágula í á ka yə; *wəéŋgəles bwə mú kə nə nyə kə jéég *Aburaham dí bədud. Muud byɔɔg mú námə yə, a mú dɔw. ²³ Kə wóśś nún ban mínjím, muud byɔɔg mú kə bwəma nə cwúnd. A ɲjúl ɲkááŋgé dí ntúni, a mú bân mísh, a mú dúg Lazâr ɲjóóg Aburaham bədud. ²⁴ A mú kámb Aburaham, nyə ná: “Eéé Pupá Aburaham, bwíégúg mə ná ɲk-wonú. Kəndúg Lazâr kəg juwo nyínə mb-wə májúwód zə cweel mə júm; mɲngwi-ile míga mí ngə sá mə ɲkááŋgé mbíya.”

²⁵ Aburaham mú ci nə nyə ná: “Mwân waam, wo á shí bə nə tɔɔm ja wó á ngə cugə yí, Lazâr nye ngə bwəma nə micúnɲ. Ja ga di, Lazâr micúnɲ myé mí mə cwaaləwo, wɛə mú cwa bwəma nə ɲkááŋgê. ²⁶ Sá í búl bə yí jí ntâg ná məma bí ncímə jísə shé wa tútám ná buud bwə céél wú wa zə nún wá bwə cúgé nə ɲkul lífina; bɔɔng bwə céél wú nún zə kəga wá bwə kú lífina.” ²⁷ Muud byɔɔg mú ci ná: “Pupá, nda jí ntɔ ná, mə jəgula nə wo: kəndúg Lazâr ɲjów mə sɔɔŋgú waamê. ²⁸ Omínyɔŋú bâm búəsə nún ótɔɔn. A kəg lās nə bwo ná bwə ɔ bey, bwə kú bá zə wa kúl mə jí cwúnd dí ga.” ²⁹ ^wAburaham mú ci nə nyə ná: “Omínyɔŋú bwə búəsə nə Məcəg mə Moyíz nə micilyá mí *búúd ɔ micúndə, bwə bég myo.” ³⁰ Muud byɔɔg ná: “Nda bə ntɔ, Pupá Aburaham. Nji, ɲkí muud mə wú mínjím kə lésa nə bwo, bwə é cénd mítédúgá.” ³¹ Aburaham mú ci nə nyə ná: “Ŋkí bwə bə kú bə micilyá mí Moyíz bəntəŋ buud ɔ micúndə, mpug ná muud tɛem gwúm mínjím kə lésa nə bwo, bwə ábúlé magulə lân yé.”»

Yésus mə yə búúd minjígúlá

17 Yésus mú kwo ci nə *ompwíín bə ná: «Cug í cúgé nə ɲkul bə kú nə kwal-bɔɔgú. Nji, ɲkwéé muud mə bə bɔɔl kwal-bɔɔgú yé. ² Í yidá nywa nyə ná bwə kálug nyə məma kwóógú cúnúđ kúl nyə nə dwo mən, ntɔ ná a kwálug ɲg-wúd á ikúkágó íga bɔɔgú. ³ Bí ɔ bey. Ŋkí mínɔɔŋú woó mə səm nə wo, jumúg nyə. A ká cénd mítédúgá, wo juu nyə. ⁴ Ŋkí ɲkúmba jwôw a səm nə wo ija zəŋgbá, a də námə zə wódí ija zəŋgbá zə də ci ná: “Mə mə cénd téduga,” juugú nyə.»

⁵ ^{*}Buud ɔ lwámá bwə mú ci nə Cwámba ná: «Kwádúlég sá búgá.»

⁶ ^yCwámba mú ci ná: «Bí mbəm bə nə

^u16:15 Mat 23.28 ^v16:18 Mat 19.9; Mak 10.11-12; 1Kr 7.10-11

^w16:29 2Tm 3.16 ^x17:5 6.13 ^y17:6 Mat 13.31; 21.21; Mak 11.23

búgá tɔɔ nɔ́i cɔ́g-cɔ́g bímbí búbumá *mutárud, bí je ci nà líí sikomâr ga nó: “Munúg kə tɔ́w mân”, líí sá bí mægwág. ⁷Zá á na bídí jí nà ɲkul sá ná ɲkí a mbid lwaá dé í du waad nyə ifambə ɲkí ntág ná í du wíil nyə iwoó, lwaá dɔɔɲg ɲgə wɔ́s wúlə ísɛ́yúd, nyə nà lwaá nó: “Lɛɛlúgú zə jí shí zə də”? ⁸Ye nyə áyidayé ci nà nyə nó: “Kwəmusag mə idúw, wo yáásulə áfigusa zə sɛ́y nà mə. Mə ká shín də mə ɲgul, wo ka tɛem də nà ɲgul gwô ja?” ⁹Ye nyə e lɔ́ lwaá dé nà nyə nà sá ísə byêsh nyə ámə lwám nyə nó a sáág yí? ¹⁰Ntɔ́ nómá wə jíś shú dánúd yé. Ja bí mə shín sá sá jêsh bwə ámə lwám bí nà bí sáág yí, ɲwagá biméfwó nó: “Sə búśə ozhizhe osɔ́l ɔ́ măsáal wə kú nà mfií, sə mə sá nɔ́i sá í ámə bə nà sə sáág yí.”»

Wúl zúzaamá í zə yə Yésus akíba

¹¹Yésus nyə á ɲgə kyey Samariya nə Galilé, ɲgə kə Yurúsəlem. ¹²aJa nyə á ɲgə nyíi dúl dənd dí yí, mizúzaamá wúm mí á zə ná mí zə bwəma nə nyə, nɔ́i mí mú tɔ́w shwóg-shwóg kú fwo kumə nyódí. ¹³Mí mú bān məkál gwôw ci nà nyə nó: «Yé Yésus, éé yé mása, bwíígúg sə ná ɲkwonjá.» ¹⁴bYésus mú dúg bwo, a mú ci ná: «Kəgá lwóya mǎnyúúl ófada dí.» Bwə mə ka námá ɲgə kə ná bwə kə ófada dí, bwə mú yál zhííd, mǎnyúúl bə bwo ná səndôɲ. ¹⁵ɲgwólúgá nywáá, ja á mə dúg ná a mə yál yí, a mú cuwəli nyiɲgə, a mú ɲgə zə a ɲgə lás gwów-gwów ɲgə yə Zembí gúmá. ¹⁶cA mú zə kəl nyúúl Yésus dí shí məkúú, kúd mpwoombé shí yə Yésus akíba. Nyāɲ nyə á bə muud á Samariya. ¹⁷Yésus mú ci ná: «ɲgaá ná bēsh wúm bwə ámə yál? Ká bóól ibuu búśə ɲgow? ¹⁸Ntɔ́ ná bwə bēsh

dí, kú nà muud mə zə yə Zembí gúmá nɔ́i ɲjôɲ muud éga á?» ¹⁹dA mú ci nà nyə nó: «Tɔ́wúg wo kyéyug wo mə *dúg cug nəcé búgə gwô.»

Mbíi Mwân mə Múúd mə bá zə yí

(Mat 24.26-27; Mak 13.21-22)

²⁰*Ofarizyêɲ bwə á jí Yésus nó: «Faan mə Zembí í bá ka zə jáyé ja?» A mú bəsa nə bwo nó: «Faan mə Zembí í abúlé zə nda gúl yangá-yángga sá búúd bwə bá beny yí. ²¹eÍ abúlé bə sá ná bwə ci ná: “Gwə wə jí wa ga”, ɲkí ná: “Gwə wə jí wáádə mí!” Nəcé Faan mə Zembí dúśə na bídí.»

²²fA mú ci nà *ompwíin ná: «Móól mwôw mə bá bə, bí mə bá gwág yéésh ná bí mə dúg *Mwân mə Múúd nə iwúga byé tɔɔ nɔ́i jwôw ɲgwúd, nɔ́i bí kú dúg. ²³gBwə bá du ci nà bí ná: “Dugá nyə wáádə,” gúl ja ná: “Dugá nyə wa.” Bí kú bá du kə, bí kú bə, ²⁴nəcé, jwôw Mwân mə Múúd mə bá zə yí, a bá zə námá nda nɲəs í du yas wú bíga íjumə kə wɔ́s bíga dí ná. ²⁵hNɔ́i í bá fwo jí ná a bāg bul jug, kala búúd ga í ban nyə.

(Mat 24.37-39)

²⁶«Mwôw Mwân mə Múúd mə bá zə má, ísə í bá síy námá nda í á síy ja mə *Nówe dí ná. ²⁷Buud bwə á du də, du ɲgul, bwə bəya, bəlushi námá bwān bāɲ ná ndé kə wɔ́s jwôw Nówe nyə a nyíi mǎma byóól dí yí. Mpəɲ í mú zə byaluga nə buud ná ndé jangulə ísə byêsh. ²⁸iNtɔ́ námá wə í á bə mwôw mə Lót dí yé. Buud bwə á du də, du ɲgul, bwə du sá míkus, du bə mǎmpəg, shumə mínjów. ²⁹Nɔ́i jwôw Lót nyə a wú Sódóm yí, Zembí nyə a sá ná kuda nə fumbyá ágúgwɔ́ í nywɔ́g nda mpú, zə jangulə

⁷17:10 1Kr 9.16-17 ^a17:12 Ləv 13.46

^b17:14 Ləv 14.2-32; Mat 8.4; Mak 1.44; Luk 5.14 ^c17:16 10.33

^d17:19 Mat 9.22 ^e17:21 11.2, 20; Mat 12.28 ^f17:22 21.7-24

^g17:23 Mat 24.23-25; Mak 13.21-23 ^h17:25 9.21-22 ⁱ17:28 Mət 19.24-25

búúd bēsh. ³⁰Mbií ngwúd wɔɔng námá wá í bá bə ja Mwân mə Múúd mə bá lwóya nyúúl yí.

(Mat 24.17-18; Mak 13.15-16)

^{31j}«Jwɔw dɔɔng í bá bə ná, muud mə bá bə kwáminú[‡], kú bá shulə ná a kə ɲwa sâ. Nyɔɔng mə bá bə fambá yé, kú ná námá kwo kə kwáádá. ^{32k}Bi ɔ tádúgá sâ í á bə nə mudá mə Lót yí. ^{33l}Muud mə bá sɔ ná á kaambulə nə cug jé yé, a bá jím-bal gwo. Nyɔɔng mə jimbál cug jé nəc é mə yé, a mə yidá kaambulə nə gwo.

(Mat 24.40-41)

³⁴«Má jaaw bí ná, í bá bə búlú jɔɔng dí nə buud óbá bwé mbwúg gwoné ngwúd, ngwúd mə bá ɲwiny, ngwól lúg. ³⁵Budá óbá bwé ɲgó jí isâ kél ngwúd dí, ngwúd mə bá ɲwiny, ngwól lúg. ³⁶[Budúm óbá bwé bá bə fambá, ngwúd mə bá ɲwiny, ngwól lúg.]^l» ^{37m}Ompwín bwé mú jí nyə ná: «Cwám̄ba, sâ jɔɔng í bá s̄y ɲgow?» A mú bɛsa nə bwo ná: «Kúl mbimbá í bá bə yí, cínɔng wá ómpal ɔ bá sɛɲgya yé.»

Kanda kúsé mudá bá sémbye milésú

18ⁿYésus nyə á ji zə lwágulə bwo ná bwé dúg jəgula ja jēsh kú teeg mən̄yúul. Gwé wé nyə á kənd bwo kanda ga yí. ²Nyə á ci ná: «Ŋgwól sémbye milésú nyə á bə wúl ngwéla dí kú fúndə Zembí, kú bish tɔɔ muud. ³Wúl kúsé mudá í á bə námá ngwéla wɔɔng dí, í mú dɔ zə ci nə sémbye milésú éne ná: “Ŋgwól múúd ngə lumbuli nə mə, kyemug

mə.” ⁴Sémbye milésú nyə á ka dɔ ban məlú məlú ná nyə aláse lésú yé wɔɔng.

«Nji a mú zə ci ná: “Tɛem bə ná mə afúndáyé Zembí mə kú námá bish tɔɔ muud íí, ^{5o}mə zə kyem kúsé mudá ga nəc mə mə gwág nyə káɲgá. Nyə a bá bul zə ntágulə mə lúu.”» ⁶Cwám̄ba mú ci nə *ompwín ná: «Bí mə gwág sâ sémbye milésú á olfinḡi éne mə ci yí? ⁷Ŋkəmsa nə Zembí, ɲkí buud bə nyə á mə fēsh wá bwé jiilya nyédí nə mwásé nə bulú, yé nyə é sâ ná bwé cáág bwánd? ⁸Má jaaw bí ná nyə é lɛl kyem bwo ná máás. Nji, ja *Mwân mə Múúd mə bá zə yí, ye a bá ná zə kwey búgá shí ga dí e?»

Kanda Farizyēn bá ɲwenye tóya

⁹Bólú búúd bwé dɔ táduga ná básə otátəlí, bwé ɲwa bólúgá mpyón nə mpyón. Yésus nyə á ka kənd kanda shú dán̄ád, nyə ná: ¹⁰«Buud obá bwé á zə kə *Luɲ mə Zembí ná bwé kə jəgula nə Zembí. Ŋgwól nyə á bə *Farizyēn, ɲgwólúgá nye ɲwenye tóya. ¹¹Farizyēn nyə a tɔw tətəlí a mú dɔ jəgula nyáméfwó dí ná: “Yé Zembí, mə yə wo cúncésh nəc mə cugé nda bólúgá búúd. Bí ijúwál, bwé cɛl olfinḡi, nə minɔomb, tɛem bə nda ɲwenye tóya éga, mə cugé nda nyə. ¹²PMó dɔ ci ídāw ija íbá ɲkúmba shwéndé; mə dɔ jóna *ɲkɔw wúm á sâ jēsh mə bí yí.” ¹³qɲwenye tóya nywáá nyə a tɔw shwóg-shwóg. A kú námá she bān tɔɔ mpwoombú ná a yág ɲgɛ jon dí; nyə á yida dɔ *bí mbwé bɔd dí a ɲgó ci ná: “Yé Zembí, bwíngúg mə ná ɲk-wonú, mə ji sɔl *misém.” ¹⁴rMá jaaw

[‡]17:31 Ja bwé á dɔ lwɔ minjów yí, bwé dɔ mɛ kwáminú námá nda mən̄yung. Kwáminú í á dɔ bə ɲkí lal, buud kə dɔ ɲgə kyey wu gwów, muud jee námá kə woga wu.

^l17:36 Sá jisá cilyá wa mpánzə ga dí yí, míl mícilyá mí ayág mí cugé nə gwo.

j17:31 Mat 24.17-18; Mak 13.15-16 k17:32 Mət 19.26

l17:33 9.24; Mat 16.25; Mak 8.35 m17:37 Zhb 39.30 n18:11 11.2; Rom 12.12; Flp 4.6; Kol 4.2; 1Te 5.17 o18:5 11.7-8 p18:12 11.42; Mat 6.16-17; 23.23

q18:13 5.8; Sôm 51.3, 5 r18:14 Sôm 51.19; Mat 23.12

bí ná á mæzhúgúlá éga nyə á kə nyədí njów Zembí má sá ná a bág títəlí nyədí míshúd, kú bə ashúshwóógú nyə. Nəcə, muud mə bñn nyóméfwó gwów yé, bwə bá səl nyə shí; nyəwng mə səl nyóméfwó shí yé, bwə bá bñn nyə gwów.»

Yésus mə bwádan nə ikúkágó

(Mat 19.13-15; Mak 10.13-16)

¹⁵ Bóól búúd bwə á zə námá nə ikúkény wó Yésus ná a kúnýág nə byo. *Ompwín, nda bwə á dúg ntó ná, bwə mú lás nə bwo. ¹⁶ Yésus nywáá mú jów bwo, nyə ná: «Bídúgá ikúkágó í zóg mádí, kúgá kaambulə nə bwo, nəcé Faan má Zembí dúsə sá á mbií búúd wánj. ¹⁷ Búbálé, má jaaw bí ná, muud yêsh nyə amágúlayé Faan má Zembí məməgúlá mə kúkágó yé, muud wəwngú cúgé nə njkul nyíi cínwng.»

Cí á bulya məbii

(Mat 19.16-26; Mak 10.17-27)

¹⁸ Wúl cí *Oyúden í á jí Yésus ná: «Jjɔɔ Yígúli, jáyé jɔ sá má ság ná mə bííg cug á kandugə kandugə yí?» ¹⁹ Yésus mú yida ci nə nyə ná: «Nəcə jí wó jów mə ná jjɔɔ múúd yí? Kú nə muud jí jɔ múúd, nji Zembí nyóméfwó. ²⁰ Wo mpú dí məcəx mága? “Wo kú sá mínwomb, kú gwú múúd, kú júwo, wo kú yə múúd mpwene á sá nyə ampúyé yí, wo gúmal sɔɔngú woó nə nyəwngú woó.”» ²¹ Cí nə Yésus ná: «Mə ngə bə məcəx mání mēsh, tééd wú íkágád zə kumə múús.» ²² Ja Yésus má gwág ntáni yí a mú ci nə nyə ná: «Sá ngwúd í ngə ná fúfə wo: kaá kusha ísə byēsh wó jí nə ndí yí, wo kaaw mímbúmbúwá *mwaanē wəwngú, wo ka bá kə bə nə məbii gwów; ság ntó wo ka zə bə mə.»

²³ Cí wəwng mú shúsula nə mpəsá má Yésus, nəcé nyə á bə nə zhwog məbii. ²⁴ Yésus mú dúg [§][ná a má shúsula], a mú ci ná: «A kwowulálə ná buud bí nə məbii wá bwə nyííg Faan má Zembí dí eé. ²⁵ Í yida nywá bə kúnə-kúnə nə *shamō nyííg luun lú ndundu dí, ntɔ ná muud á bulya məbii nyííg Faan má Zembí dí.»

²⁶ Buud bwə á ngə gwágulə Yésus wá bwə á ngə cí ná: «Ká zó jí nə njkul *dúg cug yé?» ²⁷ WA mú bəsa nə bwo ná: «Ísə í ntɔ múúd njkul yí, Zembí nywáá jí nə njkul sá byo.» ²⁸ Pyēr mú ci ná: «Sə báá sə á má lúgə ísə byēsh, sə zə bə wo.» ²⁹ A mú ci nə bwo ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, njkí muud mə lúgə tɔɔ njów, tɔɔ mudá, tɔɔ omínywngú, tɔɔ obyɔl, tɔɔ bwān shú Faan má Zembí, ³⁰ nyə é nyíngə bii ísə byəwng byēsh njkí bulya té nyə é ngə cugə wa shí yí, a bá námá cugə kandugə kandugə cug í zág yííd.»

Yésus mə jaaw ná a bá yə

(Mat 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Yésus nyə á ka nwa *ompwín wúm nə óbá bə, a mú ci nə bwo ná: «Dugá, sə ngólə bád kə Yurúsəlem óga. Ísə byēsh *búúd ɔ mícúndə bwə á cilə shú má *Mwān mə Múúd yí í zə kə bwəma. ³² A zə kə kaanz məbwə má íkúl ishúsúd, a bwəma nə cóógú, buud cug nyə, bwo sey nyə məntənd nyúúlúd. ³³ Bwə é fyámusə nyə milwón, bwə gwú nyə. Nji, a bá gwúm jwów álél.» ³⁴ Bān bwə áshígé ngə mpu gwág nda lésú wəwng í á ngə kə ná. Í á bə bwo sá shwoó, bwə kú wám-bulə sá Yésus nyə á ngə cí yí.

[§]18:24 ná a má shúsula: Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íni.

^s18:17 Mat 18.3 ^t18:18 10.25 ^u18:20 MmN 20.12-16

^v18:22 12.33; Mat 8.21-22 ^w18:27 Zak 8.6; Luk 1.37

^x18:29 14.26; Mat 10.37 ^y18:31 9.21-22 ^z18:34 9.45

Yésus mó lwag áncím-ncím

(Mat 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵Í á ka zə bə ná, ja Yésus nyə á ngə shísh Zheríko yí, ngwól áncím-ncím nyə á bə zhíí dí koogú, a ngə gwáamb buud *mwaanê. ³⁶Nyə á ka gwág buud bwə ngə cý áncuncuma, a mú jî ná: «Jí í ngə cý yí?» ³⁷Bwə mú jaaw nyə ná Yésus á Nazarêť wə ngə cý éne. ³⁸^aA mú kím ná: «Yésus Mwân mə *Dávid, bwíngúg mə ná ñkwonjú!» ³⁹Buud bwə á ngə kyey mpwoombú gwoong dí wá bwə mú ñkáánd nə nyə ná a jíg kúl-kúl. Nye mú yidá mpu bân kál gwów ná: «Mwân mə Dávid, bwíngúg mə ná ñkwonjú.» ⁴⁰Yésus mú tów, a mú ci nə bwə zóg nə nyə. Ja áncím-ncím mə zə wós nyə kúnə-kúnə yí, Yésus mú jî nyə ná ⁴¹«Wó jîi nə mə ság wo jí?» Nyə nə Yésus ná: «Cwamba, mísh mām mə kwóg dúgya.» ⁴²^bYésus mú ci nə nyə ná: «Mísh mwò mə kwóg dúgya. Wo mə *dúg cug nəcé búgə gwò.» ⁴³Námə cé nə cé, mísh mə mú kwo dúgya nyə. A mú ngə bę Yésus a ngə yə Zembí gúmá. Buud bësh bwə á dúg sólúgú wəng wá bwə mú ngə yə Zembí məshwúmb.

Zashé mə cénd mítódúgá

19 Ná ndéé Yésus mú nyíi Zheríko, a mú ngə líina ngwóla. ²Ngwól múúd nyə á bə cínəng nə Zashé, a njúl ngwenye tóya, a mbíd zhwog məbii. ³Nyə á ngə sý ná a dúg Yésus; nji nyə a shígé bə nə ñkul mə dúg nyə nəcé buud bwə á bə áncuncuma, Zashé nye njúl ntəg wúlə-

wúlə. ⁴A mú ju nə kúlə kə shwóg kə bád sikomâr** dí shú ná a bəg dúg Yésus ja á bá cý cínəng shí yí.

⁵Ja Yésus nyə á zə wós kúkúl jəng dí yí, nyə a bân mísh a mú ci nə Zashé ná: «Zashé, leelug shulə nəcé í jii nə mə jíg wódí njów múús.» ⁶Zashé mú leel shulə, a mú kə lóg Yésus nə məshusug. ⁷^cNda búúd bwə á dúg ntó ná, bësh bwə á ngə nyímbula ná: «A mə kə nyíi kə jì múúd misám dí njów!» ⁸^dZashé nywáá mú tów tətálí ci nə Yésus ná: «Cwamba e, mə zə kaaw məbii mām tətám nə cán, mə yə mimbúbúwá dúl kəw. Ñkí mə a shí ntəg mánda múúd nə sá jé mə nyíng nyə gwo ija inç.» ⁹^eYésus músə ci ná: «Zembí mə cug búúd ó njów ga múús, nəcé a jì námə múúd á bag mə *Aburaham. ¹⁰^fNəcé *Mwân mə Múúd nyə á zə sý bəng bwə á jimb wá, zə cugushi bwo.»

Kanda mísan wúm

¹¹^gBuud bwə mú gwág lósú Yésus nyə á lās yí. Yésus mú kə nə lósú shwóg kənd bwo kanda nəcé bwə á ngə téduga ná, nda a mú kúnə-kúnə nə Yurúsalem nə Faan mə Zembí í zə nyín. ¹²^hNtə Yésus mú ci ná: «Ngwól múúd nyə a byél njów míci dí. Nyə á ka zə bə ná a kə nyúl shí a shwóg-shwógúd bwə kə tál nyə Njwú-buud nə ndéé a mú nyíngə. ¹³Ja á mə bə ná a zə tí yí, a mú jów osól c məsáal bə wúm, zə yə bwo *mwaanê, muud yêsh sán mína†† ngwúd; nyə nə bwo ná: “Ngəgá nə sá omákíd nə mwaanê éne té mə é bə njənd dí yí.” ¹⁴ⁱNji, nda búúd

**19:4 *sikomâr*: Jísə dúl váál líí í á du bul bə mbwaanəzúlə shí á Yudéa (1Oj 10.27; 1Ib 27.28; 2Ib 1.15; 9.27), təw shíshín á Zhurdê dí (Luk 19.4); bwə á du námə sá məbómbú ná ndí. Buud c Igípten bwə á du bę líí jəng (Sóm 78.47).

††19:13 Sanj mína ngwúd í á du bə odanarí təd.

^a18:38 Mat 20.30-31 ^b18:42 Mat 9.22 ^c19:7 Mat 9.10 ^d19:8 MmN 21.36; Eze 33.14-16 ^e19:9 13.16; Mis 16.31 ^f19:10 Eze 34.16; Mat 9.13; Mak 2.17; Luk 5.32; 1Tm 1.15 ^g19:11 11.2; Mis 1.6

^h19:12 Mak 13.34; Mis 1.11; 2.33-36 ⁱ19:14 Mis 4.17; 5.28; 13.44-46; 28.25-28

ó loom yé bwó á du mpíi nyə nó, bwó á kənd buud nyədí mpúsə kə jaaw nó: “Sə acéélé nə muud éne jwúg nə sá.”

¹⁵ «Ja bwó á shín tál nyə njwú-buud yí, nyə á ka nyíngə. A mú zə wóss, a mú jów ósól ó məsáal bé nyə á kaaw mwaañé wá nə bwó zóg lwágulə nyə nda mákíd mánj mə á kyey nó. ¹⁶ Ashúshwóógú mú zə wóss, nyə nó: “Mása, sañ wô í á má sá nə mə bííg misañ wúm.” ¹⁷ Njwú-buud mú ci nə nyə nó: “Uhúñ, wo ji jɔjɔ sól məsáal. Wo mə bə mə abúgúlág nə súsúsá ácíg-cíg. Mə má yə wo ijwúga nə wo jwúg nə mɪngwála wúm.” ¹⁸ Sól məsáal ábée mú nómə zə, nyə nó: “Mása, sañ wô í á má sá nə mə bííg misañ mitóon.” ¹⁹ Njwú-buud mú nómə ci nə nyə nó: “Mə má yə nómə wo ijwúga nə wo jwúg nə mɪngwála mitóon.”

²⁰ «Ijgwól mú nómə zə, nyə nó: “Mása, sañ wô wé ga. Mə a fúlə wo nábúkən dí nə ndeé mə baagulé. ²¹ Mə á ngə fúndə wo nəcé wo ji muud nkúd; wó du ɲwa sá jí nə wo dí wo á bwííg yí, wo du saag isá bísə nə wo dí wo á bɛ yí.” ²² Njwú-buud mú ci nə nyənə nó: “Mə zə sámə wo lósú wô na wódí íciyád. Wo ji bów-bów sól məsáal. Wo á ngə mpu nó mə ji muud nkúd, mə du ɲwa isá bísə nə mə dí mə a bwííg yí, mə du saag isá bí nə mə dí mə á bɛ yí. ²³ Ká nəcé ji wó áshígé kə wá mə mwaañé waamə bāñ dí, nə ja má wóss yí, mə zə ɲwa nyə nə məbədí gwów yí?”

²⁴ A mú ci nə buud bwó á bə cínɔŋg wá nó: “Déégúgá nyə sañ ni bi yóg nyɔɔŋg jí nə misañ wúm yé.” ²⁵ Bwó mú ci nə nyə nó: “Cwáməba, á bwey fwo bə nə misañ wúm.” ²⁶ Mə mpú jaaw bí nə muud jí nə baalé yé, Zembí mə bá kwádulə nyə. Nji nyɔɔŋg cúgé nə ndí yé, Zembí mə bá mɛel yíl nyə búbaalé á jí nə ndí yí. ²⁷ “Nə ndeé mizhízhíŋ myām mí á ban nə mə kú jwú nə bwo wá, zəgá nə bwo wa, zə cígə bwo

məcúnj mə ngə dúg.” ²⁸ Ja Yésus nyə á shín lás ntáni yí nyə a tów shwóg ɲwa zhíí kálə Yurúsalem.

Yésus mə zə nyíi Yurúsalem

(Mat 21.1-9; Mak

11.1-10; Yuá 12.12-19)

²⁹ Í á ka zə bə, Yésus nyə á ngə shísh kúnə-kúnə nə Betufazhe nə Betaní, a mú kə wóss ngéé mbúnj bwó dú jów nə *Mbúnj wóolivyé yí. A mú lwām *ómp-wíín óbá. ³⁰ Nyə nə bwo nó: «Kəgá na dónđ á shwóg nííđ. Í é bə, bí ká nómə jé bi kwey cwɔ jakáás cɛɛlá, í njúl nə tɔɔ muud nyə a bwélé kəwa gwod. Bí ó ciny gwo, zə mə nə ndí. ³¹ ɲkí muud mə jí bí nə nəcé jí bí ngə ciny gwo yí, bí bɛsa nə nyə nó: “Cwáməba wé ngə jii gwo.” ³² Buud nyə á lwām wá bwó mú kə, kə nómə kwey ísə nda nyə á ci nə. ³³ Ja bwó mə ciny cwɔ jakáás yí, wəamədí bé bwó mú ci nə bwo nó: «Bí mə ciny gwo nəcé jí?» ³⁴ Bwó nó: «Cwáməba wé ngə jii gwo.» ³⁵ Bwó mú zə Yésus nə cwɔ jakáás jɔɔŋg, bwó ngə yíl mikáándó myánj ngə jeel gwo kwoŋud, bwó mú jil Yésus gwów. ³⁶ Yésus mú ngə kə jakáás dí, buud bwó ngə taalə mikáándó myánj zhííđ.

³⁷ Ja nyə á ngə shísh kúnə-kúnə nə Mbúnj wóolivyé yí, ompwíín bēsh bwó á bə áncuncuma wá bwó mú bə nə məshusug, bwó mú ngə yə Zembí məsh-wúmb gwów-gwów nəcé məmə mis-óólúgú mí nkúl bwó á dúg myá. ³⁸ Bwó mú ngə ci nə:

Gúmá í bəg nə Njwú-buud ngə zə jínə mə Cwáməba dí yé.

Jon í bəg nə shee,

gúmə jon lu gwów dí cwú.

³⁹ Bóólúgá *Ofarizyēñ bwó á bə na mənkkumbə mə búúd dí wá bwó mú ci nə Yésus nó: «Yíígulí, wo aláse nə omp-wíín bwó nə bwó yówug kímúlə?» ⁴⁰ A

^j19:17 12.42-44; 16.10 ^k19:26 Mat 25.29 ^l19:36 20j 9.13

^m19:38 Sôm 118.26; Luk 2.14 ⁿ19:40 Aba 2.11

mú bęsa nę bwo nń: «Mń jaaw bń nń ękń bwnń ji kńl-kńl, mękwńógń kńm.»

Yńsus mę gwąg cey Yurńsęlem lńmńd

⁴¹ ńYńsus nyę á ęgę shńsh ęgwńla nń ndęę ja nyę á dńg wę yń, nyę á jńi yń nń gwągńlę wę cey lńmńd. ⁴² ńA mú ci nń: «Eęę! Jwńw gaád wo mbńm mpu nda wń jńlń nń sń nń wo jńę nń shęę nń! Kń jńsę wo shwńlyń, mńsh mwń kń dńg. ⁴³ Nęcę mńńl mwńw mń bń bę wo nń mizhńzhńę myń mń bń lań wo nń mimyńgń, mń lyę wo nń dńmb, shńsę wo ikńńmb byęsh. ⁴⁴ ńBwnń bń caam wo nń bwńn bwń, lńgę wo shń nń shń kń nń tń kwńógń í mbńd dńlńgńńd. Í bń bę wo ntń nęcę wo a shńgę mpu fwńla Zembń nyę á zę nń a zń cęgushi wo yń.»

Yńsus mę wńęę bńńd ń mikus Mpńńnzń Zembń

(Mat 21.10-16; Mak 11.11, 15-18; Yuń 2.13-17)

⁴⁵ Nń ndęę, Yńsus mú kę nyńi ńLunń mń Zembń, a mú kę wńęę bńńd bwnń á ęgę sń mikus cńńęę wń, ⁴⁶ ńnyę nń bwo nń: «Jńsę cilyń Kńlaad Zembń dń nń: “Nńjńw wńm í bń bę nńjńw mńęęęula.” Bń bńę mń yida sń nń í bńg daage lń jńńwńl!»

⁴⁷ ńNyę á ka dń yę buud minjńęęńlń Lunń mń Zembń jwńw dęsh. Nń ndęę, nń Milńlńńl myń ofada, nń ńOyńęęńl ń mńcęę, nń mńcń mń kńl bńńd mń mú ęgę sń nń mń gwń nyę. ⁴⁸ ńNjń bwnń áshńgę mpu nda bwnń sńąg nń, nęcę męękńmbę mń bńńd męsh mń á dń gwągńlę nyę nń lńm węsh.

ękul ijwńęa mę Yńsus í ęgę zhu ęgow

(Mat 21.23-27; Mak 11.27-33)

20 Í á bę dńl jwńwńd nń, Yńsus ęgę yę buud minjńęęńlń ńLunń mń Zembń, a ęgę jaaw Jńjń Kęel, seęęę nń milńlńńl myń ofada, nń ńOyńęęńl ń mńcęę, nń ocńmbń buud bwnń mń wńńs. ² Bwnń mú jń nyę nń: «Jaawęę sń. Nyńýę ękul wń ęgę sń ísń íńi nń ndń yń? Zń nyę ámę yę wo ękul nyńńęęń?» ³ A mú bęsa nń bwo nń: «Mń zń nńmń fwo jń bń njńęń. ⁴ Nduwńn Yuńnes nyę á ęgę duu buud yń, í á bę nń nyńýę ękńl? Ye ękul á gwńw wń Zembń, ye ękul á buud?» ⁵ Bwnń mú tńdęę nń: «ękń sń mń ci nń: “gwńw”, nyę e jń sń nń: “Kń nęcę jń bń a shńgę ńbńęula nyę yń?” ⁶ ńSń mń kń męel ci nń í á bę ękul á buud íń, kńl bńńd jęsh gwń sń nń mękwńógń, nęcę bęsh bwnń ęgę magńlę nń Yuńnes nyę á bę ńmuud micńńdń.» ⁷ Bwnń mú bęsa nń bwnń ampńýę kńl í á ęgę wń yń. ⁸ Yńsus mú ci nń bwo nń: «Mń ajńńwę nńmń bń ękul mń ęgę sń misńńlęęń mńę nń ndń yń.»

Kanda ńsńńl ń mńsńal ń abńńbńw

(Mat 21.33-46; Mak 12.1-12)

⁹ ńYńsus nyę á ka kęnd buud kanda ga nń, «ęgwńl mńńd nyę a sń fambń ńvńnyę a mú yę bńńd fambń jńńęę mńcęd. A mńsę kę njńńnd dń nń nyę é jń fwńmę fwńla. ¹⁰ ńFwńla lń mńmwńńęęńl dń, nyę á kęnd ęgwńl sńńl mńsńal yę nń a kęę ęwa nyę dę kńw lń mpńmń bńńd bwnń á lńg nń fambń wń dń. Njń buud bńńęęń bwnń mú kę dńęęńlńń cń sńńl mńsńal nń ndęę nyńę nyę mębwń mębwń. ¹¹ Muud fambń mú ęwa cńęńlń nń á nyńęę nńmń kęnd ęgwńl sńńl mńsńal yę. Bwnń mú nńmń kę dńęęńlńń cń nyńę, sęęm-

ń19:41 21.20-24 ń19:42 Mbń 32.29; Luk 2.14

ń19:44 1.68; 21.6; Mat 24.2; Mak 13.2 ń19:46 Iza 56.7; Zhe 7.11

ń19:47 21.37; 22.53; Mat 26.55; Mak 14.49; Yuń 18.20 ń19:48 20.19; 22.2

ń20:6 Mat 14.5 ń20:9 Iza 5.1-2 ń20:10 2Ib 36.15-16

bəli nyə nə məlwíy ná ndeé nyíng nyə məbwə məbwə. ¹² Muud fambá ná á ny-
ingə námə kənd sɔɔl məsáal áléel. Bwə
mú kə wá nyāŋ məfəŋ ná ndeé bwə wíŋg
nyə.

¹³ x«Muud fambá mú ka zə ci ná: “Mə
sáág ná e? Mə zə kənd mwān waam
mə búl cəel yé, ka bwə é gwɔɔ nyə.”
¹⁴ Ká, buud bwə á lúg nə fambá wá,
dúgúla bwə á dúg *Mwān mə Múúd fam-
bá mə wɔɔs yí, bwə á nyimbula bwámé
nə bwámé ná: “Muud mə bá lúg nə lúgí
wə éne. Shé gwúgá nyə shé bāg lúg nə
lúgí.” ¹⁵ Bwə mú julə wú nə nyə fambá,
kə gwú nyə ncā.» Yésus mú jí bwo ná:
«Muud fambá mə bá sá búúd óni ntudel?
¹⁶ yŋgaá ná a bá zə gwú bwo ná ndeé a
ŋwa fambá yə búúd oshús?»

Ja búúd bwə á gwág á mə ci ntɔ yí,
bwə á lás ná: «Mbɔ! Í cúgə nə ŋkul bə
ntɔ!» ¹⁷ zYésus mú dúg bwo ná figá-figá,
a mú jí bwo ná: «Micilyá míga mí ké ná
jí?

Kwóógú ólwɔye bwə á myaas yí,
dwó wə í mə bə kwóógú lú lúmuga^{††}.

¹⁸ aMuud mə bá búl kwóógú dɔɔng dí
yé mə bá kweshuli búg; nyɔɔng kwóógú
dɔɔng í bá káda yé mə bá cuguli.»

¹⁹ bOyíŋguli ó mácɛɛ bənɔŋ milúlúú myā
ofada bwə á mpu ná lésú wāŋ wə Yésus
nyə á ŋgə lás kaanád ni. Bwə mú tééd
ŋgólə sɔ məzhií ná bwə bii nyə námə
wəla dɔɔngúd. Nji bwə á ka ŋgə fúndə
məŋkúmbə mə búúd.

Otówə ɔ shwóg ó Oyúden bwə bwéél Yésus

(Mat 22.5-22; Mak 12.3-17)

²⁰ cNá ndeé bwə mú ŋgə baagusə Yé-
sus. Bwə kə kənd búúd ná bwə kəg nda
buud wā tútəlí. Bwə ká du bwéél ná ka
bwə é gwág gúl ciyá í ajóláyé yí, bwə
kusha nə nyə, a bə mənýámá mə ŋg-
wámuna dí, nyódí mpəl dí. ²¹ Buud bwə
mú zə jí Yésus ná: «Yíŋguli! Sə ŋgə mpu
ná lésú wə nə njíŋgúlá wə bísə tútəlí. Wó
du námə dúg búúd nji nda njíŋgúlá wə wí
ná. Wo ŋgə jíŋguli sə cug á Zembí búbálé.
²² Ntɔ, jaawug sə. Ye məcɛɛ máshé mə
ŋgə magulə ná sə jónág tóya mə *Káazel,
ye mə aŋgə nə magulə?»

²³ Ká, Yésus nyə á bwey mpu məkəŋ
mán, a mú ci nə bwo ná: ²⁴ «Lwógá ná
mə saŋ *danarí^{¶¶}. Zə jí nə vuguli mp-
woombú nə jínə bwə á lúlə wa ga?» Bwə
ná: «Jísə Káazel.» ²⁵ dNyə ntág nə bwo
ná: «Ntɔ, yógá Káazel isā í Káazel, bí yə
Zembí isā í Zembí.» ²⁶ Bwə mú kú nə sá
bwə júmug Yésus mísh mə búúd dí yí;
bwə mú bul káam mpɛsá ni, bwə shwal
fad mímpu.

Osadwisyêŋ bwə bwéél Yésus

(Mat 22.23-33; Mak 12.18-27)

²⁷ eGúl búbaalé *Osadwisyêŋ, buud
bwə du ci ná mimbimbə mí ábúle gwúm
máshwon dí wá, í á ka zə wə Yésus, zə jí
nyə ná: ²⁸ f«Yíŋguli, Moyíz nyə á yə sə cɛɛ
ná: “Ŋkí muud mə yə kundú, mínyɔŋú
yé mə jəlá nə shúgula nə kúsə yé, a byág
nyɔɔng mə yə yé mpwon buud.” ²⁹ Bɔɔl
ómínyɔŋú bwə á byél wa zəŋgbá budúm

††20:17 kwóógú lú lúmuga: Í á du bə kwóógú bwə á du tééd jil mándəlúd yí, dwó
wə bwə á du bɛ ja bwə lám mənýung mə njɔw yí.

¶¶20:24 danarí: Í á bə mwaané á Rom bwə á du jóna tóya nə ndí yí (wo je dúg Mat
22.18-9).

x20:13 3.22 y20:16 21.20-24 z20:17 Sôm 118.22 a20:18 1Pr 2.8

b20:19 19.48 c20:20 11.53-54 d20:25 Rom 13.7

e20:27 Mis 4.1-2; 23.6-8 f20:28 Mbá 25.5-6; Mət 38.8

nə budúm. Acúmbá mú bâ múdá, a mú yə kú nə mwân. ³⁰Nyɔɔŋ nyə á bɛ nə nyə yé mú ɲwa múdá, ³¹álél ɲwa námə nyə, nə ndeé bēsh zangbá bwə á ɲwa mudá wɔɔŋgá, bwə ɲgə yə kú byá mwân. ³²Zhúgúlá zhúgúlá, mudá mú námə yə. ³³Ja búúd bwə bá gwúm yí, nyáyé mə bá ka ɲwa mudá? ɲgaá nə bēsh bwə á shí bə ógwúm bɛ?»

³⁴Yésus mú bɛsa nə bwo nó: «Buud wá cug ga bwə ɲgə bə, budúm bá búdá, budá kə məbáád. ³⁵Nji, bɔɔŋg bwə bá nyín nə bwə jəlá nə gwúm bwə cugə cug í zág wá, bwə ábúle dɔ sá móbá: budúm nda ná bá búdá, budá nda ná kə məbáád. ³⁶Bwə ábúle ná námə bə nə ɲkul yə, nəcé bwə bá bə nda *wəɛŋgəles. Bwə bá bə bwân ɔ Zembí nəcé í bá bə bwə mə wú shwiy dí kə cugəd. ³⁷^hKóómb á mim-bimbə bálə gwúm məshwɔŋ dí, Moyíz nyə á lwágulə ntɔ ja nyə á kwey ɲgwiile ɲkaŋ dí yí; nyə á jɔw Cwámɓa nə Zembí mə *Aburaham, Zembí mə *Izaag, Zembí mə *Yákɓab. ³⁸Ntɔ ji nə Zembí cugé Zembí mimbimbə, a ji yidá bə Zembí á buud bwə ɲgə cugə wá. Ntɔ ji shú déd nə bēsh bwə ɲgə cugə.»

³⁹ⁱBóólúgá *Oyíguli ɔ məcéɛ bwə mú lás ci nó: «Yíguli, wo mə mpu lás.» ⁴⁰Jbwə áshígé ná nyiŋgə bwele jí Yésus tɔɔ ɲjígá ɲgwúd nə ɲgwúd.

Ye Mesí ji mwân mə Dávid

(Mat 22.41-46; Mak 12.35-37)

⁴¹^kA mú ci nə bwo nó: «Ntudelé búúd bwə mpú dɔ ci nó *Kříst ji mwân mə Dávid yé? ⁴²^lɲgaá Dávid nyə á ci nyéđi kálaad Osôm dí nó:

Cwámɓa^{ss} nyə á ci nə Cwámɓa wâm nó: “Jig shí wa mádí mbwə məncwúm,

⁴³kə wóós ja mə é culushi mízhižhín myô,

wo nyaál myo nə məkuú yí!”

⁴⁴ɲkí Dávid mə bwey jɔw *Kříst nə Cwámɓa, nyə é ka bə Dávid mwân na ntudele?»

⁴⁵Yésus mú ci nə *ompwíín bɛ buud bēsh bwə ɲgə gwág nó: ⁴⁶^m«Bí ɔ káálúgə nə Oyíguli ɔ məcéɛ bwə céél dɔ məɛla nə ɲwɔɔla ɲwɔɔla íjud wá, bwə céél námə nə buud bwə dúg bóda bwo məbáádá mə gúmá məɲkúmbə mə búúd dí wá, bwə námə wə bwə céél dúlə kə ji ɲji íjiya yá shwóg ja búsə *məmpáánzə mə mín-jígúlá mə *Oyúden dí yí, nə dúlə dɔ ji ɲji lúú táwuli dí ja bwə dú kə ídína dí yí. ⁴⁷Bwə dɔ déég míkúsə mí búdá isá byán byēsh ka dɔ sá igwaa-gwaa í məjəgula nə bwə dúgúg nə búsə íjɔɔ í búúd. Intúgúlí byán í bá bə ɲkí jág bul nyaan.»

Yána mə kúsə múdá

(Mak 12.41-44)

21 ⁿYésus nyə á bēn mísh a mú dúg ofwó búúd bwə ɲgə wá məyóna mán jaadə məyóna mə *Mpáánzə Zembí dí. ²A mú námə dúg wúl mbúbúbúwá kúsə múdá ɲgə wá isusán íbá. ³Yésus mú ci nó: «Búbáblé, mə jaaw bí nó, mbúbúbúwá kúsə múdá ní mə wá məyóna cɔ búúd bēsh. ⁴^oNəcé buud ɔni bwə ámə ɲgə wá ɔni, bwə ámə ɲgə ɲwa məmpugə mə byɔɔg dánúđ. Ká nye, a ɲjúl mbúbúbúwá, nyə ámə wá bímbí dēsh í ámə bə nó nyə é ɲgə cugə nə ndí yí.»

Lun mə Zembí í bá ciim

(Mat 24.1-3; Mak 13.1-3)

⁵Bóól búúd bwə á ɲgə faag *Lun mə Zembí bwə ɲgə ci nə məlwɔɔga mə cínɔŋg məsə nə jɔɔɔ məkwóógú, jɔɔɔ isá búúd

^{ss}20:42 **Cwámɓa:** Wa, ja ashúshwóógú jísə “Yawé”, mbii í ɲgə wu Sôm 110.1 dí yí.

⁸20:36 1Yn 3.1-2 ^h20:37 MmN 3.2, 6 ⁱ20:39 Mak 12.32 ^j20:40 Mat 22.46; Mak 12.34 ^k20:41 Mat 20.30-31 ^l20:42 Sôm 110.1; Mis 2.33-35

^m20:46 11.43; 14.7 ⁿ21:1 2Oj 12.10 ^o21:4 2Kr 8.12

bwó á ngə yə Zembî yí í ngó kwádulə ijɔɔ. Nda bwó á ngə faag ntó ná, Yésus mú ci ná: ⁶P«Sâ bí ngó dúg ɲkí nywa ní í bá ciim jêsh, dúl kwóógú í ábúlé lúg na í mbád dúl gwôw.» ⁷Q«Bwó mú ka jí nyə ná: «Yíiguli, jân sâ í bá bə jáyé ja? Jí í bá ka lwágulə sô ná í wál zə sîy?»

**Yésus mó jaaw nda
mócey mó bá tééd ná**

(Mat 24.4-8; Mak 13.5-8)

⁸Yésus mú ci ná bwo ná: «Bi ɔ bey ná buud bwó bâg zə kənd bí jugú. Nəcə buud ɲkí bulya bwó bá du zə nə jínó dām zə ci ná: “Mə wó *Kříst,” bwó ná: “Wəla í mó wóós.” Bí kú bá du bę bwo. ⁹Ja bí mó bá du gwág milánj mí móɔmb yí, bí kú bá du gwág waguwo. Bí tɛem gwág ná buud bwó mú ngə sá miŋgáádə nə ijwú, bí kú bá gwág waguwo. Nəcə í bá jii ná isâ byɔɔng í ngóg nə tééd fwo sîy; ɲji, í ábúlé leel bə məshíné mó shí.» ¹⁰R^a mú nyiŋgə ci ná bwo ná: «Gúl lwonj í bá lumbuli nə gúl, dúl faan lumbuli nə dúl, ¹¹shí í bá du jág ntanusa, zha á ifii mpu nə okwaag-jumə ɔ məbwas í bá du bə ikúl ikél, isâ í áwuwaɣuwə nə məma isâ í ntɔ búúd fag yí í bá du zhu gwôw jonj dí.»

Zembî mə bá kwíind

(Mat 10.17-22; 24.9-14; Mak 13.9-13)

¹²s«Nji, shúshwóógú ná isâ ini byêsh í bág, bwó bá du bii bí, du lwágulə bí cúwúlí, bwó bá du kusha nə bí məbwó mó wəamádí wə *məmpáanzə mó mín-jígúlá mó *Oyúden, bwó wá bí mímb-wugud. Bí mə bá du kaad mísh mó ójwú ɔ lɔɔm nə buud ɔ anúní dí nəcə jínó dām.

¹³Nji sósólúgú wɔɔng wêsh í bá bə shú ná bí kág bwaagulə sâ bí mó mpú shú dām yí. ¹⁴tBweyugá wá mílúúd ná bí ajóláyé nə bá du kwəməsa mbii bí mó bá du shwɔ mənyúúl yí. ¹⁵Məméfwó mə bá du yə bí iciyá í lósú nə fag mbií í bá du bə ná, buud bēsh bwó bá du lumbuli nə bí wá, ngwúd nə ngwúd kú tí sâ bí mó cí yí, ngwúd nə ngwúd kú wá iciyá í onkwafad. ¹⁶uObyól bân bwáméfwó, tɔ omínyɔɲú bân, tɔ mimbyél mín nə osh-wó bân bwó bá du kusha nə bí, bwó sá ná bí bósól ɲkí bulya bí bwəmag nə shwi. ¹⁷Buud bēsh bwó bá mpíi bí nəcə jínó dām. ¹⁸vNji, sâ í ábúlé sá bí tɔ bíbíyá. ¹⁹wBí ɔ bá jísɔw kə wóós məshínéd, bí mú bá cugə.

(Mat 24.15-22; Mak 13.14-20)

²⁰x«Nji, ja bí mó bá dúg ígwoong í dósómb í mó lyɛ Yurúsəlem nə kesh yí, bí ɔ bá mpu ná Yurúsəlem wál zə ciim. ²¹Nə ndeé, buud bwó bá bə Yudéa wá bwó bâg fúndə kə mímbámúbúɲád! Bɔɔng bwó bá bə tâm ngwóla wá, bwó bâg wú; bɔɔng bwó bá bə mpúsə milɔɔm wá, bwó kú bá zə ngwóla. ²²yNəcə mwôw mɔɔng mó bá bə mwôw Zembî mə bá zə yə búúd in-túgúlí má, sâ jêsh Mícilyá mí ngó ci yí í bá bwəma. ²³ɲkwéé budá bwó bá bə nə məbum, nə bɔɔng bwó bá ngə nyééng bwân mwôw mɔɔng dí wá! Bwó bá bul ɲkúnkwonj. Nəcə məntágula mó bá bul bə lɔɔm dí, mpimbə mó Zembî í bá bii kúl búúd ga. ²⁴Bósól bwó bá gwúyɔw nə ikafwele, bósól kə míkwámúd ikúl byêsh í cúgé Oyúden dí; ikúl í cúgé Oyúden í bá yád Yurúsəlem, tagulə nyaal nyə nə ndeé kə kumə məshíné mó jwanja dánj.»

P21:6 19.44 Q21:7 17.22-24 T21:10 Mak 13.8

S21:12 Mat 10.17-22; Yuá 16.1-4; Mis 12.1-4; 18.12-17; Mis 24-26

T21:14 12.11-12 U21:16 Msh 7.6; Mat 10.35; Luk 12.52-53

V21:18 1Sa 14.45; Mat 10.30; Luk 12.7 W21:19 Mbá 13.10

X21:20 19.41-44; 20.16; Mat 22.7 Y21:22 Mbá 32.35; Ozé 9.7

**Ja Mwân mə Múúd mə
bá bə nó a wál zə yí**

(Mat 24.29-36; Mak 13.24-32)

²⁵ «*Məshimbá mə bá wós jwôw nə ŋkwoond nə wəacén-céníd. Shí í bá bə nó, ilwoŋ í bá bə ífwaasud, muud kú wəaf nəcé mən mə bá sá məma ncíndó, ikwó bul junŋya. ²⁶ Buud bwó bá ŋgə kân nə fúndúgú ŋgələ bwánd cúgó í bá wós shí mishwun yí, nəcé isá byēsh bísá nə mpífə joŋ dí yí í bá kúŋgula. ²⁷ Ja jəwŋgá, bwó bá ka dúg *Mwân mə Múúd ŋgə zə mŋnkúdú, a zág nə mpífə nə mil-wanó. ²⁸ Ja isá byəwŋg í bá tééd ŋgələ sŷ yí, bí ɔ bá ság mənyúul fjiyad, bí bân milúu nəcé í bá bə wəla bí mə bá zə wú mənyámád yí í mú kúnə-kúnə.»

²⁹ A mú kənd bwo kaaná nó: «ŋwagá yuug nə *figyē nə bíl ílí byēsh. ³⁰ Ja mənəcuug mə agúgwáan mə ŋgə kú yí, ŋgaá bí mə dū mpu cínəwŋg nə ompú bwó mú kúnə-kúnə. ³¹ Ntɔ némə, ja bí mə bá dúg isá byəwŋg í ŋgə sŷ yí, mpugá nə Faan mə Zembí í mú kúnə-kúnə.

³² «Búbələ, mə jaaw bí nó, kala búúd ga í ábələ cɔ, isá íni byēsh kú fwo sŷ. ³³ Gwów nə shí í bá cɔ, nji iciyá byām kú cɔ.»

**Ompwín ɔ Yésus bwó jələ
nə dū ji ŋkwəməsá**

³⁴ «Bí ɔ bey nó milām mí kág bá wamba bí mɔzəŋ nə ŋguluga nə zhwiim-byálə nə cug dí nó ndéé, jwôw dəwŋgá zə bá byaluga nə bí ³⁵ nda wód í dū byaluga nə cúdu ná. Nəcə jwôw dəwŋg í bá bii búúd ɔ shí mishwun ɔga bēsh. ³⁶ Jigá ŋkasə, bí dū jəgula nə Zembí ja jēsh shú nó bí bəg faam isá byəwŋg byēsh dí, bí

mú bá kə wós ótətəlí mish mə *Mwân mə Múúd dí.»

³⁷ Yésus nyə á dū sá nó, mwásə wēsh a ji *Luŋ mə Zembí a ŋgə yə buud min-jígúla; mpwó-bulú, a kə mbámábúŋ á wəolivyē kə cínŋuli búlu wu. ³⁸ Buud bwó á ka dū zə nyódí cínəwŋg Luŋ ná kúndó mán zə dū gwágulə nyə.

Yúdas mə kusha nə Yésus

(Mat 26.1-5; Mak 14.1-2)

22 ^eWəla lə *Páska í á ŋgə shísh. Páska nyə á bə zaŋ bwó á dū də íbuléd yá kú nə *ləvur yí. ² Milúlúu myá ofada bənŋŋ *Oyíguli ɔ məcɛɛ bwó á ŋgə sɔ məzhíí nə bwó gwú Yésus, bwó á ka ŋgə fúndə mənjkúmbə mə búúd.

(Mat 26.14-16; Mak 14.10-11)

³ Yúdas bwó á dū jôw nə dúl jínə nə Iskariyôt yé, a njúl ŋgwól múúd á gwoŋg *ómpwín wúm nə óbá, *Sátan mú nyí nyə láməd. ⁴ Yúdas músə zə kə, kə lésha nə milúlúu myá ofada bənŋŋ ojwú wá buud bwó á dū baagulə *Luŋ mə Zembí wá. A mú kə lwágulə bwo nda nyə é sá nó bwó bíg Yésus nó. ⁵ Bwó mú gwág nywa, bənŋŋ bwó mú bə cúŋ nə bwó é yə nyə *mwaanē. ⁶ Yúdas mú ka ŋgə sɔ fwámé fwála á jí nə ŋkul sá nó bwó bíg Yésus mənjkúmbə mə búúd kú mpu yí.

**Ompwín ɔ Yésus bwó
kwəməsa Páska**

(Mat 26.17-19; Mak 14.12-16)

⁷ Jwôw lə zəŋ bwó dū tééd dələ íbuléd yá kú nə *ləvur yí í mú ka wós. Jwôw dəwŋgá wə bwó dū cígə ncwəmbə *Páska yí. ⁸ Yésus mú lwām Pyēr bá Yuánes nó: «Kagá kwísha sá dína Páska, sá bəg kə

^a21:25 Sôm 46.3-4; Mat 24.29 ^a21:27 Mat 24.30

^b21:34 Iza 24.17; 1Te 5.1-3 ^c21:36 Mat 24.42; Mbú 6.17

^d21:37 19.47; 22.39 ^e22:1 MmN 12.1-20 ^f22:2 19.48

^g22:3 4.2, 13; 10.18; 22.31, 53 ^h22:7 MmN 12.6

də.» ⁹Bwó mú jí nyə ná: «Wo ɲgə cɛl ná sá kág kwísha gwo ɲgow?» ¹⁰Nyə nə bwo ná: «Kagá, ja bí é nyí ɲgwála yí, bí é bwəma nə ɲgwól múúd ɲgə ɲkəny káágə májúwó; bí ɔ bɛ múúd wəɲɲgú kə wós njów nyə é nyí yí. ¹¹Bí mú ci nə muud njów ná: «Yíguli má ci nə wo lwóg sá kúl bə́nɲɲ *ompwíín bə́ bwó é də dína Páska yí.» ¹²Nyə e lwágulə bí fúm áńńń njów á gówwúd, í njúl kwambulá. Cínɲɲg wə bí é kwísha shé zaɲ Páska yé.» ¹³Ompwíín bwó mú kə ɲgwála, bwó mú kə kwey ísá námə nda nyə á jaaw bwo ná. Bwó mú kwísha dína Páska.

Dína mə Cwám̃ba

(Mat 26.20-29; Mak 14.17-25)

¹⁴iJa wəla lə dína í á wós yí, Yésus nyə á kə jí shí, bə́nɲɲ *buud ɔ lwámá bə́. ¹⁵A mú ci nə bwo ná: «Mə́ áma bul jii ná sənɲɲ bí sá dág *Páska éga té mə́ afwóyɛ bwəma nə cúɲ yí. ¹⁶Mə́ jaaw bí ná mə́ abulé ná kwo də́ ídəw í Páska kə́ wós ja Zembí mə́ bá féeɲ sósólúgú á cínɲɲg nyədə́ Faan dí yí.» ¹⁷Nó ndeé, a mú ɲwa bálá, a yə́ Zembí akíba, a mú ci ná: «Íwagá bálá málwəg ga bí kááwulag mpədúgá nyín. ¹⁸Mə́ jaaw bí ná, tééd kíkídíga mə́ áɲguleé ná wáan ni; mə́ bá kwo ɲgul gwo njí ja Faan mə́ Zembí í bá zə́ tów yí.»

¹⁹Nó ndeé a mú ɲwa buléd, a yə́ Zembí akíba nó ndeé, a mú fə́y buléd, a yə́ ompwíín, nyə nə bwo ná: «Nyúúl nyám í mə́ kaanz shú dún dí wə́ ga. Dugá sá sósólúgú ga, dú tədugá mə́.» ²⁰jNámə́ mbií ɲg-wúdú, ja bwó mə́ shín də́ yí, a mú námə́ ɲwa bálá wáan, yə́ bwo, nyə nə bwo ná: «Bálá ga jísə́ sɔ́ á gúgwáan í zə́ sɛ́y məcíí mām dí yí. Nəcə́ məcíí mām mə́ zə́ shwiý shí, zə́ cé bí.

²¹k«Nji, dɔ́gá, muud nyə́ é kusha nə́ mə́ yé jí wa, sənɲɲ ɲgə́ də́. ²²Nəcə́ *Mwān mə́ Múúd mə́ zə́ kə́ nda cɛ́glá mə́ Zembí wí ná. Nji mə́ntágula nə́ múúd mə́ kéénzh nyə́ yé!» ²³Bwó mú ɲgə́ sɛ́ɲusa mə́kəl bwámé nə́ bwámé, ɲgə́ jí ná zə́ nyə́ e sá sósólúgú wəɲɲgú na mpədúgá nyánúđ?

Fwámé múúd mpədúgá buud ɔ lwámá

(Mat 20.25-28; Mak 10.42-43)

²⁴l*Buud ɔ lwámá bwó á sɛ́ɲusa mə́kəl ná bwó cɛl mpu nyəɲɲg jí bul bə́ fwámé múúd bwədí gwoɲɲg dí yé. ²⁵Yésus mú ci nə bwo ná: «Mící myá ikúl ishús mí ɲgə́ nteɲɲg ijwúga byán; buud ɔ mpəl bwó ɲgə́ yida jii ná buud bwó ɲwág bwo ná ijɔ́ i búud. ²⁶mÍ ajáláyé nə́ bə́ ntó bí bāɲ dí. Nyəɲɲg yēsh mə́ céél bul bə́ fwó múúd gwoɲɲg jín dí yé, yídag bə́ nda nyə́ wə́ mə́ búl bə́ mwántombú; nyəɲɲg mə́ tów bí shwóg yé sɛ́yúg nə́ bósólúgá. ²⁷nMpədúgá muud njúl shí ɲgə́ də́ yé nə́ nyəɲɲg ɲgə́ sɛ́y nə́ nyə́ yé, zə́ jí fwámé múúd? Ígaá ná nyəɲɲg njúl shí ɲgə́ də́ yé? Nji, mɛɛ́ mə́ yidá ɲwa jiya sósól mə́sáal mpədúgá nyínúđ.

²⁸«Bí báá, bí mə́ kyey nə́ mə́ zə́ wós wə́la lú mə́kugulə́ dām dí. ²⁹Nó ndeé mə́ jí nə́ ɲkul yə́ bí Faan mə́ Zembí nda Dá nyə́ á yə́ mə́ dwo ná. ³⁰oMə́ jí nə́ ɲkul sá ntó shú ná bí bāg də́ nə́ ɲgul mádí túwuli dí ja mə́ bá bə́ mádí Faan dí yí, bí jí námə́ ícaɲgəd sámb íbɛend wúm nə́ íbá yā́ *Izə́ɲyél milésú.»

Pyêr mə́ bá kíílya Yésus

(Mat 26.33-34; Mak 14.29-30)

³¹pYésus mú ci nə́ Pyêr ná: «Shímun, Shímun, *Sátan mə́ gwáám̃b ɲkúl ná a zə́ fyá bí nə́ mə́bwə́búlán nda múdá mə́

ⁱ22:14 6.13 ^j22:20 MmN 24.8; Zhe 31.31; Zak 9.11; Rom 11.27; 2Kr 3.6; Gal 4.24; Heb 8.6; 9.12 ^k22:21 Yuá 13.2, 21-30

^l22:24 9.46-48; Mat 18.1; Mak 9.33-34 ^m22:26 9.48; Mat 23.11; Mak 9.35

ⁿ22:27 Yuá 13.4-5, 12-17 ^o22:30 Mat 19.28 ^p22:31 22.3

du fyá mǎwúda ná. ³² Nji mee má áma jǎgula shú dwô dí ná búgǎ gwô í bǎg kú tag. Ná ndeé, wo ɔ bá ka lǎlushi ómínyǎhú bwô ja wó é bá cénd kuú njɔond yí.» ³³ Pyêr mú ci ná nyə ná: «Cwám̄ba, má ji kwéeshá ná tɔɔ mím̄bwug shwǎ kǎ, tɔɔ shwiy shwǎ bēsh yə.» ³⁴ Yésus mú ci ná nyə ná: «Pyêr, má jaaw wo ná shúshwóógú ná njgwúm kúwó kwáágúg wo e kǎfya ija ilǔl ná wo am-púyé má.»

Wəla lu gwáná

(Mat 26.30-46; Mak 14.26-42)

³⁵ A mú ci ná bwo ná: «Ja má á lwām bí kú ná *mwaanê, kú ná mǎkwáám, kú ná osilúfaas yí, jí í á fúfǎ bí?» Bwǎ ná: «Kú ná sǎ.» ³⁶ A mú ci ná bwo ná: «Í zǎ yidá bǎ ja ga dí ná, nkí muud jí ná mwaanê, a njwa; nkí muud jí ná kwáám, a njwa; muud cúgé ná kafwele yé kusha kúúd jé, kusǎ kafwele. ³⁷ Nǎcé má jaaw bí ná micilyá mǐga mí jǎlá ná bwəma cug jām dí. Micilyá mí ná: “Bwǎ á seeng bǎnǎh izhilungaanǎ.” Ntǎ jí ná, sǎ í dúgyá ná má yí í jǎlá ná sǎy nda í jí ná.» ³⁸ Bwǎ mú ci ná nyə ná: «Cwám̄ba, dúgǐ ikafwele íbǎ wa.» Nyə ná bwo ná: «Bím̄bí ní í jǎla.» ³⁹ A mú cúwo tǔǔn, kǎ *Mbúh wǎolivyé nda nyə á du bwey sǎ ná. *Ompwín bǎ bwǎ mú bǎ nyə.

Yésus má jǎgula ná Zembí Getsemane

(Mat 26.30-46; Mak 14.26-42)

⁴⁰ Ja bwǎ má kǎ wǎǔs kǎkúl jǎngg dí yí, Yésus mú ci ná *ompwín ná: «Jǎgulagá ná Zembí, bí bǎg kú biil mǎb-wǎbǎlǎnád.» ⁴¹ Nye, a músǎ nywǎ shísh shwǎg-shwǎg ná bwo, cé bǔǔlǎ dí ná nkul shúg yí. A mú kúd mǎbwǎnj shí, tééd njǎlǎ jǎgula ná Zembí, ⁴² nyə ná: «Pǔpa,

nkí wó cǎel, yílúg má bǎlá mǎcǎy ga! Nji, kú bǎ nda má jí ná, í sǎyúg nda wó cǎel ná.» ⁴³ [Ná ndeé, njgwǎl *éngǎles mú wǎǔs zhúla gwǔw, zǎ njǎ lǎlushi nyə. ⁴⁴ Ifwaas í shwiy í mú bul bíí nyə, a mú bul nyíngǎ jǎgula ná Zembí, gúh í mú du wú nyə nyúúlúd nda íbuból í mǎcíí du kud shí.]*

⁴⁵ A músǎ yǎw jǎgulǎlǎ, a bǎn zǎ kǔǔmb ómpwín bwǎ á bǎ yí. A mú zǎ kwey ná mǎcǎy má lám má mǎ kǎnd bwo ígwǎd. ⁴⁶ A mú ci ná bwo ná: «Nǎ jí! Bí njǎ jǎ? Wǎǔlǎgǎ, bí jǎgulag, bí bǎg kú biil mǎbwǎbǎlǎnád.»

Bwǎ zǎ bíí Yésus

(Mat 26.47-56; Mak 14.43-52)

⁴⁷ Yésus njǎ ná lás ntúni, seegya ná mǎma kǐnda búúd má cúwo, Yúdas tǎl bwo shwǎg. Yúdas nyə á bǎ námbǎ muud á gwoong *búúd ɔ lwámǎ wúm ná óbǎ yé mú shísh wǎ Yésus, zǎ fǎlǎlǎ nyə. ⁴⁸ Yésus mú ci ná nyə ná: «Yúdas, ntǎ ná wo zǎ kusha ná *Mwǎn má Múúd mǎfǎlǎlǎ dí?» ⁴⁹ Ja búúd bǎnǎh Yésus bwǎ á bǎ gwoong wǎ bwǎ á dúg sǎ í á njǎ sǎy jǎngg yí, bwǎ á jí nyə ná: «Cwám̄ba, ye sǎ gwǎnǎg ná ikafwele?» ⁵⁰ Njgwǎl mú wéem kafwele jé, taad njgwǎl sǔǔl mǎsǎal má Ajǎlǎcí á ofada, í mú sǎmb nyə lwǎ á mbwǎ mǎncwúm. ⁵¹ Yésus mú ci ná: «Yǎwǎgǎ ntúni». A mú kúnnya ná muud éne lwǎ, í mú yǎl. ⁵² Yésus mú lás ná milúlúú myǎ ofada bǎnǎh ojwú wǎ buud bwǎ á du baagulǎ *Luŋ má Zembí wǎ ná ocúmbǎ buud, nyə ná: «Bí njǎ zǎ ná ikafwele ná mǎbǎlǎ zǎlǎ bíí má, má jisǎ zhilungaanǎ? ⁵³ Njǎgǎ ná shé á du bǎ jwǔw dēsh kúl njgwúd Luŋ má Zembí dí, bí kú séémb mbwǎ ná bí mǎ bíí má. Nji, wǎla dún wǎ

*22:44 Sǎ jǎsh jisǎ cilyá wa ímpǎnzǎ íga dí yí, míl mícilyá mí ayág mí cúgé ná byo.

922:32 Mat 16.18; Yuá 21.15-17 122:34 22.61; Mat 26.75; Mak 14.72 22:35 9.2-3; 10.4 122:37 Iza 53.12 122:39 5.16; 21.37; Mat 26.30; Mak 14.26; Yuá 18.1 122:42 Mat 6.10; 20.22; Mak 10.38; Yuá 12.27-28 122:53 19.47; 22.3

má wóss ga, wəla mə *Sátan muud má dɔ kɔŋ məyídúgúd yé.»

⁵⁴ Bwə mú bíí nyə, kə nə nyə nə ndeé kə nyíí njów má Ajəláci á ofada. Í á bə, Pyêr ngə bə bwo nə fwámé cé.

Pyêr mə kíflya Yésus

(Mat 26.69-75; Mak 14.66-72)

⁵⁵ Bwə á ka jida kuda tám mbaadə bwə mú sɛɛŋgya zə ji shí; Pyêr mú námə zə ji cínɔŋ bwədí. ⁵⁶ Dúl sás í á dɔ sɛy nə Ajəláci á ofada yí í mú dúg nyə na mənkenya má kudad. Sás dɔɔŋg mú mpu shimal dúg nə ndeé a mú ci ná: «Muud éga nyə á bə námə gwoonŋ mə Yésus dí.» ⁵⁷ Pyêr mú kíflya nyə, nyə ná: «Amuda, mə ampúyɛ múúd éne.» ⁵⁸ Fúfwála mú cɔ, ngwól múúd mú nyingə ci nə Pyêr ná: «Wo ji námə ngwól múúd wánŋ.» Pyêr nə né ná: «Muud éga, kú bə mə.» ⁵⁹ Fwála má cɔ je bə wəla ngwúd ntəni, ngwól múúd mú nyingə zə báásulə ná: «Jí ntó, muud éga bənɔŋ Yésus wə bwə á bə. Ŋgaá a ji námə muud á Galilé?» ⁶⁰ Pyêr mú ci ná: «Mə ampúyɛ sá wó ngə ci yí.» Pyêr ngə ná lás ntəni, ngwúm kúwó mú kwáág. ⁶¹ *Cwáməba mú yid dúg Pyêr ná shi shi shi. Pyêr mú téduga ciyá Yésus nyə ámə ci nə nyə yí ná: «Shúshwóógú nə ngwúm kúwó kwáágúg múús íí, wo e kíflya mə ija ilóol.» ⁶² Pyêr mú cúwo tón kə dɔ nyêsh nə yə. ⁶³ Buud bwə á bə bwə mbíd Yésus wə bwə á ngə cágúlə Yésus, bwə ngə yíd nyə. ⁶⁴ Bwə á cɛɛlə nyə sá míshúd ka ngə ci nə nyə ná: «Lwóg nə wo ji *muud micúndə, jaawug sə muud nyə ámə yíd wo yé.» ⁶⁵ Bwə mú ngə jág lás nə nyə bíl íciyá í málwíy.

Bwə ŋwa cígúlá nə Yésus má jəlá nə yə

(Mat 26.62-66; Mak 14.60-65)

⁶⁶ Mán mələm, gúfúgá ócúmbá wə kúl búúd, nə milúlúú myá ofada nə *Oyíguli ó məcɛɛ bwə á sɛɛŋgya. Bwə mú zə nə Yésus bwədí *Gwoonŋ ósémbye ó mílósú wə Zembí dí. ⁶⁷ Bwə mú ci nə nyə ná: «Ŋkí wo jisə *Krist, jaawugú sə». Nyə nə bwo ná: «Mə tɛem jaaw bí, bí ámaguləyɛ. ⁶⁸ Mə ji námə bí njígá na, bí ábɛsayé mə. ⁶⁹ *Nji, tééd kíkídíga, *Mwàn mə Múúd nyə é kə ji shí mbwə mənɔwúm má Zembí á ŋkul nyêsh dí.» ⁷⁰ Bêsh ntəg ná: «Ntó ji ná wo ji *Mwàn má Zembí?» Nyə nə bwo ná: «Bíméfwó bí ngə ci ntó, mə jisə nyə.» ⁷¹ Bwə mú ntəg ci ná: «Jí shé má kwo sɔ owúshined yí? Sáméfwó má gwág á má lás.»

Yésus mə ké kaad wə Pilát

(Mat 27.11-14; Mak 15.2-5)

23 Gúfúgá búúd jêsh mú tów kyey kə nə Yésus wə Pilát. ² Kə wóss nún, bwə mú ngə búgə nyə lósú ná: «Sə ámə kwey múúd éga ngə sá nə lwoŋ búúd jisú mitédúgá mí ngəg nə búbulə mílúúd, a ngə ci ná nyə wə jisə Mesí, Njwú-buud; a ngə sá nə bwə kú jóna *Káázəl tóya.» ³ Pilát mú jí nyə ná: «Ye wo jisə Njwú *Oyúden?» Yésus mú bɛsa ná: «Wo má ci óni.» ⁴ Pilát mú ci nə milúlúú myá ofada nə mənɔkúmbə mə búúd ná: «Mə akwéyɛ nə muud éga má shwey wónŋ.» ⁵ Bwə mú ci nə nyə ná: «A ngə shwambulə kúl búúd jisú. A má ngə yə bwo minjígúlá wú Galilé, wóss Yúdéa zə kumə wa.» ⁶ Ja Pilát má gwág ntəni yí, a mú jí ŋkí Yésus ji muud á Galilé. ⁷ Nda nyə á mpu nə Yésus ji muud á faan lú íjwúga má Herod ná, nyə á ci nə bwo ná bwə kég nə nyə

*22:61 22.34; Mat 26.34; Mak 14.30 y22:64 7.16

z22:67 9.20; Yuá 10.24-25 a22:69 Dan 7.13; Sòm 110.1; Mis 7.56

b22:70 Mat 26.63; Luk 1.32-35 c23:2 20.20-26 d23:7 3.1

wá Herod. Í á bə Herod njúl Yurúsəlem mwōw mɔɔŋgúd.

Yésus mə ká kaad wá Herod

^{8e}Herod nyə á bul bə nə məshusəg ja nyə á dúg Yésus yí. Nəcə bwey nyə á dɔ bwey sɔ nə á dúg nyə nə isá nyə á dɔ gwág shú dé dí yí. Nyə á ŋgə bwánd nə búgə nə Yésus nyə e sá dúl *shimbá a mú dúg. ⁹A mú jí Yésus zhwoɡ min-jígá, nji Yésus kú bəsa. ¹⁰Milúlúú myá ofada bónɔŋ *Oyíguli ɔ məcəgə bwá á bə cínɔŋgú bwá ŋgə búgə Yésus milósú nə ŋkúd. ¹¹^fHerod bónɔŋ ifulish byé bwá ŋgə ŋwa nyə mpyónŋ nə mpyónŋ, ŋgə cágulə nyə. Bwá mú bwéed nyə jɔjɔ jud nə ndeé nying nyə nə bwá kəg nə nyə wá Pilát. ¹²Herod bá Pilát buud bwá á dɔ bə nə ifuməga wá, bwá mú cəgə shwá jwōw dɔɔŋgúd.

Yésus mə nyingə kə kaad wá Pilát

¹³Pilát mú sɛɛŋg milúlúú myá ofada, nə micí nə buud bēsh, ¹⁴a mú ci nə bwo nó: «Bí ámə zə nə muud éga mádí nə a ŋgə shwúguli kúl búúd jín. Ká dɔgá, mə má jí nyə minjígá bi ŋgə gwág. Mee má kwey nə a cugé nə tɔɔ wōŋ isá byēsh bí ŋgə cɛel bwaagulə nyə yííd. ¹⁵Herod mə kwey námə nə a cugé nə məbyaagulə, gwá wá á má nyingə nti sá nyə yí. Ntɔ ji nə muud éga nyə asáyé gúl sá shwiý. ¹⁶Mə zə yə nyə intúgúlí nə ndeé mə bíd nyə.»

Bwá ban Yésus, cɛel Barábas

(Mat 27.15-26; Mak 15.6-15)

¹⁷†[Pilát nyə á dɔ bə nə fúlú nə zaŋ *Páska í ká bə, a bíd búúd wúl mb-wug.] ¹⁸Bēsh bwá mú kím ja ŋgwúd

nó: «Gwúg nyə. Yidag bíd sá Barábas.»

¹⁹Barábas wɔɔŋgə nyə á kə mímbwug dí nəcə bwá á sá nə buud bwá sáag mingáádə nə ijwú, bwá gwú námə múúd.

²⁰Pilát mú kwo lésħa nə buud bwá á ŋgə shwəman Yésus wá gúl ja nó, ny-wáá mə cɛel bíd nyə. ²¹Bwá mú kím nó: «Bwambuləg nyə kwolós dí, bwambuləg nyə kwolós dí.» ²²Pilát mú nyingə ci nə bwo ja álél nə: «Dáyé bōw á mə sá yí? Mə akwéyé nə a mə shwey wōŋ í jálá nə shwiý yí. Mə zə sá nə bwá fyámúsəg nyə milwōŋ nə ndeé mə bíd nyə.» ²³Bwá mú nyingə kím nə a bwám-buləg Yésus kwolós dí, oŋkwiimbyé ŋgə yáag yáágúg. ²⁴Pilát mú ŋwa cígúlá nə a zə sá sá bwá ŋgə jji yí. ²⁵A mú bíd múúd bwá á ŋgə gwáám b yé, muud nyə á kə mímbwug dí nəcə ciŋú-cində nə məgwú mə múúd yé; a mú yə bwo Yésus nə bwá kəg sá nyə nda bwá dúg nə.

Bwá kə nə Yésus kwolós dí

(Mat 27.31-38; Mak

15.20-28; Yuá 19.16-24)

²⁶Ja bwá á ka ŋgə kə nə Yésus yí, bwá á bii Shímun á Sirén ŋgə wú ifambá, bwá mú zhimb nyə kwolós nə a ŋkényúg, ŋgə bɛ Yésus. ²⁷Zhwog buud wá kúl búúd, nə budá bwá á ŋgə bɛ, bwá ŋgə *bí məbwá íbud dí[‡], bwá ŋgə tədəwa. ²⁸Yésus mú yid dúg búdá bɔɔŋgú, a mú ci nə bwo nó: «Kúgá jii mə, jiiɡá biméfwó nə bwān bān, ²⁹^hnəcə í bá wóós nə buud bwá bá ci nó: “Mikundú mí búdá myá mí mə jəla, bá buud bwá abwélé ŋwa məbum, kú bwele nyéɛŋg bwān wá.” Mwōw búúd bwá bá lás ntɔ má mə ŋgə zə. ³⁰ⁱNə ndeé bwá bá ci nə mimbúŋ nó: “Kádágá sê,” bwá nə iŋkwúndúgú nó: “Shweelúgá sê.”

†23:17 Micilyá míni mí cúgə bóól ókálaad wá yágúd.

‡23:27 bí məbwá íbud dí: Bílə mbwə bud dí í á dɔ lwágulə nə muud mə bul gwág sá í ŋgə sŋy yí cey lámúd.

^e23:8 9.9 ^f23:11 Mat 27.28; Mak 15.17; Yuá 19.2 ^g23:18 Mis 3.13-14

^h23:29 21.23 ⁱ23:30 Ozê 10.8; Mbú 6.16

³¹ ʔkámúsá ná bwá fwo sá líí á bús nda bwá ngá sá ga, jân í bá bə nə fumbə ntədəlé?» ³² Ja bwá á ngə kə nə Yésus yí, bwá á ngə námá kə nə míl mímbúwúlú mí búúd mímbá ná bwá ká gwú bónɔŋ.

Bwá bwambulə Yésus kwolós dí

(Mat 27.33-36; Mak 15.22-24)

³³ kJa bwá má kə wóós kúl bwá du jōw ná «Bwundú lúú» yí, bwá mú bwambulə Yésus kwolós dí, bónɔŋ mímbúwúlú mí búúd mímbá myɔɔŋg, nyíga jé kwolós dí Yésus mbwə mənɔwum, nyíga jéd nyé dí mbwə məkóól. ³⁴ [Ná ndeé Yésus mú lás ná: «Pupa, juug bwo, nəcé bwá ampúyé sá bwá ngá sá yí.»] Bwá mú wusə mpaambə shú kaawúlə míkáándə mí Yésus. ³⁵ mZhwog buud bwá á bə bwá tál du dúg.

Mbúwúlú múúd í cénd mítədúgá

Micí mí mú ngə cágúlə Yésus, ngə cí ná: «Nyə á du dí cugushi buud íí, a cugug nyəméfwó, ɲkí a ji *Kříst, muud Zembí nyə a féesh yé». ³⁶ nOzimbi bwá á ngə námá cágúlə nyə; bwá mú shísh nyé dí kə yə nyə məlwəg má ábibenzhá. ³⁷ oBwá ná: «ʔkí wo ji Njwú *Oyúden, cugug wóméfwó.» ³⁸ Bwá á cilə cilyá, bwambulə nyə wə ɲgeé lúúd gwów ná «Njwú Oyúden wə éga.» ³⁹ Wúl mbúwúlú í á bə námá jé kwolós dí yí mú jág lás nə nyə ná: «ʔgaá wo wá jí Kříst? Cugugú wóméfwó wo ka námá cug sâ.» ⁴⁰ Wúl mbúwúlú mú fəel, jum nyə ná: «O! Wo ji námá íntúgúlíd nda nyə, wo ka bə kú fúndə Zembí? ⁴¹ Shwə bāŋ mə jəla nə íntúgúlí íga, nəcé shwə a sá námá ísá í jəlá ná shwə bəg nə íntúgúlí yí. Ká nye, nyə abwélé sá sá abúbōw.» ⁴² A mú cí nə Yé-

sus ná: «Yésus, wo ɔ bá tádugá mə ja wó bá zə nə íjwúga byó yí.» ⁴³ pYésus mú cí nə nyə ná: «Búbólé, mə jaaw wo ná, shwə é bə múús *Paradis.»

Shwiý mə Yésus

(Mat 27.45-51; Mak 15.33-37)

⁴⁴ qJwōw í á bə í mú ɲgeé tólóg dí, yídúgú í á shila shí nyēsh ná ɲkwed kə wóós məwəla məlól mə mpwó-kugú, ⁴⁵ jwōw í má shwaaw, *sanda í á du kaluwo *Mpáánzə Zembí yí í mú seel tútám ná cāŋ. ⁴⁶ rYésus mú kím gwów-gwōw ná: «Pupa, mə mə keel *jím jām wódí məbwád.» Ná ndeé a mú jímal.

(Mat 27.51-56; Mak 15.38-41)

⁴⁷ sJa lúlúú ízimbi má dúg ísá í á ngə sý yí, a mú yə Zembí gú má, nyə ná: «Búbólé, muud éga nyə á bə tútəlí muud.» ⁴⁸ Buud bēsh bwá á ngə zə nə mikúlá áncuncuma ná bwá zə dúg lugə-lugə sá wá, ja bwá má dúg ísá í á ngə sý yí, bwá mú ngə nyíngə bwá ngə *bí məb-wə íbud dí nə məcey mə lám. ⁴⁹ tBuud bēsh bónɔŋ Yésus bwá á bə nə wónɔg wá nə budá bónɔŋ bwá á ngə kyey té wúlə Galilé wá bwá á bə bwá tál shwóg-shwóg ka du dúg.

⁵⁰ Ná ndeé, ɲgwól múúd nə jínə ná Yóseb mú zə wóós, a ɲjúl tútəlí muud nə jɔjɔ lám, a ɲjúl námá muud á gwoong mílúlúú myá loom. ⁵¹ Nyə á bə muud Arimatē, nyə a shígé bə cūŋ nə cígúlá bwá á ɲwa yí nə sá jēsh bwá á ngə sá yí. Nywáá nyə á ngə ji a ngə bwánd Faan má Zembí. ⁵² Nyə á ka kə wə Pilát, kə gwáamb nyə mbimbə má Yésus. ⁵³ A mú shul yíl mbimbə kwolós dí, a fúlə wə ndómbó dí ná ndeé kə wá nyúl shwoŋ

[†]23:34 Ísá bísó cilyá íyuug íga dí cwú yí í cúgé bóól ókálaad wá yágúd.

j23:31 1Pr 4.17 k23:33 Iza 53.12 l23:34 Sôm 22.19; Mat 5.44; Luk 6.28; Mis 7.60 m23:35 Sôm 22.8 n23:36 Sôm 69.22 o23:37 Mat 27.11

p23:43 2Kr 12.3 q23:44 Amo 8.9 r23:46 Sôm 31.6; Mis 7.59

s23:47 tútəlí muud: Mat 27.19; Mis 3.14; 7.52; 22.14 t23:49 8.2-3; Sôm 38.12

bwá á bwagulə kwóógúdí yí, í njúl bwá nda fwo bwele bwíng wúl mbimbə cínɔŋg cwû. ⁵⁴ Jwôw dɔɔŋg í á bə ntâg jwôw bwá dú kwəməsa Sábaad yí, kwəməsála wɔɔŋg í á shí námə tééd.

⁵⁵ ^uBudá bónɔŋ Yésus bwá á du ɲgə kyey té wúlə Galilê wá bwá á ɲgə bɛ Yóseb kə wóɔs shwɔŋ dí, kə dúg nda nyə á wá mbimbə mə Yésus cínɔŋg ná. ⁵⁶ ^vBwá mʉ nyingə, bwá kə kwəməsa ísá í ámpə-məcud nə olabínda. Bwá mú woga jwôw lú Sábaad nda cɛɛ í á ɲgə ci nó.

Yésus mə gwûm

(Mat 28.1-8; Mak 16.1-8)

24 Jwôw shwénde mə dú tééd yí, ná námə mpúmán mpúmán, bwá á ká zə kə nə olabínda bwá á kwəməsa wá shwɔŋ dí. ² Bwá mú kə kwey nə məma kwóógú í áma du juwal shwɔŋ yí í mʉsə í mbwúg koogú. ³ Bwá mú nyíi shwɔŋ dí, ɲji, bwá kú kwey mbimbə mə Cwám̃ba Yésus. ⁴ Í mú zə bə, bwá ɲgə ná ntíya, se-egya ɲji buud obá bwá mú bwá tál bwo na kúnə-kúnə, bwá njúl nə mikáándə mí ɲgə ɲkənəwa. ⁵ ɲkɔŋkúúnd í mú shwíy búdá nyúúúlú, bwá mú kúd məm-pwoombú shí. Buud obá bɔɔŋg bwá mú ci nə bwo nó: «Nəcə jí bí mə zə sɔ́ múúd ɲgə cugə yé mímbimbə dí yí?» ⁶ ^wA cugé wa, a mə gwûm. Tédúgágá nda nyə á lás nə bí binɔŋ njúl Galilê ná. ⁷ ɲgaá nyə á ci nó í jii nó ^{*}Mwân mə Múúd káánzəg məbwə mə búúd ɔ ^{*}mísəməd, bwá bwambulə nyə kwolós dí nə ndéé a mú gwûm jwôw álél.» ⁸ Budá bwá mú nyingə téduga lású wɔɔŋg.

⁹ ^xNə ndéé bwá mú wú shwɔŋ dí kə bwiing ^{*}búúd ɔ lwámá wûm nə ɲgwúd

ísá íni byêsh, bwá bwiing námə bóól ^{*}ómpwíin bêsh. ¹⁰ Í á bə, nə Mariya á Magudála, nə Yuána, nə Mariya nyɔɔŋgú mə Zhâk, nə bóólúgá bənɔŋ bwá á bə wá. Bwá á ɲgə bwiing buud ɔ lwámá ísá byɔɔŋg, ¹¹ ɲji buud ɔ lwámá bwá á ɲgə ɲwa bwo nda buud bwá ɲgə ci ísá bísə kú nə wúmbúlé yí, bwá áshígé magulə lân wáŋ. ¹² ɲji, Pyêr mú tów, a mú kə nə kúlá shwɔŋ dí. A mú bɔɔlə, a mú dúg ɲji obándashi bwá á dul Yésus nə ndí wá. A mú nyingə kə njów a ɲgə káam sá í áma sîy yí.

Ompwíin óbá bwá bwəma nə Yésus zhíí Imawus

¹³ Í á bə ná, jwôw ɲgwúd dɔɔŋgú, ^{*}ómpwíin ɔ́ Yésus obá bwá á ɲgə kə dénd bwá á du jów nə Imawus yí. Wúlə Yurúsələm kə wu í á jee bə okflomáda wûm nə óbá^{**}. ¹⁴ Bwá á ɲgə kə bwá ɲgə lésha mpédúgá nyán, ɲgə bwiing ísá byêsh í á sîy yí. ¹⁵ Í mú kə wóɔs ná, bwá ɲgə kə ntúni bwá ɲgə lésha ɲgə faas íí, Yésus nyəméfwo mú zə kwey bwo, bónɔŋ bwá mú ɲgə kə. ¹⁶ ɲji mísh máŋ mə á bə nda gúl sá í á ɲgə ntágulə, bwá áshígé yag nyə. ¹⁷ A mú ci nə bwo nó: «Myáyé mílán bí ɲgə zə bwiingya zhíí nə zhíí míga?» Bwá mú shigula, bwá ɲgə nyín nda bwá mə shúsula nə zhwuŋú. ¹⁸ Nyɔɔŋg nyə á bə nə jíná nə Kleyopas yé mú bɛsa nó: «ɲji wo wə jí ná wo njúl Yurúsələm wo kú mpu ísá í mə sîy mwôw mógá dí yé?»

¹⁹ ^yA mú jí bwo nó: «Byáyé ísá?» Bwá nə nyə nó: «Ísá í dúgyá nə Yésus á Nazarêt yí! Muud nyə á bə ^{*}muud micúndə yé, misóólúgú myé nə iciyá byé í dúgə bə ɲkí lal ɲkúl mísh mə Zembí

§24:2 Mat 28.2 ɲgə ci nə éŋgəles wə nyə a bínɔŋ kwóógú dɔɔŋgú kənd koogú. Dúgúg ivuguli í shwɔŋ Mak 16.4 nə Yuá 11.38 dí.

^{**}24:13 Osutâd məwûm mäsaman.

^u23:55 8.2-3 ^v23:56 MmN 20.10 ^w24:6 9.21-22

^x24:9 Mak 16.10-11; Luk 8.2-3 ^y24:19 7.16

nə mîsh mə búúd bêsh dî. ²⁰Wo afwóyé gwág nda milúlúú myâ ofada nə otówe ɔ shwóg búsu bwá á kusha nə nyə ná a yég, bwá bwambulə nyə kwólós dí ná? ²¹ʒSá á ngə bwánd nə búgə ná nyə wə nyə é zə yíl *Izəryél mánýámád. Nji í áshígé ná bə ntó. Múús ji jwów álél bwá shínúle sá isá byɔɔngá. ²²Í mə meel ny- ingə bə, bǎǎl búdá wá sádí gwoong bwá mə zə ntágulə sá milúu, ná bwá ámə kə shwon dí mpámán mpámán, ²³bwá shígé kwey mbimbə yé cínong; bwá mú zə jaaw ná bwá ámə dúg *wəngəles, wəngəles bɔɔng bwá mú jaaw bwo ná Yésus ngə cugə. ²⁴aBǎǎl búúd ɔ gwoong jísú bwá shí námə kə shwon dí, bwá kə kwey isá nda búdá bwá ámə jaaw ná; nji nye, bwá shígé dúg nyə.»

²⁵bNye mú ka zə lás nə bwo ná: «A bí mə bə nə shúg e! A bí caále *magulə ná isá búúd ɔ mícúndə bwá á ci yí bísə búbǎlé e! ²⁶Ngaa ná í á jii ná *Kříst júgug ntúni ná ndéé a mú nyingə ŋwa gúmə jé?» ²⁷cA mú ka zə sá ná bwá mpúg isá í dúgyá nə nyə yí, nda Kálad Zembí ngə ci ná, tééd nə Micilyá mí Moyíz kala nə mí mí búúd ɔ mícúndə. ²⁸Bwá mú ngə shísh kúnə-kúnə nə dánd bwá á ngə kə yí. Yésus nye mú sá nda a cɔ kə nə njɔnd shwóg. ²⁹Bwá mú yáág nə nyə ná a kú cɔ, bwá nə nyə ná: «Jig wa sádí, kugú mə bii shí, jwów í mú bul kə.» A mú nyí njów ná a ji cínong bwá dí. ³⁰Í mú zə bə ná, ja bǎnɔŋ bwá mə zə ji shí ná bwá də yí, Yésus mú ŋwa buléd, a mú bwádan nə gwo, a mú fēy gwo a yə bwo. ³¹Mísh mə mú ka tɛem bāŋ bwo nə ndéé bwá mú yag nyə. Nji, a mú jimb bwo míshád. ³²dBwá mú ngə ci bwámé nə bwámé ná:

«Ja nyə ámə ngə lésa nə sə zhíí nə zhíí ngə féég sə mícilyá mí Kálad Zembí yí, ngaa ná milám mí ámə ngə bə sə ná gwǎǎ-gwǎǎ nə fwámé yéesh í?» ³³Bwá mú tí njɔnd námə wəla dɔɔngúd nyingə kə Yurúsalem. Bwá mú kə kwey *búúd ɔ lwámá wúm nə ngwúd bǎnɔŋ buud bwá á zə sɛngya nə bwo wá. ³⁴eBwá mú kə jaaw bwo ná jísə búbǎlé ná Cwamba mə gwúm, Shímun shí dúg nyə. ³⁵Bwá mú bwiing bwo sá í ámə bə nə bwo zhíí nə zhíí yí nə nda bwá ámə kə yag Yésus ja nyə ámə fēy buléd ná.

Yésus mə lwágulə ompwíín bé nyúul

³⁶fBwá ngə bwiing bwo gwo ntúni, Yésus mə cúwo, zə tów bwo tátám, a mú ci nə bwo ná: «Səlugá milám shí.» ³⁷gMəma yáág-yáág íŋkunúúnd í mú shwi y bwo nyúúlád, bwá ngə dúg ná *jím wə bwá mə dúg ní. ³⁸A mú ci nə bwo ná: «Jí bí ngə búbulə yí? Jí bí ngə bə nə məshwán milámúd yí? ³⁹Dúgúgá məbwə nə məkuú mām. Jísə mpú bə mə wə éga. Kúnyágá nə mə, dúgúgá. Jím í ádé bə nə ifúndə nə iyasə nda bí ngə dúg mə nə ndí éga.» ⁴⁰Nyə á ngə ci ntúni a ngə lwágulə bwo məbwə nə məkuú mé. ⁴¹hBwá á bə bwá mú nə məshusəg, bwá ngə káam, nji bwá kú fwo mpu *búgula. A mú ci nə bwo ná: «Bí cugé nə sá mə dé wa?» ⁴²Bwá mú yə nyə kúl shú mbufá. ⁴³A mú ŋwa gwo, a mú də bwá ngə dúg. ⁴⁴iA mú ci nə bwo ná: «Sá mə á bwey də jaaw bí ja shé á də bə yí ɔni; mə á də jaaw bí ná isá bísə cilyá shú dām Cɛɛ mə Moyíz dí nə micilyá mí *búúd ɔ mícúndə nə osóm dí yí byésh í jəlá nə bá s̄y.» ⁴⁵jA mú bēny bwo fug ná bwá gwágúg

²²24:21 1.68; 2.38 ^a24:24 24.12; Yuá 20.3-10 ^b24:25 24.45

^c24:27 24.44 ^d24:32 24.45 ^e24:34 Mak 16.7; 1Kr 15.4-5 ^f24:36 1Kr 15.5

Səlugá milám shí: Luk 2.14 ^g24:37 Mat 14.26; Mak 6.49 ^h24:41 Yuá 21.5, 10;

Mis 10.41 ⁱ24:44 24.27; Yuá 5.39 *Moyíz:* Mis 7.9-10, 25-27, 35, 37-39; Yuá 5.46

búúd ɔ mícúndə: Iza 52.13-53.12; Ozê 6.2 *osóm:* Sôm 22.69

^j24:45 24.25-27, 32; Yuá 20.9

mícilyá mí Kálaad Zembî. ⁴⁶kA mú ci nà bwo ná: «Jísə cilyá Kálaad Zembî dí ntúga “Kríst mə bá jug ná ndeé a gwûm jwôw álélud, ⁴⁷lwô ka bá du cündə jínə déd ná buud bwə céndúg mitédúgá, Zembî mú juu bwo. Cündə wəwəg í bá tééd Yurúsəlem í mú kala ílwoŋ byêsh.” ⁴⁸mBi wə búśó ówúshined wā isā byəwəg. ⁴⁹nNə ndeé, mə bá ntí bí sâ Dâ nyə á kaag bí yí. Bi bāŋ jigá wa ŋgwəla kə kumə ja mpífə í bá zhu gwôw, bí zə lwánd nə ndí yí.»

Yésus mó kə gwôw

⁵⁰oA mú wú nə bwo ŋgwəla kə nə bwo kúnə-kúnə nə Betanî. Kə wósə nūŋ, a mú bân məbwə bwádan nə bwo. ⁵¹A ŋgə bwádan nə bwo ntúni, a mú ŋgə béégəy nə bwo, ŋgə ŋkâŋ kə gwôw. ⁵²pBāŋ bwə mú kúďəw shí yə nyə gúmə ná ndeé bwə mú nyiŋgə kə Yurúsəlem nə məshusəg milām ná cwós. ⁵³qBwə mú kə ji *Luŋ mó Zembî kú ná kwo wú, du ságusə Zembî.

^k24:46 9.21-22; Mat 26.56; Mak 14.49; 1Kr 15.3-4; Mis 17.2-3; 28.23

^l24:47 3.3; Mis 1.8; 5.31; 11.18; 17.30-31; 20.21; Rom 15.19

^m24:48 Mis 5.32; Yuá 15.26-27; Mis 1.8, 22; 2.32; 3.15; 4.33; 10.39-41; 13.31

ⁿ24:49 4.18 ^o24:50 9.51; Mak 16.19; Mis 1.9; 3.21

^p24:52 Mis 1.12; Yuá 14.28; 16.22 ^q24:53 Mis 2.46; 5.12

Jɔɔɔ Kéel Yuánes nyə á cilə yí

Isá í dúgyá nə Jɔɔɔ Kéel Yuánes nyə á cilə yí

Yuánes nyə á bə sámabá búúd ɔ lwámá wúm nə óbá ɔ Yésus dí. Nyə á bə mpwín Yésus nyə á bul cɛel yé (13.23; 21.20), mínyɔŋŋ mə Zhâk, bwá á bə bwán ɔ Zhébedé (Mat 4.21).

Kálaad éga ngə salan nə bɔɔɔ Matiyô nə Márkus nə Lúkas bwá á cilə wá. Yuánes ngə jii nə buud bwá mpúg nə Yésus-Krist jisə Mwân má Zembí. Sá bí nə ŋkul ci nə lúú ciyá á kálaad wúsə 20.31: «Məshimbá mósə cilyá wa má mósə shú nə bí mágúləg nə Yésus jisə Krist, Mwân má Zembí, bí má ká magulə ntɔ bí bə nə cug jínə déd».

Tééd lúu 2 kə wós 12 dí, Yuánes mə lwágulə məshimbá zangbá Yésus nyə a sá, búúd bwá ngə káam má. Məshimbá mɔɔɔg mə sá nə sə mpúg nə Yésus ji búbálé Mwân má Zembí.

Tééd lúu 13 kə wós 21 dí, Yuánes ngə bwiing nda Yésus nyə á ngə kwəməsa nə a zə bá wú shí ga dí nó. A lwágulə məcwúŋ Yésus nyə á cwíny ompwín bé shú cug á mpúsə shwiý má (13-16). A lwágulə nómə nda Yésus nyə á jəgula nə Zembí bəd nyə ompwín bé məbwád nə (17). Yuánes mə nyiŋgə nómə lwágulə nda búúd bwá á bii Yésus, bwá gwú nyə nó (18-19). A nyiŋgə nómə lwágulə nda Yésus nyə á gwúm, a lwóya nyúúl nə ompwín bwá dúgúg nyə bwá mú bə nə ŋkul mənyúúlúd (20-21).

Ciyá í á nyee muud

1 [†]Mátéédúlé mə isá byəsh dí, Ciyá^{††} í á bwey bə, Ciyá bá Zembí wə bwá á bə. Ciyá jɔɔɔg í á bə ntāg Zembí. ²Bá Zembí wə bwá á bə matéédúlé mə isá byəsh dí. ³Gwə wə í á té isá byəsh; kú nə tɔɔ sá wo é kwey nə Ciyá dí í á té yí. ⁴Cug í á bə Ciyá jɔɔɔg dí, cug jɔɔɔg í njúl mənkenya ngələ kwan buud. ⁵Mənkenya mə á ngə faan yídúgú; nji, yídúgú í áshígé magulə lóg mənkenya.

⁶Uŋgwól múúd nyə á bə nó Yuánes, Zembí wə nyə á nti nyə. ⁷Yuánes nyə á zə nə a zəg bwiing sá í dúgyá nə mənkenya mɔɔɔg yí, shú nə buud bəsh bwá búgúləg nəcé bwiingyá jɔɔɔg. ⁸Nyə dí nyə á bə mənkenya; nyə á yida zə bwiing sá í dúgyá nə mənkenya yí. ⁹Mənkenya mɔɔɔg mə á bə fwámé mənkenya, mə nə, ja mə zə shí ga dí yí, mə zə kwan búúd bəsh. ¹⁰Ciyá í á bə shí gaád, gwə nómə wə í á té shí ga; nji, buud ɔ shí ga bwá á shígé yag gwo. ¹¹Í á zə búúd bé dí, nji buud bé nda magulə lóg gwo. ¹²Nji, búúd báá bwá á lóg gwo, bwá *búgula jínə dé wá, nyə á yə bwo ŋkul nə bwá bəg bwán ɔ Zembí. ¹³Bāŋ bwá mə byél, kú bə byélé í ngə wú məcíí dí yí, kú nómə bə váál búúd bwá dú ngə byá nə yéesh ján yí, nda nyiŋgə bə nó muud nyə ámə jii nə a byá mwān; bwá mə byél byélé á nó Zembí wə mə byá bwo.

¹⁴zCiyá í á ka nyee muud, í á cugə wa sódí. Cug jé í á bə cug mílwanə, mpaam nə mpaam, obúbálé nə obúbálé. Sə á beny mílwanə myé, mí njúl mílwanə mí Mwān mə byél cugə mwə mə

^{††}1:1 «Ciyá» ni wə Krist (Wo ji nə ŋkul dúg Yuánes 1.14).

[†]1:1 Mət 1.1–2.4; Yuá 17.5; Flp 2.6; 1Yn 1.1–2; Mbú 19.13–16 [†]1:3 1.9–10; 5.26; 1Kr 8.6; Kol 1.16–17; Heb 1.2; Mbú 3.14 [†]1:5 Mət 1.3–4 [†]1:6 Mat 3.1 [†]1:8 1.20 [†]1:9 8.12; 17.25; 1Yn 2.8 [†]1:12 1Yn 3.1; Gal 3.26; 4.5 [†]1:13 3.3, 5–6; 1Pr 1.23; 1Yn 3.9 [†]1:14 Gal 4.4; Flp 2.7; 1Tm 3.16; Heb 2.14; 1Yn 4.2 *mílwanə mí Mwān mə byél cugə mwə mə Sósŋgú dí yé*: Mat 17.2; Yuá 2.11; 1Yn 1.1–3

Sóŋgú dí yé. ^{15a}Yuánes nyə á bwiing lán yé, a lás gwów-gwów ná: «Muud mə á jaaw bí wə éne. Nyə wə mə á ci yé, ná: muud ngə zə mǎdí mpásə; nji, a mə tów mə shwóg, nəcé nyə wə nyə a tééd fwo bə nə mə. Muud wəng wə éne» ¹⁶Sə bəsh dí á mə bə nə ków nyǎdí zhwoğ tɔɔm sǎ, a ngə cugə nə sǎ nji mpaam nə mpaam. ^{17b}Nəcé Moyíz nyə á zə nə *mbwoomb mǎcéɣ, Yésus-Krist zə nə mpaam nə obúbǎlé. ^{18c}Muud nyə abwǎlé dúg Zembí. Nji, Cúgǎ lú Mwán dé nyǎméfwó mə jéég bud dí, dúśǎ nǎmə Zembí yí, dwó wó í á sǎ nə Zembí mpúyúg.

Yésus mə tééd iséy

(Mat 3.1-12; Mak 1.2-8; Luk 3.15-17)

^{19d}Oyúden bwǎ á kənd ofada nə *Olevít kə shilə Yuánes ná: «Wo wə zǎ?» A mú ka bwiing bwo sǎ Yésus jísǎ yí. ^{20e}Nyə á mpu məm ná: «Mee dí jísǎ *Kříst.» Nyə á mpu məm ntó kú shwána. ^{21f}Bwǎ á ka nǎmə jǐ nyə ná: «Kǎ wo wə zǎ? Ye Eli?» Nyə ná: «Mbǎ, mə dí Eli.» «Ye wo wə *Muud micúndǎ?» Nyə ná: «Mbǎ. ²²Bwǎ mú ka ci nə nyə ná: «Kǎ wo wə zǎ? Sǎ kǎg bəsa nə buud bwǎ ámə nti sǎ wǎ ná jǐ? Woméfwó ngə ci nə wo wə zǎ?» ^{23g}A mú bəsa nə bwo ná: «Mə wə kǎl í ngə cúndǎ shí a shwéeshád yí, ngə ci ná: «Súgúgǎ zhií mə Cwamba í bǎg tǎtǎlǐ» nǎmə nda múúd micúndǎ Izayí nyə á ci ná.» ²⁴Ofada nə Olevít bwǎ á kəndów wǎ bwǎ á bə *Ofarizyēn. ^{25h}Bwǎ mú ka jǐ nyə ná: «Ŋkǐ wo dí Kříst, wo kú bə Eli, wo kú nyiingə bə múúd

micúndǎ, nəcé jǐ wó ngə duu buud yí?» Yuánes mú bəsa nə bwo ná ²⁶«Mee mə ngə duu buud məjúwód. Nji ngwǎl múúd jǐ na mpǎdúgǎ nyínúd, bí ampúyé nyə. ²⁷ⁱA ngə zə mǎdí mpásə, mə ampíyáyé nə mə cínyug nyə mikwoolú mí mǎngwub məkuúd.» ^{28j}Sǎ ní í á ngə sǐy Betaní, Zhurdé fanwíny, kǎl Yuánes nyə á ngə duu buud yí.

^{29k}Nǎ ndéé, mǎn mǎlēm, Yuánes nyə a dúg Yésus ngə zə nyǎdí, a mú ci ná: «Dúgǎ, *Mwán Ncwəmbə mə Zembí wə éga, nyə wə mə zǎ yíl búúd ɔ shí ga *sǎm wǎn. ^{30l}Ŋgaá mə a ci ná: «Muud ngə zə mǎdí mpásə; nji, nyə wə nyə a tééd zə nə mə, nəcé nyə wə nyə a tééd fwo bə nə mə.» Nyə wə mə á ngə ci yé. ³¹Mə a shígé fwo dǎ mpu nyə. Nji, nda í á jǐi ná bag ɔ *Izəwǎyél bwǎ mpúg nyə ná, gwǎ wə mə á zə ngə duu buud məjúwód yí.» ^{32m}Yuánes nyə á bwaagulə ná: «Mə a dúg Shíshim ngə shulə wú gwów nda fǎf nə ndéé zə jǐ nyə nyúúlǎd. ³³Mee mə a shígé fwo dǎ mpu nyə ɔ; nji muud nyə á nti mə nə mə zǎg ngə duu buud məjúwód yé nyə á bwey jaaw mə ná: «Muud wó bá dúg Shíshim mə shulə zə jǐ nyúúlǎd yé, nyə wə mə bá dǎ duu búúd Ŋkǎnkǎ Shíshimud.» ³⁴ⁿMee mə a shí ntǎg dúg, mə ngə bwaagulə nə nyə wə jǐ Mwán mə Zembí.»

Ompwíin wə ashúshwóógǎ

(Mat 4.18-22)

³⁵Í á ka zə bə mǎn mǎlēm, Yuánes bǎnǎn bǎlǎl *ómpwíin bə óbǎ bwǎ njúl

^{††1:21} Oyúden bwǎ á ngə bwánd nə Zembí mə bá nti bwo ngwǎl Múúd micúndǎ njúl nda Moyíz; Moyíz nyǎméfwó nyə á jaaw bwo ntó. (Mbǎ 18.15-18).

^{a1:15} 1.24-27, 30; 5.31-34, 36 ^{b1:17} 7.19; MmN 31.18

^{c1:18} 6.46; 14.8-9; MmN 33.20; Mat 11.27; 1Tm 6.16; 1Yn 4.12 ^{d1:19} 5.33

^{e1:20} 3.28 ^{f1:21} Mat 2.14; Yuá 6.14 ^{g1:23} Iza 40.3

^{h1:25} 1.33; Mat 21.25 ^{i1:27} 1.15; Mis 13.25 ^{j1:28} 10.40; Mat 3.13

^{k1:29} 1.36; Iza 53.6-7; 1Pr 1.19; 1Yn 2.2; Mbǎ 5.6 ^{l1:30} 1.15

^{m1:32} Mat 3.16 ^{n1:34} Mwán mə Zembí: 1.49; 5.18-23; 10.36; 11.27; 20.31; Mat 3.17; 27.54; Mis 9.20

námá na, ³⁶ a mú dúg Yésus ngó cɔ́, a mú ci ná: «Dugá, *Mwân Ncwámbe má Zembí wó éga.» ³⁷ Ompwíín óbá bɔ́ɔng bwó mú gwág sâ Yuánes nyə á ngə ci yí ná ndéé bwó mú kə ngə bɛ́ Yésus. ³⁸ Yésus mú yid, a mú dúg bwó ngó bɛ́ nyə, a mú jî bwo ná: «Bí ngə sɔ́ jî?» Bwó ná né ná: «*Rabi, wó du ji ngow?» (Rabi má kó ná «Yíínguli».) ³⁹ Nyə ntág ná bwo ná: «Zəgá kə dúg». Bwó mú ka kə dúg kúl á du ji yí, ná ndéé, bwó mú ji cínɔ́ng nyódí jwɔ́w dɔ́ɔngú. Í á bə jwɔ́w í mú ngeé məwəla mənɔ́ mǎ mpwó-kugú.

⁴⁰ Ompwíín óbá bwó á gwág sâ Yuánes nyə á ngə ci yí ná ndéé bwó mú bɛ́ Yésus wá, ngwólúgá nyə á bə André mínɔ́ngú má Shímun Pyêr. ⁴¹ Nyə á ka tééd kə wó mínɔ́ngú yé Shímun, kə ci ná nyə ná: «Sá má bwəma ná Mesí (jíná dɔ́ɔng í kə ná Kríst).» ⁴² A mú kə ná nyə wó Yésus. Yésus mú du dúg Shímun ná ndéé a mú ci ná nyə ná: «Ŋgaá ná wo wó Shímun, shwóóngú ná Yuánes; wo bá zə du jɔ́wɔ́w ná Séfas» (jíná dɔ́ɔng í kə ná Pyêr).

⁴³ Mán mələm, Yésus nyə á nwa cígúlá ná á kə Galilê. A mú bwəma ná Fílíp, a mú ci ná Fílíp ná: «Bɛ́g mǎ.» ⁴⁴ Fílíp nyə á bə muud á Betusayída, dánd má André bá Pyêr.

⁴⁵ Fílíp mú ka kə wó Natanaél kə ci ná nyə ná: «Sá má bwəma ná Yésus á Nazarêt, mwân mǎ Yóseb bwó ngó ci ókálaad ɔ́ mǎcɛ́g má Moyíz ná bɔ́ɔng ɔ́ *búúd ɔ́ mícúndód yé.» ⁴⁶ Natanaél mú ci ná Fílíp ná: «Ye sâ ányunywaá jí ná ŋkul zhu Nazarêt?» ⁴⁷ Fílíp mú ka ci ná nyə ná: «Zaá kə dúg». Yésus mú dúg Natanaél ngə zə, a mú ci ná: «Dugá, muud éga jî fwámé mwá *Izəwəyél, kú

yíl, kú bəd.» ⁴⁸ Natanaél mú jî nyə ná: «Wée mǎ mpú mǎ na ntədél?» Yésus mú bɛ́sa ná: «Mǎ áma ngə bwey dúg wo, wo njúl ná shug lú *figyè di, biná Fílíp kú fwo léshe.» ⁴⁹ Natanaél mú ci ná: «Rabi, wée jî Mwân má Zembí, wée jî Cí á Izəwəyél.» ⁵⁰ Yésus mú bɛ́sa ná nyə ná: «Wo má *búgula nǎcé mǎ jaawúlə wo ná mǎ á ngə bwey dúg wo, wo njúl ná shug lú figyè di; mpug ná wo bá dúg ísá í bá nyingə bul bə í anání yí.» ⁵¹ A mú nyingə ci ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, bí mǎ bá dúg jon ná bagá, *wǎéngəles ɔ́ Zembí bwó dúgá bád du shulə *Mwân mǎ Múúd nyúúlúd.»

Shimbá á Kana

2 ¹ Mpúsə mwɔ́w mǎbá, ngwól múúd nyə á nwa bá ngwəla á Galilê bwó jɔ́w ná Kana yí, bwó á ka sá zaŋ. Maríya á nyɔ́ɔngú mǎ Yésus nyə á bə cínɔ́ng. ² Bwó á jɔ́w námá Yésus ná á kǎg zāŋ nyɔ́ɔngú, tɔ́ ɔ́ ompwíín bɛ́. ³ Í á ka zə bə, mǎlwəg ka zə fúfə, Yésus nyɔ́ɔngú mú ka zə ci ná nyə ná: «Dugí, bwó cúgé ná ná mǎlwəg.» ⁴ Yésus mú ci ná nyə ná: «Amuda, shwə bāŋ ná inéy? Wəla dām í afwóyé wóós.» ⁵ Nyɔ́ɔngú mú ci ná osóɔl ɔ́ mǎsáal ná: «Bí ɔ́ sá sá jēsh nyə é ci ná bí sáág yí.» ⁶ Na jî ná, idɔ́ɔla ísaman í á bə í tál na, *Oyúden bwó á du balan ná byo dúlə gusa mǎŋ-gusa mí íci. Idɔ́ɔla byɔ́ɔng í á bə cíigá ná mǎkwóógú, í njúl ná dɔ́ɔla ngwúd je kə ílwungá í mǎjúwó ŋkí mwɔ́ɔmb ŋkí wúm ná íbá. ⁷ Yésus mú ci ná osóɔl ɔ́ mǎsáal ná: «Lwándúlógá mǎjúwó ná idɔ́ɔla íníd.» Bwó mú lwándulə byo ná cwóó. ⁸ A mú nyingə ci ná bwo ná: «Kagá dɔ́ɔlə ja níid bí kǎg yə múúd ngó sá dína yé.» Bwó mú dɔ́ɔlə, kə yə nyə. ⁹ Muud

[¶]2:6 Na jî je bə ólitre mǎwúm mwɔ́ɔmb ŋkí təd.

¶1:36 1.29 ¶1:40 Mat 4.18-20 ¶1:41 4.25 ¶1:42 Mat 10.2; 16.18

¶1:45 Mbá 18.15; Iza 9.5; 42.1-4; Eze 34.23; Msh 5.1-3

¶1:49 1.34; 12.13; Mat 27.42 ¶2:1 4.46

¶2:4 7.6, 30; 8.20; 12.23; 13.1; 17.1; Luk 22.53 ¶2:6 Mak 7.3-4

nyə á ngə sá dína yé mú kagulə májúwó mə mə shîn nyee málwəg mání; nyə a shígé mpu kúl málwəg mɔɔng mə á ngə wú yí, osól ɔ mósáal báá, buud bwə á dɔɔlə májúwó wá, bwə ngə mpu. ¹⁰ A mú jów múúd nyə á ngə bá yé zə ci nə nyə ná: «Ja bwə də sá ídína yí, bwə də tééd fwo yə búúd málwəg mə búl nywa má, ka zə shúgula nə mɔɔng mə abúlé nywa má ja búúd bwə mú ngə shwág yí. Ká wée wo áma nyingə baagulə málwəg mə anyunywaá zə wós wəla ga dí?»

¹¹ *Shimbá Yésus nyə a tééd sá wóni, nyə a sá dwo ngwála á Galilə bwə jów ná Kana yí lwóya milwané myé, ompwín bé bwə mú *búgula nyə.

¹² yJa ísá íni í mə shîn yí, a mú shulə kə Kapernawúm, bónɔŋ nyɔɔngú yé nə omínyɔŋú bé nə ompwín bé. Nji, bwə á jǐ wu nji búbaalé mwôw.

Yésus mə wíng búúd ɔ míkus Luŋ mə Zembí

(Mat 21.12-17; Mak 11.15-19; Luk 19.45-48)

¹³ zNda zāŋ Páska í á bə í mú kúnə-kúnə ná, Yésus nyə á ka bád kə Yurúsəlem. ¹⁴ A mú kə kwey ná, nə buud bwə á ngə kusha inteny wá, nə bɔɔng bwə á ngə kusha itow nə məfəf wá, nə bɔɔng bwə á ngə sá icénd í *mwaané wá bwə mə kə ji nə míkus *Luŋ mə Zembí. ¹⁵ A mú ngə míkwoolú sá lwónə ná ndéé wíng yíl bēsh Luŋ mə Zembí, wíng námə itow nə inteny. A mú ngə lwágusə omwaané búúd bwə á ngə sá icénd wá, shîn lwág itúwuli byán. ¹⁶ aNyə nə buud bwə á ngə kusha məfəf wá ná: «Yílúgá isá íga wa. Kúgá ngə njów mə pəpa

nda watála.» ¹⁷ b*Ompwín bé bwə mú téduga nda jí cilyá Kálaad Zembí dí ná, ná: «Céelí mə ngə céel njów wó yí, í ngə gwɔ mə lámúd nda kuda».

¹⁸ cOyúden bwə mú zə lás nə nyə ná: «Wo ngə zə sá isá íni ná wo mə fwo ka lwágulə sá dáye *shimbá?» ¹⁹ dYésus nə bwo ná: «Caamugá *Mpáánzə Zembí ga, mə nyingəg lwɔ bí nywo nji mwôw málól.» ²⁰ *Oyúden ná: «Jí! Mpáánzə ní, málwɔga mə mə á ngə buud mimbú mawúm mánɔ nə mísaman, wée mə ci ná wo é lwɔ nywo nji mwôw málól?» ²¹ eNdug nyúul nyé wá nywáá nyə á ngə jów ná Mpáánzə yí. ²² fOmpwín bé bwə á kə nyingə téduga lésú Yésus nyə a lás wɔɔngú ja nyə gwúm yí, bwə mú *magulə Mícilyá myá Kálaad Zembí, *magulə námə lésú yé.

²³ gÍ á ka ngə bə na ná, ja Yésus nyə á bə zāŋ Páska dí Yurúsəlem yí, zhwoɔ buud bwə á *búgula jínə dé nə dágulə məshimbá nyə á ngə sá má. ²⁴ Nji Yésus nyə a shígé ngə shwu nyúul nə bwo, nəcə nyə á ngə mpu bēsh. ²⁵ Í áshígé nyingə jǐ ná muud zəg jaaw nyə ná mbéé ji ntúga, keel ji ntúga. Nyəmfwó nyə á ngə mpu sá jí múúd lámúd yí.

Yésus bá Nikodēm

3 ^hNgwól múúd nyə á ka bə gwoong *Ofarizyēŋ dí nə jínə ná Nikodēm; nyə á bə námə tówe shwóg *Oyúden. ² iMuud éne nyə á ka kə dág Yésus mpwó-bulú kə ci nə nyə ná: «*Rabi sə ngə mpu ná wo jí yíguli ngə zhu wó Zembí yé. Nəcə, muud cugé nə ŋkul sá *məshimbá wó ngə sá mága ŋkí Zembí nyə ayáyé nyə ŋkul.» ³ jYésus

*2:11 Shimbá: 2.23; 3.2; 4.54; 6.26; 11.47-48; 20.30; Mis 2.22; Rom 15.19

y2:12 Mat 4.13 z2:13 6.4; 11.55; 12.12; MmN 12.1-14 a2:16 Luk 2.49

b2:17 Sôm 69.10 c2:18 2.11 d2:19 Mat 26.61; 27.40; Mis 6.14

e2:21 1Kr 6.19 f2:22 1.45; 12.16; 14.26; Luk 24.6-8, 27

g2:23 2.11; 6.29; 7.31; 8.30; 9.38; 10.42; 11.45; 12.42; 20.29, 31; 16.9

h3:1 Nikodēm: 7.50; 19.39 i3:2 Mat 22.16; Yuá 2.11 j3:3 1.13

mú bęsa nę nyę nń: «Búbńlé, mń jaaw wo nń, ŋkí muud mń bń kú byēl byélé ágúgwáan⁸⁸, a cugé nę ŋkul dúg Faan mń Zembí». ⁴Nikodēm mú jń nyę nń: «Ntudelé cwúcwúul múúd jń nę ŋkul ny- ingę byēl yé? Ye a jń nę ŋkul nyingę nyfi nyńńŋgú mwń dń ja ábēē nń ndēē a mú ny- ingę byēl?» ⁵^kYésus mú bęsa nń: «Búbńlé, mń jaaw wo nń, ŋkí muud mń bń kú byēl zhií á majúwń nę Shíšhim dń, a cugé nę ŋkul nyfi Faan mń Zembí dń. ⁶^lByeyí á shí ga í dń byá míšhwun, byeyí á Shíšhim byá *shíšhim. ⁷Kú káam nń mń ci nę wo nń bi mń jělá nę byēl byélé ágúgwáan. ⁸^mŊkwŋ mń dń kuŋg kúl á kúŋg yí, wo ŋgń gwág ncíndń nyé, nńi wo nda mpu kńńmb á ŋgń zhu yí nę kńńmb á ŋgń kę yí. Ntń nńmń wń jń nę muud mń byēl byélé Shíšhim yé.» ⁹Nikodēm mú ci nę nyę nń: «Jńŋ jń nę ŋkul bę na ntudel?» ¹⁰Yé- sus mú bęsa nę nyę nń: «Wēē muud ŋgń jńŋguli bwń ń *Izuręyēl yé wo ampúyē ísń íni? ¹¹ⁿBúbńlé, mń jaaw wo nń, sń ŋgń lńs sń sń mń mpú yí, sń ŋgń bwiing sń sń á dúg yí, nńi bí nda magulń sń sń ŋgń bwi- ing yí. ¹²^oJa mń lńs nę bí ísń yń shí ga, bí nda *magulń yí, bí búś nę ŋkul magulń yń gwńw na ntudel? ¹³^pMpugń nń muud nyę afwńyē bńd kę jon dń gwńw, nńmń nńi *Mwńn mń Múúd, nyę muud nyę á zhu gwńw yé. ¹⁴^qNń ndēē, nńmń nda Moyíz nyę a bńn vęguli nywń gwńw shí a shwēēshńd nń, í jńi nń bwń bńg nńmń bńn Mwńn mń Múúd gwńw, ¹⁵^rshú nń muud yēsh mń bń *búgula nyę yé bńg *bę nę cug á kandugń kandugń. ¹⁶^sNńcé, Zembí nyę á cēel buud ń shí ga nę mbíya yńág-

yńág cēelí, vńál á nń, nyę a yńna Cúgń lń Mwńn dń nń muud yēsh mń búgula nyę yé bńg bę kú yę, á yidag bę nę cug á kandugń kandugń. ¹⁷^tMpugń nń Zembí nyę a shígé nńi Mwńn yé shí ga dń nń a zńg yę búúd intágulí, í á yida bę nń a zńg sń nń buud bwń fáámug. ¹⁸^uMuud mń búgulń nyę yé nyę ányingęyē nń bwęma nę intágulí; muud mń yídń bę kú búgula yé, intágulí byé í mń bwęy bę; í mń bwęy bę nńcé a mń bę kú búgula Cúgń lń Mwńn mń Zembí. ¹⁹^vDugń, Zembí nyę a sń nń sēmbyē mńlńśú í mpúyug, nyę a sń ntęga: nyę á nńi męŋkenya shí ga dń, buud bwń mú yida cēel mńyídugń cń męŋkenya. Bwń á sń ntń nńcé bńw bwo misńńlęgń. ²⁰^wJń nń muud yēsh mń dń sń mńbńw yé mń dń mpíi męŋkenya, nyę ádē kę kúl mńśú yí, a fúndń nń misńńlęgń myé mń á bń búguli. ²¹^xMuud nywńń ŋgń bę obúbńlé yé mń dń kę kúl męŋkenya mńśú yí, í nyínęg nń a ŋgń sń misńńlęgń myé vńál Zembí ŋgń jńi yí.»

Yuánes Nduu-buud bń Yésus

²²^yJa ísń íni í mń shńn yí, Yésus mń zń kę shí á Yudęa, bńńŋ *ompwńń bē. A mú kę jń nę bwo wu, a ŋgń duu buud. ²³Í á bę, Yuánes ŋgń nńmń duu buud Inńn, kúnń-kúnń nę Salńm, nńcé mějúwń mń á bę wu ŋkí bulya. Buud bwń á ka dń kę, dń kę duwan. ²⁴^zNa nyę á bę bwń kú fwo wń Yuánes mńmbwugud. ²⁵Ompwńń ń Yuánes bńńŋ ŋgwńl *Yúden bwń á ka zń sęŋusa mękńl shú sń í dúgyń nę ŋgusa yńbń yí. ²⁶^aBwń mú kę wń Yuánes kę ci nę nyę nń: «*Rabi, dugí, muud bńńń bí á

⁸⁸**3:3** Kúl jēsh sń ŋgń ci nń: «byēl byélé ágúgwáan» yí, bńńl bwń ŋgń ci nń «byēl byélé á gwńw».

^k**3:5** Tit 3.5 ^l**3:6** 6.63 ^m**3:8** Ekl 11.5 ⁿ**3:11** 3.32; 8.26

^o**3:12** 12.32; 14.1-3; 17.5 ^p**3:13** Mik 30.4; Rom 10.6

^q**3:14** Ilŋ 21.9; Yuń 8.28; 12.32-34; 18.32 ^r**3:15** 20.31

^s**3:16** 3.36; 5.24; Rom 8.32; 1Yn 3.1; 4.9-10; 5.11, 13 ^t**3:17** 12.47

^u**3:18** 5.22 ^v**3:19** 8.12 ^w**3:20** Ifz 5.11-13 ^x**3:21** 1Yn 2.4 ^y**3:22** 4.1-2

^z**3:24** Mat 4.12; 14.3 ^a**3:26** 1.29-34

bə Zhurdê faŋwíny wó á ngə bwaagulə lán yé yé, a ngə duu buud, buud bēsh bwə mú ngə kə nyádí.» ²⁷Yuánes mú bəsa ná: «Muud cugé nə ŋkul bə nə sá, Zembí kú fwo yə nyə. ²⁸cBiméfwó bí búsa mə owúshined ná mə á ci ná: “Mee dí jísú *Kříst, mee ji nji muud Zembí nyə á nti Kříst dí shwóg yé.” ²⁹dMuud mə ŋwá bá yé, nyə wó jí nə mudá; shwó yé tál cínŋgú ngə gwágulə nyə yé, nyə é bul bə nə məshusug ja á gwág kál má múúd bá yí. Váál məshusug dɔŋŋ wó má jí nə ndí yí, məshusug ntɔ nji. ³⁰Í jii ná jíná má Yésus ngóg nə jwɔ, mee dām ngə jimb jimbúg.

³¹e«Muud ngə zhu gwów yé ngə cɔ buud bēsh; nyɔŋŋ ngə zhu shí yé ji námə nji muud a shí, a lás námə nji sá í dú-gyá nə shí yí. Muud ngə zhu gwów joŋ dí yé ngə cɔ buud bēsh. ³²fA ngə bwaagulə sá nyə á dúg yí nə sá nyə á gwág yí, nji, buud bwə áŋgê nə magulə sá á ngə bwaagulə yí. ³³Muud mə mágúlá bwaagulələ wɔŋŋ yé má lwágulə ná Zembí ji búbálé. ³⁴Nəcə muud Zembí nyə á nti yé má du lás íciyá í Zembí; nəcə, Zembí mə yó nyə Shíshim kú nə minji. ³⁵gDá má cɛl Mwán, nyə a má bəd nyə isá byēsh məbwəd. ³⁶hMuud mə *búgúlá Mwán mə Zembí yé ji nə cug á kandugə kandugə; muud mə bán ná nyə abúgúláyé *Mwán má Zembí yé nyə abúle *dúg cug, mpimbə má Zembí yida nada nyə cugud.»

Yésus bá mudá á Samariya

4ⁱYésus nyə á ka zə mpu ná *Ofarizyêŋ bwə má gwáduga ná a mú ngə bul bə nə *ompwíín ntɔ Yuánes, a ngə duu

buud ntɔ nyə. ²Nji, Yésus nyəméfwó nyə a shígé ngə duu buud, ompwíín wə bwə á ngə duu. ³Nə ndéé, Yésus nyə á ka zə wú Yudéa ná a ká Galilé. ⁴jNə ndéé, í á jii ná a líínág Samariya. ⁵kA mú kə wósɔs ng-wála á Samariya bwə du jɔw ná Sikār yí, ngwála wɔŋŋ í njúl kúná-kúnə nə fam-bə *Yákwab nyə á yə mwán yé Yóseb yí. ⁶Bwúŋ mə Yákwab í njúl cínŋŋ. Yésus nyə á ka bə a má tag nə njɔɔnd, a mú kə ji shí bwíínde lá taambəd. Í á bə na, jwów í mú ngɛɛ tólóg dí.

⁷A njúl na ntúni, ngwól mudá á Samariya mú wósɔs ná a zə dɔ məjúwó. Yésus mú ci nə nyə ná: «Yég mə məjúwó má ngul.» ⁸Í á bə ompwíín bwə má kə ngwála ná bwə kə kusə ídāw. ⁹lMudá á Samariya mú ci nə Yésus ná: «Nə jí? Wo mwā *Yúden, wo bálé gwáámb mə shilə Samariya məjúwó? Jāŋ í ámə té na ntudel?» Mpugá ná *Oyúden bənŋŋ nə buud ɔ Samariya bwə ádé bə nə wɔŋgó. ¹⁰mYésus mú bəsa nə nyə ná: «Wo ampúyé sá Zembí má yána yí, wo kú mpu múúd ngə gwáámb wo məjúwó yé. Wo mbəm mpu, ŋki wo wó má yida gwáámb nyə məjúwó, a mú yə wo məjúwó mâ cug.» ¹¹Mudá mú ci nə nyə ná: «Cwámba, taamb jí nə gwaálə shí, wo ntág kú nə dɔɔla; wo é ka ŋwa məjúwó mâ cug ngow? ¹²nYé wó bul bə fwámé múúd ntɔ mpáámbə jísú Yákwab muud nyə á yə sá taamb ga yé? Nyəméfwó nyə á ngul məjúwó mâ wa, bwán bé ngul námə, tɔɔ iwoo byé.» ¹³oYésus mú bəsa nə nyə ná: «Muud yēsh mə ngúl məjúwó mágə yé, nyə é nyingə gwág shwáásúlə minú; ¹⁴nji, muud mə bá ngul məjúwó má bá yə nyə yé, nyə abúle nyingə bwele

^b3:27 19.11; 1Kr 4.7; Heb 5.4 ^c3:28 1.20; Mal 3.1; Mat 11.10

^d3:29 Mat 9.15 ^e3:31 8.23; 15.19; 1Yn 4.5 ^f3:32 3.11

^g3:35 5.20; 10.17; 13.3; 14.10; 17.2; Mat 11.27; 28.18 ^h3:36 3.16

ⁱ4:1 3.22 ^j4:4 4.9; Luk 9.52; 17.11, 16; Mis 8.4-25 ^k4:5 Mat 33.19; 48.22

^l4:9 20j 17.29-41; Esd 4.1-3; Mat 10.5; Luk 9.52-53 ^m4:10 4.26; 7.37

ⁿ4:12 8.53 ^o4:13 6.35; 7.37

gwág shwáásúlə minú, məjúwó mɔɔŋg mə bá bə nyə bwûŋ í bá dɔ wééshuli məjúwó cé cug.» ^{15p}Mudá ná: «Cwámba, yəg mə məjúwó mɔɔŋgú mə bág bə kú ná nyingə gwág shwáásúlə minú, mə nda ná bá nyingə jii ná mə zə dɔ məjúwó wa.» ¹⁶Yésus nə nyə ná: «Kaá jŋw ɲgwûm woó, biná zəg.» ¹⁷Mudá ná: «Mə cugé nə ɲgwûm.» Yésus nə né ná: «Wo mə mpu ci ná wo cugé nə ɲgwûm. ¹⁸Nəcə wo a mə bə nə ogwûm ótɔɔn, nyɔɔŋg wó jí nə ndí ja gaád yé cugé ɲgwûm woó. Wo mə bwiŋg búbálé na.» ^{19q}Mudá mú ci nə nyə ná: «Cwámba, mə dúg ná wo jí *muud micúndá. ^{20r}Odá bwó á dɔ yə Zembí gúmá wa mbúŋ gaád; bi bân mə ci ná Yurúsələm wó búúd bwó kég dɔ nyə gúmá yé.» ²¹Yésus mú ci nə nyə ná: «Amuda, *maguləg sâ mə cí yí. Dúl wəla í bá zə bə, í bá bə, bi kú ná dɔ yə Dâ gúmá wa mbúŋ gaád, kú námá nyingə bə Yurúsələm. ^{22s}Bí ɲgə kənd gúmá kúl bí ampúyé yí; sə bân sə ɲgə kənd kúl sə mə mpú yí, nəcé cugushílə Zembí ɲgə cugushi buud yí í ɲgə cingya Oyúden dí. ^{23t}Nji, dúl wəla í bá zə bə, wəla dɔɔŋg ntâg námá wága, wəla á ná fwámé búúd bwó yə Dâ gúmá wá bwó é yə nyə gúmá nə *shíshim nə obúbálé. Váál búúd í yə nyə gúmá ntó wó Dâ ɲgə sɔ yí. ²⁴Zembí jí shíshim, buud bwó yə nyə gúmá wá bwó jəlá nə yə nyə gúmá nə shíshim, nə obúbálé.» ^{25u}Mudá mú ci nə nyə ná: «Mə mpú ná Mesí zag, nyə wó bwó ɲgə jŋw ná *Kříst yé. Ja á bá ntâg zə yí, a bá zə jaaw sə isá byêsh.» ^{26v}Yésus ntâg nə né ná: «Mə wɔɔŋg wó ɲgə lésħa nə wo éga.» ²⁷Ompwíŋ bé bwó mú ntâg wóós, bwó mú ɲgə káam nə Yésus ɲgə lésħa nə mudá; nji, tɔɔ muud nyə a shígé jí nyə

nó: «Wo ɲgə jii jí?» ɲkí ntâg ná: «Nəcə jí wó ɲgə lésħa nə nyə yí?» ²⁸Mudá mú lúgə dɔɔla jé na, kyey kə kwáádə kə jŋw búúd ná: ^{29w}«Zəgá kə dúg ɲgwól múúd mə jaaw mə sâ jêsh mə á sá yí, ye í cúgé je bə Kříst í?» ³⁰Buud bwó mú tí kwáádə, kə kóómb Yésus nyə á bə yí.

³¹Té ni, ompwíŋ bwó mú ɲgə jəgula nə Yésus ná: «*Rabi, daág.» ³²Nyə ntâg nə bwo ná: «Mee jí nə mə dág idâw bí ampúyé yí.» ³³Ompwíŋ bwó mú ɲgə ci bwámé nə bwámé ná: «ɲgwól múúd nyə ámə zə yə nyə bíl idâw?» ^{34x}Yésus nə bwo ná: «Idâw byám wó mə sáág sâ múúd nyə á nti mə yé mə jí yí. ^{35y}ɲgaá bí ɲgə ci ná í mə lúg óŋk-woond onɔ ná fwála bwó jəlá nə saag ífambə yí í wóósúg í? Ʋhúu. Mee mə ka ci ná: Kəndəgá mísh bí dúgúg, idâw í mə shín wáy ífambə, í mú fwála lú mǝsaag. ³⁶Muud mǝsaag mú ɲgə bwey ɲwa myəna, a ɲgə seɛŋg mpumə shú cug á kandəgə kandəgə; nə ndeé, mbɔɔl mǝmpəg bá bēsh muud mǝsaag bwó gwág mǝshusug mbií ɲgwúd. ^{37z}Wúl kaanó í dɔ ci ná: muud mə bę mpəg yé, nə yé; nyɔɔŋg mə sáag yé, nə yé. Sâ kaanó wɔɔŋg ɲgə ci yí jí búbálé. ³⁸Mə á kənd bí nə bi kág saag idâw kúl bí áshígé wéénd gún yí. Bóól bwó á sēy, bwó wéénd gún; bi bân mú kə saag ígún byáŋúd.»

³⁹Zhwog buud wá ɲgwóla Samariya wɔɔŋg bwó á *búgula Yésus nəcé bwaagulélə múdá nyó á bwaagulélə ná: «A mə jaaw mə sâ jêsh mə á sá yí.» ⁴⁰Nə ndeé, ja búúd ɔ Samariya bwó á zə wóós wó Yésus yí, bwó á jəgula nə nyə nə a jig na bwádí; a mú ja cínɔŋgú mwôw mǝbá. ⁴¹Buud bwó mú nyingə jág bul zə búgula nəcé ɲgələ gwág ciyá jé. ^{42a}Bwó mú ɲgə

^p4:15 6.34 ^q4:19 9.17; Mat 21.46 ^r4:20 Mbá 12.5-14; Sôm 122.1-5

^s4:22 Iza 2.3; Abd 17; Rom 9.3-4 ^t4:23 3.3-8; 2Kr 3.17; Flp 3.3

^u4:25 1.41; 4.29; 7.26; 11.27 ^v4:26 9.37 ^w4:29 Mat 12.23

^x4:34 6.38; 8.28; 12.49-50; 14.31; 15.10; 17.4

^y4:35 Mat 9.37; Mbú 14.14-20 ^z4:37 Msh 6.15 ^a4:42 1Yn 4.14

ci nà mudá ná: «Sá ngə búgula ja gaád nəcə sáméfwó sá má gwág nyə nà mǎlwə mǎsú, kú ná nyingə bə nəcə bwiingúla wə, sá má ka mpu ná nyə wə jí bóle bə Cugye á shí ga.»

Yésus má lwag gúl ncúncwémá

⁴³ Mpúsə mwǎw mǎbá mǎni, Yésus nyə á zə tí na, kə Galilē, ⁴⁴ bǐ njúl ná nyáméfwó nyə á bwey bwaagulé ná: «Bwə ádé gúmal *múúd micúndá má Zembi nyádí kwáádá». ⁴⁵ Nji, ja nyə á wós Galilē yí, buud ɔ Galilē bwə á jeend nyə nəcə bwə á shí dág sá jêsh nyə á sá Yurúsəlem fwála lə zǎn yí. ⁴⁶ Nyə á ka nyingə kə Kana á Galilē, wú nyə á sá ná mǎjúwó má nyéég mǎlwəg wá. Wúl lúlúú ósɔl ɔ mǎsáal ɔ Njwú-buud í a bə Kaper-nawúm, nyə á ka bə nà mwán ngə bwás. ⁴⁷ Muud éne nyə á ka gwág ná Yésus má wú Yudéa, a má wós Galilē. A mú kə nyédí, kə jəgula nə nyə ná a shúləg kə, kə lwag nyə mwán, nəcə, nyə á ngə bə ná a zə yə. ⁴⁸ Yésus mú ci nə nyə ná: «Bí má ká bə kú dág *máshimbá nə *isá í mímbúgú, bí kú *búgula?» ⁴⁹ Lúlúú ósɔl ɔ mǎsáal mú ci nə nyə ná: «Léelug kə té mwán nyə afwóyé yə mǎ yí». ⁵⁰ Yésus mú ci nə nyə ná: «Jeg kə, mwán woó ngə cugə.» Muud éne mú *magulə ciyá Yésus nyə á ci nyə yí, a mú kyey. ⁵¹ A ngə ná ka shulə kə, ósɔl ɔ mǎsáal bé bwə mú zə bwəma nə nyə, zə jaaw nyə ná mwán yé ngə cugə. ⁵² A mú jí bwo wəla bwás í ámə shín mwán yí, bwə mú jaaw nyə ná: «Nyúúl í ámə mpwambəwo nyə nəkugú wəla ngwúd á tām mwásá.» ⁵³ Sósóngú mwán mú yag ná wəla dɔɔng dí wə Yésus nyə ámə ci nə nyə ná: «Mwán woó

ngə cugə» yí; nə nyə, nə njów yé wêsh bwə mú búgula.

⁵⁴ Shimbá ábē Yésus nyə á sá ja nyə á wú Yudéa nyingə zə Galilē óni.

Mbúmbwúgú á Bétesda

5 Ja isá íni í má shín yí, *Oyúden bwə mú zə bə nə zǎn. Yésus nyə á ka námá kə Yurúsəlem zǎn nyɔɔngúd. ² Gúl cwoogú í á ka də bə nún Yurúsəlem, bwə dúgú jów gwo heburə dí ná Bétesda. Cwoogú jɔɔng í á də bə nə mǎnyíngulé* mǎtɔɔn, í njúl kúná-kúnə nə mpumbé bwə á gwiid ná Mpumbé Itɔw yí. ³ Ncúlyá mimbəl mí a ka də já na mǎnyíngulé mǎniid, nə wəancím-ncím, nə wə á ibúgulé í mákuú, nə bɔɔng bwə á bə nə bíl íkúl í nyúúl í má shwáám wá. [†] [Bwə á də já cínɔngú də bwánd ná mǎjúwó má búsulag. ⁴ Nəcə, ngwól *éngəles nyə á də shulə cwoogúd bíl íja, də zə busal mǎjúwó. Ná ndéé, mbəl í bwélé kəl nyúúl cwoogúd ja á má busal yí, í yál, tɔɔ ná dé bwás í á bə dáyé váál.]

⁵ Ngwól múúd nyə á ka bə cínɔngú, bwás má jí nyə nyúúlúd mimbú mǎwúm mǎlɔl nə mwɔɔmb. ⁶ Yésus mú dág muud éne mbwúg; nda Yésus nyə á mpu ná a má bwey nə bwás ná, a mú jí ná: «Ye wó cēl yál?» ⁷ Mbəl wɔɔng mú bəsa nə nyə ná: «É yé Cwámba, mǎ cugé nə muud mǎ kúl mǎ cwoogúd ja mǎjúwó má ngə busula yí. Í də bə, mǎ ngə ná nywá kə, ngwól múúd nywáá má léel kə.» ⁸ Yésus mú ci nə nyə ná: «Wɔɔlúg, wo báágúg tanú gwô, wo kyéyug.» ⁹ Muud wɔɔngú mú yál námá cé nə cé, a mú báág tanú jé ná ndéé tééd njɔɔnd. Isá íni í á ngə sý jwów lú Sábaad.

*5:2 *mǎnyíngulé*: Sǎ sá ngə jów ná nyíngulé ní í cúgé zhizhe mpumbé; jísə milwɔn mí mǎmpiŋ mimbá, bwə ka wá kwáminú gwów ná gúgúwá bág.

†5:3 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá bísə na mpádúgá iyuug ibá íni yí.

^b4:44 Mat 13.57 ^c4:46 Mat 8.5-13; 2.1-11 ^d4:48 Mak 13.22; 1Kr 1.22

^e4:53 2.23 ^f4:54 2.11 ^g5:8 Mat 9.6-7

^h5:9 5.16, 18; 7.21-22; 9.14; Mak 2.27-28

¹⁰iOyúden bwá mú ka ci nà muud nyə á yâl éne ná: «Sábaad wá éga, jísə wo ci ná wo kú ŋkēny tanjú gwô.» ¹¹A mú bəsa nà bwo ná: «Muud nyə ámə lwag mə yé nyə ámə ci nà mə ná: «Ŋwag tanjú gwô wo kyéyug»». ¹²Bwá nà né ná: «Nyáyé múúd nyə nyə ámə ci nà wo ná: «Ŋwagú tanjú gwô wo kyéyug» éne?» ¹³jNji, muud nyə á yâl yé nyə a shígé ná mpu múúd wəŋgú; í á bə Yésus má nyəwə cínəŋg búúd bwá á bə áncuncuma wá. ¹⁴kJa fwála í á cý yí, Yésus mú kə kwey múúd éne *Lunj má Zembí, a mú ci nà nyə ná: «Wey, wo má yâl dí? Wo kú ná nyingə sá *səm, wo a bá bwəma nà sá í búl yág yí.» ¹⁵lMuud éne mú kə jaaw Oyúden ná Yésus wə nyə ámə lwag nyə. ¹⁶Oyúden bwá mú tééd ná bwá lwágulə Yésus cúwúli, nəcə a sálə sósólégú ni jwów lú Sábaad. ¹⁷Nji Yésus nyə á bəsa nà Oyúden bəŋg ná: «Dá ŋgə ná sēy zə wós fwála gaád; mē mə séy námə.» ¹⁸mJa nyə á meel ci ntúni yí, Oyúden bwá mú nyingə bul sý ná bwá gwú nyə; kú bə nji nəcə á də yád Sábaad íi, nyə á nyingə námə ci nà Zembí ji Sósóŋgú yé, ntó ji ná a ŋgə təl nyəméfwó cé ŋgwúid nà Zembí.

Ŋkul ijwúga mə Yésus

¹⁹nYésus nyə á ka bəsa nà bwo ná: «Búbólé, má jaaw bí ná, Mwân cugé nà ŋkul sá sá nà lúú yé, a sá námə nji sá á dúg Dá má sá yí. Sá jēsh Dá má sá ntāg

yí, Mwân má sá námə gwo. ²⁰oNəcə Dá ŋgə cēl Mwân, a ka ŋgə lwágulə nyə sá jēsh á ŋgə sá yí; a bá námə lwágulə nyə misósólégú mí nyingə ntó mīga myá, bí ka bá káam. ²¹pMpugá ná, Dá má də gwúmushi búúd, də nyingə yə bwo cug; mbií ŋgwúid wəŋgú, Mwân má də námə sá ná, muud á cēl yə cug yé, a yə nyə. ²²qDá nyə asámbe tō muud lósú, nyə a má yida yə Mwân ŋkul ná a dúg cígal mlósú myēsh. ²³rA sá ntó ná buud bēsh bwá gúmálégú Mwân nda bwá gúmál Dá ná. Muud mə bə kú gúmal Mwân yé, nyə agúmálé námə Dá muud nyə á nti Mwân yé. ²⁴sBúbólé, má jaaw bí ná, muud mə gwágúlə ciyá jām a *búgula múúd nyə á nti mə yé, a mú nà cug á kandugə kandugə; nyə abúle nyingə bwəma nà intúgúli, a má yida wú shwiý dí kə cugud. ²⁵tBúbólé, má jaaw bí ná, dúl wəla í bá zə bə, wəla dəŋg ntāg námə wəga, wəla mimbimbə mí bá gwág kəl má *Mwân má Zembí yí. Bəŋg bwá bá ntāg gwág dwo wá, bwá bá *bə nà cug. ²⁶uMpugá ná, Dá ji amádí á cug, a má ka námə sá ná Mwân bəg amádí á cug. ²⁷Nda Mwân ji Mwân mə Múúd* ná, Dá má yə nyə ŋkul ná a dúg sámb mlósú. ²⁸Kúgá káam sá jəŋg; nəcə dúl wəla í bá zə bə, wəla búúd búsó məshwonj dí wá bwá bá gwág kəl má *Mwân mə Múúd yí. ²⁹vBəŋg bwá bá bə ná bwá á sá mənýwa wá, bwá bá gwúm məshwonj dí, zə ləg cug; bəŋg bwá bá bə ná bwá á sá móbōw wá, bwá

‡5:27 **Mwân mə Múúd:** Ntó má kə ná «Mesí Zembí nyə á nti yé». (Wo ji nà ŋkul dúg Dan 7.14.)

‡5:10 MmN 20.8-10; Zhe 17.21-22 ‡5:13 6.15; 11.54; 12.36; Mat 8.18; 13.36

k5:14 Mat 9.2; Zhk 5.16

‡5:15 9.11 ‡5:18 sý ná bwá gwú nyə: Mat 14.5; Yuá 7.1, 25; 8.37, 40; 11.53 nyə á nyingə námə ci nà Zembí ji Sósóŋgú yé: 1.34; 3.3, 5; 8.16-19; 10.17-18, 29-38; 14.8-11, 20, 28; 15.9-10; 16.27-28; 17.1-26 ‡5:19 1.34 ‡5:20 3.35

p5:21 Rom 4.17; Ifz 2.5; Yuá 11.25

q5:22 3.18; 5.27, 30; 9.39; 12.47-48; Mis 10.42; 1Yn 2.28 ‡5:23 Flp 2.10-11

s5:24 3.16; 5.22; 6.35; 8.51; 10.28; 11.25-26; 14.6; 17.2; 20.31; 1Yn 2.25; 3.14

t5:25 11.43; Mak 5.41; Luk 7.14 u5:26 1.4 v5:29 11.24

bá gwúm máshwøj dí, zə bwəma nə in-túgúli. ³⁰ wMee, mə cugé nə ŋkul sá sá nə lúu wām, mə də sámb mílású nda mə də gwág nə Púpá nó; mə də cígal mílású tútəli, nəcé mə ádé sɔ́ nə mə sá sá mə jii yí, ŋi nə mə sá sá múúd nyə á nti mə yé ŋgə jii yí.

³¹ x«Í mbəm bə nó məmɛfwó wə ŋgə bwiing lán wām, bwiingúla wəŋg í nda bə sá búúd bwə mágələg yí. ³² Ká, muud shús wə ŋgə bwiing lán wām, mə mpú ntəg nó bwiingúla wəŋg wúsə búbəlɛ. ³³ yBí á kənd buud wə Yuánes^f, nyə á shí ntəg bwiing bí búbəlɛ waamə. ³⁴ Mee mə aŋgɛ ntəg bwánd nó muud bwíngug lán wām; mə ŋgə yida lás ntəni shú nó bí dúgúg cug. ³⁵ Yuánes nyə á bə njidá lámba í á ŋgə kwan yí, bí á shí ntəg jii nó bí mə kɔɔs nə mənkenya mé, ŋi í a bə ŋi búbaalɛ fwála. ³⁶ wMee ji nə wúl bwiingúla í ŋgə bwiing lán wām, wəŋ í ntɔ́ wəŋg Yuánes nyə á bwiing yí. Misɔ́lúgú Dá nyə á yə mə ŋkul nó mə sáág myá, mə ŋgə sá myo, mí ŋgə bwiing lán wām nó Dá wə nyə á nti mə. ³⁷ aDá muud nyə á nti mə yé nyəməfwó ŋgə bwiing lán wām. Bí abwélɛ gwág kəl dé, kú bwele dúg mpwóombú nyé, ³⁸ bciyá jé í afwóyé ŋwa jiya bídí mílámúd, nəcé bí aŋgɛ nə búgula muud nyə á nti yé. ³⁹ cBí ŋgə sɔ́ nó bí mpúg micilyá myá Kálaad Zembí, bí ŋgə téduga nó bí é kwey cug á kandugə kandugə cínwɔg; í njúl nó micilyá mywəŋg mí ŋgə bwiing lán wām. ⁴⁰ Nji bí acéélɛ zə mɔ́dí nó bí bóg nə cug.

⁴¹ d«Mə aŋgɛ nə jii nó buud bwə gúmálúg mə. ⁴² Nji, mə mpú bí, mə mpú

nə mílám mín mí acéélɛ Zembí. ⁴³ Dá wə nyə á nti mə nyədí jínəd, ŋi bí alágé mə; ŋki ŋgwól múúd mə zə dé jínəd í, bí yida lóg nyé. ⁴⁴ eBí bí nə ŋkul búgula na ntədélɛ bí ŋgə sɔ́ gúmá mənyúúl mə búúd dí? Bí cugé nə ŋkul búgula, nəcé bí aŋgɛ nə sɔ́ gúmá í ŋgə zhu wə Zembí á ŋgwúd nə ŋgwúd yí. ⁴⁵ fKúgá ŋgə téduga nó mə bá shwəman bí wə Dá. Moyíz muud bí á mə kə kəl mílám nyədí yé, nyə wə mə bá shwəman bí. ⁴⁶ gNəcé, bí mbəm ŋgə búgula Moyíz í, ŋki bí mə búgula nómá mə, nəcé lán wām wə Moyíz nyə á cílɛ yí. ⁴⁷ hKá, nda bí aŋgɛ nə *magulə micilyá myé ni, bí é ka *magulə íciyá byəm na ntədɛl?»

Yésus mə yə ncúlyá buud idəw

(Mat 14.13-21; Mak

6.30-44; Luk 9.10-17)

6 Ja ísə íni í mə shín yí, Yésus mú lífna mán mə Galilɛ bwə də nómá jəw nə Tiberiad yí, kə faŋwíny. ² iBuud bwə mú ŋgə bɛ nyə áncuncuma, nəcé bwə á ŋgə dúg a ŋgə lwag mimbəl məshimbád. ³ jA mú ka bád mbúbubúnd, kə ji shí wu gwəw, bənɔŋ *ompwín bé. ⁴ kNa ji ntəg nó, *Oyúden zaŋ *Páska nyán í mú kúnə-kúnə.

⁵ Yésus nyə á ka kənd mísh, a mú dúg nó ncúlyá buud bwə ŋgə zə nyədí, a mú ka ji Fílíp nó: «Sə é ka kusə íbuléd ŋgow nó buud óga bwə dóg?» ⁶ Nyə á ji ntɔ́ nó a gwágúla ná nda Fílíp nyə é cí nó, nyə á ŋgə bwey mpu sá á zə sá yí. ⁷ Fílíp mú bɛsa nə nyə nó: «Sə tɛem kusə íbuléd tən odanarí mitəd mimbá, í nda

^f5:33 Lán ní í jəlá nə bə sá í ŋgə sɔ́ yuá 1.19-27 nə 3.22-30 dí yí.

w5:30 4.34 x5:31 5.36 y5:33 1.15, 19, 34

z5:36 10.25, 38; 14.10-11; 15.24, 27 a5:37 1.34; MmN 20.19; Mbá 4.12

b5:38 16.9 c5:39 Luk 24.27, 44; Mis 13.27; 17.11; 2Tm 3.15-16; 1Pr 1.10-11

d5:41 7.18 e5:44 5.41 f5:45 Mbá 31.24-29

g5:46 Mbá 18.15, 18; Luk 24.27; Yuá 6.14; Mis 3.22; 7.37

h5:47 Luk 16.29-31 i6:2 Mat 6.25; Yuá 2.23

j6:3 mbúbubúnd: Mat 5.1; 15.29; Mak 3.13; 6.46; Luk 22.39 k6:4 2.13

kwaga nə bwo mbii á ná muud yêsh bə nə jé kúkúl.» ⁸lNyɔɔŋg *mpwíín mə Yé-sus bwá á dɔ jôw ná André yé, mínyɔŋgú mə Shímun Pyêr mú ci nə nyə ná: ⁹«Gúl ncúncwámá jí nə íbuléd ítɔɔn wa, íbuléd í *orzha, nə oshú óbá; ká bímbí dɔɔŋg dí nə ŋkul ka sá zhwog buud óga jí?» ¹⁰Yé-sus mú ci nó: «Jilúgá buud shí.» Zhwog ákándá nyə á bə kúkúl jɔɔŋgúd, buud bwá mú shín jí shí, je bə búúd otɔɔshin otɔɔn lɔlə nji budúm. ¹¹mYésus mú ŋwa íbuléd, a mú yə Zembí akíba ná ndeé a mú kaaw búud bwá á bə cínɔŋg wá. A mú námá sá nə oshú ntɔ, a yə bwo bímbí bwá á jii yí. ¹²Ja búúd bwá mə də nə ndeé jíla yí, a mú ci nə ompwíín bé nó: «Kwósúgá ikúl í má lúg yí, í kú bə sá yúúdúgú.» ¹³Bwá mú kwós íkúl í íbuléd í á lúg ja búúd bwá á shín də yí, í mú lwánd mób-wumú wúm nə mábá.

¹⁴nJa búúd óni bwá má dúg Yésus mə sá *shimbá yí, bwá mú ŋgə ci nó: «Búbálé, *muud micúndə nyə á bə ná a bá zə shí ga dí óni.» ¹⁵oNda Yésus nyə á ka mpu ná bwá é zə ŋwa nyə ná bwá kə təl nyə njwú-buud ná, nyə á kyey, kə ny-ɪŋgə bád mbúmbúŋúd nyəméfwó kú nə muud.

Yésus mə kyey məjúwód gwôw

¹⁶Mpwó-kugú, *ompwíín bé bwá mú shulə kə mán. ¹⁷Bwá mú kəwa byɔɔlú, tí kə faŋwíny, Kapernawúm. Í á bə yídúgú í má bii shí, Yésus kú fwo nyingə seɛŋgya nə bwo sámá. ¹⁸Yáág-yáág ŋk-wɔ nyə á ka zə kuŋg, ikwɔ tɔw mán nə shwu. ¹⁹Bwá mú ka ŋgə júgə ná ndeé, ja bwá mə kə shwóg je bə ókílomáda otɔɔn ŋkí ósaman^s yí, bwá mú dúg Yésus ŋgə kyey məjúwó dí gwôw, a ŋgə shísh kúná-kúnə nə byɔɔl dán; bwá mú gwág

íkukwende. ²⁰Yésus mú ci nə bwo ná: «Mə wə éne, kúgá fúnda.» ²¹Bwá mú cɛɛl ŋwa nyə byɔɔlú, nji byɔɔl mú lɛɛl kumə bwúŋ, kúl bwá á ŋgə kə yí.

Idúw yá cug

(Yuá 3.14-16; 1Yn 5.10-13; 1Kr 11.23-26)

²²Mán mələm, ncúlyá buud bwá á lúg gúl kɔɔmb mán wá, bwá mú dúg ná byɔɔl í á bə cínɔŋgú nji ŋgwúduŋgú, dwó ntág wə í á kə nə *ompwíín yí, Yésus nyə a shígə bád byɔɔl dɔɔŋgúd; ompwíín bwá á kə bwáméfwó. ²³pNji, mɔɔlúgá mɔɔl má á shí wú Tiberyad, nyingə zə kúná-kúnə nə kúl Cwámá nyə á yə Zembí akíba ná ndeé bwá mú də yí. ²⁴Ncúlyá buud óni bwá mú dúg nə tɔw Yésus, tɔw ompwíín bé bwá cúgə cínɔŋg. Bwá mú ntág bád mɔɔl mɔɔŋgúd kə Kapernawúm, kə sɔ Yé-sus. ²⁵Bwá mú kə kwey nyə núŋ mán faŋwíny, bwá mú shilə nyə ná: «*Rabi, wo ámə ka zə kúga jáyé ja?» ²⁶qYésus mú bɛsa nə bwo ná: «Búbálé, mə jaaw bí nó, bí aŋgə nə sɔ mə nəcé *məshimbá bí ámə dúg má, bí ŋgə sɔ mə nəcé bí ámə də íbuléd ná ndeé jíla. ²⁷rKúgá ŋgə yáág ná bí bóg nə idúw í dɔ kaag yí, yidagá yáág shú byɔɔŋg í kwíínd nə muud cúgəg cug á kandugə kandugə yí; byó wə *Mwán mə Múúd mə bá yə bí yí. A bá yə bí byo nəcé a jí nyɔɔŋg Dá nyə a wá məyíi-gyé mə íjwúga yé.» ²⁸Bwá mú ka ci nə nyə ná: «Yáág nə misɔɔlúgú mí Zembí wə ntədel, sə sáág jí?» ²⁹sYésus nə bwo ná: «Yáág nə sɔɔlúgú mə Zembí wúsə nə bí búgúlag muud Zembí nyə á nti yé.» ³⁰Bwá nə né ná: «Wo mə fwo sá jáyé sá í ntɔ buud fug nə sə dúgúg nə ndeé sə mú *búgula wo? Wáyé sɔɔlúgú wo mə fwo sá

§6:19 Osutád məwúm mábá nə ótɔɔn, ŋkí ntág məwúm málɔɔl.

l6:8 André: 1.40; 12.22; Mat 4.18; Mak 13.3 m6:11 21.9, 13

n6:14 Mbá 18.15, 18; Yuá 1.21; 2.11; 5.46; 7.40; Mis 3.22-23

o6:15 5.13; 18.36 p6:23 6.11 q6:26 2.11 r6:27 6.35 s6:29 2.23

yí? ³¹ ʔOsóǵǵú búśú bwá á dū dā *mána ja bwá á bə shí a shwééshá dí yí, námə nda jí cilyá Kálaad Zembí dí nǎ, nǎ: “Nyə á yə bwo idǎw í á ngə zhu jon dí yí.”»

³² Yésus mú ci nǎ bwo nǎ: «Búbólé, mǎ jaaw bí nǎ, Moyíz námə dí nyə á yə bí idǎw í á dū zhu jon dí yí, Sósǵǵú waam wǎ mǎ yǎ bí fwámé idǎw í ngə zhu jon dí yí. ³³ ʔFwámé idǎw í Zembí bísə byǝǵǵǵ í wú jon dí, zə yə búúd ɔ shí cǵǵ yí.»

³⁴ ʔBwǎ nǎ né nǎ: «Cwámǵa, dǵǵ yə sǎ idǎw byǝǵǵǵ ja jǵsh.»

³⁵ ʔYésus mú ci nǎ bwo nǎ: «Mǵǵ jisə idǎw yǎ cǵǵ. Muud mǎ zǎ mǎdí yé, nyə abúle nyǵǵǵə bwǵle gwág zha, muud mǎ búǵúlǎ mǎ yé, nda nyǵǵǵə bwǵle gwág shwǎásúlǎ minú. ³⁶ ʔMǎ shí jaaw bí nǎ, bí mǎ dǵǵ mǎ, njí bí aǵǵé nǎ *magúlǎ.

³⁷ ʔBúúd bǵsh Dǎ mǎ yǎ mǎ wǎ bwǎ é zə mǎdí; mǎ abúle ntǵǵ wǵǵǵ múúd mǎ zǎ mǎdí yé. ³⁸ ʔNǎcé, mǵǵ mǎ á shulǎ wú gwǝw nǎ mǎ zǎ sǎ sǎ múúd nyə á ntí mǎ yé ngə jí yí, kú bə sǎ mǎ ngə jí yí. ³⁹ ʔMuud nyə á ntí mǎ yé, sǎ á ngə jí yí jíś nǎ, mǎ kú jímbal tǝ muud ngwúđ á sámǵa búúd nyə á yə mǎ yí, mǎ bǵǵ yida gwǝmushi bwo jwǝw á mǝzhúǵúlǎ. ⁴⁰ ʔMǎ ngə ci nǎ sǎ Dǎ ngə jí yí jíś nǎ, muud yǵsh mǎ dǵǵ Mwǎn, a búǵula nyə yé, a bǵǵ nǎ cǵǵ á kandǵǵə kandǵǵə; mǎ ka bá gwǝmushi nyə jwǝw á mǝzhúǵúlǎ.»

⁴¹ ʔOyúden bwǎ á ka ngə cwadǵa nǎ Yésus, nǎ a cǵlǎ nǎ: «Mǎ wǎ jíś idǎw í á wú jon dí yí.» ⁴² ʔBwǎ á ngə cwadǵa nǎ: «Ǧǵaá nyə wǎ Yésus mwǎn mǎ Yóśb? Sǎ mǎ mpú dí sósǵǵú bá nyǝǵǵú? Kǎ, a zə ngə ci nǎ: “Mǵǵ jisə idǎw í á wú jon dí yí.”»

⁴³ Yésus mú ci nǎ bwo nǎ: «Kúǵǵ ngə cwadǵa bimǵfwǎ nǎ bimǵfwǎ. ⁴⁴ Muud cǵǵé nǎ ngul zə mǎdí té Dǎ, muud nyə á ntí mǎ yé, nyə afwóyé julǎ nyə yí. Dǎ kǎ námə ka julǎ múúd í, muud mú zə mǎdí, mǎ ka bá gwǝmushi nyə jwǝw á mǝzhúǵúlǎ. ⁴⁵ ʔǦǵaá jí cilyá Kálaad Zembí dí nǎ: “Bǵsh bwǎ bá ngǵa mín-jǵǵúlǎ wǎ Zembí”. Kagǎ mpu nǎ muud yǵsh mǎ gwág Dǎ, a ngǵa njǵǵúlǎ yé yé, nyə é zə mǎdí. ⁴⁶ ʔNtǝ jí nǎ muud nyə abwǵlé dǵǵ Dǎ; námə njí muud nyə á zhu wǎ Zembí yé, nywǎá wǎ nyə a dǵǵ Dǎ. ⁴⁷ Búbólé, mǎ jaaw bí nǎ, muud mǎ búǵula yé jisə nǎ cǵǵ á kandǵǵə kandǵǵə. ⁴⁸ ʔMǎ wǎ jíś idǎw yǎ cǵǵ. ⁴⁹ ʔOsóǵǵú bín bwǎ á dū dā mána ja bwǎ á bə shí a shwééshá dí yí, njí bwǎ á shí yə. ⁵⁰ Idǎw í ngə wú jon dí yí byǎá, í ngə zə nǎ, muud mǎ dǎ byo yé kú bá yə. ⁵¹ Mǎ wǎ jíś idǎw yǎ cǵǵ í ngə wú jon dí yí. Múúd mǎ kǎ dǎ idǎw byǝǵǵǵ, a bá cǵǵə kandǵǵə kandǵǵə. Idǎw mǎ é yána yí bísə mishwun myǎm, mǎ é yána myo shú nǎ buud ɔ shí ga bwǎ bǵǵ nǎ cǵǵ.»

⁵² Oyúden bwǎ mú ka bə nǎ zhuyǎ bwǎmé nǎ bwǎmé bwǎ ngə shilǎ nǎ: «Nyíga nye jí nǎ ngul yə sǎ mishwun myé na ntǝdelé nǎ sǎ dǵǵ?» ⁵³ ʔYésus mú ci nǎ bwo nǎ: «Búbólé, mǎ jaaw bí nǎ, bí mǎ kǎ bə kú dǎ míshwun mí Mwǎn mǎ Múúd, bí mǎ kǎ bə kú ngul mǎcíí mé, bí kú *bə nǎ cǵǵ. ⁵⁴ Muud mǎ dǎ míshwun myǎm ngul mǎcíí mǎm yé músə nǎ cǵǵ á kandǵǵə kandǵǵə; mǎ bá gwǝmushi nyə jwǝw á mǝzhúǵúlǎ. ⁵⁵ Nǎcé, mishwun myǎm mísə mpu bə idǎw, mǎcíí mǎm mǝǵǵul. ⁵⁶ ʔMuud mǎ dǎ míshwun myǎm, ngul mǎcíí mǎm yé mǎ nada nǎ

[†]6:31 Sôm 78.24; MmN 16.4, 31; Yuá 6.49 [¶]6:33 6.41, 51

[¶]6:34 4.15; Mat 6.11 [¶]6:35 4.13-14; 6.48-58; 7.37 [¶]6:36 16.9; 20.29

[¶]6:37 17.2, 24 [¶]6:38 4.34; Mat 26.39 [¶]6:39 10.28; 17.12; 18.9

[¶]6:40 5.24; 6.44, 54; 11.24 [¶]6:42 Mat 13.55 [¶]6:45 Iza 54.13

[¶]6:46 1.18 [¶]6:48 6.35; Mbú 2.17 [¶]6:49 6.31

[¶]6:53 Mat 26.26-28; 1Kr 10.16; 11.23-26 [¶]6:56 15.4-5

mə, mə mə ɲwa jiya nyádí lámúd. ⁵⁷Nda Dâ á cug nyə á nti mə ná, á ɲgə ntâg sá nə mə cügəg nə, muud mə də mə yé, mə wə mə é ɲgə sá nə a ɲgəg nə cugə. ⁵⁸Idûw í á wú joŋ dí yí byáá í cúgə nda idûw ímpáambə bín í á də yí. Bâŋ bwə á də, ɲji bwə á shí yə. Muud mə də bíga yé, nywáá mə bá cugə kandugə kandugə.»

⁵⁹Lású Yésus nyə lás ja nyə á ɲgə yə buud minjígúla wəni, nyə á ɲgə yə buud minjígúla myəŋgə *mpáánzə minjígúla á Kapernawúm.

⁶⁰Ja ompwín bé bwə á gwág lósú yé wəŋg yí, bósł ɲkí bulya bwə á ci nó: «Wúni lósú í bul nyaan, muud cugé ná nə ɲkul ɲgə nyingə gwágulə wə.» ⁶¹Yésus mú mpu ná ompwín bé bwə ɲgə cwaduga, a mú jî bwo nó: «Lású wâm í má kwal bí bəŋgú? ⁶²Bi mbəm ka mēel dūg Mwân mə Múúd ɲgə bád kə kúl nyə á fwo də bwey bə yí, í ka bə nə? ⁶³Shishim mə Zembí wə í də sá nə muud cügəg, ɲkul mə múúd í ádé kwíind tɔɔ sâ. Lású mə ɲgə lás nə bí ni wúsə shú nə Shishim mə Zembí í zóg bídí zə yə bí cug. ⁶⁴Ŋji, bósł búúd wə na bídí bwə aŋgə nə magulə mə.» Yésus nyə á ci ntúni nəcé, tééd jwów nyə á tééd yólə búúd minjígúla yí, nyə á bwey ɲgə mpu buud bwə áshígə ɲgə magulə nyə wá, a bwey námə mpu múúd mə bá kusha nə nyə yé. ⁶⁵Nyə á nyingə námə ci nə bwo nó: «Muud cugé nə ɲkul zə mádí, Dâ kú fwo sá nə nyāŋ zóg.» ⁶⁶Tééd na fwála nííd wə zhwog ompwín bé bwə á wú nyádí gwoŋg dí kú ná nyingə ɲgə kyey nə nyə yí.

⁶⁷Yésus nyə á ka ci nə wa wúm nə óbá ná: «Bi báá bi akyéyé?» ⁶⁸Shímun Pyêr mú bęsa nə nyə nó: «Cwamba, sə é ká nyingə kə wə zə? Wəe ji nə iciyá í də yə búúd cug yí. ⁶⁹Sə mə magulə, sə mə mpu ntâg nə wo jisə ɲkəŋkə múúd mə Zembí.» ⁷⁰Yésus mú bęsa bwo nó: «Ŋgaá mə wə mə a féesh bí buud wúm nə óbá? Ká dūgá, ɲgwól á na bídí jisə nə jamb.» ⁷¹Nyə á ɲgə ci Yúdas, mwān mə Shímun Iskariyót; nəcé, Yúdas nyə á tēm bə muud á sámabá ómpwín wúm nə óbá, nyə á bə nə nyə wə mə bá kusha nə Yésus.

Omínyəŋə ɔ Yésus kú nə búgə

(Yuá 5.44; 15.18-19; Mat 10.16)

7 ⁰Ja ísâ íni í má shîn yí, Yésus mú kə ɲgə kyey Galilê. Nyə a shígə cēel kə Yudéa, *Oyúden bwə á ɲgə sɔ nə bwə gwú nyə. ²Pí á bə ntâg íí, Oyúden zaŋ nyāŋ bwə á də jōw nə Zaŋ məbanda** yí í mú kúnə-kúnə. ³Yésus omínyəŋə bé bwə mú ci nə nyə nó: «Wúg wa wo kág Yudéa, *ompwín bwə bwə kág námə dūg mísóslúgú wə ɲgə sá myá. ⁴Ja múúd mə céél nə bwə mpúg nyə yí, nyə ádé nyingə ɲgə sá isâ ishwoó ishwoo. Məma mísóslúgú wə ɲgə sá míni, í jii nə wo lwóyág myo bəl-bəl dí.» ⁵Qí á bə na, omínyəŋə bé bwəméfwó nda *búgula nyə. ⁶Yésus mú bęsa nə bwo nó: «Fwála dām í afwóyé bə; bi bâŋ bi búşə nə fwála ija byêsh.» ⁷Buud ɔ shí ga bwə cúgə nə ɲkul mpii bí; bwə ɲgə mpii mē, nəcé mə ɲgə bwaagulə bwo nə bōw bwo mísóslúgú. ⁸Bi báá kagá, mēe mə akéé zāŋ nííd, nəcé fwála dām í afwóyé bwəma.

**7:2 Zaŋ məbanda í á də bə, Oyúden də ji məbanda dí, də tóduga váál Zembí nyə á ɲgə baagulə bwo ja bwə á ɲgə cugə məbanda dí shí a shwéeshá yí. Dúgúg vuguli fəb 486.

ᵐ6:62 Mis 1.9-11 ᵑ6:63 3.5-8; 2Kr 3.6 ᵑ6:64 13.11; 16.9

ᵐ6:67 Mat 16.15-20; Mak 1.24 ᵑ6:71 12.4 7:1 5.18

7:2 Ləv 23.33-34; Mbá 16.13-15 7:5 16.9 7:6 2.4

7:7 15.18; 16.33; 17.14; Mat 10.22; 24.9; 1Yn 3.13

⁹Ja nyə á shîn ci nə bwo ntúni yí, nyə á lúg Galilê.

Yésus zâŋ dí Yurúsalem

¹⁰Yésus nyə á ka nómá zə bád kə zâŋ dí omínyŋŋá bə bwə má bwey kə. Nyə á kə nda muud ngə shwaaw yé, kú bə bəl-bəl dí. ¹¹^tOyúden bwə á ngə sɔ nyə zâŋ dí, bwə ngə jî ná: «A jî ngow?» ¹²Buud bwə á ngə bul lás lósú yé íkínda dí; bɔ́l bwə ngə ci ná: «A jî jɔ́ múúd», bɔ́l lúgá ná: «Mbɔ́. A ngə yida kəl buud jugú». ¹³^uNji, isá íni byêsh í á ngə bə, muud kú cwééd nyə ná kpwoɔ́, bwə ngə fúnda *Oyúden.

¹⁴Zaŋ í á ka zə wɔ́s tútám^{††}. Yésus mú bád kə Luŋ má Zembí kə ngə yə buud minjígúlá. ¹⁵^vOyúden bwə mú ngə káam nyə ná: «Muud éga nyə á mpu dúga bímbí lú kwas ntúdelé nye nda sá shikúl?» ¹⁶^wYésus mú bəsa bwo ná: «Njígúlá má ngə jíguli yí í áŋgê nə zhu máméfwó dí; í ngə zhu wə muud nyə á nti mə yé. ¹⁷Múúd mə ká cɛel sá sá Zembí mə jíí yí, a ka mpu ŋkí njígúlá wám í ngə zhu wə Zembí, ŋkí mə ngə té wo nə lúu. ¹⁸^xMuud má du té íbwi-ŋgyá nə lúu yé, a du sɔ́ nə gúmá í kág nyédí; nji, muud mə sɔ́ nə gúmá í kág wə muud nyə á nti nyə yé, nywáá jisə tútəlí, a cugé nə məshígá. ¹⁹^yŊgaá Moyíz nyə a shí yə bí *mbwoomb məcɛɛ? Nji, kú nə tɔ́ muud ngə baagúlə mwo. Nəcə jí bí ngə sɔ́ nə bí mə gwú mə yí?» ²⁰^zBuud bwə mú bəsa nə nyə ná: «Jamb í ngə ntágulə wo. Zə ngə sɔ́ nə a gwú wo?» ²¹^aYésus mú bəsa nə bwo ná: «Mɛɛ mə a

sá nji sɔ́lúgú^{‡‡} ngwúd, í má tí bí məkuú shí. ²²^bŊgaá Moyíz nyə á ci ná bí dúg sá ábiwáág, í njúl ná nyə dí nyə a tééd dúlə sá ábiwáág, odá wə bwə á tééd. Nji, nda Moyíz nyə á ci ná bí dúg sá ná, bí mú du sá ábiwáág wɔ́ŋgú tɔ́ jwɔ́w lú Sábaad. ²³^cBí mə magulə ná bí é du sá ábiwáág jwɔ́w lú Sábaad, nəcé bí acéélé caam cɛɛ mə Moyíz; ká nəcé jí bí mə gwág bɔ́w ja má lwág múúd ncindí jwɔ́w lú Sábaad yí? ²⁴^dKúgá ná du ŋwa isá nji váál bí ngə dúg yí, dúgá ŋwa isá váál í jəla yí.»

²⁵^eBɔ́l búúd ɔ́ Yurúsalem bwə á ka ngə ci ná: «Ŋgaá muud bwə ngə sɔ́ nə bwə gwú wə éga? ²⁶^fKá dúgá, nywáá ngə lás bəl-bəl dí, bwə nda ci nyə tɔ́ sá. Ye micí mísú mí má mpu fwámé mpu ná nyə wə jisə *Kříst e? ²⁷^gSá bāŋ sá mə mpú kúl múúd éga ngə zhu yí, í njúl ná, ja Kříst mə bá zə yí, muud nyə abúle mpu kúl á bá zhu yí.» ²⁸^hNə ndéé, Yésus ngə yə buud minjígúlá *Luŋ má Zembí, a má shwal ci gwɔ́w-gwɔ́w ná: «Bí mə mpú mə ɛɛ? Bí mpu nómá kəl má ngə zhu yí! Ká mə a shígé zə nə lúu wám, muud nyə á nti mə yé jisə abúgúlá; nji bí ampúyé nyə. ²⁹Mɛɛ mə mpú nyə, mə ngə zhu nyédí, nyə wə nyə a nti mə.» ³⁰ⁱNji nyə á lás ntúni yí, bwə mú ngə sɔ́ məzhíí nə bwə bíi nyə; nji, muud nyə a shígé kúnnya nə nyə, í á bə wəla dé kú fwo wɔ́s. ³¹^jÍ á ka bə na mənəkúmbə mə búúd móni di ná, bɔ́l ŋkí bulya bwə á *búgula nyə; bwə mú ngə ci ná: «Ja Kříst mə bá zə yí, ye a bá nyiŋgə bul sá *məshimbá cɔ́ múúd éga?»

^{††}7:14 Zaŋ í á du já mwôw zangbá; tútám zaŋ jisə mwôw málɔ́l shwóg, mwôw málɔ́l mpús.

^{‡‡}7:21 Yésus ngə ci lwagúlə nyə á lwag muud jwɔ́w lú Sábaad yí (Yuá 5.5).

[†]7:11 11.56 [‡]7:13 9.22 [¶]7:15 Mat 13.54; Luk 2.47 ^{¶¶}7:16 12.49; 14.10

^{¶¶}7:18 5.41; 8.50; 12.43 ^{¶¶}7:19 1.17; Mis 7.53; Rom 2.17-24 ^{¶¶}7:20 8.48

^{¶¶}7:21 5.9 ^{¶¶}7:22 Mət 17.9-14; Ləv 12.3 ^{¶¶}7:23 5.9 ^{¶¶}7:24 8.15

^{¶¶}7:25 5.18 ^{¶¶}7:26 4.25; 18.20 ^{¶¶}7:27 9.29 ^{¶¶}7:28 8.55; 17.8, 21, 25

^{¶¶}7:30 2.4; 7.44 ^{¶¶}7:31 2.23

Bwó cæel bii Yésus

³² *Ofarizyêñ bwó á ka gwág buud bwó ngó nyímbula ntó lúu má Yésus dí. Bónñ ngó mílúúú myâ ofada bwó mú kænd ífulísh ná bwó kág bii nyə. ³³ kYésus mú ci nó: «Sónñ bí é ngə na bə fúfwálá nó ndéé, mə mú kə wə muud nyə á nti mə yé. ³⁴ lBi mə bá sɔ mə, kú kwey, nəcé bí cugé nə ŋkul bá kə kúl mə bá bə yí.» ³⁵ *Oyúden bwó mú ngə ci bwámé nə bwámé nó: «Ŋgow á bá ka kə nó sá nda bá kwey nyə éne? Ye a bá kə búúd búú búwó á má kə ngə ji mílɔɔm mí Ogurêk dí wá, kə ngə yə Ogurêk minjígúlá? ³⁶ A cí nə “Bi mə bá sɔ mə, kú kwey, nəcé bí cugé nə ŋkul bá kə kúl mə bá bə yí.” Ntó má kə ná ji?»

³⁷ mJwów á məshíné, jwów zāñ í ká du busula[¶] yí, Yésus nyə a tɔw tətəlí a mú ci gwów gwów nó: «Ŋkí muud ngə gwág shwáásúlə minú, a zóg mádí zə ŋgul. ³⁸ Muud mə búgúlá mə yé, məjúwó mə cug mə é du júg wú nyə lámúd nda mingwɔɔ, námə nda Kálad Zembí ngə ci ná.» ³⁹ nJa nyə a ngə lás ntó yí, nyə á ngə ci Ŋkɛŋkɛ Shíshim í á bə nó, buud bəsh bwó bá *búgula nyə wá bwó bá lóg yí; í á bə, Ŋkɛŋkɛ Shíshim kú fwo zə nəcé Yésus nyə a shígé fwo ŋwa gúmá.

Buud icé íbá

⁴⁰ ¶ í á ka bə, ja búúd bwó á gwág lósú yé ni yí, bɔ́l bwó á ngə ci nó: «Búbólé, muud éga wə jísó *Múúd micúndó^{§§}»; ⁴¹ bɔ́l bāñ nó: «Kříst wə éne», bɔ́lúgá ka ngə ci nó: «Kříst cugé nə ŋkul zhu

Galilê. ⁴² ¶ŋgaá Kálad Zembí ngə ci gúl kúkúlúd ná *Kříst mə bá zhu mpwong buud mə *Dávid dí? Ntó ji ná a bá zhu Dávid dí dánd, Betulehem.» ⁴³ Buud bwó mú bə ícé íbá lúu má Yésus dí. ⁴⁴ Bɔ́lúgá bwó mú ngə ji ná bwó bii nyə; nji, muud nyə a shígé kúnya nə nyə.

⁴⁵ Ifulísh í má ka kə nyingə. Mílúúú myâ ofada bñññ *Ofarizyêñ bwó mú ji bwo nó: «Bi mə bá kú zə nə nyə? Nəcə ji?» ⁴⁶ Ifulísh nó: «Muud nyə afwóyé bwele lás nda muud éne.» ⁴⁷ Ofarizyêñ ntāñ nó: «Bi mə námə bíd nó a kúlug bí jugú é? ⁴⁸ Ye bi mə fwo bwele dág wúl cí ŋkí ngwól Farizyêñ mə *búgúlá nyə? ⁴⁹ Zhwoğ buud bí ngó dág bwó ngə *búgula nyə óni bwó ámpúyé mácɛɛ, búə nə məlweemyā.» ⁵⁰ ¶Nikodēm muud nyə á fwo kə wə Yésus yé nyə á bə sámbá mící mínííd; a mú ka ci nə bwo nó: ⁵¹ r«Ye mácɛɛ mósú má magulə ná shé yág muud məbɛɛ a kú fwo kaad, sə mpu sá nyə ámə sá yí?» ⁵² Bwó nə né nó: «Wo á zhu námə Galilê? Fwoğ ná mpu faas, wo ákweye ná ngwól múúd micúndó nyə a má bwele zhu Galilê.» ⁵³ * [Bwó mú bwílya, ngə kə bwódí mínjów.

Mudá nyə á biil mínɔɔmb dí yé

8 Yésus nye mú kə mbúmbúñ á wəolivyé.

² sNá námə mpámán mpámán, a mú nyingə kə *Luñ má Zembí, buud bəsh bwó mú kə nyədí. A mú ji shí, tééd ngólə yə bwo minjígúlá. ³ Nə ndéé, *Oyíguli

¶7:37 Zañ í á fwo du ngə sɔy tññ mwów zangbá kú fwo kyɛɛɛ, í ka kə busula jwów lú mwɔɔmb (Wo ji nə ŋkul dág sá ni Ləv 23.36).

§§7:40 Oyúden bwó á ngə bwánd ná Zembí mə bá nti bwo ngwól Múúd micúndó njúl nda Moyíz; Moyíz nyəméfwó nyə á jaaw bwo ntó. (Mbá 18.15-18).

*7:53 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə impánzó tééd 7.53 kə kumə 8.11.

k7:33 8.14; 13.33; 16.5 l7:34 8.21; 13.36

m7:37 Ləv 23.36; Yuá 4.10, 14; Mbú 22.17 n7:39 14.16; 17.1 o7:40 6.14

p7:42 Iza 11.1; Msh 5.1-2; Mat 20.30-31 q7:50 3.1-2

r7:51 Mbá 1.16-17; 17.6 s8:2 Mat 26.55

ó mácɛɛ bǎnɔŋ *Ofarizyēŋ bwǎ mú ŋgǎ zǎ nǎ ŋgwól mǔdǎ ná a mǎ biil mínɔɔmbǎd. Bwǎ mú zǎ nǎ nyǎ zǎ tǎl cwánǎd, ⁴bwǎ nǎ Yésus ná: «Yííɔuli, mudǎ éga nyǎ áma biil a ŋgǎ sǎ minɔɔmb. ⁵†Moyíz nyǎ á yǎ sǎ ŋkul *mbwoomb mǎcɛɛd ná sǎ dúg lúmǎ váál búdá óga mǎkwóógú ná ndeé bwǎ fudǎ. Kǎ wɛɛ mǎ ci ná jǐ?»

⁶‡Bwǎ á jǐ nyǎ ntǎni bwǎ ŋgǎ bwéél ná, ka nyǎ é ci gúl ciyǎ á lílɔŋǎ ná ndeé bwǎ ó kǎ shwǎman nyǎ. Njǐ, Yésus mú nyǔw shǐ, a mú ŋgǎ cilǎ nǎ nyinǎ jé mǎndǎlúd. ⁷‡Bǎŋ bwǎ mú ŋgǎ yǎág ŋgǎ jǐ nyǎ. Ná ndeé, a mú bǎn, a mú ci ná bwo ná: «Muud nyǎ abwéél sǎ *sǎm na bídí sǎmbǎd yé téédúg ŋkǎny kwóógú lúmǎ nyǎ.» ⁸‡A mú nyingǎ nyǔw shǐ, ŋgǎ cilǎ mǎndǎlúd. ⁹‡Ja búúd óni bwǎ mǎ gwág nda Yésus mǎ ci ná bwo ná, bwǎ mú ŋgǎ nyǔw ŋgwúd ŋgwúd ná ndeé bǎsh, tééd ócúmbǎ wǔs óntombú. Yésus mú lúg na nyǎmǎfwo nǎ mudǎ tǎl cwánǎd. ¹⁰‡Nǎ ndeé, Yésus mú nyingǎ bǎn, a mú ci ná mudǎ ná: «Amuda, bwǎ mú ŋgow? Kú ná muud mǎ sǎmb ná wó jǎlá ná yǎ?» ¹¹‡Mudǎ ná: «Cwǎmba, kú ná muud.» Yésus ntǎg nǎ nyǎ ná: «Mǎ asǎmbé nǎmǎ. Kyeyúg, njǐ, wo kú ná nyingǎ sǎ sǎm.»]

Yésus, mǎŋkenya mǎ shǐ ga

¹²‡Yésus mú nyingǎ lǎs nǎ buud ná: «Mǎ wǎ jǐsǎ mǎŋkenya mǎ ŋgǎ kwan buud wǎ shǐ ga má. Muud mǎ bǎ mǎ yé nyǎ abúle bwele kyey yídúgúd, a bá yida bǎ nǎ mǎŋkenya mǎ cug.» ¹³‡Ja *Ofarizyēŋ bwǎ mǎ gwág ntǎ yǐ, bwǎ mú ci ná nyǎ ná: «Womǎfwo ŋgǎ bwiing lǎn wǎ ntǎni kú ná muud mǎ bwǎágulǎ?»

Jǐni bwiingyǎ cúgǎ sǎ búúd bwǎ mǎgúlǎg yǐ.» ¹⁴‡A mú bǎsa bwo ná: «Tɛɛm bǎ ná mǎmǎfwo mǎ bwiing lǎn wǎm, bwiingyǎ jǎm jǐsǎ sǎ búúd bwǎ mǎgúlǎg yǐ; mǎ mpú kúl mǎ ŋgǎ wú yǐ, nǎ kúl mǎ ŋgǎ kǎ yǐ. Bǐ bǎŋ bǐ ampúyǎ kúl mǎ ŋgǎ wú yǐ, nǎ kúl mǎ ŋgǎ kǎ yǐ. ¹⁵‡Bǐ ŋgǎ sǎmb mǎlǎsú njǐ váál dǎn á buud; mɛɛ mǎ asǎmbé tǔ muud lǎsú. ¹⁶‡Í kǎ ntǎg bǎ ná mǎ sǎmb lǎsú, sǎmbyé wǎm bǎ tǎtǎlǐ, nǎcǎ mǎ cugǎ mǎmǎfwo, sǎ Dǎ muud nyǎ á nti mǎ wǎ bǎsǎ. ¹⁷‡Ŋgaǎ jǐsǎ cilyǎ mǎcɛɛ mǎnǎd ná buud bwǎ jǎlá nǎ magulǎ bwiingyǎ á buud obǎ? ¹⁸‡Mǎ ŋgǎ bwiing lǎn wǎm, Dǎ muud nyǎ á nti mǎ yé ŋgǎ nǎmǎ bwiing.» ¹⁹‡Bwǎ mú ka ci ná nyǎ ná: «Shwóóŋgǎ jǐ ŋgow?» Yésus nǎ bwo ná: «Bǐ ampúyǎ tǔ mǎ, tǔ SǓóŋgǎ waamǎ. Bǐ mbǎm mpu mǎ, ŋkǐ bǐ mǎ mpu nǎmǎ SǓóŋgǎ waamǎ.»

²⁰‡Yésus nyǎ á ŋgǎ lǎs ntǎni a ŋgǎ yǎ buud minjǐgúlǎ *Luj mǎ Zembǐ, a njúl kúl kúm í á bǎ yǐ, muud kú sǎemb mbwǎ ná á bǐi nyǎ. Bwǎ á shǐgǎ bǐi nyǎ nǎcǎ í á bǎ wǎla dé kú fwo wǔs.

Yésus mǎ zǎ kyey

²¹‡Yésus mú nyingǎ ci ná bwo ná: «Mǎ zǎ kyey, bǐ mǎ bá sǔ mǎ, njǐ bǐ mǎ bá yǎ bǐ njúl nǎ *sǎm wǎn. Bǐ cugǎ nǎ ŋkul kǎ kúl mǎ zǎ kǎ yǐ.» ²²‡Oyúden bwǎ mú ŋgǎ ci ná: «Ja á ŋgǎ ci ná: “bǐ cugǎ nǎ ŋkul kǎ kúl mǎ zǎ kǎ yǐ” nǐ, yǎ a zǎ gwǐfya nyúúl?» ²³‡A mú ci ná bwo ná: «Bǐ bǎŋ bǐ bǎsǎ buud ɔ shǐ ga, mɛɛ jǐsǎ muud a gwǔw. Bǐ bǎŋ shug dǎn dǎsǎ wa shǐ gaád, mɛɛ shug dǎm cúgǎ wa shǐ gaád. ²⁴‡Gwǎ wǎ mǎ áma cí ná bí ná bǐ mǎ bá

†8:5 Mbǎ 22.22-24

‡8:6 Mat 22.15 †8:7 Mbǎ 17.7; 13.10 ‡8:9 Mat 22.22 ‡8:11 5.14 ‡8:12 1.5, 9-10; 3.19; 9.4-5; 11.9-10; 12.35-36, 46; Iza 49.6; Mat 5.14; Luk 2.32; 2Kr 4.4, 6; Ifz 5.8-14; 1Yn 1.5-7; 2.8; 3.14 ‡8:13 5.31-32

‡8:14 3.2; 7.28-29, 33-36; 8.21-22, 42; 13.1, 33; 16.5, 10, 28; 17.8; 20.17

‡8:15 7.24 ‡8:17 Mbǎ 19.15 ‡8:18 5.36; 1Yn 5.9 ‡8:19 5.18; 16.3

‡8:20 2.4 ‡8:21 8.14 ‡8:23 3.31 ‡8:24 13.19

yə nə misóm mín yí. Nəcə, bí mə ká bə kú *magulə nə mə jisə†, bí mə bá yə nə misóm mín.»²⁵ Bwə mú jî nyə ná: «Wo wə zə?» Yésus mú bəsa bwo ná: «Mə jisə nda mə ngə bwey jaaw bí té sə ámə tééd yí ná. ²⁶Mə jî nə zhwoğ isə mə lás nə bí, nə byoɔng bísə nə mə sámbúg yí. Nji, muud nyə á nti mə yé jisə búbálé, mə ngə ntág jaaw buud sá mə á gwág nə nyə yí.»²⁷ Bwə á shígé gwág na ná nyə á ngə ci Zembí Sónngú. ²⁸Yésus mú ka ci nə bwo ná: «Ja bí mə bá bân *Mwân mə Múúd yí, bí mə bá ka mpu ná mə jisə*, mə angé nə sá tɔ sá nə lúu wâm, mə ngə lás námə nda Dâ nyə a jíguli mə ná. ²⁹Sá muud nyə á nti mə wə búsó. Nyə a shígé lúgə mə məmé, nəcé mɛ mə dɛ sá nji sá á jí nə ɲkul magulə yí.»

³⁰kJa Yésus nyə á ngə lás ntúni yí, zhwoğ buud bwə á *búgula nyə.

Nə bwán ɔ Aburaham, nə bwán ɔ Njwú məjamb

³¹Yésus nyə á ka ci nə *Oyúden bwə á *búgula nyə wá ná: «Bí mə ká nada mǎdí íciyá di, mpu ná bí búsa wámbulə bə *ompwíin bâm, ³²bí ka mpu óbúbálé, óbúbálé bɔɔngú ka bá sá ná bí bǎg ofulí.»³³ Bwə mú bəsa nə nyə ná: «Sə búsa mpwoɔn mə *Aburaham, sə abwélé bə málwaa mə múúd. Nəcə jí wə mpú ci nə sə ná: “Bí ka bá bə ofulí” yí?»³⁴ Yésus mú bəsa bwo ná: «Búbálé, mə jaaw bí ná, muud yēsh mə sá *səm yé, jisə lwaá lú mísóm. ³⁵Lwaá í ádé ntág jî njów kandugə, mwân a njów nywáá mə dɛ jî kandugə kandugə. ³⁶PNá ndé, Mwân

mə Zembí mə ká yíl bí mǎnyámád íí, bí bə fwámé ofulí. ³⁷Mə mpú ná bí búsa mpwoɔn mə Aburaham; ká bí ngə sɔ ná bí mə gwú mə, nəcé kéel dām í ángé nə jəla nə bí. ³⁸Mɛ ngə jaaw sá mə á dúg wə Dâ yí; bí bân ngə ntág sá isə bí á gwág nə sónngú wún yí.»³⁹ Bwə mú bəsa nə nyə ná: «Sónngú wúsú wə Aburaham.» Yésus ntág nə bwo ná: «Í mbəm bə nə sónngú wún wə Aburaham íí, kí bí ngə sá misónlúgú Aburaham nyə a sá myá. ⁴⁰Ká dɔgá, bí mú ngə cɛel gwú mə, í njúl ná mɛ mə jaaw bí búbálé mə á gwág nə Zembí yé. Aburaham nyə a shígé sá ntɔ. ⁴¹Bí ngə sá misónlúgú mí sónngú wún.» Bwə mú ci nə nyə ná: «Sə cugé bwân wə tɔɔn, sə búsa nə sónngú ngwúd jî Zembí.»⁴² Yésus nə bwo ná: «Í mbəm bə nə sónngú wún wə Zembí, kí bí ngə cɛel mə, nəcé ja mə jí wa ga, mə á zhu nyádí. Mə a shígé ntág zə nə lúu wâm, nyə wə nyə á nti mə. ⁴³Ká nəcé jí bí angé nə gwág lésú wâm yí? Jísə nəcé bí cugé nə ɲkul gwágulə kéel dām. ⁴⁴Sónngú wún wə Njwú məjamb, bí ka námə ngə cɛel sá isə sónngú wún mə dú gwág yéesh yí. A jî ngwúl buud tééd mǎtéédúléd; a cugé nə ɲkul bwele bwiing óbúbálé, nəcé óbúbálé bwə cugé nyádí cugud. Yé bwiingúlə íjǔ í bwey námə dɛ nyín ná a jî amǎdí íjǔ, nəcé a jî mbíya njínjǔ, nyə wə íjǔ sónngú. ⁴⁵Ká bí angé nə búgula mə nəcé mɛ ngə jaaw bí óbúbálé. ⁴⁶ʋZə á na bídí jí nə ɲkul máalə mə ná mə mə səm yé? Ká, mɛ ngə jaaw bí óbúbálé, bí mə ban ka *magulə mə nə jí? ⁴⁷W múúd mə ká bə yé mə Zembí, a gwágulə mǎkéel

†8:24 Ciyá ni í jəlá nə bə sá Zembí nyə á ci kúl nyə á ləsha nə Moyíz yí. (Wo jî nə ɲkul dúg MmN 3.14, nə Iza 48.12.) Yésus ngə lwágulə nə nyə wə Zembí.

*8:28 Váál ngwúd nə 8.24 nə 8.58: á cɛel ci nə «Bí mə bá mpu múúd mə jí yé.»

j8:28 3.14; 4.34; 5.18 k8:30 2.23 l8:31 14.15; 15.8

m8:33 Mat 3.9; Rom 4.12 n8:34 Rom 6.16, 20; 2Pr 2.19 o8:35 MmN 21.2

p8:36 Gal 5.1 q8:37 5.18 r8:39 8.33 s8:41 Mbá 32.6; Iza 63.16

t8:42 1Yn 5.1 u8:44 Mət 3.1-5; 1Yn 2.4; 3.8

v8:46 2Kr 5.21; 1Pr 2.22; 1Yn 3.5 w8:47 10.27; 18.37

má Zembî. Ká bi bân bi agwágúláyé, nəcê bí cugé bɔɔŋg wá Zembî.»

⁴⁸ Oyúden bwá mú bɛsa nɔ nyɔ nɔ: «Sá shí mpu ci nɔ wo ji mwá Samariya, nɔ wo ji nɔ jamb.» ⁴⁹ Yésus mú bɛsa nɔ bwo nɔ: «Mee cugé nɔ jamb, mee ngə gúmal Sónngú waamâ, bi bân kú gúmal mɔ. ⁵⁰ Mee mɔ aŋgê nɔ sɔ nɔ mɔ ngwa gúmal. Muud ngə sɔ nɔ mɔ bəg nɔ gúmal yé jisə, nyə wá mɔ dɔ cɔgal mɔlɔsú. ⁵¹ Bábálé, mɔ jaaw bí nɔ, múud mɔ ká bɛ íciyá byâm, a kú bá bwele yə.» ⁵² Bwá nɔ né nɔ: «Sá mɔ ka mpu ja gaád nɔ wo ji nɔ jamb. Aburham nyə á yə, *buud ɔ mícúndá yə; wée mɔ ci nɔ: múud mɔ ká bɛ íciyá byâm, a kú bá bwele yə. ⁵³ Wée mɔ bul bə fwámé múud ntɔ sónngú wúsú Aburham muud nyə á yə yé? Wó ntɔ nómá búud ɔ mícúndá buud bwá á ngə yə wá? Wo ngə cɛel ci nɔ wo ji jɔ?» ⁵⁴ Yésus mú bɛsa nɔ: «Má ká ngə ngwa gúmal məmɛfwó, í bə ntɔ cwag. Dá wá ngə sá nɔ mɔ ngwág gúmal, nyə muud bí ngə kudə ibud nɔ: “A jisə Zembî wúsú” yé. ⁵⁵ Bi ampúyé ntəg nómá nyə. Mee mɔ mpú nyə. Má ká ci nɔ mɔ ampúyé nyə, mɔ bə njínjɔ́ nda bí. Ká mee mɔ mpú nyə, mɔ ngə ntəg nómá bɛ íciyá byé. ⁵⁶ Sónngú wún Aburham nyə á bwey kɔɔs nɔ məshusug nɔ tédúgálə nɔ a bá dúg jwów mɔ bá wóɔs yí; nyə a shí nómá dúg jwów dɔɔngú, a kɔɔs ntəg nɔ məshusug.» ⁵⁷ Ja Oyúden bwá mɔ gwág ntəni yí, bwá mú ci nɔ nyə nɔ: «Wo afwóyé kumə mímbú məwúm mətɔɔn, wó ci nɔ wo a dúg Aburham íf?» ⁵⁸ Yésus mú bɛsa nɔ bwo nɔ: «Bábálé, mɔ jaaw bí nɔ, Aburham nda nómá fwo bə, mɔ jisə^f.» ⁵⁹ Oyúden bwá mú ntəg nkény məkwoógú nɔ bwá

lúmá nyə; Yésus mú shwaaw nɔ ndéé, nyɔɔs cúwo tɔɔn.

Yésus mɔ lwag áncím-ncím

9 Yésus ngə cɔ ntəni, a mú dúg ngwól múud nɔ nyə nyə a byél a njúl áncím-ncím. ^{2e*} Ompwín bwá mú jɔ Yésus nɔ: «*Rabi, ja múud éne nyə á byél áncím-ncím nɔ, í á bə nəcê *sám mɔ zɔ, ye nyəmɛfwó sám yé, ye obyɔl bɛ?» ^{3f} Yésus mú bɛsa nɔ: «Í á shígé bə nəcê sám, mbɔ; kú bə tɔɔ sám yé, kú nómá nyingə bə sám obyɔl bɛ. Í á yida bə nɔ buud bwá dúgúg sá Zembî jí nɔ nkul sá yí na nyódí. ^{4g} Í jɔ nɔ shé sáag iséy í múud nyə á nti mɔ yé, té mwásə wúsə ná yí. Bulú í zag, muud cugé ntəg nɔ nkul sɛy mpwó-bulú. ^{5h} Té mɔ jí ná wa shí ga dí yí, mɔ wá jí mənkenya mɔ ngə kwan buud wá shí ga má.»

⁶ⁱ Ja nyə á shín ci ntəni yí, a mú sey məntənd shí, a fugə mwo nɔ məndəlú nɔ ndéé, a bwiid áncím-ncím ishɔwáfá byɔɔŋg mɔshúd. ⁷ A mú ci nɔ nyə nɔ: «Kyeyúg kə gusa cwoogú bwá jɔw nɔ Siloy yí» (Siloy mɔ ká nɔ: «muud lwámá»). Áncím-ncím mú kə, kə gusa nɔ ndéé a mú nyingə a ngə dúgya. ^{8j} Nɔ ndéé, nɔ buud bənɔŋ bwá á dɔ bə məb-wugúlu wá, nɔ bɔɔŋg bwá á dɔ dúg a dúgə gwáámɔ buud isá wá, bwá mú ngə kə məshwán nɔ: «Muud éga dí nyə á dɔ ji wá a dúgə gwáámɔ búud isá yé?» ⁹ Í á ka bə, bɔɔl bwá ngə ci nɔ: «Jísə nyə», bɔɔlúgá nɔ: «Mbɔ! A yida bɛɛla nyə.» Nyəmɛfwó mú ngə ci nɔ: «Jísə mɔ.» ¹⁰ Bwá mú jɔ nyə nɔ: «Ntədəlé mɔsh mɔ ámə bân wo yé?» ¹¹ Nyə nɔ bwo nɔ: «Muud bwá ngə jɔw nɔ Yésus yé nyə ámə fugə ishɔwáfá bwiid mɔ mɔshúd, a mú ci

^f8:58 Váál ngwúd nɔ 8.24 nɔ 8.28.

^x8:48 4.9; 7.20; 10.20; Mak 3.21-22

^y8:50 7.18

^z8:51 5.24

^a8:53 4.12

^b8:55 4.34; 7.28-29

^c8:58 1.1; 17.5

^d8:59 10.31

^e9:2 MmN 20.5; Eze 18.20; Luk 13.2, 4

^f9:3 11.4

^g9:4 5.17

^h9:5 8.12

ⁱ9:6 Mak 8.23

^j9:8 Mis 3.10

nə mə nə mə kág gusa Siloy. Mə ámə ka námə kə, kə gusa nə ndeé, mísh mə mú dúgya mə.» ¹² Bwə mú shilə nyə ná: «Muud wəɔŋgú ji ɲgow?» Nyə ná: «Mə ampúyɛ.»

¹³ Bwə mú kə nə muud nyə á də bə ancím-ncím éne *Ofarizyɛŋ dí. ¹⁴ ^kJwəw Yésus nyə á fugə ishɰáfá bwiid múúd éne míshúd nɪ í á bə ntág jwəw lú Sábaad. ¹⁵ Ofarizyɛŋ bwə mú námá ji múúd éne váál mísh mə ámə dúgya nyə yí. A mú bɛsa nə bwo ná: «Nyə ámə bwiid mə ishɰáfá míshúd nə ndeé, mə mú kə gusa, mə músə ntág dúgya.» ¹⁶ ^lJa bwə mə gwág ntɔ́ yí, bɔ́l Ofarizyɛŋ bwə mú ci ná: «Muud nyə ámə sá sá nɪ yé nyə aŋgɛ nə wú wə Zembí. Dugá, nyə agúmálɛ jwəw lú Sábaad.» Bɔ́lúgá ná: «Ye sɔ́l misém ji nə ɲkul sá mbií *shimbá nɪ?» Bwə mú bə nə mbéégí mpádúgá nyáŋ. ¹⁷ ^mBwə mú nyɲgə ji áncím-ncím ná: «Wɛɛ ɲgə dúg nə muud nyə ámə bɛny wo mísh éne ji ntúdel?» Nyə ná: «A ji *muud micúndə mə Zembí.»

¹⁸ Nji, *Oyúden bwə mú sá məshwán nə muud éne nyə a shígɛ bə áncím-ncím nə ndeé mísh mə mú dúgya nyə. Bwə mú ntág kənd búúd kə jəw obyɔ́l bɛ, ¹⁹ zə ji bwo ná: «Ye mwán wún bí mə də ci nə nyə a byɛ́l áncím-ncím wə éga? Ka ntúdelɛ a mú ɲgə dúgya yé?» ²⁰ Obyɔ́l bwə mú bɛsa ná: «Sə mə mpú ná mwán wúsá wə éne, nə nyə a byɛ́l áncím-ncím. ²¹ Nji, váál í mə zə wɔ́s ja gaád nə a ɲgəg nə dúgya yí, sə bāŋ sə ámpúyɛ; sə kú námə mpu múúd nyə ámə bɛny nyə mísh yé. Shílágá nyəméfwó, a bɛsag, a cugé ná mwántombú.» ²² ⁿObyɔ́l bwə á bɛsa ntúni nácé bwə á fúndə Oyúden. Oyúden bwə á bwey tɔ́w cáj nə ɲkí muud mə məm nə Yésus ji *Kríst íf, bwə yíl múúd

wəɔŋg *mpáánzə minjígúlad. ²³ Gwə wə bwə á shwal ci ná: «Shílágá nyəméfwó, a cugé ná mwántombú, nyəméfwó bɛsag sá í dúgyá nə nyə yí.»

²⁴ Ofarizyɛŋ bwə mú nyɲgə jəw múúd nyə á də bə áncím-ncím éne ja ábɛɛ zə ci nə nyə ná: «Yəg Zembí gúmá. Sə mə mpú ná muud nyə ámə lwag wo éne ji sɔ́l misém.» ²⁵ Nyə nə bwo ná: «ɲkí a ji sɔ́l misém ɔ́o, mɛɛ mə ampúyɛ. Mɛɛ mə mpú nji sá ɲgwúnd nə: mə á də bə áncím-ncím, mə mú ɲgə dúgya ja gaád.» ²⁶ Bwə mú nyɲgə ji nyə ná: «Nyə ámə sá wo ji? Ntúdelɛ nyə ámə bɛny wo mísh yé?» ²⁷ Nyə nə bwo ná: «ɲgaá mə shí bwey jaaw bí, bí nda gwág. Bí mə cɛɛl nə mə nyɲgəg jaaw bí ja ábɛɛ? Bí wál námə cɛɛl zə bə ómpwín bɛ?» ²⁸ Bwə mú lwɪy nyə nə ndeé bwə ná: «Wo wə ji *mpwín yé. Sə báá, sə búsa ompwín ɔ́ Moyíz. ²⁹ ^oSə mə mpú ná Zembí nyə a lɛsha nə Moyíz, sə ámpúyɛ nyíni nyɛɛ ɲgə zhu wá.» ³⁰ Muud nyə á də bə áncím-ncím yé mú ci ná: «Mə káám nə bí ampúyɛ á ɲgə zhu wá; ká nywáá mə bɛny dí mə mísh íf. ³¹ ^pSə mə mpú ná Zembí nyə ádé magulə mājəgula mə ósɔ́l ɔ́ misém. Nji, muud ɲgə yə Zembí gúmá yé, á ɲgə sá sá Zembí mə jí yé, Zembí magulə mājəgula mé. ³² Sə abwélɛ námə fwo gwág nə muud mə bɛny áncím-ncím a byélɛ mísh. ³³ ^qí mbəm bə nə muud éne nyə aŋgɛ nə wú wə Zembí, a kú bə nə ɲkul mə sá tɔ́w sá.» ³⁴ ^rBwə mú bɛsa nə nyə ná: «Wɛɛ mbɛɛ sá í á byɛ́l misémád ncindí nə ncindí yí, wó cɛɛl zə yə sə minjígúla?» Bwə mú ntág wíŋg nyə.

³⁵ Yésus mú gwág nə bwə ámə wíŋg múúd éne. A mú kə bwəma nə nyə, a mú ji nyə ná: «Ye wo búgúlá *Mwán mə Múúd?» ³⁶ Nyə nə Yésus ná: «Cwámaba, Mwán mə Múúd wə zə nə mə búgúlág

k9:14 5.9 l9:16 7.43; 9.33; 10.19 m9:17 4.19

n9:22 7.13; 12.42; 19.38; 20.19 o9:29 7.27; 8.14

p9:31 Sôm 66.18; Mik 15.29; Iza 1.15 q9:33 3.2 r9:34 9.2

nyə?»³⁷ ^sYésus nə né ná: «Nyə wə wó ngə dúg á ngə lésa nə wo éga.»³⁸ Muud éne mú ci ná: «Cwamba, mə mə *búgula.» A mú kúd mpwóombú shí na wə Yésus.

³⁹ ^tNá ndeé, Yésus mú ci ná: «Mə á zə shí ga dí ná mə zə sám̃b ṽkúmba lósú. Sémbyé lósú wəwng wúsə nə mə zə sá nə wəancím-ncím bwə dúgyág, buud bwə ngə dúgya wá bə wəancím-ncím.»⁴⁰ ^uBúbaalé Ofarizyēṽ bwə á bə cínwng wá bwə mú gwág á mə ci ntó, bwə mú shilə nyə ná: «Ntó ji ná sá bí námə wəancím-ncím?»⁴¹ ^vYésus nə bwo ná: «Bi mbəm bə wəancím-ncím, bi kú bə nə misəm. Ká bí ngə ci ná: “Sə ngə dúgya”, səm wún í mə nada.»

Jjɔɔ mbaagulə itɔw

10 «Búbálé, mə jaaw bí ná, múúd mə ká ṽkáál itɔw dí yé mə ká bə kú nyí mpumbéd, a yida kə kyey zhí shúsú, kə ntɔ kósúgúlád gwɔw, nyíni múúd jisə juwál, a jisə zhiləṽgaanə.² Muud nywáá mə nyíi mpumbé dí yé, mbaagulə itɔw wə éne. ³ Í də bə, muud mə də baagusə mpumbé yé juw nyə mpumbé, itɔw í mú gwág mbaagulə wáñ kəl. A mú ngə jɔw itɔw byé, jɔw tɔw jəsh nə jínə dé, a mú kə nə byo tóón. ⁴ ^wJa á mə shín cúwál byəsh tóón yí, a kə tɔw byo shwóg, í ka ngə bə nyə nəc é í ngə yag kál dé. ⁵ Itɔw í cúgé nə ṽkul bwele bə njínə muud, í yida ngə túb nyə, nəc é á dé yag mákəl mə ójínə ɔ búúd.»⁶ ^xYésus nyə á ṽwa bwo mpwokwoond ni, ṽji bwə á shígé wám̃bulə sá nyə á ngə cɛl ci yí.

⁷ Ná ndeé, a mú ka nyiṽgə ci ná: «Búbálé, mə jaaw bí ná, məe wə jísə mpumbé ṽkáál itɔw. ⁸ ^vBuud bəsh bwə á tédé zə nə mə wá búsa ijúwál, izhiləṽgaanə, itɔw í áshígé gwágulə bwo. ⁹ ^zMə wə jísə mpumbé. Muud mə kyéy mádí yé nyə e dúg cug; nyə é də nyí, də cúwo, a kwey ídəw. ¹⁰ Juwál í də zə ṽji ná í zə júwo, zə gwú, zə caam. Məe mə á zə shú ná buud bwə bəg nə cug, bwə bəg nə gwo kú nə minji.

¹¹ ^a«Mə wə jísə jɔɔ mbaagulə itɔw. Jɔɔ mbaagulə mə də kɛenzh cug jé shú itɔw byé. ¹² ^bNyɔwng mbaagulə mə sɛy ṽji shú *mwaané yé, a cugé fwámé mbaagulə itɔw, a mpú ná itɔw í cúgé nyə byé yí; á də bə, á ká dúg ṽkweny ngə zə, a myaas itɔw, a túb; ṽkweny mú zə ngə bii itɔw, itɔw í ngə ciima. ¹³ A sá ntó nəc é a ngə sɛy ibamba, itɔw í acéyé nyə lámú.

¹⁴ ^c«Məe wə jísə jɔɔ mbaagulə itɔw, mə mpú itɔw byám, itɔw byám mpu mə, ¹⁵ ^dnámə nda Də mə mpú mə, mə mpu námə nyə ná. Má kɛenzh cug jám shú itɔw. ¹⁶ ^eMə ji námə nə bíl itɔw, byāṽ í cúgé wa ṽkáál gaád. Í jii ná mə kyéyug námə nə byo, í é gwágulə kəl dām nə ndeé sɔwz mú bə ṽgwúđú, mbaagulə námə ṽgwúđú. ¹⁷ ^fDə mə cɛl mə nəc é mə kɛenzh cug jám ná mə bá nyiṽgə ṽwa gwo. ¹⁸ ^gMuud nyə adéégé mə cug jám; məmɛfwó wə mə kɛenzh gwo. Mə ji nə ṽkul mə kɛenzh cug jám, mə nə ṽkul mə nyiṽgə ṽwa gwo: wáda Də nyə á yə mə wə cí.»

^s9:37 4.26 ^t9:39 5.22 ^u9:40 Mat 15.14; 23.26 ^v9:41 15.22

^w10:4 10.27; Mbú 14.4 ^x10:6 16.25 ^y10:8 Zhe 23.1-2; Eze 34.2-3

^z10:9 14.6; Sôm 23.2; Eze 34.14

^a10:11 jɔɔ mbaagulə itɔw: Sôm 23.1; Eze 34.11-16; Zhe 23.3; Mat 18.12-14; Heb 13.20; Mbú 7.1 *kɛenzh cug jé*: 15.13; Rom 5.8; 1Yn 3.16 ^b10:12 Mis 20.29

^c10:14 10.27; 2Tm 2.19 ^d10:15 Mat 11.27

^e10:16 11.52; Iza 56.8; Eze 34.23-24; 1Pr 2.25 ^f10:17 3.35; 5.18 ^g10:18 4.34

¹⁹h¹Lású Yésus nyə á ngə lás ni í á sá mbéégí mpádúgá *Oyúden. ²⁰i¹Bóólúgá ŋkí bulya bwə á ngə ci ná: «Jamb í mó bii nyə, í mú ngə sá ná a lásúg ilís-lís; kúgá ná ngə gwágulə nyə.» ²¹Bóólúgá ná: «Ilís-lís í jamb dí ini; jamb í cúgé nə ŋkul bwele bēny áncím-ncím mísh.»

Bwə kudəwa Yésus

²²Zaŋ ifúb mpáánzə^s í á ngə sīy Yurúsəlem, í á bə fwála lə ŋkwān. ²³j¹Yésus nyə á ka bə *Luŋ mó Zembí, a ngə kyey kúl bwə á gwiid ná Nyíngúlé** mó Sólumun dí, a kə, a zə, a kə, a zə. ²⁴k¹Oyúden bwə á ka kə lyə nyə, kə jī nyə ná: «Wo é ka bá səl sá milām shí jáyé ja? Ŋkí wo wə jísə *Křist, jaawug sə ná kp-wəc.» ²⁵l¹Yésus mú bəsa bwo ná: «Mə a shí bwey jaaw bí nji bí ngə shwána. Mis-óólúgú mó ngə sá jínə mó Dā dí myá mí ngə námə lwágulə ntó. ²⁶m¹Mí ngə teem lwágulə ntó, bí ngə shwána shwánag, nəcə bí cúgé mádí səcnz ítəw dí. ²⁷n¹Itəw byām í dū gwágulə kál dām; mə mpú byo, í dū bə mə. ²⁸o¹Məe ngə ntág yə byo cug á kandugə kandugə, í ábúlé bwele yə, muud nyə abúle námə bwele déég mə byo mbwád. ²⁹Dā muud nyə á yə mə byo yé mó ntə múúd yēsh ŋkúlud; muud cúgé nə ŋkul déég nyə sá mbwád. ³⁰p¹Sá Dā sá búšə nda muud ŋgwúid.»

³¹q¹Oyúden bwə mú nyingə ŋkēny məkwoógú ná bwə gwú nyə nə ndí. ³²Nji, Yésus mú jī bwo ná: «Mə mó lwágulə bí jɔjɔ misóólúgú mí ngə zhu wə Dā myá, bí mó cēl gwú mə nə wáyé?»

³³r¹Oyúden bwə mú bəsa nə nyə ná: «Sə acéélé gwú wo nə jɔjɔ sóólúgú; sə mó yida cēl gwú wo nəcə wo ngə lás nə Zembí *bwaasúlə mpu; wēe njúl muud, wo ngə bále ci ná wo jī Zembí.» ³⁴s¹Yésus mú feel ná: «Ŋgaá cilyá wúsə bídí kálaad məcégd ná: “Bí búšə ozembí.” ³⁵Na mə lwágulə ná buud Zembí nyə á ngə lás nə ndí wá, Kálaad Zembí mə jōw bwo ná ozembí. Ká jī? Muud nyə ajáláyé nə yíl sá Kálaad Zembí ngə ci yí. ³⁶t¹Bí bāŋ bí mə sá ná, mə muud Zembí nyə a fēesh, a mú nti shí ga dí yé, bí mó ci ná mə ngə *lás nə Zembí bwaasúlə mpu nəcə mə ngóólə bwaagulə ná mə jī Mwān mə Zembí. ³⁷Ŋkí mə aŋgə nə sá misóólúgú mí Dā, shwánagá mə. ³⁸u¹Nji, ŋkí mə ngə sá myo, bí teem ngə shwána mə, *maguləgá misóólúgú; bí mó ká magulə myo, bí yag, bí mpu námə ná Dā njul mádí, mə njúl wə Dā.» ³⁹v¹Nji bwə á gwág ntəni yí, bwə mú nyingə sɔ ná bwə bii nyə, a mú faam.

⁴⁰w¹A mú nyingə lífina kə Zhurdé faŋwíny, kúl Yuánes nyə á fwo ngə duu buud yí, a mú kə jī wu. ⁴¹x¹Zhwog buud bwə mú dū zə nyádí. Bwə mú dū ci ná: «Yuánes nyə a shígé bwele sá tɔɔ *shimbá; nji, sá jēsh nyə á ci shú mó múúd éga yí jísə búbólé.» ⁴²y¹Zhwog buud bwə mú *búgula Yésus kúkúl jɔɔŋgúd.

Shwiy mó Lazăr

11 ^zŊgwól múúd nyə á bə ná Lazăr, muud á Betanî, lɔɔm mó Mariya

^s10:22 Bwə á dū téduga jwów Yúdas Makabé nyə á nyingə fúb alatār á Mpáánzə yí, nyə a sá gwo ngeé mbú 164 Yésus kú fwo byél.

^{**}10:23 Sə sá ngə jōw ná nyíngúlé ni í cúgé zhizhe mpumbé; jísə milwon mí mǎmpinǵ mimbá, bwə ka wá kwáminú gwów ná gúgúwá bág.

^h10:19 9.16 ⁱ10:20 8.48 ^j10:23 Mis 3.11 ^k10:24 Luk 22.67

^l10:25 5.36 ^m10:26 16.9 ⁿ10:27 8.47; 10.3, 14 ^o10:28 5.24; 6.39

^p10:30 5.18; 17.21 ^q10:31 11.8 ^r10:33 Ləv 24.16; Mat 26.65 ^s10:34 Sòm 82.6 ^t10:36 1.34 ^u10:38 10.25 ^v10:39 7.30; 8.20 ^w10:40 1.28

^x10:41 1.29-34; 3.27-28 ^y10:42 2.23 ^z11:1 12.1-3; Luk 10.38-39

bá mínyc̣ḥē shilē Mááta. Lazâr éne nyē á ka bwás. ²Lazâr nyē á bwás éne nyē á bē ncwūm mō Maríya, Maríya nyē á gwáágulē Yésus labínda mōkuúd, a fim mwo nē shilú yē. ³^aMaríya bá Mááta bwé á ka kēnd Yésus mākól nō: «Cwám̄ba, muud woó ngā bwás.» ⁴^bJa Yésus nyē á gwág mākól mōni yí, nyē á ci nō: «Bwas nī í cúgē bwás shwiy, í yida bē bwás í é sá nē Zembí ngwág gúmá yí, í ka námá sá nē *Mwān mō Zembí ngwág gúmá.» ⁵Yésus nyē á dū bul cēel Mááta bá mínyc̣ḥē shilē Maríya, nē Lazâr. ⁶Nē ndēé, nyē á tēem gwág nē Lazâr ngā bwás íí, nyē á fwo ny- ingē cín̄guli mwōw mábá kúl nyē á bē yí. ⁷Mpúsē mwōw mábá mōc̣ḥgū, a mú ka ci nē *ompwíin bē nō: «Shē nyinggā kē Yudéa.» ⁸^cOmpwíin nē nyē nō: «*Rabi, Oyúden bwé mō nywá fwo kún̄cw gwú wo nē mākwoógú nūh̄ Yudéa, wó cēel námá nyinggā kē wu?» ⁹^dYésus mú bēsa nē bwo nō: «Ŋgaá mwásé wí nē mēwēla wūm nē mábá? Múúd mē ká ngā kyey mēwēla mōc̣ḥg di, nyē abúle ngā mága, nēcē nyē é ngā dúg inggūngōh̄ yā shí ga. ¹⁰Nji, múúd mē ká kyey mpwó-bulú, nyē é ngā mága, nēcē kú nē inggūngōh̄ lámúd.» ¹¹^eJa nyē á shín ci ntúni yí, nyē nō: «Shwé wúsú Lazâr mō kē gwád, nji, mē é kē juumushi nyē.» ¹²Ompwíin ntāg nō: «Cwám̄ba, ŋkí Lazâr mō kē gwé di, nyē é yāl.» ¹³Í á bē, Yésus ngā cēel ci nē Lazâr mō yē, bāh̄ bwé ngā dúg nē á ngā ci gwó múúd mō dū ja nē á woga nyúúl yí. ¹⁴Yésus mú ka jaaw bwo nē kpwó nō: «Lazâr mō yē. ¹⁵Mē gwág nywa nēcē mē shígē bē ja nyē áma yē yí, sá jōc̣ḥg í é sá nē bī búgúlág. Nē ndēé, ŋkyenā kúl á jí yí.» ¹⁶^fTómas bwé á dū námá nyinggā jōw nē Wáás yē mú ka ci nē bōól ómp-

wíin nō: «Ŋkyenā, shénōh̄ Cwám̄ba bēsh kág námá yē.»

Yésus jī cūg

¹⁷Ja Yésus mō kē wós yí, a mō kē kwey nē Lazâr mō bwey dōw mwōw mán̄. ¹⁸Nda wúlē Betaní kē Yurúsalem wús jee bē ókílomáda ólól^{††} nē, ¹⁹zh-wog *Oyúden bwé á kē dúg Mááta bá Maríya, kē cweel bwo milām nē shwiy mē ncwūm wāh̄. ²⁰Ja Mááta nyē á gwág nē Yésus mē zō wós yí, nyē á leel kē, kē bwēma nē nyē, Maríya nye njúl ná shí, njōw. ²¹^gMááta mú ka ci nē Yésus nō: «Yé Cwám̄ba, wo mbām bē wa, ŋkí ncwūm waamé shígē yē. ²²Nji, tōw kíkídíga, mē mpú nē Zembí nyē é yē wo sá jēsh wó é gwáám̄b nyē yí.» ²³Yésus mú ci nē nyē nō: «Ncwūm woó mē bá gwūm.» ²⁴^hNyē nē Yésus nō: «Mē mpú nē á bá gwūm ja búúd bwé bá gwūm jwōw á mēzhúgúlā yí.» ²⁵ⁱYésus mú ci nē nyē nō: «Mē wé mē dū gwūmushi búúd, dū nyinggā yē bwo cūg. Muud mē *búgúlā mē yé, a tēem yē, a bá nyinggā cūgē. ²⁶Muud ngā ntāg cūgē yé ká *búgula mē, a kú bá bwele yē. Ye wo *magulē ntō?» ²⁷^jMááta nō: «Haaw Cwám̄ba. Mē mō magulē nē wo jisē *Křst, *Mwān mō Zembí nyē á zē shí ga dí yé.» ²⁸Ja Mááta mō shín ci ntúni yí, a mō kyey kē jōw mínyc̣ḥē shilē Maríya, kē nyímbula nē nyē nō: «Cwám̄ba mō wós, a ngā jōw wo.» ²⁹Nji Maríya nyē á gwág ntúni yí, nyē á tōw nē máás kē wé Yésus. ³⁰Í á bē, Yésus kú fwo nyíi bāh̄ lōcmud, a njúl ná kúl Mááta nyē á kē bwēma nē nyē yí. ³¹Oyúden bēnōh̄ Maríya bwé á bē njōw bwé ngā cēel cweel nyē lám wá bwé mú dúg á tōw nē máás cúwo tōón. Bwé mú bē nyē, bwé

^{††}11:18 Osutād wūm nē ótōón.

^a11:3 11.36 ^b11:4 9.3; 17.1 ^c11:8 8.59; 10.31 ^d11:9 8.12; 12.35-36

^e11:11 Mat 9.24 ^f11:16 Mak 14.31; Rom 6.8 *Tómas*: 20.24 ^g11:21 11.32

^h11:24 5.29; 6.40, 54; Dan 12.2 ⁱ11:25 5.21, 24; 8.51 ^j11:27 1.34; 4.25

ngó dúg ná a kó jii shwóngh. ^{32k}Maríya má kə kumə kúl Yésus nyə á bə yí; nji nyə á dúg Yésus yí, nyə á wusə nyúúl shí Yésus dí shí məkuú, nyə ná: «Yé Cwám̃ba, wo mbəm̃ bə wa, ŋki ncwúm̃ waamə shígé yə.» ³³Yésus mú dúg Maríya bənŋh Oyúden bwə á ngə lúgal nyə wá bwə ngó jii, mbəom mú shwi y nyə nyúúlú, mitədúgá búbulə nyə lámú. ³⁴A mú jii ná: «Bí á dul nyə ngow?» Bwə ná né ná: «Zaá kə dúg, yé Cwám̃ba.» ³⁵Yésus mú ntāg jii. ³⁶Oyúden bwə mú ngə ci ná: «Bí má dúg í, nyə á bul cəel nyə ɛ́.» ^{37m}Bóólúgá wá bwədí sámbád bāŋ bwə mú ngə ci ná: «Ŋgaá muud éga wə nyə a bēny ancím-ncím mīsh? Ká a shígé dí bə ná ŋkul sá ná Lazār kú yə.»

Yésus mə gwúmúshí Lazār

³⁸ⁿYésus mbəom mú nyiŋgə shwi y nyúúlú, a mú kə kúl bwə á dul Lazār yí. Shwōŋ í á bə ku, mbwagulá kwóógú, bwə ka fad ná dúl kwóógú. ³⁹Yésus mú ci ná: «Yílúgá kwóógú.» Máata á kóól mə múúd nyə á yə yé mú ci ná: «Ey Cwám̃ba, a má dōw mwōw mənŋ múús, a mú ngə mpə.» ⁴⁰Yésus mú ka ci ná nyə ná: «Ŋgaá mə shí ci ná wo ná wó ká *búgula, wo e dúg nda Zembí nyə é ŋwa gúmá ná.» ⁴¹Bwə mú ka yíl kwóógú. Yésus mú bēn mpwóómbú, a mú lás ná: «Ye Dā, mə yə wo akíba nəcé wo ámə magulə mājəgula mām. ^{42o}Haaw. Mə ámə bwey ngə mpu ná wó dū magulə mājəgula mām ja jēsh. Mə ámə yida lás shú ná zhwog buud bwə má lyɛ mə óga bwə mpúg ná wo wə wo ámə nti mə.» ⁴³Ja á má shín lás nténi yí, a mú kím ná ŋkulú ná: «Lazār, cúwóg tóón.» ^{44p}Muud nyə á bə mbimbə yé mú cúwo tóón, a njúl ná obándáshi ngwóólá mákuú ná məbwəd, mpwóóm-

bú ngwóólá ná kúl káándó. Yésus mú ci ná buud ná: «Wiinzhugá nyə isá íni bí bídúg nyə, a kág.»

Ciŋú-cində ná Yésus yóg

(Mat 26.1-5; Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)

^{45q}Zhwog *Oyúden bwə á zə wə Maríya wá, bwə á dúg sá Yésus nyə a sá yí, bwə mú *búgula nyə. ⁴⁶Nji, bóólúgá bwə á kə *Ofarizyēŋ dí, kə jaaw bwo sá Yésus nyə a sá yí. ^{47r}Milúlúú myā ofada bənŋh Ofarizyēŋ bwə mú sēŋg *Gwoong ósémbye ó mílósú wá Zembí, kə ci ná: «Muud éga ngə bul sá *məshimbá. Shé má sá ntədel? ⁴⁸Shé má ká bíd ná a ngóg ná kə shwóg í, buud bēsh bwə é búgula nyə ná ndéé, buud ɔ Róma bwə zə ntāg í, zə búgə Mpáánzə íshé, bwú námə ləom íshé.» ^{49s}Ŋgwól múúd wāŋ ná jínə ná Kayíf í, nyə muud nyə á bə Ajəláci á ofada mbú wəŋg dí yé mú ci ná: «Bí ag-wágé tɔɔ sá na lósú níid. ⁵⁰Bí adúgé ná í yida bə bí ná mfíí ná muud ngwúd yóg shú kúl búúd jēsh ncindí, ləom í nda jɛ wēsh í?» ⁵¹Lósú nyə á lás wəŋgú, nyə a shígé lás ná lúu yé. Í á yida bə ná, nda nyə á bə Ajəláci á ofada mbú wəŋg dí ná, nyə a lás tāŋ *muud micúndó ná í á jii ná Yésus yóg shú ləom wēsh; ^{52t}kú námə bə nji shú ləom wóméfwó, a yə shú ná bwān ó Zembí búśó íciimí iciimí wá bwə séēŋgyag bə sá ngwúd. ^{53u}Jwōw ní wə bwə á ŋwa cigulá ná bwə gwú Yésus yí. ^{54v}Yésus nye mú yəw ngólə kyey bəl-bəl dí kúl Oyúden búśó yí; a mú kə kóómb ləom jísə ŋgeé shí a shwééshá dí yí, bənŋh *ompwín bə kə ji dánd bwə á dū jōw ná Ifrēm yí.

^{55w}Í á ka zə bə, nda *Páska Oyúden nyə á bə kúnə-kúnə ná, zhwog buud bwə á ngə wú məkwaádó mánghú ngə bád kə

^k11:32 11.21 ^l11:35 Luk 19.41 ^m11:37 9.6 ⁿ11:38 20.1; Mat 27.60

^o11:42 12.30 ^p11:44 20.6-7 ^q11:45 2.23

^r11:47 2.11; Mat 26.3-5; Mis 4.16 ^s11:49 18.14 ^t11:52 10.16

^u11:53 5.18 ^v11:54 5.13; 7.1 ^w11:55 2.13; Ilh 19.11-20; 2Ib 30.17-18

Yurúsalem ná bwá ká ngə gusa mingusa mi yáǝǝ^{‡‡}. ⁵⁶xBwá á ka ngə sɔ́ Yésus ná ndéé, kúl bwá á bə *Luɲ má Zembî yí, bwá á ngə shilə bwámé nə bwámé ná: «Bi má dúg ná ji? Nyə ajeýé zə zāɲ dī.» ⁵⁷Í á bə, milúlúú myā ofada bənɲɲ Ofarizyɛɲ bwá má ci ná í bəg ná: «Muud nyə é mpu kúl Yésus nyə é bə yí, báǵúlóg, bwá kág bii nyə.»

Labínda má Maríya

(Mat 26.6-13; Mak 14.3-9)

12 YÍ á ka zə bə, í má lág mwôw măsaman ná *Páska *Oyúden zóg bə, Yésus má kə Betanî, dánd má Lazâr Yésus nyə á gwûmushi yé. ²zBóǝl búúd ɔ́ dánd dɔɔɲǵú bwá á ka sá dína líú má Yésus dī. Mááta nyə á bə a ngə sá milwámá dína jɔɔɲǵú, Lazâr njúl sámabá búúd bənɲɲ Yésus bwá á ngə də wád. ³aMaríya mú ka ɲwa labínda álal-kus bwá á sá nə fwámé nâr[¶] yé. Nyə á ɲwa labínda ni kúl ɲjwombə, zə gwááǵulə Yésus makuúd ná ndéé a mú fīm nyə mwo nə shilú jé; məcud má labínda má mú lwánd njów wêsh. ⁴bɲgwól *mpwíín mə Yésus nyə á bə cínɔɲg ná Yúdas Iskariyôt, mpwíín nyə á bə nə nyə wə má bá kusha nə Yésus yé. Ja Yúdas éne má dúg nda Maríya nyə á gwááǵulə Yésus labínda nâr ná, a má ci ná ⁵c«Jí bwá á mə bə kú kusha labínda éga odanarî^{§§} mitəd milóǝl ná ndéé bwá kwíínd mímbúbúwá nə ndí yí?» ⁶Nyə a shígé ci ntúni ná a baam nə mimbúbúwá. Nyə á ci ntó nəcé nyə á bə juwál;

nda nyə á də bii maɲga *mwaanê ná, nyə á də júwo mwaanê cínɔɲg. ⁷dYésus mú ci ná: «Bídúg múdá éne ná shee. A má sá sóǝlúǵú ni, ɲǵólə bwey təduga nda bwá bá dul mə ní. ⁸eNəcé bi é də ji nə mim-búbúbúwá mwôw mêsh, ɲji sónɲɲ bí sá ábúlé ji mwôw mêsh.» ⁹fNa nyə á bə, kúdə zhwog Oyúden bwá má gwág ná Yésus ji Bétanî; bwá á ka ngə kə wu, kú bul bə ɲji shú dé, bwá á ngə nómə kə ná bwá ká dúg Lazâr nyə á gwûmushi yé. ¹⁰Ná ndéé, milúlúú myā ofada mí mú ɲwa cígúlá ná bwá jəlá nə gwú nómə Lazâr, ¹¹gəcé sá í á bə nə nyə yí í á sá ná kúdə zhwog Oyúden bwá béégyág nə bwo, yidá kə, kə *búǵula Yésus.

Yésus mə nyíi Yurúsalem

(Mat 21.1-11; Mak

11.1-11; Luk 19.28-40)

¹²Mán mələm, ncúlyá buud bwá á zə zāɲ dí wá bwá mú gwág ná Yésus ngə zə Yurúsalem. ¹³hBwá mú ngə ɲwa máɲ má ləndú ná ndéé, kə lóg nyə bwá ngə kīm ná:

Hosána! Gúmá í bəg nə nyɔɔɲg ngə zə jínə má Cwamba dí yé, Njwú-buud á Izurəyêl.

¹⁴Yésus mú kwey mwā jakáás, a mú kəwa gwo gwôw nda Kálaad Zembî ngə ci ná, ná:

¹⁵iYé shilə Siyôn*, kú fúnda.

Dugí njwú woó ngə zə.

A mbád cwɔ́ jakáás dī.

^{‡‡}11:55 Oyúden bwá á də sá mingusa ná bwá gusa milām myáɲ shú zólə də Páska.

[¶]12:3 nâr: Jisə wúl kɔǝl í dúgə mpə nómə nda ntəɲga.

^{§§}12:5 danarî: Danarî ɲgwúd í á də kwaga nə myóna myā ɲkúmba jwôw.

*12:15 Siyôn: Nyə á bə məma mbúɲ bwá á lwɔ́ ɲgwála á Yurúsalem cínɔɲg gwôw yí.

^x11:56 7.11 ^y12:1 11.1-2 ^z12:2 Luk 10.40 ^a12:3 Luk 7.37-38

^b12:4 Yúdas Iskariyôt: 6.71; 13.2, 27; 18.2; Mat 10.4 ^c12:5 Iza 58.7; Mat 19.21; Zhk 2.15-16 ^d12:7 19.40 ^e12:8 Mbá 15.11 ^f12:9 11.43-44

^g12:11 11.45 ^h12:13 Sôm 118.26; Mat 27.42; Yuá 1.49 ⁱ12:15 Zak 9.9

16j*Ompwíin 3 Yésus bwá áshígé fwo wámbulə sá í á ngə sŷy yí fwála dɔɔŋgúd. Bwá á ka kə táduga gwo ja Yésus nyə á ŋwa gúmá yí; bwá mú mpu ná í á bə cilyá shú má Yésus, sɔ́lúgú wɔɔŋg nómá wə bwá á sá nyə yí. 17kÍ á bə na, ncú-lyá buud bwá á bə ja nyə á jɔw Lazăr gwúmushi nyə yí, bwá ngə bwiing lán yé. 18Haaw. Bwá á ngə zə bwəma nə nyə nəcə bwá á gwág ná nyə a sá *shimbá dɔɔŋgú. 19lNtɔ́, *Ofarizyēŋ bwá mú ka ngə ci bwámé nə bwámé ná: «Bi má dúg í? Bi cugé nə ŋkul sá sá. Dugá lɔɔm wəsh ngə kə nyédí!»

Gúmá má Yésus

20Bábaalé Ogurək bwá á bád námá zə Yurúsəlem ná bwá zə yə Zəmbi gúmá zāŋ níid. 21mBwá á ka kə dúgya nə Fílíp á mwá Betusayída, kə jī nyə ná: «Mása, sɔ́ ngə cɛel dúg Yésus.» 22Fílíp mú kə jaaw André, bá bəsh bwá mú kə jaaw Yésus. 23nYésus mú bəsa nə bwo ná: «Wəla má wɔ́s, wəla *Mwān mə Múúd mə jəlá nə ŋwa gúmá yí. 24oBúbálé, má jaaw bí ná, bumá mpəg í ámə kə mándəlúd yí, í ká kə jī kú yə, í bwēn gwóméfwo. Í ká yə, í wúmə íbumá mənəkund mənəkund. 25Muud mə nywílyá nə cug jé yé nyə e jímبال gwo; muud mə yídá bə kú nywílyá nə cug jé wa shí ga dí yé, nyə é baagulé gwo kandugə kandugə. 26pŊkí muud má cɛel síya nə mə, a bə mə, í mú bə ná, kúl má jísá yí, muud ngə síya nə mə yé bə námá cínɔŋg. Múúd mə ká síya nə mə, Dá yə nyə gúmá.

27q«Nda bí má dúg éga, mitádúgá mí má búbulə mə lámúd. Ká mə cíg nə jī? Ná Dá, ság nə mə fáámug nə cún ngə zə ga? Mbô. Mə á yida zə nə mə zág bwəma nə cún wɔɔŋg. 28rDá, ság nə jíná dwô í ŋwág gúmá.» A ká námá shín lás ntáni, kál mú wú joŋ dí ná: «Mə má sá, mə é ny-ingə námá sá.» 29Buud bwá á bə cínɔŋgú áncuncuma wá bwá á gwág kál dɔɔŋgú, bwá mú ci ná jísə njum-mpú; bɔ́lúgá nə ngwól *éŋgəles má ləsha nə Yésus. 30Yésus mú ka ci ná: «Kál ní shígé lás na shú dām, í ámə yida bə shú dām. 31sNəcə shí ga í zə bwəma nə sémbyé mílású kíkídiga, cí á shí ga wusɔw tɔ́n. 32tMee, ja má bá wú shí gaád bəncɔw gwów yí, mə bá julə búúd bəsh mədí.»

33uJa Yésus nyə á ngə ci ntáni yí, nyə á ngə lwágulə váál shwiy á bá yə yí. 34vZhwog buud óni bwá mú bəsa ná: «Sə á jíg *mbwoomb məcɛɛ dí ná *Křst mə bá cugə kandugə kandugə. Wó nyingə zə jaaw sə ná í bá jii ná Mwān mə Múúd búnɔwúg gwów, ntɔ nyə wə jī? Mwān mə Múúd† wɔɔŋg wə zə?» 35wYésus mú bəsa bwo ná: «Məŋkenya mósə ná wa bídí nə fúfwálá. Ŋgəgá nə kyey té bí búś ná nə mənkenya yí, yídúgú í kú bá zə byaluga nə bī; nəcə, muud mə kyéy yídúgúd yé nyə ádɛ mpu kúl á ngə kə yí. 36xŊgəgá nə *búgula mənkenya té mənkenya mósə ná bídí yí, bí ngəgá nə bə bwān 3 yə mənkenya.» Ja Yésus nyə a shín lás nə bwo ntáni yí, nyə a béégəyá nə bwo, a mú kə shwaaw.

†12:34 *Mwān mə Múúd*: Ntɔ́ má ká ná «Mesí Zəmbi nyə á nti yé. (Wo jī nə ŋkul dúg Dan 7.14.)

j12:16 2.22; 17.1 k12:17 11.42-45 l12:19 11.48

m12:21 1.44; Luk 19.3; 23.8 n12:23 2.4; 12.16 o12:24 Mat 10.39; 16.24-25; 1Kr 15.36 p12:26 14.3; 17.24 q12:27 12.23; Mat 26.38

r12:28 17.1; Mat 3.17; 17.5 s12:31 5.22; 14.30; 16.11 t12:32 3.14

u12:33 18.32 v12:34 Sôm 89.37; 110.4; Eze 37.25; Yuá 12.23; 3.14

w12:35 7.33; 8.12 x12:36 5.13

Buud bwó á búgúláyé Yésus

³⁷Yésus nyə á teem sá bímbí lú *móshimbá móni buud bwó ngó dúg íí, buud bwó áshígé *búgula nyə. ³⁸Sâ jɔɔɔng í á sá ná ciyá mó Izayí *muud micúndó í bwómag. Nyə á ci nó:

Cwám̃ba, zó nyə a búgula kéel sá á ngə bwiing yí?

Zó Cwám̃ba nyə a lwágulə mpífó nyé yé?

³⁹Gwó wó í sá ná buud ɔni bwó bóg kú búgula sá Izayí nyə á ci yí.

⁴⁰aZembí nyə a shwu bwo ncím míšhúd, a lulushi bwo milám,

nəcé míšh mánj mó á bá dúg,

milám myánj mí á bá wám̃bulə,

bwó á bá cénd kú njɔɔnd,

nó ndeé mə mú lwag bwo.

⁴¹bIzayí nyə á lás ntó nəcé nyə á bwey dúg milwané mí Yésus, a mú lás sá í dú-gyá nə Yésus yí. ⁴²cí á teem bə ntó, bóól zhwog buud wá sám̃bá ótówə ɔ shwóg bwó á shí búgula Yésus. Nji, bwó áshígé bə nə ɲkul məm nyə míšh mó búúd dí, bwó á ngə fúndə nó *Ofarizyēn bwó á bá yíl bwo *mpáánzə minjígúlá. ⁴³dNəcé bwó á cɛel ɲwa gúmá míšh mó búúd dí, kú bə míšh mó Zembí dí.

⁴⁴eNji, teem bə ntó, Yésus nyə á cúndə gwów-gwów nó: «Muud mə búgúlá mə yé nyə abúgúláyé nji mə, a búgúlá nómá múúd nyə á nti mə yé. ⁴⁵fMuud mó dúg mə yé, a mó dúg nómá múúd nyə á nti mə yé. ⁴⁶gMee muud jísó mánkenya yé, mə á zə shí ga dí ná, muud yēsh mə búgúlá mə yé bóg kú nyiingə ngə cugə yídúgúd.

⁴⁷h«Muud mə gwágulə lésú mó ngó lás yé, nji a kú sá nda mó ngó ci ná, mə dí mó yə nyə intúgúlí; mə áyáyé nyə intúgúlí nəcé mə a shígé zə ná mə zó yə búúd ɔ

shí ga intúgúlí, mə á yida zə sá ná buud ɔ shí bwó fáámug. ⁴⁸Muud mə ká ban mə, ban lésú mó ngó lás yí, muud wɔɔng mó bwey bə nə sá í bá yə nyə intúgúlí yí; lésú mó ngó lás ga wó í bá yə nyə intúgúlí jwów á məzhúgúlá. ⁴⁹iMə aŋgə nə lás nə lúu wám; Dā muud nyə á nti mə yé nyə a bwey lwágulə mə sá mó bág dū ci yí nə sá mó bág dū bwiing yí. ⁵⁰jMə mpú ntāg nə sá Dā mə cí nó í bág yí, gwó wó í dū yə búúd cug á kandugə kandugə. Nə ndeé, sá jēsh mó ngó lás yí, mə ngə lás nda Dā nyə á ci nó mə dúg lás nó.»

Ngusa mokuú

13 ^{kí} á ka zə bə, zaɲ *Páska í ngó bə nó í zó tééd íí, Yésus nyə á ngə bwey mpu ná wəla í mó wóós nə a wúg shí gaád kə wó Dā. Nda nyə á bul cɛel buud bə ná, nyə á ka nómá cɛel bwo kə wóós móshíné mó cug jé. ²lNə ndeé, bənɔŋ buud bə bwó á ka ngə də; bwó ngó də ntáni, ndug Njwú məjamb mó bwey wá Yúdas mwān mə Shímun Iskariyôt tédúgá lámúd nə a kúshag nə Yésus. ³mNə ndeé, Yésus nywáá nyə á ngə bwey mpu ná Dā nyə a mó sá ná a jwúg nə isā byēsh, a ngó mpu ná nyə á zhu wó Dā, a zó nómá nyiingə kə wó Dā. ⁴nYésus ngó bwey mpu ntó, a mú tów shí, yíl káándó nyó á bə nə ndí gwów yí, a mú ɲwa táwula cɛɣlə kugəd. ⁵A mú shwu mójúwó bíshim dí, tééd ngólə gusa *ompwín bə məkuú, ngə fim nə táwula nyə á cɛɣlə kug dí yé.

⁶Í mú zə wóós nə a gúsag Shímun Pyêr mé məkuú. Shímun Pyêr mú ci nə né nó: «Wo, Cwám̃ba? Wó gusa mə məkuú?»

⁷Yésus nə né nó: «Sâ mó ngó sá ga, wo cugé nə ɲkul fwo mpu gwo kíkídiga, wo

^y12:37 16.9 ^z12:38 Iza 53.1; Rom 10.16 ^a12:40 Iza 6.10

^b12:41 Iza 6.1-3 ^c12:42 2.23; 9.22 ^d12:43 7.18 ^e12:44 5.24

^f12:45 14.9; 5.18 ^g12:46 12.35-36 ^h12:47 3.17; 5.22 ⁱ12:49 7.16-17

^j12:50 4.34 ^k13:1 2.4 ^l13:2 12.4; Luk 22.3 ^m13:3 3.35; 8.14

ⁿ13:4 Luk 12.37

bá yida shúgula wámbulə gwo.» ⁸Pyêr mú ci nə nyə ná: «Mbô! Wo abúlé bwele gusa mə makuú.» Yésus mú bəsa nə nyə ná: «Má ka bə kú gusa wo makuú, wo nda ná nyingə bə múúd waamə.» ⁹Shímun Pyêr mú ka ci nə nyə ná: «Ŋkí ntó Cwámba, kú gusa mə nji makuú; gusag námə mə məbwə, nə lúu!» ¹⁰Yésus mú ci nə nyə ná: «Muud nyə ámə bwey gusa yé mə dú jii ná bwə gúsag nyə nji makuú, kú ná nyingə bə nyúúl nyəsh, nəcé á bwey bə fúbán. Bi báá bi búse ntəg mífúbán, nji kú bə bí bēsh.» ¹¹Yésus nyə á ngə bwey mpu muud mə bá kusha nə nyə yé; gwó wə nyə á ci nə bwo ná: «Bi bēsh dí búse mífúbán» yí.

¹²Ja Yésus nyə a shín gusa ompwín bə makuú ntáni yí, nyə á nyingə bwáád káándə yé ná ndéé a mú nyingə kə ji shí, də. A mú jí bwo ná: «Sá mə ámə sá bí ni, ye bi mə mpú nda í kə ná?» ¹³Bi mə dú dí jōw mə ná: «Yíguli», gúl ja ná: «Cwámba.» Bi mə dú mpu sá, nəcé mə jisə Yíguli, mə Cwámba. ¹⁴Ŋkí mə Yíguli, mə Cwámba, mə mə gusa bí makuú, bi mə jəla námə nə dú sá ntó mpódúgá nyín. ¹⁵Nəcé yuug wə mə mə yə bí ni. Nda mə ámə sá bí ni, dūgá síya ntó. ¹⁶Búbólé, mə jaaw bí ná, lwaá í ádé bwele ntó mása, *muud lwámá nda bwele ntó múúd nyə ámə kənd nyə lwámád yé. ¹⁷Bi mə mpu ntó wə ní; bí mə ká dú sá ntó, bi mə jəla. ¹⁸Mə aṅgə nə ci bi bēsh. Mə mpú búúd mə á fēesh wá. Nji, í jii ná sá jí cilyá Kálaad Zembí dí yí í bwəmag. Jí cilyá ná: «Muud sá ngə də səṅ ngwúd yé mə tééd ná a lumbúli nə mə». ¹⁹Mə mə fwo bwey jaaw bí gwo kidíga, í kú fwo síy, shú ná ja í bá síy yí, bi bág *magulə ná mə

jisə. ²⁰Búbólé, mə jaaw bí ná, muud mə lég múúd lwámá wām yé, a mə lég mə; muud mə lég ntəg mə yé mə lég múúd nyə á nti mə yé.»

Yúdas mə zə kusha nə Yésus

(Mat 26.20-25; Mak 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹Ja Yésus nyə a shín ci ntáni yí, mitədúgá mí á búbulə nyə lámúd; a mú lás ná: «Búbólé, mə jaaw bí ná, ng-wól múúd á na bídí nyə é kusha nə mə.» ²²*Ompwín bwə mú ngə dūgya mpódúgá nyán ngə sɔ ná bwə mpúg muud Yésus ngə ci yé. ²³Mpwín Yésus nyə á dú bul cēel yé nyə á bə a njúl Yésus dí koogá. ²⁴Shímun Pyêr mú ngə nyúg nyə mpu ná: «Shílég nyə muud á ngə ci yé.» ²⁵Mpwín wəṅṅ mú yid, jéég Yésus lúu bəd dí jí nyə ná: «Cwámba, jisə zə eé?» ²⁶Yésus mú bəsa ná: «Mə zə juwo kúl buléd idəwəd, muud mə é yə yé, muud wəṅṅ wə éci.» Yésus mú ḡwa kúl buléd juwo idəw dí, yə Yúdas Iskariyôt, mwān mə Shímun. ²⁷Nji Yésus mə yə nyə kúl buléd ni yí, *Sátan mə nyí wə Yúdas. Yésus mú ci nə nyə ná: «Leelug sá sá wó ngə jii ná wo sá yí.» ²⁸Buud bwə á bə cínṅṅ wá, kú nə tɔɔ ngwúd nyə á mpu sá Yésus nyə á ci nə nyə ntó yí. ²⁹Nda í á bə ná Yúdas nyə á dú bii mǎnga *mwaanə ná, bóól bwə á ngə téduga ná Yésus nyə á ngə ci nə nyə ná a kəg kusə ísá í zān, ŋkí ntəg ná a kəg yə mímúbumbúwá gúl sá. ³⁰Yúdas nye nyə á shwal cúwo tóón ja nyə á ḡwa kúl buléd yí, í njúl mpwó-bulú.

³¹Nji Yúdas nyə a cúwo tóón yí, Yésus mú ci ná: «Mwān mə Múúd mə ḡwa gúmə ja gaád, a mə sá námə ná Zembí

⁹13:10 15.3 ¹⁰13:11 6.64, 70-71

¹¹13:12 Mat 20.24-28; 23.8-12; Luk 22.27; 1Tm 5.10 ¹²13:15 1Yn 2.6; Flp 2.5; 1Pr 2.21 ¹³13:16 15.20; Mat 10.24 ¹⁴13:17 Zhk 1.25

¹⁵13:18 Sôm 41.10; Yuá 17.12 ¹⁶13:19 8.24; 14.29; 16.4 ¹⁷13:20 Mat 10.40

¹⁸13:23 19.26; 20.2; 21.7, 20 ¹⁹13:27 13.2 ²⁰13:29 12.6 ²¹13:31 17.1

ɲwág gúmá. ³² Zembí nyáméfwó nyə e lwóya gúmá má *Mwân mə Múúd, a wál námá zə lwóya gwo. ³³ bYé bwán bâm, sɔ́nɔ́ɲ bí sá é ji ɲji fúfwálá. Bì mə bá sɔ́ mə; ná ndeé, námá nda mə á ci nə *Oyúden ná, má ci námá nə bí ja gaád ná: “Bí cugé nə ɲkul kə kúl má zə kə yí.” ³⁴ cMə yó bí cɛɛ agúgwáan, dúsə ná: “Ciilagá biméfwó nə biméfwó. Námá nda mə á cɛel bí ná, ciilagá biméfwó nə biméfwó. ³⁵ dSá í é sá ná buud bwá dúg mpu ná bí búsə ompwíin bâm yí jisə cɛelí bí é ɲgə ciila biméfwó nə biméfwó yí.”»

Pyêr nyə e kíflya Yésus

(Mat 26.31-35; Mak
14.27-31; Luk 22.31-34)

³⁶ eShímun Pyêr mú ci nə nyə ná: «Cwámba e, wo ká ɲgow ée?» Yésus nə nyə ná: «Kíkídíga, wo cugé nə ɲkul bɛ mə kúl má é kə yí, wo e bá shúgula bɛ mə.» ³⁷ Pyêr mú bɛsa ná: «Cwámba, mə cugé nə ɲkul ka bɛ wo kíkídíga nəcə ji? Mə ji nə ɲkul kɛenzh cug jám shú dwô.» ³⁸ fYésus mú bɛsa ná: «Wo ji nə ɲkul bóle kɛenzh cug gwô shú dâm? Búbólé, má jaaw wo ná, shúshwóógú ná ɲgwúm kúwó kwáágúgi, wo e kíflya mə ija ilɔ́l.»

Yésus jisə zhií

14 ^g«Mitódúgá mí nda bɛɛg búbulə bí mílúúd. Búgúlágá Zembí, bí *búgula mə. ² Njów má Dâ wúsə nə zh-wog ikúl búúd bí nə ɲkul ji yí. Í mbâm bə kú bə ntɔ́, ɲki mə má námá jaaw bí. Mə zə kə kwambulə bí jiya. ³ hJa mə bá shín kwambulə bí jiya yí, mə bá nyíngə zə ɲwa bí, kə nə bí. Mə bá kə nə bí ná bí bág

námá bə kúl má jisə yí. ⁴ Bì mə mpú ntág zhií í kə kúl má zə kə yí.» ⁵ iTómas mú ci nə nyə ná: «Cwámba, sá bāɲ nda mpu kúl wó zə kə yí, sá é ka mpu zhií á wu ntudele?» ⁶ jYésus mú ci ná: «Mə wó jisə zhií, mə obúbólé, mə cug. Muud cugé nə ɲkul kə wó Dâ kú cingya módí. ⁷ kÍ ká bə ná bí mə mpú mə, bí é mpu námá Sɔ́ɔ́ɲgú waamə. Ná ndeé, tééd kíkídíga, bí mə mpu nyə, bí mə námá dúg nyə.» ⁸ Fílíp mú ci ná: «Cwámba, lwóg sá Dâ, bímbí dɔ́ɔ́ɲg í é jəla nə sə.» ⁹ lYésus ná: «ɔ́ Fílíp! Wo afwóyé mpu mə? Bímbí shwá má ji ga? Muud má dúg mə yé, má dúg Dâ. Nəcə jí wó nyíngə ci ná mə lwóg bí Dâ yí? ¹⁰ mYe wo aɲgə nə *magulə ná mə ji Dâ dí cwú, Dâ njúl módí cwú? Lású wêsh má ɲgə lás nə bí yí, mə aɲgə nə ci tɔ́ ciyá nə lúu wâm. Dâ muud njúl módí cwú wó ɲgə sá mísɔ́lɔ́gú myé. ¹¹ nMaguləgá ná mə jisə Dâ dí cwú, Dâ njúl módí cwú. Nywágá námá ka magulə nə dúgúlə mísɔ́lɔ́gú má ɲgə sá myá. ¹² Búbólé, má jaaw bí ná, muud mə búgúlá mə yé, a bá námá sá mísɔ́lɔ́gú má ɲgə sá myá; a bá námá sá myɔ́ɔ́ɲg mí búl nyíngə ntɔ́ myá. A bá sá myo nəcə mə zə kə wó Dâ. ¹³ oSá jêsh bí má bá gwáámb nə jínə dâm yí, mə bá sá gwo; ntɔ́, Mwân mú bá sá ná Sɔ́ɔ́ɲgú ɲwág gúmá. ¹⁴ Bì má ká gwáámb ‡[mə] gúl sá nə jínə dâm, mə sá gwo.

Yésus má kaag ómpwíin ɲkɛ́ɲkɛ́ Shíshim

¹⁵ p«Bí má ká cɛel mə, bí e wá mílúú mɔ́cɛɛ mām dí, ¹⁶ qmɛɛ ka bá jəgula nə Dâ. A bá nti bí ɲgwól múúd mə bá zə dɛ bándulə bí yé, binóɲ nyāɲ zə bá ji

‡14:14 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə “mə”.

b13:33 8.14 c13:34 15.12, 17; 1Yn 2.7-8; 3.11, 23; 4.11; 2Yn 5-6

d13:35 1Yn 3.14 e13:36 8.14; 21.19 f13:38 18.27 g14:1 14.27

h14:3 12.26 i14:5 Tómas: 20.24 j14:6 Heb 10.20 k14:7 8.19

l14:9 12.45 m14:10 3.35 n14:11 5.18, 36; 10.37-38

o14:13 15.16; 17.1 p14:15 14.21, 23; 15.10; 1Yn 5.3; 2Yn 6

q14:16 7.39; 14.26; 15.26; 16.7, 13; 20.22; 1Yn 3.24; 4.13; Mís 1.4; 2.4

kandugə kandugə. ¹⁷rNyāŋ wə Shíshim óbúbálé; Shíshim búúd ɔ shí ga bwə cúgé nə ŋkul lóg yí. Bwə cúgé nə ŋkul lóg nyə nəcə bwə áŋgə nə dúg nyə, bwə ámpúyé nómə nyə. Bi bāŋ bi mə mpú nyə, nəcə binōŋ wə búś, a bá nómə ŋwa jiya bídí. ¹⁸Mə abúlé lúgə bí bwān ónyulú, mə bá nyingə zə bídí. ¹⁹sÍ mə lúgə búbaalé fwála, buud bwə á nyingəyé ná dúg mə. Bi bāŋ bi mə bá dúg mə mə ŋgə cugə, bi ka ntāg bá cugə. ²⁰tJwōw dɔŋgú, bi mə bá mpu ná mə ji Sósŋgú waam dí cwú, bi njúl mádí cwú, mə nómə bídí cwú. ²¹uŊkí muud mə gwág isá byēsh mə ŋgə ci ná í bóğ yí, a bə byo, muud wɔŋg mə cɛel mə. Í njúl ntāg ná, muud mə cɛél mə yé, Dā nyə é cɛel nyə, mə mú nómə cɛel nyə, mə sá ná a mpúg mə.»

²²Yúda, kú bə Yúdas Iskariyôt, mú ci nə nyə nó: «Cwám̄ba, wo sá ná sə mpúg wo, kú sá ná buud ɔ shí ga bwə mpúg wo, ntó nye wə ntúdel?» ²³vYésus mú bəsa ná: «Múúd mə ká cɛel mə, nyə e sá sá mə ŋgə ci yí, Dā mú bá cɛel nyə; nə ndéé, sə bá zə nyódfi zə ji jiya. ²⁴wMuud nyə acéféle mə yé, nyə á bəyé nə mægwág nə lósú wām. Í njúl ná lósú bí ŋgə gwág mə ŋgə lās ni í áŋgə nə zhu mádí, í ŋgə zhu wə Dā muud nyə á nti mə yé. ²⁵Mə á du jaaw bí isá íni sənōŋ bí sə njúl ná. ²⁶xNji, muud mə bá du zə bándulə bí yé, Ŋkəŋkə Shíshim Dā mə bá nti bí jíná dáámud yé, a bá jíguli bí isá byēsh, a du sá ná bi dúg téduga isá byēsh mə á jaaw bí yí. ²⁷yMə lúgə bí nə mətəla, mə yə bí mətəla mām. Mə ayəyé bí mwo nda búúd ɔ shí ga bwə du yə bí nó. Mitédugá mí nda bəeg búbulə bí mílúúd, kúgá bə nə ifwaas. ²⁸zBi a shí gwág mə á ci nə

bí nó: “Mə é kyey, nji mə bá nyingə zə.” Í mbəm bə nə bi mə cɛel mə, ki bi mə gwág məshusug nə mə zə kə wə Dā, nəcə Dā mə cə mə. ²⁹aMə bwey ná jaaw bí gwo kidíga, í kú fwo sīy, shú ná bi bág *búgula ja í bá sīy yí. ³⁰bTééd kíkídíga, mə á nyingəyé ná ŋgə bul lésa nə bí, nəcə cí á shí ga ŋgə zə. A cúgé yida bə nə tɔ zhižhií nó a sá mə sá; ³¹cí yida jii ná buud bwə mpúg nə mə cɛel Dā, mə du sá isá nji váál Dā nyə á cɛələ nə mə bág du sá yí. Tówúgá shé wúgá wa!»

Fwámé shug lú kwoolú vīnyə

15^d«Mə wə jísə fwámé shug lú kwoolú *vīnyə, Dā jisə mbɔɔl. ²eLōw wēsh í nód mádí í kú nə ibumə yí, a yíl wo. Wɔŋg wēsh í ŋgə wúmə yí, a kwambulə wo shú ná í nyingəg mpu wúmə. ³fBi mə bwey ntāg bə mífúbán, minjígulá mə mə jíguli bí myá mí mə bwey fúb bí. ⁴gNadagá nə mə, nómə nda mə mə nada nə bí nó. Lōw líí í cúgé nə ŋkul wúmə ntāni, í kú bə í nód kug líí. Nómə váál ŋgwúd, bí cugə nə ŋkul bə nə mpumə ŋkí bí anádáyé nə mə yí. ⁵Mə wə jísə shug lú kwoolú vīnyə, bi bāŋ milōw. Nyɔŋg mə nádá nə mə, mə ŋwa jiya nyódfi lámúd yé, a bá bə nə ibumə mən̄kund mən̄kund; bi mə mpú ná bí cugə nə ŋkul sá sá mə kú bə. ⁶hMúúd mə ká bə kú nada nə mə, bwə bá wusə nyə tóŋ, a mú bə nda lōw kwoolú vīnyə í áshígé wúmə yí. Milōw myɔŋg mí du shwáás nə ndéé, bwə cwéég myo kul kuda dí, mí kə jígə. ⁷iBí mə ká nada nə mə, iciyá byām ŋwa jiya bídí mílámúd íí, bí je gwáamb sá jēsh bí mə jí yí, í bə. ⁸jZhíí bí bí nə ŋkul sá nó Dā ŋwág gúmó

^r14:17 1Kr 2.10-16 ^s14:19 16.16; 8.14 ^t14:20 5.18 ^u14:21 14.15

^v14:23 Mbú 3.20 ^w14:24 7.16 ^x14:26 14.16 ^y14:27 16.33; 20.19, 21

^z14:28 8.14 ^a14:29 13.19 ^b14:30 12.31 ^c14:31 15.10; Mat 26.46

^d15:1 Ozé 10.1; Sôm 80.9-12 ^e15:2 Mat 3.10 ^f15:3 13.10

^g15:4 6.56; 15.7, 10, 16; Rom 11.17-18; 2Kr 3.5; 4.7; 1Yn 2.6, 28; 3.6, 24

^h15:6 Mat 7.19 ⁱ15:7 15.16 ^j15:8 14.13; 17.1

yí nyísə nó, bi bóg nə ibumə məŋkund məŋkund íí, lwágulə nə bi búsə *omp-wíín báamə. ⁹kMə mə ceel bí námə nda Dâ mə céél mə nó; nadagá mádí ceelíd. ¹⁰lBí mə ká wá mílúu məcɛɛ mām dí, bí nada mádí ceelíd, námə nda mə mə wá lúu məcɛɛ mə Dâ dí, mə nada nyádí ceelíd nó.

¹¹m«Mə mə lás nə bí ntúni nəcé mə jii nə məshusug mām mə kálag bídí, bi bóg nə məshusug kú nə nji. ¹²nCɛɛ dām wó: Ciilagá biméfwó nə biméfwó námə nda mə céél bí nó. ¹³oGúl ceelí í ányíngé ntɔ jɔɔng ji nó muud mə keenzh cug jé shú óshwə bé yí. ¹⁴Bí mə ká wá mílúu məcɛɛ mām dí, bi búsə oshwə bām. ¹⁵Mə aŋgə ná ŋwa bí nə osɔɔl ɔ mäsáal, sɔɔl mäsáal nyə ádé mpu sâ mása yé ŋgə sá yí. Mə ŋgə ŋwa bí nə oshwə bām, mə a mə sá nó bi mpúg sâ jêsh mə á gwág nə Sósɔŋgú waam yí. ¹⁶pBi dí bi a féesh mə; mə wə mə a féesh bí, mə yə bí séy nə bi kəg, kə ŋgə bə nə ibumə, ibumə byɔɔng í ji kandugə. Í ká bə ntɔ, Dâ du bá yə bí sâ jêsh bí mə bá du gwáamb nə jínə dām yí. ¹⁷qSâ mə ŋgə ci nó bi sáag yí jí nó bi cɛɛlag biméfwó nə biméfwó.»

Zhíg a shí ga

¹⁸r«Búúd ɔ shí ga bwə ká mpíi bí, mpugá nə bwə á fwo námə tééd mpíi mə. ¹⁹Bi mbəm bə búúd ɔ shí ga, ki buud ɔ shí ga bwə mə ceel bí nó bi búsə buud bán. Ká, bí cugé búúd ɔ shí ga, mə a féesh bí, mə wá mbéégí mpédúgá binɔŋ bwo, gwə wə búúd ɔ shí ga bwə ŋgə mpíi bí yí. ²⁰sBi ɔ tédúgá ləsú mə á lás nə bí yí, nó: “Lwaá í ádé bwele ntɔ mása”. Kagá mpu

nə ŋkí bwə á lwágulə mə cúwəlí, bwə bá námə lwágulə bí cúwəlí; ŋkí bwə á bə nə məgwág nə ləsú wām, bwə bá námə bə nə məgwág nə ləsú wún. ²¹tBwə bá du sá bí isá íni byêsh nəcé bí bálə búúd bām, bāŋ bwə ámpúyé ntāg muud nyə á nti mə yé. ²²uMə a mbəm bə kú zə, zə léshe nə bwo, bwə nda bə nə *səm; ká, bwə cugé nə kɔɔd bwə káadug shú sām wán ja gaad yí. ²³vMuud ŋgə mpíi mə yé ŋgə mpíi Sósɔŋgú waamə. ²⁴wMə a mbəm bə kú sá mísɔɔlúgú mə á sá bwədí myá, mísɔɔlúgú múúd nyə abwélé sá myá, bwə nda bə nə sām; ká, bwə á mə dúg mísɔɔlúgú myɔɔngú, nji bwə ŋgə mpíi sá, nə mə nə Sósɔŋgú waamə. ²⁵xNji, í ŋgə bə ntɔ shú nó sâ jísə cilyá bwədí məcɛɛ dí yí í bwəmag; jísə cilyá nó: “Bwə á mpíi mə kú nə sâ mə á sá bwo yí.”

²⁶y«Muud mə bá du zə bándulə bí yé mə bá zə, nyə wə Shíshim óbúbálé mə Dâ. Mə bá ŋwa nyə wə Dâ, mə nti bí. Ja á bá zə yí, a bá zə du bwiing sâ í dúgyá nə mə yí. ²⁷zBí, bi mə bá námə du bwiing sâ í dúgyá nə mə yí, nəcé shé á mə bə sámbá té mátéédúlé.»

16 «Mə ŋgə bwey jaaw bí isá íni shú nó bí nda bá biil mábwbúbúlánúd.

²aMpugá nə bwə bá du yíl bí *móm-páánzə mə mínjígúlád. Dúl wəla í bá ntāg zə bə nó, buud bwə bá du téduga nó ja nyāŋ mə gwú ŋgwól a bídí yí, a mə yə Zembí gúmá fwámé yə. ³bBwə bá du sá ntɔ nəcé bwə áshígé mpu Dâ, kú námə mpu mə. ⁴cNji, mə ŋgə bwey jaaw bí isá íni shú nó ja wəla dɔɔng í bá wós yí, bi ɔ bá téduga nó mə á shí jaaw bí.»

^k15:9 13.1; 5.18 ^l15:10 14.15 ^m15:11 16.22, 24; 17.13; 1Yn 1.4

ⁿ15:12 13.34; 1Yn 4.11 ^o15:13 10.11

^p15:16 14.13; 15.7; 16.23-24; Mat 18.19; 1Yn 3.22; 5.14-15; Yuá 6.70; 13.18

^q15:17 13.34 ^r15:18 7.7 ^s15:20 13.16 ^t15:21 16.3 ^u15:22 9.41

^v15:23 Luk 10.16; Yuá 5.23; 1Yn 2.23 ^w15:24 5.36

^x15:25 Sôm 69.5; 35.19 ^y15:26 1.15; 5.36; 14.16; 1Yn 5.6-9

^z15:27 1.14; Mis 1.8; 1Yn 1.2; 4.14 ^a16:2 9.22 ^b16:3 15.21 ^c16:4 13.19

Séy Ɔkɛ́ŋkɛ́ Shíshim mə bá zə də sɛ́y yí

«Mə a shígé fwo bwey jaaw bí isâ íni mátéédúléd nəcə sónŋ bí sá á bə ná sám-bá. ^{5d}Ká ja gaád íí, mə zó kə wə muud nyə á nti mə yé, tɔɔ muud a bídí sám-bá nyə ashílé ntâg mə nɔ: “Wo kə ngow?” ^{6e}Nji, nda mə ngó jaaw bí isâ íni ná, bí mə shín bul bə nə məcey mílámú. ^{7f}Nji, tɛem bə ntɔ, mə mə jaaw bí búbálé. Í yida bə bí nə mfíí ná mə kyéyug; mə ká bə kú kə, muud mə bá zə də bándulə bí yé kú zə bídí. Mə ká yida kə, mə mú bá nti bí nyə. ^{8g}Ja á bá ntâg zə yí, a bá zə sá ná buud ɔ shí ga bwə mpúg iwushí bú-sə nə ndí kómb á *səm, nə otútəlí, nə sémbyé mílású yí. ^{9h}Iwushí bú-sə nə ndí kómb á sém yí bí-sə nə bwə abúgúláyé mə. ¹⁰Bwə nyingə bə nə iwushí kómb á otútəlí dí; byán bí-sə nəcə mə zə kə wə Dâ, bí ányingəyé ná dúg mə. ¹¹ⁱBwə ka námə nyingə bə nə iwushí kómb á sém-byé mílású; bí-sə nəcə Zembí mə bwey sám-b Cí á shí ga lósú yé⁸.

¹²«Mə jí ná nə zhwog isâ ná mə ngóg nə jaaw bí; nji, bí cugé nə ɲkul jísow byo kíkídíga. ^{13j}Ja Shíshim á obúbálé mə bá zə yí, a bá jaand nə bí ná ndéé bí wám-bulə obúbálé bēsh. Nyə abúle dú lās isâ nə lúú yé, a bá dú kala bí isâ bwə bá dú jaaw nyə yí, a dú jaaw bí isâ í bá sɛ́y yí. ^{14k}A bá sá ná mə ɲwág gúmá, nəcə a bá dú lóg isâ byâm a dú jaaw bí. ^{15l}Sâ jēsh Sónŋgú waam jí nə ndí yí jisə sâ jām, gwó wə mə cí ná a bá jaaw bí isâ á bá lóg módí yí.»

Məcey mə lâm mə bá nyee məshusug

^{16m}«Í mə lúg búbaalé fwála, bí á nyingəyé ná dúg mə; búbaalé fwála ká nyingə cɔ́, bí mú nyingə dúg mə.» ¹⁷Bóól *ómpwíín bwə mú ɲgə cí bwámé nə bwámé nɔ: «Jí gwáméfwó á ɲgə cɛel cí yí? A cí nɔ: “Í mə lúg búbaalé fwála, bí á nyingəyé ná dúg mə; gúl búbaalé fwála kú nyingə cɔ́, bí mú nyingə dúg mə.” Nyə á-mə fwo námə cí nɔ: “Mə zó kə wə Dâ.” Ntɔ mə ká ná jí?» ¹⁸Bwə nɔ: “Búbaalé fwála” ntɔ nye mə ká ná jí? Sə ampúyé sâ á ɲgə cɛel cí yí.» ¹⁹Yésus músə mpu ná bwə wál cɛel zə jí nyə mishíí, a mú ka cí nə bwo nɔ: «Mə á-mə cí nə bí nɔ: “Í mə lúg búbaalé fwála, bí á nyingəyé ná dúg mə; búbaalé fwála ká nyingə cɔ́, bí mú nyingə dúg mə.” Gwə wə bí ɲgə sɔ́ biméfwó nə biméfwó ná bí mə wám-bulə yí? ²⁰Búbálé, mə jaaw bí ná, bí mə bá jíi mýə, bí tədəwa, buud ɔ shí ga bāŋ bwə ɲgə zhwiimbya. Bí mə bá bə nə məcey mə lâm, nji məcey mɔɔŋg mə bá nyee bí məshusug. ²¹Ja múdá wəla lə byéyí í dú wós yí, ɲgaá á dú bə nə məcey. ɲgaá ja á mə byā yí nyə á-dé ná téduga məcəy, a yida gwág məshusug ná a mə byá? ²²ⁿNámə mbií ɲgwúd wɔɔŋgú, bí bú-sə nə məcey ja gaád; nji, mə bá nyingə dúg bí, bí ka bá bə nə məshusug; muud nyə abúle bwele déég bí māŋ məshusug. ^{23o}Ja jwōw dɔɔŋg í bá bə yí, bí abúle ná nyingə jí mə shíí tɔɔ gúl sâ nə gúl. Búbálé, mə jaaw bí ná, bí mə ká gwaám-b Dâ sâ nə jínə dām, a yə bí gwo. ²⁴Wós nə kíkídíga, bí afwóyé ná

^f16:10 Yésus nyə á ɲgə cɛel cí ná: Zembí nyə e lwágulə otútəlí bé nə kəndúlə Mwān yé kwolós dí shú mísəm mí búúd, ná ndéé a mú bēn ɲwa nyə gwōw nyédí caŋgád.
⁸16:11 Iwushí bí-sə ná buud ɔ shí ga bwə amágúláyé ná Zembí mə bwey sám-b nyə lósú yé.

^d16:5 8.14 ^e16:6 16.22 ^f16:7 14.16 ^g16:8 Mis 24.25

^h16:9 2.23; 5.38; 6.36, 64; 7.5; 10.26; 12.37 ⁱ16:11 12.31

^j16:13 14.16; 15.26; Mis 16.6-10; 1Yn 2.27 ^k16:14 17.1 ^l16:15 17.10

^m16:16 14.19 ⁿ16:22 15.11 ^o16:23 15.16

gwáámb sâ nâ jínâ dâm. Gwáámbúgá, bi é bii, mæshusug ka bæ bí kú nâ nji.»

Yésus mǎ ntǎ shí ga

²⁵P«Mǎ mǎ ngǎ lǎs nâ bí lǎsú ni wêsh ómpwokwoond dî. Nji, dúl wǎla í bá zǎ bæ, wǎla dǎongú, mǎ abúle ná du lǎs nâ bí ntǎ, mǎ bæ du jaaw bí isâ í dúgyá nâ Dâ yí ná kpwǎ́ kpwǎ́. ²⁶Jwǎw dǎongú, bi mǎ bá gwáámb Dâ isâ nâ jínâ dâm, mǎ acíyé nǎ mǎ bá jǎgula nǎ nyǎ shú dún, mbǎ; ²⁷nyǎmǎfwǎ mǎ cǎel bí. A cǎel bí nǎcé bi á cǎel mǎ, bí magulǎ nǎ mǎ á wú wǎ Zembí. ²⁸Q«Mǎ á wú wǎ Dâ, mǎ zǎ wa shí mishwun; ja gaád íí, mǎ zǎ wú wa shí mishwun kǎ wǎ Dâ.»

²⁹*Ompwíin bé bwǎ mú ci nâ nyǎ nǎ: «Wo mǎ dúg íí, wo mú ngǎ lǎs ja gaád nǎ kpwǎ́ kpwǎ́, kú ná nyingǎ bæ ómpwokwoond dî. ³⁰Sǎ mǎ mpu ja gaád nǎ wǎe mǎ mpú sǎ jǎsh, nǎ í ajíyé nǎ muud shílǎg wo shílí. Gwǎ wǎ sǎ mǎ ka magulǎ nǎ wo a wú wǎ Zembí yí.» ³¹Yésus mú bǎsa nâ bwo nǎ: «Bí mǎ ka tǎem magulǎ ja gaád ǎǎ? ³²rDugá, dúl wǎla í bá zǎ bæ, í mǎ bwey nǎmǎ bæ, wǎla á nǎ bi é ciima, muud yêsh kǎ jé kǎmb, bí lǎgǎ mǎ mǎmǎfwǎ. Nji, mǎ cugé mǎmǎfwǎ, sǎ Dâ wǎ búś. ³³S«Mǎ ngǎ bwey jaaw bí isâ íni shú nǎ bi bǎg nâ mǎtǎla mǎdí kwoṇd. Shí ga í bá lwǎgulǎ bí *incwaw í ntǎg; nji bi ǎ lwǎyá íṇkǎn, mǎe mǎ ntǎ *mǎṇkul mǎ shí ga.»

Mǎjǎgula mǎ Yésus

17 ^tJa Yésus nyǎ á shín lǎs ntǎni yí, nyǎ bân mpwoombú dúg gwǎw a mú ci nǎ: «Ye Dâ, wǎla mǎ wǎśś. Sǎg nǎ Mwân woó ṇwǎg gúmǎ shú nǎ Mwân woó kǎg nǎmǎ yǎ wo gúmǎ. ²uA ṇwǎg

gúmǎ shú nǎ a yǎg buud bǎsh wo á yǎ nyǎ wǎ cug á kandugǎ kandugǎ, nda wo á yǎ nyǎ ṇkul nǎ a jwǎg nâ buud bǎsh nǎ. ³vCug á kandugǎ kandugǎ jǎong jísǎ nǎ muud mpúg wo, fwámé Zembí ṇgwúnd nâ ṇgwúnd jísǎ yé, ka nǎmǎ mpu Yésus-Krist muud wo á nti yé. ⁴w«Mǎ mǎ sǎ nǎ wo ṇwǎg gúmǎ shí gaád, mǎ mǎ casulǎ ísǎy wo á ci nǎ mǎ sǎág yí. ⁵x«Dâ, mǎ á bwey du bæ nâ gúmǎ wǎdí koogú, shí nâ gwǎw nda fwo bæ; sǎg ja gaád nǎ mǎ nyíngǎg bæ nâ gúmǎ jǎong wǎdí koogú.

⁶y«Buud wo á fǎesh yǎ mǎ mpǎdúgǎ buud ǎ shí ga wǎ, mǎ á mǎ sǎ nǎ bwǎ mpúg sǎ wǎ jísǎ yí. Bwǎ á bæ buud bwǎ, wo á ka yǎ mǎ bwo, bwǎ mú gúmǎl lǎsú wǎ. ⁷Bwǎ mǎ mpu ja gaád nǎ sǎ jǎsh wo á yǎ mǎ yí í á wú wǎdí, ⁸nǎcé iciyá wo á yǎ mǎ yí, mǎ á yǎ bwo byo. Bwǎ á mǎ bii byo, bwǎ á mǎ mpu fwámé mpu nǎ mǎ á wú wǎdí, bwǎ á mǎ ntǎg magulǎ nǎ wo á nti mǎ. ⁹Mǎ ngǎ jǎgula shú dán, kú bæ shú búúd ǎ shí ga; mǎ ngǎ jǎgula shú búúd wo á yǎ mǎ wǎ, nǎcé búś buud bwǎ. ¹⁰z«Sǎ jǎsh mǎ jí nâ ndí yí jísǎ sǎ gwǎ, jǎong jǎsh wǎ jí nâ ndí yí jísǎ sǎ jǎm. Buud wo á yǎ mǎ wǎ bwǎ á mǎ sǎ nǎ mǎ ṇwǎg gúmǎ. ¹¹a«Mǎ ányíngǎyǎ ná bæ wa shí, mǎ ngǎ zǎ nún wǎdí, nji bǎn búś ná wa shí. Dâ, wo muud wǎ ádí sǎeṇgya nâ mǎbǎw yé, baagulǎg bwo nâ ṇkul nyísǎ wǎdí jínǎ dí yí, ṇkul wo á yǎ mǎ yí. Baagulǎg bwo ntǎ, bwǎ bǎg sǎ ṇgwúnd nǎmǎ nda mǎ nâ wo, shwǎ búś sǎ ṇgwúnd nǎ. ¹²Ja sǎnǎṇ sǎ á bæ yí, mǎ á ngǎ baagulǎ bwo nâ ṇkul nyísǎ wǎdí jínǎ dí yí; mǎ á du baagusǎ bwo nǎ ndǎé, tǎṇ ṇgwúnd nyǎ a shígé jímǎ, susaalǎ nǎmǎ nji nyǎong nyǎ á bæ nǎ a bá jímǎ yé. Ntǎ, sǎ jí mícilyád yí í á mǎ bwǎma. ¹³b«Mǎ ngǎ

^P16:25 Mat 13.34 ^Q16:28 8.14 ^r16:32 Zak 13.7; Mat 26.31, 56

^s16:33 7.7; 14.27; 1Yn 5.4 ^t17:1 2.4; 11.4; 12.16, 23, 41; 13.31-32; 14.13; 15.8; 16.14; 17.10, 22, 24 ^u17:2 3.35; 5.24; Mat 28.18 ^v17:3 1Yn 5.20

^w17:4 4.34 ^x17:5 1.1-2; 8.58; 17.24 ^y17:6 17.26 ^z17:10 15.8

^a17:11 6.39; 13.18 *bwǎ bǎg sǎ ṇgwúnd*: 10.30; 17.21-23; Gal 3.28 ^b17:13 15.11

zə wódí ja gaád; mə ɲgə ná lás lésú ga mə ɲjúl wa shí shú ná məshusug mām mə kálag bwádí kú nə ɲji. ¹⁴cMə á yə bwo iciyá byô, buud ɔ shí ga bwə mú ntâg mpii bwo; bwə mpii bwo nəcé báá bwə cúgé búúd ɔ shí ga, námə nda mə cúgé múúd a shí ga ná. ¹⁵dMə aciyé ná wo yílúg bwo shí gaád, mbô. Mə yida ci ná wo bááguləg bwo, Mbúwúlú múúd nda sá bwo sâ. ¹⁶Bwə cúgé búúd ɔ shí ga, námə nda mə cúgé muud a shí ga ná. ¹⁷Ság ná bwə ɲgəg nə bɛ obúbálé bwô, bwə ka ɲgə béégya nə məbôw; kéel dwô dúsə obúbálé. ¹⁸eWo á nti mə shí gaád, mə zə námə kənd bwo shí gaád. ¹⁹Mə təl māméfwô jam cé shú ná obúbálé bwə sáág ná bwə béégyág nə məbôw.

²⁰«Mə aɲgê nə bul jəgula ɲi shú dán. Mə jəgula námə shú búúd bēsh bwə bá *búgula mə nəcé lán wán wá. ²¹fMə jəgula nə wo ná bēsh bwə bəg sâ ɲgwúd. Dâ, wo ji mádí cwû, mə ɲjúl wódí cwû*. Námə nda shwə búśə ntó nə, mə jəgula nə wo ná bwə bəg námə shwə dí cwû, buud ɔ shí ga bwə máguləg nə wo á nti mə. ²²Mə a mə yə bwo milwanə wo á yə mə myá, ná bwə bəg sâ ɲgwúd námə nda shwə búśə sâ ɲgwúd ná, ²³í bəg ná, mə ɲjúl bwádí cwû, wo ɲjúl mádí cwû, bwə mú bə sâ ɲgwúdú váál í jəla yí, buud bwə mú mpu ná wo á nti mə, wó cēel ntāg námə bwo nda wó cēel mə ná. ²⁴gDâ, má jii ná kúl mə jísə yí, sənōɲ buud wo á yə mə wá sə bəg, bwə bényug milwanə wo á yə mə myá. Wo á yə mə myo nəcé wo á bwey cēel mə wo nda fwo fwɔ shí nə gwôw. ²⁵hDâ, wo muud jí tútəlí yé, buud ɔ shí ga bwə ámpúyé wo, mēe mə mpú wo, buud wo á yə mə óga bwə á

mə mpu ná wo á nti mə. ²⁶iMə a mə sá ná bwə mpúg sá wó jísə yí, mə é ɲyɲgə námə ɲgə sá, shú ná váál cēelí wó cēel mə yí í bəg bwádí ícug dí, mə ɲjúl bwádí ícugud.»

Bwə zə bii Yésus

(Mat 26.47-56; Mak 14.43-50; Luk 22.47-53)

18^jJa Yésus nyə a shîn ci ntāni yí, nyə á kyey, bənōɲ *ompwín bé bwə mú ntɔ Kédron, kə faɲwíny; gúl fambá í á dū bə nūɲ, bənōɲ ompwín bé bwə á dū bwey kə cínɔɲg. ²kNa ji ná, Yúdas, muud nyə á kusha nə nyə yé, nyə á bwey dū mpu kákúl jəɲɲgá, nəcé Yésus nyə á kə dū sēɲgya nə ompwín bé wu ija ija. ³lMilúlúú myā ofada bənōɲ *Ofarizyēɲ bwə á ka kənd kında ózimbi nə ifulish ná bwə kəg bii Yésus. Bwə á ka ɲwa imɔɔs nə məlámba nə məkwɔɔ mə dómb. Yúdas mú ɲwa bwo, bənōɲ bwə mú kə fambá jəɲɲgá. ⁴Yésus nyə á ɲgə bwey mpu sâ í zə bə nə nyə yí; a mú ka shísh bwádí, kə ji bwo ná: «Bí ɲgə sɔ zə?» ⁵Bwə ná: «Sə ɲgə sɔ Yésus á Nazarêt.» Nyə nə bwo ná: «Mə wə éga». Yúdas, muud nyə á kusha nə nyə yé, bənōɲ buud óni bwə ɲjúl sámbá. ⁶í á ka bə, Yésus ká námə ci nə bwo ná: «Mə wə éga», see-gya ɲi bwə mú ɲgə cúculə nə mikwɔɲ ná ndé kə ɲgə búla shí. ⁷Yésus mú ɲyɲgə ji bwo ná: «Bí ɲgə sɔ zə?» Bwə ná: «Sə ɲgə sɔ Yésus á Nazarêt.» ⁸Yésus mú ci nə bwo ná: «Mə shí ci ná: “Mə wə éga”. ɲkí mə wə bí ɲgə sɔ yé, bídúgá búga, báá bwə kəg.» ⁹mYésus nyə á ci ntó shú ná ciyá nyə á fwo bwey ci yí í bwəmag; nyə á fwo bwey ci ná: «Buud wo á yə mə

^{**}17:21 Váál á ná, ɲkí muud mə nyíi mə nyúúlúd, a kwey wo; ɲkí a nyíi wo nyúúlúd, a kwey mə.

^c17:14 7.7; 8.23 ^d17:15 Mat 6.13; 2Te 3.3; 1Yn 5.18 ^e17:18 20.21

^f17:21 5.18; 17.11 ^g17:24 12.26; 17.5 ^h17:25 1.9-10; 8.55; Mat 11.25-27

ⁱ17:26 17.6 ^j18:1 Mat 26.36 ^k18:2 12.4; Luk 21.37; 22.39

^l18:3 7.32, 45 ^m18:9 6.39

wá, mə a shígé jím̃bal tɔɔ ɲgwūd.»¹⁰ Nə ndéé, Shím̃mun Pyêr nyə á bə nə kafwele. A mú wéem gwo, taad ɲgwɔ́l sɔ́l mäsáal mə Ajəláci á ofada, í mú sám̃b nyə lwə á mbwə məñcwúm. Sɔ́l mäsáal wɔ́ɲɲ nyə á bə nə jínə nɔ́ Málkus.¹¹ Ñji, Yésus mú ci nə Pyêr nɔ́: «F̃eenúg kafwele gwɔ́ kúl í d̃u j̃i yí. Ye mə bág kú ɲgul bálá D̃a má yə mə yí?»¹² Nə ndéé, nə kında ózimbi, nə t̃we shwóg w̃ɲ, nə ifulish í *Oyúden bwə mú bii Yésus, wɔ́ɔlə nyə m̃ɲkədə.

Bwə ká nə Yésus wə Hána

(Mat 26.57-58; Mak
14.53-54; Luk 22.54)

¹³ Pbwə mú tééd fwo kə nə nyə wə Hána, cií mə Kayíf muud nyə á bə Ajəláci á ofada mbú wɔ́ɲɲ dí yé. ¹⁴ Kayíf wɔ́ɲɲ wə nyə á ci nə *Oyúden nɔ́ í yida bə nə m̃fíí nɔ́ muud ɲgwūd yág shú kúl búúd j̃esh ncindí yé.

Pyêr mə kíflya Yésus

(Mat 26.69-70; Mak
14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Shím̃mun Pyêr bá ɲgwɔ́l *mpwíín bwə á ɲgə bɛ Yésus kúl bwə á ɲgə kə nə nyə yí. Kólə wɔ́s Ajəláci á ofada dí ɲjów, mpwíín éne nywáá b̃ñɔ́ɲ Yésus bwə mú nyíi, ñcé Ajəláci á ofada nyə á d̃u mpu mpwíín wɔ́ɲɲ. ¹⁶ Pyêr nye nyə a lúg t̃sɔ́n, kúnə-kúnə nɔ́ mpumbé. Mpwíín Ajəláci á ofada nyə á d̃u mpu éne mú zə t̃sɔ́n, zə lés̃ha nə mudá nyə á d̃u baagulə mpumbé yé nɔ́ ndéé nyíɲgal Pyêr cwú. ¹⁷ Mudá nyə á d̃u baagulə mpumbé yé mú ci nə Pyêr nɔ́: «Ŋgaá wo j̃i ñámə mpwíín mə múúd éne.» Pyêr nɔ́: «Kú bə m̃ê! Mə cugé mpwíín yé.»¹⁸ Osɔ́l ɔ́ mäsáal b̃ñɔ́ɲ ifulish bwə á bə bwə má jida kuda máág, ka ɲgə gwáalə, ñcé ỹɲɲ. Pyêr

nyə á ka ñámə ɲgə gwáalə kuda cínɔ́ɲ bwádí.

Ajəláci á ofada mə shíló Yésus mishílí

(Mat 26.59-66; Mak
14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Ajəláci á ofada mú ɲgə shíló Yésus mishílí mí dúgyá nə *ompwíín b̃é nə minjígúlá nyə á d̃u j̃íguli myá. ²⁰ Yésus mú b̃esa nə nyə nɔ́: «Mə á d̃u lás nə buud b̃esh nə kpwɔ́ɔ-kpwɔ́ɔ, mə á d̃u yə buud minjígúlá ja j̃esh *m̃ampáanzə m̃ó m̃ínjígúlád nə *Luɲ m̃ó Zembí dí, kúl *Oyúden b̃esh bwə á d̃u s̃eɲgya yí, mə a shígé d̃u lás m̃ashwoó m̃ashwoó. ²¹ Ñcé j̃i wó zə ɲgə j̃i mə mishílí yí? Shílóg búúd bwə á d̃u gwág mə wá s̃a mə á d̃u lás yí, bwə mp̃u s̃a m̃ó á d̃u ci yí.»²² Ja gúl fulish m̃ó gwág Yésus m̃ó b̃esa nt̃áni yí, a m̃ó tí Yésus b̃sɔ́nz, a b̃am nə nyə nɔ́: «Wo b̃esa nə Ajəláci á ofada nt̃áni?»²³ Yésus mú b̃esa nɔ́: «Ŋkí mə ámə jag lás íí, lwóg s̃a mə ámə jág ci yí. Ká, ɲkí mə ámə mpu lás íí, ñcé j̃i wó yíd mə yí?»²⁴ Hána mú ci nɔ́ bwə kóg nə Yésus wə Kayíf, bwə mú kə nə nyə, a ɲjúl m̃ɲkədád.

Pyêr mə kwo kíflya Yésus

(Mat 26.71-75; Mak
14.69-72; Luk 22.58-62)

²⁵ Na nyə á bə, Shím̃mun Pyêr ɲgə gwáalə kuda. Bwə mú ci nə nyə nɔ́: «Ŋgaá wo j̃i ñámə *mpwíín yé?» Pyêr mú kíflya nyə, nyə nɔ́: «Kú bə m̃ê! Mə cugé mpwíín yé.»²⁶ ɲgwɔ́l sɔ́l mäsáal mə Ajəláci á ofada, a ɲjúl nə byél nə muud Pyêr nyə ámə sám̃b lwə yé, mú máalə nyə nɔ́: «Ŋgaá mə shí dúg bíná ñuɲ fam-bə?»²⁷ Pyêr mú ñámə nyíɲgə kíflya nyə, ɲgwúm kúwó í wə kwáág nt̃ag.

¹⁰18:10 Luk 22.36, 38 ¹¹18:11 Mat 20.22; 26.39 ¹²18:13 18.24; Luk 3.2

¹³18:14 11.49-50 ¹⁴18:15 Mat 26.28 ¹⁵18:17 18.25

¹⁶18:20 7.14, 26; 6.59; Mat 4.23; 26.55; Mis 26.26 ¹⁷18:22 19.3; Mis 23.2

¹⁸18:24 18.13 ¹⁹18:26 18.1, 10; Mat 26.51

Bwó kó nà Yésus wó Pilât

(Mat 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸Nó ndeé, bwó mú wú nà Yésus wó Kayíf, kə nà nyə luŋ mə ŋgwəməna. Í á bə mán í mó ŋgə ləm. Nji, bwó áshígé nyíi luŋ, ná bwó á bá lweegushi ícug ná ndeé bwó kú ná nà zhií bwó dó *Páska. ²⁹Pilât mú wú luŋ kə kwey bwo tóón, nyə nà bwo ná: «Bí ŋgə ci ná muud éga nyə ámə sá ji?» ³⁰Bwó mú bəsa nà nyə ná: «Sé ámə zə yə wo nyə ntúni ntó a kú sá sá?» ³¹*Pilât mú ci nà bwo ná: «Íwagá nyə, biméfwó bi kóg sám̄b nyə lósú váál məcɛɛ mún mó ŋgə ci yí.» *Oyúden ná: «Məcɛɛ mósú mó áŋgə nà yə sá ŋkul ná sá gwúg muud.» ³²Yíyá nì í mú bwəma nà lwólə Yésus nyə á bwey lwágulə váál shwiy á jálá nà bá yə yí.

³³Pilât mú nyingə nyíi luŋ. A mú jów Yésus, jí nyə ná: «Ye wo jisə Njwú Oyúden?» ³⁴Yésus mú bəsa ná: «Ye wo ŋgə ci ntúni nà lúú wó, ye bósł búúđ bwó ámə jaaw wo ntó shú dām?» ³⁵*Pilât mú bəsa nà nyə ná: «Ye mə ji mwā Yúden? Lwóm wó nà milúlúú myā ofada mí ámə zə nà wo zə yə mə; wo ámə sá ná bwo ji?» ³⁶aYésus mú bəsa ná: «Íjwúga byām í cúgé yā shí ga; í mbəm bə ntó, ki buud bām bwó mə zə lumbúlfí, zə kaambulə nà Oyúden ná bwó nda bii mə. Ká, ijwúga byām í cúgé yā wa.» ³⁷bPilât mú ci nà nyə ná: «Ntó ji ná wo ji Njwú-buud í?» Yésus ná: «Wo mó ci, mə ji Njwú-buud. Íkí mə á zə byél shí gaád íí, í á bə shú ŋkúmba sá: ná mə zág lwágulə búúđ sá bwó jów ná obúbálé yí. Buud bəsh búšə búúđ wā obúbálé wá bwó dū gwágulə sá mó cí yí.» ³⁸Pilât mú ji ná: «Jí jí ná obúbálé yí?»

Bwó sám̄b ná Yésus yóg

(Mat 27.15-31; Mak 15.6-20; Luk 23.13-25)

Nji nyə á ci ntúni yí, a mú nyingə wú luŋ cúwo tóón, kə ci nà Oyúden ná: «Mee mə adúgé ná múúđ éga mə sá gúl sá móbɛɛ bí mó jíí nyə shwiy nà ndí yí. ³⁹Nji, í dū bwey bə ná mə dúg bíđ bí mb-wug ŋgwúđ fwála lə Páska; ná ndeé, ye bí mó jíí ná mə bíđúg bí Njwú *Oyúden?» ⁴⁰Bəsh bwó mú nyingə kām ná: «Mbó! Kú bə nyə! Yidagú bíđ sá Barábas!» Barábas éne nyə njúl zhilungaanó.

19 Ná ndeé, Pilât mú kə, kə sá ná bwó fyámúsəg Yésus milwón. ²cOzimbi bwó mú ŋwa isá yā mæg-waagulə, bwó lwó *túm gúmá ná ndeé jil Yésus lúúđ; bwó mú námá bwééd nyə káándó ící atítíí. ³dBwó mú dū shísh nyádí dū zə ci ná: «Yé Njwú Oyúden, sé ŋgə báág nà wo»; bwó mú ŋgə nyífé nyə məm̀póónz. ⁴ePilât mú nyingə wú luŋ, cúwo tóón kə ci nà Oyúden ná: «Mə zə sá ná bwó zág yə bí nyə; nji mpugá ná mə adúgé ŋkúmba sá á mó sá yí.» ⁵Bwó mú zə nà Yésus tóón a njúl nà tím gúmá á mægwaagulə nà káándó ící atítíí. Pilât nà bwo ná: «Dugá, muud wó éga.» ⁶fDúgúlə mílúlúú myā ofada bónŋŋ ífulísh bwó á dúg Yésus yí, bwó á zə ji kímúlə ná: «Bwambuləg nyə kwolós dí, bwambuləg nyə kwolós dí.» Pilât mú ci nà bwo ná: «Íwagá nyə, biméfwó bi bwambuləg nyə kwolós dí, mee mə adúgé ŋkúmba sá á mó sá yí.»

⁷gOyúden bwó mú feel ná: «Sé búšə nà dúl cɛɛ, dwó wó í ŋgə ci ná á jəlá nà nyə, nəcə a ŋgə jaaw nyúúł ná a ji Mwān mə Zembí.» ⁸hJa Pilât nyə a gwág ntó yí, nyə á bul nyingə gwág íkukwende. ⁹hA mú

^x18:31 19.6 ^y18:32 3.14; Mat 20.19 ^z18:35 1.11 ^a18:36 6.15^b18:37 3.32-33; 8.47; 1Tm 6.13; 1Yn 4.6 ^c19:2 Luk 23.11 ^d19:3 18.22^e19:4 18.38; Luk 23.4 ^f19:6 18.31^g19:7 Ləv 24.16; Mat 26.63-65; Yuá 1.34; 5.18 ^h19:9 Mat 26.62-63; 27.12, 14

nyingə kə luŋ kə ci nə Yésus nó: «Wo á zhu ngow?» Yésus kú bəsa. ¹⁰ Pilât ntâg nə nyə nó: «Wó yida ban nə wo ayáláné mə? Wo ampúyé nə mə ji nə ŋkul mə bíd wo, mə ji námá nə ŋkul mə sá nə bwə bwámbuləg wo kwolós dí?» ¹¹ Yésus mú bəsa nə nyə nó: «Í mbəm bə Zembî kú yə wo ŋkul nyɔɔŋgú, wo kú sá mə sá. Gwə wə jí ná, muud nyə ámə zə nə mə wódf yé má jág bul byaagulə.» ¹² Jééd fwála ní dí, Pilât nyə á ŋgə sɔ́ zhíí nó a bíd Yésus, Oyúden bwə mú ŋgə kím nó: «Wó ká bíd nyə, sá mpu ná wo cugé shwə mə *Káázəl. Nəcə muud yêsh mə ŋwá ící nə bud yé má lwágulə nó a ji zhízhín mə Káázəl.»

¹³ Nji Pilât nyə gwág ntáni yí, nyə a cúwo nə Yésus tón, a mú kə ji jiya nyə á du cígal mílósú yí, kúl bwə á du jów nó Mbaadé á məkwoógú məkwoógú yí, heburê dí ná Gabáta. ¹⁴ Na í á bə í njúl jwów bwə dú kwəməsa *Páska yí, jwów í mú ŋgeé tólóg dí. Pilât mú ci nə Oyúden nó: «Dugá Njwú-buud wún.» ¹⁵ Bwə mú ŋgə kím nó: «Nji shwiý, nji shwiý. Bwambuləg nyə kwolósud.» Pilât nó: «Mə bwámbuləg Njwú-buud wún kwolós dí?» Milúlúú myá ofada mí mú bəsa nó: «Sə búsa nə Njwú-buud nji Káázəl.» ¹⁶ A mú ka yə bwo Yésus nó bwə kəg bwambulə nyə kwolós dí.

Bwə bwambulə Yésus kwolós dí

(Mat 27.32-44; Mak
15.21-32; Luk 23.26-43)

Bwə mú ka bii Yésus, kyey nə nyə. ¹⁷ Nyəmfwó mú ŋgə ŋkəny kwolós jé, ŋgə wú ŋgwála, ŋgə kə kúl bwə jów nó «Kúl á bwundú líú» yí, heburê dí nó «Golgota.» ¹⁸ Bwə mú kə bwambulə nyə kwolós dí wu, bənŋə bósól búúd obá, nyíga jé kwolós dí ká, nyíga jé dí ká, Yésus jéd tútám. ¹⁹ Pilât nyə á ka

cilə búbbómbúd bwə kə bwambulə Yésus dí líú kwolós dí ná: «Yésus á Nazarê, Njwú *Oyúden.» ²⁰ Ncúlyá Oyúden bwə á lɔ́ búbbómbú jɔɔŋg, nəcé kúl bwə á bwambulə Yésus kwolós dí yí í á bə kúná-kúnə nə ŋgwála, cilyá í á bə ntâg heburê dí, nə laté dí, nə gərək dí. ²¹ Milúlúú myá ofada ɔ́ Oyúden mí mú ci nə Pilât nó: «Kú bəeg cilə nó: «Njwú Oyúden». Yidagú cilə nó: “Muud éga nyə á ci nó a ji Njwú Oyúden”.» ²² Pilât mú ci nə bwo nó: «Sá mə mə cilə yí, gwə wə má mə cilə yí.»

²³ Ja ózimbi bwə á shín bwambulə Yésus kwolós dí yí, bwə á ka ŋwa mikáándó myé bwə kaaw mənkwə mənɔ́, muud nyé ŋkwə, muud nyé. Í mú ka lúg wáma jé á cwú. Jân í á bə síyá ncindí, wú gwów wósós shí kú nə leedyá. ²⁴ Ozimbi bwə mú ka ci bwámé nə bwámé nó: «Shé kúgá nyaa, shé yídágá jwɔ́ bya, dúg múúd nyə é ŋwa yé». Í mú síy nda gúl kúkúl mícilyá mí Kálaad Zembî í ŋgə ci ná, nó: «Bwə á kawula mikáándó myám nji, bwə á jwɔ́ bya shú mbwéédí wám». Ntáni wə ózimbi bwə á sá yé.

²⁵ Í á bə, nyɔɔŋgú yé bá mínɔɔŋɔ́ bwə tál nyə kúná-kúnə nə kwolós, nə Maríya mudá mə Klópas, nə Maríya á Magudála. ²⁶ Yésus mú dúg nyóɔŋgú, *mpwín Yésus nyə á du cɛl yé tál nyə kúná-kúnə. A mú ci nə nyɔɔŋgú nó: «Dugí Muda, mwán woó wə éga.» ²⁷ A mú námá ci nə mpwín nó: «Dugí nyɔɔŋgú woó.» Tééd wala níí dí, mpwín wɔɔŋg mú ŋwa nyóɔŋgú mə Yésus, kə jil nyádí.

Shwiý mə Yésus

(Mat 27.45-56; Mak
15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸ Ja í mə shín bə ntáni yí, Yésus ŋgə mpu ná isá byêsh í mə shín cishuli, nyə á ka ci nó: «Mə ŋgə gwág shwáásúlə

¹19:11 10.18 ¹19:12 18.37; Luk 23.2; Mis 17.7

^k19:24 Sôm 22.19

¹19:25 Mat 27.55-56; Luk 23.49 ^m19:26 13.23

ⁿ19:28 Sôm 22.16

miné»; ciyá jɔɔŋg í mú sá ná sâ í á bə cilyá Kálaad Zembí dí yí í bwəmag váál í jéla yí. ²⁹ Nyúl mpíí í á bə í tál nə məlwəg mə ábibyenzhú; bwə mú ŋwa eponzh, juwo cínɔŋg málwəg mə ábibyenzhú dí, ka feen mbúmbwə *ízop dí. Bwə mú ka kənd gwo kə dásulə nyə. ³⁰ Nji Yésus nyə á ywó məlwəg mə ábibyenzhú məní yí, nyə ná: «Súsúsá jêsh í má bə.» A mú jweeg líu, a mú nyiŋg kənd *jím jé wə Zembí.

Məcií nə məjúwó

³¹ PNa nyə á bə, í njúl jwów bwə dú kwəmusá Sábaad yí. *Oyúden bwə áshígé ka cēel nə mimbimbə mí jíg íkwolós dí kə wós jwów lú Sábaad. Í á ŋgə ntág bə nə nyāŋ Sábaad nyə é cɔ́ bósólúgá bēsh^{††}. Nə ndéé, bwə á ka kə jí Pilāt nə a yég bwo ŋkul nə bwə búgág buud óni məkuú, ka yíl bwo íkwolós dí. ³² Ozimbi bwə mú kə, kə búgə áshúsh-wóógú məkuú, búgə námə ábēé. ³³ Ja bwə á kə wós wə Yésus yí, bwə mú kwey nə a má bwey yə, bwə nda ntág búgə nyə məkuú. ³⁴ ŋgwól zimbi mú yida ŋwa kwɔ́ɔ́, juwo nyə ntág lú mwɔ́ dí, məjúwó nə məcií má ɔ́ júg ntág. ³⁵ Muud ŋgə bwiing isá íni yé nyə a dúg byo nə mísh mé. Bwiingá lə á ŋgə bwiing yí wúsə nda óbábálé bwə ŋgə magulə nə; a mpú nə a ŋgə bwiing sá jísá búbálé yí. A ŋgə bwiing gwo shú nə bi búgúlág námə. ³⁶ Í á sīy ntúni nə sá jí cilyá Kálaad Zembí dí yí í bwəmag, nə: «Tɔ́ yasə jé ŋgwúd nə ŋgwúd í áshígé bwele búg.» ³⁷ Í nyiŋgə námə bə cilyá Kálaad Zembí dí ná: «Bwə bá dúg múúd bwə á cúwal nyúúl yé.»

Bwə kə dul Yésus

(Mat 27.57-61; Mak 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ ŋgwól múúd nyə á də bə Arimaté nə Yóseb, nyə á də bə *mpwín mə Yésus shwoód a dúgə fúndə *Oyúden. Ja ózimbi bwə á shín kə búgə buud ɔ́ íkwolós məkuú bwə juwo Yésus kwɔ́ɔ́ ntág lú mwɔ́ dí yí, Yóseb nyə á ka wə Pilāt nə Pilāt yég nyə wáda nə a kág yíl mbimbə mə Yésus kwolós dí. Pilāt mú magulə. Yóseb mú kə ŋwa mbimbə mə Yésus. ³⁹ Nikodēm muud nyə á fwo kə wə Yésus gúl búlú dí yé mú námə zə, a mbíd bíl íkáá í labínda bwə á də jōw nə aloēs^{‡‡} yí fúlá nə mīr^{¶¶}. Fúlá wɔ́ɔ́ŋg wēsh í á jee bə okílo məwúm málól. ⁴⁰ WYóseb bá Nikodēm bwə á ka ŋwa mbimbə mə Yésus, bwə fúlə wo nə obándáshi, wá ólabínda, váál Oyúden bwə dú sá ja bwə dúl mbimbə yí. ⁴¹ Gúl fambá í á də bə nūŋ kúl Yésus nyə á bə kwolós dí yí, nyúl shwōŋ njúl cínɔŋgú gúgwáan, bwə kú fwo bwele dul múúd cwū. ⁴² Nda jwów dɔ́ɔ́ŋg í á bə jwów bwə dú kwəmusá Sábaad yí ná, bwə á shwal wá mbimbə mə Yésus shwonŋ nyɔ́ɔ́ŋgúd nəcé í á bə kúnə-kúnə.

Ompwín bwə kə dúg shwonŋ

(Mat 28.1-10; Mak 16.1-8; Luk 24.1-12)

20 Jwów shwénde mə dú tééd yí, ná námə yídúgú yídúgú, Maríya á Magudála nyə á kə shwonŋ dí. A mú kə kwey kwóógú kú ná nyiŋgə bə kúl í á

^{††}19:31 Nyə é cɔ́ bósólúgá bēsh nəcé a bwəmalə nə Páska.

^{‡‡}19:39 aloēs: Í á bə labínda bwə á də gwáágulə mimbimbə yé.

^{¶¶}19:39 mīr: Nyə á bə mósól məkúl mə líí bwə á də sá bósól ólabínda nə míl mímyudú nə ndí yí. Wo é kwey féél-féél yé ŋkɔ́w á oféél-féél ɔ́ íciyá dí.

^o19:29 Sôm 69.22 ^p19:31 Mbá 21.22-23 ^q19:34 1Yn 5.6

^r19:35 15.27; 21.24 ^s19:36 Sôm 34.20-21; MmN 12.46

^t19:37 Zak 12.10; Mbú 1.7 ^u19:38 9.22 ^v19:39 3.1-2 ^w19:40 12.7

ngə juwal shwoŋ yí. ²x A mú kə nə kúlá wə Shímun Pyêr bá nyɔɔŋg *mpwíín Yé-sus nyə á dɔ cɛel yé. A mú kə jaaw ná: «Bwə mə yíl Cwám̃ba shwónɔd, sá ámpúyɛ kúl bwə mə kənd nyə yí.» ³Pyêr mú cúwo t́ón, ngwól mpwíín cúwo námá, bwə mú kə kúl bwə á dɔl Yésus yí. ⁴Bêsh obá bwə á ngə kə nə mikúlá, nji, ngwól nyə á ngə bul ju cý Pyêr, a mú kə tééd kumə shwoŋ dɪ. ⁵A mú bɔɔlə, a mú dúg nji obándáshi bwə á dɔl Yésus nə ndí wá bwə mbwúgú. Nji nyə a shigé nyíi shwoŋ dí cwú. ⁶y Shímun Pyêr nyə á ngə bɛ nyə, a mú zə wós jé ja, a nyíi shwónɔd. A mú dɔ dúg óbándáshi bwə á bə bwə mbwúg cínɔŋg wá. ⁷A mú námá dɔ dúg kúl káándá bwə á wólə mbimbə lúu nə ndí yí, jân í á shigé bə kúl óbándáshi bwə á bə yí, í á bə yé fúlá, í mbwúg jé kóómb. ⁸Na, ngwól mpwíín, nyɔɔŋg nyə á tééd wós yé, mú ka zə nyíi shwónɔd, a mú dúg, a mú *magulə. ⁹Í á bə nəcə bwə áshigé fwo mpu wámbulə sá í á bə mí-cilyád yí, ná Yésus mə jəlá nə bá gwúm. ¹⁰Ja ómpwíín bwə á shín dúg ntáni yí, bwə á ka nyingə kə bwədí.

Mariya á Magudála mə dúg Yésus

(Mak 16.9-11)

¹¹Mariya nyə a lúg t́ón, shwoŋ dí kúná-kúnə a ngə jii. Nyə á ka námá kə bɔɔlə shwoŋ a ngə jii. ¹²A mú dúg wəéngəles obá nə mikáándá mí áfufumə bwə njúl kúl mbimbə mə Yésus í á bə í mbwúg yí, nyíga ngɛɛ kóómb lúu, nyíga ngɛɛ kóómb məkuú. ¹³a Wəéngəles bwə mú jî nyə ná: «Amuda, jí wó ngə jii yí?» Nyə nə bwo ná: «Bwə mə yíl Cwám̃ba waamə wa, mə ampúyɛ kúl bwə mə kənd nyə yí.» ¹⁴b A ngə ná lás ntáni, a mú yid, a dúg ntəg Yésus tál, nji a kú mpu

nə jísə nyə. ¹⁵Yésus mú ci nə nyə ná: «Amuda, jí wó ngə jii yí? Wo ngə sɔ zə?» Mariya mú tédɔga nə muud mə dɔ sɛy cínɔŋgú fambə wə ngə jî nyə ntáni éne. A mú ci nə nyə ná: «Cwám̃ba, ŋkí wo wə wo ámə yíl nyə, jaawug mə kúl wo ámə kə kənd nyə yí, mə kə ŋwa nyə.» ¹⁶Yé-sus mú jŵw nyə nə jíná dé ná: «Mariya.» A mú yid wə Yésus ci nə nyə heburə dí ná: «Rabúni, ntó mə kə ná «Yíguli.» ¹⁷c Yésus mú ci nə nyə ná: «Kú kúnya nə mə, nəcə mə afwóyɛ bád kə wə Sósŋgú waamə. Yidagú kə jaaw ómínyɔŋú bām nə mə zə bád kə wə Sósŋgú waamə jísə námə Sósŋgú wán yé, wə Zembí waamə jísə námə Zembí wán yé.» ¹⁸Mariya á Magudála músə kə jaaw *ómpwíín ná: «Mə ámə dúg Cwám̃ba», a mú ntəg jaaw bwo nda Cwám̃ba nyə ámə ci ná.

Ompwíín bwə dúg Yésus

(Mat 28.16-20; Mak

16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹d Námá mpwó-kugú á jwŵw ngwúd nə ngwúd ni, jwŵw shwénde mə dɔ tééd yí, *ompwíín bwə á bə njŵw. Bwə á ngə jî nə mimpumbé minjuwalá, ngólə fúndə *Oyúden. Seegya ná, Yésus mə cúwo, zə tŵw bwo t́átám, a mú ci nə bwo ná: «Səlugá milám shí.» ²⁰e Ja á mə ci ntáni yí, a mú lwágulə bwo məbwə nə ntəg lú mwɔ. Ompwíín bwə mú bul gwág məshusug nə dúgúlə Cwám̃ba. ²¹f Yésus mú nyingə ci nə bwo ná: «Səlugá milám shí. Námə nda Də nyə á nti mə ná, mə ka námə kənd bí.» ²²g Ja á mə shín ci ntáni yí, a mú yámb bwo ngúl, nyə ná: «Ləgúgá ŋkəŋkə Shíshim; ²³h buud bí mə bá dɔ juu nə *misəm wá, bwə bá dɔ ləg íjuugá; bɔɔŋg bí ábúle dɔ juu wá, bwə ábúle dɔ ləg íjuugá.»

^x20:2 13.23 ^y20:6 11.44 ^z20:9 Sôm 16.10-11; Luk 24.26-27; Mis 2.25-31; 1Kr 15.4 ^a20:13 20.2 ^b20:14 21.4; Luk 24.16

^c20:17 ómínyɔŋú bām: Rom 8.29; Heb 2.11-12 ^d20:19 9.22; 14.27; 20.1

^e20:20 19.34; 20.25, 27 ^f20:21 17.18 ^g20:22 14.16 ^h20:23 Mat 18.18

Yésus bá Tómas

²⁴iNa, Tómas, ηgwól múúd á buud wúm nā óbá, nyɔɔŋg bwó á dū námá nyingə jŋw ná Wáás yé, nyə a shígé bə ja Yésus nyə á zə wóós *ompwíín bə dí ni. ²⁵Bóól ómpwíín bwó á ka jaaw nyə ná: «Sá báá sá áma dúg Cwám̄ba». Nye mú ci nā bwo ná: «Má jii ná mə dúgúg m̄luun mə m̄s̄n nyádí m̄bwád, mə wá nyinó cínɔŋgú, mə juwo mbwó kúl bwó á juwo nyə kwɔ́ɔ́ ntág lú mwɔ́ dí yí. Té mə afwóyé dúg íyug byɔɔŋg yí, mə cugé nā ηkul *magulə.» ²⁶Í á ka bə, ja shwénde ncindí nyə a bwəma yí, ompwíín ɔ́ Yésus bwó á nyingə bə sɛngyá njŋw, bónɔŋ Tómas j̄an ja. Seegya ná, Yésus mə zə, zə tŋw bwo na tátám, mimpumbé mí njúl minjuwulá, a mú ci nā bwo ná: «Səlugá milām shí.» ²⁷Nyə ntág nā Tómas ná: «Ntíŋ nyinó mbwó gwô wa, dugí m̄bwó m̄m; ntíŋ mbwó zə wá wa m̄dí ntág lú mwɔ́ dí, yɔwug ηgálə sá m̄shwán, magulóg.» ²⁸Tómas mú b̄sa nā nyə ná: «Cwám̄ba waamá nā Zembí waam.» ²⁹kYésus mú ci nā nyə ná: «Wo mə ka magulə n̄c̄é wo dúgúlə mə! Buud bwó ηgə magulə bwó kú fwo dúg mə wá, báá bwó mə jəla.»

³⁰Yésus nyə a sá námá m̄óól zhwoŋ m̄shimbá ompwíín bə bwó ηgə dúg; m̄an mə cúgé cilyá wa kálaad égaád. ³¹mMɔɔŋg m̄s̄ó cilyá wa má m̄s̄ə shú ná bi máguləŋ nā Yésus jisə *Kříst, *Mw̄an mə Zembí, bí mə ká magulə ntó bí *bə nā cug jíná d̄éd.

Ompwíín zangbá bwó dúg Yésus

21 Nə ndeé, fwála í á zə c̄; Yésus mú námá nyingə zə lwóya *ompwíín

bé nyúul ncindye m̄an Tiberyad. Í á bə ntága: ²nə Shímun Pyêr, nə Tómas bwó á dū námá nyingə jŋw ná Wáás yé, nə Natanaël muud á Kana faan lú Galilê, nə bw̄an ɔ́ Zhébedé, nə bóól ómpwíín bə óbá bwó á bə bwó njúl. ³nShímun Pyêr mú zə ci nā bóól ná: «Mə zə kə shwey óshû». Bwó ntág ná né ná: «Shé mə zə kə.» Bwó mú kə, kə kəwa byóólúđ. Nji, bwó áshígé bii tɔɔ shú búlú n̄íđ. ⁴oNə ndeé, ja m̄an í mə zə ηgə lēm yí, Yésus mú zə, zə tŋw cindú, ompwíín nda mpu ná jisə nyə. ⁵A mú ci nā bwo ná: «Nááa, bw̄an e, bi á bəyé nā búbaalé óshû na?» Bwó ná: «Mb̄.» ⁶pNyə nā bwo ná: «Wusəgá wód d̄un kóomb byóól á mbwó m̄ancw̄um, bi é bii óshû.» Bwó mú wusə, wód í mú bii óshû bímbí á ná bwó kú ná nā ηkul júgə. ⁷qMpwíín Yésus nyə á dū c̄eəl yé mú ci nā Pyêr ná: «Cwám̄ba wə éne!» Nji Shímun Pyêr nyə a gwág ná jisə Cwám̄ba yí, nda nyə á bə shushwáás ná, a mə bwáád m̄ikáándá, mə k̄ul nyúul m̄ájúwó. ⁸Bóól bwó mú ηgə zə nā byóól bwó ηgə julə oshû lwándúla wódúđ ná cwóó. Bwó áshígé bul bə shwóg-shwóg nā bw̄un, í á jee bə nji omáda t̄əd^{ss}. ⁹Ja bwó mə wóós cindú yí, bwó mú kwey kuda máág, oshû bwó mbád cínɔŋg, nā ibuléd. ¹⁰Yésus mú ci nā bwo ná: «Zəgá nā bóól óshû bí mə bii ɔ́ni.» ¹¹rShímun Pyêr mú nyingə kəwa byóólúđ, a mú kə julə wód lwándúlá nā m̄ama óshû t̄əd nā m̄aw̄um m̄átɔɔn nā ólɔɔl. Oshû bwó á t̄em bə nt̄ani, wód í áshígé nyey. ¹²Yésus mú ci nā bwo ná: «Zəgá d̄ə.» Tɔɔ muud nyə áshígé j̄i nyə ná: «Wo wə zə?» B̄esh bwó á ηgə bwey mpu ná jisə Cwám̄ba. ¹³sNə ndeé, Yésus mú shísh, a ηwa ibuléd yə bwo, a ηwa námá óshû yə bwo. ¹⁴tNa

ss21:8 Okudé mitəd mimbá.

i20:24 Tómas: 11.16; 14.5; 20.27; 21.2 j20:26 20.19 k20:29 1Pr 1.8

l20:30 1.14; 2.11 m20:31 3.15; 1Yn 5.13 n21:3 Luk 5.5

o21:4 20.14; Luk 24.16 p21:6 Luk 5.5-7 q21:7 13.23; Mat 14.29

r21:11 Luk 5.6 s21:13 6.11; Mat 14.19; 15.36 t21:14 20.19, 26

nyə á bə ja aléel Yésus lwóyálə nyúúł óm-
pwíín bə dí ja nyə á shîn gwûm yí.

Yésus bá Pyêr

¹⁵uJa bwə mə shîn də yí, Yésus mú
jî Shímun Pyêr nò: «Shímun mwā mə
Yuánes, ye wó cēel mə cǝ bímbí búga
bwə cēél mə yí?» Shímun nò: «Haaw,
Cwám̃ba. Wo mpú nə mə cēel wo.» Yé-
sus ntāg nə nyə nò: «Wíflúg mə bwán
ǝ ncwəmbə bām.» ¹⁶Yésus mú nyingə
jî nyə ja ábēé nò: «Shímun mwā mə
Yuánes, ye wó cēel mə?» Nyə nò: «Haaw,
Cwám̃ba. Wo mpú nə mə cēel wo.» Yésus
nə né nò: «Bǝg mə mbaagulə incwəmbə.»
¹⁷Yésus mú nyingə jî nyə ja aléel nò:
«Shímun mwā mə Yuánes, ye wó cēel
mə?» Pyêr mú bə nə mǝcǝy mə lâm nə
Yésus jílə nyə ja aléel nò: «Ye wó cēel
mə?» A mú ntāg bǝsa nò: «Cwám̃ba, wo
mpú ísā byēsh, wo mpú ntāg nə mə cēel
wo.» Yésus mú ci nə nyə nò: «Wíflúg mə
incwəmbə byām.» ¹⁸vBúbálé, mə jaaw wo
nə, ja wó á dū bə ncwəmə yí, woméfwó
wo á dū cǝǝlə kandá, wo kə kúl wó cēel
kə yí. Ja wó bá bə cwúcwúúl yí, wo bá
dū téég mǝbwə, buud oshús dū cǝǝlə wo
kandá, kə nə wo kúl wó shígé cēel kə
yí.» ¹⁹wNa nyə á bə nò, Yésus nyə á ngə

lwágulə mbií shwiý Pyêr mə bá yə yí,
shwiý í bá yə Zembí gúmə yí. Ja nyə á
shîn ka jaaw nyə ntó yí, nyə á ka ci nə
nyə nò: «Bǝg mə.»

²⁰xPyêr nyə á ka yid, a mú dúg *mp-
wíín Yésus nyə á dū cēel yé ngə zə
nyódí mpús, mpwíín nyə á jáǝwo Yé-
sus bud dí ja bwə á ngə də yí, jî nyə nò:
«Cwám̃ba, zə nyə é kusha nə wo?» ²¹Ja
Pyêr mə dúg mpwíín éne yí, a mə jî Yésus
nò: «Nyíga nye mə bá shúgula ntúdel?»
²²Yésus mú bǝsa nə nyə nò: «Mə ká ci nə
a bǝg cǝǝl kə wós ja mə bá nyingə zə
yí, jí í dúg wo cínǝng yí? Wǝc bǝg mə.»
²³Tééd fwála ni dí, lâŋ mú kyey óbúgula
bēsh dí nə mpwíín wǝǝngǝ nyə abúle yə.
Í njúl nə Yésus nyə a shígé ci nə Pyêr nə
mpwíín wǝǝngǝ nyə abúle yə, nyə yida
ci nò: «Mə ká ci nə a bǝg cǝǝl kə wós
ja mə bá nyingə zə yí, jí í dúg wo cínǝng
yí?»

²⁴yMpwíín wǝǝng wə ngə bwiing isā
íga, nyə wə nyə á cilə byo; sə mə mpú
ntāg nə bwiingǝlə yé wúsə nda óbúbálé
bwə ngə magulə nò. ²⁵zBíl ncúlyá isā Yé-
sus nyə a sá yí bísə. Byēsh í á mbām
ngə kə mícilyá dí, shí ga bə bíbíyá shú
ókálad ǝ mícilyá myǝǝng.

^u21:15 Wíflúg mə bwán ǝ ncwəmbə bām: 10.14-16; Mis 20.28; 1Pr 5.2

^v21:18 2Pr 1.14 ^w21:19 13.36 ^x21:20 13.23, 25 ^y21:24 15.27; 19.35

^z21:25 20.30

Misóólúgú mí búúd ɔ lwámá

Isá í dúgyá nə kálaad Misóólúgú yí

Misóólúgú mí búúd ɔ lwámá, jisə cilyá ábée mə Lúkas Kálaad Zembî dí. A ngə jaaw váál búúd ɔ lwámá ɔ Yésus bwə á bwiing Jɔjɔ Kéel yí.

Mətéeédúlé mə kálaad mə lwágulə sə nə Yésus nyə á bwənde fug shú Dɔ dé, nyə á ka jaaw bwo fug nyɔɔngú nə sán sán (1.8): «bi mə bá lég ŋkúl í bá zhu wə ɲkɛŋkɛ Shíshim, zə bídí, bi músə bá bwiing lán wām, tééd Yurúsəlem, kala Yudeá, kə kumə Samariya, kə wós íjumə í shí byēsh dí.»

Kálaad Misóólúgú ji ka bə nə məma məŋkɔw məbá:

- (1) Ja Yésus mə shín kə gwów yí, a mə nti búúd bé ɲkɛŋkɛ Shíshim nyúúlúd jwów lá Pantekôt. *Dɔ mə Zembî í mú tééd Oyúden dí (1.1–12.25), í mú ka ngə bwaag.
- (2) Jɔjɔ Kéel nyə á kə námə nə ndéé kə kumə Róma, shug lá lɔɔmud (13.1–28.31). Tééd lúu 13, Pwól wə ngə bul nyín: í bul bə mɛnjɔɔnd milóɔl nyə á sá myá.

Kyeyúlə Jɔjɔ Lán í á ngə kyey ntáni kú bish məkwowula ni í cúgé nji sáal búúd ɔ lwámá bənɔŋ oshwə bán; í bul bə nə ɲkɛŋkɛ Shíshim wə nyə á ngə sá nə Dɔ mə Zembî í ngəgə nə bwaag.

Zembî nyə á kaag buud ɲkɛŋkɛ Shíshim

1 ^aTyofil, mə a tééd cilə kálaad ashúsh-wóógú nə mə bwiing sá jēsh Yésus nyə á sá yí, nə jɔɔng jēsh nyə á jíguli yí tééd mətéeédúlé ²b kə wós jwów nyə á bən kə gwów yí. Jwów dɔɔngú, nə ŋkul á

ɲkɛŋkɛ Shíshim, nyə á fwo shín lwágulə *buud ɔ lwámá bé nyə á fēesh wá sá bwə jálá nə bá sá yí. ³Búúd ɔ lwámá bé bɔɔng dí wə nyə á lwóya nyúul mpúsə micún nə shwiý dé yí. Nyə a lwágulə bwo iyuug mimbíi mimbíi nə á jisə kuwó, bwə ngə dúg nyə tən mwów məwúm mánɔ, a ngə bwiing bwo isá í dúgyá nə Faan mə Zembî yí.

⁴Í á ka zə bə, dúni jwówúd íí, bənɔŋ bwə ngə də, a mú báásulə bwo ná: «Bí kú bá tí makuú Yurúsəlem, bí ɔ bá fwo bwánd sá Dá nyə á kaag yí, sá bí á gwág nə mə yí.» ⁵Nyə nə bwo ná: «Yuánes nye nyə á duu buud nə məjúwó, bí bən bi mə zə bá duwan nə ɲkɛŋkɛ Shíshim námə mwów mágáad.» ⁶d Bēsh bwə mú ka jī nyə cúŋ ngwúd ná: «Cwamba e, ye ja gaád wə wə zə kwo tál íjwúga yá *Izurəyél yí?» ⁷e A mú ci nə bwo ná: «Bí dí bí ná bi mpúg mǎfwála nə ija Dá nyəmǎfwó nyə á tál yí. ⁸f Nji, bi mə bá lég ŋkúl í bá zhu wə ɲkɛŋkɛ Shíshim, zə bídí, bi músə bá bwiing lán wām, tééd Yurúsəlem, kala Yudeá, kə kumə Samariya, kə wós íjumə í shí byēsh dí.»

Yésus mə kə gwów

(Luk 24.50-53)

⁹Ja nyə á shín lás nə bwo ntáni yí, bwə ngə dúg nyə, a mú ŋkən kə gwów, ŋkúdu mú shweel nyə, mǎsh mán mə kú ná dúg nyə. ¹⁰h Bwə ngə ná dúg ngəe jɔŋ dí wú nyə á kə wá, seegya nə buud obá bwə mə wós bwo na koogú, bwə njúl nə mimbwéédí mí áfufumá. ¹¹i Buud ɔni bwə mú ci nə bwo ná: «Yé búúd ɔ Galilé, jí bí mə ká bwēn na dɔ dúg jɔŋ dí yí? Yésus mə bún kə jɔŋ dí béegya nə bí éne, nyə é bá námə kwo zə mbií ngwúd bi ámə dúg a ngə kə jɔŋ dí ni.»

^a1:1 Luk 1.1-4 ^b1:2 10.41; 13.31; 28.23; Luk 24.36-42, 46-51; 1Tm 3.16

^c1:4 Luk 3.16; 24.49; Yuá 14.16 ^d1:6 Luk 24.21 ^e1:7 Mak 13.32 ^f1:8 Luk 24.47-48 *bi músə bá bwiing lán wām*: 1.21-22; 2.32; 3.15; 5.32; 10.39; Yuá 15.27

^g1:9 Luk 24.51; Yuá 6.62; 1Pr 3.22 ^h1:10 Luk 24.4 ⁱ1:11 Luk 21.27; Mbú 1.7

¹²JNtó, bwó mú tí njóond wúlə mbúm-búh á wəolivyē, kálə Yurúsəlem, cínəngú jisə cé zhíí múúd mə kyéy jwów lú sábaad yí*. ¹³KJa bwó mə wós Yurúsəlem yí, bwó mú bád fúm á njów dí gwów, kúl bwó á du sɛɛngya yí, nə Pyêr, nə Yuánes, nə Zhâk bá André, nə Fílip bá Tómas, nə Batəlúmí bá Matiyô, nə Zhâk á mwân mə Alfê, nə Shímun nyə á bə gwoong á mæcy mə lɔm dí yé, nə Yúda mwân mə Zhâk. ¹⁴Bêsh bwó á du sá zény mójəgula lām ngwúd, bónɔŋ bósí búdá, nə Maríya nyɔɔngú mə Yésus, nə omínyɔŋá ɔ́ Yésus.

Bwó féesh jilá mə Yúdas

¹⁵Dúl jwówúd ntúni, obúgula bwó mə sɛɛngya je bə tɔŋ buud təd nə mæwúm məbá, Pyêr nyə á tów shí, a mú ci nə bwo nó: ¹⁶m«Bwááng ɔ́, ɲkɛŋkɛ Shíshim nyə a lás mpu mə *Dávid dí, sá jɔɔng jisə cilyá shú mə Yúdas. Nyə wə nyə á ngə kə nə buud bwó á kə bii Yésus wá. Í á jii nə sá jisə mícilyá mí Kálad Zembí dí yí í bwó-mag. ¹⁷Yúdas nyə á bə nómə gwoong jisúd, Zembí nyə a yə nómə nyə ɲkɔw sáal gaád. ¹⁸nNji, *mwaanê bwó á jóna nə nyə nó a sáág olfingí nyə á sá wá, nyə á kusə shí nə mwaanê wɔɔng. Nyə á ka kə kadəwa shí cínəng mbúbudí, a mú kɔɔd tām kug, isəg nə incuwa ciim shí nə shí†. ¹⁹Buud ɔ́ Yurúsəlem bêsh bwó á shí mpu sá jɔɔng, nó ndeé bwó á gwiid shí nyɔɔng nə Akéludama, ntó mə kə nó “Shí mæcif”. ²⁰mpugá nó jisə cilyá kálad osôm dí nó: “Dónd dé í lúgúg wuul, muud

kú ná bá ji cínəng”. Í njúl námə kwo bə cilyá nó: “ɲgwól múúd ɲwág jiya jé”.

²¹p«Ntó, sá búsə nə bósí búúd wa, buud sónɔŋ bwo sá á du ngə jaand ja sónɔŋ Cwámba Yésus sá á bə gwoong yí, ²²tééd nduwán mə Yuánes Nduu-buud kə kumə ja nyə á bûn kə jɔŋ dí yí. Í jii nə ɲgwól múúd á cínəng zəg sɛɛngya nə sá, sónɔŋ zə ngə bwiing gwúmúlə Cwámba nyə a gwúm yí.» ²³Bwó mú lwágulə búúd obá, nə Yóseb nyə á bə nə dúl jínó nə Barsábas, bwó dúgə námə nyingə jów nə Yustos yé, nə Matíyas. ²⁴qNə ndeé, buud bwó mú jəgula nə Zembí nó: «Cwámba e, wo muud mə mpú mlâm mí búúd bêsh yé, lwóg sá nyɔɔng wó mə féesh wa búúd obá ɔ́ga dí yé, ²⁵a zəg ɲwa jiya wa sáal *búúd ɔ́ lwámád, nəcé Yúdas nywáá nyə á myaas jiya jɔɔngə, a kə ɲwa jɔɔng í á jəla nə nyə yí.» ²⁶rBwó mú jwɔ́ bya shú búúd obá bɔɔng, mpaambé í mú féesh Matíyas, bwó músə sɛɛng nyə nə buud ɔ́ lwámá wúm nə ngwúd.

ɲkɛŋkɛ Shíshim mə shulə jwów lú Pantekôt

2^sJa jwów lú Pantekôt í á wós yí, bêsh bwó á bə bwó njúl kukúl ngwúd. ²Seegya nó nyúl ncíndá mú zhu gwów námə nda ja məma ɲkwɔ́ mə du kung yí. Ncíndá nyɔɔng í mú lwánd njów bwó á bə yí wêsh nó cwós. ³†Nə ndeé bwó mú dúg bíl ísá í ngə wós nda məjùm mə kuda. Ísá byɔɔng í mú ngə bósɔ́g ngə kə badəwo muud yêsh nyúúlúd. ⁴†Bêsh bwó mú lwánd nə ɲkɛŋkɛ Shíshim nó

*1:12 Cɛɛ mə Moyíz í á du ci nə ɲkí muud mə cɛɛl sá njóond jwów lú Sábaad í, a kú ntɔ́ kílomáda ngwúd.

†1:18 Bwɔ́ɔdagí lân ga nə wɔɔng wúsə Mat. 27.5 yí.

j1:12 Luk 24.52 k1:13 Luk 6.14-16 l1:14 Luk 23.49 m1:16 Sôm 41.10

n1:18 Mat 27.3-8 o1:20 Sôm 69.26; 109.8 p1:21 Luk 1.2; 3.21; 24.51

q1:24 Yuá 2.24-25 r1:26 Mik 16.33

s2:1 Ləv 23.15-21; Mbá 16.9-11 t2:3 Luk 3.16 u2:4 bwó mú lwánd nə ɲkɛŋkɛ Shíshim nó cwós: 4.31; 6.3, 5; 7.55; 8.17; 10.44; 11.15, 24; 13.9; 15.8; 19.2, 6 *lás mósíł məkál*: 4.31; 10.45-46; 19.6; 1Kr 12.10; 14.2-12

cwóó, bwé mú tééd ngólé lás mósól mákál nda Shíshim í á ngé sá ná bwé lásúg ná.

⁵Í á bə *Oyúden bwé njúl Yurúsəlem, Oyúden bwé má wá lám wə Zembî wá, bwé á zhu ílwoŋ í búúd byēsh bísó jon dí shí yí. ⁶Ja sá nì má gwííŋ lɔɔm nə lɔɔm yí, búúd bwé mú zə seɛŋgya bwé kú mpu sá bwé cíŋ yí nəcə muud yēsh ngólə gwág obúgula bwé ngó lás kál lú byélé dé. ⁷Fug í á jimb bwo mílúúd, bwé ngó jág bul káam, bwé mú ngé ci nó: «Íŋgaá ná búúd bwé ngó lás óga bēsh búə buud wá Galilé? ⁸Ká ntədəlé í mpú zə bə ná sə ngógə nə gwág bwé ngó lás məkál măsú, muud yēsh yag kál lú byélé dé yé?

⁹Nə Oparut, nə buud ó Medí nə bɔɔŋg wá Elam, nə bɔɔŋg bwé də ji Məzhuputamí nə Yudéa, nə bɔɔŋg wá Kapados námə, nə Pŋŋ nə Azî, ¹⁰nə Frizhî, nə Pamufilî námə, nə Igípten, nə məfaan mə Libî má ngeé ngwəla Sirēn, nə buud bwé ámə zhu Róma wá, ¹¹fwámé Oyúden, nə ojón bwé á zə nyíi mísɔɔn Oyúden dí wá, nə buud ó Kúrēt nə Arabî. Ntədəlé sə ngó gwág buud óga bwé ngó bwiŋg məma mísóólúgú mí Zembî sódí mákál mə byélé dí yé?» ¹²Wəsh fug í á jimb mílúúd, bwé kú ná mpu sá bwé cíŋ yí. Bwé mú ka ngé ci bwámé nə bwámé ná: «Jáyé í mə bə ga?» ¹³Bósólúgá bāŋ bwé mú ngə cágulə obúgula, bwé nó: «Bwé mə lwánd nə məlwəg.»

Pyêr mə lás kaand

¹⁴Pyêr bənŋŋ *buud ɔ lwámá wūm nə ngwúd bwé mú ka zə tŋw tām buud. Pyêr mú bēn kál gwów-gwôw, lás nə bwo nó: «Yé *Oyúden nə bi bēsh buud bí ngé ji Yurúsəlem wá, bi ɔ mpú nti málwə kága mádí, bi mə jəlá nə mpu sá ga. ¹⁵Buud óga bwé aŋgə nə fudə nə məlwəg nda

bí ngé ci nó. Íŋgaá ná jwôw dúə ná nji məwəla ibuu má mpúmán mpúmán. ¹⁶Í yidá bə ná sá Zhuwêl *muud micúndə nyə á jaaw yí, gwé wə í mə bwəmə ga, nyə á ci nó:

¹⁷Í bá bə ná, mwôw má məzhúgúlá, mə bá shwu múúd yēsh Shíshim wām. Zembî mə ci ntó.

Bwān bēn wá budūm nə wá budá bwé bá cúndə micúndə myām, mənəwəmə mán mə dúg *məntamə mə á mışh nə bagə,³ icwícwúúl bín dúg məntamə.

¹⁸Jí ntó. Mə bá shwu ósól ɔ məsáal bām Shíshim wām mwôw mɔɔŋgúd, tɔɔ ósól ɔ məsáal wá budūm, tɔɔ wá budá, bēsh bwé mú bə búúd ɔ micúndə.

¹⁹Mə bá wéeshuli *ísá í mímbúgú gwów jonud, mə sá *ísá í ntó búúd ŋkwón yí shí mishwun.

Í bá bə, nə məcií nə kuda, nə ngúdá yíle, ²⁰shúshwóógú nə mwásə mə Cwámba í zóg wós, məma mwásə áŋkəŋkənwə wɔɔŋg, jwôw í bá shwəzla bə yídúgú, mbyól bə məcií.

²¹Nó ndeé, múúd yēsh mə bá kím jôw jínə mə Cwámba yé, a bá cugə.

²²«Bag ɔ *Izəŋyēl, gwágúlógá sá mə ngé ci yí. Zembî nyə a wéeshuli bí *məshimbá nə isá í mímbúgú nə isá í ntó búud ŋkwón yí. Nyə a wéeshuli byo məbwə mə Yésus á Nazarēt dí nda bí mə bwéy mpu ná. Ntó ji nə Zembî nyə á mpu lwóya nə nyə wə nyə á nti bí Yésus á Nazarēt wɔɔŋgú, ²³aZembî mú sá nə bi bíŋ muud wɔɔŋgú námə nda nyáméfwó Zembî nyə á ŋwa cígúlá nə, nda nyə á bwey mpu ná. Bi á kusha

³2:17 *ntamə á mışh nə bagə*: Wāŋ mbií ntamə í də bə wo kú kə gwád.

ᵛ2:7 1.11 ᵂ2:12 1Kr 14.23 *2:17 Zhu 3.1-5 ᵕ2:21 22.16; Rom 10.13

ᶞ2:22 Luk 24.19; Yuá 3.2; Mís 2.43; 4.30; 5.12-16; 6.8; 14.3; 15.12; 19.11-12; Rom 15.19; Heb 2.4 ᶗ2:23 3.15; 4.28; 7.52; Luk 23.33; 1Te 2.15

nyə nə buud básó kú bish mácɛɛ wá, bí sá ná bwə gwúg nyə, bwə músə bwambulə nyə kwolós dí. ²⁴bNji, Zembí nyə a gwúmushi nyə, a feemushi nyə nə shwiy nácé shwiy í á shígé nywá bə nə ŋkul máánd nyə kandugə. ²⁵cDávid nyə á wámbulə ci shú déd ná:

Mə á du dúg Cwámba mádí shwóg ja jêsh,

nácé a jisə mádí mbwə mənəcwúm shú ná sá kú bwele fwágusə mə.

²⁶Ntɔ́, lám wám wúsə nə məshusug, júm dām í ngə kɔɔs nə jámbá.

Ka nyiŋgə bul bə ná ifúndó byām í bá ngə woga nə búgə,

²⁷dNacé wo abúlé sá ná mə kág myeesh baŋ mǐnjím,

wo abúlé bíd ná jɔ́jɔ́ sɔ́l məsáal wə kág bwo shwónud.

²⁸Wo a sá ná mə mpúg məzhií mə cug, wo bá lwándulə mə nə məshusug ja mə bá dúg wó yí.

²⁹e«Bwááng, maguləgá nə mə jááwug bí ná kpwɔ́ ná, mpáámbá íshé *Dávid nyə a shí yə, nyə á dɔw, shwon nyé nyísə ná wa sádí zə wɔ́s múús. ³⁰fNji, nda nyə á bə muud micúndó ná, nyə á bwey mpu ná Zembí nyə á kaag nyə, a keen búbólé ná a bá jil ngwól mwán yé, məbyá mé mâ nyəmɛfwó, a bá jil nyə nyédí jiya ící dí. ³¹gNyə á bwey dúg ná Yésus mə bá gwúm, gwúmúlə wɔ́ng wə nyə á ngə ci ja nyə á lás ná: “Bwə á shígé myaas nyə baŋ mǐnjím, nyúúl nyé í á shígé bwo shwónud”.

³²h«Yésus wɔ́nggá, Zembí nyə á gwúmushi nyə, sə bēsh sə búśə

owúshined wá lân wɔ́ng. ³³iMbwə mənəcwúm mə Zembí í á bēn nyə gwōw. Ŋkɛŋkɛ Shíshim Zembí nyə á kaag yé, a mə lóg nyə wə Dá, a mə shwu sə nyə, gwə wə bí ngə gwág bí ngə dúg nə sə ga. ^{34–35}jDávid nyəmɛfwó nyə a shígé kə gwōw, nji nyə á ci ná:

Yawé nyə á ci nə Cwámba wám ná:

“Jig shí wa mádí mbwə mənəcwúm

kə wɔ́s ja mə é culashi mǐzhízhíŋ myô, wo nyaál myo nə məkuú yí!”

³⁶kYé bag ɔ Izurəyél bēsh, bí mə jəlá nə ka mpu kú nə məshwán ná Yésus bí á bwambulə kwolós dí yé, Zembí mə sá ná a bóg Cwámba, a bə *Kríst.»

Obúgula ɔ Yésus ɔ ashúshwóógú

³⁷lKaand ni nyə á kwiŋ buud milám, bwə mú ji Pyêr bónɔ́ŋ *buud ɔ lwámá ná: «Bwááng e, sə sáág ntudélé?» ³⁸mPyêr mú bɛsa nə bwo ná: «Céndúgá mitédúgá, muud yêsh dúwanugí jínə mə Yésus-Kríst dí, Zembí jwúg bí nə *misəm mín. Ntɔ́, bí mú lóg yána mə Zembí, yána dɔ́ng wə Ŋkɛŋkɛ Shíshim. ³⁹nNacé ŋkaagə mə Zembí í dúgyá nə bí, nə bwán bún, nə bóól búúd bēsh básə óshwóg-óshwóg wá, bímbí dēsh Zembí mə bá jōw yí.»

⁴⁰Pyêr mú nəmá kwo ngə lás nə bwo bíl zhwog iciyá na, ngə cwíny bwo, nyə nə bwo ná: «Túbúgá wú na kala búúd á lílɛŋgí nííd.»

⁴¹oBuud bwə á magulə kaand yé wá, bwə á duwan. Jwōw dɔ́nggá, buud bwə á kwíduli *Dɔ́ lú óbúgula dí kúnə-kúnə buud otóóshin olóól. ⁴²Obúgula bēsh bwə á du sá zény bɛɛlə mǐnjígulá

^b2:24 3.15; Luk 24.5 ^c2:25 Sôm 16.8-11 ^d2:27 13.35 ^e2:29 1Oj 2.10; Mis 13.36 ^f2:30 2Sa 7.12-13, 16 ^g2:31 Sôm 16.10 ^h2:32 1.8

ⁱ2:33 Mbwə mənəcwúm mə Zembí: 2.34; 3.13; 5.30-34; 7.55-56; Mak 16.19; Luk 20.42; 22.69; Rom 8.34; Ifz 1.20; Kol 3.1; Heb 8.1; 1Pr 3.22 *Ŋkɛŋkɛ Shíshim Zembí nyə á kaag yé*: 1.4; Yuá 14.16-17; 15.26 ^j2:34-35 Sôm 110.1; Luk 20.42-43; Heb 1.13

^k2:36 3.15 ^l2:37 16.30; Luk 3.10, 12, 14 ^m2:38 3.19; Luk 3.3

ⁿ2:39 Iza 57.18-19; Ifz 2.17 ^o2:41 2.47; 4.4; 5.14; 6.1, 7; 8.4; 11.21, 24; 12.24; 13.49; 16.5; 19.20; 21.20; 2Te 3.1

mí búúd ɔ lwámá, zény cug seengí á omínyɔŋɛ, zény dúlɛ féya buléd, nɛ zény dúlɛ jì íseengyá í mǎjɛgulad. ⁴³Buud bēsh bwó á bə nɛ gwǎǎgǎ, buud ɔ lwámá bwó ngó bul sá *isá í mímbúgú nɛ *isá í ntɔ búúd ŋkwón yí. ⁴⁴^pBuud bēsh bwó á *búgula wá bwó á du bə kál ngwúd, bwó seeng isá byán du bií byo seengí. ⁴⁵Bwó á ngə kusha məbii mán nɛ isá byán, bwó ka du kawula *mwaanɛ wɔɔŋgá nómó nda múúd yēsh nyə á bə nɛ məyangan nɔ. ⁴⁶^qBēsh bwó á du sá zény kǎlɛ *Luŋ mǎ Zembí jwɔw dēsh mbií ngwúd; bwó du féya buléd mínjɔw minjɔw, bwó du dɛ ídɛw byán nɛ məshusug, kú nɛ muud mə ŋkény nyúul. ⁴⁷^rBwó du ságusə Zembí, bɔɔl búúd bēsh du ŋwa bwo nɛ məjilɛ. Cwamba nyə á du cug buud jwɔw dēsh, a du kwádulɛ bwo *Dɔ dí.

Pyêr bá Yuánes bwó lwag mbúmbwúgú

3 ^sPyêr bá Yuánes bwó á ka zə kə *Luŋ mǎ Zembí wəla lú mǎjɛgula dí, məwəla məlɔl mə mpwó-kugú. ²^tŋgwól múúd nyə á byél mbúmbwúgú. Buud bwó á ka du ŋkény nyə jwɔw dēsh du kə jil nyə mpumbé Luŋ bwó du jɔw nɔ: «Jɔ Mbɛ» yí, a ka du gwáámb búúd bwó kə Luŋ wá kwíindyá. ³Múúd éne nyə á ka dúg Pyêr bá Yuánes bwó ngó bə nɔ bwó zə nyí Luŋ, a mú gwáámb bwo kwíindyá. ⁴Pyêr bá Yuánes bwó mú dúg nyə nɔ figó-figó, bwó nɛ né nɔ: «Ntiig mísh kóga.» ⁵Muud éne mú kənd mísh bwó dí a ngó táduga nɔ a zə lóg gúl sá. ⁶Pyêr músə ci nɛ nyə nɔ: «Mə cugé nɛ *mwaanɛ, mə kú nɛ or. Sá mə jí nɛ ndí yí, gwó wə mə yə wo yí. Jíná mə Yésus-Krist á Nazarét dí, tɔwúg tətəlí wo

kyéyug!» ⁷Nə ndéé a mú bií nyə mb-wə məncwúmúd, bân. Námə cé nɛ cé, məkuú nɛ məcɛgulu mə músə lal múúd éne. ⁸^uA mú sáánz tɔw tətəlí nɛ cedeke. A mú tééd ngólɛ kyey. A mú kə, bónɔŋ bwo bwó mú kə nyí Luŋ mǎ Zembí, a ngó kyey, a ngó kɔw, a ngó ságusə Zembí. ⁹Buud bēsh bwó mú dúg nyə a ngó kyey, a ngó kɔw, a ngó ságusə Zembí, ¹⁰bwó ngó mpu yag nyə nɔ muud nyə á du jì mpumbé Luŋ bwó du jɔw nɔ Jɔ Mbɛ, a dúg gwáámb búúd mikwíindyá yé, nyə wə éne. Bwó mú ngə jág bul káam sá í mə sɛy yí, ikukwende bií bwo. ¹¹^vMuud éne nyə á shígé ná kwo béégɛ nɛ Pyêr bá Yuánes. Buud bēsh bwo mú zə nɛ mikálɛ kú ná mpu sá bwó cíg yí, zə lyɛ bwo na wú bwó á bə kál bwó á gwiid nɔ Nyíngulé^f mə Sólumun yí.

Pyêr mə lás kaand

¹²Nda Pyêr nyə á dúg ntáni nɔ, nyə á ka lás nɛ buud, nyə nɔ: «Yé bag ɔ *Izəryél, nəcé jí bí ngó bul káam sá í mə sɛy ni yí? Jí bí ngó dúg sɔ nɔ ŋkaamə nómə nda ŋkul nyísú wə í mə sá nɔ muud éga kyéyug tətəlí yí, ŋkí ntág nɔ sɔ bulúlɛ wá milám wə Zembí wə í mə sá yí? ¹³^wZembí mə *Aburaham, Zembí mə *Izaag, Zembí mə *Yákwab, Zembí odá mə sá nɔ sɔl məsáal yé Yésus bág nɛ gúmá. Yésus bí bân bí á kəenzh yé, bí á ban mísh mə Pilát dí yé, í njúl nɔ Pilát nywáá nyə á ngə cɛl bíd nyə. ¹⁴Bi á ban muud Zembí nyə a féesh yé, tətəlí muud, bí yidá jì nɔ Pilát gwágúg ngwúl buud ŋkúnkwónúɛ, a bíd nyə. ¹⁵^xMuud nyə a té cug yé, bí bân bí a gwú nyə, Zembí nywáá mú gwúmushi nyə. Sə búsə owúsh-

3:11 Nyíngulé: Sá sɔ ngó jɔw nɔ nyíngulé ni í cúgə zhizhe mpumbé; jísə milwɔŋ mí məmpin mimbá, bwó ka wá kwáminá gwɔw nɔ gúgúwá bág.

^p2:44 4.32-35 ^q2:46 Luk 24.53 ^r2:47 2.41 ^s3:1 10.3, 9, 30 ^t3:2 14.8

^u3:8 14.10; Yuá 5.14 ^v3:11 5.12; Yuá 10.23 ^w3:13 2.33; 7.32; MmN 3.6, 15; Luk 23.13-23 ^x3:15 2.23-24; 4.10; 5.30-31; 10.39-40; 13.30; 17.31; Heb 2.10

ined wâ lân wɔɔŋg. ¹⁶yNacé búgúlálə Jínə má Yésus í, Jínə dɔɔŋg í má ləlushi múúd bí má dúg, bí má bwey mpu éga. Búgúlálə Yésus wá í má sá ná a yálúg fwámé yál nda bí bēsh má dúg éga. ¹⁷ⁿNə ndeé, bwaanŋ, mə mpú ná sóólúgú wēsh bínŋ otówe ɔ shwóg bún bí á sá yí, í á bə nəc éjág. ¹⁸aNji, Zembí nyə á bwey jaaw mímpu mí *búúd ɔ micúndə bē bēsh dí ná *Kříst yé má bá bwəma nə micúnə ná ndeé a yə, sá jɔɔŋg wá í má bwəma ntúni ní. ¹⁹bKagá cénd mítédúgá, bí cénd kuú njɔɔnd, ja jɔɔŋgú Zembí mú jímبال *mis-óm mín; ²⁰bí má ká sá ntó Cwámba mə bá sá ná bi bóŋ ná bud-bud, a nti bí Yésus nyə á féesh ná a bóŋ Kříst wán yé. ²¹Í jii ná Yésus wɔɔŋgú fwóg ji jon dí kə wós ja ísá byēsh í bá kwo sŷy ógúgwáán yí. Zembí nyə á ngə jaaw ntó mímpu mí búúd ɔ micúndə bē nyə á féesh yág wá. ²²cNacé Moyíz nyə a shí ci ná: “Cwámba Zembí mə bá nti bí ngwól múúd micúndə nda mə, a njúl mbyágá á kúl búúd jín. Bi ɔ bá gwágulə nyə sá jēsh nyə é bá ci bí yí. ²³Muud yēsh mə bá bə kú gwágulə múúd micúndə wɔɔŋg yé, nyə abúle ná bə mólán mā kúl búúd jishéd, a bá gwúyɔw.” ²⁴dBuud ɔ micúndə bēsh, tééd wá Samyēl kala nə bɔɔŋg bēsh bwó á zə nyódí mpəsə wá bwó á shí bwey dū bwiing lân á mwōw mágá. ²⁵eBi búəsə bwán ɔ búúd ɔ micúndə, bí á ngə námə byēl Zembí njúl nə sɔ nə impáámbə bín. Nyə a sá sɔ jɔɔŋgú ja nyə á ci nə Aburáham ná: “Minjów mí búúd myā shí ga myēsh mí bá dū lóg ibwádán mpwɔŋ buud nywô dí.” ²⁶fShú dún wá Zembí nyə á tééd wéeshuli sɔɔl mäsáal yé yé,

a ntí nyə ná a zóg bwádan nə bí, a sá ná muud yēsh yówug bów-bów fúlú.»

Bwó zó bii Pyēr bá Yuánes

4 ⁸Pyēr bá Yuánes bwó ngó ná lésħa nə buud ntáni, nə ofada, nə njwú á buud bwó á dū baagulə *Luŋ má Zembí wá, nə *Osadwisyeŋ bwó mú zə wós, ²hbwó ngó bul gwág bów nə Pyēr bá Yuánes ngólə yə buud minjígúlá ngə jaaw ná buud bwó bá gwúm nda Yésus nyə a gwúm ná. ³iBuud óni bwó mú bii Pyēr bá Yuánes kə fad bwo mímb-wug dí ná bwó bá lás lósú wán mpwó-mwásə. Nacé í á bə kugú má bii shí. ⁴jNji, bóólúgá ncúlyá buud bwó á gwág kéel wá, bwó á *búgula. Tāŋ obúgula í mú bád kə kumə kúnə-kúnə ótósħin otóɔn.⁸

Pyēr bá Yuánes bwó zó tōw kɔɔdud

⁵Mán mələm, otówe ɔ shwóg, nə ocúmbá buud, nə *Oyíguli ɔ məcɛɛ bwó á bə Yurúsalem wá bwó mú zə sɛɛŋgya. ⁶Ajəláci á ofada bwó á dū jōw ná Hána yé nyə á bə cínɔŋg, nə Kayíf, nə Yuánes, nə Aləguzándrə, nə mimbyēl myēsh myā wáájəláci wá ofada. ⁷kBwó mú zə nə Pyēr bá Yuánes zə tál bwo cwánúd na búúd óni dí. Bwó mú ngə ji bwo mishílí. Bwó nə bwo ná: «Bi ámə sá sóólúgú wán ni nə nyáyé ŋkul? Bi ámə cwééd jínə má zó?» ⁸lNtó, Pyēr njúl lwándúlá nə Ŋkəŋkə Shíšim mú ka zə bəsa nə bwo ná: «Yé otówe ɔ shwóg wá kúl búúd, yé ocúmbá buud, ⁹sə tál kɔɔd dí múús nacé sá sálə mbəl múúd mənɔwə. Bí ngə ji sá sá sá ámə sá shú ná a bóŋ mp-wogé yí. ¹⁰mBi bēsh nə bag ɔ *Izəryēl

§4:4 Tāŋ ni nyísə lǝlə nji budúm nə budúm.

y3:16 Mat 9.22 z3:17 Luk 23.34; 1Tm 1.13 a3:18 5.42; Luk 24.27, 44-46
b3:19 2.38 c3:22 Mbá 18.15, 19; Mis 7.37 d3:24 3.18 e3:25 Mət 12.3; Gal 3.8, 16 f3:26 13.46; 18.6; Rom 1.16 §4:1 Osadwisyeŋ: 5.17; 23.8; Luk 20.27; Luk 22.4, 52 h4:2 2.24; 4.33; 17.18; 26.23 i4:3 5.18 j4:4 2.41
k4:7 Luk 20.2 l4:8 2.4 m4:10 3.6; 3.15

bêsh, mpugá ná muud bí ngá dúg éga má bə mpwogé jíná má Yésus-Krist á Nazarêť dí, Yésus bí á bwambulə kwolós dí yé. Nyə wə Zembî nyə a gwûmushi yé, nyə wə má sá ná muud éga bəg mpwogé nda a tál éga. ¹¹ Nəcé Yésus jisə “kwóógú bí olwýe bí á myaas yí, dwó wó í má shúgula kwóógú lú lúmuga** yí”. ¹² Kú ná ngwól múúd jí ná ŋkul yíl búúd mábôw dí yə bwo cug yé, nji nyə. Nəcé kú ná dúl jíná lú múúd sə má jəlá ná *dúg cug ná ndí wa shí mishwun yí.» ¹³ Buud óni bwó mú bul káám dúgúlə ná Pyêr bá Yuánes bwó ngə lás ná kpwoč-kpwoč. Bwó á bul káam nəcé mpúlə ná Pyêr bá Yuánes búšə ozhizhe ɔ búúd kú mpu kwas, nji í ngə yida mpûy ná búšə buud ɔ gwoŋg mə Yésus. ¹⁴ Nda bwó á ngə námə dúg muud nyə á yál éne tál na bwədí koogú ná, bwó á shígé ná kwo bə ná sá bwó cí. ¹⁵ Pbwó mú ci ná Pyêr bá Yuánes ná bwó wúg na *mpáánzə milósú á Zembî dí, bwó cúwóg tóón. Osémbye ɔ milósú bwó mú ka ngə sɔ sá bwó cíg ná bwo yí. ¹⁶ Bwó ná: «Sá ság buud ɔga ntudel? Jísə mpu bə ná bwó má sá *shimbá. Í cugé ná kwo bə shwoó, buud ɔ Yurúsəlem bêsh bwó má mpu ntó, sá cugé ná ŋkul sá məshwán. ¹⁷ Nji, í á jəláyé ná lân ní í kwágagí ná muud yêsh. Ntó, sá mpúg yáásulə bwo məlwə ná ci bwó kú ná kwo ləsha ná muud ná jíná má Yésus.»

¹⁸ Bwó mú jôw bwo, zə mpu yáásulə bwo məlwə ná ci bwó kú ná kwo ləsha ná muud ná jíná má Yésus, ŋkí ná bwó kwo jíguli búúd gúl sá jínə dɔɔŋgúd. ¹⁹ Pyêr bá Yuánes bwó mú bəsa ná bwo ná: «Biméfwó faasugá. Ye í jəla mışh má

Zembî dí ná sá yídag gwág ná bí, kú gwág ná Zembî? ²⁰ Sá bāŋ sá cugé ná ŋkul yow bwiŋgúlə sá sá á dúg ná gwág yí.» ²¹ Buud ɔ gúfúgá ósémbye ɔ milósú bwó mú kwo mpu báásulə bwo ci ná ndéé, bwó mūsə bíd bwo kú sá bwo sá. Bwó dúg ná ŋkí bwó yə bwo intúgúlí, í bôw, nəcé buud bêsh bwó á ngə bul ságusə Zembî ná sá í á sɔy yí. ²² Muud nyə á yál shimbád yé wɔɔŋg nyə á bə kala múúd í má cɔ mimbú məwûm mənɔ yí.

Obúgula bwó jəgula ná Zembî

²³ Pyêr bá Yuánes, ja buud óni bwó á bíd bwo yí, bwó á kə búúd bāŋ dí, kə jaaw bwo ləsú wêsh milúlúú myá ofada ná ocúmbá buud bwó á lás ná bwo yí. ²⁴ Nda bwó á gwág ləsú wɔɔŋg ná, bêsh bwó á bān məkəl jəgula ná Zembî lám ngwúd bwó ná: «Mása, wo wə wo a sá gwôw ná shí ná māŋ ná isə byêsh bí cínɔŋg yí. ²⁵ Wo wə wo á balan ná Ŋkəŋkə Shíshim lás mpu má sɔɔl məsáal woó mpáámbə jísú *Dávid dí, ci ná: Nəcé jí ilwoŋ í búl cugula ntúga yí? Nəcé jí ikúl í búl wá milúú mítədúgá mí kú ná wúmbúlə dí yí?

²⁶ Ojwú ɔ shí bwó má sɛɛŋgya, otôwe ɔ shwóg bwó báduga ná bêsh bwó zə lúmbuli ná Cwamba á shí nyêsh bá Krist yé.

²⁷ Nəcé Herod bá Pons Pilât bwó má bóle zə sɛɛŋgya ná ikúl í cugé *Oyúden yí ná Dɔ má *Izəryél. Bwó má zə sɛɛŋgya wa ngwála gaád ná bwó zə lúmbuli ná Yésus, jɔɔɔ sɔɔl məsáal wə wó á gwágulə məwúdə yé. ²⁸ Bwó sá ná isə byêsh í bwəmag nda wó á bwey ŋwa cígúlə ná

**4:11 *kwóógú lú lúmuga*: Kwóógú bwó á du tééd jil mánɔdəlúd yí, dwó wə bwó á du bə ja bwó lám mənyung mə njôw yí. Bwó á du lwɔ mbíí sá ngə dúg məlwəga má shiméd múús yí. (Sá ga jísə námə Mat 21.42.)

¹¹4:11 Sôm 118.22; Luk 20.17; 1Pr 2.4-7 ¹²4:12 Mat 1.21; 1Kr 3.11

¹³4:15 5.34-35 ¹⁴4:16 Yuá 11.47 ¹⁵4:17 5.28-29, 40

¹⁶4:24 MmN 20.11; Sôm 146.6 ¹⁷4:25 Sôm 2.1-2

¹⁸4:27 Herod: Luk 23.7-11 *Pons Pilât*: Luk 23.1 ¹⁹4:28 2.23

ɲkul nywô nâ tédúgá woó ná í bâg bæ ná. ²⁹Wcwám̃ba e, nt̃iig m̃ish ja gaád wo dúgúg nda bwá ɲgá c̃eel juwal sá ná. Ság ná osóol ɔ m̃ásáal bwá bwá bwíiɲgug k̃eel dwô ná kpwoó-kpwoó. ³⁰XShéém̃búg mb-wê wô, mimbêl m̃í ɲgág nâ yâl, *isâ í nt̃ɔ búúd ɲkwón yí nâ *isâ í m̃imbúgú í ɲgág nâ s̃y Jíná m̃á Jɔjɔ Sól m̃ásáal woó Yé-sus d̃í.»

³¹YJa bwá á sh̃in jəgula yí, kúkúl bwá á bæ yí í mú nt̃añusa, b̃esh bwá mú lwánd nâ ɲk̃ɛɲk̃ɛ Shishim ná cwóó, bwá mú ɲgə bwiing Milésú m̃í Zembí ná kpwoó-kpwoó.

Obúgula bwá cugə nâ isâ byán s̃eɲgí

³²Ncúlyá buud bwá á *búgula wá bwá á ɲgə cugə lām ɲgwúd, nâ tédúgá ɲgwúd. Kú nâ muud nyə á ɲkwand̃wa nâ mé m̃abii yé. B̃esh bwá á d̃u balan nâ m̃abii m̃áñ s̃eɲgí. ³³*Buud ɔ lwámá bwá á ɲgə bwiing lāɲ gwúm̃élə Cwám̃ba Yé-sus nyə a gwúm̃ nâ m̃ama ɲkúl yí, Zembí ɲgá bul lwágulə b̃esh m̃ama mpáam nyé. ³⁴Kú ná nâ muud á *Dɔ lú óbúgula nyə á kwo bæ nâ m̃əyángan. B̃oɲg b̃esh bwá á bæ nâ m̃ashí ɲkí minjów wá, bwá á ɲgə kusha myo, d̃u zə nâ *mwaañê w̃oɲg ³⁵d̃u zə bwíig búúd ɔ lwámá shí m̃əkuú. Bwá ka d̃u kaaw búúd nda m̃əyángan m̃á á d̃u bæ ná. ³⁶Nt̃ɔ, ɲgwól múúd á Shíprə ná jíná ná Yóseb, nyə á bæ mwā *Levít, búúd ɔ lwámá bwá á kwo gwiid ná Barnábas. Jíná d̃oɲg í ká ná «Muud m̃á d̃ú bándulə búúd yé». ³⁷Nyə á bæ nâ famb́. Nyə á ka kusha gwo. A mú zə nâ mwaañê w̃oɲg zə bwíig búúd ɔ lwámá shí m̃əkuú.

Lāɲ m̃á Ananíyas bá mudá yé Safira

5 Nji, ɲgwól múúd nâ jíná ná Ananíyas bá mudá yé Safira bwá á zə t̃w cúñ.

Muud éne mú ñámá zə kusha dúl bii dé. ²Ñé nd̃éé bá mudá yé bwá mú t̃w cúñ, a mú b̃éég ɲgwól *mwaañê, a bwíig shú dé. A músə kə nâ ɲgwól kə bwíig *búúd ɔ lwámá shí m̃əkuú. ³Pyêr mú ka j̃i nyə ná: «Ananíyas, j̃i í sá ná *Sá-tan jwúg nâ lām wô w̃esh wó mú shweel ɲgwól mwaañê wo ámə kusha shí yé, wo zə shiig ɲk̃ɛɲk̃ɛ Shishim? ⁴ɲgaá ná shí í ámə bæ shí nywô? Ja wó ámə ka nt̃ag kusha nywo yí, ɲgaá ná mwaañê w̃oɲg nyə ámə bæ mwaañê woó? Nt̃adelé wó ámə mpu wá w̃ani téduga lámúd yé? Ká, buud d̃í wó ámə shiig wá, Zembí wá wó ámə shiig yé.» ⁵Nji Ananíyas nyə a gwág iciyá íni yí, nyə á shwal kad̃wa shí a mú fudə. Ifwaas í mú bul bii búúd b̃esh bwá á ɲgə gwág lāɲ ni wá. ⁶M̃əncwámá m̃á á t̃w shí, fúlə nyə ná nd̃éé bwá mú kə d̃ul.

⁷Fwámé fwála í mú c̃ɔ, je bæ m̃əwəla m̃əlól nt̃əni. Mudá m̃á Ananíyas mú nyíi njów, a kú mpu s̃á í ámə s̃y yí. ⁸Pyêr mú j̃i nyə ná: «Jaawúg s̃ə. Ye bímbí ga wá bí ámə kusha shí nyín yí?» Nyə ná: «Haaw. Bímbí d̃oɲg wá ni.» ⁹Pyêr mú ka ci nâ nyə ná: «Ñécé j̃i bí ámə mpu t̃w cúñ ná bi m̃á zə shweenzh Shishim m̃á Cwám̃ba yí? D̃ugí, búúd bwá ámə kə d̃ul ɲgwúm̃ woó wá, bwá mú na mpumbéd m̃óni. Bwá é kə ñámá nâ wo.» ¹⁰Ñámá cé j̃oɲg̃é, a mú kad̃wa na Pyêr d̃í shí m̃əkuú, a mú fudə. M̃əncwámá m̃á ɲgá ñámá nyíi njów, m̃á mú kwey nyə mbimbə. Bwá mú kə nâ nyə kə d̃ul ɲgwúm̃ d̃í koogú. ¹¹Ifwaas í mú bul bii búúd b̃esh, t̃w b̃oɲg wá *Dɔ lú óbúgula, t̃w b̃oɲg bwá á ɲgə gwág nji lāɲ wá.

Buud ɔ lwámá bwá sá zhwoɲg m̃əshimbá

¹²d*Buud ɔ lwámá bwá á ɲgə sá zhwoɲg *isâ í nt̃ɔ búúd ɲkwón yí, nâ *isâ í

^w4:29 Ifz 6.19 ^x4:30 2.22 ^y4:31 2.4

^z4:32 2.44-45; 6.1; Luk 14.33; 18.22 ^a5:2 4.35 ^b5:3 Yuá 13.2

^c5:9 1Kr 10.9 ^d5:12 2.22; 3.11

mímbúgú mánkúmbə mə búúd dī. Bēsh bwə á bə cún̄ ɲgwúd, bwə ɲjúl kúl bwə á gwiid ná Nyíngúlé†† mə Sáləmun yí. ¹³Muud nyə a shígé ná kwo kə sɛɛngya nə bwo. Nji, zhwoɲ buud bwə á ɲgə bul ságəsə bwo. ¹⁴eBuud ɲkí bul bulya bwə á ɲgə *búgula Cwám̄ba, nə budúm nə budá, bwə mú zə ɲgə kwíduli gwoonɲ dī, ¹⁵fmbií í á wós ná buud bwə á ɲgə zə nə mimbəl itáádə nə itaɲúd, ɲgə zə bwíg koogú lu ɲjwón̄. Bwə á ɲgə sá ná ja Pyēr nyə e cɔ́ yí, ka shishím̄ jé í é kún̄ya nə wúl mbəl cínɲɲ. ¹⁶Buud bwə á kə cíg wú mílɔom̄ myā kúná-kúnə nə Yurúsələm, bwə ɲgə zə nə mimbəl nə bɔɔɲɲ buud mājamb mə á təl cwúnd dī wá, bēsh bwə mú ɲgə zə yāl.

Buud ɔ lwámá bwə zə bwəma nə zhín̄

¹⁷§Ajəláci á ofada, nə bósł búúd wá ɲkɔom̄ *Osadwisyēɲ bən̄ɲɲ bwə á bə cún̄ wá bwə á ka zə mpíi *buud ɔ lwámá váál áwuɲaguwə. ¹⁸Bwə mú bíf bwo, kə wá bwo ɲjów mímbwug íjwú dī. ¹⁹hɲgwól̄ *éɲgəles mə Yawé músə zə mpwó-bulú, zə juw mímpumbé myā ɲjów mímbwug, wéeshuli búúd ɔ lwámá tón̄, nyə nə bwo ná: ²⁰«Kəgá nyíi *Luɲ mə Zembí, bi kóg bwiɲɲ búúd sá jēsh í dúgyá nə cug ágúgwáan ga yí.» ²¹Nji bwə á gwág ntúni yí, bwə á kə nyíi Luɲ mə Zembí ná nóm̄ mpámán̄ mpámán̄, bwə mú ɲgə yə buud minjígúlá.

Ajəláci á ofada nə buud bən̄ɲɲ bwə á bə cún̄ wá bwə mú sɛɛɲɲ *Gwoonɲ ósəmbye ɔ míləsú wá Zembí nə sɛɛngyá milúlúú mí bag ɔ Izurəyél. Bwə mú kənd búúd ɲjów mímbwug nə bwə kóg ɲwa búúd ɔ lwámá. ²²iIfulish í mə kə wós wu, bwə kú kwey búúd ɔ lwámá ɲjów

mímbwug. Bwə músə nyiɲgə, zə jaaw bwo ná ²³«Sə ámə kə kwey ɲjów mímbwug í ɲjúl fwámé feedyá, isándálé í təl ɲgə baagulə. Nji ja sá ámə juw yí sá shígé kwey múúd cwú.» ²⁴jJa ɲjwú á buud bwə á də baagulə Luɲ mə Zembí wá bən̄ɲɲ milúlúú myā ofada bwə mə gwág ntúni yí, fag í mú jimb bwo mílúlúú. Bwə mú ɲgə jī ná ntó nyə wə ntadel?

²⁵ɲgwól̄ múúd mú zə jaaw bwo ná: «Nááa, buud bí ámə wá mímbwug dī wá bwə təl kúga Luɲ mə Zembí, bwə ɲgə yə buud minjígúlá.» ²⁶kNə ndéé, ɲjwú á Luɲ mə Zembí bən̄ɲɲ ifulish bwə mú kə ɲwa bwo. Nji, bwə á ɲgə zə nə bwo nə shɛɛ kú cug bwo, bwə ɲgə fúndə nə buud bwə á bá gwú bwo nə məkwóógú.

²⁷Bwə mú zə nə bwo zə təl mpwoom-bú gífúgá ósəmbye ɔ míləsú. Ajəláci á ofada mú tééd jílə bwo mishílí. ²⁸lNyə ná: «ɲgaá sá á shí bwey təl bí ci ná bí kú ná ɲgə jíguli buud jínə níid. Nji, ja ga, bi mə lwándulə ɲjígúlá wán̄ Yurúsələm yēsh. Bi ɲgə nóm̄ cɛel yə sá mpwene shwiɲ mə múúd éne.» ²⁹Pyēr bən̄ɲɲ buud ɔ lwámá bwə mú bɛsa ná: «Sə mə jəlá nə sá mógwág nə Zembí, kú bə búúd. ³⁰mZembí odá nyə a gwúmushi Yésus bí á gwú nə məbwə mún̄ bwambulələ nyə kwolós dī yé. ³¹Nji, Zembí nywáá nyə a mə bən̄ nyə nə mbwə məncwúm̄ yé, a təl nyə amádí á sá jēsh, təl nóm̄ nyə Cəgye buud shú ná buud ɔ *Izurəyél bwə céndúg mítədúgá, Zembí mú juu bwo nə *misəm̄ myán̄. ³²nSə búsə owúshined wá isá byɔɔɲgá, nə sá, nə ɲkɛɲkɛ Shíshim Zembí nyə á yə buud bwə ɲgə sá nyə mágwág wá.» ³³Buud ɔ gífúgá ósəmbye ɔ míləsú bwə mú jág nyada nə mbií lésú ni. Bwə ná bwə zə gwú búúd ɔ lwámá.

††5:12 **Nyíngúlé:** Sá sá ɲgə jów nə nyíngúlé ni í cúgə zhizhe mpumbé; jisə milwɔɲ mí məm̄piɲ mimbá, bwə ka wá kwáminú gwów nə gúgúwá bág.

é5:14 2.41 f5:15 19.11-12; Luk 4.40 §5:17 4.1-2 h5:19 12.7-10

i5:22 12.18-19 j5:24 4.1 k5:26 Luk 20.19; 22.2

l5:28 4.17-19; Mat 27.25 m5:30 3.15 n5:32 1.8; Yuá 15.26-27

³⁴ Nji, ngwól *Farizyēn á *Gwoong ósémbye ó mílósú wá Zembí, nyɔɔng bwá á dɔ jɔw ná Gamalyel yé, nyə á bə yígguli mæcɛɛ, buud bēsh bwá dúgá bul gwɔ́ɔ nyə. A mú zə tɔw, nyə ná bwá fwóg wéeshuli búúd óni tóón fúfwálá. ³⁵ A mú ka zə ci ná buud bé ná: «Bag ó Izurəyēl, bi ó káálúgá ná sá bí mó céél sá búúd óga ni. ³⁶ P Nəcé, í afwóyé námá bwey, Tədas nyə á wós wa, zə jaaw nyúúl ná ndéé buud je bə mitəd minɔ́ zə bə nyə. Nji, a mú gwúyɔw, buud bwá á bə nyə wá bēsh bwá mú ciima, jân í mú shîn. ³⁷ Mpsə wɔɔngɔ, Yúdas á Galilē mú námá zə wós mwɔw flân í á ngə sɔy yí. A mú námá zə julə ncúlyá buud. Nji, ja nyə á yə yí, buud bēsh bwá á bə nyə wá bwá mú námá shîn ciima. ³⁸ Gwá wá mó cí ná bí ná, fwogá yíl mílâm búúd óga dí, bí bíd bwo ná shee. Nəcé, nkí mitədúgá myán ná sósólúgú wán í ngə zhu búúd dí, mí é shîn jimb míméfwó. ³⁹ Í ká yida bə ná í ngə zhu wá Zembí, bí cugé ná nkul caam bwo. Bi ó bey ná bi bāg lumbuli ná Zembí.» Bwá mú gwág nyə, ⁴⁰ bwá mú jɔw búúd ó lwámá, zə fyámusə bwo mil-wón ná ndéé bwá mú tál bwo ci ná bwá kú ná lésa ná buud jíná mó Yésus dí. Bwá mú ntāg bíd bwo.

⁴¹ Buud ó lwámá bwá mú wú mp-wóombú Gwoong ósémbye ó mílósú wá Zembí dí. Bwá mú ngə kə bwá ngə bul gwág nywa ná bwá mó mpíya ná cúgá jíná mó Yésus dí. ⁴² Bwá á shígé yɔw bwiingúlə Jɔɔ́ Kéél mó Kríst Yésus. Bwá á dɔ bwiing dwo jwɔw dēsh, tɔw Lunj mó Zembí, tɔw mínjɔw mínjɔw.

Bwá zə tál ójaákwon

6 ^uJa *ómpwín bwá á zə ngə bul bulya yí, mílígya mí á zə bə. *Oyúden

bwá á janəwo ná cug Ogurék wá bwá á ngə təduwa ná Wəhebərə. Nəcé mikúsó myán mí á ngə bwəma ná mpyón mánkɔw mó ídēw mā jwɔw dēsh dí. ² *Buud ó lwámá wúm ná óbá bwá mú seeng ómpwín bēsh, zə ci ná bwo ná: «Í ajóláyé ná sá dúg tál bwiingúlə Milósú mí Zembí, fwo dɔ zə kaaw ídēw. ³ Gwá wá jí ná, bwaang, sɔ́gá buud zangbá ná mpádúgá nyínúd, bɔɔng búúd bwá ngə bwiing lān wán ná bəsə ijɔ́ í búúd wá, bwá njúl lwándúlá ná Shíshim ná fɔg wá, sá tálúg bwo ísý í kaawúlə móbiid. ⁴ Sə bān sá é ka wá mílúú nji mājəgula dí ná bwiingúlə kéel dí.» ⁵ Buud bēsh bwá mú magulə tədúgá wɔɔng. Bwá mú féesh Itiyen a njúl lwándúlá ná búgá ná ŋkəŋkə Shíshim ná cwós. Bwá féesh námá Fílíp, ná Prokor, ná Nikanor, ná Timon ná Parumenas, zə bəd Níkwálə muud Antýósh nyə á nyíi mísɔɔn Oyúden dí yé. ⁶ Bwá mú kə ná bwo búúd ó lwámá dí, buud ó lwámá bwá mú jəgula ná Zembí, bwá mú bəd bwo məbwə. ⁷ Milósú mí Zembí mí mú ngə kə shwóg ná shwóg, tān ompwín í ngə kwíduli Yurúsalem, ncúlyá ofada bwá mú magulə búgúlálə Yésus.

Bwá zə bíi Itiyen

⁸ Itiyen nyə a bə lwándúlá ná mpaam mó Zembí ná nkul ná cwós. A mú ngə sá *isá í mímbúgú ná məma *isá í ntɔ́ búúd nkwón yí, buud bēsh bwá ngə dúg. ⁹ Bóól búúd bənɔ́n Itiyen bwá mú zə sənusa məkəl. Í á bə bóól búúd wá *mpáánzə mínjígúlá á buud bwá á wú málwaa dí wá, bwá njúl buud ó Sirên ná Aləguzan-dri, zə kéel *Oyúden bwá á zhu Silisí

^{95:34} Gamalyel: 22.3 ^{P5:36} 21.38 ^{95:37} Luk 2.2; 13.1-2

^{15:40} 4.18; 5.28 ^{55:41} Luk 6.22-23; 1Pr 4.13 ^{15:42} *Kríst Yésus: 9.22; 17.3;

18.5, 28; Luk 24.25-27 ^{u6:1} 2.45; 4.35 ^{v6:3} 1Tm 3.7-13

^{w6:6} 13.2-3; 14.23; 1Tm 4.14; 2Tm 1.6 ^{x6:7} 2.41 ^{y6:8} 2.22

nə Azî wá. ¹⁰ Nji, bwó á shígé bə nə ŋkul mə kwag Itiyen nəcə nyə á ŋgə lás nə fəg ŋkəŋkə Shíshim á ŋgə yə nyə yí. ¹¹ aBwó mú kusə búúd nə bwó zəg máalə Itiyen nó: «Sá ámə gwág múúd éga ŋgə *lás nə Moyíz bá Zembí bwaasúla mpu.» ¹² Bwó mú shwambulə búúd bēsh, nə ocúmbá buud, nə *Oyífuli ó məcčə bwó mú zə bii Itiyen, kə nə nyə mpáánzə mílśú á Zembí dī. ¹³ bBwó mú kwəməsa bǝǝl ówúshined wə məshīgā nə bwó kəg máalə nó: «Muud éga mə du jág lás nə kúl í búl bə ci yí, nə Məcčə mə Moyíz ja jēsh. ¹⁴ Sáméfwó sə ámə gwág a ŋgə ci nó Yésus á Nazarēt mə bá caam *Mpáánzə Zembí, a cénd íjām nə ijag yā odá Moyíz nyə a lúgə yí.» ¹⁵ Buud bēsh bwó á bə *Gwoong ósembye ó mílśú wə Zembí dī wá bwó mú ŋgə dúg Itiyen nə figó-figó, bwó mú dúg nə mpwoombú nyé nyísə nda mpwoombú *éŋgəles.

Itiyen mə lás kaand

7 Ajəláci á ofada mú jí nyə nó: «Ye sá bwó ŋgə ci wǝ ni jísə bándə bə ntǝ?» ² cItiyen mú bəsa nó: «Yé bwááng, yé ódā, gwágúlógá. Mpáámbó íshé *Aburāham njúl ná shí á Məzhuputamí, a kú fwó kə ji Sharaŋ, Zembí á milwanə nyə a lwóya nyúúl nyódí, ³ d zə ci nə nyə nó: “Wúg wódí shíd, wo béeğya nə njǝw búúd wǝ, wo kəg shí mə bá lwágulə wo yííd.” ⁴ eNtǝ, Aburāham mú wú shí Okaludyē dī, a mú kə ji Karaŋ. Mpúsə shwi y mə sǝǝŋgú, Zembí mú yíl nyə wu, ntí nyə wa shí bí njúl múús ga. ⁵ fNji nyə a shígé yə nyə ŋkəw wa shí gaád, kú námə bə tǝǝ bímbí múúd ji nə ŋkul təl kuú yí. Nyə á yida kaag nə í é bá bə

shí nyé, mpwəŋ buud nyé ka bá shúgula nə nywo. Í á bə cínəŋgú Aburāham njúl kú fwo bə nə mwān. ⁶ gZembí mú ci nə nyə nó: “Mpwəŋ buud nywǝ í bá kə ji ízhaá shíd. Buud ó wu bwó bá sá bwo mǝlwaa bwó cúg bwo tǝŋ mimbú mitəd minǝ. ⁷ Nji, lwəŋ búúd í bá wá bwo mǝlwaa dí ni, mə bá yə gwo intúgúlí, bag dwǝ í mú bá shwub, í mú zə wa shí gaád, zə du yə mə gúmá.” ⁸ hZembí músə sá bá sǝ. Sǝ jǝǝŋgú mé mǝyiigyé wǝ ábiwáág. Ntǝ Aburāham mú byá *Izaag a sá nyə ábiwáág jwǝw lú mwǝmb mpúsə byélé. Izaag byá *Yákwab, sá námə nyə ntǝ. Yákwab byá námə ímpáámbó í á fwǝ ibeend wúm nə íbá íshé yí, a sá námə byo ábiwáág. ⁹ iImpáámbó bíshé íni í á ka zə shíŋ Yóseb. Bwó mú kusha nə nyə nó a kəg Igípten. Nji, Zembí nyə á bə nə nyə. ¹⁰ jA mú ŋgə sey yíl nyə *incwaw í ntug byǝǝŋg byēsh dí nə ndéé a kə yə nyə fəg mísh mə Farawǝŋ njwú-buud á Igípten dī, a sá nə Farawǝŋ gwágúg nyə nywa lámúd. Farawǝŋ mú təl nyə ŋgwəməna á Igípten yēsh, tēem bə nyáméfwó Farawǝŋ dí njǝw. ¹¹ kMəma zha músə zə bə Igípten yēsh dī, kumə Kanaan, incwaw í ntug bul yáág, ímpáámbó í íshé kú ná nə sá bwó dǝg. ¹² Nda Yákwab nyə a gwáduga nə idǝw bíś Igípten nə nyə á ka kənd ímpáámbó í íshé wu ja ashúshwǝógú. ¹³ lJa bwó á kwo kə ja ábēé yí, Yóseb músə kə bágulə bwo nyúul, Farawǝŋ músə zə mpu mpwəŋ buud nyə á zhu yí. ¹⁴ mYóseb músə ka zə sá nə bwó kəg ŋwa sǝǝŋgú Yákwab nə njǝw buud yé wēsh tǝŋ buud mǝwúm zǝŋgbá nə ótǝǝn. ¹⁵ Yákwab músə zə shulə kə Igípten, nyə

²6:10 6.3; Luk 21.15 ^a6:11 Mat 26.59-61 ^b6:13 18.13; 21.28; Zhe 26.11

⁷2:2 22.1 ^c7:3 Mət 12.1; Heb 11.8-10

^e7:4 Mət 11.31; 12.4 ^f7:5 Mət 12.7 ^g7:6 Mət 15.13-14 ^h7:8 Mət 17.9-14; 21.2-4; 25.26; 29.31-30.24; 35.16-18 ⁱ7:9 Mət 37.11, 28; 39.2, 21

^j7:10 Mət 41.37-44 ^k7:11 Mət 41.54; 42.1-2, 5 ^l7:13 Mət 45.1, 3, 16

^m7:14 Mət 45.9-10, 18; 46.6-7, 27

á kə yə wu, bənōŋ impáámbə bíshé.
¹⁶ Bwə á nyingə nə bwo, kə dəl Síkem,
 shwoŋ Aburāham nyə á kusə bwān ɔ
 Imor dí nə *mwaanē yí.

¹⁷ «Ŋkaagə Zembí nyə á kaag Abura-
 ham yí í á ngə bə nə í zə bwəma.
 Nda wəla dɔɔŋg í á ngə shísh ná, kúl
 búúd jé í á ngə zə bulya, í ngə bul
 mpyáánz nūŋ Igípten. ¹⁸ Kúl mə Abura-
 ham í á ngə mpyáánz ntó nə ndeé kə
 wóós ja wúl njwú-buud í á nwa ijwúga
 yí, wɔɔŋg njwú-buud í á shígé mpu Yóseb
 yí. ¹⁹ Njwú-buud wɔɔŋg í á ka zə cugə
 nə mpwoŋ buud íshé máshigə dí. A mú
 cúg ódá nə bów-bów lám nyə á bə nə ndí
 yí nə ndeé a sá nə bwə ngəg nə myaas
 ikúkény byán í ngəg nə fuda. ²⁰ Fwálá
 dɔɔŋg wə Moyíz nyə a byél yí. Zembí nyə
 á ka gwág nyə nywa lámúd, obyíl bə bwə
 mú wíl nyə bwədí njów tən ŋkwoond
 olóol, ²¹ nə ndeé, ja bwə á ka námə kə
 myaas nyə yí, sás mə Farawōŋ mú cwéég
 nyə, zə baagulə nyə tən nda yé mwān.
²² Moyíz mú nyíngula mpúyá á Igípten
 wəsh dí nə ndeé á mú zə bə ŋkácí díciyá
 nə mísóólúgúd.

²³ «Ja nyə á zə bə nə mimbú mawūm
 mánŋ yí, tédúgá í mú wóós nyə lámúd nə
 a kóg dúg ómínyōŋ bə Bag ɔ *Izəryél.
²⁴ A mú dúg ngwól mwān Igípten ngə
 sá ngwól mwān Izəryél. Moyíz mú
 kəem mwān Izəryél, a cú mwān Igípten.
²⁵ Nyə á ngə téduga ná kúl jé Izəryél
 bwə é mpu ná Zembí mə zó balan nə nyə,
 zə cug bwo. Nji, bwə á shígé mpu ntó.
²⁶ Jwów í á bə yí, a mú kə kwey bwān
 ɔ Izəryél óbá bwə ngə shuya. A mú ka
 cəel béeŋ bwo ná bwə jíg nə shee, nyə
 nə bwo ná: “Bí búsa ómínyōŋ, nəcé jí
 bí ngə síya yí?” ²⁷ Nji, nyɔɔŋg nyə á ngə

sá ngwól yé mú lámusa nə nyə, nyə ná:
 “Zə nyə á tál wo cí nə wo dúg sámb sə
 milósú?” ²⁸ Wó cəel zə gwú mə nda wó
 ámə gwú mwān Igípten nə kugú ná?”
²⁹ Nji Moyíz nyə a gwág ntáni yí, nyə
 a túb, a mú kə jì shí á Madyan. Wu wə
 nyə á byá bwábudūm óbá yé.

³⁰ «Nyə á jì wu mimbú mawūm mánŋ,
 ngwól *əngəles mə Cwamba mú zə
 lwóya nyə nyúúl míngwiiled, míngwiile
 mí ngə maŋ kwasa dí nūŋ shí a shwéeshá
 á mbúmbūŋ Sinayí. ³¹ Moyíz mú káam sá
 nyə á ngə dúg jɔɔŋgá. A mú ka shísh ná a
 kə mpu dúg. Kál mə Cwamba í mú gwíŋg
 í ngə cí ná ³² “Mə óni, mə Zembí impáám-
 bə byô, Zembí mə Aburāham, Zembí mə
 Izaag, Zembí mə Yákwab.” Moyíz mú
 tééd lilyála, a kú ná kwo sɔ ná a mpúg
 dúg. ³³ Nə ndeé, Cwamba mú cí nə nyə
 ná: “Yílúg mánŋgwub məkuúd nəcé kúl
 shí wó tál ní í músə nda mə. ³⁴ Mə mə
 nti mísh, mə mə dúg bów dēsh bwə ngə
 sá kúl jām Igípten yí. Mə mə gwág nda
 bwə ngə leegya ná. Mə mə shulə ná mə
 zə cug bwo. Kagú kə ja gaád, mə mə kənd
 wo Igípten.”

³⁵ «Engəles nyə á lwóya nyúúl kwasa
 dí yé, Zembí nyə á kənd nyə, a kə tál
 Moyíz cí, tál nyə cugye. Í njúl ná bwə
 á ban Moyíz wɔɔŋg, bwə jì nyə ná: “Zə
 nyə á tál wo cí nə wo zág də sámb sə
 milósú?” ³⁶ Moyíz wɔɔŋg wə nyə á kə
 yíl bwo málwaa dí Igípten yé, a ngə sá
 *isá í mímbúgú nə *isá í ntɔ búúd ŋk-
 wōŋ yí wu, təem bə ja bwə á líina mən
 mə atítí yí, təem bə ja bwə á ngə kyey
 shí a shwéeshá dí tən mimbú mawūm
 mánŋ yí. ³⁷ Nyə wə nyə á cí nə Bag ɔ
 Izəryél ná: “Zembí mə bá nti bí ngwól
 *múúd micúndə nda mə, a njúl mbyágá

7:16 Mət 23.3-16; 49.29-30; 50.13; Zho 24.32; Heb 11.9, 13

7:17 MmN 1.7-8 7:19 MmN 1.10-11, 22 7:20 MmN 2.2-10; Heb 11.23

7:23 MmN 2.11-15; Heb 11.24-27 7:29 MmN 2.15, 21-22; 18.3-4

7:30 MmN 3.1-10 7:35 MmN 2.14; 3.2

7:36 MmN 7.3; 14.21-29; 16.1-17.16; Ilŋ 14.33; 20.1-11 7:37 3.22-23

á kúl búúd jín.” ³⁸“Moyíz wɔɔŋg wə nyə á bə mpádúgá éŋgəles nyə á ŋgə lésħa nə nyə yé bə́nɔ́ŋ odá, ja kúl búúd jísħé í á sá gúfúgá mbúŋ Sinayî shí a shwéeshád yí. Nyə wə a lóg milású myā cug wə éŋgəles, a kalá yə shé. ³⁹“Nji, odá bwə á shígé cɛɛl sá nyə məgwág. Bwə lámusa nə nyə, milâm du nyiŋgə kə nji Igípten. ⁴⁰“Bwə mú ci nə Arɔɔn nó: “Ság ozembí bwə é du tɔw sá shwóg wá. Sé bāŋ sá ampúyé ná sá í mó bə nə Moyíz muud á kə yíl sá Igípten yé.” ⁴¹Bwə mú lúlə mwā ntəny tāŋ zembí áyadúg, bwə sá nyə *mətúnuga nda Zembí, bwə sá mósħusug gúmálələ sá bwə ámə sá nə məbwə mán yí. ⁴²“Zembí nyə á ka ntāg yid bwo kwon, a mú sá nə bwə nyíŋgúlág ŋgələ yə wəacén-cénî wā jon gúmá. Sá jɔɔŋg wə jísə cilyá kálaad búúd ɔ micúndəd nə:

Bag ɔ Izurəyél,

ye bi á cigə mə ocúdú

ŋkí nə bi á sá mə *mətúnuga

mímbú məwúm mánŋ bí á bə shí a shwéeshá dí myá?

⁴³Ŋgaá nə bi á yida du ŋkəny banda mə Molok[‡],

nə yuug ácén-céní bí á sá shú mə Zembí wún Refan yí?

Ŋgaá nə bi á yida du kúd məmpwoombú mándəlúd

du yə mbéé íyuuɡ í zembí bí á sá yí gúmá?

Sá jɔɔŋg wə í sá nó mə bāg kənd bí mík-wám dí

shwóg-shwóg cɔ́ *Babilɔn.

⁴⁴“Nji, ja ódá bwə á bə shí a shwéeshá dí yí, bwə á shí bə nə banda í á du lwágulə nə Zembí jisə bwədí yí. Muud nyə á du lésħa nə Moyíz yé nyə á ci nə né nó a kəg sá banda dɔɔŋgú, a bə yuug nyə á dúg yí. ⁴⁵“Odá bwə á shí ŋgə kala banda dɔɔŋgú íkala i búúd byēsh í á ŋgə byél yííd. Bɔɔŋg bə́nɔ́ŋ Yesħuwa bwə á ntɔ́ shí Zembí nyə a wíŋg wəamádí yí, bwə á kə nómə nə dwo wu, í mú ji wu kə wɔ́s fwála mə *Dávid.

⁴⁶“Zembí nyə á bul cɛɛl Dávid wɔɔŋgú. Ntɔ́ Dávid mú ji Zembí nə a sáág nyə mpaam nó a lwɔ́g bag ɔ Yák-wab njów Zembí. ⁴⁷“Sólumun wə nyə á yida lwɔ́ nyə njów. ⁴⁸“Nji, Zembí a gwów-gwów nyə ádé ji mínjów məbwə mə búúd mə ámə lwɔ́ myá, nómə nda múúd micúndə nyə á ci nó. ⁴⁹“Nyə á ci nó:

Jon dəsə jiya ící jām.

Shí nyísə kúl mə du təl məkuú yí.

Wáyé njów bí bí nə ŋkul lwɔ́ mə yí?

Cwamba mə shílə ntɔ́.

Ŋgow mə ji nə ŋkul kə woga yé?

⁵⁰Ŋgaá nə mə wə mə a sá isə íni byēsh?

⁵¹“Bi búəsə nə nún. Bí ŋgə sá Zembí məlwə. Bi búəsə nji bi ɔ du sá ŋgáádə nə Ŋkəŋkə Shíshim, nómə nda ímpáámbə bín í a du sá nə. ⁵²“Nyáyé múúd micúndə ímpáámbə bín í á shígé lwágulə cúwəlí yé? Bwə á du gwú bɔɔŋg bwə á du bwey zə jaaw nə Tútəlí Muud mə bá zə wá. Tútəlí muud wɔɔŋgú wə bí á kəenzħ, bí mú gwú yé. ⁵³“Bi buud bí á lóg *mbwoomb məcɛg wéŋgəles bwə á yə bí

[‡]7:43 Mán məbanda mə a du bə, bwə laad káándə mbií á nó bwə ká wəef í bə banda.

[‡]7:38 MmN 19.1–20.17; Mis 7.53; Gal 3.19 [‡]7:39 Ilŋ 14.3

[‡]7:40 MmN 32.1–8 [‡]7:42 Amo 5.25–27 Molok: Ləv 18.11

[‡]7:44 banda í á du lwágulə nə Zembí jisə bwədí yí: MmN 25.9, 40

[‡]7:45 Zho 3.14–17; 18.1; 2Sa 6 [‡]7:46 Sôm 132.1–5

[‡]7:47 2Sa 7.5–7; 10j 6.1–38 [‡]7:48 17.24–25 [‡]7:49 Iza 66.1–2

[‡]7:51 MmN 32.9; 33.5; Zhe 4.4; Rom 2.28–29 bi ɔ du sá ŋgáádə nə Ŋkəŋkə Shíshim: Iza 63.10; Eze 2.3–5 [‡]7:52 Luk 11.47–48 [‡]7:53 7.38; Heb 2.2

má, nà mǎmpǎndí mēsh mǎ cínɔŋg wá, bǐ abééyé mwo.»

Bwó gwú Itiyen

⁵⁴kNjǐ búúd ɔ gúfúgá ósémbye ɔ mǐlǎsú bwó á gwág icyá íni yí, bwó á shwal gwág Itiyen yáág-yáág mpimbə, bwó ngó fúgal mǎjə. ⁵⁵lItiyen nye, lwándúlá nǎ ɲkǝŋkǝ Shíshim ná cwǒǒ, mú kǎnd mǐsh jon dí, a mú dúg mǎŋkǎnuwa mǎ Zembí, Yésus tǎl Zembí mbwǎ mǎncwúm. ⁵⁶mA mú ci nó: «Dúgá, mǎ ngə dúg jon í mǎ bǎŋ. *Mwǎn mǎ Múúd tǎl Zembí mbwǎ mǎncwúm.» ⁵⁷Bwó mú bwú mǎma ɔŋkwiimbyé, bwó ngó fad mǎlwə mǎŋ; bēsh nǎ lām ngwúdǎ, bwó shwal kǎ shwiy nyə nyúúlúd. ⁵⁸nBwó julə wú nǎ nyə ngwǎla, kǎ lúmǎ nyə mǎkwóógú. Buud bwó á ngə sǎ sǒólúgú wǎɔŋg wá bwó á yíl iwáma byǎŋ kǎ bwǎg gúl ncúncwǎmǎ shí mǎkuú. Ncúncwǎmǎ jǎɔŋg wǎ Sól. ⁵⁹oBwó ngó lúmǎ Itiyen mǎkwóógú ntúní, Itiyen mú jǒw Zembí, nyə ná: «Cwǎmba Yésus, lǎgúg *jím jám.» ⁶⁰pNǎ ndéé, a mú kúd mǎbwón shí, a kím nǎ ɲkulú nó: «Cwǎmba, wo kú lǔ bwo *sǎm bwó ngó sǎ ga.» Njǐ nyə á shín ci ntúní yí, a mú yǎ.

Sól mǎ zǎ jugushi Dǎ lú óbúgula

8 ¹Sól nyə á bǎ cún nǎ buud bwó á gwú Itiyen wá. *Dǎ lú óbúgula í á bǎ Yurúsǎlem yí í á zǎ bul bwǎma nǎ cúwǎlí mwǒw mǎɔŋgúd. Obúgula bēsh bwó mú shín nyuŋgula wú Yurúsǎlem, kǎ mǎshí mǎ Yudéa nǎ Samariya; í lúg cínɔŋgú njǐ *buud ɔ lwámá. ²Bǒól búúd bwó á wá milām wǎ Zembí wá bwó á kǎ dul Itiyen, bwó sǎ námmǎ nyə shwiy mbií áyíyáág. ³lSól nye nyə á ngə yáág ná á jǎŋgulə

Dǎ lú óbúgula. Nyə á dǎ ngə nyíi mín-jǒw minjǒw, dǎ ngə bii óbúgula, budá nǎ budúm, dǎ kǎ wá bwo mǐmbwugud.

Jǎjǎ Kéél í zǎ kǎ Samariya

⁴sBuud bwó á ciima Yurúsǎlem wá bēsh bwó á ngə kǎ mǎzhíí mǎzhíí, bwó ngó bwiing Jǎjǎ Kéél á lǎŋ mǎ Yésus. ⁵Ntǒ, Fílíp nyə á shulə kǎ wúl ngwǎla á Samariya, a mú kǎ bwiing buud ɔ wu lǎŋ mǎ *Kříst.

⁶Buud ɔ wu bēsh bwó mú kǎnd mǐlām ísǎ Fílíp nyə á ngə ci yííd, muud ngwúd nǎ ngwúd kú sǎ núŋ nǎcé bwó á ngə gwáduga *mǎshimbá nyə á ngə sǎ má, bwó ngó námmǎ dúg mwo. ⁷lNǎcé zhwoog buud bwó á bǎ nǎ mǎjamb wá, mǎjamb mǎ á dǎ wú mǎ ngó kím mǎma ɔŋkwiimbyé, mimbúmbwúgú nǎ bǎɔŋg bwó á dǎ nyēsh wá bwó ngó yǎl. ⁸ŋgwǎla wǎɔŋg wēsh í mú bǎ nǎ mǎma mǎshusug.

⁹Í njúl ná ngwǒl múúd nyə á dǎ bǎ ngwǎla wǎɔŋgúd nǎ jínǎ ná Shímun. Muud wǎɔŋgú nyə á dǎ sǎ májig, buud bēsh wá Samariya bwó mú dǎ bul káám nyə, nye mú námmǎ dǎ jaaw nyúul ná á bul bǎ. ¹⁰Buud bēsh, tééd ozhizhe kǎ kumǎ mǎma fwámé búúd, bēsh bwó á dǎ ɲwa Shímun nǎ gwǎjǎgǎ, bwó ná: «Muud éne jisə ɲkul mǎ Zembí, nyɔɔŋg bwó dǎ ci ná í búl ntǔ yí.» ¹¹Bwó á kǎnd milām nyǎdí nǎcé nyə á bwey bul sǎ ná bwó káámúg nyə nǎ misóólúgú mí jamb myé. ¹²uNjǐ, ja bwó á *magulə Jǎjǎ Kéél Fílíp nyə á ngə bwiing bwo shú Faan mǎ Zembí nǎ shú jínǎ mǎ Yésus-Kříst yí, bwó á ngə duwan, nǎ budúm nǎ budá námmǎ. ¹³Shímun wǎɔŋgú nyǎméfwǒ nyə a *búgula námmǎ, a mú duwan. A mú zǎ nada nǎ Fílíp kú ná béégýa nǎ nyə, a ngó dúg mǎma ísǎ í ntǔ búúd ɲkul yí nǎ

^k7:54 Sôm 37.12; 112.10 ^l7:55 Mat 26.64; Mis 2.33 ^m7:56 10.11; Luk 3.21;

Yuá 1.51 ⁿ7:58 22.20 ^o7:59 Sôm 31.6; Luk 23.46 ^p7:60 Luk 23.34

^q8:1 8.4; 11.19 ^r8:3 9.1, 13, 21; 22.4-5; 26.9-11; 1Kr 15.9; Gal 1.13

^s8:4 2.41 ^t8:7 Mak 16.17; Luk 9.1 ^u8:12 28.23

məshimbá mə á ngə s̄y mə, a ngə bul káam.

Pyêr bá Yuánes bwə kə Samariya

¹⁴ *Buud ɔ lwámá bwə á bə Yurúsəlem wá bwə á ka gwág nə buud ɔ Samariya bwə mə lóg Milósú mí Zembí. Bwə mú kənd Pyêr bá Yuánes wu. ¹⁵ Bān, ja bwə á shulə kə Samariya yí, bwə á jəgula nə Zembí shú ná obúgula wá wu bwə lógúg ɪkɛŋkɛ Shíshim. ¹⁶ Nəcé, í á bə cínɔŋgú, ɪkɛŋkɛ Shíshim kú fwo shulə tɔ múúd ngwúd dī. Bwə á yida shín ngə duwan jínə mə Cwámba Yésus dī. ¹⁷ Nə ndéé, Pyêr bá Yuánes bwə mú ngə bəd bwo məbwə, bwə mú ngə lóg ɪkɛŋkɛ Shíshim.

¹⁸ wShímun nyə á ka dúg nə buud bwə ngə lóg ɪkɛŋkɛ Shíshim ja buud ɔ lwámá bwə bəd bwo məbwə yí, a mú ka zə nə *mwaanê ná a zə yə Pyêr bá Yuánes, ¹⁹ nyə nə bwo ná: «Yágá námə mə ŋkul ni, muud yêsh mə é bəd məbwə yé lógúg ɪkɛŋkɛ Shíshim.» ²⁰ Nji, Pyêr mú yidá ci nə nyə ná: «Biná mwaanê woó bêsh ná mpaá, nəcé wó ámə téduga ná bwə du kusə yána mə Zembí nə mwaanê. ²¹ xWo cugé nə ŋkow wa s̄a gaád, kú nə tɔ s̄a, nəcé lám wô í cugé tútəlí nə Zembí. ²² Céndúg bów-bów tédúgá wô ni, wo jəgulaŋ nə Zembí, ka nyə é juu wo nə yuug í ámə wós wo lámúd ni. ²³ Mə dúg ná byó íwímbúg í mə bul yág. Olíŋgí bwə mə bíí wo kwám.» ²⁴ yShímun mú bəsa ná: «Biméfwó jəgulaŋá nə Zembí shú dām ná tɔ s̄a ngwúd bí mə ci na ni í kú bə nə mə.»

²⁵ Pyêr bá Yuánes bwə mú shín lwóya búgú jáŋ, bwiing kéel mə Cwámba nə ndéé bwə mú nyiŋgə kə Yurúsəlem. Bwə mú ngə bwiing Jɔɔ Kéél zhíí nə zhíí zh-wog milɔɔm myā Samariya dī.

Muud Ityopí mə zə lóg Jɔɔ Kéél

²⁶ ɪgwól *əŋgəles mə Yawé mú zə lás ci nə Fílíp ná: «Kyeýúg kə ŋgeɛ *məkóól mə jwów, zhíí í du shulə wú Yurúsəlem kə Gaza, zhíí nyísó kú jwóɔla búúd yí.» ²⁷ Fílíp mú námə tí ŋjɔnd kú fadulə. Ndug nə ɪgwól múúd Ityopí, a njúl myáágó, a njúl lúlúú ósɔɔl ɔ mósáal ɔ cí mudá á Ityopí bwə á du jów nə Kandás yé, muud wɔɔŋgú njúl kulág móbii mə cí mēsh dī, nyə á kə Yurúsəlem kələ yə Zembí gúmá; ²⁸ nyə á ngə nyiŋgə a njúl nyédí mótúwa dī, a ngə lú kálaad mə *múúd micúndó Izayí.

²⁹ Shíshim mú ci nə Fílíp ná: «Shíshúg kə kumə mótúwa énd.» ³⁰ Fílíp mú lēel kə, a mú gwág múúd éne ngə lú kálaad mə múúd micúndó Izayí. Fílíp mú jī nyə ná: «Ye wo ngə mpu gwág s̄a wó ngə lú ni?» ³¹ Muud éne mú bəsa ná: «Mə é ka mpu gwág na ntədelé muud nda fwo lwágulə mə?» A mú jów Fílíp ná a kəwag mótúwa dī kə jī nyédí koogú. ³² aKúkúl mícilyá mí Kálaad Zembí nyə á ngə lú wó ga:

Nyə á bə nda tɔw bwə ngə kə nə ndī nə bwə kə cígə yí,

námə nda mwā ncwəmbə bwə ngə sámɔ mimyɔɔ yí.

Nyə a shígé bēny mpu ná a lás.

³³ Bwə á séémbuli nyə, bwə nyaal nyə ŋkaam nyé nə məkuú.

Zə jí nə ŋkul bá bwiing lān á mpwɔŋ buud nyé yé? Kú nə muud!

Bwə á sámɔ nyə jé cug shí gaád.

³⁴ Myáágó mú jī Fílíp ná: «Mə jəgula nə wo, féélúg mə, zə múúd micúndó ngə ci yé? Ye nyəméfwó, yə muud shús?»

³⁵ bFílíp mú ka zə tééd lāsúlə. A mú zə bwiing nyə Jɔɔ Kéél mə Yésus téédúlə na kúkúl mícilyá níí. ³⁶ cBá bwə mú ngə kə nə ndéé bwə mú kə wós júwó. Myáágó mú ci nə Fílíp ná: «Dugí, məjúwó wó

mága. Jí í ntágúlá ná mə kú duwan yí?»
³⁷¶[Fílíp mú ci nə nyə ná: «Íjki wo
 *búgula nə lām wō wēsh, wo je duwan.»
 Nyə ná: «Mə má *magulá ná Yésus-Kríst
 jisə *Mwān mə Zembí.»] ³⁸A mú ci ná
 bwá tólúg mətúwa. Bēsh obá bwá mú
 shulə májúwód, nə Fílíp, nə myáágó.
 Fílíp mú duu nyə. ³⁹dJa bwá á ngə sɔw
 wú májúwód yí, Shíshim mə Yawé í a
 nkēny Fílíp kyey nə nyə, myáágó kú ná
 nyingə dúg nyə. Nji, a mú kə nə njɔɔnd
 yé shwóg ná məshusug. ⁴⁰eFílíp mú kə
 bə nji Azot. A mú ngə bwiing Jɔɔ Kéél
 mánd nə mánd ná ndeé kə wóss Sezaré.

Sól mə zə bə mbúgula mə Yésus

9 ^fNa í á bə Sól, nye ngə ná cwambulə
 *ompwín ó Cwám̄ba, a ngə gwú
 bwo. Nyə á ka kə wə Ajəláci á ofada,
²gⁿé Ajəláci yág nyə kálaad mə yə nyə
 nkul ná a kág Damás, a kág ngə dúg
 *məmpáánzə mə mínjígúlá mə *Oyúden
 m̄a n̄n̄. A ká kwey búúd bwé ngə bɛ zhií
 mə Cwám̄ba, a bii bēsh tɔɔ budúm tɔɔ
 budá, a wóɔlə bwo mən̄kəda, a kə nə bwo
 Yurúsəlem. ³hNyə á ka kə ná ndeé ngólə
 shísh kúnə-kúnə nə Damás, a mú seegya
 nji mən̄kenya mə mə zhu jon dí zə kwan
 kúl nyə á bə yí. ⁴A mú kaduwa shí, a mú
 gwág kəl í ngə ci nə nyə ná: «Sól, Sól,
 nəcə jí wó búl lwágulə mə cúwúlí ntúni
 yí?» ⁵iNyə ntāg ná: «Wo zə e, Cwám̄ba?»
 Cwám̄ba nə né ná: «Mə Yésus, mə wə
 wó ngə lwágulə cúwúlí yé. ⁶Sā ngwúd,
 wɔɔlúg, wo kúmæg ngwóla, bwé é jaaw
 wo sā wó jálá nə sá yí.» ⁷Buud ó gwoong
 bé bwé á shigula, bwé shwal ji ókúl-ókúl,
 fɛg jimb bwo m̄lúú. Bwé á ngə gwág
 nji kəl í ngə lās, bwé kú dúg múúd nyə á

ngə lās yé. ⁸jSól m̄usə wɔɔl shí, m̄ish mə
 njúl nyə ná bagə nji a kú ngə dúg. Bwé
 mú bii nyə mbwád kə nə nyə kə kumə
 Damás. ⁹Nyə á já mwōw málól, m̄ish kú
 dúgya nyə, a kú də, a kú ngul.

¹⁰Ngwól múúd nyə á bə Damás nə
 jínə ná Ananíyas, a njúl *mpwín mə
 Yésus. Muud wɔɔng mú dúg *ntamə á
 m̄ish ná bagə, Cwám̄ba ngə jōw nyə
 ná: «Ananíyas!» Nyə ná: «Cwám̄ba, mə
 wə éga.» ¹¹kCwám̄ba mú ci nə nyə ná:
 «Tówúg, wo kág njwón bwé də jōw ná
 “njwón á tútəl” yí, kə sɔ Sól muud á
 Tárus n̄n̄ njōw mə Yúdas. A ngə jəgula
 nəmə nda mə ngə lās éga. ¹²lNyə ámə
 dúg ntamə á m̄ish ná bagə, muud bwé
 jōw ná Ananíyas yé mə nyí njōw zə bəd
 nyə məbwə ná m̄ish mə dúgyág nyə.»
¹³Ananíyas mú bɛsa ná: «Cwám̄ba, mə
 mə bul gwáduga múúd éne, bímbí lú
 mábōw á mə sá buud bwé Yurúsəlem yí.
¹⁴Təem bə wa nyəméfwo, m̄ilúúú myā
 ofada mí á yə nyə nkul ná a zəg bii búúd
 bēsh bwé ngə k̄im jōw jínə dwō wá.»
¹⁵mCwám̄ba mú ci nə nyə ná: «Kaág,
 nəcə mə mə féesh múúd éne ná a bəg
 mə sá ísɛy shú ná ikúl í cúgé Oyúden
 yí nə ojwú-buud bān nə Bag ó *Izəryél
 bwé mpúg jínə dām. ¹⁶nMəmfwo mə é
 lwágulə nyə bímbí lú minjugú á bá jug
 shú dām myá.»

¹⁷oAnaníyas mú kə, kə nyí njōw, bəd
 nyə məbwə, ci nə nyə ná: «Sól mwaang,
 Cwám̄ba Yésus wo á bwəma nə nyə zhiíd
 ngólə zə wa yé, nyə ámə ntí mə shú
 ná m̄ish mwō mə nyingəg dúgya, wo
 lwándúg nə Íkénkē Shíshim.» ¹⁸Bíl ísá
 í mú shugula wú nyə m̄ishúd í njúl nda
 ifufā. M̄ish mə mú nyingə dúgya nyə nə

¶8:37 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga.

d8:39 1Oj 18.12 e8:40 21.8 f9:1 8.3

g9:2 19.9, 23; 22.4; 24.14, 22; 28.22 h9:3 Aba 3.3-4; 1Tm 6.16; 2Kr 4.4, 6

i9:5 1Kr 15.8 j9:8 13.11 k9:11 21.39; 22.3 l9:12 Mak 8.23-25

m9:15 13.2; 22.21; 23.11; 26.1; 27.24; Rom 1.5

n9:16 20.23; Luk 21.12; 2Kr 11.23-28 o9:17 19.6

ndeé a mú shwal duwan. ¹⁹Nó ndeé, a mú dā ídāw, ŋkul í mú kwo wóós nyə nyúúlud. Bónŋ ompwíín wā Damás bwə á ji baalé mwōw. ²⁰^pKú námá kwo leŋg fwála, Sól mú shwal ŋgə kə móm páánzə mō mínjígúla mō Oyúden dí, kə ŋgə cúndə ná Yésus jisə *Mwān mō Zembí. ²¹^qBuud bēsh bwə á ŋgə gwág nyə wā bwə á ŋgə káam mbií á ná fūg dū jímblúúd, bwə ŋgə ci ná: «Ŋgaá ná buud bēsh bwə á dū kím jōw jíná ga Yurúsəlem wā muud éga wə nyə á lwágulə bwo njugú yé? Ŋgaá ná nyə á zə wa ná a zə bií bəŋg wā wa, a wóólə bwo mənəkəda kə nə bwo milúlúú myā ofada dí?»

²²^rNji Sól nywáá nyə á ŋgə yáág nə jaawúlə Jjɔ́ Kéel yáág yáágúg, a dū fad Oyúden wā Damás mimpu nə dúlə mpu lwágulə bwo ná Yésus wə jísə *Křst. ²³^sJa fwámé baalé mwōw mō á cɔ́ yí, Oyúden bwə á cwɔ́ yuug ná bwə gwú nyə. ²⁴Sól mú mpu shwushwaga jəŋg. Bwə á bə bwə mú ŋgə baagusə mimpumbé mí ŋgwəla^{ss} mwásə nə bulú ná bwə gwú nyə. ²⁵Nda ómpwíín bē bwə a mpu ntó ná, bwə á ŋwa nyə gúl bulú, wā kúddəd, bwə mú nteŋguli nyə nyuŋg dí gwōw kə shul tóón.

²⁶^tKə wóós Yurúsəlem, Sól nyə á cēel kə seŋgya nə bóól ómpwíín. Nji, bēsh bwə á ŋgə fúndə nyə, bwə kú fwo *magulə ná a músə mpwíín. ²⁷^uBarnábas músə ŋwa nyə, kə nə nyə *búúd ɔ́ lwámá dí. A kə bwiing bwo nda Sól nyə á dúg Cwámba zhííd ná, nə nda Cwámba nyə á lás nə nyə ná, nə nda nyə á bwiing kéel Damás jínə mō Yésus dí kú fúndə muud ná. ²⁸Tééd ja jəŋgə, Sól bənŋ buud ɔ́

lwámá bwə mú báduga gwoong, bənŋ bwə mú ŋgə kyey ŋgwəla nə ŋgwəla, a ŋgə bwiing kéel á jínə mō Cwámba, kú fúndə mísh mō búúd. ²⁹Nyə á dū námə lésə nə Oyúden bwə á janəwo nə cug Ogurēk wā, bənŋ dū námə séŋusa məkəl. Nji, bāŋ bwə mú sɔ́ ná bwə gwú nyə. ³⁰^vNda ómínyəŋə wā búgə bwə á mpu ntó ná, bwə á kə nə nyə Sezaré, bwə mú kənd nyə Tárus. ³¹*Dɔ́ lú óbúgula í á ka ŋgə cugə ná shēe Yudéa yēsh, nə Galilé, nə Samariya, gwoong í ŋgə lal búgəd, óbúgula bwə ŋgə gwɔ́ɔ́ Cwámba. Ŋkəŋkə Shíshim ŋgə sá ná buud ŋkí bul bulya bwə zəg ŋgə nyí gwoongud.

Pyēr mō lwag Ene, gwúmushi Tabita

³²Í á ka zə bə, Pyēr ŋgə kyey kələ ŋgə dúg óbúgula, nyə á ka námə shulə kə dúg bəŋg wā Lida. ³³A mú kə kwey ŋgwól múúd nūŋ ná Ene. Muud wəŋg nyə á bə mbúmbwúgú, a mō já shí tāŋ mimbú mwəmb. ³⁴Pyēr mú ci nə nyə ná: «Ene, Yésus-Křst mō lwag wo. Wəóləg wo báágúg tanú gwō.» Námə cé nə cé, Ene mú wəól. ³⁵Buud bēsh bwə á bə Lida nə mbwaanəzulə shí á Saronə wā bwə mú dúg nyə, bwə mú cénd kuú njənd, yid wə Cwámba.

³⁶Ŋgwól *mpwíín á mudá nyə á bə Zhwópe nə jínə ná Tabita. Jínə dəŋg í kə ná Dórúkas.* Mudá wəŋgə nyə á bul dū sá jɔ́ɔ́ mísóólúgú, a dū bul yə mímúbumbúwá isā. ³⁷Í á ka zə bə mōni mwōw dí ná Tabita nyə á bwas ná ndeé a mú yə. Bwə mú gusa nyə ná ndeé kə bwíig fúm á njów dí gwōw. ³⁸Ompwíín bwə á ka gwág ná Pyēr ji Lida, Lida njúl kúnə-

^{ss}**9:24 mimpumbé mí ŋgwəla:** Bwə á dū lwə mīngwəla, bwə sá məma nyuŋg lyə ŋgwəla wēsh, bwə ka lúgə mimpumbé búúd ɔ́ jólá nə dū nyí ŋgwəla myá.

^{*}**9:36 Dórúkas:** Ciyá Dórúkas í kə ná mpindú.

¶9:20 17.2; Luk 22.70

¶9:21 8.1; 9.13-14 **¶9:22** 5.42 **¶9:23** 23.12; 2Kr 11.32-33 **¶9:26** 9.3-6, 20; Gal 1.18 **¶9:27** Barnábas: 4.36-37; 11.22-30; 12.25; 13.1-4, 7, 43-50; 14.12, 20; 15.2-12, 22, 35-39; 1Kr 9.6; Gal 2.1, 9, 13 **¶9:30** 11.25; Gal 1.21

kúnə nə Zhwópe. Bwə mú kənd búúd obá kə téég nyə məbwə ná: «Oshwoŋ! Læelúgú zə kúga, kú neela.» ³⁹Pyêr mú námá tów shí, bə́nɔ́ŋ buud ɔ́ni bwə mú kə. Ja nyə á kə wóós yí, bwə á kə nə nyə fúm á gwówú. Mikúsə myêsh mí mú zə nə məyê nyódí, zə ngə lwágulə nyə ijud nə ikúúd Dórúkas nyə á du laad bwo ja bə́nɔ́ŋ bwə á bə yí. ⁴⁰Pyêr mú wéeshuli búúd bəsh tóón, a mú kúd məbwón shí, a jəgula nə Zembí ná ndeé a mú yid kóómb gwoŋ mbimbəd, a ci ná: «Tabita, wóólúg.» Tabita mú bəny mísh, a mú dúg Pyêr, a músə wóol ji njínjilí. ⁴¹Pyêr músə bíí nyə mbwəd, təl nyə tútəlí. A músə jów óbúgula nə mikúsə, a yə bwo nyə kuwó. ⁴²Sá jəwŋ í mú mpúy Zhwópe yêsh, zhwoŋ buud bwə mú *búgula Cwám̄ba. ⁴³*Pyêr nyə á ji cínəwŋ Zhwópe fwámé zhwoŋ mwów, a njul njów mə Shímun nyə á du sá ísəy í íkúúdú í cúdú yé.

Isəy nə misóólúgú mí Kərunēy

10 ^yŋgwól múúd nyə á bə Sezarē nə jínə ná Kərunēy. Nyə á bə lúlúú ózimbi təd, kında ózimbi ánúní dí, kında bwə á du jów ná «kında Italí» yí. ²Muud wəwŋgú nyə á kənd lám wə Zembí, bə́nɔ́ŋ njów yé wəsh du bul gwóŋ Zembí. Ntó, nyə á du bul sá buud wə kúl *Oyúden mikwíndyá, a du jəgula nə Zembí ja jêsh. ³Dúl jwów, ngəe məwəla məlól m̄a mpwó-kugú, nyə a dúg *ntamə á mísh ná bagə, a dúg *éngəles mə Zembí mə zə nyíí nyə njów, zə jów nyə ná: «Kərunēy». ⁴Kərunēy mú dúg nyə ná figə-figə ná ndeé nda ífwaas í á bii nyə ná, a mú ci ná: «Nə jí e, Cwám̄ba?» Engəles nə né ná: «Məjəgula mwō nə mikwíndyá wó ngə kwínd buud myá mí mə wóós wə Zembí,

Zembí nyə awúsáyé myo. ⁵Ntó, kəndúg búúd Zhwópe ja gaád, bwə kág jów ngwól múúd jí nún nə Shímun bwə du jów nə dúl jínə ná Pyêr yé, ⁶a njul wə ngwól múúd mə du sá ísəy í íkúúdú í cúdú yé, bwə du námá jów muud wəwŋg nə Shímun. Njów yé wúsə ncindyə m̄an.»

⁷Ja éngəles nyə á zə ləsha nə nyə ni nyə á kyey yí, Kərunēy nyə á jów ol-waábulə óbá, nə ngwól zimbi á bəwŋg bwə á bul sēy nə nyə wá, a njúl ná nyə a mə wá lám wə Zembí. ⁸A mú shín bwiŋg bwo sá jêsh nə ndeé a mú kənd bwo Zhwópe.

Pyêr mə kə wə Kərunēy

⁹Mán məlēm, buud ɔ́ni bwə ŋkág bwə mú kúnə-kúnə nə Zhwópe, Pyêr mú bád kwáminú† ná a kə sá məjəgula. Í á bə ngəe tólóg dí. ¹⁰A mú gwág zha nə yéesh ná á də. Í á bə bwə ngə ná jáamb id̄aw, seegya a músə nda *shíshim yé mə wú nyódí nyúúlúd. ¹¹zA mú dúg jəw í mə b̄an, gúl sá nda *sanda í kəl málwə m̄an̄ dí, í ngə shulə wú jəw dí ngə zə shí. ¹²aSá jəwŋ í á bə nə mímbíí mí ócúdú myêsh: nə bəwŋg wə məkuú m̄an̄, nə bəwŋg bwə du julə mímwə shí wá, nə inunú yā gwów cínəwŋ cwú. ¹³A mú gwág kəl í ngə ci nə nyə ná: «Pyêr, tówúg wo gwúg isá íní wo dóg!» ¹⁴Pyêr mú b̄sa ná: «Mb̄, Cwám̄ba. Nəcé mə abwélé də sá jí nə nyeé mísh mə Zembí dí yí, ŋkí sá íci.» ¹⁵bKəl í mú nyíngə kwo lás ci nə nyə ná: «Sá Zembí mə fúb yí, wəe kú b̄eeg nyíngə ci nə jísə sá abúbów.» ¹⁶Í á sá ntáni ija ilól, sá jəwŋ í mú ŋk̄an̄ kə gwów. ¹⁷Pyêr fug mə jimb lúúd nə sá nyə ámə dúg ni nda í kə ná, ndug buud Kərunēy nyə ámə lwām wá, bwə mə s̄j njów mə

†10:9 kwáminú: Ja bwə á du lwó minjów yí, bwə du mə kwáminú námə nda m̄anyung. Kwáminú í á du bə ŋkí lal, buud kə du ngə kyey wu gwów, muud jee námə kə woga wu.

w9:40 Mak 5.40-41 x9:43 10.6, 32 y10:1 10.30-33; 27.1, 3; Luk 7.2, 5

z10:11 7.56 a10:12 Ləv 11.1-47; Eze 4.14 b10:15 Mak 7.15, 19

Shímun ná s̄s̄ s̄s̄, bwo má kwey, bwá təl mpumbéd. ¹⁸Bwá mú j̄w búúd ɔ nj̄w, j̄i bwo Shímun bwá d̄u j̄w ná dúl j̄íná ná Pyēr yé ɲkí cínɔŋg wá á d̄u j̄i yé. ¹⁹cPyēr ɲgá ná ca téd̄uga nda s̄a nyə áma d̄úg yí í ká ná, ɲk̄ɛŋk̄é Shíshim mú ci ná nyə ná: «Dugí, buud ol̄ɔl bwá ɲgá s̄s̄ wo. ²⁰Tówúg wo shúləg, bin̄ɔŋ bí kág. Wo kú zhízhigə nəcə mə wá mə áma ntí bwo.»

²¹Pyēr músə shulə kə bwəma nə buud bɔɔŋg, nyə nə bwo ná: «Mə wá éga, mə muud bí ɲgá s̄s̄ yé. Jí bí áma zə sá yí?» ²²Bwá nə né ná: «Korun̄y wá nyə áma nti sá, Korun̄y á lúlúú ózimbi təd, a j̄i tútəlí muud, a gw̄ɔ́ɔ́ Zembí, lwoŋ buud *Oyúden j̄esh í ɲgə jaaw lān yé ɲkí nywa. ɲgwól Engəles mə Zembí nyə á zə ci ná nyə ná a j̄wúg wo, wo kág nyədí nj̄w, a kág gwágulə s̄a wó é bwiŋg nyə yí.»

²³dPyēr mú nyíŋgal bwo nj̄w, bánɔŋ bwá mú j̄a. Mán mələm, a mú wɔl, bánɔŋ bwá mú kə. Bóól ómínyɔŋə wá Zhwope bwá mú kə lugal nyə.

²⁴Jw̄w í á kwo b̄y yí, bwá mú kumə Sezarē. Korun̄y nyə á ɲgə bwánd bwo, a mə sh̄in seɛŋg mímbyəl myé nə bé ósh-wá ɔ abúgúlág. ²⁵eJa Pyēr nyə á bə nə a zə nyí nj̄w yí, Korun̄y nyə á leelú kə səl nyóméfwó shí, kúdɔw Pyēr shí məkuú nyə yə gúmá. ²⁶Pyēr mú b̄an nyə, nyə nə né ná: «Búnúg, mə j̄i nómá múúd nda wo.»

²⁷Bá bwá mú ɲgə lés̄ha ná ndé kə nyí nj̄w. A mú kə kwey ná zhwog buud bwá áma seɛngya. ²⁸fPyēr mú ci ná bwo ná: «Bi mə mpú ná mwā Yúden j̄i ci kú seɛngya nə mwān ilwoŋ, kú nómá shísh nyə kúná-kúnə. Nj̄i, Zembí mə lwágulə mə nə mə ajáláyé nə d̄úg ɲgwól múúd nda s̄a j̄i nə nyéé mísh mə

Zembí dí yí, ɲkí s̄a íci. ²⁹Gwá wá í áma sá ná, nj̄i mə áma gwág ɲj̄uwúlú yí, mə áma zə kú nə ɔŋkwafad. Ná ndé, mə ɲgə ka c̄eɛl mpu s̄a bí áma j̄w mə nə ndí yí.» ³⁰gKorun̄y mú b̄esa ná: «Í mə sá mw̄w mən̄ɔ́ múús, mə á ɲgə sá məjəgula ɲgeɛ məwəla məl̄ɔl mā mpwókugú mədí nj̄w, mə mú d̄úg nj̄i ɲgwól muud təl mə mpwóómbúđ nə mikáándó mí ɲŋk̄ɔŋk̄ənwā, ³¹a ɲgá ci ná mə ná: “Korun̄y, Zembí mə magulə məjəgula mw̄w, nyə awúsáyé m̄kwíndyá wó ɲgə kwínd buud nə ndí myá. ³²hKəndúg búúd Zhwope bwá kág j̄w wo Shímun j̄i nə dúl j̄íná ná Pyēr yé. A nj̄ul nj̄w mə Shímun mə d̄u sá ís̄y í íkúúú í cúdú yé, ncindyə m̄an̄.” ³³Nt̄ó nómá mə á ka leelú kənd buud kə j̄w wo yé. Wo mə mpu sá nə zələ. Ná ndé, sá b̄esh sá təl mísh mə Zembí dí ja gaád nə sə mə gwágúlə s̄a j̄esh Zembí nyə áma lwām wo nə wo jááwug sá yí.»

Pyēr mə lás kaand

³⁴iPyēr mú ka zə lás, nyə ná: «Búbólé, mə mə mpu ná Zembí nyə a dé d̄úg búúd məmpwoombá. ³⁵jJísə nj̄i nə muud yēsh mə gw̄ɔ́ɔ́ Zembí a sá tútəlí yé, tɔw a j̄i jáyɛ lwoŋ búúd dí, Zembí mə gwág nyə nywa t̄eem bə nə a j̄i jáyɛ kúl búúd dí, tɔw jáyɛ dí. ³⁶kNyə á kənd bag ɔ *Izurəȳəl məkál. A bwiŋg bwo J̄ɔ́ɔ́ Kéél ná buud bwá mú nə ɲkul jee cugə nə Zembí nə sh̄eɛ nəcə Yésus-Kríst, nyə wá jí Cwamba á buud b̄esh. ³⁷Bi mə mpú məma s̄a í á ɲgə s̄iy t̄éed Galil̄é kə wós̄s̄ Yudéa mpúsə nduwán Yuánes nyə á ɲgə cúnda yí. ³⁸lBi mə mpú ná Zembí nyə a gwágulə Yésus á Nazar̄et Shíshim, yé nyə məma ɲkúl. Yésus wɔɔŋgə nyə á ka ɲgə kə íkul íkul,

^c10:19 11.12; 13.2, 4; 15.28; 16.6; 20.22-23; 21.4, 11 ^d10:23 10.45; 11.12

^e10:25 14.13-15; Mbú 19.10 ^f10:28 10.15; Gal 2.12 ^g10:30 10.1-8; 1.10; Luk 24.4 ^h10:32 9.43 ⁱ10:34 Rom 2.11; Zhk 2.1 ^j10:35 Yuá 9.31

^k10:36 Iza 52.7; Rom 3.25-26; 5.1; 2Kr 5.18; Kol 1.20; Mbú 19.16

^l10:38 Luk 4.18; 13.16; Yuá 3.2

ngə sâ buud mənywa, ngə lwag bəɔŋg bəsh Njwū məjamb nyə á ngə lwágulə cūŋ wá, nəcé Zembī nyə á bə nyədí. ³⁹mSá bāŋ sá á shí dūg sâ jēsh nyə á sá shí *Oyúden nə Yurúsəlem yí, nyə muud bwá á bwambulə kwolós dí bwá gwú yé. ⁴⁰Zembī nyə a gwūmushi nyə jwōw álél, a sá nó a lwóyág nyúul. ⁴¹nNji, nyə a shígé lwóya nyúul kúl búúd jēsh dí, í á bə nji sá owúshined Zembī nyə á bwey féesh wá. Mpúsə gwūmúlə nyə á gwūm yí, sónŋŋ sá á də, sá ngul. ⁴²oNyə a lwām sá nó sá cúndəg kéel, sá bwaagulə nó nyə wá Zembī nyə a tál nó a bāg sām̄b mikuwó nə mimbimbə milású yé. ⁴³p*Buud ɔ mícúndə bəsh bwá ngə bwiing lāŋ yé nə muud yēsh mə *búgúlá nyə yé a bə nə ijuugá í *mísəmə nəcé jínə dé.» ⁴⁴qPyēr ngə ná lás ntúni, Ǫkəŋkə Shíshim mú shulə wá buud bəsh bwá á ngə gwágulə lósú yé wá. ⁴⁵Obúgula bwá á bə misíyá mí ábiwáág wá, bəɔŋg bəsh bənŋŋ Pyēr bwá á bə gwoŋg wá, bwá mú káam mbií á nə fəg də jímb lúúd. Bwá á jág bul káam nó Zembī mə bále yə búúd bwá cúgé Oyúden wá Ǫkəŋkə Shíshim. ⁴⁶Nəcə bwá á gwág buud bəɔŋg bwá ngə lás məkálúd, bwá ngə ságusə Zembī. Ntə wá Pyēr nyə á ka ci nó: ⁴⁷r«Ye sá nyíngəg ban nə buud óga nó bwá kú duwan, í njúl nó bwá mə lág námə Ǫkəŋkə Shíshim nda sá?» ⁴⁸sA mú lwām nó bwá dúwanəgí jínə mə Yésus-Kríst dí. Bwá mú ci nə nyə nó bənŋŋ bwá kwóg ná ja baalé mwōw.

Pyēr ngə bwiing sâ Zembī nyə á sâ yí

11 Nə *buud ɔ lwámá nə obúgula wá Yudéa bwá á ka gwág nó ikúl í cúgé *Oyúden yí bwá mə námə lág Milású mí Zembī. ²Ja Pyēr nyə á ka bád

kə Yurúsəlem yí, buud ɔ ábiwáág bwá á ka kə lámusa nə nyə. ³tBwá nə né ná: «Wo mə kə nyíi búúd wá kú ábiwáág dí, binŋŋ də ídēw səŋ ngwúd». ⁴Pyēr mú ka zə tééd jaawúlə bwo sâ í á cū yí nə oféél-féélí bəsh, nyə ná ⁵u«Mee mə á bə Zhwópe. Mə ngə jəgula nə Zembī, mə mú seegya nji mə músə nda *shíshim wām mə wú mádí nyúúlúd. Mə mú dūg *ntamə á mísh nə bagə, gúl sâ nda *sanda í njúl ngwóólúlá məlwə mánŋ í ngə shulə wú gwōw ngə zə mádí. ⁶Mə á ka kənd mísh, mə mpu dūg sâ jəɔŋg, mə mú dūg nə cínəŋg cwí í á bə, nə ocúdí wá məkuú mánŋ nə bəɔŋg wá jugú, nə bəɔŋg bwá də julə mímwɔ shí wá, nə in-unú yā gwōw. ⁷Mə mú námə gwág kál í ngə ci nə mə ná: “Pyēr, tówúg, wo gwúg isá íni wo dág!” ⁸Mə ná: “Mbō, Cwám̄ba. Nəcə sâ jí nə nyéé mísh mə Zembī dí yí, nə sâ íci í abwélé kə mádí mpud.” ⁹Kál í mú nyingə lás nə mə ja ábeé í ngə wú gwōw ná: “Sâ Zembī mə fúb yí, kú beeg nyingə ci nə jísə sâ abúbdw.” ¹⁰Í á sá ntə ija ilól, sâ jəɔŋg jēsh mú ǧkəŋ kə gwōw. ¹¹Ka seegya ná, námə wəla dəɔŋgú dí, buud olól bwá mú wós njōw sá á bə yí, bwá ngə zhu Sezaré, nó bwá ámə ntí bwo mádí. ¹²Shíshim mú ci nə mə ná sənŋŋ kág, mə nda zhízhigə. Ból obúgula ósaman bwá mú zə, sənŋŋ mú bə búúd bəɔŋg nə ndeé bwá mú kə nə sá njōw mə múúd bí ngə ci éne. ¹³A mú jaaw sá nda nyə á dūg *éŋgəles tál nyə njōw ngə ci nə nyə ná: “Kəndəg búúd Zhwópe bwá kág jōw Shímun bwá də jōw nə dúl jínə ná Pyēr yé, ¹⁴vnyə é zə bwiing wo kéel í é yə wo cug nə njōw wə wēsh yí”. ¹⁵wMə á ka námə tééd nə mə bwiing bwo kéel, seegya nji Ǫkəŋkə Shíshim mə shwiy bwo nyúúlúd námə nda í á bə

^m10:39 3.15 ⁿ10:41 1.4; Luk 24.30-31, 41-43; Yuá 21.12-13

^o10:42 17.31; Rom 14.9; 2Tm 4.1; 1Pr 4.5 ^p10:43 13.38; Zhe 31.34

^q10:44 2.4 ^r10:47 8.36 ^s10:48 19.5 ^t11:3 10.28; Gal 2.12

^u11:5 10.11-20 ^v11:14 16.31 ^w11:15 2.4

nə sá mótéédúlé¹ dí ná. ¹⁶ *Mə mú táduga ciyá Cwám̄ba nyə á ci yí ná: “Yuánes nyə á ngə duu buud nə məjúwó, bi bāŋ bi é duwan nə ŋkēŋkē Shíshim”. ¹⁷ Ntó, ŋkí Zembí mǎ yə búúd yána dé nda nyə a yə nǎmǎ sǎ ja sǎ á *búgula Yésus yí, mǎ wǎ zǎ ná mǎ sǎág ngǎádǎ nə Zembí?» ¹⁸ yJa bwǎ á gwág ntǎni yí, bwǎ á saluwo, bwǎ mú sǎgusǎ Zembí, bwǎ ná: «Ntǎ ji ná Zembí mǎ yə ikúl í cúgǎ Oyúden yí zhií nə bwǎ céndúg mǐtǎdúgǎ bwǎ ŋwa cug.»

Jǎjǎ Kéel í zǎ kǎ íkúl ishúsúd

¹⁹ zJa bwǎ á gwú Itiyen yí, mǎma lúm-bálí í á zǎ bǎ obúgula, bwǎ mú shín ciima, ngə kǎ íkúl ikul kǎ kumǎ Fenisí, nə Shíprǎ nə Antyósh. Bwǎ á ngə bwiing nji *Oyúden kéel. ²⁰ aNji, bǎól búúd bwǎ á bǎ cínǎng bwǎ njúl buud ǎ Shíprǎ nə buud ǎ Sirên. Bāŋ bwǎ á kǎ kumǎ Antyósh, bwǎ mú bwiing Ogurék Jǎjǎ Kéel mǎ Cwám̄ba Yésus. ²¹ bCwám̄ba nyə á ngə kwíind bwo nə ŋkul nyé, zhwoŋ buud bwǎ mú *búgula, bwǎ cénd kuú njǎond, yid wǎ Cwám̄ba. ²² *Dǎ lú óbúgula á Yurúsalem í á ka gwáduga lāŋ wǎong. Bwǎ mú kǎnd Barnábas wu Antyósh. ²³ cBarnábas wǎong, ja nyə á jé Antyósh a dúg nda Zembí nyə a lwóya mpaam nyé ná, nyə á bul bǎ nə mǎshusǎ, a mú cwíny óbúgula bǎsh ná bwǎ jíŋ gwoong mǎ Cwám̄ba dí nə milám myǎŋ myǎsh. ²⁴ Nyə á bǎ jǎ múúd, a njúl lwándúlá nə jǎjǎ Shíshim nə búgǎ ná cwǎó. Bǎólúgǎ ncúlyá buud bwǎ mú kwíduli Dǎ lú óbúgula dí.

²⁵ dBarnábas nyə á ka kǎ Tǎrus ná a kǎ ŋwa Sól. ²⁶ Nda nyə á kwey nyə ná, nyə á zǎ nə nyə Antyósh. Bá bwǎ mú jǎ cínǎngǎ

mbú ncindí, bwǎ ngǎ seengya nə Dǎ lú óbúgula, bwǎ ngǎ yə ncúlyá buud min-jíŋúlá. Nūŋ Antyósh wǎ *ompwíin bwǎ á tééd gwiidǎw nə okristen yé.

²⁷ eÍ á ka zǎ bǎ na dúl baan dí ná, bǎól *búúd ǎ mícúndǎ bwǎ á shulǎ wú Yurúsalem kǎ Antyósh. ²⁸ fŋgwól á bwo, nə jínǎ ná Agabus, mǎsǎ zǎ lǎs nda Shíshim nyə a lwágulǎ nyə ná. A mú jaaw nə mǎma yǎág-yǎág zha í bá bǎ shí nyǎsh dí. Zha nyǎong í á shí nǎmǎ bǎ fwála Klóod nyə á bǎ Káázel yí. ²⁹ gNtǎ, ompwíin bwǎ mú ŋwa cíŋúlá ná bwǎ zǎ seeng mǐkwíindyá, muud yǎsh wǎ bímbí á jí nə ŋkul wǎ yí, bwǎ kǎnd bǎong óbúgula wǎ Yudéa. ³⁰ Bwǎ á sǎ nǎmǎ ntǎ, bwǎ mú kǎnd Barnábas bá Sól nə mik-wíindyá, bwǎ kǎ yə ócúmbǎ buud wǎ Yudéa.

Engǎles mǎ kǎ yíl Pyêr mím̄bwugud

12 Baan dǎongǎ Njwú-buud Herod nyə a tééd ná a zǎ ngə jugushi bǎól búúd ǎ *Dǎ lú óbúgula. ² A mú gwú Zhâk mǐnyǎŋ mǎ Yuánes nə kafwele. ³ Nda nyə á dúg ná *Oyúden bwǎ á ngə gwág nywa sǎ jǎong ná, nyə á ka nǎmǎ bii Pyêr, í njúl fwála lú zǎŋ bwǎ du dǎ ibuléd yǎ kú nə *lǎvur yí. ⁴ hNyə á bii nyə ntǎni, a mú kǎ wǎ nyə mím̄bwug dí, a tǎl íkínda í ízimbi inǎ ná í báágulǎg nyə, kínda ízimbi jǎsh nə ozimbi onǎ. Nyə a ngə tǎduga ná a bá ka zǎ tǎl nyə kǎod dí tǎm buud ja zǎŋ *Páska í bá cǎ yí. ⁵ iPyêr nyə á ka bǎ mím̄bwugud. Dǎ lú óbúgula dǎŋ, ngǎ báásulǎ mǎjǎgula ngǎlǎ jǎgula nə Zembí shú déd kú yǎw.

¹11:15 Jwǎw lú Pantekôt. (Dúgúg Mis 2.4.)

^x11:16 1.5

^y11:18 13.48; 14.15, 27; 15.4, 12, 22-29; 17.12; 18.5-11; 19.8-10; 20.21

^z11:19 8.1-4 ^a11:20 Yuá 7.35 ^b11:21 2.41

^c11:23 13.43; 14.22; 15.32; 16.40; 18.23; 20.1, 28-31 ^d11:25 9.30

^e11:27 13.1; 15.32 ^f11:28 21.10 ^g11:29 12.12, 25; Rom 15.26; 1Kr 16.1; 2Kr 8.4; 9.2, 12; Gal 2.10 ^h12:4 4.3 ⁱ12:5 Zhk 5.16

⁶Búlú í á bə nɔ́ Herod mə bá tɛl Pyêr kɔɔd dí nda mán yí, Pyêr nyə á bə a mb-wúg gwəd ɲgwóólúla mánkəda nə mik-woolú mí ɲkwánz mím-bá. Nyə a bə a mbwúg mpədúgá ózimbi obá, isándólé í tɛl mpumbéd. ⁷Ja seegya nɔ́ ɲgwól *ɛngəles mə Yawé mə jé, kúl fúm jɔɔɲg mə shwal bə nə mənkenya nɔ́ ɲgəɲ. ɛngəles mú yíd Pyêr bugúlu dí, juumushi nyə, nyə nə né nɔ́: «Nɔ́ cá! Wóólúg!» Mikwoolú mí ɲkwánz mí mú shugula wú Pyêr móbwd. ⁸ɛngəles mú kwo ci nə nyə nɔ́: «Cɛɣlɛgú kanda wo bwáád mənɲwub.» A mú námá sá ntɔ́. ɛngəles nɔ́: «Bwáádúg kúúd gwô, wo bɛg mə.» ⁹Pyêr mú cúwo tɔ́n ɲgə bɛ ɛngəles, a kú fwo mpu magulə nɔ́ sá ɛngəles ɲgə sá yí jísə búbálé. Nyə á ɲgə ɲwa nda *ntamə á mísh nɔ́ bagə. ¹⁰Ja bwə mə cɔ́ cé isándólé ashúshwóógú, bwə cɔ́ ábɛɛ yí, bwə mú jé ɲjuwug ɲkwánz á ɲgeɛ ɲgwála. ɲjuwug wɔɔɲg mú juw bwo wámɛfwó. ɲji bwə á wóós tɔ́n kə ɲjwón dí yí, ɛngəles mú kyey, béegya nə Pyêr. ¹¹Fug mú zə Pyêr lúúd, a mú ci nɔ́: «Mə mə ka mpu já gaád búbálé nɔ́ Cwám-ba nyə ámə nti ɛngəles yé, zə tí yíl mə məb-wə mə Herod dí nɔ́ mə fáámug nə sá Oyúden bwə ɲgə jii sá mə yí.» ¹²Nda nyə á shín mpu ntɔ́ nɔ́, nyə á ka kə ɲjów mə Maríya nyɔɔɲgú mə Yuánes bwə á kwo də jów nɔ́ Márkus yé. Cínɔɲg wə zhwoɲ buud bwə á bə bwə mə seɲgya, bwə ɲgə jəgula nə Zembí yé. ¹³Nyə á ka kudə mbê. ɲgwól sɔ́l mäsáal mudá nə jíná nɔ́ Rôd mú shísh mbéd kə gwágulə. ¹⁴A mú yag Pyêr kəl nɔ́ ndɛé, a kú fwo juw mbê, a mú yida nyiɲgə nə kúlə nə məshusug kə jaaw búúd nɔ́ Pyêr təl na mbéd tɔ́n. ¹⁵Bwə mú ci nə né nɔ́: «Wo ji lad». Nyɛɛ mú námá bwaagulə nɔ́ a ɲgə jaaw búbálé. Bwə nɔ́: «ɛngəles yé wə

ɛnɛ.» ¹⁶Pyêr mú nyiɲgə bul kudə mbê. Bwə mú juw, bwə mú dúg nyə, fug mú jimb bwo mílúúd. ¹⁷Nyɛɛ mú fufə bwo mbwə nə bwə jíg kúl-kúl. A mú bwiɲg bwo nda Cwám-ba nyə ámə yíl nyə ɲjów mimbwug wéeshuli nyə tɔ́n nɔ́. A mú ci nə bwo nɔ́: «Kəgá jaaw Zhák bónɲ ɔ́ól bwááɲg bēsh». A músə kyey kə kúl shúsúd.

¹⁸Ja mán í á ləm yí, ózimbi məkuú mə á tɔw shí nə á Pyêr, bwə kú mpu sá í ámə sɔ́y yí. ¹⁹Herod mú kənd búúd mäsɔ́ɲgú, ɲji bwə kú kwey Pyêr. A mú tɛl isándólé kɔɔdud nɔ́ ndɛé a mú lwám buud nə bwə gwúg byo. Herod músə shulə wú Yudea kə Sesarê, kə ji wu.

ɛngəles mə zə sá nɔ́ Herod yəg

²⁰Herod nyə á ka zə bə nə mbíya zh-wuɲú nə buud ɔ́ Tir nə ɔɔɲg wá Sidon. Nda búúd ɔɔɲg bwə á mpu nə məbii mán mə á də bul zhu lɔɔm mə Herod nɔ́, bwə á ka tɔw cún nɔ́ bwə jəlá nə kə dúg nyə, a sáág nɔ́ bónɲ bwə jíg nɔ́ sheɛ. Bwə mú kə kwambulə nə mwá mpáánz[†] yé Blastos nɔ́ a sáág nɔ́ bónɲ Herod bwə bwəmag. ²¹Jwów lú mpwəmə ɔɔɲgú, Herod mú bwáád míkáándə mí ící myé nɔ́ ndɛé a mú kə ji jiya ící dí. A mú ka zə lás nə buud ɔ́ni kaand. ²²Buud ɔ́ni bwə mú shwal wá yáɲgá nɔ́: «Dúni kəl dúsə ɲji kəl lú Zembí, kú bə kəl lú múúd.» ²³Ka seegya nɔ́ ɲgwól *ɛngəles mə Yawé mə yíd nyə nɛə a bəle kú yə Zembí gúmá jé. A mú yə, mishwóómbú dólə nyə.

²⁴Miləsú mí Zembí myáá mí mú námá ɲgə kə ɲji shwóg nə shwóg. ²⁵Barnábas bá bāɲ Sól bwə mú shín sá lwámá bwə á kə Yurúsəlem yí nɔ́ ndɛé bwə mú nyiɲgə. Ja bwə nyiɲgə ni, bwə mú kə nə Yuánes bwə á kwo də jów nɔ́ Márkus yé.

[†]12:20 mwá mpáánzə: Mwán wɔɔɲgú nyə á bə kágə mílwámá á fúm mə Herod.

j12:7 5.19 ^k12:12 Yuánes bwə á kwo də jów nɔ́ Márkus yé: 12.25; 13.13; 15.37; Kol 4.10 ^l12:18 5.22-24 ^m12:22 Eze 28.2 ⁿ12:24 2.41 ^o12:25 11.29-30

**Ŋkɛŋkɛ Shíshim mə
féesh Sól bá Barnábas**

13 ^PDɔ́ lú óbúgula í á bə Antýósh yí í á bə nə *buud ɔ́ mícúndá nə oyíguli. Barnábas nyə á bə cínɔŋg, nə Símyon bwə á kwo dɔ́ jɔ́w ná Nizher yé, nə Lusýus múúd á Sirɛn, nə Manaen bá cɪ Herod á tatarák^s bá wɔɔf kúl ŋg-wúd yé, nə Sól. ²QDúl jwɔ́w bwə á ŋgə sá mísɔɔn bwə ŋgə cɪ idəw yí, Ŋkɛŋkɛ Shíshim nyə á cɪ nə bwo ná: «Tólúgá mə Barnábas bá Sól koogú, bwə zó kə sá sáal mə mə féesh bwo ná bwə sáág yí.» ³Ná ndeé, bwə mú jəgula nə Zembí bwə ŋgə cɪ idəw, bwə mú bəd Barnábas bá Sól məbwə, bwə mú bíd bwo ná bwə kyéyug. ⁴Ja Ŋkɛŋkɛ Shíshim mə kənd Barnábas bá Sól lwámád ntúni yí, báá bwə mú shulə kə Seləsi, bwə mú ŋwa byɔ́ɔl cɔ́ kə kóómb ŋkwamə** á Shíprə.

⁵Bwə á kə wóós Salaminə, ŋgə bwi-ŋg Milésú mí Zembí *məmpáánzə mə mínjígúlá mə *Oyúden dí, bwə ŋgə kə nə Yuánes tɔ́ŋ kágó mílwmá. ⁶Bwə mú lína ŋkwamə nyɔɔŋg nyésh ná ndeé kə wóós ŋgwəla á Pafos. Bwə á kə kwey ŋg-wól mwə Yúden nūŋ Pafos nə jínə ná Bar-Yésus, a njúl muud ncidə, *muud micúndə á məshigá. ⁷Bar-Yésus éne bá ŋgwəməna Serzhus Polus wə bwə á ŋgə cugə. Ŋgwəməna nywáá njúl nə fug, nyə á ka jɔ́w Barnábas bá Sól nəcə nyə á bə nə məma yéesh ná á gwág kéel mə Zembí. ⁸Nji, Elimas^{††} mú ŋgə laa bwo, a ŋgə yida cɛel shwúguli ŋgwəməna ná a kú *búgula. Jínə lú Elimas í kə nə muud ncidə. ⁹Sól, bwə jɔ́w ná Pwól yé,

mə lwánd nə Ŋkɛŋkɛ Shíshim ná cwóó músə ka dúg Elimas ná figə-figə, ¹⁰a mú lás nə nyə ná: «Yí! yé masa məkəŋ nə məshigá éga, yé mwán mə Njwú mə-jamb, yé múúd jí kú cɛel ótútəlí éga! Wo ayówé ŋgólə cɛel ntáma jɔ́ɔ́ íyuuɡ i Cwámba? ¹¹Wo zə dúg ja gaád. Mb-wə mə Zembí í mə bii wo. Wo zə fwo bə áncím-ncím, kú ná dúg məŋkenya mə jwɔ́w. Wo é ji ntó fwámé fwála.» Pwól ká nómə shín lás ntúni, gúndə ná yídúgú í mú shulə Elimas míšhúd, a mú ŋgə lyɛda kúkúl ŋgwúd ŋgə sɔ́ muud bífɔ nyə mb-wód yé. ¹²Nji ŋgwəməna nyə á dúg sá í á sɔ́y ni yí, nyə shwal bə mbúgula, njígúlá nyə á gwág shú mə Cwámba yí í mə bí nyə.

Pwól Antýósh á Písidí

¹³Pwól bənnɔŋ buud ɔ́ gwoŋg bə bwə mú kəwa byɔ́ɔlúd Pafos, kə Perzhe kóómb shí á Pamúfilí. Yuánes mú kə béégya nə bwo nūŋ, nye mú nyingə kə Yurúsəlem. ¹⁴Bəŋ bwə mú tí Perzhe, ŋgə kə ná ndeé kə wóós Antýósh á Písidí. Bwə mú kə nyíi *mpáánzə mínjígúlá dí jwɔ́w lú Sábaad, kə ji shí. ¹⁵Ja lɔ́lə *mbwoomb məcɛɛ nə micilyá mí búúd ɔ́ mícúndə í á shín yí, ótɔ́we ɔ́ shwóg wə mpáánzə mínjígúlá bwə mú cɪ nə bwo ná: «Bwaanɡ, ŋkí bi búəsə nə gúl sá bí bí nə ŋkul bándulə búúd nə ndí yí, lásúgá ja gaád.»

¹⁶Pwól mú tɔ́w tútəlí, a fufə bwo mb-wə, a músə lás ná: «Nə bag ɔ́ *Izurəyél nə bɔɔŋg bwə ŋgə gwɔ́ɔ́ Zembí wá, bi ɔ́ gwágúlé mə. ¹⁷Zembí á kúl búúd Izurəyél jísú ga nyə á féesh osóóŋgú búús.

§13:1 **Tatarák:** Ciyá ní í cugé ciyá mókaa; nji í kə ná «ŋgwəməna nyə á ŋgə jwú nə mpál nɔ́ á ŋkúmba faan yé». Dúgúg nómə Mat 14:1; Luk 3.1, 19; 9.7.

13:4 **ŋkwamə: Nyísə bwádə lú shí tútám májúwó.

††13:8 **Elimas:** Dúl jínə dé wə Bar-Yésus.

^P13:1 11.27 ^Q13:2 9.15; 10.19; 22.19; Gal 1.15-16 [†]13:3 6.6

^S13:4 10.19; 15.39 [†]13:5 17.2 ^U13:8 2Tm 3.8 ^V13:11 9.8; 22.11

^W13:13 13.5; 15.38 ^X13:14 17.2 ^Y13:15 15.21 ^Z13:17 MmN 1.7; Mbá 5.15

Nyə a sá ná kúl búúd jísú í kág bul mpyáanz nún jiya á Igípten dí. Né ndeé nyə a yíl bwo nún nə mbwə ɲkúl yé.¹⁸ ^aMú ɲgə jísow bwo shí a shwéeshá dí kə wóos je kumə mimbú məwúm mənɲ.¹⁹ ^bMú jaŋgulə flwoŋ í búúd zaŋgbá shí á Kanaan ná ndeé a yə ódā shí nyán tən lúgi²⁰ shú mímú kúná-kúnə mitəd minɲ nə məwúm mətɔɔn.

«Mpúsə wəɲgú a mú dū wéeshuli bwo osémbye ɔ mílású ná ndeé zə wóos fwála mə *múúd micúndə Samyél.²¹ ^dJa jəɲgú bwo mú jii ná bwə bəg nə wán ɲwú-buud. Zembí mú yə bwo Sawul mwán mə Kís a ɲúl mbyága á beend mə Bəŋzhamé. Sawul mú jwú nə bwo tən mimbú məwúm mənɲ.²² ^eZembí mú yíl nyə, a mú təl bwo *Dávid ɲwú-buud. Dávid wəɲg wə Zembí nyə á bwiiŋg lən yé ná: “Mə mə dúg ná Dávid mwán mə Yése jisə muud mə kwaga nə tádúgá wám yé, nyə wə mə bá dū sá sá jəsh mə bá dū jii ná a sáag yí.”²³ ^fNyódí mp-won buud dí wə Zembí nyə a lwándúlə mpu yé, a wéeshuli Yésus cugye buud á Izurəyél yé.²⁴ ^gShúshwóógú ná cugye wəɲg zəg, Yuánes nyə a zə jíguli kúl búúd Izurəyél jəsh nduwán tən yuug ná bwə mə cénd mítədúgá.²⁵ ^hJa Yuánes wəɲgú nyə á ɲgə shínal sáal dé yí, nyə á ɲgə ci nə buud ná: “Bí ɲgə ná təduga nə mə wə zə? Mə cugé múúd bí ɲgə təduga ná mə jísə yé. Nji, ɲg-wól múúd zag mǎdí mpúsə. Mə ampíyáyé ná mə cínyug nyə mikwoolú mí mənɲg-wub məkuúd.”²⁶ Bwááŋg bəsh, tɔɔ mp-won buud mə *Aburaham tɔɔ bí bəɲg bí ɲgə gwɔɔ Zembí wá, shé wə Zembí

nyə á nti kéel á cug dəɲg wá.²⁷ ⁱBuud ɔ Yurúsəlem bəsh nə otówe ɔ shwóg bən bwə á shígé mpu Yésus. Bwə á yida cəɣlə nyə shwi. Ntɔ, bwə á sá ná iciyá í búúd ɔ micúndə shé mə dū lú ósabaad bəsh dí yí í bwəmag.²⁸ ^jTəem bə nda bwə á shígé kwey nyə nə məbɛɣé ná a yəg ná, bən bwə á ci nə Pilát nə a gwúg nyə.²⁹ ^kNómə ɲi bwə á shín sá isá byəsh í á bə cilyá Kálaad Zembí dí shú dé dí yí, bwə á shul yíl nyə lííd bwə kə wá nyə shwónɲd.³⁰ ^lNji, Zembí nyə a gwúmushi nyə.³¹ ^mNyə a lwóya nyúúl məlú məlú, buud bənɔŋ bwə á zhu Galilə bád kə Yurúsəlem wá bwə á ɲgə dúg nyə. Buud bəɲg wə bwə músə owúshinəd bə kúl búúd jəsh dí.³² ⁿJɔɔ kéel dəɲg námə wə sə ɲgə bwiiŋg bí yí, ɲkaagə Zembí nyə a kaag odā yí.³³ Zembí nyə a sá ná ɲkaagə nyəɲg í zəg bwəma nə sə bwán gwúmúshilə nyə á gwúmushi Yésus yí. Sə jəɲg wə jísə cilyá Sòm ábɛé dí yí, ná: “Wo jii mwán waamá, mə mə byā wo múús”.³⁴ ^oJí ntɔ. Zembí nyə a gwúmushi nyə ákandug, a kú ná bá kwo bwo. Ntɔ wə nyə á ci yé, ná: “Mə bá yə bí jɔɔ isá mə á kaag Dávid yí, məɲkaagə mə cúgé nə ɲkul salan má”.³⁵ ^pGwə námə wə á ɲgə báásulə gúl kúkúl cilyá dí ná: “Wo abúlé bíd ná jɔɔ sɔɔl məsáal wə kəg bwo shwónɲd”.³⁶ ^qDávid nywáá nyə a shí sá mítədúgá mí Zembí fwála déd. A mú yə, a dɔw nə osóɔŋgú bə, a bwo.³⁷ ^rNji, nyəɲg Zembí nyə a gwúmushi yé nywáá nyə a shígé bwo.³⁸ ^rBwaang bí mə jəlá nə mpu ntɔ ná nyə wə mə sá ná bí gwágúg kéel ijuugá í *mísəm mín. Məcɛg mə Moyíz bí á dū bə má mə á shígé sá

^a13:18 MmN 16.35; Ilɲ 14.33-34; Mbá 29.4 ^b13:19 Mbá 7.1; Zho 14.1

^c13:20 OoM 2.16; 1Sa 3.20 ^d13:21 1Sa 8.5, 19; 10.21; 11.15

^e13:22 1Sa 16.12; 13.14 ^f13:23 Iza 11.1; Rom 1.3; Mbú 5.5

^g13:24 Luk 3.3 ^h13:25 Luk 3.15-16 ⁱ13:27 3.17

^j13:28 Luk 23.4, 14-15, 21-23 ^k13:29 Luk 23.50-56 ^l13:30 3.15

^m13:31 1.3, 8 ⁿ13:32 Sòm 2.7; Rom 1.3-4 ^o13:34 Iza 55.3

^p13:35 Sòm 16.10 ^q13:36 2.29 ^r13:38 10.43; 15.10

ná bi ngóg ná bæ otútálí. ³⁹ Nji Yésus wó jísó ná muud yésh má búgúlá nyé yé, a bæ tútálí ncindí ná ncindí. ⁴⁰ Bi 3 bey ná sá búúd ɔ mícúndó bwó á ci yí, í bwámag ná bí. Bwó á ci ná:

⁴¹ †Bí buud ɔ mpyón, dugá, káámúgá, bi jímbug! Nacé, té bí ngó ná dúgya yí, má zó bá sá gúl sá bi ngó dúg, sá jí ná nkí bi má gwág nji lân bí kú *magulá yí.»

⁴² Ja Pwól bá Barnábas bwó á cúwo tón yí, búúd bwó á jégula ná bwo ná bwó bág kwo zə bwiing bwo lân ngwúd ni Sábaad má bá bə yé. ⁴³ †Ja buud bwó á bwílya yí, fwámé bímbí lú *Oyúden ná b3ól búúd bwó á wá milám mícwón wán dí wá bwó á bə Pwól bá Barnábas b3n3ng kə ngə lésa. Pwól bá Barnábas bwó mú ngə wá bwo nkul milámúd ná bwó wág icug byán mpaam má Zembí dí.

⁴⁴ †Sábaad nyé á bə yé, buud bwó á zə seengya je bæ buud ɔ ngwála bēsh ná bwó zə gwágulá kéel má Cwámba. ⁴⁵ Nda b3ól Oyúden bwó á dúg bímbí lú ncúlyá buud b3ong ná, bwó á ka zə mpíi Pwól bá Barnábas váál áwuwaguwə, bwó mú ngə shwána bwo, ngə lwíy bwo. ⁴⁶ †Pwól bá Barnábas bwó mú mpu jaaw bwo kú ná ifwaas ná: †Í á jəla ná bi wó téédúg gwág Milósú mí Zembí. Nda bí bān má ka ban myo ná, bi má lwágulá ná bi am-píyáyé ná cug á kandugə kandugə. Ntó, s3 bān má zə lésa ná ikúl í cúgé Oyúden yí. ⁴⁷ †Nacé Cwámba nyé á ci ná s3 ná: †Mə má təl wo ná wo bəg mənkenya mā ilwəŋ, ná wo kəg ná cug kə w3s íjumə í shíd.»

⁴⁸ †Nji ikúl ishús í á gwág ntāni yí, bwó á bul bæ ná məshusug bwó ngó ságusə kéel má Cwámba. B3ong bwó á bæ féeshá ná bwó dúgúg cug á kandugə kandugə wá bwó mú bæ óbúgula. ⁴⁹ †Kéel má Cwámba í á kyey l3om w3ong wēsh. ⁵⁰ Oyúden bwó á ka shwambulə fwámé búdá 3 l3om bwó á du gw3z Zembí wá. Bwó mú zə lwágulə Pwól bá Barnábas cúwúlí ná ndéé bwó wáám bwo kə nt3 mínji mí shí nyán. ⁵¹ †Pwól bá Barnábas bwó mú kudə fumbýá mákuú mánjúd shú dán, báá bwó mú kə Ikóniyum. ⁵² †Ompwíin bwó mú lúg lwándúlá ná məshusug ná ŋkəŋkə Shíshim ná cw33.

Pwól bá Barnábas Ikóniyum

14 †Í á ka bæ, ja bwó á w3s Ikóniyum yí, Pwól bá Barnábas bwó á kə mpáánzə minjígúlá. Bwó á kə lésa ná buud mbií á ná *Oyúden ná Ogurék nkí bul bulya bwó *magulə búgə. ² †B3ong Oyúden bwó á shígé magulə búgə wá, bwó mú zə sá ná ikúl í cúgé Oyúden yí bwó shínj3g óbúgula. ³ †Nji, Pwól bá Barnábas bān bwó á ji cín3ngú fwámé mw3w, bwó ngə lás kú ná ifwaas. Bwó á ngə bul ŋwa nkul wó Cwámba. Cwámba ngə n3m3 magulə kéel bwó á ngə bwiing yí, a ngə yə bwo nkul, bwó ngə sá *isá í nt3 búúd ŋkwón yí, ná *isá í mímbúgú. ⁴ Buud ɔ ngwála bwó mú béégya ígwoong íbá, gúl í ngó bə ish-wambulə í Oyúden, gúl í ngə magulə *buud ɔ lwámá. ⁵ †Nə Oyúden, ná b3ól búúd bwó cúgé Oyúden wá, ná ot3we ɔ shwóg bān bwó mú zə sá yuug ná bwó jugushi búúd ɔ lwámá, bwó lúmə bwo

†13:51 Ja Oyúden bwó á du kudə fumbýá mákuú dí yí, bwó á du lwágulə ná, kúkúl shí bwó áma təl mákuú mán yí, bwó má kál gwo ná buud bí cín3ng wá, ná bwó músə sá nyéé.

†13:39 Rom 4.25; 6.7; 10.4 †13:41 Aba 1.5 †13:43 11.23 †13:44 17.2

†13:46 3.26; 18.6 †13:47 Iza 49.6 †13:48 11.18 †13:49 2.41

†13:51 18.6; Luk 9.5 †14:1 17.2 †14:2 13.45 †14:3 2.22

†14:5 14.19; 2Tm 3.11

mækwóógú. ^{6f}Nda búúd ɔ lwámá bwá á mpu yuug jɔɔŋ ná, bwá mú túb kə Lístre ná Dərbə, mɪŋgwála myā Likawuní, nə cínɔŋg mákoogú məkooogú. ⁷Bwá mú kə ŋgə bwiŋg Jɔjɔ Kéél wu.

Pwól bá Barnábas Lístre

⁸Ŋgwól múúd nyə á bə nūŋ Lístre kú bwele tɔw tútəlí nə məkuú mé. Nyə a byēl mbúmbwúgú, nyə a shígé bwele kyey. ⁹Dúl jwɔw, muud wɔɔŋg nyə á kə ŋgə gwágulə nda Pwól nyə á ŋgə lás ná. Pwól mú dúg nyə ná figó-figó, a mú dúg ná muud éne ji nə búgə ná a ji nə ŋkul yál. ¹⁰Pwól mú ci nə né gwów-gwów ná: «Tówúg tútəlí nə məkuú mwó». Muud éne mú sáanz, a mú tééd ŋgólə kyey. ^{11h}Buud bwá á bə cínɔŋg wá bwá mú dúg sá Pwól má sá yí. Bwá mú ŋgə lás gwów-gwów kól lú Likawuní dánúđ ná: «Ozembí bwá má bə nda buud ná ndeé bwá má shulə zə sádí». ¹²Bwá mú ŋgə jɔw Barnábas ná Zəs, Pwól nye ná Hermes^f nəcə nyə wə nyə á dɔ bə nə ciyá ləsú. ¹³ⁱBuud bwá á dɔ *búgula Zəs wá bwá á dɔ bə nə mpáanzə ŋgeé nyíngúlé ŋgwála dī. Fada á yəbə wɔɔŋgú músə ŋwa mɪŋgwúm mí nteny nə ikəlúgú-kəlúg í dɔ lugushi dánd lú zāŋ yí, bónŋŋ buud bwá mú zə kə ŋgeé nyíngúlé ŋgwála. Bwá á ceel kə cígə inteny ná bwá sá Pwól bá Barnábas *mətúnuga nda ozembí.

Pwól bá Barnábas bwá jíguli búúd fwámé Zembí

¹⁴Ja *búúd ɔ lwámá, Barnábas bá Pwól bwá má gwág ntó yí, bwá mú nyaa

míkáándá^{ss}, bwá mú sáanz kə nə ŋŋk-wiimbyē tām buud, ^{15j}bwá ná: «Buud óga, jáyé ni? Sə búsa námə búúd nda bī. Sə ŋgə yida bwiŋg bí Jɔjɔ Kéél ná bi bídúg isá í íkás íni, bi céndúg kuú njɔnd yid wə Zembí á kuwō. Nyə wə nyə a té gwów nə shí, nə mǎŋ nə isá byēsh bísə cínɔŋg yí. ^{16k}Nyə á kə yida bíd té zhúlə yág ná ilwɔŋ í búúd byēsh í ŋgəŋ nə bɛ byán ijām nə ijag, ^{17l}nji nye kú bíd ŋgólə lwágulə ná a jisə, a ŋgə námə sá bwo mpaam. Ntó námə wə á ŋgə nti bí ompú bwá ŋgə zhu gwów yé, a ŋgə yə bī məfwála mǎmpəg mə jǎla nə buguban yí, a yə bí zhwog idāw, a lwándulə bí məshusug mǎlámúd». ¹⁸Nji, bwá á tɛem lás nə buud óni ntəni, buud óni bwá á shígé leel magulə ná bwá bíd sálə bwo *mətúnuga.

^{19m}Bóól *Oyúden bwá mú zə wósə bwá ŋgə zhu Antyósh nə Ikóniyum. Bwá mú zə kwambulə nə buud ná ndeé bwá mú lúmə Pwól mækwóógú ná lúmə lúmə, bwá julə nyə shí nə shí ná ndeé kə wusə bugád. Bwá á tóduga ná a má yə. ²⁰Nji, *ompwín bwá mú kə lyɛ nyə. Pwól mú wɔɔl, a mú nyíngə kə ŋgwála. Mán mǎləm, a músə kyey kə Dərbə, bá Barnábas.

²¹Bwá mú kə bwiŋg Jɔjɔ Kéél nūŋ Dərbə ná ndeé bwá mú bə nə ompwín fwámé bímbí. Bwá músə nyíngə kə Lístre, cɔ kə Ikóniyum kə wósə Antyósh. ²²ⁿBwá á ŋgə wá ompwín ŋkul mǎlámúd, bwá ŋgə cwíny bwo ná bwá sáag zény búgə. Bwá á ŋgə lwágulə bwo ná bwá mpúg ná: «Sə má jəlá nə ŋgə bwəma nə *incwaw í ntug, sə ŋgə ntɔ

^f14:12 *nə Zəs nə Hermes*: Oğurək bwá á ŋgə tóduga ná Pwól bá Barnábas búsa ozembí.

^{ss}14:14 *nyaa míkáándá*: Oyúden bwá á dɔ nyaa míkáándá jaá mpimbə má bul bii lám yí.

^f14:6 Mat 10.23 ^g14:8 3.2 ^h14:11 28.6 ⁱ14:13 10.25-26; Dan 2.46

^j14:15 MmN 20.11; 1Kr 8.4-6 ^k14:16 17.30 ^l14:17 Sôm 147.8; Zhe 5.24

^m14:19 14.5; 13.50; 17.13; 2Kr 11.25 ⁿ14:22 11.23

ngə ntɔ ngə ntɔ ná ndeé sá mú ka nyíi Faan má Zembí dí.» ²³°Bwá á ngə sá ná, *Dɔ lú óbúgula dēsh dí, bwá fēesh bwo ocúmbá buud, bwá ci idēw jəgula ná Zembí, bwá mú ŋwa bwo cwámbulə Cwámba wāŋ bwá á *búgula yé.

Pwól bá Barnábas bwá nyingə kə Antýósh

²⁴Bwá mú líina Pisidí, kə kumə Pamúfilí, ²⁵bwá bwiing kéel má Zembí Perzhe ná ndeé bwá mú shulə kə Antalya. ²⁶°Kālə wú Antalya, bwá mú ŋwa byóól kə Antýósh wú bwá á zhu ja mpaam má Zembí í á fēesh bwo ná bwá sáág sáal bwá má sá yí. ²⁷°Ja bwá á kə jé yí, bwá á sēeng *Dɔ lú óbúgula, jaaw bwo sá jēsh Zembí nyə á yə bwo ŋkul ná bwá sáág yí, bul bə ná ndeé nda Zembí nyə a má juw zhíí ná ikúl í cúgə *Oyúden yí í mágulgə búgə ná. ²⁸Bánŋ *ompwíin bwá mú ji na fwámé məma fwála.

Sēengyá á Yurúsəlem

15 ¹Bóól búúd bwá á shulə wú Yudéa zə ngə jíguli óbúgula ná: «Ŋkí bi mə bá kú síya ábiwáág nda Cɛɛ má Moyíz í ngə ci ná, bí cugə ná ŋkul *dúg cug.» ²Buud bəŋgú bənŋ Pwól bá Barnábas bwá mú zə sēŋusa mákəl, í mú sá fwámé zhuyá. Cígúlá í mú zə bə ná Pwól nə Barnábas, nə bóól óbúgula bwá kág nə lósú wəŋg Yurúsəlem kə lwágulə *buud ɔ lwámá bənŋ ocúmbá buud. ³*Dɔ lú óbúgula í músə kənd bwo. Bwá mú líina Fenisí nə Samaríya, bwá ngə bwiing buud nda ikúl ishús í má cénd mítédúgá ná. Sā jəŋg í mú ngə bul sá bóól óbúgula məshusəg. ⁴°Ja bwá má kə jé Yurúsəlem yí, nə Dɔ lú óbúgula, nə buud ɔ lwámá, nə ocúmbá buud, bēsh bwá mú lég

bwo. Bāŋ bwá músə jaaw bwo bímbí dēsh Zembí má balan nə bwo sáal dé dí yí. ⁵Bóól óbúgula bwá á bə ŋkəwəmə *Ofarizyēŋ dí wá bwá mú báásulə ná í ji ná ikúl í ngə cénd mítédúgá yí í ngəg nə síya ábiwáág, bwá bə námə Məcɛɛ má Moyíz. ⁶Buud ɔ lwámá nə ocúmbá buud bwá mú ka zə sēengyá, zólə faas lósú wəŋg. ⁷°Buud bwá mú námə bul sēŋusa mákəl. Ntɔ, Pyēr mú ka zə lás. Nyə ná: «Bwaang, bi má bwey mpu ná Zembí nyə a fēesh mə wa bídí mwōw má ashúsh-wóógú dí, a kənd mə ná mə kág bwiing ikúl ishús Jɔjɔ Kéél, bwá búgúlág. ⁸°Nyē muud mə mpú mílām mí búúd yé, nyə a lwágulə ná a má magulə ikúl, a yə bwo Ŋkəŋkə Shíshim námə nda nyə á yə sá ná. ⁹°Nyə a shígé wá mbéégí mpédúgá sənŋ ikúl. Nyə a fúb námə bwo mílām nəcé bwá bálə nə búg. ¹⁰°Nəcə jí bí é ka zə shweenzh Zembí, zə zhimb *ómpwíin məma mbag wúsə ná tɔw impáámbə bíśú, tɔw sáméfwó sá á shígé bə nə ŋkul mə jísɔw yí? ¹¹Nji sá ngə *magulə ná sá má dúg cug mpáam mə Cwámba Yésus dí, ntɔ námə wá jí nə ikúl yé.» ¹²°Buud bēsh bwá mú ji ókúl-ókúl, ka gwágulə Barnábas bá Pwól, gwágulə nda Zembí nyə á balan nə bwo, *isá í ntɔ búúd ŋkwón yí nə *isá í mímbúgú í ngə síy ikúl ishús dí ná. ¹³Ja bwá má shín bwiing yí, Zhâk mú ka zə lás, nyə ná: «Bwaang, bi ɔ gwágúlə mə. ¹⁴Shímun má kúnɔw shín jaaw sá nda Zembí nyə a sá ná: ná nyə á kənd mísh íkúl ishúsúd kə fēesh búúd bwá ngə bə jíná dé cínɔg wá. ¹⁵Sóólúgú wəŋg í bwəma nə sá *búúd ɔ mícúndə bwá á ci yí. Nəcə jísə cilyá Kálaad Zembí dí ná:

¹⁶°Mpúsə isá íni, mə bá kwo zə lwɔ banda mə *Dávid.

°14:23 6.6; Tit 1.5 P14:26 13.1-2 14:27 11.18; 15.12

°15:1 Ləv 12.3; Gal 5.2 °15:2 Gal 2.1-10 °15:4 15.12 °15:7 10.1-43

°15:8 2.4; 10.44 °15:9 10.35 °15:10 15.19; Gal 2.16; 3.10-12; Ifz 2.5-8

°15:12 2.22 °15:16 Amo 9.11-12; Iza 45.21

Mə bá seeng íbúgúla yâ cínong
nə ndeé mə kwo tâl banda dɔɔng tútəlí.

¹⁷Ja jɔɔngú, buud bēsh bwə bá sɔ
Cwamba.

Haaw, buud ɔ ílwoɔ byēsh mə á jɔw ná í
bég jíná dām yí.

Ntɔ wə Cwamba nyə á ci yé.

¹⁸A mə sá íyuug byé sá mə bwey mpu
wúla yág yí.

¹⁹a«Sá jɔɔng wə mé mə dúg ná, il-
woɔ í búúd í ngó cénd kuú njɔɔnd ngə
yid wə Zembí yí, sá ajóláyé nə wá bwo
mækwowula cugud. ²⁰bNji, sá cɪlɛg bwo
ná bwə sásúlóg mɛlwaaguwo mə ózembí
ɔ áyadúg, nə mɛlwaaguwo mǎ jaɔgálə
múúd biná kú nə bǎ, nə mɛlwaaguwo
mǎ dǎlə cúdí nyə ámə yə mǎcií kú shwiy
yé, nə dǎlə mǎcií. ²¹cSá mə mpú ná tééd
íkala í búúd í ayág óbwiingye ɔ lân ɔ
Moyíz búə míngwǎla myéshud. Mwôw
mə Sábaad mēsh dí, bwə lɔ́ mícilyá myé
*mǎmpáánzə mə mínjígúla mēshud.»

²²dNtɔ, nə buud ɔ lwámá, nə ocúmbá
buud, nə Dɔ́ lú óbúgula dēsh bwə mú
dúg ná bwə jǎlá nə féesh bǔól búúd bǎnɔɔ
Pwól nə Barnábas bwə kǎg Antýósh. Bwə
músə kənd bǔól fwámé búúd wǎ Dɔ́: nə
Yúde bwə á du námǎ jɔw nə Barnábas yé,
nə Sílās. ²³Bwə mú kənd bwo nə kálaad
éga nə:

Sé, buud ɔ lwámá nə ocúmbá
buud nə bǔól óbúgula bēsh, sá mə
bǎda bí óbúgula bí cúgé Oyúden wá,
bí bɔɔng búə Antýósh nə Sírí nə Sil-
isí wá. ²⁴eSá mə gwág kúga ná bǔól
búúd búə bwə á zə nə mínjígúla
myǎɔ nún bídí zə sá nə mítédúgá mí
búbúlóg bí mǐlámúd. Sé dí sá á nti
bwo. ²⁵Gwə wə sá bēsh sá ámə bə
cúɔ ná sá mə féesh búúd bwə zág

nún bídí, bǎnɔɔ Barnábas bá Pwól
omínyɔɔɔ búə wǎ cǎelí, ²⁶buud
bwə á mə kǎenzh ícug byǎɔ shú jíná
mə Cwamba wúsú Yésus-Krist wá.

²⁷Sá mə ka nti bí Yúde bá Sílās ná
bwə zág báásulə jaaw bí sá sá ngə
cílə ga. ²⁸fNə ɪkǎɔkǎ Shíshim, nə sá,
sá mə dúg ná sá ajóláyé nə zhimb
bí wúl mbag, sá mə cílə bí nji isǎ bí
cúgé nə ɔkul kwanz yí: ²⁹bí mə jǎlá
nə sásulə ocúdí buud bwə ámə cígə
shú ózembí ɔ áyadúg wá, bí kú dǎ də
mǎcií, kú dǎ cúdí nyə ámə yə mǎcií
kú shwiy yé, bí kú dǎ sá jaɔga. Bí mə
ká du sásulə isǎ ínǐ, í bə bí mpwogé.
Bí ɔ ji ná shee.

³⁰Yúde bá Sílās bǎnɔɔ Pwól nə
Barnábas bwə mú béégya nə óbúgula,
bwə mú shulə kə Antýósh. Bwə mú kə
seeng óbúgula, yə bwo kálaad. ³¹Bwə
mú lɔ́ kálaad ná ndeé a mú wá bwo
ɔkul mǐlámúd, bēsh bwə mú bul bə nə
mǎshusug. ³²gNda Yúde bá Sílās bwə á
bə *buud ɔ mícúndǎ ná, bwə á ka námǎ
kwo du lésha nə óbúgula, du cwíny bwo,
du wá bwo ɔkul mǐlámúd. ³³Bwə á ji
cínɔɔgú fwámé fwála ná ndeé óbúgula
bwə mú jǎna nə bwo ná bwə nyíngəg ná
shee kə kwey búúd bwə á nti bwo wá.
³⁴*[Nji Sílās mú kwey ná nyə anyíngǎyé,
nye mə ji wu.]

³⁵Pwól bá bǎɔ Barnábas bwə á ji námǎ
cínɔɔg Antýósh. Bǎnɔɔ bǔól óbúgula bwə
ngə yə buud mínjígúla, bwə ngə bwiing
jǎɔ lân á kéel mə Cwamba.

³⁶Mpúsə baalé mwôw, Pwól mú ci nə
Barnábas ná: «Shwə nyíngəg ná kə ngə
dúg omínyɔɔɔ búə míngwǎla myésh
shwə á bwiing kéel mə Cwamba myá. Í jji
ná shwə mpúg nda bwə mú ngə bə ná.»

*15:34 Mǐl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga.

^a15:19 Gal 5.3 ^b15:20 15.29; 21.25 *dǎlə cúdí*: 1Kr 8.1-13; 10.23-33 *jaɔgálə múúd
biná kú nə bǎ*: Ləv 18.6-18 *cúdí nyə ámə yə mǎcií kú shwiy yé*: Ləv 17.15 *dǎlə mǎcií*:
Ləv 17.10-14 ^c15:21 13.15 ^d15:22 11.18; 16.4 ^e15:24 Gal 1.7; 5.10

^f15:28 10.19; 15.20; Luk 11.46 ^g15:32 11.23, 27

³⁷hBarnábas nyə á ka námə jii ná bwə kóg nə Yuánes nyə á bə nə dúl jínə ná Márkus yé. ³⁸iPwól nye mú dúg ná bwə ajóláyé nə kwo kə nə muud nyə á fwo kə mpángulə bwo nə iséy, kə béégya nə bwo Pamufilí yé.

³⁹jBwə mú sɛɲusa mókəl ná ndeé bwə mú béégya. Barnábas mú ɲwa Márkus, báá bwə mú ɲwa byóól kə Shíprə.

Pwól mə zə nyiŋgə kyey, bá Sílas

⁴⁰kPwól nye mú féesh Sílas ná bá bwə kə. Obúgula bwə mú jŋw Cwám̄ba ná a jáándug nə bwo mpáam nyéd. ⁴¹Pwól mú jaand Sirí nə Silisí, a ɲgə wá mədɔ mə óbúgula ɲkul mílámád.

16¹A mú kə wós Dərbə, kumə Lístə. A mú kə kwey ɲgwól *mpwíín nŋ nə jínə ná Timotê. Timotê wəɲgŋ nyəɲgŋ njúl shilə *Yúden mbúgula Yésus, sósɲgŋ nye njúl mwā Gūrêk. ²mObúgula wā Lístə nə Ikóniyum bwə á ɲgə bwiing lāɲ mə Timotê nə a ji jɔ múúd. ³nPwól nyə á ka cɛl ná bá bwə kə. A mú ɲwa nyə, a sá nyə ábiwáág nəc ɲgə́lə beemb *Oyúden wā shí nyəɲg nəc nda bwə á bwey mpu ná sósɲgŋ jisə mwā Gūrêk ná. ⁴oMíngwə́la myēsh bwə á ɲgə kə myá, bwə á ɲgə kala óbúgula micígúlá *búúd ɔ lwámá nə ocúmbá buud wā Yurúsəlem bwə á ɲwa myá, bwə ɲgə təl óbúgula məkuú shí ná bwə bɛg micígúlá myəɲg. ⁵pMədɔ mə óbúgula mə mú ɲgə lal, buud bwə ɲgə kwíduli jwŋw dēsh. ⁶qPwól nə gwoong jé bwə mú lína Frizhí nə shí á Galátia lína línág nəc ɲkɛɲkɛ Shíshim nyə a shígé magulə ná bwə bwíingug kéel Azí. ⁷Ja bwə mə kə wós íjumə í Mishí yí, bwə

mú ɲwá kə Bitiní, ɲji Shíshim mə Yésus kú magulə. ⁸Bwə mú ka lína Mishí ná ndeé kə wós Truwás. ⁹Gúl búlú dí, Pwól mú dúg *ntamə á mísh ná bagə, ɲgwól múúd Masedwān təl ɲgə téég nyə məbwə ná: «Zaá Masedwān, zə kwíind sə.» ¹⁰Nda nyə á dúg ntó ná, sə á shwal zə sɔ ná sə mə kə Masedwān, sə ɲgə mpu búbálé ná Zembí ɲgə jŋw sə wu ná sə kəg bwiing kéel. ¹¹Sə mú ɲwa byóól Truwás, sə kə ná tíɲ kə wós Samoturas. Mán mələm sə ɔ kumə Neyapolis. ¹²Tílə cínɲgŋ sə mú kə Filipí, ɲgwə́la ashúshwóógú á mpál shí Masedwān. Filipí wəɲgŋ njúl ɲgwə́la ózhul ɔ Róma, sə mú ji cínɲgŋ baalé mwŋw. ¹³rJwŋw lú Sábaad sə mú cúwo wú ɲgwə́la, kə bwŋ lú ɲgwɔ́ɔ, wú sə á téduga ná bwə á kwambulə ɲkúmba kəl shú məjəgula wá. Sə á ka bə sə njúl nŋ, sə ɲgə léshe nə budá bwə á sɛɲgya cínɲg wá. ¹⁴sɲgwól múdá nə jínə ná Lidiya nyə á zhu ɲgwə́la á Tiyatír, nyə á də kusha íjimə í míkáándə mí atítí; mudá wəɲgŋ nyə á də gwɔ́ɔ Zembí. A mú də gwágulə Pwól ná ndeé Cwám̄ba mú bɛny nyə lám ná a máguləg lósú mə Pwól. ¹⁵tJa múdá éne nyə á ka duwan nə buud ɔ njŋw bə bēsh yí, nyə a téég sə məbwə ná: «ɲkí bi mə kwey ná mə ji mbúgula mə Cwám̄ba, zəgá ji mádí njŋw.» A mú yímbuli sə ná sə máguləg.

Sáal mə Pwól bá Sílas Filipí

¹⁶u í á ka zə bə, dúl jwŋw sə ɲgə kə kúl sə á də jəgula yí, dúl sás mú zə bwəma nə sə. Sás dəɲg í á də sá iséy í málwaa. Nyə á bə nə jamb lú lweendí, lweendí jəɲg dúgə yə buud bwə á bə nə nyə wá zhwog məbii. ¹⁷vSás dəɲg

^h15:37 12.12 ⁱ15:38 13.13 ^j15:39 13.4 ^k15:40 14.26

^l16:1 14.6 *Timotê*: Rom 16.21; 1Kr 4.17; Flp 2.19; 2Tm 1.5

^m16:2 6.3; Flp 2.20, 22 ⁿ16:3 Gal 2.3-5; 1Kr 9.20 ^o16:4 15.22-29

^p16:5 2.41 ^q16:6 10.19 ^r16:13 17.2 ^s16:14 17.4 ^t16:15 8.36

^u16:16 19.24 ^v16:17 19.15; Luk 4.34, 41

mú zə ɲəɣə bɛ Pwôl, a ɲɔ́ɔ́ kîm gwôw-gwôw ná: «Buud óga búsa ósól ɔ́ mäsáal ó Zembî á gwôw-gwôw. Bwə ɲəɣə jaaw bí zhií á cug.» ¹⁸W Nyə á ka námá du sá ntúni mwôw ɲkí bulya ná ndéé Pwôl mú lwáduga nyə, a mú yid dúg nyə mpúsə, a mú lás nə jamb ná: «Jíná má Yésus-Krist dí, mə yímbuli wo ná wo wúg múdá éne dí!» Shíshim músə námá cúwo cé nə cé. ¹⁹Nda búúd bwə á bə nə nyə wá bwə á dúg ná búgə ján bwə du bə nə məbii yí í mə jimb ná, bwə mú bii Pwôl bá Sílas, wáduga kə nə bwo ósəmbye ó mflósú dí wú buud bwə á du sɛɲgya tām dánd wá. ²⁰Bwə mú kə lwóya bwo ótówə ɔ́ shwóg dí, kə shwəman bwo ná: «Buud óga bwə má təl sə ɲgwəla ná shwu. Bāɲ bwə ɲjúl *Oyúden, ²¹bwə ɲəɣə zə jíguli buud məfúlu má ajóláyé ná sə buud ɔ́ Róma sə bwélég magulə má.» ²²Buud bwə á bə cínɔ́ɲg áncuncuma wá bēsh bwə mú shwal mpíi bwo. Otówə ɔ́ shwóg bwə mú tí bwo mikáándə, bwə lwām buud ná bwə yídúg bwo nə milwón. ²³Bwə mú dāngulə cú bwo na ná ndéé bwə kə wusə bwo ɲjów mímbwug, bwə nə mása á ɲjów mímbwug ná: «Wo ɔ́ mpú ɲəɣə baagusə sə buud óga.» ²⁴Nji mása á ɲjów mímbwug nyə á gwág ntúni yí, a kə ntág fad bwo kúl fúm dí cwú, a wá bwo mimb-wagə mákuúd.

²⁵ɲɔ́ɔ́ tām bulú, Pwôl bá Sílas bwə mú ɲəɣə jəgula nə Zembî bwə ɲɔ́ɔ́ sey isusa gúmálólə Zembî. Bwə á ɲəɣə sá ntó míl mímbwug myēsh mí ɲɔ́ɔ́ gwágulə bwo. ²⁶Seegya ná shí í mú jág ntaɲusa mbií á nə mənyuɲg mə ɲjów mímbwug mə ɲəɣə shwágusa məshugud. Mimpumbé myēsh mí mú námá ləel shín juw, mimbwug myēsh məɲkəda shín sémb. ²⁷Mása á ɲjów mímbwug músə juum. A mú dúg mimpumbé ná bagə, a mú

ntág wéem kafwələ ná a gwílyá nyúul, a ɲɔ́ɔ́ téduga ná mimbwug mí má shín túb. ²⁸Pwôl músə ka kîm nə ɲkulú ná: «Kú sá wóméfwó məbôw. Sə bēsh sə búsa wa.» ²⁹Mása á ɲjów mímbwug mú jów buud ná bwə zəɲ nyə nə məlamba. A mú ɲəɣə lilya, a mú fwáguwa kə, kə búla Pwôl bá Sílas shí məkuú, ³⁰a mú ɲwa bwo kə nə bwo tón kə jí bwo ná: «Omása e, mə sáág jí shú ná mə dúgúg cug?» ³¹Bwə mú bəsa nə nyə ná: «Búgúlág Cwamba Yésus, wo bāɲ *dúg cug, nə wóméfwó nə ɲjów wô wēsh.» ³²Bwə mú bwiɲg bwo kéel mə Cwamba, nə nyə nə buud ɔ́ ɲjów bē bēsh. ³³Námá wəla dɔ́ɲgú, tām bulú, mása á ɲjów mímbwug mú kə nə bwo kə gusa bwo məfəɲ ná ndéé, nə nyə nə buud ɔ́ ɲjów bē bēsh bwə mú duwan. ³⁴A mú kə nə bwo nyádí ɲjów kə yə bwo idəw. Nə nyə nə ɲjów yé wēsh bwə mú kɔ́ɔ́s nə məshusug nəcé bwə búgúlálə Zembî.

³⁵Ja mán í á ləm yí, otówə ɔ́ shwóg bwə á ka kənd ifulish kə ci nə mása á ɲjów mímbwug ná: «bídug búúd óni bwə kág.» ³⁶A mú kə jaaw Pwôl ná: «Otówə ɔ́ shwóg bwə má nti búúd zə ci nə mə ná mə bídug bí, bí kyéyug. Ntó, bí báá, cúwógá tón bí kág ná shee.» ³⁷Na wó Pwôl mə cí nə bwo ná: «Bwə ámə yíd sə tām buud kú námá jí sə kɔ́ɔ́d, í ɲjúl ná sə búsa buud ɔ́ Róma. Bwə mú wusə sə mímbwugud. Ja gaád bwə cəel zə bíd sə nyima buud kú mpu. Mbó! Í ábəyé ntó! Bwáméfwó bwə zəɲ bíd sê!» ³⁸Ifulish í mú kə jaaw ótówə ɔ́ shwóg iciyá íni byēsh. Bwə mú bul bə nə ifwaas nə gwágulə ná buud dɔ́ɲg búsa buud ɔ́ Róma. ³⁹Bwáméfwó bwə mú kə cweel bwo milām, wéeshuli bwo tón, bwə mú jəgula nə bwo ná bwə kyéyug wú ɲgwəla wɔ́ɲgú. ⁴⁰Pwôl bá Sílas bwə mú wú ɲjów mímbwug bwə mú kə Lidiya dí

^w16:18 3.6 ^x16:20 17.6 ^y16:22 2Kr 11.25; 1Te 2.2 ^z16:27 12.18-19

^a16:30 2.37; 11.14; Yuá 6.28-29 ^b16:33 16.15 ^c16:37 22.25-29; 23.27

^d16:40 11.23

njów. Bwé mú ða cwíny óbúgula ná ndéé bwé músə kyey.

Sáal mə Pwól Tesaloníka nə Berê

17 ^eBwé mú líina Amfípolis nə Apoloniya, bwé kə wós Tesaloníka wú ^{*}Oyúden bwé á bə nə ^{*}mpáánzə minjígúlá wá. ²^fPwól mú kə bwəma nə Oyúden bəngú námə nda nyə á ða bwey sá ná. Bənnə bwé mú ji mwów mə Sábaad məlól, a ngə lésəha nə bwo, ³ngə jíguli bwo nda mícilyá mí Kálaad Zembí mí ngə ci ná. Nə: «Í á jəla ná ^{*}Kríst júgug ná ndéé a yə, a mú gwúm.» Nyə nə bwo ná: «Kríst wəng wə Yésus mə ngə bwiing bí éga.» ⁴^hBóólúgá Oyúden bwé mú magulə njígúlá wəng. Bwé mú səngya gwoong nə Pwól bá Sílas. Bóól zhwoğ Ogurék bwé á ða gwəz Zembí wá bwé mú námə sá ntó, təem bə námə bóól ncúlyá fwámé búdá wá cínəngú. ⁵ⁱNji, Oyúden bwé mú zə jág shîŋ bwo. Bwé mú kusə wəambeshé-mbéshe wá nyaan milám bwé á ða ji ntó kú nə iséy wá, bwé zə shwambulə búúd ná ndéé təl ng-wála ná shwu. Bwé músə kə Yason dí njów ná bwé kə bii Pwól bá Sílas, zə nə bwo tām buud. ⁶^jNda bwé á shígé kwey bwo ná, bwé mú bii Yason bənnə bóól óbúgula, kə nə bwo ójwú ó ləom dí bwé ngə kîm ná: «Məŋkumbə mə búúd mə ngə wá zhizhəom shí nyēsh myá mí mə wós wa. ⁷^kYason nyə a bále ləg bwo nyédí njów, í njúl ná bwé aŋgə nə bísh məcəŋ mə Káázəl, bwé ngə yida ci ná wúl Njwú-buud íshús wúsə, ná wə wə Yésus.» ⁸Oŋkwimbyə bāŋ óni bwé mú kənd buud milám gwəw təw ójwú ó ləom bēsh. ⁹Ojwú bwé á zə bíd Yason bənnə

bóól óbúgula óni nji bwé mə fwo wá myəna kwiidulé mənnyúul.

¹⁰^lObúgula bwé mú ləélú kənd Pwól bá Sílas Beré bulú nə bulú. Ja bāŋ bwé á kə wós Beré yí, bwé á kə mpáánzə minjígúlá. ¹¹^mOyúden wá Beré bwé á bə nə jə milám ntə bəng wá Tesaloníka. Báá, bwé á ləg kéel nə məjiguwa, bwé mú ða bigas mícilyá mí Kálaad Zembí jwəw dēsh shú ná bwé dūg mpu nkí minjígúlá mí Pwól mīsə tətəlí. ¹²ⁿZhwog buud bāŋ bwé á ^{*}búgula, nə bóól zhwoğ budá Ogurék, fwámé búdá, nə zhwoğ budum námə. ¹³^oJa Oyúden wá Tesaloníka bwé á gwág ná Pwól mə kə námə bwiing Miləsú mí Zembí Beré yí, bwé á tí námə kə wu, kə wá zhizhəom, kə sá nə buud mitədúgá mí búbúlag mílúúd. ¹⁴Obúgula bwé mú ntəg ləel ŋwa Pwól kənd nyə kómb á māŋ. Sílas bá bāŋ Timotē bwé mú ləg Beré. ¹⁵Buud bwé á kə ləgal Pwól wá bwé á kə nə nyə kə kumə Atēn, bāŋ bwé mú nyingə. Pwól mú nti bwo nə məkəl shú mə Sílas bá Timotē nə bwé léléug kə kwey nyə.

Sáal mə Pwól Atēn

¹⁶Ja Pwól nyə á ngə bwánd Sílas bá Timotē Atēn yí, lām í á bul cey nyə cwú nə dúgúla ná buud ɔ ngwəla wəngə bwé á ngə gwəz zhwoğ ivuguli í ózembí ó áyadúg. ¹⁷^pNyə á ka ða kə ^{*}mpáánzə minjígúlá kə ða lésəha nə bwo nə bóól búúd bwé á ða gúmal Zembí wá, a ða námə kə jwəw dēsh tām dənd kə ða lésəha nə buud á kwéy wú wá. ¹⁸^qBóól məma wəfaas mitədúgá bwé á ða námə lésəha nə nyə, bwé njúl buud ɔ Epikyur nə bəng ɔ Stoyik. Bóól bwé mú ka ða jí ná: «Jí gwəmfəwó lās-lās múúd ga ngə

^e17:1 1Te 2.1-2

^f17:2 9.20; 13.5, 14, 44; 14.1; 16.13; 17.10, 17; 18.5, 26; 19.8-9; 28.17 ^g17:3

3.18 ^h17:4 13.50; 16.14; 17.17 ⁱ17:5 Yason: Rom 16.21 ^j17:6 16.20

^k17:7 Luk 23.2; Yuá 19.12 ^l17:10 17.2 ^m17:11 Yuá 5.39 ⁿ17:12 11.18

^o17:13 14.5, 19; 1Te 2.14-16 ^p17:17 17.2, 4 ^q17:18 4.2; 1Kr 1.22

ci yí?» Bóólúgá ná: «Jísá nda a ngə bwiing lān ɔzembí sá abwélé gwág wá.» Nəcə Pwól nyə á ngə bwiing lān má Yésus nə gwúmúlə nyə á gwúm yí. ¹⁹Bwə á ka ntāg ŋwa Pwól, kə nə nyə buud onáni bwə á du seengya Areyopagos dí wá. Bwə nə né ná: «Fwog ná mpu jaaw sá wó njiígúla ágúgwáan wó ngə kyey nə ndí ni. ²⁰Wo má sá ná məlwə māsú má gwágúg isá í agúgwáan. Sə má ceel wám-bulə isá byoongá.» ²¹Buud ɔ Atən bēsh nə ojōŋ bwə á du ji wu wá bwə á du cīŋguli fwála dán ŋji dúlə ngə bwiing nə ngə gwágulə milán mí agúgwáan mí ngə kúnɔw wós myá.

²²Ná ndeé, Pwól təl na tútám Areyopagos a mú ka zə lās nə buud ná: «Yé búúd ɔ Atən, mə má dúg ná íkómb byēsh dí bi mə jág bul ceel yəbá. ²³Nəcə ja mə má ngə kyey bídí ngwəla ngə dúg bín isá bí ngə yə gúmá yí, mə ámə kwey ng-wól *alatār nə cilyá ná: “Nyíga ji shú má Zembí sá ampúy é”. Sā bí bāŋ ngə yə gúmá kú mpu ni, gwə wə mé má ngə zə bwiing bí yí. ²⁴Zembí nyə á té shí nyēsh nə isá bísá cínɔŋ yé, á ji Cwamba á gwəw nə shí yé, nyə ádé ji móm-páanzá búúd bwə shúmá nə məbwə má. ²⁵Sáal dé í ádé sīy məbwə mə búúd dí námá nda á jii ná buud bwə sáág nyə gúl sá. Nyee muud ngə yə sá bēsh cug nə məyowada nə bíl isá byēsh yé, sá í cúgé nə ŋkul fífə nyə.

²⁶«Nyə a té ilwōŋ í búúd byēsh í ngə zhu wə muud ngwúd, nə ilwōŋ byoong í jígu shí nyēsh dí. Nyə á cēglə buud məfwála má cug, a təl námá bwo minji mí máshí bwə ngə ji má. ²⁷Nyə a sá ntá ná buud bwə sýg nyə, bwə ngəg bwəwulə ka bwə é kwey nyə, í njúl ná

a cugé shwóg-shwóg nə sá. ²⁸Nəcə, cug sá ngə cugə yí, í ngə zhu nyédi, nyə wə ngə sá ná sá ngəg nə kuwo, nyə wə ngə sá ná sá bág sá sá búśá yí. Sā jōŋg wə bóól ócile ɔ ókálaad bún bwə á ci yí, ná: “Nəcə sá búśá mpəg jé”. ²⁹Nda sá búśá ka bə mpwōŋ buud nyé ná, sá ajóláyé nə téduga nə Zembí jisə nda or ŋkí nda kwóógú bwə du lúlə *mwaanə nə ndí yí ŋkí gúl jimə kwóógú sá búúd ɔ ikəŋ bwə yágúla nə milúu nə ndeé bwə mú caag yí. ³⁰Zembí nyə angé ná nə kənd mísh məfwála búúd bwə á du bə jág dí má. Nji, a ngə jōw buud bēsh íkúl byēsh bwo njúl yí ná bwə céndág mítédúgá. ³¹Nyə á má təl ŋkúmba jwōw á bá cígal mílāsú myá shí nyēsh sémbyé á tətəlí yí nda múúd nyə á féesh yé má bá zə sámb ná. Nyə a lwágulə buud bēsh yuug ná nyə á féesh muud wəŋgə gwúmúshílə nyə á gwúmushi nyə yí.»

³²Nji bwə á gwág Pwól má ci ná muud nyə a gwúm yí, bóól bwə mú tééd ngələ cágulə nyə, bóólúgá bāŋ nə né ná: «Sá é bá kwo gwágulə wo nə lāŋ wə ni gúl ja.»

³³Na wə Pwól nyə á zə béégya nə bwo yé. ³⁴Nji, bóólúgá báá bwə á shí leedya nə nyə, bwə *búgula. Í á bə buud nda Denis muud Areyopagos, nə mudá bwə á du jōw ná Damaris yé, nə bóólúgá námá na.

Sáal mə Pwól Kərēt

18 Ja isá íni í má shīn bə ntáni yí, Pwól músə wú Atən kə Kərēt. ²A mú kə kwey ngwól *Yúden nūŋ nə jínə ná Akilas, a njúl muud á Pōŋ. Akilas éne bá mudá yé Priska bwə á ngə kúnɔw wós, bwə ngə zhu Itali nəcé Klóod nyə a wíŋg Oyúden bēsh ná bwə wúg Róma.

^{17:24} 7.48; Sôm 146.6; 10j 8.27 ^{17:25} Sôm 50.10-13

^{17:26} Mbá 32.8; Zhb 12.23 ^{17:27} Iza 55.6 ^{17:28} Mət 1.27

^{17:29} 19.26; Iza 44.9-20 ^{17:30} 14.16; Rom 2.4 ^{17:31} 3.15; 10.42

^{18:2} Akilas: Rom 16.3; 1Kr 16.19; 2Tm 4.19

Pwól mú sɛɛngya nə bwo. ^{3a}Nda í á nyín nə bǎnǎŋ bwá á jǐg váál ísý ɲgwúd nə, bǎnǎŋ bwá mú ji kǎl ɲgwúd dɛ sɛy. Bwá á dɛ laad məbanda nə mǐkáándǎ. ⁴Pwól nyə á ka dɛ kǎ lɛsha nə buud *mpáánzǎ minjǐgǔlǎ dǐ mwǎw mə Sábáad mɛsh, a dúgǎ mpu sǎ nə Oyúden nə Ogurɛk bwá mǎgúlǎg kéel. ^{5b}Ja Sǐlas bá Timotɛ bwá á wǎs wúlǎ Masedwǎn yí, Pwól nyə á ka zə wǎ nyúul nyé nyɛsh bwiingǔlǎ kéel dǐ, a ɲgǎ mpu bwaagúlǎ Oyúden nə Yésus wǎ jǐsǎ *Kříst. ^{6c}Nji, Oyúden bwá mú zə bul fɛm nyə, bwá dɛ jǎg lwíy nyə. Pwól mú ka samusə mǐkáándǎ nyə nə bwo nó: «Mpwenɛ wún mə jǎguwə nə bimɛfwó, kú bə mə. Mɛɛ mə zǎ ka yǎg kǎmb búúd bwá cúgɛ Oyúden wǎ jaá gaád.» ⁷A mú wú na kə nyí njǎw mə ɲg-wǎl múúd bwá á dɛ jǎw nə Titiyos Yustos yé. Muud wǎɲgǔ nyə á dɛ gúmal Zembí, njǎw yé ni i njúl koogǔ lɛ mpáánzǎ minjǐgǔlǎ. ^{8d}Křispus múúd nyə á bə njwú á mpáánzǎ minjǐgǔlǎ yé nyə a *búgula Cwámǎa nə njǎw yé wɛsh. Zhwoɲ buud ǎ Kǎrɛnt bwá á dɛ gwǎg Pwól wǎ bwá á búgula nəmǎ, bwá mú ɲgə duwan. ^{9e}Pwól mú dúg *ntamǎ á mǐsh nə bagǎ gúl búlúd Cwámǎa ɲgǎ ci nə nyə nó: «Wo kú fúndə. Wɛɛ ɲgag nə lǎs, wo kú ji kúl-kúl, ¹⁰nəcé mə ji nə wo, múúd cugɛ nə ɲkul kúnɲa nə wo nə a sǎ wo bǎw. Mə ji nə búúd ɲkǐ bulɲa wǎ ɲgwǎla gaád.» ¹¹Pwól nyə á ji na mbú ncindǐ nə ɲɲkwoond ǎsaman, a ɲgǎ bwiing bwo Mǐlǎsú mǐ Zembí.

¹²Nji, ja Galiyǎn nyə á bə ɲgwámuna fǐwúga yǎ Róma í á tǎl Akayí yí, Oyúden bɛsh bwá á tǎw cinǔ-cindǎ nə Pwól, bwá mú bií nyə kə nə nyə ǎsəmbye ɔ mǐlǎsú dǐ ^{13f}kə shwǎman nyə nó: «Muud éga

ɲgə shwúguli buud nə bwá yǎg Zembí gúmǎ mbii í yídǎ lúmbuli nə Mǎcɛɛ yí.» ^{14g}Pwól mú nywǎ cɛel lǎs, nji Galiyǎn mú ci nə Oyúden nó: «Í mbəm bə nə muud éne mə shwey gúl wǎn ɲkǐ nə a mə sǎ gúl sǎ áyíyǎg, mə lǎg shwǎman jín nda í jǎla nó, yé Oyúden. ¹⁵Nji, nda jǐsǎ nó bí ɲgə shuya shú sǎ í dúgyǎ nə minjǐgǔlǎ mǐn, nə mǐnǎ mǐn, nə mǎcɛɛ mǐn nə, bimɛfwó lǎsúgǎ isǎ bín. Mə acéélé lǎs mbii lǎsú ni.» ¹⁶A músə nying bwo nə bwo wúg njǎw mǐlǎsú. ¹⁷Bɛsh bwá mú bií Sostɛn njwú á mpáánzǎ minjǐgǔlǎ, dɛ dangulǎ cú nyə nəmǎ na mpumbé njǎw mǐlǎsú Galiyǎn kú bǐsh. ¹⁸Pwól nyə á nyingǎ kwo ji Kǎrɛnt fwámé zhwoɲ mwǎw nə ndɛɛ a mú jǎna nə ǎbúgula, a mú kəwa byǎlǎd kyey kə Sírí, bǎnǎŋ Akilas bá Priska. Nyə á ka kə kɛnya lúú Sankrɛ nə ɲkaagǎ nyə á sǎ yí. ^{19h}Bwá mú kə kumǎ Ifɛz, Pwól mú béegya nə Akilas bá mudǎ. Nyɛɛ mú kə mpáánzǎ minjǐgǔlǎ kə lɛsha nə Oyúden. ²⁰Bwá mú bií nyə nə bǎnǎŋ bwá nyǎg ná já fwámé mwǎw. A mú ban. ²¹ⁱA mú jǎna nə bwo, nyə nó: «ɲkǐ Zembí mə mǎgúlǎ, mə é bá nyingǎ zə wǎ bídí.» A mú kəwa byǎlǎd kyey wú Ifɛz. ²²Bwá mú kə sǎl byǎl Sezarɛ. Pwól mú bád kə, kə báda *Dǎ lǎ ǎbúgula, a músə ka shulǎ kə Antýósh. ²³A mú ji wu baalé fwǎla nə ndɛɛ a mú kyey. A lína shí Galátia a cǎ Frizhí, a ɲgǎ yə *ompwíin mǎcwǎn ɲgǎlǎ wǎ bwo ɲkul búgǎd.

Apolos mə bwiing kéel Ifɛz nə Kǎrɛnt

^{24j}ɲgwǎl *Yúden nə jínǎ nə Apolos nyə á bə muud á Alǎguzandrí, nyə á ka zə wǎs Ifɛz. Nyə á bə nə cǎnǎ lǎsú, a njúl nəmǎ nə fwámé mpúyǎ kéel mə Zembí.

[†]18:3 Mǎn məbanda mə a dɛ bə, bwá laad kǎándǎ mbii á nə bwá kǎ wɛɛ fǐ bə banda.

^a18:3 20.33-34; 1Kr 4.12; 9.12-18; 1Te 2.9; 2Te 3.7-9

^b18:5 11.18; 3.26; 5.42 ^c18:6 13.51; 20.26 ^d18:8 8.36

^e18:9 Iza 41.10; Zhe 1.8; 1Kr 2.3-4 ^f18:13 6.13 ^g18:14 23.29; 25.18-20; Yuá 18.31 ^h18:19 17.2 ⁱ18:21 Zhk 4.15 ^j18:24 19.3-4 Apolos: 1Kr 1.12; 3.4-6

²⁵Nyə a shí jíg isâ í dúgyá nə zhií mə Cwám̃ba yí. Nyə á bə nə məma yéesh ísáy a mú də bwiing isâ í Yésus, a də jíguli byo njígulá á tútəlí í njúl nə nyə á mpu nji nduwán mə Yuánes. ²⁶^kNyə á ka də bwiing kéel *mpáánzə minjígulá dí, kú fúndə múúd. Priska bá Akilas bwə mú də gwágulə nyə nə ndeé bwə mú ɲwa nyə bwədí njɔw zə nyiŋgə mpu lwágulə nyə zhií mə Zembí nə sán sán. ²⁷Nda nyə á ka ɲgə ceeł kə Akayí nə, obúgula bēsh bwə mú wá nyə ɲkul lámúd, bwə cilə bəɲg wá wu nə bwə bāg ɲwa nyə nə məshusug. Ja nyə á ka kə jé wu yí, mpaam mə Zembí í mú sá nə a bəg nə məma mfií shú obúgula. ²⁸ⁱIciyá í lósú byé í á də sá nə məshwán *Oyúden bwə á də ceeł sá má mə bəg zhizhe. Nyə á də mpu lwágulə bwo mícilyá myā Kálaad Zembí dí nə Yésus wə jísə *Kříst.

Pwól mə kə Ifēz

19 Í á ka zə bə, ja Apolos nyə á bə Kōrēnt ni, Pwól nyə a shīn lína shí á mimbún nə ndeé a mú shulə kə Ifēz. Nyə á ka kə kwey bóól *ómpwíin nūŋ, ²^ma mú jī bwo nə: «Ye bi a shí lóg ɲkēŋkē Shíshim ja bí á *búgula yí?» Bwə nə né nə: «Sə afwóyé námə bwele gwág nə ɲkēŋkē Shíshim jisə.» ³ⁿA mú kwo jī nə: «Wáyé nduwán bí á ka duwan yí?» Bwə nə: «Nduwán mə Yuánes.» ⁴Pwól mú ka ci nə: «Nduwán mə Yuánes í á bə shú búúd bwə á magulə nə bwə cénd mítédúgá wá. Yuánes nyə á ɲgə lwágulə kúl búúd nə bwə búgúlág múúd ɲgə zə nyədí mpúsə yé. Muud wəɲg wə Yésus.»

⁵Nda bwə á gwág ntó nə, bwə á duwan jínə mə Cwám̃ba Yésus dí. ⁶^oJa Pwól nyə á bəd bwo məbwə yí, ɲkēŋkē Shíshim mú zə bwədí, bwə mú ɲgə lás məkólúd

bwə ɲgə cúndə micúndə mí Zembí. ⁷Bwə á je bə buud wūm nə óbá.

⁸^pPwól nyə á kə nyí *mpáánzə minjígulá, nyə a də bwiing kéel cínɲg tən ɲkwoond olóol kú fúndə mísh mə buud, a ɲgə lésa nə buud, a ɲgə sá nə bwə máguləg sá í dúgya nə Faan mə Zembí. ⁹^qNda bóól bwə á ɲgə sá lal lúú bwə kú magulə sá nyə á ɲgə ci yí bwə ɲgə yida *lás nə zhií mə Cwám̃ba bwaasúlə mpu tām buud nə, Pwól nyə á ka ntāg béeɲya nə bwo, a ɲwa ómpwíin, a kə də lésa nə bwo jwɔw dēsh shikúl mə Tirános dí. ¹⁰^rNyə a sá ntó tən mimbú mimbá, í mú sá nə buud ɔ Azí bēsh bwə gwágúg kéel mə Cwám̃ba, tɔɔ *Oyúden tɔɔ Ogurēk.

¹¹^sZembí nyə a wéeshuli *məshimbá mə álal-ɲkul məbwə mə Pwól dí, ¹²mbíí í á bə nə bwə á də ɲwa onábukən nə mikáándə mí á də kún̄ya nə Pwól myá, bwə də báaw mimbəl nə myo, məbwəas bíd mimbəl myəɲgú, məjamb wú.

¹³^tBóól ɲkɔɔ ɔ Oyúden bwə á də kyey mílɔɔm mílɔɔm də yíl búúd məjamb wá, bwə mú zə tééd nə bwə də jɔw jínə mə Cwám̃ba Yésus nə í lwágug minjumbúlu. Bwə á də ci nə: «Mə yímbúlí bí jínə mə Yésus Pwól ɲgə cúndə yéd.» ¹⁴Ntó, bóól búúd zangbá bwə njúl bwān ɔ wúl lúlúú ófada Oyúden bwə də jɔw nə Skéva yé, bwə á ka námə zə sá sóólúgú wəɲg. ¹⁵^uNtó jamb í á zə feel bwo nə: «Mə mpú Yésus, mə mpú námə Pwól, bí bāŋ wə ozó?» ¹⁶Muud nyə á bə nə jamb ni yé mú nɔɲ bwo nyúúlud, figə bēsh shí ntɔ bwo ɲkul. Nyə a sá bwo nə ndeé bwə mú wəenzh na njɔw ni dí oshushwáas nə məfəŋ nyúúlud nə jəəd. ¹⁷^vBuud ɔ Ifēz bēsh, tɔɔ Oyúden tɔɔ Ogurēk bwə mú gwág lāŋ wəɲg, í mú sá bwo ifwaas nə ndeé jínə mə Cwám̃ba Yésus í mú jwɔ.

^k18:26 17.2 ^l18:28 5.42 ^m19:2 2.38; 8.16

ⁿ19:3 18-25; Luk 3.3-4, 16-17 ^o19:6 2.4 ^p19:8 17.2; 28.23 ^q19:9 9.2

^r19:10 20.18 ^s19:11 2.22 ^t19:13 3.6; Luk 9.49-50 ^u19:15 16.17

^v19:17 5.11

¹⁸Ncúlyá buud wâ bɔɔŋg bwé á búgula wá bwé mú zə ɲgə magulə məbôw mán, bwé ɲgə bágulə isá bwé á du sá yí tām buud. ¹⁹Bóól zhwoŋ buud bwé á du sá májig wá bwé mú du zə nə okálaad bɔɔŋg du zə ɲkúnd tām buud nə ndeé jígal. Bwé á bála bímbí lú ókáláad dɔɔŋg nə í á kumə misan mí *mwaanê otóóshin məwúm mətɔɔn. ²⁰Wná ndeé, kéel í á ɲgə mpyáanz nə ɲkul mə Cwám̄ba, misóólúgú mí ɲgə síy.

Məma zhizhɔɔm á Ifêz

²¹*Ja isá íni í á shín síy yí, Pwól mú zə bii tédúgá nə á kyey Masedwân nə Akayí kə Yurúsəlem. Nyə nə: «Ja mə bá kumə Yurúsəlem yí, í bá námə jí nə mə kág Róma.» ²²A mú kənd bóól ósɔɔl ɔ məsáal bé óbá Masedwân, nə Timotê nə Erást. Nyee mú lɛŋguli fwámé fwála Azí. ²³Fwála dɔɔŋg wé ícucu í á zə bə shú zhíí mə Cwám̄ba yí.

²⁴ɲgwól álúle igwámúgə nə jínə nə Dəmitrí nyə á du lúle kwóógú bwé du lúle *mwaanê nə ndí yí, du sá ímpúpáanzó í zembí á mudá bwé á du jôw nə Artemís yé. Sâ jɔɔŋg í á du sá nə buud bwé á du sá íság-ság í məbwə wá bwo bííg fwámé məbíi. ²⁵Nyə á ka seɛŋg buud ɔ íság-ság bɔɔŋgú nə bóól búúd bēsh bwé du sá mbíí məsáal mɔɔŋg wá, a mú ci nə bwo nə: «Owey, bi mə mpú nə ísɛy íga wé í ɲgə yə shé məbugabaan. ²⁶Abí ɲgə dí gwág nda í mú ɲgə lís nó! Ná, tɔɔ wa Ifêz tɔɔ Azí yēsh, Pwól éne mə shín sá nə zhwoŋ buud bwé maguləg lāŋ yé nə ozembí buud bwé lúle nə məbwə wá bwé cúgé ózembí. ²⁷Sâ jɔɔŋg í é sá nə ísɛy bísí í bág zhizhe. Kú námə bul bə ɲji ntó, í é sá námə nə mpáanzó mə Artemís məma zembí á mudá í nyínúg zhizhe, buud bwé mú dɛg nywo nda sâ cwag, í kú ná ny-

ɲgə bə nə gúmá Azí nə shí nyēsh bwé ɲgə gúmal Artemís yí.»

²⁸Nji bwé á gwág ntúni yí, bwé mú nyada, bwé mú tééd ɲgələ kím nó: «Artemís á buud ɔ Ifêz jisə sâ anúni.» ²⁹ɲgwəla wēsh mú shwal tōw nə shwu. Buud bwé mú cíg kə mpáanzó íseɛŋgá. Bwé bii búúd ɔ gwoɔŋg ɔ Pwól, Gáyus bá Aristárug, buud wá Masedwân, julə kə nə bwo wu mpáanzó íseɛŋgá.

³⁰Pwól mú ci nə á kə lwóya nyúul wu tām buud. Nji, *ompwíín bwé mú ban nə á kú kə. ³¹Bóól búúd ɔ Azí bwé á bə oshwə bé wá bwé mú námə kənd búúd kə téég nyə məbwə nə á kú tál mákuú mpáanzó íseɛŋgá. ³²Í á shwal zə bə buud ɲgə kím ntúni, nyāŋ kím yé ɲkwimbyé, nyāŋ kím yé. Í mú bə áfúlukumbé, bóól ncúlyá buud kú námə mpu sâ gwáméfwó í ámə seɛŋg búúd yí. ³³Bóól búúd bwé mú mpu jaaw Aləguzándrə sâ í ɲgə cɔ yí, nye muud *Oyúden bwé á tál shwóg yé. A mú ɲgə fufə buud mbwə nə bwé gwágúləg, á cɛel lwágulə búúd sâ jísó yí. ³⁴Nji bwé á yag nə á ji Yúden yí, buud bēsh bwé á shwal ɲgə kím nda ɲgwa nə: «Artemís á buud ɔ Ifêz jisə sâ anúni.» Bwé á kím ntó nə ndeé je bə tāŋ məwəla məbá.

³⁵Muud nyə á du cilə isá í ɲgwəla yé mú ka zə mpu jil búúd nə shee. A mú lás nə bwo nə: «Ye búúd ɔ Ifêz, nyáyé múúd á shí ga mə jág nó ɲji wa Ifêz wé mpáanzó mə Artemís məma zembí á mudá nyísó yé, ɲji wa námə wé vɔguli jé í á kud wú gwów yí jísó yé? ³⁶Muud cugé nə ɲkul shwána sâ jɔɔŋg. Ntó, bi mə jəlá nə ji nə shee bi kú jigəwa nə bi mə sá wúl sóólúgú kú fwo téduga. ³⁷Bí ámə zə nə buud óga wa í ɲjúl nə bwé asáyé zembí á mudá wúsú bôw, kú námə *lás nə né bwaasúle mpu. ³⁸ɲkí Dəmitrí bəndŋ buud ɔ íság-ság bé búsa nə lósú

^w19:20 2.41 ^x19:21 23.11; Rom 1.10, 13 ^y19:23 9.2; 2Kr 1.8

^z19:24 16.16 ^a19:26 17.29 ^b19:29 Aristárug: 20.4; 27.2; Kol 4.10

nə muud, ngaá ná mílǎsú mí dɛ lís njów mílǎsú, ogwǎmuna búə náǎmá! Bwǎ kǎg nə lǎsú wǎŋ íshwǎman dí. ³⁹Ŋkí bí mə ka bə nə gúl sǎ bí ngǎ shwaag yí, í jǎlá nə lís fwámé sɛɛŋgyád. ⁴⁰Jɔɔŋg sǎ ngǎ sǎ múús ga jísə ojwú jee wáamb sǎ ná sǎ ngǎ wǎ zhizhɔɔm lɔɔmud. Sǎ búə ná nə ŋkul ka jaaw búúd ná sɛɛŋgya ga jísə shú jí?» ⁴¹Nji nyə á shín lǎs ntúní yí, a mú ci nə buud ná bwǎ bwílyág.

Pwól mə wú Ifɛz

20 ^cJa zhizhɔɔm ni nyə á shín yí, Pwól nyə á jǎw *ompwín, a zə cwíny bwo. A mú jóna nə bwo ná ndéé a músə tí kə Masedwǎn. ²A mú kyey məshí mɔɔŋg dí a ngǎ cwíny obúgula ŋkí bulya ná ndéé a mú kə kumə shí Oguřék. ³A mú já cínɔŋgú ŋkwoond olǎl. Nyə á ka bə nə á ŋwa byǎl kə Sirí. Nji nda nyə á gwáduga ná *Oyúden bwǎ ngǎ bwéél nyə ná, a mú nyíngə kə Masedwǎn. ⁴Buud ɔ gwoŋg bé bwǎ á bə, nə Sopater mə Pírus muud á Beré, nə Aristárug bá Səgundo búúd ɔ Tesaloníka, nə Gáyus á Dérba bá Timoté, nə Tishik bá Trofím buud ɔ Azí. ⁵Bǎŋ bwǎ á kə shwóg kə bwánd sǎ Truwás. ⁶Sǎ bǎŋ sǎ á ka zə tí njɔɔnd Filipí ja mwǎw bwǎ á dɛ də íbuléd yǎ kú nə *lǎvur mə á shín yí. Sǎ mú ŋwa byǎl, sǎ já zhííd mwǎw mǎtɔɔn ná ndéé sǎ mú kə kwey bwo Truwás. Sǎ á ji cínɔŋgú mwǎw zǎŋgbá.

⁷^eSǎ á ka sɛɛŋgya jwǎw shwéndɛ mə dɛ tééd yí ná sǎ mə zǎ féya buléd. Nda Pwól nyə á bə nə nyə é kyey mǎn mǎlɛm ná, nyə á ka ngǎ léshe nə buud, a ka julə kaand ná ndéé kə wǎs tǎm bulú. ⁸Kál sǎ á bə fúm á njów dí gwów wǎ, mǎlǎmba mə á bə minjidyá fwámé bímbí. ⁹Dúl ncwǎmá í á bə á njúl vúndɛd, ncwǎmá

dɔɔŋgú nə jínə ná Etíkus. Nyə á ka zə cǎ gwǎd ná cúg, Pwól nyə ngǎ kə nə kaand shwóg. Nda gwǎ í á bul bí Etíkus ná, nyə á yəŋ wú nún bǎdyé álél[†] á njǎwǎd zə kadǎwa shí. Bwǎ zə wɛɛl nyə, a mə yə. ¹⁰^fPwól mú shulə. A mú lɛɛlú kə, kə ŋkény ncwǎmá ni mǎbwǎd. A mú ci nə buud ná: «Kúgá kǎnd mílǎm gwǎw. Jím jé jísə ná nyə nyúúlú.» ¹¹Pwól mú nyíngə bád, a mú fɛy buléd á də. A mú kə nə kaand shwóg ná ndéé mǎn mú lɛm. A músə kyey. ¹²Bwǎ mú kyey nə ncwǎmá ni kuwó. Sǎ jɔɔŋg í á bə məma sǎ í á mpu yə buud ŋkul yí.

¹³Sǎ mú kə shwóg, sǎ ŋwa byǎl kə Asos wú í á bə nə sǎnɔŋ Pwól sǎ é kə nyíngə lad gwoŋg wǎ. Nyɛɛ, nyə á kyey njwón nə njwón nda nyə á cɛɛl ná. ¹⁴Pwól mú kə kwey sǎ Asos. Sǎ mú ŋwa nyə byǎlú sǎ músə kə Mitilén. ¹⁵Wúlə cínɔŋgú, sǎ mú kə nə byǎl mǎŋ ná ndéé mǎn mǎlɛm sǎ mú kumə ná bɛɛndyá nə Kyos. Jwǎw í á bɛ yí sǎ kumə ngéé Sǎmos, jwǎw í á kwo bɛ yí sǎ mú kumə Milét. ¹⁶Pwól nyə á ngǎ bul jii ná a kyey mǎŋ nə mǎŋ, cǎ Ifɛz kú shigula shú ná a kú ná kwo bwey Azí. Nyə á ngǎ cáas ná ŋkí fwála dí nə ŋkul bə, a bə Yurúsalem jwǎw lú Pantekót.

Pwól mə jóná nə ocúmbá buud wǎ Ifɛz

¹⁷^gSǎ njúl na Milét íí, Pwól nyə á kǎnd muud Ifɛz kə jǎw ocúmbá buud wǎ *Dɔ lú óbúgula ɔ Yésus. ¹⁸^hJa ocúmbá buud bwǎ á zə wǎs nyǎdí yí, nyə á lǎs nə bwo ná: «Bí mə mpú nda mə á cǎgə nə bí mwǎw mǎsh tééd jwǎw mə á wǎs Azí yí. ¹⁹Nə mə á sɛy nə Cwǎmba mə kú bwele ŋkény nyúul, mə ngǎ sɛy nə micún nə mindɔɔlú mə á ngǎ bwəma nə ndí nə mǎlǎamb *Oyúden bwǎ á ngǎ ndény mə

[†]20:9 *bádyé álél*: Njów gwów í dɛ bə wúl njów mbád wúlúgád. Kúkúl í ngǎ ciy na ni jísə, wo lǎ mínjów myɔɔŋgú mílǎl wúlə shí kə gwǎw.

^c20:1 11.23 ^d20:4 19.29 *Timoté*: 16.1 *Tishik*: Ifz 6.21 *Trofím*: 21.29

^e20:7 2.42, 46 ^f20:10 10j 17.21 ^g20:17 18.21 ^h20:18 19.10

má. ²⁰Bi mə mpú ná mə a shígé shweel gúl fwámé sá í á jəla nə kwíind bí yí, nji mə á bwiing bí kéel, mə du yə bí minjígúla tám buud nə bídí mínjów, ²¹i mə ngó báásulə Oyúden nə Ogurék bēsh ná bwó céndúg mítódúgá zə wó Zembí, bwó búgúlag Cwámba wúsú Yésus. ²²jJa ga, ɲkékéké Shíshim má bíf mə mbwug, mə wó ɲkág Yurúsəlem kú mpu sá í ngó bwánd mə shwóg éga. ²³kSá jísó yí jí nji ná míngwəla míngwəla, ɲkékéké Shíshim ngə jaaw mə ná mənəkəda nə *incwaw í ntug wó mó é kə bwəma nə ndí yí. ²⁴lNji, mə adúgə cug jam nda gúl məma sá. Mó jii nji ná mə mpúg ju kúló mó ngó ju yí, mə mpu sá ísəy Cwámba Yésus nyə á yə mə yí, ísəy í bwiingúla Jɔjɔ Kéel á mpaam mó Zembí. ²⁵mJaá ga, mə mpú ná bi abúle ná kwo dúg mpwóóm-bú nyām, bí buud mə á ji bídí ngólə cündə Faan mó Zembí wá. ²⁶nMə ka ngə jaaw bí fwámé jaaw múús ná mə cugé nə məbégé mó ɲkúmba muud na bídí. ²⁷Mə a bwiing bí tódúgá mó Zembí wēsh kú shweel tɔɔ sá. ²⁸oBi ɔ mpú baagula bíméfwó, bí mpu námə baagula sɔɔnz jēsh ɲkékéké Shíshim nyə á təl bí ná bi bóg obaagula yí. Bi ɔ mpú wíil Dɔ lú óbúgula Zembí nyə á kusə nə məcíí mé yí. ²⁹pMə mpú ná ja mə é cɔ yí, ɔɲkweny ɔ ányinyaanə bwó é zə nyíi na bídí. Bwó ábúle jagula sɔɔnz jín. ³⁰qBóól búúd bwó bá du wɔɔf na bídí gwoong dí bwó du jígúli bów-bów mínjígúla du julə *ompwíin ná bwó bég bwo. ³¹rGwó wó mó cí nə bí ná: “Jígá ɲkasə. Bi ɔ du téduga ná, tən mimbú mílɔl, mə á du kéwəli muud yēsh nə bulú nə mwásó, mə nə məzh-wííle míshúd.” ³²sNə ndéé, mə mó bəd

bí mábwə mó Zembí dí, nə kéel á mpaam nyéd. Nyə wó jí nə ɲkul sá ná bí ngóg nə lal búgád, nyə námə wó jí nə ɲkul yə bí mənɔywa nyə á bwey kwəmusa shú búúd nyə á mó sá ná bwó bóg mɲkékéké wá. ³³tMə a shígé wíimb *mwaanə ɲkí or ɲkí káándó mó múud. ³⁴Bíméfwó bí mə mpú ná ísə mó á du jii yí nə byɔɔng búúd ɔ gwoong jam bwó á du jii yí, məbwə mām móga mó á du sēy, mó du bii. ³⁵uMə a lwágulə bí fwámé lwágulə ná ntúga wó múúd mə jólá nə wáduga yé shú ná a kwíindúg bɔɔng búús kú nə mənɲkul wá. Muud téduga námə íciyá Cwámba Yésus nyə a cwééd yí ná: “Nə muud mə yána yé, nə nyɔɔng mə lóg yé, nyɔɔng mə yána ɔ jísə nə ocúncésh.” ³⁶Ja nyə á shín lás nténi yí, bónónj bēsh bwó á kúd məbwónj shí, a músə jəgula. ³⁷Buud bēsh bwó músə ngə bwawuda, bwó ngə kúlal nyə, bwó ngə kaləwo nyə cúnjád. ³⁸vBwó á bul gwág cey lámúd nəcé nda nyə á ci nə bwo ná bwó ábúle kwo dúg mpwóóm-bú nyé ná. Bwó á ka kə lúgal nyə kə wósɔs byóólúd.

Pwól ngə kə Yurúsəlem

21 Ja sá á ka tí mənɔyúul na béégya nə bwo yí, sá á ka wú nə byóól dúúsú bwúnjád, sá mú bɛ zhíí tútəlí kə Kos. Mán mələm sá mú kə Rodes, sá wú Rodes kə Patara. ²Sá mú kə kwey dúl byóól ngó cəel kə Fenisí, sá mú bád cínɔngú kyey. ³Sá mú ngə kə ná ndéé sá mú dúg Shíprə ngə nyín sá shwóg. Sá mú sásulə Shíprə, sá kə kóómb Sirí ná ndéé sá kə səl byóól Tir wú í á bə ná í kə shul ísə wá. ⁴wSá á ji cínɔngú mwəw zangbá nəcé sá á kwey bóól óbúgula cínɔng. *Ompwíin bɔɔngú,

¹20:21 11.18 ²20:22 ɲkékéké Shíshim: 10.19 ^k20:23 21.4, 11; 9.16

¹20:24 21.13; 2Tm 4.7 ^m20:25 28.23 ⁿ20:26 18.6

^o20:28 11.23; 1Pr 5.2 ^p20:29 Mat 7.15; Yuá 10.12

^q20:30 Gal 4.17; 1Yn 2.19 ^r20:31 19.10; 1Te 2.11-12; 2Kr 11.28

^s20:32 26.18; 1Te 5.23-24; 2Te 1.11-12 ^t20:33 18.3 ^u20:35 Mat 10.8

^v20:38 20.25 ^w21:4 10.19; 21.11

Ŋkɛŋkɛ Shíshim í á tów bwo lúúd bwá mú ci ná Pwól ná á kú bád ká Yurúsalem. ⁵*Nda mwôw sá á jela ná ji cínongú má á shîn ná, sá á tí njòond. Obúgula bēsh ná budá ná ikágó bwá mú ká ngá lúgal sá ká cúwo ngwála dí tón. Ja sónónj má ká wós ncindye mán yí, sá bēsh sá mú kúd mábwonj shí jégula ná Zembí. ⁶Sónónj sá mú shîn jóna. Sá mú ká byóólú, bán bwá mú nyingá ká kwáádá. ⁷Sá bán, tíl sá á tí Tir yí, sá á ká sál byóól Tolemays, sá báda obúgula sá á kwey wú sónónj sá mú já jwôw ngwúd. ⁸yMán málém, sá mú kyey. Sá ká ná ndé ká wós Sezaré, sá mú ká nyí wó Filíp mbwiingye lân má Yésus nyá á bá ngwól múúd á buud za-nggbá bwá á féeshow Yurúsalem wá. Sá mú ji cínong nyádí. ⁹Nyá á bá ná mäsäs mänjé má njúl oncwíyê, mäsäs mčong má á dá cündá micúndá mí Zembí. ¹⁰Nda sá á ji cínongú ŋkí bwey jiya ná, ngwól *múúd micúndá mú wós wúlá Yudéa, nyá ná jíná ná Agabus. ¹¹aMú zə sádí, a ŋwa kandá má Pwól, a wólá nyáméfwó makuú ná mabwé ná ndé a mú ci ná: «Ŋkɛŋkɛ Shíshim ngá ci ná muud jí ná kandá éga yé, ntága wá *Oyúden bwá é ká wólá nyá Yurúsalem yé, bwá kēenzh nyá mabwé má íkúl ishúsúd.» ¹²Nda sá á gwág ntó ná, ná sá, ná obúgula wá Sezaré sá bēsh sá á téég Pwól mabwé ná a kú bád ká Yurúsalem. ¹³cNá ndé Pwól mú bęsa ná sá ná: «Náé jí bí é zə bėwuli má lám ná yó bí ngó jii ná yí? Mee má ji ŋkwəməsá ná bwá wálúlg má mənəkəda nūŋ Yurúsalem, tə bwá gwú ntāg má jíná má Yésus dí, bwá gwúg.» ¹⁴dNda nyá á shígé magulá sá sá á ngá ci yí ná, sá á shígé námé kwo nándulá nyá, sá mú shwal ci ná: «Í síyúg nda Cwámba má cēel ná.»

¹⁵Mpəsə baalé mwôw, sá á ká kwəməsá ná ndé sá mú kyey bádúle ká Yurúsalem. ¹⁶Bóól ómpwíin wá Sezaré bwá mú nyí sádí gwoongud. Bwá mú ká ná sá wá ngwól muud Shíprə nyá á bwey bá *mpwíin yé ná sá jígə nyádí njôw. Muud wčongú nyá á bá ná jíná ná Munason.

¹⁷Ja sá á ká wós Yurúsalem yí, omínyonú búsu wá búgá bwá á lóg sá ná məshusug. ¹⁸eMán málém, Pwól mú ká ná sá wá Zhāk, ocúmbá buud bwá mú námé wós. ¹⁹fPwól mú báda bwo ná ndé a mú ká zə jaaw bwo bímbí Zembí nyá á balan ná nyá íkúl ishúsúd yí. Nyá á ngá bwiing sá jēsh a ngó fēel.

²⁰Bwá mú dá gwágulá nyá ná ndé bwá mú ságusə Zembí, bwá mú ci ná nyá ná: «Mwaang, wo má dí dúg bímbí lé ncúlyá Oyúden bwá mú obúgula yí, bēsh milúu myán mísə ná Mécęé má Moyíz dí ná tını. ²¹gBwá má shîn gwáduga lân í ngó kyey yí ná wo ngá jíguli Oyúden búsa íkúl íkúl dí wá ná bwá bídúg męcęé má Moyíz kú ná kwo bę mwo. Wo ngá námé ci ná bwo ná bwá kú ná ngá sá bwān bán ábiwáág, bwá kú ná ngá bę ijām ná ijag bísú. ²²Jāŋ wá jí? Bwá é gwáduga ná wo má zə. ²³hGwá wá jí ná, ság sá sá má zə jaaw wo ga. Bóól búúd búsa wa ónđ bwá áma dá ómbyíl. ²⁴Ŋwag bwo bínónj kág gusa ngusa íci, wo ká jóna mətāŋ mún mēsh shú ná bwá kényag milúu. Ja jčong, buud bēsh bwá é mpu ná lân í ngó kyey shú dwó dí yí wúsə ijđđ, wo ngá ná bę Męcęé má Moyíz. ²⁵iShú bčong búúd bwá cúgé Oyúden nji bwá á má *búgula Yésus wá, sá á shí bwey ŋwa mícígúlá, sá mú cilá bwo ná bwá cíg ocúdu í *mátúnuga má ívuguli í ózembí í áyadúg, bwá yčw dúle dá má-

*21:5 20.36 y21:8 6.5; 8.5, 40 z21:9 2.17 a21:10 11.28

b21:11 20.23; 21.33; Rom 15.31 c21:13 20.24 d21:14 Luk 22.42

e21:18 15.13; Gal 1.19 f21:19 11.18

g21:21 ábiwáág: 16.3; Gal 3.25, 28; 5.2 h21:23 Ilŋ 6.13-21 i21:25 15.29

cií, nê dúlê dâ míshwun mí shígé shwiy mácií myá, bwá yow jaŋga.»

²⁶ Ntô, jwôw í á bę yí, Pwôl nyê á ŋwa buud bôŋŋ, bônôŋ bwá kâ gusa ŋgusa íci ná ndeé a mú ka zâ nyíi *Luŋ má Zembî zêlê jaaw jwôw ŋgusa íci wôŋŋ í bá shîn yí, jwôw múúd yêsh mâ bá lwágulê sâ á kéénzh yí.

Bwá zó bii Pwôl

²⁷ Ja í á ka ŋgâ bâ ná mwôw zangbâ mánî má zó shîn yí, *Oyúden wâ Azî bwá mú dág Pwôl *Luŋ má Zembî dí cwû. Bwá mú shwambulê búúd bêsh ná ndeé bwá mú bií nyê. ²⁸ Bwá mú ŋgâ kîm ná: «Bag ó *Izurâyêl, oshwôŋ, zágá, muud éga wê ŋgâ lumbuli ná kûl buud jísú ná mæcçę mósú ná Luŋ ga. A ŋgâ lumbuli ná sê mínjígulá myé á ŋgâ jíguli buud bêsh kûl jêsh yííd. Nyê a bôle námâ zâ nyíŋgal Ogurêk wâ Luŋ, a má wâ málwaaguwô wa féeshá kûl gaád.»

²⁹ Nda bwá á ŋgâ dág Pwôl bá Trofim muud Ifêz ŋgwála ná, bwá á téduga ná nyê a nyíŋgal nyê Luŋ. ³⁰ Ŋgwála wêsh í mú tów ná shwuu, buud bwá mú zâ wós ancuncuma. Bwá mú bii Pwôl, bwá julê wú ná nyê Luŋ má Zembî, bwá leel ntâg fad mímpumbé. ³¹ Nda bwá á ŋgâ sô ná bwá gwú nyê ná, lâŋ í mú kâ wós wê lúlúú á ózimbi tóóshin í á ŋgâ jwú cínŋg yí ná: «Yurúsalem yêsh músê ná shwuu.»

³² Námâ cé ná cé, a mú ŋwa ózimbi ná milúlúú mí ózimbi täd, bônôŋ bwá mú kâ ná mikálê wú búúd bwá á bii Pwôl wâ. Njî búúd bôŋŋ bwá á dág lúlúú ózimbi tóóshin ná bôól ózimbi yí, bwá á yow yídulê Pwôl. ³³ Lúlúú á ózimbi tóóshin músê shísh nyódí, mamusê bií nyê, ci ná bwá wálúlég nyê ná mikwoolú mí ĩŋk-wánz mímbá. A mú ka ŋgâ jî ná a mpúg ná muud wôŋŋ wê zâ? Jí nyê ámâ sá yí?

³⁴ Njî, na mênjkumbâ mâ búud dí, í á bâ

nyân ŋgâ kîm jê, nyân ŋgâ kîm jê. Kakúlê jôŋŋ mú sâ ná lúlúú ózimbi kû wâmbulê sâ í ámâ sŋy yí. A mú ntâg ci ná bwá kâg ná Pwôl luŋgula ízumbid.

³⁵ Ja Pwôl nyê á kâ kumâ ícé í mǎkuú yâ bádúlê njôw yí, ózimbi bwá á ĩkêny nyê gwôw næcé buud bwá á bâ njî ná bwá sâ nyê bôw, ³⁶ næcé, bêsh bwá á ŋgâ bę nyê bwá ŋgâ kîm ná: «A jêlá ná yê!»

Pwôl ŋgâ kaad mísh má buud ɔ loom dí

³⁷ Ja í á ka bâ ná bwá wál zâ nyíi ná Pwôl luŋgula ízimbi dí yí, Pwôl mú ci ná lúlúú á ózimbi tóóshin ná: «Ye mâ jî ná ĩkul ci wo ciyá?» Lúlúú ózimbi ná: «O! wo mpú dâ lás Gurêk ĩ? ³⁸ Ntô jî ná wo dí mwân Igípten nyê á ndâm zâ wâ zhizhoom wa ná ndeé a mú kâ ná izhiluŋ-gaanâ otóóshin onŋ shí a shwéeshá dí yé?» ³⁹ Pwôl mú bęsa ná nyê ná: «Mêe mâ jî mwâ *Yúden á Târus, shí á Silisî. Mâ jî muud á ŋgwála wúsá kû bâ zhizhe ŋgúŋgwálá yí. Má jâgula ná wo ná wo yóg má fwála, mâ fwóg lésa ná buud óga.» ⁴⁰ Nda bwá á magulê ná a lásúg ná, Pwôl nyê á ka tów ná ícé í mǎkuú yâ bádúlê njôwú, a mú fufê búud mbwê. Buud bêsh bwá mú jî kûl-kûl ná kufug. Pwôl mú tééd lásúlê ná bwo kál lú heburê dí, nyê ná:

22 «Yé bwááŋg ná odâ, gwágúlógá kôod má zâ kaad bídí míshúd yí.»

² Ja buud bwá á gwág ná Pwôl ŋgâ lésa ná bwo kál lú heburê dí yí, bwá á nyíŋgâ mpu jî okál-ókâl ná kufug. ³ «Mâ jî mwân *Yúden. Mâ a byêl Târus á Silisî, njî mâ á wôŋ wa ŋgwála gaád, mâ ŋwa námâ njígulá wa wê Gamalyel. Njígulá wôŋŋ í á bâ njígulá á ná mâ á bę mæcçę mâ impáámâ bîshé mbií í á jêla yí. Mâ a wâ námâ lúú ázembî dí nda mâ dág bí

^j21:26 1Kr 9.19-23 ^k21:28 6.13; 24.6

^l21:29 Trofim: 20.4

^m21:36 22.22; Luk 23.18; Yuá 19.15

ⁿ21:38 5.36

^o22:3 5.34-39; 9.11

ngó sá múús éga. ⁴PBuud bēsh bwá á bę zhiif ga wá, mə a lwágulə bwo cúwúlí á shwiý. Mə á dū bií bwo, dū wóolə bwo, dū wusə bwo mímbwugud, tɔɔ budúm tɔɔ budá. ⁵Ajəláci á ofada nə ocúmbá buud ɔ́ ázembí bí nə ŋkul mpu bwiing lāŋ wām. Bwə wə bwə á yə mə okálaad shú bwááŋg wā Damás. Mə mú ká zə kə wu ná mə kə bií bɔɔŋg wā nūŋ mə zə nə bwo wa Yurúsəlem nə bwə zəg bwəma nə intúgúlí.

⁶«Í á ka bə nə mə, mə ngə shísh Damás, ŋgeɛ tām mwásó, yáág-yáág mənkenya mú zhu jon dí, zə lyɛ mə. ⁷Mə mú kaduwa shí, mə mú gwág kál í ngə ci nə mə nó: “Sól, Sól, nəcé jí wó búl lwágulə mə cúwúlí ntáni yí?” ⁸Mə mú jí nó: “Cwám̄ba, wo zə e?” Nyə nə mə nó: “Mə Yésus á Nazarēt, mə wə wó ngə lwágulə cúwúlí yé.” ⁹Buud ɔ́ gwoonɔg bām bwə á dúg mənkenya nji bwə kú gwág kál í á ngə lās nə mə yí. ¹⁰Mə mú ci nə: “Cwám̄ba e, mə sáág jí?” Cwám̄ba nə mə nó: “Wóolúg wo kág Damás. Nūŋ wə bwə é kə jaaw wo sá jēsh Zembí mə ci nə wo sáág yí é.” ¹¹Nda mīsh mə á ntáma mə nə mənkenya mɔɔŋg nə mə á ka wú na, kumə Damás buud ɔ́ gwoonɔg bām bwə ngə bii mə mbwád.

¹²«Ŋgwól múúd nyə á bə nūŋ nə Ananíyas, nyə á dū gwɔ́ɔ Zembí nda məcɛ mə cí nə. Oyúden bēsh bwə á bə nūŋ wá bwə á dū ságusə nyə. ¹³Muud wɔɔŋgú nyə á ka zə kwey mə kúl mə á bə yí, nyə nə mə nó: “Mwááŋg Sól e, mīsh mə bāŋg wo.” Nəmə cé jɔɔŋgú dí, mīsh mə mú dúgya mə, mə mú dúg nyə. ¹⁴A mú ci nə mə nó: “Zembí odā nyə a féesh wo nə wo mpúg tédúgá yé, wo dúg tətəlí múúd, wo gwág lésú á mpu yé. ¹⁵Nəcé wo bá bə wúshined yé, bwiing búud bēsh isā wó mə dúg nə byɔɔŋg

wo mə gwág shú dé dí yí. ¹⁶ᵀNə ndeé, kú ná kwo bwánd. Tówúg, wo kámbúg jínə dé, wo duwan, wo mú bii ijuugá í *mísəm myô.”

¹⁷s«Mə á ka nyingə kə Yurúsəlem. Í á ka kə bə nūŋ dúl jwɔw dí, mə ngə jəgula *Luŋ mə Zembí dí cwú, mə see-gya mə músə nda *shíshim wām mə wú mádí nyúúlúd. ¹⁸Mə mú dúg Cwám̄ba ngə ci nə mə nó: “Nə cá! Lɛɛlúgú cúwo wú wa Yurúsəlem. Nəcé buud ɔ́ wa bwə ámaguləyé lāŋ wó é bwiing shú dām yí.” ¹⁹Mə mú ci nə nə nó: “Cwám̄ba, bwə bwey mpu nə mə á dū kə *mám-páánzə mə mínjígúlá mə Oyúden dí kə dū bii búud bwə á dū *búgula wo wá dū wá bwo mímbwug dí, dū yíd bwo nə milwón. ²⁰tJa gwóméfwó bwə á gwú wúshined woó Itiyen yí, mə á bə cínɔŋg mə ngə magulə buud bwə á ngə gwú nyə wá, mə wə mə á ngə baagulə bwo mikáándá. ²¹u«Cwám̄ba mú ci nə mə nó: “Kaág, mɛɛ mə zə kənd wo shwóg-shwóg, ílwoŋ í cúgé Oyúden yíid.”»

Pwól bá Lúlúú ózimbi tóóshin

²²vBuud bwə á ngə gwágulə nyə nə ndeé zə wóos ja nyə á cwééd iciyá íni yí, bwə mú kīm gwów-gwów nə: «Jím-bálúgá mbií múúd ní! A yóg! Nyə ajəláyé nə ji shí gaád!» ²³Bwə mú ngə kīm, bwə ngə tí mikáándá, bwə dū myeeg mífum-byā gwów. ²⁴Lúlúú á ózimbi tóóshin mú ci nə bwə nyíngálúg nyə lungula ízimbi dí, bwə kág yíd nyə nə milwón, a jááwug sá bwə ngə shwaag nə nyə ntó yí. ²⁵wNda bwə á wóolə nyə nə mikwoolú mí kúúdú nə bwə zə fyámusə nyə milwón nə, a mú jí lúlúú ózimbi təd í á bə cínɔŋg yí nə: «Ye bi búə nə zhiif nə bi yídúg muud a njúl muud á Róma a kú nəmə fwo kaad lésú?» ²⁶Lúlúú á ózimbi təd

P22:4 8.3; 26.9-11; 9.2 922:6 9.1-22; 26.12-18; 9.3 122:16 8.35-36; 9.14

s22:17 Gal 1.18 t22:20 7.58; 8.1 u22:21 9.15 v22:22 21.36

w22:25 16.37

mú gwág ntúni, a mú kə jaaw lúlúú ózimbi tóóshin, nyə nə né ná: «Wo e sá ntúdel! Muud éne ji bále bə múúd lóom á Róma!» ²⁷ Lúlúú á ózimbi tóóshin mú kə ji Pwól ná: «Jaawúg mə. Wo ji bále bə múúd lóom á Rómă?» Pwól ná: «Haaw». ²⁸ Lúlúú á ózimbi tóóshin mú ci nə né ná: «Mee mə a wá zhwoğ *mwaanê shú ná bwə máguləg nə mə bəg muud á Róma.» Pwól ná: «Mee mə ji mbyágá.» ²⁹ Buud bwə á bə ná bwə zə yíd Pwól a lásúg wá bwə mú shín kyey. Ifwaas í mú bii lúlúú á ózimbi tóóshin nə a zólə mpu ná muud lóom á Róma wə á mə sá ná bwə wálúləg ŋkəda éne.

Pwól mə kaad míš mə ósémbye ɔ mílésú wá Zembí dī

³⁰ Lúlúú á ózimbi tóóshin nyə á bul yáág ná a mpúg sá *Oyúden bwə á ŋgə bwaagulə Pwól nə nyə ámə sá yí. Ntó, mán mələm nyə á wiinzh Pwól mənəkəda, a jōw milúlúú myā ofada nə *Gwoong ósémbye ɔ mílésú wá Zembí bēsh bwə zə seengya. A músə ka zə nə Pwól zə təl bwo míšhúd ná a káádug.

23 ^xPwól mú bân míšh dúg ^{*Gwoong ósémbye ɔ mílésú wá Zembí, a mú ci ná: «Bwaang, mə ŋgə sēy nə Zembí lām ná sán zə wóós múús.»}

^{2y} Ananíyas, Ajəláci á ofada, mú ci nə buud bwə á bə nyə kúná-kúnə wá ná bwə nyífəg nyə bóónz mpud. ³ Pwól mú ci nə nyə ná: «Wo ji nda mbéé fifim bwə mə shín wá fəm yí. Zembí nyə é yíd wo. Wo mə zə ji na shí ná wo zə sámb mə lósú nda məcəg mə jí ná, nji wo abégyé sá məcəg mə ŋgə ci yí, wo yida lwām ná bwə yídúg mə.» ⁴ Buud bwə á bə cínəng wá bwə mú ci nə nyə ná: «Wo lwīy Ajəláci á ofada ɔ Zembí?» ⁵ Pwól ná: «Bwaang, mə shígé mpú ná

jísə Ajəláci á ofada. Mə mpú ná jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: “Wo ajəláyé nə lwīy tówe shwóg á kúl búúd gwô.”»

^{6a} Nda Pwól nyə á mpu ná buud búśə na Gwoong ósémbye ɔ mílésú dí wá búśə bóól *Osadwisyeŋ bóól *Ofarizyeŋ ná, nyə á kím cínəng cwū ná: «Bwaang, mə ji Farizyeŋ, mwān Ofarizyeŋ. Mə təl kóodud nəcé mə ŋgələ bwánd nə búgə ná mimbimbə mí bá gwūm.» ⁷ Námə nji nyə á ci ntúni yí, Ofarizyeŋ bǎnŋ Osadwisyeŋ bwə mú séŋusa mǎkəl, gúfúgá ósémbye ɔ mílésú í mú bóóg mənəkw məbə. ^{8b} Nəcə Osadwisyeŋ bǎn bwə dū ci ná muud mə yə yé cugé nə ŋkul kwo gwūm, sá bwə jów ná *éngəles yí í cugé, gúl sá cugé námə ná *jīm. Ofarizyeŋ bǎn bwə dū magulə ísá byəng byēsh ná bíśə. ^{9c} Í músə zə bə bwo nda zhuyā. Bóól *Oyíguli ɔ məcəg bwə á bə Ofarizyeŋ wá bwə mú tōw ótútəlí ŋgə lās nda bwə tí mənəyūul, bwə ná: «Sə bǎn sə adúgə ná muud éga ji nə gúl sá mǎbégé. Jí nə ŋkul bə ná wúl shíshim í ámə lésə nə nyə, ŋkí ntāg ŋgwól éngəles.» ¹⁰ Zhuyā músə bul yáág. Nə ndeé lúlúú á ózimbi tóóshin mú fúndə ná bwə á bá nyaa Pwól nə məbwə. A mú ci nə ozimbi ná bwə shúləg kə nūŋ kə yíl Pwól kə nə nyə bwədí kóógúlád. ^{11d} Búlú í á bə cínəng yí, Cwáməba mú zə wóós wə Pwól, zə ci nə nyə ná: «Wo ɔ wá ŋkúl. Wo mə bwaagulə lǎn wām wa Yurúsəlem, í jii ná wo kəg námə bwaagulə wə Róma.»

Oyúden bwə ceel gwú Pwól

^{12e} Mán mələm, bóól *Oyúden bwə á sá shwushwaga. Bwə ci idəw nə mənəgul, bwə ná, ŋkí bwə agwíyé Pwól bwə bə nə mǎzhúngúlú. ¹³ Buud bwə á sá kúdúgú jəng wá bwə á bə buud cə məwūm

^x23:1 24.16 ^y23:2 Ləv 19.15; Mat 23.27-28; Yuá 18.22-23

^z23:5 MmN 22.27 ^a23:6 26.5; 24.21; Flp 3.5-6 ^b23:8 4.1-2

^c23:9 25.25; Luk 23.4 ^d23:11 18.9; 19.21; 27.24; 28.16, 23 ^e23:12 9.23

mánŋ. ^{14f}Bwá á ka kə dǣgya nə milúlúú myâ ofada nə ocúmbá buud, kə ci nə bwo ná: «Sá má jŋw mázhúngúlú sádí ícug dí, sá má ci idâw nə mǣngul kə wós ja sá é gwú Pwôl yí. ¹⁵Í jii já gaád ná binónŋ *Gwoong ósémbye 3 milósú wâ Zembí bi dǣgyág nə lúlúú á ózimbi, a zég nə Pwôl bídí ná bi mə zó faas lósú yé. Sá má shîn kwámusa ná sá é gwú nyə a nda fwo kumá bídí.»

¹⁶Pwôl táá yé í á ka gwág kúdúgú jǣng. A músə kə nyíi luŋgula ízimbi dí kə jaaw Pwôl. ¹⁷Pwôl mú jŋw ngwól tǣwe shwóg á izimbi, zə ci nə nyə ná: «Kaág nə ncwémá ga wó lúlúú á ózimbi tóóshin, a ji nə sâ á kə jaaw nyə yí.» ¹⁸Tǣwe shwóg éne mú kə nə ncwémá ni wó lúlúú á ózimbi kə lwóya nyə ná: «Pwôl jí mímbwug dí yé nyə ámə jŋw mə, a mú ntí mə nə ncwémá ga ná a zég jaaw wo gúl sâ.» ¹⁹Lúlúú á ózimbi mú bii ncwémá ni mbwád kə nə nyə koogú kə ji nyə ná: «Jí wó céél jaaw mə yí?» ²⁰A mú bęsa nə né ná: «Oyúden bwé má shîn kwambulə ná bwé zó ci nə wo ná wo kág nə Pwôl mán Gwoong ósémbye 3 milósú wâ Zembí dí nda bwé cēel kə faas lósú yé. ²¹Wee kú bá magulə. Búsə buud cǣ məwŋm mánŋ bwé ngə bwéél ná bwé gwú nyə wá. Bwé má ci ídâw, ci málwəg, jŋw ná bwé bág nə mázhúngúlú ícug byánŋdí nkí bwé bá kú gwú nyə. Bwé ngə bwánd nji ná wo máguləg sâ bwé cí yí, bwé má bwey kwámusa.»

²²Lúlúú á ózimbi tóóshin músə bíđ mwān ncwémá, nyə nə né ná: «Ci wo kú jaaw múúd ná wo má shîn zə lwágulə mə kúdúgú ga.» ²³A mú jŋw milúlúú mímbá myâ ozimbi təd, nyə nə bwo ná: «Kwəmusagá ozimbi mitəd mímbá, nə bǣng bwé du ju nə ikabulí wá məwŋm zangbá nə ifulish mitəd mímbá bwé bǣg zə kə Sezaré məwəla ibuu mā mpwó-

bulú dí. ²⁴Bwé kwəmusag námə íkabulí shú ná bwé kág nə Pwôl a kú shwúg júš kú bwiim bǣng kə wós nə nyə wé ngwəmunə Felígús.» ²⁵A mú cilə kálaad ntága:

²⁶Mə Klódys Lísyas, má cilə lwám ngwəmunə Felígús. Wo ɔ lās ɔ!

²⁷8Muud má ngə nti wo éga, Oyúden bwé ámə bií nyə, bwé mú shîn bə ná bwé gwú nyə. Sónŋ ozimbi sá mú fəemushi nyə nəcé sá ámə gwág ná a ji muud á Róma. ²⁸Mə ngə ka sǣ ná mə wámbulə cwoomb bǣnŋ bwé yə nə ndí yí, má ámə kə nə nyə bwádí Gwoong ósémbye 3 milósú wâ Zembí dí, ²⁹hmə mú kwey ná bǣnŋ bwé ngə séŋusa málkəl ísá í dǣgyá nə mǣcǣg mán yí. A cugé nə mǣbǣg mí nə ŋkul sá ná bwé gwúg nyə nkí ná bwé wáag nyə mímbwug dí má. ³⁰iNda má ámə ka gwáduga ná bwé ngə bwéél ná bwé gwú nyə ná, mə má ka ntí wo nyə. Mə má námə jaaw búúd bwé ngə wáám nyə wá ná bwé zég bwaagulə nyə mǣbǣg mé nŋ wódí.

³¹Ozimbi bwé á ka sá nda ijwŋga í á bə ná, bwé mú ŋwa Pwôl kyey nə nyə bulú nə bulú kálə nə nyə Antipátris. ³²Mán máləm, bwé mú bíđ ná bǣng bwé á ngə ju nə ikabulí wá bwé kág nə nyə shwóg, bǣŋ bwé mú nyingə nə mpúsə kə luŋgula ízumbid. ³³Bǣng bwé á kə nə Pwôl wá bwé mú kə kumə Sezaré, bwé músə yə ngwəmunə kálaad, bwé lwágulə námə nyə Pwôl. ³⁴Ŋgwəmunə mú lǣ kálaad ná ndé a mú ji Pwôl kóómb mpál shí kwáádə nyé nyísá yí. A mú gwág ná mpál shí á Silisí. ³⁵A mú ci nə Pwôl ná: «Mə é bá gwágulə wo ja buud bínŋ búsə nə lósú wá bwé bá zə yí.» A mú lwām nə bwé kág jil nyə luŋ má Herod dí.

^f23:14 25.3 ^g23:27 21.30-33; 22.25

^h23:29 18.14-15; 26.31; 28.18

ⁱ23:30 24.5-8

Pwól má kaad wó Felígús

24 ¹Mpúsə mwôw mâtóon ntúni, Ananíyas, Ajəláci á ofada, bə́nɔ́ŋ bɔ́ɔ́l ɔ́cúmbá buud nə ɲgwɔ́l lwóya bwá á dɔ́ jɔ́w nə Tertúlos yé bwá á wɔ́s Sezarê. Bwá mú zə shwə́man Pwól wó ɲgwə́muna. ²Bwá mú jɔ́w Pwól. Tertúlos mú tééd ɲgólə búgə nyə ləsú, nyə ná: «Yé lwám múúd Felígús, wo wə má sá ná sá búlɔg mpu cugə ná shee nəcə wóó mbií wó ɲgá kyey nə ijwúga yí, í má mpu kwambulə lwoŋ buud jísú. ³Sá ɲgə lɔ́ wo kúkúl jêsh nə wəla dêsh shú jɔ́jɔ́ sɔ́ólúgú wô wəɔŋg. ⁴Mə abúlél ɲgə julə lwón julə kwasa, má téég wo məb-wə ná wo gwágúlég mə cíg-cíg nəmá nda wo bwéy bə nə jɔ́ fúlú ná. ⁵kSá má kwey ná muud éga jisə ɲkí jág wagəwo. Nyə wə jísú lúlúú á ɲkəwámú buud bwá jɔ́w ná buud ɔ́ Nazarê wá, nyə wə ɲgə təl *Oyúden bēsh wá shí mishwun nə shwu. ⁶lNyə a sɔ́ nəmá ná a séémbuli *Luŋ má Zembí, sá mú ka bií nyə. ⁷[Sá á jii ná sá mə lás ləsú yé nda məcɛɛ məsú má ɲgə ci ná. ⁸Nji Lísyas, lúlúú ózimbi tóóshin nyə á leelú zə nə júdú zə déég sá nyə, ⁸a mú ci ná buud bənɔ́ŋ búś ná ləsú wá bwá zág bɛ nyə wa wódí.] Ja wóméfwó wó é ɲgə jí nyə mishílí mí kɔ́ɔd yí wo é je magulə məbɛɛ mēsh sá ɲgə bwaagulə nyə má.»

⁹Oyúden bwá mú mpu bwaagulə ləsú ni wēsh ná ntó wə jísú yé. ¹⁰ɲgwə́muna mú yə Pwól ləsú, Pwól mú ci ná: «Mə mpú ná wo má kyey nə lwoŋ jísú ga tətəlí mimbú mimbú. Mə zə kaad kɔ́ɔd wām nə búgə. ¹¹Mə ɲgə kúnɔw bád kə Yurúsəlem ná mə kə yə Zembí gúmá, í afwóyé sá mwôw wúm nə məbá. Wo jí nə ɲkul je fyál sá má ɲgə ci ga. ¹²Bwá ab-

wélé kwey mə Luŋ má Zembí, ɲkí *mám-páánzə má mínjígúla má Oyúden dí, sá muud sá ɲgə sɛ́ɲsa məkəl ɲkí ntág nə mə ɲgə wá zhizhəw ɲgwála. ¹³Sá jêsh bwá ɲgə ci mə ni, bwá cugé nə ɲkul lwágulə ná jisə búbólé. ¹⁴mNji, mə mpú magulə wódí mishád ná, na zhí bwá má jɔ́w ná ɲkəwámú ni dí wə má ɲgə yə Zembí á impáambá bísú gúmá yé, mə ɲgə *magulə sá jêsh jísú cilyá kálaad məcɛɛ nə ókálaad ɔ́ *búúd ɔ́ mícúndú dí yí. ¹⁵nSá bwá ɲgə bwánd nə búgə ná Zembí mə bá sá yí, gwá nəmá wə má ɲgə bwánd nə búgə yí. Jísə ná buud bwá bá gwúm, tɔ́ bəɔŋg ɔ́ ányunywaá, tɔ́ bəɔŋg ɔ́ abúbɔw. ¹⁶oGwá wə jí ná, mɛɛ ɲgə wá ɲkul ná mitédúgá myá lâm mí bég mə tətəlí ja jêsh mish má Zembí nə mish má búúd dí. ¹⁷PMə a cɛ́ŋguli mimbú ɲkí bulya ná ndéé mə á ka zə ná mə zə yə mímúbúbúwá myá lwoŋ buud jām mikwíndyá, mə keenzh nəmá ílím, ¹⁸ja jəɔŋg wə bwá á kə kwey mə Luŋ mə má shín fyá nyúul. Í á bə ntág kú nə gúfúgá búud, kú nə icucu. ¹⁹Nji gúl búbaalé Oyúden wá Azí wə bwá á bə, bwá wə búś ná bwá zág tɔ́w wo mishád shwə́man mə, ɲkí búśə nə sá bwá lámusa nə mə yí. ²⁰ɲkí ntó dí, buud óga, bəɔŋg bwá təl óga bwá jááwug ɲkí mə a shí biil nə wōŋ ja má á kaad *Gwoŋg ósémbye ɔ́ mílósú wá Zembí dí yí. ²¹qYe ɲjɛ ciyá má á ci mə təl tām kɔ́ɔd ná: «Mə təl múús kɔ́ɔdud nəcə mə ɲgólə magulə ná mimbimbə mí bá gwúm» yí?»

²²rFelígús nywáá nyə á bwey bul mpu isá í dúgyá nə zhí Pwól nyə á ɲgə bɛ yí. Nyə á ka bíd bwo ná bwá bəg shúgula zə, nyə nə bwo ná: «Ja Lísyas lúlúú á ózimbi tóóshin mə bá wóós yí, ja jəɔŋg wə

*24:6 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga.

j24:1 25.2 k24:5 17.6 l24:6 21.28, 30 m24:14 9.2

n24:15 23.6; 26.8; Dan 12.2; Yuá 5.28-29 o24:16 23.1; 1Kr 4.4; 2Kr 1.12; 2Tm 1.3 p24:17 11.29-30; 21.17-28 q24:21 23.6; 24.15 r24:22 9.2

má bá zə faas lósú wún yí.» ^{23s}A mú ci nə lúlúú ózimbi təd ná a bááguləg Pwól, nji a bíd ná a jéég ngə wiinzh nyúul, a kú kaambulə nə buud bé nə bwə kú zə dúg nyə. ²⁴Baalé mwōw má mú cý. Felígús bá mudá yé Drusíl shilə Oyúden bwə njúl ntúni, a mú jōw Pwól ná a zəg jaaw bwo sá í dúgyá nə búgə búgúlálə Yésus-Krist yí. ²⁵Nji, Pwól mú ka ngə bul lās lósú cugólə cug á tútəlí, dúlə mpu bií lám, nə lósú sémbyé mílósú í bá zə síy yí. Felígús mú gwág íkukwendə, a mú ci nə Pwól ná: «Fwog je nyiŋgə jíga ja. Mə é bá kwo jōw wo ja shús.» ²⁶Nyə á ngə bwánd nə búgə ná Pwól nyə é je yə nyə *mwaanē. Gwə wə í á sá ná a dúg bul jōw nyə ija ija zə dū lésħa nə nyə. ²⁷^tMimbú mí á cý mímbá. Porsyus Festos mú zə cénd Felígús. Nda Felígús nyə á ngə jí nə Oyúden bwə gwágúg nyə nywa ná, nyə á kyey a lúgə Pwól mímbwugəd.

Pwól má kaad wə Festos

25 Festos nyə á ka wóós mpál shí jəəngúd. A mú já Sezarē mwōw málól, a mú bád kə Yurúsəlem. ^{2u}Nə milúlúú myā ofada, nə otówe ɔ shwóg wā *Oyúden bwə mú zə shwəman Pwól nyədí, bwə téég nyə məbwə, ^{3v}nə a bwíígúg bwo nə ŋkwonjú, a ntííg Pwól Yurúsəlem. Í á bə bwə má shín cwý yuug ná bwə zə gwú nyə zhííd. ⁴Festos mú bęsa nə bwo ná Sezarē wə Pwól jí mímbwug dí yé, nyəméfwó Festos mə zə námə kə wu. ⁵Nyə nə bwo ná: «Otówe ɔ shwóg bún bwə zəg sənón kəg. Ŋkí gúl sá abúbōw í ngə dúgya nə muud wəəngə, bwə ka kə shwəman nyə nūŋ.»

⁶Festos nyə a já cínəng bwədí mwōw mwəəmb ŋkí wúm. A músə shulə kə Sezarē. Mán mələm nyə á kə ji jiya sémbyé mílósúd, a mú ci nə bwə zəg nə Pwól. ^{7w}Pwól mú zə. Oyúden bwə

á zhu Yurúsəlem wə bwə mú lyə nyə, bwə mú ngə jéég nyə məma min-jagə bwəméfwó bwə cúgə nə ŋkul mpu bwaagulə myá. ⁸Pwól mú shwə nyúul, nyə ná: «Mə afwóyé shwey wōŋ nə məcəg mə Oyúden, kú shwey wōŋ nə *Lun mə Zembí, kú shwey wōŋ nə *Káázel.» ^{9x}Nji, Festos mú cəl sá Oyúden mənəywa. A mú ci nə Pwól ná: «Ye wó magulə ná mə kəndug wo Yurúsəlem, lósú wó í kəg lís wu mə njúl?» ¹⁰Pwól ná: «Mə tál *mpáánzə mílósú mə Káázel dī. Í jii ná lósú wām í lísúg cínəng. Mə afwóyé sá Oyúden gúl sá abúbōw, wəméfwó mə bwey mpu ntó. ^{11y}Ŋkí jisə mpu bə ná mə ji nə məbəg, ná mə mə sá gúl sá á shwiý, mə kú ban shwiý. Í ká yidá bə ná mə cugə nə məbəg ísə byēsh búga bwə ngə jéég mə íga dí, muud nyə ajáláyé nə kəenzħ mə ná bwə kəg gwú mə. Mə jii ná lósú wām í kəg wə Káázel.» ¹²Festos bənōŋ osémbye ɔ mílósú bə bwə mú dū lésħa na ná ndeé a mú ci nə Pwól ná: «Wo mə jii ná lósú wó í kəg wə Káázel, wo é ka námə kə wu.»

¹³Baalé mwōw má mú cý. Njwú-buud Agurípa mú zə wóós Sezarē, bá mudá yé Berenís ná bwə zə bódə Festos. ^{14z}Nda bwə á já cínəngú fwámé zhwog mwōw ná, Festos nyə á ka jaaw njwú-buud lósú má Pwól. Nyə ná: «Felígús nyə a lúgə ŋg-wól múúd wa mímbwugəd. ¹⁵Ja mə á kə Yurúsəlem yí, milúlúú myā ofada, nə ocúmbá buud wā Oyúden bwə á shwəman muud wəəngə, bwə ná mə máguləg ná a ji nə məbəg. ¹⁶Mə á ka ci nə bwo ná buud ɔ Róma bwə cúgə nə ŋkul kəenzħ múúd ná a yəg, muud wəəngə bənōŋ buud ɔ lósú bə bwə kú fwo kaad íí, muud wəəngə kú fwo bə nə fwála ná á shwə nyé nyúul. Bwə áde sá ntó. ¹⁷Sənón bēsh sá á ka zə wa. Mə kú námə nyiŋgə neela, mə mú ji jiya sémbyé mílósúd, mán

^s24:23 27.3; 28.16, 30 ^t24:27 25.9 ^u25:2 24.1 ^v25:3 23.14-15

^w25:7 24.5-6, 13 ^x25:9 24.27 ^y25:11 25.21, 25; 28.19 ^z25:14 24.27

mələm, mə mú jŵw ná bwə zág nə muud wəɔŋgú. ^{18a}Buud ɔ ləsú bə bwə mú námə zə, nji isá bwə á ŋgə ci nyə yí í kú bə nə isá í abúbŵw mə mə á ŋgə téduga yí. ¹⁹Bónŋ bwə á ŋgə sɛŋusa məkəl isá í yəbá wáŋúd. Bwə á ŋgə wáám̄b nyə nə ləsú mə ŋgwól múúd nə jínə ná Yésus. Muud wəɔŋgú nyə á yə, Pwól ka ŋgə ci ná á ji kuwó. ²⁰Mee mə a shígé ka mpu sá mə ság yí. Mə á ka ji nyə ŋkí á ji nə ŋkul magulə ná a kó Yurúsəlem, ləsú yé kóg lís wu. ²¹Nji, Pwól mú ci ná á jii ná ləsú yé í kóg wə Káázəl, nyə wə kóg sám̄b wə. Mə á ka námə ci ná bwə bááguləg nyə njŵw mímbwug kə wós ja mə é bá kənd nyə wə Káázəl yí.» ^{22b}Agurípa mú ci nə Festos ná: «Məmfwó mə cɛl námə fwo gwágulə múúd ɛnɛ.» Festos ná: «Wo e gwágulə nyə mán.»

Pwól mə kaad wə Agurípa

²³Ja mán í á ləm yí, Agurípa bá Berenis bwə á zə nə isá í gúmá byəsh í dū bə ja njwú-buud í ŋgə kyey yí, bwə mú zə nyíi *mpáánzə milésú, bənŋ milúlúú mí ózimbi nə otówe ɔ shwóg wə ŋg-wála. Festos mú sá ná bwə zág nə Pwól. ²⁴Festos mú lás ná: «Njwú-buud Agurípa nə buud bəsh búə wa wá, bi mə dúg múúd éga? *Oyúden bəsh wə Yurúsəlem nə bəɔŋg wə wa, bwə á shwəman nyə mádí bwə ŋgə yáág ná nyə ajəlayé nə kwo cugə. ²⁵Jám kómb di, mee mə a shígé dúg ná a mə sá gúl sá abúbŵw á jəlá nə yə nə ndí yí. Nji, nda nyə á ji ná ləsú yé í kóg wə *Káázəl ná, mə á ka námə magulə ná mə é kənd nyə wu. ²⁶Nji mə cugé nə fwámé sá mə cíləg Káázəl shú ləsú wəɔŋg dí yí. Gwə wə mə amə zə nə nyə wódí ná ŋkí wo e sá ná a ləsúg íí, mə je bii sá mə cíləg yí. ²⁷Nəcə í é bə kú nə wúbulé ná mə bíig muud, mə kənd

nyə, mə kú mpu lwágulə fwámé sá nyə amə sá yí.»

26^cAgurípa mú ci nə Pwól ná: «Wo músə je kaad já níí.» Pwól mú sɛém̄b mbwə, a mú tééd kəɔd. ²«Njwú-buud Agurípa, mə dúg ná í mə bul jəla mə nda mə tál wódí mpwóombúd múús ná mə zə kaad shú isá byəsh Oyúden bwə ŋgə máág mə íni. ³Í bul jəla nəcə wo mpú íjam nə ijag í Oyúden byəsh, wo mpú námə isá bwə dū sɛŋusa məkəl nə ndí yí. Mə ka jəgula nə wo ná wo gwágúləg mə nə ləm jísów.

^{4d}«Oyúden bəsh bwə mpú cug jam té wúlə shí. Bwə mpú nda mə á ŋgə cugə wa mádí lwoŋ buud dí nə wa Yurúsəlem ná. ^{5e}Bwə bwey mpu ná kómb yəbá wúsú dí mə á bə ŋkəɔmú í búl bə nə ŋkúd yíí, mə á bə *Farizyɛŋ. ŋkí bwə cɛl, bwəmfwó búə nə ŋkul je bwiŋg lāŋ wām. ^{6f}Mə mə zə tŵw kəɔdud ja ga dí nəcə ŋkaagó Zembí nyə á kaag odá yí, mee ŋgə bwánd nywo nə búgə. ⁷Ibɛend wúm nə íbá byəsh sá búə ná ndí yí í ŋgə yə Zembí gúmá bulú nə mwásó kú yəw. Ibɛend byəɔŋg í ŋgə bwánd ŋkaagó nyəɔŋgú ná búgə. Yé Njwú-buud, wām bwándúlə wəɔŋg wə Oyúden bwə ŋgə wáám̄b mə nə ndí ga. ⁸Nəcə jí bí bāŋ bí cúgə nə ŋkul magulə ná Zembí ŋgə gwúmushi mimbimbə yí? ^{9g}Mee mə á fwo námə dū téduga ná mə jəlá nə bul lúmbuli nə jínə mə Yésus á Nazarət. ¹⁰Ntə námə wə mə á dū sá Yurúsəlem yé. Məmfwó mə á dū bií zhwoɔ obúgula nə ŋkul milúlúú myá ofada mí á yə mə yí, mə dū wá bwo mímbwugud. Mə á dū námə bə cūŋ nə buud bwə á dū gwú bwo wá. ¹¹Mə á dū kyey *məmpáánzə mə mínjígúlá mə Oyúden dí, mə dū ŋgə lwágulə obúgula cúwúlí, dū yímbuli bwo ná bwə kíílyág búgə ján. Mə á nteɛŋg námə sóólúgú wām, mə kə dū bə obúgula míŋgwála

^a25:18 18.14-15 ^b25:22 Luk 21.12; 23.8 ^c26:1 9.15 ^d26:4 Gal 1.14

^e26:5 23.6 ^f26:6 23.6; 24.15; 28.20 ^g26:9 8.3

mishúsúd. ^{12h}Gwá wá í á sá ná mə kág Damás, milúluú myá ofada mí mə yə mə ŋkul nə lwámá mə kág sá yí. ¹³Mə ŋgə kə ntúni tām mwásó, yé Njwú-buud, mə mú dúg nji məma mənkenya mə mə faan cɔ́ yásó. Məŋkenya móni mə mú lyɛ sónónɔ́ buud ɔ́ gwoonɔ́ bām. ¹⁴Sá bēsh sá mú kaduwa shí. Mə mú gwág kál í ŋgə lās nə mə kál lú aramyɛ dí nɔ́: “Sòl, Sòl, nəcə jí wó búl lwágulə cúwúlí ntúni yí? Mpug ná wo cugé nə ŋkul sá míngáádá nə shushwom^s.” ¹⁵Mə mú jí nɔ́: “Wo zó e, Cwámba?” Cwámba nɔ́: “Mə Yésus, mə wá wó ŋgə lwágulə cúwúlí yé. ¹⁶Nji, wɔ́ɔlúg, wo tɔ́wúg tútəlí nə məkuú mwô. Mə áma zə lwóya nyúul wódí ná mə zə sá ná wo bég mə kágə mílwámá, wo bwi-ŋgə sá wó mə dúg yí nə byɔ́ɔŋg byēsh mə bá nyiŋgə zə də lwágulə wo yí. ¹⁷Mə é cug wo nə kúl gwô nə ikúl ishús, kúl jēsh mə é lwām wo yí. ¹⁸ⁱMə lwám wo ná wo kág bēny bwo mísh, bwə wúg yídúgúd zə mənkenyad, wú mpêl mə *Sátan dí zə wə Zembí. Búgə bwə é *búgula mə yí í é sá ná bwə lógúg ijuugá í *mísəm myán bwə mú ŋwa jiya, bənónɔ́ ɔ́ɔŋg búúd bwə mú mĩŋkɛŋkɛ nəcə ŋgələ búgula mə wá.”

¹⁹«Ntɔ́, yé Njwú-buud Agurípa, sá mə á dúg í á zhu mə gwów yí, mə a shígé mpyēny gwo. ^{20j}Mə á yida tééd njɔ́ɔnd, mə tééd kə búúd ɔ́ Damás dí, mə mú ny-ŋgə kə ɔ́ɔŋg wá Yurúsəlem nə ɔ́ɔŋg wá Yudéa yēsh dí, kə námə íkúl ishúsúd, mə kə bwiŋg bēsh ná bwə céndúg mĩtádúgá bwə cénd kuú njɔ́ɔnd yid wə Zembí, bwə mú cugə cug í lwágulə ná bwə mə cénd mĩtádúgá yí. ²¹Sá ɔ́ɔŋg wə Oyúden bwə á kə bií mə *Luŋ mə Zembí dí, bwə ŋgə sɔ́ ná bwo gwú mə nə ndí yí. ²²Mə ŋgə cugə zə wóós múús nji nəcə Zembí,

shú ná mée ŋgəg nə bwiŋg kéel, bwiŋg íkúkágə, bwiŋg ócúmbá buud. Mə ŋgə bwiŋg nji sá *búúd ɔ́ mícúndá nə Moyíz bwə á bwey jaaw ná í bá bə yí, kú bəd sá gwów. ^{23k}Í á bə ná *Křist mə jəlá nə bá jug, á jəlá nə bá bə múúd ashúshwóógú gwúmúlə, á jəlá nə bá bwiŋg kúl jísú nə byɔ́ɔŋg í cúgə Oyúden yí mənkenya.»

Pwól mə cɛel nə Agurípa búgúlág Yésus

²⁴Pwól ŋgə kə shwóg nə kɔ́ɔd yé ntúni, Festos mú ŋkáánd nɔ́: «Pwól wo ji lad. Bulúlə mpu wô ni í mə kənd wo ímp-wúfúd.» ²⁵Pwól nye mú ci nɔ́: «Mə cugé lad ye Festos lwám múúd. Lású mə ŋgə lās yí wúsə fwámé lésú, í njúl lésú fag. ^{26l}Njwú-buud mə ŋgə lésa nə ndí kú fúndə yé, a mpú isá íni. Mə tédúgá nə mə aŋgə nə kwab ja mə ci ntɔ́ yí, nyə ajágé tɔ́ sá na. Nəcə isá byɔ́ɔŋg í á shígé də sý ishwoo máfəfud. ²⁷Njwú-buud Agurípa, ye wo ŋgə *magulə isá *búúd ɔ́ mícúndá bwə á ci yí? Haaw. Mə mpú ná wo ŋgə magulə byo.» ^{28m}Agurípa mú ci nə Pwól nɔ́: «Í mú wo kúnə-kúnə ná wo ságə mə ná mə bég křisten ɛɛ!» ²⁹Pwól nɔ́: «Í bég ntɔ́ tɔ́ kíkídíga tɔ́ jáyɛ ja. Mə jəgula nə Zembí ná tɔ́ wo, tɔ́ buud bēsh bwə ŋgə gwágulə mə múús wá bi bég nda mə, nji bi kú yidá bə nə mənkedə nda mə jí nə mwo éga.» ³⁰Njwú-buud mú tɔ́w, nə ŋg-wómuna, nə Berenís nə buud bēsh bənónɔ́ bwə á bə bwə njúl wá. ³¹ⁿBwə músə kə shwushwagád, kə lésa nɔ́: «Muud éne nyə asáyé tɔ́ sá búse nə ŋkul gwú nyə nə ndí yí, kú námə bə tɔ́ sá bwə wálúlág nyə mənkedə yí.» ^{32o}Agurípa mú ci nə Festos nɔ́: «Í mbəm bə muud éne kú jí nə

§26:14 *shushwom*: Bwə á də sá wúl mbií shushwom nə líí. Bwə ká də lúmə íntený nɔ́ í kyéyug.

^h26:12 9.1-22; 22.5-16 ⁱ26:18 Ifz 2.2; 5.8-14; Kol 1.13

^j26:20 9.20, 28-29; Luk 3.8 ^k26:23 3.15; Iza 49.6; Luk 24.46-47; 1Kr 15.20

^l26:26 Yuá 18.20 ^m26:28 11.26 ⁿ26:31 23.29 ^o26:32 25.11-12

lášú yé í kág wá *Káázél, wo mbâm je bíd nyə.»

Njɔond mə Pwól kələ Róma

27 ^PJa í á zə wóós ná bwə kənd sá Itálí yí, bwə á ɲwa Pwól nə míl mímbwug, bwə yə wúl lúlúú ózimbi təd. Lúlúú ózimbi wɔɔɲg í á bə nə jíná ná Zhuliyus, nyə á du sêy kında ózimbi áńńńí bwə á du jŵw ná Kında mə *Káázél yí. ²Q^Sá á bád titíma á Adramít í á ɲgə kə mábɔwŋ mə Azi yí. Sə á bád cínɔɲgú, mú kyey sónŋ Aristárug muud Mased-wân nyə á zhu Tesaloníka yé. ³r^Sá mú kə shulə Sidon mán məlēm. Zhuliyus nyə á bə nə jɔ lām nə Pwól, a mú bíd nyə ná a kág óshwə bé dí, ka bwə é ɲgə yə nyə isá. ⁴Sá mú tí na. Nda ɔɲkwə bwə á ɲgə ntágulə sá ná, sá á ɲgə baag kóómb fuundú mǎɲ á Shíprə ɔɲkwə bwə á du bə bwə mú ɲgə cwaaləwo yí. ⁵Sá mú ka líina mǎɲ má Silisí nə Pamufilí, sá mú kə səl titíma Mira, mpál shí á Lisí. ⁶Cínɔɲg wá lúlúú ózimbi wúsú nyə a dúg ɲgwól titíma á Aləguzandrí təl ná a kə Itálí yé. A mú nteɲg sá titíma wɔɔɲgúd. ⁷Sá á ɲgə kə ntúni, júgə cúɲ nə cúɲ, sá ɲgə kə togútoogú, já zhííd zhwoɲ mwŵw ná ndéé sá mú kə wóós ɲgeé Kanídu. ɲkwə kú bíd sá fwála ná sá shíshúg kúnə-kúnə. Sá á shwal baag kóómb fuundú mǎɲ á Kúrèt ɔɲkwə bwə á du bə bwə mú ɲgə cwaaləwo yí. Sá á ɲgə kə ɲgeé Salmóne. ⁸Sá mú ɲgə líduɲa nə ɲgólə baag na fuundú mǎɲ ná ndéé sá mú kə

wóós kúkúl bwə dú jŵw ná: «Jɔjɔ məb-wŋ» yí, ɲgwəla í ɲjúl kúnə-kúnə nə cínɔɲgú ɲji Lasaya. ⁹s^Fwála í á bwey bul cɔ sá. Ka nómá ɲyíɲgə bə ná nda wəla lú íci í ídŵw** í á cɔ ná júgə í á zə bə ɲkí wagəwo. Gwə wá Pwól nyə á ka zə kéwuli búud, ¹⁰nyə ná: «Owey, ɲjɔond ga í é bə sá ɲkí jág ɲkángula. Mə dúg ná sá é jím-bal mímbag mísú, tɔɔ titíma, sá je nómá gwííł míkug mǐ búúd.» ¹¹Lúlúú ózimbi nyə mú yida bul bə nə búgə nə ɲjulye titíma bá amádí, a kú gwág sá Pwól nyə á ci yí. ¹²Nda bwŋwŋ dɔɔɲg í á shígé bə jɔ bwŋwŋ búud bí nə ɲkul cínɲuli ɲkwân yí ná, zhwoɲ buud bwə mú ɲgə ci ná sá cɔg cínɔɲg, sá sɔjɔg ná sá kúmæg Fenígús, bwŋwŋ á Kúrèt, sá kág cínɲuli ɲkwân wu. Bwŋwŋ dɔɔɲg dáá dúsa mbəg ɲgeé mpádégá *məkóól mə jwŵw†† nə kóómb jwŵw í du jímə yí, í ɲjúl nómá mbəg ɲgeé mpádégá *mənɔwúm mə jwŵw‡‡ nə kóómb jwŵw í du jímə yí.

Məma ɲkwə mə zə kung mǎɲ

¹³Gúl ɲgúɲgúl í du zhu məkóól mə jwŵw¶¶ yí í mú ɲgə wɔjɔlə. Bwə mú téduga ná búsa nə ɲkul kə, kə wóós Fenígús. Bwə mú yíl shwamá í du sá ná titíma kú kyey yí, bwo mú ɲgə bɛ fuundú mǎɲ á Kúrèt. ¹⁴Kú nómá bwey, məma ɲkwə bwə du jŵw ná Erakilŋ§§ yé mú zhu nŋɲ ɲkwamád zə byaluga nə bwo. ¹⁵Nda titíma í á shwal tŋw ná, fwála mə kwo təl nyə yí í a shígé ná bə. Sá mú bíd, ɲkwə mú ɲgə kə nə sá kóómb í ajáláyé yí.

**27:9 *ici í ídŵw*: Í á du bə zaɲ. Bwə á du sá zaɲ nyɔɔɲg wəla lu bwoógúd ɔɲkwə bwə ɲjúl ɲkí yáág.

††27:12 *məkóól mə jwŵw*: Í kə ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé ɲkow á oféél-féélí ɔ íciyá dí.

‡‡27:12 *mənɔwúm mə jwŵw*: Í kə ná Nord; wo é kwey féél-féélí yé ɲkow á oféél-féélí ɔ íciyá dí.

¶¶27:13 *məkóól mə jwŵw*: Í kə ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé ɲkow á oféél-féélí ɔ íciyá dí.

§§27:14 ɲkwə wɔɔɲg mə du zhu ɲgeé mənɔwúm mə jwŵw.

¹⁶ Sá á ka kə cý mpúsə ɲkwamə bwə jŋw ná Koda yí, í mú nywá laa sə ɲkwɔ́, sə músə ka teem balan nə bíbyóól ácíg-cíg sə má fwo bul líduga. ¹⁷ Ofúla bwə mú kəl bíbyóól jɔɔɲg titíma dí gwŋw nə ndeé bwə mú ɲgə cɛ́ɣlə mikwoolú lyɛ titíma nəcé bwə á ɲgə fúnda nə ɲkwɔ́ nyə a bá kə nə sə nə ndeé sə kə mága bwŋ á Sírut. Bwə mú shul shwamá í dí cwánwo yí mǎjúwód, sə mú shwal ɲgə kə, kú ná bə kóómb sə má cɛ́l yí. ¹⁸ Jwŋw í á bɛ yí í á bə ɲkwɔ́ ɲgə ná nómə zhíɲg sə. Sə mú ka tééd wusólə mímbag mǎjúwód. ¹⁹ Jwŋw álél, ofúla bwáméfwó bwə mú ɲgə wusə isá í titíma mǎjúwód nə məb-wə mǎɲ. ²⁰ Sá á cugə mwŋw ɲkí bulya kú ná dúg jwŋw jɔɲ dí, kú nə tɔɔ acén-cení, ɲji wúl mbií yáag-yáag ɲkwɔ́ ɲgə kɲg. Sə mú shín dúg nə sə bǎɲ sə ácuɣəyé.

²¹ Í á bə nómə buud bwə má bul já kú də. Pwŋl mú ka zə tŋw bwo tútám, a mú ci nə bwo ná: «Owey, bí a mbəm gwág sá má a ɲgə ci yí, ɲkí sə á shígé tí mǎkuú Kərēt, sə á mbəm sásulə míga mícúɲ nə intáma. ²² Má ka ci nə bí ja gaád nə bí lwóyág ɲkǎɲ. Cug múúd í ájímbeé wa tɔɔ ɲgwúd. Sá jí nə ɲkul ntáma, ɲji titíma. ²³ Zembí má gwág nə ndí yé, má ɲgə yə gúmá yé, ɲgwól *éɲgəles yé nyə ámə wóós mǎdí búlu gaád. ²⁴ Nyə ámə lás nə mə ná: “Pwŋl, wo kú bə nə ifwaas. Í jii ná wo kúmæg wə *Káázel. Zembí nyə e cug nómə búúd ɔ titíma gwŋ nəcé wo.”

²⁵ Gwá wə má cí nə bí ná, oshwə bəm, lwóyágá ɲkǎɲ. Mə ji nə búgə nə Zembí ná isá í é bə nda nyə ámə jaaw mə ná.

²⁶ V Sə é kə mága nyúl ɲkwamə dí.»

²⁷ Í á ka zə bə, ɲkwɔ́ má jéɣla nə sə ntáni ibulú wŋm nə ílól. Búlú wŋm nə nɔ́ dí, sə ɲgə ná nómə ntəɲ mǎɲ bwə jów nə Adriyatík má dí, isá í tām bulú, ofúla bwə mú gwáduga nə sə mú kúnə-kúnə nə nyúl shí. ²⁸ Bwə mú wusə zhwanɣula

mǎjúwód, bwə kwey ná í gwaa shí kə wóós ómáda məwŋm mǎlól nə zangbá. Sá mú shísh shwóg, bwə mú kwo wusə zhwanɣula, bwə kwey ómáda məwŋm mǎbá nə mwɔɔmb. ²⁹ Bwə mú beemb nə sə á bá kə mága gúl kúkúl á mǎkwóógúd. Bwə mú wá mǎshwamá mǎnɔ́ bǎn titíma dí, bwə ɲgə wímb nə mǎn í léélug ləm. ³⁰ Ofúla bwə mú ka zə bii tǎdúgá nə bwə túb. Bwə mú shul bíbyóól ácíg-cíg mǎjúwód nda sá má cí nə bwə kə wá mǎshwamá mǎ lúú titíma. ³¹ Pwŋl mú ci nə lúlúú ózimbi ná: «Ŋkí buud óni bwə bə kú ji titíma dí, bí kú faam nə shwiw.» ³² Ozimbi bwə mú sǎmb mǎkwoolú mí bíbyóól nə ndeé í mú wə.

³³ Té bwə á ɲgə bwánd nə mǎn í lémúg yí, Pwŋl nyə á ɲgə cwíny buud nə bwə dóg ídɛw. Nyə á ci nə bwo ná: «Í má bə mwŋw wŋm nə mǎnɔ́ múús bí ɲjul bí ɲgə bwánd, muud kú də. ³⁴ W Mə ɲgə jii ná bí nyíngəg tééd ɲgələ dǎ, sá jɔɔɲg í é sá bí mpwogé. Mpugá nə muud nyə ajímbálé tɔɔ ntand shilú ɲgwúd wa.» ³⁵ Nji nyə á shín ci ntáni yí, nyə á ɲwa buléd, a jəgula nə Zembí nə ndeé a fɛy, a mú tééd dólə. ³⁶ Bəsh mǎnyúúl má mú lal, bwə mú ɲwa ídɛw ɲgə də. ³⁷ Sá bəsh sə á bə titíma dí buud mítəd mímbá nə məwŋm zangbá nə ósaman. ³⁸ Ja bwə á shín də jílə yí, bwə á ka zə sɔ́ mǎzhíɲ mə sá nə titíma ɲwág yíisa. Bwə mú wusə ídɛw mǎjúwód.

³⁹ Ja mǎn í á ka ləm yí, bwə a shígé yag shí bwə á kə wóós ní. Í á yida bə nda wúl mbwə mǎɲ í á zə shúsə cínú. Mbwaanzulə shé í á ɲgə nyín cínɔɲg. Wu mbwaanzulə wɔɔɲg dí wə bwə á dúg nə bwə cɛ́l kə təl titíma yé ɲkí í á bə nə ɲkul sɛy ntó. ⁴⁰ Bwə á ka wiinzh mǎshwamá mēsh bwo mpǎɲgúlə mwo mǎjúwód, bwə wiinzh nómə mǎkwoolú mí sá í də fiinzh titíma yí, bwə mú weef

^t27:18 Zhn 1.5 ^u27:24 9.15 ^v27:26 28.1 ^w27:34 Luk 12.7

^x27:35 Luk 22.19

*sanda ngúl, ngúl mú ngə kə nə titíma kóómb mbwaanžulə shə. ⁴¹Nji bwə nda fwo kumə bwūŋ, titíma mú kə mága dúl kú lú shə í á bə májúwó dí shí kú ngə nyīn yí. Lúú titíma í mú nyí shə dí í kə yīm. Ikwə í májúwó í mú də zə jiwa bán titíma dí nə ndeé bán titíma í mú shīn wōŋ.

⁴²Ozimbi bwə mú dóg nə bwə shīn gwú mimbwug shú nə muud kú gwáág nə ndeé túb. ⁴³Nji nda lúlúú ózimbi nyə á cēl cug Pwōl nə, nyə á ci nə ozimbi nə bwə kú gwú mimbwug. A mú yida lwām nə bōŋg bí nə ŋkul gwáág wá bwə gwáágúg kə cindú, ⁴⁴bōŋg bwə lág wá bwə ngəg nə badəwo mǎbóómbúd, bóól íbwíl í titíma dí bwə ka ngə kə cindú. Ntə wə bēsh bwə á faam nə shwiy yé, bwə mú kumə cindú mpwogé nə mpwogé.

Pwōl mə kumə ŋkwamə á Malta

28 Ja sə mə shīn faam nə shwiy ntūni yí, sə mú gwág nə bwə də jōw nyāŋ ŋkwamə nə Malta. ²Mimbyágá mí shí nyōŋg mí á ŋwa sə nə dúl váál ósusa í cúgé kúl jēsh yí. Nda mpú nyə á ngə nywə yōŋ í ngə fafulə nə, bwə á sɔ məma kuda, bwə mú ŋwa sə bēsh nə sə kóg gwáalə. ³Pwōl nyə á ka ŋkēny dúl bímbí lú ncaga wusə kudad. Yúul mú kə wú cínŋgú nə gúŋ kuda, zə bwamusə nyə mbwəd nada. ⁴Ja mímbýágá mí shí mí á dóg yúul kál Pwōl mbwəd yí, bwə á ngə lésa bwámé nə bwámé nə: «Muud éga ji wámbulə bə ŋgwíl buud. A mə tēem faam nə shwiy májúwó dí, myéndí í á mágúlóyé nə a cúgəg.» ⁵aNji Pwōl nywáá mú samusə yúul kuda dí, a kú námə gwáduga tɔ macey. ⁶Bāŋ bwə á ngə téduga nə

bwə é je dóg Pwōl ngə gúsə, gúl ja nə bwə é seegya nji a mə yāŋ kadəwa shí mbimbə. Bwə á bwánd nə kákákə, bwə kú dóg tɔ sə ábúbōw í bə nə nyə. Bwə mú cénd mítédúgá, bwə nə: «A cugé zhizhe muud, a ji zembí.» ⁷ŋgwól kāŋ nyə á bə kúnə-kúnə nə kúkúl bwə á bə ní. Kāŋ wōŋg njúl kāŋ mə Publíyus, lúlúú múúd á ŋkwamə nyōŋg. Publíyus éne mú ŋwa sə nə cēlí, a mú jil sə nyədí kāŋ mwōw málóól. ⁸Sóŋgú yé nyə á bə a mbwúg shí nə kwas. Nyúúl í á ngə gwə nyə, a ngə námə kwas ncwú-məcií. Pwōl mú kə nyədí, kə jəgula nə Zembí, bəd nyə məbwə, a mú yál. ⁹Í mú ka zə bə nə, míl mímbəl myə ŋkwamə nyōŋgú mí mú ngə zə nyədí, mí ngə zə yál. ¹⁰Buud bōŋg bwə mú bul ŋwa sə nə gúmá, gúmá í ngə nyīn mimbí mimbí. Bwə á yə námə sə isá í njōond ja sə á kyey yí.

Pwōl mə kə kumə Róma

¹¹Sə á ji cínŋg ŋkwoond olóól. Gúl titíma á Aləguzandrí í á cínŋgú ŋkwān cínŋg ŋkwamə nyōŋgúd. Titíma jōŋg mé máyiyé mə á bə yuug «Məwáás»*. Gwə wə sə á ŋwa kálə nə njōond shwóg yí. ¹²Sə á kə nə ndeé kə shulə Sirakús, sə mú já cínŋgú mwōw málóól. ¹³Tílə sə á tí na yí, sə á ngə baag nciindye nə nciindye nə ndeé kə wóós Regyo. Mán mələm, ŋkwə á məkóól mə jwōw[†] mú kung. Mpúsə mwōw mábá sə mú kumə Puzhwoləs. ¹⁴Sə mú kwey bóól ómínŋŋú búsú óbúgula na. Bwə mú jəgula nə sə nə sənón sə jág mwōw za-ŋgbá. Mpúsə wōŋg wə sə á kə kumə Róma yé. ¹⁵Na, bóól ómínŋŋú búsú wə Róma bwə á gwáduga nə sə ngə zə. Bwə

*28:11 Məwáás mōŋg wə Kastor bá Polugus. Bwə á bə ozembí wə yóbə Ogurék. Buud bwə á də téduga nə ozembí bōŋg wə bwə á dí baagulé ofúla.

†28:13 *məkóól mə jwōw*: Í kə nə Sud; wo é kwey féél-féél yé ŋkəw á oféél-féél í íciyá dí.

á zə, zə bwəma nə sə Ifacilá í Apyus, bóólúgá kúl bwə du jōw nə Minjōw mí ójōŋ mílól yí. Ja Pwól nyə a dúg bwə yí, nyə á yə Zembí cúnčesh, ŋkul bul wóós nyə nyúúlúd. ¹⁶cJa sə á kumə Róma yí, bwə á bíd Pwól ná a jeg kə ji kúl á céel yí, bá ŋgwól zimbi nyə é du baagusə nyə yé.

Pwól mə bwiing Jjə Kéel Róma

¹⁷Mpúsə mwōw málól ntáni, Pwól nyə á jōw otōwe ɔ shwóg wə *Oyúden, bwə zə bwəma nə nyə kúl nyə á du ji yí. Ja bwə á zə sɛɛngya yí, nyə á ka ci nə bwo ná: «Bwaang mə a shígé shwey wōŋ nə kúl búud jíshé, kú shwey wōŋ nə ijām nə ijag ódá bwə á lúgə yí. Nji tɛɛm bə ntó, bwə á bii mə Yurúsəlem, kɛɛnzh mə məbwə mə búud ɔ Róma dí. ¹⁸dBuud bɔɔŋg bwə á shí jī mə kɔɔd, bwə mú kwey ná bwə bíd mə nəcé bāŋ bwə á shígé kwey mə nə məbɛ́ mə mpíyá nə shwi y má. ¹⁹eNji, nda Oyúden bwə á ŋgə ŋgaan ná, gwə wə mə á jī ná lósú wām í zəg wə *Káazel nə ndí yí. Nji ntó cugé ná mə ji nə məshwán nə lwoŋ búud jām. ²⁰Sá jɔɔŋg wə mə áma sɔ ná shé dúgyág nə ndí yí, shé lésha yí. Búbálé mə ji mǎŋkəda dí nəcé sá *Izəryél ŋgə bwánd nə búgə yí.» ²¹Bwə mú bɛ́sa nə né ná: «Sə afwóyɛ bii ŋgwól kálaad ŋgə wú sə Yudea shú dwó dí, ŋki ntág ná ŋgwól *mínyɔŋə wúsú mə zə jaaw sə wúl bów-bów lāŋ shú dwó dí. ²²fNji, sə mə jii ná woméfwó jáawug ná sə tédúgá wə shú nyɔɔŋg ŋkɔɔmú a búgə wó mə kə nyí ni. Sə ŋgə gwág nə buud bwə ŋgə ban nywo kúl jēsh.» ²³gBánɔŋ bwə á cɛ́lɛ ŋkúmba jwōw bwə bá zə cínɔŋg nyédí njów yí. Ja

jwōw dɔɔŋg í á jé yí, bwə á zə bwə njúl buud ŋkí bul bulya. Pwól mú zə lwóya búgə jé wú mpámán wóós mpwó-kugú, a ŋgə bwiing bwo Faan mə Zembí, a ŋgə sɔ ná bwə máguləg Yésus, a ŋgə bwiing bwo ná nyə wə Məcɛ́ mə Moyíz nə micilyá mí *búúd ɔ mícúndə mí á ŋgə ci yé. ²⁴Bóól bwə mú ŋgə *magulə isá nyə á ŋgə ci yí, bóólúgá kú magulə. ²⁵Bwə á ka ŋgə bwílya bwə njúl məcún məcún. Pwól mú kwo ci bwo nji sá ŋgwúd ná: «Sá ŋkɛ́ŋkɛ́ Shíshim nyə á lás nə impáambə bín mpú mə múúd micúndə Izayí dí yí í mə mpu nyín. Nyə á ci ná:

²⁶hKaág kúl búud ní dí kə ci nə bwo ná: “Bí mə bá du kənd málwə, nji bí kú bwele wámbulə;

bí du kənd mísh, nji bí kú bwele dúg,

²⁷nəcé kúl búúd ga í mə shín lal mílām.

Bwə mə shín juwal málwə,

bwə búdal mísh;

nə mísh mán mə á bá dúg,

məlwə mán mə á bá gwág,

mílām myán mí á bá wámbulə,

ŋkwuŋgá bwə á bá cénd kuú njɔɔnd,

nə ndéé mə mú lwag bwo.”

²⁸i«Kagá mpu ná Zembí mə kənd búúd bwə cugé Oyúden wá cug jé jɔɔŋg. Báá, bwə é gwágulə nyə.» ²⁹j[Ja Pwól nyə a shín ci ntáni yí, Oyúden bwə á shwal bwílya, bwə ŋgə jág sɛ́ŋusa məkəl.]

³⁰Pwól nyə á já mimbú mímබා oncindi, a ŋgə ji njów nyóméfwó nyə á ŋgə jóna nə *mwaaanə yé yí, a dúgə lóg búúd bwə á du zə nyédí wá, ³¹a ŋgə cúndə kéel á Faan mə Zembí, a ŋgə jíguli buud minjígúllá mí dúgyá nə Cwámබා Yésus-Kríst myá ná kpwoɔ kpwoɔ, kú nə gúl sá í ntágúlá nyə.

[†]28:29 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga.

^c28:16 24.23 ^d28:18 23.29 ^e28:19 25.11 ^f28:22 9.2

^g28:23 1.3; 8.12; 19.8; 28.31; Luk 17.21 ^h28:26 Iza 6.9-10

ⁱ28:28 13.46; Luk 3.6

Kálaad Pwôl nyə á cilə buud 5 Róma yé

Isâ í dúgyá nə kálaad mə Pwôl shú Róma yí

Pwôl wə nyə á cilə kálaad éga kənd Dɔ mə Yésus í á bə Róma yí. Nyə á cɛl jíguli bwo váál bí nə ŋkul mpu cugə sɛɛŋgí, Oyúden bənŋŋ ikúl ishús yí. Shúg lə njígulá yé wə: «Zembí mə dɔ ŋwa múúd nə tətəlí muud ja múúd mə búgula yí, búgó í kwaga» (1.17). Kálaad éga ji nə məma mənkwəw məlɔl.

- (1) Tééd lúu 1 kə wós lúu 8 íf, Pwôl ŋgə lwágulə váál múúd ji nə ŋkul bə tətəlí mísh mə Zembí dí yí. Pwôl ka ŋgə jíguli nə buud bəsh búsə osɔl ɔ mísám, tɔ ikúl ishús, tɔ Oyúden. Nə ndé, buud bəsh búsə nə ŋkul dúg cug nji nə kwíindyá mə ŋkénkɛ Shíshim, nəcé Yésus-Krist wə ŋgə kə nə buud wə Zembí.
- (2) Nyingələ wú lúu 9 kə wós lúu 11 dí, Pwôl ŋgə lás sâ í dúgyá nə Oyúden yí. A lwágulə nə kúl Oyúden jəsh ncindí dí í á búgula Yésus. Nji tɛem bə ntɔ, Zembí ŋgə ná jŋw bwo, nəcé á cɛl bwo, búsə kúl jé.
- (3) Wúlə lúu 12 kə wós 15 dí, Pwôl ŋgə lwágulə nda múúd mə jólá nə cugə cug kristen nə.

Pwôl nyə a shínal kálaad nə məbódá bódálə zhwoɔ buud (lúu 16). A cwééd mínə mə búdá nə budúm, a sá nə sənŋŋ sɔ bóg kúnə-kúnə.

Məbódá

1 Mə Pwôl, lwaá mə *Krist Yésus, mə wə mə cílə kálaad éga. Mə á zə bə *muud lwámá mə Yésus nəcé Zembí nyə

a jŋw mə nə mə bág ntɔ, Zembí nyə a féesh mə nə mə bwíngug Jɔjɔ Kéel dé. ^{2k}Bweyúlə Zembí nyə á bwey kaag buud Jɔjɔ Kéel dɔɔŋg, a sá nə *buud ɔ mícúndə bə bwə cíləg ŋkaagə nyɔɔŋgú Kálaad Zembí dí. ^{3l}Jɔjɔ Kéel dɔɔŋgú dúse lán mə mwán yé nyə á zə byél mpwɔŋ buud mə *Dávid dí yé. ⁴Nji, Zembí nyə á yə nyə ŋkul á Shíshim mə Zembí ja nyə á gwúmushi nyə yí; cínŋg wə nyə á mpu lwágulə nə Cugye wúsú Yésus-Krist wɔɔŋgú ji *Mwán mə Zembí yé. ^{5m}Zembí nyə a féesh mə féeshá á mpaam kwɔŋ mə Yésus dí nə mə bág *muud lwámá yé. Lwámá wɔɔŋg wí nə mə sáág nə ikúl byəsh í bág nə mɛgwág mə búgó, jínə dé í mú ŋwa gúmá. ⁶Bi búsə námə búúd ɔ ikúl nə ilwɔŋ byɔɔŋgú, bí buud Zembí mə jŋw nə bí bág buud ɔ Yésus wá.

⁷ⁿMə Pwôl, mə cilə bí buud bəsh Zembí mə búl cɛl nŋŋ Róma wá. Nyə a jŋw bí nə bí bág buud bə. Sónŋgú wúsú Zembí bə Cwámbe Yésus-Krist bwə ɔ sá bí mpaam, bwə ɔ sá námə nə bí ŋgəg nə cugə nə shee.

Pwôl ji nə yéesh kálə Róma

^{8o}Mə tééd fwo yə Zembí waamá akíba kwɔŋ mə Yésus-Krist dí shú dán bí bəsh nəcé shí mishwun nyəsh í ŋgə gwáduga búgó jín. ^{9p}Mə ŋgə yə Zembí gúmá nə lám wám wəsh nəcé mə ŋgələ bwiing Jɔjɔ Kéel mə mwán yé. Zembí wɔɔŋgú ji wúshined waamá nə mə aŋgə nə bwele yɔw tádúgálə bí bəsh. ¹⁰Mə ŋgə wá bí ja jəsh mójəgula mām dí; mə ŋgə jí Zembí nə ŋkí á magulə, mə bág nə fwámé fwála mə zə nŋŋ bídí. ¹¹Mə ji bul bə nə yéesh nə mə dúg bí. Mə cɛl kwíind bí nə ísâ Zembí mə dɔ yə bwán bə zhíí a *shíshim dí yí, bí mpúg lal búgád. ¹²Ntɔ ji nə mə

j1:1 Mis 9.3-15; 26.16; Gal 1.15-16 k1:2 3.21; 1Pr 1.10-12

l1:3 Mat 1.1; 20.30-31; Mis 13.33; 2Tm 2.8 m1:5 11.13; 15.15-18; Gal 1.1; 2.7,

9 n1:7 nə shee: 5.1; 15.33; 16.20; 1Kr 7.15 o1:8 16.19; 1Te 1.8

p1:9 15.23; Mis 19.21; Ifz 1.16

ngə jii ná shé bág kul ngwúd shú ná, búgá bí bí ná ndí má jí námá ná ndí yí, í sáág ná shé bēsh bág ná məgw̃, bí ŋwa mwo mádí, mə ŋwa námá bídí. ¹³ Bwaang, mə acéélé ná bí bág kú mpu ná má dú yígula ná mə zə nūŋ bídí. Mə ŋgə jii ná séy jām í bág námá ná mpumá bídí ná bíl ílwoŋ dí. Nji, zə wós mūs íí, məkwowula má abídé mə ná mə zág. ¹⁴ Mə jisə ná mə bwíngug buud bēsh Jɔɔ Kéel, tɔɔ buud bwə mpu cug wá, tɔɔ buud bí kú mpu wá; tɔɔ ompuyé ɔ ísá tɔɔ buud bwə cugé ɔmpuyé wá. ¹⁵ Gwə wə má ngə bul jii ná mə zág námá bwiing bí buud ɔ Róma Jɔɔ Kéel yí.

Jɔɔ Kéel dúsə nyúl mpífə má Zembí

¹⁶ Məe mə angé ná gwág shwôn ná bwiingulə Jɔɔ Kéel dɔɔngə. Nəcə a dúsə ná nyúl ŋkúl má Zembí shú cugulə múúd yēsh mə *búgula yé, tééd ná *Oyúden kala ná Ogurék bēsh. ¹⁷ Nəcə ɔtútəlí ɔ Zembí¹ bwə má nyín Jɔɔ Kéel dí. Muud nyə é kumə ɔtútəlí ɔ Zembí dɔɔng dí ná búgə nda jí cilyá Kálad Zembí dí ná. Jí cilyá ná: «Tútəlí muud mə dóg cug nəcé bəlé ná búgə».

Muud yēsh nyə a má byaagulə ná Zembí

¹⁸ Mpugá ná Zembí ngə lwóya mpimbə jí í ngə zhu gwów, a ngə nyada ná buud bwə ngə cugə cug á kú bísh Zembí ngə sá olílingí wá, nəcé bwə ngə sá ná ɔbúbálé bwə kú séy. ¹⁹ Nəcə, isá byēsh búúd bwə jálá ná mpu shú má Zembí dí yí, í á má nyín ná ngəŋ, Zembí nyəméfwó nyə a má lwó búúd byo ná

ngəŋ. ²⁰ Jí ntɔ. Zembí ŋkul nyé á kú ná nji í angé ná nyín; sá gwəméfwó á jisə yí kú námá nyín. Nji, tééd ja nyə á té shí ná gwów yí, misóólúgú myé mí ngə lwágulə ŋkul nyé ná sá gwəméfwó Zembí jisə yí. Múúd mə ká táduga tádúgá á fug, a dóg. Buud bwə cugé ná ná kɔɔd bí ná ŋkul kaad yí. ²¹ Nəcə bwə á má sá ná, bwə má teem mpu ísá í dógýá ná Zembí yí, bwə ayəyé nyə gúmá ná akíba mə jálá ná nyə Zembí yé. Wán faasúlə ísá í mú kú ná mfíí, lám ímpwífú wán í mú yídúgúd ná ŋkwed. ²² Sə jɔɔng í má sá ná bwə bág ilad, nji bwə ngə táduga ná bí ná fug. ²³ Bwə á má sá ná, gúmá bwə jálá ná nyə Zembí jí kú bá bwelə fudə yé, bwə ngə yida yə ivuguli í ísá í də bwoo yí, ivuguli í búúd, ná ivuguli í ínunú ná ivuguli í ɔcúdu ná onywá.

²⁴ Gwə wə jí ná, Zembí nyə a má bíd bwo dang-dáng ná bwə ngəŋ ná bə íwímbúg yá milám myán, ngə sá misóólúgú mí áduadanə, ngə séémbuli mənnyúul mán bwəméfwó. ²⁵ Bwə á má shwɔɔla ɔbúbálé ɔ Zembí, yidá ŋwa bwo nda íjɔɔ; bwə ngə yida kənd gúmá ísá Zembí nyə á té yíid, í njúl ná Zembí muud nyə a té ísá byēsh yé, nyə wə má jálá ná gúmá kandugə á kandugə! Amen.

²⁶ Gwə wə jí ná, Zembí nyə a má bíd bwo dang-dáng ná bwə bəg iyéesh í ísá í shwôn. Budá bán bwə má bíd sálə sóólúgú ná budúm, bwə mú yida ngə sá bwə budá ná budá, í njúl ná ntɔ dí Zembí nyə á kwambulə bwo ná í bág də bə yé. ²⁷ Námə mbií ngwúd wɔɔngə, budúm, bwə má lúgə ná bwə báləngí ná budá, bwə mú yida də bə ná, ngwól

¹1:17 Mbií Zembí má də ci ná muud jí tútəlí muud yí.

⁹1:13 1Kr 9.19-22 ¹1:14 Kol 3.11

^s1:16 2.9; Mis 13.46; 2Tm 1.8; 1Kr 1.18, 24 ¹1:17 3.21-30; 4.1-25; 10.4-13; Aba 2.4; Gal 3.9-12; Flp 3.9; Heb 10.38 ^u1:18 2.5, 8; Ifz 5.6; 2Te 2.12

^v1:19 Zhb 12.9; Sôm 19.2-5; Mis 17.27-28; 1Kr 1.21 ^w1:21 Ifz 4.17-18

^x1:22 1Kr 1.19-20 ^y1:23 Mbá 4.16-18; Sôm 106.20 ^z1:25 9.5

^a1:26 1Kr 6.9 ^b1:27 Ləv 18.22; 20.13

múdúm yə nə yéesh shú ngwól. Bwə ngə sá isà í shwòn, ngwól múdúm balan nə ngwól nda mudá. Cwaguwále bwə ngə cwagüwa wəngü, bwáméfwó bwə ngə námə ŋwa myəna myā cínəngü.

²⁸Nə ndeé, nda bāŋ bwə abíshé ná bwə mpúg Zembí nó, Zembí nyə a má ka bíd bwo danj-dānj ná bwə bág milúu kú du mpu faas isà, ka ngə sá isà bí kú jəla yí. ²⁹Bwə mú lwándúlá nə olíngí, nə mbíya lám, nə yéesh móbii, nə gwólə lám, nə zhín, nə məgwú mə búud, nə ozhuyā, nə məkəŋ, nə məfúlú kú nə wúbúlé; bwə kyey nə ontaandé, ³⁰sá íkúdúgú, bwə mpii Zembí, sá mpyón, ŋkəny mənýiul, sá bəgüwa, bul bə nə fəg sálə móbów dí, sá míngáádə nə obyíl bāŋ. ³¹Bwə mú kú ná bə məcəg, kú gwág múud cey lámúd, kú nə lám íŋkúnk-wonj. ³²Í njúl nə bwə ngə mpu cígúlá mə Zembí nə buud bwə sá mbií mísóólégú míni wá bwə mpíyá nə shwíy í, bāŋ bwə sá myo, bwə gwág námə búúd bwə sá myo wá nywa.

Buud bēsh bí nə məbēg, tɔɔ Oyúden, tɔɔ ikúl ishús

2^dGwə wə jí nó, wo muud ngə yə bósíl búúd məbēg yé, tɔɔ wo wə zə tɔɔ zə, wo cígé nə kɔɔd wó jí nə ŋkul kaad yí. Nəcə, ja wó ngə yə bósíl búúd məbēg wo ngə sá isà í məbēg impwúd bwə ngə sá yí, woméfwó námə wə wo ngə yə məbēg éne. ²Sá bēsh mə mpú ná, buud bwə ngə sá mbií isà wəng wá, Zembí ngə sámb bwo milésú nda óbúbálé bí ná. ³Wo wə ngə yə bósíl búúd məbēg wo ngə námə sá isà í məbēg bwə ngə sá yí; wo tédúgá nə wo bá faam, nə Zembí nyə abúle sámb wo myó milésú? ⁴eYe ná wó yida mpyēny bímbí jə lám

Zembí jí nə ndí yí, nə bálə á ngə bə kú lámusa yí, nə bwándúlə á ngə bwánd yí? Wo ampúyé nə jə lám Zembí ngə bə nə ndí ní í ngə cínal wo nə wo céndúg mítádúgá? ⁵fNtɔ, wo má yidá bə nji míngáádə nə míngáádə⁸, mpug nə Zembí mə bá lwágulə búud bēsh mpimbə jé dúl jwówúd. Wo ngə sá nə mpimbə jəng í bāg bul yág shú dwó dí. Jwów dəngú, Zembí mə bá lwágulə nə á du sámb buud mílésú sémbyé á tətəlí. ⁶GA bá yə múúd yēsh myəna myā mísóólégú nyə á sá myā. ⁷Bəng bí nə zény ngólə kə shwóg ngə sá mənýwa, ngə sɔ ná bwə ŋkənuwag, bwə bág nə gúmá, bwə cágəg cəg í cígé nə ŋkul shín yí, a bá yə bwo cəg á kandəgə kandəgə. ⁸Bəng bwə ngə yida sá míngáádə, kú magulə óbúbálé wá, bwə ngə bə məzhíí mā olíngí wá, Zembí mə bá gwág bwo mpimbə, a bá nyada nə bwo. ⁹Buud bēsh bwə ngə sá məbów wá, bwə é bwəma nə *incwaw í ntəg, bwə bá bə nə yágúwó. Jíni í tééd fwo dúgya nə *Oyúden, í mú námə dúgya nə Ogurék. ¹⁰Bəng bēsh báá bwə ngə sá mənýwa wá, tééd nə Oyúden kala nə Ogurék íí, bwə bá ŋkənuwa, bwə bə nə gúmá, cəg bə bwo ná shee. ¹¹hMpugá nə Zembí nyə ádé baam nə ngwól múúd ntɔ ngwól. ¹²iNə ndeé, bíl íkúl í búúd í áshígé bwele mpu *mbwoomb məcəg; ŋkí bāŋ bwə sá *mísəm, bwə bá jəg. Jəgłə wāŋ í ábúlé bə shú sá í dúgyá nə məcəg yí. Bəng bwə á mpu *mbwoomb məcəg wá, bwə ká ngə sá mísəm, bwə bá ŋwa məbēg námə nda məcəg məng mə ngə lwágulə ná. ¹³Buud bwə du gwágulə məcəg gwágulə gwágúləg wá, bwó dí búú otətəlí ɔ búúd mísh mə Zembí dí wá; nji, bəng bwə ngə bə məcəg wá, bwó wə Zembí mə bá ci ná búú otətəlí ɔ

§2:5 Məkəl mə mítán mə ci na ná: wo ŋgaan ná wo acéndé bów-bów kuú njəond wó.

©1:29 Gal 5.19-21; 2Tm 3.2-4 d2:1 Sóm 50.16; Mat 7.2

©2:4 Mís 17.30; 2Pr 3.9, 15 f2:5 Iza 2.11-21 §2:6 1Kr 3.13-15; 2Kr 5.10; Ifz 6.8; Mat 16.27 h2:11 Mís 10.34; Kol 3.25; 1Pr 1.17; Zhk 2.1 i2:12 Mat 7.21

búúd wá. ¹⁴Ŋkí ikùl ishús í ngə sá isâ mbwoomb məcəɣ í ngə jî yí í njúl ná bwə áshígé lág məcəɣ, bwə ngə sá isâ byəɔngú ná fug byélé. Ntɔ́ mǎ lwágulə ná məcəɣ mɔɔng mǎ á bwey nyí bwǎdí cugud. ¹⁵Cug jánj í lwágulə ná misǎ́lágú mí məcəɣ mí bwo cilyá mílámúd; lám wánj í ngə nǎmǎ magulə ntɔ́, misǎ́lágú mí məcəɣ myɔɔng mí dǎ nyín nǎmǎ ja bwə dǎ faas isâ í mǎbɛɣ ná isâ í ŋkáam yí. ¹⁶Isâ í bá nyín ná ngəɔnj jwǎw lú sémbyé mílǎsú yí wóni. Nəcə, Jɔ́ɔ Kéel mǎ ngə bwiing yí ngə ci ná, jwǎw dɔɔngú, Zembí mǎ bá nti *Kíst Yésus zə jaaw nda mǐtǎdúgá mǐsǎ búúd ishwoo mímwɔ́ dí ná.

Oyúden bwə á sá mǎlwə

¹⁷^kWo muud jí ná jíná ná *Yúden yé, wó mǎ jéég kwonj *mbwoomb məcəɣ dí, wo ngə ŋwa gúǎmǎ nəcə wo mpǔlə fwámé Zembí. ¹⁸Wee wo mpú sá Zembí wɔɔngú ngə jii yí, mbwoomb məcəɣ í ngə ntǎg sá ná wo mpúg dǎ féesh sá jí ná mfíí yí. ¹⁹^lWee wo ngə tǎdúgá ná Zembí nyə á yə wo séy lwólə wǎancím-ncím zhií, wo ngə feen bɔɔng bí yídúgúd wá mǎnkenya. ²⁰Wo ngə tǎdúgá ná Zembí nyə á yə wo séy jígúílǎ ilad, ná wo jì yíguli ikúkágə, ná mbwoomb məcəɣ í mǎ sá ná wo mpúg obúbǎlé fwámé mpu! ²¹^mKá, wó ban ka jíguli wóméfwó nəcə jì? Wo wə ngə cúndə ná buud bwə nda júwo, nji wee ka ngə júwo nəcə jì? ²²Wo ngə ci ná buud bwə nda sá mǐnɔɔmb, ká nəcə jí wé ngə sá yí? Wo ngə mpíi ozembí ɔ́ áyadúg, nəcə jí wó ngə júwo isâ í ózembí bɔɔng yí? ²³Wo ngə ŋwa gúǎmǎ ná wo mpú məcəɣ, wo ngə nyiingə caam mwo; caamúlə wó ngə caam mwo ni, wo ngə júwo Zembí gúǎmǎ jé!

²⁴ⁿWo mǎ dǎg hí? Kálad Zembí ngə ci ná: «Bí ngə sá ná ikùl ishús í ngəɔg ná *lǎs ná nyə bwaasúlə mpu». ²⁵^oJí mpu bə ná ábiwǎág jì ná mfíí shú dwò dí ja wó bɛ mbwoomb məcəɣ yí. Wó ká yida ngə caam məcəɣ, wo bə nǎmǎ mísh mǎ Zembí dí nda muud cúgə síyá ábiwǎág yé. ²⁶^pŊjì, ŋkí muud cúgə síyá ábiwǎág yé mǎ bɛ mbwoomb məcəɣ, a bə mísh mǎ Zembí dí nda muud jí síyá ábiwǎág yé. ²⁷Muud nyə áshígé byél kúl búúd í dǎ síyá ábiwǎág dí yé, ŋkí nywǎá ngə bɛ məcəɣ, a bá sámɔ wo mílǎsú. Nəcə wo aɔgɛ ná cugə nda məcəɣ mǎ jíí ná, í njúl ná wo jì ná məcəɣ micilyá, wo nǎmǎ ná ábiwǎág. ²⁸^qJí ná, bǎlə Yúden cúgə nji síyálə íyuug, ábiwǎág kú bə nji nyɔɔng bwə sá nyúúlúd yé. ²⁹Fwámé Yúden jì nyɔɔng nyə á mǎ magulə cug Yúden nyǎdí tǎdúgá dí yé; fwámé ábiwǎág jì nyɔɔng nyə á mǎ síy lám dí cwú yé; nyǎn mǎ zhu wə ŋkɛŋkɛ Shíshim, kú bə nəcə muud ngə́lə bɛ məcəɣ. Fwámé Yúden jì nyɔɔng mǎ ŋwǎ gúǎmǎ mísh mǎ Zembí dí yé, kú bə mísh mǎ búúdud yé.

Tútəlí muud cugə shí gaád

3 Ká ŋkí ntɔ́, *Oyúden bwə ntɔ́ bǎ́l búúd ná nyáyé zhií? Ábiwǎág jì ná wáyé mfíí? ²^tTɔɔ nyáyé zhiíd, tɔɔ nyáyé dí, Oyúden bwə ntɔ́. Bwə ntɔ́ nəcə, í tééd fwo bə ná, bwə wə Zembí nyə á kala iciyá byé wá. ³^sKá jì? Ŋkí bǎ́l Oyúden bwə á bə kú bɛ mícɛ́lǎ myǎ bǎ́nɔnj Zembí, yə sá jɔɔng wə í é sá ná Zembí bǎg kú ná bɛ íciyá nyǎmǎfwó nyə á ci yí? ⁴^tMbò! Í cúgə ná ŋkul bə ntɔ́! Buud bwə jǎlá ná mpu ná Zembí mǎ dǎ ci nji obúbǎlé, buud bēsh bwə njúl obwiingye ɔ́ íjǎ́. Sǎ jɔɔng wə jí cilyá Kálad Zembí dí yí, ná: Buud bwə jǎlá ná mpu ná

j2:16 2.6; 1Kr 4.5 ^k2:17 9.4; Iza 48.1 ^l2:19 Mat 15.14

^m2:21 Mat 23.3-4; Yuá 7.19 ⁿ2:24 Eze 36.20 ^o2:25 1Kr 7.19; Gal 5.3

^p2:26 Gal 5.6 ^q2:28 9.6; Zhe 4.4; Flp 3.2-3; Kol 2.11

^r3:2 9.4; Sôm 147.19-20 ^s3:3 9.6; 11.29; Ilj 23.19; 2Tm 2.13 ^t3:4 Sôm 51.6

iciyá byô bí nji obúbálé;

ñkí bwá tál wo kood dí, wo ntɔ.

⁵ñkí olílingí búsu bwá du sá ná otútálí 3 Zembí^{**} bwá mpúg nyín, sá ka ci cínɔng ná jì? Ye sá é ci ná Zembí má du námá sá ócícéndé ja á du lwóya mpimbá jé ná sá yí? Mə fwóg ná lás zhizhe lásúla á buud. ⁶Mbô! Í cúgé ná ñkul bə ntó! Í ká bə ntó, Zembí ka sám búbú milású ntúdelé?

⁷«Ñkí ijɔɔ byám í du sá ná obúbálé 3 Zembí bwá búlug mpu nyín, mə é ka ny- ingə ɲwa mábɛɛ mə *sám na ntúdele?»

⁸«Muud jì ná ñkul ci na ná: «Sá sáágá məbɔw, məbɔw mɔɔng mə wéeshúlig mənywa?» Bóól búúd bwá ɲgə ntáma mə jíná wá, bwá ɲgə ci ná mə á ci ntó. Zembí mə bá yə bwo intúgúlí í jéla yí.

⁹Wá kág ci ná jì? Ye sá Oyúden sá ɲgə ntɔ bóól búúd nə nyúl zhí? Cwú! Sá ɲgə kúnɔw lwágulə ná buud bəsh búse mənyámá mə mísámád, buud bəsh tɔ Oyúden tɔ Ogurêk. ¹⁰Sá jɔɔng wá Mí- cilyá mí ɲgə lwágulə kúl mí ɲgə ci ná: Kú nə muud jì tútálí, kú nə tɔ ɲgwúd.

¹¹Kú nə muud jì nə fɛg, kú nə muud ɲgə sɔ Zembí.

¹²Buud bəsh bwá á mə wú zhí! bəsh bwá mú ɲgə cwagəwa ntó, kú nə tɔ ɲgwúd jì nə jɔ lám, kú nə tɔ ɲgwúd nə ɲgwúd.

¹³ñkwoóminú ján jì nda shwɔɲ í má bəɲ yí.

Júm dán í wéeshúlí nji məshiigá, Sá í wú bwo mpúsə ijá í mpu yí jì nda məjə mə nywá.

¹⁴Məzhúngúlu ná iciyá í ófimál í á mə lwánd bwo mímpud ná cwɔɔ.

¹⁵Məkuú mə cáas bwo shí

ñji kálə gwú búúd.

¹⁶Kúl jəsh bwá ká yí,

bwá ɲgə gwílya mənywa mə búud, ɲgə nyasulə buud məntágulad.

¹⁷Bwá ampúyé zhí mətəla.

¹⁸^bBwá abwélé bə nə tódúgá ná bwá fúndə Zembí.

¹⁹Sá mə mpú ná sá jəsh *mbwoomb mácɛɛ í ɲgə ci yí, í ɲgə dúgya nə buud bwá á yéɔw mbwoomb mácɛɛ wá. Jí ntó shú ná muud bóɔ kú bəny mpu, í mpúyúg ná buud ɔ shí mishwun bəsh bwá á mə byaagulə mísh mə Zembí dí. ²⁰Gwá wá jì ná, muud tɛem sá mísóólúgú mácɛɛ mə ɲgə jì myá, Zembí nyə abúle ci ná muud wɔɔngú jì tútálí nəcé ntó. Nəcə mácɛɛ mäsə yidá bə shú ná muud mpúg ja á mə sá sám yí.

Búgúlálə Yésus-Krist wá í sá nə muud nyínúg tútálí

²¹^dJaá ga jì ná, Zembí mə lwóya ótútálí bé, kú ciingya mbwoomb mácɛɛ. Mbwoomb mácɛɛ nə micilyá mí *búúd ɔ micúndə mí ɲgə yida bwíing otútálí Zembí mə lwóya wá. ²²éí mú ná, muud mə *búgúlá Yésus-Krist yé, Zembí ci ná a jì tútálí muud. A du sá ntó nə muud yəsh mə *búgula yé, kú nə fyasúg; ²³fəcé buud bəsh bwá á mə səm, ná ndéé mil- wanə mí Zembí mí á mə wú bwá dí ícugud. ²⁴ñji, Zembí nywáá, mə ci ná búse otútálí ɔ búúd. A mə ci ntó ashwá nə jɔ lám jé, nəcé shwiy mə *Krist Yé- sus í yíl bwo mənyámád. ²⁵^hYésus-Krist wá Zembí nyə á yána tən cúdu məzán yé, shú ná məcíí mé mə shwíyugá, muud mə

^{**}3:5 Mbíí Zembí mə du ci ná muud jì tútálí muud yí.

^u3:5 9.14 ^v3:8 6.1 ^w3:9 1.18–2.24; 3.23 ^x3:10 Sôm 14.1–3

^y3:13 Sôm 5.10; 140.4 ^z3:14 Sôm 10.7 ^a3:15 Iza 59.7–8

^b3:18 Sôm 36.2 ^c3:20 Zhb 4.17; Sôm 130.3; 143.2; Rom 4.15; Gal 2.16; 3.22

^d3:21 1.2, 17 ^e3:22 2.11; 3.9; 10.12; 11.32

^f3:23 5.2, 12; 8.18–20; Mət 3.19 ^g3:24 5.17; Ifz 2.8; Tit 3.7 ^h3:25 məcíí: Mat 26.28; Ifz 2.13; Kol 1.20; Heb 9.12–14; 1Yn 1.7; Mbú 1.5; 5.9 *tútálí*: 1.17; 3.3–4

búgúlá nyə yé bág nə ijuugá í *mísəm. Yánalə Zembí nyə a yána Yésus yí, nyə a lwágulə ná a ji tútəlí nəcə nyə á ngə bíd misəm búúd bwə á ngə sá yág ja Zembí nyə á ngə ná jísɔw yí. ²⁶ Nyə á ngə jísɔw ntɔ́ a ngə mpu ná Yésus mə bá zə bə *lífm ícweel. Ja gaád a mə lwóya shwiy mə Yésus dí ná a ji Zembí á otútəlí. Gwə wə á mə sá ná, muud mə búgúlá Yésus yé, a ci ná muud wəɔngé ji tútəlí muud.

27 ²⁷Íká muud ji ná ŋkul ŋkêny nyúú! na ná nyáyé zhií? Kú ná tɔ zhií. Nacé ji? Nacé, bɛ́ɛlɛ mɔ́cɛɛ dí wúsɔ ná mfií, í yidá bá búgúlálɛ. 28 ²⁸Ísɛ ŋɔ́ tɔ́dɔ́ɔ ná Zembí mɔ́ dɔ́ ci ná muud ji tɔ́tɔ́lɛ muud ja múúɔ wɔ́ɔŋ mɔ́ búgula yí; í ádɛ bá nacé ŋɔ́lɛ sá misɔ́sɔ́lúgú mɔ́cɛɛ mɔ́ ŋɔ́ jii myá. 29 ²⁹Kye Zembí ji nji Zembí *Oyúɔ́n? Ye a cugé námá Zembí á bóól búúɔ bɛ́sh í? Haaw! A ji námá Zembí á bóól búúɔ bɛ́sh. 30 Nacé Zembí ji nji ŋgwúɔ. Nyɔ́ wɔ́ mɔ́ bá ci ná buud ɔ́ ábiwáág bí ɔ́tɔ́tɔ́lɛ ja bwɔ́ búgula yí. Nyɔ́ námá wɔ́ mɔ́ bá sá ná, búúɔ bwɔ́ cugé búúɔ ɔ́ ábiwáág wá bwɔ́ ká búgula Yésus í, a ci ná bwɔ́ músɔ́ ɔ́tɔ́tɔ́lɛ ɔ́ búúɔ. 31 ³¹Iye ntɔ́ ji ná sɔ́ mɔ́ jím-bál *mbwoomb mɔ́cɛɛ nacé búgɔ́? Mb! Í cugé ntɔ́! Sɔ́ ŋɔ́ yida mpu tɔ́l mbwoomb mɔ́cɛɛ fwámé céd.

Búgə mə Aburaham jísə sə yuug

4 Shé é ka ci na nó jí shù má dā
 *Aburāham? Mbên yé í á sá ná a bóg
 nà jí? ^{2m}Ŋkí í á nywá ka bə nó Zembí
 nyə á ci nó Aburāham ji tútálí muud
 nəcé misóólúgú, Aburāham nyə a nywá
 jee bə nà zhií ná a ŋkényúg nyúúl; nji a
 kú ŋkény nyúúl mísh má Zembí dī. ^{3m}Ká
 Kálaad Zembí ŋgə ci nó jí? Ŋgaá a ŋgə ci
 ná:
 Aburāham nyə á búgula Zembí,
 Zembí mú lú nyə búgə jé jəŋgə,

a mú ci ná Aburaham ji tútəlí muud.

⁴ Sá mə mpú ná muud mə sá gúl sáy
yé mə də ŋwa myəna; myəna myəŋŋ
mí cúgə ná bwə sá nyə mpaam, mísə sá
bwə mbíd nyə yí. ⁵ Nji, Zembí mə də
sá ná muud jí kú bish nyə yé bəg tətəlí
muud. Muud mə jəla nə *magulə ntú, kú
lwóya mísóólégú. Muud mə mágúlə ntú
yé, Zembí lɔ nyə búgə jé, a ci ná a jí tətəlí
muud. ⁶ Ntú wə *Dávid ŋgə lás ja á ŋgə
bwiing mənywa mə múúd jí ná Zembí
nyə alɔyɛ nyə mísóólégú, á yida ŋwa nyə
ná tətəlí muud yé. ⁷ Dávid nyə á ci ná:
Buud Zembí mə juu nə fúlú nyán a kú
bish məcɛɛ wá,
á mə jím bal *mísəm myán wá, bwə mə
jəla.

⁸Muud Cwám̐ba mé bæ kú ná kwo lỳ
*sám yé yé, mé jəla.

⁹ Jálálə wəŋg, ye wūsə nji shú buud ɔ́ ábiwáág, yé wí námə shú búúd bwə cúgé nə ábiwáág wá? Gwágúgá nə sɛ ɲə ci ná: «Zembí nyə a dúg búgə mə Aburaham, a mú ci ná a ji tútəlɪ muud.» ¹⁰ Jáýé ja Zembí nyə á ci nə Aburaham ji tútəlɪ muud yí? Ye í á bə Aburaham mə shîn sýa ábiwáág, ye a kú fwo sýa? Í á shígé bə a mə shîn sýa, í á bə a kú fwo sýa.

i3:27 3.1, 21, 31; 8.2 **j3:28** Gal 2.16 **k3:29** 3.22; 4.11-12

^l3:31 6.15; 8.2-4 ^m4:2 Zhk 2.21 ⁿ4:3 Mæt 15.6; Gal 3.6; Zhk 2.23

^o4:6 Sôm 32.1-2 ^p4:11 Mæt 17.9-11; Gal 3.7; Rom 2.28-29 ^q4:12 Mat 3.9

^{13r}Zembî nyə á kaag Aburaham bônôn mpwoŋ buud nyé ná bwə wə bwə bá bə nə shí nyêsh. Í á shigé bə nəc Aburaham mpülə bɛ məcɛɣ; í á bə nəc Aburaham nyə á búgula, Zembî mú ci ná á jì tútəlí muud. ^{14s}Í ká bə ná buud bwə ŋgə bɛ məcɛɣ wá, bwə wə bí nə kɔw lú ísá Zembî nyə á kaag yí, mpu ná búgə í mǎ bə kú nə mffí, ŋkaagə kú nyiŋgə bə sá múúd mǎ wǎmbé nə kənd lám yí. ^{15t}Nəc məcɛɣ wə mǎ du sá ná mpimbə mǎ Zembî í bíŋg muud; məcɛɣ mǎ á mbəm bə kú bə, caamúlə məcɛɣ kú nǎmǎ bə. ^{16u}Gwə wə jí ná, búgə wə í é sá ná muud lógúg mǎnywa Zembî nyə á kaag má. Í bə ntǎ shú ná mpaam mǎ Zembî í mpúyúg, ŋkaagə í mú bə nə mffí shú mpwoŋ buud mǎ Aburaham nyêsh. Mffí wəŋg í cúgɛ nji shú bəŋg bwə á lóg *mbwoomb məcɛɣ wá; wúsə nǎmǎ shú bəŋg bwə ŋgə búgula nda Aburaham sǎŋgú á sǎ bēsh wá. ^{17v}Sá jəŋg jíŋə Mícilyád ná: «Mǎ á sá ná wo bǎg sǎŋgú á ncúlyá ikúl nǎ ilwoŋ.» Aburaham jì sǎŋgú wúsú mǐsh mǎ Zembî nyə á búgula yéd, Zembî mǎ du gwúmushi mímbimbə, du sá ná sá í cúgɛ yí í bǎg yé. ¹⁸Fwála í á bə ná muud kú ná bwánd nǎ búgə yí, Aburaham nywáá nyə á ŋgə gwaa kənd mǐsh nǎ búgə. Nyə á búgula Zembî, á músə bə sǎŋgú á zhwoŋ ikúl nǎ ilwoŋ. Mícilyá mí ŋgə ci ná: «Bímí nǐ wə mpwoŋ buud nywǎ í bá bə yé.» ^{19w}Nǎ ndeé, Aburaham nyə á bə nə mimbú kúná-kúnə nǎ tǎd, á ŋgə mpu ná nyúúl mǎ shín kə nyə, mudá yé *Sara njúl kundú. Nji, Aburaham nyə á tɛm ŋgə dúg isá íni ntáni,

búgə jé í á shígé shímba. ²⁰Búgə í á shígé fúfə nyə nǎ á shwána ŋkaagə mǎ Zembî. Búgə jé í á yida lúlushi nyə, á mú yə Zembî gúmǎ ^{21x}á shwu nyúúl ncindí nǎ ncindí ná Zembî jì nǎ ŋkul mǎ sá sá á mǎ kaag yí. ^{22y}Sá jəŋg wə ciyá jí ná: «Zembî mú lǎ nyə búgə jé jəŋgú, á mú ci ná á jì tútəlí muud» yí. ^{23z}Cilyá í ŋgə ci ná: «Zembî mú lǎ nyə búgə jé jəŋgú» nǐ, í cúgɛ nji shú mǎ Aburaham nyəmǎfǎw, ²⁴wúsə nǎmǎ shú dǎsú. Zembî mǎ bá nǎmǎ lǎ sǎ jíŋs búgə, sǎ bēsh buud sǎ ŋgə *magulə ná Zembî nyə á gwúmushi Cwámǎ wúsú Yésus wá. ^{25a}Nəc Yésus nyə á kaanz zǎ cǎ íwushí bísú, Zembî nyə á gwúmushi nyə shú ná sǎ bǎg otútəlí ɔ búúd nyədí mǐshád.

Yésus nyə á zǎ sǎ ŋkwambulə

5^bNǎ ndeé, nda Zembî mǎ ci ná sǎ mú otútəlí ɔ búúd nəc búgə ná, mpwoŋé músə mpǎdǎgá sǎnŋ Zembî nəc Cwámǎ wúsú Yésus-Krist. ^{2c}Ntǎ, nda sǎ bí nǎ búgə ná, sǎ mú nǎ zhíí nǎ sǎ ciŋgya wə Yésus ná ndeé kə bwəma nǎ mpaam mǎ Zembî. Mpaam nyəŋg dí wə sǎ ŋgə cǎgə ja gaád kú ná fúfug yé. Sǎ ŋgə ntǎg cǎgə milúu ná sǎŋ nəc sǎ ŋgə bwánd nǎ búgə jēsh ná sǎ mǎ bá nǎmǎ ŋkənwə mǎŋkənwə mǎ Zembî. ^{3d}Sǎ mǎ bul nyiŋgə bə nǎ milúu ná sǎŋ ja *íncwaw í ntug í ŋgə bíí sǎ yí, nəc sǎ mǎ mpú ná incwaw í ntug í jíŋgúlí sǎ ná sǎ bǎg nǎ zény kǎlə shwóg. ⁴Muud nyə á mǎ jíŋg zény kǎlə shwóg yé nyə ányingəyé ná du búla ja mǎbwǎbúlán mǎ é du wǎs nyə yí; bǎlə kú búla wəŋgú í mú sá ná á mpúg

^r4:13 Mət 12.7; 22.17

^s4:14 Gal 3.18 ^t4:15 3.20; 5.13, 20; 7.7-13; Gal 3.19 ^u4:16 Gal 3.7 ^v4:17 Mət 15.5; 17.4-5; 2Kr 1.9; Heb 11.12, 19 ^w4:19 Mət 17.1-6; Heb 11.11 ^x4:21 Mət 18.14; Luk 1.37 ^y4:22 4.3 ^z4:23 10.9; 15.4 ^a4:25 Iza 53.4-5, 10; Rom 8.32-34; 1Kr 15.17 ^b5:1 3.21-30 *Zembî mǎ ci ná sǎ mú otútəlí ɔ búúd*: 3.25-26

^c5:2 mpaam: 6.14; 2Kr 6.1; 12.9; Gal 1.6; 5.4; Ifz 2.5-8; 1Pr 1.10-11; 4.13-14; 5.10, 12 *búgə*: Rom 3.23; 5.2; 8.17-18 *mǎŋkənwə*: 8.17-18; 9.23; 1Kr 2.7; 2Kr 3.18; 4.17; Kol 1.27; 3.4; 1Te 2.12; 2Tm 2.10; 1Pr 5.1 ^d5:3 Zhk 1.2-3, 12; 1Pr 1.5-7

ngə bwánd nə búgá. ⁵És ábúlé sámba nə bwándúla sá é bwánd ntó yí, nəcə Zembí nyə a mə yə sá ɲkɛɲkɛ Shíshim nə a ngóg nə myeeg sá cɛlí mílámúd.

⁶ƆKříst nyə á zə yə fwála Zembí nyə á cɛɣlə yííd, ja sá á bə ná itag-bwool yí, ja jɔɔɲg wá *Kříst nyə á zə yə, zə cə búud bí kú bish Zembí wá. ⁷Muud cugé nə ɲkul mpu magulə nə a yə jilá mə tútəlí muud; muud ji nə ɲkul yə jilá mə múúd ji fwámé múúd yéd. ⁸ƆZembí nywáá ngə yida lwágulə nə á cɛl sê. Ndəm á cɛlí jɔɔɲg nyí nə Kříst nyə á zə yə jilá jísúd sá ɲjúl ná ósɔl ɔ *mísóm. ⁹Ɔɲkámúsá ná Yésus fwó sá ntó sá ɲjúl ósɔl ɔ mísóm, ɲkámusa nə ja məcíí mé mə mə sá nə Zembí cíg nə sá bí otútəlí ɔ búúd ga; ɲgaá nə nyə é ka sá nə sá fáámugí nə mpimbə mə Zembí í ngə zə yí? ¹⁰ƆZembí nyə á nti mwân yé zə yə shú nə shwiy dé í sáág ɲkwambulə mpádúgá sónɲɲ. ɲkámúsá ná á fwó sá ntó ja sá á bə mizhízhiɲ myé yí, ɲkámusa nə ja sónɲɲ mú mpwogé ga. Nyə e bá yə sá cug nəcə Kříst ngə cugə. ¹¹ƆJêsh námá dí cí. Sá búsa nə mílúu nə sán nə Zembí shú mə Cwámba wúsú Yésus-Kříst muud nyə á mə zə sá nə sónɲɲ Zembí bág mpwogé jaá gaád yé.

Yésus ji Adam ábeê

¹²ƆSá mə ngə cɛl ci yí jí ní *sóm í á zə shí mishwun nəcə muud ngwúd, sóm wɔɔɲgú mú julə shwiy; shwiy mú kala nə búúd bêsh, nəcə buud bêsh wá bwá á sá sóm. ¹³ƆShúshwóógú nə Zembí zág yə Moyíz məcɛɣ, sóm í á bwey du bə shí mishwun; ɲji, Zembí nyə a shígé fwo du lɔ́ búúd mísóm nəcə məcɛɣ kú fwo bə. ¹⁴ƆNji, té wúlə wəla mə Adam zə wós wəla mə Moyíz íí, shwiy í á ngə bii buud

bêsh tɔɔ buud bwá á shígé sá mbií sám nda caamúlə məcɛɣ Adam nyə á caam yí.

Adam nye jisə vugəli mə múúd nyə á jəla nə zə yé. ¹⁵ƆSá cugé nə ɲkul yiiga íwushí í Adam nə yána mə Zembí. Jí nó, iwushí í Adam muud ngwúd í á sá nə zhwoog buud bwá bwəmag nə shwiy. Mpaam mə Zembí í ntɔ́ mínji, yána nyə á yə zhwoog buud lúú mə Yésus-Kříst muud ngwúd yí í bul bə nə mffí. ¹⁶ƆMəma salanê jisə mpádúgá sá Zembí nyə á yə buud mpáam dí yí nə sɔ́lúgú íwushí í múúd ngwúd í á sá yí. Nəcə, sémbyé í á bə iwushí í múúd ngwúd yí í á bə nə muud mə jəlá nə bwəma nə intúgúlí í ayíyáág. Nji, ja búúd bwá mə sá mísóm nə sá sá sá yí, yána mə Zembí dáá í mə yida sá nə buud bwá bág otútəlí ɔ búúd mísh méd. ¹⁷ƆJí ntó, iwushí múúd ngwúd nyə á wush yí í á sá nə shwiy í kwágag nə buud bēsh. Nji, Zembí mə sá búúd mbíya məma yána lúu mə Yésus-Kříst muud ngwúd dí; a mə sá bwo mənɲwa, a sá nə bwá bág otútəlí ɔ búúd. Bwá bá cugə nəcə *Kříst, bónɲɲ ka bá bə mící.

¹⁸ƆNda í ká bə nə wusúlə múúd ngwúd nyə á wush yí í á sá nə buud bēsh bwá bág nə intúgúlí ná, ntó námá, Zembí nyə ci nə buud bēsh búsa otútəlí ɔ búúd nəcə sɔ́lúgú tútəlí muud ngwúd nyə á sá yí. ¹⁹ƆNámá nda búúd bēsh bwá á mə bə ósɔl ɔ mísóm nəcə sɔ́lúgú málwə múúd ngwúd nyə a sá yí nó, ntó námá wá zhwoog buud bwá bá bə otútəlí nəcə sɔ́lúgú mágwág múúd ngwúd nyə a sá yí.

²⁰ƆZembí nyə á wá *mbwoomb məcɛɣ shú nə iwushí í mpyáánzúg. Nə ndeé, kúl sóm í á mpyáánz yí, mpaam mə Zembí í á nyiɲgə mpyáánz ntɔ́ íwushí. ²¹ƆMpaam mə Zembí í á mpyáánz ntɔ́ íwushí shú nó, nda sóm í á ngə jwɔ́, í dúgə sá nə

é5:5 8.39; Sôm 22.6; Heb 6.19 Ɔ5:6 1Pr 3.18 85:8 Yuá 3.16 h5:9 1.18; 1Te 1.10 i5:10 2Kr 5.18-20; Kol 1.20-22 j5:11 8.31 k5:12 Mət 2.17; 3.19; Rom 6.21, 23; 7.9-10 l5:13 4.15 m5:14 1Kr 15.21-22, 45-49 n5:17 bónɲɲ ka bá bə mící: Mat 19.28; 1Kr 6.2-3; 2Tm 2.12; Mbú 20.4, 6 o5:20 4.15 p5:21 6.23

buud bwə bwəmag nə shwiy ná, mpaam mə Zembí í jwǵ ja gaád, ngə sá ná buud bwə bág otútəli ɔ búúd; ná ndeé, sə mú nə ɲkul jee lóg cug á kandugə kandugə líu mə Cwamba wúsú Yésus-Krist dí.

Sə búsə mimbimbə shú sá í dúgyá nə misəm yí

6^aShé kág ci ná ji? Ye shé mə jəlá nə ngə kə nə *misəm shwóg nə shwóg shú nə Zembí ngəg nə bul nyingə sá shé mpaam? ²^bMbô! Í ajəláyé nə bə ntó! Shé á mə yə, shwiy dɔɔng í á mə sá ná shé béegyág nə misəm; shé é ka nyingə ngə cugə misəməd na ntadele? ³^cŊgaá bi mə mpú ná sə bəsh buud sá á ngə duwan tən buud ɔ Yésus wá, sə á mə yə nəmə nduwán wɔɔngéd? ⁴^dNtó ji nə duwanələ sə á duwan yí, sə á yə, sənŋ Yésus sə mú dɔw. Ntó mə kə ná, nda ɲkúl áyíyáág mə Sónŋú í á gwúmushi nyə ná, shé mə jəlá nə ka cugə cug ágúgwáan. ⁵^eNəcé ná, ɲkí sə mə ci ná shwiy dé í mūsə shwiy dúsú, gwúmúlə yé í é bə nəmə gwúmúlə wúsú. ⁶^fShé kágá mpu ná mbií búúd shé á du fwo bə yí í á bə mbádúgá nə *Krist ja nyə á yə kwolós dí yí. Í á sɣ ntó shú ná ɲkul misəm mí á du bə nə ndí shédí mílām dí yí í shínúg kandugə, shé wúg mənámá mə misəməd. ⁷Mpugá nə muud mə yə yé, misəm mí ányíngáyé ná jwú nə nyə. ⁸Nda sənŋ Krist sə á yə ná, sə mə tédúgá ná sənŋ sə é cugə nəmə. ⁹^gSə mə mpú ná ɲi Krist nyə a gwúm yí, nyə abúle ná nyingə yə, shwiy í cúgé ná nə ɲkul bii nyə. ¹⁰Shwiy nyə á yə yí í á sá ná a béegyág nə misəm ja ngwúd á kandugə; cug á ngə cugə yí jisə shú mə Zembí. ¹¹^hNəmə mbií ngwúd wɔɔngú, bi mə jəlá nə ɲwa bíməfwó ná bi á mə yə,

shwiy dɔɔng í á mə sá ná bi béegyág nə misəm; ɲi bi ka ngə cugə shú mə Zembí, kwon mə Yésus-Krist dí.

¹²ⁱSəm í á jəláyé ná nə nyingə jwú nə mənýúúl mún mə bá yə móni; mbô, *səm í á jəláyé ná nə sá ná bi dúg ngə bə iyéesh ya mənýúúl mún. ¹³Kúgá ná du balan nə ikúl í nyúúl bín du sá olílingi nəmə nda bí bí ná málwaa mə misəm. Yidagá yə Zembí mənýúúl mún nəcé bi a shí yə, ná ndeé bi mú gwúm. Ntó, balanúgá nə ikúl í nyúúl bín dúlə sá otútəli. ¹⁴^jSəm í abúle ná nyingə jwú nə bi; nəcé bí cúgé ná íjwúga í məcəǵd, bi búsə mpaam mə Zembí dí.

Sə búsə mikwám mí cug á tətəli

¹⁵^kNtó wə jí? Sə ság *misəm nəcé sə mūsə mpaam mə Zembí dí, kú ná bə íjwúga í məcəǵ dí? Mbô! Í ajəláyé nə bə ntó! ¹⁶^lŊgaá bi mə mpú ná bí mə ká yə múúd mənýúúl ná bi é du sá nyə məg-wág, bí shwal bə málwaa mé? Bi búsə málwaa mə múúd bí mə sá məgwág nə ndí yé. Bí mə ká bə málwaa mə misəm, misəm mí kwaamb bí shwiy; bí mə ká bə málwaa mə Zembí, Zembí ci ná bí bí otútəli ɔ búúd. ¹⁷^mAkíba nə Zembí nəcé yág íí, bi á du bə málwaa mə cug misəm; ɲi ja gaád íí, bi a mə kənd mílām mín myēsh ɲííǵúlá í ngə jííǵulow buud bəsh yííd, ɲííǵúlá bí á lóg yí. ¹⁸ⁿBi a mə shwub nə misəm, bi mūsə málwaa mə cug otútəli. ¹⁹Mə lás ná zhizhe lásúle á buud nəcé bi áde ləel gwág. Mwɔw mə mpús íí, bi á du balan nə ikúl í nyúúl bín du cugə nda málwaa mə misólúgú mí áduđanā, málwaa mə cug á kú bish məcəǵ; zhúǵúlá a cínɔngú í á bə ná bi á du sá Zembí málwə. Jaá gaád íí, ságá

⁹6:1 3.5-8, 31; 5.20 ¹6:2 6.6; 7.4 ²6:3 Gal 3.27; Kol 2.12; Tit 3.5; 1Pr 3.21; Mat 28.19 ³6:4 2Kr 5.14-15, 17; Gal 6.15; Kol 3.1-5, 10 ⁴6:5 Flp 3.10-11

⁵6:6 Gal 5.24 ⁶6:9 Mis 2.27; Heb 9.25-28; 1Pr 3.18

⁷6:11 Gal 2.19; 1Pr 2.24 ⁸6:12 12.1 ⁹6:14 5.2; Gal 5.18; 1Yn 3.6

¹⁰6:15 6.1 ¹¹6:16 Yuá 8.34; 2Pr 2.19 ¹²6:17 Yuá 8.32 ¹³6:18 8.15; 1Pr 2.24

ná ikúl í nyúúl bín í bág málwaá mó cug ótútálí; zhúgúlá a cínongú í é bə ná bi é ngə cugə cug Zembí mə gwág nywa yí. ²⁰Mpugá ná ja bí á du bə málwaá mó mísəm yí, í áshígé du bə bí yímbúlí ná bi kándug milám ótútálí dī. ²¹eWáyé mfíí bí á bə nə ndí ja jəng yí? Ngaa bi mú du gwág mísóólúgú mín shwòn, nəcé mí á du bə myəng mi kənd múud nji shwiy dí myá? ²²Ká jaá ga, nda Zembí mó yíl bí mənnyámá mó mísəməd sá ná bi bág málwaá mé ná, bi mú ngə cugə cug á gwág nywa yí, bí mú nómə nə cug á kandugə kandugə. ²³fHaaw, səm í kwaamb múúd shwiy, nji Zembí nywáá mə yə múúd cug á kandugə kandugə mpáam nyéd; a yáná gwo kwoŋ mə Cwámba wúsú *Krist Yé-sus dī.

Sə ngə sēy nə Zembí mbií ágúgwáan

7 Bwaang, ja mó ngó lás nə bí yí, mə mpú ná mə ngə lás nə buud bwə mpú məcəg wá. Ngaa bi mə mpú ná məcəg mə du jwú nə muud nji ja múúd ngó ná cugə yí? ²gNda mudá, nkúmba cəg í ngə laad nyə nə ngwúm yé té wəsh ngwúm ngó ná cugə yí. Nji, ngwúm mó ká yə, cəg dəngú kú ná bii múdá. ³Ntə ji ná, múdá mó ká ntə wúl njəw báád ngwúm ná nə mísh íí, bwə jəw nyə nə mudá minəmb. Nji, nkí ngwúm mó yə, cəg kú ná nyngə bii múdá; á ká ntə wúl njəw báád íí, a kú bə múdá minəmb.

⁴hBwaang, jí nómə mbií ngwúd wəngú shú dún, bi músə buud ɔ *Krist, sá jəng í á mó sá ná bi bág mimbimbə shú sá í dúgyá nə məcəg yí. Bi á mó ntə məbwə mó múud shúsúd, múúd nyə a gwúm yé. Í á sīy ntə shú ná shé wúməg Zembí mpumá††. ⁵iNəcə, ja shé á ngə

ná bə iyéesh í cug múúd yí, məcəg mə á du shwambulə bəw-bəw iyéesh bísú. Bəw-bəw iyéesh bísú byəngú wə í á du ngə sēy sádí ikúl í nyúúlúd, mpumə a cínong nyə á bə nji shwiy. ⁶jJaá ga, shé mú mimbimbə shú sá í dúgyá nə məcəg mə á du bii shé mikwám má; ntə, shé mó wú mikwám myəngúd. Shé mú málwaá mó Zembí mbií ágúgwáan Nkəŋkə Shíshim ngə lwágulə shé yí, kú ná bə mbií á yág shé á ngə bə məcəg nda mósə cilyá ná.

Ká məcəg mó ngə kwínd ji

⁷kShé kág ci ná ji? Məcəg mó mó yidá bə *səm? Mbə! Í cúgə nə nkul bə ntə! Nji, məcəg mó á mbəm bə kú bə, mə a shígé nywá mpu sá bwə jəw ná səm yí. Nəcə, cəg í á mbəm bə kú ci nə mə ná: «Ci wo kú wímb sá nkán», mə a shígé nywá mpu sá bwə jəw ná iwímbúg yí. ⁸lSəm í á ngə zhií na mpəndí níí, í mú sá ná mə téédúg ngólə wímb isə mimbíí mimbíí. Məcəg mó ká bə kú bə, səm mó yə. ⁹mTé wəsh mó á ngə ná bə kú mpu məcəg yí, mə á ngə cugə. Ká, nji mó á ka zə mpu mpəndí yí, səm mú bən lúu, ¹⁰nmeé mú yə. Mpəndí í á bə ná í kwáámbug mə cug yí, í mú yidá kwaamb mə shwiy. ¹¹oNəcə, səm í á ngə zhií mpəndí, í mú jwángulə mə ná ndeé í mú gwíílya mə.

¹²pSá ngwúdú, məcəg máá məsə nkəŋkə sá, sá məcəg mó ngó jii yí í njúl nómə nkəŋkə sá, í njúl tátálí, nkí nywa. ¹³Ká, ye sá ányunywaá í mó yida bə sá shwiy shú dáamə? Mbə! Í cúgə ntə! Jí ná səm í á yida ngə zhií sá ányunywaá dí ná í zə gwíílya mə; ntə, mpəndí í mú sá ná səm í mpúyúg, í mpúg nómə nyín nə wúsə mbiya bəw-bəw sá.

††7:4 Mpumə nyəng wə mísóólúgú.

é6:21 7.5; 8.6, 13; Zhk 1.14-15 f6:23 5.21 g7:2 1Kr 7.39

h7:4 6.4; Gal 2.19 i7:5 6.21 j7:6 6.7; 8.2-4; 2Kr 3.6

k7:7 4.15; Mbá 5.21; Mət 2.16-17; 3.6 l7:8 1Kr 15.56 m7:9 5.13

n7:10 Ləv 18.5 o7:11 Mət 3.13 p7:12 1Tm 1.8

Cug mísám í ðu wá múud mǎnyámád

¹⁴Haaw. Sǎ mǎ mpú ná mǎcǎǎ mǎsǎ sǎ á *shíshim, mee mǎ ngǎ ná bǎ iyéesh í cug múud, mǎ jǐ kwám á *mísám. ¹⁵Sǎ gwǎmǎfǎwǎ mǎ ngǎ sǎ yǐ, mǎ angǎ nǎ wǎmbulǎ gwo. Mǎ angǎ nǎ sǎ sǎ mǎ céel sǎ yǐ, nǐ sǎ mǎ ngǎ mpǐi yǐ, gwǎ wǎ mǎ sǎ yǐ. ¹⁶Nǎ jǐ kǎ bǎ nǎ sǎ mǎ ngǎ sǎ yǐ mǎ angǎ nǎ céel gwo nǎ, mǎ mǎ kǎ ðǎg nǎ mǎcǎǎ mǎsǎ jǎjǎ sǎ. ¹⁷Ntǎ, mee nǎ ðǐ ngǎ sǎ isǎ mǎ ngǎ sǎ yǐ, jǐsǎ sǎm í njúl mǎ nyúúlǎd yǐ. ¹⁸Mǎ mpú búbǎlé nǎ ngkul mǎ sǎ mǎnywa yǐ í cúgǎ cug múúd jǎmud. Yéesh nǎ yéesh jǎn wǎ mǎ jǐ nǎ ngkul gwág yǐ; nǐ, kú nǎ ngkul mǎ sǎ mǎnywa mǎ ngǎ céel sǎ má. ¹⁹Ntǎ jǐ nǎ, mǎnywa mǎ céel sǎ má, mǎ asáyé mwo; nǐ mǎbǎw mǎ acéélé sǎ má, mǎ yidǎ mpu sǎ mwo. ²⁰Nǎ jǐ kǎ bǎ nǎ mǎ ngǎ sǎ sǎ mǎ acéélé yǐ nǎ, mǎ ðǐ ngǎ sǎ isǎ, jǐsǎ sǎm í njúl mǎ nyúúlǎd yǐ.

²¹Mǎ mǎ kǎ kwey nǎ nyúl ngkul nyísǎ mǎðǐ cugud; ngkul nyǎng wǎ í ðu sǎ nǎ, jǎ jǎsh mǎ céel sǎ mǎnywa yǐ, mǎ yidǎ sǎ mǎbǎw, ²²í njúl nǎ mǎ ngǎ gwág nywa mǎcǎǎ mǎ Zembǐ mǎðǐ lám ðǐ cwú. ²³Nǐ mǎ mǎ kwey nǎ nyúl ngkul nyísǎ mǎ nyúúlǎd í ngǎ lúmbulǐ nǎ isǎ tǎðuga wǎm í ngǎ magulǎ yǐ. Ngkul nyǎng í ngǎ sǎ nǎ mǎ bǎg kwám á ngkul mǐsám mǐ nǎ ndǐ mǎðǐ íkúl í nyúúlǎd yǐ. ²⁴U ngkúnkwǎnǎ mǎ e! Nyúúl gǎ í ngǎ kǎ nǎ mǎ shwiyud. Zǎ e bá yǐl mǎ mǎga mǎnyámád e? ²⁵Yé Zembǐ, akǐba nǎ wo kwoŋ mǎ Cwámǎ wúsú Yésus-Kríst ðǐ!

Í mú jǎ gaád nǎ, fug nyám í ngǎ sǎ nǎ mǎ bǎg lwaá lú mǎcǎǎ mǎ Zembǐ, iyéesh byám byân í ngǎ sǎ nǎ mǎ bǎg lwaá lú ngkul mǐsám mǐ nǎ ndǐ yǐ.

Shíshim mǎ Zembǐ wǎ ngǎ kyey nǎ mbúgula

8^vNtǎ, jǎá gǎ ðǐ, buud bwǎ mú buud sǎ *Kríst Yésus wǎ bwǎ anyǐngǎyǎ ná kwo bwǎma nǎ intǎgúlǐ í *mísám. ²wNgkul Ngkǎngkǎ Shíshim jǐ nǎ ndǐ yǐ í mǎ yǐl wo mǎnyámǎ mǎ mǐsámud, wo abúlé ná kwo yǎ shwiy lú mǐsám, nǎcé ngkul nyǎng wǎ í ðu yǎ múud mǎ Kríst Yésus cug. ³xMǎcǎǎ mǎ Moyíz mǎ á shǐgé bǎ nǎ ngkul sǎ ntǎ nǎcé cug múúd í cúgǎ nǎ ngkul bǎ mwo. Nǐ, Zembǐ nyǎ a shǐ sǎ; nyǎ á nti Mwân yé zǎ jǐmbal búúd mǐsám. Mwân mú zǎ gwa nyúúl búúd cǎ mǐsám bí nǎ ndǐ yǐ, nǎ ndé Zembǐ mú yǎ nyúúl nyǎngǎ intǎgúlǐ í mǐsám. ⁴yNyǎ á sǎ ntǎ shú nǎ shé bǎg nǎ ngkul mǎ bǎ ótǎtǎlǐ bǎsh mǎcǎǎ mǎ ngǎ jǐi wǎ, nǎ ndé iyéesh í cug múúd ná ðǐ í é ngǎ kyey nǎ shé, í é bǎ Ngkǎngkǎ Shíshim.

⁵Buud iyéesh í cug múúd í ngǎ kyey nǎ ndǐ wǎ, isǎ í cug múúd wǎ bǎn bwǎ ðu tǎl shwóg yǐ. Bǎng Ngkǎngkǎ Shíshim ngǎ kyey nǎ ndǐ wǎ, bwǎ ðu tǎl isǎ í Shíshim shwóg. ⁶zMpugǎ nǎ muud mǎ bǎ iyéesh í cug múúd yé, mǎshíné mé mǎsǎ nǐ shwiy^{††}, í njúl nǎ muud mǎ bǎ iyéesh í Ngkǎngkǎ Shíshim yé, mǎshíné mé mǎsǎ cug, nyǎ é cugǎ nǎ shee. ⁷Nǎcé wǎlǎ lúú iyéesh í cug múúd ðǐ wúsǎ ífumuga ngǎlǎ fǎm Zembǐ; í angǎ nǎ sǎ mǎcǎǎ mǎ Zembǐ mǎgwág, í cúgǎ nǎmǎ nǎ ngkul bwelǎ sǎ mwo mǎgwág. ⁸Buud bwǎ ngǎ bǎ iyéesh í cug múúd wǎ bwǎ cúgǎ nǎ ngkul nywa Zembǐ lámud.

⁹aKǎ bí bá bí angǎ ná bǎ iyéesh í cug múúd, bí mú ngǎ bǎ Ngkǎngkǎ Shíshim, nǎcé a njul bí mǎnyúúlǎd. Muud cúgǎ nǎ Shíshim mǎ Kríst yé, cúgǎ múúd mǎ

^{††}**8:6** 8.6 Wa, shwiy ðúsǎ béégýálǎ nǎ Zembǐ, kú bǎ zhizhe shwiy sǎ mǎ mpú yǐ.

¶7:14 Sǎm 51.7 **¶7:15** Gal 5.17 **¶7:18** Mǎt 8.21; Flp 2.13

¶7:23 Gal 5.17; Zhk 4.1; 1Pr 2.11 **¶7:24** 1Kr 15.57 **¶8:1** 1.18; 5.1

w8:2 3.27; 7.7-11 **x8:3** Gal 4.4; Flp 2.7-8; 2Kr 5.21

y8:4 6.22; 7.4; 13.10; Gal 5.16, 25 **z8:6** 6.21; Gal 6.8 **a8:9** 1Kr 3.16

Kríst. ^{10b}Nji, nda jí ná Kríst njul bí mǎnyúúlúd ná, mǎnyúúl mǎn má é tɛem ngə yə nǎcé misám, *mishíshim mín mí é ngə nwa cug^f nǎcé Zembî nyə a má ci ná bí músə otútǎl ɔ́ búúd. ^{11c}Ŋkí bí bí nǎ Shíshim má Zembî muud nyə a gwúmushi Yésus yé, mpugá ná nyə e bá nǎmá sá ná Shíshim yé wɔɔngú í gwúmúshíg mǎnyúúl mǎn mǎ shwiy mǎni.

^{12d}Nda jí ntɔ́ ná, bwaang, mpugá ná shé búə nǎ mpwǎlá, nji kú bǎ mpwǎlá ná shé ngóg nǎ nyingə bɛ iyéesh í cug múúd. ^{13e}Nǎcé, bí má ká ngə bɛ iyéesh í cug múúd íí, bí mǎ bá yə; bí má ká yida ngə sá ná Ŋkénkɛ Shíshim ngóg nǎ gwílya misǔlúgú mǎnyúúl má dɛ sá myá, bí bá cugə. ^{14f}Mpugá ná buud bɛsh Shíshim má Zembî ngə kyey nǎ ndí wá, bwó wá búə bwǎn ɔ́ Zembî. ^{15g}Nǎcé, Shíshim bí á lóg yí í cúgé *shíshim í sá ná bí bóg mǎlwaá, bí nyingə ngə cugə cug ífwaas yí. Bí á yida lóg Shíshim í sá ná bí bóg bwǎn ɔ́ Zembî yí; Shíshim wɔɔng í yə shé ŋkul ná shé kímúg ná: «Abba⁸⁸, Dǎ!» ¹⁶Ŋkénkɛ Shíshim nyǎmǎfwó ngə nǎmá lwágulə *mishíshim míshé ná shé búə bwǎn ɔ́ Zembî búbǎlé. ^{17h}Nda jí ná shé búə bwǎn ɔ́ Zembî ná, shé búə nǎmá nǎ kɔw* wá Zembî. Shénɔ́ng Kríst shé má bá kɔwula mǎkɔw, ŋkí shé ngə nǎmá kɔwula micún myé. Shé ngə kɔwula micún myé shú ná shénɔ́ng bɛsh bág ŋkənɔw mǎŋkənɔw má.

Milwanə myá mwôw mə ngə zə má

¹⁸ⁱJugúlə shé ngə jug mwôw mǎga dí yí í cúgé tɔ́ sá ja má tǎdúgá bímbí Zembî mǎ bá sá ná shé ŋkənɔwag yí. ^{19j}Nǎcé, Zembî mǎ bá zə sá ná buud búə bwǎn bɛ wá bwə mpúyúg. Ná ndéé, isá byêsh Zembî nyə á té yí í ngə bwánd sá jɔɔngú nǎ milám ná jig-jig. ^{20k}Nji, ja gaád íí, mǔl mǎŋkul má ngə lwáfulə isá byɔɔng ná í ngóg nǎ bɛ cug á kú nǎ shwóg kú nǎ shug. Isá byɔɔng dí í á vǎn ná í kǎ biil mǎŋkul mɔɔngú, Zembî wá nyə a nyasulə byo cínɔng. Nji, isá byɔɔng byêsh í ngə bwánd nǎ búgá ná ²¹dúl jwówú Zembî mǎ bá yíl byo lwéfúlí jɔɔngú, nǎcé lwéfúlí jɔɔng í ngə caam. Ja Zembî mǎ bá yíl byo cínɔng yí, í bá ka lóg cug fulí bwǎn ɔ́ Zembî bwə ngə cugə yí nǎ mǎŋkənɔw bwə ngə ŋkənɔw má.

²²Sá má mpú ná, zə wǔs kíkídíga, isá byêsh Zembî nyə a té yí í ngə ná jug, ngə leegya nda mudá ngə kwi y minú ná a zə byá yé. ^{23l}Í cúgé nǎmá nji isá byɔɔngú; tɔ́ sá bɔɔng Zembî nyə a má yə Shíshim yé tǎn mǎkagulá wá, sá ngə nǎmá leegya ngólə bwánd fwála Zembî mǎ bá zə tǎl sá cé bwǎn bɛ dí yí, fwála á bá nǎmá zə yíl mǎnyúúl mǎsú mǎnyámád yí. ^{24m}Nǎcé, Zembî nyə a má cug sá, nji sá jɔɔng í afwóyé ná nyín, sá ngə ná bwánd bwándúg nǎ búgá. Sǎ múúd ngə bwánd nǎ búgá yí, á ká dúg gwo, yə nyə é kwo ná bwánd? ²⁵ⁿNda jí ná, sá sá aŋgɛ nǎ dúg yí, sá ngə bwánd gwo nǎ búgá ná, sá ngə bwánd gwo nǎ jísɔw.

^f8:10 8.10 Bǔl bwə ngə ci ná: «Shíshim má Zembî ngə yə bí cug».

⁸⁸8:15 **Abba:** Ciyá ni í kǎ ná Dǎ.

*8:17 Kɔw á jɔɔng isá Zembî nyə á kwəmusa shú bwǎn bɛ yí.

^b8:10 Gal 2.20; 1Yn 3.24 ^c8:11 2Kr 4.14 ^d8:12 6.18

^e8:13 Gal 6.8; Ifz 4.22-24 ^f8:14 1Yn 2.29-3.1 ^g8:15 Mak 14.36; Gal 4.5-7

^h8:17 5.12; Gal 4.7; Flp 3.10-11 ⁱ8:18 2Kr 4.17 ^j8:19 Kol 3.4; 1Yn 3.2

^k8:20 Mǎt 3.17-19 ^l8:23 2Kr 5.2-5; Ifz 4.30 ^m8:24 2Kr 5.7; Heb 11.1

ⁿ8:25 2Kr 4.18

²⁶ Námá mbií ngwúnd wɔɔngá, Ɗkɛ́ɛkɛ́ Shíshim ngə námá kwíínd sá tag dúśú; sá ádé mpu sá í jíí ná sá gwáámbúg Zembí májəgula māsúđ yí. Nji, Ɗkɛ́ɛkɛ́ Shíshim nyəméfwó mó đú jəgula shú dúśú, đú leegya mbií míleegya íciyá í lású bíśú í cúgə ná ɛkul féég yí. ²⁷ ʔZembí nywáá muud mó đú bigas ísá í lám yé, á đú mpu ísá Ɗkɛ́ɛkɛ́ Shíshim mó đú gwáámb cínəng yí; nəcé Ɗkɛ́ɛkɛ́ Shíshim ngə jəgula shú óbúgula námá nda Zembí má jíí ná.

Zembí ji cugye

²⁸ PŚá mó mpú ntəg ná Zembí mó đú sá sá jəsh í shúgúlág ɛkí nywa shú búúđ bwá cėl nyə wá, buud nyə á jəw táduga yéd wá. ²⁹ ʔNəcé, buud Zembí nyə á bwey fwo tééd mpu wá, nyə á bwey féesh bwo ná bwá bégłag Mwān yé, Mwān yé bág cúmbá á zhwoğ omínyəŋá. ³⁰ ʔBuud nyə á bwey féesh ntó wá, bwó wə nyə á jəw wá; buud nyə á jəw wá, bwó wə nyə á ci ná búśə otútəlí ɔ búúđ wá; buud nyə á ci ná otútəlí ɔ búúđ wá, bwó wə nyə á yə gúmá wá.

Sá cúgə ná ɛkul yíl shé cėlí mó Zembí đí

³¹ ʔShé kág ná nyingə ci ná ji? Ɗkí Zembí ngə kyem sá, zó jí ná ɛkul nyingə lúmbúli ná sá? ³² ʔNyə a shígé jagulə fwámé Mwān yé, nyə a kəenzh nyə shú dúśú. A tééd fwo kəenzh Mwān yé, ngáá ná nyə é kwáđulə yə sá ísá byəsh ashwá? ³³ Zó jí ná ɛkul shwəman búúđ Zembí mó féesh wá? Ɗgaá Zembí nywáá nyə a mó bwey ci ná búśə otútəlí ɔ búúđ? ³⁴ ʔZó

jí ná ɛkul sám̄b bwo lású? Ɗgaá Yésus nyə a shí yə; bul nyingə bə ná, nyə a shí gwúm, a njul Zembí dí mbwə mən̄cwúm, a ngə jəgula shú dúśú. ³⁵ ʔJí jí ná ɛkul sá ná sá béegyág ná cėlí Zembí ngə cėl sá yí? Ye *incwaw í ntəg, ye yágúwó, ye cúwúlí, ye zha, ye məbúwa, ye ísá í áwuwaguwə, ye shwíy ná bwá gwú sá? ³⁶ ʔƊgaá jí cilyá Kálad Zembí dí ná: Shwíy í ngə wáámb sá jwəw đəsh nəcé wo.

Bwá dúg sá nji nda itəw

bwá ɛkág ná ndí ná bwá ká cígə yí.

³⁷ ʔNji, sá ngə jág bul ntə ísá íni byəsh. Nəcé muud ngə cėl sá yé ngə sá ná sá ngəg ná ntə. ³⁸ ʔMəe mə ngə ntəg mpu búbálé ná gúl sá cúgə ná ɛkul bég sá ná cėlí Zembí ngə cėl sá yí: təw shwíy, təw cug, təw *wəngəles, təw ísá í ngə wá buud mán̄yámád yí, təw cug ga, təw jəwng zág yí, təw ísá í ngə ntə buud ɛkul yí, ³⁹ ʔtəw mən̄kul mā gwəw, təw məwng mā shí, təw gúl sá Zembí nyə a té yí, kú ná təw sá jí ná ɛkul bég sá ná cėlí Zembí ngə cėl sá kwoŋ mə Cwám̄ba wúsú *Křst Yésus dí yí.

Izəwəyêl ji féeshá mó Zembí

9 Námá nda mó jí múúđ mó *Křst ná, búbálé wə mó zó lás éga, mə ab-wíngé ijə; lám wām Ɗkɛ́ɛkɛ́ Shíshim ngə kyey ná ndí yí í ngə magulə ntó. ² ʔMə ngə ci fwámé ci ná lám cúgə bwele bə mə ná shəe, mə ji ná məma məcəy mə lám mó ngə kə nji shwóg ná shwóg. ³ Mə ji námá ná ɛkul jee magulə ná məméfwó bəg ná məzhúngúlú, ná mə wə yídag béggya ná Křst shú bwáang wá kúl búúđ

ʔ8:27 Sôm 139.1 ʔ8:28 Zhb 2.10; Ifz 1.11 ʔ8:29 Kol 1.18; Heb 1.6

ʔ8:30 1.7; 5.2; 2Te 2.13-14 ʔ8:31 Iza 50.8-9; Sôm 118.6

ʔ8:32 5.8; Yuá 3.16 ʔ8:34 4.25; Mis 2.33; Heb 7.25; 1Yn 2.1

ʔ8:35 2Kr 5.14 ʔ8:36 Sôm 44.23; 2Kr 4.11 ʔ8:37 1Yn 5.4-5

ʔ8:38 Ifz 1.21; 1Kr 3.22; 15.24; 1Pr 3.22

ʔ8:39 5.5; Yuá 3.16; 2Kr 13.13; Ifz 1.4; 2.4; 1Te 1.4; 2Te 2.16 ʔ9:2 MmN 32.32

má á zə byêl byélé á shí ga yí. ^{4b}Bwó, bag 3 *Izurəyêl, Zembî nyə á ɲwa bwo tân bwân bé, a yə bwo mənəkənəwa mé, a sá isɔ nə bwo, a yə bwo məcɛɛ mé, a yə bwo zhií ná bwó dúg yə nyə gúmá, a kaag bwo mənkaagá mé. ^{5c}Bwó wə bí ná ímpáámbá í á fwɔ íbɛɛnd, mpwɔɲ buud nyánúđ wə Kríst nyə á zə byêl byélé á shí ga yé, nyə, Zembî mə ntɔ sá jêsh yé, á jəla nə gúmá kandugə á kandugə! Amen.

^{6d}Ntɔ cugé ná ɲkaagá má Zembî í á má yə íyíy-yí, mbɔ́. Í yidá bə ná, mpwɔɲ buud Izurəyêl nyêsh dí nyísá fwámé Izurəyêl; ^{7e}nyêsh tɛɛm námá bə mpwɔɲ buud má *Aburəham, nyêsh dí nyí fwámé bwân bé. Nəcə Zembî nyə á ci nə Aburəham ná: «Wə *Izaag wə mpwɔɲ buud má á kaag wo í bá zhu yé.» ^{8f}Ntɔ má kə ná, bwân múúđ mə byá nə yéesh jé á muud wá, bwó dí básá bwân 3 Zembî; bɔɔɲg á byá nə ɲkaagá má Zembî wá, bwó wə básá nyə fwámé bwân. ^{9g}Nəcə Zembî nyə á kaag ná: «Mə bá nyingə zə námá mbií fwálá gaád, *Sara mú bá bə nə mwámudũm.»

^{10h}Í cugé námá ɲji bímbí má ɲgə ci ní. Gúl sá í á bə ná, Rəbeka bá mpáámbá jísú Izaag bwó mú bə nə bum lu məwáás. ¹¹ⁱÍ á ka bə, bwân kú fwo byêl, bwó kú fwo sá tɔ mənywa tɔ məbɔw, Zembî mú sá ná tɔdúgá yé í bwómag. Nəcə tɔdúgá yé í də bə ɲji nda nyáméfwó mə féesh ná. ^{12j}A də féesh múúđ, kú bə ná muud nyə ámə fwo sá mísóólúgú, ɲji muud á céél jɔw yé, a jɔw. Ntɔ, nyə á ci nə Rəbeka ná: «Mwân acúmba mə bá bə mwân á ntombú lwaá.» ^{13k}Gwə wə jí cilyá Kálaad

Zembî dí yí, ná: «Mə á cɛɛl *Yákwab, mə mpii Iso».

Zembî cugé nə olílingí

^{14l}Ntɔ má kə ná jí? Ná Zembî jí nə olílingí? Mbɔ́! Í cugé ntɔ! ^{15k}Mpugá ná nyə á ci nə Moyíz ná: «Nyɔɔɲg má é cɛɛl gwág ɲkúnkwónúla yé, mə gwág; nyɔɔɲg má é cɛɛl gwág cey lámúđ yé, mə gwág.» ^{16l}Ntɔ jí ná Zembî mə də féesh múúđ nə lám ɲnkúnkwonɔ, kú bə nəcə muud bálə nə yéesh, ɲkí ntág ná muud bulúlə yímə. ^{17m}Sá jɔɔɲg wə jí cilyá Kálaad Zembî dí yí, ná Zembî nyə á ci nə Farawônɔ ná, «Mə a təl wo ɲjwú-buud shú ná mə lwóyá ɲkúl nyám wódí, jínə dām jwɔg shí nyêsh.» ¹⁸ⁿNtɔ jí ná Zembî mə də sá ná, muud á céél gwág ɲkúnkwónúla yé, a gwág; nyɔɔɲg á céél sá ná a bóg nə nún yé, a sá.

Zembî jí fulí nyódí míféeshád

¹⁹Wo é ci na ná: «Ká nəcə jí Zembî mə nyíngə də jum búúđ yí? Nəcə, zə jí nə ɲkul lul lúu nə cígúlá Zembî má ɲwa yí?» ^{20o}Eéékyé, yé mwá muud! Wo wə zə ná wó kaad nə Zembî? Ye mpii nyí nə ɲkul ci nə muud nyə ámə mɛ nyə yé ná: «Nəcə jí wo ámə mɛ mə ntúga yí?» ^{21p}ɲkí ntág ná ye mɔɔl məmɲí cugé nə zhií ná a mɛg isá í gúmá, mɛ námá zhizhe isá nə yagá jé ɲgwúđ nə ɲgwúđ?

^{22q}Zembî nyə á cɛɛl lwóya mpimbə jé nə ɲkul nyé; ɲji, buud í á bə ná a jánguləg nə zhwunú wá, nyə á yida jísɔw bwo kú lámusa. ^{23r}Nyə a jísɔw bwo ntɔ shú ná buud á gwág cey lámúđ wá bwó mpúg

^{b9:4} bag 3 Izurəyêl: MmN 4.22; Ozê 11.1 *gúmá*: MmN 16.10; 24.16-17; 40.34-35 *isɔ*: Mət 17.7; MmN 24.7-8 *məcɛɛ*: MmN 20–24 *mənkaagá*: 3.2, 4; 4.13, 17; Gal 3.6, 14 ^{c9:5} 15.8; MmN 3.6, 15 *Kríst*: Mat 1.1; Rom 1.3-4 ^{d9:6} 3.3-4; 2.28-29

^{e9:7} Mət 21.12; Mat 3.9 ^{f9:8} Gal 3.7; 4.23 ^{g9:9} Mət 18.10, 14

^{h9:10} Mət 25.21-23; Rom 11.6 ^{i9:13} Mal 1.2-3 ^{j9:14} 3.5; Mbá 32.4

^{k9:15} MmN 33.19; Mat 20.1-15 ^{l9:16} Ifz 2.8 ^{m9:17} MmN 9.16

^{n9:18} MmN 4.21; 7.3; 9.12; 14.4; 1Pr 2.8 ^{o9:20} Iza 29.16; 45.9

^{p9:21} Zhe 18.6; 2Tm 2.20 ^{q9:22} 2.4, 8 ^{r9:23} 5.2

bímbí á jí nà milwané yí, bwó buud nyə á bwey kwəməsa nə a bá yə mílwanə myəwə wá. ²⁴ Buud bəwəwə, jísə sá buud nyə á jōw wá. Nyə á jōw ntāg sá, kú bə nji wúlə *Oyúden dí, nyə a jōw námá buud íkúl ishúsú. ²⁵ Jí námá nda nyə á ci kálaad má Ozê dí ná; nó: Kúl búúd í á shígé bə kúl jām yí, mə bá jōw gwo nó kúl jām; buud má á shígé bul cəel wá, mə jōw bwo nó wəabábə.

²⁶ Námá kúkúl nyə á ci nə bwo nó:

bí cugé kúl jām yí,
bwó bá jōw bwo cínəwə nó
bwān 5 Zembí á kuwó.

²⁷ Izayí nyə a shí námá bwú nkúgú shú
*Izəwəyēl nó:

Buud ɔ Izəwəyēl tēem bulya nda shə á
mān,

Zembí mə bá cug nji búbaalē.

²⁸ Nəcə, Zembí mə bá sá sósólúgú nyə á ci
yí

wa shí gaád; a bá casulə wə nó mán kú
bwánd.

²⁹ Jí námá nda Izayí nyə á bwey ci nó,
nó:

nda nəcé Cwamba á nkul nyēsh
lúgólə sá búbaalé bwān,
nki sá á má zə bə nda Sódóm,
námá nda Gomor.

³⁰ Shé kág ci na nó jì? Shé má ci
nó íkúl í cugé Oyúden yí, í á shígé ngə
sə zhií ná Zembí cíg nó búsa otútəlí ɔ
búúd; nji, Zembí má ci nó búsa otútəlí ɔ
búúd nəcé bwó jéégúlə míkwoŋ wó Yé-
sus. ³¹ Yká Oyúden bān bwó á ngə sə
nó bwó bá otútəlí nə baagúlə məcé;
nji, bwó áshígé bə. ³² Bwó á shígé ka
bə otútəlí nəcé jì? Nəcə bwó á shígé ngə
bwánd ná bwó é bə otútəlí nəcé jéégúlə

kwəŋ wó Yésus. Bwó á ngə téduga ná
bwó é bə otútəlí nəcé ngólə sá misósólúgú;
bwó á ka bwiim kwóógú lú məbəwəwə,
³³ námá nda jí cilyá Kálaad Zembí dí ná;
nó:

Dugá! Mə má bwíig kwóógú lú məbəwəwə
Siyôn†

kwóógú í é du búlal búúd yí.

Nji, muud mə jéég kwəŋ cínəwə yé
nyə abúle sámba.

Zembí má cug múúd yēsh mə búgula yé

10 ^bBwaang, mə ngə bul jii ná Zembí
yóg *Oyúden cug, gwó wó má jì
nyə mājəgula mām dí yí. ² Jí búbálé ná
bwó á má mpu wá mílúú ázembí dí, mə
jee námá mpu bwiing ntó. Nji, bwó ngə
wá mílúú nda wəancím-néím, kú mpu
ísá bwó jálá nə mpu yí. ³ Jí ná, bwó am-
púyé gwág váál Zembí má du sá ná muud
bóg tútəlí yí, bwó á má ka ba nyāŋ zhií
shú ná bwó bóg otútəlí mísh má Zembí
dí. Bwó á má yida sá mīngáádó nə otútəlí
5 Zembí. ⁴ Jí ná, iséy mǎcé mə á ngə
céel sēy yí, *Kříst wó nyə á zə casulə byo
shú ná muud yēsh mə *búgula yé, Zembí
cíg ná a jì tútəlí muud.

⁵ Í njúl ná, shú bálə tútəlí nəcé məcé,
Moyíz nyə á cilə nó: «Muud yēsh mə
báágúlə məcé yé, nyə é *dúg cug nəcé
məcé.» ⁶ Nji, shú bálə tútəlí muud nəcé
búgú, cilyá wúsə nó: «Nda ci wódí lámúd
nó: zó má bá bád kə joŋud?» Ntó jì ná wó
céel ná Kříst nyíngəg shulə. ⁷ «Nda námá
bəeg ci ná: zə má bá shulə kə mínjím?»
Ŋgaá Kříst nyə a shí bwey wú mínjím?
⁸ Micilyá myáá mí ngə ci ná: «Lāŋ wí
wo kúná-kúnə, wí wódí mpud, wí wódí
lámúd». Lāŋ wəwəŋ wó sá ngə cúnə yí,

†**9:33 Siyón:** Nyə á bə məma mbūŋ bwó á lwəŋ ngwála á Yurúsəlem cínəwə gwóŋ yí.

^s**9:24** 1.16; 10.12 ^t**9:25** Ozê 2.23; 1Pr 2.10 ^u**9:26** Ozê 1.10

^v**9:27** Iza 10.22-23 ^w**9:29** Iza 1.9 ^x**9:30** 10.20 ^y**9:31** 10.2-3

^z**9:32** 4.4-5 ^a**9:33** Iza 8.14; 28.16; 1Pr 2.6-8 ^b**10:1** 9.1-3 ^c**10:2** Mis 22.3

^d**10:3** 1.17 ^e**10:4** Gal 3.24-25 ^f**10:5** Ləv 18.5; Gal 3.12 ^g**10:6** Mbá 30.12-14

lán í ngó jíínguli buud búgá yí. ⁹hí ná, wó ká lás nà mpu wô ná Yésus jì Cwám̃ba, wo búgula nà lām wô ná Zembî nyə a gwûmushi nyə, wo dóg cug. ¹⁰Jí ntó. Muud má dū búgula nà lām, Zembî mú ci ná a jì tútəlí muud; muud lās nà mpu, Zembî mú yə nyə cug. ¹¹iNacé Micilyá mí ngə ci ná: «Muud má jéég kwon nyódfi yé nyə abúle sám̃ba.» ¹²Jntó jì ná mwá Yúden nyə angé nà salan nà mwá Gurék; bēsh bí nà Cwám̃ba ngwúid. A dū bwádan nà buud bēsh bwó jōw nyə wá zh-wog zhwoḡ ibwádán. ¹³kMicilyá mí ngə ci ná: «Muud yēsh mē bá kám̃b Cwám̃ba yé, a bá dóg cug.»

¹⁴Ká ntudélé búúd bwó é kám̃b Zembî, bwó kú fwo búgula nyə yé? Ntudelé bwó é búgula, bwó kú fwo gwáduga lán yé yé? Ntudelé bwó é gwáduga lán yé, kú nà muud mē cúndə yé? ¹⁵lNtudelé múúd nyə e cúndə, Zembî kú fwo lwām nyə yé? Micilyá mí ngə mpu ci ná: «A m̃an jzjz makuú ná ndeé makuú mē búúd bwó ngə kyey nà jzjz lán wá e!» ¹⁶mKá, buud bēsh dí bwó á magulə Jzjz Kéel. Jí námá nda Izayí nyə á ci ná, ná: «Cwám̃ba e, zó nyə a *magulə lán sá á ngə kyey nà ndi yé?» ¹⁷nÍ njúl ná búgá í dū zhu lán múúd mē gwág yíid; lán wəng wó Kéel má Kríst.

¹⁸oMə ngə ka shíló ná: Ye Oyúden bwó á shígé gwág lán wəngú e? O! Bwó á shí dí gwág hí? Ngáá Micilyá mí ngə ci ná: Buud bwó á shí gwág məkál shí ga nyēsh dí; obwiingye ɔ lán iciyá byán í á shí kə ná ndeé

kə kumə íjumə i shí byēsh dí.

¹⁹pKá mē nyingə námá jì ná: «Ye bag ɔ *Izurəyēl bwó á shígé wám̃bulə gwág? Bwó á shí yida gwág. Ngáá ná Moyíz nyə

a shí bwey jaaw bwo nda Zembî nyə a lās ná, ná:

Mə bá sá ná bi ság bósł búúd wú, í njúl ná bwó cúgé námá fwámé lwoḡ búúd,

Mə sá ná bi fíimug lwoḡ búúd jí kú nà fug yí.

²⁰qIzayí nyə a bále námá lās ná, Zembî mō ci ná:

Buud bwó á shígé ngə sɔ mē wá bwó á kwey mē.

Bəng bwó á shígé ngə jì mē tɔ sá wá, mē a sá ná bwó mpug mē.

²¹rNji, shú bag ɔ Izurəyēl, á ci ná Zembî mō ci ná:

Mə mō téég məbwə jwəw ncindí ngələ jōw bwo,

bwó kúl búúd á məlwə, kúl búúd á mīngáádə.»

Zembî nyə a shígé myaas kúl búúd jé

11 ^sMə shíló ná ná, ye Zembî nyə a mō myaas kúl búúd jé e? Mbô! Í cúgé ntó! Ngáá mē jì mwān *Izurəyēl, mwān á mpwoḡ buud mō *Aburham, beend mē Bəngzhamé dí? ²tZembî nyə amyáásé kúl búúd jé nyə á bwey fēēsh yí. Ye bi mē jág sá Mícilyá mí ngə bwi-ing shú mō Eli ja nyə á shwəman Izurəyēl wó Zembî yí? ³uNó Eli nyə á ci ná: «Cwám̃ba, bwó mō shín gwú *búúd ɔ mícúndə bwó, bwó shín caam *wálatār bwó; mē mō lúg fwó, bwó ngə námá sɔ ná bwó gwú mē.» ⁴Nji, Zembî nyə á bɔsa nà nyə ná jì? Ngáá nyə á ci ná: «Mə á kənd buud otóshin zangbá koogú shú dām məmēfwó, bān bwó á shígé bwəle kúd məbwón shí ná bwó yə Baal gúmá.» ⁵vNámá mbíi ngwúidú wəngú, gúl búbaalé buud Zembî nyə a

^h10:9 1Kr 12.3; Flp 2.11 ⁱ10:11 9.33 ^j10:12 3.22 ^k10:13 Zhu 3.5

^l10:15 Iza 52.7 ^m10:16 Iza 53.1; Yuá 12.38 ⁿ10:17 Yuá 17.20 ^o10:18 Sôm 19.5 ^p10:19 Mbá 32.21; Rom 11.11 ^q10:20 Iza 65.1; Rom 9.30

^r10:21 Iza 65.2 ^s11:1 Mis 22.30; 2Kr 11.22; Gal 1.13-14; Flp 3.5

^t11:2 11.29; Sôm 94.14; Zhe 31.37 ^u11:3 10j 19.10, 14, 18 ^v11:5 9.27

féesh mpáam nyéd yí jí ná ja gaád. ⁶Wnyə a féesh bwo mpáam nyéd, í á shígé bə ná bwə á fwo sá wúl jə sósólúgú; í ká bə sá mísósólúgú, mpaam kú ná bə mpaam.

⁷Ntó mó kə ná jí? Ná sá bwān wə Izurəyēl bwə á ngə sɔ́ yí, bwə ábíyíyé gwo; nji búbaalé Zembí nyə a féesh yí, gwə wə mó bí gwo. Bósólúgá bān bwə á sá minḡaádá ⁸xnámə nda jí cilyá Kálaad Zembí dí ná; ná:

Zembí nyə a sá ná,
zə wósós múús íí
bwə bóg minjímbulá,
mísh mánj mó bóg kú dúg,
məlwə mánj mó bóg kú gwág.

⁹Dávid mó ci námə ná:

Iseengyá í dæg byánj í bóg bwo láámb,
í bóg bwo wód, bwə bíflug nə ndeé,
bwə bāg lóg myəna mí jéllá nə bwo myá.

¹⁰Mísh mó bóg bwo yídúgú nə yídúgú
ná ndeé bwə ngóg nə jújufə nda
wəancím-ncím;

sáág nə bwə jíg mənnyámád kú yəwula.

¹¹Mó shíllə ná ná, Ja *Oyúden bwə á sandula ntúni yí, ye bwə á búla mbəɔgú á kandugə? Mbó! Í cúgé ntó! Iwushí byánj í á mó yida sá nə Zembí cúgug ikúl ishús, á cug byo shú nə Oyúden bwə sáág wú.

¹²Dúgá, iwushí Oyúden bwə á wush yí í á sá nə buud ɔ́ shí bwə bígúg; búlúlə bwə á búl yí sá nə ikúl ishús í bígúg. Íkámúsá ná í bə ntúni, nkəmusə nə ja Oyúden bēsh bwə bá magulə *Kříst nə ndeé bwə *dúg cug yí.

¹³ayésus nyə á lwám mə nə mə bwíngug ikúl í cúgé Oyúden yí Kéel dé. Ntó, mə jaaw bí buud cúgé Oyúden wá nə mə ngə gwág nywa iséy byām byəɔngú.

¹⁴Mə ngə gwág byo nywa ntó nəcé mə jí nə búgə nə mə e shwambulə bag dām Oyúden nə bwə sáág wú nə ndeé bósól wā cínəngú bwə mú dúg cug. ¹⁵Yílúlə Zembí

nyə á yíl bwo mólánúđ yí í á sá nə buud ɔ́ shí bēsh bwə bíg zhií bwə kwámbúlə nə nyə. Í tééd ná bə ntó, nkəmusə nə ja bwə bá nyíngə zə məbwə mó Zembí dí yí. Ígaa í bá bə bwo nda bwə mó gwúm gwúmúg íí!

¹⁶^bJa múúd mə sá nó, buléd á tééd sá nə mpumə á mó mwáágulə yí, a kənd gwo koogú shú mó Zembí yí, ígaa nə a mó kənd mpumə nyēsh koogú shú mó Zembí íí? Í ká bə nə míkəɔlə mí líí mísə sá mó Zembí, ígaa nə məbwə mó líí jəɔng mó é bə námə Zembí isə byé? ¹⁷cSə ígwágá ná bwān ɔ́ Izurəyēl nda olivyē Zembí nyə á bɛ yé. Zembí nyə á ka fēy mósól məbwə mó líí jəɔngú, a mú kə nywa wo, wo njúl mbwə á olivyē nyə á kɔ́ ntó yé, a zə fēen kúl nyə á fēy məbwə nyédí olivyē dí yí. Wo mūsə námə ngə ywó məkúl mó ngə bád wú míkəɔlə mí líí jéd má. ¹⁸dWo ajəlayé nə sá nk-wámá nə fwámé məbwə mó líí, wo dí ngə nkēny míkəɔlə, míkəɔlə wə mí ngə nkēny wo. ¹⁹Wo é ci ná: «Ígaa nə nyə a fēy məbwə mó líí shú nə mē mə fáánwog cínəng?» ²⁰eJí mpu bə ntó. Zembí nyə a wéég məbwə mó líí nəcé mó bələ kú nə búgə; wē mə ka ntāg nywa jiya nəcé wo bələ nə búgə. Nji, wo kú bēeg nkēny nyúul, yidagú bə nə fúndúgú. ²¹Zembí tééd fwo bə kú jagulə fwámé məbwə mó olivyē yé, wē wə nyə é jagulə yé? Wo ɔ́ bey! ²²Dúgúg nə Zembí jí nə jə lám, a njúl námə nə nkúd. A jí nə nkúd shú bəɔng bwə á mó búla wá; a njúl nə jə lám shú dwə, nkí wo ngə kə shwóg nə ngələ jéeg nyúul jə lám jé jəɔngú; nkí ntó dí, a bá námə fēy yíl wo. ²³Bəɔng bwə á búla wá bān íí, bwə ká yəw cug jánj á kú nə búgə, Zembí nywa bwo, nyíngə fēen kúl bwə á fwo dū bə yí, nəcé a jí nə nkul mə sá ntó. ²⁴Wē muud wó á

^w11:6 4.5; Gal 3.18 ^x11:8 Iza 29.10; Mbá 29.3; Mat 13.14-15

^y11:9 Sôm 69.23-24; 35.8 ^z11:11 Mis 13.46; Rom 10.19 ^a11:13 1.5

^b11:16 Ílj 15.19-21 ^c11:17 Ifz 2.11-13 ^d11:18 Yuá 4.22 ^e11:20 1Kr 10.12

bə mbwə á olivyē nyə á kɔ ntɔ yé, Zembí nyə á kə fēy wo zə fēen nyədí olivyē dí kúl wó áshígé byēl yí. ɲkámúsá ná á sá ntɔ ná wo, ɲkámusa ná bɔɔŋg bwə bwey bə məbwə mā líf jɔɔŋg wá. ɲgaá ná nyə e bá nómá zə nyingə fēen bwo kúl bwə á byēl yí?

Kúl búúd Izurəyēl jēsh í bá dúg cug

^{25f}Bwaanɲ, mə acéélé ná bi jágúg jɔjɔ yuug Zembí nyə á ɲgə baagúlə shwoó dí ga, bi á bá dúg ná bi mó bul bə nə fəg. Jí ná, bɔ́l bwān ɔ *Izurəyēl bwə bá nómá bə ɲji mɲgáádá mɲgáádá ná ndéé kə wɔ́s ja bíl íkúl byēsh í bá kə wə Zembí yí. ^{26g}Ntɔ, kúl búúd Izurəyēl jēsh í mú nómá bá *dúg cug nda jí cilyá Kálaad Zembí dí ná, náəó:

Muud mə bá zə yíl búúd mənáyámád yé mə bá zhu Siyôn[‡].

A bá zə jímbal bag ɔ Yákwab cug jánj á kú bish Zembí.

²⁷Sɔ́ má bá sá ná bwo wə ní.

Mə bá sá gwo ja mə bá yíl bwo *misəm myánj yí.

²⁸Nda *Oyúden bwə ɲgə ban Jɔjɔ Kéel ná, Zembí ɲgə ɲwa bwo nda mizhízhíj myé, sá jɔɔŋg jí shú mfií wún; ɲji, nda nyə á bwey fēesh impáámbá byánj ná, á bul cēel bwo. ^{29h}Mpugá ná Zembí nyə ádē nyingə déég sá nyə ámə yána yí, á kú nyingə cēnd njúwúlú nyə ámə jɔw múúd yí. ³⁰Nacé, yág íí, bi á sá Zembí məlwə. ɲji, kidíga, á mó gwág bí ɲkúnkwónjálə. A gwág bí ɲkúnkwónjálə ntɔ nacé Oyúden sálə nyə məlwə. ³¹Ná ndéé, bwə ɲgə sá Zembí məlwə ja gaád shú ná á gwágúg bwo cey lámúd námá nda nyə

á gwág bí cey lámúd ná. ³²ⁱNacé Zembí nyə á fad buud bēsh íbyeshed shú ná á bāg námá gwág bēsh ɲkúnkwónjálə.

Shé gúmálúgá Zembí

^{33j}Oó! A nyāŋ məma fwo múúd ná ndéé Zembí e!

A fəg nyé ná mpúyá yé í mó lal ɲkúl e! Muud cugé ná ɲkul shwánzələ mícígúlá myé,

muud cugé ná ɲkul bigas íyuug á mó yígula yí.

^{34k}Micilyá mí ɲgə mpu ci ná:

Zə nyə á mó ná fwo mpu tédúgá mó Zembí?

ɲkí ná, zə nyə á mó bwəle cwíny nyə?

^{35l}Zə nyə á mó fwo yə Zembí sá

shú ná á kág ɲgə bwánd ná

Zembí nyingəgə yə nyə yé?

^{36m}Nacé, sá jēsh í zhu wə Zembí; nyə wə mó sá ná sá jēsh í bág; sá jēsh jísə yí, jísə shú dé. Gúmá bág ná nyə kandugə á kandugə. Amen.

Yólə Zembí nyúul

(Ifz 4.1-16; 1Kr 12.12-27)

12ⁿNá ndéé bwaanɲ, nda Zembí mó gwág sə cey lámúd ná, mə bándúlá bí ná bi yánág mənáyúul mən tən *mətúnuga mə mikuwó, mətúnuga yólə Zembí, mətúnuga nyə é gwág nywa má. Ntɔ jí yólə Zembí gúmá fwámé yə. ^{2o}Kúgá bɛ mófúlú mã cug ga; yidagá bíd ná Zembí céndúg bí, á yóg bí fəg ágúgwáan, bi dúg mpu sá á ɲgə jii yí; ntɔ jí ná sá jí ɲkí nywa yí, sá í jéla yí, sá jí kú ná tɔɔ lág yí.

[‡]11:26 *Siyôn*: Nyə á bə məma mbúnj bwə á lwɔ ɲgwəla á Yurúsəlem cínɔŋg gwów yí.

^f11:25 Mat 24.14; Yuá 10.16 ^g11:26 Iza 59.20-21; 27.9; Zhe 31.33-34

^h11:29 3.3-4; 15.8 ⁱ11:32 3.22; Gal 3.22 ^j11:33 Zhb 11.7; Sôm 139.17

^k11:34 Zhb 15.8; Iza 40.13 ^l11:35 Zhb 41.3 ^m11:36 16.27; 1Kr 8.6

ⁿ12:1 6.13; 1Pr 2.5 ^o12:2 Ifz 4.22-24; 1Te 5.21

³PŊda Zembî nyə á sá mə mpaam ná, mə lás nə muud yēsh á gwoong jín; mə ci ná, muud kú bul gúmal nyáméfwó ntɔ́ mínji. Muud yēsh ɲwág nyáméfwó nda á jí ná, bɛ́ bímbí lú búgá Zembî nyə á yə nyə yí. ⁴ᵐPugá ná muud jí nə nyúul ɲg-wúdí, í njúl ka bə nə ikúl ɲkí bulya; ikúl í nyúul byaɲɲg byēsh í ádé sēy sēy ɲg-wúdí. ⁵Námá mbií ɲgwúdí wɔɲɲgá, sá má tɛem bə ɲkí bulya, sá bēsh sá básə sɛɲ-gyá nyúul ɲgwúdí dī wá *Kříst, sá bēsh sá ɲgá bə leedyá nda ikúl í nyúul muud. ⁶ᵐZembî nyə á ɲgə yə sá isá í yána byé nə jɔ́ lám, isá í yána byaɲɲg bísə mimbíi mimbíi. ɲkí Zembî má yə múúd ɲkul ná a cúndág mícúndá, muud wɔɲɲg cúndág nə bímbí lú búgá á jí nə ndí yí. ⁷sNyɔɲɲg jí ná a dúg sēy nə bɔ́ól yé, a sáyúg; nyɔɲɲg jí ná a dúg jígúli yé, a jígúlig; ⁸nyɔɲɲg jí ná a dúg bándulə búúd yé, a dúg bándulə; nyɔɲɲg jí ná a dúg sá yána yé, a dɛ́ sá dwo nə lám ɲgwúdí; nyɔɲɲg mə dɛ́ tɔ́w shwóg kyey nə bɔ́ól yé, a dúg bə nə zény ja á dú kyey nə bwo yí; nyɔɲɲg mə kwíínd ɲkúɲkwónɲúl í búúd yé, kwííndúg bwo nə məshusug.

Mbúgula mə Yésus mə jəlá nə cɛel múúd yēsh

⁹ᵐCiilagá cɛelí jí kú nə məkón yí. Mpiigá məbɔ́w, nywíílyágá nə mənywa. ¹⁰ᵐDugá bə nə mǎcɛy mpédúgá nyín nda omínyɔɲɲá bwó ɲgá ciila wá. Muud yēsh sɔ́ɔg ná nyə wá búlɔg dɛ́ gúmal bɔ́ól búúd. ¹¹ᵐSáyúgá nə Cwámbe mbií á ná bibibi, kú sá ílám, ɲji zény nə zény. ¹²ᵐBi mə jəlá nə bə nə məshusug nǎcé bí ɲgə

bwánd nə búgá ná Zembî mə bá sá bí mənywa; bí má ká bwəma nə *incwaw í ntɔ́g, bí jísów; bí ɔ́ sá kááfó mǎjəgula. ¹³ᵐDugá kwíínd búúd ɔ́ Zembî bwó ɲgá jii kwííndyá wá, bí dɛ́ sá ná bí dúg lóg ójón bídí mínjów.

¹⁴ᵐDugá bwádan nə buud bwó lwágulə bí cúwálí wá; dugá bwádan, bí kú lweem. ¹⁵ᵐBúúd bínón njúl wá bwó ka bə nə məshusug, bí nyíi məshusug mɔɲɲgád; bwó ká bə nə yé, bí jii námá yé dɔɲɲg. ¹⁶ᵐDugá bə cún mpédúgá nyín. Kúgá dɛ́ bə isá í álal-ɲkul; yidagá bə byaɲɲg bísə ɲkwón á muud yēsh yí. Muud kú bɛɛg bə nə tédúgá ná nyáméfwó wá má búl bə nə fug.

¹⁷ᵐBi kú dɛ́ bweel məbɔ́w. Sɔ́gá ná bí dúg sá mənywa mísh má búúd bēsh dī. ¹⁸ɲkí jí nə ɲkul bándá, ságá mimbii mín myēsh ná bí cágəg nə buud bēsh ná shee. ¹⁹ᵐYé búúd má búl cɛel wá, kúgá dɛ́ kunda bíméfwó; dugá bídí ná Zembî wá dúg lwóya mpimbə dɛ́ kunda bí; nǎcé jí cilyá Kálaad Zembî dí ná: «Mə wá má bá dɛ́ kunda, mə wá má bá dɛ́ yə búúd myána». Ntɔ́ wá Cwámbe ɲgá ci yé. ²⁰dí njúl námá nyingə bə cilyá ná: Múúd ɲgá lúmbuli nə wo yé ká gwág zha, yóg nyə idəw;

á ká gwág shwáásúlə minú, yóg nyə sá á ɲgúlɔg yí. Ja wó sá ntɔ́ yí, wo má ɲkúnd nyə máág má kuda lúúd.

²¹Wo kú bídí ná yéesh sálə məbɔ́w í ntɔ́g wo ɲkul; yidagá dɛ́ sá ná mənywa mwó má dúg ntɔ́ məbɔ́w bwó sá wo má.

ᵐ12:3 1.5; Mat 20.26; 1Kr 12.11, 28; Ifz 4.17 ᵐ12:4 1Kr 12.27

ᵐ12:6 1Kr 12.4-11; 12.27-14.40; 1Pr 4.10-11 ᵐ12:7 Mís 6.1-3; 2Kr 9.5, 7

ᵐ12:9 2Kr 6.6; 8.24; 1Tm 1.5; 1Pr 1.22; 1Kr 13.4-7 ᵐ12:10 14.15; Yuá 13.14-15; Gal 5.13; 6.3, 10; Ifz 4.2; Flp 2.2-3 ᵐ12:11 8.9; Gal 5.25; Mbú 3.15

ᵐ12:12 5.2-3; 8.24-25; Mat 24.13, 22; Luk 18.1; 1Kr 10.13; 1Te 2.14 ᵐ12:13 Gal 6.10; Heb 13.2 ᵐ12:14 Mat 5.44 ᵐ12:15 Zhb 30.25; 1Kr 12.26; 2Kr 11.29

ᵐ12:16 Mik 3.7; 1Kr 1.10-11, 19-20, 27-28; 8.1 ᵐ12:17 Mik 20.22; 1Kr 6.7; 1Te 5.15; 1Pr 3.9 ᵐ12:19 Mbá 32.35; Mat 5.39 ᵐ12:20 Mik 25.21-22; Mat 5.44

Kristen má jǽlá nǽ sá mícǽ mǽgwág

13^eMuud yêsh má jǽlá nǽ sá mícǽ mǽgwág. Nǽcé, icǽ byêsh bí shǽ ga dí yǽ í ngǽ zhu wǽ Zembǽ. Zembǽ wǽ nyǽ a tǽl micǽ myêsh mísǽ myá. ²Ntǽ má kǽ nǽ, muud mǽ lǽl lúu nǽ cǽ yǽ má lǽl lúu nǽ téégyá ísǽ Zembǽ nyǽ a táág yǽ. Buud bwǽ sá ntǽ wǽ bwǽ sá nǽ Zembǽ yág bwo intǽgǽlǽ. ³^fWo ajǽláyé nǽ fúndǽ ójwǽ ja wó dǽ sá mǽnywa yǽ; njǽ, njǽ wó dǽ sá mǽbǽw, wo wǽ má jǽlá nǽ fúndǽ. Njǽ wó cǽel cǽgǽ kú fúndǽ cǽ, dǽgǽ sǽ mǽnywa, cǽ nyǽ é yidǽ faag wo. ⁴Mpug nǽ cǽ wúsǽ sǽl mǽsǽal má Zembǽ shú dǽlǽ bǽndǽlǽ wo nǽ wo dǽg sǽ mǽnywa. Njǽ wó dǽ sǽ mǽbǽw, wó jǽlá nǽ fúndǽ; nǽcé, cǽ í dǽ bǽ nǽ kafwele shú nǽ a dǽg yǽ búúd intǽgǽlǽ. Cǽ wúsǽ sǽl mǽsǽal mǽ dǽ lwóya mpimbǽ má Zembǽ, dǽ lámusa nǽ buud bwǽ dǽ sǽ olǽngǽ wǽ. ⁵^gGwǽ wǽ jí nǽ, muud má jǽlá nǽ magulǽ íjwǽga í cǽ nǽ jǽ lǽm, kú bul bǽ njǽ nǽcé fúndǽlǽ nǽ Zembǽ nyǽ á bǽ gwág nyǽ mpimbǽ.

⁶Sǽ jǽngǽ nǽmǽ wǽ bí má dǽ jǽna ótǽya yǽ. Buud bí nǽ bwǽ dǽg njwa ótǽya bǽngǽ wǽ, Zembǽ wǽ nyǽ á tǽl bwo nǽ bwǽ dǽg sǽ ísǽ byǽngǽ. ⁷^hYǽgǽ muud yêsh sǽ bí mbíd nyǽ yǽ: bí jǽna múúd tǽya tǽya yǽ; bíl ísǽ byêsh bí má jǽlá nǽ jǽna yǽ, bí yǽ búúd bwǽ jǽlá nǽ njwa wǽ; muud mǽ jǽlá nǽ fúndǽgǽ yǽ, bí fúndǽ nyǽ; nyǽngǽ mǽ jǽlá nǽ gúmnǽ yǽ, bí yǽ nyǽ gúmnǽ.

Cǽg cǽelǽ

⁸ⁱKúgǽ bǽ nǽ mpwǽlá nǽ muud; mpwǽlá í bǽg njǽ cǽelǽ nǽ nyǽga cǽel nyǽga, nyǽga cǽel nyǽga. Nǽcé, muud mǽ cǽel bǽlǽlǽgǽ yǽ, njǽ mpu bǽ mǽcǽgǽ. ⁹^jNjǽgǽ bí mǽ mpú nǽ mǽmpǽndǽlǽ má njǽ cǽ nǽ: «Cǽ wo kú sǽ mǽnǽmb, cǽ wo kú gwú múúd, cǽ wo kú júwo, cǽ wo kú wǽmb ízhaá sǽ.» Mǽmpǽndǽlǽ mǽnǽ nǽ mǽlǽl mǽsh má njǽ cǽ njǽ sǽ njǽwǽd nǽ: «Cǽelǽg múúd yêsh jínsǽ wo kúnǽ-kúnǽ yǽ ndǽ wó cǽel wómnǽfǽwǽ nǽ.» ¹⁰Muud jí nǽ cǽelǽ yǽ cǽgǽ nǽ njǽl sǽ múúd jí nyǽ kúnǽ-kúnǽ yǽ mǽbǽw. Ntǽ jí nǽ, muud mǽ cǽelǽ bǽlǽlǽgǽ yǽ, njǽ mpu bǽ mǽcǽgǽ.

¹¹^kNjǽgǽgǽ nǽ cǽgǽ cǽg cǽelǽ jǽngǽ, nǽcé bí mǽ mpú nǽ fwǽla sǽ njǽgǽ cǽgǽ ga í músǽ wǽla bí má jǽlá nǽ juum ígwǽd yǽ. Nǽcé ja gaád íf, jwǽw Cwǽmba mǽ bá zǽ yǽl shǽ mǽnyǽmǽd yǽ í mú bul bǽ kúnǽ-kúnǽ ntǽ jwǽw sǽ á magulǽ Yǽsus yǽ. ¹²^lBulú má bul kǽ. Sǽ myǽásugǽ ísǽ í dǽ sǽy yídǽgǽd yǽ; sǽ yídǽgǽ njwa íkeny í gwǽnǽ bwǽ dǽ lúmbǽlǽ nǽ ndǽ mǽnjǽnyad yǽ. ¹³^mSǽ cǽgǽgǽ cǽg á otǽtǽlǽ, mbíí í jǽlá nǽ mǽnjǽnyǽ mǽ mwǽsǽ yǽ: kú nǽ ídǽna í álal-njǽl^l, kú nǽ shwǽgǽlǽ mǽlwǽg; sǽ kú sǽ jǽnga, kú sǽ ásfy-sǽy, kú nǽ ozhuyǽ, ku mpíi tǽw muud. ¹⁴ⁿYídǽgǽ njwa *Kǽrst ndǽ kǽándǽ má bwǽád^s, bí kú bíd nǽ íyǽésh í cǽg múúd í nyǽngǽg njǽ kǽ nǽ bí cǽg ábǽbǽwǽd.

^f**13:13** *ídǽna í álal-njǽl*: Mbíí ídǽna wǽngǽ í á dǽ bǽ, buud dǽ nǽ njǽl ntǽ mǽnjǽ, buud sǽ jǽnga kú nǽ mǽsus.

^g**13:14** *njwa Kǽrst ndǽ kǽándǽ má bwǽád*: Ntǽ jí nǽ cǽgǽ mbíí wǽ nǽ muud mǽ dǽg bí yǽ bǽg ndǽ a njǽgǽ Kǽrst.

^e**13:1** Mis 5.29; Tit 3.1; 1Pr 2.13-14; Mbú 13; 20.4; Mik 8.15-16

^f**13:3** 1Pr 2.14; 3.13 ^g**13:5** 2.15 ^h**13:7** Mat 22.21

ⁱ**13:8** Yuá 13.34; 1Kr 13; 16.14; Gal 6.10

^j**13:9** Mbá 5.17-21; Lǽv 19.18; Mat 22.34-40; Gal 5.14; Zhk 2.8-13

^k**13:11** 1Te 5.5-8; Ifz 5.14-16; 1Kr 7.29-31 ^l**13:12** Ifz 5.11; 6.11, 13; 1Yn 2.8

^m**13:13** Luk 21.34; Ifz 5.18 ⁿ**13:14** Flp 2.5; Kol 3.15

Maguləgá bəəŋg bwə afwóyē lal wá

14^oMuud jí ná nà búgə ŋkí tag yé, bi 3 magulə nyə; bi kú sɛŋusa mákəl nə nyə nə yé mbií mítódúgá. ²PJí nà ŋkul bə ná, ŋgwól múúd ŋgə tédúgá nà a jí nà ŋkul də sà jêsh, nyəəŋg jí nà búgə ŋkí tag yé nye ŋgə də nji idəw í ífambá. ³Muud ŋgə də sà jêsh yé bág kú mpyēny ŋgwól; nyəəŋg nyə aŋgə nà də sà jêsh yé bág kú dág nà nyəəŋg ŋgə də yé ŋgə jág sá; nəcə Zembí má magulə nómá nyə. ⁴Wɛɛ wə zə má zə sámb ízhaá lwaábulə iwushí? Ŋkí á kyabɛ, í dág mása yé; ŋkí á ku, í dág nómá nji mása yé. Nji nyə é kyabɛ, nəcə Cwámɛba jí nà ŋkul mə sá nà a kyábɛg.

⁵qJí nómá nà, ŋgwól múúd mə dág nà dúl jwɔw í búl bə fwámé jwɔw cɔ́ dúl, ŋgwólúgá nye má ŋwa mwɔw mɛsh cé ŋgwú; muud yêsh nádag nə sà nyóméfwó má kwey nà jí tútəlí yí. ⁶rMuud mə təl ŋkúmba jwɔw shwóg yé, a sá ntó shú má Cwámɛba; muud mə də sà jêsh yé ŋgə də shú má Cwámɛba, nəcə a ŋgə yə Zembí akíba; nyəəŋg nyə aŋgə nà də sà jêsh yé ŋgə nómá yə Zembí akíba. ⁷sMpugá nà muud ŋgwúd nà ŋgwúd á gwoong jísú nyə aŋgə nə cugə shú nyóméfwó, ŋgwúd nà ŋgwúd kú nómá yə shú nyóméfwó. ⁸Ŋkí shé ŋgə cugə, shé ŋgə cugə shú má Cwámɛba; ŋkí shé mə yə, shé yə shú má Cwámɛba. Ntó jí nà, tɔɔ shé má cugə, tɔɔ shé má yə, shé búsə buud ɔ́ Cwámɛba. ⁹Haaw, sà jəəŋg wə *Kříst nyə á yə, a nyingə gwúm nà ndí yí, shú nà a jwúg nə mimbimbə, jwú nə mikuwó. ¹⁰tKá nəcə jí wé mə sámb *mínyəŋhə woó iwushí yí? Ŋkí ntəg nà, nəcə jí wé mə

mpyēny mínyəŋhə woó yí? Mpugá nà shé bɛsh shé má bá tɔw kɔɔd dí njɔw mílású má Zembí. ¹¹uMpugá nà jí cilyá Kálaad Zembí dí nà:

Mə Cwámɛba ŋgə cugə yé mə ŋgə ci náo: «Buud bɛsh bwə bá kúd mə məbwón, bɛsh bwə bá ságusə mə nə mimpu myán».

¹²vGwə wə jí nà, muud yêsh á gwoong jísú má bá kə bwəma nə shitɔg míš má Zembí dí.

Kú wá ŋgwól bəəgú zhííd

¹³wNtó, shé yɔwug dúlə yéya mábɛg shémé nə shémé; shé yídágá ŋwa cígúlá nà muud nyə ajóláyé nə wá ŋgwól bəəgú zhííd, kú sá gúl sà í é búlal ŋgwól yí. ¹⁴xSà má zə ci ga, mə mpú nà jí búbálé, mə mpu ntó nəcə mə jí muud mə Cwámɛba Yésus. Jí nà, gúl sà cúgé ŋkí lwaaguwo nà jân yé mbií wə cí. Nji, múúd mə ká tédúgá nə «sà ga jí ŋkí lwaaguwo», sà jəəŋg mú bə ŋkí lwaaguwo shú déd. ¹⁵yNtó jí nà, ŋkí dələ wə də gúl dəg yí í ntágúl mínyəŋhə woó, mpug nà sɔ́lúgú wə wəəŋgú í cúgé sɔ́lúgú cɛɛlí. Kú sá nà dələ wə də gúl dəg yí í gwíflyág ŋgwól mínyəŋhə woó, í njúl nà *Kříst nyə á yə nómá shú dé. ¹⁶Sá jí ŋkí nywa shú dwə dí yí, ŋkí wo dág nà í é ntágulə** ŋgwól múúd nà ndɛɛ bwə mú jág lás nə wo, wo bíd jân sà. ¹⁷zMpugá nà Faan má Zembí í cúgé sà ídəg nə məŋgul. Faan má Zembí dúsə sà á cug ótútəlí, cug á nə shɛɛ, cug məshusug, isá íni byêsh í ŋgə zhu wə Ŋkɛŋkɛ Shíshim. ¹⁸Muud mə sɛy nə Yésus mbií wəəŋg yé, Zembí gwág nyə nywa, buud magulə nyə.

****14:16 í é ntágulə:** Sá nà muud sómúg.

^o14:1 1Kr 8.1-13; 9.22; 10.23-33; Kol 2.16, 20-22; 1Tm 4.4-5; Heb 13.9; 15.7

^p14:2 Dan 1.8; 1Kr 10.25-28 ^q14:5 Gal 4.10 ^r14:6 1Tm 4.3-5

^s14:7 2Kr 5.14-15; Gal 2.19-20 ^t14:10 2.6 ^u14:11 Iza 45.23-24

^v14:12 Gal 6.5 ^w14:13 1Kr 10.32; 1Yn 2.10

^x14:14 14.23; Mat 15.11; Mís 10.15; Tit 1.15

^y14:15 1Kr 8.1, 11-13; 13; Gal 6.10 ^z14:17 Mat 6.31-33; 1Kr 8.8; Gal 5.22-24

¹⁹Nda jí ntó ná, shé sǵá ná shé sáág isá í é sá ná buud bwá cǵgag ná shé yí; isá í é sá ná buud 3 gwoong bēsh bwá ngǵag ná lal búgád yí. ²⁰Wo kú beeg caam sǵǵlǵú má Zembí nǵcé gúl dǵg. Sǵ jēsh jáá jí fúbán; nǵi, jí bǵwúlǵ ná wo dǵg wúl ndǵlǵú í é wǵ ngwǵl múúd bǵǵgú zhǵfíd yí. ²¹^af nywa ná wo bǵg kú dǵ cúdú nǵkí ná kú ngul mǵlwǵg, wo cǵg sǵ jēsh jí ná nǵkul wǵ mǵnyǵnǵ woó bǵǵgú zhǵfíd yí. ²²Búgǵ wó ngǵ *búgula shú sǵǵlǵú wǵǵng yí, baagulǵg gwo mpǵdǵgǵ binǵ Zembí obǵ. Muud jí ná micǵgúlǵ mǵyé mǵ ádé kǵnd nyǵ mǵbǵǵd yé, a mǵ jǵla. ²³^bMuud mǵ dǵ wúl ndǵlǵú a ngǵ zhǵzhǵgǵ yé, a mǵ nǵwa mǵbǵǵ mǵsh mǵ Zembí dǵ, nǵcé sǵǵlǵú wǵǵng í cǵgǵ sǵǵlǵú búgǵ. Sǵǵlǵú wēsh múúd mǵ sǵ ná milǵm mǵmbǵ yí wǵsǵ *sǵm.

Sǵ bǵgǵ yuug Kríst nyǵ a lwǵgulǵ sǵ yí

15 ^cSǵ buud íbúgǵ í á mǵ fifǵ wǵ, sǵ kúgǵ dǵ mǵpyēny ozhǵgu-zhǵgu wǵ bǵǵng bwǵ ngǵ ná zhǵzhǵgǵ wǵ; sǵ ajǵlǵyé ná dǵ sǵ nǵi isǵ sǵ mǵ gwǵg nywa yí. ²Muud yēsh á sǵdǵ gwoong dǵ sǵǵg ná ngwǵl bǵg ná mǵnywa, shú ná nyǵnǵ lǵlǵg búgǵd. ³^dMpugǵ ná *Kríst nyǵ a shǵgǵ ngǵ sǵ nǵi mǵnywa mǵ nyǵmǵfwǵ. Nyǵ á yida cǵgǵ ndǵ jí cǵlyǵ Kǵlaad Zembí dǵ ná, náǵǵ: «Zembí, mǵlwíy bwǵ dǵ lwíy wo mǵ mǵ shúgula ná mǵ.» ⁴^eMpugǵ ná sǵ jēsh Zembí nyǵ a sǵ ná bwǵ cǵlǵg yǵg yí, í á bǵ ná sǵ nǵwǵg nǵjǵgúlǵ cǵnǵng, sǵ bǵg ná zǵny kǵlǵ shwǵg, ná nǵkǵnǵ, ná ndǵǵ sǵ mú mǵpu bwǵnd ná búgǵ. ⁵^fZembí muud mǵ dǵ sǵ ná sǵ bǵg ná zǵny kǵlǵ shwǵg, sǵ bǵ ná nǵkǵnǵ yé, kǵ sǵ ná bǵ dǵg bǵ cǵnǵ mpǵdǵgǵ nyǵn ndǵ Kríst Yǵsus nyǵ a lwǵ yuug ná. ⁶Ntǵ, bǵ mú bá dǵ yǵ Zembí gúmǵ bǵ njúl lǵm ngwǵd, cǵn

ngwǵd, nyǵ Zembí jí Sǵǵngǵ mǵ Cwǵmba wǵsǵ Yǵsus-Kríst yé.

⁷^gNtǵ, ngǵgǵ ná cǵgǵ kú wǵ mbǵǵǵí mpǵdǵgǵ nyǵnǵd, ná mǵ ná Kríst nyǵ á cǵgǵ ná bǵ ná. Cǵgǵgǵ ntǵ shú ná Zembí bǵg ná gúmǵ. ⁸^hMǵ ngǵ bwaagulǵ bǵ ná Zembí jí abúgúlǵg, gwǵ wǵ Kríst nyǵ á nǵwa nyǵmǵfwǵ tǵnǵ sǵǵlǵ mǵsǵal á kúl *Oyúden yí, shú ná mǵnǵkaagǵ Zembí nyǵ á kaag osǵǵngǵ 3 bǵend mǵ mǵ bwǵmag. ⁹ⁱJǵga kǵǵmb dǵ, íkúl ishús í ngǵ mǵpu ná Zembí mǵ gwǵg bwo cǵy lǵmǵd, bwǵ mú yǵ Zembí gúmǵ ndǵ jí cǵlyǵ Kǵlaad Zembí dǵ ná, náǵǵ:

Sǵ jǵǵng wǵ mǵ bá dǵ sǵgǵsǵ wo ná ndǵ tǵm íkúl í cǵgǵ Oyúden yí.

Mǵ bá dǵ sey ísusa sǵgǵsǵ jǵnǵ dwǵ.

¹⁰^jJǵ ná mǵ cǵlyǵ ná:

Bǵ íkúl ishús,
binǵnǵ kúl búúd mǵ Zembí
sǵgǵ mǵshusǵg.

¹¹^kJǵ nyǵngǵ ná mǵ bǵ cǵlyǵ ná:

Bǵ íkúl ishús byēsh sǵgǵsǵgǵ Cwǵmba,
íkúl í búúd byēsh í sǵgǵsǵg nyǵ.

¹²^lIzayí nyǵ á cǵ ná mǵ ná:

Nta mǵ Yǵse mǵ bá bǵd
nǵwa íjwǵga, jwǵ ná íkúl ishús;
íkúl byǵǵng í bá dǵ bwǵnd sǵǵlǵú yé ná búgǵ.

¹³^mZembí muud mǵ dǵ sǵ ná buud bwǵ dǵg bwǵnd isǵ ná búgǵ yé, sǵág ná milǵm mǵ lwǵndǵg bǵ ná fwǵmǵ mǵshusǵg, mǵ bǵ bǵ ná shé búgǵ bǵ ngǵ *búgula yííd. Ja jǵǵngǵ nǵkul mǵ nǵkǵnǵkǵ Shíshim í mú sǵ ná bǵ ngǵgǵ ná kǵ shwǵg ná shwǵg ngǵ bwǵnd ná búgǵ.

Pwǵl ngǵ bá cǵel sǵ minjǵnd

¹⁴Bwaang, kǵǵmb jǵn dǵ, mǵmǵfwǵ mǵ ngǵ mǵpu kú ná mǵshwǵn ná bǵ mǵ lwǵnd ná jǵjǵ mǵtǵdǵgǵ, bǵ mǵ shǵn ná mǵ mǵpu

^a14:21 1Kr 8.13 ^b14:23 14.14 ^c15:1 14.1-2; 1Kr 8.1-2; 10.23-24

^d15:3 Sǵm 69.10 ^e15:4 1Kr 10.11; 2Tm 3.16 ^f15:5 12.16; Flp 2.2-5 ^g15:7

14.1 ^h15:8 Mat 15.24; Mis 3.25-26 ⁱ15:9 Sǵm 18.50 ^j15:10 Mbǵ 32.43

^k15:11 Sǵm 117.1 ^l15:12 Iza 11.10 ^m15:13 5.1-2; 8.14-16, 24-28; 12.12

sá jêsh bí mó jélá nà mpu yí, bí mú námó nà ñkul dū yéya mæcwûñ mpádúgá nyín. ¹⁵Nji teem bæ ntó, mæ mó ñgə cilə bí nà búbaalé mánayaan bíl íkúlú d shú nà bí nyíngəg ñgə tóduga isà bí mó bwey mpu yí. Mæ sá ntó nəcə Zembí nyə a sá mæ mpaam, ¹⁶a sá nà mæ bág sɔɔl məsáal mó *Kříst Yésus shú íkúl í cúgə *Oyúden yí; mæ ñgə sá sáal dɔɔngú tãñ nda fada mó dū sá *mátúnuga nə, ñgə cúndə Jɔɔ Kéel mó Zembí. Iséy byɔɔng bí nà mæ sáag nà íkúl í cúgə Oyúden yí í bág mætúnuga Zembí ñgə magúlə má, mætúnuga Ñkəñkə Shíshim mó tál koogú shú dé d má. ¹⁷Sá jɔɔng í sá nà mæ ñgəg nà bəgəwa nà bəlé múúd mæ Kříst Yésus, mæ bəgəwa nà iséy mó ñgə sēy shú mó Zembí yí. ¹⁸PJí ntó, mæ cugə nà ñkul bwiing gúl sá shús, ñji iséy Kříst nyə á balan nà mæ nà mæ sáag yí; nyə a sá nà íkúl í cúgə Oyúden yí í sáag Zembí mæg wág; nyə á balan nà iciyá byām nà mísɔɔlúgú myām. ¹⁹qNyə á balan námó nà ñkul í dū wéeshəli *məshimbá nà *isà í mímbúgú, ñkul mó Shíshim mó Zembí. Sɔɔlúgú wɔɔng í á sŷy mbií á nà mæ á mó bwiing Jɔɔ Kéel mó Kříst téed Yurúsəlem nà cínɔɔng məkoo gú məkoo gú, kə kumə shí á Iliri. ²⁰rMə á bul jii nà mæ bwíngəg Jɔɔ Kéel kúl múúd nyə afwóyé bwele cwéed Kříst yí, shú nà mæ bág kú ñgə lwɔ kúl bɔɔl búúd bwə á sá mæbwamó yí. ²¹sMə á yida bə sá jí cilyá Kálad Zembí dí yí, nà:

Buud cúndə í á shígé fwo kumə bwədí wá bwə bá gwág,
bɔɔng bwə á shígé fwo gwág lán yé wá bwə bá wámbulə.

²²tSá jɔɔng námó wə í á dū laa mæ ija ija nà nda zə nūñ bídí. ²³Ká ja gaád íí, mó cúgə ná nà sá mó sá wa məshí mə-gaád, í ñjúl nà té mímbú mimbú mó dū bwey bæ nà yéesh nà mæ zə nūñ bídí; ²⁴mə ñgə tóduga nà ja mó bá kə Kpanyá yí, mæ bá ciingya zə dág bí nà ndeé, ja mó é bá gwú yéesh dúgúlə bí yí, bí ka bá kwínd mæ nà mæ kəg nà ñjɔnd shwóg. ²⁵uNji, ja gaád mæ kə Yurúsəlem kə kwínd búúd ɔ Zembí. ²⁶vNtɔ jii nà okřisten wə Masedwān nà Akayí bwə á ñwa cígúlá nà bwə sɛng mík wíndyá kənd búúd ɔ Zembí wə Yurúsəlem búsə məbúwa dí wá. ²⁷wBwáməfwó bwə á ñwa cígúlá, ñji í ñjúl nà jísə bwo mp-wəlá. Jí bwo mpwəlá nəcə okřisten wə Yurúsəlem wə bwə á bæ nà isà í kwínd búúd cug á Shíshim dí yí, bwə mú kaaw yə íkúl ishús; í jii námó nà íkúl ishús í ñwág isà í ñgə kwínd cug á shí ga dí yí, kaaw yə bwo. ²⁸Ja mó é ka bá shín sá sɔɔlúgú wɔɔngú nà mæ mó cwámbulə bwo mík wíndyá myɔɔng yí, mæ ka bá zə ciingya nūñ bídí kə Kpanyá. ²⁹Mə mpú nà mæ bá zə nà ocúncəsh ɔ Kříst bēsh ja mæ bá zə nūñ bídí yí.

³⁰xNda shé bēsh búsə búúd ɔ Cwámba Yésus-Kříst nà, nda jí námó nà Ñkəñkə Shíshim ñgə sá nà shé cílag nà, bwaang, mæ bándúlə bí nà bí wág mənýúúl gwáná mó ñgə gwána yííd, ñgəgá nà jəgula nà Zembí shú dām. ³¹yÑgəgá nà jəgula nà Zembí shú dām nà mæ fáámugí, buud búsə kú *búgula Yésus nūñ Yudéa wá bwə bág kú nà zhií bwə sá mæ mæbɔw; ntāg námó nà buud ɔ Zembí wə Yurúsəlem bwə lógúg mík wíndyá mó ñgə kə nà ndí myá nà jɔɔ lām. ³²zJii nà

ⁿ15:15 1.5 ^o15:16 Flp 2.17 ^p15:18 2Kr 3.5

^q15:19 Mak 16.17; 2Kr 12.12 ^r15:20 1Kr 3.10-12; 2Kr 10.15-16

^s15:21 Iza 52.15 ^t15:22 1.9-13 ^u15:25 Mis 19.21; 20.22; 24.17

^v15:26 1Kr 16.1; 2Kr 8-9; Gal 2.10 ^w15:27 1Kr 9.11

^x15:30 2Kr 1.11; Ifz 6.18-19; Kol 4.3; 2Te 3.1-2

^y15:31 Mis 21.10-11; 1Te 2.14-15 ^z15:32 1.7

í bág ntó shú ná mə bág bə nə məshusug ja mə bá zə bídí yí, mə zə bá woga nkí Zembí mə magulə. ^{33a}Zembí á mpwogé jíg nə bi bēsh. Amen.

Məbədə

16^bMə cēl nə bi mpúg kóól wúsú Febe. A ji *jaákwon *Dɔ́ lú óbúgula á Kankrē dī. ²Bi ɔ́ lóg nyə tân muud mə Cwám̄ba, mbií í jólá nə buud ɔ́ Zembí yí, bí kwínd nyə mbií kwíndyá wēsh nyó é jii yí. Nyə á má kwínd búúd nkí bulya, tēem bə móméfwó.

^{3c}Bi ɔ́ bódá mə Priska bá Akilas buud sónón̄ ngó sēy iséy í *Křst Yésus wá. ⁴Bwó á nywá gwílya byán̄ ícug nacé cugúle mə; móméfwó námá dí ngó yə bwo akíba, mэд́ mə óbúgula mēsh mə cúgē *Oyúden má mə ngə námá yə bwo akíba. ^{5d}Bi ɔ́ bódá námá mə Dɔ́ í du seengya bwádí njów yí. Bi ɔ́ bódá Ipanēt shwó waamó alám; nyə wə nyə a tééd *búgula Křst nūn̄ Azi. ⁶Bi ɔ́ bódá mə Mariya muud nyə á bul jísow cúŋ shú dún yé. ⁷Bi ɔ́ bódá mə mimbyēl myām Androníkus bá Zhuniyas sónón̄ sá á bə mímbwug dí wá; báá bwó á tééd bə buud ɔ́ Křst nə mə, bwó ngə cɔ́ bóól *búúd ɔ́ lwámá. ⁸Bi ɔ́ bódá mə Ampiliyatus, muud mə ngó bul cēl cug seengí á sónón̄ Cwám̄ba dí yé. ⁹Bi ɔ́ bódá mə Urabē muud sónón̄ ngó sēy iséy í Křst yé, bí bódá námá mə Stakis shwó waamó alám. ¹⁰Bi ɔ́ bódá mə Apeles muud sá á má dúg ná ndéé sá magulə ná a ji fwámé křsten yé. Bi ɔ́ bódá mə buud ɔ́ njów mə Aristobúlus. ¹¹Bi ɔ́ bódá mə mbyēl wām Herodiyon; bí bódá mə bəon̄g búúd búsó búúd ɔ́ Cwám̄ba njów mə Naru-

sis wá. ¹²Bi ɔ́ bódá mə Trifen bá Tri-fos budá bwó á mə jísow yíngá shú mə Cwám̄ba wá; bí bódá námá mə abábə waamó Perusis mudá nyə á mə námá bul jísow yíngá shú mə Cwám̄ba yé. ^{13e}Bi ɔ́ bódá mə Rúfus muud Zembí nyə á féesh kwon̄ mə Cwám̄ba dí yé; bí bódá námá mə nyəon̄gú yé, nyə á bə námá mə tân nyəon̄gú. ¹⁴Bi ɔ́ bódá mə Aseŋkrit bá Fle-gon, nə Hermes nə Patrobas nə Hermas nə bóólúgá bwáan̄g bēsh bónón̄ búsó wá. ¹⁵Bi ɔ́ bódá mə Filologos bá Zhuli, nə Nere bá kóól yé, nə Olémpas nə bóólúgá búúd ɔ́ Zembí bónón̄ búsó wá. ^{16f}Ngəgá nə kúlula məkúlula mə buud ɔ́ Zembí. Mэд́ mə óbúgula ɔ́ Křst mēsh mə ngə bódá bí.

^{17g}Bwaan̄g, buud bwó dú sá ná buud bwó bág məcún̄ məcún̄ wá, bwó ngə lúm-buli nə njíngúlá bí á ŋwa yí, oshwon̄ bi ɔ́ káálúgá nə bwo; kúgá du kyey nə bwo sám̄bá. ^{18h}Nacé mbií búúd wəon̄g í ángē nə sá iséy í Cwám̄ba wúsú Křst, bwó ngə sá iséy í mímwɔ́ myán̄. Bwó du balan nə jɔ́jɔ́ íciyá í lósú nə jɔ́jɔ́ míkand, du jwángulə búúd bwó afwóyé kyé wá. ¹⁹ⁱBuud bēsh bwó ngə gwáduga cug mágwág bí báá ngó cugə yí. Mə ngə bul gwág məshusug nə bí shú dəon̄gú; mə jii ná bi bəg nə fug sálə mónywa dī, bí bə ná sán̄ kóómb á məbōw. ^{20j}Zembí á mpwogé wál bá zə cwaas *Sátan bídí mókúú dí shí. Cwám̄ba íshé Yésus kó sá bí mpaam. ^{21k}Timotē muud sá ngó sēy séy ngwúd yé ngə bódá bí; mimbyēl myām Lusys nə Yason nə Sosipater bwó ngə námá bódá bí. ²²Mə Tertiyus muud ngó cilə kálaad éga yé††, mə ngə bódá bí məbədə mā seengyá shé á mə seengya nə

††16:22 Tertiyus wə Pwól nyə á ŋwa ná a cíləg kálaad éga yé.

^a15:33 1Te 5.23 ^b16:1 Mis 18.18 ^c16:3 Mis 18.2, 18-19, 26

^d16:5 1Kr 16.15, 19; Kol 4.15; Flm 2 ^e16:13 Mak 15.21 ^f16:16 1Kr 16.20; 2Kr 13.12; 1Te 5.26; 1Pr 5.14 ^g16:17 Mat 7.15; 2Te 3.6; Tit 3.9-10; 2Yn 10

^h16:18 Flp 3.19; Kol 2.4 ⁱ16:19 1.8 ^j16:20 1.7 ^k16:21 Timotē: Mis 16.1

Cwám̃ba yí. ²³^lGáyus ɲgə nómá báda bî. Mə ɲjul nyédí ɲjów, cínɔŋg nómá wə Dɔ lú óbúgula dēsh í dɔ sɛɛŋgya yé. Erâst jí bân-mása á wa ɲgwála yé ɲgə báda bî, mwááŋg Kwárutus ɲgə nómá báda bî. ²⁴^{‡‡}[Cwám̃ba íshé Yésus-Kríst kó sá bí bēsh mpaam. Amen.] ²⁵^mShé yógá Zembî gúmá, nyə muud jí nə ɲkul sá nó Jɔjɔ Kéel lúlushig bí yé. Jɔjɔ Kéel dɔɔŋg wə má á ɲgə cúndə ja má á ɲgə bwiiŋg lán má Yésus-Kríst yí. Na Jɔjɔ Kéel ní dí

wə Zembî má sá nó sə mpúg jɔjɔ yuug jé nyə á ɲgə baagulə shwoó dí yí. ²⁶ⁿZembî á kandugə kandugə má ka sá nó sá jɔɔŋg í búgúlíg ja gaád. Nó ndéé ikúl ishús í mú nə ɲkul jee mpu gwo ja bwə lɔ micyá mí *búúd ɔ mícúndə yí. Nyə a sá nó í búgúlíg shú nó bwə búgúlág nyə, bwə sá nyə mágwág. ²⁷^oNyə Zembî muud ɲg-wúd nə ɲgwúd jí nə fɔg yé, nyə wə ɲwág gúmá kandugə á kandugə nəcé sá Yésus-Kríst nyə a sá yí. Amen.

^{‡‡}16:24 Míl mícilyá mí ayág mí cúgé nə iciyá íni.

^l16:23 Erâst: 2Tm 4.20 ^m16:25 Ifz 1.9; 3.4-5; Kol 1.26 ⁿ16:26 1.2, 5

^o16:27 11.36; Flp 4.19-20; 1Tm 1.17; Yûd 25; Mbú 4.11

Kálaad ashúshwóógú Pwòl nyə á cilə buud 3 Kòrènt yé

Isá í dúgyá nə kálaad ashúshwóógú mə Pwòl shú Kòrènt yí

Kòrènt nyə á bə ngwóla Ogurêk. Ja Pwòl nyə á ngə sá njɔɔnd yé ábɛɛ yí, nyə á já Kòrènt njkúmba mbú nə kùl (Mis 18.1-18). Ja jɔɔng wə nyə á fwɔ mɪsɔɔn yí.

Ja Pwòl nyə shín wú Kòrènt yí, nyə á bii məkál ija ija, mə njúl mə ákənd lám gwɔw. A mú ka cilə óbúgula ɔ nún okálaad jee wɔs ónɔ, óbá wá cínɔng wə búś wá Kálaad Zembí dí wá.

Nə ndɛɛ, nyədí kálaad ashúshwóógú á Kòrènt dí, ja á mə shín báda bwo, a yə Zembí akíba yí (1.1 nə 1.9), a ngə cwíny obúgula nə bwə kú bíd nə mbéégí mənkwómú í ngóg nə bə mpádúgá nyán (1.10 nə 4.21), bwə sáág nə jaŋga í shínúg mpádúgá nyánú (lúú 5), bwə yɔwug dúlə kə nə mɪlɔ́sú məm páánzə mə mɪlɔ́sú mə búúd bwə aŋgɛ nə *búgula Zembí wád (6.1–6.11). A mú ka féel váál krísten mə jálá nə du balan nə nyúúl nyé yí (6.12–6.20), a mú ka zə bɛsa bwo mishílí bwə á ngə shílə nyə myá:

- (1) shílí í dúgyá nə bá yí (lúú 7);
- (2) sá í dúgyá nə ocúdí ɔ mətúnuga yí, nə váál bwə dúg cugə nə buud bí kú búgula Zembí yí (8.1–11.1);
- (3) váál íseŋgyá í okrísten nə idəw í Zembí í jálá nə du sɪy yí (11.2-34);
- (4) isá ɪkɛŋkɛ Shíshim mə du yə búúd njkul nə bwə dúg sá yí (lúú 12 kə wɔs lúú 14);
- (5) nə váál mímimbə mí bá gwúm yí (lúú 15).

Nyə á ka shínal kálaad nə baalé məkál (kwásúlə mwaanɛ, nə byé íyug nyə á ngə bə nə ndí yí), nə məbádá (lúú 16).

Məbádá

1 Pnə mə Pwòl, nə mwááŋg Sostɛn, sə wə mə cílə kálaad éga. Mə Pwòl í, Yésus-Kríst nyə á jɔw mə, a sá nə mə bəg *muud lwámá yé nda Zembí nyə á nwa cígúlá nə. ² Sə ngə cilə *Dɔ lú óbúgula ɔ Zembí dí Kòrènt yí, bí buud Zembí nyə a sá nə bí bəg mɪŋkɛŋkɛ mɪ búúd nəcé binɔŋ *Kríst Yésus bí mú mbádúgá wá. Nyə á jɔw bí shú nə bí bəg mɪŋkɛŋkɛ mɪ búúd, binɔŋ buud bɛsh búś íkál íkál bwə ngə kámɔ jínə mə Yésus-Kríst mājəgula dí wá, Yésus-Kríst Cwámɔ á sɔnɔŋ. ³ Sɔŋgú wúsú Zembí bá Cwámɔ Yésus-Kríst bwə ɔ sá bí mpaam, bwə ɔ sá nəmə nə bí ngəg nə cugə nə shɛɛ.

Pwòl mə yə Zembí akíba

⁴ Mə ngə yə Zembí waamə akíba ja jɛsh shú dún nəcé mpaam á mə sá bí kwon mə Yésus-Kríst dí yí. ⁵ Mə ngə yə nyə akíba nəcé a mə sá nə bí bígúg məzhíí mɛsh kwon mə Yésus-Kríst dí, bí bíg nə məkál mə mɪlɔ́sú[¶], bí bíg nə mpúyá. ⁶ Ntɔ mə lwó nə bí a mə mpu magulə sá jɛsh sá á jaaw bí shú mə *Kríst yí. ⁷ Í mú nə, nda bí ngə bwánd nə Cwámɔ íshé Yésus-Kríst zəg lwóyá nyúúl nə, bí mú nə isá í yána mə Zembí, tɔ ngwúd nə ngwúd kú fúfə. ⁸ Nyə wə mə bá ngə ləlushi bí nə ndɛɛ kə wɔs məshínéd, bí mú bá bə kú nə sá mājumá jwɔw mə Cwámɔ íshé Yésus-Kríst, məma jwɔw dɔɔng. ⁹ Zembí muud mə jɔw bí nə bí cugəg sɛɛŋgí nə Mwán yé Yésus-Kríst Cwámɔ íshé yé ji abúgúlág.

[¶]1:5 ɪkɛŋkɛ Shíshim ngə sá nə bí lásúg má.

¶1:1 Gal 1.1 Sostɛn: Mis 18.17 ¶1:2 2Kr 1.1; Mis 18.1 ¶1:5 2Kr 8.7 ¶1:7 2Te 1.7; Tit 2.13 ¶1:8 Flp 1.6; 1Te 3.13; 5.23 ¶1:9 10.13; 1Te 5.24; 2Te 3.3

Mbéégí dɔ́ á Kòrènt

^{10v}Bwaang, oshwon, jíná má Cwámba íshé Yésus-Kríst dí «Bi bēsh dugá bə cūñ; mbéégí mǎñkɔɔmú í á jǎláyé nə dɔ́ bə mpǎdúgá nyín. Yidagá bə leedyá mbií á nǎ sá jēsh dí, bí bēsh dɔ́ bə nǎ tǎdúgá ñgwúdu, bí dɔ́ ñwa cígúla ñgwúdu.» ¹¹Bwaang, mǎ lǎs ntɔ́ nǎcé bǔɔ́l búúd wǎ njǔw mǎ Klowé bwǎ mǎ jaaw mǎ nǎ bí ñgǎ bə nǎ ozhuyá mpǎdúgá nyín. ^{12w}Sá mǎ ñgǎ cēel ci yí jí nǎ bí mú ñgǎ lǎs nūñ, nyíga nǎ: «Mēē ñgǎ bə Pwǎl», nyíga «Mēē ñgǎ bə Apolos», ñgwǎl nǎ: «Mēē ñgǎ bə Séfas», ñgwǎlúgá nǎ: «Mēē ñgǎ bə *Kríst.» ¹³Ye buud bí nǎ ñkul ba Kríst mǎkɔw mǎkɔw? Ye Pwǎl wǎ bwǎ á bwambulǎ kwolós dí shú dún yé? Ja bí á ñgǎ duwan yí, ye bí á ñgǎ duwan jíná mǎ Pwǎl dí? ^{14x}Mǎ yǎ Zembí akíba nǎcé mǎ a shígé duu tɔɔ muud nūñ bídí, susaalē ñji Kríspus bá Gáyus. ¹⁵Ntɔ́, muud cugé nǎ ñkul ci nǎ bí á ñgǎ duwan jíná dáámud. ^{16y}Mǎ mǎ nywa wusa, mǎ á duu námǎ Stefanás bǎnññ buud ɔ njǔw yé. Mǎ abúgúláyé nǎ mǎ a shí nyíngǎ duu ñgwǎl múúd. ¹⁷Nǎcé Yésus nyǎ a shígé ntí mǎ nǎ mǎ zǎg ñgǎ duu buud. Nyǎ á nti mǎ nǎ mǎ zǎg ñgǎ jaaw Jɔɔ Kéel, mǎ zǎg ntǎg ñgǎ jaaw dwo, kú bə nǎ fúg búúd ɔ kaand bwǎ dɔ́ lǎs mikaand nǎ ndí yí, nǎcé shwiy Kríst nyǎ á yǎ kwolós dí yí í á bá bə nda sǎ cúgé nǎ mfíí yí.

Shwiy mǎ Yésus-Kríst
í lwó fúg mǎ Zembí

^{18z}Mpugá nǎ lǎñ shwiy Yésus nyǎ á yǎ kwolós dí yí wí sǎ íkás shú bɔɔñg búúd bwǎ ñgǎ jimb wǎ; ñji, í njúl ñkul mǎ Zembí shú shé bǎñ buud Zembí ñgǎ cug^{ss} wǎ. ^{19a}Sá jɔɔñgú, Micilyá mí ñgǎ ci gwo nǎ:

Mǎ bá céég búúd ɔ fúg fúg nyán, mǎ sǎ nǎ mifeeshá búúd bwǎ ñgǎ faas myá

mí bǎg cwúduɔgú.

²⁰Ká muud fúg nyǎ é nyíngǎ lǎs ci jǐ? Yíiguli mǎcɛg nyǎ é ci jǐ? Lǎs mikaand á mwǔw mǎga nyǎ é ci jǐ? Ñgaá nǎ Zembí mǎ sǎ nǎ buud ɔ shí ga fúg nyán í bǎg sǎ íkás hí? ^{21b}Jí nǎ, Zembí mǎ lwóya fúg nyé. Ñji buud bwǎ mǎ ca balan nǎ fúg á buud nǎ bwǎ wǎmbulǎ Zembí nǎ ndéé, bwǎ akúmáyé. Zembí mǎ ka dǔg nǎ á balan nǎ lǎñ sǎ ñgǎ bwiíng yí shú nǎ á cug búúd bwǎ ñgǎ *búgula wǎ; lǎñ sǎ ñgǎ bwiíng wɔɔñgú buud bwǎ ñgǎ ñwa wo nda sǎ íkás. ^{22c}Oyúden bwǎ jii dǔg *mǎshimbá, Ogurék bwǎ ñgǎ sǎ fúg; ^{23d}ñji sǎ bǎñ sǎ ñgǎ cúnda *Kríst bwǎ á bwambulǎ kwolós dí yé. Cúnda wɔɔñg wúsǎ sǎ mǎlwíy shú *Oyúden, í njúl sǎ íkás shú Ogurék. ^{24e}Ñji, Kríst jǐ ñkul nǎ fúg mǎ Zembí shú búúd Zembí mǎ jǔw wǎ, teem bə Oyúden, teem bə Ogurék. ^{25f}Nǎcé kúl búúd bwǎ dǔg nǎ Zembí jisǎ kás yí, íkás yǎ cínɔng bísǎ nǎ fúg ntɔ́ búúd fúg nyán, kúl búúd bwǎ dǔg nǎ Zembí mǎ bə nǎ ilǎm yí, ilǎm yǎ cínɔng í lal ñkúl, ntɔ́ búúd ñkul nyán.

ss1:18 cug múúd: Í kǎ nǎ, Zembí mǎ yíl múúd mǎnyámá mǎ mǐsǎmú, sǎ nǎ a cúgǎg cug á céel yí.

^{v1:10} 3.3; 11.18; 2Kr 12.20; Ifz 4.2-6; Flp 2.2; Yuá 17.21-23 ^{w1:12} 3.4 Apolos: 3.5-6, 22; 4.6; 16.12; Mis 18.24; 19.1 Séfas: 1Kr 3.22; 9.5; 15.5; Gal 2.9, 11-14; 2Kr 10.7 ^{x1:14} Kríspus: Mis 18.8 Gáyus: Rom 16.23-24 ^{y1:16} Stefanás: 16.15

^{z1:18} Rom 1.16; 2Kr 4.3 ^{a1:19} 3.18-20; Rom 1.22; Iza 29.14; Zhb 12.13, 17; Iza 19.12-14; 44.25 ^{b1:21} Rom 1.19-20 ^{c1:22} Mat 12.38; Yuá 4.48; Mis 17.18, 32 ^{d1:23} 2.14; Gal 3.1; 5.11 ^{e1:24} 1.18; 2.5; Kol 2.3 ^{f1:25} 2Kr 13.4

²⁶gBwaang, tédúgágá ná sá bí á dū bə jaá Zembî nyə á jōw bí yí. Gwoong jín í á bə, kú nə zhwog buud bwə mbíd fúg á shí ga, kú nə zhwog ingkácí i búúd, kú nə zhwog buud bwə á byél ófwámé búúd dí wá. ²⁷hNji, Zembî nyə á yida féesh isá í ikás yā shí ga shú nō a wá búúd ɔ fúg shwōn, a féesh isá í cúgé nə ŋkul shí ga dí yí shú nō a wá isá í álal-ŋkul shwōn. ²⁸Zembî nyə á féesh isá í cúgé fwámé isá shí ga dí yí, isá búúd bwə mpyēny yí, isá bwə ádé kənd mísh yí. Nyə a féesh byo shú nō a sá nō byəong búúd bwə ngə dúg nō fwámé isá yí í bóg ocwúdugū. ²⁹Nyə a sá ntó shú nō muud kú ŋkēny nyúúl nyédí míshúd. ³⁰iZembî wə nyə a sá nō bi bóg buud ɔ Kríst Yésus, Kríst músə bə fúg má Zembî shú dúšú; nyə wə má sá nō shé bóg otútəlí ɔ búúd mísh má Zembî dí, nyə wə má sá nō shé bóg mīŋkēŋkē mi búúd, nyə wə a t̥ t̥ shú nō shé wúg mányámá má *mísómúd. ³¹jZembî nyə a sá ntó shú nō í bóg nda jí cilyá Kálaad Zembî dí nō. Jí cilyá ná: «Muud mə céél bəgəwa yé, bəgəwag nə sá Cwámba nyə a sá yí».

Pwól nyə a shígé ngə lás nə fúg kaand

2^kBwaang, ja má á zə nūŋ bídí má á zə ngə cúndə *ndímba má Zembî yí, mə a shígé zə ngə cúndə nə mpúyá kaand búúd ɔ shí ga, ŋkí ntāg fúg nyán. ²lMə a shígé cēl lás gúl sá shús nūŋ bídí, mə a lás nji sá í dúgyá nə Yésus-Kríst yí, Yésus-Kríst bwə á bwambulə kwolós dí yé. ³mMə á bə ntāg nūŋ bídí mə njúl nə ilam, nə ifwaas, mə ngə lilya. ⁴nNjígúlá má á dū jígúli bí yí, nə cúndə má á dū cúndə yí, í á shígé dū bə nə iciyá yā fúg

kaand í dū teeg búúd milām yí. Ŋkēŋkē Shíshim wə nyə á dū balan nə ŋkul nyé dū báásulə iciyá byām. ⁵óí á bə ntó shú nə búgə jín í bóg kú kə bə fúg á buud, í yídagú bə ŋkúl má Zembî.

Pwól mə lwó fúg má Zembî

⁶Təem bə ntó, kéel sá ngə bwiing yí dúšə fúg shú búúd bwə má fifə cug krísten dí wá. Nji í cúgé fúg á buud ɔ shí ga, kú bə fúg micí myá shí ga, micí jiya ící ján í wál bá zə jimb myá. ⁷pNji sá ngə cúndə fúg má Zembî í á dū bə kú fwo búgúli, buud kú fwo mpu yí. Zembî nyə á bwey kwəmusə fúg nyəongú shí ga kú fwo tééd, nyə á kwəmusə nywo nə a bá sá nō sə ngwág gúóm. ⁸qKú nə tɔɔ cí* ngwúd nə ngwúd á shí ga í á mpu fúg nyəongú. Bwə á mbəm mpu nywo, bwə á shígé nywá bwambulə Cwámba á mil-wanə kwolós dí. ⁹rBi má dúg sá Zembî nyə a sá ní? Jí námə nda Mícilyá mí ngə cí ná: Sā jús í á shígé bwele dúg yí, lwó kú bwele gwág yí, sá í á shígé bwele wóós lám má múúd dí yí,

Zembî nyə á kwəmusə gwo shú búúd bwə ngə cēl nyə wá.

¹⁰Sə bān wə Zembî nyə a sá nō sə mpúg sá jəongú nə ŋkul á Shíshim yé wá. Jísə ntó, Shíshim í dū s̥ s̥ nō í mpúg sá jēsh, təem bə isá í shwoó Zembî jí nə ndí nyédí tédúgád yí. ¹¹Nda sə buud, zó jí ná nə ŋkul mpu isá ngwól múúd ngə téduga yí? Ŋgaá nji *shíshim mə múúd wəongú nyəmfwó? Jí námə mbií ngwúd wəongú nə Zembî; muud cugé nə ŋkul mpu isá

***2:8 cí á shí ga:** Iciyá íni í ngə námə cí mən̄kul mə Sátan má ngə kung shí ga dí má. Wo jí nə ŋkul dúg námə Yuá 12.31.

^g1:26 Yuá 7.48 ^h1:27 Rom 12.16; Zhk 2.5; Luk 1.51-53; 6.20

ⁱ1:30 2Kr 5.21 ^j1:31 Zhe 9.22-23; 2Kr 10.17; 11.30; 12.5; Ifz 2.9

^k2:1 1.17 ^l2:2 1.23; Gal 6.14 ^m2:3 Mis 18.9; 2Kr 10.1, 10

ⁿ2:4 4.20; 1Te 1.5 ^o2:5 1.18, 24 ^p2:7 Rom 5.2; 2Kr 3.18; 4.17; Kol 1.26

^q2:8 Luk 23.34 ^r2:9 Iza 52.15

Zembî ngə téduga yí, nji Shíshim má Zembî wá í mpû. ¹²sSó bān, Shíshim sá á lég yí í cúgé shíshim á shí ga; sá á lég Shíshim má Zembî, Zembî nyəméfwo nyə á nti sá wə shú ná sá mpúg isá á mó yə sá mpáam nyé dí yí. ¹³Sá ádé lás lósú isá byɔɔngú ná fug kaand á shí ga. Iciyá í lósú bísú, Shíshim má Zembî wá í du jíguli sá byo, sá ka du balan ná iciyá í Shíshim dálé féég isá í Shíshim. ¹⁴uNji, muud cúgé ná Shíshim má Zembî yé nyə ádé magulə isá Shíshim má Zembî í du nti búúd yí; isá byɔɔng bísə isá í íkás shú dé, a cugé ná nkul wámbulə byo, nəcé bwə du wámbulə byo nə Shíshim. ¹⁵Muud ngə bə Shíshim má Zembî yé, nywáá má du wámbulə sá jēsh; nji, muud kú wámbulə nyə. ¹⁶vCilyá wúsə Kálaad Zembî dí ná: «Zá má fwó mpu tédúgá má Cwámba? Zá jí ná nkul cwíny nyə?» Ká, sá báá sá bí ná tédúgá má *Kříst.

Okrīsten wā Kōrēnt bwə á bə ná bwān ɔ ntombú búgəd

3^wBwaang, mēe mə a shígé bə ná nkul mə lás ná bí nda má jí ná nkul lás ná buud bwə ngə bə Shíshim má Zembî wá ná. Mə á ngə yida lás ná bí nda mə ngə lás ná buud bwə ngə ná bə isá yā shí ga wá, mə á ngə nwa bí nda íkúkény cug křīsten dī. ²xMə á ngə yə bí mənýá má bəl, kú bə fwámé ídāw. Nəcə, bí a shígé bə ná nkul mə kwág fwámé ídāw. Wóós námə ná kíkídíga, bí cugé ná nkul kwag byo, ³ynəcə bí ngə ná bə isá yā shí ga. Ja bí ngə ná bə, ngwól mpii ngwól, bí ngə bə ozhuyá biméfwo ná biméfwo yí, ngaa ná bí ngə ná bə isá yā shí ga? Ngaa ná bí ngə kyey kuú njɔɔnd búúd bwə ngə

bə iyéesh byán wá? ⁴zNəcə í ngə bə nūn ná, nyān ná: «Mēe ngə bə Pwól», nyān ná: «Mēe ngə bə Apolos.» Ja bí ngə sá ntó yí, ngaa bí ngə sá nda ozhizhe ɔ búúd?

⁵Apolos ji ná jí? Mēe Pwól mə ji jí? Ngaa osɔɔl ɔ māsáal Zembî nyə á nti shú ná bí búgúlág nyə wá. Sá á ngə sēy, muud yēsh ngə sá nda Zembî ngə yə nyə nkul ná a sáág ná. ⁶aMēe mə á bə mpəg, Apolos zə myeeg májúwó. Nji Zembî wə nyə a sá ná mpəg í kǫg. ⁷Ntó, muud nyə ámə bə mpəg yé cugé tɔɔ sá; nyɔɔng nyə ámə myeeg májúwó yé kú námə bə sá; Zembî muud nyə ámə sá ná mpəg í kǫg wə jí sá. ⁸bMuud mə bə yé, nə muud mə shwú májúwó yé bwə təl cé ngwúd. Zembî mə bá fáágulə múúd yēsh námə nda nyə á sēy ná. ⁹cNəcə, sá ngə sēengya ngə sá Zembî ísəy byé. Bí búsə fambə má Zembî, bí búsə námə málwǫga mé.

Okrīsten bí nda njǫw

¹⁰dMpaam má Zembî wə í á sá ná mə bəg nda muud málwǫga á íkəŋ. Ntó, mə á lím njǫw, bɔɔl búúd bwə ngə lwǫ límuga jɔɔng dí gwów. Nji, muud yēsh mə zə lwǫ cínɔng yé kə káálúgə ná mbií á ngə lwǫ yí. ¹¹eMuud cugé ná nkul zə nyingə lím gúl límuga íshús; límuga jí námə nji jɔɔng í bwéy bə ní, nji Yésus-Kříst. ¹²fYidá bə ná, bɔɔl búúd bwə ngə lwǫ límuga jɔɔng dí ná or nkí kwóógú bwə du lúlə *mwaanē nə ndí yí, nkí ijimá í mǫkwóógú, bɔɔlúgá lwǫ nə ilíí, nkí mimbwu, nkí ntāg bíl íkǫá, ¹³fnji, jwów mə *Kříst† íí, sɔɔlúgá múúd yēsh ngə sá yí í bá nyín ná ngəŋ. Nəcə, í bá cǫ kuda dí jwów dɔɔngú, kuda í bá zə lwó ísəy í múúd yēsh, í mú nyín nkí jí fwámé

†**3:13 Jwów má Kříst:** Dúsə jwów á bá zə sámb búúd ɔ shí ga milésú yí.

^s**2:12** Rom 8.15 ^t**2:13** 2.4; 12.10 ^u**2:14** 1.18, 23; Yuá 3.5-12; 2Kr 3.14-18

^v**2:16** Iza 40.13; Rom 11.34 ^w**3:1** Yuá 16.12 ^x**3:2** Heb 5.12-13; 1Pr 2.2

^y**3:3** 1.10-11; Gal 5.19-20 ^z**3:4** 1.12 ^a**3:6** Mis 18.4, 11, 24-28 ^b**3:8** 4.5

^c**3:9** Mat 13.3-9; Ifz 2.20-21; 1Pr 2.4-6 ^d**3:10** 1Kr 15.10

^e**3:11** Iza 28.16; Mis 4.11-12 ^f**3:13** Rom 2.6; 2Kr 5.10

isēy. ¹⁴Sóólúgú múúd nyə á sá lwǝlǝ dí yí í ká bá bə kú jígə, muud wəɔŋgú bə nə mpɔ́ɔ́gú. ¹⁵Nyɔɔŋg yé sóólúgú í bá shín jígə yé, a bá shúb mpɔ́ɔ́gú; nji nyəméfwó mǎ bá faam nda muud mǎ faam kuda dí yé.

¹⁶Bi ampúyé ná bi búśə *Mpáánzǎ Zembí? Bi ampúyé ná Shíshim mǎ Zembí í njul bídí? ¹⁷Ŋkí muud mǎ céég Mpáánzǎ Zembí, Zembí mǎ bá námǎ céég nyə. Nəcə, Mpáánzǎ Zembí nyísə nji shú mǎ Zembí, bí wǎ búśə njǝw wəɔŋg.

¹⁸Muud kú ŋgə shiig nyúul. Ŋkí ŋg-wǎl múúd mǎ tǎdúgá na bídí ná a ji nə fúg, mbií fúg á cug gaá, muud wəɔŋg yídag mpu ná fúg nyé nyísə ikás mǐsh mǎ Zembí dí, ja jəɔŋgú a mú bə nə fwámé fúg. ¹⁹Nəcə, sá búúd ɔ shí ga bwǎ dúg ná jísə sá fúg yí, Zembí mǎ dúg gwo ná sá íkás. Jísə cilyá Kálaad Zembí dí ná: «Zembí mǎ dǎ sá ná buud ɔ fúg bwǎ bílúg mǎkəŋ mǎnjé». ²⁰Kí nyingə námǎ bə cilyá ná: «Cwámǎ mǎ mpú búúd ɔ fúg mitǎdúgá myǎŋ, a mpú ná mǐsə ocwúd». ²¹Nda jí ntǎ ná, muud kú bəeg ŋkəny nyúul nəcə bǎlə nə wǝŋgǎ nə bóól búúd. Mpugá ná isǎ byēsh bíśə isǎ bín. ²²Pwǝl, Pwǝl wún; Apolos, Apolos wún; Séfas, Séfas wún; tǎw shí ga, shí nyín; tǎw cug, tǎw shwiy, tǎw isǎ yǎ cug ga, tǎw byəɔŋg yǎ cug zág yí, byēsh bíśə isǎ bín. ²³Bi bǎŋ bí búśə buud ɔ Kríst, Kríst mǎ Zembí.

Nji Yésus wǎ mǎ bígás Pwǝl

4 Ntǎ, dúgúgá sǎ ná sǎ búśə osóol ɔ mǎsǎal ɔ *Kríst, ná Zembí nyə á yə sǎ mbag ná sǎ cúndég isǎ í á dǎ bə shwoó dí, nyə á mǎ sǎ ná sǎ mpúg yí. ²Nǎ ndéé, ja bwǎ mǎ yə múúd mbag yí, sǎ bwǎ dǎ

bul jii dúg yí jí ná a sǎág isēy byé mbií Mǎsa mǎ jii yí. ³Nda mǎ, tǎw bi mǎ bigas mǎ, tǎw wúl njǝw mǐlǎsú í bigas mǎ, sǎ jəɔŋg í aciyé mǎ tǎw sǎ. Mǎméfwó mǎ abígásé námǎ mǎméfwó. ⁴Mǎ aŋgə nə mpu ná mǎ mǎ sǎ gúl sǎ mǎjumǎ. Nji, ntǎ cugé ná mǎ ji kú nə wǝŋ. Nji, muud ŋgǎ bigas mǎ wǎ Cwámǎ. ⁵PGwǎ wǎ jí ná, kúgá sǎmb múúd lǎsú té fwǎla dəɔŋg í afwóyé wǎs yí. Kúgá sǎmb té Cwámǎ nyǎ afwóyé nyingə zǎ yí. Nəcə nyə wǎ mǎ bá zǎ sǎ ná isǎ bí íshwoo yídúgúdí yí í nyínúg ná ŋgəŋ, mitǎdúgá myǎ mǐlǎm mǐ mpúyúg; ná ndéé, Zembí mú yə muud yēsh mǎshwúmb mǎ jǎlá nə nyə mǎ.

⁶Bwaŋg, mǎ mǎ ŋgə ŋwa iyuug íni byēsh sǎ Apolos dí shú ná bi jii gúg sǎ kaanǎ í ŋgǎ ci yí, ná: «Muud nyə ajǎláyé nə ntǎ sǎ jí cilyá yí.» Mǎ cǎel ci ná, shú dúśú sǎ Apolos íi, muud nyə ajǎláyé nə bəgǝwa nə ŋgwǎl ntǎ ŋgwǎlúgá. ⁷Zǎ nyə á fwo jaaw wo ná wǎ ntǎ bóól búúd? Jáyé sǎ wǎ jí nə ndí ná bwǎ á shígé yə wo yí? Ŋkí sǎ jēsh wǎ jí nə ndí yí, bwǎ á yə wo, nəcə jí wǎ ká ŋkəny nyúul nə ndí nda bwǎ á shígé yə wo yí? ⁸Bí ŋgə tǎdúga ná bi mú nə sǎ jēsh bí mǎ jii yí, bi mú lwǎndúlǎ nə ibwǎdǎn í Zembí, bi mú nə ijwúga, sǎ bǎŋ kú nə ndí. Bi ɔ nywǎ ka bə nə ijwúga fwámé bə, sǎnǝŋ bí bēsh sǎ bǎg nə byo. ⁹Kǎ í yidǎ bə nda Zembí mǎ tǎl sǎ bǎŋ *buud ɔ lwámǎ zhúgúlǎ sǎmbǎ, nda buud cígúlǎ í mǎ bə ná bwǎ jǎlá nə yə wǎ. Mǎsú mǎntǎgǎla mǎ mǐsə á zǎgǎ-dúg, tǎw mǐsh mǎ búúd dí, tǎw mǐsh mǎ *wǎéŋgǎles dí. ¹⁰Sǎ mú nda mikás nəcə Kríst, bi bǎŋ ntǎg nda mǐfufúgú nəcə bǎlə búúd ɔ Kríst. Sǎ mú nda itag-bwool, bi bǎŋ nda mǐŋkŋkúlǎ. Bi mú ŋgə ŋwa gúmǎ, sǎ bǎŋ ŋgǎ bwəma

⁸3:15 Yúd 23 ^h3:16 6.19; Rom 8.9, 11, 15; 2Kr 6.16; Gal 5.25; 1Pr 2.5

ⁱ3:18 4.10 ^j3:19 Zhb 5.12-13; 1Kr 1.20 ^k3:20 Sôm 94.11

^l3:22 Rom 8.38 ^m3:23 15.28; Rom 14.7-9 ⁿ4:2 Luk 12.42

^o4:4 Sôm 143.2 ^p4:5 3.8; Sôm 139.1-12; Rom 2.16 ^q4:7 Gal 6.3

^r4:9 Rom 8.36; Heb 10.33 ^s4:10 2Kr 11.23-29; 3.18

nə mpyōŋ. ¹¹ Wóss nə wəla ga, sə ŋgə yə nə zha yə nə shwáásúlə miné, sə fúfə nə mikáándó. Sə ŋgə bwəma nə bígə, sə ŋgə cugə nda minjé-gwōw. ¹² Sə ŋgə wáduga sēy nə məbwə māsú shú ná sə bəg nə isā. Muud nyə ámə lwīy sə yé, sə bwádan nə nyə; kúl bwə lwó sə cúwúlí yí, sə máánd milám. ¹³ Buud bwə ámə ntáma sə jíná wá, sə ci bwo iciyá í cwéél bwo milám yí. Wóss nə kíkídíga, buud ɔ shí bwə ŋgə ŋwa sə nda isā í kund, nda shíd mǎwúda.

Pwól ji sǎŋgú

¹⁴ Mə aŋgē nə cilə bí isā íni ná mə cēl wá bí shwōn. Mə ŋgə yida sə ná bi mpúg kuú njɔnd bí mə jǎlá nə kyey yí, nəcé bi búsa mə bwān mə búl cēl wá. ¹⁵ Nəcé, bí tēem bə nə buud mǎwūm mə otóshin bwə ŋgə lwó bí cug krīsten, bí cugé nə ncúlyá osóŋgú, mə muud mə á zə bí nə Jɔjɔ Kéél yé mə wó jí sǎŋgú wūn kwon mə Yésus-Krist dī. ¹⁶ Nda jí ntó ná, osh-won, ŋgəgá nə yagula mə. ¹⁷ Gwə wó í sə ná mə ntíg bí Timotē, mwān waam mə búl cēl yé; a ji mə abúgúlág cug krīsten dī. Nyə wə nyə é zə sə ná bi bəg kú wusa kuú njɔnd mə ŋgə kyey cug krīsten dī yí. Kuú njɔnd wǎŋgú wə mə ŋgə jífugulí mǎdɔ mə óbúgula mēsh kúl jēsh yí. ¹⁸ Bóólúgá búúd bwə ŋgə ŋkēny mǎnyúul nda sə bwə cí ná mə abúlé ná kwo zə nūŋ bídí. ¹⁹ Nji, ŋkí Cwámbe mə magulə, mə wál bá zə wóss bí nūŋ. Mə é ka bá zə mpu búúd bwə ŋgə ŋkēny mǎnyúul óni; mə abúlé zə mpu nji iciyá í lǎsú byán, mə bá bul cēl mpu ŋkí ŋkul

mə Zembí nyísa bwádí ícugud. ²⁰ Nəcé, Faan mə Zembí í cúgə sá á lǎsú mpu, dúsa sə ŋkúl. ²¹ Bi mə jii ná ji? Ye mə zəg nūŋ bídí nə lwón, ye mə zəg nə cēlí nə lám ná shee?

Okristen bwə ajǎláyé nə bə nə janga

⁵ Lāŋ mə bul shīn kyey kúl jēsh ná janga í ŋgə sīy nūŋ bídí. Ná dāŋ janga dúsa ná, tɔɔ ikúl í ampúyé fwámé Zembí yí í aŋgē nə sá dwo. Bwə ŋgə bwiing ná ŋgwól múúd a bídí sēŋgyá ŋgə cugə nə mudá mə sǎŋgú. ² Bí ŋgə ná ŋkēny mǎnyúul? Sóólúgá wǎŋgú kú yidá cey bí lámúd nda shwiy? Igaá í jii ná í cēyug bí lámúd, bí yílúg muud wǎŋgú bídí sēŋgyád? ³ Mē jām kómb dī, tēem bə ná mə cugé nūŋ bídí, *shíshim wām wí nūŋ; mə mə bwey sámb lǎsú wǎŋgú nda mə ji nūŋ. Mə mə sámb ná muud mə sá sóólúgá wǎŋg yé mə jág sá. ⁴ Ntó, ja bí é nyingə sēŋgya jíná mə Cwámbe Yésus dī, shíshim wām í é sēŋgya nə bí, Cwámbe wúsú Yésus mə bá lwóya ŋkúl nyé. ⁵ É jii ná bi bóduŋ *Sátan muud wǎŋgú mǎbwəd, a ntámag nyə nyúul ná ndéé, *jīm jé í mú bá *dúg cug jwōw mə Cwámbe. ⁶ Bi ajǎláyé ná nə ŋkēny mǎnyúul. Bi ampúyé ná búbaalé *lǎvur bíbíyá í dū sá ná mbulyá ŋgug wēsh í bádúg í? ⁷ Yílúgá lǎvur¹ acwúlú shú ná bi bóŋ mbulyá ŋgug ágúgwáan. Nəcé bi mú kú ná nə lǎvur. Bi mú ntó nəcé bwə á shí bwey cígə *Mwā Ncwəmbe á Páska íshé, mwā ncwəmbe wǎŋg wə *Krist. ⁸ Ntó,

³5:6 Na ji kaaná nda wǎŋg sə mə dū ci ná: «Shú ŋgwúd mə dū wá bóól bēsh ibwool» yí.

⁷5:7 lǎvur: Oyúden bwə á dū yíl lǎvur yēsh bwádí mínjów, bwə də Páska nə ŋgug á kú nə lǎvur; ntó mə kə ná bwə á dū gusa milám myán shú zólə də Páska.

¹⁴4:12 Luk 6.28; Mis 7.60; Rom 12.14 sēy: Mis 18.3 ¹⁵4:13 Mit 3.45 ¹⁶4:15 Gal 4.19 ¹⁷4:16 11.1; Flp 3.17; 1Te 1.6 ¹⁸4:17 Timotē: 16.10; Mis 16.1; 2Kr 1.1

¹⁹4:19 ŋkí Cwámbe mə magulə: Mis 18.21; Zhk 4.15 ²⁰4:20 2.4; 15.24

²¹4:21 2Kr 1.23; 13.10 ²5:1 Lǎv 18.8 ³5:2 6.12; 10.23 ⁴5:3 Kol 2.5

⁵5:5 1Tm 1.20 ⁶5:6 Gal 5.9 ⁷5:7 MmN 12.1-15; 13.7; Yuá 1.29; 1Pr 1.19

shé kúgá ná sá *Páska wɔɔŋgû nɛ bɔw-bɔw tɔ́dúgá nɛ gwɔ́lɛ lām: ləvur acwúlú wə nɪ. Shé yídágá sá nyə kú nɛ sá á shweelúg, nɛ lām óbúbólé: buléd á kú nɛ ləvur wə nɪ.

⁹hMə á cilə bí ngwól kálaad dí nɔ́ binɔ́ŋ buud ɔ́ jaŋga bi kú dɛ kéya. ¹⁰Mə a shígé cɛɛl ci nɔ́ bi bɔg kú ná bwele shísh kúná-kúná nɛ búúd ɔ́ jaŋga bēsh wá shí ga, tɔɔ buud bēsh bí nɛ yéesh bálə nɛ məbii wá, tɔɔ buud ɔ́ mándá, tɔɔ bɔɔŋg bēsh bwó ngó yə ozembí ɔ́ áyadúg gúmá wá. Mbô! Í ká bə ntɔ́, mpu ná bi mɔ́ jəlá nɛ wú shí gaád. ¹¹iMə á yida ci nɔ́ bi kú dɛ kéya nɛ buud bí nɔ́: nyāŋ ngó ci nɔ́ a ji mbúgula, a ngó nyingə sá jaŋga; nyāŋ ngó ci nɔ́ a ji mbúgula, a njúl nyingə bə nɛ yéesh bálə nɛ məbii; nyāŋ nɔ́ a ji mbúgula, a ngó nyingə yə ozembí ɔ́ áyadúg; nyāŋ nɔ́ a ji mbúgula, a dúgə nyɛɛg búúd; nyāŋ nɔ́ a ji mbúgula, a njúl nyingə bə shwíge məlwəg; nyāŋ nɔ́ a ji mbúgula, a dúgə nyingə mándá búúd nɛ isá byáŋ. Mimbí mi búúd míni, bi kú sɛɛŋgya nɛ bwo, binɔ́ŋ kú dɛ sɛŋ ídɛw ngwúdud. ¹²jYe sá wə búś nɔ́ sá sámbug buud bwó cúgə *Dɔ́ dí wá milésú? Ŋgaá nɔ́ buud wá Dɔ́ dí cwú wə bí mɔ́ cígal mílésú wá? ¹³Buud bwó cúgə Dɔ́ dí wá, Zembí wə mɔ́ bá sám bwo myáŋ mílésú. Kagá yíl bɔw-bɔw múúd bídí gwoɔŋgud.

Ishwəman yā mpədúgá buud ɔ́ Zembí

6 Ŋkí ngwól múúd á sɛɛŋgyá jín mɔ́ bə nɛ lósú nɛ ngwól, jí í mpú sá nɔ́ a lúgə kə nɛ lósú búúd ɔ́ Zembí dí, a bálé kə nɛ ndí nɛ ikúl ishús í kəg sám b yí? ²kYe bi ampúyɛ nɔ́ buud ɔ́ Zembí bwó bá sám búúd ɔ́ shí mílésú? Ká, ŋkí bi wə mɔ́ bá sám búúd ɔ́ shí mílésú, ye

ilúlésú yā mpədúgá nyín wə í káád bí ŋkul yí? ³Ye bi ampúyɛ nɔ́ sá mɔ́ bá sám *wəɛŋgəles mílésú? Ká ŋkəməsa nɛ mílésú myā isá í shí ga! ⁴Ŋkí bi mɔ́ ka bə nɛ mílésú myā isá í shí ga, ye buud *Dɔ́ lú óbúgula í dúg nɔ́ ozhizhe wá bwó wə bí mɔ́ kə dúg nɔ́ bwó sámbug bí mílésú myɔɔŋg wá? ⁵Bi mɔ́ jəlá nɛ gwág shwôn nɛ sá mɔ́ ngó ci ga. Ye sɛɛŋgyá jín jí kú nɛ tɔɔ muud jí nɛ fəg yé, muud jí nɛ ŋkul lás lósú mpədúgá mwān bá *mínyɔŋg yé? ⁶Nó ji! Mwān bá mínyɔŋg bwó kə tɔ́w mfkɔɔd dí? Bwó bálé ntəg kə tɔ́w mfkɔɔd myɔɔŋg dí óhááden dí! ⁷lMpugá nɔ́ dálə bə nɛ ishəwəman ntəni mpədúgá nyín, bi mɔ́ bwey ku wə nɪ. Nəcé jí bí búś ngwól kú jísɔw ngwól bə ólflingí yí? Nəcé jí bí búś kú bíd nɛ ŋkí muud mɔ́ déég bí isá, a déégúg yí? ⁸Nji, bi wə mɔ́ yídá sá ólflingí, bi wə ngó sha búúd isá; omínyɔŋg bún ntəg wə bí mɔ́ sá mísólúgú myɔɔŋg wá. ⁹mYe bi ampúyɛ nɔ́ buud bwó sá ólflingí ntəni wá bwó ábúlé bə nɛ kɔw Faan mɔ́ Zembí dí? Kúgá shiig mɔ́nyúul: buud ɔ́ jaŋga, nɛ bɔɔŋg bwó ngó yə ozembí ɔ́ áyadúg gúmá wá, nɛ buud bwó sá mínɔɔmb wá, nɛ budúm bwó mɔ́ ŋwa mɔ́nyúul nda budá wá, nɛ bɔɔŋg bwó sá íland nɛ bóól budúm wá, ¹⁰nə ijúwál, nɛ buud bí nɛ yéesh bálə nɛ məbii wá, nɛ oshwégye ɔ́ málwəg, nɛ bɔɔŋg bwó dɛ nyɛɛg búúd wá, tɛɛm bə búúd ɔ́ mándá, bwó ábúlé bə nɛ kɔw Faan mɔ́ Zembí dí. ¹¹nNtɔ́ nómá wə bóól búúd wá gwoɔŋg jín bwó á bə yé. Nji, Shíshim mɔ́ Zembí wúsú í á mɔ́ gusa bí, sá nɛ bi bɔg minjɛŋkɛ mi búúd, sá nɛ Zembí dúgúg bí nɛ otátəlɔ́ ɔ́ búúd lúú mɔ́ Cwámba Yésus dí.

^h5:9 Mat 18.17; 2Te 3.14 ⁱ5:11 6.9-10; 2Te 3.6; Tit 3.10; 2Yn 10 ^j5:12 Mbá 13.6 ^k6:2 Rom 5.17; 2Pr 2.4; Yúd 6; Mbú 1.6 ^l6:7 Mat 5.39-40; Rom 12.17
^m6:9 15.50; Gal 5.19-21 ⁿ6:11 Tit 3.3-7; Heb 9.14; 1Yn 1.7

Baagwulə nyúul shú mǎ Zembî

¹²oBǎǎl búúd bwǎ du ci ná: «Muud ji fuli ná a sǎág sǎ jêsh á céel yí.» Jí ntǎ. Nji, sǎ jêsh dí jí nǎ ŋkul kwíind múúd. Bwǎ du ci ná: «Muud ji fuli ná a sǎág sǎ jêsh á céel yí.» Jí ntǎ. Nji, mǎ abúlé bíd nǎ ŋkúmba sǎ í bíig mǎ kwám. ¹³pBǎǎl nǎmǎ ná: «Idǎw bíse shú mwǎ, mwǎ shú idǎw. Nǎ mwǎ nǎ idǎw, Zembî mǎ bá shínal byêsh.» Jí ntǎ. Nji, nyúúl í cúgé shú jaŋga, nyísǎ nyúúl mǎ Cwámǎ, Cwámǎ jisǎ Cwámǎ shú nyúúl. ¹⁴qMpugá nǎ Zembî nyǎ a gwúmushi Cwámǎ yé, a bá nǎmǎ gwúmushi sǎ nǎ ŋkul nyé. ¹⁵rYe bi ampúyé nǎ mǎnyúúl mǎn mǎsǎ ikúl í nyúúl mǎ *Kǎrist? Mǎ ŋwág kúl nyúúl mǎ Kǎrist mǎ sǎ gwo kúl nyúúl mǎ múdá jaŋga? Mbǎ! Í ajǎláyé nǎ bǎ ntǎ! ¹⁶sYe bi ampúyé nǎ muud mǎ kǎ seŋgya nǎ mudá jaŋga yé nyǎ é bǎ nyúúl ŋgwúd nǎ mudá wǎŋgǎ? Jísǎ mpu bǎ cilyá Kálaad Zembî dí ná: «Bêsh obá bwǎ é bǎ nyúúl ŋgwúdǎ.» ¹⁷tNji, muud mǎ kǎ fula ísǎ nǎ Cwámǎ yé, nyǎ é bǎ *shíshim ŋgwúd nǎ Cwámǎ.

¹⁸Fúndǎgǎ jaŋga. Wúl *sǎm wêsh múúd mǎ sǎ yí í ádé bǎ nyǎ nyúúlúd. Nji, muud mǎ sǎ jaŋga yé mǎ du ntǎma nyúúl nyé nyǎmǎfwǎ. ¹⁹uYe bi ampúyé nǎ mǎnyúúl mǎn mǎsǎ Mpáánzǎ mǎ ŋkǎŋkǎ Shíshim Zembî nyǎ á yǎ bí yí? ŋkǎŋkǎ Shíshim wǎŋg wúsǎ bídí mǎnyúúlúd. Bi aŋgǎ ná nǎ jwú nǎ bimǎfwǎ. ²⁰vMpugá nǎ Zembî nyǎ a wǎ lal-lal tǎŋ shú nǎ bi wúg mǎkwámúd; bi mǎ jǎlá nǎ ka yǎ Zembî gúmǎ nǎ mǎnyúúl mǎn.

Sǎ í dúgyá nǎ bǎ yí

7 Shú ísǎ bí á cilǎ mǎ yí, í nywa nǎ mudúm jíg kú kúnya nǎ mudá. ²wNji, í bul jǎla nǎ mudúm yêsh bǎg nǎ yé múdá, mudá yêsh nǎ yé ŋgwúm, buud bwǎ sǎsúlǎg jaŋga. ³xMudúm nyǎ ajǎláyé nǎ kaambulǎ múdá nǎ nyúúl nyé; mudá nǎmǎ ntǎ. ⁴Mudá cugé nǎ ŋkul balan nǎ nyúúl nyé ndǎ á céel ná, ŋgwúm yé wǎ jí nǎ nywo. Nǎmǎ mbií ŋgwúdú, ŋgwúm cugé nǎ ŋkul balan nǎ nyúúl nyé ndǎ á céel ná, mudá yé wǎ jí nǎ nywo. ⁵ŋgwǎl kú ban ŋgwǎl; ka nji nǎ bi mǎ bǎ cǎŋ nǎ bi mǎ béégýǎ ŋkúmba fwǎla shú nǎ bi mǎ kǎnd mǎlǎm mǎjǎgula dí. Fwǎla dǎŋg kǎ nǎmǎ shín, bi ǎ nyingǎ fula; nǎcé bí a bá bǎ kú mpu máand mǎlǎm nǎ ndǎé *Sátan mú bwǎwulǎ bí. ⁶Na, mǎ ayímbúlíyǎ bí; mǎ cwíny bí cwínyúg. ⁷yMpúlǎ dúg dí, mǎ jii nǎ buud bǎsh bwǎ jíg ndǎ mǎ. Nji, muud yêsh ji nǎ jǎ sǎ Zembî nyǎ á yǎ nyǎ yí; nyíga nǎ jíga, nyímí nǎ jímí.

⁸Mǎ ŋgǎ ci nǎ mingwam mi búdíum nǎ mikúsǎ mí búdá ná, í nywa nǎ bwǎ jíg ndǎ mǎ njúl ná, kú béya. ⁹zNji, í kǎ bǎ nǎ bwǎ ampúyé máand mǎlǎm, bwǎ béyág; nǎcé í yida bul jǎla nǎ muud béyág, ntǎ ná a júgǎgǎ nǎ yéesh.

¹⁰aShú bǎŋg bí mímbéyǎ wǎ, mǎ tǎl mpǎndí; kú ntǎg bǎ mǎ, Cwámǎ wǎ mǎ tǎl mpǎndí ná, ci mudá kú béégýa nǎ ŋgwúm yé. ¹¹Múdǎ kǎ ntǎg béégýa nǎ ŋgwúm yé, a jíg kú ná kǎ báád; ka nji nǎ a kǎ sǎ ŋkwambulǎ nǎ ŋgwúm yé. Ci mudúm kú yíl múdá bá.

¹²Shú bǎǎlǎgǎ bǎŋ, Cwámǎ dí mǎ cí, mǎ wǎ ŋgǎ ci ja níid ná, ŋkí mbúgula Zembî ji nǎ mudá *hááden, múdá mǎ

o6:12 8.9; 10.23; Gal 5.13; 1Pr 2.16 p6:13 Mat 15.17-19; 1Te 4.3

q6:14 15.15, 20; Rom 6.4; 8.11; 2Kr 4.14 r6:15 12.27

s6:16 Mǎt 2.24; Mat 19.5; Ifz 5.31

t6:17 Yuá 17.21-23; Rom 8.9-11; 2Kr 3.17-18; Gal 2.20 u6:19 3.16

v6:20 7.23; Rom 13.14; 1Pr 1.18-19 w7:2 1Te 4.3-4 x7:3 Ifz 5.21-29

y7:7 Mat 19.11-12; 1Kr 12.11 z7:9 1Tm 5.14 a7:10 Mat 5.32; 19.9

ká cēel ná bá bwó baagulə bâ, a kú beeg yîl mudá wəɔŋg. ¹³Ŋkí mudá wə jí mbúgula, ŋgwúm nye hááden, ŋgwúm má ká cēel ná bá mudá bwó baagulə bâ, mudá kú beeg gwú bâ dɔɔŋg. ¹⁴bNəcə, mudúm jí hááden yé nyə é bə kúná-kúnə nə Zembí nəcə mudá yé, mudá jí hááden yé nyə é bə kúná-kúnə nə Zembí nəcə ŋgwúm yé. Í mbəm bə kú bə ntɔ́, mpu ná bwān bāŋ bwó é bə shwóg-shwóg nə Zembí; nji, búśə kúná-kúnə nə nyə. ¹⁵cNji, ŋkí nyɔɔŋg jí hááden yé má cēel béégya nə ŋgwól, a jee béégya nə nyə; í cúgə mbúgula yímbúlí ná a jíg nə bá dɔɔŋg. Zembí nyə a jɔw bí shú ná bí jíg ná shɛɛ. ¹⁶dNtág námá ná, wɛɛ mudá jí mbúgula yé, ye wo mpú ŋkí wo e bá sá ná ŋgwúm woó dúgúg cug? Ŋkí ntág ná wɛɛ mudúm jí mbúgula yé, ye wo mpú ŋkí wo e bá sá ná mudá woó dúgúg cug?

Zembí nyə á ŋgə təl buud icé icé

¹⁷Sá ŋgwúd jí ná, muud yēsh tɔwúg cé Zembí nyə a təl nyə yííd, cé nyə á bə a təl ja Zembí nyə a jɔw nyə yí. Cɛɛ má ŋgə yə mádɔ́ má óbúgula mēsh yí, dwó ɔ́ni. ¹⁸eŊkí Zembí nyə a jɔw ŋgwól múúd a njúl síya ábiwáág íí⁸, muud wəɔŋgú jíg nə ábiwáág yé. Ŋkí Zembí nyə a jɔw muud a kú bə síya ábiwáág íí, muud wəɔŋgú kú síya ábiwáág. ¹⁹fSiyálə ábiwáág cúgə tɔw sá, bələ kú síya ábiwáág kú námá bə tɔw sá. Sá jí nə mfíí yí jísə nji bɛɣlə mǎmpándí má Zembí. ²⁰Muud yēsh tɔwúg cé nyə á bə a təl ja Zembí nyə a jɔw nyə yí. ²¹Ŋkí Zembí nyə a jɔw wo, wo njúl lwaá, kú wá

fimál lámúd nə jiya lwaá gwô. Nji, wó ká dúg zhíí ná wo bág fulí, wo bɛ zhíí nyɔɔŋg. ²²gNəcə ná, lwaá Cwámba má jɔw yí í músə fulí, í dúgyá nə Cwámba. Ntɔ́ námá, nyɔɔŋg *Kříst má jɔw a njúl fulí yé músə lwaá má Kříst. ²³hMpugá nə Zembí nyə a wá lal-lal tɔŋ shú ná bi wúg mǐkwámúd. Kúgá sá ná bi nyíngəg bə mǎlwaá má múúd^{**}. ²⁴Bwaang, má nyingə ná námá ci ná muud yēsh bwénúg mǐsh má Zembí dí cé nyə á bə a təl ja Zembí nyə a jɔw nyə yí.

²⁵iShú bɔɔŋg búśə ná óncwíyē wá, sá má zó ci ga í cúgə ná Cwámba nyə a təl mpándí; mǎ cwíny bí tɔŋ nda muud bí bí nə ŋkul je shwu nyúul nə ndí yé nəcə Cwámba nyə a gwág mǎ ŋkúnkwónúłə. ²⁶jMee ŋgə táduga ntúga: ja sá má dúg mícún myá wəla ga yí, mǎ tádúgá ná í bul jəla ná buud bwó jíg mingwam. ²⁷Nji tɛem bə ntɔ́, ŋkí wo má bá múdá, wo kú beeg sɔ́ ná wo gwú bâ. Ŋkí wo afwóyē bá múdá, wo kú beeg sɔ́ ná wo bâ. ²⁸kNji, ŋkí wo bá múdá, wo asáyé *səm; ncwíyē sás má ká kə báád íí, nyə asáyé səm. Nji, buud bwó bəya wá bwó é bul dúg mínjugú cug gaád; mǎ ŋgə lás ntúni shú ná mǎ sá ná bi sásúlóg minjugú myɔɔŋg.

²⁹lBwaang, mǎ ŋgə ci náaá, fwála í mú kúkúl. Nó ndeé, tééd wəla ga dí, buud bí nə budá wá bwó cúgəg nda bwó cúgə mímbeýá; ³⁰bɔɔŋg bwó ŋgə jii wá, bwó cúgəg nda bwó aŋgə nə jii; bɔɔŋg bí nə mǎshusug wá, bwó cugə nda bwó cúgə nə mǎshusug; bɔɔŋg bwó ŋgə kusə wá bwó cugə nda isá bwó ŋgə kusə yí í cúgə ísá

§7:18 Muud jí síya ábiwáág yé: na ji mwá Yúden.

**7:23 Kúgá nyingə bíd nə mǎfug mǎ búud má ŋgóg nə jwú nə bî.

ᵇ7:14 Rom 11.16

ᵉ7:15 jíg ná shɛɛ: 14.33; Rom 12.18; 14.19; 2Kr 13.11; Kol 3.15; Heb 12.14

ᵈ7:16 1Pr 3.1 ᵉ7:18 Gal 5.1 ᶠ7:19 Rom 2.25-29; Gal 5.6

ᵍ7:22 Ifz 6.6; Flm 16; 1Pr 2.16 ᵇ7:23 6.20 ᶦ7:25 1Tm 1.12-14

ᵈ7:26 Zhe 16.1-4; Mis 14.22; 1Te 1.6; 3.3-4 ᵇ7:28 Luk 21.23

ᵇ7:29 Rom 13.11-13; 1Pr 4.7; Flp 4.5

byāŋ††. ³¹ᵐBuud bwə ngə də shí wá bwə cūgəg nda bwə aŋgē nā də shí. Mə lās nā bí lāsú nī wēsh nēcé shí shé bí nā ndí muús ga í bá cǝ.

³²Mə cēel nā bi bōg kú nā sâ í kōnd bí milām gwōw yí. Muud cúgē mbéyá yé mə də kənd lām isâ í dúgyá nā Cwám̄ba yííd, a də sǝ nā Cwám̄ba gwágúg nyə nywa. ³³ᵐNji, nyōōng jí mbéyá yé mə a də sǝ nā mudá yé gwágúg nyə nywa, a də kənd lām isâ í shíd, ³⁴lām í mú də bə nyə kōw. Ntǝ nómǝ wǝ jí nā mudá yé. Mudá cúgē báád yé, tǝ nyōōng jí nā ncwíyē yé mə də kənd lām isâ í dúgyá nā Cwám̄ba yííd, shú nā nyāŋ bōg yé mə Cwám̄ba ncindí nā ncindí. Mudá jí báád yé nye mə də sǝ nā ngwúm yé gwágúg nyə nywa, a də kənd lām isâ í shíd. ³⁵Mə aŋgē nā lās ntúni nā mə cēel kəl bí bífí. Í yidá bə shú mǝnywa mún. Mə ngə jii nā bi sáág sâ í búl jəla yí, nā bi bōg buud ɔ Cwám̄ba ncindí nā ncindí, kú bə kōw.

³⁶Ŋkí ncwǝmá mə bul bə nā yéesh nā land jé, nā ndeé a mú cēel nā bwə báyag nēcé a tǝdúgá nā nyə e jág sá sás dǝōngú ŋkí a bó kú nā bá nyə, ŋkí a dúg nā bwə jəlá nā béya, bwə báyag nda á ngə jii nā; nyə asáyé sǝm. ³⁷Nji ŋkí ncwǝmá í ŋwa cígúla nyǝdí lámúd sâ nda cındal nyə, ŋkí a jii nā ŋkul mpu máánd lām bii yéesh jé, á ká ŋwa cígúla nā bá land jé bwə ányingǝyé nā béya, a mpú sâ. ³⁸Ntǝ jii nā muud mə bá land jé yé mə mpú sâ, nyōōng mə bó kú bá yé mə bul mpu sâ.††

††7:30 Muud nyə ajǝláyé nā bíd nā gúl sâ í tǝwúg shwǝg nyǝdí cugud.

††7:38 (téed 36 kə wǝs 38) Impǝnzǝ íni, bǝǝl bwə ngə ci nā í jəlá nā bə ntúga: ³⁶«Ŋkí muud mə dúg nā a jág sá nā baagulǝlǝ sás dé ncwíyē wǝla lu bā cǝ a kú kənd nyə báád íí, ŋkí a dúg nā í jəlá nā a kǝndug nyə báád íí, a sáág sâ á jii yí; nyə asáyé sǝm, bā í síyúg. ³⁷Nji, muud mə ŋwá cígúla lámúd, kú nā sâ í ngə cındal nyə, á ngə mpu jwú nā tǝdúgá yé yé, ŋkí á ŋwa cígúla nyǝmǝfwǝ dí lámúd nā a baagulǝ sás dé ncwíyē, a mə mpu sâ. ³⁸Ntǝ mə lwó nā muud mə kǝnd sás dé báád yé, a mpú sâ; nyōōng mə bó kú kənd yé, á bul mpu sâ.»

³⁹ᵐMudá jii cǝǝlá nā ngwúm yé té wēsh ngwúm ngə nā cugə yí. Ŋgwúm mə ká yə, mudá kú nā bə cǝǝlá, a mú jee bá muud yēsh á cǝél bá yé; ŋji í jii nā muud wǝōng bōg muud mə Cwám̄ba. ⁴⁰Nji, í bul jəla nā a jíg kú nā kə báád. Mǝe mām mǝcwūŋ wǝ mǝni, mə tǝdúgá nā mə jii nǝmǝ nā Shíshim mə Zembí.

Sâ í dúgyá nā ocúdú ɔ mǝtúnuga

8ᵐBǝǝl ózembí bí ɔ áyadúg. Bǝǝl búúd bwə ngə cígə ocúdú ngə sá ivuguli í ózembí bǝōngú *mǝtúnuga. Shú sá í dúgyá nā ocúdú ɔ mǝtúnuga bǝōngú yí, shé mə mpú nā: «Sǝ bēsh bí nā mpúyá.» Nji, mpúyá wǝōng í də sá nā muud ŋkényúg nyúul, í njúl nā cēelí í də sá nā gwoōng í lálug búgǝd. ²Múúd mə ká tǝdúga nā a mpú gúl sâ, muud wǝōngú nyə afwóyē mpu sâ jí nā fwámé mpúyá yí. ³ᵐNji, muud mə cǝél Zembí yé, Zembí mə mpú nyə.

⁴ᵐNā ndeé, shú dǝlǝ ocúdú ɔ mǝtúnuga mə ivuguli í ózembí ɔ áyadúg íí, sǝ mə mpu nā ivuguli byōōngú í cúgē tǝ sâ shí gaád, ŋgwǝl zembí cugé, ŋji fwámé Zembí ŋgwúd nā ŋgwúd. ⁵Bǝǝl búúd bwə ngə tǝdúga nā ncúlyá ozembí nā ncúlyá micwám̄ba myāŋ mǝsə. Nji, bíl isâ búúd bwə ngə dúg nā ozembí yí í tǝem bə jōŋ dí, ŋkí ntāg shí ga dí, ⁶sǝshú shé bāŋ, Zembí jii ŋgwúd ŋji Zembí Sǝōŋgú. Isâ byēsh í zhu nyǝdí, shé ngə cugə shú dé. Cwám̄ba jii nǝmǝ ŋgwúd, ŋji Yǝsus-

ᵐ7:31 1Yn 2.17 ᵐ7:33 Luk 14.20 ᵐ7:39 Rom 7.2-3

ᵐ8:1 Mís 15.29; Rom 12.16 cēelí: 13.1-7; 14.1; 16.14; Yuá 13.34; Rom 15.1-2; 2Kr 8.7-8, 24; Gal 6.10; Ifz 5.2; Rom 14.1–15.6 ᵐ8:3 13.12; Gal 4.9 ᵐ8:4 10.19-20; Mbá 4.35, 39; 6.4-5; Gal 4.8-9 ᵐ8:6 12.5-6; Yuá 1.3-4; Ifz 4.5-6; Kol 1.16

Krīst; isā byēsh bīsā nēcē nyə, sē būsə nāmə nēcē nyə.

⁷Nji, buud bēsh dí bí nē mpúyá ní. Bóól bwə á má janəwo nē yálə ózembí 3 áyadúg gúmá, ná ndeé, wós nē kidíga, ja bān bwə dā cúdú mətúnuga má ózembí 3 áyadúg yí, bwə é ngə dā bwə ngə téduga ná cúdú éga jì cúdú mətúnuga shú zembí áyadúg. Sā jəwng í mú sá bwo fəj lām dí, nēcé í bálə ná nkí tag. ⁸Í njúl ná sá má dā dí jí nē nkul sá ná sá shíshíg Zembí kúná-kúnə. Nkí sá má bā kú dā, sá kú jimb sá mísh má Zembí dí; nkí sá má dā, sá kú námá kwíduli sē. ⁹Nji bí 3 bey ná sá bí bí fulí ná bí ság yí í yídag bə óbúgula 3 átutagú kwóógú lú mábəwú. ¹⁰Nēcé, wo muud jí nē mpúyá yé, nkí bwə dúg wo, wo ngə dā mpáanzá zembí áyadúg dí, ngaá ná sá jəwng í é sá ná muud jí ná nē lām nkí tag yé ngwág nkul, a kə dā ócúdú bwə ámə cígə yə ózembí gúmá wá? ¹¹Ja jəwngú, mpúyá wə í má sá ná ngwól *mínyəwú woó jí nē lām nkí tag yé jimbúg, í njúl ná Yésus nyə á yə námá shú dēd. ¹²Nkí bí mē sēm ntó nē omínyəwú bún, bēwuli bwo lām í kú fwo lal íí, bí má sēm nē Yésus-Krīst. ¹³Gwə wə jí ná, nkí gúl sá má dā í é búlal ngwól mínyəwú waamá bííd íí, mē kú ná bá bwele dā cúdú, shú ná mē bóg kú búlal mínyəwú waamá bííd.

Pwól cugé nē milúndál

9^vYe mē cugé fulí? Mē cugé *múúd lwámá mē Yésus íí? Ngaá mē a shí dúg Cwámba wúsú Yésus? Ye bí cugé ísəy má mē sá shú má Cwámba yí? ²Nkí bóólúgá búúd bwə dúg ná mē cugé múúd lwámá, bí kú bə, má jì muud lwámá mē Yésus shú dán. Nēcé bí búsə yuug í ngə

lwó ísəy má ngə sēy tən nda muud lwámá mē Cwámba yí.

³Shú búúd bwə ngə bə nē məshwán nē mē wá, sá má jí nē nkul bəsa nē bwo yí jí ná: ⁴wNgaá sá bí nē zhií ná sē ngwág idəw nē məngul bídí? ⁵Ye sá bān wə búsə ci muud kú jaand nē mudá yé? Ngaá ná bóól búúd 3 lwámá bwə ngə sá ntó, təw omínyəwú 3 Cwámba, təw Séfas? ⁶xNkí ntāg ná, ye sá bān Barnábas wə sē cúgə nē zhií ná sē jíg kú sēy? ⁷Zá nyə a má bwele sēy sēy izimbi a ngə jóna nē nyəmfwó yé? Zá nyə a má bwele bə fam-bá ná ndeé a kú dā mpúmá a cínəwng yé? Nkí ntāg ná zá nyə a má bwele wíl ín-teny ná ndeé a kú balan nē mənán mē ínteny byəwng yé? ⁸Ye iyuug má ngə ngwa bí íni bīsə nji íjām nē íjag yā buud? Ngaá ná bīsə námá cilyá məcəx Moyíz nyə á cilə mád? ⁹yJí mpu bə cilyá məcəx má Moyíz dí ná: «Wo kú fad nteny mpu ja í ngə nyaal mpumá ngəlé lwáál nywo yí.» Ye inteny wə Zembí ngə bul téduga yí? ¹⁰Ye nyə angə nē lás ntó shú dúšú? Haaw! Shú dúšú wə cilyá ga í á cilya yí. Í jii ná muud ngə waad məndəlú yé ngəg nē waad a ngə bwánd nē búgə ná nyə é bə nē mfíí; nyəwng ngə nyífə mpumá ngəlé lwáál yé ngəg nyífə a ngə bwánd nē búgə ná nyə é bə nē kəw. ¹¹zSá á bə bí mpəg í kwíínd bí cugə á Shíshim dí yí; ntó ná, sá má ká mwáágulə mpúmá í kwíínd sá cugə á shí ga dí yí, bəw ntó aá? ¹²aNkí bóól búúd bí nē zhií ná bwə ngwág mbií mənəywa məwng bídí, sá bān má ban ka bul bə nē zhií nyəwngú nēcé jì? Nji, sá á shígə balan nē zhií nyəwngú; sə ngə yida jísəw sá jēsh shú ná sá kú ntágulə ná Jəjə Kéel má *Krīst í bóg kú bwiingya.

^t8:7 10.23-33

^v8:8 Rom 14.13, 15, 17, 21; Gal 5.13 ^v9:1 4.9, 15; 15.8-10; 2Kr 2.14-17; 3.1-3; 5.18-20; 10.7-8, 13; 11.5, 13; 12.11-13; Gal 1.1 ^w9:4 Luk 10.7-8; Mat 10.10

^x9:6 Barnábas: Mis 4.36; 11.22-26 sēy: Mis 18.3 ^y9:9 Mbá 25.4; 1Kr 10.11; 1Tm 5.18 ^z9:11 9.4; Rom 15.27; Gal 6.6 ^a9:12 Mis 20.34-35; 2Kr 11.9

^{13b}Buud bwó dū sēy ísēy í Zembí Mpáánzə wá, Mpáánzə wó í dū námə wíil bwo; bɔɔŋg bwó dū kənd Zembí *mótúnuga *alatār dí wá bwó dū ŋwa dán kɔw lú ídúw alatār dí. Ŋgaá bi mə mpú ntó? ^{14c}Mbií ŋgwúd wɔɔŋg námə, Cwámba nyə a wá cɛɛ ná buud bwó jááw Jɔjɔ Kéel wá bwó jəlá nə cugə nə ísēy byɔɔŋg. ^{15d}Nji mēe mə a shígé balan nə məzhií mɔɔŋg; mə aŋgē námə nə cilə ntúga nə mə lúndal ísá byɔɔŋg. Mə yidá bul cēl nə mə yóg, ntɔ nə mə sáag milúndál. Jám sá gúmá wó cí, muud cugé nə ŋkul yíl mə gwo. ^{16e}Mēe jām kóómb dí, ja mə ŋgə jaaw Jɔjɔ Kéel yí, mə cugé nə ŋkul cí nə mə ŋgə sa gúl sá, nəcé jisə mə sá cínɔ́lál Zembí ŋgə cínɔ́lál mə yí. Məntágula nə mə ŋkí mə bó kú jaaw Jɔjɔ Kéel. ^{17f}Í a mbəm bə nə mə a té nə lâm wâm nə mə zə jaaw Jɔjɔ Kéel, mə bə nə zhií nə mə jíg myóna. Ká, mə ŋgə sá ísēy byɔɔŋg cínɔ́lál, jisə mbag Zembí nyə á keel mə məbwád yí. ¹⁸Nə ndé, myáyé myóna mə ŋgə ŋwa cínɔŋg myá? Myóna myâm wó mə jááwúg buud Jɔjɔ Kéel ashwá, mə ŋgə cúnɔ́l kú lúndal ísá mə jí nə zhií nə mə ŋwág Jɔjɔ Kéel dí yí.

^{19g}Haaw! Mə ji fálí, kú bə lwaá mə múúd. Nji, tēem bə ntó, mə a mə sá móméfwó lwaá á buud bēsh shú nə mə bəg nə fwála mə sá nə bímbí lú búúd dēsh dí nə ŋkul gwág mə yí í búgúlág Yésus. ^{20h}Ja sónŋ *Oyúden búsə yí, mə cugə námə nda Oyúden shú nə mə sá nə bwó kándug milām wó Yésus. Ja sónŋ buud bwó ŋgə bə məcɛɛ mə Moyíz wá sə búsə yí, mə bə námə məcɛɛ mɔɔŋgú nda bwo, í njúl nə í cugé mə cínɔ́lál nə mə bég mwo. Mə bə mwo nji shú nə mə sá nə buud bwó ŋgə bə məcɛɛ wá bwó kándug

milām wó Yésus. ²¹ⁱJa sónŋ buud bwó ádé bish məcɛɛ mɔɔŋg wá sə búsə yí, mə cugə nda bwo, námə nda mə aŋgə nə bish məcɛɛ mɔɔŋg, í njúl nə mə ŋgə bə Cɛɛ mə Zembí, Kríst ji Cɛɛ dām. Mə cugə nda mə aŋgə nə bish məcɛɛ nji shú nə mə sá nə buud bwó ádé bish məcɛɛ wá bwó kándug milām wó Yésus. ^{22j}Ja sónŋ buud bí nə búgə átutagú wá sə búsə yí, mə cugə nda bwo shú nə mə sá nə bwó kándug milām wó Yésus. Mə a mə bə sá jēsh shú búud bēsh shú nə mázhií mēsh dí, mə cugug búbaalé búúd. ²³Mə ŋgə sá ísá íni byēsh nəcé Jɔjɔ Kéel, shú nə mə bəg nə kɔw mánywa Jɔjɔ Kéel í ŋgə kaag mád.

^{24k}Bi ampúyé nə í dū bə mbaad ígwi-imbí dí nə, buud ŋkí bulya ju íkúlə nə ndé muud ŋgwúd ŋwa mpóógú? Jugá kúlə mbií wí nə bi ŋwág mpóógú yí. ²⁵Ogwiimbe ɔ́ ígwiimbí bēsh bwó dū ci ísá ŋkí bulya shú nə bwó ŋwág *túm gúmá. Í njúl nə túm gúmá bwó dū ŋwa yí í dū yéel. Sə bāŋ wúsú túm gúmá í ábúlé yéel. ²⁶Kúlə mé ŋgə ju yí, mə aŋgə nə ju nda muud nyə aŋgə nə mpu kúl á ŋgə kə yé; ja mə ŋgə wusə ikúda yí, mə aŋgə nə wusə ikúda ntó ŋgúlúd. ^{27l}Mə ŋgə yida jugushi nyúúl nyām, ŋgə nywaad nywo sá mə cēel yí, shú nə í kú bá bə nə, mə shín cúnɔ́l Jɔjɔ Kéel bóól búúd gwág nə ndé, mēe nyiŋgə shúb mpóógú.

Shé ɔ́ bey sá í á sīy nə buud ɔ́ Izarəyél yí

10^mNtó, ye bwaŋg, mə acéélé nə bi bəg kú mpu ísá í á sīy nə odá yí; ŋkúdú í á baagulə bēsh, bēsh bwó á ntɔ mām mə átítií nə məkuú. ²Ntó ji nə bēsh bwó á duwan ŋkúdúd, duwan

^{b9:13} Ilŋ 18.8-19 ^{c9:14} 9.4 ^{d9:15} Mis 18.3 ^{e9:16} Zhe 20.9

^{f9:17} 4.1 ^{g9:19} 10.23-24, 32-33; Rom 15.1; Mat 20.26-27

^{h9:20} Mis 16.3; 21.20-26 ^{i9:21} Gal 2.3-4

^{j9:22} Rom 1.13; 2Kr 5.11; 11.29 ^{k9:24} Flp 3.12-14; 2Tm 2.4-6; 4.7-8; Zhk 1.12;

1Pr 5.4; Mbú 2.10 ^{l9:27} Rom 8.13; 13.14 ^{m10:1} MmN 13.21; 14.21-29

mán dí tân *ompwín 3 Moyíz. ³ⁿBēsh bwá á dā dā idāw impwúd Shíshim má Zembí í á dā nti bwo yí. ^{4o}Bēsh bwá á ngul mājúwó mēmpwúd Shíshim má Zembí í á nti bwo má, mājúwó má á ngə wú kwóógú má. Kwóógú dāng í á bə fwámé kwóógú wá í á ngə lúgal bwo cí, í á bə *Křst. ^{5p}Nji, teem bə ntó, bóól ncúlyá buud wā gwoong ján, Zembí nyə a shígé gwág bwo nywa. Gwá wá nyə á jaŋgulə bwo, a mpāngulə mímimbə myán shí a shwéeshád yí. ^{6q}Isā íni í á bə nə bwo ntó shú ná í bág shé məcwūŋ, shé kú dā wímb sálə isā í abúbōw nda bwo. ⁷Kúgá yə ózembí 3 áyadúg gúmá nda bóólúgá wā gwoong ján bwá á sá ná. Sā jāng í cilyá ná: «Kúl búúd í á ji shí dā, ngul; bwá mú tōw, zhwiimbya.» ^{8r}Shé kúgá sá jaŋga nda bóólúgá wā gwoong ján bwá á sá ná. Sálə bwá á sá jaŋga yí, bwá á yə jwōw ngwúdu buud otóóshin mēwūm mábá nə ólól. ^{9s}Shé kúgá shweenzh Křst nda bóólúgá wā gwoong ján bwá á sá ná. Bwá á shweenzh nyə, onywā bwá mú jaŋgulə bwo. ^{10t}Shé kúgá námá dā cwaduga nda bóólúgá wā gwoong ján bwá á cwaduga ná; bāŋ, *éngəles á shwi yə á zə jaŋgulə bwo. ^{11u}Bwaang, isā íni í á bə nə bwo ntúni shú ná í bág shé məcwūŋ. Í á cilya shú ná shé buud shé ngə cugə mwōw mā mēzhúgúlā dí wá, shé mpúg nda shé má jálā nə ngə cugə ná. ^{12v}Ná ndéé, muud ngə tédúgá ná mēbwébúlán má cúgé nə ŋkul sá nyə sá yé, ká bey ná a búlag. ^{13w}Mēbwébúlán mēsh bí á má dā bwəma nə ndí má má dā námá bə nji isā bí nə ŋkul wóós nə muud yí. Nji, Zembí ji

abúgúlág; a cugé nə ŋkul bíd ná bí bwəmagí nə mēbwébúlán má ntó bí ŋkul má. Ja bí má bá dā bwəma nə mēbwébúlán yí, a bá dā lwó bí zhií shú ná bí jísówúg kú búla.

Kúgá fúla isā í mājamb nə isā í Zembí

^{14x}Gwá wá jí ná, yé bwaáng má búl ceel wá, fúndágá yólə ózembí 3 áyadúg gúmá. ¹⁵Mə ngə lās nə bí nda má lās nə buud bí nə fúg wá. Biméfwó faasugá sá má ngə cí yí. ^{16y}Ja sá má dā dā idāw í Zembí yí, sá má dā ngul bálá; sá má dā yə Zembí akíba shú bálá jānggá. Ŋgúlə sá má dā ngul bálá jānggá yí í dā bə nə sá bēsh sá má dā ngwa kow lú mánywa mā mēcií *Křst nyə á wéeshuli shú dású má. Féyálə sá má dā féya buléd yí í dā bə nə sá bēsh sá má dā ngwa kow lú mánywa mā nyúul Křst nyə a yána shú dású yí. ^{17z}Sá bēsh sá má mbwəddá nyúul ngwúdu nda buléd jí ngwúdu ná. Ntó jí ná sá teem bə ŋkí bulya, sá búsa nyúul ngwúdu nəc sá má dā kowula nji buléd ngwúdu.

^{18a}Fwogá dúg mímbyágá mí *Izəryél. Buud bwá dā dā ócúdu bwá dā kə *mátúnuga dí wá bwá dā fúla isā nə *alatār, ntó jí ná bwá dā fúla isā nə Zembí muud jí ámádí á alatār yé. ^{19b}Jí má ngə ka ceel cí yí? Ye ná ocúdu búúd bwá dā yə ózembí 3 áyadúg mátúnuga dí wá búsa gúlúgá sá? Ŋkí ntāg ná ozembí bānggá bí gúl sá? ^{20c}Mbó! Mə ngə cí ná ocúdu búúd bwá dā kənd mátúnuga dí wá, Zembí dí bwá dā yə bwo yé; í dā bə mátúnuga bwá dā yə mājamb má. Mə acéélə ná binóŋ mājamb bí dúg fúla isā. ^{21d}Bí cugé nə

ⁿ10:3 MmN 16.13-35; Mbá 8.3; Sôm 78.24-25 ^o10:4 MmN 17.6; Ilŋ 20.11; Sôm 78.15 ^p10:5 Ilŋ 14.29-30; Sôm 78.31; Heb 3.17; Yúd 5

^q10:6 Ilŋ 11.4, 34; Sôm 106.14 ^r10:8 Ilŋ 25.1-9 ^s10:9 Ilŋ 21.5-6 ^t10:10 Ilŋ 14.2, 36; 16.41-49; Sôm 106.25-27; Heb 3.17-18 ^u10:11 7.29-31; Rom 15.4

^v10:12 Gal 6.1 ^w10:13 1.9; Zhk 1.13-14 ^x10:14 1Yn 5.21

^y10:16 11.24-25; Luk 22.17-20 ^z10:17 12.27 ^a10:18 Ləv 7.11-21

^b10:19 8.4 ^c10:20 Mbá 32.17; Sôm 106.37; Mbá 9.20 ^d10:21 2Kr 6.15-16

ɲkul ɲgul bálá mə Cwám̄ba, bí nyingə ɲgul bálá mājamb. Bí cugé nə ɲkul ɲwa kow túwuli mə Cwám̄ba dí, bí nyingə ɲwa kow túwuli mājamb dí. ^{22e}Ye sá mə sɔ́ nə Cwám̄ba sáág wúú? Sá mə lal mən̄kul cɔ́ nyə?

^{23f}Bóól búúú bʷó ɲgə ci nó: «Muud ji fulí nə a sáág sá jêsh á céel yí.» Jí ntó. Nji, sá jêsh dí jí nə ɲkul kwíínd múúú. Haaw! «Muud ji fulí nə a sáág sá jêsh á céel yí.» Jí ntó. Nji, sá jêsh dí í du lal gwoon̄g. ^{24g}Muud nyə ajóláyé nə sɔ́ nə nyáméfwó wó bóg nə mən̄ywa; muud yêsh sɔ́ɔ́g nə bóól bʷó bóg nə mən̄ywa. ^{25h}Dagá sá jêsh bʷó kúshá mákíd ocúúú dí yí; dagá gwo nə milâm nə salá, kú ji mîshílí nə bí ɲgə beemb. ²⁶ⁱDagá, nəć shí nyí shí mə Cwám̄ba, nə isá byêsh bí cínɔ́ɲg yí. ²⁷Ntó ji nə, *hááden mə ká jôw bí dína dí, bí mə ká kə, dagá mbií ídêw wêsh bʷó é yə bí yí; dagá byo nə milâm nə salá, kú ji mîshílí nə bí ɲgə beemb. ^{28j}Nji, ɲkí ɲg-wól múúú mə jaaw bí nə cúúú bʷó ámə jáámb yé nyə ámə bə cúúú *mətún̄ga, bí kú ná də. Bí kú də, nəć muud mə jááw bí yé, bí á bá ntágulə nyə lám. ²⁹Ja mə cí nə lám yí, mə acíyé lám wún, mə ci jí mə múúú nyə ámə jaaw bí yé. Nəć jí lám mə ɲgwól múúú í é zə jum mə, mə ɲjúl fulí yí? ^{30k}ɲkí mɛɛ mə yó Zembí akíba mə ka də, bʷó é ka kə ɲgə ji nə mə íkúúgúú nəć jí, í ɲjúl nə mɛɛ shí yə Zembí akíba? ^{31l}Ntó, tɔɔ bí mə də, tɔɔ bí mə ɲgul, tɔɔ bí mə sá jí, sáág sá jêsh nə yéesh nə bí mə yó Zembí gúmá. ^{32m}Kúgá beeg sá nə tɔɔ mwá Ogur̄ek, tɔɔ mwá *Oyúden, tɔɔ muud ɲgwúú á *Dɔ́

lú óbúgula ɔ́ Zembí lán̄gúwóg búgád. ³³ⁿSáág nda mə; isá byêsh dí, mə céel sá sá múúú yêsh nyə e gwág nywa yí. Mə ádé sɔ́ nə məméfwó bóg nə mən̄ywa; mə du sɔ́ nə ncúlyá buud bʷó bóg nə mən̄ywa, nə Zembí cúgug bwo.

11 ^oɲgəgá nə yagula mə, námə nda mə ɲgə yagula Kríst nə.

Nda sá mə jélá nə ji mísɔɔn nə

^{2p}Mə ɲgə faag bí nəć, bí ɲgə téduga mə ija byêsh, bí ɲgə ntág námə bɛ min-jígúla mə á kala bí myá. ^{3q}Nji, mə jii nə bí mpúg sá ɲgwúú nó: múúú yêsh lúúú yé wó *Kríst, múdá lúúú yé wó mudúm, Kríst lúúú yé wó Zembí. ⁴Mudúm yêsh mə jégúla nə Zembí ɲkí ntág nə a cúndó mícúndó mí Zembí a ɲjúl nə tùm lúúú yé, a wá lúúú yé Kríst shwôn. ⁵Mudá mə yída jəgula nə Zembí ɲkí nə a cúndó mícúndó mí Zembí shwó lúú yé, a wá lúúú yé múúú shwôn. Nəć, bálə shwó lúú wúsə námə nda a mə kɛnya shilú^q. ⁶Haaw. Múdá mə ká bə kú nə tùm lúúú íí, í jii nə a sémbyág námə shilú. ɲkí jí ka bə sá shwôn nə mudá sémbyág shilú ɲkí nə a kɛnyag lúú, í jii nə a dúg cɛɛlə tùm lúúú. ^{7r}Mudúm nye, nyə ajóláyé nə bʷáád tùm, nəć a ji yuug mə Zembí, a ɲgə lwó gúmá í mpíyá nə Zembí yí, mudá nye ɲgə lwó jɔɔɲg í mpíyá nə mudúm yí. ^{8s}Nəć, mudúm nyə a shígé wú múdá dí, mudá nyə a wú múúú dí. ⁹Zembí nyə a shígé té múúú nəć múdá, nyə á yida té mudá nəć mudúm. ¹⁰Gwó wó jísá nə, mudá mə jélá nə bə nə ndəm lúúú; ntó ji shú lwólə *wəéngəles nə a ji íjwúga i

^q11:5 Wəla mwôw Pwôl nyə á cilə kálad éga yí, í á du bə sá shwôn nə bʷó dúgúg mudá nə kɛnyá shilú.

^e10:22 Mbá 32.21 ^f10:23 Rom 14.1–15.6; 6.12; 8.7–12

^g10:24 10.32; 13.5; Rom 15.1–2; Flp 2.4 ^h10:25 Rom 14.2

ⁱ10:26 Sôm 24.1; 89.12 ^j10:28 8.7 ^k10:30 Rom 14.6; 1Tm 4.4

^l10:31 Kol 3.17 ^m10:32 Rom 14.13 ⁿ10:33 9.19–22 ^o11:1 4.16

^p11:2 2Te 2.15; 3.6 ^q11:3 3.23; Mət 3.16; Ifz 5.23 ^r11:7 Mət 1.26–27

^s11:8 Mət 2.18–23; 1Tm 2.13

múdúmúd. ¹¹ Teem bæ ntó, dégułá cug sá ngó cugə tãŋ buud ɔ Cwám̃ba yí, mudá cugé nə ŋkul cugə kú nə mudúm, mudúm kú námá cugə kú nə mudá. ¹² Í bá ntó nəcě ná, námá nda mudá ashúshwóógú nyə a wú múdúm dí ná, ntó námá wə múdúm má du byél mudá dí yé, sá jēsh í zhu wə Zembí. ¹³ Biméfwó faasugá ná jíga: ye jí jə sá ná mudá bág shwə lúu ja á ngó jəgula nə Zembí yí? ¹⁴ Jísə námá sá shwón nə mudúm bááguləg shilú nda mudá. Įgaá ná cug shé ngó cugə ga gwáméfwó í ngə jíguli bí ntó? ¹⁵ Í njúl sá gúmə shú mudá nye. Nəcě Zembí nyə á yə mudá shilú ŋkí gwaa ná í dóg búdal nyə lúu. ¹⁶ Nji ŋkí muud má cēel sá másh-wán na, sá bāŋ sá cugé nə fúlú nyəwŋ, mədɔ má óbúgula kú námá bæ nə nywo.

Nda sá má jálá nə də dína mə Cwám̃ba ná

¹⁷ Mə afáágé bí wəwŋ lésú má zə lás nə bí gaád. Mə afáágé bí nəcě, sēŋ-gyálə bí mú du sēŋgya *Dɔ dún dí yí, í ányíngóyé ná bæ shú sálə ná bí lálug, í mú ngə teeg bí teeg teegúg. ¹⁸ Í tééd fwo bæ ná, ja *Dɔ lú óbúgula dún í du sēŋ-gya yí, mə gwág ná mǎŋkəwámá má mú ngə bæ mpádúgá nyín. Mə ngə *magulə lāŋ wəwŋgú búbaalē. ¹⁹ Mə kə ntāg ci, í jii ná mǎŋkəwámá wəwŋg má bág, wəwŋg búś fwámé óbúgula mpádúgá nyín wá bwə mpúyúg. ²⁰ Ntó ji ná, ja bí mú du sēŋgya kul ŋgwúd yí, í ádé ná nyingə bæ shú zálə də ídēw í Zembí. ²¹ Í mú du bæ ná, fwála lu dólə, muud má lēel shín də byé ídəg nyə ámə zə nə ndí yí kú bwánd ná bǔl bí bwə wǔśúg. Ja í bá ntó yí, í mú wǔś ná, ŋgwól njúl nə zha, ŋgwól nye má də ŋgul ná ndeé cɔ fudud; ²² vye bí cugé nə minjów ná bí dóg də nə ŋgul wu?

Nəcě jí bí búś kú bísh Dɔ lú óbúgula ɔ Zembí yí? Bí má cēel zə du wá búúd bwə cugé nə məbii wá shwón lúúd hí? Mə cíg ná ji? Mə fáágug bí? Mə afáágé bí na wáni sǔlúgúd. ²³ wNəcě, njígulá má á lóg nə Cwám̃ba yí, wə wə má á kala bí yí; náə: Cwám̃ba Yésus nyə a sá ná, búlú bwə á kusha nə nyə yí, nyə á ngwa buléd ²⁴ ná ndeé, a yə Zembí akíba, a mú fēy buléd, a mú ci ná: «Nyúúl nyām í má kaanz shú dún dí nywə wə ga. Dugá sá sǔlúgú ga, du tédugá má.» ²⁵ xNámá mbií ŋgwúdú, ja bwə má shín də yí, a mú ngwa bálá wáan, a mú ci ná: «Bálá ga jísə sɔ á gúgwáan í zə sɔy mácií mām dí yí. Ja jēsh bí má bá du ŋgul gwo yí, bí ɔ bá du sá sǔlúgú ga, du tédugá mə.» ²⁶ yNtó má kə ná ja jēsh bí má bá du də buléd ga nə ŋgul bálá wáan ga yí, bí ngə bwiing shwiý Cwám̃ba nyə á yə yí, bí du bá jaaw dwo ná ndeé kə wǔś ja á bá nyingə zə yí. ²⁷ zSá jəwŋ wə jí ná, muud mə də buléd a ŋgul bálá mə Cwám̃ba yé, ŋkí á də nə ŋgul mbií wús kú jəla yí, á byaagulə nə nyúúl nə mácií mə Cwám̃ba. ²⁸ aNtó, muud yēsh fáásug nyáméfwó ná ndeé, a ka də buléd, a ŋgul bálá wáan. ²⁹ Nəcě muud mə də buléd a ŋgul bálá ntó kú téduga ná jí mǎndəm mə nyúul mə Cwám̃ba yé, a ngə sá ná sémbyé mǐlśú í bág bæ ŋkí bul nyaan shú nyáméfwó. ³⁰ Sá jəwŋ wə í sá ná, zhwoŋ buud bwə mú mimbāl mpádúgá nyín, bǔl nə ijām, bǔl ŋkí bulya bwə á má yə. ³¹ Sə mbēm du faas séméfwó, sá kú nyingə bwəma nə sémbyé mǐlśú. ³² bNji, Cwám̃ba má du sám̃b sá mǐlśú, a ság sá shú ná sá kú bá bwəma nə sémbyé mǐlśú ányinyaanə búúd bwə abíshé Zembí wá bwə bá bwəma nə ndí yí. ³³ Ná ndeé bwaang, ja bí má du sēŋgya ná

[†]11:18 1.10-11 ^u11:19 Mbá 13.2-4; 1Yn 2.19 ^v11:22 Zhk 2.5-6

^w11:23 10.16; Mat 26.26-28 ^x11:25 sɔ: Zhe 31.31-34; Luk 22.20; 2Kr 3.6; Heb 8.6 mácií: MmN 24.6-8; Heb 9.12 ^y11:26 Mat 26.29

^z11:27 11.20-22; Heb 10.29 ^a11:28 2Kr 13.5 ^b11:32 Heb 12.5-6; Mbú 3.19

bi mə dá yí, dǔgá sá ná, bǒól bwánd bǒólǔgá. ³⁴Ŋkí ngwǒl múúd ngə gwág zha, a fwóg tééd də nyádí njǒw a ka tɛem zə, shú ná bí kú də sɛɛngya ná bi mə zə də kwaamb sɛmbyé mǐlǒsá ányinyaanə bídí ícug dí.

Shú bíl ísà byēsh íí, mə e bá zə kwambulə byo ja mə bá zə yí.

Isà Zembî mə də yə bwán bé zhíí a shíshim dí yí

12 Bwaang, shú ísà Zembî mə də yə bwán bé zhíí a *shíshim dí yí, mə acéélé ná bi dǔg bə kú mpu. ²Bi mə mpú ná ja bí á bə kú fwo mpu fwámé Zembî yí, bwó á də julə kə nə bí bǒw-bǒw zhíí, bí kə ngə bɛ ǒzembí á yadág, mbeé ísà bísó kú nə ŋkul mə lás yí. ³Nda jí ntó ná, mə cɛel ná bi mpúg ŋkúmba sà: muud Shíshim má Zembî ngə sá ná a lásúg yé cugé nə ŋkul lweem Yésus; muud Shíshim má Zembî í aŋgɛ nə sá ná a lásúg yé cugé námə nə ŋkul ci ná: «Yésus ji Cwámba».

⁴Isà Zembî mə də yə bwán bé mpáam dí yí bísə mimbií mimbií, nji Shíshim ngwúnd wó í də kaaw byo. ⁵Bulya mím-bii búúd bí nə ŋkul sɛy nə ísà byɔɔng yí; nji Cwámba ngwúnd wó ngə jwú nə iséy byɔɔng byēsh. ⁶Misǒǒlǔgá mí mím-bii mimbií, nji buud bēsh bwó ngə sá myo wá, Zembî ngwúnd wó ngə sá ná bwó sáág myo. ⁷Muud yēsh Ŋkɛŋkɛ Shíshim mə yó ŋkúl ná a sáág sá yé, a yó nyə ŋkul nyɔɔngú shú ná í kwííndúg bǒól bēsh. ⁸Ntǒ, Ŋkɛŋkɛ Shíshim mə yó ngwǒl múúd ŋkul ná a lásúg lású fɛg, a yə ngwǒl ŋkul ná a mpúg sà Zembî ngə jii ná buud bwó sáág yí; Shíshim ngwúnd nə ngwúnd wó ngə kaaw. ⁹Shíshim ngwúnd wɔɔngú mə yó ngwǒl múúd búgə álal-

ŋkul, a yə ngwǒl ŋkul mə lwág mím-bál, ¹⁰ha yə ngwǒl ŋkul mə sá *máshimbá, a yə ngwǒl ŋkul mə cúndə mícúndə mí Zembî, a yə ngwǒl ŋkul mə mpú faas mǐshíshim, a yə ngwǒl ŋkul mə lás mǎkál mimbií mimbií, a yə ngwǒl ŋkul mə féég sá í də ciy mǎkál mɔɔng dí yí. ¹¹Isà íni byēsh íí, nji Shíshim ngwúnd nə ngwúnd wó mə də kaaw byo, a yə múúd yēsh jɔɔng á cɛél yə nyə yí.

Ikál í nyúul bí ŋkí bulya, nyúul njúl nji ngwúnd

¹²mpugá ná nyúul mə múud nyí ngwúnd, ikál ŋkí bulya. Ikál í nyúul tɛem bulya ntó, byēsh í sá nji nyúul ngwúnd. Ntó námə wó jí nə *Kríst yé. ¹³Shé bēsh, tɔɔ *Oyúden tɔɔ Ogurɛk, tɔɔ mǎlwaa tɔɔ ofulí, shé á duwan Shíshim ngwúnd dí shú ná shé bág ikál yá nyúul ngwúnd. Zembî nyə á ngulal shé bēsh Shíshim ngwúnd.

¹⁴Ntǒ jí ná nyúul í cugé nji kál ngwúnd, ikál í nyúul bí ŋkí bulya. ¹⁵Ŋkí kuú í shee ná ci ná: «Nda má cugé mbwə ná, mə cugé kál nyúul», ye kuú í é yow bálə kál nyúul? ¹⁶Ŋkí lwá í shee ná ci ná: «Nda má cugé jús ná, mə cugé kál nyúul», ye lwá í é yow bálə kál nyúul? ¹⁷Ŋkí nyúul nyēsh ncindí í shee ná bə nji jús nə jús, í ka də gwág ntɔdele? Ŋkí nyēsh ncindí í shee ná bə nji lwə nə lwə, í ka də gwág mǎcud ntɔdele? ¹⁸Bi má dǔg íí? Zembî nyə á ngə tál ikál í nyúul byēsh nyúulúd nda nyə á cɛel ná. ¹⁹Muud ncindí nyə á mbəm shee bə nji kál nyúul ngwúnd nə ngwúnd, nyúul í á nywá ka bə ngow? ²⁰Ntǒ, nyúul muud dí, ikál í nyúul bí ŋkí bulya, nyúul njúl nji ngwúnd.

²¹Jús í cugé nə ŋkul ci nə mbwə ná: «Mə aŋgɛ nə jii wo», lúu kú námə ci nə

^c12:2 8.4-6; Iza 44.9-20; Gal 4.8 ^d12:3 1Yn 4.2-3; Rom 10.9

^e12:4 12.27-14.40; Rom 12.6-8; Ifz 4.4 ^f12:5 12.28-30 ^g12:7 14.26

^h12:10 14.5; Mis 2.4 ⁱ12:11 7.7; Rom 12.3; Ifz 4.7; 1Pr 4.10 ^j12:12 12.27

^k12:13 Gal 3.27-28

mækuú ná: «Mæ aŋgê nê jii bî.» ²²Í yidá bə ná, ikúl í nyúúl í dū nyīn nda bí nê iləm yí, byó wə í yidá bul kwíind yí, ²³byoɔŋg sá mǎ dū dúg ná í abúlé jəla nê gúmǎ yí, byó wə sá mǎ dū bul ŋwa nê gúmǎ yí; byoɔŋg bí ná í ajáláyé nê nyīn yí, byó wə sá mǎ dū bul mpu baagulə yí, ²⁴í njúl ná ikúl í nyúúl í dū nyīn yí í ádé jii mbií mbagulá wɔɔŋg. Zembí nyə a sá nyúul muud mbií á ná nyə a wá gúmǎ íkúl í nyúúl í cúgê nê gúmǎ yí. ²⁵Nyə a sá ntɔ́ shú ná mbéégí mǎŋkɔɔmú í kú bə nyúul muud dí, ikúl í nyúúl í yidag dū bə, jíga baagulə jíga, jíga baagulə nómǎ jíga mbií ŋgwúdǎ. ²⁶Í Gúl kúl nyúúl í ká jug, bíl jug nómǎ; bwǎ ká gúmǎ gúl kúl nyúúl, bíl byēsh bə nê məshusəg.

²⁷Ntɔ́, bí búsə nyúul mǎ Kríst. Muud yēsh jí bídí *Dɔ́ dí yé jí kúl á nyúul nyɔɔŋg. ²⁸Nó ndéé, Zembí nyə a tǎl buud Dɔ́ lú obúgula dí ntéga: cé áshúsh-wóógú, nyə a tǎl *buud ɔ́ lwámá; cé ábēé, a tǎl *búud ɔ́ micúndǎ; cé áléel, a tǎl búud ɔ́ mínjígú. Ná ndéé, a mú yə bǔɔ́l ŋkul mǎ sá *mǎshimbá, a yə bǔɔ́l ŋkul mǎ lwág mímbǎl, bǔɔ́l ŋkul mǎ kwíind búúd, bǔɔ́l ŋkul mǎ cwīny gúfúgá, bǔɔ́l gá ŋkul mǎ lás mǎkǎl mǎshús. ²⁹Ye buud bēsh wə bí búud ɔ́ lwámá? Ye bēsh bí buud ɔ́ micúndǎ? Ye bēsh bí oyíguli? Ye bēsh bwǎ dū sá mǎshimbá? ³⁰Ye Zembí nyə á yə bēsh ŋkul í dū lwag mímbǎl yí? Ye bēsh bwǎ dū lás mǎkǎl mǎshús í? Bēsh bwǎ dū féég mǎkǎl myɔɔŋgú? ³¹°Gwágúgá yéesh ná Ǫkēŋkē Shíshim yég bí isǎ í búl bə nê mfíí yí.

Mə zə nyiŋgə lwó bí nyɔɔŋg zhíí í ntɔ́ mǎzhíí mēsh yí.

Ceelí í ntɔ́ sǎ jēsh

13 ^{PMə}teem lás mǎkǎl mǎ búúd, lás mǎkǎl mǎ *wəŋgəles íí, ŋkí mǎ cugé nê ceelí, mpug ná mǎ jí nda kúŋ í ŋgǎ bwiim yí, ŋkí ntǎg yaang í ŋgǎ lwaŋgula yí. ²°Mə teem nómǎ cúndə micúndǎ mí Zembí, teem mpu míndimba myēsh, teem bə nê mpúyá wēsh, mǎ teem nómǎ bə nê búgǎ jēsh ncindí mbií á ná mǎ dū yíl mímbǎŋ ícéed íí, ŋkí mǎ cugé nê ceelí, mǎ cugé tɔ́ sǎ. ³°Mə teem nómǎ yána ísǎ byām byēsh, mǎ keenzh nómǎ nyúúl nyām ná bwǎ jéég jígal mǎ kudad íí, ŋkí mǎ cugé nê ceelí, sǎ jɔɔŋgú kú kwíind mǎ tɔ́ sǎ.

⁴Ceelí jí nê jísɔ́w, ceelí jí nê osusa, í cúgê nê zhín, í ádé bəgwa, kú ŋkēny nyúul, ⁵°í ádé sǎ ísǎ í shwôn, í ádé sǔ ŋjǐ mǎnywa mé, í ádé leel gwág zhwuŋá, í ádé baagulə mǎbúgú^{§§}, ⁶í ádé gwág nywa olfingǎ, ceelí í yida dū gwág nywa óbúbǎlé; ⁷í dū juu sǎ jēsh, dū búdal, í dū bə nê búgǎ nê sǎ jēsh, í dū bwánd sǎ jēsh nê búgǎ, í jísɔ́w sǎ jēsh.

⁸°Ceelí í ádé shīn; dúlú cúndə micúndǎ mí Zembí í bá bə cwúd, lásúlə mǎkǎl í bá shīn, mpúyá í bá bə cwúdugú. ⁹Nacé sǎ ŋgə mpu isǎ ikúl, sǎ ŋgə cúndə micúndǎ mí Zembí ikúl. ¹⁰Njǐ, ja ísǎ byēsh í bá bə óncindí yí, byoɔŋg bí íkúl yí í bá bə cwúdugú. ¹¹Ja mǎ á bə mwántombú yí, mǎ á dū lás nda mwántombú, mǎ dū bála nda mwántombú. Ja mǎ mú fwámé múúd ga, mǎ mǎ yɔ́w ísǎ í bwǎn ɔ́ ntombú. ¹²°Nacé isǎ í ŋgə nyīn sǎ nda isǎ sǎ ŋgə

§§13:5 Bǔɔ́l bwǎ ci ná «í ádé lǔ mǎbɔ́w».

¹12:26 Rom 12.15; 2Kr 11.29 ^m12:27 6.15; 10.17; 12.12; Rom 12.4-5; Ifz 4.4, 16; 5.30 ⁿ12:28 12.8-10; 14.1-4; Mís 13.1; 15.32; Ifz 4.11-12 ^o12:31 14.1

^p13:1 8.1; Rom 13.8-10; 2Kr 12.3-4 ^q13:2 12.8; Mat 7.22; 17.20 ^r13:3 Dan 3.19-20; Mat 19.21 ^s13:5 10.33; Mik 10.12; Flp 2.4 ^t13:8 12.10; 14.1-5

^u13:12 Rom 8.24; 2Kr 5.7 *Zembí mǎ wámǎlǎ mǎ*: 8.3; Gal 4.9

dúg yēn* dí yí, nda isâ ngúdí í má búdal yí; nji, ja fwála dɔɔng í bá wóós yí, sá má dúg ná bii-bi-bii. Ja gaád mə ngə mpu isâ impál, ja jɔɔngɛ mə bá wámbulə, námə nda Zembí mə wámbúlál mə ná. ¹³Isâ í ábúlé shín yí bísó ílɔ́l ja gaád, byó wó: búgá, nə dúlə bwánd nə búgá, nə cɛlí; sá í ntɔ́ na ílɔ́l íni dí wó cɛlí.

**Yéesh isâ bí nə ŋkul
kwíínd múúd yēsh yí**

14 ^wShúshwóógú nə sâ jēsh íí, fwogá tééd sɔ́ nə bi bág nə cɛlí. Gwágúgá yéesh isâ Zembí mə du yə bwán bé zhíí a *shíshim dí yí, bul bə ná ndeé cúndólə mícúndó mí Zembí. ²Nəcé náəó, muud mə lás məkəl məshús yé, nyə alésháyé nə buud, a léshe nə Zembí, nəcé kú nə tɔɔ muud nyə é gwág sâ á ngó ci yí. Nji, a ngə lás nə ŋkul ŋkɛŋkɛ Shíshim ngó yə nyə yí, ngə ci mindimba. ³Nji muud mə cúndó mícúndó mí Zembí yé ngə léshe nə buud; a ngə cúndə shú nə bwá lálug búgád, a cúndə ná a cwíny bwo, á cweel bwo milám. ⁴Muud mə lás kəl íshús yé ngə sá nə nyəméfwo lálug búgád, í njúl nə muud mə cúndó mícúndó mí Zembí yé ngə sá nə *Dɔ́ dēsh í lálug búgád.

⁵Má jii nə bi bēsh bi lásúg məkəl məshús; nji mə bul jii nə bi cúndóg mícúndó mí Zembí. Nəcé náəó, muud mə cúndó myo yé mə cɔ́ múúd mə lás məkəl məshús yé; susaalə nji nə muud mə lás məkəl mɔɔng yé mə féég sâ nyó ámə ngə ci yí, shú nə Dɔ́ dēsh í lálug búgád. ⁶Ntɔ́ bwaang, ŋkí mə sheé ná zə nūŋ bídí zə lás nə bí nji məkəl məshúsúd, mə é kwíínd bí cínɔngú nə jí? Kú nə tɔɔ sâ! Susaalə nji nə mə bágúlá bí gúl sá Zembí nyə ámə lwó mə yí, ŋkí nə mə yó

bí wúl mpúyá, ŋkí wúl cúndə mə Zembí ŋkí ntáŋ njíígúlá.

⁷Jí námə nda isâ í íbwamugá-bwámug, nda lúlwón á bulya məkəl ŋkí bíínzhá; ŋkí isâ byɔɔng í ngó lás nə kpódó kpódó kpódó, buud bwá é ka mpu nó í ngə cɛl sey jáyé susa? ⁸Ŋkí laag í lás buud nda yag sâ í ngó ci yí, zə nyə é kwəmusá dɔ́ɔmb? ⁹Mbií ngwúd nə bí. Ŋkí bi mə lás məkəl məshús lésú wán kú gwííg sá bí ngó ci yí, buud bwá é ka wámbulə nó jí bí ngó lás yí? Í é bə ná bí ngə lwábuda ntɔ́. ¹⁰Məkəl mə lésú mí ŋkí bul bulya shí gaád, nji kú nə tɔɔ ngwúd dí nə buud bwá du lás kú gwág sá bwá ngə ci yí. ¹¹Ntɔ́ jii nə ŋkí mə ampúyé dúl kəl lá lésú nda í ké nə, mə é bə múúd ngə lás dwo yé njínə muud, nyə bə námə mə njínə muud. ¹²Nə ndeé, nda bí mə búl jii isâ Zembí mə du yə bwán bé zhíí a shíshim dí yí nó, bulugá sɔ́ nə bi bág nə byɔɔng í é sá nə Dɔ́ í lálug búgád yí.

¹³Gwó wá jii nə, muud mə du lás məkəl məshús yé jógulag nə Zembí nó a yóg nyə ŋkul nó a dúg féég sâ á du ci yí. ¹⁴Nəcé nó, ja mə jógula yí, mə ká jəgula kəl lu shúsúd íí, shíshim wám í ngə jəgula, nji lúu wám í aŋgə nə sá sâ. ¹⁵Ká mə sáág jí? Mə é du jəgula shíshim dí, mə é du námə jəgula nə ikón byám; mə du sey ísusa ságusə Zembí shíshim dí, mə é du námə sey nə ikón byám. ¹⁶Nəcé, ŋkí wo yó Zembí məshwúmb shíshim dí, ye zhizhe mbúgula nyə é magulə wo ná: «Amen»? Mbɔ́. Nyə ámaguləyé, nywáá nyə ampúyé sâ wó ngə ci yí. ¹⁷Wo yó Zembí məshwúmb, jí ntɔ́; nji sâ jɔɔng í asáyé nə ngwól múúd lálug búgád. ¹⁸Mə ngə yə Zembí akíba nəcé mə du lás məkəl məshús cɔ́ bí bēsh. ¹⁹Nji, tɛem bə ntɔ́,

***13:12 yēn:** Iyēn yā fwála dɔɔng í du sɔ́y nə ŋkwánz, ivuguli kú du nyín nó ngónɔ́ nda iyēn yā mwōw mágaaád.

^v**13:13** Kol 1.4-5, 23; 1Te 1.2-3; Tit 2.2; Heb 10.22-24; 1Yn 4.16 ^w**14:1** 13.8

^x**14:2** 12.10 ^y**14:4** 14.26 ^z**14:5** Ilɔ́ 11.29 ^a**14:16** Amen: 2Kr 1.20

ja mǎ jí Dɔ́ lú óbúgulad yí, mǎ yidá bul cēel ná mǎ cǐg iciyá itɔ́ɔn nǎ ikǎŋ byām jǐgúlílǎ búúd, ntɔ́ cǐlǎ iciyá mǎwúm mǎ otɔ́ɔshin kǎl lú shúsúd. ²⁰ ^bBwaang, kúgá nyingǎ bǎ nǎ mítédúgá myǎ milúu nda ikúkágǎ. Bǎgá ikúkágǎ shú sǎ í dúgyá nǎ mǎbǔw yí; nǐi shú mítédúgá myǎ milúu di, bǎgá onkwanz ɔ́ búúd. ²¹ ^cJí cilyá kálaad mǎcǝǝ dí nǎ:

Mǎ bá kǎnd bóól búúd ná bwǎ kǎg lǎs nǎ kúl búud jǎm;

buud boong bwǎ bá ngǎ lǎs kǎl lú shús.

Nǐi, mǎ tǝem bá sǎ ntɔ́, kúl búúd jǎm í abúlǎ gwág mǎ.

Cwámǎ mǎ ci ntɔ́†.

²² Ntɔ́ jǐ ná lǎsúlǎ mǎkǎl mǎshús í cúgǎ yuug shú óbúgula, wúsǎ shú óhááden‡; micúndǎ, myǎŋ mí yuug shú óbúgula¶, kú bǎ shú óhááden. ²³ ^dShé shéégá ci ná *Dɔ́ lú óbúgula dúnd dǝsh mǎ sǝengya, bi bǝsh ka ngǎ lǎs mǎkǎl mǎshús. Ʋkǐ ozhizhe ɔ́ búúd§, Ʋkǐ óhááden bwǎ wǔɔs cínɔng, ngǎá bwǎ ci ná bi mú mimbǎl myǎn? ²⁴ Í njúl ná Ʋkǐ obúgula bǝsh bwǎ cúndǎ micúndǎ mí Zembí, Ʋkǐ *hááden, Ʋkǐ zhizhe muud mǎ wǔɔs cínɔngǎ, muud wǔɔngǎ, nyǎ é mpu ná a mǎ byaagula ná Zembí, bǝsh bwǎ ngǎ yǎ nyǎ mǎbǝǝ. ²⁵ ^eÍ é sǎ námǎ ná isǎ í du bǎ nyǎŋ shwoó lámúd yí í búgúlǐg, a mú kúd mpwoombú mǎndǎlúd yǎ Zembí gúmǎ, ci ná: «Bǎbǎlé, Zembí jǐ bídí sǝengyǎd.»

Zembí cugé Zembí oncúg-nculǎ

²⁶ ^fBwaang, jí bí mǎ jǎlá nǎ ka du sǎ yí? Ja bí mǎ sǝéngya yí, í dúg bǎ ná, muud jí nǎ susa yé, sǝy; nyɔɔng jí nǎ sǎ á jǐgúlǐg yé, jǐguli; nyɔɔng jí nǎ sǎ á bǎgúlǐg yé, bǎgula; nyɔɔng jí nǎ kǎl á lǎsúg yé, lǎs; nyɔɔng jí nǎ Ʋkul fǝég kǎl dɔɔng yé, fǝég. Sǎ jǝsh í síyúg mbií á ná gúfúgá í lǎlɔg búgǎd. ²⁷ Ʋkǐ buud bwǎ lǎs mǎkǎl mǎshús íí, í bǎg nǐi buud obǎ Ʋkǐ ólɔɔl, kú ntɔ́; bwǎ du lǎs ngwúd ngwúd. Í jǐi námǎ ná ngwól múúd bǎg a ngǎ fǝég sǎ bwǎ ngǎ ci yí. ²⁸ Ʋkǐ muud mǎ fǝég yé cugé, bwǎ jǐg kǎl-kǎl Dɔ́ dí, muud du lǎs nǐi shú nyǎmǝfwǎ nǎ shú mǎ Zembí. ²⁹ ^gShú *búúd ɔ́ micúndǎ, buud obǎ Ʋkǐ ólɔɔl bwǎ lǎsúg, bóól ka bi-gas. ³⁰ Ʋkǐ ngwól múúd jí sǝengyǎd yé mǎ cēel bǎgula gúl sǎ í á du bǎ kú fwo mpúy yí, nyɔɔng nyǎ áǎǎ ngǎ lǎs yé fwo tǎl lǎsú. ³¹ Bi bǝsh bí bí nǎ Ʋkul ngǎ cúndǎ ngwúd ngwúd shú ná buud bǝsh bwǎ bǎg nǎ mpúyǎ, bwǎ Ʋwa mǎcwúŋ. ³² *Muud micúndǎ yǝsh mǎ du shimal ísǎ í du wǔɔs nyǎ *shíshim dí yí**. ³³ ^hNǎcé, Zembí cugé Zembí oncúg-nculǎ, á yidá bǎ Zembí á ná isǎ í síyúg ná shǝe, námǎ nda jí mǎdɔ́ mǎ Zembí mǝsh dí ná.

³⁴ ⁱBudá bwǎ dúg jǐ kǎl-kǎl mǎdɔ́ mǎ óbúgulad nǎcé jǐsǎ bwo ci ná bwǎ lǎsúg cínɔng. Bwǎ jǎlá nǎ yida du sǎ mǎg-wág námǎ nda Cǝǝ mǎ Zembí í ngǎ ci

†14:21 Ciyá nǐ jí cilyá Iza 28.11-12. Na kúkúl nǐ di, Izayí ngǎ ci ná Izurǎyǎl ná buud ɔ́ Asirí bwǎ bá zǎ kǎda bwo, bwǎ ngǎ lǎs kǎl lú asiriye dǎŋ Izurǎyǎl kú gwág; sǎ jɔɔng í bá bǎ Zembí lwólǎ bwo ná a mǎ gwág bwo mpimbǎ. Í njúl ná ja Zembí mǎ du ntǐ búúd ɔ́ micúndǎ zǎ lǎs nǎ bwo bwǎ ngǎ gwág yí, í du bǎ Zembí ngǎlǎ jǐsɔw bwo.

*14:22 Bwǎ mpúg ná Zembí mǎ bá yǎ bwo intǎgúlǐ.

¶14:22 Í mpúyúg ná Zembí jǐ kǎl bwǎ mǎ sǝéngya yí.

§14:23 Buud bwǎ ngǎ gwágula ná báá bwǎ ampúyé sǎ wǎ.

**14:32 Ntɔ́ mǎ kǎ ná: «Muud mǎ lǎg kéel wǎ Zembí yé mǎ du mpu bwánd ná nyǎ e lǎs ja í é wǔɔs nyǎ dé fwǎla yí».

^b14:20 Ifz 4.14 ^c14:21 Iza 28.11-12; Mbá 28.49 ^d14:23 Mis 2.13

^e14:25 Iza 45.14; Yuá 4.17-19 ^f14:26 8.1; 12.7-10; 14.4; Ifz 4.11-13

^g14:29 Mis 17.11; 1Te 5.21 ^h14:33 7.15 ⁱ14:34 11.3; Ifz 5.22; 1Tm 2.12

ná. ³⁵Ŋkí mudá má cɛɛl jííḡ gúl sá, a kə jî ṅgwúm yé njów nɛcé í ajóláyé ná mudá lásúḡ gúfúḡá óbúḡulad. ³⁶Ye nūṅ bídí wə bwə á tééd bwiingúlə kéeł má Zembí yé? Ŋkí ntāḡ ná ye í á zə nji bídí? ³⁷Ŋkí ṅgwól múúd mə tódúḡá ná a ji *muud micúndə má Zembí, ṅkí a tódúḡá ntāḡ ná Shíshim má yə nyə ṅkul mə sá gúl sá, muud wəṅḡ má jəlá nə yag sá má ṅḡó cɛlə bí yí ná jísə mpəndí mə Cwamba. ³⁸Ŋkí muud mə bə kú mpu ntó, wo ná Zembí nyə ampúyɛ nyāṅ múúd. ³⁹^kNə ndeé bwaṅḡ, gwágúḡá yéesh ná bi cúndəḡ mícúndə mí Zembí, nji bi kú ban ná muud kú lás məkəl mashús. ⁴⁰^lSáḡá sá jēsh nə məjilə, kú nə ncúḡ-nculē.

Krist nyə a shí gwúm

15 ^mBwaṅḡ, mə zə báásulə bí Jɔjɔ Kéeł má á cúndə nūṅ bídí yí, Jɔjɔ Kéeł bí á magulə bí mə nada nə ndí yí; ²ⁿJɔjɔ Kéeł dɔṅḡ dúsə, ṅkí bi mə baagulə dwo nda mə á cúndə ná, í yə bí cug. Í ká bə kú bə ntó, mpu ná búḡó jín mə yə íyíy-yíy.

³^oShúshwóḡú, mə á fwo tééd kala bí njíḡúlá má á ləḡ yí. Ná *Krist nyə á yə, nyə á zə cé *misəm mísú nda Mícilyá mí ṅḡó ci ná; ⁴^pnyə á dɔw, a mú gwúm jwɔw álél nda Mícilyá mí ṅḡó ci ná. ⁵^qNyə a lwó Séfas nyúúl, a lwó námə *ómpwín wúm nə óbá. ⁶Nə ndeé, nyə a lwó námə bɔ́l bwaṅḡ ɔ íshé nyúúl, bwə njúl buud cɔ́ mítəd mítɔ́n, bēsh bwə á dúḡ nyə ja ṅgwúd; bɔ́l ncúlyá buud wə cínɔṅḡ bwə ṅḡə ná cugə, bɔ́lúḡá bwə á mə yə. ⁷^rNə

ndeé, nyə a lwó Zhâk nyúúl, a lwó námə *búúd ɔ lwámá bēsh.

⁸^sZhúḡúlá zhúḡúlá, a mə shîn lwó búni bēsh nyúúl, nyə á ka námə lwóya mádí, mə muud jí nda bwə á sheemb sheembúḡ yé. ⁹^tJí ná mə wə má búl bə kú nə mfíí búúd ɔ lwámá bēsh dí. Í ajóláyé ná bwə jówúḡ mə ná *muud lwámá, nɛcé mə á lwó *Dɔ́ lú óbúḡula ɔ Zembí cúwúlí. ¹⁰^uNji, mə ji sá má jísə yí nɛcé mpaam má Zembí. Mpaam nyɔṅḡú í á shíḡé yə íyíy-yíy shú dáámud. Mə wə mə á yida bul wáduga, cɔ́ bɔ́l búúd ɔ lwámá bēsh; kú ntāḡ bə ná mə wə mə a wáduga, mpaam Zembí ṅḡó sá mə yí nywə wə í ṅḡó wáduga. ¹¹^vNə ndeé, tɔw mə, tɔw bwo, sə ṅḡə cúndə lāṅ ṅgwúd ni, ṅwə námə wə bí á *búḡula yí.

Mimbimbə mí bá námə gwúm

¹²Ŋkí sə ṅḡə cúndə ná *Krist nyə a gwúm, ntədélé bɔ́l búúd wə bídí bwə ṅḡó ci ná gúl sá í cúḡé ná mím-bimbə mí bá gwúm yí? ¹³Ŋkí gúl sá í cúḡé ná mimbimbə mí bá gwúm, Krist nyə a shíḡé námə gwúm wə écí. ¹⁴Ŋkí Krist nyə a shíḡé gwúm, cúndə sə ṅḡə cúndə yí wí yíy-yíy cúndə, búḡó jín yíy-yíy búḡó. ¹⁵^wSə mú bə ówúshined wə məshíḡá ja sə mə bwaágúlá ná Zembí nyə a gwúmushi Krist yí. Nɛcé ṅkí mimbimbə mí ádé gwúm, Zembí nyə a shíḡé gwúmushi Krist wə écí. ¹⁶Nɛcé, ṅkí mimbimbə mí ádé gwúm, Krist nyə a shíḡé námə gwúm wə écí. ¹⁷^xŊkí Krist nyə a shíḡé gwúm, mpu ná búḡó jín í yə íyíy-yíy, bi búə ná *mísəm mínúd. ¹⁸^yNtó ji námə ná bɔṅḡ bwə á ṅḡə yə

^j14:37 1Yn 4.6 ^k14:39 14.1, 5 ^l14:40 14.33 ^m15:1 Gal 1.11

ⁿ15:2 Gal 2.1-2 ^o15:3 11.23; Iza 53.5-12

^p15:4 Zhn 1.17; Mat 12.40; Yuá 20.9; Mis 2.24-31

^q15:5 Mat 28.16-17; Luk 24.34, 36; Yuá 20.19 ^r15:7 Luk 24.50

^s15:8 9.1; Gal 1.15-16; Mis 9.3-6 ^t15:9 1Tm 1.12-16; Ifz 3.8; Gal 1.13-14

^u15:10 2Kr 11.23 ^v15:11 1.12; Gal 1.17-18; 2.6-9

^w15:15 Mis 1.22; 4.33; 5.30-32 ^x15:17 15.3; Rom 4.25 ^y15:18 1Te 4.13

bwá njúl buud ɔ Kríst wá bwá má jimb.
¹⁹Ŋkí shwúlá sá ngá shwu mǎnyúul ná
 Kríst yí wí nji shú cug á wa shí mishwun
 ga, mpu ná sá wá má ka bul ŋkúŋkwon
 ná buud bēsh.

²⁰ƵKá, jáá jí búbálé ná Kríst nyə a shí
 gwúm, a ji muud ashúshwóógú bwelélə
 gwúm, ntó má lwó ná bɔɔŋg bwá á má
 kə ígwád wá bwá bá gwúm. ²¹aNəcə
 muud ngwúd wá nyə a sá ná buud bwá
 bwámagí ná shwi; ntó muud ngwúd
 námá wá má sá ná buud bwá bāg gwúm.
²²bNámá nda búúd bēsh bwá ngá bwəma
 ná shwi nyəcə Adam ná, bēsh bwá bá
 námá nyiŋgə *dág cug nəcə Kríst. ²³cNji,
 muud yēsh mə bá gwúm jé ja, Kríst nyə
 a tééd gwúm shúshwóógú, buud bē bwá
 bá ka gwúm ja á bá kwo zə yí. ²⁴dNá
 ndeé, məshíné má shí ka bá bə. Kríst mə
 bá shín céég isá yā mǎyídúgú†† í ngá wá
 buud mǎnyámád yí, ná byɔɔŋg í ngá lwó
 buud mpəl yí, ná byɔɔŋg í ngá ntɔ buud
 ŋkul yí, ná ndeé a mú nyiŋgə yə Zembí
 Sóɔŋgú ici. ²⁵eNəcə í jii ná a bāg jwú
 ná ndeé kə wós ja Zembí mə bá culushi
 mízhízhín myé myēsh, a nyaál myo ná
 məkuú yí. ²⁶fZhízhín á bá kə shúgula
 céég yí í bá bə shwi. ²⁷gHaaw. Jí cilyá
 Kálaad Zembí dí ná: «Zembí nyə a má wá
 isá byēsh mǎnyámá méd». Nji, ja cilyá
 ni í cí ná isá byēsh yí, í áŋgə ná cēel cí
 ná Zembí nyəméfwó ji námá mǎnyámád.
²⁸hJa isá byēsh í bá bə mǎnyámá má
 Zembí dí yí, nyə muud nyə á wá isá
 byēsh Mwàn dí mǎnyámád yé, Mwàn má
 bá námá nyíi mǎnyámád, Zembí mú bə
 Mása á isá byēsh. ²⁹Ŋkí gúl sá cugé ná
 mimbimbə mí dɛ gwúm, ká buud bwá

dɛ duwan shú búúd bwá á yə wá bwá bá
 sá ntədəle? Bwá dɛ duwan shú búúd bwá
 á yə wá nəcə ji? ³⁰iŊkí jí ná mimbimbə
 mí ábúle gwúm, sá bāŋ buud bí micúŋ ná
 mindɔɔlúd wəla dēsh óga, sá ngə yə wāŋ
 cúŋ nəcə ji? ³¹jBwaanɡ, mə ngə faam ná
 shwi y jwɔw dēsh, búbálé námá nda bí
 ngá sá mə lúu ná sán ná. Lúu wí mə ná
 sán nəcə bí bálə búúd ɔ Cwámba wúsú
 Kríst Yésus. ³²kMə a gwána ná ibiin Ifēz.
 Ŋkí gwáná jɔɔŋg í á bə nji shú isá í dǎ-
 gyá ná buud yí, máyē mǎnywa mósá mə
 cínɔŋg má? Ŋkí jí ná mimbimbə mí ádé
 gwúm íi, shé mú bə kaaná í ngá cí ná:
 «Shé dógá, shé ngúlúgá, nəcə shé é yə
 mán». ³³Kúgá shiig mǎnyúul, wúl kaaná
 wí ná: «Igwoonɡ í abúbɔw í dɛ yád jɔjɔ
 mǎcum mə múúd». ³⁴lKúgá ná nyiŋgə
 ngə cugə nda mikás. Yɔwugá sálə mǐsəm.
 Bóól búúd wá gúfúgá jín bwá ampúyé
 Zembí. Mə lás ntəni shú ná bí gwágúg
 shwôn.

Buud bwá bá gwúm nə mǎnyúul məshús

³⁵Ŋgwól múúd ji ná ŋkul jì ná: «Mim-
 bimbə mí bá gwúm ntədəl? Mí bá nyiŋgə
 zə ná nyáyé nyúul?» ³⁶mO, yé lad! Bumá
 wó bə yí í cugé ná ŋkul kú í kú fwo fudə.
³⁷Ja wó bə mpəg yí, yə wó bə gwo ná
 nyúul í bá kú ná ndí yí? Ŋgaá ná í dɛ
 bə zhizhe bumá *blé ŋkí gúl bumá shús?
³⁸nNá ndeé, Zembí mú yə gwo nyúul á
 céél yə gwo yí, a yó mpəg jēsh nyé nyúul.
³⁹Mishwun myēsh mí cugé mishwun
 mimpwúd. Jí ná, mishwun mí búúd mí
 ná myé, mishwun mí ócúdu ná myé,
 mishwun mí ínunú ná myé, mí mí óshú

††15:24 Na jisə wəŋgəles bwá ngá ciy Yúd 1.6 dí wá.

²15:20 6.14; Kol 1.18 ^a15:21 15.45-49; Mət 3.17-19; Rom 5.12, 14, 18

^b15:22 2Kr 5.17 ^c15:23 15.51-52; 1Te 4.16 ^d15:24 Dan 2.44 ^e15:25 Sôm

110.1; Mat 22.44 ^f15:26 Mbú 1.18; 20.14; 21.4 ^g15:27 Sôm 8.6

^h15:28 Rom 11.36 ⁱ15:30 Rom 8.36 ^j15:31 2Kr 4.10-11 ^k15:32 Iza 22.13;

Luk 12.19-20; 2Kr 1.8 ^l15:34 Mat 22.29; Rom 13.11-14; Ifz 5.6-17

^m15:36 Yuá 12.24 ⁿ15:38 Mət 1.11

nə myé. ⁴⁰ Mənyúul māsə nómó, nə mənyúul mā joŋ, nə mənyúul mā shí. Mənyúul mā joŋ wāŋ ŋkənwálə wí nə yé, mənyúul mā shí wāŋ ŋkənwálə nə yé. ⁴¹ Jwōw í dū ŋkənwə yé mbií, ŋkwoond yé mbií, wəacén-cení wāŋ mbií. Ŋkámúsá wəacén-cení mpódúgá nyáŋ, jísə, ŋgwól yé ŋkənwálə í shwǝǝlə nə ŋgwól yé. ⁴² Ntǝ nómó wǝ jí nə gwúmáǝlə mímbimbə yé. Mbimbə í dū dōw nə nyúul í dū bwo yí, í gwúm nə nyúul í cúgé nə ŋkul bwo yí. ⁴³ ǝí dū dōw í kú bə sǝ gúmá, í gwúm í njúl sǝ gúmá. Í dōw í njúl nə iləm, í gwúm í njúl nə ŋkul. ⁴⁴ Í dū dōw nə nyúul á mishwun, í gwúm nə nyúul á *shíshim. Nda nyúul á mishwun nyísə ná, nyúul á shíshim nyísə nómó. ⁴⁵ PǝSǝ jǝwŋg wǝ jí cilyá Kálaad Zembí dí yí. Jí cilyá ná:

Adam ashúshwóógú nyə á zə bə kuwó;
Adam áməzhúgǝlǝ mú zə bə shíshim í yǝ búúd cǝg yí.

⁴⁶ Nyúul á shíshim dí í á tééd zə, í á bə nyúul á mishwun; nyúul á shíshim ka shúgǝlǝ zə. ⁴⁷ Muud ashúshwóógú nyə á ŋwiny mǝndǝlúd, mǝyǝw nə mǝndǝlú. Muud ábǝé nyə nyə á zhu joŋǝd. ⁴⁸ Buud bwǝ á mǝyǝw nə mǝndǝlú wǝ bí nómó nda Adam nyə á mǝyǝw nə mǝndǝlú yé; buud bí búúd ǝ joŋ wǝ búšə nómó nda Adam nyə á zhu joŋ dí yé. ⁴⁹ Nómó nda sǝ á bǝǝlǝ nyǝwŋg nyə á mǝyǝw nə mǝndǝlú yé ná, sǝ mǝ bá nómó bǝǝlǝ nyǝwŋg nyə á zhu joŋ dí yé.

⁵⁰ Bwaŋg, sǝ mǝ ŋgǝ cí yí jí ná, shé cúgé nə ŋkul bá kə nə mənyúul mǝ ámishwun nə mǝcíí shé ŋgǝ cǝgə nə ndí mǝga kə ŋwa kǝw Faan mǝ Zembí dí; tǝw

sǝ í dū bwo yí, í cúgé nə ŋkul ŋwa kǝw lǝ sǝ í ádé bwo yí^{††}. ⁵¹ Mə zǝ féég bí ndímba: sǝ ábúlé kə ígwǝd sǝ bēsh, ŋjí sǝ bēsh mənyúul mǝ bá yida cǝnd, ⁵² ja ŋgwúd nómó nda jús í dū kǝwǝlǝ ná; í bá bə ja cwōŋ áməzhúgǝlǝ í bá lǝs yí. Nǝcé cwōŋ wǝwŋg í bá lǝs, mimbimbə mí mǝsə gwúm kú ná nə mənyúul mǝsə nə ŋkul bwo mǝ; sǝ bǝŋ mikuwó, mənyúul mǝ mú cǝnd. ⁵³ Nǝcé, í jǝí ná nyúul nyí nə ŋkul bwo yí í cǝndúg bə nyúul í cúgé nə ŋkul bwo yí, nyúul nyí nə ŋkul yə yí í cǝnd bə nyúul í cúgé nə ŋkul yə yí. ⁵⁴ Ja nyúul nyí nə ŋkul bwo yí í bá cǝnd bə nyúul í cúgé nə ŋkul bwo yí, nyúul nyí nə ŋkul yə yí í cǝnd bə nyúul í cúgé nə ŋkul yə yí, ja jǝwŋg wǝ cíyǝ jí cíyǝ ga í bá bwǝma yí, ná:

Sǝ mǝ ntǝ, ntǝlǝ wúsú wǝwŋg í mǝ minə shwiý.

⁵⁵ Eéé, yé shwiý! Wó ntǝlǝ wí ŋgow?

Yé shwiý, shushwom^{¶¶} gwǝ jí ŋgow?

⁵⁶ Shushwom í dū zə nə shwiý wǝ *sǝm, sǝm í ŋwa ŋkúl mǝcǝǝd. ⁵⁷ Kǝ, akíba nə Zembí muud mǝ sǝ ná sǝ ntǝg nə ŋkul mǝ Cwǝmba wúsú Yésus-Krist yé. ⁵⁸ Nǝ ndǝé, yé bwǝǝŋg mǝ búl cǝel wǝ, yímúgǝ mənyúul, bí kú shwǝgusa, ŋgǝgǝ nə kə nə sǝal mǝ Cwǝmba ŋjí shwǝg nə shwǝg, bí ŋgǝ mpu ná iséy bí ŋgǝ sǝ tǝŋ buud ǝ Cwǝmba yí í ábúlé yə íyíy-yíy.

Sǝŋgǝlǝ ísǝ shú búúd 5 Zembí

1 ^zShú sǝŋgǝlǝ *mwaanǝ mǝ bá kwíind búúd 5 Zembí yé, dǝgǝ nómó sǝ nda mǝ á jíǝguli mǝdǝ mā Galátia ná bwǝ dúg sǝ ná. ² Jwōw dēsh shwéndǝ mǝ dú tééd yí, muud yēsh á

^{††}15:50 Ntǝ mǝ kǝ ná mənyúul mǝ ámishwun nə mǝcíí mǝga mǝ cúgé nə ŋkul bá nyíí Faan mǝ Zembí dí.

^{¶¶}15:55 Bwǝ á dū sǝ wúl mbií shushwom nə líí. Bwǝ kǝ dū lúmǝ íntený ná í kyéyug.

^o15:43 Flp 3.20-21 ^p15:45 15.21-22; Mǝt 2.7; Yuá 6.63; 2Kr 3.6, 17

^q15:49 Mǝt 5.3 ^r15:51 1Te 4.15 ^s15:52 cwōŋ: Mat 24.31; 1Te 4.16 ^t15:53

2Kr 5.4 ^u15:54 Iza 25.8 ^v15:55 Ozǝ 13.14 ^w15:56 Rom 4.15; 6.14

^x15:57 Rom 7.24-25 ^y15:58 16.13 ^z16:1 Mis 11.29-30; 2Kr 8-9

bídí gwoong kándug gúl sâ koogú nyádí njów, bímbí dèsh á dúg ná a ji nà ñkul baagula yí. Í ajíyè ná bi bwándúg ná mǎ fwóg wóós, bí ka seeng isá. ³Ja mǎ bá wóós yí, mǎ bá kǎnd búud bí mǎ bá féesh wá nǎ okálad, bwǎ kǎ kǎnd mwaanê bí á yána wǎongú Yurúsalem. ⁴Ŋkí í bá nyín ná mǎ jǎlá nǎ kǎ nǎmǎ, sǎnǎn sǎ mǎ kǎ.

^{5a}Mǎ bá zǎ nǎn bídí mǎ mǎ fwo líina Masedwǎn, mǎ bá ciingya wu. ^{6b}Mǎ bá jee ji bídí fwámé fúfwála, mǎ jee nǎmǎ shínal ñkwǎn jǎsh, ná ndeé bi mǎ bá kwíind mǎ nǎ kǎlǎ kúl jǎsh mǎ bá kǎ yí. ^{7c}Mǎ ayídayé cǎel ná mǎ bǎg dúg bí mǎ ñgǎ cǎ cǎg. Mǎ ñgǎ yida tǎduga nǎ búgǎ ná mǎ bá ji fwámé fwála bídí ñkí Cwámǎba mǎ bá yǎ mǎ ñkul nyǎong. ^{8d}Nji, mǎ bá ji Ifèz kǎ wóós jwǎw lú Pantekôt, ⁹nǎcǎ mpumbé í mǎ mpu bǎ mǎ nǎ bagǎ cínǎng tǎem bǎ nǎ mizhízhín mǎ ñkí bulya. ^{10e}Timotê kǎ wóós nǎn, sǎgǎ mǎzhíí ná a bǎg kú nǎ sǎ í sǎ nyǎ ifwaas; mpugǎ ná a ñgǎ sǎy iséy í Cwámǎba nǎmǎ nda mǎ. ¹¹Mǎ cǎel ci cínǎng ná, muud kú mpyeny nyǎ. Bi ǎ bá kwíind nyǎ ná a bǎg nyíngǎ zǎ mǎdí ná shǎe. Mǎ ñgǎ ntǎg bwánd ná bǎnǎn bǎl ómínyǎngǎ bwǎ bǎg zǎ. ^{12f}Mwǎáng Apolos nye, mǎ mǎ bul cwíny nyǎ ná bǎnǎn bǎl ómínyǎngǎ bwǎ zǎg nǎn bídí, ñji nyǎ afwóyǎ mpu magulǎ ná a zǎ ja gaád. Nyǎ é bá ka zǎ ja nyǎ é bá bǎ nǎ fwála yí.

Mǎcwún nǎ mǎbǎdá mǎ mǎzhúgúlǎ

^{13g}Jigǎ ñkasǎ, yímúgǎ mǎnyúúl búgǎd, sǎgǎ isǎ nda búdúm bwǎ du sǎ nǎ, lulugǎ mǎñkul. ^{14h}Sǎgǎ sǎlúgǎ wǎn wǎsh nǎ cǎelí. ¹⁵ⁱBwaang, bi mǎ mpú ná Stefanǎs bǎnǎn njów búúd yé búsa buud ǎ áshúshwóógǎ bwelélǎ *búgula nún shí á Akayí, bwǎ á mǎ wǎ mǎnyúúl kwíindúlǎ búud ǎ Zembí dí. ¹⁶Nǎ ndeé, mǎ ñgǎ yǎag nǎ bí nǎ bi mǎgǎlǎg ijwúga í mbií búúd wǎongǎ nǎ bǎlǎ bǎsh bǎnǎn bwǎ ñgǎ sǎy ñgǎ wáduga wǎ.

¹⁷Mǎ ji nǎ mǎshusug nǎcǎ Stefanǎs bá Fortunatǎs nǎ Akayikus bwǎ mǎ zǎ; zǎlǎ wǎn í mǎ sǎ nǎ bí kú ná bǎ mǎ nǎ fund, ^{18j}bwǎ á mǎ zǎ sǎ nǎ lâm í sǎlǎg mǎ shí, milám sǎl nǎmǎ bí. Dugǎ lǎ mbií búúd ni.

^{19k}Mǎdǎ mǎsǎ shí á Azí mǎ mǎ ñgǎ bǎda bí. Akilas bá Priska nǎ *Dǎ lú óbúgula dúsdǎ bwǎdí njów yí í ñgǎ bǎda bí mǎbǎdá mǎ buud ǎ Cwámǎba mǎ, kwo bǎda kwo bǎda. ^{20l}Omínyǎngǎ bǎn bǎsh bwǎ ñgǎ bǎda bí. ñgǎgǎ nǎ kúlula mǎkúlula mǎ buud ǎ Zembí. ^{21m}Mǎ Pwól mǎ cǎlǎ mǎbǎdá mǎga nǎ mbwǎ wǎm. ²²ⁿŊkí muud mǎ bǎ kú cǎel Cwámǎba, ñkwaal nǎ muud wǎong. Maranata^{ss}. ²³Cwámǎba Yésus kǎ sǎ bí bǎsh mpaam. ^{24o}Mǎ cǎel bí bǎsh kwoñ mǎ Yésus-Kríst dí.

^{ss}**16:22 Maranata:** Ciyá ni í kǎ ná «Cwámǎba, zǎag».

^a**16:5** Mis 15.21; 2Kr 1.15-16 ^b**16:6** Rom 15.24 ^c**16:7** 4.19

^d**16:8** Mis 19.8-10 ^e**16:10** Timotê: 4.17 ^f**16:12** Apolos: 1.12

^g**16:13** 15.38; Sôm 31.24; Ifz 6.10 ^h**16:14** 8.1; Yuá 13.34; Rom 13.8-10; 2Kr 6.6; Gal 6.10; Ifz 5.2 ⁱ**16:15** Rom 16.5 *Stefanǎs*: 1.16 ^j**16:18** Flp 2.29; 1Te 5.12

^k**16:19** Rom 16.5 *Azí*: Mbú 1.4, 11 *Akilas bá Priska*: Mis 18.2

^l**16:20** Rom 16.16 ^m**16:21** Gal 6.11; Kol 4.18; 2Te 3.17; Flm 19

ⁿ**16:22** Gal 1.8-9; Mbú 22.20 *Maranata*: Yúd 14; Mbú 1.7

^o**16:24** 4.21; 2Kr 2.4; 11.11; 12.15; Flp 1.8; 2.17; 1Te 2.8; 3.12; 2Tm 3.10; Flm 9

Kálaad ábeé Pwōl nyə á cīlə buud 3 Kōrēnt yé

Isā í dúgya nə kálaad ábeé mə Pwōl shú Kōrēnt yí

Kálaad ábeé á Kōrēnt éga ngə lwó nə fwámé baalé zamudanē nyə a wós mpádúgá Pwōl bǎnǎŋ Dǎ á Kōrēnt. Bóól búud bwə á zə ngə jaaw Kōrēnt nə Pwōl cúgə muud lwámá mə Yésus. Nə ndéé, Pwōl ngə lwó Dǎ nə Zembí wə nyə á sá nə a bəg muud lwámá mə Kríst.

Nyə á nyingə námə lwó bwo nə bwə sééngug mwaanē nə jǎ mǐlām kənd ókrísten wə Yudéa (lúu 8 nə 9), nyə nə bwo nó: «Bí mə mpú lām yána mə Cwámba wúsú Yésus-Kríst; bí mə mpú nə nyə á bə, a mbíd zhwog kúm, a bíd dwo, a zə nyingal nyúúl mǎbúwa dí, shú nə bí wə yídag bíg mǎbúwa méd» (8.9).

Kálaad mə ka kə shwóg nə isā ishús (tééd lúu 10 kə wós lúu 13): Pwōl ngə jág lámusa nə buud bwə á ngə cǐ nə a cugé fwámé múúd lwámá wá. A mú kə shínal kálaad nə jǎ kól lú ómínyǎŋ wə cēlí (13.11-13).

Məbədə

1 ^PNə mə Pwōl, muud Yésus nyə a sá nə mə bəg *muud lwámá yé nda Zembí nyə á ŋwa cǐgúlá nə yé, nə *mínyǎŋ íshé Timotē, sá wə mə cǐl kálaad éga. Sə ngə cǐlə *Dǎ lú óbúgula 3 Zembí dí Kōrēnt yí, nə mǐŋkǎŋkǎ mǐ búúd myēsh mǐsǎ Akayí myá. ²Sóŋgú íshé Zembí bǎ Cwámba Yésus-Kríst bwə 3 sá bí mpaam, bwə 3 sá námə nə bí ŋgəg nə cugə nə shee. ³Ǵúmá nə Zembí, Sóŋgú mə Cwámba wúsú Yésus-Kríst, Sóŋgú

mə búl gwág búúd cey lámúd yé, Zembí mə dú cweel mǐlām ja jēsh yé. ⁴A ngə cweel sǎ mǐlām *incwaw í ntǔg byēsh sǎ ŋgə bwəma nə ndí yíd, shú nə sǎ bəg nə ŋkul mə cwéel bǎŋŋg bēsh bwə ŋgə námə bwəma nə incwaw í ntǔg wá mǐlām, váál á mə cweel sǎ mǐsǎ mǐlām yí. ⁵Ǵpugá nə, námə nda sǎ ŋgə jág bul jug jugúlə mə *Kríst nə, ntǔ námə wə Kríst ŋgə jág bul cweel sǎ mǐlām yé. ⁶Ǵkǐ minjugú mǐ ngə bul bǎ sǎ, mǐ ngə bǎ sǎ shú nə mǐlām mǐ cwáálwog bí, bí dúgúg cug. Ǵkǐ Zembí ngə ntǔg cweel sǎ mǐlām, a ngə sǎ ntǔ shú nə mǐlām mǐ cwáálwog bí, bí mú jǐsǎw mǐnjugú mǐmpwúd sǎ ŋgə námə jǐsǎw myá. ⁷Sə ngə *búgula kú nə məzhigə nə bí e tǔw búgə jínúd nə shím; nəcé, sǎ mə mpú nə nda bí ŋgə jug jugúlə ŋgwúd sǎ ŋgə jug yí nə, Zembí ngə námə cweel bí mǐlām nda á ŋgə cweel sǎ mǐsǎ nə. ⁸Ǵbwaang, sǎ acéélé nə bí bəg kú mpu yáág-yáág incwaw í ntǔg sǎ á bwəma nə ndí Azi yí. Í á bə sǎ mbíya nyaanúlə, ntǔ sǎ ŋkul, váál á nə sǎ áshígə ná nyingə ngə bə nə búgə nə sǎ é wú cǐnǔgú mikuwó.

⁹Ǵmə jaaw bí, sǎ á shím dúg nə sǎ mə yə. Nji, í á wós ntǔ shú nə sǎ kú ná ngə nyingə búgula sǎmǎfwó, búgə jǐsǎ jēsh í shwálug kə nji wə Zembí muud mə dú gwúmushi mǐmbimbə yé. ¹⁰Nyə wə nyə á ka fǎemushi sǎ bǔw-bǔw shwiy sǎ á nywá yə jǎŋgúd, a bá námə dú nyingə fǎemushi sǎ. Sə ngə búgula nji nyə nə a bá námə nyingə dú fǎemushi sǎ, ¹¹wbí ngə ntǔg kwínd sǎ nə jǎgulálə bí ŋgə jǎgula nə Zembí shú dǎŋŋg yí. Nə ndéé, nda jǐ nə zhwog buud bwə ngə jǎgula nə Zembí shú dúsú nə, zhwog buud bwə bá námə yə nyə akíba shú dúsú ja á bá sǎ sǎ mpaam yí.

^{P1:1} Gal 1.1 *Timotē*: 1Kr 4.17 ^{Ǵ1:3} Ifz 1.3; 1Pr 1.3

^{Ǵ1:5} 4.10; Sôm 34.20; 94.19; Kol 1.24 ^{Ǵ1:6} 4.15, 17 ^{Ǵ1:8} 4.8; Mis 19.23; 1Kr 15.32 ^{Ǵ1:9} Rom 4.17 ^{Ǵ1:10} 2Tm 4.18 ^{Ǵ1:11} 4.15; Rom 15.30

Pwòl mós búgə njɔnd

¹² ^xSà jí nà ñkul sá ná sá bágəwag yí jísə ná: lām í ngə lwó sá ná sá ángə nà cugə nà buud milām mímbá, sá kú nà sá á shweelúg, námə nji váál Zembí ngə jii yí. Sə ngə ntág bul cugə cug jɔɔngú nà bí, sá ángə nà bə məfug mā buud, mpaam mós Zembí wá í ngə kyey nà sá. ¹³ Sə ángə nà cilə bí gúl sá shús, námə nji jɔɔng bí ngə lú bí ngə námə mpu ní. Mə jí nà búgə ná bí é bá shúgula mpu sá sá ngə cɛel ci yí ncindí nà ncindí. ¹⁴ ^yMə jí nà búgə ntó nəcə bí mú ngə bwele mpu ná bí bí nà ñkul jee bəguwa nà sá námə nda sá mós bá bəguwa nà bí jwów mós Cwamba wúsú Yésus-Krist dí ná.

¹⁵ ^zMə mpú ntó búbálé, gwó wó mós á ka cɛel fwo zə nún bídí, zə nyíngə sá ná bí gwágúg məshusug ja ábée yí. ¹⁶ Mə á ka cɛel ná mə bá tí nún kə Masedwán, mə nyíngə wú Masedwán zə nún bídí ná bí zəg kwəməsa mə njɔnd kólə Yudéa. ¹⁷ ^aYe mə á lās mimpu mimbá ja mə á ngə cígúlá ná mə sá ntó yí? Ye ntó jí ná micígúlá myām mí mú ngə bə nji iyuug yá lām múúd mós jí nà ndí yí, mə ka du bə mə ngə ci, mə ngə shwána? ¹⁸ ^bZembí nyəmɛfwó mós mpú ná sá ádé bwele bə nà bí ná, sá ngə ci, sá ngə shwána. ¹⁹ ^cKrist Yésus Mwán mə Zembí, sánɔɔ Silvɛ nà Timoté sá á ngə cúndə bídí yé, nyə a shígé bə, nà ci nà shwána. Nyə á du bə, á ká ci sá, ciyá jé bə nji ciyá ngwúnd. ²⁰ Məñkaagó mēsh Zembí nyə á kaag má mós á bwəma nyádi, shé ka ngə cí Amen nyádi kwonj dí, ngələ magulə ná Zembí mós jəla nà gúmá. ²¹ Zembí nyəmɛfwó wó ngə lulushi sánɔɔ bí cug shé ngə cugə nà

Krist yíid. Nyə námə wó nyə a gwáágulə shé məwúdá mós féeshá. ²² ^dNyə wó nyə a wá shé məyígyé* mé, a wá shé Shíshim yé milámúd tən béén ná a bá sá sá jēsh nyə á kaag yí. ²³ ^eMós ngə Zembí wúshined ná, mós ká shiig mə yə. Mə a shígé cɛel káag bí mbag, gwó wó mós áshígé ná nyíngə zə nún Kòrènt yí. ²⁴ ^fSə ángə nà cɛel nywaad bí, sá ná bí máguləg; mbô, sá ngə yida wá məbwó ísəy bínúd ná bí bəg nà məshusug, nəcə búgə jín jísə álal-ñkul.

2 ^gMəe mə á ka ngə cígúlá ná mə ány-íngəyé ná zə nún zə wá bí məcey lámúd. ² ^hÑkí mós yida wá bí məcey lámúd, zə nyə e sá ná mə gwágúg məshusug? Ñgaá bí buud mós zə wá məcey lámúd wá? ³ ^hMə á cilə bí kálaad shú ná, ja mós zə nún yí, bí buud mós jəlá ná sá nà mós bəg nà məshusug wá, bí kú bá yida wá mə məcey lámúd. Mə ngə mpu búbálé ná bí báá mós du bə, mós ká gwág məshusug, í bə námə məshusug mún. ⁴ ⁱMə á cilə ntág kálaad wɔɔngú nà məzhwíle míšhúd, mə ngə dúg *incwaw í ntug, lām kú bə mə ná shé. Nji, mə a shígé cɛel wá bí məcey lámúd, mə á yida cɛel ná bí mpúg ná mə ngə cɛel bí váál á ntq minji.

Ijuugá

⁵ ^jÑkí ngwól múúd nyə a sá ná mə bəg nà məcey mə lām, mə dí nyə á sá yé; mpúlə dúg íí, bí bēsh wó nyə á sá məcey mə lām mɔɔng wá, mə awáyé jwuɔ sá mós ngə ci yíid. ⁶ ^jMuud wɔɔngú, bímbí búúd ó *Dɔ bwó á mə ñkáánd nà nyə yí í mós jəla. ⁷ ^kNá ndéé, mós yidá ci ná bí kág bíd nyə, yidagá cweel nyə lām; nəcə bí mós

*1:22 Məyígyé ná sá músə buud bé.

^x1:12 2.17; 1Kr 1.17, 19, 31; 2.13; Heb 13.18 ^y1:14 5.12; Flp 2.16

^z1:15 1Kr 16.5-6 ^a1:17 1Kr 4.18-19 ^b1:18 1.23 ^c1:19 Mis 18.5

^d1:22 5.5; Rom 8.15-16, 23; Ifz 1.13-14 ^e1:23 11.31; 13.2; Rom 1.9; Flp 1.8; 1Te 2.5; 2Te 2.10 ^f1:24 1Pr 5.3 ^g2:1 12.21; 1Kr 4.21 ^h2:3 13.10

ⁱ2:4 7.8; Mis 20.31; 1Kr 16.24 ^j2:6 7.11 ^k2:7 Kol 3.13

ká bə kú sá ntó, mæcey mə lām mǎsə nə ŋkul káda nyə nə ndeé nyúúl shwal tag nyə.

⁸Nó ndeé, lwógá nyə ná bi mǎ cēel nyə, mǎ wǎ mǎ cí ntó. ⁹^lMpugá nó ja mə á cilə bí yí, í á bə nó mə dúg ŋkí bi e sá mə mǎgwág mǎzhíí mēsh. ¹⁰Bí mǎ ká bíd múúd, kú lámusa nə nyə, mpugá nó mə mǎ bíd námǎ nyə. Ŋkí mēe mə á ka ntǎg bíd muud ja mə á jəla nə lámusa yí, mə a bíd nyə shú dún mǎsh mǎ *Kříst dī. ¹¹^mMə a sá ntó shú nə *Sátan kú bə nə zhií nó a nyúgúg shé, shé ajágé íyuug byé.

¹²ⁿMə a wǎs Truwás nó mə kǎ bwi-
ing Jǎjǎ Kéel mə Kříst. Nji, tēem bə
nda Cwámba nyə á juw mə mpumbé nə
wúŋgúlúŋ ná, ¹³olám í á bul kə mə gwǎw
nə mə bǎlə kú kwey mwááŋg Títus. Mə á
ka ntǎg jána nə buud ɔ nŋŋ, mə mú kyey
kə Masedwân.

Sáal á sǎ á gúgwáan

¹⁴Mə yǎ Zembí akíba, nyə muud mǎ
dú sá ja jēsh, kwoŋ mə *Kříst dī, ná sǎ
dúg ntǎ ntǎlə yé yé. Mə yǎ nyə akíba,
nyə muud ŋgǎ balan nə sǎ shú nə njíígúlá
mǎ Kříst í ŋgǎg nə mpyáánz kúl jēsh
nda labínda yé. ¹⁵^pSǎ bí bándá bə jǎjǎ
labínda mǎ Kříst shú mǎ Zembí, sǎ ŋgǎ
sǎ ná buud bēsh bwǎ gwǎdúgǎg mǎcud
mǎ Kříst, tǎw bǎwŋg bwǎ ŋgǎ *dúg cug
wǎ, tǎw bǎwŋg bwǎ ŋgǎ jǎ wǎ. ¹⁶^qMǎcud
mǎwŋg mǎsǎ ka bə mǎcud mǎ shwiý shú
bǎwŋg bwǎ ŋgǎ jǎ wǎ; nji, shú bǎwŋg bwǎ
dúg cug wǎ, mǎsǎ mǎcud mǎ cug, mǎ ŋgǎ

kə nə bǎŋ cug dī. Ká, zǎ jí nə ŋkul sǎ wáál
íséy byǎwŋg yé?

¹⁷^rSǎ báá sǎ cugé nda bǎǎl zhwog buud
bwǎ ŋgǎ ŋwa Milósú mí Zembí nda sǎ
mákíd wǎ. Mbǎ. Sǎ báá sǎ ŋgǎ mpu nə
Zembí wǎ nyə á ntí sǎ, sǎ mǎ ka dǎ lǎs
kú shweel tǎw sǎ mǎsh mǎ Zembí dī, sǎnŋŋ
Kříst sǎ njúl mbádúgǎ.

3^sYe sǎ ŋgǎ nyiŋgǎ sǎ ja shús nə buud
bwǎ shwúg mǎnyúul nə sǎ? Ye í é ny-
ingǎ ná jii nə sǎ sǎág nda bǎǎlúgǎ, ná sǎ
zǎg nə okálaad bwǎ yǎ sǎ ŋkul ná sǎ sǎág
iséy wǎ, zǎ lwǎ bí? Ŋkí ntǎg nə ye sǎ
gwǎámǎg bí okálaad bǎwŋgǎ? ²^bBi wǎ
búsǎ kálaad wúsú, kálaad jísǎ cilyá sǎdǐ
mílámúd yé, kálaad múúd yēsh mə mpú
yé, múúd yēsh ŋgǎ lǎ yé. ³^uHaaw. Í ŋgǎ
mpu nyín nə bí bí kálaad Kříst nyə á cilə
yé; nyə á cilə, a mú yǎ sǎ ná sǎ kǎlag
buud. Nyə a shígé cilə nyə nə tǎndǐ†, nyə
á cilə nyə nə Shíshim mǎ Zembí á kuwǎ.
Nyə a shígé ntǎg cilə nyə mǎkwóógúd,
nyə á cilə milám mí búúdǎd. ⁴Kříst wǎ
ŋgǎ sǎ ná sǎ ŋgǎg mpu ntó búbǎlé mǎsh
mǎ Zembí dī. ⁵^vSǎ aŋgē nə cēel ci nə
sǎ mǎ sǎ gúl sǎ nə ŋkul nyísú sǎmǎfwǎ;
mbǎ. Zembí wǎ ŋgǎ sǎ ná sǎ bǎg nə ŋkul
ŋgǎlə sǎ isǎ sǎ ŋgǎ sǎ yí. ⁶^wNyə wǎ nyə
á kwǎmusa sǎ ná sǎ bǎg osǎɔl ɔ mǎsǎal
wǎ sǎ á gúgwáan. Sǎ jǎwŋg kú ntǎg bə sǎ
á mǎcǎg nda mǎsǎ cilyá ná, í njúl yida
bə sǎ Ŋkǎŋkǎ Shíshim ŋgǎ laad yí. Nǎcé
bǎǎlə mǎcǎg í dǎ gwǎfilya múúd gwǎfilya
gwǎfilyág, Ŋkǎŋkǎ Shíshim nywǎá mə yǎ
múúd cug.

⁷^xMǎcǎg mǎ á bə cilyá mǎkwóógúd,
bǎǎlə mwo í dúgǎ gwǎfilya múúd gwǎfilya

†**3:3 tǎndǐ:** Í á dǎ bə wúl mbií mǎjúwǎ nda mǎjúwǎ mǎ lwaaw; bwǎ á dǎ juwo kwas
mǎjúwǎ mǎwŋgǎd ka dǎ cilə nə ndǐ.

^l**2:9** 7.15; 10.6 ^m**2:11** 1Pr 5.8 ⁿ**2:12** 1Kr 16.9 ^o**2:13** 1Te 3.1 *Títus*: 2Kr 7.6,
13-14; 8.6, 16, 23; 12.18; Gal 2.1, 3; 2Tm 4.10; Tit 1.4 *Masedwân*: 7.5; Mis 20.1

^p**2:15** 1Kr 1.18 ^q**2:16** zǎ jí nə ŋkul sǎ: 3.5-6 ^r**2:17** 4.2; Flp 1.15-17; 1Te 2.3,
5, 10; 1Pr 4.11 ^s**3:1** 5.12; 10.12; Mis 18.27 ^t**3:2** 1Kr 9.1-2

^u**3:3** MmN 24.12; Zhe 31.33; Eze 36.26 ^v**3:5** 2.16; Rom 15.18

^w**3:6** Yuá 6.36; Rom 7.5-6; 8.2, 6, 10; 1Kr 11.25 ^x**3:7** MmN 34.29-30

gwílyág. Nji, milwanó mí á bə sáal dɔɔŋgúd váál á ná Moyíz muud nyə á lég dwo yé mpwoombú í á jág bul ŋkənəwa, bag ɔ *Izəɾəyɛl kú ná jísɔw dúgúlə nyə mpwóómbúd, í njúl ná í á bə nji milwanó myā kúl fwála. ⁸Milwanó tééd fwo bə ntɔ sáal í á du kwaamb shwiy yíid, ŋkəmusa nə dɔɔŋg sáal ŋkɛŋkɛ Shíshim ŋgə kyey nə ndí yíid. Ŋgaá milwanó myā cínɔŋg mí é nyiŋgə bul ntɔ? ⁹Sáal í á du kwaamb muud intúgúlí yí tééd fwo bə nə bímbí lú mílwanó nì, ŋkəmusa ná sáal í ŋgə sá ná buud bwə bəg otátəlí mísh mɔ Zembí dí yí? ¹⁰Ŋgaá milwanó mí á ŋkənəwá yág myā mí é bə zhizhe sà? ¹¹Ŋkí sà á kúl fwála í á bə nə milwanó, ŋgaá sà á kandugə kandugə í é nyiŋgə bul bə nə ndí? ¹²Sá báá ŋgə bwánd nə búgə ná í bá bə ntɔ, gwə wə sə ŋgə sá isà ná kpwɔɔ kpwɔɔ yí. ¹³Sá áŋgɛ nə sá nda Moyíz; nyə á du shwu suláya lúúd nə bag ɔ Izəɾəyɛl bwə nda dúg váál mənŋkənəwa mā kúl fwála mɔ é ŋgə shín yí. ¹⁴Ká, milúu mí á mɔ shilá[‡] bwo nda jwɔw á kú nə yásɔ. Í mú du bə bwo zə wɔs múús ná, ja bwə lɔ mícilyá myā Sɔ a Cwúlú yí, suláya ŋgə ná búdal bwo milám. Suláya wɔɔŋgú nyə afwóyɛ wú, á du jimb nji ja múúd mɔ bə múúd mɔ Kríst yí. ¹⁵Jí ntɔ, ja jɛsh bwə du lɔ mícilyá mí Moyíz yí, suláya mɔ du búdal bwo milám. ¹⁶Nji, ja múúd mə yíd dúg wə Cwámba[¶] yí, ja jɔɔŋg wə suláya mə wú yí. ¹⁷Nacé Cwámba jisə Shíshim, kúl

Shíshim mə Cwámba wúsə yí, cínɔŋg wə jiya fúlí jísə yí. ¹⁸Sá bɛsh buud ósuláya bwə á mɔ wú mampwoombúd wá, sə ŋgə beny[§] milwanó mí Cwámba, nda sə bí nə ŋkul du dúg gúl sà yèn dí ná; nə ndɛé, Cwámba, muud jí Shíshim yé ka ŋgə sá ná sə ŋgəg nə bɛɛla sà sə ŋgə dúg yí, a ŋgə kwádulə sə milwanó kwádulə kwádúlág.

Tɔɔm á shíshim

4 ^eNə ndɛé, Zembí nyə a gwág sə ŋkúnŋkwónúla, a mú yə sə isɛy sə áma ci íni. Nda jí ntɔ ná, sə áŋgɛ nə teeg mənɔyúul. ²^fSə á mɔ ban mísɔ́lúgú mí shwón mí du sɔy íshwoo myá, sə ŋgə cugə nə sán kú nə məkən, sə áŋgɛ nə kwíŋg Milású mí Zembí; sə ŋgə yida lwó buud obábólé, sə mú ka ŋgə sɔ́ mísh mɔ Zembí dí ná buud bɛsh bwə shwúg mənɔyúul nə sə. ³Nji, ŋkí Jɔjɔ Kéel sə ŋgə bwiŋg yé ŋgə ná bə mbúdúlá nə suláya, a ŋgə bə ntɔ shú búúd bwə ŋkág ná bwə kə jimb wá, ⁴ohááden, buud zembí á shí ga mɔ sá ná milúu mí bəg shúg nə shúg wá. A mɔ sá bwo ntɔ shú ná bwə bəg kú dúg mənŋkenya mā Jɔjɔ Kéel á milwanó, Jɔjɔ Kéel mɔ *Kríst muud jísə mbɛɛla mɔ Zembí yé. ⁵ⁱSə áŋgɛ nə cúndə sà í dúgyá nə séméfwó yí. Mbɔ! Sə ŋgə cúndə sà í dúgyá nə Cwámba Yésus-Kríst yí. Sə bən sə búə yida bə ósɔɔl ɔ mɔsáal bún lúu mɔ Yésus dí. ⁶^jMpugá nə Zembí muud nyə á ci ná: «Mənŋkenya mɔ

[‡]3:14 *milúu mí á mɔ shilá*: Ciyá nì jisə námə Ifz 4.18; í kə ná «milúu mí músə bwo kú ná nyiŋgə du mpu bii ísà, kú mpu faas».

[¶]3:16 Kálad MmN 34.34 ŋgə lwó nə ja Moyíz nyə á du yid kə wə Zembí yí, nyə á du yíl suláya mpwóómbúd.

[§]3:18 Bɔ́l bwə ci na nɔ: «milwanó mí Cwámba mí ŋgə faan sə mampwoombúd ka ŋgə wéeshuli njəs nda njəs yèn».

^y3:9 Rom 8.2, 33; Gal 3.10 ^z3:13 MmN 34.33-35 ^a3:14 Iza 6.10

^b3:16 MmN 34.34 ^c3:17 Yuá 8.32, 36; Rom 8.2; Gal 5.1, 13

^d3:18 4.6; 1Kr 2.7 ^e4:1 3.4, 6 ^f4:2 2.17; 6.4 ^g4:3 1Kr 1.18

^h4:4 zembí á shí ga: Yuá 12.31; Ifz 2.2 *mbɛɛla mɔ Zembí*: Kol 1.15; Heb 1.3

ⁱ4:5 1.24 ^j4:6 Mət 1.3; Iza 9.1; 2Kr 3.18; 1Pr 2.9

fáanug yídúgúd» yé nyáméfwó wó nyə á faan shé mílámúd. Nyə á faan ntó shú ná shé mpúg milwanə myé mí ngə nkənəwa Kríst mpwóómbúd myá.

⁷Jí ka bə na ná, sá buud ngə nkəny tɔɔm wɔɔng wá, sá búsə nda mímbágə mí mpíí, mí du bwíl; í jəlá nə mpu nyín nə fəmbəmbə nə məma nkúl sá búsə nə ndí yí nyísə nkul má Zembí, kú bə sámfwó nkul nyísú. ⁸^kMinjugú mí ngə shúsə sá ikɔɔmb byəsh, nji sá kú fína; bíl íja məfug shín sá mílúúd, nji sá ngə ná bə nə búgə; ⁹sá bwama nə cúwúlí, nji sá kú myeesh; bwə ngə bwam sá shí, nji sá kú yə. ¹⁰^lSá ngə nkəny shwiy mə Yésus sódí nyúúlúd ja jəsh. Í ngə bə ntó shú ná cug mə Yésus í nyínúg námə sódí mənnyúlúd. ¹¹^mSá tɛem ngə cugə, shwiy í ngə bwéel sá ja jəsh nəcé sá ngələ sɛy nə Yésus. Í ngə bə ntó shú ná cug mə Yésus í nyínúg námə sódí nyúúl á shwiy gaád. ¹²ⁿNtó ji nə shwiy í ngə bɛ sá, bí báá ngə ntəg nwa cug cínɔng. ¹³^oCilyá wúsə Kálaad Zembí dí ná: «Mə á bə nə búgə, mə ka lás». Váál búgə jɔɔng í ngə námə gwɔ sá mílámúd, sá ka námə ngə lás. ¹⁴^pNəcé sá ngə mpu nə muud nyə á gwúmushi Cwámba Yésus yé mə bá námə gwúmushi sánɔng Yésus, a mú jil shé nyódí koogú. ¹⁵^qBí mə dúg íí, sá ngə bwəma nə isá íni byəsh shú dán, shú ná buud bwə búlɔg ngə nyíi mpaam mə Zembí dí ná ndéé, buud bwə yə Zembí akíba wá bwə mú ngə bul bulya, Zembí mú nwa gúmə.

Ingkán í mbúgula

¹⁶^rGwə wó bí mə dúg ná, sá aŋgə nə teeg mənnyúl. Tɛem bə nə nyúúl búúd bwə ngə dúg ga í ngə shín cɔɔg íí, lám í

ngə bə mə cwú nji gúgwáan nə gúgwáan jwów dēsh. ¹⁷^sNəcé, búbaalē minjugú sá ngə bwəma nə ndí məfwála mágə dí myá mísə zhizhe sá, mí ngə yida kwəməsa sá nə sá bág bə nə gúmə áyíyáag í bá ji kandugə kandugə yí. ¹⁸^tSá báá sá aŋgə nə sá sá í ngə nyín yí, sá ngə yida sá sá í aŋgə nə nyín yí; nəcé sá í ngə nyín yí í du ji nji fúfwála, jɔɔng í aŋgə nə nyín yí du ji kandugə kandugə.

5 ^uNyúúl sá bí nə ndí wa shí ga dí yí nyísə banda. Nđ mə mpú ná nkí banda dɔɔng í shín búg íí, sá bí nə njów gwów wó Zembí, njów á kandugə kandugə; Zembí nyáméfwó wó nyə a lwɔ wo, kú bə məbwə mə búúd. ²^vGwó wó jí ná, sá ngə leegya wa banda gaád, sá mə ka bul bə nə yéesh nə njów wúsú á gwów. Sá ngə cɛel nwa nyúul nyísú á gwów, bwáád nda káándə wa nyíga dí gwów, ³nkí nyān nyúúl nyí nə nkul bá zə kwey sá ná nə nyíga í kú fwo wú. ⁴^wJísə ná, té sá ngə ná ji wa nyúúl á shí gaád yí, micún mí ngə ntɔ sá nkul, sá ka du leegya. Njí, sá áŋgə nə cɛel béegya nə mbwéédí sá bí nə ndí ga, sá ngə jii nə sá mə bəd nyúl cínɔng gwów, shú ná nyúúl á kandugə kandugə í mínəg nyúúl á shwiy ga. ⁵^xZembí nyáméfwó wó nyə á kwəməsa sá shú cug jɔɔngú, a mú wá shé Shíshim yé mílámúd tən bɛén ná a bá yə sá gwo.

⁶Sá jɔɔng í du sá ná sá bəg nə nkul búgád ja jəsh, tɛem bó ná sá ngə mpu ná, té sá bí ná wa nyúúl ga dí yí, sá cugé sádí mpwág, sá bí shwóg-shwóg nə Cwámba. ⁷^yNtó ji ná, sá aŋgə nə dúg nyə, nji sá ngə *búgula ná sánɔng sá bí sámbá. ⁸^zSá ka ngə bə nə nkul búgád, sá ngə yida jii

^k4:8 1.8; 7.5; 11.23-29 ^l4:10 1.5; Rom 6.8; Gal 6.17; Flp 3.10-11

^m4:11 Rom 8.35-36; 1Kr 15.31 ⁿ4:12 Kol 1.24 ^o4:13 Sòm 116.10

^p4:14 1Kr 6.14; Rom 8.11 ^q4:15 1.5-6, 11; 9.11, 15 ^r4:16 Ifz 3.16

^s4:17 3.18; Rom 5.2; 1Pr 1.6-7 ^t4:18 Rom 8.25; Heb 11.1

^u5:1 Zhb 4.21; 2Pr 1.14 ^v5:2 Rom 8.23-24 ^w5:4 1Kr 15.53-54

^x5:5 1.22 ^y5:7 1Kr 13.12; 1Pr 1.8-9 ^z5:8 Flp 1.23

ná sá wúg wa nyúúl gaád kə ji Cwám̃ba dí koogú. ^{9a}Ná ndéé, tɔɔ sá má nyingə ná ngə ji wa nyúúl gaád, tɔɔ sá má wú, sá ngə bul jii nji sá ngwūd: ná sá ngəg nə cugə vǎál á céel yí. ^{10b}Nacé shé bēsh shé má bá kə tǔw bəl-bəl dí kúl *Kříst mǎ bá kə cígal mǐlǎsú yí, muud yēsh ka bá ŋwa myǎna myǎ mǐsǔǔlǔgú nyǎ á sá ja nyǎ á ngə cugə nyúúl dí yí: mǐsǔǔlǔgú mǐ anyunyaǎ nə myǎn myǎna, mǐ abúbdw nə myǎn.

Séy ŋkwambulə

(Rom 5.1-11; Ifz 4.20-24)

^{11c}Nda sá ká ngə gwǔɔ Cwám̃ba ná, sá ka ngə cēel sá ná buud bwǎ mǎgulg nǎ kēel dǔsú dǔsə búbǎlé. Sǎ má mpú nǎ mǐsh má Zembǐ dí, sǎ tǎl bəl-bəl dí; sǎ má tǎdúgá nǎ sǎ tǎl nǎmǎ bəl-bəl dí bídí mǐlámúd. ^{12d}Sǎ ánggə nə nyingə sǎ ja shús nǎ bí shwúg mǎnyúúl nǎ sǎ. Mbǔ. Sǎ ngə yida cēel yǎ bí zhií nǎ bí jéég bəgwa nǎ shé bǎlə sǎmbǎ. Ná ndéé, bí é bə nǎ ciyá bí má cí búúd bwǎ ngə ŋkus nǎ isǎ yǎ tǔǔn nǎ tǔǔn kú bə yǎ lǎm dí cwú wǎ. ¹³Ŋkǐ sǎ ngə nyǐn nda lúu í cugé ná sǎ nǎ fúg íí, jǐsǎ nacé sǎ má yǎ Zembǐ cug jǐsú ncindǐ nǎ ncindǐ. Ŋkǐ sǎ má yida nyǐn nǎ sǎ bí nǎ fúg íí, jǐsǎ nacé sǎ má cēel kwǐnd bí. ^{14e}Nacé cēelǐ *Kříst ngə cēel sǎ yí í má lwǎnd sǎ lámúd, sǎ ngǎlə tǎduga ná muud ngwūd nyǎ á yǎ shú búúd bēsh, ntǔ jǐ ná bǎnǔ buud bēsh bwǎ á yǎ mǐsh má Zembǐ dí. ^{15f}Nyǎ á yǎ shú búúd bēsh, ná buud bwǎ ngə cugə wǎ, icug byǎn í bǎg

nə mfíí shú dé, kú ná nyingə ngə bə shú dán; nacé nyǎ á yǎ a gwúm shú dán.

¹⁶Nda í ká bə ntǔ ná, sǎ ánggə ná nǎ dúg buud mǎdúgya mǎ shí ga. Ŋkǐ sǎ á fwo ngə dúg Kříst mǎdúgya mǎ shí ga, sǎ ánggə ná nǎ dúg nyǎ vǎál dǔǔng. ^{17g}Bǐ má jǎlə nǎ ka mpu ná, múúd mǎ ká bə múúd mǎ Kříst íí, a mǔsə kukwumuga ágúgwǎan, cug jé acwúlu í mǎ shǐn; bí má dúg íí, a mǔsə muud ágúgwǎan. ^{18h}Zembǐ wǎ ngə sǎ sǔǔlǔgú wǔǔng wēsh, nyǎ muud nyǎ á zǎ wǎ Kříst zǎ sǎ ŋkwambulə nǎ shé yé, nyǎ á ka nǎmǎ yǎ sǎ séy ná sǎ ngəg nǎ kala ŋkwambulə nyǔǔng. ¹⁹ⁱNtǔ jǐ ná, Zembǐ nyǎ á bə Kříst cwú**, a ka ngə sǎ ŋkwambulə mpǎdúgá nyǎmǎfwǎ nǎ buud ɔ shí ga, kú ná nyingə kǎnd lǎm íwushí í búúdud. Nyǎ á ka wǎ sǎ njǐgúlǎ lúúd nǎ sǎ ngəg nǎ kala ŋkwambulə nyǔǔng. ^{20j}Sǎ ka ngə sǎ lwámǎ Kříst nyǎ a lwǎm sǎ yí. Ja sǎ ngə jǔw bí yí, Zembǐ nyǎmǎfwǎ wǎ ngə jǔw bí éne. Sǎ má jǔgula nǎ bí jǐnǎ má Kříst dí nǎ: «Bǐdúgá nǎ Zembǐ sǎág ŋkwambulə mpǎdúgá binǔng nyǎ.» ^{21k}Zembǐ nyǎ a sǎ nǎ Kříst bǎg *sǎm jǐlǎ íshéd, í njúl nǎ Kříst nyǎ a shǐgé bwele bə nǎ sǎm; nyǎ a sǎ ntǔ shú nǎ shé bǎg otútǎlǐ kwǔng mǎ Kříst dí.

6^lNda jǐ ná sǎnǔng Zembǐ wǎ ngə sēy ná, sǎ ka ngə cí nǎ bí nǎ: «Kúgá fǎnda lǔg mpaam má Zembǐ ntǔ ná ndéé, bí kú dúg mfíí á cíǔng.» ^{2m}Mpugá ná Zembǐ nyǎ á cí nǎ:

Ja fwámé fwǎla í á bə yí, mǎ á magulə mǎjǔgula mwǔ.

^{**}5:19 Dúgúg sǎ Yésus ngə cí Yuá 10.30 dí yí.

^a5:9 Kol 1.10; 1Te 4.1

^b5:10 11.15; Iza 2.12; Dan 7.9-10; 12.2; Mis 17.31; Rom 2.6; 1Kr 3.13-15; 4.5; Flp 3.19; 2Te 1.7-10 ^c5:11 4.2; 6.4; 1Kr 9.22 ^d5:12 1.14; 3.1 ^e5:14 Yuá 17.23; Rom 8.35; Gal 2.20; Ifz 3.19; 5.2, 25; 1Yn 3.16 ^f5:15 Rom 6.3-4; 7.4; 14.7-9

^g5:17 Iza 43.19; Rom 6.4; Gal 6.15; Ifz 4.24; Mbú 21.5 ^h5:18 Rom 5.10

ⁱ5:19 Rom 3.24-26; Kol 1.20 ^j5:20 Mat 10.40; Iza 52.7

^k5:21 Yuá 8.46; Rom 8.3; 1Kr 1.30; Gal 3.13; Heb 4.15

^l6:1 Rom 5.2; 1Kr 15.10 ^m6:2 Iza 49.8; Luk 4.19-21

Jwów wo á ngə jii kwííndyá yí, mə a shí kwíínd wo.
Fwámé fwála wó mə ka bə ga. Jwów wó jálá nə bii kwííndyá wó ga.

Minjugú mí Pwól

³Só ángê nə bwele jii ná só mə kwal múúd bɔɔgú, nəcé só acéélé sá ná buud bwə mpyenyúg iséy bísú. ⁴Nsə ngə yida sɔ́ ná bɛ shwúg mənýúúl nə sə məzhíí mēsh dí ná só bí fwámé ɔ́sɔ́l ɔ́ mósáal ɔ́ Zembí; sá ka ngə bul bə nə jísɔ́w: jísɔ́w *incwaw í ntug, jísɔ́w micún, jísɔ́w yágúwó, ⁵ojísɔ́w bígá, jísɔ́w mimbwug, jísɔ́w ocínúcinɔ́d, jísɔ́w yííngá íséy, jísɔ́w mǎfúfə mǎgɔ́w, jísɔ́w mǎzha. ⁶Psə ngə ci mənýúúl, sə nə mpúyá, sə nda nə milámusa, sə nə jɔ́ lām, ɲkɛ́ɲkɛ́ Shíshim ngə kyey nə sá, sə njúl nə cɛlí á kú nə mǎkɛ́ɲ, ⁷qsə njúl nə ciyá jí búbǎlé yí, sə nə mpífə mə Zembí, sə nə mǎk-wɔ́ɔ́ mə dɔ́ɔ́mb mǎ otútǎlí, mǎ lúmbúlí nə mǎ kaambulə nyúul. ⁸Gúl ja buud gúmal sá, gúl ja bwə saambulə sá; gúl ja bwə mpyaam sá, gúl ja bwə sá sə mǎshwúmb; gúl ja bwə ɲwa sə nda buud ɔ́ mǎshíigá, sə báá njúl otútǎlí; ⁹rgúl ja bwə ɲwa sə nda ojínə, í njúl ná buud bwə mpú sá, bwə ɲwa sə nda sə ngə júgula, í njúl ná sə ngə cugə, bwə dúg sə nda sə bí íntúgúlíd, nji muud kú gwú sá, ¹⁰sbwə ngə sá sə isá í cýyug lámúd yí, sə báá nji mǎshusug mǎshusug, sə njúl mǎbúwa dí, nji sə ngə sá ná bɔ́ɔ́l bwə bígúg, sə ngə fúfə nə sá jēsh, nji sə mbííd byēsh.

^{††}6:14 Naá, Pwól ngə cɛl ci buud bwə cúgɛ búúd ɔ́ Kríst wá.

^{‡‡}6:15 Belíár mə ká ná Sátan.

^{¶¶}6:15 Dúgúg sá sə ámə ci mpánzə 14 dí yí.

[¶]6:4 4.2 [¶]6:5 11.23-29

[¶]6:6 8.24; Rom 12.9; 1Kr 13.4-7; Gal 5.22-23; 1Tm 4.12

[¶]6:7 10.4-5; Rom 13.12; 1Kr 2.4 [¶]6:9 4.10

[¶]6:10 isá í cýyug lámúd yí: 7.4; Rom 5.3; 12.12 *mǎshusug mǎshusug*: 8.9; Flp 2.17; 4.12-13; 1Te 1.6 [¶]6:13 1Kr 4.14 [¶]6:14 1Kr 6.9-13; 10.21; Ifz 5.5-11

[¶]6:16 Ləv 26.12; Zhe 32.38; Eze 37.27; 1Kr 3.16 [¶]6:17 Iza 52.11; Mbú 18.4

[¶]6:18 2Sa 7.14; Iza 43.6; Amo 4.13; Mbú 11.17 [¶]7:1 1Yn 3.3

¹¹Yé bwaáng wá Kòrènt, sá á jaaw bí isá byēsh kú shweel tɔ́w ngwúɔ́d, sá á juw bí milám mísú ná wúngúlún. ¹²Sə báá sá afwóyé yɔ́w cɛelúlə bí, bí wó bí acéélé lóg cɛelí sá ngə cɛel bí yí. ¹³tságá námə sə nda sə ngə sá bí ná. Mə ngə ci nə bí tǎɲ nda bwán bām nááá «juwugá námə sə mílám mín ná wúngúlún!»

Kúgá fula sámbá nə ohááden

¹⁴uKúgá fula sámbá nə ohááden^{††}, kə sá dúl váál mbɛɛ mpwɔ́ɔ́da kú nə wíím-búlé; nyáyé mpwəmə nyí nə ɲkul bə mpódúgá bíshúlə mǎcɛɛ nə bǎlə kú bísh mǎcɛɛ yí? Dáyé kɔ́w mǎɲkenya bǎnɔ́ɲ yídúgú bí nə ɲkul bə nə ndí yí? ¹⁵Dáyé váál cúɲ wí nə ɲkul bə mpódúgá *Kríst bá Belíár^{‡‡} yí? Jáyé wǎngɔ́ mbúgula bá hááden^{¶¶} jí nə ɲkul bə nə ndí yí?

¹⁶vMpáánzə Zembí í mə bwele fula jí nə ozembí wá yadúg? Mpugá ná shé báá shé ji Mpáánzə mə Zembí á kuwə, nəcé Zembí nyə á cí nó:

Mə bá ji bwǎdí, sǎnɔ́ɲ mə bá cugə,
mə bə Zembí wǎɲ, bǎɲ bə kúl jām.

¹⁷wNə ndéé,

wúgá na bwǎdí, béégyágá nə bwo,

Cwámba ngə ci ntó.

Kúgá kúnnya nə sá áɔ́ɔ́daná.

Mə ka bá ɲwa bí nə mǎshusug.

¹⁸xMə bá bə bí sǔɔ́ngú,

bí bə mə bwán wǎábudúm nə wǎábudá.

Cwámba á ɲkul nyēsh ngə ci ntó.

7 ^yIsá byēsh Zembí nyə á ngə kaag íni í dúgyá nə shé. Nda jí ná Zembí nyə

á ngə kaag sá byo ná, yé bwááŋg mǎ búl cɛɛl wá, shé yílúgá sá jêsh í ngə lweegushi shé mǎnyúul nǎ *mishíshim ícug í íshéd yí. Shé ɲwagá Zembí nǎ gwǝǝgǝ, shé ka ngə casulə bələ nǎ kuú ɲɔɔnd á cɛɛl yí.

Məshusug mǎ Pwǎl

^{2z}Juwugá milám, jil sǎ cínɔŋg. Sǎ áshígé byaagulə nǎ muud, sǎ kú díya nǎ muud, kú nǎmǎ nyúg tǎ muud. ^{3a}Mǎ aŋgɛ cɛɛl ci nǎ bí mǎ jág sǎ gúl sǎ; mǎ shí bwey jaaw bí nǎ sǎ mǎ cɛɛl bí váál á nǎ, tǎ bí mǎ yǎ, tǎ bí mǎ nyiŋgə cugə, ɲji sǎ ɲgǎ cɛɛl bí. ^{4b}Mǎ ngə jág bul bə nǎ búgǎ nǎ bí, mǎ ngə bəguwa nǎ bí, lám du bul cwaaləwo mǎ, məshusug du bə mǎ ntɔ mǎnji *íncwaw í ntug byêsh sǎ ɲgǎ bwəma nǎ ndí yíid.

^{5c}Mpugá ná, ja sǎ á wǎs Masedwǎn yí, sǎ áshígé bə nǎ wogá, ɲji incwaw í ntug mǎváál mēsh. Nǎcé í á bə, buud bə ɲgǎ lumbəli nǎ sǎ, milám mí ɲjúl nyiŋgə bə sǎ ifwaas ifwaas. ^{6d}ɲji, Zembí mǎ du bə, ja múúd cúgɛ ná nǎ bándáyé yí, a wá nyə ɲkul lámúd. Nywáá nyə á ka nǎmǎ sǎ nǎ Títus wǎsúg, í mú wá sǎ ɲkul mǎlámúd. ⁷Í cúgɛ nǎ ɲji wǎsúlə Títus nyə á wǎs wǎ í á wá sǎ ɲkul mǎlámúd, í á bə nǎmǎ nǎ bímbí bí á wá nyə ɲkul lámúd yí. Nyə á jaaw sǎ váál bí ɲgǎ yímə nǎ bí mǎ dúg sǎ yí, nǎ váál sǎ ɲgǎ cey bí lámúd yí, nǎ váál bí ɲgǎ cɛɛl ɲkɛny mbag wǎm yí. Məkəl mɔɔŋg mǎ á nyiŋgə bul sǎ mǎ məshusug.

^{8e}Mǎ mpú nǎ kálaad mǎ á nti bí yé nyə a ntágulə bí. Bólé, mǎ a shíngi nǎ dúgúlə nda bí á gwág biméfwó cey lámúd ja ɲɔɔŋg dí nǎ. ɲji, mǎ anyíngǎyé ná shíngi. ⁹Mǎ yidá bə nǎ məshusug ja gaád. Mǎ ɲi nǎ məshusug, kú bə nǎcé nda bí á bə nǎ mǎcɛy mǎ lám nǎ, í yidá bə nǎcé, mǎcɛy

mǎ lám mǎn mɔɔŋg mǎ á sǎ nǎ bí céndúg mǎtédúgá. Ntǎ mǎ lwó nǎ mǎcɛy mǎ lám mǎn mǎ á bə váál Zembí mǎ dú cɛɛl yí. Ntǎ ɲi nǎ sǎ áshígé sǎ bí mǎbǝw. ¹⁰Nǎcé, múúd mǎ ká gwág váál mǎcɛy mǎ lám Zembí mǎ dú cɛɛl yí, muud wɔɔŋgú nyə e cénd mǎtédúgá, a mú *dúg cug, a kú ná nyiŋgə shíngi mǎcɛy mǎ á sǎ nyə lámúd má. ɲji, múúd mǎ ká gwág váál mǎcɛy mǎ lám mǎ shí ga, mǎ kwaamb nyə shwiy. ^{11f}Bí a gwág váál mǎcɛy mǎ lám Zembí mǎ du cɛɛl yí; bí mǎ ka dúg sǎ í á kwaamb bí yí: A mǎn mǎjiguwa e! A wǎn mpúlə kaambulə nyúul e! A wǎn shíngílə e! A ɲǎn gwǝǝgǝ e! A ɲǎn ɲɔ yéesh e! A ɲǎn kááfə e! A wǎn mpúlə súg múúd nyə á byaagulə yé e! Bí a lwó nǎ milám mǎn mí á bə otátəlí ja bí á kwambulə lésú wɔɔŋg yí.

^{12g}Kagá mpu nǎ ja mǎ á cilə bí yí, í áshígé bul bə shú múúd nyə á byaagulə yé, kú nyiŋgə bə shú múúd bwǎ á byaagulə nǎ ndí yé. Mǎ á cilə bí shú nǎ mish mǎ Zembí dí, bí dúgúg váál bí ɲgǎ jigəwa nǎ sǎ yí. ¹³Sǎ í á wá sǎ ɲkul mǎlámúd wǎ ní.

Í á ka ntág bə, ɲkul mǎ bə sǎ mǎlámúd ntúni íí, sǎ nyiŋgə bul gwág nywa məshusug Títus nyə á bə nǎ ndí má. Nyə á bə nǎ məshusug nǎcé bí bēsh bí a sǎ nǎ lám í jáág nyə shí. ^{14h}Bí mǎ dúg íí, bəguwǎlə mǎ á ngə bəguwa nǎ bí nyǎdí mǎshúd yí, í á shí bə nǎ zhií. Nǎ ndéé, nda sǎ mǎ du bwey jaaw bí ɲji obúbólé nǎ, í á shí nyín nǎ mǎ a shí bə nǎ ɲkaam nǎ mǎ bəguwag nǎ bí mish mǎ Títus dí. ¹⁵ⁱA ɲi ɲji kǎ du téduga váál bí á du sǎ nyə mǎgwág yí, nǎ váál bí á lég nyə nǎ gwǝǝgǝ nǎ mǎjiguwa yí. Nyə a mǎ ka nyiŋgə jág bul cɛɛl bí. ¹⁶Mǎ ɲi bul bə nǎ məshusug nǎ bí mǎ sǎ nǎ mǎ búgúlág bí.

Kwiíndúlə ókrísten

8^jBwaang, sə ngə jii ná bi mpúg váál mpaam má Zembí í á má sēy mǎdǎ mā Masedwān dí yí. ²Ncúlyá *incwaw í ntug í ngə tí bwo mǎkuú shí, nji báá búse ná mǎshusug ntǎ mínji. Mǎshusug mǎwng má wǎ má sá ná, mǎbúwa má teem bii bwo ná nywád íí, bwǎ má yida lwǎ ná báá bwǎ bul bá ná lâm yána. ³Bwǎ á má wǎ máyóna bímbí í jǎlá ná mǎbii mǎng yí, mǎ jee námǎ cí ná bwǎ á cǎ bímbí í jǎla yí; bwǎ á sá ntǎg sǎsǎlǎgú wǎwngú ná tǎdúgá wǎng bwǎmǎfwǎ. ⁴Bwǎ á zǎ jǎgula ná sǎ, bwǎ bul yǎág ná sǎ sǎág bwo mpaam ná bwǎ wǎág mǎbwǎ sǎ sǎ ngǎ sǎ buud ɔ Zembí yííd. ⁵Bwǎ á wǎ ntǎg mǎnyúúł ntǎ váál sǎ á ngə tǎdúga yí, tééd fwo yǎ Cwǎmba icug byǎng, ny- ingə yǎ sǎ námǎ nda Zembí nyǎ á jii ná bwǎ sǎág ná. ⁶kSǎ á ka námǎ yǎág ná Títus ná nyǎ muud á tééd ná bi sǎág sǎsǎlǎgú mpáam wǎwng yé, a sǎág ná bi cǎsulǎg váál í jǎla yí. ⁷lKǎ, bi báá búse ná isǎ byēsh mǎngkund mǎngkund: bi búse ná búgǎ álal-ŋkul, bí ná fug kaand, ná mpúyá, ná kǎáfǎ áyíyǎág, ná mǎma cǎelí bí á lǎg ná sǎ yí. Í jii námǎ ná bi búlug wǎ mǎlām sǎsǎlǎgú mpáam wǎwngú. ⁸Mǎ áyímbúlíyé bí, mǎ ngə yida jaaw bí váál bǎsǎlǎgá báá bwǎ ngǎ jǎgwa yí, shú ná mǎjǎgwa mǎwng má lwǎg ŋkí cǎelí jín í ngə bǎnda wú lâmú. ⁹mBi mǎ mpú lâm yána mǎ Cwǎmba wúsú Yésus-Kríst; bi mǎ mpú ná nyǎ á bǎ, a mbíd zhwo g kúm, a bí d dwo, a zǎ nyíngal nyúúł mǎbúwa dí, shú ná bi wǎ yídag bí g mǎbúwa mé d.

¹⁰nMǎ jaaw bí váál má ngǎ dǎg cínwng yí, í é kwíínd bí. Jí ná, tééd mbú í á cǎ yí, bí á bǎ buud ɔ áshúshwǎógú ná bi mǎ sǎwng mwaanê; bi a shígé bǎ shúshwǎógú nji sǎwngú dí, bí wǎ bí a tééd bǎ ná

yéesh. ¹¹Casulǎgá tǎdúgá wún ja gaád. Sǎgá ná sǎsǎlǎgú í bwǎmag ná mǎma yéesh bí á bǎ ná ndí yí, í nyín ná bímbí lǎ mǎbii bí búse ná ndí yí. ¹²oJa múú d má sǎ yána ná í ngə wú nyǎ lâm dí cwú yí, ngǎá bwǎ lǎg nyǎ ná sǎ á jí ná ndí yí; kú bǎ sǎ á cǎgé ná ndí yí. ¹³Í cǎgé ná muud ngǎg ná yíl bǎsǎl búú d mǎn- tǎgula dí ná ndéé nye yida ngə nyasula nyasulǎg. Í yida bǎ ná buud bēsh bwǎ bǎg ná mǎbii mǎbímbí. ¹⁴Í jii fwǎla gaád ná, sǎ bí má búł bǎ ná ndí cǎ bǎsǎlǎgá yí, í kǎg lwǎndúlə bwo kúl búse bush yí; shú ná jǎwng bwǎ bá námǎ bul bá ná ndí dúł jwǎw dí yí í bǎg lwǎndúlə bí kúl bí má bá bǎ bush yí; na, isǎ í mú bǎ bí mǎbímbí, ¹⁵pnda Kǎlaad Zembí ngǎ cí ná. A ngə cí ná:

Muud nyǎ á bul cwéég yé nyǎ a shígé bǎ ná sǎ í ngǎ ntǎ gwǎw.

Nyǎwng nyǎ á cwéég bíbíyá yé, nyǎ ashígé fúfǎ ná sǎ.

¹⁶Mǎ yǎ Zembí akíba, nyǎ muud nyǎ á sǎ ná Títus bǎg námǎ ná váál zény dǎwng shú dúł yé. ¹⁷Nǎcé Títus má magulǎ sǎ sǎ á ngə jii ná í bǎg yí. A má tí njǎwnd zǎlǎ nún bídí nda nyǎ á dǎ bwey bwánd. ¹⁸Sǎ á mǎ nti bá ngwǎł *mínycŋú wúsú mǎdǎ mēsh má ngǎ sǎgusǎ sǎ á ngə sǎ shú Jǎjǎ Kéel yí. ¹⁹Sǎ í búł bǎ yí jí ná mǎdǎ má mǎ fǎésh námǎ nyǎ ná sǎnǎng wǎ zǎg sǎ sǎsǎlǎgú mpáam ga. Sǎ ngə sǎ wo shú ná Cwǎmba nyǎmǎfwǎ ngwǎg gúmǎ, sǎ lwǎndúlə jǎjǎ íyuug bí sǎ. ²⁰Sǎ ngə bwey mpu kǎálǎgǎ ná buud bwǎ bǎg kú kwey íwushí sǎdí ísǎyú d ja sǎ ngǎ kala zhwo g *mwaanê bwǎ á má yǎ sǎ mbag yé. ²¹Sǎ ngə sǎ ná sǎ sǎág mǎnywa mísh má búú d dí námǎ, kú bul bá nji mísh má Zembí dí. ²²Sǎ má nti námǎ ngwǎł mínycŋú wúsú. Mínycŋú wúsú wǎwngú, sǎ á má faas kǎáfǎ jé ija ija ná ndéé, a

j8:1 Mis 11.29-30; Rom 15.26 k8:6 Títus: 2.13

l8:7 1Kr 1.5; 16.1-3, 24; Gal 6.10 m8:9 Mat 8.20; Flp 2.6-7

n8:10 1Kr 7.25 o8:12 Mak 12.43 p8:15 MmN 16.18

má nyingə nómá lwó sá jíga ja ná a ji nā fwámé yéesh, a ngə bul shwu nyúul nā bī. ²³ Títus ji muud gwoong waamə, sá wə sá ngə sēy nūn bídí; bóólúgá bwááŋg bāŋ, mədɔ wə má ámə nti bwo, bwə ngə zə shú ná *Křst ŋwág gúmá. ²⁴ Lwógá bwo ná bi má cēel bwo, bí lwó nómá bwo ná bi má mpíyá nā bəgəwálə sá má dū bəgəwa nā bí bwədí mǐshúd yí; lwógá bwo ntó mədɔ má ngə dūg.

Lósú mǐkwíindyá

9 ^sSá ngə seeng *mwaanē ná sá má bá kwíind búúd ɔ Zembí nā ndí. Mə ny- ingəlé cilə bí shú dɔɔŋgú, í bə nda má nteeng. ² Mə mpú ná bi búśə nā məma zény, má dū bəgəwa nā zény jín jɔɔŋg búúd ɔ Masedwān dí mǐshúd nó: «Buud ɔ Akayí búśə bwey bə ŋkwəmusá té mbú í á cɔ yí.» Wálə bí má wá mǎnyúul sáal dɔɔŋg dí yí í má nyingə gwúmushi bóól ŋkí bulya yéesh. ³ Mə má ka nti bwááŋg shú ná bəgəwálə má dū bəgəwa nā bí yí í nda bə mə ŋkóŋgú. Í jii ná bi bəg ŋkwəmusá nda má á ci ná. ⁴ Mə ngə beemb ná ŋkí sánŋ buud ɔ Masedwān sá má zə, sá zə kwey ná bí cugé ŋkwəmusá; á shwōn nā sá buud sá má dū bul lɔ bí wá e, á shwōn nā bi nómá e! ⁵ Gwə wə mə ámə tééd nti bwááŋg shwóg zə sá ná bi kwəmusag məyóna mún yí. Bwə zə seeng məyóna bí á bwey kaag ná bi má bá wá má, í mú bá lwó ná bí ngə sá sáólúgú wɔɔŋgú nā jɔ lám, kú bə íwú-júsúd.

⁶ Mpugá ná í dū bə, muud mə sá ŋkóóg nā məmpəg má bɛ yé, kú nómá bul bə nā idəw í sūw; nyɔɔŋg mə búl bɛ yé, bul nómá bə nā idəw í sūw. ⁷ Muud yēsh wág məyóna vāál á má ŋwa cígúlá nā lám yé yí; muud kú ngə sá a ngə shúsula, kú nyingə sá nda sá cínđúlá;

nəcé Zembí má cēel múúd mə wá məyóna nā məshusug yé. ⁸ Zembí ji ntāg nā ŋkul nyingə bul sá bí mpaam shú ná bí dūg bə nā isá í kwágá nā bí məzhíí mēsh yí, wəla dēsh, bí dū nómá bə nā jwuŋ vāál á ná bi dū sá mǐsáólúgú mǐ anyunywáá myēsh mǐ jálá nā sý myá. ⁹ Í mú bə nómá nda jí cilyá Kálaad Zembí dí ná, ná: «A má bə nā yána, a má kaaw mǐmbúbúwá isá, otátəlí bə bwə ji kandugə kandugə».

¹⁰ ^wZembí wə má dū yə búúd məmpəg nā idəw yá də. A bá nómá yə bí məmpəg, a sá ná məmpəg mɔɔŋg má fwúg, bi mú bá bul nyingə ngə sá jɔjɔ mǐsáólúgú. ¹¹ Nə ndeé, bí ka bá bíg mǐmbii myēsh, bi mú nómá bá bul nyingə bə nā yána. Ná ndeé, ja sá má bá dū kala búúd isá bí má bá dū wá yí, buud bɔɔŋg bwə mú bá dū lɔ Zembí nəcé yána dún. ¹² Seengúlə bí ngə seeng mwaanē ni, í é kwíind búúd ɔ Zembí; í áshúge ntāg nómá shúg cínɔŋgú, í é sá nómá ná buud bwə búlɔg lɔ Zembí. ¹³ Buud ɔ Zembí bwə é dūg ná bí ngə ŋwa Jɔjɔ Kéel mə *Křst nā məgwág, bí ngə fula isá nā buud ɔ Zembí wá Yurúsalem, nā bóólúgá bēsh, bi angé ntāg sá sáólúgú wɔɔŋgú nā mǐlām mǐmbá. Ja búúd ɔ Zembí bwə é dūg ntó yí, bwə é magulə ná bí ngə sá fwámé sá, bwə ka yə Zembí gúmá. ¹⁴ Bāŋ bwə é bul cēel bí^{ss}, bwə ka dū jəgula nā Zembí shú dún nəcé a má sá bí mpaam í ngə ntɔ minji. ¹⁵ Akíba nā Zembí, nā məma yána á ntɔ ŋkwōŋ nyə á má sá sá yí.

Pwól ji nómá sáól məsáal má Křst

10 ^mMəmfwó Pwól, mə má teeg kəl nā bī; ŋgaá bi má dū ci ná má dū bə fufwáás múúd ja shé búśə kul ŋgwūd yí, nji ja má jí shwóg-shwóg nā bí yí mə bə nā ŋkúđ. Nómá nda shé má mpú ná

^{ss}9:14 Na ji nómá nā ŋkul bə ná: «Bāŋ bwə é bul bə nā yéesh ná bwə dūg bí...»

⁹8:23 Títus: 2.13 ¹8:24 7.14; 8.7-8 ⁹9:1 8.1-4; Rom 15.26 ¹9:3 8.22, 24

^u9:6 Mik 11.24; 19.17; 28.27 ^v9:9 Sôm 112.9 ^w9:10 Iza 55.10; Ozé 10.12

^x9:11 1.11; 4.15 ^y9:15 9.11 ^z10:1 1Kr 9.3; 10.10; 1Kr 2.3

Yésus nyə á bə nə lám nə shēe, nə jɔ́ lám nə, ^{2a}mə téég bí məbwə ná: kúgá sá nə mə bág nyingə zə bə nə ɲkúɗ ja má é wós nūɲ yí. Bóól búúɗ bwə ɲgə ci nūɲ nə mə ɲgə bɛ iyéesh yá shí ga. Mə ji ɲk-wəmusá nə mə zə fwo lwó búúɗ bɔɔɲgú ɲkúɗ nə ijíjɔ́l. ³Jí mpu bə búbólé nə sá búsa buud ɔ shí ga; ɲji, sá aɲgē gwána nda buud ɔ shí ga. ^{4b}Mpugá ntág nə məkwoɔ mə dɔ́mb sá má dɔ́ kə nə ndí dɔ́mb dí má má cúgē məkwoɔ má shí ga; ɲji, māsə nə ɲkul má Zembí, má dɔ́ céég íkɔ́sgúlí í dɔ́mb*. Sá má dɔ́ caam mbēe fug məshiigá, ^{5c}caam námó sá jēsh í láá búúɗ zhií nə bwə bág kú mpu Zembí yí. Sá má dɔ́ wá tádúgá wēsh mímbwugud, sá nə í bág nə mægwág nə *Křst. ^{6d}Ja bí má bá bə bí mú ɲgə mpu gwág nə Zembí yí, sá má bá ka bə ɲkwəmusá má yə búúɗ ɔ mábún intúgúlí.

^{7e}Dugá mpu dóg ísá. ɲkí muud mə dóg nə nywáá músə muud mə Křst íí, á jəla námó nə mpu ja ɲgwúɗ á kandugə nə, nda á jí múúɗ mə Křst nə, sá búsa námó búúɗ ɔ Křst. ^{8f}Í ká bə nə mə ɲgə nywá bul bəgəwa nə ɲkul Cwámba nyə á yə mə yí, mə kú ntág gwág shwōn. ɲji mə mpú nə Cwámba nyə á yə mə ɲkul nyɔɔɲgú nə mə sáág nə bí lálug búgád, kú yida bə nə mə zóg búlal bí. ⁹Mə aɲgē nə jii nə okálad bām bwə ɲgóg nə sá bí ikukwende. ¹⁰Mə mpú nə bóól búúɗ bwə dɔ́ ci nə okálad má dɔ́ cilə bí wá bwə dɔ́ bə nə mpál, bwə ɲjúl ɲkí lal ɲkúl; ɲji ja məmēfwó mə wós yí, mə ɲjúl zhizhe, lésú wām kú nə mfíí. ^{11g}Muud yēsh mə cí ntó yé mpúg nə, váál íciyá byām bísə ja má ɲgə cilə shwóg-shwóg yí, ntó námó

wə mísóólúgú myām mí é bə ja má é wós yí.

^{12h}Sá jísə yí jí ná, sá cugé nə ɲkul ci nə sánɲ buud bwə ɲgə sɔ́ nə buud bwə shwúg mənyúúl nə bwo wá sá búsa váál ɲgwúɗ; sá cugé námó nə ɲkul shee yagula micé nə bwo; ɲwálə bwə má ɲwa bwámēfwó nda iyuug yí í lwó nə fug í mə ncundɔw bwo. ¹³ⁱSá báá sá acéélé bəgəwa nə ndeé ntɔ́ mínji, sá ɲgə námó bəgəwa ɲji nə bímbí Zembí nyə á yigula nə sá zóg nə Jɔ́jɔ́ Kéel nə ndeé zə wós bídí ní. ¹⁴Sá aɲgē nə ntɔ́ mínji, námó ki sá a shígé zə wós nūɲ bídí. ɲgaá nə sá wə sá á tééd zə nə Jɔ́jɔ́ Kéel má Křst nūɲ bídí? ^{15j}Sá cugé nə bəgəwa ántɔ́ mínji, váál á nə sá kə ɲgə bəgəwa nə ízhaá iséy. Mbɔ́. Sá má yida táduga nə búgə jín í é ɲgə lal lálug íí, iséy bísú í mú ɲgə nyingə mpu nyín kúl Zembí nyə tál sá nə sá séyúg yí. ¹⁶Ja iséy bísú í é mpu nyín na bídí yí, sá mú ka cɔ́ kə nə jɔ́jɔ́ Kéel shwóg, nda kə bəgəwa nə iséy bóól bwə á bwey sá yí. ^{17k}Muud mə céél bəgəwa yé, bəgəwag nə sá Cwámba nyə a sá yí. ^{18l}Muud mə sɔ́ nə buud bwə shwúg mənyúúl nə nyə yé, nyə dí bwə dɔ́ magulə yé; ɲji nyɔɔɲg Cwámba mə sá nə bwə shwúg mənyúúl nə nyə yé.

Pwól, fwámé múúɗ lwámá má Křst

11 Mə zə ná nywá lás nda mpúfú, bí ɔ jísów mə. Bólé, jísówúgá mə. ^{2m}Mə ɲgə baag bí mbɔɔg má Zembí. Nəcə mə a jí bí bā shú ɲgwúm ɲgwúɗ, ɲji *Křst. Má jii nə mə bág kə nteɲguli bí nyádí bí ɲjúl nda ncwíyē sás dúsə ná nə fwɔ́-fwɔ́ yí. ³ⁿɲji, mə ɲgə fúndə nə bí bág

*10:4 Sə ɲgə cēel ci na ná: «məkwoɔ mə dɔ́mb māsú má dɔ́ búgə bíl ísá byēsh múúɗ jí nə ɲkul búgula yí».

^a10:2 13.10; 1Kr 13.2 ^b10:4 6.7; Rom 13.12; Ifz 6.13-17

^c10:5 Iza 2.12-17 ^d10:6 2.9 ^e10:7 1Kr 1.12 ^f10:8 13.10

^g10:11 13.1-2 ^h10:12 3.1 ⁱ10:13 Rom 12.3

^j10:15 Mis 19.21; Rom 15.20 ^k10:17 Zhe 9.22-23; 1Kr 1.31

^l10:18 1Kr 4.4-5 ^m11:2 Ifz 5.25-27 ⁿ11:3 Mət 3.1-5, 13

gwaa kænd mítádúgá ná ndeé bi músə bá ngə kyey nə Kríst milām mímbá; nəcə ntó wə nywā nyə á zə nə məkəŋ zə shiig Ifa yé. ⁴Ma ngə fúndə ntó nəcə bí ngə bə ná, nji ná muud mə zə bídí zə cúndə Yésus ishús, kú bə nyɔɔŋg sá á cúndə yé, ŋkí ntāg ná bí mə lóg *shíshim ishús, kú bə wɔɔŋg bí á lóg nə sá yí, ŋkí ná bí mə lóg kéél ishús, kú bə nyɔɔŋg bí á lóg nə sá yé, bí ngə mpu jísɔw isá íni byēsh.

⁵PMá yida mpu ná, bɔɔŋg bí ngə ŋwa ná *buud ɔ lwámá wəshílá-shwánú ŋni bwə antɔyé mə nə tɔɔ sá. ⁶Ma je bə nə shúg lósú; nji, kómb á mpúyá, mə cugé nə shúg; sá á shí lwó bí ntó isá byēsh dí nə mǎzhíí mēsh dí.

⁷NTó ná səlúlə mə á səl mǎmǎfwo shí, zə bwiŋg bí Jɔɔ Kéel mə Zembí ashwā, shú ná bí búnúg gwōw yí, mə á sá *səm aá? ⁸Ja mə á ngə sēy bídí yí, mǎɔ mǎshús mə á lúg mǎbwə mǎbwə nə mə ŋgólə yida yə mə myəna shú dún. ⁹Ja gwǎmǎfwo mə á bə mǎfúfə dí nūŋ bídí yí, mə á shígé sá nə muud ŋkényúg mbag wām, bwááŋg bwə á zhu Masedwān wá bwə á shí bwíig mə isá í á ngə fúfə mə yí. Mə á sá ná bí kú ŋkény mbag wām; mə é du námə sá nji ntó. ¹⁰Námə nda mə jí nə búbólé mə Kríst ná, mə mpú jaaw bí ná muud nyə abúle sá ná mə yówug bəguwálə Akayí yēsh dí. ¹¹Ma ngə ci ntúni nəcə jí? Ye ná mə acéélé bí? Mbō. Zembí mə mpú ná mə cɛel bí.

¹²Ma áyóweé sálə sá mə ngə sá bí yí. Mə é kə nə ndí shwóg, buud bwə ngə cɛel ŋkény mǎnyúul ná sǎnɔŋ sá ngə sēy vǎál ŋgwúd ŋni, bwə bág kú ná nə zhíí bwə ŋkény mǎnyúul. ¹³Buud ŋni bwə cúgé fwámé búúd ɔ lwámá, búsə mbéé osóol ɔ

mǎsáal wá ibəmb. Bwə á mə shweel sá búś yí, ka yida du sá ná bwə nyínúg nə buud ɔ lwámá ɔ Kríst. ¹⁴Ntó cugé námə sá ákǎámúg, nəcə *Sátan nyǎmǎfwo mə du námə shweel sá á jísə yí, ka yida du nyín nda *éŋgǎles á mǎŋkenya. ¹⁵Nda *Sátan mə du sá ntó ná, osóol ɔ mǎsáal bé bwə ka námə du sá nda bwə ngə kyey ótútəlí ɔ Zembí dí; muud ka káam jí cínɔŋgú? Nji, bwə bá shúgula nji vǎál í mpíyá nə misóólúgú myán yí.

Pwól nyə a mə bul jug

(2Kr 4.9-13; 6.3-10; 1Kr 4.8-13; Mís 20.18-27)

¹⁶Ma nyingə ci ja ábɛé ná, muud kú ŋwa mə nda mpúfú. Ŋkí ntó dí, jega ŋwa mə nda mpúfú; sá jɔɔŋg í é yə mə zhíí ná mə kág námə nywá bəguwa. ¹⁷Mə mpú ná lósú mə zə lás ga í cúgé vǎál Cwám̄ba mə cɛel yí, jísə lósú ímpwúfú. Nji mə mpú ná mə jí nə sá mə jí nə ŋkul bəguwa nə ndí yí. ¹⁸Nda ncúlyá buud bwə ngə bəguwa bəguwa á buud ɔ shí ga ná, mə zə námə ka bəguwa jām ja. ¹⁹Bí báá mífufúgú bí ngə ntāg jísɔw ímpwúfú kú nə njugú. ²⁰Bwə ngə wá bí mǎnyámád, ngə díya nə bí, ngə nyúg bí, ngə sá bí isá ilaŋ ilaŋ, ngə cwíil bí mǎmpóónz; bí ngə jísɔw isá íni byēsh. ²¹Í mú ka yida nyín ná sá bāŋ sá á bə mífufwǎású; á shwōn ey!

Í njúl ná, mə jí nə zhíí ná mə bəguwag námə nda bóól bwə ngə bəguwa ná. Mə mpú ná mə mə ná nyingə lás nda mpúfú. ²²Ŋkí búśə bwán ɔ wǎheburə, mə jí námə mwá heburə; ŋkí búśə bwán ɔ *Izúrəyél, mə jí námə mwá Izúrəyél; ŋkí búśə onta ɔ *Aburāham, mə jí námə nta

°11:4 Gal 1.8-9 P11:5 12.11; 1Kr 15.10; Gal 2.6, 9

¶11:6 1Kr 2.6-16; Ifz 3.4 ¶11:7 12.13; 1Kr 9.12, 18 §11:8 Flp 4.15-18

†11:10 1Kr 9.15-18 †11:11 1Kr 16.24 †11:12 11.5; 12.11 †11:13 Flp 3.2;

Mbú 2.2 *11:15 4.10; Rom 2.6 †11:16 12.6 †11:22 Flp 3.5; Rom 11.1

má Aburaham. ²³aBwá ci ná bwá ngə sá iséy í *Kříst íf, mə je nómá lás nda mpúfú ná, mēe ngə bul mpu sá byo cǝ bwo. Mə cǝ bwo nə ngólə wáduga, cǝ bwo nə ngólə kə mímbwug dí, nyiŋgə bul cǝ bwo nə ngólə bwəma nə bígá. Mə cǝ bwo nə ngólə faam nə shwiŋ ija ija. ²⁴bOyúden bwá á mə búd mə shí ija itóŋ, dǝ yíd mə zhud á milwón məwúm málól nə ibuu†. ²⁵cIjwú í ngwəməna yíd mə nə milwón ija ilól, buud lúmə mə mək-wóógú ja ngwúđ‡, byól búg nə mə ija ilól. Mə a mə já mǝŋ mwásé ncindí nə bulú ncindí. ²⁶dMinjond mə ngə kə myá mí ngə bə mə məwagəwo məwagəwo: mə a mə ngə ntǝ wagəwo wagəwo míng-wǝǝ, ngə bwəma nə izhilŋgaanə, kúl jām ngə ndēny mə mǝláám, ohááden bwá ngə kwal mə mǝbǝǝgú. Mə a mə bwəma nə kakúlə mǝlǝm dí, bwəma nə ndí íbugád. Mə a mə ngə ntǝ mǝŋ váál áwuwagəwə. Bǝǝng bwá ngə shiig nə búse nómə ókrīsten nda sé wá, wá nómə məwagəwo. ²⁷eMə dǝ wáduga nə iséy í ayíyáág, mə dǝ ji mífum, yə nə mǝzha, yə nə mǝshwáás mə minú; dǝ ci ídǝw, jug nə mǝyōŋ, fúfə nə sǝ mə bwáád. ²⁸Mə akéé meel ci sǝ mə ngə yímə nə ndí jwǝw dǝsh yí: nə mǝdǝ mǝsh mə bǝg váál í jǝla yí. ²⁹fZə mə tag dúl *Dǝ dí nə ndéé mə kú bish yé? Zə mə biil nə ndéé í kú cey mə lámúđ yé?

³⁰gŊkí í jii ná mə bǝgəwagí, mə yida bǝgəwa nə iləm byām. ³¹hZembí mə mpú ná mə aŋgə nə bwiŋg ijǝǝ, nyə

Sǝŋgú mə Cwám̃ba Yésus; gúmə bǝg nə nyə kandəgə kandəgə. ³²iJa mə á bə Damás yí, ngwəməna Njwú-buud ánúní Aretas nyə a tǝl yé, nyə á tǝl buud nə bwá ngəg nə baagəsə mimpumbé mí ngwəla nə bwá bíg mə. ³³Nji, buud 3 Zembí báá bwá á wá mə kúđád, bwá cǝǝlə mǝkwoolú ka cǝŋguli vúnde dí kənd tǝŋ, ka ngə shul nyuŋg nə nyuŋg nə ndéé kə wǝŋs shí; ntǝni wə mə á faam yé.

Isá múúđ cúgə nə ŋkul mpu yí

12 Ye í jii ná mə bǝgəwagí? Mbô! Í avwǝlé tǝ sǝ. Tǝem bə ntǝ, mə zə nómə fwo yida jaaw isá Cwám̃ba nyə a lwó mə *mǝntamə mǝ mǝsh nə bagád yí, nə byǝǝng nyə á bǝgələ mə *shíshim dí yí. ²Mə mpú ngwól múúđ mə *Kříst nyə á ŋkǝŋ kə nə ndéé kə kumə jōŋ álél dí. Ŋkí nyə á kə nə nyúúl nyé ncindí ǝ, ŋkí í á bə ntǝg nji shíshim yé ǝ, mə ampúyé, Zembí wə mə mpú. Sǝ jǝǝng í mə sǝy múús mimbú wúm nə mínǝ. ³Muud wǝǝngú, ŋkí nyə á kə nə nyúúl nyé ncindí ǝ, ŋkí í á bə ntǝg nji shíshim, mə ngə ci nə mə ampúyé, Zembí wə mə mpú. ⁴Nji mə mpú ná nyə a ŋkǝŋ kə nə ndéé kə kumə *Paradis, a mú gwág íciyá í cúgə nə ŋkul ciy mǝkǝl mə búúđ dí yí, íciyá múúđ cúgə nə zhií mə cí yí. ⁵lMə é bǝgəwa nə váál isá múúđ wǝǝngú nyə a gwág byǝǝngú; nji, shú dām mǝmǝfwó, mə yidá bǝgəwa nə iləm mə jí nə ndí yí. ⁶Mə mbəm cǝel nə mə bǝgəwa, í kú bə mə impwǝfú; isá mə jáaw yí bə óbǝbǝlé.

†11:24 Mbá 25.1-3 ngə lwó nə bwá áshíge jǝlá nə yíd múúđ cǝ milwón məwúm mǝnǝ; bígə Oyúden í á ka dǝ kə shúg milwón məwúm málól nə ibuu; ntǝ ji ná, yíl ngwúđ məwúm mǝnǝ dí.

‡11:25 lúmǝlə mǝkwóógú: Í á dǝ bə, bwá kúđ múúđ mǝbwónjúd ka dǝ lúmə nə ndéé muud yə. Wo ji nə ŋkul dúg laŋ mə Pwól ní Mis 14.19 dí.

a11:23 4.8-12; 1Kr 4.11-13; 12.26; Mə cǝ bwo nə ngólə wáduga: 1Kr 15.10 *mímbwug*; Mis 16.23 b11:24 Mbá 25.3 c11:25 Mis 14.19; 16.22

d11:26 Mis 9.23; 14.5 e11:27 6.5 f11:29 1Kr 9.22; Gal 6.2

g11:30 12.5; 1Kr 1.31 h11:31 1.23 i11:32 Mis 9.23-25

j12:5 11.16, 30; 12.1

Nji mēe mā ajááwé, bwá á bá ŋwa mā ntɔ́ sá má ŋgá sá yí, nā sá má ŋgá ci yí. ⁷kZembî nyə a lwó mā yáág-yáág isá. Ná ndeé, shú ná mā bág kú ŋkēny nyúúl nā mpúlē isá byoŋgú, nyə á ka bíd ná fimál bág mā nyúúlúd, ŋgwól *éngəles mā *Sá-tan zə yíd mā ná mā kú dū ŋkēny nyúúl. ⁸Mā á jəgula nā Cwám̄ba ija ilól ná a yílúg mā fimál wəŋg. ⁹!Nyə a shígé yíl, nyə á yida ci nā mā nō: «Mpaam má ŋgá sá wo yí í kwagá ná wo. Ŋkul í dū sēy fləmud.» Ná ndeé, mēe má yida bəgəwa nā lám wēsh ja má jí nā iləm yí, shú ná ŋkul má Kríst í ŋgóg nā sēy mádí cugud. ¹⁰Gwá wá jí ná, mā gwág nywa ja má bá nā iləm yí, ja bwá lwíy mā yí, ja cug í kə mā mbwɔ́ yí, ja má bwómá nā cúwálí nā yágúwó nəcé Kríst yí.

Nəcé, mā ji nā ŋkul ja má jí nā iləm yí.

Lám wí Pwól gwōw

¹¹Ŋgaá mā mú ŋgá lás nda mpúfú! Bì wə má nyasulə mā váál sólúgú dəŋgúd. Bì wə má jélá nā sá ná buud bwá shwúg mənýúúl nā mā. Nəcé nā, tēem bə ná mēe cugé tɔ́ sá, bəŋg bwá ŋgá nyín nda *buud ɔ lwámá wəashílə-shwánə ɔni, bwá ántɔ́yé mā nā tɔ́ sá. ¹²mBì a shí dúg nda məma jísow jām í á wéeshuli məyiyé má múúd lwámá má *Kríst nā: isá í ntɔ́ búúd ŋkul yí, nā *isá í mímbúgú, nā *məshimbá má á ŋgá sīy. ¹³mMól mádɔ́ má á ntɔ́ bí nā jí? Ŋgaá nji nā sá ŋgwúd nā mā a shígé sá nā bí ŋkēnyúg mbag wām. Juugá mā nā mā sálə bí bōw kómb bəŋgúd.

¹⁴oMā wál námə nyingə zə nūŋ ja álél, mā é sá námə nā bí bág kú ŋkēny mbag wām. Mpuɡá nā mā aŋgə nā sɔ́

məbii mún, bí wə má ŋgá sɔ́ wá. Ye bwán wə bwá dū wíl obyɔ́l? Ŋgaá nā obyɔ́l wə bwá dū wíl bwán? ¹⁵pMā gwág nywa jām kómbúd nā mā kéénzhug sá jēsh, mā keenzh námə móméfwó shú dán. Ye í é bə, mā ŋgá jág bul cēl bí ntɔ́, bí bāŋ nda nyingə mpu cēl mā? ¹⁶Shé búə dí cúŋ nā mā a shígé sá nā bí ŋkēnyúg mbag wām? Nji ból búúd bwá ŋgá ci nā mā á ŋgá kyey nā bí məkəŋúd; nā mā a ŋgá ŋwa bí isá bí kú mpu. ¹⁷qBúúd bēsh má á dū nti bí wá, ye mā a shí bwele nti ŋgwól zə nyúg bí? ¹⁸rMā a yáág nā Titus nā a zóg, mā mú nti bá *mínyəŋ wún bí má mpú yé; ye Titus nyə a shí nyúg bí? Ŋgaá bí a shí dúg nā sá sə búə nā mítədúgá mimpwúd sə ŋgá kyey kuú njənd ŋgwúd? ¹⁹Bweyálə bí á tééd nā ŋgólə ci nā sə ŋgá bul lás ntəni nā sə ŋgá shwɔ́ mənýúúl bídí míshúd. Mbô! Sə ŋgá lás mísh má Zembî dí, sənəŋ Kríst sə njúl cúŋ. Yé bwáəŋg má búl cēl wá, lésú wēsh sə ŋgá ntəg lás ga wúsə shú nā bí lálug búgád. ²⁰sMā ŋgá bēemb nā ja má bá zə yí mā bág zə kwey bí dúl váál, kú bə váál má ŋgá cēl yí; bí bāŋ kwey námə mā dúl váál, kú bə váál bí má cēl yí. Mā ŋgá bēemb nā mā bág zə kwey nā bí ŋgá bə nā ozhuyá, nā mbíya lám, nā dúlə nyada, nā mēfendyá, nā ojaawú-jaawú, nā ikúdúgú, nā iŋgún, nā oncúg-nculē. ²¹tMā ŋgá bēemb nā ja má bá nyingə zə nūŋ yí, Zembî waam bág sá nā mā gwágúg shwón bídí míshúd. Nəcé, ŋkí mā zə kwey nā zhwoɡ buud bwá á ŋgá sá *misəm wá bwá acéndé mítədúgá nā bwá yówug misólúgú mí áduɔ́nə, yow jaŋga, yow ásiy-sīy bwá á ŋgá sá yé, mā bá jii yé nda yē lú shwiý.

^k12:7 Gal 3.13-14; Zhb 2.6 ^l12:9 Iza 40.29-31; Rom 5.2; Flp 4.13

^m12:12 Mis 13.6-12; 14.8-10; 16.16-18; 19.11-16; Rom 15.19 ⁿ12:13 11.7-9

^o12:14 13.1 ^p12:15 1Kr 16.24 ^q12:17 7.2 ^r12:18 2.13; 8.6, 16-17

^s12:20 1.23; 1Kr 1.10-11 ^t12:21 13.2

Mæcwûn mǝ áməzhúgúlǝ

13^uJa aléel wǝ mǝ wál zǝ bídí ga. Sǝ é zǝ dǝ cígal mǝlǝsǝ nǝ owúsh-ined óbǝ ólǝl bwǝ mǝ fwo bwiing mpu ngwûd. ^{2v}Ja mǝ á fwo bǝ nûn ja ábēē yí, mǝ a shí fwo bwey lǝs nǝ buud bwǝ á ngǝ sǝ *misǝm wǝ, nǝ bǝlǝgǝ bēsh. Mǝ tééd nǝmǝ bwey nyiingǝ lǝs nǝ bwo ja gaád mǝ kú fwo wǝs nûn nǝ: Mǝ ájagulǝyǝ tǝ muud ja mǝ é zǝ yí, ³nǝcé bí ngǝ jii dúg mǝyiigyǝ mǝ lwǝ nǝ *Křst ngǝ lǝs mǝdí nyúúlúđ íí. Bǝ mǝ mpú nǝ Křst ngǝ sǝy nûn bídí nǝ ngkulû, a cugé nǝ ilǝm. ^{4w}Ji mpu bǝ nǝ bwǝ á bwambulǝ nyǝ kwolós dí a njúl ná nǝ ilǝm; kǝ, a ngǝ cugǝ nǝ ngkul mǝ Zembǝ ja gaád. Nda sǝ báá sǝ búśǝ buud bē^f nǝ, sǝ mǝ ka bǝ nǝ ilǝm; nǝ, sǝnǝng sǝ é cugǝ shú dún nǝ ngkul mǝ Zembǝ.

⁵Nǝ ndéé, muud yēsh fáásug nyǝmǝfwo, bigas cug jé, dúg nkí a ngǝ cugǝ cug mbúgula. Bǝ angǝ nǝ kwey mǝyiigyǝ nǝ Yǝsus-Křst njul bí mǝnyúúlúđ íí? Bí mǝ kǝ bigas bímǝfwo nǝ ndéé bí nda kwey mǝyiigyǝ, mpu nǝ bí cugé ótútǝlǝ í óbúgula. ⁶Mǝ tǝdúgǝ nǝ, tǝ jǝ tǝ jǝ, bí é kwey nǝ sǝ báá sǝ búśǝ nǝ mǝyiigyǝ mǝng. ⁷Sǝ ngǝ jǝgula

nǝ Zembǝ nǝ bí kú ná bēeg sǝ tǝ sǝ ábúbǝw. Sǝ abúlǝ jǝgula ntǝ nǝ í nyínúg nǝ sǝ á mǝ mpu sǝy. Sǝ ngǝ yida jii nǝ bí ngǝg nǝ sǝ mǝnywa, tǝ í yida nyín nǝ sǝ bǝn sǝ a shíge mpu sǝy. ⁸Nǝcé sǝ báá sǝ cugé nǝ ngkul í dú julya nǝ obúbǝlé yí, sǝ mǝ yida bǝ nǝ ngkul í dú nywaadulǝ óbúbǝlé. ⁹Sǝ mǝ gwág mǝshusug nǝ sǝ bǝg nǝ ilǝm, bí yidǝ bǝ nǝ ngkul. Sǝ ngǝ bul jii sǝ ngwûd, nǝ nǝ búgǝ í fifǝg bí. ^{10x}Gwǝ wǝ mǝ ngǝ bwey cilǝ bí mǝ kú fwo wǝs yí, shú nǝ ja mǝ bá wǝs yí, mǝ bǝg bǝ kú zǝ ngǝ nkǝánd nǝ bí nǝ ngkul Cwǝmba nyǝ á yǝ mǝ yí. Nyǝ a shíge yǝ mǝ ngkul nyǝngǝ nǝ mǝ zǝg ngǝ ntǝma buud, nyǝ á yǝ mǝ nǝ mǝ sǝág nǝ buud bwǝ lǝlǝg búgǝd.

^{11y}Bwaang, mǝ shúgúlǝ ci nǝ bí nááá, dúgǝ bǝ nǝ mǝshusug, ngǝgǝ nǝ sǝ nǝ búgǝ í ngǝg fifǝ bí, sǝgǝ nǝ muud yēsh mǝkuú mǝ tǝwúg shí, dúgǝ bǝ cúng, kúgǝ dǝ sǝ mǝbyaagula. Nǝ ndéé, Zembǝ á cǝlí, Zembǝ á nǝ shēe nyǝ é bá ji nǝ bí. ^{12z}Ngǝgǝ nǝ kúlǝlǝ mǝkúlǝlǝ mǝ buud í Zembǝ. ^{13a}Buud í Zembǝ bēsh bwǝ ngǝ bóda bí. ¹⁴Mpaam mǝ Cwǝmba Yǝsus-Křst í jǝng bí bēsh dí, nǝ cǝlí mǝ Zembǝ, nǝ cug sǝengǝ mǝlǝm mǝ nkǝngǝ Shíshim.

^f13:4 Buud í Křst: Ciyǝ nǝ í kǝ nǝ buud bǝngǝ cug jǝng jǝs mbádúgǝ nǝ Křst.

^u13:1 12.14; Mbǝ 19.15; Mat 18.16; 1Tm 5.19

^v13:2 1.23; 10.11; 12.20; 13.10 ^w13:4 12.9-10; 1Kr 1.25; Flp 2.7-8

^x13:10 13.2; 10.8; 1Kr 4.21

^y13:11 Yuǝ 14.27; Rom 15.33; 1Kr 7.15; Ifz 6.23; Flp 4.9; 1Te 5.23; 2Te 3.16; Heb 13.20; 1Pr 5.14 ^z13:12 1Kr 16.20 ^a13:13 Mak 13.11; Rom 8.26, 39; Gal 6.18

Kálaad Pwól nyə á cilə buud 3 Galátia yé

Isá í dúgyá nə Kálaad mə Pwól shú Galátia yí

Pwól nyə a sá məma mínjəond ngólə jaaw milánj mí Zembî. Njəond ábeé nə aléel dí wə nyə á kə nə milánj mí Zembî shí á Galátia yé (Mis 16.6 nə 18.23).

Nji, b3ól búúd bwə á nyingə kə wu, Pwól kú bə, kə ngə jíguli buud nə okristen bəsh bwə cugé Oyúden wá bwə jəlá nə bə məcəx mə Moyiz, bul bə nə ndéé cəx lú ábiwáág.

Nə ndéé, ja Pwól nyə á gwág nə okristen wá Galátia bwə ngə bə nda bwə magulə njígulá wəong yí (í á jee bə a njúl Iféz), nyə á ka cilə bwo kálaad éga, shú nə bwə bəg kú bə njígulá wəong, bwə nyingəgə ŋwa Jəjə Kéel. Nyə á ka təl kálaad yé icé íl3ol:

(1) A fwo téed jaaw bwo sá í á sɣ nə nyəmfwó yí; nda nyə á cənd kuú njəond ná, nə nda okristen wá Yurúsəlem bwə á magulə nyə ná (lúu 1 nə lúu 2).

(2) A mú nyingə lwó nə tɔ micilyá myá Sɔ á Cwúlú mí ngə jíguli nə Zembî cugé nə ŋkul ci nə muud ji tətəlí nə a bəxlə məcəx mə Oyúden (lúu 3 nə lúu 4).

(3) A mú kə shínal nə bándúlólə nə bwə cugəg váál cug ŋkəŋkə Shíshim ngə lwó bwo yí (lúu 5 nə lúu 6).

Dɔ dēsh tɔ mbúgula yēsh mə jəlá nə gwáduga ŋkəŋkə Shíshim wəong nyədí lámúd, a wú míkwmúd.

Məbədə

1^bMə Pwól wə mə cíl kálaad éga, mə *muud lwámá mə Yésus-Kríst. Mə cugé múúd lwámá nə buud bwə á féesh mə, kú nyingə bə nə muud nyə á təl mə; Yésus-Kríst bá S33ngú wúsú Zembî muud nyə á gwúmashi nyə yé, bwə wə bwə á féesh mə nə mə bəg muud lwámá. ²cNə mə, nə bwáang^s bəsh sánŋj búšə sámhá wá, sá ngə cilə mádɔ mósé Galátia má. ³S33ngú íshé Zembî bá Cwámha Yésus-Kríst bwə 3 sá bí mpaam, bwə 3 sá námə nə bí ngəg nə cugə nə shé. ⁴dKríst nyə á kəenzh nyəmfwó, zə sá nə Zembî júúg shé nə *misəm, nyə á zə yíl shé mányámá má b3w-b3w cug á mw3w mágáád. Nyə a sá námə nda S33ngú wúsú Zembî nyə á ci nə. ⁵Zembî ŋwág gúmó kandugə á kandugə. Amen.

Jəjə Kéel jisə nji ngwúd

⁶eBí mə ləel béégya nə Zembî muud nyə á j3w bí nə mpaam mə *Kríst yé, kə bə dúl kéel í? Mə ngə bul káam sá jəongú éé. ⁷fMə acíyé nə dúlúgá kéel í nyingə bə. Mb3. Jí yida bə ná, b3ól búúd bwə mə zə sá nə fəg í jimbúg bí, cəel zə sá nə Jəjə Kéel mə Kríst í gwífgúg dúl váál. ⁸gMə ci nááá, ŋkí ngwól múúd mə zə nə kéel íshús í ngə shw3ɔla nə dəong sá á bwi-ŋg bí yé, tɔ í nyingə bə sámfwó, tɔ jisə nə *əngəles nyə ámə zhu gw3w, ŋk-waal nə nyə. ⁹Sá á shí fwo bwey ci nt3, mə nyingə námə ci nə, ŋkí muud mə zə bwiŋg bí kéel ngə shw3ɔla nə dəong bí á *magulə yé, ŋk-waal nə muud wəong. ¹⁰hNə jì? Ye mə ngə sɔ nə sánŋj buud wə sá bəg cúŋ, ye sá Zembî? Ye mə ngə jii nə buud wə bwə gwágúg mə nywa?

§1:2 Na cugé óminyɔŋú wá byélé, jisə buud bənŋj bwə ngə búgula Yésus wá.

b1:1 1.11-12; Rom 1.5; 1Kr 9.1-2 **c1:2** 1Kr 16.1

d1:4 2.20; Mat 20.28; Yuá 1.29; 2Kr 5.21; Ifz 5.2; 1Tm 2.6; Tit 2.14; Heb 9.12-14, 26; 1Yn 5.19 **e1:6** Heb 12.15 **f1:7** 5.8, 10; 2.4; Mis 15.1, 24

g1:8 1Kr 16.22 **h1:10** 1Te 2.4-6

Má ká ngə jii ná buud wə bwə gwágúg mə nywa, mə kú ná bə sɔ́l məsáal mə Kríst.

Zembí wə nyə a jɔw Pwól

¹¹iBwaang, mə mpú jaaw bí ná, Jɔjɔ Kéel mə ngə bwiing yí cúgé sâ ná muud nyə ámə bwənde nə fɔg nyé. ¹²Muud ntâg dí nyə á bwiing mə dwo, ɲkí jíguli mə dwo. Yésus-Kríst wə nyə a sá ná mə mpúg isâ mə mpú yí.

¹³jJgaá bi a shí gwág sâ má á du sá ja má á bə náá yóbó *Oyúden dí yí? Bi a shí gwág ná mə á du lwó *Dɔ́ lú óbúgula ɔ́ Zembí cúwúlí nə ɲkúd, mə á du cu-gas bwo ná bwə jégg. ¹⁴Mə á ngə lɛel kə shwóg yóbó Oyúden dí cɔ́ bíl zhwog ikala byâm mádí kúl búúd dí, mə á bul wá lúu mæcum mə ódâ dí. ¹⁵kNji, Zembí muud nyə á bwey féesh mə mə ɲjúl ná mwɔ́ mə ɲyɔ́ngú waam dí yé, múúd nyə á jɔw mə mpáam dí yé, ja nyə á kwey ná fwámé wəla mə wós yí, ¹⁶nyə a sá ná mə mpúg Mwán yé mádí lámúd, mə kág nə nyə kə bwiing íkúl ishús. Nə ndéé, mə a shígé kə jî tɔ́ mæcwɔ́n wə muud, ¹⁷mə kú námə fwo kə Yurúsəlem nə mə kə bwəma nə *buud ɔ́ lwámá bwə á tééd ɲwa jiya nə mə wá. Mə á yida fwo kə shí á Arabí, mə ɲyingə zə Damás. ¹⁸1Nə ndéé, mpúsə mimbú mílɔ́l wə mə á ka tɛem bád kə Yurúsəlem nə mə kə bwəma nə Séfas** yé. Mə a já ntâg nyédí mwɔ́w wúm nə mætɔ́n. ¹⁹mMə a shígé námə bwəma nə tɔ́ *muud lwámá ɲgwúd mwɔ́w wúm nə mætɔ́n mæɲgúd, mə a dúg ɲji Zhâk á mínyɔ́n mə Cwamba. ²⁰Mísh mə Zembí dí, mə ɲngə nə bwiing ijɔ́, sâ mə ɲngə

jaaw bí ga jísə búbálé. ²¹nNə ndéé, mə á ka zə kə mǎfaan mâ Sirí nə Silisí. ²²Nji, mæɔ́ mə *Kríst mâ Yudéa mə áshígé námə fwo mpu mə mpwoombú. ²³Bwə á yida ngə gwág ɲji lán ná: «Muud nyə á du sá shé cúwúlí yé mú ngə bwiing búgə nyə á ngə cɛel ɲangulə yí.» ²⁴Bwə á ka ngə yə Zembí gúmá nə sâ nyə á sá mə jɔ́ngú.

Pwól bɔ́nɔ́n bɔ́l búúd ɔ́ lwámá

2^oNə ndéé, mə á ka ɲyingə zə kə Yurúsəlem ɲji mpúsə mimbú wúm nə mínɔ́; jân jaa, sá Barnábas wə sə á kə, mə ɲkág nə Titus sámbád. ²pMə á kə ntâg nəcé Zembí wə nyə a lwó mə nə a ngə jii ná mə kág. Sónɔ́n otówe ɔ́ shwóg sə á ka kə sɛɲgya, mə mú kə lwó bwo Jɔjɔ Kéel mə ngə cúndə íkúl ishús yí, nə ɲgáɲ. Bwó otówe ɔ́ shwóg íí, mə á lwó bwo Jɔjɔ Kéel dɔ́ngú, nəcé mə a shígé jii ná iséy byâm í yág iyíy-yíy, tɔ́ byɔ́ng mə á sá mwɔ́w mə mpús yí, tɔ́ byɔ́ng mə ngə sá mwɔ́w mága dí yí byêsh. ³Mə ngə ci ná sɔ́nɔ́n Títus wə sə á bə sámbá, a ɲjúl mwá Gərêk; otówe ɔ́ shwóg bwə áshígé námə yímbulí nyə nə a síyág ábiwáág. ⁴qNji bɔ́l búúd bwə á ngə shiig ná búsa gwoong dí wá bwə á ngə ci ná a síyág. Nəcé buud bɔ́ngú bwə á zə nyíi gwoong jísúd nda búsa námə ókrísten nda sə, ndug bwə á yida zə nə bwə zə ngə baagusə sə ishwoó ishwoó, nə bwə dúg váál sə ngə cugə cugə á kú nə mǎnyámá Yésus-Kríst ngə yə sə yí. Bwə á ngə baagusə ntó nə bwə cɛel ɲyingə wá sə mǎnyámá††. ⁵Nji, sə áshígé bwele kúd lúu nə bwo, kú námə bwele yə

**1:18 Séfas: Jisə dúl jínə mə Pyêr.

††2:4 Mǎnyámá mə mæcɛɛ mə Moyíz.

i1:11 1.1 j1:13 Mis 8.3; 9.1; Flp 3.5-6; 1Kr 15.9

k1:15 Zhe 1.5; Mis 9.3-5; 22.21; Rom 1.5; 1Kr 9.1; 15.10 l1:18 Mis 9.26-28

m1:19 Mat 13.55 n1:21 Mis 9.30

o2:1 Mis 15.1-19; 1Kr 15.2; Flp 2.16 Barnábas: Mis 4.36 Títus: 2Kr 2.13

p2:2 2.6, 9 q2:4 1.7; 5.1, 13; Mis 15.1, 24; 1Kr 9.21

bwo zhiif; sá á ngə jii nji ná obúbálé wá Jɔjɔ Kéel sá ngə bwiing bí wá bwə bág kú fúfug.

⁶ Buud bwə á bwey mpúy ná otówe ɔ shwóg wá bwə áshígé nómá yímbuli má nà tɔɔ gúl sá shús. Mee má abíshé sá otówe ɔ shwóg bɔɔng bwə á dɔ bə yí, Zembí nyə ádé bish ná mbeé ji jíga, keel ji jíga. ⁷ Otówe ɔ shwóg bɔɔng bwə á yida kwey ná Zembí nyə á yə má mbag ná má bwiingug ikúl ishús Jɔjɔ Kéel, nómá nda nyə á yə Pyêr ná a bwiingug *Oyúden ná. ⁸ Nacé Zembí muud nyə á sá ná Pyêr bág *muud lwámá shú Oyúden yé, nyə nómá wə nyə a sá ná má bág muud lwámá shú ikúl ishús. ⁹ Ná ndeé, buud bwə á ngə ngwa Zhâk bá Séfas^{††} ná Yuánes ná omənci-mənci wá *Dɔ. Omənci-mənci ɔni báá bwə á magulə ná Zembí nyə a má féesh má féeshá mpáam; báá bwə á ka báda sá Barnábas, lwó ná bwə má magulə ná sá má fula ná bwo ísəy bwə ngə səy yíid, sá kág ikúl ishúsú, bāŋ bwə kə Oyúden dí. ¹⁰ Bwə á yida ci ná sá bág dɔ táduga mímbúbúwá myá Dɔ; má á bwey nómá wá lám ná má dɔ sá ntó.

Pwól bá Séfas

¹¹ Nji, ja Séfas nyə á zə Antyósh yí, má a lúl lúu ná nyə tām buud, nacé nyə a sá sá mábɛ́. ¹² Nyə á bə ná, shúsh-wóógú ná buud Zhâk nyə á nti wá bwə wóósúg íí, nyə á ngə də səŋ ngwúdú ná ikúl ishús^{¶¶}; nji ja búúd ɔ Zhâk bwə á wóós yí, a mú fúndə ná buud bwə dɔ yáág ná ábiwáág wá bwə á bá dág nyə, a mú julə nyúúl, kú ná fula ná ikúl ishús. ¹³ Dúgúla bóól *Oyúden bwə á dág ntó yí,

bwə mú nómá julə mənýúúl, Barnábas mú nómá nyí mǎshigá mɔɔngúd. ¹⁴ Nda má á dág ná kuú njɔɔnd wán í á shígé ná ngə bɛ obúbálé sá ngə bwiing Jɔjɔ Kéel dí wá ná, má á ka ci ná Séfas buud bēsh bwə njúl, ná: «Ja wée mwā Yúden wó tééd bə kú sá nda Yúden, ngə yida sá nda ikúl ishús yí, ntadelé wó jí ná ŋkul ka yímbuli ikúl ishús ná í ngwág kuú njɔɔnd Oyúden yé?

¹⁵ «Shé bāŋ, shé á byēl Oyúden, shé cugé ikúl ishús í ngə sá *mísám íni. ¹⁶ Nji, shé má yida mpu ná Zembí cugé ná ŋkul ci ná muud ji tútəlí ná sálə mǐsǔlúgú mǎcɛɛ má ngə jii myá; Zembí má ci ná muud ji tútəlí nji ja á búgúlá Yésus-Kríst yí; shé bāŋ shé á má *búgula Yésus-Kríst shú ná búgá jɔɔng í sáág shé otútəlí mǐsh má Zembí dí, kú bə sálə mǐsǔlúgú mǐ mǎcɛɛ. Shé má mpú ná sálə mǐsǔlúgú mǐ mǎcɛɛ í cugé ná ŋkul sá múúd tútəlí mǐsh má Zembí dí. ¹⁷ Shé ngə sɔ ná Zembí ngwág shé ná otútəlí ɔ búúd nacé Kríst; nji, í ká yida ngə nyín cínɔng ná shé músə osóɔl ɔ mǐsám nda ikúl ishús íí, ntó ka kə ná ji? *Kríst ngə yida kə ná buud mǐsámúd íí? Gúl sá cugé ná ŋkul bə ntó.» ¹⁸ Má ká nyingə ngə wēel mǎcɛɛ má á bwey myaas má, ngaa má nyingə təl mǎmǎfwó cé múúd má cáam mǎcɛɛ yé? ¹⁹ Jí ná, Mǎcɛɛ má á gwú má, má músə ka bə mbimbə shú sá í dúgyá ná mǎcɛɛ yí^{§§}; má ji mbimbə jini kóómbúd shú ná má ngóg ná ka cugə nji shú má Zembí. Má á bə mbádúgá ná Kríst ja nyə á yə kwolós dí yí. ²⁰ Ntó ji ná, má ná dí ngə cugə yé, Kríst wə ngə cugə mǎdí cwú. Cug má ngə cugə nyúúl nyām dí ja gaád

^{††}2:9 Séfas: Jisə dúl jíná má Pyêr.

^{¶¶}2:12 ikúl ishús: Na jisə bɔɔng ókrísten bwə á shígé bə Oyúden wá.

^{§§}2:19 Má ji mbimbə shú sá í dúgyá ná mǎcɛɛ yí: Ntó má kə ná «mə a má yow ngələ cugə nji shú lú mǎcɛɛ».

[†]2:6 Rom 2.11 [§]2:7 1.15-16; Rom 1.5 [‡]2:10 Rom 15.26 [¶]2:12 Mis 11.3

[¶]2:16 3.10-12; Rom 3.20-30 [¶]2:17 Rom 2.17-3.20

[¶]2:19 6.14; Rom 7.6; 6.2-4 [¶]2:20 1.4; Yuá 17.23; Rom 8.10-11; 2Kr 5.14

yí, mə ɲgə cugə gwo ɲi nə búgə ɲgələ búgula Mwān mə Zembî, nyə muud nyə á ceel mə nə ndeé a yána cug jé shú dām yé. ²¹ Mə acéélé sá nə mpaam mə Zembî í bóg kú nə mffí. Nəcə, í ká bə nə muud jì nə ɲkul bə tətəlí mîsh mə Zembî dí nə sálə mîsólúgú mí məcəɣ, mpu nə Kríst nyə a fānda zə yə shwiy kú nə mffí.

Ye búgə, ye məcəɣ

3 ²Heé, yé íwagula-wagula i búúd yá Galátia! Zó mə nyiɲgə zə kənd bí mícwaguwa dí éne? ɲgaá sá á shí mpu lwó bí Yésus, nə nda bwá á bwambulə nyə kwolós dí nó? ^{2a}Mpugá ná jaaw mə sá ga: Jí í á sá nə bí lógúg ɲkəɲkə Shíshim, ye sálə mîsólúgú məcəɣ mə ɲgó jii myá, ye magulələ bí á magulə jɔjɔ lán sá á bwiing bí yí? ³Dúni váál wagula wó jì? ɲgaá bí á ɲgə mpu tééd cug krísten nə ɲkəɲkə Shíshim? Bí wál nyiɲgə téduga nə bí é shínál gwo nə mənɲkul mún? ^{4b}Oh! Zhwog mənɲwa bí á bwəma nə ndí má* mə á bə ntó cwag í? Mbó, mə cúgé nə ɲkul bə ntó cwag. ⁵Zembî muud ɲgó yə bí ɲkəɲkə Shíshim a ɲgó sá bí *məshimbá yé, a ɲgó sá bí mwo nəcə bí ɲgələ sá mîsólúgú məcəɣ mə ɲgó jii myá? ɲgaá a ɲgó sá bí mwo nəcə magulələ bí á magulə jɔjɔ lán sá á bwiing bí yí?

⁶ɲgaá ntó wó í á bə nə *Aburham yé? «Nyə a *búgula Zembî, Zembî mú lú nyə búgə jé jɔɲgú, a mú ci nə Aburham jì tətəlí muud». ^{7d}Mpugá gwág cínɲg nə buud bānɲɲ Zembî búsə mpwogé nəcə búgə wá, bwá wə búsə bwán ó Abura-

ham. ^{8e}ɲgaá Kálaad Zembî nyə á bwey jaaw Aburham jɔjɔ lán ga nó: «Íkúl nə ilwon byēsh í bá zə bwəma nə ibwádán wódí». Kúkúl Kálaad Zembî jɔɲg í á bwey lwó nə íkúl ishús í bá bii búgə nə ndeé Zembî mú ci nə búsə otətəlí. ^{9f}Ntó jì nó, nda Zembî nyə a bwádán nə Aburham nəcə a búgúlələ nó, Zembî mə bwádán námə nə buud bēsh bwə ɲgó búgula nda Aburham wá.

^{10g}Məlweemyá mə ɲgó yida bə buud bēsh bwə ɲgó dúg nə baagulələ məcəɣ wó í é kənd bwo wó Zembî wá; ɲgaá jì cilyá Kálaad Zembî dí nó: «Muud mə bó kú baagulə súsúsá jēsh jísó cilyá Kálaad Zembî dí nó a dúg sá gwo yé, ɲkwaal nə nyə». ^{11h}ɲgə ntág mpu nyín nə sán sán nə muud cugé nə ɲkul bə tətəlí mîsh mə Zembî dí nəcə mîsólúgú mí məcəɣ; í cúgé nə ɲkul bə ntó nəcə cilyá wúsə nó: «Tətəlí muud mə bá *dúg cug nəcə bələ nə búgə.» ¹²ⁱMpugá ntág nə baagulələ məcəɣ í cúgé bul bə yuug búgə; cilyá í yida bə nó: «Muud mə báágúlə súsúsá jēsh jísó cilyá məcəɣ dí nó á də sá gwo yé, məcəɣ yə nyə cug.» ^{13j}Kríst nyə á ka tɔ tən shú nó ɲkwaal á məcəɣ bídúg shé. Nyə a ɲkēny ɲkwaal wɔɲgú nyádí nyúúlúd nda jì cilyá Kálaad Zembî dí nó, námə: «Muud yēsh bwə kéél líd yé, ɲkwaal nə nyə»†. ^{14k}Kríst nyə á ɲkēny ɲkwaal wɔɲgú shú nó, nyádí kwonɲ dí, ibwádán í Aburham í kálag íkúl ishúsud, shé buud ɲgó búgula wá shé lógúg ɲkəɲkə Shíshim Zembî nyə á kaag yé.

*3:4 Ciyá ni jì námə nə ɲkul bə nó «Zhwog micún bí á mə jísɔw myá».

†3:13 Cilyá ni wúsə Mbá 21.23 dí; ntó jì nó, shwiy lú kwolós dúsə shwiy lú mázhúngúlú.

²3:1 5.7 ^a3:2 4.6; Rom 8.9-16; 2Kr 3.6, 17 ^b3:4 4.11

^c3:6 Mət 15.6; Rom 4.3, 22; Zhk 2.23 ^d3:7 Rom 4.11-12 ^e3:8 Mət 12.3

^f3:9 Rom 4.16 ^g3:10 Mbá 27.26; Zhk 2.10 ^h3:11 Aba 2.4; Rom 1.17; 3.20

ⁱ3:12 Ləv 18.5; Rom 10.5 ^j3:13 Mbá 21.23; Rom 8.3; 2Kr 5.21

^k3:14 3.2-5; Zhu 3.1-2

Fwámé mpwoŋ buud mǎ Aburaham

¹⁵Bwaanŋ, shé ŋwagá ná yuug nǎ gúl sǎ shé mǎ dúg búúd bwǎ du sǎ yí. Ŋgaá í du bǎ nǎ zhizhe kálaad lúgǎ múúd mǎ sǎ yé, á kǎ sǎy váál í jǎla yí, muud kú ná nyingǎ jímǎl tǎo cilyá, kú námǎ kwádulǎ tǎo gúl sǎ cínɔŋgǎ? ¹⁶¹Aburaham wǎ Zembí nyǎ á kaag mǎŋkaagǎ yé, *Aburaham nǎ mpwoŋ buud nyé. Bwǎ áŋgǎ nǎ cǐ nǎ Aburaham nǎ mǎmpwoŋ mǎ búúd mé, nda sǎ mǎ cǐ nǎ mǎmpwoŋ mǎŋg mǎsǎ ŋkǐ bulya. Jísǎ nǎ «mpwoŋ buud nyé», ntǎ jǐ nǎ *Kǐst. ¹⁷^mMǎ ŋgǎ cǎel cǐ nǎ: Zembí nyǎ a bwey fwo sǎ kálaad lúgǎ váál í jǎla yí, a mú ka zǎ yǎ *Oyúden Mǎcǎŋ mpúsǎ mimbú mitǎd minŋ nǎ mǎwúm mǎlǎlǎ. Mǎcǎŋ mǎŋg mǎ á shígǎ bǎ nǎ ŋkul mǎ cǎnd sǎ kálaad lúgǎ wǎŋg dí, nǎ mǎ zǎ sǎ nǎ ŋkaagǎ í yǎg ntǎ cwag. ¹⁸ⁿNǎcǎ í kǎ bǎ nǎ muud mǎ lúg nǎ lúgǎ nǎcǎ sǎlǎ mǐsǎlǎlǎgǎ mǐ mǎcǎŋ, í nda ná nyingǎ bǎ sǎ Zembí nyǎ á kaag yí. Zembí nywǎá nyǎ a sǎ Aburaham mpaam, bǎŋlǎ ŋkaagǎ nyǎ á kaag yí.

Mfíí mǎcǎŋ mǎ nǎ ndí yí

¹⁹^oKǎ Mǎcǎŋ mǎsǎ nǎ wáyé mfíí? Mǎcǎŋ mǎ á zǎ kwídulǎ shú nǎ buud bwǎ dúg mpu ja bwǎ é du caam mwo yí, té mpwoŋ buud Zembí nyǎ á yǎ ŋkaagǎ yí í afwóyǎ wǎs yí. *Wǎéŋgǎles wǎ bwǎ á ka zǎ nǎ mǎcǎŋ, ŋkúmǎ múúd mú bǎ kala-mǎjwú, a mú kala búúd mwo. ²⁰^pKǎ,

kala-mǎjwú nyǎ ádé bǎ ja múúd ŋgǎ sǎ sǎ nyǎmǎfwo yí. Zembí jǐ ntǎg fwǎ[‡].

²¹^qYe ntǎ jǐ nǎ Mǎcǎŋ mǎ ŋgǎ lúmbulǎ nǎ mǎŋkaagǎ Zembí nyǎ á ŋgǎ kaag mǎ? Gúl sǎ cǎgǎ nǎ ŋkul bǎ ntǎ. Dúl cǎŋ í á mbǎm bǎ nǎ dúsǎ nǎ ŋkul yǎ búúd cǎg hí, muud jee bǎ tǎtǎlǐ mǐsh mǎ Zembí dí nǎ sǎlǎ mǐsǎlǎlǎgǎ mǐ mǎcǎŋ. ²²^rKǎ, Kálaad Zembí ŋgǎ lwǎ nǎ buud ɔ shí ga bǎsh búśǎ mǎnyámǎ mǎ *mǐsǎmǎd. Mǎnyámǎ mǎŋg mǎsǎ shú nǎ obúgula bwǎ ŋwǎg ŋkaagǎ mǎ Zembí, nǎcǎ bǎá ŋgǎlǎ búgúlǎ Yésus-Kǐst.

²³^sNtǎ jǐ nǎ shé á bǎ mǎnyámǎd té fwǎla lǎ búgúlǎlǎ Yésus í á shígǎ fwo wǎs yí; Mǎcǎŋ wǎ mǎ á ka du fad shé, ŋgǎlǎ bwǎnd nǎ Zembí lwóg shé zhií shé búgúlǎg Yésus-Kǐst yí. ²⁴^tNtǎ mǎ kǎ nǎ, Mǎcǎŋ mǎ á ŋgǎ kyey nǎ shé nda muud ŋgǎ fála múmwǎn yé, ŋgǎlǎ bwǎnd nǎ *Kǐst zǎg, shé búgúlǎg nyǎ, shé mú bǎ ótǎtǎlǐ mǐsh mǎ Zembí dí. ²⁵Nǎ ndǎé, ŋgaá nǎ fwǎla lǎ búgúlǎlǎ Kǐst í á mǎ wǎs? Mǎcǎŋ mǎ ŋgǎ ná nǎ fála shé. ²⁶^uNǎcǎ, bi bǎsh mǎ *búgula, bi músǎ bwǎn ɔ Zembí[†] kwoŋ mǎ Yésus-Kǐst dí. ²⁷^vMpugá nǎ bi bǎsh buud bí á ŋgǎ duwan tǎŋ buud ɔ Yésus wǎ, bi a mǎ ŋwa Kǐst nda kǎándǎ mǎ bwǎád[§]. ²⁸Muud nda ná nyingǎ du bǎ nǎ tǎdúgǎ nǎ mwǎ *Yúden wǎ éga, mwǎ Gurǎk wǎ éga; lwaá wǎga, fulí muud wǎ éga; nyíga jǐ mudúm, nyíga mudá. Mbǎ! Bi bǎsh mú sǎ ŋgwúd kwoŋ mǎ Yésus-Kǐst dí. ²⁹^wNda bí músǎ búúd ɔ Kǐst nǎ, bi wǎ músǎ mpwoŋ buud mǎ *Aburaham. Ntǎ,

[‡]3:20 Zembí nyǎ a kaag ŋkaagǎ kú nǎ kala-mǎjwú.

[†]3:26 Ja Pwól mǎ cǐ na nǎ: «bwǎn ɔ Zembí» yí, a ŋgǎ cǎel cǐ bwǎn bwǎ mú fwámǎ íkala wǎ, nǎ bwǎmǎfwo mpu ísǎ í dúgyǎ nǎ bwo yí.

[§]3:27 Cǎgǎ mbií wí nǎ muud mǎ dúg bí yé bǎg nda a ŋgǎ dúg Yésus.

¹3:16 Mǎt 12.7; 17.7-8 ^m3:17 MmN 12.40 ⁿ3:18 Rom 4.14; 11.6

^o3:19 Rom 4.15 *Wǎéŋgǎles*: Mís 7.38, 53; Heb 2.2 ^p3:20 Mbǎ 6.4

^q3:21 Rom 7.13; 8.2 ^r3:22 Rom 3.9-30; 11.32

^s3:23 4.3 ^t3:24 Rom 10.4 ^u3:26 4.5, 7; Yuá 1.12; Rom 8.14-17 ^v3:27 Rom 10.12; 1Kr 12.13; Kol 3.9-11; Rom 6.3; Ifz 4.24 ^w3:29 3.7, 14, 18; 4.7

bɛɣlɛ ɲkaagɔ Zembɪ nyɔ́ á kaag yí, bi búsa nɛ kɔw** wɔ́ Zembɪ.

4 Mɛ ɲgɔ cɛɛl ci ná, té wɛsh mwán má lúg nɛ lúgɔ yé jí ná mwán ntombú yí, a tɛem bɛ ámádí, a jí námɔ́ nda lwaá, kú nɛ kɔw ísád. ²Nyɔ́ é ɲgɔ gwág nɛ buud bwá é ɲgɔ kweemb nyɔ́ wá, nɛ bɔɔɲg bwá é ɲgɔ vyee nyɔ́ jús ísá dí wá. A bá cugɔ ntɔ́ ná ndɛé kɛ kumɔ́ ja fwála sɔ́ɲgú nyɔ́ á cɛɣlɛ í bá wɔ́s yí. ³Ntɔ́ námɔ́ wɔ́ í á bɛ nɛ shé yé. Ja shé á bɛ ná bwán ɔ́ ntombú yí, shé á ɲgɔ gwág nɛ mishíshim mí ɲgɔ kyey nɛ isá yá shí ga myá††. ⁴Nó ndɛé, ja fwála í á wɔ́s yí, Zembɪ nyɔ́ á nti Mwán yé, zɛ byɛl mwɔ́ má mudád, íjwúga í Mácɛɣd. ⁵Zembɪ nyɔ́ á nti nyɔ́ ná Mácɛɣ má jwúg nɛ nyɔ́ shú ná a jónág tâɲ í yíl búúd mánýámá má mácɛɣd yí, zɛ sá ná shé bág nɛ zhií mɛ bɛ bwân ɔ́ Zembɪ. ⁶Bi músɛ bwân ɔ́ Zembɪ; mɛyíigyé mâ cínɔɲg mɛsɛ ná Zembɪ nyɔ́ a má nti shé Shíshim mɛ Mwán yé mílámúd, Shíshim wɔɔɲg í dɛ kím ná: «Abba‡‡, Dâ!» ⁷Ntɔ́ jí ná wo cugé nyíɲgɔ bɛ lwaá, wo músɛ mbyágá; ná ndɛé, nda wó músɛ mbyágá ná, Zembɪ má sá nɛ wo bág nɛ dwó kɔw ísá nyɔ́ á bwííɲg bwân bɛ yííd.

Pwól lâm wúsɛ gwôw

⁸bYág ja bí á shígé dɛ mpu Zembɪ yí, bi á dɛ bɛ mɛlwaá má ózembɪ bwá cúgé námɔ́ mpu bɛ ózembɪ wá. ⁹cKá ja bí má mpu Zembɪ gaá, bul bɛ ná ndɛé ja Zembɪ má mpu bí gaá, dáyé váál bí bí nɛ ɲkul nyíɲgɔ kɛ *búgula mbeé itag-bwool í mishíshim mí ɲgɔ kyey nɛ isá yá shí ga myá? Ye bí má cɛɛl nyíɲgɔ kɛ bɛ mɛlwaá? ¹⁰dBí ɲgɔ bul kaɲɲɛ mɔ́l mwôw, nɛ bɔ́l óɲkwoond, nɛ bíl ísuw, nɛ míl mímbú!¶¶ ¹¹Bí ɲgɔ kænd mɛ lâm gwôw éé! Mɛ ɲgɔ bɛemb ná iséy má á sá bídí yí í yóg íyíy-yíy éé!

¹²eBwaang, ɲgaá mɛ a má sá mɛmɛfwó nda bí, mɛ téég bí mɛbwê, ɲgɔgá nɛ cugɔ váál má ɲgɔ cugɔ yí§§. Bi a shígé bwɛɛ sá mɛ mɛbôw. ¹³fBimɛfwó bi mɛ mpú ná ja má á tééd bwiíɲg bí Jɔɔɔ Lâɲ ja áshúshwóógú yí, bwás wɔ́ í á sá ná mɛ shígulag bídí. ¹⁴Bwas dɔɔɲg í á sá ntâg mɛ nyúúl ɲkí dana, ɲji bí a shígé gwág mɛ nyɛé, kú kâl mɛ. Bi á yida lóg mɛ nda mɛ jí ɲgwól *éɲgɔɛs má Zembɪ, nda mɛ wɔ́ *Kříst Yésus. ¹⁵Ká mɛshusug bí á dɛ gwág mɛ ja jɔɔɲg má má á mɛ ka kɛ ɲgow? Mɛ ɲgɔ mpu bwaagulɛ ná bí á dɛ gwág mɛ mɛshusug váál á ná, bí á mbôm bɛ nɛ zhií, bí a nywá jee tí mísh mún yɔ́ mɛ.

**3:29 Kɔw ní dúsa kɔw á jɔɔɔ ísá Zembɪ nyɔ́ á kwɛmusa shú bwân bɛ yí.

††4:3 Ciyá sá ámɛ ci ná ná: «mishíshim mí ɲgɔ kyey nɛ isá yá shí myá» ní, buud bɛsh bwá cúgé bul bɛ nɛ cúɲ ɲgwúɔ́d na. Sá bâɲ sá ɲgɔ ci ntúni nɛcɛ sá má dúg ná Pwól ɲgɔ ci mɛɲkul má dɛ ɲgɔ jwú nɛ muud shí ga dí té nyɔ́ afwóyé magulɛ Yésus-Kříst yí. Bɔ́l bwá ɲgɔ ci ná jisá «ísá í á tééd shí ga yí». Dúgúg námɔ́ Kol 2.8, 20.

‡‡4:6 **Abba:** Ciyá ní í kɛ ná «Dâ».

¶¶4:10 Na, Pwól ɲgɔ jɛla nɛ ci mɛzan má Oyúɔ́ɔn, ɲkí ntâg bíl ísá íkúl ishús í á dɛ sá dúlɛ yɔ́ wɛacén-cení gúmá yí. Nyɔ́ a lás námɔ́ lúsú ɲgwúɔ́d wɔɔɲg Kol 2.16 nɛ 2.23 dí.

§§4:12 Pwól ɲgɔ jii ná obúgula ɔ́ Galátia bwá cúgɔgú nda nyɔ́, kú ná kænd mílám gwôw nɛ nyá mɛcɛɣ; mɛcɛɣ má cúgé nɛ ɲkul sá ná bwá bííɲg cug, má cúgé námɔ́ nɛ ɲkul sá ná bwá shúbúg cug.

^x4:3 4.9-10 ^y4:4 3.13; Yuá 1.14 ^z4:6 Rom 8.15-16 ^a4:7 Rom 4.13; 8.17

^b4:8 1Kr 8.4-6 ^c4:9 Ifz 1.21; Kol 2.8-23; 1Kr 8.3; Kol 2.15 ^d4:10 Mbá 4.19; Mis 7.42; Rom 14.5 ^e4:12 1Kr 9.19-21 ^f4:13 Mis 16.6; 2Kr 12.7

¹⁶Ká, mə músə bí zhízhín ja gaád nəcə mə jaawúlə bí obúbálé aá?

¹⁷ᵘYambán bóól búúd bwə ngə zə nə ndí bídí ni í cúgé fwámé yambán; jísə nji nə bwə cəel zə béég bí nə mə shú nə bi nywíflyág nji nə bwo. ¹⁸Jísə jəjə sà nə bi nywíflyág nə sà ányunywaá; nji í jəla nə bi nywíflyág nə gwo ja jəsh, kú bə nji ja mə jí kúnə-kúnə nə bí yí. ¹⁹ᵘYé bwán bām, mə mú ngə nyingə jug shú dúnúd nda mudá ngə kwiý minú nə a zə byá yé; mə é jug ntó nə ndeé kə wós ja Kríst nyó é mpu shín ŋwa jiya bídí ícug dí yí. ²⁰Mə ngə jii ja gaád nə mə bóg nún bídí, mə mpúg váál mə é lésa nə bí yí. Mə anyíngóyé ná mpu sà mə sáág shú dún yí.

Mpwokwoond mə Agar bá Sara

²¹Bí buud mə céél nyingə kə nyíi mál-waa mə Mécééd wá, jaawúgá ná mə: yé bí ngə námə mpu gwág sà Mécéé mə ngə ci yí? ²²ᵘJí cilyá Kálaad Zembí dí nə *Aburáham nyə á byá bwán óbá, a byá nyíga nə lwaá dé, a byá nyíga nə mudá yé, kú bə sóol mäsáal. ²³ᵘMwán mə lwaá nyə á byél yéesh á muud dí; yé mə mudá nyə a shígé bə lwaá yé, nyə a byél ŋkaagə mə Zembí dí. ²⁴ᵘBudá óbá ɔni búsa mpwokwoond á isɔ íbá: nyíga sɔ á mbúnj Sinayí, sɔ jəɔng í byá málwaá: Agar wə éne. ²⁵Agar wəɔng wə mbúnj Sinayí wúsə Arabí yí, a jii ntəg mpwokwoond á Yurúsəlem a múús, Yurúsəlem wəɔngú bənnə mimbyágá myé myésh búsa málwaá. ²⁶ᵘYurúsəlem a gwów nywáá cugé lwaá, nyə ntəg wə jí nyóɔngú wúshé. ²⁷ᵘNəcə jí cilyá Kálaad Zembí dí nó:

Wo mudá wə abwélé byá yé, gwágúg məshusug;

wo wá yángá, wo muud wə abwélé gwág məcəy mə byéyí yé.

Nəcə bwán wə mudá nyə á myeesh yé bwə bul bulya,

cɔ bəɔng wə mudá jísə nə báa yé.

²⁸Bwaang, bi báa bi búsa bwán bwə á byél ŋkaagə mə Zembí dí nda *Izaag wá. ²⁹ᵘNə ndeé, mwán nyə á byél yéesh á muud dí yé nyə a lwə nyəɔng nyə á byél nə ŋkul mə ŋkəŋkə Shíshim yé cúwúlí; ntó námə wə í ngə bə ja gaád yé. ³⁰ᵘKá Mícilyá mí ngə ci nó jí? Ŋgaá mí ngə ci nó: «Wíŋgúg mudá á lwaá bá mwán yé; í ajíyí nə mwán yé zəg kaaw mənkwə nə mwán mə mudá cúgé lwaá yé.» ³¹Nə ndeé bwaang, shé cugé bwán ɔ lwaá, shé búsa bwán ɔ nyəɔng cúgé lwaá yé.

5ᵘKríst nyə a yíl shé mənámád nə shé cúgəg ofulí. Yímúgá mənýúúl, kúgá nyingə kə nyíngal mənýúúl málwaád.

Jiya fulí

²Mə Pwól mə ngə ci nó, bí mə ká kə ngə síya ábiwáág íí, sà *Kríst nyə á sá yí í kú ná bə bí nə mfíí. ³ᵘMə nyingə báágulə jaaw múúd yēsh mə síyá ábiwáág yé fwámé jaaw nó, jísə nyə yímbúlí nó a bég námə məcəé mēsh. ⁴Bí buud ngə dúg nə baagúlálə Məcəé wə í é təl bí otútəlí mísh mə Zembí dí wá, bi mə ntáma bínɔŋ Kríst shwə, bi mə wú kúl bí á də bwəma nə mpaam mə Zembí yí. ⁵ᵘSə báa, sə ngə ji nə búgə nə Zembí wə mə bá sá nə sə bəg otútəlí; ŋkəŋkə Shíshim wə ngə balan nə búgə jísá, ngə sá nə sə ngəg nə bwánd nə Zembí nyə e sá sə sɔ́lúgú wəɔng. ⁶ᵘNəcə, muud músə múúd mə Yésus-Kríst yé mə mpú nó: muud tɛem

ᵘ4:17 1.7 ᵘ4:19 1Kr 4.15 ᵘ4:22 Mət 16.15; 21.3 ᵘ4:23 Mət 17.18-19; Rom

4.17-20; 9.7-9 ᵘ4:24 MmN 19–20; Gal 3.23; 4.1; 5.1 Agar: Mət 16.1

ᵘ4:26 Heb 12.22; Mbú 21.2 ᵘ4:27 Iza 54.1 ᵘ4:29 Mət 21.9

ᵘ4:30 Mət 21.10 ᵘ5:1 2.4; 4.5, 9; 5.3 ᵘ5:3 3.10, 12; Rom 2.25

ᵘ5:5 2.16; Rom 8.23-25 ᵘ5:6 3.28; 5.22; 6.15; Rom 4.11; 1Kr 7.19; Ifz 6.23

síya ábiwáág, í nda bæ nà mfií; muud ny-
ingə bæ kú síya, kú námá nà mfií; sà ng-
wúd wə ngə kwíind: nji búgə. Búgə jəngg
í dū ntāg nyín cēelíd.

⁷A jə kuú njəond bí á tééd nà ndí yí
ey! Zə nyə a mə zə jándəwo bí zhíid nà
bí kú ná nyingə bə óbúbálé éne? ⁸Váál
língúle bwə mə língg bí ní í ángə nà zhu
wə Zembí muud ngə jəw bí yé. ⁹UJgaá bí
mə mpú nà búbaalé *ləvur bíbíyá í dū sá
nə mbulyá ngug wəsh í bádúg? ¹⁰VJām
kóómbúd íí, mə jì nà búgə nà bí mú buud
o Cwámba, bí abúle nyingə bə nyúl zhíi
shús. Nji, muud nyə á mə zə sá nà fəg í
jimbúg bí éne, təw nà nyə wə zə təw zə,
Zembí mə bá yá nà nyə.

¹¹Wbwaang, í mbəm bæ búbálé nà mə
ngə ná nyingə cündə ábiwáág, bwə ka
nyingə wáamb mə nà cúwúlí nəcə jì? Mə
ká nyingə ngə jíguli buud ntó, mpu nà
mə aŋgə ná jíguli kwolós, sá í kwál bwo
bəngú yí kú ná bæ. ¹²Buud bwə mə zə
zamudan bí óni, bwə jéeg námá kə cwíya
mímíyáágó!

Fwámé jiya fulí

¹³*Bwaang, *Křist nyə á mə sá nà bí
cúgəg cug fulí. Nji, cug fulí jənggú í
ájáláyé nà yida təl bí məkuú shí nà bí
sáág isà mílām mín mí ngə gwág yéesh
yí. Yidagá bæ nà váál cēelí í é sá nà
bí dūg bæ, ngwól kwíind ngwól, ngwól
kwíind ngwól yí. ¹⁴YNəcə, məmpóndí
mēsh mā Məcəg mə kə bwəma mpóndí
ngwúd dí nó: «Cēelug múúd yēsh jísə
wo kúnə-kúnə yé nda wə cēel wóméfwó

nó». ¹⁵zKá, bí mə ká yida ngə kwagula
mpədúgá nyín, ŋkí ntāg nà bí ngə bæ,
ngwól fəeg ngwól, ngwól fəeg ngwól, bí
ó ka bey nà í bág shúgula bí nà bóól
kweemushi bóólúgá!

¹⁶aMə ngə yida cí náaá: cugəgá váál
cug ŋkəŋkə Shíshim ngə lwó bí yí; ja
jənggú, bí anyingəyé ná ngə bə iwíimbúg
í cug mə múud. ¹⁷bNəcə, iyéesh í cug
múúd í ngə lumbuli nà iyéesh í ŋkəŋkə
Shíshim, iyéesh í ŋkəŋkə Shíshim lúm-
buli nà bí í múúd; isà íbá íni í ngə síya
lumbúlí bídí mílámúd, váál á nà bí nda
sá sá bí mə cēelí sá yí. ¹⁸cNji, bí mə ká
ngə cugə váál cug ŋkəŋkə Shíshim ngə
lwó bí yí, bí nda ná nyingə bæ málwaa
mə məcəg.

¹⁹dMisóólúgú mí dū zhu iyéesh í cug
múúd dí myá mí cúgé nà njéug, myó
wə: nà jaŋga, nà misóólúgú mí áduđanā,
nə asíy-síy, ²⁰nə yólə ózembí ó áyadúg
gúmá, nə sálə jamb, nə ífəmuga, nə
ozhuyá, nə mbíya lám, nə dúlə nyada, nə
məfendyá, nə dúlə bæ məcúŋ məcúŋ, nə
məŋkəwómú, ²¹nə məzhéŋ, nə inguluga,
nə idína í álal-ŋkul†, nə bíl váál isà yá
ntó. Mə tééd fwo bwey kéwuli bí námá
nda mə á fwo bwey jaaw nà, nà: buud
bwə ngə sá váál isà íni wá bwə ábúle bæ
nə kəw Faan mə Zembí dí.

²²eKá, ŋkəŋkə Shíshim nywáá mə dū
sá nà muud bóŋ nà cēelí, nə məshusug,
nə mətəla, kú nə mílámusa, nji jə lám,
nə jə fúlú, məŋkaagó mé nda salan, ²³fə
lám nà shee, nə dúlə mpu bii lám; kú nə

*5:9 Kaanə ní wí námá fwo bæ 1Kr 5.6 dí; wúsə námá nda kaanə sə mə dū cí nà:
«Shú ngwúd mə dū wá bóól bēsh ibwool» yí.

†5:21 *idína í álal-ŋkul*: Mbií idína wəngg í á dū bæ, buud də nà ngul ntə mínji, buud
sá jaŋga kú nə məsus.

†5:8 1.6-7 ^u5:9 1Kr 5.6 ^v5:10 1.7 ^w5:11 6.12, 14; 1Kr 1.23

^x5:13 1Kr 6.12; 10.23-24; 1Pr 2.16 ^y5:14 Ləv 19.18; Rom 13.9

^z5:15 Zhk 4.1-2 ^a5:16 5.25; Rom 8.2-13 ^b5:17 Rom 7.13-23

^c5:18 Rom 6.14; 7.4 ^d5:19 Rom 1.28-32; 1Kr 6.9-10; Ifz 5.3-5; Kol 3.5-8; 1Tm
1.9-10; 2Tm 3.2-5; 1Pr 4.3; Mbú 22.15 ^e5:22 Ifz 5.9 ^f5:23 1Tm 1.9; 2Pr 1.6

tɔɔ cɛɛ í ngə ban váál ísà íní. ²⁴gBuud bwə músə búúd 3 Kríst wá, bwə á má bwambulə mbií búúd bwə á du fwo bə yí kwolós dí, í yə nə iyéesh byé nə iwímbúg byé byēsh. ²⁵hÍkí shé má mpú ná Íkɛŋkɛ Shíshim wə ngə sá ná shé cúgəgú, shé kágá bíd ná nyə wə kyéyug nə shé. ²⁶iShé yówugá íbamb, shé yow dúlə ngə sɔ məbyaagulə nə dúlə sá ófímál sáméfwó nə sáméfwó.

Dugá wá mǎbwə

6^jBwaang, ŋkí í wós ná muud má biil nə iwushí, bí buud ngə bɛ Shíshim má Zembí wá, ŋwagá nyə nə lám ná shee, bí sá ná a cíg sósólúgú wɔɔng. Bi 3 du námə káálugə ná bi bílúg mǎb-wǎbúlánú. ²kDugá sá ná, ŋgwól má ká bə nə məkwowula, bósól wá mǎbwə; sálə ntó wí ná bí ngə bɛ cɛɛ *Kríst nyə a lúgə shé nə ndí yí. ³lNəcə, ŋkí muud ngə tédúgá ná a jì gúl mǎma sà, í njúl ná a cúgə tɔ sà, a ngə shiig nyəméfwó. ⁴Nə ndeé, muud yēsh fáásug misósólúgú nyəméfwó ngə sá myá; á ká dúg ná mí mpíyá nə gúmá, a mú ŋwa gúmá nə nyəméfwó, kú bə mǎnyúul má búúdud. ⁵mNəcə muud nyəméfwó má jəlá nə fwo wáduga nə micúnj myé.

⁶nMuud ngə jíg Milósú mí Zembí yé yóg muud ngə jíguli nyə yé kɔw á isà byēsh á jí nə ndí yí.

⁷Kúgá shiig mǎnyúul; bwə ádé kə nə mǎshiigá wə Zembí; mpəg múúd mə bɛ

yí, gwo námə wə á bá mwáág yí. ⁸oMúúd mə ká bɛ mpəg á nyúul[‡], mpəg jɔɔng í bá wúmə nyə shwi, dwə wə á bá mwáág tǎŋ mpumá yí. Muud mə ká yida bɛ mpəg Shíshim[¶], mpəg jɔɔngú wúmə nyə cug á kandugə kandugə, gwə wə nywáá má bá mwáág tǎŋ mpumá yí. ⁹pShé kúgá káád sálə mǎnywa; shé mpúgá ná, shé má ká bə kú káád íí, shé má bá mwáág mpúmá á mǎnywa mɔɔngú fwála í bá jəla yí. ¹⁰qNə ndeé, té shé ngə ná bə nə fwála yí, shé sáágá buud bēsh mǎnywa, bul bə nə ndeé bɔɔng búsó óbúgula nda shé wá.

Məshíné má kálaad

¹¹rBwaang, bi má dúg mǎma íkangá má ngə cílə bí nə mbwə wám yí. ¹²sBuud bwə ngə yímbuli bí ná bi síyág ábiwáág 3ni, bwə ngə sɔ ná bwə ŋwa gúmá nə misósólúgú myá buud. Jísə nji ná bwə acéélé bwəma nə cúwúlí kwolós má *Kríst í ngə kwaamb yí. ¹³Dugá, buud ɔ ábiwáág bwóméfwó bwə angé nə baagulə mǎcɛɛ, nji bwə ngə jii ná bi síyág ábiwáág. Jísə bwo nji ná bwə cɛel bá du bəguwa ná bwə wə bwə á sá ná bi síyág ábiwáág. ¹⁴tKá mee jām kósmb dí, mǎcugə nə gúl sá má jí nə ŋkul bəguwa nə ndí yí, námə nji kwolós mə Cwámba wúsú Yésus-Kríst; nəcə Kríst nyə a mə sá ná mə dúgúg shí ga nda nyísə kwolós dí, shí ga dúg mə nda mə jì kwolós dí. ¹⁵uGwə wə má cí ná, síyálə ábiwáág cúgə nə mǎfí, nyingólə bə kú síya, nda

[‡]6:8 bɛ mpəg á nyúul: Ntó má ká ná: «Wá lúu ngólə sɔ mǎnywa má dúgyá nə nyúul má».

[¶]6:8 bɛ mpəg Shíshim: Ntó má ká ná: «Wá lúu ngólə sɔ mǎnywa mə dúgyá nə Shíshim má».

85:24 2.19; 6.14; Rom 6.6; Kol 3.5; 1Yn 3.6 h5:25 5.16; 1Kr 6.19; Ifz 4.30

i5:26 Rom 12.10; Flp 2.3 j6:1 Mat 18.15; Zhk 5.19; 1Kr 10.12 k6:2 1Kr 9.21;

2Kr 11.29 l6:3 1Kr 4.7 m6:5 Rom 2.6; 14.12 n6:6 1Kr 9.11, 14

o6:8 Yuá 3.6; 6.63; Rom 8.6, 13 p6:9 2Te 3.13 q6:10 Yuá 13.34; Rom 12.10; 13.8; 14.15; 1Kr 8.1; 2Kr 8.7-8; Gal 5.6, 13-14; Ifz 5.2; Flp 2.2; 1Te 3.12; 4.9; 1Tm 1.5; Heb 13.1; 2Pr 1.7 r6:11 1Kr 16.21 s6:12 5.2, 11

t6:14 1Kr 1.23, 29, 31; 2.2; Gal 2.19 u6:15 5.6; Rom 6.3-4; 2Kr 5.17; Ifz 4.24

nə mfií; sá jí nə mfií yí jí nji bálə kuk-
wuməga ágúgwáan. ^{16v}Buud bēsh bwə
é bɛ njíúgúlá ní wá, Zembí kə sá nə bwə
cúgəg nə shee, kə gwág bwo cey lámúđ,
kə sá nómə *Izəyél yé ntɔ.

^{17w}Tééd múús íf, muud nda ná nyiŋə
ntágulə mə lúu; mpugá nə nyúúl nyâm

nyí nə məyiigyé mə ŋə lwó nə mə a
mə jug shú mə Yésus má. ^{18x}Bwaang,
Mpaam mə Cwám̃ba wúsú Yésus-Kríst í
jíg mítəđúgá mínúđ. Amen.

^v6:16 Sôm 125.4-5 ^w6:17 2Kr 4.10

^x6:18 Flp 4.23; 2Te 3.18; 2Tm 4.22; Flm 25; Mbú 22.21

Kálaad Pwôl nyə á cilə buud 3 Ifêz yé

Isâ í dúgyá nə kálaad mə Pwôl shú Ifêz yí

Pwôl nyə á cilə bǝǝl ókálaad a njúl mímbwugud, bwə dú jǝw ókálaad bǝǝng nə «ókálaad ɔ mwâ mimbwug». Bǝǝl sâ jísá Ifz 3.1 nə 4.1 dí yí, í ngə nyín nə kálaad á buud 3 Ifêz jisə cínǝngú mbwoomb «ókálaad ɔ mwâ mimbwug» dí, bǝnǝng nyǝǝng á buud 3 Filipí, nə á buud 3 Kolósia, nə nyǝǝng nyə á cilə Fǝlmǝng yé.

Minjígúla mísó kálaad wǝǝng dí myá mí ngə nyín nda sâ mǝ cí nə Pwôl nyə a shígé cilə nyə nji shú Dǝ ngwúd. Shug lú mínjígúla myǝǝng wə yuug á kandugə kandugə Zembí nyə á yágulə yí; yuug nə á sheeng isâ yǝ jǝng nə ya shí byēsh Kríst dí shí mǝkuú (1.10). Pwôl nyə á ka kaaw njígúla wǝǝngú mǝngkǝw mǝbá.

(1) Nkǝw áshúshwóógú í ngə lwó nə Zembí nyə á sheeng Oyúden bǝnǝng ikúl ishús, a sá nə bwə bǝg kúl ngwúd kwoŋ mə Kríst dí (1.3–3.21).

(2) Nkǝw ábǝé í ngə lwó nə obúgula bēsh bwə jǝlá nə cǝgə cǝg á bǝlǝ seengyá kúl ngwúd, nəcé bēsh bwə músə buud ɔ Yésus-Kríst (4.1–6.20).

Məbǝdá

1 ^yMə Pwôl, muud Zembí nyə a fǝésh nə mə bǝg *muud lwámá mə Yésus-Kríst yé, mǝ cilə bí mǝngǝngǝ mí búúd 3 Yésus-Kríst, buud 3 abúgúlag. ²Sǝǝngú wúsú Zembí bá Cwámba Yésus-Kríst bwə

3 sá bí mpaam, bwə 3 sá námǝ nə bí ngǝg nə cǝgə nə shǝǝ.

Mpaam ántǝ minji

^{3z}Gúmá nə Zembí, Sǝǝngú mə Cwámba wúsú Yésus-Kríst, nyə muud nyə á mǝ bwádan nə sǝ kwoŋ mə *Kríst dí, sá sǝ mǝnywa mǝ *shíshim mǝvǝál mēsh jǝng dí gwǝw yé. ^{4a}Nyə á bwey fǝésh sǝ kwoŋ mə Kríst dí a nda fwo fwǝ shí nə gwǝw. Nyə a fǝésh sǝ nə sǝ bǝg mǝngǝngǝ, kú nə sá á jumúg nyǝdí mǝshúd. Nǝgǝlǝ bǝ cǝlí nyə á cǝl sǝ yí, ^{5b}nyə á bwey bə nə cǝǝlá nə a bá nǝw sǝ tǝng bwán bǝ kwoŋ mə Yésus-Kríst dí, vǝál jǝǝ yéesh jé í á bə yí. ^{6c}Yéesh jé í á bə ntó shú nə sǝ sǝgúsǝg mǝma mpaam nyə á sá sǝ kwoŋ mǝ ábǝbə yé dí yí.

^{7d}Zembí nyə a mǝ yíl sǝ mǝnyámád nəcé mǝcíí mǝ ábǝbə yé wǝǝngú, a mǝ juu sǝ nə iwushí bísú nyǝdí kwoŋ dí, nə ijuugá námǝ bímbí mǝma mpáam nyé.

⁸Zembí nyə a mǝ bul bul sá sǝ mpaam nyǝǝngú, juw sǝ zhíí mǝ bǝ nə fǝg nə ikǝng. ^{9e}Nyə a mǝ sá nə sǝ mpúg jǝǝ yuug jé nyə á ngə baagulə shwoó nə a bá zə sá lúu mǝ Kríst dí yí. ¹⁰Nyə á ngə baagulə yuug jǝǝng nə a bá zə casulə gwo mwǝw mǝ mǝzhúgúla: í á bə nə a bá seeng isâ byēsh yə Kríst nə Kríst nyǝmǝfwó a jwúg nə byo: tǝw isâ bísǝ gwǝw jǝng dí yí, tǝw byǝǝng bísǝ wa shí yí.

^{11f}Zembí nyə a mǝ nǝw sǝ tǝng kǝw^s dé lúu mǝ Kríst dí. Nyə a tǝéd bwey fǝésh sǝ námǝ nda yuug jé í á bwey bə nə, nyə muud mǝ dú kyey nə isâ byēsh nda á cǝl nə yé. ¹²Nyə á nǝw sǝ tǝng kǝw dé shú nə, sǝ buud sǝ á tǝéd fwo bwey kwey bwágó lúu wə Kríst wá, sǝ dúg sǝgusə vǝál á

§1:11 Bǝǝl bwə cí na ná: «Zembí nyə a mǝ yə sǝ dúsu kǝw.»

Y1:1 muud lwámá: Gal 1.1 Ifêz: Mis 18.19-21; 19.1 Z1:3 2.6; 2Kr 1.3

a1:4 5.27; Yuá 15.16; 17.24; 2Te 2.13

b1:5 Yuá 1.12 c1:6 Mat 3.17; Rom 5.2; Kol 1.13 d1:7 Zembí nyə a mǝ yíl sǝ mǝnyámád: Kol 1.13-14 mǝcíí: Ifz 2.13; Rom 3.25-26; Kol 1.20; 1Yn 5.7 Zembí nyə a mǝ bul bul sá sǝ mpaam: Ifz 2.7 e1:9 1.22; Kol 1.16, 20 f1:11 1.4; Rom 8.28-29

mpíyá nà gúmá yí. ¹³ⁱNyádí kwonj dí wá Zembí nyà á wá bí ɲkékɛkɛ Shíshim nyà á bwey kaag buud yé, nyà á wá bí nyà tân mǎyíigyé mé ja bí á gwág ciyá á búbálé yí, ja bí á gwág Jǎjǎ Lân ngó cug bí yí, ná ndeé bí mú *búgula nyà yí. ¹⁴ⁱNyà á wá shé Shíshim yé wǎonj mǐlámúd tân béén ná á bá yə sǎ dúsú kǎw lú mǎnywa ja á bá zə mǎel yíl kúl búúd jé mǎnyámád yí. Nǎcé, nyà á kusə kúl búúd jǎonjǎ ná í bǎg du sǎgusə váál á mpíyá nà gúmá yí.

Mǎjǎgula

¹⁵ⁱSǎ jǎonj wá bí é gwág ná, té mó á gwáduga ná bí ngə *búgula Cwámǎ Yé-sus, bí ngə nǎmǎ cǎel obúgula bēsh yí, ¹⁶ⁱmǎ ayówé ngǎlə yə Zembí akíba shú dún ja jēsh mǎ ngə wá bí mǎjǎgula mǎm dí yí. ¹⁷ⁱMǎ ngə jǎgula ná, Zembí mǎ Cwámǎ wúsú Yésus-Kríst, Pǎpá á mǐl-wanǎ yǎg bí *shíshim á fǎg í é lwó bí nyə, sǎ ná bí mpúg nyə yí; ¹⁸ⁱkǎ wág bí ɲgúɲgǎ mǐsh mǎ lámúd, bí mpúg váál bwágó lúu búúd bwǎ dú bə ná ndí ja á jǎw bwo yí, bí mpu bímbí lú zhwoj ɲjímǎ ísǎ á dú kaaw mǐɲkɛkɛ mǐ búúd myé yí, ¹⁹ⁱnǎ mǎma yǎág-yǎág mǐsǎǎlǎgú á du sǎ shú sǎ obúgula myá, mǐsǎǎlǎgú á du sǎ ná mǎma ɲkúl nyé ántǎ minjǐ myá. ²⁰ⁱMǎma ɲkúl ántǎ minjǐ nyǎonj wá nyə á wǎef gwúmúshíle *Kríst ná ndeé kǎ jil nyə nyádí mbwǎ mǎncwúm jon dí gwǎw yí. ²¹ⁱNyà á bǎn Kríst gwǎw a ntǎ ísǎ yǎ mǎyídúgú** í ngə wá buud mǎnyámád yí, nǎ byǎonj í ngə lwó buud mpǎl yí,

nə byǎonj í ngə ntǎ buud ɲkul yí, nǎ byǎonj bíśǎ nǎ icwámǎ yí; á ntǎ sǎ jēsh jí nǎ ɲkul gwiídǎw jínǎ tǎw wa cug ga dí, tǎw jǎonj cug í ngə zə shwóg yíid. ²²⁰Zembí nyə á mó wá ísǎ byēsh Kríst dí mǎnyámád, ná ndeé, nda Kríst mǎ jwú nǎ ísǎ byēsh ná, Zembí mú tǎl nyə lúu á *Dǎ lú óbúgula, ²³ⁱDǎ dǎonjǎ í ɲjúl nyúúl nyé, í ɲjúl lwándúlǎ nǎ nyə, nyə muud ngə lwándúlǎ sǎ jēsh kúl jēsh yé.

Kríst nyə á zə nǎ cug

2ⁱBí bǎn, nǎ iwushí nǎ *mǐsǎm bí á du sǎ myá, mǐ á sǎ ná bí bóǎ mǐm-bimbə. ²ⁱBí á wá mǎnyúúl cug iwushí nǎ mǐsǎmúd yǎg, ɲwa kuú ɲjǎond á buud ǎ shí ga, ngə bǎ mǎsa ngə kyey nǎ lǎl-lǎl mǎjamb mǐngúlúd yé, nyə *shíshim ngə lwáfulə buud ǎ mǐngǎádǎ yé. ³ⁱSǎ bēsh óga, sǎ á bə nǎmǎ gwoonj jǎonjǎd, cug jísú í á ngə bǎ iyéesh yǎ mǐlám mǐsú, sǎ á du sǎ ɲjǐ ná sǎ mó lwándúlǎ iyéesh byǎonjǎ nǎ bǎw-bǎw mǐtǎdúǎ myǎ cǐnǎonj; sǎ á bwey byēl sǎ ɲjúl nǎmǎ nda bǎǎl bēsh, sǎ ɲjúl ɲjǐ ná Zembí gwágúǎ sǎ zhwuǎ. ⁴ⁱNjǐ, Zembí jǐ bul bə nǎ lām mǎcǎy, nyə á cǎel shé nǎ fwámé mǎma cǎelí. ⁵ⁱGwǎ wá í á sǎ ná, shé buud shé á bə mǐmbimbə nǎcé iwushí bíshé wá, nyə á nyǐngə yə shé cug ja nyə á gwúmushi *Kríst yí. Mpaam mó Zembí wá í á mó sǎ ná bí dúgúǎ cug. ⁶ⁱZembí nyə á gwúmushi shénǎ Yésus-Kríst, ná ndeé, lúu yé dí, nyə á mó kǎ jil shénǎ gwǎw jon dí. ⁷ⁱNyə á sǎ shé

**1:21 Na jisə wǎenǎgǎles bwǎ ngə ciy Yúd 1.6 dí wá.

ⁱ1:13 4.30; 2Kr 1.22; Kol 1.5 ⁱ1:14 4.30; 2Kr 1.22 ⁱ1:16 Kol 1.3

ⁱ1:17 5.17; Mik 2.6; Kol 1.9-10 ⁱ1:18 4.4; Kol 1.12

ⁱ1:19 2Kr 13.4; Kol 2.12 ⁱ1:20 Mís 2.33; Kol 3.1 ⁱ1:21 6.12; Rom 8.38; Gal 4.8-9; Kol 1.13, 16, 20; 2.9-10, 15, 20 ⁱ1:22 1.10; 4.15; 5.23; Sôm 8.7; Kol 1.18; 2.19 ⁱ1:23 Dǎ dǎonjǎ í ɲjúl nyúúl nyé: 2.16; 4.1-16, 25; 5.30; 1Kr 12.4-11, 27; Kol 2.19 í ɲjúl lwándúlǎ nǎ nyə: 2.14, 18; 4.1-6; Kol 3.15 lwándúlǎ sǎ jēsh kúl jēsh: 3.19; 4.10 ⁱ2:1 2.5 ⁱ2:2 6.12; Yuá 12.31; 14.30; Mís 26.18; 1Yn 2.16 ⁱ2:3 5.6, 8; Rom 1.28; Kol 3.6 ⁱ2:4 Rom 8.39; 9.16; Zhk 5.11 ⁱ2:5 2.8; Rom 3.24; 6.13; Kol 2.12-13 ⁱ2:6 1.3; Kol 2.12; 3.1 ⁱ2:7 1.7; Rom 5.20

bímbí lú mánywa dɔɔŋgú lúu má Yésus-Kríst dī, shú ná a lwó ikala í búúdí í é ŋgə byēl yí ná, mpaam á jí nà ndí yí, í ntɔ sá shé bāŋ mə jǔw ná mpaam yí. ⁸ Mpugá ná mpaam má Zembí wá í á má sá ná bí dúgúg cug, bí a má ka ntāg bii mpaam nyoɔŋgú nə zhií a búgɔ. Sɔ́lúgú wɔɔŋg í cúgɛ sɔ́lúgú wún, jísə yána má Zembí. ⁹ Shé ádúgɛ cug nəcɛ fwǒlə sá wúl sɔ́lúgú, mbɔ. Muud nda jee ŋkěny nyúul. ¹⁰ Shé básə yida bə sá Zembí nyáméfwó má shín lúlə yí. Nyə á nyingə té shé ncuncumbə lúu má Yésus-Kríst dī, shú ná shé kág sá jɔjɔ mísɔ́lúgú nyə á bwey kwəmusə shé myá.

Kúl búúdí má Zembí

¹¹ Bi buud bí á byēl yág íkúl ishús dí wá, bí ɔ tédúgá sá bí á dɔ bə yí, ja *Oyúden bwá á dɔ ŋwa ná bí cugé nə ábiwáág yí, í njúl ná bāŋ bwá á bə nə nyə nji mányúúlúdí, məbwá má búúdí sálə. ¹² Bi á dɔ bə, kú nə wǔŋgɔ nə *Kríst, kú nə zhií bí má bə búúdí ɔ Izəɾəyēl; bí á dɔ bə ojína, kú nə kow ísá Zembí nyə á dɔ kaag buud ɔ ísɔ bə yííd, ŋgə cugə kú nə bwágə lúu, ŋgə cugə kú nə wǔŋgɔ nə Zembí. ¹³ Ká ja gaád íí, bí buud bí á dɔ bə Zembí shwóg-shwóg wá, məcíí má Kríst má á má sá ná bí bəg nyə kúnə-kúnə, kwonj má Yésus-Kríst dī.

¹⁴ Nyə wá jísə mətəla məsú, nyə muud nyə á sá ná, a ŋwa ká ŋwa ká, a sɛɛŋg yé. Nəcɛ yánálə nyə á yána nyúúl

nyé yí, nyə a caam kósgúlə í á dɔ wá mbéégí mpədúgá Oyúden nə íkúl ishús yí, kósgúlə í á dɔ sá ná bwá dúg fíima yí. ¹⁵ Nyə a má yíl mǎmpándí nə ici yá *mbwoomb məcɛɛ, shú ná mwá Yúden bá bēsh mwá íkúl bwá bəg mbii múúdí agúgwáan ŋgwúd nyádí kwonj dī, bwá cugə mətala dī. ¹⁶ Yǎlə nyə á yə kwolós dí yí, nyə á sá ŋkwambulə mpədúgá bǎnɔŋ Zembí, a sɛɛŋg mwá Yúden bá mwá íkúl bwá bə sá ŋgwúdú, nyə a shí-nal ífiimuga. ¹⁷ Nyə á zə nə məkál zə jaaw bí buud bí á bə shwóg-shwóg nə Zembí wá, jaaw bɔɔŋg bwá á bə nyə kúnə-kúnə wá ná ífiimuga í má shín. ¹⁸ Nyə wá nyə a má sá ná sá bēsh, nə Oyúden nə íkúl ishús, sá kúmæg wá Dá nə ŋkul mə ŋkɛŋkɛ Shíshim ŋgwúd nə ŋgwúd.

¹⁹ Nə ndéé, bí cugé ná nyingə bə ojína, ŋkí ntāg mintəbɔ. Bí mǔsə buud ɔ mp-wág má Zembí, nǎmá nda míl mǔŋkɛŋkɛ mǔ búúdí myēsh, bí mǔsə njǔw búúdí má Zembí dī. ²⁰ Bi básə nda isá í málwǔga bwá ŋgə zə lwǔ nə ndí lúmuga dí gwów yí; lúmuga jɔɔŋg wá *buud ɔ lwámá nə *buud ɔ mícúndá, Yésus-Kríst wá jísə kwóógú áshúshwóógú í á tééd kə bwamə dí yí. ²¹ Njǔw wēsh í ka zə ŋgə lwíny nyádí kwonj dí ka zə bə ŋkɛŋkɛ Mpáánzə má Cwámba. ²² Nyádí kwonj dí wá bí má zə nǎmá ŋgə bwǔɔda málwǔga dí yé. Bí má ŋgə bwǔɔda málwǔga dí ná ndéé í mǔ bə njǔw Zembí ŋgə jil Shíshim yé yí.

*2:8 Mat 20.15; Yuá 4.10; Mis 15.11; Gal 2.16

Y2:9 Rom 3.28; 1Kr 1.31; 2Tm 1.9; Tit 3.5 Z2:10 Tit 2.14

A2:11 Rom 11.17; 5.8 ábiwáág: Gal 5.6; Flp 3.3 B2:12 Rom 9.4; 1Kr 15.19; Kol 1.21-22; 1Te 4.13 ojína, kú nə kow ísá Zembí nyə á dɔ kaag buud ɔ ísɔ bə yííd: 2.19

C2:13 bí á dɔ bə Zembí shwóg-shwóg: 2.17; 3.6 məcíí: 1.7; Gal 1.4 D2:14 mətəla:

2.16; 4.3; Kol 1.20 sɛɛŋg: 1.23; Rom 10.12; 1Kr 12.13; Gal 3.28 E2:15 2Kr 5.17;

Kol 2.14 F2:16 1.23; Rom 5.10; Kol 1.20-22 S2:17 Iza 57.18-19; Mis 2.39

H2:18 3.12; Rom 5.2 I2:19 2.12; 3.6; Heb 12.22-23

J2:20 Mat 16.18; 1Kr 3.10-11; Mbú 21.14 K2:21 1Kr 3.16 L2:22 1Pr 2.5

Kríst ji námó Kríst á ikùl ishús

3^mGwá wó jí ná, mæ Pwôl, mæ muud jí mímbwug dí nácé ngólá sêy nă *Kríst Yésus shú dún, bí ikùl ishús yé, mő du jəgula nă Zembî shú dún. ²Bi a mő jəlá nă jee gwág váál Zembî ngó kyey nă mpaam nyé yí, nă nyə á ŋwa mă wă nyədí mísóólúgád, a yə mă iséy nă mă sáág shú dún. ³nZembî wó nyə a bágulə mă *ndímba mő mő ndam cilə bí ni. ⁴Ja bí é ngə lú kálaad éga yí, biméfwó bí é jee dóg váál mő mő mpu ndímba mő Kríst yí. ⁵PZembî nyə a shígé fwo lwó íkala i búúd í ayág ndímba wəwngú nda á mő ka sá ja gaád nă. A mő sá nă Ŋkəŋkə Shíshim zəg wéeshuli nyə, lwó mínkəŋkə mí *búúd ɔ lwámá nă *buud ɔ mícúndá. ⁶qA mő lwó bwo nă, ja búúd ɔ íkùl ishús bwə mő magulə Jɔjɔ Lán yí, bənŋŋ bēsh *Oyúden bwə músə námə nă kow ngwúd mísh mő Zembî dí, bənŋŋ bēsh bwə músə íkùl í nyúul ngwúd; ŋkaagə Zembî nyə á kaag lúu mő Kríst Yésus dí yí, í dúgyá námə nă bwo bēsh.

⁷Jɔjɔ Lán wəwng wə Zembî nyə a sá mă mpaam, weef ŋkùl nyé, ŋwa mă ísáyúd nă mă kyéyug nă ndí yí. ⁸rMə muud mă búl bə kú nă mffí mínkəŋkə mí búúd myēsh dí yé, Zembî nyə a sá mă mpaam nă mă zəg jaaw íkùl ishús tən jɔjɔ məkál nă, Kríst ngə sá buud mbii mənýwa múúd cúgé nă ŋkul shwánzulə má. ⁹sMə jaaw bwo məkál, mă bágulə bwo ndímba: ndímba Zembî nyéméfwó muud nyə á té isá byēsh nyə á du baagulə shwoó dí kwóm kwóm yí. ¹⁰tNyə a sá

nă mă zəg bágulə búbálé wəwng shú nă *Dɔ lú óbúgula í lwóg váál Zembî jí nă fug isá byēsh dí yí, isá yā jəŋ, byəwng í ngó wă buud mənýámád yí, nă byəwng í ngó lwó buud mpəl yí í mpúg. ¹¹Zembî nyə á bwey bə nă yuug jé á kandugə kandugə shú isá íni byēsh, nyə á mő ka zə sá sósólúgú kwəŋ mő Cwámba wúsú Yésus-Kríst dí. ¹²uSə músə nă ŋkul jee kumə wə Zembî kú zhízhigə, nácé sá mú búúd ɔ Kríst, sə ngə ntəg *búgula nyə. ¹³vMə ka ngə ci nă, bí tēem dóg nda mő ngə bwəma nă *incwaw í ntug shú dún éga, bí kú wă mənýúul ŋkúnkwəŋ dí; incwaw í ntug íga í bá shúgula bí sá gúmá.

Ceelí mő Kríst

¹⁴wGwá wó jí ná, mă ngə kúd Dă məb-wón, ¹⁵nyə muud nyə á gwiid^{††} minjów mí búúd myēsh mínə, tɔɔ mya wa shí, tɔɔ mya jəŋ dí yé, ¹⁶xmə ngə jəgula nă nyə nă, nda nywáá jí nă yáág-yáág mílwanə nă, a sáág nă Ŋkəŋkə Shíshim yé wáág bí məma mpífə mílám dí cwú, ləlushi bí. ¹⁷yMə ngə námə jəgula nă, nda bí ngə *búgula nyə nă, a sáág nă *Kríst zəg jí bí mílámúd, bí nádag nă ceelí, bí ngə magulə nji sá í zə nywadulə ceelí yí, ¹⁸zshú nă bí bəg nă ŋkul nă, binŋŋ míl mínkəŋkə mí búúd myēsh bí wámbuləg bímbí ceelí mő Kríst í bwáag yí, nă bímbí í gwáá yí, nă bímbí jí nă cé kələ gwów yí, nă bímbí jísə nă gwaálə shí yí. ¹⁹aBi bəg námə nă ŋkul mă mpú ceelí mő Kríst í ngə ná ntɔ sə fug ní, shú nă mílám mí lwándúg bí nă fug nă ceelí nă cwós námə nda Zembî jí lwándúlá nă.

^{††}**3:15** Bóól bwə ci nă gwiid ní mă kə ná «nyə wə nyə a tē».

m3:1 Kol 1.25; mă muud jí mímbwug dí: 4.1; Flp 1.7; Kol 4.18; Flm 1, 9

n3:3 3.6 **o3:4** Rom 16.24; 2Kr 11.6 **p3:5** Kol 1.26

q3:6 ndímba: 1.9-10; 2.13-14, 18-19; 3.9-11; Rom 16.25; Kol 1.26-27

r3:8 búl bə kú nă mffí: 1Kr 15.8-10; Gal 1.13-16; Flp 3.6-8; 1Tm 1.12-16

s3:9 1.4 **t3:10** 1.21, 23 **u3:12** Rom 5.2; Heb 4.16; 10.19 **v3:13** Kol 1.24

w3:14 6.18-19 **x3:16** Kol 1.11 **y3:17** Yuá 14.23; Ifz 5.2; Kol 1.23; 2.7

z3:18 Kol 2.2 **a3:19** 1.23; 5.2, 25; 2Kr 5.14; Kol 2.9-10

^{20b}Zembî muud jí nà ñkul bul sá sá mǎnywa ntɔ́ bímbí sá mǎ gwáámǎ nyǎ yí nà bímbí sá mǎ tédúgá nǎ nyǎ e sá yé, nyǎ muud ñgǎ sá nǎ ñkul nyé í ñgǎg nǎ sǎy sǎdí ícug dí yé, ²¹*Dɔ́ í sǎág nǎ ikala í búúd byêsh í yǎg nyǎ gúmǎ kwonj mǎ Yésus-Kríst dí, kandugǎ á kandugǎ. Amen!

Nyúul ñgwúd

4 ^cNda jí ntó nǎ, mǎ muud jí mimb-wug dí nǎ ñgǎlǎ sǎy nǎ Cwámǎ yé, mǎ ci nááá, cugǎgǎ mbií cug í mǎpíyá nǎ muud mǎ bii njúwúlú Zembî ñgǎ jǎw buud yé. ^{2d}Ntǎ jí nǎ, muud kú bwele ñkǎny nyúul, dǎ bǎ ñji nǎ lám nǎ shǎe, kú nǎ milámusa, ñgwól jísow ñgwól cǎelíd. ^{3e}Ñkǎñkǎ Shíshim mǎ sǎeng bí nǎ bi ñgǎg nǎ cugǎ búmbǎ ñgwúd; bulugǎ wǎ ñkul nǎ cug búmbǎ jǎwng í bǎg kú ntáma; bi ɔ́ shúgál gwo nǎ lám mǎtǎla, nǎcǎ lám mǎtǎla wǎ ñgǎ bǎduga bí búmbǎ ñgwúd.

^{4f}Bí mǎ jǎlá nǎ cugǎ búmbǎ ñgwúd nǎcǎ Zembî nyǎ a jǎw obúgula bǎsh nǎ bwǎ bwándúg bwǎgǎ lúu ñgwúd[‡]; ntó, obúgula bǎsh búsa mbwǎɔ́dǎ nyúul ñgwúd, bwǎ á lǎg Ñkǎñkǎ Shíshim ñgwúd, ^{5g}búsa nǎ Cwámǎ ñgwúd, bwǎ ñgǎ magulǎ minjǎgúlǎ mimpwúd, búsa nǎ nduwán ñgwúd[¶], ^{6h}Zembî jí ñji ñgwúd, á jí Sǎngǎ a shǎ bǎsh yé; nyǎ wǎ mǎ jwú nǎ shǎ bǎsh, á dǎ balan nǎ shǎ bǎsh shú sǎlǎ ísǎy byé, a jisǎ shǎ bǎsh dí.

⁷ⁱÑji, mbúgula yǎsh nyǎ a shí lǎg dé kǎw lú yána váál *Kríst nyǎ á yigula nyǎ

dwo mpáam dí yí. ^{8j}Sǎ jǎwng wǎ jí cilyá Kálaad Zembî dí nǎ:

Ja nyǎ á kǎ gwǎw yí,
nyǎ á bii mikwám kǎ nǎ ndí;
a mú yǎ búúd mǎyǎna.

^{9k}Ká, ja bwǎ cí nǎ nyǎ á kǎ gwǎw yí, ntó mǎ kǎ nǎ jí? Ñgǎá ntó mǎ kǎ nǎ nyǎ á fwo tééd shulǎ kǎ shí ga dí shí? ^{10l}Muud nyǎ á shulǎ yé, nyǎ námǎ wǎ nyǎ á bǎd kǎ zhwaángǎ, cǎ jonj lǎ gwǎw dǎsh; í á bǎ ntó shú nǎ nǎ shí nǎ gwǎw byêsh í bǎg ñji nyǎ nǎ nyǎ. ^{11m}Mǎyǎna nyǎ á ñgǎ yǎ buud mǎ mǎ á ñgǎ bǎ nǎ, nyǎ a sǎ nǎ bǎl búúd bwǎ bǎg *buud ɔ́ lwámǎ, bǎl *buud ɔ́ mícúndǎ, bǎl obwiingye ɔ́ lǎñ, bǎl obaagulǎ ɔ́ gwoong nǎ oyínguli. ¹²ⁿNyǎ a sǎ ntó shú nǎ minjǎñkǎ mi búúd mí bǎg fwámé ñkwǎmusá mǎ sǎ ísǎy, ñgǎlǎ sǎ nǎ nyúul mǎ Kríst, *Dɔ́ lú óbúgula í lálug. ^{13o}Bwǎ sǎág ísǎy byǎwng nǎ ndǎe kǎ wǎs nǎ shǎ bǎsh shǎ mǎ bá bǎ nǎ váál búgǎ ñgwúd, shǎ bǎsh mpu *Mwán mǎ Zembî váál ñgwúd, shǎ bǎsh fifǎ námǎ bímbí Kríst mǎ fifǎ yí.

^{14p}Í bǎg ntó shú nǎ sǎ nda ná nyingǎ bǎ íkúkáǎ, sǎ nda nyingǎ dǎ ñgǎ yǎngula nda ífúlǎ í íntǎl í dǎ yǎngula ñgwǎɔ́ nǎ ñgwǎɔ́ nǎ; nda ná nyingǎ dǎ ñgǎ bǎ njǎgúlǎ wǎsh í wǎs yí, buud bwǎ á mǎ kú nǎ dǎlǎ kul bǎl íbǎd wǎ bwǎ nda ná nyingǎ nyúg sǎ. ^{15q}Sǎ mú bá yida dǎ jaaw óbúbálǎ nǎ lám cǎelí, sǎ ka ñgǎ wíy mǎzhí mǎsh ñgǎ bǎ nda Kríst muud jí lúu yé. ^{16r}Nǎcǎ nyǎ Kríst wǎ ñgǎ sǎ nǎ Dɔ́ dǎsh ncindí í bǎg fwámé téégyǎ nda nyúul muud, kál nyúul jǎsh jǎ jiya dí,

[‡]**4:4 bwǎgǎ lúu:** Nǎ «bwǎ bá bǎ nǎ cug á kandugǎ kandugǎ».

[¶]**4:5 nduwán ñgwúd:** Bwǎ á ñgǎ duwan shú mǎ Cugye ñgwúd.

^{b3:20} Kol 1.29 ^{c4:1 3.1} ^{d4:2 5.2;} Kol 3.12-13; Rom 8.13; Gal 6.8; Kol 3.9

^{e4:3 2.14-16;} Kol 3.14-15 ^{f4:4 1.23;} 2.18

^{g4:5} Yuá 10.16; 1Kr 8.6 ^{nduwán:} Mat 28.19; Rom 6.3-4 ^{h4:6} 1Kr 12.6

^{i4:7} Rom 12.3, 6; 1Kr 12.11 ^{j4:8} Sôm 68.19 ^{k4:9} Yuá 3.13 ^{l4:10} 1.23

^{m4:11} 1Kr 12.28 ^{n4:12} 1Kr 14.26 ^{o4:13} Kol 1.28

^{p4:14} 1Kr 14.20; Heb 5.13-14; Zhk 1.6 ^{q4:15} 5.2; 1.22

^{r4:16} 1.23; 2.21-22; 4.13, 25; Kol 2.19

misusagó myâ móbwoꝝ mə nyúúl ka ngə laad byo. Də ka bə ntó, kúl nyúúl jêsh ngə sêy váál í jíf yí, nyúúl nyêsh ka ngə wíy nə cêlí.

Kuú njɔɔnd ágúgwáan

¹⁷ Mə ka ngə cêl lás fwámé lás Cwamba ngə mpu, ngə ci nááá: kúgá ná ngə kyey kuú njɔɔnd óhááden; bwó ngə sá isá nə milúu myán, milúu ka ngə zhíng bwo ntó kú nə wímbálé. ¹⁸ Milúu mí á mó shilá^{ss} bwo, bwó cúgé nə ɲkɔw cug Zembí nyə a mó yə búúd yííd nəcě shúg dúsó bwo mílúúd yí nə bimbúlálə mílám mí á mó bimbúla bwo yí. ¹⁹ Milám mí músə bwo kú ná nə məcəy, bwó á mó ka wusə mənnyúúl ásiy-síy dí, ka ngə bə misóólúgú mí áduɗanā mənvaál mēsh, nə mběé ncwanğó antɔ minji.

²⁰ Nji bi báá, kéel mó *Kříst bí á gwág yí í áshígé jífúli bí ntó. ²¹ Ƴgaá nə kéel mə Kříst wó bí á gwág yí? Ƴgaá nə min-jífúlá myé bí á ɲwa myá mí á bə obúbálé wó Yésus? ²² Ká ji? Í jii nə bi myáásug kukwumuga múúd bí á fwo də bə kuú njɔɔnd ácwúlúd yí, kukwumuga múúd í dú ngə yúúd yúúdúg, ngólə bə məshiigá íwímbúg í ngə shiig nyə yí. ²³ Ƴ jii nə milám nə milúu mí ngóg nə nyingə bul bə bí gúgwáan nə gúgwáan. ²⁴ Ƴ jii nə bi bwáádúg kukwumuga múúd ágúgwáan, kukwumuga Zembí nyə a mó sá nə í bóg nda nyáméfwó, í ngə bə otútəlí nə cug mənɲkál í ngə zhu obúbálé dí yí.

²⁵ Wnda jí ntó ná, myaasugá ijǵǵ. Nə ndeé, muud yêsh má jəlá nə bwiing ɲg-wól ɲi obúbálé, nəcě shé músə leedyá nda ikúl í nyúul muud. ²⁶ Ƴ ká bə nə muud mó gwág zhwuɲú, kə bey nə a sáág *sám; a kú ntág bíd nə jwów í jímóg a ɲjúl ná nə zhwuɲú. ²⁷ Bi kú bæeg yə Ƴjwú məjamb zhií. ²⁸ Ƴ Muud nyə á də júwo yé yówwug júwo; a yidag sêy nə məb-wó mé shú nə a bóg nə sá jí nə ɲkul kwínd nyáméfwó, kwínd námə ɲgwól múúd jí nə məyáɲgan yé. ²⁹ Ƴ Muud kú ná nyingə cúwal ícúwúli-cúwúli nyádí mpud; ɲkí í jii nə bí lásúg íí, bí ci ɲi jǵǵ íciyá bísə nə ɲkul sá nə muud lálug búgód yí, íciyá bísə nə ɲkul kwínd búúd bwó gwág wá yí. ³⁰ Ƴ Zembí nyə a wá bí Ƴkəɲkə Shíshim tɔɲ məyíigyé nə á bá yíl bí mənnyámád. Kúgá sá nə Ƴkəɲkə Shíshim wɔɔɲg shúsúlág. ³¹ Ofimál, nə dúlə nyada, nə impimbə, nə ozhuyá, nə *bwaasúlə mpu, tɛem bə dúl váál gwólə lám dēsh, byēsh íni í shínúg bídí ícug dí. ³² Ƴ Yidagá bə nə osusa, bí də gwág búúd bēsh cey lámúd, bí də sá nə, ɲgwól juu ɲgwól, ɲgwól juu ɲgwól, námə nda Zembí nyə á juu bí lúu mó Kříst dí ná.

Kuú njɔɔnd cêlí

5 Ƴgaá bí jisə bwán Zembí mə búl cêl wá, ɲgagá nə sá nda nyə. ² Ƴwagá kuú njɔɔnd cêlí námə nda *Kříst nyə á cêl sá nə; nyə á cêl sá váál á nə nyə á kɛenzh cug jé yə Zembí shú dúsú, a bə sə *mátúnuga mó anywa məcud wó Zembí.

^{ss}4:18 *milúu mí á mó shilá*: Ciyá ni jisə námə 2Kr 3.14; í kə nə «milúu mí músə bwo kú ná nyingə də mpu bii ísá, kú mpu faas».

^s4:17 5.8; Rom 1.21; 1Pr 1.14 ^t4:19 Kol 3.5 ^u4:23 Rom 12.2

^v4:24 Mət 1.26-27; 2Kr 5.17; Kol 3.10 ^w4:25 4.16; Zak 8.16-17; Kol 3.8-9

^x4:26 Zhk 1.19-20 ^y4:28 1Te 4.11 ^z4:29 5.4; Kol 3.8; 4.6; Zhk 3.10

^a4:30 1.13-14; Iza 63.10; Rom 8.23; Gal 5.25

^b4:32 Mat 6.14; 18.22-35; Kol 3.12-13

^c5:1 Mat 5.48; 1Yn 3.1 ^d5:2 3.17-18; 4.2, 15-16; 1Kr 8.1; 2Kr 5.14; Gal 6.10; Flp 2.2; Kol 2.2; 3.14-15 *mátúnuga*: Gal 1.4; Heb 10.5-10

^{3e}Bwá nda ná du cwééd bí nà jaŋga, nà dúl váál misóólúgú mí áduɗanà myêsh, tɔ yéesh mábii. Isâ íni í ájóláyé nà min̄kɛŋkɛ mi búúd. ^{4f}Kúgá ná nyiŋgə du cúwal ícúwálí-cúwáli, muud nda ná lás nda a cugé nà líú, kú sá bów-bów fyaŋga. Ntɔ nyə ájóláyé. Yidagá du lɔ mǎnywa Zembí ŋgə sá bí má. ^{5g}Bi mǎ jǎlá nà wámbulə mpu ná, tɔ muud jaŋga, ŋkí muud jí nà cug áduɗanà yé, ŋkí ntǎg muud jí nà yéesh mábii yé, ŋgwúd nà ŋg-wúd nyə abúle bə nà kow Faan mǎ Kríst bá Púpá Zembí dɛ; yéesh mábii jísə dúl váál yǎlə zembí áyadúg gúmǎ.

^{6h}Bi kú bíd nǎ muud zǎg shiig bí nà mbeé zhizhe kaand. Váál isâ byɔɔŋg wǎ í du sá nǎ mpimbə mǎ Zembí í bíig buud ɔ mábún. ⁷Kúgá du fúla sámǎbá nà bwo. ⁸ⁱYág, bi á bə nà milám yídúgú nà yídúgú; ká, bi músə nà mǎŋkenya mǎlámúd ja gaád; ŋwagá kuú njɔɔnd á mǎŋkenya. ^{9j}Mǎŋkenya máá mǎ du bə, nà jɔ lám, nà otútəlí, nà obúbálé. ^{10k}Bi ɔ du sɔ nji sá Zembí mǎ gwág nywa yí. ¹¹Kúgá du nyíi misóólúgú myá mǎyídúgúd, mí cugé nà mfíí. Yidagá du lwó nǎ misóólúgú myɔɔŋg mí any-wáyé. ¹²Isâ bwǎ dú ŋgə sá mǎyídúgúd yí í cugé sá mǎ dú bwiing, sálə shwǎn. ^{13l}Ja mǎŋkenya mǎ mǎ kwan gúl sá yí, sá jɔɔŋg mú nyín nda jí ná. ^{14m}Nǎcé mǎŋkenya wǎ mǎ dú sá nǎ sá jêsh nyínúg

nda jí ná. Gwǎ wǎ bí mǎ gwág gúl ciyá nǎ:

Wo muud jí gwǎd yé, juumúg.
Wɔɔlúg wú mímúŋúd,
Kríst ka kwan wo.

¹⁵Bi ɔ mpú du baagusə kuú njɔɔnd wún nǎ bi kú ŋgə cugə nda iwagulálə, bi cugəg nda buud bwǎ mǎ kyé wá. ¹⁶ⁿYílúgá fwála mǎkwámúd*, bów mwǎw mǎga. ^{17o}Nǎ ndeé, kúgá du wagula, dǎgá mpu wámbulə sá Zembí mǎ jí yí. ^{18p}Kúgá du ŋgul nǎ ndeé shwág, váál íŋguluga dɔɔŋg í du kənd múúd íntíwálí. Yidagá du sɔ nǎ bi lwándúg† nà ŋkɛŋkɛ Shíshim. ^{19q}Dǎgá sey ósǎm nà mǎŋgwa nà isusa yá Zembí ja bí mǎ dú léshe yí; dǎgá ságusə Cwámǎba ísusa dí nà lám wêsh. ²⁰Dǎgá lɔ Zembí Sóóŋgú kwoŋ mǎ Cwámǎba wúsú Yésus-Kríst dí ja jêsh dí nà sá jêsh dí. ^{21r}Dǎgá sá mpǎdúgá nyín nǎ muud yêsh jweeg líú magulə nǎ ŋgwól jwúg nà nyə nǎcé gwǎǎl bí ŋgə gwǎǎ Kríst yí.

Cug á njǎw bǎ

^{22s}Budá o, bídúgá nǎ ogwúm bún bwǎ jwúg nà bí váál í jǎlá nà Cwámǎba yí. ^{23t}Nǎcé mudúm mǎ jwú nà mudá yé nǎmǎ nda *Kríst mǎ jwú nà *Dɔ lú óbúgula nǎ; Dɔ dɔɔŋgú, nyə á cug dwo, dúsə nyúúí nyé. ²⁴Nǎ ndeé, váál Dɔ í ŋgə sá Kríst mǎgwág yí, ntɔ nǎmǎ wǎ

*5:16 Ciyá Pwól nyə á balan nà ndí na ni, bóól bwǎ ci gwo nǎ: «Mpugá balan nà mǎfwála mǎ cug».

†5:18 Na ŋgə cɛl ci nǎ «bi shwágúg nà ŋkɛŋkɛ Shíshim» nda búúd bwǎ dú shwág nà mǎlwəg nǎ.

é5:3 Gal 5.19-21; Kol 3.5 f5:4 4.29; Kol 3.8

g5:5 Rom 5.17 h5:6 Rom 1.18; Ifz 2.3; Kol 2.4, 8; 3.6 i5:8 yídúgú nà yídúgú: 2.3, 11-12; 4.17-18, 22; Kol 3.7; Tit 3.3 mǎŋkenya: Yuá 8.12; Kol 1.13; 1Pr 2.9

j5:9 Gal 5.22-23 k5:10 Rom 12.2; 1Te 5.22 l5:13 Yuá 3.20-21

m5:14 Iza 26.19; 60.1; Rom 13.11; Zhk 5.8 n5:16 Kol 4.5

o5:17 1.17; Rom 12.2 p5:18 Mik 23.31-35; Rom 13.13

q5:19 Sǎm 33.2-3; Kol 3.16-17; Heb 13.15

r5:21 Kol 3.18-4.1; 1Pr 2.18-3.7; 1Tm 2.1-13; Tit 2.1-10; 1Yn 2.12-17; 1Pr 5.5

s5:22 Kol 3.18; Tit 2.5; 1Pr 3.1; 1Kr 14.34-35 t5:23 1.22; 1Kr 11.3

búdá bwó jálá nà sá ógwúm bán mægwág mæzhí mēsh yé.

²⁵ ^uBi bán ogwúm, cɛɛlɔgá budá bún váál Kríst nyə á cɛɛl Dɔ yí, váál cɛɛlí á nà nyə á kɛenzh cug jé shú Dɔ. ²⁶ ^vNyə á sá ntó nà á gusa dwo nà mǎjúwó nà ciyá jé shú nà í bóg ɲkɛɲkɛ Dɔ, ²⁷ ^{wí} nyínúg nyə milwanó mi cúwula nda mudá, kú nà lág, kú nà mbwad, ɲkí gúl váál sà nì, ɲjì ɲkí ɲkɛ, kú nà sá á jumúg. ²⁸ Váál cɛɛlí jɔɔɲg wó ɲgwúm mǎ jálá nà cɛɛl mudá yé yí, cɛɛl nyə tǎɲ nyúúl nyé á nyǎmɛfwó. Muud mǎ cɛɛl mudá yé yé, á cɛɛl nyǎmɛfwó. ²⁹ Muud nyə abwélé mpíi nyúúl nyé á nyǎmɛfwó, mbô. Muud yêsh mǎ du wíl nyúúl nyé, du ɲwa ɲjugú nà nywo nǎmǎ nda Kríst ɲgǎ ɲwa ɲjugú nà Dɔ nǎ, ³⁰ ^xDɔ dúás nyúúl nyé yí, sǎ búsa ikúl ya nyúul nyé nyɔɔɲg. ³¹ ^ySá jɔɔɲg wó jí cilyá Kálaad Zembí dí yí, nǎ: «Nda mǎ mǎ kwambulǎ bwo ntúní nǎ, mudúm mǎ bá lúgǎ sǎɔɲgǎ bá nyɔɔɲgǎ, a kǎ leedya nà mudá yé, bá obá bwǎ mú bǎ nyúul ɲgwúdǎ.» ³² ^zNdímba nì wúsə ayíyáág; mǎ jaaw bí nǎ í dúgyá nà Kríst bǎnɔɲ Dɔ lú óbúgula. ³³ ɲjì, í dúgyá nǎmǎ nà bí: muud yêsh cɛɛlɔg mudá yé nda nyǎmɛfwó, mudá yǔg ɲgwúm yé gúmǎ.

A bwân nà obyîl

6 ^aBwân ɔ, ságá obyîl bún váál mǔg-wág mǎ jálá nà Cwám̄ba má, ntó jì tǎtǎlì. ² ^bNǎcǎ nyúl mpǎndí í ɲgǎ ci nǎ «gúmálúg sǎɔɲgǎ wǎ bá nyɔɔɲgǎ wǎ», mpǎndí nyɔɔɲg ntǎg ɔ í tǎéd bǎ nà ɲkaagǎ, ³ nyísə nà ɲkaagǎ nǎ: «Wo dúgúg mǎnywa, wo cugǎ kwóm kwóm

shí gaád». ⁴ ^cBi bán obyîl ntǎg íí, kúgá sá nà kuú ɲjɔɔnd wún í bág cǐndal bwán nǎ bwǎ dúg sá bí mǐngáádǎ. Yidagá ɲgǎ wíl bwo, ɲgǎ lwó bwo cug, ɲgǎ yə bwo fwámé ɲjǐgúlá í ɲgǎ zhu wǎ Cwám̄ba yí.

A mǎlwaa nà omása

⁵ ^dYé mǎlwaa, ságá omása bún bǎ wa shí mǎgwág; mǎgwág mǎɔɲg mǎ dúg bǎ nà gwǎɔɔgǎ nà mǎjigúwa, nà lám ɲgwúd, váál mǎgwág í jálá nà *Kríst yí. ⁶ ^eÍ kú ntǎg du bǎ ɲjì bwǎ mǎ fwo fála bí, nda sá mǎ cí nǎ bí ɲgǎ sǎ nǎ buud ɔ bwǎ gwágúg bí nywa. Dugá sá mǎgwág mǎ nǎ bí búsa mǎlwaa mǎ Kríst, bí ɲgǎ lǎɛl sá sǎ Zembí mǎ jǐ yí. ⁷ Séyúgá nà bwo váál í ɲgǎ wú lám dí cwú yí, nda sá mǎ cí nǎ bí ɲgǎ sɛy nà Cwám̄ba, kú bǎ búúd. ⁸ ^fɲgaá bí mǎ mpú nǎ tǎɔ lwaá tǎɔ muud cúgǎ lwaá yé, muud yêsh mǎ sá jǎjǎ sǎɔlúgǎ yé, mǎ bá ɲwa myǎna wǎ Cwám̄ba? ⁹ ^gBi bán omása ntǎg íí, cugǎgá nà mǎlwaa mún váál ɲgwúd dɔɔɲg. Yɔwugá cwambulǎ. ɲgaá bí mǎ mpú nǎ nà mǎlwaa mún nà bí, Mása wún á bínɔɲ bêsh jì gwǎw jɔɲud, nyə ádé ntǎg baam nà ɲgwól múúd ntǔ ɲgwól?

Lúmbulí mǎ mbúgula

¹⁰ ^hCiyá mǎ zǎ jǎna ci bí yí jí nǎ, ɲwagá yáág-yáág ɲkúl mǎ Cwám̄ba, í lúlushig bí nyǎdí kwon dí. ¹¹ ⁱɲwagá mǎkwǎɔ mǎ dǎɔmb mēsh Zembí mǎ yǎ búúd má, bí bóg nà ɲkul mǎ du tǎl kuú ja ɲjwú mǎ-jamb mǎ du zǎ nà zhwog mǎkǎɲ mǎ zǎ du cɛɛl nyúg bí yí. ¹² ^jBuud dí sǎ ɲgǎ lúmbulí nà ndí wá. Sǎ ɲgǎ lúmbulí nà isǎ yǎ mǎyídúgǎ í ɲgǎ wǎ buud mǎnyámád

^u5:25 1.23; Kol 3.19; 1Pr 3.7; 3.19 ^v5:26 gusa dwə nà mǎjúwó: Rom 6.3-4; Tit 3.5; Heb 10.22 ^w5:27 1.4; 2Kr 11.2; Flp 1.10; Kol 1.22

^x5:30 1.23; 1Kr 12.27 ^y5:31 Mət 2.24 ^z5:32 Mbú 19.7 ^a6:1 Kol 3.20

^b6:2 Mbá 5.16 ^c6:4 Kol 3.21

^d6:5 Kol 3.22-25; 1Tm 6.1-2; Tit 2.9-10; 1Pr 2.18-21 ^e6:6 1Kr 7.22 ^f6:8 2Kr 5.10; Kol 3.24-25 ^g6:9 Kol 3.25; 4.1; Zhk 2.1 ^h6:10 Yuá 15.5; 1Kr 16.13

ⁱ6:11 2Kr 10.4; 1Te 5.8; Iza 59.17; Zhk 4.7 ^j6:12 1.21; 2.2; 1Pr 5.8-9

yí, nà isâ byêsh í ngó lwó buud mpâl yí, nà byaɔng í ngó bə nà mɪŋkwón wa shí á mɛyídúgú yí, nà mɛjamb mɛsɔ gwów joŋ dí má. ¹³kGwó wó mɔ cí nɔ, ɲwagá mɛkwɔɔ mɔ dɔɔmb mɛsh Zembî mɔ yó búúd má, du ji nà ndí, bí bág bə kú fúfug ja mɔfwála mɔ bá ɲkaŋgula bí yí, bí lúmbuli nɔ ndéé ntɔ, bí tál nɔ shím. ¹⁴lBí ɔ yífm mɔnyúul! Bí ɔ du cugə ɲji óbúbáléd, óbúbálé bwó bág bí tɔŋ nda kándá ízimbi. Bí du nómó cugə ótútálí dí, ótútálí bwó bág bí nda wáma íŋkwánz bwó du búdal bud nà ndí yí. ¹⁵mSágá nɔ mɛkuú mún mɔ dúg bə kwééshá kólə bwiŋg Jɔjɔ Lɔŋ í dú wá búúd mətala mílámúd yí. ¹⁶Na isâ íni byêsh dí, bí ka nómó du bii búgə nda bunú, gwó wó í é du jímə ílá í kuda Múúd Lúmbúlí nyə é du wusə bí yí. ¹⁷nSágá nɔ cug ə kandugə kandugə í bág bí nda tũm íŋkwánz zimbi mɔ du búdal lúú nà ndí yí; bí ɲwa Milósú mí Zembî, kafwele mɔ ɲkɛŋkɛ Shíshim ɔ ní. ¹⁸ɲkɛŋkɛ Shíshim dúg yə bí mɔvɔál mɔ mɔjəgula mɛsh tɔɔ bí tɔl jáyé cé tɔɔ jáyé, bí du jəgula nɔ Zembî, du téég nyə mɔbwə. Bí ɔ yág nɔ bí dúg sá sɔ́lúgú

wɔɔng kú bwele káád. Bí ɔ du wá búúd ɔ Zembî bɛsh bídí mɔjəgulad. ¹⁹Bí du nómó wá mɔ shú nɔ Zembî wág mɔ Kéel dé mpu dí, mɔ dúg jaaw búúd *ndímba á Jɔjɔ Lɔŋ nɔ kpwɔɔ kpwɔɔ, ²⁰Pwám lwámá Zembî nyə á yə mɔ wó Jɔjɔ Lɔŋ, tɛem bə nɔ í mɔ kənd mɔ mímbwug dí. Dugá wá mɔ mɔjəgula dí nɔ mɔ dúg bwiŋg Jɔjɔ Lɔŋ wɔɔng nɔ kpwɔɔ kpwɔɔ váál í jóla yí.

Məbədá

²¹qShú nɔ bí mpúg cé mɔ tál yí nà sá mɔ ngó sá yí, mwááŋg Tishík mɔ búl cɛel yé, sɔ́l mɔsáal mɔ Cwámɔba, sɔ́l mɔsáal abúgúlág ɲgə zə, nyə é zə bá jaaw bí. ²²Mə wó mɔ ntí nyə nɔ a zəg jaaw bí nda mɔ jísə nɔ, a zə wá bí ɲkul mɔnyúúlúd.

²³rZembî Sɔ́ŋgú bá Cwámɔba Yésus-Krist bwó ɔ sá nɔ bí bwááŋg bɛsh bí cugəg nɔ shee, bwó ɔ sá nómó nɔ bí cugəg cɛelíd nɔ búgád. ²⁴sBuud bɛsh bwó ngó cɛel Cwámɔba Yésus-Krist nɔ váál cɛelí í cugé nɔ ɲkul shín wá, Zembî kə sá bwo mpaam!

^{k6:13} Rom 13.12 ^{l6:14} Iza 11.5 ^{m6:15} Iza 52.7; Rom 10.15 ^{n6:17} Iza 40.2; Heb 4.12 ^{o6:18} 3.14; Luk 18.1; Mis 4.29; Rom 15.30; Kol 4.2-4 ^{p6:20} 3.2; 2Kr 5.20; Kol 4.4 ^{q6:21} Tishík: Mis 20.4; Kol 4.7-8; 2Tm 4.12; Tit 3.12
^{r6:23} bí cugəg nɔ shee ... bí cugəg cɛelíd: 2Kr 13.11 ^{s6:24} Gal 6.18; 1Pr 1.8

Kálaad Pwôl nyə á cilə buud 3 Filipi yé Isâ í dúgyá nə kálaad mə Pwôl shú Filipi yí

Pwôl nyə á fwə Də mə Yésus á Filipi ja nyə á ngə sá njəond mísəon yé ábēē yí (Mis 16.6-40).

Nyə á ka zə cilə bwo kálaad éga búbaalē mímbú mə cý, a njúl mímbwug dí (1.13). Nyə á cilə nə á yá ókrísten wá Filipi akíba, a wá bwo nkul mílámúd nəcé á bul cēel bwo.

Shug lu lósú á kálaad éga wó Yésus (2.6-11). Yésus nyə a bíd isâ byēsh nyə á bə nə ndí yí, nə ndéé Zembí ka bñn nyə gwów ntý isâ byēsh nə buud bēsh.

Pwôl nyə á ka təl njíngúlá mənkwə zəngbá:

- (1) Cug mə mbúgula í jəlá nə bęęla jé mə Yésus (2.5-11).
- (2) Krísten mə jəlá nə faan mənkenya (2.14-15).
- (3) Muud mə mpu Yésus yé mə du dúg bíl isâ byēsh nyéé nə nyéé (3.7-8).
- (4) Yíl lám cug á yágúd, nádawo kə shwóg (3.13-14).
- (5) Dugá bə məshusug məshusug (4.4).
- (6) Kú nə yágúwó, du yida lésa nə Zembí (4.6).
- (7) Du faas mítédúgá mí lám (4.8).

Məbədə

1 ¹Mə Pwôl, sá Timotē məlwaá mə ^{*}Kríst Yésus sə wə mə cílə kálaad éga. Sə ngə cilə bí bēsh buud 3 Filipi bí

búsə búúd 3 Zembí kwonj mə Kríst Yésus dí wá. Sə ngə cilə binónj otówe ɔ shwóg bún nə ^{*}ojaákwon bún. ²Sónngú wúsú Zembí bā Cwámba Yésus-Kríst bwə 3 sá bí mpaam, bwə 3 sá námə nə bí ngóg nə cugə nə shee.

Pwôl ngə yə Zembí akíba

³^uMə du yə Zembí waamə akíba ja jēsh mə dú téduga bí yí. ⁴Ja jēsh mə du jəgula nə Zembí shú bí bēsh yí, mə du jəgula nə məshusug. ⁵Mə du jəgula nə məshusug ntó nəcé, té wúlə jwów ashúshwóógú zə wós múús íí, bí ngə fula nə mə shú bwiingúlə Jəjə Kéel. ⁶^vMə ngə mpu búbálé nə Zembí muud nyə á mə tééd bí jə sólúgú wəwng yé nyə é kə nə wə shwóg nə ndéé kə bá casulə jwów mə Kríst Yésus³. ⁷^wMə jəlá nə bə nə mbií tédúgá wəwng shú dúnúd nəcé bí búšə mə nkí jág nywa lámúd. Bí búšə mə nkí jág nywa lámúd nəcé bí ngə nwa dún kəw lu byám íbwádán Zembí nyə a mə bwádan nə mə yí, nwa kəw mímbwug myám dí, nwa kəw shwəplələ Jəjə Kéel dí, ngələ lwó nə á jí tútəlí. ⁸^xZembí jí wúshined waamə nə yéesh mə ngə gwág bí bēsh yí jísə yéesh jí Kríst Yésus lámúd yí. ⁹^yMəjəgula mə ngə jəgula nə Zembí shú dún dí má mósə nə cēelí jín í ngóg nə kwíduli kúdúlig, ngə bə nə fwámé mpúyá nə dúlə wámbulə isá. ¹⁰^zÍ bəg ntó shú nə bí dúg mpu isâ í búl bə nə mfíí isâ í ányunyaá dí yí. Ntó bí músə bá bə nə mítédúgá nə sánj, kú nə sá á jumúg jwów mə Kríst. ¹¹^aJwów dəwngú bí bəg bə nji nə mpumə⁴ á tútəlí Yésus-Kríst nyə

³**1:6 Jwów mə Kríst:** Dúsə jwów á bá zə sámb búúd ɔ shí ga mílósú yí.

⁴**1:11 mpumə:** Mpumə ga wə misólúgú.

¹**1:1** Timotē: Mis 16.1; 1Kr 4.17; Flp 2.19

^u**1:3** Rom 1.8-10; 1Kr 1.4; 1Te 1.2-3 ^v**1:6** 2.13 jwów mə ^{*}Kríst Yésus: 1.10

^w**1:7** 2Kr 7.3; Ifz 3.1

^x**1:8** 1Kr 16.24; 2Kr 5.14 ^y**1:9** Kol 1.9-10 ^z**1:10** Rom 12.2; Ifz 5.27; Heb 5.14

jwów mə Kríst: 1Kr 1.8; 2Kr 5.10; Flp 1.6; 2.16 ^a**1:11** Yuá 15.8; Zhk 3.17

é ngə sá ná bi wúmóg shú ná buud bwə yóg Zembí məshwumb yí.

**Pwól teem bə mimbwug
dî, a ji nə məshusug**

^{12b}Bwaang, mə jii ná bi mpúg ná isá byêsh í mə bə nə mə yí í ngə yida sá ná Jɔjɔ Kéel ngóg nə kə shwóg ngə mpu bwiingya. ¹³Gwə wə í mú ná, tɔɔ ozimbí bwə ngə baagələ lun mə ngwəməna wá bēsh, tɔɔ kúkúl jēsh íí, í mə mpúy nə mə ji mimbwug dí nəcə *Křist. ¹⁴Bóólúgá ncú-lyá bwáang sónón ngə bɛ Cwamba wá, bólə mə mə zə bə mimbwug dí ga í mə sá ná bwə yídag mpu shwu mənýúul nə Cwamba, bwə mú ngə bóle cúndə kéel dé kú nə ifwaas.

^{15c}Bóól bān bwə ngə cúndə Křist nə lâm íwímbúg, ngə fendya nə mə; bóólúgá bá bwə ngə cúndə nə jɔ lâm. ¹⁶Búga báá bwə ngə sá nə ccelí, bwə ngə mpu ná ɲkí mə ji wa, jísə shú ná mə shwɔɔlag Jɔjɔ Kéel. ¹⁷Bóólúgá bān, ja bwə ngə cúndə Křist yí, bwə angé nə cúndə nə jɔ lâm, bwə ngə sá ɲji ngólə fendya nə mə. Bwə tódúgá ná fendyálə nə mə í é sá ná mimbwug myām mí búlug cey mə lámúd.

¹⁸Ká jí í ntágúló cínɔng yí? Kú nə sâ! Tɔɔ bwə sēy nə bów-bów yuug, tɔɔ bwə sá fwámé sâ, mímbií myēsh dí Křist wə bwə ngə bwiing yé. Sá jɔɔng jísə mə sá məshusug, mə é dɔ nómə bə ɲji məshusug nə məshusug. ^{19d}Mee mə mpú ná, nə məjəgula bí ngə jəgula shú dām má, nə shúgálúlə Shíshim mə Yésus-Křist ngə shúgal mə yí í bá sá ná micún myām mí shúgúlág mə tɔɔm. ²⁰Mə abulé bwele bə nə məsám nə mbií mə ngə bwánd sá mə ngə *búgula yí. ɲji mə mpú kú nə məshwán nə tɔɔ jáyé ja, tɔɔ kíkídíga, tɔɔ mə cugə, tɔɔ mə yə, Křist nyə é ɲwa

gúmə mádí nyúúlúd. ^{21e}Nəcə, cug jām jēsh jísə ɲji shú mə Křist; mə ká ntāg yə, shwi y bə mə nə mfií. ²²ɲji, nda jí ná, mə cugólə wá shí mishwun, mə e sá íséy í mfií ná, mə akáyé ná mpu sá mə fééshúg yí.

^{23f}Mə mú ngə zhízhigə mpódúgá iyéesh íbá: mə ji nə yéesh ná mə wúg wá shí gaád, sá Křist kág cugə kul ngwúd; jān ɔ jí mə sá mə búl ccel yí. ²⁴ɲji mə dúg ná í bul bə mə nə mfií ná mə ngóg ná cugə wá shí mishwun shú dánúd. ²⁵Nəcə ntó, mə ngə mpu búbólé ná mə é cugə, shé é ji kul ngwúd sónón bí bēsh shú ná mə kwíndúg bí, bí búgubanugí, bí bə nə məshusug búgád. ²⁶Ntó, ja mə é nyingə zə bídí yí, zólə wām í mú sá ná bí bóğ nə milúu ná sán kwon mə Yésus-Křist dí.

Bi mə jəlá nə wá ɲkúl gwánád

^{27g}Sá ngwúd jí ná, bí mə jəlá nə cugə mísh mə búúd dí, mbií cug í mpíyá nə Jɔjɔ Kéel mə *Křist yí. Nəcə, tɔɔ ná mə zə dúg bí, tɔɔ mə anyíngé zə, mə jii ná mə dúg gwáduga ná bí ngə yím mənýúul cug á yéesh ngwúd dí, bí ngə gwána gwáná á magulólə Jɔjɔ Kéel, bí ɲjúl lâm ngwúd. ²⁸Bí nda bwele bə nə ifwaas nə buud bwə lúmbúlí nə bí wá. ɲkánj bín í é sá ná bwə mpúg ná búśó zhíí á shwi y dí, bí bān ɲjúl zhíí á cugəd; Zembí wə mə sá ntó. ²⁹Nəcə ibwádán í ngə zhu bí wə Zembí yí bíśə ná bí búgúlág Křist; ɲji, kú bə ɲji búgúlálə, jísə nómə bí ibwádán ná bí bwəmagí nə micún shú déd. ^{30h}Bi mə jəlá nə ɲwa dún kow gwáná bí á dúg mə ngə gwána yííd, gwáná bí ngə gwág nə mə ngə ná gwána yí.

Muud yēsh sálug nyəméfwó shí

2 ɲkí cug seengí á bínón *Křist í wá bí ɲkul mílām dí, ɲkí ccelí í yə bí

^b1:12 Ifz 3.1; 2Tm 2.9 ^c1:15 2Kr 2.17 ^d1:19 Rom 15.30

^e1:21 Gal 2.20; Kol 3.3-4 ^f1:23 2Kr 5.8-9 ^g1:27 Kol 1.10; 1Te 2.12

^h1:30 Mis 16.19-40; Flp 1.13

inǵán, ǵkí bǐ mú ǵgə cugə seengí nə Shíshim má Zembí, ǵkí bǐ mú nə lâm inǵúnǵwəŋ nə ǵgəwól gwág ǵgəwól cey lámúd íí, ²í ságá nə məshusug mām má bəg lwándúlá. Í é bə ntó ja bǐ é ǵgə cugə mbií ǵgəwúd yí, bǐ mbíd mbií ceelí ǵgəwúd, lâm ǵgəwúd, bǐ ǵgə cugə leedyá. ³Ǵmuud nda sá sâ nə yéesh mǵfendyá, nda sá sâ nə sǵ mísh. Nǵi, muud yésh sǵlǵg nyáméfwó shí, gúmal bǵól búúd ntǵ mbií á gúmal nyáméfwó yí. ⁴Ǵmuud nda sǵ nǵi mǵnywa mǵ nyáméfwó; muud yésh sǵǵg nə bǵól bwə bəg námá nə mǵnywa. ⁵Ǵǵgəgá nə cugə mpádúgá nyín nda búúd bwə du cugə kwəŋ má Yésus-Krist dí ná.

Tódúgá Yésus nyə á bə nə ndí yí

⁶ǴYésus nyə á bə mbií ǵgəwúd nə Zembí. Nǵi, tǵem bə ntó, mǵfí nyə á bə nə ndí wǵwǵǵ, nyə á shígé nada nə wə ná a bwên nda Zembí. ⁷ǴNǵi, nyáméfwó nə lâm yé, nyə á bíd gúamá nyə á bə nə ndí yí, a yidá zə bə mbií ǵgəwúd nə lwaa, a bə múúd, buud bēsh mpu námá dúg nə á jǐ muud. ⁸ǴNyə á səl nyáméfwó shí, sá mǵgwág nə ndeé magulə shwiy, shwiy yǵlə kwolós dí ntǵ. ⁹ǴGwə námá wə Zembí nyə á bân nyə gǵwəw nə ndí yí, a yə nyə jíná í ntǵ míná mēsh yí. ¹⁰ǴNyə á yə nyə dwo shú ná isâ byēsh, tǵw byǵwǵg bǐ jon dí gǵwəw yí, tǵw byǵwǵg bǐ wa shí yí,

tǵw byǵwǵg bǐ shí ga dí shí yí, í dúg kúd mǵbwəŋ shí ja í gwág jíná má Yésus yí, ¹¹buud bēsh bwə mǵguləg nə Yésus-Krist jǐ Cwámǵba, bwə lás ntó mǵmpu dí, yǵlə Zembí gúamá.

Bǐ má jəlá nə faan mǵŋkenya

¹²Bwáǵg má búl ceel wá, nda jǐ ntó ná, bǐ má du bwey bə nə mǵgwág. Í ajǵyé nə mǵgwág mǵwǵg má dúg bə nǵi ja má jǐ nǵŋ bídí yí. Í jǐi ná bǐ búlǵg bə nə mǵgwág ja má cúgé nǵŋ bídí ga. Ságá nə cugúlə Zembí má cug bǐ yí í nyínug bídí ícug dí; ságá ntó nə gǵwǵǵg nə mǵjǵgwa. ¹³ǴNəcé Zembí wə ǵgə sá nə bǐ bəg nə fwámé iyéesh, bǐ sá mǐsǵólǵgú á gwág nywa myá.

¹⁴Ságá sǵólǵgú wēsh kú cwaduga, kú sǵŋusa mǵkəl, ¹⁵sǵhú ná bǐ bəg kú nə sá á jumúg, kú nə cúcwán lá mǵbwam. Bǐ má jəlá nə bə bwân 3 Zembí, kú nə sá á jumúg na kala búúd á lílǵŋí bínǵŋ ǵgə cugə níí, bǐ ǵgə faan mpádúgá nyǵŋúd nda imǵwə í wá mǵŋkenya shí gaád yí; ¹⁶nəcé bǐ ǵgə kala bwo kéel á cug kuú nǵwǵnd wǵnúd. Sá jǵwǵg í bá sá ná mǵ bǵg bə lúu ná sǵŋ jǵwəw má *Krist, nəcé í bá mpúy ná mǵ á shígé ǵgə wáduga nə micún nə mindǵólú ntó ǵgwas.

¹⁷ǴSéyúlə bǐ ǵgə séy nə búgá yí í má bwey bə bǐ *mǵtúnuga. Í ká bə ná mǵ yǵg, shwiy dām zə casulə mǵtúnuga mún mǵwǵgú, mǵ bə nə məshusug, mǵ kala bǐ bēsh məshusug mǵwǵgú. ¹⁸ǴMbií ǵgəwúd wǵwǵgú námá, í jǐ ná bǐ bəg nə məshusug, bǐ kala mǵ məshusug mǵwǵgú.

ǵ2:2 Yuá 13.34; 1Kr 1.10-11; Gal 6.10; Ifz 5.2; 1Yn 4.12

ǵ2:3 Rom 12.10; Gal 5.26 ǵ2:4 1Kr 10.24 ǵ2:5 Yuá 13.15; Rom 13.14; 15.5

ǵ2:6 Yuá 1.1-2; 17.5; Heb 1.3 ǵ2:7 Yuá 1.14; Rom 8.3; 2Kr 8.9; Heb 2.14, 17

ǵ2:8 Yuá 10.17; Heb 5.8; 12.2 ǵ2:9 Mis 2.33; Ifz 1.21; Heb 1.4

ǵ2:10 Iza 45.23; Yuá 5.23; Rom 10.9; Mbú 5.13

ǵ2:13 1.6; Yuá 15.5; Rom 7.18; 15.18; 1Kr 12.6; 15.10; 2Kr 3.5

ǵ2:15 1.10; Mbá 32.5; Dan 12.3; Mat 5.14; 10.16; 1Kr 1.31; 2Kr 1.14; Gal 2.1-2; Ifz 5.8; 1Te 2.19 ǵ2:17 Rom 15.16; 2Tm 4.6; 1Yn 3.16 ǵ2:18 3.1; 4.4

Pwôl mǎ kǎnd Ipafurodit Filipi

¹⁹ Mǎ ngǎ bwánd nǎ búgǎ ná Cwámǎ Yésus nyǎ e sǎ ná mǎ léélug nti bí Timoté shú ná nyúúl bǎg námǎ zǎ lal mǎ ja á bá nyingǎ nǎng zǎ jaaw mǎ mǎcwama mún yí. ²⁰ Kú nǎ ngwǎl mǎmú mǎ jí nǎ ndí wa ná sǎ sǎ ngǎ bǎ nǎ mǎcǎy mǎ lǎm mbií ngwúd, ná ndéǎ á jǎ nǎ ngul mpu wǎ lúú isǎ í dúgyǎ ná bí dí yé. ²¹ Bêsh bwǎ mǎ ngǎ wǎ milúu nǎ isǎ í dúgyǎ ná bwǎmǎfwǎ yííd, kú bǎ byǎng í dúgyǎ ná Yésus-Kríst yí. ²² Bimǎfwǎ bí mǎ mǎpú ná Timoté nyǎ a shí lwǎ bí sǎ á jísǎ yí. Námǎ nda mwǎn mǎ du nada nǎ sǎngǎ ná, ntǎ wǎ nyǎ á mǎ nada nǎ mǎ, sǎ sǎ ngǎ bwiing Jǎng Kéel yé. ²³ Nyǎ wǎ mǎ ngǎ tǎduga ná mǎ é nti ja mǎ é wǎmbulǎ nda mǎ é shúgula ná yé. ²⁴ Cwámǎ mǎ lwǎ mǎ búbǎlé ná mǎmǎfwǎ mǎ é léelǎ zǎ nǎng. ²⁵ Nǎ mǎ á mǎ kwey ná í bul jǎla ná mǎ ntǎg bí *mínycǎg waamǎ Ipafurodit bí á nti ná a zǎg du kwíínd mǎ ja mǎ jí kwííndyǎ yé. Nyǎ a mǎ zǎ wǎ nyúul, kwiid mǎ nǎ iséy, zǎ bǎ mǎ muud gwoong lúmbúlíd. ²⁶ Mǎ ntí nyǎ nǎcǎ á ngǎ bul bǎ nǎ yéesh ná á dúg bí. Nyǎ a shígé ngǎ bǎ ná shee nda nyǎ á mpu ná bí á mǎ gwǎduga bwǎ dé ná. ²⁷ Jí mpu bǎ ná nyǎ á bwǎ. Nyǎ a lúg kúnǎ-kúnǎ ná á yǎ. Kǎ Zembí nyǎ a bwǎng nyǎ ná ngkwǎng. Kú námǎ bǎ nǎ nyǎ, Zembí nyǎ a bwǎng námǎ mǎ ná ngkwǎng ná mǎ á bá bǎ, mǎmǎ mǎcǎy mǎ lǎm kǎda mǎmǎ. ²⁸ Mǎ mǎ ka léelǎ ntí nyǎ shú ná bí gwǎgǎg mǎshusǎg nǎ nyingǎlǎ dúg nyǎ, byǎm ímpimbǎ í mǎ námǎ bǎng. ²⁹ Bǎ cǎ lǎg nyǎ tǎng muud mǎ Cwámǎ, nǎ zhwog mǎshusǎg. Dúgǎ ngwa mbií búúú dé ná mǎjilǎ, ³⁰ nǎcǎ nyǎ a mǎ nywǎ zǎ yǎ nǎcǎ iséy í *Kríst. A zǎlǎ ná á zǎ wǎ

mbwǎ wún í á ngǎ fúfǎ mǎ mǎdí iséyúú yí, a mǎ nywǎ zǎ bwǎma nǎ shwií.

Fwámé ábiwǎág wǎ yǎlǎ Kríst lǎm

³ Bwaang, mǎ shúgúlǎ ci ná bí ná, dúgǎ bǎ nǎ mǎshusǎg tǎng buud cǎ Cwámǎ. Mǎ akǎádé ngǎlǎ báásulǎ bí isǎ impwúd. Mǎ báásulǎ bí byo ntǎ shú ná bí sǎsúlǎg isǎ í abúúw. ² Bǎ cǎ kǎálǎgǎ ná búw-búw ósǎ cǎ mǎsǎal, mǎbǎ ómpyǎ bǎng, bí cǎ kǎálǎgǎ ná bwo, wǎng ábiwǎág⁸ bwǎ á síya yé cugǎ ná mǎfí. ³ Shé bǎng wǎ búú ná fwámé ábiwǎág, shé buud shé ngǎ yǎ Zembí gúmǎ ná zhií á Shíshim yé wǎ, shé buud shé búú ná milúu ná sǎng ná búlǎ kwǎng mǎ Yésus-Kríst dí wǎ, shé buud shé angǎ ná ngwa gúmǎ mǎsǎlǎgǎ mǎ cug mǎmú dí wǎ.

⁴ Dí ngúl ná nda mǎ, mǎ jǎ nǎ mǎzhií ná mǎ jee ngǎng nyúul ná mǎsǎlǎgǎ mǎ cug mǎmú. Ngǎ muud jǎ nǎ ngul ngwa gúmǎ nǎcǎ mǎsǎlǎgǎ, mǎ wǎ jí ná mǎ búlǎg ngwa gúmǎ bǎng. ⁵ Nǎcǎ bwǎ á sǎ mǎ ábiwǎág jwúw lǎ mǎwǎmb mǎpúsǎ byélé dǎm; mǎ jǎ mwǎn *Izúrǎyél byélǎlǎ bǎnd mǎ Bǎngzhamǎ dí, mǎyǎgǎ hebúrǎ. Kǎmb bǎgǎlǎ mǎcǎg, mǎ á bǎ *Farizyǎng. ⁶ Shú wǎlǎ lúú mǎsǎng *Oyúden dí, mǎ á du lwǎ Dǎ lǎ óbúgula cǎ Yésus cúwúlí. Kǎmb cugǎlǎ tǎtǎlǎ nda mǎcǎg mǎ jí ná, mǎ á bǎ kú ná kúl búú ná ngul jum mǎ yí. ⁷ Mǎfúlú mǎ á du bǎ mǎ isǎ í mǎfí mǎni, mǎ mǎ ngǎ dúg mǎwǎ mǎmú kú ná mǎfí nǎcǎ mǎ mǎsǎ muud mǎ *Kríst. ⁸ Mpúlǎ mǎ mǎ mpu Cwámǎ waamǎ Kríst Yésus yí, ja mǎ dúg mǎfí á cǎng yí, mǎ mǎ kwey ná bí isǎ byésh bíú zhiizhe. Nǎcǎ Kríst í, mǎ a mǎ myaas isǎ byésh, mǎ dúg byo shíd mǎwúú shú ná

§3:2 Ábiwǎág nyǎ á du bǎ yuug lwǎlǎ ná muud jisǎ mǎyǎgǎ mǎ Aburǎham, ntǎ jǎ ná a jǎ muud á kúl mǎ Zembí.

v2:19 1.1 w2:20 Mis 16.2 x2:21 2Tm 4.10 y2:25 4.18 z2:29 1Kr 16.16, 18 a3:1 2.18 b3:2 2Kr 11.13 c3:3 Rom 2.28-29 d3:4 2Kr 11.18, 21 e3:5 Luk 1.59; Rom 11.1 f3:6 Mis 8.3; 22.4; 26.9-11 §3:7 Mat 13.44, 46

mə bág nə nyə cug jâm jêsh dí, ^{9h}mə bág muud yé ncindí nə ncindí; ja jɔɔŋgú mə jee tɔw Zembí míshúd, kú bə nəc é tútəlí waamə nə mə ngə bə məcɛ, í yidá bə nəc é tútəlí mə Zembí; a mə kalá mə nyə nəc é mə ngə *búgula Kríst. ¹⁰ⁱMə mə dúg isá byêsh shíd mǎwúdə ntɔ nəc é mə ngə jii nji nó mə mpúg Kríst, mə bə nə ŋkul í á sá nó a gwúmúg yí, mə ŋwa dām kɔw á micúnj myé, mə dúg mǎmǎfwó nda mbimbə nəc é shwi y dé, ¹¹shú nó tɔw wáyé mbií tɔw wáyé, mə bág gwúm nda nyə.

Pwól jisə yuug shú óbúgula

^{12j}Ntɔ cugé nə mə mə kumə mǎshíné, ŋkí nó mə bii sá jêsh. Mbô! Mə ngə ná wá ŋkul nə mə bíg dáás nə mbwə wām nəc é *Kríst Yésus mə bií mə nə mbwə yé. ¹³Bwaang, mǎmǎfwó mə aŋgə nə ci nó mə mə bwey bii dáás. Mbô! Nji, tǎdúgá wām wí nji ŋgwúd; nji nǎǎ, mə mə yíl lám cug mə á fwo dɔ cugə yíid. Mə ka ngə nádɔwo nə mə kó nji shwóg. ^{14k}Mə ngə wá ŋkul nyām nyêsh nó mə cásuləg njɔɔnd, mə bii dáás Zembí ngə jɔw sá nó sá kóg ŋwa nún gwów kwoŋ mə Yésus-Kríst dí yí. ¹⁵Shé bêsh buud shé mú ŋk-wanz ɔ búúd cug seɛŋgí á sǎnɔŋ Yésus dí wá, shé bág nə tǎdúgá ŋgwúd wɔɔŋg. Ŋkí bi mə bə nə tǎdúgá íshús gúl súsúsá di í, Zembí nyə é fɛen bí mǎŋkenya cínɔŋg. ^{16l}Sá ŋgwúdú, nda shé mə bwey bə ntúga éga, shé kyéyugá kuú njɔɔnd ŋgwúd. ^{17m}Bwaang, yagulagá mə. Mpugá dɔ dúg buud bwə ngə cugə mbií cug bí á dúg sá ngə cugə yí. ¹⁸ⁿMpugá nə ncúlyá buud kuú njɔɔnd wánj í ngə lwó nə bwə

ngə lumbúli nə sá Kríst nyə á zə sá ja nyə á zə yə kwolós dí yí. Mə a shí bwey dɔ jaaw bí gwo, mə nyiŋgə jaaw bí gwo jaá gaád nə mǎzhwíle míshúd. ^{19o}Zembí mə bá jangulə bwo, nəc é bân, iyéesh byán wə bísə bwo wánj Zembí, bwə yidá dɔ mamúda nə sá í jǎlá nə sá bwo shwón yí, milām myánj mí kó nji isá í shíd. ^{20p}Shé bân nyíshé mpwág nyísə gwów, wú shé ngə bwánd nə Cwámba íshé Yésus-Kríst mə bá zhu, zə cug shé wá. ^{21q}Nyə wə mə bá zə cénd shé mǎnyúul mə mǎn-tágula shé búso nə ndí móga, sá nó mə ŋkǎnwag nda nyúul nyé; a bá sá sá ntɔ nəc é a ji nə mpífó í dɔ sá nó a wág isá byêsh nyǎdí mǎnyámád yí.

4 ^rGwə wə mə cí nə bí nó, yé bwaáng mə búl cɛel wá, bwaáng mə ngə gwág yéesh wá, yíimúgá mǎnyúul sá jêsh í dúgyá nə Cwámba yíid. Bwaang mə búl cɛel wá, bí wə ngə wá mə mǎshusug lámúd, bi wə ngə sá nó bwə ságúság iséy byām.

Kristen mə jǎlá nə cugə lám nə salə

²Mə ngə yág nə Ivodí mə yág nə Sɛtish nó bwə dúg bə cúnj ŋgwúd tǎŋ buud ɔ Cwámba. ^{3s}Wee ntág í, fwámé shwə waamə shwə ngə sɛy sɛy ŋgwúd yé, mə ngə ci nə wo nó wo kwíindúg bwo. Ŋgaá wo mpú nó sǎnɔŋ bwo, nə Kulə-maŋ nə bóól búúd ɔ gwoong, sá á gwána shú Jɔjɔ Kéel. Buud bɔɔŋgú mínə mǎŋ mósə cilyá kálaad á cug dí. ^{4t}Dugá bə nə mǎshusug ja jêsh tǎŋ buud ɔ Cwámba. Mə nyiŋgə ci gúl ja nó: dugá bə nə mǎshusug. ^{5u}Fúlú nyín á nó shɛɛ í dúg nyín, muud yêsh dúg. Cwámba wál bá

^{h3:9} Rom 1.17 ^{i3:10} Rom 6.8-11 *mə ŋwa dām kɔw á micúnj myé*: 2Kr 4.10-11 *a gwúmúg*: Mis 4.2; Rom 5.1-7 ^{j3:12} 1Tm 6.12; 2Tm 4.7; Heb 12.1

^{k3:14} 1Kr 9.24-25 ^{l3:16} Gal 6.15-16 ^{m3:17} 1Kr 4.16; 1Pr 5.3

^{n3:18} 1Kr 1.23; Gal 6.12 ^{o3:19} Rom 16.18 ^{p3:20} Ifz 2.6; Heb 13.14 ^{q3:21} Rom 8.29; 1Kr 15.25, 28, 43-53; Kol 3.4 ^{r4:1} 1Te 2.19-20 ^{s4:3} Mis 3.5

^{t4:4} 2.18 ^{u4:5} 1.10; Rom 13.11-12; 1Kr 16.22; Heb 10.25; Zhk 5.8; 1Te 5.1-2

zə. ^{6v}Bi nda yágwwo tɔɔ sâ. Nji, dɔgá lwó Zembî iyéesh bín, tɔɔ bí təl jáyé cé tɔɔ jáyé, bí dɔ jəgula nə nyə, dɔ téég nyə məbwə, bí dɔgá yə nyə akíba. ^{7w}Ja jɔɔngá, Zembî nyə é sá ná bí bəg nə shɛ; sɔ́lúgú wɔɔngá, í ngə ntɔ́ ikón byəsh yí, í é sá ná milám mín nə mitódúgá mín mí nádag wó *Kříst Yésus. ^{8x}Bwaang, mə nyingə shúgula cí nə bí ná, kəndugá milám sá jəsh jí búbálé yíid, í jəlá nə gúmá, jí tútəlí, í cúgé fulá nə məbɔw, jí ná buud magulə yí, jí nkí nywa bwi- ingúlə, í njúl sá á jɔ́ fúlú, sá á ságúsəg yí. ^{9y}Sá jəsh bí á jíig módí yí, bí á lóg nə mə yí, bí á gwág mə cí yí, bí dɔgá mə sá yí, ságá gwo. Ná ndéé, Zembî á mpwogé nyə é bá jí nə bí.

Pwól ji nə məshusug nə cé jəsh á tál yí

¹⁰Mə mə bul bə nə məshusug cug mə ngó cugə nə Cwamba yíid nəcé məcey bí ngó gwág mə má mə mə ka tɛem ny- ingə nyín. Mə mpú ná bí á dɔ bwey bə nə məcey nə mə, nji bí á shígé dɔ bə nə fwála mə lwóyá mácey mɔɔng. ^{11z}Mə alásé ntúga nəcé mə bálə mófufəd. Mból! Mə á jíig cug dúlə bə nə məshusug nə mbií cé jəsh mə tál yí. ¹²Mə mpú dɔ cugə mántágula dí, mə mpú námə dɔ cugə məbugubaanud. Ja jəsh, tɔɔ kúl jəsh íí, mə á mə jíig cugólə nə jííl, mə jíig cugólə nə zha; mə mpú dɔ cugə tɔɔmud, mə mpú námə dɔ cugə mófufəd. ^{13a}Mə jí nə nkul jísɔw mbií cug wəsh nəcé mə jí nə muud ngó lulushi** mə yé. ¹⁴Nji tɛem

bə ntó, bí á mə mpu sá ná ngwáálə kɔw *íncwaw í ntug byám dí.

^{15b}Bí buud 3 Filipi, bí mə mpú ná ja ísɛy í Jɔ́ɔ Kéel í á ngə bwele tééd yí, ja mə á wú Masedwán yí, kú nə dúl *Dɔ́ lú óbúgula 3 Yésus í á wá lâm ná í dɔ yéya ísá nə mə; nji bí námə wó bí á sá ntó. ^{16c}Gwó wó í á bə nə mə njúl ná Tesaloníka, bí á nti mə mikwíindyá cɔ́ ja ngwúd.

^{17d}Mə angé nə lás ntúga ná mə ngə sɔ́ ná buud bwá yəg mə ísá. Mə ngə yida sɔ́ ná Zembî kwádúłəg bí mpumó ísɛy bí ngó sá yíid. ^{18e}Mə á mə shín bə nə ísá byəsh í jəlá yí, ntɔ́ námə bímbí í jəlá yí. Məcwúm bí á nti mə nə Ipafurodit má mə á mpu nyingə zə lwándulə mə ná cwóó. Məcwúm mɔɔng măsə mə nda bí á nti mə labínda á nywa məcud, măsə jɔ́ɔ mótúnuga Zembî ngó magulə á ngó gwág nywa má. ¹⁹Zembî waamə nyə é lwándulə bí nə ísá byəsh bí é jii yí, nda zhwog tɔɔm yé wúsə kwon mə Yésus-Kříst dí ná. ²⁰Zembî sɔ́ɔngú wúsə ngwág gúmá kandugə á kandugə. Amen.

Məbádá

²¹Bí ɔ́ bódá mə muud yəsh jí múúd mə Zembî kwon mə *Kříst dí yé. Omínyonú bām sónonɔ́ búśə wá wá bwə ngə bódá bí. ²²Buud 3 Zembî bəsh bwə ngə bódá bí, bul bə ná ndéé bɔɔng wá njów mə *Káázəl. ^{23f}Mpaam mə Cwamba Yésus-Kříst í jíig mótódúgá mínú.

**4:13 muud ngó lulushi mə yé: Jísə Kříst.

^v4:6 Sôm 37.5; Mat 6.25; 1Pr 5.7 ^w4:7 Yuá 14.27; Kol 3.15

^x4:8 Rom 12.17-18 ^y4:9 3.17; 1Kr 13.11 ^z4:11 1Tm 6.6-8; Heb 13.5

^a4:13 2Kr 12.9-10 ^b4:15 2Kr 11.8-9 ^c4:16 Mis 17.1 ^d4:17 1Kr 9.11

^e4:18 2.25; Ləv 1.9, 12-13, 17; 2.2; 3.5 ^f4:23 Gal 6.18; Ifz 6.24

Kálaad Pwól nyə á cilə buud 3 Kolósia yé

Isà í dúgyá nə kálaad mə Pwól shú Kolósia yí

Pwól njúl mímbwug dí, Ipafras nyə á zə jaaw nyə (Flp 1.23) nə bósł búúd bwə á zə shiig okristen wə Kolósia nə bów-bów mínjígulá. Bwə á ngə jííguli ná, shú nə muud mpúg Zembí, a dúg cug íí, á jəlá nə yə mənkul mə míshíshim gúmá, a bę íjám nə ijag yí Oyúden, síya ábiwáág, baagulə bíl íci í ídəw nə mən gul... Nji Pwól mə gwág ntó yí, a mə cilə bwo kálaad éga, lwó bwo nə cug Zembí mə yə búúd kwoŋ mə Yésus dí yí í kwaga. Tishik bá Onezím wə bwə á kə nə kálaad (4.7-8).

Kálaad á Kolósia ngə lás sà í dúgyá nə Kríst yí, nə a ji muud Zembí nyə á nti nə a zəg cug búúd yé. A ji nə mpífə í ntq məmpífə mə dú sá búúd ifwaas má, nə jí ntó nəcé nyədəí wə ŋkul mə Zembí í á du wú, í ka ngə té isà byēsh yā gwōw nə shí yé (1.16).

Kálaad á Kolósia ji ka bə ná, Pwól mə tééd bəda okristen wə Kolósia, a mú jəgula nə Zembí shú dán (1.3-14). A mú ka zə cilə nda susa í ngə yə Kríst məzh-wámá (1.1–2.5), nə a ji Cwámba, a jwú nə shí ndon nyēsh, a jwú nə Dq (1.15-20). Mpúsə susa, Pwól mə lwó gwáná á ngə gwána shú Dq yí (1.24–2.5).

Nó ndéé, kálaad ngə kə shwóg nə məcwūŋ mā váál mbúgula mə jəlá nə cugə nə buud tééd nyədəí njów búúd dí kə kumə tóón nə tóón yí (3.1–4.6). Í ka kə shín nə məbədá.

Məbədá

1 ⁸Mə Pwól muud Zembí nyə a féésh ná mə bəg *muud lwámá mə Yésus-Kríst yé, nə mə, nə *mínyoŋə wúsú Timotē, sə wə mə cilə kálaad éga. ²Sə mə cilə bí minkēŋkē mí ómínyoŋə búsú búsú Kolósia wá, ómínyoŋə 3 abúgúlág nəcé shé bələ búúd ɔ *Kríst. Sónŋgú wúsú Zembí sáág bí mpaam, kə sá námə nə bi cúgəg nə shéé.

Pwól ngə yə Zembí akíba

³^hSə ngə yə Zembí akíba ja jēsh sə ngə jəgula nə nyə shú dán yí, nyə Sónŋgú mə Cwámba íshé Yésus-Kríst; ⁴inəcə sə mə gwág ná bí ngə *búgula *Kríst Yésus íí, bí ngə námə cēel obúgula bēsh. ⁵jBí ngə sá ntó nəcé bí ngə bwánd nə búgə nə Zembí mə bá yə bí isà í anyunywaá byēsh nyə á mə bwíig bí gwōw yí. Bi a mpu nə bi mə jəlá nə bwánd nə búgə ja miləsú myā obúbólé, Jqjɔ Kéel nyə á bwele wós bídí yí. ⁶kJa Jqjɔ Lāŋ wəŋŋ í á kumə bídí yí, í á wúmə mpúmə námə nda í ngə wúmə kúl jēsh ná. Í á tééd wúmólə námə jwōw bwə á bwele jaaw bí mpaam mə Zembí yí. Jwōw dōŋgú, bí a wámbulə nə mpaam nyōŋŋ nyísə búbólé. ⁷lIpafras muud sə mə búl cēel wə nyə a jííguli bí ntó; a ji shwə wúsú sánŋ sə ngə sēy yé. A ji jílá jísú nūŋ bídí ngələ sēy nə Kríst shú dán, a ngə sēy mbií á búgúlág. ⁸mNyə wə nyə á jaaw sə mbií cēelí Shíshim mə Zembí mə yə bí yí.

⁹nSə jōŋŋ wə í sá ná, tééd jwōw bwə á bwiing sə lāŋ wún yí, sə mə du jəgula nə Zembí shú dán ja jēsh ná a yəg bí fəg nə mpúyá á *shíshim shú nə bi mpúg sá jēsh á ngə jii yí. ¹⁰oNtó, bí mú bə nə ŋkul mə kyéy kuú njōond í yə Cwámba gúmá yí, bí mú bə nyə ŋkí nywa lámúd məzhíí

⁸1:1 muud lwámá: Gal 1.1 ^h1:3 Ifz 1.16; 1Te 1.2-3 ⁱ1:4 Ifz 1.15

^j1:5 1Pr 1.3-4; Ifz 1.13 ^k1:6 Mis 2.41; Rom 1.13; 1Tm 3.16; ^l1:7 Ipafras: 4.12; Flm 23 ^m1:8 1Kr 8.1 ⁿ1:9 Ifz 1.17; Flp 1.9 ^o1:10 Ifz 4.1; 2.10; Flp 1.27

mêsh, bi ngə sá jɔjɔ mɨ́sɔ́lɔ́gú mimbii myêsh, bi ngə nyiŋgə bul mpu Zembî. ¹¹ P^Sə ngə námə jəgula nə Zembî ná a lúlushig bí məzhií mēsh nə məma ŋkúl nyé ɔntɔ minji, shú ná bi bág nə zény kələ shwóg, bi kú lámusa ja bí mǎ bwǎmá nə mǎkugulu yí. ¹² Dugá yə Zembî Sɔ́ŋgú akíba nə məshusug, nyə muud nyə á mǎ sá ná bi bág nə ŋkul bii dún kow lú isá nyə á mǎ kwǎmusa shú búúd bɛ yí, bwǎ ngə cugə mǎŋkenya mé dí wá.

Yésus-Kríst, amádí á isá byêsh

¹³ N^qnyə á tí yíl shé mpǎl á mǎyídúgúd, nteŋguli shé Faan mǎ Mwán yé abábə dí. ¹⁴ Mwán yé wɔɔŋg wə nyə á balan nə ndí zə tɔ tǎn, yíl shé mǎnyámád yé, a juu ntǎg shé *misám.

¹⁵ N^rnyə á zə lwó buud sǎ Zembî jí yí, Zembî múúd cúgé nə ŋkul dúg yé. A ji Mwán acúmbǎ mǎ Zembî††, á ntɔ isá byêsh Zembî nyə á té yí. ¹⁶ Nǎcé nyǎdí wə ŋkúl mǎ Zembî í á ngə wú‡‡, í ka ngə té isá byêsh yǎ gwǎw nə shí yé. Isá byêsh, nə byɔɔŋg í ngə nyín yí, nə byɔɔŋg í áŋgɛ nə nyín yí, tɔw ɔtǔwɛ ɔ shwóg wǎ mǎyídúgú, tɔw byɔɔŋg bísə nə icwámba yí, nə byɔɔŋg í ngə wǎ buud mǎnyámád yí, nə byɔɔŋg í ngə lwó buud mpǎl yí, nyə wə nyə á té byêsh, nyə á té byo shú dé nyǎmǎfwó. ¹⁷ N^qnyə á dǎ bwey bə, isá byêsh nda fwo bə; nyə wə ngə shúgal isá byêsh. ¹⁸ U^a ji lúu á *Dɔ, Dɔ í njúl nyə kug nyúul¶¶.

Nyə wə jísə shug lú cug ágúgwáan, a ji muud áshúshwóógú bwelélə gwúm; í á sɨy ntɔ shú ná a bág shúshwóógú ikɔ́ɔmb byêsh. ¹⁹ V^wZembî nyə á sá ntɔ nǎcé nyə á gwág nywa nə nyǎmǎfwó jíg wə *Kríst ncindí nə ncindí. ²⁰ W^wZembî nyə á gwág nǎmǎ nywa nə á nyiŋgə sá ŋkwambulə mpǎdúgá nyə nə isá byêsh, tɔw byɔɔŋg bí wa shí yí, tɔw byɔɔŋg bí gwǎw yí. Nyə á ka nti Mwán yé Kríst zə yə kwolós dí, shwiw dɔɔŋg dí wə Zembî nyə á wǎ mǎtəla mpǎdúgá bǎnɔŋ isá byêsh yé.

²¹ Bⁱ bǎŋ, bí a shígɛ dǎ bə nə wǎŋgɔ nə Zembî yág, mitǎdúgá mín nə bǔw-bǔw mɨ́sɔ́lɔ́gú mín mí á sá ná bi bág mizhízhín myé. ²² Zembî mǎ sá ja gaád nǎ, shwiw nyúul mǎ Kríst í á yə yí, í sǎág ŋkwambulə mpǎdúgá binɔŋ nyə, shú ná a bág kə tǎl bí nyǎdí mǎshúd bi njúl mɨŋkɛŋkɛ, kú nə lág, kú nə sá á jumúg. ²³ Yí bá bə ntɔ ŋkí bi mǎ nada nə búgə fwámé nada nə bǔɔ, kú fúfug; ŋkí bi mǎ bə kú magulə nə gúl sǎ í zág tǎl bwándúlə bí ngə bwánd sǎ bí á gwág Jɔjɔ Lán dí yí. Jɔjɔ Lán wɔɔŋg wə ɔsɔl ɔ mǎsáal ɔ Zembî bwǎ á cúndə shí ga nyêsh yí. Mə Pwól mə ji ngwól sɔl mǎsáal ngə cúndə Jɔjɔ Lán wɔɔŋg yé.

Pwól nyə á bul wáduga

²⁴ Z^mMə ngə gwág məshusug ja mǎ ngə jug shú dún ga. Nǎcé jugúlə mǎ ngə jug mǎdí nyúúlúd yí, mə ngə jusa *incwaw í ntug nyúúl mǎ *Kríst í jǎlǎ nə bwəma

††1:15 **Mwán acúmbǎ:** Ciyá ni í ngə lwó mfíí Yésus jí nə ndí yí, kú bə fwo-byêl.

‡‡1:16 Yésus wə nyə á ngə wéeshuli ŋkul mǎ Zembî, ngə té isá nə ndí.

¶¶1:18 Námə nda lúu í dǎ yə nyúul cug í dúgə lwó nyúul mǎzhií ná, a ngə yə Dɔ dé cug, a ngə lwó bwo mǎzhií.

P¹1:11 Rom 5.2; Ifz 1.18;

Q¹1:13 Yuá 5.18; Luk 22.53; Mis 26.18; Ifz 1.6, 7, 21; 2.2; 6.12 1:15 Yuá 1.18;

2Kr 4.4; 1Tm 6.16; Heb 1.3 1:16 1.13; Yuá 1.3, 19; Heb 1.2 1:17 Yuá 1.1;

8.58 1:18 lúu á Dɔ: 2.19; 3.15; Ifz 1.22-23; *muud áshúshwóógú:* Mis 4.2; 26.23;

1Kr 15.20; Mbú 1.5 1:19 2.9-10; Yuá 1.16; Ifz 1.23 1:20 Rom 3.25-26; Ifz

1.9-10, 21; 2.13-16 1:21 Rom 5.10; Ifz 2.12-13; 5.27

V¹1:23 2.7; Ifz 3.17; 1Tm 3.16; Heb 3.6 1:24 2Kr 1.5; 11.23-29; Ifz 3.13

nə ndí yí, nyúúl mə Kríst nyɔɔŋ wə *Dɔ lú óbúgula. ^{25a}Mə á zə bə sɔɔl məsáal Dɔ ɔɔɔŋgúd nə yólə Zembí nyə á yə mə iséy nə mə bwiŋgug bí Lán yé wêsh ncindí yí, ^{26b}mə bwiŋgug bí *ndimba nyə á ngə baagula shwoó dí ikala í búúd í dúgə cɔ́, du cɔ́, du cɔ́ yí; nyə a mə ka zə wéeshuli byo, lwó mɪŋkɛŋkɛ mi búúd myé. ^{27c}Nəcé á cɛel nə bwə mpúg bímbí ndimba wɔɔŋgú jí nə milwanə íkúl ishús dí yí, yuug jé ɔɔɔŋg jí nə: Kríst jisə bídí ícugud; ntɔ́, bí je ngə jí nə búgə nə bí mə bá jí nyódí jiya gúmd. ^{28d}Kríst wɔɔŋgú, nyə wə sá bāŋ ngə bwiŋg yé. Sə ngə bwiŋg sá ngə sá nə muud yêsh sáág ncə, sə ngə lwó muud yêsh sá í jəlá nə sý yí. Sə ngə sá iséy byɔɔŋgú nə bímbí lú fúg dēsh sə bí nə ndí yí, nəcé í jii nə sá sáág nə muud yêsh mə bá tɔw mɪsh mə Zembí dí yé fífəg búgəd. ^{29e}Shú ɔɔɔŋg wə mə ngə líduga nə cúná yí, mə ngə cúná cúná ɔɔɔŋgú nə ŋkul mə Kríst í ngə nyín mǝdí cug dí yí.

2 Mə ngə bul jii nə bí mpúg nə mə ngə cúná mǝma cúná shú dún, nə shú ókrísten wə Lowdisé, nə shú bóólúgá bēsh bwə abwélé dúg mə wá. ^{2f}Mə ngə cúná shú nə milám mí səlúg bwo shí, nə bwə cǛélagí, cǛelí ɔɔɔŋg í sáág nə bwə búlúg bə leedyá; mə ngə námə cúná shú nə bwə bííg ibwádán múúd mə du bii ja fúg í mú nyə lwándúlá yí, bwə mú mpu ndimba Zembí nyə á ngə ná baagula shwoód yí, ndimba wɔɔŋgú wúsə: Kríst.

^{3g}Nji nyódí wə múúd jí nə ŋkul kwey sá jēsh í dúgyá nə fúg nə mpúyá yí.

Pwól ngə kéwuli óbúgula

^{4h}Mə ngə ci ntúni shú nə muud nda zə nə jɔ mbúlə kaand zə shiig bí. ⁵ⁱMpugá nə, tɛem bə nə mə cugé nūŋ bídí, *shíshim wām wí nūŋ; mə jí nə mǝshusug nə ngǝlə dúg nə bí ngə mpu táág isá bídí ícug dí, búgə bí ngə *búgula *Kríst yí í təl nə shím.

⁶Nə ndeé, nda bí á mə lóg Kríst Yésus nə nyə wə jí Cwámba wán nə, cugəgá cug í lwó nə bí bí buud bə yí. ^{7j}Bí é cugə ntɔ́ bí mə nada nə nyə, bí ngə magulə nji sá í ngə zhu nyódí yí, bí ngə kyey nə búgə jín nji nda bwə á jííguli bí nə, bí dúgə bul lɔ́ mǝnywa bwə sá bí má.

^{8k}Bí ɔ́ bey nə muud zág nə dúl váál mbeé faasúlə íciyá zə sá nə bí gwágúg nji nə nyə, mbeé mǝshiiɡá wə mǝni. Mǝshiiɡá mɔɔŋg mə ngə ŋwa ŋkul íjám nə ijag dí, nə mǝshíshim mí ngə kyey nə isá yá shí ga myáád^{§§}, kú bə wə Kríst. ^{9l}Nəcé Zembí nyǝméfwó njul nyúúl mə Kríst dí ncindí nə ncindí. ¹⁰Kríst wɔɔŋg dí wə isá í ngə zhu bí shú nə bí bəg lwándúlá mǝzhíí mēsh yé, nyə muud mə jwú nə isá yá mǝyídúgú í ngə wá buud mǝnyámád yí, nə byɔɔŋg í ngə lwó buud mpəl yí. ^{11m}Bí a síya wán ábiwáág Kríst dí kwoŋud; mbwə mə múúd dí í á sá bí nyə. Nyāŋ nyə á zhu wə Kríst, nyə a yíl ŋkul *mísóm mí á du bə nə ndí bídí mǝlám dí yí. ¹²ⁿNtɔ́ jí nə duwanúlə bí á

§§2:8 *mǝshíshim mí ngə kyey nə isá yá shí ga myá*: Ofeeshe ɔ́ Kálaad Zembí bēsh bwə cúgə bul bə cúnŋ ŋgwúd na ciyá nííd. Sə bāŋ sá ngə ci ntúni nəcé sá mə dúg nə Pwól ngə ci mǝŋkul mə dú ngə jwú nə muud shí ga dí té nyə afwóyé magulə Yésus-Kríst yí. Bóól bwə ngə ci nə jisə «isá í á tǛééd shí ga yí». Dúgúg námə Gal 4.3, 9.

^a1:25 Ifz 3.1-3 ^b1:26 2.2; 4.4; Ifz 3.6 ^c1:27 gúmd: 3.4; Rom 5.2; Ifz 1.18

^d1:28 Ifz 4.13 ^e1:29 Ifz 3.20; Flp 4.13 ^f2:2 1.26-27; Ifz 5.2

^g2:3 Mik 2.4-5; 1Kr 1.24, 30; Ifz 3.19 ^h2:4 2.8; Rom 16.18 ⁱ2:5 1Kr 5.3

^j2:7 1.23 ^k2:8 1Tm 6.20 ^l2:9 1.19; 2.15, 20; Ifz 1.21 ^m2:11 Ifz 2.11

ⁿ2:12 3.1; Rom 6.3-4; Ifz 1.19-20; 2.6

duwan yí, binón Yésus bi á dɔw, binón mú gwúm. Jí ntó nɛcé bi a búgula ɲkul mɔ Zembí í á gwúmushi Yésus yí*. ¹³ Nɔ́ ndéé, nɔ́ iwushí bí á du wush yí, nɔ́ bóla bí á bɛ kú nɔ́ ábiwáág yí, í á sá nɔ́ bi bóɔ mimimbɔ. Nji, ja gaád hí, Zembí mɔ nyɛngɔ yɔ́ binón Kríst cug, a mɔ jím-bal shé iwushí byêsh. ¹⁴ PNyɔ́ a mɔ yíl mícilyá mí á ɲgɔ lwó nɔ́ shé á jag sá myá. Micilyá myɔɔɲg wɔ́ mí á du bɛ nɔ́ mɔmpéndí mɔ́ á du bwaagula sɔ́ mɔbɛɛ má. Nyɔ́ a mɔ bwambula myo kwolós dí, caam myo. ¹⁵ Ǫisá yá mɔyídúgú í ɲgɔ wá buud mɔnyámád yí, nɔ́ byɔɔɲg í ɲgɔ lwó buud mpɛl yí, Zembí nyɔ́ a mɔ déég byo ɲkul dɔɔmb nyán, a ɲgɔ julɔ́ kɛ nɔ́ byo mbaadɔ́ nɔ́ mbaadɔ́ tɔ́m buud, ɲgɔlɔ́ lwó nɔ́ í músɔ́ mikwám myé.

¹⁶ Ntɔ́, muud nyɔ́ ajɛ́láyé nɔ́ cígɔ́ bí iwushí shú sá í dúgyá nɔ́ dɛg nɔ́ mɔɲgul yí, ɲkí ntág sá í dúgyá nɔ́ zaɲ mɔ́cúwo mɔ́mbyól ɲkí osábaad yí. ¹⁷ Mɔ́cɛɛ má isá íni mɔ́ á bɛ nji tɔ́ɲ nda shishim í á ɲgɔ lwó nɔ́ isá í ɲgɔ zɔ́ yí; nji, wɔ́ Yésus-Kríst wɔ́ fwámé isá bísɔ́ yé. ¹⁸ Muud nyɔ́ ajɛ́láyé nɔ́ kɛnd bí koogú nɔ́ ijwad nyúúl í mɔ́shigá, nɔ́ ɲgɔlɔ́ yɔ́ wɔ́ɛɲgɔlɔ́ gúmɔ́. Buud bwɔ́ sá mísɔ́lúgú myɔɔɲg wá bwɔ́ du bul wá lúú isá bwɔ́ du dúg mɔ́ntamád yí, bwɔ́ ɲkɛny mɔ́nyúúl ntɔ́ cwúɔ́, í ɲjúl nɔ́ milúú myán wɔ́ mí ɲgɔ́ fwɔ́ mitádúgá myán. ¹⁹ Bwɔ́ ánádayé nɔ́ Kríst. Í ɲjúl nɔ́, nyɔ́ muud jí lúú yé, nyɔ́ wɔ́ ɲgɔ́ wíil kug nyúúl wêsh, a ɲgɔ́

nɔ́mɔ́ mpu táág ísɛ́y í mɔ́bwɔ́ɔ́ mɔ́ nyúúl nɔ́ misusagɔ́, shú nɔ́ nyúúl í wíyúg váál Zembí mɔ́ céel yí†.

Cug mɔ́ krísten

²⁰ Binón *Kríst bi á yɔ́, shwiy dɔɔɲg í á mɔ́ sá nɔ́ bi béégyág nɔ́ bów-bɔ́w *míshishim mí ɲgɔ́ kyey nɔ́ isá yá shí ga myá. Ká nɛcé jí bí ɲgɔ́ ná cugɔ́ nda buud ɔ́ shí ga yí? Nɛcé jí bí ɲgɔ́ magulɔ́ nɔ́ bwɔ́ ɲgɔ́g nɔ́ yímbuli bí nɔ́ mɔ́mpéndí mɔ́sɔ́ nɔ́: ²¹ Wɔ́Ci wo kú ɲwa sá ga! Ci wo kú dɔ́ jini! Ci wo kú kúnɔ́ nɔ́ jímí! ²² Mɔ́mpéndí mɔ́ni mɔ́ ɲgɔ́ dúgya nɔ́ isá bísɔ́ nɔ́, wɔ́ ká shín balan nɔ́ jɔ́ɲ, í shín yí. Mɔ́sɔ́ nji mɔ́cɛɛ nɔ́ minjígulá myá buud. ²³ Mɔ́mpéndí mɔ́ɔɲgú mɔ́ ɲgɔ́ jíguli nɔ́ muud sáág míl mísɔ́lúgú bwɔ́ á mɔ́ ɲgɔ́ wá yɔ́bád myá, yɔ́ wɔ́ɛɲgɔ́lɔ́ gúmɔ́, sɔ́l mɔ́nyúúl shí, cug nyúúl. Min-jígulá myɔɔɲg mí ɲgɔ́ bɛ nda mí ɲgɔ́ yɔ́ buud fwámé fúg, nji í ɲjúl nɔ́ mí cúgé nɔ́ ɲkul sá nɔ́ muud mpúg máánd íyɛ́esh yá lâm yé.

3 Ǫgaá bi mɔ́ mpú nɔ́ binón Kríst bi a gwúm? Ntɔ́, ɲgɔ́gá nɔ́ sɔ́ isá í dúgyá nɔ́ cug á gwów kúl Kríst ɲjúl Zembí dí mbwɔ́ mɔ́ncwúm yí. ² Wágá milúú isá í dúgyá nɔ́ cug á gwów yíɔ́, kú bɛ byɔɔɲg yá shí gaád. ³ Nɛcé, binón Kríst bi á yɔ́, cug jín jisɔ́ shwoód wɔ́ Zembí kúl Yésus jisɔ́ yí. ⁴ Ja Kríst muud jí cug jín yé mɔ́ bá zɔ́ lwóya nyúúl yí, binón mɔ́ bá nyín, bi ɲgɔ́ nɔ́mɔ́ ɲkɛnɔ́wa nda nyɔ́.

*2:12 Sɔ́ bí nɔ́ ɲkul fɛ́ég na nɔ́ «bí ɲgɔ́ búgula nɔ́ ɲkul mɔ́ Zembí í á gwúmushi Yésus yí í mɔ́ yíl bí mɔ́nyámá mɔ́ mísɔ́múɔ́».

†2:19 Váál lúú í du wíil kug nyúúl, du nɔ́mɔ́ mpu táág ísɛ́y í mɔ́bwɔ́ɔ́ mɔ́ nyúúl nɔ́ misusagɔ́ yí, ntɔ́ nɔ́mɔ́ wɔ́ Kríst muud jí lúú yé ɲgɔ́ wíil Dɔ́ lú óbúgula dɛ́sh ncindí yé.

º2:13 Ifz 2.1, 5 º2:14 Ifz 2.15-16; 1Pr 2.24 º2:15 2.9-10

†2:16 Rom 14.1-6 º2:17 Heb 8.5 †2:18 Ifz 1.21 º2:19 1.18; Ifz 4.16

º2:20 2.9-10; Gal 4.3-5, 9 º2:21 Iza 29.13; Mat 15.9; 1Tm 4.3; Heb 13.9

*3:1 2.12; Ifz 1.20 º3:2 Mat 6.33 º3:3 Rom 6.4; 2Kr 5.14

ª3:4 Gal 2.20; Flp 1.21; ɲkɛnɔ́wa: 1.27; Flp 3.21; 1Kr 15.43; 1Yn 3.2

^{5b}Nda jí ntó nó, ngəgá nə gwíílya ijâm bín yâ cug á shí ga; ntó ji nə isâ nda janga, nə misóólúgú mí ádu-danâ, nə iyéesh í ayíyáág, nə bów-bów iyéesh, nə yéesh mábii, nəcé yéesh bálə nə məbii jisə yólə ɲkúmba zembí áyadúg gúmó. ⁶“Bów-bów isâ ini wó í du sá nə mpimbə mə Zembí í bíig buud ɔ málwə. ⁷“Kuú ɲjɔnd wán í á bə námə ntó ja bí á du ná bə isâ byɔɔɲg yág yí. ⁸“Nə ndeé, ja gaád íí, myáásugá isâ byɔɔɲg: myáásugá impimbə, nə dúlə nyada, nə gwólə lám, nə məlwíy, nə dúlə cúwal ícúwúli-cúwuli. ⁹“Kúgá ná du bwiingya íjɔ́ mpádúgá nyín, nəcé, nda múúd mə du yíl káándó nó, bí a mə yíl mbií múúd bí á du fwo du bə yí nə misóólúgú myé myēsh, ¹⁰gbí a mə bwáád kukwumuga múúd ágúgwáan. Mbií múúd wɔɔɲgú, Zembí mə du sá nó í nyíngəg ɲgə bul bə gúgwáan ɲgə bəgla nyə muud nyə á té nyə yé. A du sá ntó shú nə buud bwə mpúg nyə váál í jəla yí. ¹¹“Na músə nó, muud nda ná nyíngə du bə nə tódúgá nə mwá Gərêk wó éga, mwá *Yúden wó éga, ɲkí nó nyíga nyə a síya ábiwáág, nyíga nyə a shígé síya; nyíga nyə ampúyé cug, nyíga ji jool; lwaá wəga, fulí muud wó éga. Mbô, bini í cúgé ná nə mffí, ɲji Kríst wó ji nə mffí, a ɲjul ntəg múúd yēsh ɲgə *búgula yé lámúd.

¹²“Ntó ji nó Zembí nyə a mə féesh bí, nyə a mə sá nó bí bəg mɲɲkɲkɲ mi búúd, á bul cɛl bí. Ntó, bwáádúgá mbwéédí ágúgwáan, ntó ji nó: bí gwág búúd cey lámúd, bə nə jɔ lám, muud kú bwele ɲkɛny nyúúl, du bə ɲji lám nə shee, kú nə milámusa. ¹³“Dugá bə nə jisów mpádúgá nyín. ɲkí ɲgwól *mínyɔɲə woó mə byaagulé nə wo, wo juu nyə námə

nda Cwámba nyə a juu bí nó. ¹⁴“Sâ í ká bul bə wə cɛlí; gwə wó í é sá nó bí mpúg bə leedyá.

¹⁵“Kríst nyə a jów bí zə sɛɲg búmbó ɲgwúd shú nə bí cúgəgí mpwogé mpádúgá nyín. Ságá nó mpwogé wɔɔɲg lwándúg bí mlámúd. Dugá lɔ mánywa.

¹⁶“Ságá nó Kéel mə Kríst í lwándúg bí mlámúd nə cwóó; dugá yéya mɲɲígúla, bí du sá nó nyíga kéwuli nyíga, nyíga kéwuli nyíga nə fug nyín nyēsh; bí dúgə sey ósəm nə mɲɲgwa nə isusa yá Zembí. Dugá sey byo nə lám wēsh, bí ɲgə lɔ Zembí. ¹⁷Nə iciyá bí mə cí yí, nə isâ bí mə sá yí, dugá sá byēsh jínó mə Cwámba dí, bí dúgə lɔ Zembí Sóɲgú kwon yéd.

Cug á mpádúgá okristen

(Ifz 5.22-33; 6.1-9; 1Pr 2.18-25; 3.1-7)

¹⁸“Budá ɔ, maguləgá nó ogwúm bín bwə jwúg nə bí. Ntó í jálá nə buud ɔ Cwámba yé. ¹⁹Budúm ɔ, cɛɛluga budá bín, nda du ɲwa bwo nə ɲkúd.

²⁰Yé bwân, ságá obyól bín məgwág məzhií mēsh, ntó ji jɔ sâ mísh mə Cwámba. ²¹Yé ósóɲgú, kúgá du sá nó bwân bín bwə dúg gwág ízhuɲá, mányúul mə á bá tag bwo.

²²Yé ósól ɔ məsáal, ságá omása bín bá wa shí mishwun məgwág; kú bə ɲji ja bwə ɲgə dúg bí yí, í á bá bə nda bí ɲgə sɔ́ nó bí nyínug mísh mə búúdud. Ságá bwo məgwág nə lám ɲgwúd, váál í yó Zembí gúmó yí. ²³Sâ jēsh bí mə sá yí, bí sá sóólúgú í ɲgə wú lám dí cwú yí, nda sá mə cí nó bí ɲgə sá shú mə Cwámba, kú bə shú búúd. ²⁴“Dugá sá ntó bí ɲgə mpu nó Cwámba mə bá yə bí kow lé ísâ nyə á mə kwəmsa tɲɲ myəna shú búúd bə yí. ²⁵“Nəcé muud yēsh mə sá ólílingi

^b3:5 Gal 5.19-21; Rom 6.6, 11; Gal 5.24; Ifz 4.19; 5.3 ^c3:6 Ifz 5.6

^d3:7 Rom 1.18; Ifz 5.8 ^e3:8 Ifz 4.29; 5.4 ^f3:9 Ifz 4.22, 25

^g3:10 Mət 1.26-27; Ifz 4.24 ^h3:11 2.11; Gal 3.28; 1Kr 12.13 ⁱ3:12 Ifz 4.2-4

^j3:13 Ifz 4.32 ^k3:14 Ifz 5.2 ^l3:15 1.18, 20; 2Kr 13.11; Ifz 1.23; 4.4 ^m3:16

Ifz 5.19-20; Heb 13.15 ⁿ3:18 Ifz 5.21-6.9 ^o3:24 Ifz 6.8 ^p3:25 Zhk 2.1

yé mə bá ɲwa myəna myâ olílingî bé, na ji kú nə susaalê.

4⁹Yé ómása, balanugá nə osóol ɔ mósáal bún váál dúsó tútəlí kú nə ɲkwíllí yí, mpugá nə bi bí námə nə Mása joŋ dí.

Pwòl mə cwíny okristen

(Ifz 5.14-17; 6.18-20)

²Ɔdugá jəgula nə Zembî ja jêsh, wágá lúu cínɔŋgú bi dúgá yə nyə akíba. ³Ɔjəgá námə jəgula nə Zembî shú dúsó nə a júwug mpumbé shú kéel sá ngó bwiing yé nə mə bwíingug *ndimba mə *Křist, sâ í mə sá nə mə kág mímbwug dí yí. ⁴Ɔjəgá nə jəgula námə nə Zembî shú nə mə bwíingug kéel ɔɔŋgú nə sán sán nda í jîí nə mə ság nə.

⁵Buud bwé cúgə *Dɔ dí wá, bi ɔ dɛ bə nə fəg ja í wós nə binón bág yí. Mpugá balan nə məfwála mɔɔŋg mēsh. ⁶Ɔiciyá bín í dúg bə ja jêsh ɲji iciyá í mpaam, ɲkí nywa nda bwé ámə wá ca, shú nə bi dúg mpu bəsa nə muud yēsh váál í jəla yí.

⁷ƆMwááŋg Tishik mə búl cēel yé, sɔol mäsáal mə Cwám̄ba, sɔol mäsáal abúgúlág, nyə e bá jaaw bí isâ byēsh í dúgyá nə mə yí; a jisə shwə waamə sá ngó sēy nə Cwám̄ba yé. ⁸Mə ngə bul nti nyə nə a zóg lwó bí cé sá təl yí, zə səl bí milām shí. ⁹ƆMə mə nti bá *mínyɔŋg waamə abúgúlág mə búl cēel yé, Onezîm, mbyágá á ɲŋ bídí. Bwé é zə jaaw bí sá jêsh í ngó cɔ káadə yí.

Məbədə

¹⁰ƆAristárug muud sá ji mímbwug dí yé ngə bəda bi, tɔ Mărkus mínyɔŋg mə Barnábas; nyə wə mə á nti bí məkəl nó: «A ká zə ɲŋ, bi ɔ ləg nyə váál í jəla yí».

¹¹Yésus ji nə dúl jínə nó Yustos yé ngə námə bəda bi. Mpəđúgá *Oyúden bwé á mə *búgula Yésus wá, ɲji olóol ɔni wə sənón ngə sēy Faan mə Zembî wá; bwé á mə bul wá mə ɲkul lámúd. ¹²ƆIpafras, mbyágá á ɲŋ bídí ngə námə bəda bi. Sɔol mäsáal mə Yésus-Křist wɔɔŋgú nyə aŋgə nə yow gwánalə shú dún mājəgula mēd. A ngə jəgula nə bi tówug búgád nə shím, bi bág okristen bwé á mə lal wá, bi dúgə bə cún ja jêsh nə sâ Zembî ngə jií nə bi ság yí. ¹³Mə ngə bwiing lán yé nə a ngə bul ɲwa ɲjugú shú dún nə shú ɔɔŋg wá Lɔwdisê, nə ɔɔŋg wá Ierapolis. ¹⁴ƆLúkas, jwówuda mə búl cēel yé ngə bəda bi, tɔ Démas.

¹⁵ƆBi ɔ bəda sá bwááŋg wá Lɔwdisê, bí bəda námə Nemufá, nə Dɔ í dɛ sēɲgya nyódí ɲjów yí. ¹⁶Ja bí mə bá shín lɔ kálad éga yí, bi ɔ bá kənd Dɔ á Lɔwdisê nyə, bwé ɔ bá lɔ, bí ka námə bá lɔ nyɔɔŋg mə bá wú bí wu yé. ¹⁷ƆCigá nə Arship nə a kwéembug sēy Cwám̄ba nyə á yə nyə yí, shú nə a ság gwo váál í jəla yí. ¹⁸ƆMə Pwòl mə cilə bí məbədə mágə nə mbwə wām: Bi ɔ təđúgá nə mə ji mímbwugud.

Zembî kə sá bí mpaam.

⁹4:1 Ləv 25.43 ¹4:2 Rom 15.30; Ifz 6.18-19; Flp 4.6; 1Te 5.17

⁸4:3 Rom 15.30 ¹4:4 1.26 ^u4:5 Ifz 5.16 ^v4:6 Ifz 4.29; 1Pr 3.15

^w4:7 Tishik: Ifz 6.21-22 ^x4:9 Onezîm: Flm 10-12

^y4:10 Aristárug: Mis 19.29; 20.4; 27.2; Mărkus: Mis 12.12

^z4:12 Ipafras: 1.7; Flm 23 ^a4:14 Lúkas: 2Tm 4.11; Flm 24; Démas: 2Tm 4.10

^b4:15 Lɔwdisê: Mbú 3.14 ^c4:17 Arship: Flm 2 ^d4:18 1Kr 16.21; Ifz 1.1; 3.1

Kálaad ashúshwóógú Pwól nyə á cilə buud 3 Tesalonika yé

Isá í dúgyá nə kálaad ashúshwóógú mə Pwól shú Tesalonika yí

Ja Pwól nyə á ngə sá njɔond yé ábeé yí, nyə á kumə Tesalonika a ngə zhu Filipí. Ja jɔɔng wə nyə á fwɔ Dɔ á cínɔng yí. Nji, Oyúden bwə á lɛl zə fəm nyə, obúgula bwə mú sá nə bá Sílās bwə túbúg ibulú ibulú kə Beré. (Mis 17.1-10).

Nə ndéé, ja Pwól bənɔŋ gwoong jé bwə á bə Atên yí, nyə á kənd Timotê nə a kóg dúg nda mísɔɔn ngə bə Tesalonika nə. Timotê nyə á ka kə, a mú nyingə, kə bwəma nə gwoong Kɔrênt. A mú jaaw Pwól nə obúgula wə Tesalonika bwə ngə kə nə búgə shwóg, nji, búsa nə bíl isá bwə ngə cɛl mpu yí. Pwól nyə á ka cilə bwo kálaad éga.

Sə bí nə ŋkul ci nə kálaad wɔɔngú ji nə mɛŋkɔw ntúga:

- (1) Pwól mə yə Zembí akíba nəcé məkól á mə bii má mə lwó nə obúgula wə Tesalonika búsa nə kuú njɔond í jólá nə bə yuug yí.
- (2) A nyingə báágulə jaaw bwo iséy nyə á tééd yí, a ngə ntág cɛl nə bənɔŋ bwə nyingəg dúgya (1.1–3.13).
- (3) A bándúló bwo nə bwə wáág ŋkul nə ngólə kwambulə kuú njɔond wán (4.1-12).
- (4) A mú námə ka jíguli bwo sá í dúgya nə shwi yə zíy mə Yésus-Kríst yí (4.13–5.11).
- (5) A ka kə shínal kálaad nə baalé mácwún nə məbódá (5.12-28).

Məbódá

1 ^eMə Pwól wə mə cíl bí kálaad éga, sónɔŋ Silvê nə Timotê. Sə mə cilə bí *Dɔ á Tesalonika, Dɔ dúsó Dɔ mə Zembí Sónɔŋú bá Cwámba Yésus-Kríst yí. Zembí kə sá bí mpaam, kə sá námə nə bí cúgəg nə shee.

Obúgula wə Tesalonika bwə á bə nə fwámé búgə

²Sə ngə yə Zembí akíba ja jêsh shú dán bí bêsh, sə aŋgê nə bwele yow ngólə wá bí mójəgula mósúd. ³Sə ngə bul táduga bí mísh mə Zembí Sónɔŋú íshéd nəcé: búgə jín í cúgə ná á shílóg; cɛlí jín nda bə á shwánág; bwándúlə bí ngə bwánd Cwámba íshé Yésus-Kríst nə búgə yí wúsə álal-ŋkul. ⁴Yé bwááng Zembí mə cɛl wá, sə ngə táduga bí ntó, sə ngə mpu nə Zembí nyə a féesh bí. ⁵Jí ntó. Jɔjɔ Kéel sə á ngə bwiing bí yé nyə a shígé bə nji iciyá í mpu; Ŋkɛŋkɛ Shíshim nyə á ngə lwándúlə iciyá byɔɔngú nə ŋkul mə Zembí, sə ngə *búgula nə milám mísú myêsh. Kuú njɔond sə á ngə kyey yí, í á bə shú mənɔywa mún, bí a shí dúg wə.

⁶Bí a dúg, bí mú námə sá nda sə, sá námə nda Cwámba, bí lóg Jɔjɔ Kéel nə məshusug mə á ngə zhu wə Ŋkɛŋkɛ Shíshim má, í njúl nə bí á bə *íncwaw í ntug dí nə liid. ⁷Sə jɔɔng í mə sá nə obúgula bêsh wə Masedwán nə bɔɔng wə Akayí bwə mú dɔ ŋwa yuug nə bí.

⁸Kéel mə Cwámba í á mə lás nún bídí nda kwólón; lân í mə kyey kúl jêsh nə bí mú fwámé obúgula 3 Zembí; mə ngə ci nə kúl jêsh, kú ná bə nji Masedwán nə Akayí. Í cúgə ná nyingə bə sá sə bwíngug. ⁹Jí ntó. Buud bwáméfwó bwə ngə jaaw nda bí á mə lóg sə fwámé lóg

^e1:1 Silvê: 2Kr 1.19; 2Te 1.1; 1Pr 5.12 Timotê: 1Kr 4.17 Tesalonika: Mis 17.1

^f1:2 2.13; Flp 1.3; Kol 1.3; 2Te 1.3; 2.13 ^g1:3 5.1-2 ^h1:4 2Te 2.13, 16

ⁱ1:5 1Kr 4.20 ^j1:6 Mis 17.5-9; 2Kr 6.10; 2Te 3.7, 9 ^k1:8 Rom 1.8

^l1:9 Yuá 17.3; Mis 14.15

ná; ná bi a mó yíl mílám ózembí 3 áyadúg dí, kænd wá Zembí shú ná bi séyúg ná Zembí jí fwámé Zembí yé, Zembí á kuwó. ^{10m}Bwó ngə námá jaaw ná bí ngə bwánd Mwán yé ná a bá zhu gwów, Mwán yé Yésus nyáméfwó nyə a gwúmushi yé, nyə wə nyə a mó sá ná shé fáámugí ná mpimbə mó Zembí.

Ísý Pwól nyə á sêy Tesalonika yí

2ⁿBwaang, ngaá ná biméfwó bi mə mpú ná njɔɔnd wúsú sá á zə bídí yí í áshígé bə ná sá á fándá zə ngə kyey ntó? ^{2o}Bi mə mpú ná sá á zə wós bídí sá mó fwo bul jug, sá á bwəma nə cúgə Filipí. Nji, Zembí wúsú nyə á yə sə inkáɲ í á jəla yí. Inkáɲ byɔɔng wə í á sá ná, mizhízhíɲ mí á tɛem ngə lumbuli nə sá məzhií məsh íí, sá báá sá á ngə námá bwiing bí Jɔɔɔ Kéel mó Zembí. ^{3p}Bi mə jəlá nə mpu cínɔɔng ná sá a shígé ngə bwiing bí Kéel dɔɔngú nə mitádúgá mí íwushí, sá áshígé ngə sêy nə mílám mímbá, kú sá ísý í mákəɲ. ^{4q}Í yidá bə ná, Zembí nyə á fwo faas sə ná ndeé a mú magulə sə, a mú yə sə Jɔɔɔ Kéel ná sá kəg ngə bwiing. Ntɔ́, lésú sá á ngə lás yí, sá a shígé ngə lás wə mbií á ná buud bwə fáágug sə; sá á ngə yida lás mbií á ná Zembí gwágúg sə nywa, nyə muud mə dɔ́ dúg mítádúgá myá mílám yé.

^{5r}Haaw. Bi mə mpú ná sá a shígé bwele jwángulə múúd nə iciyá í mpu, sá nda sá mísɔ́lúgú mí ncwanɔ́, Zembí jí wúshined. ^{6s}Sá áshígé ngə sɔ́ gúmá tɔ́ bídí, tɔ́ bɔ́l búud dí. ^{7í}Í njúl ná sá á shí bə nə zhií ná sá zəg lwó bí mpəl. Ngaá nə *buud ɔ́ lwámá ɔ́ *Kríst bí nə nkul lwó búud mpəl? Nji, sá á yida ngə bí nə lám

mácey nda nyɔɔngú mó nkángúlə bwán yé. ⁸Mətag mɔɔng mó á sá ná, sá á tɛem yə bí Jɔɔɔ Kéel, sá á ngə jí jííg ná sá mó yə námá bí icug bísu yá séméfwó, nəcé bí á shín zə bə sə wəalám.

^{9t}Bwaang, ngaá bí ngə táduga wádúgálə sá á ngə wáduga sêy yí. Sá á ngə cúndə bí Jɔɔɔ Kéel séméfwó sá dúgə sêy bulú nə mwásə shú ná tɔ́ muud ngwúd nə ngwúd nda nkény mbag wúsú. ^{10u}Bí bí owúshined, Zembí námá wúshined ná kuú njɔɔnd sá á ngə kyey nə bí obúgula yí í á bə kuú njɔɔnd Zembí mə céel yí, kuú njɔɔnd á otútəlí, nda nə sá á jumúg. ^{11v}Bi mə mpú námá ná sá á ngə ngə muud yêsh a bídí nda sɔ́ɔngú mó dɔ́ ngə bwán ná. ^{12w}Sá á dɔ́ cwíny bí, dɔ́ ləl bí mənnyúul, sá dɔ́ báásulə bí ná bí kyéyug kuú njɔɔnd Zembí mə céel yí. Bi mə jəlá nə cugə ntó nəcé Zembí nyə á jɔ́w bí ná bí bəg buud ɔ́ Faan dé, ngə dán kɔ́w nyədí gúmád.

^{13x}Sá ngə námá yə Zembí akíba nə gúl sá; jí ná, ja bí á gwág Mílósú mí Zembí sá á bwiing bí myá, bí á ləg myo nda mísə ná. Bi a ləg myo ná mísə Mílósú mí Zembí, kú bə kéel yá buud ɔ́ shí ga. Mílósú mí Zembí myɔɔng wə mí ngə sêy bí obúgula dí ícugud.

^{14y}Ná ndeé bwaang, bí a mó sá námá nda mədɔ́ mó Zembí mäsə Yudeá mó ngə bə Yésus-Kríst má. Buud ɔ́ lɔ́ɔm bún bwə á mó námá wáám bə nə ífámuga námá nda *Oyúden bwə á wáám mədɔ́ mɔɔngú nə ífámuga ná.

^{15z}Oyúden bɔɔng bwə á gwú Cwámba Yésus-Kríst, bwə gwú *buud ɔ́ mícúndə, bwə á jág námá bul wáám sá nə ífámuga. Zembí nyə angé nə gwág bwo

^m1:10 5.1-2, 9; Rom 5.9 ⁿ2:1 1.5, 9 ^o2:2 Mis 16.19-24; 17.1-9

^p2:3 2Kr 4.2 ^q2:4 Zhe 11.20; 1Tm 1.11; Gal 1.10; Ifz 3.2

^r2:5 2.10; Mis 20.33; 2Kr 1.23 ^s2:6 Yuá 5.41, 44 ^t2:9 2Te 3.7-9; Mis 18.3

^u2:10 2.5 ^v2:11 Mis 20.31 ^w2:12 4.1; Rom 5.2; Flp 1.27

^x2:13 1.2-3; Gal 1.11-12 ^y2:14 Mis 17.5 ^z2:15 Mis 2.23; 9.23, 29; 13.45, 50; 14.2, 5, 19; 17.5, 13; Rom 11.28; 2Kr 11.23-29

nywa, bwə ngə lumbuli nə buud bēsh.
^{16a}Bwə ngə ntágulə sə nə sá nda bwiing
 ikúl ishús Jɔjɔ Kéel, bwə acéélé nə ikúl
 byɔɔng í dúgúg cug. Sálə bwə ngə sá ntɔ́
 yí, bwə ngə casulə *səm wən nə í bəg
 ncindí. Bwə á mə ka bwəma nə mpimbə
 mə Zembí.

Pwól nə yéesh nə a ké dúg ókrísten wā Tesalonika

^{17b}Bwaang, sá bān jísú kómb di, tɛem
 bə nə sá á mə béégə nə bí fúfwálá mísh
 mósú nda ná dúg bí, milām mísú myáá
 mí leedyá nə bí. Ntɔ́, nda sá á bul bə nə
 məma yéesh nə sá nyíngəg dúg bí nə, sá á
 ngə yáág nə sá mə zə nūn bídí. ¹⁸Búbálé
 sá á mə yáág ŋkí ja ngwúd ŋkí ija ibá nə
 sá mə zə dúg bí, nə ndéé mə Pwól; ká,
 *Sátan nyə a mə ntágulə nə sá nda zə.
^{19c}Ye bi ampúyé nə bí wə ngə sá nə sá
 ngəg nə bwánd Cwámba Yésus nə búgá?
 Ŋgaá məshusug mósú mə ngə zhu bídí?
 Bí wə jí *túm gúmá sá mə bá ngə bəgəwa
 nə ndí Yésus dí míshúd ja á bá nyíngə zə
 yí. ²⁰Mpugá nə bí wə bí sá sá gúmá, bí
 wə bí sá sá məshusug.

Pwól nyə á kənd Timotê Tesalonika

3^dZhúgúlá zhúgúlá, nda sá áshígé ná
 nyíngə jísow ngólə ji nda gwáduga bí
 nə, sá á dúg nə í nywa nə sá lúgúg fwó
 Atên. ^{2e}Sá mú nti *mínyɔŋú wúsú Tim-
 otê muud bá Zembí bwə ngə námə sēy
 séy bwiingúlə Jɔjɔ Kéel yé. Sá mú nti nyə
 nə a zóg sá nə bí bəg nə ŋkánj búgá jínúd,
 zə cwíny bí. ^{3f}Haaw. Í á jii nə bí bəg nə
 ŋkánj búgá jínúd shú nə məntágula mə
 nda tí múúd məkuú shí. Biméfwó bí mə
 mpú nə məntágula móni mósə dúsu kow
 Zembí nyə á yə sá yí. ^{4g}Ŋgaá nə ja sá á bə

nūn bídí yí sá á shí bwey ngə jaaw bí nə
 sá é bwəma nə məntágula? Ntɔ́ námə wə
 í mə bə éga, bí mə mpú ntɔ́. ^{5h}Nə ndéé,
 nda mée mə áshígé ná nyíngə jísow ngólə
 ji nda gwáduga bí nə, mə á nti Timotê nə
 a zóg wámbulə nda bí ngə cugə cug búgə
 jín nə. Mə á ngə beemb nə Mása məb-
 wəbúlán nyə a bá bwəwulə bí nə ndéé
 njugú sá á ŋwa yí mú yə íyíy-yíy.

⁶ⁱNə ndéé, Timotê mə wóos wa wúlə
 nūn bídí. A mə zə nə sá jɔjɔ məkəl nə
 bí ngə ná kə shwóg nə búgə jín nə cəlí
 jín. A jaaw námə sá nə bí ngə ná táduga
 sá tédúgálə ányunywaá, bí njúl nə məma
 yéesh nə bí mə dúg sá, nda sá bí námə nə
 yéesh nə sá mə dúg bí nə. ^{7j}Gwə wə jí
 nə, bwaang, məfúfə nə məbwəbúlán mə
 tɛem ngə ntágulə sá, mənyúúl mə mə bul
 nyíngə lal sá nə gwádúgálə búgə jín. ⁸Sá
 mə nyíngə cugə ja gaád nəcé sá mə gwág
 nə bí mə nada nə Cwámba. ⁹Sá bí bul bə
 nə məshusug nə bí mísh mə Zembí íshéd,
 nda ná mpu bímbí sá bí nə ŋkul yə nyə
 akíba yí. ^{10k}Sá ngə jəgula nə Zembí ntɔ́
 mínji. Bulú nə mwásə sá ngə jəgula nə
 shé nyíngəg dúgya, sá zóg lwándulə sá í
 ngə ná fúfə bí búgə dí yí.

¹¹Sóŋgú íshé Zembí nyəméfwó bá
 Cwámba íshé Yésus bwə sáág nə zhií
 zólə nūn bídí í bəg sá nə wən wən. ^{12l}Bí
 ngə ciila mpádúgá nyín, bí ngə námə
 cəl bóól búúd bēsh. Cwámba sáág nə
 cəlí jɔɔng í ngəg nə yáág yáágúg námə
 nda cəlí sá ngə cəl bí yí. ^{13m}A sáág nə
 milām mí bəg nda ŋkúnkulə bí, bí bəg bə
 nə kuú njɔɔnd Zembí mə cəl yí, kú nə sá
 á jumúg mísh mə Sóŋgú íshé Zembí dí ja
 Cwámba íshé Yésus bənŋ buud bə bēsh
 bwə bá zə yí. Amen.

^a2:16 Mat 23.31-33 ^b2:17 3.10 ^c2:19 1Kr 9.24-25; Flp 4.1; 2Te 1.4

^d3:1 Mis 17.15 ^e3:2 Timotê: 1.1 ^f3:3 Ifz 3.13; 2Te 1.4; 2Tm 3.12 ^g3:4 Mis
 14.22 ^h3:5 Flp 2.16 ⁱ3:6 Mis 18.5; 2Te 1.3; 1Tm 1.5; Flm 5-7; Gal 5.6

^j3:7 2Te 1.4 ^k3:10 2.17 ^l3:12 Gal 6.10 ^m3:13 5.1-2; Flp 1.10

Fwámé kuú njɔond

4^aNá ndeé bwaang, sá á shí lwó bí kuú njɔond Zembî mæ céel yí, bí mú námá ngə kyey wə. Ná ndeé, kəgá nə kuú njɔond wɔɔng shwóg ngə yáág yáágúg; sá ngə bándulə bí ntó jíná mæ Cwámba Yésus dí. ²Bí mæ mpú mæcwɔŋ sá á cwɔny bí nə ŋkul mæ Cwámba Yésus má. ³Ŋkúmba sá Zembî ngə jii yí jí ná bí cágəg mbií á céel yí. Kwanzəgá jaŋga. ⁴Muud yēsh cágəg nə nyúúl nyé⁴ mbií Zembî mæ céel yí, ŋwa nyə nə məjilə; ⁵kú bə bów-bów íyéesh nda buud bwó ampúyé Zembî wá. ⁶Muud nda nyúg *mínyɔŋɔ́ na sá níí, nda ntɔ́ mɔ́njɔ́. Nəcé Cwámba má dū kunda búúd ísá íníí; sá á shí bwey dū jaaw bí ntó, sá ngə námá nyingə báásulə jaaw bí ntó. ⁷PMpugá nə njúwúlú Zembî nyə á jŋw shé yí í áshígé bə ná shé ngəg nə kə shwóg ngə sá ísá í áduɔɔnā; í á yida bə ná shé cágəg mbií á céel yí. ⁸Ŋá ndeé, muud mæ bán mæcwɔŋ móga yé nyə abáné múud, á ban Zembî muud ngə yə bí ɪkɛŋkɛ Shíshim yé.

⁹Shú sá í dúgyá nə cɛelí á mpódúgá omínyɔŋɔ́ yí, í ajíyɛ ná mæ cíləg bí, nəcé mæ mpú ná Zembî nyəmɛfwó nyə á mó jíŋguli bí nda bí mó jálá nə ciila mpódúgá nyín ná. ¹⁰Bí ngə ntəg námá bwey lwóya cɛelí jɔɔŋgú nə omínyɔŋɔ́ ɔ́ íshé bēsh wá Masedwān yēsh. Bwaang, sá mó bándúlá bí ná bí kóg nə cɛelí jɔɔŋg shwóg ngə yáág yáágúg, ¹¹bulugá sɔ́ cug mətəla, muud bul sɔ́ ná a dúgúg nji

sá í dúgyá nə nyə yí, sɔ́ ná a séyúg nə məbwə mé nda sá á cwɔny bí ná. ¹²uSágá ntó shú ná bí cágəg cug í é bə nə məjilə mísh má buud bwó cágé *Dɔ́ dí wá; bí nda sá ná bóól búúd bwó ngəg nə ŋkény mbag wán.

Zembî mæ bá gwúmushi ómínyɔŋɔ́ ɔ́ íshé

¹³vBwaang, sá acéélé ná bí dúg jág sá í dúgyá nə okristen bwó á mó kə ígwəd wá yí. Í jii ná bí dúg mpu, shú ná bí kú dū bə ná shúsúlú shúsúlú nda buud bwó áŋgə nə bwánd nə búgá wá. ¹⁴wShé ngə *magulə ná Yésus nyə á yə a mú nyingə gwúm, shé máguləgá námá ná, bɔɔng bwó á yə bwó ngə *búgula Yésus wá, Zembî mæ bá gwúmushi bwo a mú kə nə bə́nɔ́ŋ Yésus.

¹⁵xGúl sá sá ngə jaaw bí Cwámba nyə a ci wə ga: ja Cwámba mæ bá nyingə zə yí, shé buud mæ bá bə shé ngə ná dúgya wá, shé ábúlé kə shwóg, lúgə bɔɔng bwó mó yə wá mpəsə. ¹⁶yNəcé í bá bə ná, buud bwó bá gwág kəl ngə cúndə, wúl kúkúamá *wə́ŋgəles ngə wéeshuli kəl, laag mó Zembî ngə lās, Cwámba nyəmɛfwó mú shulə wú jɔŋ dí, buud bwó á yə bwó njúl búúd ɔ́ *Kříst wá bwó mú tééd gwúm. ¹⁷zBwó ká shín gwúm ntəni, shé buud mæ bá bə shé ngə ná dúgya wá, shé mú sɛngya nə bwo ná ndeé sɔ́nɔ́ŋ mú ŋkân kə mɪŋkúdúd kə bwəma nə Cwámba nŋŋ mɪŋgúlúd; sɔ́nɔ́ŋ sá mú ji kandugə á kandugə. ¹⁸Dugá wíya ŋkul mɪlámúd nə iciyá íni.

†4:4 Bóól bwó ci na ná: «Muud yēsh cágəg nə yé múdá».

^a4:1 2.13; Kol 1.10; 2Te 3.6 ^o4:3 5.23; 1Kr 6.13; Heb 10.10

^p4:7 4.3; 1Pr 1.15-16 ^q4:8 1Kr 6.19-20

^r4:9 Zhe 31.33-34; Gal 6.10; Ifz 5.2 ^s4:10 2Te 3.4

^t4:11 2.9; Ifz 4.28; 2Te 3.10, 12 ^u4:12 1Kr 5.12-13; Kol 4.5 ^v4:13 5.1-2; 1Kr 15.51-52; 1Kr 15.18-19; Ifz 2.12 ^w4:14 Rom 14.9; 1Kr 15.3-4, 12, 20

^x4:15 1Kr 7.10, 25 ^y4:16 1Kr 15.23 ^z4:17 Yuá 12.26; Rom 5.17; Flp 3.20

Muud nyə ampúyē jwōw Cwamba mə bá zə yí

5 Bwaang, í ányíngóyē jii ná mə cíløg bí shú sâ í dúgyá nə məfwála nə ija ísâ í bá sîy yí. ^{2a}Nəcé biméfwó bi mə mpú nə sánj sánj nə jwōw mə Cwamba í bá zə wóss nda júwâl í dū zə mpwó-bulú ná. ^{3b}Buud bwə bá ngə cî ná: «Húúh!» A mǎñ mǎtəla e! Kú nə tɔɔ sâ í kǎnd múúd lām gwōw!» Í bá bə, buud bwə ngə lás ntó, byéndí í ɔ wóss bwo məse-egya, nǎmǎ nda mǎcɛy mə minú mə dū wóss múdá á bum məshiiga ná. Bwə ábúle faam. ⁴Ká, bwaang, bi báá cugé yídúgúd^f. Jwōw dɔɔngú í ábúlé wóss bí nda júwâl. ^{5c}Bi báá búsa bwán ɔ mǎñkenya bi bēsh, bwán ɔ mwásá. Shé cugé búúd ɔ búlú, búúd ɔ yídúgú. ⁶Nda jí ntó ná, shé ajǎláyé nə kə ígwǎd nda bóól búúd bwə ngə kə ígwǎd ná; shé mə jǎlá nə jii nkasə, shé dū cunal íyéesh íshé.

⁷Nəcé ná, buud bwə dū kə ígwǎd wá bwə dū kə ígwǎd íbulú, ɔngulɛ dū fudə nə mǎlwəg íbulú. ^{8d}Shé bǎñ buud ɔ mwásá, shé dúgá cunal íyéesh í íshé. Ntó, í jii ná shé ñwág búgə nə cǎlí búdal íbud dí tǎñ nda búduga í ñkwǎnz ózimbi bwə dū bwáád bud dí yí, shé ka ngə bwánd nə búgə ná Cwamba mə bá sá ná shé fáámug nə intúgúlí, bwándúle wɔɔngú í bə shé nda tǔm ñkwǎnz zimbi mə dū búdal lúúd yí. ^{9e}Nəcé ná, Zembí nyə a shígé fǎesh shé ná shé zág yida bwəma nə mpimbə jé; nyə a fǎesh shé ná shé dúgúg cug zhíí mə Cwamba íshé Yésus-

Kríst dí. ^{10f}Ñgáá ná Yésus wɔɔng wə nyə á yə shwíy dǎsú? Haaw! Nyə á yə shú ná sǎnɔñ sǎ cǎgəg, tɔɔ shé mə jí ñkasə, tɔɔ shé mə nyíngə kə ígwǎd. ¹¹Nə ndéé, dúgá sá ná, bóól wá bóól ñkúl mǎlámúd, bóól sá ná bóól búgə í lálug, nda bí mú ngə bwey sá ná.

Məcwūñ mā məzhúgúlá

^{12g}Bwaang, sǎ ngə nǎmǎ cî nə bí ná, bɔɔng bwə tǎl bí shwóg bwə ngə wáduga ngə cwíny bí cug krísten dí wá, dúgá ñwa bwo nə mǎjila. ¹³Dúgá yə bwo gúmá, bí cǎel bwo nə fwámé cǎlí nəcé sǎy bwə ngə sǎy yí. Cugəgá ná shɛɛ mpǎdúgá nyín.

^{14h}Bwaang, sǎ ngə yáág nə bí ná bi dúg lás nə bɔɔng bwə acǎéle sǎy wá; bí sá ná bɔɔng búsa nə ñkwə wá bwə wíínzhug mǎnyúul, nə bɔɔng búsa nə iləm wá mǎkuú mə tówúg shí; bóga nə jísow, dū jísow búúd bēsh. ¹⁵ⁱBi ɔ bey. Muud nda bweel mǎbōw ñgwól mə sá nyə má; yidagá dū síya mǎnywa mpǎdúgá nyín, dū nǎmǎ sá búúd bēsh. ^{16j}Dúgá bə nə mǎshusug ja jēsh, ^{17k}dū jəgula nə Zembí kú káád, ^{18l}dū yə Zembí akíba nə məfwála mēsh mā cug jín. Bí buud bí búsa búúd ɔ *Kríst Yésus wá, isá Zembí mə jíí ná bi dúg sá wə íni.

^{19m}Kúgá ntágulə ná Shíshim mə Zembí bóg kú sǎy sǎy jé.

²⁰Kúgá bɛɛg mpyēny íciyá í *búúd ɔ mícúndó ɔ Zembí.

²¹ⁿDúgá faas ísá byēsh, bí dū bii ñji byɔɔng í nywá yí.

5:4 Buud bwə afwóyē magulə Yésus wá bwə ngə ñkúnkulə nə cug kú mpu shwóg kú mpu shug: búsa yídúgúd.

5:2 1.2-3, 10; 2.19; 3.13; 5.23; Mat 24.36; Flp 4.5; 2Te 1.7, 10; 2.1-2 *wóss nda júwâl*: Mat 24.43; 2Pr 3.10; Mbú 3.3; 16.15 **5:3** Zhe 6.14-15; Mat 24.39

5:5 Rom 13.11-12; Ifz 5.8-9 **5:8** Ifz 6.11-17 **5:9** 1.10; 2Te 2.14

5:10 4.14; Rom 14.8-9 **5:12** 1Kr 16.15-18; 1Tm 5.17

5:14 2Te 3.6, 11, 15 **5:15** Rom 12.17; Flp 1.10 **5:16** Flp 4.4

5:17 5.25; Luk 18.1; Rom 12.12; Ifz 6.18; Kol 4.2 **5:18** Ifz 5.19-20

5:19 Ifz 4.30 **5:21** 1Kr 14.29; Ifz 5.10; 1Yn 4.1

²² Bi ɔ káálúgá nà mbií mabôw wêsh wúsə nà ɲkul shweenzh bí yí.

Ibwádán nà mabóda

²³ °Zembî á mpwogé nyəméfwó kó fúb bí ikóómb byêsh; kó baagulə bí ikóómb byêsh, nà *shíshim, nà *jîm, nà nyúúl, byêsh í báɔ bə kú nà sá á jumúg ja Cwámba íshé Yésus-Kríst mə bá nyɪŋə

zə yí. ²⁴ P Muud ɲgá jôw bí yé ji abúgúlág; nyə wə mə bá sá sósúlúgú wəɔɲg.

²⁵ °Bwaang, dugá jəgula nà Zembî shú dúsú.

²⁶ r Kúlálúgá mə bwáang bēsh məkúlulə mə buud 3 Zembî. ²⁷ s Mə jəgula nà bí jínə mə Cwámba dî nə bi lɔg bwáang bēsh kálaad éga. ²⁸ Cwámba íshé Yésus-Kríst kó sá bí mpaam.

°5:23 5.1-2; 2Kr 13.11 P5:24 1Kr 1.8-9; Flp 1.6; 2Te 3.3

°5:25 1.2-3; Rom 15.30 r5:26 Rom 16.16 s5:27 Kol 4.16

Kálaad ábeê Pwôl nyə á cilə buud 3 Tesalonika yé

Isâ í dúgyá nə kálaad ábeê mə Pwôl shú Tesalonika yí

Míl mínjígúla mí á kə wóos Tesalonika, zhwoɡ obúgula bwə mú bə myo, isâ Pwôl nyə á ngə ci kálaad ashúsh-wóogúd yí í kú mpu bə nə cé. Bóól obúgula bwə á magulə nə jwów mə Cwámba í á mə bwey bə (2.2), bóólúgá bwə á ban nə bwə ányíngóyé ná sêy nəcé shí í zə shín (3.6-12).

Í á ka jii nə Pwôl cíləg bwo nyíga kálaad nə a súgúg bwo mitédúgá. Nyə á jee cilə nyə baalé óngwoond mpúsə nyɔɔng nyə á fwo kə yé, í á jəla nə bə a njúl námə Kərênt, a kú fwo kə Tesalonika ja ábeê (Mis 20.1-6). Kálaad ji nə icé ntúga:

(1) Pwôl mə tééd yə Zembí akíba nəcé buud bwə ngə gwáduga búgə ókrísten wá Tesalonika búśə nə ndí yí; a mú jî Zembí nə bwə bág nə zény kələ shwóg tɔɔ bwə bwəmə nə cúwúlí (1.1-12).

(2) A mú ntág zə ɣwa lúu ciyá wóméfwó á kálaad, isâ í bá ngə sîy ja í bá bə nə Yésus wál zə yí: Mbúwúlú múúd mə bá sááfulə shí (2.1-12), í bá jii nə obúgula bwə jísɔwúg (2.13–3.5).

(3) A mú ka kə shínal nə ibwádán nə iciyá yá məshíné (3.16-18).

Yáág-yáág ciyá jí ná: «Ŋkí muud nyə acéélé sêy nə məbwə mé, nyə ajóláyé námə də» (3.10).

Məbədə

1 ¹Mə Pwôl wə mə cílə bí kálaad éga, səná Silvê nə Timotê. Sə mə cilə

bí ²Dɔ á Tesalinika, Dɔ dúśə Dɔ mə Zembí Sóɔngú bá Cwámba Yésus-Kríst yí. ²Zembí Sóɔngú bá Cwámba Yésus-Kríst bwə 3 sá bí mpaam, bwə 3 sá námə nə bí cúgəg nə shéé.

Cwámba mə bá zə sámɓ shí ga mílósú

³^uBwaang, sə búśə nə sə dúg yə Zembí akíba ja jêsh shú sâ á ngə sá bídí cug dí yí. Í jəla nə sə dúg yə nyə akíba, nəcé búgə jín í ngə lal lalúg íí, ceelí bí ngə ciila mpédúgá nyín yí í ngə námə yáág yáágúg. ⁴^vSâ jɔɔng í mə sá nə séméfwó sə ngə bwiing mósí módɔ mə Zembí lân wún nə mílúú nə sán. Mílúú mísə sə nə sán nə bí nəcé bí búśə nə zény kələ shwóg, buud bwə ngə tɛem wáámɓ bí nə cúwúlí bímbí bwə ngə wáámɓ yí, búgə jín í atágé, bí ngə jísɔw məntágula. ⁵^wSâ jɔɔng jísə yuug í ngə lwó nə Zembí mə də cígal mílósú sémbyé á tútəlí. Na mə lwó nə bí mə mpíyá nə Faan mə Zembí bí ngə jug nə ifumuga yá cínɔng yí. ⁶^xBúbálé jisə nə Zembí jî tútəlí muud, a bá bweel ⁷^yÍncwaw í ntug búúd bwə ngə lwó bí íni. ⁷^yBí buud ngə bwəma nə məntágula wá, a bá sá nə shé yówulag ja Cwámba Yésus mə bá zə lwóya nyúul nə ɲkákíd í ⁸^zwéngales byé yí. ⁸^zBwə bá zə bumb-bumb kuda dí, zə yə íkúl ishús nə buud bwə ngə ban magulələ Jɔɔ Kéel mə Cwámba íshé Yésus wá intúgúlí. ⁹Buud bɔɔngú intúgúlí byán í bá bə ná, bwə bá kə yúúd kandugə kandugə shwóg-shwóg nə Cwámɓa, kú kumə kúl á bá lwóya yáág-yáág ɲkúl nyé á milwanə yí. ¹⁰Í bá bə jwów á bá zə nə gúmə jé í nyínúg búúd bɛ dí yí, nə bɔɔng bɛsh bwə á ¹¹^abúgula nyə wá bwə bényug nyə. Bí mə bá bə gwoong jɔɔngúd, nəcé bí á magulə sâ sə á bwiing bí yí. ¹¹^aGwə wə í sá nə sə ɲgóg nə jəgula ja jêsh shú dún yí. Sə ngə

¹1:1 1Te 1.1 ^u1:3 2.13; 1Te 1.2-3 ^v1:4 1Te 2.19-20; 3.3, 7

^w1:5 Flp 1.28 ^x1:6 Rom 12.19; Mbú 18.6 ^y1:7 Mat 25.31; 1Te 5.1-2

^z1:8 Iza 66.15; Rom 2.8; 1Pr 4.17 ^a1:11 1Te 1.2-3; 5.24

jəgula ná Zembî íshé sáág ná bi cúgəg cug í mpíyá nə njúwúlú nyə á jŵw bí yí. Sə ngə nómə jəgula ná a kwííndúg bí nə ŋkul nyé, bi sáág mənəywa mēsh bí ngə gwág yéesh ná bi mə sá má; a sáág nómə ná búgə jín í nda ná bə á shílág. ¹²Ntɔ́, bi e sá ná jínə mə Yésus Cwámba íshé í ngwág gúmá, bi mú nómə ngwa gúmá nyədí. Mpaam mə Zembî íshé bá Cwámba íshé Yésus-Krist wə í é sá sɔ́lúgú wəɔng wēsh.

Isá í bá siy shúshwóógú nə Cwámba zəg yí

2^bBwaang, shú zálə Cwámba íshé Yésus-Krist mə bá nyingə zə yí nə nda shé mə bá sɛngya nyədí ná, sə ngə ci nə bí ná ²bi kú fándá leel cugula ntɔ́, nómə nda sá mə cí ná jwŵw dɔɔng í mə bwey wɔ́s. Tɔɔ nə ngwɔ́l múúd mə jaaw bí ná *shíshim í ámə jaaw nyə gúl sá, tɔɔ muud mə jaaw bí jí, tɔɔ muud mə jaaw bí ná sə wə sá ámə cilə, kúgá fándá bə nə ifwaas ntɔ́. ³^dMuud tɛem zə jwángulə bí ntudelé, kúgá bɛ nyə. Nəcə Cwámba nyə abúle fándá zə ntúni; dúl fwála í bá fwo bə buud bwə bá ngaan nə Zembî mbií áyíyáág, Mása mingáádə ngə sá ná buud bwə bág kú bish Zembî yé mə bá fwo lwóya nyúul nə ngəɔ, mása wəɔngú nye mə bwey bə ná a bá jɛɛ. ⁴^eMása wəɔng mə bá zə bən lúu, lúmbuli nə sá jēsh bwə jŵw nə zembî yí, bwə ngə yə gúmá yí. A bá sá ntɔ́ ná ndeé kə nyíi *Mpáánzə Zembî kə ji wu, nyəmfwó kə kudə bud nə nyə wə Zembî.

⁵Mə á du bwey jaaw bí sá ni mə njúl ná nūɔ́ bídí; bi anyíngəy ná tɛduga ntɔ́? ⁶Ja gaád bi mə mpu sá í ngə bii Mása wəɔng nə a nda lwóya nyúul yí. A bá

nómə ka lwóya nyúul nji ja fwála dɔɔng í bá wɔ́s yí. ⁷Tɛem bə ntɔ́, sá *ndimba í ngə sá ná buud bwə bág kú bish Zembî yí í ngə bwey sɛy. Í bá sɛy nə ngəɔ ja sá í ngə laa gwo yí í bá wú yí. ⁸^fNə ndeé, Mása á kú bish Zembî mú bá lwóya nyúul. Nji, Cwámba mə bá yámb nyə ngúl nə mpu yé, a mú jimb, zálə Cwámba Yésus mə bá zə a ngə ŋkənuwa yí, í bá zə shínal nyə nə mánj. ⁹^gMása á kú bish Zembî yé wəɔng mə bá zə nə ŋkul mə *Sátan zə ngə sá *məshimbá mim-bií mimbii, nə isá í ntɔ́ búúd ŋkul yí, nə *isá í mímbúgú ngəɔ shiig buud. ¹⁰A bá zə sá olílingi, zə shiig búúd bwə jálá nə jimb wá. Bwə bá jimb nəcé bwə á bə nda cɛel óbúbálé shú nə bwə dúgúg cug. ¹¹^hSá jɔɔng wə Zembî mə bá nti bwo nyúl ŋkul í bá zə kənd bwo jugú yí, shú nə bwə *máguləg ijɔ́ɔ. ¹²ⁱNə ndeé, buud bēsh bwə ngə bə kú magulə sá jí búbálé wá, bwə ngə yida gwág nywa olílingi wá bwə bá bwəma nə intúgúli.

Obúgula bwə yíímúg mənəyúul

¹³^jNji, yé bwáang Cwámba mə céél wá, sá bāɔ́ sá mə jálá nə du yə Zembî akíba ja jēsh nəcé sá nyə á mə sá bí yí; nəcé Zembî nyə a mə féesh bí ná bi wə téédúg⁸ dúg cug nə sálə Shíshim yé í sá ná bi bág minkɛɔkɛ mi búúd, bi mú magulə sá jí búbálé yí. ¹⁴^kCúndólə sá á zə ngə cúndə Jɔ́ɔ Kéel bídí yí, Zembî nyə á balan nə wə, a mú jŵw bí shú ná bi dúgúg cug, bi bág nə milwanə mí Cwámba wúsú Yésus-Krist. ¹⁵^lNə ndeé bwaang, yíímúgá mənəyúul; sá á jíguli bí minjígúla, míl sá lás nə mimpu bi ngə gwág, mílúgá sá cilə bí ciləg, nadagá nə minjígúla myəɔng.

§2:13 Bóól bwə ci ná nyə á féesh bí ná mótéédúléd.

b2:1 1Te 4.15-17; 5.1-2 **c2:2** 2.15 **d2:3** 1Tm 4.1; 1Yn 2.18

e2:4 Eze 28.2; Dan 11.36; Mbú 13.5-6 **f2:8** Iza 11.4; Mbú 19.15

g2:9 Mat 24.24; Mbú 13.11-13 **h2:11** 2Tm 4.4 **i2:12** 1.6-8 **j2:13** 1.3

k2:14 1Te 5.9 **l2:15** 3.6; 1Kr 11.2

¹⁶ ^mSóŋgú íshé Zembî nyə á cɛl shé a sá shé mpaam, wá shé ŋkul mǎnyúúlú, sá ná shé ŋgɔ́g nǎ bwánd nǎ búgá. Nǎ Cwám̄ba íshé Yésus-Kríst nyǎmǎf̄wó, nǎ Sóŋgú íshé Zembî wɔ́ɔŋgú ¹⁷ bwá wág bí ŋkul mǎnyúúlú, bwá sá ná bí yíímúg mǎnyúul sá ányunywaá jêsh bí mó sá yííd, tɔɔ lósú ányunywaá wêsh bí mó lás yííd.

Cwám̄ba jisə abúgúlág

3 ⁿNó ndéé bwaang, jəgulgá nǎ Zembî shú dúsd. Jəgulgá ná lân mó Cwám̄ba í lélúg mpyáanz, buud bwá ŋwág námǎ wǎ nǎ gúímǎ nda nún bídí. ² Jəgulgá námǎ ná a yílúg sǎ mǎnyámá mó íbów-bów i búúd í ányinyaanǎ dí; buud bēsh dí bwá ŋgǎ magulǎ *búgula. ³ Nji Cwám̄ba nywáá ji abúgúlág, nyə wǎ mó bá sá ná bí yíímúg mǎnyúul, a sá ná Mbúwúlú múúd nda sá bí mǎbów. ⁴ Pǎs bí nǎ búgǎ tǎŋ buud ɔ́ Cwám̄ba ná bí ŋgǎ sá nda sǎ ŋgǎ ci ná bí sáág ná, bí é ŋgǎ námǎ nǎ sá nji ntó. ⁵ Cwám̄ba sáág ná milám mín mí céélúg Zembî, mí bǎg nǎ zény kǎlǎ shwóg nda *Kríst.

Obúgula bwá séyúg nǎ mǎbwǎ mǎŋ

⁶ Bwaang, sǎ ŋgǎ cwíny bí jínǎ mó Cwám̄ba íshé Yésus-Kríst dí nǎǎ: bí a lóg njíígúlǎ nǎ sǎ; *mínycŋú wún yêsh mǎ bǎ nda bɛ njíígúlǎ wɔ́ɔŋgú, a yida ŋgǎ ji kú sǎy yé, sásúlógǎ nyə.

⁷ Bimǎf̄wó bí mǎ mpú nda bí mó jǎlǎ nǎ ŋgǎ yagula sǎ ná. Ja sǎ á bǎ nún bídí yí, sǎ áshígé ŋgǎ cugǎ cug ílǎm. ⁸ ^rSǎ

áshígé dǎ bíd ná buud bwá wíílúg sǎ ashwá. Mbô. Sǎ á yida dǎ wáduga sǎy bulú nǎ mwásǎ shú ná mbag wúsú í bǎg kú baduwo múud mǎbagud. ⁹ ^sNtǎ cugé ná sǎ áshígé bǎ nǎ zhíí mǎ sǎ ná buud bwá ŋkényúg mbag wúsú. Sǎ á bǎ nǎ zhíí nyɔ́ɔŋgú, nji sǎ á yida cɛl lwó bí yuug bí mó jǎlǎ nǎ yagula yí. ¹⁰ ^tŋgaá ná ja sǎ á bǎ nún yí sǎ á shí bwey dǎ jííguli bí ná ŋkí muud nyə acéélé sǎy nǎ mǎbwǎ mé a nda námǎ nyingǎ dǎ dǎ?

¹¹ ^uKá, sǎ ŋgǎ gwág ná bǎl bíúd wǎ gwoong jín bwá mú ŋgǎ cugǎ cug ílǎm; bwá lúgǎ sǎy nǎ mǎbwǎ mǎŋ, búsa nji ŋgǎlǎ kǎnd milám ízháá isád. ¹² ^vMbíí búúd wɔ́ɔŋgú, sǎ ŋgǎ yíimbuli bwo, ŋgǎ bándulǎ bwo jínǎ mó Cwám̄ba Yésus-Kríst dí ná bwá ŋgǎg nǎ sǎy ná shɛɛ, bwá bǎg dǎ ídǎw bwá á sǎy nǎ mǎbwǎ mǎŋ yí. ¹³ ^wBwaang, bí bǎŋ bí nda káád sálǎ mǎnywa.

¹⁴ ^xMuud mǎ bó kú sǎ mǎgwág nǎ sǎ sǎ ŋgǎ ci wa kálad éga dí yé, bí ɔ́ ŋwa nyə jínǎ, bí mú béégyǎ nǎ nyə shú ná í sáág nyə shwôn. ¹⁵ ^yBí nda yida ŋwa nyə nda zhízhín, mbô. Yidagǎ lámusa nǎ nyə nda múúd mǎ lámusa nǎ *mínycŋú ná.

Ibwádán nǎ mǎbǎdá

¹⁶ ^zCwám̄ba á mpwogé nyǎmǎf̄wó kǎ sǎ ná bí cugǎg mpwogé ija byêsh mǎzhíí mēsh dí. Cwám̄ba jííg nǎ bí bēsh. ¹⁷ ^aMǎ Pwól wǎ mó cílǎ mǎbǎdá mǎga; ntúga wǎ mó dǎ sǎn ókálǎad bǎm yé. Mbwǎ wǎm wǎ í áma cílǎ. ¹⁸ ^bCwám̄ba íshé Yésus-Kríst kǎ sǎ bí bēsh mpaam.

^m2:16 1Te 1.4 ⁿ3:1 Mis 2.4; Rom 15.30; 1Te 5.25

^o3:3 1Kr 10.13; 1Yn 5.18 ^p3:4 1Kr 4.16; Gal 5.10 ^q3:6 3.12; 1Te 5.14 ^r3:8 1Te 2.9 ^s3:9 Mis 18.3; 1Te 1.6; *bǎ nǎ zhíí mǎ sǎ ná buud bwá ŋkényúg mbag wúsú*: 1Kr 9.4 ^t3:10 1Te 4.11 ^u3:11 1Tm 5.13 ^v3:12 Ifz 4.28

^w3:13 Gal 6.9 ^x3:14 1Kr 5.9, 11 ^y3:15 Mat 18.15-17; 1Te 5.14

^z3:16 2Kr 13.11 ^a3:17 1Kr 16.21 ^b3:18 Gal 6.18

Kálaad ashúshwóógú Pwôl nyə á cilə Timotê yé

Isá í dúgyá nə kálaad ashúshwóógú mə Pwôl shú mə Timotê yí

Timotê nycəŋgú nyə á bə shilə Yúden, sósŋgú mwā Gurêk. Ja Pwôl nyə á ngə sá njəond yé ábēē wə nyə á kwey Timotê ngwála á Listrə, shí bwə ngə jōw múús nə Turki yí (Mis 16.1). Nji bwə á bwəma cínəŋg yí, Timotê nyə á shwal bə ngwól múúd gwoŋg mə Pwôl. Nə okálaad obá Pwôl nyə á cilə Timotê wá, nə nycəŋg nyə á cilə Titus yé búse wāŋ mbwoomb bwə jōw nə «okálaad ɔ məwíil səonɔz». Bwə jōw bwo ntɔ nəcə búse nə məcwūŋ shú óbaagulé ɔ íncwəmbə nə bósól ótšwe ɔ shwóg wā Dɔ.

Timotê ashúshwóógú jisə nə mənəkəw məbá:

- (1) Minjígúla mí dúgyá nə Dɔ dēsh nə otšwe ɔ shwóg myá (milúú 1-3).
- (2) Məmpəndí Timotê mə jəlá nə bə shú nə iséy byé í kyéyug mpwogé má (milúú 4-6).

Pwôl nyə ashíge ngə jii nə Dɔ nə otšwe ɔ shwóg bwə ngəŋ nə bə məcəŋ nda mimbwaamb-julə; nyə á yida lwó nə bwə ngəŋ nə sá isá nə jɔ lám, bwə ngə ságusə Kríst muud mə yíl sə míkwmá dí yé (2.3-6).

Məbədə

1 ^cMə Pwôl wə mə cílə kálaad éga. Mə ji ^{*}muud lwámá mə ^{*}Kríst Yé-

sus. Nyə Kríst sə ngə bwánd nə búgə yé, bá Cəgye wúsú Zembí wə bwə á ŋwa cígúla nə mə bəg muud lwámá. ^{2d}Mə cilə wo Timotê fwámé mwān waamə mə á byə cəg krísten dí yé. Zembí Sósŋgú bá Cwámba wúsú Kríst Yésus bwə ɔ sá wo mpaam, bwə ɔ gwág wo cey lámúd, bwə ɔ sá nəmə nə wo cəgəg mpwogé.

Minjígúla myā məshiigā mí shínég

^{3e}Ja mə á ngə kə Masedwān yí, mə a yáag nə wo nə wo jíg Ifēz. Í á bə shú nə, buud bwə ngə jíguli minjígúla mishús nūŋ wá, wo tálég mpəndí nə bwə kú ná kwo jíguli mínjígúla myəŋg. Jígú nūŋ, wo tálég bwo mpəndí nycəŋg. ^{4f}Gúl sá jí nəmə nə, nə mikanda, nə lɔlə məbyēl nə lɔ lɔ lɔ kú nə məshíné^{**}; tálég nəmə bwo mpəndí nə bwə kú də kənd mílām mbií ísá byəŋgúd. Isá byəŋg í ádé kwíind múúd nə muud bég tádégá mə Zembí. Í yidá də shwambulə búúd nə bwə dég sɛŋusa məkəl. ^{5g}Ja mə lás ntúni yí, mə ngə jii nə obúgula bwə bəg nə fwámé cəelí. Muud jí nə lám fúbán, lám nə sán, búgə jé kú nə məkəŋ yé, nyə wə mə də cəel búúd fwámé cəel yé, váál cəelí jəŋg wə mə jíí nə bí bəg nə ndí yí.

^{6h}Bósól búúd bwə á mə yíl mílām jɔ mínjígúla míníid, bwə á mə kə cwəgwa bə dúlə lás mbəe ílís-lís kú nə shwóg kú nə shug. ⁷Bwə ngə jii nə buud bwə ngwág bwo nda ^{*}Oŋkume ɔ məcəŋ mə Zembí, nji í njúl nə bwə aŋgē nə wámbulə sá bwə ngə ci yí, kú wámbulə sá gwəméfwó bwə ngə lás nə íŋkán yí.

^{**1:4} Oyúden bwə á də baagulé məbyēl mán micilyá, də lɔ micilyá myəŋg mísəon, sá jəŋg wə Pwôl ngə ban na yí.

^{c1:1} muud lwámá: 2.7 Cəgye: Tit 3.4 bwánd nə búgə: Kol 1.26-27

^{d1:2} Timotê: 1Kr 4.17 mwān waamə: 1Kr 4.15; 1Te 2.11; Tit 1.4

^{e1:3} Ifēz: Mis 20.1 buud bwə ngə jíguli minjígúla mishús: 4.1-10; 6.3-5, 20-21; 2Tm 2.16-18, 23-26; Tit 1.10-16; 3.9-11

^{f1:4} 4.7; 6.20; 2Tm 2.16, 23; 4.4; Tit 1.14 ^{g1:5} 1.14, 19; 2.15; 4.12; Rom 12.9; 13.10; 1Kr 8.1; Gal 6.10; 2Tm 1.3, 13; 3.10; Tit 1.15 ^{h1:6} 1.4; 6.4, 20; Tit 1.10

⁸iSá báá sá ngə mpu ná mæcɛɛ mósə jɔjɔ sá ja múúd mə bálán nə mwo mbíí í jəla yí. ⁹jNda jí ntó ná, sá dɛgá mpu ná mæcɛɛ mə áshígé tálw shú múúd jí tútəlí yé. Mbɔ. Mə á yida tálw shú búúd bí kú bish mæcɛɛ wá, nə buud ɔ málwə, nə buud bí kú bish Zembí wá, nə bóól osóol ɔ *mísəm, nə buud básə kú gwɔɔ Zembí wá, nə bɔɔng bwə ɲwá isá í Zembí zhizhe nə zhizhe wá, nə búúd bwə gwú ónyɔɔngú wá, nə bɔɔng bwə gwú ónyɔɔngú wá, nə bóól ógwúl ɔ búúd bēsh. ¹⁰kMæcɛɛ mə á tálw námə shú búúd ɔ jangá, nə budúm bwə sá fland nə bóól búdúm wá, nə buud bwə kúshá kənd bóól mfkwám dí wá, nə obwiingye ɔ íjɔɔ, nə bɔɔng bwə kéén jínə mə Zembí moshhiigád wá. Mæcɛɛ mə á tálw shú sá jēsh í lumbuli nə fwámé njíígúlá yí. ¹¹lFwámé njíígúlá wɔɔng í ngə bɛ jɔjɔ lân mə Zembí á milwanə búúd bwə də ságusə nə nywáá mə jəla yé. Jɔjɔ Lān wɔɔng wə bwə á yə mə nə mə zəg ngə bwiing yí.

Pwól ngə yə Yésus akíba

¹²mMə ngə yə Cwámba wúsú *Kříst Yésus akíba, nyə muud nyə a mə ləlushi mə yé. Mə yə nyə akíba nəcé nyə wə nyə á kwey ná a jí nə ɲkul jee shwu nyúul nə mə, a mú sá nə mə bəg nyə sóol mäsáal. ¹³ní njúl nə mə á də bul jág lás nə nyə yág, mə á də jugushi buud bē mə njúl ɲkí jág gwɔɔ lām; njí, nywáá nyə a mə bwíig mə nə ɲkwonú nəcé mə á ngə sá isá byɔɔng jág dí, mə kú nə búgə. ¹⁴oCwámba íshé nyə a mə sá mə mpaam ntɔ mǐnji, nyə a mə sá nə mə bəg nə búgə, nə cɛlí í ngə zhu wə Kříst Yé-

sus. ¹⁵pCiyá ga jí abúgúlág, sá mə jəla nə magulə gwo sá bēsh: jí ná, Kříst Yésus nyə á zə shí ga dí zə cug ósóol ɔ *mísəm; ósóol ɔ mísəm bɔɔngú dí, mə wə jí áshúshwóógá. ¹⁶qNji, Zembí nyə á bul gwág mə ɲkúɲkwónúálə shú ná jɔ lām mə Kříst Yésus í nyínúg mádí, mə mú bə yuug shú búúd bwə bá *búgula mɔw wə mə ngə zə má, yuug ná bwə bá ləg cug á kandugə kandugə. ¹⁷rBuud bwə yəg Njwú-buud á kandugə kandugə gúmá. Zembí nyə abúle bwele yə yé, Zembí jí kú nyín nə mísh yé, á jí Zembí njí nyə ɲgwúd nə ɲgwúd yé, a ɲkónuwag kandugə á kandugə. Amen.

Gwánág jɔjɔ gwáná

¹⁸stTimotê mwán waam, mə zə yə wo nyíga mpéndí bɛ nə iciyá *búúd ɔ mícúndə bwə á ci shú dwó yág yí. Iciyá byɔɔng í ɔ yə wo ɲkul nə wo gwánág jɔjɔ gwáná. ¹⁹ɲgagú nə gwána wo mbíd búgə, wo njúl nə lām nə sáɲ. Bóól búúd bwə á mə də ban dúlə gwágúlə lām nə ndéé búgə ján í á mə nyasula nda byóól í də búg ɲgwɔɔ ná. ²⁰uImene bá Aləguzándrə búsə sámbá búúd jɔɔngú; mə a mə cwámbulə *Sátan bwo shú nə bwə ɲwág njíígúlá ná bwə nda ná bá bwele *lás nə Zembí bwaasúlə mpu.

Də sá mǎjəgula shú múúd yēsh

2^vSá mə ngə tééd fwo yág nə ndí yí jí ná, obúgula bwə dɛg kə nə mɪng-wóombúlú wə Zembí, də jəgula nə nyə, də gwáámə nyə isá, də lɔ nyə. Bwə dɛg sá ntó shú búúd bēsh í, ²wshú ójwú-buud nə shú búúd bēsh bí nə mɪngkwón

¹1:8 Rom 7.12, 16 ¹1:9 Gal 5.19-21

^k1:10 4.6; 6.3; 2Tm 1.13; 2.2, 15; 3.14; 4.2-3; Tít 1.9; 2.1, 7-8 ¹1:11 1Te 2.4

^m1:12 2.7; Gal 1.15-16 ⁿ1:13 Mis 8.3; 9.1-5; 1Kr 15.9; Gal 1.13

^o1:14 1.5; 1Kr 15.10 ^p1:15 Luk 15.2; 19.10; Rom 5.8

^q1:16 Ifz 3.7-9; Kol 1.25 ^r1:17 Rom 16.27 ^s1:18 4.14; 6.12; 1Kr 9.24-25; 2Tm 4.7-8; Yúd 3 ^t1:19 1.5 ^u1:20 Imene: 2Tm 2.17 *Aləguzándrə*: 2Tm 4.14 *Sátan*: 1Kr 5.5

^v2:1 Ifz 6.18-19; Flp 4.6 ^w2:2 Esd 6.10

wá. Sâ jɔɔŋg í é sá ná shé cùgəg nə shee, kú nə intúgúlí, nəcé cugólə cug í yə Zembí gúmá yí, nə cugólə mbií cug í jəla yí. ³xNtɔ́ ji jɔ́ sá, Cugye wúsú Zembí mə gwág nywa ntɔ́. ⁴yÁ jii ná buud bēsh bwá dúgúg cug, bwá mpu óbúbálé.

⁵zNəcé, Zembí ji nji ŋgwúd, líí-nji nómá ŋgwúd mpádúgá Zembí bənŋŋ buud, líí-nji jɔɔŋgú jísə muud, nyə wá Yésus-Krist.

⁶aNyə wá nyə á yána cug jé shú ná buud bēsh bwá bəg ofulí††.

Nyə á sá sɔ́lúgú wɔɔŋg nómá fwála í á jəla yí, zə lwó búúd nə Zembí ŋgə jii ná bēsh bwá dúgúg cug.

⁷bShú dɔɔŋg wá Zembí nyə a təl mə mb-wiingye lân yí, nyə a sá ná mə bəg *muud lwámá, á yə mə mbag nə mə jígúlig ikúl í cùgə *Oyúden yí óbúbálé bwá jəla nə *búgula wá. Búbálé mə aŋgə nə bwiing ijɔ́ɔ́.

Cug búdúm nə budá dɔ́ dɔ́

⁸cMá ka jii ná budúm bwá dúg sá məjəgula kúl jēsh. Bwá dúg jəgula bwá ŋgə bən məbwá wá Zembí, məbwá mə njúl kú nə məbyaagula. Bwá dúg sá ntɔ́ kú nə mpimbə, nda nə məzhuzhuŋwa.

⁹dMá jii nómá ná budá bwá dúg bwáád mbií í jəla yí, mimbwéédí mpu shweel nyúul, kú bə mí asɔ́ mísh; bwá nda dɔ́ síya mífind mí ázəgá-dúg, nda dɔ́ bwáád ísá í or, ŋkí ntəg ɔŋkaaw ɔ́ álal-kus, nə ivuŋgá nə mikáándə mí álal-kus. ¹⁰eBwá

dúg bwáád mimbwéédí mí jəla nə budá bwá ŋgə cugə cug məgwág nə Zembí wá; mimbwéédí myɔɔŋg wá jɔ́ɔ́ mísɔ́lúgú.

¹¹fMudá mə jəla nə dɔ́ ŋwa njígúla a njúl kúl-kúl, kú bwele bən lúu. ¹²Mə ayəyé múdá ŋkul ná a jígúlig, ŋkí ntəg ná a jwúg nə mudúm. A dúg ji kúl-kúl.

¹³gJí ná, Adam wá Zembí nyə tééd sá yé, Ifa ka zə bə mpəsə. ¹⁴hAdam ntəg dí nyə á magulə məshiigá. Mudá wá nyə á magulə məshiigá, a mú caam mɔ́cɛɛ.

¹⁵Nji, mudá mə bá *dúg cug nə byálə á bá byá yí. Nji, í bá jii ná a bəg nə zény búgə, nə zény cɛəlí, nə zény cugólə mbií Zembí mə cɛəl yí, a mbíd lám ájijilə.

Sá í dúgyá nə ɔ́təwe ɔ́ shwóg wá Dɔ́ yí

3 Sâ jí kú nə məshwán wá ga: ŋkí muud mə gwág yéesh ná a sá séy dúlə fála *Dɔ́ mə Zembí, jɔ́ɔ́ mpwóóm-bú iséy wá múúd wɔɔŋg ŋgə jii ní. ²í ka jii ná tówe shwóg bəg kú nə sá á jumúg, a bəg ŋgwúm mə múdá ŋgwúd; a bəg muud mə dɔ́ cunal iyéesh yé, a dɔ́ shimal ísá, a mpíya nə gúmá, a bəg muud mə dɔ́ mpu ŋwa ójón yé, a njúl ná a ji nə ŋkul mpu jíguli. ³jNyə ajóláyé nə bə ŋgule məlwəg, kú bə múúd mándá; a yidag bə kú dɔ́ yá, kú bə múúd icwoomb. A bəg kú cɛəl *mwaanē. ⁴A jəla nə sá ná njów búúd yé í kyéyug jɔ́ɔ́ kuú njɔɔnd, bwán bə kú nə məbún, bwá ŋgə cugə mbií cug í jəla yí. ⁵ŋKí muud mə yidá bə kú mpu sá ná njów búúd yé í kyéyug jɔ́ɔ́ kuú njɔɔnd íí, ntədəlé nyə é mpu kweemb Dɔ́ mə Zembí yé? ⁶Muud mə fála Dɔ́ yé nyə

††2:6 Bwá á dɔ́ jóna ŋkúmba tən shú ná ŋkúmba kwám í bəg fulí. Tən nyɔɔŋg wá Yésus nyə a jóna nə cug jé shú búúd bēsh yí.

*2:3 Tit 3.4 y2:4 Eze 18.23; 2Tm 2.25-26; 2Pr 3.9

z2:5 Mbá 6.4-5; 1Kr 8.6; Rom 3.29-30; 10.12-13 a2:6 Mak 10.45; 2Kr 5.15; Gal 1.4; Tit 2.14; 1Yn 3.16 fwála í á jəla yí: Gal 4.4; Tit 1.3

b2:7 muud lwámá: 1.11-17; Gal 1.1; 2.7-8; Ifz 3.7; 2Tm 1.11 c2:8 1Pr 3.7

d2:9 1Pr 3.3-5 e2:10 5.10 f2:11 1Kr 14.34

g2:13 Mət 2.7, 21-22; 1Kr 11.8-9 h2:14 Mət 3.1-6, 13; 2Kr 11.3

i3:2 Tit 1.6-9; 1Pr 5.1-4 j3:3 2Tm 2.24

ajáláyé nà bə múúd ngə ndəm *búgula yé, nəcə nyə á bá nwa nyáméfwó nda gúl məma sâ, a mú bə kú ná mpu nda á fálág Dɔ́ nɔ́, nɔ́ ndeé a mú bwəma nə intúgúlí Njwú məjamb nyə á bwəma nə ndí yí. ^{7k}A jəlá nómə nə bə váál múúd dí nɔ́ buud bwə cúgə Dɔ́ dí wá dɛ lɔ́ nyə nɔ́ jɔ́ múúd; ntɔ́, nyə abúle bwəma nə mpyón ngə ndeé a biil láám bə Njwú məjamb dí.

Sâ í dúgyá nə ojaákwon yí

⁸Nómə mbií ngwúd wɔɔngú, *jaák-won mɔ́ jəlá nə bə nɔ́ jɔ́ fúlú, a nda dɛ lás sâ ngwúd mimpu mimbá; nyə ajáláyé nə wá lúu málwəg dí, a nda dɛ sɔ́ *mwaanə nə məcíí míšú. ⁹A jəlá nə magulə *ndimba a búgə lám á fúbánú. ¹⁰Muud mə céél bə jaákwon ntɔ́ yé, í jii nɔ́ buud bwə fwóg faas váál múúd á jí yí; á ká bə kú nə sâ á jumúg íí, a mú ka sɛy sɛy jaák-won. ¹¹^lBudá[†] bwə jəla nómə nə bə nə jɔ́ fúlú, nda dɛ ci búúd iciyá í bəwúlí bwo milám yí, bwə mpúg dɛ cunal íyéesh byán, bwə bəg ɔ́ abúgúlág məzhií mēsh. ¹²Jaákwon mɔ́ jəlá nə bə ngwúm mə múdá ngwúd, bwán bə kú bwele bən milúú, a jəlá nə sá nɔ́ njów búúd yé í kyéyug jɔ́jɔ́ kuú njɔ́nd. ¹³Bɔɔng bwə sá ísɛy byán váál í jəlá wá, buud bwə é nwa bwo nə məjilə. Búgə bwə ngə *búgula Yésus-Krist yí í é sá nɔ́ bwə dúg ləsha nə buud kú nə ífwaas.

¹⁴Mə ngə cilə wo kálaad éga nə búgə nɔ́ mə wál bá zə nún. ¹⁵^mNji, nkí mə bə kú ləl zə, kálaad éga nyə e sá nɔ́ wo mpúg kuú njɔ́nd í jəlá nə muud á njów mə Zembí yí. Njów mə Zembí

wɔɔng wə Dɔ́ mə Zembí á kuwó í ngə shúgə ngə baagulə obúbálé yí. ¹⁶ⁿHaaw, kú nə məshwán, mpúyá búgə í ngə yə sɔ́ yí wí məma ndimba ánúní.

Krist nyə á zə byél muud, ɲkɛŋkɛ Shíshim nyə a lwó nɔ́ a jí tətəlí, *wəéngəles bwə á beny nyə, cúndə yé í á mə sɛy ílwoŋ í búúd byēsh dí,

ncúlýa buud bwə á mə búgula nyə wa shí mishwun,

Zembí nyə a bən nyə gwōw, yə nyə gúmá jé.

Gwánág ni ibów-bōw i mínjígúlá

⁴ɲkɛŋkɛ Shíshim ngə ci nɔ́ sán sán nɔ́ mwów mə ámazhúgúlá dí, bɔ́ɔl búúd bwə bá yíl mílám ísá í dúgyá nə búgə yííd, bwə yidá kə sá məgwág nə míšhíshim mí məshiiɡá, kə ngə bə min-jígúlá mí mínjumbúlu. ²Bwə bá kə ngə cwagəwa bə mikaand mí ijɔ́ɔ́ búúd ɔ́ kwába bwə bá dɛ shiig bwə nə ndí myá. Buud ɔ́ məkəŋ bɔɔng iwushí í á mə nada bwo lámúnd nda məyiigyé múúd nyə a lánd nə ɲkwánz ágúgwɔ́[†] má. ³^pBwə tál búúd mpéndí nɔ́ ci muud kú bá; bwə cilashi búúd bíl ídəw, í njúl nɔ́ Zembí nyə á té byo shú búúd ɔ́ abúgúlág bwə mpú obúbálé wá nɔ́, bwə dúg də byo nə akíba. ⁴^sSâ jēsh Zembí nyə a té yí jí nkí nywa; kú nə tɔɔ sâ í jəlá nə myeesh yí; í jii nji nɔ́ sɔ́ dúg yə Zembí akíba shú sâ jēsh sɔ́ mə ɲwá yí. ⁵Nəcə nɔ́, nə Milású mí Zembí, nə məjəgula í dɛ sá nɔ́ isá byēsh í bəg ɲkɛŋkɛ í isá.

⁶^rJígúlig ómínyɔŋ bəw ɔ́ abúgúlág isá ini, ntɔ́ nyə e lwó nɔ́ wo jí jɔ́jɔ́ sɔ́ɔl

[†]3:11 Na jí nə ɲkul bə búdá ɔ́ ójaákwon, jí nómə nə ɲkul bə ójaákwon ɔ́ ábudá.

[†]4:2 Bɔ́ɔl bwə ci nɔ́: «Milám mí á mə bimbula bwo».

^k3:7 2Kr 8.21; Mis 6.3 ^l3:11 Tit 2.3

^m3:15 Ifz 1.23; 2.19-22 ⁿ3:16 Mat 28.18-19; Mak 16.19; Yuá 1.14; Mis 2.33; Ifz 1.20-21; Flp 2.6-11; Kol 1.6, 23; 2Tm 4.17 ^o4:1 1.10; 2Tm 3.1 ^p4:3 bā: 1Kr 7.1 *ídəw*: Mət 9.3; Rom 14.2; Kol 2.21; Heb 13.9 *akíba*: Rom 14.6; 1Kr 10.30

^q4:4 Mət 1.31; Mis 10.15 ^r4:6 1.10

məsáal mə *Kríst Yésus, bwə á wíil wo nə ɟɟɟ íciyá í búgə nə fwámé njííǵúlá, wo ɲgə nómə mpu bɛ njííǵúlá wəɲɲg. ⁷sDugú ban mbií míkanda ícwúcwúúl í búdá í dɛ kənd, mikanda mísó kú bish Zembí myá. Yidagú wá ɲkúl nə wo ɲgəg nə cugə cug í yə Zembí gúmá yí. ⁸tIgwiimbí í dɛ lɛlushi nyúúl yí bí nə búbaalé mfií bíbíyá. Cug í yə Zembí gúmá yí, jáá jí nə mfií məzhíí mēsh, ɲkaagə ɲjúl nómə nə muud mə cugə cug ɲɲɲg yé, nyə é cugə mpwogé ja gaád, a ka nómə bá cugə mpwogé ɲɲɲg cug í ɲgə zə yííd. ⁹Ciyá ga jí abúǵúláǵ, sá mə jəlá nə magulə gwo sá bēsh. ¹⁰uCiyá ɲɲɲg jí nə, sá ɲgə wáduga ɲgə gwána nəcé sá ɲgə bwánd nə búgə nə Zembí á kuwó mə bá lɟ sá sá ɲgə sá yí. Zembí á kuwó wəɲɲg wə jí cugye á buud bēsh, bul bə nə ndéé obúǵula. ¹¹Isá wó jəlá nə jíǵuli búúd wə íni, wo ci nə bwo nə bwə bég minjííǵúlá myəɲɲg.

¹²vMuud nyə ajáláyé nə mpyēny wo nə wo ji mwántombú. Yidagú sá nə obúǵula bwə ɲwág yuug wódí, yuug lésú á mpu, yuug kuú ɲɲɲnd, yuug cēlí, nə yuug cug á kú asíy-síy. ¹³wTé mə afwóyé wóós yí, wo ɔ wá lúú dúlə lɟ micilyá mí Zembí íseɲgyád. Wo ɔ wá nómə lúú dúlə sá nə obúǵula bwə bəg nda teeg mənýúul, wo wá lúú dúlə jíǵuli bwo dí. ¹⁴xZembí nyə á yə wo ɲkul nə fag ja *búúd ɔ mícúndə bwə á cúndə, ocúmbá buud bəd wo məb-wó lúúd yí; wo nda bēɲ ɲwa yána mə Zembí dəɲǵú nda zhizhe. ¹⁵Kəndúǵ lām ísá íniíd, wo wá lúú sáal dwō dí, buud bēsh bwə dúǵúǵ nda wó ɲgə buguban ná. ¹⁶yWo ɔ mpú baagusə cug gwō, mpu baagusə mínjííǵúlá wó ɲgə jíǵuli buud myá. Nadagú mínjííǵúlá myəɲɲǵúd. Wó ká sá ntó, wo é cug wóméfwó, wo cug nómə búúd bwə ɲgə gwáǵulə wo wá.

Lásúlə nə buud bwə sá íwushí wá

5 ²ɲkí í wóós nə wo láməsá nə cúmbá muud íí, wo kú ɲkáánd nə nyə, wo ɔ lás nə nyə tǵɲ nda shwóǵɲǵú. Wo ɔ dɛ nómə lás nə mənəwəmə tǵɲ nda omínyɲɲú bwō, ²lás nə ocúmbá budá tǵɲ nda onyɲɲɲǵú bwō, məsás tǵɲ nda okóól bwō, nə kúlúǵú í jəla yí.

Sá í dúgyá nə mikúsə mí búdá yí

³Wo ɔ kweemb míkúsə mí búdá mí cúǵé ná nə jíǵúwé myá. ⁴Kúsə í ká bə nə bwán nə onta, bwə jəlá nə tééd fwo jíǵ dúlə cugə nə buud ɔ ɲjów bǵɲ nda Zembí mə jíí nə; bwə mpúg nə wíííííí obyól bǵɲ bwə á wíííííí bwo yí wúsə mp-wólá bwə jəlá nə nyíng yí. ⁵aKúsə múdá í mə mpu lúg kú ná nə jíǵúwé yí í dɛ kənd búgə jēsh wə Zembí. Mbií kúsə wəɲɲg í dɛ jəǵula nə Zembí bulú nə mwásə dɛ gwáámb nyə kwííndyá nda káád. ⁶Shú myəɲɲg míkúsə mí búdá mí ɲgə ná bɛ mənýwa mə cug myá, bwə mpúg nə bwə tēem bə míkúwó, bwə mə yə. ⁷Kalagú míkúsə mí búdá məlúbúǵá mǵga shú nə bwə cúǵəǵú kú nə məjuma. ⁸ɲkí muud mə bá kú kweemb búúd bē, nə ndéé buud ɔ ɲjów yé ntǵ íí, nyíni múúd mə kíílya búǵə jé, a mə bə mbúwǵúlú ntɔ *hááden.

⁹Shú nə wo cílǵ kúsə múdá sámabá á mikúsə mísɔɔn mə jəlá kweemb myá dí, í jíí nə kúsə wəɲɲg í bəg nə mimbú tééd məwúm məsaman kə gwōw; í jíí nómə nə a bəg kúsə í á bə nə ɲjí ɲg-wúm ɲgwúd yí. ¹⁰bÍ jíí nómə nə a bəg nə nyə a shí dɛ sá ɟɟɟ mísóólúǵú mí dúǵə nyín, a bəg nə nyə á mpu jíǵuli bwán bē, nyə á dɛ lǵg búúd nyədí ɲjów, dɛ gusa búúd ɔ Zembí məkuú, dɛ kwíínd íntǵúlá-ntǵula í búúd. A bəg nə nyə á dɛ sá fwámé mísóólúǵú mimbíí mimbíí.

^s4:7 1.4 ^t4:8 6.6 ^u4:10 Tít 3.4 ^v4:12 1.5; Tít 2.7 ^w4:13 2Tm 3.15-16

^x4:14 1.18; 5.22; Mís 6.6; 2Tm 1.6; 2.2 ^y4:16 1.10; 4.12; 2Tm 2.22; 3.10

^z5:1 Ləv 19.32 ^a5:5 Luk 2.37; 18.7 ^b5:10 2.10; Heb 13.2; Yuá 13.14

¹¹ Wo nda magulə cilələ mikúsə myá mäsäs; nəcé myân, iyéesh byán í du gwúm, bwə mú ngə yow sálə saal má Zembí, bwə mú bə nə yéesh ná bwə ké móbáád. ¹² Ja nyân mə sá ntó yí, a mə byaagulə, nəcé a mə ntq nkəl nyə á təl ná á ji fwó yé. ¹³ Bwə du bə cínəngú, bwə mú kú ná nyingə sá tɔw sâ, nji ngələ jêla mínjów minjów; jêlələ wəəngú kú ntəg bə nji ná bwə cúgé nə sâ mə sá, nji bwə fwáfula, bwə wá mimpu ízhaá isád, bwə ci icigə-cígə.

¹⁴ Gwə wó jí ná, mə yidá jii ná kúsə wí sás yí í kəg báád kə byá bwân, baagulə njów bā mpwogé shú ná buud bwə ngə lumbuli nə sə wá bwə bəg kú nə zhií mə cí sə sâ ábúbôw. ¹⁵ Mə ci ntó nəcé bóól nkí bulya bwə mə bwey wú fwámé zhiíd kə bə zhií mə *Sátan.

¹⁶ Nkí ngwól mbúgula á mudá ji nə mikúsə nyədí njów búud dí, í jii ná a nkényúg mbag á mikúsə myəəngú shú ná í nda nyingə bə mbag á *Dq mə Zembí. Dq í nkényúg mbag á myəəng mí kú nə jígúwé myá.

Sâ í dúgyá nə otówe ɔ shwóg wá Dq yí

¹⁷ Ocúmbá buud bwə ngə mpu kyeý nə Dq wá bwə mpíyá nə gúmə ikóómb íbá, ná ndeé bəəng bwə mə wá mányúúl bwiingúla jəjə kéel nə jígúlíla óbúgula dí wá. ¹⁸ Kálaad Zembí ngə ci ná: «Wo nda fad nteny mpu ja í ngə nyaal mpumə ngələ lwáál nywo yí», a nyingə námə ci ná: «Sóól mäsáal mə jələ nə bə nə myəna.»

¹⁹ Nkí bwə zə shwəman ngwól Acúmbá muud á Dq mə Zembí, wo é jisə magulə shwəman jəəngú buud obá nkí ólóól bwə mə fwo bwiing mpu ngwúd.

²⁰ Bəəng otówe ɔ shwóg bwə sá *səm wá, wo lás nə bwo tām buud; sâ jəəng í é sá ná bóól bwə bəg nə ifwaas.

²¹ Mə ngə ci nə wo mísh mə Zembí dí, mísh mə Yésus-Krist dí nə mísh mə *wəəngəles Zembí nyə a féesh wá dí ná, wo ɔ bə mínjígúla míni, kú kə nkəwámú, kú yag múúd mpwoombá. ²² Wo nda jigəwa bəd múúd məbwə; wo nda kə wá nyúúl ízhaá səməd. Wo ɔ baagulə wóməfwó ná fwɔ-fwɔ. ²³ Wo kú ná du ngul nji məjúwó; dəgú námə ngul bábaalə məlwəg nə məcey mə du bii wo ija ija məní.

²⁴ Bóól búúd myán mísəm mí du búguli buud nda fwo faas, bóólégá bān myán zə du mpúy fwála mə fwo cɔ. ²⁵ Jəjə mísóólégú mí du námə bə, bóól búúd myán leel nyîn. Nji, míl tɛem bə nda leel nyîn, mí ábúle bwên shwoód.

Sâ í dúgyá nə məlwaa nə omása yí

6 Obúgula bí məlwaa wá bwə jələ nə magulə nə omása bān bwə mpíyá nə gúmə jēsh. Ntə nyə e sá ná buud bwə nda *lás nə Zembí bwaasúle mpu, tɔw nə njígúla wúsú. ² Bəəng omása bān bí obúgula wá, bwə nda mpyəny bwo ná jisə omínyəngú bān. Í yidá jii ná bwə búlɔg mpu sēy nə bwo, bwə ngə mpu ná obúgula Zembí mə céél wá bwə wə bwə ngə balan nə məbwə mə ísəy mán. Sâ wó jələ nə jíguli búúd wəni, wo yáág nə bwo ná bwə máguləg.

Nə fwámé óyíguli, nə wəáyibəmb

³ Nkí ngwól múúd mə jígúli gúl sá shús, yida bíd fwámé íciyá í Cwámba wúsú Yésus-Krist, nkí ntəg nə a bíd njígúla í dúgyá nə cug í yə Zembí gúmə

^c5:13 2Te 3.11 ^d5:14 1Kr 7.9 ^e5:17 1Te 5.12

^f5:18 Mbá 25.4; Luk 10.7; 1Kr 9.9, 12-14

^g5:19 Mbá 19.15; Mat 18.16; 2Kr 13.1 ^h5:20 Gal 2.14; Ifz 5.11 ⁱ5:22 4.14

^j6:1 Ifz 6.5; Tit 2.9-10; Flm 8-20; 1Pr 2.18 ^k6:3 1.3-7; 1.10; Gal 1.6-9

yí, ⁴nyān múúd má jág bul ŋkēny nyúul, a má bul námá bə nə jág. Í mú nyə nda bwás á ná a dúg ŋgə shuya ózhuyá ʒ dúlə ŋgə faas bíl íciyá. Jí í du wós cínɔŋg yí? ʎgaá nji zhín nə ozhuyá, nə *bwaasúlə mpu, nə dúlə beemb bósł búúd? ⁵mí du námá bə buud mítédúgá mí má lánɣuwo wá, du sɛŋusa mókól ná sɛŋusa sɛŋusa, kú nə məshíné. Nəcə buud mítédúgá mí má lánɣuwo wá bwə ampúyé ná óbúbálé, bwə má yida dúg nə cug í yə Zembí gúmá yí jisə bwo zhií bwə é bii kúm yí.

⁶nCug í yə Zembí gúmá yí í yida námá bə zhií múúd mə bíl kúm yí, nji í bə ntɔ ja múúd mə mpú du gwág máshusug nə sá á jí nə ndí yí. ⁷Shé áshígé zə nə sá ja shé á zə byêl wa shí gaád yí; shé cugé námá nə ŋkul kə nə sá ja shé má kə yí. ⁸Pntɔ ji ná, shé má ká bə nə idəg nə mikáándə, bímbí dɔɔŋgú kwaga.

⁹Buud bwə du yáág ná bwə cɛel bə nə kúm wá, bwə du báɣulə mənɣúul nə məbwəbúlán má wáambúg bwo, bwə mú biil láambúd nə ndéé, bwə mú bə nə iyéesh mimbií mimbií í ntágúlə bwo, í njúl iyéesh í ímpwúfú. Iyéesh byɔɔŋg wə í du sá ná muud kweemushi nyəmfwó ná ndéé a yə yí. ¹⁰Mpugá ná, «cɛelúlə *mwaanə wúsə kɔɔl ə mimbií mí mábɔw myəsh»^{ss}. Nda bósł búúd bwə á wá mənɣúul cɛelí jɔɔŋg dí ná, bwə á béégya nə kuú njɔɔnd búgə kə ŋgə gwaa cwagwaa; bwə á má təl bwəmfwó cwúnd dí.

Gwánág fwámé gwáná

¹¹Nji, wee muud má Zembí, túbúg isá íni. Yidagú sɔ ná wo cúgəg tətəlí,

^{ss}6:10 Na ji kaaná búúd bwə á du bwey ci fwála mwów má Pwól dí yí.

wo kándug lám wə Zembí, wo bəg nə búgə, nə cɛelí, nə jisów nə lám mətəla.

¹²mpug ná cugələ cug búgə jí fwámé gwáná, gwánág gwáná jɔɔŋg shú ná wo bílg cug á kandugə kandugə. Cug jɔɔŋg wə Zembí nyə a jów wo ná wo zəg ŋwa yí. Njúwúlú wɔɔŋg wə wó á bwaagulə zhwoɣ buud bwə ŋgə gwág yí. ¹³Mə zə təl wo ŋkəl mísh má Zembí dí, nəcé nyə wə ŋgə yə isá byəsh cug. Mə təl námá wo ŋkəl nyɔɔŋgú mísh má Yésus-Krist dí, Yésus muud nyə á magulə Zembí mísh má Pons Pilát dí yé. ¹⁴sʎkəl nyɔɔŋg nyísə ná wo mpúg baagulə məmpəndí má á yə wo má, wo sá ná wo cúgəgí nə mwo kú sá sá məjumá, kú fúfug nə ndéé kə wós jwów Cwámba wúsú Yésus-Krist mə bá nyingə zə yí. ¹⁵Nəcə, Zembí wə má bá lwóya nyə ja dāŋ fwála í bá námá wós yí, Zembí muud jí Ajəláci anəni yé, Cí í jwú nə micí myəsh yí, Cwámba míl micwámba myəsh mí ŋgə gwəɔ yé.

¹⁶nNji nyəmfwó wə jí ná nyə abúle yə, a njul kúl jí nə mbií mənkenya mísh má múúd má cúgə nə ŋkul jisów yí; muud ŋgwúd nə ŋgwúd nyə afwóyé bwele dúg nyə, muud cugé námá nə ŋkul dúg nyə. A ŋwág gúmá nə ŋkul á kandugə kandugə! Amen! ¹⁷Buud bí nə kúm á cug ga wá, tálúg bwo mpəndí ná ci bwə nda ŋkēny mənɣúul, bwə nda kə wá búgə ján kúm dɔɔŋg dí, nəcé í bá cɔ. Bwə yidag kənd mílám wə Zembí muud ŋgə yə sá isá byəsh nə jɔ lám yé, nyə wə ŋgə sá ná sə ŋgəg nə balan nə isá byɔɔŋgú shú mənɣwa mósú. ¹⁸Ciig nə bwo ná bwə dúg sá mənɣwa, bwə dúg sá jɔjɔ mísɔsłəgú mənɣkund mənɣkund; bwə dúg

¹6:4 1.4; 6.20; 2Tm 2.14 ^m6:5 Yuá 10.12; Mis 20.33-34; 1Te 2.5; Tit 1.11; 1Pr 2.14; 5.2 ⁿ6:6 4.8; Flp 4.11; Heb 13.5 ^o6:7 Zhb 1.21; Ekl 5.14

^p6:8 Mik 30.8-9 ^q6:12 1.18; 4.14 ^r6:13 Mat 27.11-26; Yuá 18.28-19.16

^s6:14 1.3, 18; Flp 1.10; 1Te 5.1-2 ^t6:15 Mis 1.7; 2Pr 3.3-9; Mbú 17.14

^u6:16 MmN 33.20; Sòm 104.2; Yuá 1.18; Kol 1.15; 1Yn 4.12

^v6:17 Sòm 62.11; Luk 12.15, 20; Zhk 5.1

sá váál yána í ngó wú lám dí cwú yí, bwé dɛ bə kwééshá ná bwé dɛ kaaw móbii máŋ nə bɔ́ɔ́l búúɔ́. ¹⁹ wí ká yidá bə ná dán kúm wó ngɔ́lə sá mbií mísɔ́ɔ́lúgú míni, í é kwəmusá bwo cug í ngó zə yí, kú nə sá í ntágulə.

Məbədə́

²⁰ xÉ yé Timotê, mpug baagulə sâ Zembî nyə á yə wo yí. Wo nda dɛ kənd

məlɔwə mbéé zhizhe mikaand mí ngó lúmbəli nə búgɔ́ myáád, wo ɔ́ sásúlə nómə óŋkwafad ɔ́ búúɔ́ bwé ngó jaaw mənɔ́yúúl nə búɔ́ nə mpúyá wá. ²¹ yBɔ́ɔ́l búúɔ́ bwé á jaaw mənɔ́yúúl ntɔ́ wá bwé á mó lánɣəwo wú búgɔ́d.

Zembî kó sá bí mpaam.

Kálaad ábeê Pwôl nyə á cilə Timotê yé

Isâ í dúgyá nə kálaad ábeê mə Pwôl shú mə Timotê yí

Kálaad ábeê mə Timotê ngə nyín nə Pwôl nyə á bə Róma ja nyə á cilə nyə yí (1.17). Í á jəla nə bə Pwôl ngə jág jug mímbwugəd (2.9) a músə a tál fwó (4.10, 16). Nda nyə á mpu nə iséy byé í mə shín a wál zə yə nə (4.6), nyə á ka cilə muud nyə á bə nyə fwámé múúd gwoong ə cəlí yé (1.2), yə nyə məcwún.

Pwôl mə tééd fwo yə Zembí akíba nə búgə Timotê ji nə ndí yí. Nda á bwey mpu nə obwiingye 3 Jəjə Lân bwə du jug, du bwəma nə cúwúli ná, a bándúlə Timotê nə a yímúg nyúul ja məkugulə mə bə yí, a gwána nda fwámé «mwá zimbi mə Kríst», lwóya ínkán. (1.3–2.13). A mpú bándulə nyə nə a jíig ncê nə buud bwə du té mbeé ílis-lís nə ozhuyá nə isâ í du sá nə buud bwə wúg búgə dí wá. A mú ci nə a bég yuug jé, nyə Pwôl, a du cugə nda mílósú mí Zembí mí ngə ci nə, kú fúfug (2.14–4.5). A mú kə shínal kálaad nə íkángúlá íkángula cé nyáméfwó tál yí, a ngə lə Zembí muud nyə á ngə shúgal nyə yé (4.6–22).

Pwôl ngə lwó nə nyə a mə gwána gwáná á kaambúlálə nə Jəjə Lân nə ndéé kə wós mashingé mə cug jé (4.7). A ngə jii ja jêsh nə buud bwə lə kálaad éga wá bwə gwánág gwáná jəngú kú nə ifwaas, nda fúndə mízhízhín, ngə gwána nə búgə, nə jísow, nə cəlí, nə nadá.

Məbədə

1 Mə wə ngə cilə kálaad éga, mə Pwôl. Zembí nyə a jii nə mə bág *muud lwámá mə *Kríst Yésus, shú nə

mə bwiingug buud cug nyə á kaag nə a bá yə bwo wə Kríst Yésus yí. ^{2a}Mə cilə wo Timotê mwán waam mə búl cəel yé. Zembí Sósngú bá Cwámba wúsú Kríst Yésus bwə 3 sá wo mpaam, bwə 3 gwág wo cey lámúd, bwə 3 sá námə nə wo cúgəg mpwogé.

Pwôl ngə yə Zembí akíba

^{3b}Mə ngə yə Zembí ódá bwə á du yə gúmə yé akíba. Nyə námə wə mə ngə yə gúmə mítédúgə myá lám mí njúl mə fúbán yé. Mə du wá wo módí mājəgula dí ja jêsh, tə ibulú tə mimwásó. ⁴Mə ngə bul tédugə yé dwó, mə ka ngə bul jii nə shwə dúgyág mə búlug bə nə məshusug. ^{5c}Mə ngə téduga búgə gwó, búgə á kú nə məkə, búgə ngwúd nə ngwúd mpáám-bə gwó Loyís bá nyəngú woó Enís bwə á bə nə ndí yí. Mə ngə mpu búbálé nə búgə jəngə námə wə wó jí nə ndí yí.

Maguləg jug shú Jəjə Kéel

^{6d}Gwə wə mə bándúlə wo ná: ngagú nə gwhing sá Zembí nyə á yə wo ja mə á bəd wo məbwə yí. ^{7e}Nacé *shishim Zembí nyə á yə shé yí í cúgé shishim ífwaas; í yidá bə shishim í du sá nə muud búlug bə nə íkul, nə cəlí, a du jwú nə lám yé yí. ^{8f}Ntə mə kə nə wo ajóláyé nə gwág shwón nə ngólə bwiing lán mə Cwámba íshé tám buud, wo nda námə gwág mə shwón nda mə jí mímbwug dí nə. Yidagú magulə nə wo júgəg námə nda mə shú Jəjə Kéel, shwə ngə *búgula íkul mə Zembí. ^{9g}Nacé nyə wə nyə á cug shé, a jəw shé nə shé bág buud bə; nyə a shígé jəw shé ntə nə shé á fwo sá jəjə mísóólúgú, í á bə nji nacé nyáméfwó nyə á ɣwa cígúlá nə a sá shé mpaam. Nyə á bwey cəglə shé mpaam nyəngə kwon mə *Kríst Yésus dí, shí ga nda fwo tééd.

^a1:1 1Tm 2.7 ^a1:2 Timotê: 1Tm 1.2; 1Kr 4.17 ^b1:3 Flp 3.5; 1Tm 1.5

^c1:5 Mis 16.1 ^d1:6 bəd wo məbwə: 1Tm 4.14; 5.22 ^e1:7 Rom 8.15

^f1:8 2.9; Rom 1.16 ^g1:9 Ifz 2.8-9; Tit 3.5

¹⁰hA mó ka lwó shé mpaam nyɔɔŋgú ja gaád nà zálə cugye íshé Kríst Yésus nyə á zə lwóya nyúúl yí. Nyə wə nyə a mó zə caam ŋkul shwiy í á du bə nà ndí yí, a zə nà Jɔjɔ Kéel zə sá nà shé mpúg cug jí kú bá bwele shín yí.

¹¹Jɔjɔ Kéel dɔɔŋg wə Zembí nyə á təl mə nə mó ŋgɔg nə bwiing yí, mə bág *muud lwámá, mə bə nə zhií mə jígúlí búúd. ¹²Gwə wə mó ŋgɔ jísɔw minjugú yí; nji mə agwágé myo shwɔn, nəcə mɛɛ mə mpú múúd mǎ á mǎ búgula yé; mə mpú búbálé nǎ a ji nə ŋkul mpu baagula sǎ jêsh mǎ yǎ nyə nǎ a bááguləg yí, mə kǎ bá ŋwa gwo jwɔw á məzhúgúlǎ.

¹³Iciyá yǎ obúbálé wǎ á ləg nə mǎ yí, ŋwag byo tǎn yuug, ŋwag byo nə búgǎ nə cɛlí í ŋgǎ zhu wə Kríst Yésus yí. ¹⁴kSǎ wo á yíyɔw yí, wo ɔ baagula gwo nə kwíindyǎ mǎ ŋkɛŋkɛ Shíshim njúl shédí yé.

¹⁵Wo mpú nǎ buud ɔ Azí bēsh bwǎ á mǎ myaas mǎ, tɛɛm bə Fízhél bá ɛrɔmozhen. ¹⁶mCwámǎ gwágúg njów búúd mǎ Onezifór cey lámúd. Nəcə ny-wǎá nyə á du wǎ mǎ ŋkul nyúúlúd, kú gwág mǎ shwɔn nǎ mǎ ji mímɔwugud. ¹⁷Nyə á yida ŋgǎ sǎ mǎ nə zény ja nyə á wǔs Róma yí, a mú kwey mǎ. ¹⁸Cwámǎ Yésus sǎág nǎ Zembí bág gwág nyə cey lámúd jwɔw á məzhúgúlǎ. Wo ntǎg wə mó búl mpu bímbí lú kwíindyǎ nyə á kwíind mǎ Ifɛz yí.

Pwól ŋgə cwíny mwàn yé

2 Mwàn waam, ság nǎ mpaam mǎ *Kríst Yésus í lálushig wo! ²nSǎ jêsh wǎ á gwág mǎ á jíguli zhwoɔ owúshined bwǎ njúl yí, kalagú gwo, yǎ búúd wǎ mó

dúg nǎ bí abúgúlǎg wǎ, bǎn bwǎ bág nə ŋkul mǎ jígúlí bǔlúgǎ búúd. ³Jísɔwúg dwó kɔw lú mínjugú tǎn nda fwámé zimbi mǎ Kríst Yésus. ⁴Muud ŋgǎ sɛy sɛy ízimbi yé, ja á cɛl nǎ mǎsa yé gwágúg nyə nywa yí, nyə ádé na nyiŋgə kənd lám zhizhe ísád. ⁵oBwǎ du bwéed ŋgwiimbe igwiimbí *túm gúmǎ nji ja á ntǔ nda mǎcɛg mǎ igwiimbí mǎ cí nǎ. ⁶Mbɛye mǎmpəg nyə á wáduga yé, nyə wǎ mó jǎlá nə fwo tɛéd mwǎágulə mpúmǎ. ⁷Faasúg ísǎ mó ŋgǎ ci yí, Cwámǎ nyə e sǎ nǎ wo wǎmbúlǎg byêsh.

⁸pWo ɔ tǎdúgǎ Yésus-Kríst nyə á byêl mpwɔŋ buud mǎ *Dávid dí, nyə á gwúm yé. Jɔjɔ Kéel mǎ ŋgǎ bwiing wǎ ní. ⁹qMǎ ji mímɔwug dí nda zhilɔŋgaanǎ nəcə mǎ ŋgǎlǎ bwiing Milású mí Zembí myɔɔŋg. Nji, mǎ tɛɛm bə mímɔwug dí, muud cugé nə ŋkul wǔɔlǎ Milású mí Zembí mǎŋkəda. ¹⁰rGwǎ wǎ í sǎ nǎ mǎ ŋgǎg nə jísɔw ísǎ byêsh, shú nǎ buud Zembí nyə a féesh wǎ bwǎ bíg cug Yésus nyə á zə nə ndí yí, bwǎ ka bá bə nə milwanǎ mí ábúle bwele shín yí. ¹¹sCiyá abúgúlǎg jí nǎ:

ŋkí shénɔŋ Yésus shé á yə,
shénɔŋ mǎ bá nǎmǎ nyiŋgə cugə.

¹²tShé mǎ kǎ yím mǎnyúúl,
shénɔŋ ka bá jwú.

Shé mǎ kǎ kífya nyə,
a bá nǎmǎ kífya shé.

¹³uShé mǎ kǎ bə kú sǎ sǎ á cí yí,
nywǎá bə nǎmǎ nji abúgúlǎg,
nəcə a cugé nə ŋkul kífya nyǎmɛfwó.

Wo ŋgə sɛy mǎsh mǎ Zembí dí

¹⁴vBǎásúlǎg búúd ísǎ íni. Yímɔbúlǎg bwo mǎsh mǎ Zembí dí nǎ bwǎ bág kú

^h1:10 Yuá 1.14; Tit 3.6 shwiy ... cug jí kú bá bwele shín yí: 1Kr 15.20, 55, 57; Heb 2.14-15 ⁱ1:11 1Tm 2.7 ^j1:13 1.5; 1Tm 1.10 ^k1:14 1Tm 6.20

^l1:15 4.16 ^m1:16 Onezifór: 4.19 ⁿ2:2 1Tm 1.10; 4.14 ^o2:5 4.7-8

^p2:8 Rom 1.3-4; 1Kr 15.4 ^q2:9 1.8; Ifz 3.1; Flp 1.12-14

^r2:10 Rom 5.2; Kol 1.24 ^s2:11 Rom 6.8 ^t2:12 Mat 10.32-33; Rom 5.17

^u2:13 Rom 3.3-4 ^v2:14 1Tm 1.3-7; 6.4; Tit 3.9

du bɛ dɛlə bigas íciyá ná ndeé mbigas kə nyɛ ózhuyâ. Sâ jɔɔŋg í akwííndé tɔɔ sâ, í yida kweemushi búúd bwá gwágulə wá. ¹⁵Wáág ɲkúl ná wo dúg nyín mísh má Zembí dí ná wo má ntɔ́ mókugulə, wo ji sɔ́ɔl mäsáal cúgɛ ná sâ shwôn yé, sɔ́ɔl mäsáal ɲgɔ́ bwiing búbálé má Zembí mbií í jála yé. ¹⁶Wo nda du kənd mál-wə mbeé zhizhe mikaand mí ɲgɔ́ lúm-buli ná búgɔ́ myáád. Buud bwá du lás mbií mikaand myɔɔŋg wá bwá bá ɲgə kə ɲji shwóg-shwóg ná Zembí. ¹⁷Iciyá byán í bá du də búúd nda fón ɲkwaambó í du də múúd nyúúl ná. Imene bá Filêt bí mbií búúd wɔɔŋg. ¹⁸Bwá ɲgɔ́ jaaw buud ná gwúmúshilə sá ɲgɔ́ ci ná Zembí mə bá gwúmushi búúd yí í á má bwey bə. Ja bá ɲgɔ́ ci ntɔ́ yí, bwá má shwáda wú óbúbáléd kə koogú, bwá ɲgə sá ná bɔ́ɔl búúd búgɔ́ í shwágúság.

¹⁹Ŋji, tɔɔ jí tɔɔ jí, lal-lal lúmuga Zembí nyə ləm yí, jáá jí ná námó ná shím; Zembí nyə á cilə cínɔŋg lúmuga jɔɔŋg dí nó: «Cwám̄ba mə mpú búúd bí búúd bé wá», a nyiŋgə námó cilə nó: «Muud yēsh má du kám̄b Cwám̄ba yé má jəlá nə bééḡya nə olíinḡi».

²⁰aŊjów má fwámé múúd í ádé bə ɲji nə ishúyá bwá á lúlə nə or ɲkí ntág kwóógú bwá du lúlə *mwaanê nə ndí yí; í du námó bə nə byɔɔŋg isá bwá á caag nə ilí yí, nə byɔɔŋg bwá á mɛ nə yagó yí. Bíl bísə byɔɔŋg bwá du balan nə ndí mǎfwála mə gúmá dí yí; bílúgá, bwá du balan nə ndí ja í cúgɛ fwála gúmá yí. ²¹bMuud mə myáás bów-bów mín-jígúlá mə ámə ɲgə ci míni yé, nyə é bə shúyá gúmá. Muud wɔɔŋgú nyə é bə ɲkɛŋkɛ múúd, a bə nə mfií shú má Zembí muud ɲjów, a bə kwéés̄ha ná búśə nə

ɲkul balan nə nyə shú wúl jɔɔ́ sɔ́ɔlúgú wēsh.

²²cTúbúg íyéesh í ɲgɔ́ bul julə mäsás nə mənɔwómá yí; wo yida sɔ́ ná wo cúgəg cug á tútəlí, cug búgɔ́, cug cɛəlí, cug á ná shɛɛ. Binɔŋ buud bwá ɲgɔ́ jów Cwám̄ba nə milám fúbán wá, bí cúgəg gwo nə lám wēsh. ²³dDugú ban sɛŋúsálə búúd bwá du sɛŋusa mǎkəl kú nə wúm-búlé nda mikás yí. Nəcə sɛŋúsálə mǎkəl wɔɔŋgú í ábweyɛ nə du shúgula ózhuyâ. ²⁴eÍ ɲjúl ná sɔ́ɔl mäsáal mə Cwám̄ba nyə ajóláyé nə du bə nə ozhuyâ, á jəlá nə yidá bə nə osusa nə muud yēsh, a du mpu jííguli búúd, a du bə nə jilələ lám. ²⁵fA jəlá nə du sá ná, bɔɔŋg bwá sá nyə ɔŋk-wafad wá, a cwíny bwo nə shɛɛ, a ɲgɔ́ bwánd ná ka Zembí nyə é yə bwo fwála ná bwá céndúg mítédúgá ná ndeé bwá zə mpu óbúbálé, ²⁶bwá mú nyiŋgə bí fwámé mítédúgá ná ndeé bwá mú cugya wú ɲkwaan̄g mə ɲjwú məjamb dí kúl nyə á wá bwo mímbwug myéd ná bwá dúg gwág ɲji nə nyə yí.

Bów-bów isá í bá s̄iy mwów mā məzhúgúlá dí

3 Mpug ná mwów mā məzhúgúlá dí, mǎɔ́l mǎfwála mə bá bə ɲkí lal cug. ²hNəcə buud bwá bá bə nə ibí, bwá bul cɛəl *mwaanê. Bwá bá bə nə bəgəwa, bwá du ɲkɛny mǎnyúul, du *lás nə Zembí bwaasúlə mpu, sá obyɔ́l bán mǎl-wə, nda du lɔ́ mǎnywa, kú gwɔ́ɔ́ Zembí. ³Bwá bá bə nə ɲkúd, bwá ábúle du magulə juu búúd, bwá bá du sá íkúdúgú, du sá isá nə jwuɔ́, du bə nə mǎnyaan, kú cɛəl mǎnywa. ⁴Bwá bá du bə ɲgwól kusha ɲgwól, ɲgwól kusha ɲgwól, bwá bá bə nda bwá cúgɛ nə milúu, du jág ɲkɛny mǎnyúul, bwá bá cɛəl mǎshweesh

w2:15 1Tm 1.10 x2:16 1Tm 1.4 y2:17 Imene: 1Tm 1.20

z2:19 Ilh 16.5; Yuá 10.14 a2:20 Rom 9.21 b2:21 3.17 c2:22 1Tm 6.11

d2:23 2.16 e2:24 1Tm 3.3; Tit 2.7-8 f2:25 1Tm 2.4

g3:1 1Tm 4.1; 2Pr 3.3; 1Yn 2.18; Yúd 18 h3:2 Gal 5.19-21

má cug ntɔ Zembí. ⁵ Bwó bá ðu nyín nda buud bwó ngó gwɔ́ɔ́ Zembí wá, nji bwó nda mpu ɲkúl má Zembí í ðu cénd búúd yí. Wo ɔ bá ðu tɔw búúd bɔɔng shwóg-shwóg.

⁶ Bɔ́l bɔɔng bwó ðu kyey ná min-jígúla myán minjów minjów; budá bwó ngó wáduga ná kúdó lú *misóm, íyéesh mimbii mimbii í ngó ká ná bwo cê ká ná bwo cê wá, bwó ðu biil mín-jígúla myɔɔng dí, nda óshú bwó ðu biil ɲkwaang dí ná. ⁷ Búsə nji bwó ɔ ðu ɲwa mínjígúla, nda ka bwele mpu óbúbálé. ⁸ Námə nda Zhanés bá Zhambres bwó á lúmbuli ná Moyíz ná, ntɔ námə wó óyíguli bɔɔng bwó ngó lúmbuli ná óbúbálé yé. Mitódúgá mí mú bwo oncúg-nculê mílúúd, jáɲ búgá í á má yə íyíy-yíy. ⁹ Nji, sɔ́lúgú wán í ábúlé buguban, nəcə buud bəsh bwó é mpu ná bāɲ bwó ngə cugə íwushí dí námə nda íwushí í Zhanés bá Zhambres í á mpúy ná.

Nadagú ni isá wó á jígú mǎdí yí

¹⁰ Wée gwó kómb di, wo á bɛ min-jígúla myám, wo ɲwa kuú ɲɔɔnd wám, wo mpu íyuug má ngó yigula yí, ná búgá jám, ná cug má ngó cugə kú ná milámusa yí, ná ceelí jám, ná zény má jí ná ndí shú kólə shwóg yí. ¹¹ Wo mpú nda búúd bwó á wáamb mə ná cúwúlí ná, wo mpú bímbí jugúlə má á jug Antýósh ná Ikóniyum ná Lístə yí. Byáyé ífámuga má áshígé jísɔw yí? Nji, isá íni byēsh í á tɛem ngə wáamb mə, Cwámba nyə á ngə sá ná mə fáámug. ¹² Mpug ná buud bəsh bwó céél cugə cug í yə Zembí gúmə kwonj mə Yésus-Krist wá bwó bá

bwəma ná cúwúlí. ¹³ Nji, bɔɔng bí mím-búwúlú wá ná bɔɔng wá məshígá bwó bá yida ngə jág bul sá məbɔw, bwó ngə yíl bɔ́l búúd zhíd, bwəméfwó bwó ngə námə yílow.

¹⁴ Wée gwó kómb di, nadagú ná isá wó á jígú wo magulə ná lám wó yí; wo mpú ntāg buud wó á jígú isá byɔɔng bwó dí wá. ¹⁵ Pwó bwey mpu Micilyá mí Zembí tééd ná wo ɲúl mwántombú. Micilyá myɔɔng mí ná ɲkul sá ná muud bóg ná fug shú cug búúd bwó ngó bii ná búgúlálə Yésus-Krist yí. ¹⁶ Zembí wó nyə á lwó buud cilyá wēsh bwó á cilə yí; ntɔ, cilyá wēsh wúsə ná mfíí shú jígúlíla búúd óbúbálé, ná bágúllə íwushí, ná ságúlə yíl búúd íwushí dí, ná jígúlíla búúd cug á tətəlí, ¹⁷ qshú ná muud má Zembí bóg ná ɲkul kwag sá jēsh, sá nda fúfə nyə shú sálə sɔ́lúgú wēsh wí ɲkí nywa yí.

Timoté bwíngug Jɔ́ɔ́ Kéel

4 ¹ Mə ngə lás ná wo mísh má Zembí bá Yésus-Krist dí. Mə lás ná wo, námə nda *Krist Yésus mə bá nyingə zə ná, námə nda á bá zə sámɔ búúd mílɛsú tɔɔ mímɔmbə tɔɔ mikuwó ná, námə nda á bá zə təl íjwúga byé ná. ² Mə lás ná wo ná, cúndəg Ciyá má Zembí, báásúləg tɔɔ fwála í jala, tɔɔ í ajáláyé; dɔgú lwó búúd íwushí byán, dɔgú jum, ðu cwíny; isá íni byēsh dí, kú ná milámusa, wo mbíd nji yéesh jígúlíla. ³ Nəcə dúl fwála í bá bə, buud bwó ábúle ná ðu ceel gwág fwámé ɲjígúla. Bwó bá yidá ðu bɛ íyéesh byán, ðu sɛngya ná oyíguli bwó ðu jaaw bwo isá í ðu lugə bwo málwád yí. ⁴ Bwó ábúle ná ðu kənd málwə óbúbáléd, bwó

^{3:5} Mat 7.15, 21; Rom 2.19-20; Tit 1.16

^{3:6} Tit 1.11

^{3:8} MmN 7.11, 22; 8.3, 14; 1Tm 6.4-5

^{3:10} Rom 16.24; 1Tm 1.5

^{3:11} Mis 13.50; 14.5; 14.19 *jugúlə má á jug*: Sôm 34.20; 2Kr 11.23-29

^{3:12} Mat 16.24; Yuá 15.20; Mis 14.22; 1Te 3.3

^{3:14} 2.2; 1Tm 1.10

^{3:15}

Yuá 5.39; Rom 15.4; 1Tm 4.13; 2Pr 1.21

^{3:17} 2.21

^{4:1} Mis 10.42; 2Kr 5.10;

1Pr 4.5 ^{4:2} Mis 20.20, 31; Tit 1.13

^{4:3} 1Tm 1.10; 4.1

^{4:4} 1Tm 1.4

bá yida ðu gwágulə míkaanə. ⁵Nji wɛɛ ðugú cunal iyéesh byò ja jêsh, wo ɔ jísów micún, wo ɔ wá nyúúl bwiingúlə Jǝǝ Lánúð, sá ísýy byò mbií í jéla yí.

⁶vMee mú nda cúdú bwə zə cígə yə Zembí *mətúnəga yé, wəla lú njɔnd dām í mǝ wǝs. ⁷wMə á mǝ gwána jǝǝ gwáná, mǝ mǝ casulə kúlə mǝ á ngə ju yí, mǝ a mǝ baagulə búgə. ⁸Tééd kíkídíga, *túm gúmǝ í músə mǝ ɲkwəməsá, túm gúmǝ í lwó nǝ Zembí mǝ ci nǝ mǝ ji tútəlí yí. Cwamba, muud ji sémbye milésú atútəlí yé, nyə wǝ mǝ bá yə mǝ yuug jɔɔng jwǝw ɔɔɔngúd; nyə abúle yə nji mǝ, a bá námə yə ɔɔɔng bēsh bwə ngə cɛel nǝ a nyíngəg zə wá.

Isā í lām

⁹Wáág ɲkúl nǝ wo lálug zə kwey mǝ. ¹⁰xDémas mǝ myaas mǝ nǝcé a jág bul cɛel cug á mwǝw mǝga. Nyə a mǝ kə Tesaloníka, Kresáns mǝ kə Galátia, Titus kə Dalmatí. ¹¹yNji Lúkas wǝ sá bí wa yé. Wo ɔ ɲwa Márkus zə nǝ nyə, nyə é zə kwíind mǝ ísýyúd. ¹²zMə a mǝ kənd Tishik Ifēz. ¹³aJa wǝ bá zə yí, wo ɔ bá zə nǝ mǝ káándə yǝn mǝ á lúgə Truwás wǝ Karupus yí; wo ɔ bá námə zə nǝ okálaad, bul bə nǝ ndeé ɔɔɔng bí síyá nǝ ikúúdu í cúdú wá.

¹⁴bAləguzándrə álúlə mikwambə nyə á bul sá mǝ məbǝw. Cwamba mǝ bá yə nyə myəna myə misóólúgú myé. ¹⁵Wo ɔ ðu námə káálugə nǝ nyə, nyə á bul lúm-buli nǝ kéel dúsú.

¹⁶cJwǝw mǝ á tééd kə shwǝ nyúúl mpáanzə milésú yí, mǝ a shígé bə nǝ muud mǝ kwíind mǝ, buud bēsh bwə á myaas mǝ. Zembí kə juu bwo nǝ bǝw-bǝw sǝólúgú wǝn wɔɔngúd. ¹⁷dNji, Cwamba nyə a shí kwíind mǝ, nyə á lulushi mǝ mbií á nǝ mǝ á bwiing kéel dé dēsh, mǝ sá nǝ ikúl ishús byēsh í gwágúg dwo. Nyə a tí yíl mǝ mǝjə mǝ zh-wambǝɲkwuɲ dí. ¹⁸eCwamba nyə e bá námə ðu yíl mǝ bíl ísá í məbǝw byēsh dí, a mú bá sá nǝ mǝ kəg nyíi Faan dé á gwǝwúd kú shwúg jús kú bwiim ɔɔɔgú. A bəg nǝ gúmə kandugə á kandugə! Amen.

Məbódá

¹⁹fWo ɔ bódá mǝ Priska bá Akilas nǝ njǝw búúd mǝ Onezifôr. ²⁰gEräst nyə a lúg Kərənt, mǝ a lúgə Trofím Milét a ngə bwəs. ²¹Wáág ɲkúl nǝ wo zəg ɲkwân nda fwo zə shí. Nə Ibulus nǝ Púdens nǝ Línus nǝ Klodía nǝ bǝól bwáang bēsh bwə ngə báda wo. ²²hCwamba jíg nǝ *shíshim wǝ! Zembí kə sá bí mpaam.

v4:6 Flp 2.17; 2Pr 1.14 w4:7 1Kr 9.24-25; Flp 3.12-14; 1Tm 1.18

x4:10 Flp 2.21 Démas: Kol 4.14; Flm 24; 1Yn 2.15; Tit 1.4

y4:11 Lúkas: Kol 4.14 Márkus: Kol 4.10 z4:12 Tishik: Kol 4.7-8

a4:13 Mis 20.6 b4:14 Mat 16.27 Aləguzándrə: 1Tm 1.20 c4:16 1.15

d4:17 Dan 6.21; Sôm 22.22; Mis 1.8; 23.11 e4:18 2Kr 1.10; Flp 1.19-20

f4:19 Priska bá Akilas: Mis 18.2 Onezifôr: 2Tm 1.16-17

g4:20 Eräst: Mis 19.22; Rom 16.23 Trofím: Mis 21.29 h4:22 Gal 6.18

Kálaad Pwôl nyô á cilê Títus yé

Isâ í dúgyá nê kálaad mæ Pwôl shú mæ Títus yí

Títus nyô á bə váál krísten á nê nyô a shígé bə kúl Oyúden dí (Gal 2.1-3). Bá Pwôl bwô á shí kyey sámbá, nyô á bul námé sá ñkwambulê mpádúgá Pwôl bônôn nê obúgula wá Kórênt (2Kr 7.6-16). Ja Pwôl mæ zó cilê nyô kálaad éga yí, í á bə nyô Títus njúl lóm bwô jów nê Kúrênt yí; í á bə Pwôl mæ tál nê a ngóg nê fála ngə kwambulê isâ yâ Dɔ́ á nún ñkwamə nyɔɔng dí (1.5).

Pwôl mæ bwey lwó shug lə kálaad ná námé mátéédulé mæ cilyád (1.1-4). Kálə zə kə shwóg nə lúú áshúshwóógú, a lwó kuú njɔɔnd múúd mæ jəla bə nə ndí shú nə bwô tálúg nyô tówe shwóg á Dɔ́ yí (1.5-16). Lúú ábêé wúsə mæcwún á ngə cwíny Títus shú isâ í dúgá nê ikínda í búúd nyô é bá də bwəma nə ndí Dɔ́ dí yí: nə icwúcwúúl í búdúm nə icwúcwúúl í búdá (bwó buud bwô jəlá nə cwíny mɪngwɔɔl wá), nə mæncwémá, nə mæl-waá (2.1-15). Lúú álél í nyingə báásulə ókrísten isâ bwô jəlá nə sá yí, nə váál bwô jəlá nə cugə nə shee ngə kwanz mbéégí məñkɔɔmá yí (3.1-11), nə ndéé, a mú kə shínal kálaad nə mæcwún nə mæbódá (3.12-15).

Olýe ɔ kálaad éga búə nə ñkul leel gwág nə Pwôl nyô aɱgê nə cì nji isâ í dúgá nə Títus nyəmɛfwó yí. Isâ á ngə lás cínɔng yí bísə isâ í dúgyá nə Dɔ́ dēsh yí: isâ nda váál gúfúgá í jəlá kyey yí, nə kuú njɔɔnd ótówə ɔ shwóg, nə kuú njɔɔnd óbúgula bēsh.

Məbódá

1 ⁱMə Pwôl, mæ ji lwaá mæ Zembî, ^{*}muud lwámá mæ Yésus-Kríst nə mæ ñkényúg mbag á sálə nə miféeshá mí búúd myé mí bág nə búgə. Mæ ji nə mæ sáág nə buud bwô mpúg obúbólé bwô lwó nə muud mæ kənd lám wó Zembî wá. ²Jí bág ntó shú nə bwô ngóg nə bwánd nə búgə nə bwô bá cugə cug á kandugə kandugə. Zembî nyô á bwey kaag buud cug jɔɔngú shí nə gwów í nda fwo bə. Zembî nyô ádé bwele bwiing ijɔɔ. ³^kJa dân fwála í á wóós yí, nyô a sá nə buud bwô mpúg ñkaagə nyô á kaag nyɔɔngú. Lân wɔɔng wó Cugye wúsú Zembî nyô á yə mæ séy nə mæ ngóg nə bwiing yí. ⁴^lMə cilə wo kálaad éga, wo Titus, mwân waamə kóómb á búgə sə bēsh ngə ^{*}búgula yí. Zembî Sóɔngú bá Cugye wúsú Yésus-Kríst bwô ɔ sá wo mpaam, bwô ɔ sá námé nə wo cugəg nə mətəla.

Titus mæ jəlá nə táág isâ yâ Zembî Kúrênt

⁵^mJa mæ á lúgə wo nə wo jig nún Kúrênt yí, í á bə shú nə wo shínúg táág isâ byēsh, wo tál ócumbá buud ɔ ^{*}Dɔ́ mæ Zembî mɪngwəla myēsh dí nda mæ á cì nə wo sáág nə. ⁶ⁿCumbá muud mæ jəlá nə bə múúd ngə cugə kú nə sâ á jumúg yé. A jəlá nə bə ngwúm mæ mudá ngwúd. Bwán bē bwô jəlá nə bə óbúgula, bwô nda bwele bə nə njagə nə bwô ngə bə nə intíwúlí, ñkí ntāg nə bí nə mæbún. ⁷Í ka jii nə tówe shwóg mæ də fála Dɔ́ yé bəg kú nə sâ á jumúg, nəcə á ji tówe shwóg mæ Zembî. Nyô ajáláyé nə bə mbií múúd í də téduga nə nyəmɛfwó ji nə ñkul sá sâ jēsh yí, kú bə mbií múúd í də kuya mpimbə yí, kú bə ngule mæl-

¹1:1 muud lwámá: 1Tm 2.7 ¹1:2 1Pr 1.3-5; Gal 3.6, 17-18 ^k1:3 3.4; fwála í á

wóós: 1Tm 2.6 ^l1:4 Titus: 2Kr 2.13; mwân waamə: 1Tm 1.2

^m1:5 Mis 14.23 ⁿ1:6 1Tm 3.2-7; 1Pr 5.1-4

wəg, kú bə múúd icwoomb, a nda dɛ sɔ́ *mwaanê nə məcií míshúd. ⁸ A bəg muud mə dɛ mpu ɲwa ójón yé, a dúgɔ́ cɛɛl isâ í ányunywaâ, a dɛ cunal íyéesh byé, a ɲjúl tătəlɪ muud, a dúgɔ́ sɔ́ ɲjɪ sâ Zembɪ mə gwág nywa yí, a dɛ mpu jwú nə lâm. ⁹ A jəlá nə bə múúd mə wá lâm ɲjígúla ábúgúlag sɔ́ ɲgɔ́ jígúli yíid. Ntɔ́, nyə é bə nə ɲkul mə bándúlá búúd nɔ́ bwɔ́ bɛg fwámé ɲjígúla, a lwó búúd ɔ́ ɔ́ɲkwafad iwushí byán.

Bɔ́w-bɔ́w mínjígúla mí jəlá nə shín

¹⁰ PMə mpú nɔ́ zhwoɡ obúgula bí nə məlwə; í bul bə nɔ́ ndɛ́ sámɓá *Oyúden bwɔ́ á magulə Yésus wá. Bwɔ́ dɛ sá míkand kú nə wúmbúlé, dɛ shiig buud nə myo. ¹¹ Qí jii nɔ́ wo júwalug bwo mimpu, nəcɛ́ bwɔ́ ɲgə təl minjów mí búúd oncindí nɔ́ shwu nə ɲgələ jígúli bwo isâ bí kú jəla yí; bwɔ́ ɲgə jígúli isâ byɔɔɲgú ɲjɪ shú nɔ́ bwɔ́ bəg nə myəna bɔ́w-bɔ́w zhií jɔɔɲgúd. ¹² Wúl mbyágá á Kúrɛ́t í á dɛ cúndə micúndə yí í á cí nɔ́: «Buud ɔ́ Kúrɛ́t búɓə ja jêsh ɲjɪ bwiingúlə ijɔ́ɔ́, ɲjɪ gwɔ́ɔ́-gwɔ́ɔ́ mílâm nda ɔ́ɲkweny, miluləm dɛ tɔ́duga ɲjɪ dɛg.» ¹³ R Ciyá nyə á ci jɔɔɲgú jí búbálé. Nɔ́ ndɛ́, ɲkáándúg nə bwo fwámé ɲkáándúlə, bwɔ́ bəg nə fwámé búgɔ́, ¹⁴ s bwɔ́ nda kənd mílâm mbeé míkanda mí Oyúden dɛ, bwɔ́ nda bɛ́ məcɛ́ mə búúd bwɔ́ ɲgɔ́ ban obúbálé wá. ¹⁵ T Buud bí nɔ́ fwɔ́-fwɔ́ wá, isâ byêsh bí nómɔ́ bwo nɔ́ fwɔ́-fwɔ́; ɲjɪ, shú ɔɔɲg bí nə nyéé wá, bwɔ́ ɲgə ban nɔ́ bwɔ́ abúgúláyé wá, kú nə tɔɔ sá jí bwo nɔ́ fwɔ́-fwɔ́, fug nyán nyí nyéé nə nyéé, lâm wán nyéé nə nyéé. ¹⁶ U Bwɔ́ ɲgə ci nɔ́ bwɔ́ mpú Zembɪ, ɲjɪ isâ bwɔ́ ɲgɔ́ sá yí í ɲjúl sâ shús.

Bwɔ́ cúgɛ́ á cɛɛlúg, bí nə məbún, bwɔ́ cúgɛ́ nə ɲkul bwɛle sá sâ ányunywaâ.

Minjígúla shú ɔcwámbá buud

2 ^v Wɛɛ jaawúg búúd ɲjɪ sâ í ɲgɔ́ bwəma nə fwámé ɲjígúla yí. ² w Cíig nə ɔcwámbá buud nɔ́ bwɔ́ dúg cunal íyéesh byán, bwɔ́ jəlá nə mpíya nə gúmɔ́, cugə cug íkəɲ, bwɔ́ jəlá nə bə nə lal-lal búgɔ́ nə məma cɛɛlɪ, nə fwámé jísów. ³ x Cíig nə ɔcwámbá budá nɔ́ bwɔ́ cugəg nómɔ́ mbií cug Zembɪ mə gwág nywa yí, bwɔ́ nda dɛ ci búúd iciyá í bɛwúlí bwo mílâm yí, bwɔ́ nda bə málwaa mə málwəg. Cíig nə bwo nɔ́ bwɔ́ dúg bə nə jɔɔɔ məcwún, ⁴ shú nɔ́ bwɔ́ jígúlig mingwɔɔl mbií bwɔ́ jəlá nə cɛɛl ógwúm bán nə bwán yí, ⁵ y nə mbií bwɔ́ cugəg cug íkəɲ yí, bwɔ́ baagulə mənýúul ɲjɪ shú ógwúm bán, kənd mílâm ísɛy yá mín-jów myánúɔ́, bə nə jɔ́ mófúlú yí. Bwɔ́ ɔ́ jígúli ɲgwɔɔl wêsh mbií á jəlá nə magulə íjwúga í ɲgwúm yé, shú nɔ́ buud bwɔ́ nda *lás nə Miləsú mí Zembɪ bwaasúlə mpu.

Minjígúla shú ɲgwíinzhá

⁶ Yáágúg nə mənɔwómá nɔ́ mə cugəg cug íkəɲ məzhií mɛsh. ⁷ a Womɛ́fwɔ́ tɛédúg sá nɔ́ bwɔ́ ɲwág yuug mísɔ́lúgú mí ányunywaâ wódí, wo dɛ bə tătəlɪ ja wó jígúli bwo yí, wo ɲwa mínjígúla myô nə məjilə. ⁸ b Iciyá wó cwééd wódí mpu dí yí í bəg kú nə mədana, í bəg iciyá búúd bwɔ́ cúgɛ́ nə ɲkul jum wo nə ndí yí. Ntɔ́ nyə e sá nɔ́ buud bwɔ́ ɲgɔ́ lúm-buli nə sá wá bwɔ́ bəg kú nə zhií nɔ́ bwɔ́ mpyaam sâ, bwɔ́ yidá bə nə shwôn.

º1:9 2.1; 1Tm 1.10 º1:10 3.9-11; 1Tm 1.3-7; 1Tm 1.6

q1:11 1Tm 6.5; 2Tm 3.6 º1:13 2Tm 4.2 º1:14 3.9; 1Tm 1.14

†1:15 1Tm 1.5; Mat 15.11; Rom 14.14, 20 º1:16 2Tm 3.5; 1Yn 2.4

v2:1 Ifz 5.21-6.9; 1Tm 1.10 w2:2 1Kr 13.13 x2:3 1Tm 3.11; 1Pr 3.1-5

y2:5 Ifz 5.22-24 z2:6 1Yn 2.14 a2:7 1Tm 4.12; Flp 3.17 b2:8 1Pr 2.15

⁹cYáágúg nə məlwaa nə mə maguləg ijwūga i omása bāŋ məzhií mēsh, bwə sáág nə omása bāŋ bwə gwágúg bwo nywa; bwə nda du fadulə íciyá nə omása bāŋ. ¹⁰dBwə nda du júwo omása bāŋ isá; bwə yídag bə bwo buud ɔ abúgúlág ija byēsh. Ntɔ nyə e sá nə, njíígúlá sə ngə jííguli shú mə Cugye wúsú Zembí yí, buud bwə ŋwág wə nə gúmá.

Zembí nyə a mə lwóya mpaam nyé

¹¹Zembí nyə á mə lwóya mpaam nyé í ngə yə muud yēsh cug yí. ¹²eMpaam nyəwŋgú í ngə jííguli sə nə sə bānug cug á kú bish Zembí, sə ban íyéesh yə cug ga; ntɔ sə mú cugə cug íkəŋ wa kala búúd gaád, cug á tátəlí, cug á kəndúlə lám wə Zembí. ¹³fSə mə jəlá nə cugə ntɔ té sə ngə bwánd jɔjɔ jwŋw mə Cwámba nə búgə yí. Nəcə jwŋw dɔwŋgú, Zembí wúsú ánúní, Cugye wúsú Yésus-Krist mə bá lwóya mílwanə myé. ¹⁴gNyə a yána nyəméfwo shú dúsú, zə yíl sə mənnyámá mə cug sə á ngə cugə kú bish məcɛɛ yííd, zə fúb ŋkúmba kúl búúd, kúl búúd í é du bə ŋkwəmusá ja jēsh nə í sá jɔjɔ mísɔ́lágú yí.

¹⁵Sə wó jəlá nə jaaw búúd wəni. Dugú cwínyi búúd, du ŋkáánd nə bwo nə mpəl gwə jēsh. Muud nda mpyəny wo.

Okrísten cug ágúgwáan ján

3^hBáásúlág óbúgula bēsh nə bwə nda du sá lal líu nə micí nə otówe ɔ shwóg, bwə maguləg ijwūga byán, bwə du bə ŋkwəmusá nə bwə sá sá jēsh jí ŋkí

nywa yí. ²Bwə nda mpyaam múúd, bwə dúg sásulə ózhuyá, du bə nə yéesh ŋkwambulə, du bul cugə nə muud yēsh nə shee. ³iShé mpúgá nə shé á fwo námə du bə kú nə fug, nji mingáádə, ngə bɛ bów-bów mázhií, iwíímbúg nə yéesh zhwiim-byálə nə cug mimbíí mimbii í á bii shé mikwám; shé á bə nə gwólə mílám, nə iwíímbúg, nda bə sá múúd jí nə ŋkul cɛel yí, shé á ngə mpiiya shémé nə shémé. ⁴jNji, ja Cugye wúsú Zembí nyə a mə lwóya jɔ lám jé nə cɛelí jé á ngə cɛel buud bēsh yí, ⁵knyə á cug sə, kú bə nəcə sə sálə mísɔ́lágú myá tátəlí, nji nəcə nyə á gwág sə cey lámúd. Nyə á cug sə nə ngusa nyə á gusa sə yí, nə séy ŋkəŋkə Shíshim nyə á sēy yí. Nəcə ngusa í á sá nə sə byélág byélé ágúgwáan, ŋkəŋkə Shíshim nyə á yə sə cug ágúgwáan. ⁶lZembí nyə á shwu sə Shíshim yé wəwŋg nyúúlúd mənjkund mənjkund kwonj mə Cugye wúsú Yésus-Krist. ⁷mNyə a sá ntɔ shú nə sə bág bii cug á kandugə kandugə sə ngə bwánd nə búgə nə sə mə bá bii yí, nəcə a mə ci mpáam nyé dí nə sə mú otátəlí ɔ búúd.

Məcwŋŋ

⁸Ciyá ni jí abúgúlág. Mó ka jii nə wo lásúg gwo nə ŋkán, buud bwə ngə *búgula Zembí wá bwə mpúg shimal sálə jɔjɔ mísɔ́lágú. Ntɔ ji jɔ sá, í njúl nə mfií shú búúd bēsh. ⁹nNji, wo ɔ du kwanz mbeé sɛŋsálə məkál, nə lɔlə mábyél nə lɔ lɔ lɔ kú nə məshíné*, nə ozhuyá, nə icigə-cígə buud bwə du ngə ci shú məcɛɛ

*3:9 Oyúden bwə á du baagulə məbyél mán micilyá, du lɔ micilyá myəwŋg mísɔ́n, sá jəwŋg wə Pwól ngə ban na yí.

c2:9 1Tm 6.1-2 d2:10 3.4 e2:12 Ifz 1.4; 1Yn 2.16

f2:13 1Kr 1.7; 1Te 1.10 g2:14 3.14; MmN 19.5; Eze 11.20; Gal 1.4; Ifz 2.10; 1Tm 2.6; Heb 13.12; 1Pr 2.9; 1Yn 3.16 h3:1 Rom 13.1-7; 1Pr 1.13-17

i3:3 1Kr 6.11; Ifz 5.8 j3:4 1.3; 2.10-11; 1Tm 1.1; 2.3; 4.10; Tit 3.6

k3:5 Yuá 3.5; Rom 6.4; Ifz 2.8-9; 5.26; 2Tm 1.9; 1Pr 1.3

l3:6 Rom 8.9-16; 1Kr 6.11; Gal 5.25; Cugye: 2.13; Flp 3.20; 2Tm 1.10; Tit 3.4; 2Pr 1.11; 1Yn 4.14 m3:7 Rom 3.24 n3:9 1.10-16; 1.14; 1Tm 1.4

má Moyíz yí. Isâ íni byêsh í cúgé nă mffí, bísă ocwûd. ¹⁰°Muud mă sá mbéégí măŋkămmă yé, wo ɔ ŋkáánd nă nyă ja áshúshwóógú, wo ŋkáánd ja ábêê; ŋkí a kă shwóg íí, bí béégya sámbá nă nyă. ¹¹Mpug nă mbií múúd wăŋg mă ŋwa bôw-bôw zhíí, sálă á ŋgă sá *misăm ni, a ŋgă gwíflya nyăméfwó.

Məbədə

¹²°Mă bá nti wo Artémas, gúl ja Tishik. Wó kă bá dúg ŋgwól á bwo mă wós nûŋ, wo ɔ bá læl ză kwey mă

Nikopolis, nəcé cínəŋg wă mă mă cəğlə nə mă kă cínğuli ŋkwân yé. ¹³°Wo ɔ sɔ nə sâ í bəg kú fúfă lwóya bwă jów nə Zénas yé, bá Apolos ŋjănd bwă é sá yíid. ¹⁴°Í jii námă nə omínyəŋă búśú bwă jígúg dúlă shimal sá jɔjɔ mísóólúgú, də ju míkúlă mí wós məshiigă myá shú nə bwă bəg kú fúfă mpúmă. ¹⁵Buud bēsh sənŋ búśă wa wă bwă ŋgă bádă wo. Wo ɔ báda óshwă búśú sənŋ sá bí nə búgă ŋgwûd wă.

Zembî kă sá bí bēsh mpaam.

Kálaad Pwôl nyə á cilə Fulmŋ yé

Isâ í dúgyá nə kálaad mə Pwôl shú mə Fulmŋ yí

Fulmŋ nyə á bə fwámé múúd, nyə á ka cénd kuú njɔnd búgula Yésus, je bə Dɔ á Kolósia dí. Nyə á bə shwə mə Pwôl (v. 1). Lwaá dé Onezím í á ka túb nyə, ka kə bwəma nə Pwôl, Pwôl nye njúl mímbwug dí. Onezím nyə á ka námə zə bə krísten. Pwôl mú ka zə ŋwa cígúlá nə a nyíng kənd nyə wə mása yé, a ka cilə mása wɔɔng kálaad éga, nə a lógúg Onezím.

Pwôl mə tééd fwo báda Fulmŋ nə buud bánónɔ bɔwə ŋgə jí wá (1-3), a mú yə Zembí akíba nə búgə nə zény Fulmŋ jí nə ndí yí (4-7). Nə ndéé, a mú ka jaaw sâ á ŋgə jii nə Fulmŋ sáag lwaá dé Onezím yí (8-22). Məbədə má məshíné dí, Pwôl ŋgə cwééd zhwog buud á ŋgə námə nə cwééd kálaad á Kolósia dí wá, jí nə ŋkul bə nə Onezím wə nyə á kə nə okálaad obá bəsh, nə nyɔɔng á Kolósia, nə yé mə Fulmŋ.

Ja wó lɔ kálaad mə Fulmŋ yí, wo dúg nə Pwôl nyə á mpu ŋwa shwə yé Fulmŋ nə mətag: kú yímbúli nyə nə tɔ sâ, kú yə nyə ŋkúmba wáda, a ŋgə mpu nə Fulmŋ jí nə ŋkul ban sâ á ŋgə ci nyə yí. Pwôl mə lwó nə, cɛlí Kríst nyə á cɛl sá yí, í ŋgə fɛen sá məŋkenya ŋgə kwambulə wɔŋgɔ mpədúgá sá buud.

Məbədə

1 ^sMə Pwôl wə mə cílə kálaad éga, mə muud jí mímbwug dí nəcé ŋgələ sêy nə *Kríst Yésus yé. Sá mwááŋg Timotê sá ŋgə cilə wo, abábə wúsú

Fulmŋ, wo muud ŋgə námə báduga nə sá ŋgələ sêy nə Yésus yé. ^{2t}Sá mə cilə námə mwááŋg-shilə wúsú Afiya, nə Arship muud gwoong wúsú ŋgələ lúmbuli dɔɔmb. Sá mə cilə námə *Dɔ lú óbúgula í du seengya Fulmŋ dí njów yí. ³Sóŋgú wúsú Zembí bá Cwámbe Yésus-Kríst bɔwə sá bí mpaam, bɔwə sá námə nə bí cúgəg nə shɛɛ.

Fulmŋ nyə á bə nə fwámé cɛlí nə fwámé búgə

^{4u}Mə du yə Zembí waamə akíba ja jêsh mə tédúgá wo mádí mójəgula dí yí. ^{5v}Mə du yə Zembí akíba ntɔ nəcé mə gwág nə wo ŋgə kə shwóg nə búgúlálə Cwámbe Yésus, wo ŋgə námə lwó nə wó cɛl búúd bəsh Zembí nyə a mə fɛésh wá. ^{6w}Mə ŋgə jəgula nə Zembí nə búgə í ŋgə seeng shwə yí í wúmág, wo mpúg bímbí lú mánýwa *Kríst mə sá sá má. ^{7x}Mwaang, mə ámə bul bə nə məshusug, nyúul bul bə mə nə ŋkul nə dúgúlə nda cɛlí gwô í mə lúlushi okrísten mənýúul nə.

Fulmŋ nyíngəg ŋwa Onezím

^{8y}Nə ndéé, mə jí nə zhií kwoŋ mə *Kríst dí nə mə yímbúlig wo nə wo sáag gúl sâ. ^{9z}Nji, tɛem bə ntɔ, mə yida téég wo məbwə nəcé cɛlí Zembí ŋgə yə sá yí, mə Pwôl, cwúcwúul múúd íí, mə njúl nyíngə bə mímbwug dí ja gaád nəcé mə ŋgələ sêy nə Kríst Yésus. ^{10a}Mə téég wo məbwə shú mə Onezím. A músə mwán mə ámə byá cug krísten dí mə njúl wa mímbwug dí yé. ¹¹Nyə a shígé fwo du bə wo nə mfií ja bíná bí á fwó du cugə yí; jaá ga dí, a músə shwə bəsh nə mfií.

¹²Mə nyíngə nyə nə a nyíngəg zə wódí, a ŋgə zə tâŋ nda gúl kúl nyúul jām. ^{13b}Mə ámə nywá yidá jii nə a jíg wa

^s1:1 Timotê: 1Kr 4.17 ^t1:2 Rom 16.5 *Arship*: Kol 4.17 ^u1:4 Rom 1.8

^v1:5 1Te 3.6 ^w1:6 Flp 1.9; Kol 1.9-10 ^x1:7 Rom 12.10; 2Kr 7.4; Heb 13.1

^y1:8 1Tm 6.1-2 ^z1:9 mímbwug 1; Ifz 3.1

^a1:10 Onezím: Kol 4.9 *mwán*: 1Tm 1.2 ^b1:13 Flp 2.30

mádfi koogú té má jí mímbwug dí nácé Jɔjɔ Kéel yí, a ɲgág nà sêy nà mǎ jílá gwô dfi. ¹⁴cNji, mǎ shígé cēel nǎ mǎ sǎ gúl sǎ shwǎ nda fwo bǎ cǔŋ; mǎ acéélé nǎ wo sǎág mǎnywa yímbúlíd, í jii nǎ wo sǎág nǎ jɔjɔ lām. ¹⁵Jí nǎ ɲkul bǎ nǎ Onezím nyǎ a béégya nǎ wo búbaalé fwála shú nǎ wo nyíngǎg lóg nyǎ kandugǎ kandugǎ. ¹⁶dNyǎ ányingǎyé ná bǎ wo lwaá, nyǎ é ntɔ lwaá, nyǎ é bǎ wo *mínyoŋú wó búl cēel yé. A má bǎ mǎ abábǎ, nyǎ é nyíngǎ bul bǎ shú dwô dfi; nácé, a jí fwo bǎ múúd woó, a má nyíngǎ bǎ krísten nda wo.

¹⁷Gwǎ wǎ má cēél ci nǎ, ɲkí wo mpú nǎ mǎ jí wo shwǎ, ɲwaág Onezím nda wó jí nǎ ɲkul ɲwa mǎ nǎ. ¹⁸ɲkí nyǎ á byaagulé nǎ wo, ɲkí ntág nǎ a jí nǎ wo mpwǎlá, lóg nǎ mǎ wǎ mbíd wo nywo. ¹⁹eMǎ Pwól mǎ ɲgǎ cilǎ nǎ mbwǎ wǎm nǎ mǎ bá jóna wo mpwǎlá nyɔɔŋ; mǎ

abúlé cēel nyíngǎ jaaw wo nǎ cǔg gwô jí námǎ wo mpwǎlá wó mbíd mǎ yí. ²⁰Nǎ ndéé mwaanŋ, ság mǎ kwíindyá má ɲgǎ jí wo ní jínǎ má Cwámǎa dfi; námǎ nda shwǎ bí ókrísten nǎ, sǎlǔg mǎ lām shí.

²¹Mǎ ɲgǎ cilǎ wo kálaad éga mǎ njúl nǎ búgǎ nǎ wo é sǎ sǎ má ɲgǎ jii nǎ wo sǎág yí; mǎ mpú nǎ wo é sǎ mǎ isǎ cǔ jíní. ²²Mǎ jii námǎ nǎ wo kwámbulǎg mǎ bwágǎ, mǎ ɲgǎ dúg nǎ shé wál bá zǎ nyíngǎ dúgyá, mǎjǎgula mǎn má ɲgǎ gwííŋ.

Mǎbǎdá

²³fIpafras muud sǎ jí mímbwug dí nácé ɲgǎlǎ sêy nǎ *Kríst Yésus yé ɲgǎ bǎda wo. ²⁴gBuud ó gwoonŋ ísáy bǎm Márkus, nǎ Aristárug, nǎ Démas, nǎ Lúkas bwǎ ɲgǎ námǎ bǎda wo. ²⁵hMpaam mǎ Cwámǎa Yésus-Kríst í jíg bídí.

^c1:14 2Kr 9.7; 1Pr 5.2 ^d1:16 1Kr 7.22; 1Tm 6.2 ^e1:19 1Kr 16.21

^f1:23 Ipafras: Kol 4.12 ^g1:24 Márkus: Mis 12.12; 2Tm 4.11 *Aristárug*: Kol 4.10
Démas, nǎ Lúkas: Kol 4.14 ^h1:25 Gal 6.18

Kálaad bwə á cilə Wəheburə yé Isá í dúgyá nə kálaad Wəheburə yí

Muud yêsh mə mpú shimal l̥ə kálaad éga yé nyə e təduga nó í cúgé kálaad, í yidá bə bwiingúlə mílánj mí Zembí. Mətédúlé mäsə, kú nə muud mə cflə yé, kú nə muud bwə cflə yé. Nji məbódá mäsə ímpánzə yā məshíné mə lúu 13 wə mətə sá nə muud mpúg nó jisə kálaad nó bwə á kənd buud.

Muud nyə á cilə yé ngə bándulə okristen nó bwə kú nyingə kənd mítédúgá Mácçé mə Moyíz dī. A ka ngə lwó bwo nó cug mə Kríst nə iséy byé í ntə sá jēsh búúid búsé nə ŋkul təduga nó í dū cug búúid yí.

Kálaad mə bwey na námə lwó mətédúléd nə Zembí nyə a lwóya sá á jisə yí wə Yésus-Kríst (1.1-3). Kálaad éga ji nə fwámé məma mənkwə mələól:

- (1) Kríst mə jág bul ntə sá jēsh (1.4–10.18).
- (2) Olýye bwə nádag búgád (10.19–12.11).
- (3) Baalé məcwūŋ nə ibwádán (12.12–13.25).

Zembí ngə lésha nə buud nə zhií a Mwân yé

1 Yág íí, Zembí nyə á dū lās nə odá ija ija, mimbíí mimbii nə zhií á *buud ɔ mícúndə bé. ²ÍNə ndéé, mwów mā məzhúgúlā mǎga dī, a mə lās nə shé nə zhií a Mwân yé. Mwân yé wəɔŋg wə nyə á balan nə ndí sálə shí nə gwów yé; nyə a mə t̥l nyə nə a bág lúg nə isā byēsh. ³Jā ji njəs í ngə zhu mīlwané mí Zembí dī yí, a ji zhiġim mbęġla mə Zembí, a ngə shúgal isā byēsh nə ciyá jé álal-ŋkul,

isā byēsh yā shí nə gwów. Ja nyə á shīn fúb buud, yīl bwo *misəm yí, nyə á kə ji gwów, mbwə mənkwūm mə Zembí á ŋkul nyēsh dī.

Mwân mə Zembí mə ntə wéngəles

⁴kA ntə *wéngəles, jínə Zembí nyə á gwiid nyə yí ntə jínə dáj. ⁵Ímpugá nə Zembí nyə abwélé ci nə ngwól *éngəles ná: «Wo ji Mwân waamə, mə mə byá wo múús». Nda námə nyingə ci ná: «Mə é bə nyə sósŋgú, a bə mə mwân». ⁶mNji, ja Zembí mə nyíngə zə jil Mwân yé a cúmbá shí ga dí yí, nyə ná:

Wéngəles ɔ Zembí bēsh
bwə kúdúg məmpwoombú
mándəlúd yə nyə gúmá.

⁷nNyə á ci shú wéngəles ná:

A dū sá nə wéngəles bé bwə bág nda fufə,
a sá nə osól ɔ mǎsáal bé bwə bág nda
ngwiile kuda.

⁸oNji nyə á ci shú mə Mwân yé ná:

Yé Zembí, ijwūga byō í bá ji kú nə zhúgə.
Otútəlí wə bwə ngə lwó nə wo ngə jwú
nə faan dwō.

⁹Wo á cēl otútəlí, wo mpíi fúlú a kú bísh
mácçé;

sá jəɔŋg wə jí ná, yé Zembí,
Zembí woó nyə a gwáágulə wo məwúde
mə mǎshusə;

ntə ji nə nyə á yə wo cé í ntə búúid ɔ
gwoong bwō yí.

¹⁰pZembí nyə á ci námə ná:

Yé Cwám̄ba, mətédúlé dī, wo wə wo á
fwə shí,

wo a sá námə jəɔŋ nə məbwə mwō.

¹¹Isā byəɔŋg byēsh í bá shīn,

nji wəe njul kú nə zhúgə;

byēsh í bá bə fbwoodú nda mikáándə,

¹1:2 Mwân: 5.8 sálə: Yuá 1.2; Kol 1.16; Heb 11.3

¹1:3 2Kr 4.4; Kol 1.15 mbwə mənkwūm: 8.1 ^k1:4 Ifz 1.21; Flp 2.9

¹1:5 Sôm 2.7; 2Sa 7.14; Mat 3.17; Mis 13.33; Heb 5.5 ^m1:6 Sôm 89.28; 97.7

ⁿ1:7 Sôm 104.4 ^o1:8 Sôm 45.7-8 ^p1:10 Sôm 102.26-28

¹²wo bá báág byo nda bwə du báág jud ná.

Haaw. Í bá shîn cénd nda káándá.
Nji wəe wo njúl nji mbií ngwúd,
mimbú myô kú bwele shîn.

¹³qZembî nyə abwélé námá ci nə ngwól éngəles ná:

Jig shí wa mǝdí mbwə mǝncwúm
kə wǝs ja mǝ é culushi mǝzhǝzhǝ myô,
mǝ bə wo sǝ wó du tǝl mǝkuú yí!

¹⁴rWəéngəles bǝn ná wǝ ozó? Ngaa bēsh
bǝsə mǝshǝshim mǝ ngó sēy nə Zembî,
Zembî ka du kənd bwo ná bwǝ kǝg ngə
kwínd buud bwǝ bá ngwa cug tǝn ilúgí
Zembî mǝ bá yə sǝ yí?

Zembî mǝ cug shé

2^sNda jí ntǝ ná, í bul jii ná shé mpúg
wǝ mǝlúú sǝ bwǝ á jaaw shé yííd, nk-
wangǝ sǝ á bá kwab zhíí. ²tShé mpúgǝ ná
kéel *wəéngəles bwǝ á zə nə ndí yág yí,
í á bə álal-nkul; muud yēsh nyə á caam
mǝcǝǝ, nda bǝsh dwo yé, nyə a shí bwəma
nə intúgúlí í á jəla yí. ³uNda jí ntǝ ná,
shé mǝ kǝ bə kú bǝsh shísha mǝma cug
bwǝ ngó jaaw shé yí, shé nda bá bwele
faam. Cwámǝ nyəméfwǝ wǝ nyə a tééd
jaawúlə lǝn á cug jǝngǝ, buud bwǝ á
gwág nə nyə wǝ bwǝ mú zə báásulə
shé wə. ⁴vShú lwólə námá ná kéel dǝng
dǝsə fwámé kéel, Zembî nyəméfwǝ nyə a
wéeshuli isǝ í ntǝ buud nkul yí, nə *isǝ
í mǝmbúgú nə *mǝshimbá mimbíí mim-
bii. A mú námá yə bwo idáás Shíshim mǝ
du dáás búúd yí, nda nyə á cǝel ná.

Yésus, Mwǝn mǝ Zembî nyə á zə bə muud

⁵Haaw. Kala búúd sǝ ngó ci ná í bá
bə yí, wəéngəles dí bwǝ bá jwú nə gwo,

Zembî nyə a shígé sǝ nə í bág bə ntǝ. ⁶wí
yidá bə cilyá Kálaad Zembî dí ná:

Yé Zembî, wo ngə tǝduga muud nəcé a ji
jí?

Wo ngə kweemb kukwumuga múúd
nəcé í bǝlə jí?

⁷Wo mǝ sǝl nyə shí fúfwála, cǝ
wəéngəles.

Ná ndéé, wo mǝ sǝ ná a nkǝnwag, a bág
nə gúmá nda cí.

⁸xWo mǝ wǝ isǝ byēsh mǝnyámá mǝ
múúd dí.

Haaw. Sálə Zembî mǝ sǝ ná a jwúg nə isǝ
byēsh yí, tǝw sǝ ngwúd nə ngwúd í alúgé.
Nji, shé cugé nə nkul fwo dúg ja gaád
ná a ngə jwú nə isǝ byēsh. ⁹yNji, sǝ shé
mú ngə dúg yí jí ná, Yésus muud Zembî
nyə á sǝl shí fúfwála cǝ wəéngəles yé, a
mú ngə nkǝnwə, a njúl nə gúmá nda cí,
nəcé nyə á jug ná ndéé a yə. Nyə á zə cé
buud bēsh, lwóyálə mpaam Zembî nyə á
baam nə bwo yí.

¹⁰zZembî wǝ nyə a té isǝ byēsh, nyə wǝ
ngó sǝ ná byēsh í ngǝg nə kyey mpwogé,
nyə námá wǝ nyə á jii ná ncúlyá zhwo
bwǝn bə bwǝ nkǝnwag mǝnkǝnwə mé.
Í á ka jəla ná a sǝág ná micún mǝ bíg
Yésus muud nyə á juw zhíí ná bwán ó
Zembî bwǝ bíg cug yé, micún myǝng mǝ
mú mǝel sǝ ná Zembî jílug nyə jiya í á jəla
nə nyə yí. ¹¹aNtǝ, nə Yésus muud ngó sǝ
ná buud bwǝ bág mǝnkǝnkǝ mǝ búúd yé,
nə buud á ngó sǝ ntǝ wǝ, bēsh bǝsə nə
shug ngwúd. Gwǝ wǝ á jí kú gwág shwǝn
jǝwúlə bwo ná omínyǝnǝ bə yí. ¹²bNtǝ
wǝ á cí ná:

Mə bá du bwiing omínyǝnǝ bǝm bímbí
lú múúd wo jí yí,

mə sey wo isusa í gúmá ja bwǝ sééngyá
ná bwǝ gúmal wo yí.

^{q1:13} 8.1; Sôm 110.1 ^{r1:14} Sôm 34.8; 91.11 ^{s2:1} 6.4-6

^{t2:2} Mis 7.38, 53; Gal 3.19 ^{u2:3} 10.29; 12.25

^{v2:4} Yuá 2.11; Mis 2.22; 1Kr 12.4-11; 2Kr 12.12 ^{w2:6} Sôm 8.5-7

^{x2:8} 1Kr 15.27 ^{y2:9} Flp 2.8-9 ^{z2:10} 1Kr 8.6; 12.2; Mis 3.15

^{a2:11} Mat 25.40; 12.50; Yuá 20.17 ^{b2:12} Sôm 22.23

¹³cA nyingə nómá ci ná:

Mee jam júgúwé jêsh í bá bə nyódfí.

Nyə nómá ná: «Mə wə éga, nə bwân Zembí nyə á yə mə wá». ¹⁴dNda jí ná bwân á ngə ci óni búsa nə mishwun nə mæcií ná, Yésus nyə á ɲwa nómá nyúul muud, a bə nə mishwun nə mæcií shú ná a yóg, shwiý dé mú culashi ɲkúl mə Njwû məjamb, nyə muud nyə á ngə kyey nə shwiý yé. ¹⁵eNyə á yə ntó shú ná a yíl búúd bēsh mǎnyámád, nǎcé bwó á ngə cugə ɲkúmba cug ɲji ɲgǎlə fúndə shwiý, cug mǎnyámá. ¹⁶fí mə mpu nyín ná Yésus nyə á shígé zə kwiid wǎéɲgǎles; nyə á yida zə kwiid mpwɔɲ buud má *Aburaham. ¹⁷gSá jɔɔɲg wə í á sá ná a céndúg bə nda omínyɔɲú bē məzhíí mēsh, shú ná a bǎg bwo fwámé Ajǎláci á ofada mə gwág bwo cey lámúd yé, á sá ísáy váál Zembí mə céel yí. A ji Ajǎláci á ofada ná a sáág *mǎtúnuga, yíl búúd *misǎm myán. ¹⁸hYésus ji nə ɲkul kwíind búúd mǎb-wǎbúlán mə ngə fwágusə mǎkuú shí wá, nǎcé nyǎméfwó nyə á fwo nómá bwəma nə məbwǎbúlán, nyə á jug.

Yésus-Krist mə ntɔ Moyíz

3 ⁱNó ndéé yé mǐɲkǎɲkǎ mǐ omínyɔɲú bām, bí buud Zembí nyə a mə nómá jɔw ná bi bǎg ɲwa ɲkɔw cug á gwówúd wá, kǎndugá mitǎdúgá wə Yésus. Nyə wə sǎ ngə magulə tām buud ná a jí *muud lwámá mə Zembí, a ɲjúl Ajǎláci á ofada yé. ²jNyə á sá ísáy byé váál í á kwaga mǐsh mə múúd nyə á ntí nyə yí, nómá nda Moyíz nyə á kyey nə ɲjów búúd mə Zembí wēsh váál í á kwaga yí ná. ³mpugá ná Zembí nyə a dúg ná Yésus mə jǎlá nə bul ɲwa gúmá ntɔ Moyíz, nómá

nda múúd mə lwɔ ɲjów mə du ɲwa gúmá ntɔ ɲjów wǎméfwó ná. ⁴Bi mə mpú ná ɲjów wēsh í du bə nə muud nyə ámə lwɔ yé; ɲji, Zembí wə mə du lwɔ ísá byēsh. ⁵Moyíz nyə á kyey nə ɲjów búúd mə Zembí wēsh váál í á kwaga yí. Nyé, nyə á bə sǔɔl mǎsáal, ɲgǎlə lwó ná sá Zembí mə bá jaaw búúd yí í bá bə búbǎlé. ⁶kKrist ɲgə sá ísáy byé váál í kwaga yí. Nywá ji Mwân á ɲjów mə Zembí. ɲjów mə Zembí wɔɔɲg wə shé, ɲkí shé mə kǎ nə ɲɲkǎɲ shwóg, kǎ nómá shwóg nə ɲgǎlə bə nə milúú ná sǎɲ nǎcé sǎ ɲgə bwánd nyə nə búgá.

Zembí mə du yə búúd bí nə búgá wá wogá

⁷lGwá wə ɲkǎɲkǎ Shíshim ɲgə ci yí, ná:

ɲkí bi mə gwág kál dé múús íí,

⁸mkúgá sá nún

nda ja búúd bwó á sá mǐɲgáádó yí.

Jwów dɔɔɲgú, buud bwó á kǎ nə mǎkugulə

wə Zembí nún shí a shwééshá dí.

⁹Osóɲgú bún bwó á shweenzh mə cínɔɲg

nó bwó dúg sá mə é sá yí.

Bwó á shweenzh mə, í ɲjúl ná bwó á shí dúg

ísá mə á sá bwo ¹⁰tǎɲ mimbú mǎwúm mǎnɔ yí.

Nda bwó á du she ná bwó dúg sá mə é sá yí ná,

mə á nyada nə kala búúd jɔɔɲgú,

mə mú ci ná: «Búsə ja jêsh ɲji dúlə wush; bwó afwóyé mpu zhíí mə ngə lwó bwo yí».

¹¹nMə mú ka keen nə mpimbə ná:

^c2:13 Iza 8.17-18 ^d2:14 2.17; Yuá 1.14 *Njwû majamb*: Yuá 8.44; 12.31; 1Yn 3.8; Mbú 12.10 ^e2:15 Rom 8.21 ^f2:16 Iza 41.8-9 ^g2:17 4.14; 5.2; Flp 2.7; 1Yn 2.2 ^h2:18 4.15; Mat 4.1-11 ⁱ3:1 4.14 ^j3:2 Ilɲ 12.7

^k3:6 Mwân: 5.8 *bwánd nyə nə búgá*: 3.14; 4.14; 6.18-19; 9.28; 10.22-24, 35; 13.14; Kol 1.23; Flp 3.20; 2Tm 4.8 ^l3:7 Sôm 95.7-11 ^m3:8 MmN 17.7; Ilɲ 20.2-5

ⁿ3:11 Ilɲ 14.21-23

«Bwə ábúle bwele kumə

kúl mə á kwəməsa bwo wogá yí».

¹²Bwaang, bi 3 bey nə ngwól múúd gwoong wún bəg nə bów-bów lám, lám á kú nə búgə nə ndeé a mú yid kwon nə Zembí á kuwô. ¹³Yidagá də sá nə, jwów dēsh búúd bí nə ŋkul jów nə «múús» yí, ngwól cwíny ngwól, ngwól cwíny ngwól. Dugá sá ntó shú nə *səm í nda bá shiig tɔɔ muud á bídí gwoong nə ndeé nyən mú bə nə nún. ¹⁴Nəcé shé músə *Křist buud 3 gwoong bē, ŋkí shé mə bii búgə məbwə məbá kə wós məshínéd, námə nda shé á tééd mótéédúléd nə. ¹⁵Shé kúgá wusa nə jísə cilyá Kálaad Zembí dí nə:

Ŋkí bi mə gwág kál dé múús íí,

kúgá sá nún

nda ja búúd bwə á sá mینگáádə yí.

¹⁶Ozə bāŋ bwə á gwág kál mə Zembí nə ndeé bwə mú sá mینگáádə wá? Ŋgaá í á bə buud bēsh Moyíz nyə a wú nə ndí Igípten wá? ¹⁷Ozə Zembí nyə á nyada nə ndí tāj mimbú məwúm mənə wá? Ŋgaá í á bə buud bwə á səm nə ndeé mimbimbə myāj mí mú ngə mpəŋguli shí a shwéeshád wá? ¹⁸Ozə nyə á keen nə bwə ábúle bwele kumə kúl nyə á kwəməsa bwo wogá yí? Ŋgaá í á bə buud bwə á sá nyə mینگáádə wá? ¹⁹Haaw! Shé mə dúg na nə bwə á shígé kumə kúl Zembí nyə á kwəməsa bwo wogá yí nəcé jí? Nəcé bwə á ban nə bwə abúgúláyé.

Shé á jáláyé nə shúb wogá mə Zembí

4 Zembí nyə á bwey kaag nə a bá sá nə buud bwə yówulag; ŋkaagə nyɔɔŋ nyí ná. Bi 3 ka bey nə ngwól múúd á gwoong jín bág shúb wogá jɔɔŋ. ²Shé á shí námə gwág kéel mə Zembí nda bwo. Nji, wāj gwágúlə bwə á gwág yí

í á shígé kwíínd bwo tɔɔ sá, nəcé bwə á shígé *búgula sá bwə á gwág yí. ³Shé báá obúgula shé mú ngə yɔwula, kú bə bwo, nəcé nyə á ci shú dánúđ nə:

Mə mú ka keen nə mpimbə nə:

«Bwə ábúle bwele kumə

kúl mə á kwəməsa bwo wogá yí».

Zembí nyə á ci ntó í njúl nə, ja nyə á fwə shí nə gwów yí, nyə á shí shínal ísəy byé byēsh. ⁴Shú sá í dúgyá nə jwów á za-ŋgbá yí, sá mə mpú nə Zembí nyə á ci gúl kúkúlúđ nyədí kálaad dí nə: «Zembí nyə á ka yɔwula nə isəy byé byēsh jwów á zaŋgbá». ⁵Gwə námə wá á cí wa jíga kúkúlúđ nə: «Mə abulé bwele sá nə bwə yówulag». ⁶Ntɔ ji nə cígúlá í bwey bə nə Zembí mə bá sá nə bɔɔl búúd bwə yówulag. Nji, buud bwə á tééd gwág kéel wá, bwə á shígé yɔwula, nəcé məlwə. ⁷Nda jí ntó nə, Zembí mə təl dúl jwów búúd bwə é ci nə «múús» yí. Nyə á zə təl jwów dɔɔŋgú mimbú mí mə bwey bul cə té wulə fwála mə Moyíz; nyə á ka ci mpu mə *Dávid dí nda nyə ámə fwo ci nə, nə: «Ŋkí bi mə gwág kál dé múús íí, kúgá sá nún».

⁸Í á mbəm bə nə Yeshuwa nyə a sá nə kúl búúd í yówulag ja bwə á shín nyí shí á cəɔlá yí, Zembí nyə a shígé nywá ny-ŋgə ci nə dúl jwów lú wogá dúsə. ⁹Ntɔ mə lwó nə gúlúgá wogá jísə ná shú búúd 3 Zembí, í njúl nda fwámé wogá Zembí nyə á woga jwów lú zaŋgbá yí. ¹⁰Nəcé, muud Zembí mə sá nə a yówulag yé, nyə é yɔwula nə isəy byé byēsh námə nda Zembí nyə á yɔwula nə byé nə. ¹¹Nda jí ntó nə, shé wágá mənkul nə shé bág yɔwula nda Zembí nyə á kaag nə; shé wágá mənkul shú nə muud nda bá shúb nəcé sálə mbií məlwə bwə á sá má.

⁹3:14 3.6 ¹⁶3:16 Ilŋ 14.1-35 ¹⁷3:17 Ilŋ 14.29; 1Kr 10.5, 10

¹⁸3:18 Ilŋ 14.1-4 ⁴4:4 Mət 2.2 ¹⁴4:5 3.11 ¹⁴4:7 3.7-8; 3.15

¹⁴4:8 Mbá 31.7; Zho 22.4 ¹⁴4:10 4.4

¹²xMpugá ná Milósú mí Zembî mísə mikuwó, mí njúl mi aṅkál-ṅkálú. Mí dū bəwəli ntɔ kafwele jēsh bwə dū jow íkóómb íbá yí. Mí dū nyíi múúd nyúúúlúd kə kumə kúl mí béég *jím bá *shíshim yí; mí dū béég mábɔwɔ mə nyúúl nə óshú ɔ íyasəd. Milósú mí Zembî wə mí dū lwó ṅkí mitədúgá nə iyuug yā lām, bísə ṅkí bōw, ṅkí bísə ṅkí nywa. ¹³Kú ntāg nə tɔw sá Zembî nyə á té yí jí nə ṅkul shwaaw Zembî. Isā byēsh bísə oshushwāás, om-pajáá nyádí mīshúd, nyə muud mə bá sá sə shitɔg yé.

Yésus jì wúsú Ajəláci á ofada

¹⁴yShé mú nə wúsú shísha Ajəláci á ofada nyə á lífna jon lə gwów yé†, nyə wə Yésus, Mwān mə Zembî. Nda jì ntɔ ná, shé kágá nə búgɔ jísú shwóg, kú bwele tag. ¹⁵ⁿNəcə, Ajəláci á ofada shé mú nə ndí yé, cúgə nyɔɔɔg jì nda gwág shé cey lámúd nə tag dúsú yé. A yidá bə nyɔɔɔg jì ná nyə á bwəma nə mabwəbúlán məzhíí mēsh nda shé, nji a nda sá *səm yé. ¹⁶aNtɔ, shé shíshúgá Zembî kúnə-kúnə kú fúndə. Shé shíshúgá nyádí caangəd kúl á ṅgə lwóya mpaam yí, a gwágúg shé cey lámúd a sá shé mpaam, a kwíínd shé ja shé mə jíí kwííndyá yí.

5^bBì mə mpú ná bwə dū fēēsh múúd yēsh mə bád Ajəláci á ofada yé mpədúgá buud, bwə təl nyə ná a dúg sēy nə Zembî shú dán. A dū kala isā bwə yə Zembî yí, dū sá *mátúnuga shú ná *mísəm myán mí jímbug. ²cA jì nə ṅkul mpu mícún íwugúlu nə minjé-gwōw mí ṅgə bwəma nə ndí myá, nəcə a jì námə múúd nə iləm námə nda bwo. ³dSā

jɔɔɔg wə jí ná, á jəlá nə dū sá mátúnuga shú jímبالélə mísəm myā nyəmēfwó, nə myɔɔɔg myā kúl búúd námə. ⁴eMuud cugə nə ṅkul wánda jiya jɔɔɔgú wánda wándág ná á ṅwa gúmá; Zembî wə mə dū jōw búúd bwə ṅwá jiya jɔɔɔg wá námə nda nyə á jōw Arɔɔn ná.

⁵fNtɔ námə wə jí nə *Kříst yé. Kříst nyə a shígé wánda jiya jɔɔɔgú wánda wándág ná á ṅwa gúmá; Zembî wə nyə á yə nyə gwo, Zembî muud nyə á ci nə nyə ná: «Wo jì Mwān waamə, mə mə byá wo múús».

⁶gA nyingə námə ci gúl kékúlúd ná: «Wo jì fada, wo é jì jiya fada dí kandugə á kandugə nda Melukisedek».

⁷hJa Kříst nyə á ṅgə cugə wa shí ga dí yí, nyə á dū bul jəgula, dū téég Zembî mabwə, Zembî muud nyə á bə nə ṅkul sá ná a kú yə yé. Nyə á dū kīm, a jii, məzhwííle wóós. Zembî mú gwág nyə, nəcə nyə á bə nə mægúwág nə Zembî. ⁸iTeem bə ná nyə á bə *Mwān mə Zembî, nyə á bwəma nə micún, mí mú jígúli nyə mægúwág. ⁹jZembî mú sá ná a bóg váál í jəla yí. A mú bə ámadí á cug á kandugə kandugə, dū yə búúd bēsh bwə sá nyə mægúwág wá. ¹⁰kHaaw! Zembî nyə á təl nyə mbií Ajəláci á ofada mə Melukisedek.

Bōw ja múúd mə béégýá nə Zembî yí

¹¹Bulya isā sá bí nə sá cíg na yí. Nji, shú ná sá fēégúg bí byo, í bul kwowula, nəcə bí ádé ná leel mpu gwág. ¹²lBweyálə bí á jəla nə bwey bə oyígúli. Nji, í ṅgə ná jii ná muud jígúlig bí isā bwə jəlá nə fwo tééd mpu mínjígúlá mí

†4:14 Nyə á kə kumə kúl Zembî jì yí.

x4:12 Iza 49.2; 55.11; Zhe 17.10; Yuá 12.48; Ifz 6.17; 1Pr 1.23; Mbú 1.16 y4:14 5.8; 8.1 Ajəláci á ofada: 2.17-18; 3.1; 5.1, 4-6; 7.24-28; 8.3; 9.7, 11 z4:15 2.18; 5.2; 7.26; 9.12; 1Yn 3.5 a4:16 10.19 b5:1 4.14 c5:2 2.17-18; 4.15; 7.28 d5:3 7.27; 9.7; Ləv 9.7; 16.6, 15 e5:4 Arɔɔn: MmN 28.1 f5:5 1.5 g5:6 Sôm 110.4; Heb 6.20 h5:7 Mat 26.36-46 i5:8 1.2; 4.14; 6.4-6; 7.3, 28; 10.29; Yuá 1.34 mægúwág: 4.15; Flp 2.8 j5:9 7.27 k5:10 5.6; 6.20 l5:12 1Kr 3.2

Zembî dí yí. Í ngə ná jii bí mənýá mə bəl, kú bə fwámé ídêw. ¹³ Muud ngə ná cugə nə mənýá mə bəl yé nyə afwóyé wám-bulə nda á cugəg tútəlí mísh mə Zembî dí nə; a ji ná kúkény. ¹⁴ mNji, buud bwə á mə lal wá, báá wə bwə jəlá nə fwámé ídêw, nəcé bwə á mə jíg cug nə ndeé milám mí á mə janzulə bwo nə dúlə wá mímbéégí mpádúgá mənýwa nə məbōw.

6 ⁿNə ndeé, shé kəgá shwóg, shé jígúgá isá í Zembî í jəlá nə buud bwə mə lal búgád yí. Shé yówug dúlə nyingə kə mpús kə du ŋwa mínjígúlá mí *Kříst myā mətéédúlé. Shé kúgá nyingə tééd límúlə límuga ja shús. Ntō jì nō shé kúgá nyingə ngə ŋwa min-jígúlá myā nda múúd mə jəlá nə yíl lám mísóólúgú mí shwiý dí, *búgula Zembî nō; ² nə minjígúlá mí dúgyá nə min-duwán* nə dúlə bəd búúd məbwə yí; ŋkí ntāg minjígúlá mí dúgyá nə gwúmúlə mímbimbə mí bá gwúm yí, nə sémbýé mílósú á kandugə kandugə yí. ³ Mbō! Shé ányingəyē ngə bə bini; ŋkí Zembî mə magulə, shé mə zə yida ŋwa minjígúlá mí jəlá nə buud bwə á mə lal wá yí.

⁴ PBóól búúd bí nə, mənkenya mə Zembî mə á shí kwan bwo, bwə á shí bə nə kow á isá Zembî ngə yə buud bə yí, bónōŋ bóólúgá bwə á shí lóg Ŋkēŋkē Shíshim, ⁵ bwə á shí kagulə mənýwa mā Milósú mí Zembî, bwə á shí námə kagulə ŋkul Zembî mə bá yə búúd mwōw mə zág má yí. ⁶ Mbií búúd ni, ja bwə mə yid kwoŋ nə Kříst yí, muud cugé ná nə ŋkul nyingə sá nə bwə nyingəg kənd mílám wə Kříst. Nəcé banúlə bwə mə ban *Mwān mə Zembî yí wúsə bwo nda bwə ngə nyingə bwambulə nyə kwólós

dí ján ja, ngə nyingə sá nə a nyingəg bwəma nə shwōn tām buud.

⁷ Mpugá nə, nyúl shí í ká tag nə ompú nə ndeé í kú ídêw, Zembî bwádan nə shí nyōwŋ, buud bwə á bə məmpəg wá bə nə mfií. ⁸ Nji, í ká yida kú ibiin-biin nə məgwaagulə, í lúg kúnə-kúnə nə Zembî lwéémug nywo nəcé í cugé nə mfií; zhúgúlá zhúgúlá, bwə jígal nywo.

⁹ Nji, yé bwáāng mə búl ceel wá, tēem bə nō sō ngə lás ntūni, sō ngə mpu bábálé nō bi báá bí təl fwámé zhííd, bi ngə sá isá í lwō nō bi mú nə cug yí. ¹⁰ rNəcé, Zembî cugé nə olfingí nə a bá wusa sá bí ngə sá yí nə mbií bí mə céél nyə yí. Ceelí jōwŋ í ngə nyīn nə séyúlə bí ngə sēy nə buud bə wú yág zə wós mūús yí. ¹¹ Sə ngə bul jii nə muud yēsh á sámbá jín yáágúg nə ngólə cugə cug jōwŋú cé cug, ja jōwŋú bi mú bá bii isá bí ngə bwánd nə búgə nə í bá bə yí. ¹² *Kúgá sá íkóódúgú; yidagá ngə sá nda buud bwə mə jéég mənýúúl wə Zembî kú nə mílámusa wá, bwə wə bwə bá bə nə kow lú isá Zembî nyə á kaag bwo yí.

Ŋkaagə Zembî nyə á kaag Aburaham yí

¹³ tJa Zembî nyə á kaag *Aburaham ŋkaagə yí, nyə á keen ŋkaanə. Nda jí nə ngwól múúd cugé fwámé múúd ntq Zembî nə, Zembî nyə á keen jínə dé nyəméfwó, ¹⁴ nyə nə:

Búbálé, mə bá bwádan nə wo, mə sá nə mpwoŋ buud nywō í búlúg bul bulya.

¹⁵ Aburaham nyə á ka námə bwánd ŋkaagə nyōwŋú nə lám jísów nə ndeé, í mú námə bə nda Zembî nyə á kaag nyə

*6:2 Na cugé nji nduwán óbúgula bwə du duwan yí, Oyúden bwə á du námə bə nə wāj nduwán nə myāj mísóólúgú.

m5:14 13.9; Rom 16.19; 1Kr 14.20; Ifz 4.14 n6:1 9.14 o6:2 Yuá 3.25-26; Mis 19.1-6 p6:4 2.1-3; 5.8; 10.26-29; 12.25; Mat 12.31; 1Yn 5.16

q6:8 Mat 13.7, 22 r6:10 10.32-34; 13.1; 1Yn 4.7-12, 19-21

s6:12 11.1-12; Luk 21.19 t6:13 Mət 22.16-17; Heb 11.12

nə. ¹⁶Ja múúd mə də keən ŋkaanə yí, á də keən múúd jí fwámé múúd ntə nyə yé, ŋkaanə mú já, muud kú ná sá məshwán. ¹⁷Ntə, Zembí nyə á cəel nə buud bwə á lúg nə isá nyə á kaag yí bwə mpúg nə nyə abúle nyingə cənd cígúlá á mə ŋwa yí, a mú keən ŋkaanə. ¹⁸Nə ndéé, nə ŋkaagə Zembí nyə á kaag yí, nə keənúlə nyə á keən búbálé yí, ŋgwúd nə ŋgwúd á na í cúgə nə ŋkul salan, nəcə Zembí cugé nə ŋkul bwiing íjǝǝ. Nyə á kaag, a nyingə keən búbálé nəcə jí? Í á bə shú nə mənyúúl mə lálug shé buud shé mə kə shwaaw nyódí, ŋgə bwánd sá á mə kaag shé wá. ¹⁹Bwándúlə shé ŋgə bwánd nə búgə wəwǝǝ, wúsə shé shwamá shú nə lám nda ŋkúŋkulə. Nda jí ntə nə, shé mə bá kumə kúl Zembí jísə yí, líínálə kə mpúsə sanda[¶]. ²⁰Wu wə Yésus nyə á kə shé shwóg kə nyí shú dúsú yé. A músə Ajəláci á ofada á kandugə kandugə námə nda Melukisedek nyə á bə nə.

Melukisedek

7 [¶]Melukisedek sə ŋgə ci éne nyə á bə njwú-buud á Salem, a njúl námə fada mə Zembí á gwów-gwów. *Aburaham nyə á kə lúmbuli dəwmb nə bǝǝl ójwú-buud, a mú ntə bwo. Ja nyə á ŋgə nyingə yí, Melukisedek nyə á kə bwəma nə nyə zhííđ kə bwádan nə nyə. ²Ja jəwǝ wə Aburaham nyə á yə nyə *ŋkəw wúm á isá byēsh nyə á wú nə ndí dǝǝmb dí yí. Jínə lú Melukisedek í tééd fwo kə nə «njwú-buud jí nə otátəl yé». Nyə á nyingə ntəg bə njwú-buud á Salem, ntə nyingə kə nə «njwú-buud á mpwogé». ³Melukisedek

nyə á shígə bə nə sǝǝŋgú, kú nə nyəwǝǝgú, kú nə byél, muud nyə ampúyé ja nyə á byél yí, muud kú mpu ja nyə á yə yí. Nda Zembí nyə á sá nə á bégǝlag *Mwán mə Zembí nə, a jí fada á kandugə kandugə, kú nə cənd.

⁴Fwogá ná dúg bímbí lú fwámé múúd Melukisedek nyə á bə yí! Mbíí fwámé múúd á nə mpáámbə jísú Aburaham yə nyə ŋkəw wúm á isá byēsh nyə á wú nə ndí dǝǝmb dí yí. ⁵Buud bēsh bwə á də tǝw ofada mpwǝǝ buud mə Lévi dí wá, nyúl mpándí á Məcǝǝ mə Moyíz í ŋgə yə bwo ŋkul nə bwə dúg gwáámb búúd ǝ *Izəyél ŋkəw wúm á isá byán. Ntə jí nə bwə jəlá nə ŋwa kəw dəwǝǝ ómínyəǝǝ bǝǝ dí, í njúl nə ómínyəǝǝ bǝǝ búšə námə bwán ǝ Aburaham. ⁶Sá ŋgwúdú, Melukisedek nyə á shígə bə múúd á mpwǝǝ buud nyán; nji, tǝem bə ntə, nyə á ŋwa kəw dəwǝǝ wə Aburaham, a bwádan ntəg nə Aburaham, í njúl nə Aburaham wə Zembí nyə á kaag məŋkaagə mā kúl jé yé. ⁷Shé mə mpú kú nə məshwán nə fwámé múúd wə mə də bwádan nə zhizhe muud. ⁸Jísə na nə, jígə kǝǝmb dí, ofada bwə də ŋwa kəw dəwǝǝ wá, bēsh bwə də bə búúd bwə bá yə wá. Nji, Mici-lyá mí ŋgə ci nə Melukisedek nywáá ŋgə ná cugə. ⁹Sə bí nə ŋkul ka ci na nə, ja Aburaham nyə á yə Melukisedek ŋkəw wúm yí, Lévi muud mə jəlá nə ŋwa dwo yé, nyə á shí námə yə Melukisedek kəw dəwǝǝ na məbwə mə Aburaham dí. ¹⁰Sə bí nə ŋkul ci ntə nəcə, ja Aburaham nyə á yə Melukisedek ŋkəw wúm yí, í á bə Lévi njúl Aburaham məbwəǝǝ dí cǝwú[§].

[¶]6:19 Lǝǝ Mat 27.51, ŋkí Mak 15.58, ŋkí ntəg Luk 23.45 jísə sanda í á də wá nji mpəđúgá fúm á ci nə mpáánzə nyēsh yí.

[§]7:10 Lévi nyə á bə mwán mə Yákwab, Yákwab mwán mə Izaag, Izaag mwán mə Aburaham; ntə jí nə Lévi nyə á bə Aburaham məbwəǝǝlud.

[¶]6:16 MmN 22.10; Mat 5.34; 23.16-22 [¶]6:18 Ilǝ 23.19 [¶]6:19 3.6; Rom 5.5; Heb 9.3 [¶]6:20 4.14 Melukisedek: Sôm 110.4; Heb 5.6, 10; 7.1-4

[¶]7:1 Melukisedek: Mət 14.17-20; Heb 5.6 [¶]7:5 Ilǝ 18.21

Yésus ji mbií fada má Melúkisedek

¹¹ Mæcɛɣ Moyiz nyə á yə buud ɔ *Izəɾəyēl má má ngə ci ná ofada bwə dɔ́g zhu beend mə Lévi dī. Ká, jiya fada á beend mə Lévi í á shígé mpu sá ná isá í bóg váál í á jəla nə bə yí. Í á mbəm mpu sá ntó, ki í á shígé nyingə jii ngwól fada njúl nda Melúkisedek; í á nywá námə ka bə nji ofada wá váál mə Arɔɔn. ¹² Ná ndé, ja jiya fada í má cénd yí, í jii námə ná mæcɛɣ má á du fwo bə má má céndúg. ¹³ Shé má mpú ná muud sə ngó ci éne nyə a byēl beend shúsú; tɔɔ mbyágá ng-wúd nə ngwúd á beend jɔɔng í á shígé fwo bwele sēy *alatār dī. ¹⁴ aBuud bēsh bwə mpú ná Cwámba wúsú nyə a byēl beend mə Yúda dī, Moyiz nyə á shígé ntág bwele cwééd beend jɔɔngú ja nyə á lás sá í dúgyá nə sēy fada yí. ¹⁵ Í má nyingə mpu nyin ná isá í á cénd, nəcə wúl mbɛɣla má Melúkisedek í á tɔw fada. ¹⁶ Nyə atówé fada ná nyə a byēl byélé dɔɔng, kú námə bə ná micɛɣlá mí búúd wə mí tál nyə; cug nkúl jé wə í sá ná a bóg fada, nəcə cug jé jɔɔng í cúgé nə nkul shín. ¹⁷ bJí ntó! Micilyá mí Kálaad Zembí mí ngə bwiing lán yé ná: «Wo ji fada, wo é ji fada kandugə á kandugə nda Melúkisedek». ¹⁸ Na mə lwó ná cɛɣ acwúlú í á má kəndɔw koogú, nəcə í á bə nkí tag, í á shígé bə nə mfií. ¹⁹ cMæcɛɣ má Moyiz má á shígé mpu sá ná isá í bóg váál í á jəla nə bə yí. Zembí má yida yə sə fwámé sá ántəntɔ́ sə má jálá bwánd nə búg yí, sá jɔɔng wə í má sá ná shé shishúg Zembí kúnə-kúnə.

²⁰ Sə í búl nyin cínɔng yí jí ná, Zembí nyə á də nkəl ja nyə á təl Yésus fada yí. Í

njúl ná nyə a shígé du də nkəl ja bóólúgá bwə á du tɔw ofada yí. ²¹ dNji, Yésus nyə a tɔw fada nə nkəl má Zembí nó, Zembí Cwámba nyə á keen nkaanə ná:

«Wo ji fada, wo é ji fada kandugə á kandugə.»

Nyə abúle nyingə shwána nkaanə nyé nyɔɔng.

²² eKeenúla Zembí nyə á keen ntó yí í lwó ná sɔ́ Yésus nyə a jéég bud dī yí í ntɔ́ jɔɔng áshúshwóógú. ²³ Gúl sá jí námə ná, ofada wá beend mə Lévi bwə á bə nkí bulya nəcə shwiý í á du sá ná bwə bóg kú sēy kandugə kandugə. ²⁴ fNji, Yésus nywáá nyə abúle bwele yə, sēy fada jé í ábúlé bwele shín. ²⁵ gNtó ji ná, buud bwə cínɔgyá wə Yésus ná bwə shish wə Zembí wá, Yésus ji nə nkul cug bwo ja ngwúd á kandugə, nəcə a ji kuwó, nyə é du jəgula nə Zembí shú dán ja jēsh.

²⁶ hA ji mbií Ajəláci á ofada í jii shé yí nəcə a ji nkéɣkē múúd, kú nə məbyaagula, fúbán, mbéégí wúsə mpədúgá bənɔ́ng osɔ́ɔɔ ɔ *mísóm, a njul jiya gúmá í ntɔ́ íjiya byēsh yíid. ²⁷ iA cugé nda bóól wəájəláci wá ofada. Bwə á du bə jwɔw dēsh íí, nyān fwo tééd sá *mátúnuga shú mísóm myé, a mú ka sá shú mísóm mí bóól búúd. Í ajííyé ná Yésus dɔ́g sá ntó, nyə a shí bwey sá mátúnuga mɔɔngú ja ngwúd á kandugə ja nyə á yána nyúúl nyé yí. ²⁸ jMæcɛɣ má Moyiz má du nwa buud bwə njúl kú bə lwándúlá mæzhií mēsh, du təl bwo wəájəláci wá ofada; nji, Zembí nyə á zə də nkəl mpúsə Mæcɛɣ, a təl Mwān yé fada. Nyə a má lwándula nyə mæzhií mēsh kandugə á kandugə.

^a7:14 Mæt 49.10; Mat 2.6; Mis 13.23; Mbú 5.5 ^b7:17 5.6

^c7:19 9.9; Rom 3.20 ^d7:21 7.17 ^e7:22 8.6 ^f7:24 6.20

^g7:25 2.11; 10.14; Rom 8.34; 1Yn 2.1 ^h7:26 4.15 ⁱ7:27 5.3, 9; 7.25; 9.12, 26, 28; 10.10, 12; Rom 6.10; 1Pr 3.18 ^j7:28 5.1-2, 8; 7.19; Sôm 2.7

**Yésus ji wúsú Ajəláci á
ofada sɔ́ á gúgwáan dī**

8^kLúú ciyá á isâ sá ngə ci ini wúsə nó: mbií Ajəláci á ofada shé búsə nə ndí wə ní; nyɔɔng nyə á mə kə ji jiya gúmád joŋ dí, mbwə mənɔwúm mə Zembí á ŋkul nyēsh dí yé, ²nyɔɔng ngə sá iséy í fada fwámé kúl Zembí njúl yí, fwámé banda *mátúnuga dí yé. Dāŋ banda mátúnuga, Cwámba wə nyə á lwɔ́, kú bə múúd.

³Bwə du təl Ajəláci á ofada ná a dúg kala isâ búúd bwə yó Zembí yí, a du námə sá mátúnuga. Í á jii ná wúsú Ajəláci á ofada bóg námə nə jé sâ á kálá Zembí yí. ⁴A mbəm bə shí gaád íí, a kú bə fada. Mbô! A kú bə, nəcé ofada bwə ngə kala Zembí isâ wá búsə, bwə ngə sēy nda Mácɛɛ mə Moyíz mə ngə ci ná. ⁵Wāŋ yólə bwə ngə yə Zembí gúmá yí wúsə nji yuug á fwámé gúmá jí joŋ dí yí, sə jee námə ci ná jisə shishim á fwámé iséy byɔɔng. Nəcə, ja Moyíz nyə a lwɔ́ banda mátúnuga yí, Zembí nyə á ci nə nyə nó: «Dugí, wo ɔ́ bá sá sâ jēsh bɛ yuug mə á lwó wo mbúnúdí yí.» ⁶Nji, jaá ga dí, iséy Yésus nyə a lóg yí í bul bə fwámé iséy, jí ntɔ́ nəcé nyə wə jí líí-nji mpádúgá sənŋ Zembí shú sɔ́ í ntɔ́ yí. Sɔ́ jɔɔng í ntɔ́ nəcé mənkaagó mə ntɔ́ mɔɔng mǎ sɔ́ áshúshwóógú.

⁷Sɔ́ áshúshwóógú** í á mbəm bə kú nə sá á jumúg íí, í á shígé nywá nyingə jii nó sɔ́ ábēē í zóg sīy, zə cénd gwo. ⁸Nji, Zembí nyə á jum kúl búúd jé, nyə nó: Fwála í zag, mə Cwámba mə ngə ci ntɔ́. Fwála mə bá sá sɔ́ ágúgwáan yí. Mə bá sá sɔ́ jɔɔngú nə kúl búúd Izurəyēl,

nə kúl búúd Yúda.

⁹Jāŋ sɔ́ í ábúlé bə nda jɔɔng mə á sá nə osóɔngú bán jwɔ́w mə á bii bwo mbwəd wú nə bwo Igípten yí.

Nda bwə á shígé baagulé jāŋ sɔ́ ná, mə á shígé ná námə ngə bísh bwo. Mə Cwámba mə mə ci ntɔ́.

¹⁰Sɔ́ mə bá sá nə kúl búúd *Izurəyēl yí, í bá bə ná,

ja mwɔ́w mɔɔng mə bá cɔ́ yí, mə bá wá bwo məcɛɛ mām mítédúgád, mə cilə bwo mwo mílámúd.

Mə Cwámba mə mə ci ntɔ́ mə bá bə Zembí wāŋ, bwə bə kúl búúd jām.

¹¹Muud nyə abúle ná nyingə jííguli múúd jí nyə kúnə-kúnə yé, ŋkí *mínycɔ́ŋ yé ná:

«Í jii ná wo mpúg Cwámba».

Nəcə bēsh bwə bá mpu mə, bēsh, tééd nə mwántombú kala nə cúmbá muud.

¹²Mə bá juu bwo nə olílingí bán, mə yíl *mísəm myán mǎdí tédúgád.

¹³Ja Zembí ngə lás lósú sɔ́ á gúgwáan yí, a mə ŋwa nó sɔ́ áshúshwóógú dé fwála í á mə ntɔ́. Sâ jisə nó dé fwála í á mə ntɔ́ yí, í mú sâ acwúlú, jāŋ í wál bá zə kəndəw koogú.

**Yólə búud bwə á du yə
Zembí gúmá yág yí**

9 Sɔ́ áshúshwóógú Zembí nyə a sá nə kúl búúd jé yí í á bə nə məcɛɛ mə dúgyá nə yólə Zembí gúmá má nə banda *mátúnuga kúl bwə á du bwəma nə

**8:7 Na ji sɔ́ í á sīy mbún á Sinayí dí yí (MmN 24.3-8).

^k8:1 4.14 *mbwə mənɔwúm*: 1.3, 13; 7.25; 10.12; 12.2, 25; Sôm 110.1; Mat 22.44; Mis 2.33; Rom 8.34; Ifz 1.20; Kol 3.1 ^l8:2 8.5 ^m8:5 9.9; 10.1; Kol 2.17 *banda mátúnuga*: 9.2; MmN 25.9, 40 ⁿ8:6 7.22; 8.2, 6, 13; 9.11, 15; 12.24; Iza 55.3; Zhe 31.31-33; Eze 37.26; 1Kr 11.25 ^o8:8 Zhe 31.31-34; Heb 10.16-17 ^p8:13 8.6

Zembî wa shî gaád yí. ²qBwə á lwɔ́ banda dɔɔŋgú í njúl ntúga: kóómb áshúsh-wóógú í á bə nə cé lámba, nə tɛwuli, nə ibuléd cínɔŋg tɛwuli dî, ibuléd í íci shú gúmá má Zembî. Bwə á dɛ jɔw kóómb jɔɔŋg nə «kúl jísə ci yí». ³rJɔɔŋg kóómb í á dɛ bə mpúsə *sanda ábeê yí, bwə á dɛ jɔw gwo nə «kúl í búl bə ci yí». ⁴sCínɔŋg cwû, í á dɛ bə nə *alatâr bwə dɛ jígal Zembî olabínda yé, nə *wóle sɔ; bwə á shîn bwadulə alatâr nə wóle sɔ or kúkúl jêsh. Wóle jɔɔŋg í á dɛ bə cwû, nə kwúmbu *mána, nə fiidye má Arɔɔn í má kɔ́ íkáá shwógúd, nə makwóógú má á bə nə cilyá mécɛɛ má sɔ má. Kwúmbu mána nyə á bə síyá nə or. ⁵tBwə á mɛ ivuguli í osherubê†† íbá, bwə tɛl búɔga wóle jɔɔŋg dí gwów shú dúlə lwó nə Zembî á milwanə jísə cínɔŋg; ivuguli byɔɔŋg í á bə í má læesh mófafugə dɛ wá gúgúwá kúl ofada bwə á dɛ myeeg məcíí shú cweelúlə Zembî mpimbə yí. Nji, fwála ga í cugé fwála mə fáád isá byɔɔŋg.

⁶uNda bwə á shîn táág isá íni byêsh ntúni ná, ofada bwə á dɛ nyíi banda dɔɔŋgú dî nji kóómb áshúshwóógú dí jwów dêsh, dɛ kə sá ísɛy byán. ⁷vKóómb ábeê jân, nji Ajəláci á ofada nyəmɛfwó wə nyə á dɛ nyíi cínɔŋg. Nyə á dɛ nyíi cínɔŋgú ja ngwúd nkúmba mbû. Ja á kə ntâg nyíi cínɔŋg yí, á jəlá nə kə nə məcíí má cúdú á kə myeeg shú dɛd nə shú íwushî yá kúl búúd. ⁸lJkɛŋkɛ Shíshim

ngə lwó na sósólúgú nííd nə zhií í kə fwámé kúl Zembî njúl yí í á shígé bə mbəg tɛ wêsh sɛy í á ngə ná sɛy kóómb banda áshúshwóógú dí yí. ⁹wSá jɔɔŋg jísə tɛn yuug shú mwów mága. Yuug jɔɔŋg í lwó ná, wo tɛem yə Zembî isá, wo tɛem sá *mátúnuga, isá byɔɔŋgú nə *mətúnuga mɔɔŋgú má cúgé nə nkul ná nə lɛm í bág wo váál í jəlá yí. ¹⁰xBísə nji mícɛɛlá búúd bwə á ngə cɛɛlə shú sá í dúgyá nə dɛg nə mɛngul nə mɛngusa mí íci yí; isá byɔɔŋg mfíí wán í á shîn ja Zembî nyə á wá mícɛɛlá mí agúgwáan yí.

Kríst ji mətúnuga

¹¹yKríst nyə a má zə, tɛn Ajəláci á ofada, zə sá nə sə bág nə kɔw á fwámé isá í á má bwey zə yí. Nyə a nyíi banda *mátúnuga ánúní dî, fwámé banda mətúnuga, kú bə dɔɔŋg búúd bwə á lwɔ́ nə məbwə yí. Ntɔ́ ji nə dɛn banda mətúnuga í cúgé sá á shí ga. ¹²zNyə a nyíi cínɔŋg ja ngwúd á kandugə; nyə a shígé nyíi nə məcíí má íncwəmbe nə inteny, nyə a yána məcíí mé, a yíl sə mɔnyámád kandugə. ¹³aJa ofada bwə á dɛ myeeg buud məcíí má íncwəmbe nə inteny, gúl ja ífíí í cwɔ́ myɔɔlú nteny yí, isá byɔɔŋg í á dɛ sá nə muud nyúúl í bág fúbán††. ¹⁴bJkómúsá ná isá íni í fúb búúd, nkəmusa nə məcíí má *Kríst. Kríst nyə á ngwa nyəmɛfwó, yə Zembî tɛn *mətúnuga mósú má njúl kú nə tɔɔ

††9:5 *Sherubê*: Jisə dúl váál éngəles.

††9:13 í á dɛ bə ná, ja múúd má bə nə mɛlwaaguwo yí, bwə cígə íncwəmbe nə inteny ngwa məcíí, bwə jígal cwɔ́ myɔɔlú nteny ngwa ífíí byé, bwə mú myeeg múúd wɔɔŋgú məcíí nə ífíí byɔɔŋg nə ndɛé nyúúl mú bə nyə fúbán.

99:2 banda mátúnuga: 8.5; 9.11-12; MmN 26.1-30 *cé lámba*: MmN 25.31-39 *tɛwuli*: MmN 25.23-30 99:3 MmN 26.31-33; Ləv 16.2; Heb 6.19; 9.7, 12; 10.20 99:4 alatâr: MmN 30.1-6 *wóle sɔ*: MmN 25.10-16 *mána*: MmN 16.32-35 *fiidye má Arɔɔn*: Ilɔ 17.21-25 *məkwóógú má á bə nə cilyá*: MmN 25.16 99:5 MmN 25.18-22

99:6 10.11; Ilɔ 18.2-6 99:7 5.3; 9.25; 13.11; Ləv 16.2-16 99:9 7.19; 9.2

99:10 Ləv 11; 15; Ilɔ 19 99:11 4.14 99:12 7.27; 10.4; Ləv 16.14-16 *məcíí mé*: 9.25; 12.24; 13.12, 20; Mat 26.28; Rom 3.25-26; 1Pr 1.2, 18-19; 1Yn 1.7

99:13 Ilɔ 19.1-10.17 99:14 Rom 6.20-23; 8.2

cúcwán lú móbwm. Nyə á sá námə nda *shíshim á kandugə í á lwó nyə nɔ́. Ʒgaá ná mæcií mé mɔ́ sá ná milám mí bág shé mífúbán, shé mú yɔw mísóólégú mí du kánd búúd shwiý dí myá, shé yida yə Zembí á kuwó gúmá?

Mæcií mɔ́ Kríst məsə mbyúl á sɔ́ á gúgwáan

¹⁵ Sə jɔɔŋg wɔ́ í á sá nɔ́ *Kríst bág líí-nji mpədúgá sɔ́nɔ́ŋ Zembí shú Sɔ́ á Gúgwáan. Nyə á yə shú ná buud bwó wúg mífkwám mí caamúlə bwó á du caam mæcɛɛ bwó njúl ná Sɔ́ a Cwúlú dí yí; bɔɔŋg Zembí mɔ́ jɔw wá bwó mú bə nə kɔw á jɔɔɔ ísə nyə á kaag yí. ¹⁶ Shú ná bwó wééfug kálaad lúgə, í du jii ná bwó téédúg fwo mpu wámbulə nɔ́ muud nyə á cilə nyə yé nyə a mɔ́ yə. ¹⁷ Nəcé kálaad lúgə cugé tɔɔ sá té múúd nyə á cilə nyə yé ŋgə ná cugə yí. Múúd wɔɔŋg mə ká yə, kálaad lúgə ka tɛem bə nə ŋkul. ¹⁸ Gwó wə bí mɔ́ dúg nɔ́ micɛɛlá myá sɔ́ áshúsh-wóógú mí á tééd mæcií mɔ́ mɔ́ fwo shwiý. ¹⁹ ^dDúgúgá nɔ́, ja Moyíz nyə á shín lú kúl *Izúrəyél jêsh mæmpándí mɔ́ á bə cilyá Məcɛɛd má ŋgwúd ŋgwúd yí, nyə á ŋwa mæcií mɔ́ ikálá nə bwán ɔ́ íntený fula nə mɔ́júwó, a mú ŋwa mbúmbwó *ízop nə kúl káándó áttúí í njúl síyá nə mimyɔɔ mí ncwəmbe, ŋgə juwo cínɔŋgú, ŋgə myeeg kálaad mæcɛɛd, ŋgə myeeg námə búúd bēsh wá kúl búúd. ²⁰ Nyə á ŋgə myeeg ntɔ́ a ŋgə kálə nɔ́: «Mæcií mɔ́ sɔ́ wə mɔ́ga, sɔ́ Zembí ŋgə ci nɔ́ bi mɔ́ jəlá nə baagulə yí.» ²¹ Moyíz nyə á myeeg námə mæcií mɔ́ɔŋg banda *mátúnuga dí nə ísə byēsh bwó du balan nə ndí dúlə sá mísɔɔn yííd. ²² ^eMæcɛɛ mɔ́ Zembí mɔ́ lwó nɔ́ bwó du fúb zhwoɔ ísə nə mæcií; mæcií mɔ́ ká bə kú shwiý, ijuugá í *mísóm nda bə. ²³ ^fNtúni wə ófada bwó á du fúb ísə yé,

í njúl ná ísə byɔɔŋg í á du bə nji ivəguli yə fwámé ísə bísə jɔŋ dí yí. Ntɔ́ jii ná bwó jəlá nə fúb ísə byɔɔŋgú nə mətúnuga mə búl ntɔ́ má.

²⁴ Haaw. Kríst nyə a shígé nyíi banda mətúnuga búúd bwó á lwɔ́ nə məbwé yííd; banda dɔɔŋg í á bə vuguli á fwámé kúl Zembí njúl yí. Kríst nyə a nyíi jɔŋ dwóméfwód, kúl á tál Zembí míšhəd shú dúsu yí. ²⁵ Nyə a shígé nyíi wu ná a bá du kə yána cug jé ija ija nda Ajəláci á ofada mɔ́ du kə «kúl í búl ŋkɛ yí» mbú wēsh nɔ́. Ajəláci á ofada mɔ́ du ntág kə nyíi kúl jɔɔŋgúd nə ízháá mæcií, kú bə mæcií mé nyəméfwó. ²⁶ ^gÍ á mbəm jii ná Kríst yánág cug jé ija ija, ŋki Kríst mɔ́ jug ija ija té Zembí nyə á fɔw shí nə gɔwɔw yí. Ká, nyə a lwóya nyúúl nji ja ŋgwúd á kandugə mwów mɔ́ mæzhúgúlá dí shú ná mətúnuga mé mɔ́ zóg shínal mísóm. ²⁷ Ʒkúmba cígúlá wúsə nə muud mɔ́ jəlá nə yə nji ja ŋgwúd nə ndéé a mú bá kə tɔw kɔɔdud. ²⁸ ^hNámə mbií ŋg-wúd wɔɔŋgú, Kríst nyə a yána cug jé nji ja ŋgwúd nə a ŋkény zhwoɔ buud mbag mísóm wán. A bá zə ja ábɛé kú ná bə shú zólə ŋkény mbag mísóm, í bá bə shú zólə yə búúd bwó ŋgə bwánd nyə wá cug.

Mətúnuga mɔ́ Yésus mɔ́ kwaga nə muud yēsh

10 ⁱMæcɛɛ Moyíz nyə a tál má mɔ́ cúgə wámbulə bə fwámé ísə í á jəla nə zə bə yí, məsə nji ishishím. Mæcɛɛ mɔ́ɔŋg mɔ́ jiiígúlí nɔ́ buud bwó dúg sá *mátúnuga mæmpwúd mbú wēsh kú yɔw. Nəcé mɔ́ cúgə nə ŋkul sá nɔ́ buud bwó céél shísh wə Zembí wá bwó bág váál í jəla yí. ² Í á mbəm bə nə mɔ́ du sá ntɔ́, ŋki bwó á mɔ́ bwey yɔw sálə mətúnuga mɔ́ɔŋg, ŋki buud bwó du sá mwo wá bwó á mɔ́ bwey bə váál Zembí

^c9:15 8.6 ^d9:19 MmN 24.6-8; Heb 9.12-13 ^{ízop}: Ləv 14.4, 6; Ʒlj 19.6

^e9:22 Ləv 17.11 ^f9:23 8.5 ^g9:26 7.27

^h9:28 3.6; 10.10; Iza 53.11-12; Mat 26.28; 1Kr 15.50-53 ⁱ10:1 8.5

mə céel yí ja ngwûd á kandugə, bwə nda ná dū gwáduga mílām myánjúd ná búse nə məbyaagulə. ³Ká, mətúnuga mɔɔŋg mə yidá dū báásulə bwo *mísóm myánj báásulə báásúlóg mbû wêsh, ⁴ñacé mə-cií mə ínteny nə ikálá mə cúgé nə ŋkul jímبال mísóm. ⁵kSá jɔɔŋg wə í á sá ná, ja *Křst nyə á bə nə a zə shí gaád yí, nyə á ci nə Zembî ná:

Wo a shígé jii ná buud bwə sáág wo tɔɔ mətúnuga,

ŋkí ntág ná bwə yóg wo tɔɔ sâ.

Nji wo a sá ná mə bág nə nyúul muud.

⁶Nə ocúdú bwə á dū jígal álatâr dí oncindí wá,

nə mətúnuga mə mísóm,

byêsh í á shígé kwaga nə tédúgá á lâm wô.

⁷Mə á ka ci ná: «Mə wə éga. É, yé Zembî, mə zə sá sâ wó jíí yí, nda kálaad woó ŋgə ci shú dâm ná».

⁸Křst nyə a tééd fwo ci ná:

Wo a shígé jii mətúnuga,

kú jii ná bwə yóg wo isâ,

kú jii ná bwə jígálóg wo ocúdú álatâr dí oncindí,

kú jii mətúnuga mə mísóm.

Isâ byɔɔŋg í á shígé kwaga nə tédúgá á lâm wô.

Í njúl ná Məcɛɛ mə Moyîz mə ŋgə gwáám byo. ⁹A mú nyingə ci ná: «Mə wə éga, mə zə sá sâ wó jíí yí». Ntɔɔ ji ná a mə yíl mísóólógú mí acwúlú, a cénd myo nə agúgwáan[¶]. ¹⁰!Nə ndéé, Yésus nyə a sá sâ Zembî nyə á jii yí. Nyə a yána nyúul nyé ja ngwûd á kandugə, a mú sá ná shé bág minjékŋkɛ mi búúd.

¹¹mFada yêsh mə dū tɔw tútəlí jwów dêsh dū sá ísý mə Zembî. A dū sá mətúnuga məmpwúd ja jêsh, nji mə kú bwele jímبال mísóm. ¹²nKá Křst nywáá, sóólógú mətúnuga nyə á sá shú mísóm yí, í á bə nji ngwûd. Nyə a mə kə ji shí mbwə məncwúm mə Zembî dí, jílə á kandugə. ¹³oA mú ka ŋgə bwánd nji ná Zembî culushigí mizhízhiŋ myé, wá nyə myo mákuú dí shí. ¹⁴Yánalə nyə á yána nyúul nyé ja ngwûd yí, nyə a mə sá ná shé buud mú ŋgə bə minjékŋkɛ wá, shé bág váál í jóla yí, kandugə kandugə. ¹⁵Ŋkɛŋkɛ Shíshim ŋgə nómə bwaagulə shé gwo ná jisə ntɔɔ; nyə á fwo ci ná:

¹⁶PCwámba mə ci ná:

«Sɔ mə bá sá nə bwo yí, í bá bə ná,

ja mwów mɔɔŋg mə bá cɔ yí,

mə bá wá bwo məcɛɛ mām mílámúd,

mə cilə bwo mwo mítédúgád».

¹⁷A mú nyingə kwádulə ná:

Mə bá yíl mísóm myánj mádí mítédúgád, mə yíl nómə mísóólógú bwə á dū sá kú bísh məcɛɛ myá.

¹⁸Ja múúd mə bii íjuugá í mísóm myé yí, í á nyíngáyé ná jii ná muud wɔɔŋgú sáág mətúnuga shú mísóm.

Shé shíshúgá Zembî kúnə-kúnə

¹⁹qBwaanɔ, shwúlə Yésus nyə á shwu məcíí mé yí, í á mə sá ná shé jéég nyíí kúl í búl ŋkɛ yí kú nə ifwaas. ²⁰rNəcə nyə a mə juw shé zhií agúgwáan í kə nə buud cug dí yí. Zhií nyɔɔŋg nyísə lífnálə *sanda, ntɔɔ ji ná lífnálə nyúul nyé. ²¹sShé mú nə Ajəláci á ofada ŋgə kyey nə njów mə Zembî yé. ²²tShé kágá shísh Zembî kúnə-kúnə kú

[¶]10:9 Ntɔɔ ji ná Křst mə yíl mətúnuga nə isâ í acwúlú, a cénd byo nə mətúnuga mǎ cug jé nyə á yána yí.

j10:4 9.12-13 k10:5 Sôm 40.7-9 l10:10 7.27 m10:11 9.6; MmN 29.38

n10:12 8.1 o10:13 Sôm 110.1; 1Kr 15.25

p10:16 Zhe 31.33-34; Heb 8.10, 12

q10:19 4.16; 9.8 r10:20 sanda: 9.3; Mat 27.51 zhií agúgwáan í kə nə buud cug dí yí: 2.14-15; 9.14-15; Yuá 14.6 s10:21 3.6; 4.14 t10:22 Eze 36.25; Ifz 5.26

nə məkəŋ, shwu nyúul nə nyə ncindí nə ncindí. Shé shíshúgá nyə kúnə-kúnə, nəcé Yésus a mə myeeg shé məcií mé, milám mí mú shé mífúbán; nyə a mə gusa shé mənýúul nə məjúwó mə aŋkúl-ŋkúl. ²³uShé kəndugá milám ŋkaagə shé ŋgə bwaagulə yííd. Shé kúgá ná ŋgə zhízhigə, nəcé Zembí muud nyə á kaag shé ŋkaagə yé ji abúgúlág. ²⁴vShé bíígá mítədúgád nə shé dúg wíya mæg-wə mənýúúlúd ŋgwól wá ŋgwól, ŋgwól wá ŋgwól, shú nə shé cúgəgí cug cəelí, shé ŋgə sá jəjə mísóólúgú. ²⁵Bóól búúd bwə mú dū mpyəny jílə íseŋgyá bíshéd, kúgá ŋwa fúlú nycəng. Yidagá dū ŋgə wíya ŋkul mənýúúlúd, ŋgwól wá ŋgwól, ŋgwól wá ŋgwól, bul bə nə ndeé ja bí ŋgə dúg jwəw mə Cwamba í ŋgə shísh kúnə-kúnə ga.

²⁶wShé á mə shín mpu sá jí búbálé yí, shé magulə gwo. Nəcə, ŋkí shé mə ka nyingə ŋgə sá *mísóm nə kwo, móól *mátúnuga mí nə ŋkul yíl myəŋ mísóm máá mə cúgé ná. ²⁷xÍ mə yida lúg nji ŋgólə fúndə yáág-yáág sémbýé Zembí mə bá sám̄b shé miləsú yí, nə bəmb-bəmb kuda í bá cumbal jígal mízízhíhíŋ mí Zembí yí. ²⁸yMuud yēsh nyə á caam məcəx mə Moyíz yé, bwə á gwú nyə nə ŋkúd ja ówúshined obá ŋkí ólól bwə bwáágulə yí. ²⁹zŊkəmusá ná í bá ntó nə muud mə cáam məcəx mə Moyíz yé, ŋkəmusə nə muud mə ŋwá *Mwān mə Zembí nda sá cwag yé. Muud wəŋgú mə dúg nə məcií mə sɔ mə á sá nə a bəg ŋkəŋkə múúd má mósə zhizhe, a mə lwíy Shíshim á mpaam. Bi mə tódúgá nə muud wəŋg mə jəlá nə bwəma nə byáyé yáág-yáág íntégúlí? ³⁰aŊgaá nə shé mə mpu múúd nyə á ci nó:

Mə wə mə bá dū kunda, mə wə mə bá dū yə búud myəna mí jəlá nə mísóólúgú myəŋ myá. Nyə á ci námə nó: «Cwamba mə bá cígə búúd bə miləsú». ³¹í bul jág wagəwo nə muud kúdug Zembí á kuwó məbwád.

³²bYidagá təduga mwəw mənkenya mə Zembí mə á bwele kwan bí má. Bi a jísəw lal-lal gwáná, jísəw mícúŋ. ³³cí á dū bə, bíl íja bwə lwíy bí, jugushi bí tām buud, bíl íja bí ŋwa mínjugú mí bóól búúd bwə á dū bwəma nə mbií mínjugú mín wá. ³⁴dJí nó bí á dū ŋwa micúŋ mí búúd bwə á bə mímbwug dí wá; ja búúd bwə á dū déég bí isá yí, bí á dū bíd bwo nə məshusəg, nəcé bí á dū mpu nó bí búəsə nə fwámé məbíi, məcəng mə bá ji kandugə kandugə má. ³⁵eNə ndeé, kúgá bəeg yəw yímúlə mənýúúl íŋkánúđ, nəcé bí mə bá bə nə məma myəna. ³⁶Ntó, í jii nó bí bəg nə zény kələ shwóg shú nó, bí mə ká sá sá jēsh Zembí ŋgə jii nó bí sáág yí, bí lóg sá nyə á kaag yí. ³⁷fNəcə, nda jí cilyá Kálad Zembí dí nó,

í mə lúg wuwálá cíg-cíg, muud ŋgə zə yé kə wós, nyə á bweye.

³⁸gZembí mə nyingə námə ci nó:

Muud jí tətəlí mədí míšhəd yé, nyə é ntí lām mədí, a mú dúg cug.

Nji, á ká cúculə nə kwəŋ, mə nda ná gwág nyə nywa.

³⁹Nji, shé cugə mbií búúd bwə dū cúculə nə kwəŋ nó ndeé kə jimb wá. Shé mə yidá bə bəŋg búəsə nə búgə nə ndeé bwə mú bíi cug wá.

^u10:23 3.6 ^v10:24 13.1 ^w10:26 6.4-6 ^x10:27 Iza 26.11

^y10:28 Mbá 19.15; 2Kr 13.1 ^z10:29 2.3; 5.8; 9.12; Mat 12.31

^a10:30 Mbá 32.35, 36 ^b10:32 6.10 ^c10:33 1Kr 4.9 ^d10:34 11.26; 13.14

^e10:35 3.6; 6.11-12 ^f10:37 Aba 2.3-4 ^g10:38 Rom 1.17; Gal 3.11

Búgə sə mə dúg nə obúgula ɔ́ ayág yí

11^hBúgə jísə cidəwúlə lám mə múúd í kə cidəw nə gúl sá nɔ́, í é bə, kú yíl kú bəd yí; búgə jísə nómə magulələ lám mə múúd í mágúlə gúl sá nɔ́, tɔw nyə aŋgɛ nə dúg gwo, jísə búbálé yí. ²Obúgula ɔ́ ayág bwə á bə nə búgə jɔwŋg. Gwə wə í á sá nɔ́ míná mánj mə nyíig Mícilyá mí Zembí dɛ.

³Búgə wə ŋgə sá nɔ́ shé ŋgəg nə magulə nɔ́ Zembí nyə á ci ciyá, shí nə gwəw í mú bə. Ntɔ́ jì nɔ́ sá jêsh shé ŋgə dúg yí í á zhu sá shé aŋgɛ nə dúg yíid.

⁴Búgə í á sá nɔ́ Abel ságə Zembí *mətúnəga mə njúl ŋkí nywa cɔ́ mé mə Káan, Zembí magulə mwo, a mú ci nɔ́ Abel jì tətəlí muud. Nə ndeé, tɛem bə nɔ́ Abel nyə a mə bwey yə, a ŋgə ná lás nyédí búgə nyə á *búgula yíid.

⁵^kBúgə í á sá nɔ́ Inɔwŋ ŋkánjég kə wə Zembí kú fudə. Tɔw muud nyə a shígé ná dúg nyə nəcə Zembí nyə a sá nɔ́ a ŋkánjég. Kálaad Zembí ŋgə ci nɔ́ shúsh-wóógú nɔ́ a ŋkánjég íí, nyə á nywa Zembí lámúd. ⁶Í njúl nɔ́, nda nəcə búgə, muud nda bwele nywa Zembí lámúd. Ntɔ́ jì nɔ́, muud mə céél shísh Zembí kúnə-kúnə yé mə jəlá nə magulə nɔ́ Zembí jisə; á jəlá nə magulə nómə nɔ́ buud bwə ŋgə wá lám nɔ́ bwə sɔ́ Zembí wá, Zembí ŋgə yə bwo myəna.

⁷^lBúgə í á sá nɔ́ *Nówe gwágúg məcwŋj mə Zembí a mú bwey mpu sá í á bə nɔ́ í zó sɛy yí, sá jɔwŋgú nda fwo bə. Nyə á ŋwa ciyá mə Zembí nə məjilə, a mú lwɔ́ məma byɔɔl, a cug njów búúd yé. Nyə á lwó nə sɔ́lágú yé wɔwŋg nə

buud ɔ́ shí bwə á bə nə məbɛgɛ. Nə ndeé, búgə jé í á sá nɔ́ Zembí cíg nɔ́ a jì tətəlí muud.

⁸^mBúgə í á sá nɔ́ *Aburaham ságə Zembí məgwág ja Zembí nyə a jɔw nyə yí. Nyə a tí njɔwnd kələ lɔwɔm í á bə nɔ́ Zembí mə bá yə nyə tɛn lúgí yí, a nda fwo mpu kúl lɔwɔm wɔwŋg í á bə yí. ⁹ⁿBúgə í á sá nɔ́ a kəg ŋgə cugə nda njòŋ lɔwɔm Zembí nyə á kaag nyə yíid. Nyə á dɛ ŋgə jì məbanda dɛ, *Izaag jì nómə ntɔ́, tɔw *Yákwab, bwó buud bwə á lúg nə isá impwúd nyə á kaag Aburaham yí. ¹⁰^oAburaham nyə á dɛ ŋgə jì ntɔ́ nəcə nyə á ŋgə bwánd ŋgwəla álal-límuga í á bə nɔ́ Zembí nyəmɛfwó mə bá cwɔ́ yuug, nyəmɛfwó lwɔ́ yí.

¹¹^pBúgə í á sá nɔ́ kundú múdá nda *Sara zég bə nə ŋkul mə bíí mpwɔŋ buud a mə bwey shín kə^{ss}. Nyə á bwey mpu nɔ́ Zembí muud nyə á kaag ŋkaagə yé jì abúgúlág. ¹²^qSá jɔwŋg wə í á sá nɔ́, muud ŋgwúdu zə bə nə mpwɔŋ buud, nyúúl mə shín bwey kə. Mpwɔŋ buud nyé mpyáanz nda wəacén-cení wá jɔŋ, nda shɛ á bwŋŋ lú ŋgwɔɔ́.

¹³^rObúgula ɔ́ ayág ɔ́ni bēsh bwə á ŋgə yə bwə ŋgə ná búgula Zembí, nji bwə nda fwo bii mánnywa Zembí nyə á kaag bwo má. Bwə á yida dúg mwo shwóg-shwóg, bwə mú shwas mwo. Bwə á magulə nɔ́ búəsə ojón wa shí gaád, ijigə-jigə. ¹⁴Ja bwə lás ntúni yí, bwə lwó nɔ́ ŋgəŋ nɔ́ bwə ŋgə sɔ́ wúl lɔwɔm í bá bə bwo nyán mpwág yí. ¹⁵Lɔwɔm wáj í á mbēm ná ŋgə nyíŋgə sá bwo fund íí, bwə á nywá nómə je bə nə fwála mə nyíŋgə

^{ss}**11:11** Bóólúgá bwə ci na nɔ́: Búgə í á sá nɔ́ Aburaham zég bə mbyɔ́l a mú cwúcwúúl, fwála lu byá mə bwey ntɔ́, Sara ntág kundú.

^h**11:1** Rom 8.24; 2Kr 4.18 ⁱ**11:3** Mət 1.1; Sôm 33.6, 9; Rom 4.17; 2Kr 4.18

^j**11:4** Mət 4.3-10 ^k**11:5** Mət 5.21-24 ^l**11:7** Mət 6.13-22; Rom 4.3; 1Pr 3.20

^m**11:8** Mət 12.1-2 ⁿ**11:9** Mət 35.12, 27 ^o**11:10** 13.14

^p**11:11** Mət 17.19; 18.11-14; 21.2; Rom 4.19-20 ^q**11:12** Mət 15.5

^r**11:13** 11.9; 13.14; Mət 23.4; 47.9; Sôm 39.13

nə mpəs, kə wu. ^{16s}Nji mpülə dóg dī, bwə á ngə jii nə bwə ká loom á gwōw, loom í búl nywa cǝ wəɔng bwə á dǝ ji yí. Sǝ jəɔng wə Zembī jí nda gwág shwōn ja bwə jów nyə nə Zembī wǎn yí; ngəá nyə á mə kwəmsa bwo fwámé ngwóla?

^{17t}Zembī nyə sǝ Aburāham məkugulu nə á yánág cǝg lú mwān dé Izaag, sǝ mǝtúnuga. Búgó í á sǝ nə Aburāham mǝgúləg, a ngə mpu nə Zembī nyə á kaag nyə mǝnjkaagá. ¹⁸Nəcə Zembī nyə á ci nə Aburāham nə: «Izaag wə mə bá byǝ wo mpwəɔ buud mə á kaag wo yí.» ^{19u}Nji, Aburāham nyə á bə nə búgó nə Zembī ji nə ŋkul gwúmushi búúd. Ntǝ, Izaag nyə á bə Aburāham ja jəɔngúd nda muud nyə á mə yə nə ndéé a mə nyingə gwúm yé.

^{20v}Búgó í á sǝ nə Izaag bwádánúg nə Yákwab bá Eso shú cǝg í á ngə zə bwo shwóg yí. ^{21w}Búgó í á sǝ nə, ja Yákwab nyə á bə nə á zə yə yí, a ngəg nə bwádan nə bwān ǝ Yóseb ngwúd ngwúd nə ndéé a mú jwaagwə nyéǝ fiidye dí, yə Zembī gúmǝ.

^{22x}Búgó í á sǝ nə ja Yóseb nyə á bə nə á zə yə yí, a jááwug buud nda bwān ǝ *Izəɣəyēl bwə bá wú Igípten, wǝǝs nə nda bwə bǝg sǝ íyasǝ byé nə*.

^{23y}Búgó í á sǝ nə, ja Moyíz nyə á byēl yí, obyǝl bé bwə shwéélug nyə tǝn ŋkwoond olǝl nəcé bwə á dúg nə nyə á bə mbíya jǝjǝ kúkény. Mpǝndí njwú-buud nyə á tǝl yí í á shígé sǝ bwo ifwaas.

^{24z}Búgó í á sǝ nə, ja Moyíz nyə á bə muud yí, a bǝnug nə bwə kú dǝ jów nyə

nə mwān mə shilə mə Farawōn. ²⁵Nyə á yida cǝl nə bwə cǝgúg bǝnǝn kúl mə Zembī, ntǝ nə á kǝg bǝ mǝnywa mə kúkúl wəla cǝg *mísǝmúd. ^{26a}Nyə á kwey nə í nywa nə bwə sǝág nyə isǝ í shwōn námə nda bwə bá sǝ *Kříst nə, nəcé cínəng wə jí fwámé tǝom ntǝ wəɔng á kúm á Igípten. Mísh mé mə á ngə dúg nji myǝna á bá bii mwōw mə zǝg má yí.

^{27b}Búgó í á sǝ nə á wúg Igípten kú fúndə nə njwú-buud nyə ə nyada nə nyə. Nyə á yím nyúul nda sǝ mə cí nə nyə á ngə dúg Zembī, í njúl nə muud cǝgə nə ŋkul dúg nyə. ^{28c}Búgó í á sǝ nə Moyíz fwǝg *Páska, a ci nə búúd ǝ Izəɣəyēl bwə myéégug mǝcií bwéǝ mǝmpumbé mí mínjǝwúd shú nə *əngǝles á shwi y nda gwú bwān bǝn ǝ acúmbǝ.

^{29d}Búgó í á sǝ nə bwān ǝ Izəɣəyēl bwə ntǝg mǝn mə atítí nə məkuú nda bwə á ngə kyey zhizhe shíd; ja búúd ǝ Igípten bǝn bwə á nywǝ zə ntǝ ntǝ yí, mǝjúwó mə á zə byaluga nə bwo, mə mú shín gwú bwo.

^{30e}Búgó í á sǝ nə mǝnyung mə Zheríko† mə shínúg shugula shí ja bwān ǝ Izəɣəyēl bwə á dǝ ciingya cínəng ngwóla tǝn mwōw zǝngbǝ yí.

^{31f}Búgó í á sǝ nə Rǝhab mudǝ jǝnga bǝg kú yə ja búúd bwə á sǝ Zembī mǝngǝádǝ wǝ bwə á yə yí. Nəcə, nyə á lǝg buud bwə á kə ngə bigas ngwóla shwoó

*11:22 Dúgúg Mət 50.24-25. Yóseb nyə á ci nə bwə bǝg ngə íyasǝ byé, kyey nə byo, kə bá dul bwéǝ loom Zembī nyə á bwey yə impǝámǝ byǝn yíǝd.

†11:30 Buud ǝ fwǝla dǝɔng bwə á dǝ lwǝ mǝma mǝnyung tǝn lungula lyǝlə ngwóla wēsh, ka lúgə mǝmpumbé.

^s11:16 13.14; MmN 3.6; Mat 22.32 ^t11:17 Mət 21.12; 22.1-14; Zhk 2.21

^u11:19 Rom 4.17 ^v11:20 Mət 27.27-29, 39-40 ^w11:21 Mət 47.31-48.20

^x11:22 Mət 50.24-25; MmN 13.19 ^y11:23 MmN 1.22; 2.2

^z11:24 MmN 2.10-12 ^a11:26 12.2; 13.13 ^b11:27 MmN 2.15; 12.41

^c11:28 MmN 12.1-14 ^d11:29 MmN 14.21-29 ^e11:30 Zho 6.12-21

^f11:31 Zho 2.11-12; 6.21-25; Mat 1.5; Zhk 2.25

wá. ³² Mə nyíngəg ná jaaw bí jì? Mə ká cì ná mə bwiing bí milán mí Zhedeyon nə Barak nə Sámúson nə Zhéfuté nə *Dávid nə Samyél nə *buud ɔ mícúndá, fwála fúfə mə.

³³ Nəcé, búgə í á sá ná bwə lumbúlig nə məfaan məshús, bwə ntɔ mwo; bwə á ngə kyey nə lɔɔm ótútəlí dí ná ndeé bwə mú bii ísá Zembí nyə á kaag yí; bwə á fad ozhwambánkwuɔ mimpu. ³⁴ Bwə á jímə biimb-biimb íkuda, bwə faam íkúl í á bə ná bwə gwúg bwo nə ikafwele yí. Məbwəs mə á du bii bwo, Zembí mú du yálushi bwo, bwə mú bə ónkán ɔ dóómb, julya nə igwoong í dóómb yá míl mílɔɔm. ³⁵ Bóólúgá búdá, buud bāŋ bwə á yə wá bwə á nyingə gwúm, bə́nɔ́ŋ nyingə cugə.

Bóólúgá búúd bwə á yida bwəma nə cúgə áyíyáág bwə fudá fudág. Bwə á ban ná bwə cúgə nə ŋkul cuwó kwoŋ nə Zembí shú ná bwə fáámugí nə cúgə. Bwə á sá ntɔ shú ná bwə bág bə nə fwámé cug ja bwə bá gwúm yí. ³⁶ Bóól bwə á bwəma nə cóógú, bóól bígə, bóólúgá kə mímbwug dí ngwówúlá mənəkəda nə mikwoólú mí íŋkwánz. ³⁷ Bwə á gwú bóól nə məkwoógú, bwə shigə bóól ná ndeé sámb íkúl íbá, gwú bóól nə ikafwele. Bóólúgá bāŋ, bwə á ngə kyey kə cə kə cə, bwə dúgə bwáád nji íkúúdu í ncwəmbə nə íkúúdu í kálá, sá jēsh fúfə bwo, bwə ngə bwəma nə cúgə, buud bwə ngə jugushi bwo. ³⁸ Váál búúd dán í áshígé bə ná í jíg nə buud ɔ shí ga. Bwə á ka ngə jé gwów məshí mə ashwéeshád nə mímbúŋúd, bwə dúgə jì miku mí məkwoógúd nə miku mí mənɔ́ndəlúd.

³⁹ Təem bə ná Zembí nyə á faag buud bɔɔngú nəcé búgə ján, bwə á yə bwə kú fwo bii sá Zembí nyə á kaag yí. ⁴⁰ Jí ná,

Zembí nyə á ngə bwey kwəməsa shé sá í búl nywa yí; ná ndeé, nyə a shígé jii ná bwə téédúg kə bə váál í jéla yí, sə bāŋ lúg mpús.

Zembí mə du ság bwān bə

12 Nda shé bāŋ jishé kóómb di, kúdə zhwog buud ɔni bwə mə lyɛ shé, cug bwə á cugə yí í ngə lwó shé sá bwə jōw ná búgə yí. Ntɔ, shé myáásugá isá í ngə ŋkí ŋkúŋgula shé yí, nə *mís-əm mí ngə leel nada shé nyúúlúd myá, shé yídag bə nə zény kálə shwóg, ju kúlə Zembí mə kwəməsa ná shé júg yí. ² Shé kándugá mísh nji wə Yésus muud nyə á fwɔ shé búgə mílámúd yé, nyə nəmə wə mə bá sá ná búgə í fifəgí, bə ncindí. Nywá nyə á magulə shwiý kálə yə kwolós dí, kú bísh bímbí lú shwōn dúsə shwiý dɔɔng dí yí. Nyə a shígé bísh dwo nəcé nyə á ngə bwey dúg məshusug Zembí nyə á bwey kwəməsa nyə má. A njul jiya gúmád ja gaád, *caangə mə Zembí dí mbwə mənɔ́cwúm. ³ Kəndugá mitédúgá nyódí, nyə muud ósɔl ɔ mísəm bwə á jág lumbúli nə ndí nji a ngə jísɔw jísɔwúg yé. Kəndugá mitédúgá nyódí, bí bág kú tag, búgú bág kú bii bí mílámúd.

⁴ Bí ngə lumbúli nə sá bwə jōw ná səm yí, nji lumbúli jɔɔng í afwóyé bə lumbúli á shwiý. ⁵ PNə ndeé, ye bí mə wusa lású Zembí ngə lás nə bí tāŋ bwān bə shú wálo bí ŋkul mílámúd yí? Ŋgaá á cì ná:

Mwān waam,

ja Cwámba mə ság wo yí,

kú ŋwa sá jɔɔngú nda fyangga.

Ja á ŋkáand nə wo yí,

kú kənd nyúúl íbwundúd.

⁶ Nəcé Cwámba mə du ság múúd yēsh á céel yé;

⁸11:32 OoM 6.11–8.32; 4.6–5.31; 13.2–16.31; 11.1–12.7; 1Sa 16.1–1Oj 2.11; 1Sa 1.1–25.1 ^h11:33 OoM 14.6-7; 1Sa 17.34-36; Dan 6.1-27

ⁱ11:34 Dan 3.23-25 ^j11:35 1Oj 17.17-24; 2Oj 4.18-37

^k11:36 Zhe 20.2; 37.15 ^l11:37 2Ib 24.21 ^m11:38 1Sa 13.6

ⁿ12:1 1Kr 9.24 ^o12:2 2.10; 8.1 ^p12:5 Mik 3.11-12; Mbú 3.19

nyɔɔŋg yēsh á mágúǎ ná a ji mwān yé yé,
á du yə nyə intúgúǎ.

⁷Qntó, jísɔwúgá minjugú bí ngó bwəma nā ndí myá, mísə shú ngólə súg bí. Mpugá ná Zembí ngə ŋwa bí cínɔŋgú nda bwān bē. Ye mwān abyág nyə a mó bwelə cugə sɔ́ɔŋgú nda du súg nyə? ⁸Zembí ká bə kú súg bí nda á du súg bwān bē bēsh ná, mpu nō bí cugé bwān bē, bí má yidá bə nyə nda bwān bwó á zə nā ndí gwól dí wá. ⁹Gúl sá bí mó jálá nā ny-
ingə tóduga yí jí ntúga: shé bēsh á shí bə nā osɔ́ɔŋgú bwó á byá shé wa shí ga dí wá, bwó á shí du súg shé, shé du gúmal bwo. Ká ŋkə́músá ná bwo, ŋkə́musa nā sɔ́ɔŋgú íshé jí gwów yé; ŋgaá shé má jəlá nā bul bul magulə íjwúga byé shú nā shé dúgúg cug í? ¹⁰rOsɔ́ɔŋgú bwó á byá shé wá bwó á du súg shé nji shú kúkúl wəla mbií bwó á du kwey mətəla yí; Zembí ny-
wáá ngə súg shé shú mənɔywa mó íshé, á jii nā shé bóg mbií á céel yí. ¹¹sIntúgúǎ bwó yə shé nā bwó súg shé yí, í ádé fwo bə shé sá məshusug, shé mó du shúsula. Nji, zhúgúǎ zhúgúǎ, intúgúǎ byɔɔŋg í du wúmə mpúmó: shé cugə nā shee, cugə cug á otútəǎ. ¹²tNtó, ləlushigá məbwó mún mó mó káád móni, bí ləlushi mób-
wón mún mó ngó taguwa móni. ¹³uDəgá kyey nji mázhií mósó tútəǎl mád, shú nā buud bí ŋkí tag wá, bwó nda ləŋgəwo kə koogú, bwó yídag lal mənɔkul.

Bi ɔ káálugə

¹⁴vWágá ŋkul nyín nyēsh ná bi cugəǎǎ nā buud bēsh nā shee, bí wá ŋkul ná bi cugəǎǎ ŋkə́ŋkə́ cug, nəcé muud mə bə

nda cugə ntó yé cugé nā ŋkul bá dúg Cwám̃ba. ¹⁵wBi ɔ mpú du dúg nā muud nda shúb mpáam má Zembí. Bi ɔ mpú nómə du dúg nā muud kú sá záágúwó, í á bá wá bí zhizhɔɔm nā ndeé *Dq mú yúúd. ¹⁶xBi ɔ mpú du dúg nā muud nda wá lúú jəngad, ŋkí ntāg nā a mpyēny sá í dúgyá nā Zembí yí nda Eso nyə a sá nā; Eso nyə á kusha nā jiya cúmbá jé nā səŋ ídāw. ¹⁷yBi mə mpú nā, shínúǎ nyə á shín kusha nā jiya ntúni yí, ja nyə á nywá jii nā sɔ́ɔŋgú wág nyə mətííle mə lúgə yí, sɔ́ɔŋgú nyə á ban. Eso nyə á tēem nyiŋgə jii, wéeshuli mázhwííle, nyə a shígé bə nā ŋkul cénd sá í á bwey sɔy yí.

¹⁸zBi a shígé shísh kúnə-kúnə nā wúl mbúnj búúd bí nā ŋkul kúnə nā ndí yí, mbúnj í ngó jígə nā kuda; bi a shígé shísh kúnə-kúnə nā gúl kúkúl í njúl nā yídúgú á ikukwende, kú nómə nyiŋgə bə kúkúl ŋkwə nyə á ngə kuŋg yí. ¹⁹Bi a shígé shísh kúnə-kúnə nā gúl kúl laag í á lás yí, kú bə kúl dúl kál í á lás yí, buud bwó á gwág kál dɔɔŋg wá bwó á jəgula nā í kú na kwo ci bwo tɔɔ ciyá. ²⁰aNəcé bwó áshígé bə nā ŋkul kwiig mpəndí Zembí nyə a təl yí. Mpəndí nyɔɔŋg í á bə nā: «Ŋkí muud, ŋkí cúdu, sá jēsh í kúnə nā mbúnj yí, bwó gwú gwo nā məkwóóǎ.» ²¹Isā bwó á dúg cínɔŋg yí í á bə ŋkí jág wəgəwo, Moyíz nyəméfwó mú ci nā: «Mə ngə lilya nā ifwaas.»

²²bBi bāŋ bí á yida shísh kúnə-kúnə nā mbúnj Siyôn*, ŋgwəla mó Zembí á kuwô, Yurúsəlem á jon dí gwów kúl ncúlyá *wəéŋgəles bwó ngó sá zaŋ yí. Wəéŋgəles bɔɔŋg búsə ŋkí jág bulya,

*12:22 *Siyôn*: Nyə á bə məma mbúnj bwó á lwə ŋgwəla á Yurúsəlem cínɔŋg gwów yí.

q12:7 Mbá 8.5 r12:10 Mat 5.48; Rom 5.2; Zhk 3.17

s12:11 12.14; Zhk 3.17-18 t12:12 Iza 35.3 u12:13 Mik 4.26 v12:14 12.11; Mak 12.30-31; Sôm 34.15; 1Kr 7.15 w12:15 Mbá 29.17; Gal 1.6 x12:16 Mət 25.29-34 y12:17 Mət 27.30-40 z12:18 MmN 19.16-22; 20.18-21

a12:20 MmN 19.12-13 b12:22 13.14; Gal 4.26; Mbá 5.11; 21.2

bímbí múúd cúgé nə ŋkul lɔ́ yí. ²³cBi a shísh kúnə-kúnə nə sɛɛŋgá bwān wə acúmbā mínə mə mú bwo micilyá joŋ dí gwów wá; bi a shísh kúnə-kúnə nə Zembí muud mə du sám̃b milósú mí búúd bēsh yé, bi a shísh kúnə-kúnə nə *mishíshim mí otátəlí ɔ́ búúd bwə mú vāál í jəla yí ²⁴dBi a shísh kúnə-kúnə nə Yésus muud nyə á shwu mæcií mé shú nə sə bəg mífúbán yé. Nyə wə jí líf-nji mpádúgá sənɔ́ŋ Zembí shú sɔ́ á gúgwāan, mæcií mé mə ŋgə lās fwámé lósú cɔ́ mə mə Abel^f.

²⁵eBi ɔ́ káálugə! Kúgá ban nə bi ag-wágúláyé múúd ŋgə lās nə bí yé. Nəcə, muud nyə á ŋgə cúndə yág nə buud wa shí gaád nə bwə káálúgəg yé, buud bwə á ban nə bwə agwágúláyé wá, bwə á shígé faam nə intúgúlí. Íkámúsá ná bwə fwó bə kú faam, ŋkəmusə nə shé ja shé mə bán nə shé agwágúláyé múúd ŋgə lās nə shé joŋ dí, shé cugé nə ŋkul bá faam. ²⁶fYág íf, kəl dé í á sá nə shí í júngyag; nji, ja gaád íf, a mə kaag nə: «Mə bá ny-ɛŋgə sá nə í júngyag gúl ja; nji, jân ja, kú ntâg bə nji shí wə í bá juŋgya, gwów í bá námə juŋgya.» ²⁷Ja á cí nə á bá nyɛŋgə sá nə í júngyag gúl ja yí, ntɔ́ mə lwó nə isá í du juŋgya yí í bá wú, nəcə byāŋ bísə isá nyə á té yí; í ka bá lúg nji isá í cúgé nə ŋkul juŋgya yí. ²⁸gNə ndéé, shé yóga Zembí akíba nə a yólə shé faan í cúgé nə ŋkul ntəŋsə yí. Shé séyúgá nə nyə mbií nyə é gwág nywa yí, sɛy nə gúmá nə fúndúgá. ²⁹hNəcə Zembí íshé ji kuda í du cumbal jígal sá jēsh yí.

Mbií cug Zembí mə céel yí

13 ⁱKúgá yow ciílálə bímfwó nə biméfwó nda omínyɔ́ŋ, kəgá nə ndí shwóg. ²jBi kú wusa dúlə ŋwa ójóŋ bídí mínjów. Mpugá nə sálə bɔ́ɔ́l búúd bwə sá ntɔ́ yí, bwə á ŋwa *wəéŋgəles bwə nda mpu nə í á bə wəéŋgəles. ³kBi ɔ́ du tédúga búúd búsə mímbwug dí wá, gwág bwo cey námə nda binɔ́ŋ bēsh wə búsə mímbwugəd. Bi ɔ́ du tédúga námə bɔ́ɔ́ŋ bwə ŋgə bwəma nə minjugú wá, námə nda binɔ́ŋ bēsh wə ŋgə bwəma nə minjugú myɔ́ɔ́ŋ. ⁴lBi bēsh gúmálúgá bā. Muud nda kə nə isá í mábwm gwoŋé báád, nəcə Zembí mə bá yə buud ɔ́ jangə nə osɔ́ɔ́l ɔ́ mínɔ́ɔ́mb intúgúlí.

⁵mKúú njɔ́ɔ́nd wán í nda bɛɛg bə ŋgəlé bɛ zán *mwaané. Bi mə jəlá nə gwág mǎshusug nə sá bí bí nə ndí yí; mpugá nə Zembí nyəméfwó nyə á cí nə: «Mə abúlé bwele béégəya nə wo, mə abúlé bwele myaas wo.» ⁶nGwə wə jí nə, shé búsə nə ŋkul lās nə ɛŋkán, cí nə: «Cwám̃ba ŋgə kwíind mə, mə afúndáyé ná tɔ́ sá; muud nyə e sá mə jí?» ⁷oBi ɔ́ du tédúgá ótɔ́we ɔ́ shwóg bún bwə á bwiŋg bí Milósú mí Zembí wá, kəndúgá mitédúgá dúg nda ícug byāŋ í á shúgula nə, bí yágulag búgə bwə á bə nə ndí yí. ⁸Yésus-Krist ji mbií ngwúd wú yág, wɔ́sə múús, kə nə ndéé kú nə zhúgə. ⁹pBi kú bíd nə minjígúlá mishús mísə mímbíí mimbii myá mí yílúg bí zhííd kənd koogú. Nəcə í nywa nə mpaam mə Zembí wə í wág

^f12:24 Mæcií mə Yésus mə ŋgə lās lósú íjuugá Zembí mə juu sə mpáam nyé dí yí; mæcií mə Abel m̃an mə á ŋgə jii nə Zembí kúndagí nyə nda mínɔ́ɔ́ŋ nyə a gwú nyə nə.

^c12:23 Luk 10.20 ^d12:24 8.6; 9.12 *Abel*: Mæt 4.10

^e12:25 6.4-6; 8.1; MmN 20.22 ^f12:26 MmN 19.18; Azh 2.6, 21

^g12:28 13.14 ^h12:29 Mbá 4.24 ⁱ13:1 6.10; 10.24; 13.16; 1Pr 1.22

^j13:2 Mæt 18.1-8; 19.1-3; Zhb 31.32; Rom 12.13; 1Tm 3.2; 5.10; 1Pr 4.9; 3Yn 8

^k13:3 10.34; Mat 25.36 ^l13:4 1Kr 7.2-4; 1Te 4.3-8

^m13:5 Mbá 31.6, 8; Flp 4.11-12; 1Tm 6.7-10 ⁿ13:6 Sôm 118.6

^o13:7 6.12; 1Kr 4.16 ^p13:9 Rom 14.2; Kol 2.20-22; 1Tm 4.3

bí ŋkul mílámúd, kú bə məcɛɛ mə dúgyá nə idəw má. Məcɛɛ mɔɔŋg mə aŋgê nə kwíínd buud bwə ŋgə bɛ mwo wá tɔɔ sá.

¹⁰Shé bāŋ shé búśə nə *alatār jí nó, buud bwə ŋgə ná sɛy banda *mátúnuga dí wá bwə cúgə nə zhií mə ŋwá ídúw cínɔŋg. ¹¹⁹Ajəláci á ofada nyə á du kə nə məcíí mə ócúdú «kúl í búl ŋkɛ yí», du kə sá mátúnuga shú nə Zembí jwúg *misóm. Nji, ocúdú bɔɔŋgú mikug myán, bwə á du wú nə myo ŋgwála du kə jígal bugád.

¹²⁹Ntɔ nómá, shú nə Yésus ŋwág məcíí mé mā nyəmfwò kə sá ná kúl búúd í bóg ŋkɛŋkɛ kúl, nyə á kə jug nə məcɛy bugád ná ndɛé a yə. ¹³Nó ndɛé, shé wúgá ŋgwála kə bwəma nə nyə bugád, bwə mpyényúg nómá shé nda bwə á mpyény nyə ná. ¹⁴⁹Nəc shé cugé nə ŋgwála á kandugə kandugə wa shí gaád; shé ŋgə sɔ wɔɔŋg ŋgwála í bá zə bə yí. ¹⁵⁹Nó ndɛé, nda Yésus nyə a sá ntɔ ná, shé dúgá ságusə Zembí ja jêsh, mətúnuga ó məcí. Ntɔ jí nə mimpu míšhé mí jəlá nə jaaw búúd ná jíná dé dúśə nə mpíí. ¹⁶⁹Bí kú wusa dúlə kwíínd bóól búúd nə dúlə yána ísá bín, nəcə mbií mátúnuga wɔɔŋg wə Zembí mə du gwág nywa yí.

¹⁷⁹Otɔwe ɔ shwóg bún bwə ŋgə jí ŋkasó shú *míšhíshim mín, bwə bá nómá kə jaaw Zembí sɛy bwə á sɛy shú dún yí. Ntɔ, ságá bwo məgwág, kyeyugá íjwúga

byánúđ, shú ná bwə sáág sɛy ján nə məshusug kú tədəwa. Bwə ká tədəwa, í nda bə bí nə mfíí. ¹⁸⁹Dugá jəgula nə Zembí shú dúśú. Jísú kóómb dí, sə ŋgə mpu ná milām mísə sə ná sán, sə ŋgə ntág nómá she cugə ja jêsh mbií í jəla yí. ¹⁹Mə téég bí məbwə nə bí jəgulgə nə Zembí, a sáág ná mə lálug nyingə zə kwey bí.

Ibwádán nə məbədə

²⁰⁹Zembí á mpwogé, nyə muud nyə á gwúmushi Yésus, Cwamba íshé, mbaagula itɔw anúŋ yé, nyə á cɛ sɔ á kandugə kandugə nə məcíí mé. ²¹⁹Zembí wɔɔŋgú yəg bí ŋkul ná bí sáág sá ányunywaá jêsh á cɛel yí. A sáág ná shé bóg váál á gwág nywa yí, kwon mə Yésus-Krist dí. Yésus-Krist ŋwág gúmə kandugə á kandugə! Amen! ²²Bwaang, mə jəgula nə bí ná bí jísówúg lésú mə ŋgə yáág nə bí nə ndí ga. Kálad nyəmfwó mə mə cilə bí yé nyə agwááyé. ²³⁹Mə cɛel jaaw bí ná bwə mə bíđ *mínyonú íshé Timoté; á ká leel wós wa, sá sə mú zə dúg bí. ²⁴Bí ɔ báda mə otɔwe ɔ shwóg bún bêsh nə buud ó Zembí bêsh. Bɔɔŋg wá Italí bwə ŋgə báda bí. ²⁵⁹Zembí kə sá bí bêsh mpaam.

⁹13:11 9.7; Ləv 16.27 ¹13:12 11.26; Mat 27.31-33

⁹13:14 11.9-10, 13, 16; 12.22, 28; Flp 3.20; 2Kr 5.6; 1Pr 2.11; Mbú 21.2

⁹13:15 Ifz 5.19-20; Sòm 50.14, 23 ⁹13:16 Gal 6.10; Flp 4.18

⁹13:17 Eze 3.17; Mis 20.28-31; 1Kr 16.16 ⁹13:18 10.22; Rom 15.30; 2Kr 1.12; Mis 24.16 *13:20 mpwogé: 12.14; Rom 5.1; 2Kr 13.11 sɔ: 8.6 məcíí: 9.12

⁹13:21 Ifz 2.10; Flp 2.12-13 ⁹13:23 Timoté: 1Kr 4.17 ⁹13:25 Gal 6.18

Kálaad Zhâk nyô á cilô yé

Isâ í dúgyá nê Kálaad mæ Zhâk yí

Zhâk nyô á cilô okristen shú ná bwô mpúg kuú njôond bwô jôlá nê kyey mpôdúgá nyân dí yí nê váál bwô jôlá nê cugô nê buud bwô cúgé okristen wá yí.

A ngô ci isâ nkí bulya:

- (1) Sâ í dúgá nê fug yí: fug í du wú wô Zembî (1.2-8).
- (2) Sâ í dúgá nê mæbúwa nê kúm, mækugulu nê mæbwóbúlán, fwámé yébé í jôlá nê du nyîn nê misóólúgú yí (1.9-27).
- (3) Zhâk ngô lámusa nê dúlê ngwa búúd nê mímbéégí gúfúgád (2.1-13).
- (4) Sâ í dúgá nê búgô nê misóólúgú yí (2.14-26).
- (5) Jûm nê fwámé fug (3.1-18).
- (6) Cug á mpôdúgá buud mimbii myêsh (4.1-5.6).
- (7) Jísów nê nadâ mæjêgula, nê mik-wíindyá (5.7-20).

Ŋkúmba sâ á ngô bándulê okristen yí jísô ná «búgô jí kú nê misóólúgú yí jísô mbimbê» (2.26).

Mæbêdá

1^bMæ Zhâk, lwaá mó Zembî bá Cwamba Yésus-Kríst, mæ wô mó cílá bí kálaad éga. Mæ bôdá bí bwán ó íbêend wûm nê íbá bí á mó ciima kô ngô cugô mæshí mæshí wá.

Mækugulu mó du lulushi búgô mó múúd

²cBwaang, mækugulu mêsh bí mó bwémá nê ndí má mó jôlá nê bô bí nji sâ mæshusug, tó mósô wáyé mbií tó

wáyé. ³Bi mó jôlá nê gwág mæshusug ntó nê mpûlê ná búgô jín í ká ntó mækugulu, bí bô nê jísów. ⁴Nji, í jii ná jísów jôong gwémáfwo í cásulag bí séy jé miláméd, shú ná bi bág ocúmbá buud, milwándúlá, kú ná fúfê nê tó jô fúlú ngwûd. ⁵dí ká bô ná fug í ngô fúfê ngwól múúd á gwoong jín, á gwáámbúg Zembî, Zembî é yô nyô. Nécé Zembî mó du sâ yána nê muud yêsh, á du ntág sâ dwo nê jô lám, kú nê mæjumâ. ⁶eNji, í jii ná muud mæ gwáámb yé gwáámbúg nê búgô, kú bô nê milám mímbá. Muud mæ sâ milám mímbá yé ji nda ikwô í mân ŋkwô mó du yángulê kând ká kând ká yí. ⁷Mbií múúd wôong kú yímbê nê téduga nê nyô é lóg sâ wô Cwamba. ⁸Nécé muud mæzhigô ji milám mímbá, nyô ádé mpu bē ŋkúmba zhí ja á céél sâ sâ yí.

⁹fMbúgula jí nê mæbúwa yé gwágúg mæshusug ná Zembî nyô a mó bûn nyô gwôw. ¹⁰gNyôong mæ yídá bô nê kúm yé bág nê lúú ná sán nê a bôlê shí, nécé a bá cý nda fuláwa á jugú, kú bwey. ¹¹Fuláwa mó du bô, yásô í ká námô shigushi, mægwô mé mó shwéesh ká, fuláwa mú bwaambuwo, ijô byé í mú shín. Námô mbií ngwûd wôong wô múúd kúm mó bá ngô bwaambuwo, misóólúgú myé myêsh mí ngô shín yé.

¹²hMuud mæ jísów mækugulu kú fúfug yé nywáá mó jôla, nécé á ká bá shín ntó mækugulu, a bá lóg cug á kandugô kandugô, mpôógú nyôong wô Zembî nyô á kaag buud bwô ngô cêel nyô wá yí.

¹³iJa múúd mæ bwómá nê mæbwóbúlán yí, a nda bæeg ci ná: «Zembî wô ngô bwówulê mæ»; nécé muud cugé nê ŋkul bwówulê Zembî, nyô ádé námô bwówulê búúd. ¹⁴jÍ yídá bô ná, muud

^b1:1 Zhâk: Mat 13.55; Mis 12.17; 15.13; 21.18; 1Kr 15.7; Gal 1.19; 2.9; 1Pr 1.1

^c1:2 Rom 5.3-5; 1Pr 1.6-7 ^d1:5 Mik 2.6

^e1:6 5.13; Mat 7.7; 21.21-22; Ifz 4.14 ^f1:9 2.5

^g1:10 Zhb 14.2; Sôm 90.5-6; Iza 40.6-8; 5.1 ^h1:12 5.11; 1Kr 9.24-25

ⁱ1:13 Mik 19.3; 1Kr 10.13 ^j1:14 Rom 6.19-21; 7.7-10; 1Yn 2.16-17

nyáméfwó iyéesh byé wá í dū julə nyə, kənd nyə lām *mísámú; ¹⁵nə ndéé, ja íwúmbúg í má ŋwa bum yí, sám í mú byél; ja sám í má wíy yí, í mú sá ná muud yóg.

¹⁶Yé bwááng má búl cēel wá, kúgá shiig mónyúul! ¹⁷kFwámé ísā Zembí má dū yə búúd yí, nə mənɔywa mēsh sá ŋgə bwəma nə ndí má, mə ŋgə zhu gwōw, wə Sōŋgú má dū wéeshuli mənkenya yé; a ji nji mbií ŋgwūd kú cēnd. ¹⁸lSōŋgú wúsá wəŋgú nyáméfwó nyə á bə nə jɔjɔ tédúgá jə ná a zə byā shé, a mú zə byā shé nə ciyá jí búbálé yí. Byálə nyə á byā shé yí wəŋgú wúsə shú ná shé bóg mpumə ashúshwóógú á ísā á má té yí.

Du gwágulə, ka du sà

¹⁹mYé bwááng má búl cēel wá, bi má jəlá nə mpu ná muud má jəlá nə dū leel gwágulə, nji nda leel lās, nda leel gwág mpimbə. ²⁰Mpimbə múúd mə gwág yí, í cúgə nə ŋkul wéeshuli sà jí tútəlí mīsh má Zembí dí yí. ²¹nGwə wə má cí nə bí ná, myaasugá məlwaagwo mēsh nə mbíya gwǎlə mǐlām; myaasugá myo, bí ka lóg kéel Zembí nyə á bə bídí yí, bí lóg dwo nə lám ná shé; dwə wə dí nə ŋkul sá ná *mishíshim mǐn mǐ dǔgúg cug.

²²oSágá nda kéel má Zembí í ŋgə cí ná, bí kú dū gwágulə gwágúlóg, bí a bá ŋgə shiig biméfwó. ²³Nacé, ŋkí muud mə gwágúló kéel gwágulə gwágúlóg a kú sá nda í ŋgə cí ná, muud wəŋgú jí nda muud má shín dǔg mpwóombú yēn dí, ²⁴nə ndéé a kyey. Ja á má kyey yí, a má leel wusa nda mpwóombú nyé í ámə bə ná. ²⁵pNji, muud mə mpú kənd

mīsh məcɛɛ má Zembí dí nda dū gwágulə nə ndéé wusa yé, nywáá má jəla. Məcɛɛ məŋgə má cúgə nə iwushí, máá má dū yíl búúd mənɔyámád. Nji, shú ná í bóg ná a má jəla, í jii ná a nádag nə mwo, a dū sá nda má ŋgə cí ná.

²⁶ŋKí ŋgwól múúd mə tédúgá ná a ŋgə cugə mbií Zembí mə gwág nywa yí, á ká ŋgə shiig nyúul nda yidá dū bii mpu yé, muud wəŋgú yəbá yé wúsə sá cwag. ²⁷Yəbá Zembí mə gwág nywa yí, fwámé yəbá wúsə ná: dū téduga bwán ɔ nyulú nə mikúsá mǐ búdá *íncwaw í ntug mǐ ŋgə bwəma nə ndí yífd, ka baagulə nyúul nda kala məlwaagwo mā cug á shí ga.

Mímbéégí mpədúgá buud mǐ anywáyé

2^sBwaang, kúgá dū sá ná, bí ŋgə *búgula Yésus-Kríst, Cwámaba íshé á mǐlwanə, bí ŋgə nyingə baam nə bǔól búúd ntɔ bǔól. ²Nacé ná, ja í wósə ná, bí njúl seengyá jínád, ŋgwól múúd zə nyíi a njúl nə ilwondó í or nə mimb-wéédí mǐ álal-ŋkul, gúl ntágúlá-ntágula mú nómə zə nyíi nə isala. ³Ŋkí bí má ŋwa múúd jí nə mimbwéédí mǐ álal-ŋkul yé nə məjilə, bí nə né ná: «Zaá ji wa fwámé jiyad», bí nə ntágúlá-ntágula ná: «Tówúg na tútəlí», ŋkí ntág ná: «Jig wa kúl má dū təl mǎkuú gaád». ⁴Ja bí má sá ntɔ yí, ngaá ná bí má wá mímbéégí mpədúgá buud wə ní? Ŋgaá ntɔ má lwó ná bí ŋgə bigas buud bí njúl nə bów-bów mǐtédúgá?

⁵Yé bwááng má búl cēel wá, gwágúlógá mə. Ye Zembí nyə a shígé féesh mímúbumbúwá shí ga dí ná mǐ bóg nə kúm búgə dí? Nyə á kaag buud

^k1:17 Mət 1.14-18; Mat 7.11 ^l1:18 Yuá 1.13; Rom 8.19-23; 1Pr 1.23

^m1:19 3.2; Mik 15.1; Ekl 7.8-9 ⁿ1:21 Kol 3.8; 1Pr 2.1

^o1:22 2.17; Mat 7.24, 26; Rom 2.13 ^p1:25 2.12, 24; Sôm 19.8; Yuá 13.17; Rom 8.2; Gal 6.2 ^q1:26 3.2, 10; Sôm 34.14; 141.3

^r1:27 Sôm 10.14, 18; Iza 1.17; Mat 25.35-36 ^s2:1 2.1-9; Mbá 1.17; 10.17; 16.19; Mbá 19.7; Zhb 34.19; Sôm 82.2; Mik 24.23; Mat 5.45; Mis 10.34; Rom 2.11; 10.12; Gal 2.6; Ifz 6.9; Kol 3.25; 1Pr 1.17 ^t2:5 1.9; Luk 6.20-21; 1Kr 1.26-28; Mbú 2.9

bwô ngô cœl nyô wá Faan, ngaá nyô a mó sá námá ná mimbúmbúwá mí bôg ná kôw Faan dɔɔngúd? ⁶Ká bi bân bi ngô dúg mimbúmbúwá mpyón ná mpyón. Ozó bwô ngô lwó bí cúŋ, ngaá mikúkúm? Ngaá bwô wô bwô ngô kô ná bí mómáánzô mó mílósú? ⁷Ngaá bwô wô bwô ngô jág lás ná jɔjɔ jínó lú Krísten búúd bwô á gwiid bí yí?

⁸U Micilyá mí ngô lwó ná cœx má Cí wúsú *Kríst í ngô ci ná: «Cœlɔg múúd yêsh jísó wo kúná-kúná yé nda wó cœl wóméfwó ná.» Ŋkí bi má lwándúló cœx dɔɔngú, bi má sá jɔ sósólúgú. ⁹Nji, ja bí má dú wá mímbéégí mpádúgá buud yí, bi má dú sêm; Mœcœx má lwó ná bi má jôla ná intúgúlí í búúd bwô má caam mœcœx wá.

¹⁰W Mpugá ná múúd má ká bœ móm-pándí má Mœcœx mœsh ná ndœé a wush nji ná ngwúdugú, a mó byaagulé ná mœsh. ¹¹X Nœcé muud nyô á ci ná: «Ci wo kú sá mínɔɔmb» yé, nyô námá wô nyô á ci ná: «Ci wo kú gwú múúd». Ŋkí wœ wo ádé sá mínɔɔmb, nji wo mó gwú múúd, wo músœ caam mœcœx. ¹²Y Ntɔ́, dúgá lás, ná dú sá ísâ bi ngô mpu ná bwô bá sám̃b bí mílósú bœŋlœ cœx í dú yíl búúd mœnyámád yí. ¹³X Nœcé, buud bí kú gwág búúd cœy lámúd wá, bwô bá bwœma ná sémbyé mílósú á kú ná mœcœy má lám. Buud bwô ngô gwág bóól ŋkúnkwónúlé wá, ŋkúnk-won í dú ntɔ́ sémbyé mílósú wán.

Búgó jí kú ná misósólúgú yí jí fudó

¹⁴a Bwaang, ŋkí muud mó ci ná a jì ná búgó, nji misósólúgú kú nyín, wân mbií búgó í é kwíínd nyô jíd? Í é cœg nyô? ¹⁵b Ŋkí *mínyɔŋ wán á mudúm ŋkí á

mudá ngô fúfô ná sâ mó bwáád, ŋkí ntâg ná a ngô fúfô ná idêw yâ dâŋ jwôw, ¹⁶ng-wól múúd á gwoong jín mú ci ná nyô ná: «Wo ɔ ká ná shee; kaág bwáád, wo dâ!» Ŋkí a ci ntɔ́ nji ná mpu, kú yô nyô sâ í ngô jii nyô yí, ntɔ́ nyô é kwíínd nyô jíd? ¹⁷c Ntɔ́ námá wô búgó jísó yé. Wô ká bœ ná búgó, nji kú ná misósólúgú, búgó gwô jísô fudá.

¹⁸Nji, ngwól múúd jì ná ŋkul ci ná ng-wól ná: «Wœ jì ná búgó, mœ ná misósólúgú.» Lwóg ná má búgó gwô nda ná misósólúgú, mœ má e lwó mádí misósólúgúd ná má jì ná búgó. ¹⁹d Wo ngô *magulé ná Zembí jì nji ngwúd, wo ngô mpu sâ; nji, mǎjamb má ngô námá magulé ntɔ́, mó ngô lilya. ²⁰Wo muud jí kú mpu dú faas ísâ yé, ye wo cœl mpu ná búgó jí kú ná misósólúgú yí í akwííndé tɔɔ sâ? ²¹e Ngaá Zembí nyô á ŋwa mpáám̃bó íshé *Aburáham ná tútélí muud mísh méd nœcé a yánálœ mwân yé *Izaag tân *mætúnuga *alatâr dî. ²²Wo adúgê? Búgó jé í á bœ mbádúgá ná misósólúgú, byêsh í ngô sêy; misósólúgú wô mí á zœ sá ná búgó jé í bôg ncindí. ²³f Nô ndœé, í mú bœ nda Kálaad Zembí ngô ci ná; ná: «Aburáham nyô á *búgula Zembí, Zembí mú lɔ nyô búgó jé jɔɔngú, a mú ci ná Aburáham jì tútélí muud; bwô mú gwiid nyô ná shwô mó Zembí.»

²⁴Bi mó dúg í? Zembí mó ŋwa múúd ná tútélí muud nœcé misósólúgú, kú bœ nji nœcé búgó. ²⁵g Ntɔ́ námá wô Ráhab mudá jangá nyô á bœ yé. Ngaá ná Zembí nyô á ŋwa nyô ná tútélí muud nœcé sósólúgú nyô á sá yí? Nœcé, buud bwân ɔ *Izurâyél bwô á kænd wá, Ráhab nyô a lég bwo nyádí njôw, a mú sá ná bwô kyéyug zhíí

^u2:8 Lœv 19.18; Mat 22.39; Rom 13.9 ^v2:9 2.1

^w2:10 Mat 5.19; Gal 3.10; 5.3 ^x2:11 MmN 20.13-14 ^y2:12 1.25 ^z2:13 Mat 5.7; 7.1; 18.32-35 ^a2:14 Mat 7.21; 1Yn 3.17 ^b2:15 Mat 25.35-36 ^c2:17 Gal 5.6, 16, 22-24; 1Yn 3.18 ^d2:19 Mbá 6.4; *mǎjamb*: Mat 8.29; Mak 1.24

^e2:21 Mæt 22.9, 12; Rom 4.1-5, 13-16, 19-22; Heb 11.17

^f2:23 Mæt 15.6; 2l̃b 20.7; Rom 4.3 ^g2:25 Zho 6.17; Mat 1.5; Heb 11.31

shúsúd. ^{26h}Nyúúl nyísá kú nà *shíshim yí, nyísá mbimbæ; ntó námá, búgá jí kú nà misóólúgú yí jisá mbimbæ.

Jûm dúsə waguwo waguwo sà

3 Bwaang bi mə mpú ná sá buud ngó jííguli wá, Zembî mə bá bæ nà ñkúd wúsú sémbyé mílásúd ntɔ́ bóól búúd wánjád. Ntɔ́, í ajíyíé ná bi bág zhwog oyííguli ñkí bulya, ²ⁱnacé shé bësh shé má du kwab mímbií mimbii. Múúd mə ká bæ kú du kwab nà lósú á mpu yé, nyíni nye má bæ váál í jóla yí, nywáá jí námá nà ñkul mpu bii nyúúl nyé nyêsh. ^{3j}Ŋgaá ná shé má du shwaam íkabulí ñkwánz mpu dí shú ná í ság shé mægwág, ná ndeé shé ka bæ nà ñkul mə kánd bwo mányúúl oncindí kúl shé má céel yí? ⁴Námá nda ititíma, bísə məma ísà í anúní, onkwɔ́ ɔ́ anúní wə bwə du sá ná í kyéyug. Nji, teem bæ ntó, ñkúñkwaawé cíg-cíg wə má du sá ná titíma kóg kóómb jêsh muud ngó julə nyə yé má céel yí. ⁵Ntó námá wə jûm dúsə yé. Í teem bæ kúkúl nyúul cíg-cíg, dúsə nà ñkul du mamuda nà í ngə sá məma ísà. Bi má dúg hí? Kukúdá cíg-cíg í jígál məma jugú. ^{6k}Jûm dúsə námá kuda, dúsə jiya olílingí sódí íkúl í nyúúlád. Í ngə lweegushi nyúul nyêsh. Jûm í ngə wá shé kuda ícug dí, wú byéléd kə wóós shwiyəd. Kuda jɔ́ɔng í ngə zhu kuda á kandugə dí. ^{7l}Muud nyə a má kwááf mímbií mí ócúdú myá jugú myêsh, tɔ́ inunú, tɔ́ ocúdú bwə júló mímwɔ́ shí wá, tɔ́ ocúdú wá mæn, nyə a má kwááf bësh. ^{8m}Nji, kú nà tɔ́ muud ngwúd nà ngwúd jí nà ñkul kwááf jûm yé. Jûm dúsə bów-bôw sà cúgé nà ñkul jí ná shé yí, dúsə nà gwoog ná cwóó. ⁹ⁿShé

má du balan nà jûm íshé, du ságusə Sóóngú íshé Cwamba, shé du námá balan nà jûm dɔ́ɔng du lweem búúd Zembî nyə kwambulə yuug jéd wá. ¹⁰Mpu ngwúd nà ngwúd í wéeshúlí íbwádán wéeshuli málweemyá. Mbô bwaang! Í ajóláyé nà du bæ ntó. ¹¹Ye ncwuɔ́ nyí nà ñkul wéeshuli mójúwó má ancúncwôn nà mə águgwulú luun ngwúd dí? ^{12o}Bwaang, ye líí *figyé jí nà ñkul wúmə íbumá í olivyé? Ye fambá *vínýə jí nà ñkul wúmə íbumá í figyé. Ncwuɔ́ í du wéeshuli mójúwó mǎ ca nà ca yí í cúgé nà ñkul nyíngə wéeshuli zhizhe mójúwó.

Fwámé fug í du zhu wə Zembî

^{13p}Zá jí nà fug nà cón na bídí yé? Muud wɔ́ɔng lwóyág ntó jɔ́ kuú ñjɔ́nd jéd, a dúg sá ísà nà lám ná shé, nà fug. ^{14qí}ká yida bæ ná bí ngə bæ nà mbíya lám, nà mæfendýa mílámúd hí, kúgá yíímbê nà ñkény mányúul ná bi búse nà fug; jisá bí íjɔ́. ^{15r}Fug nyɔ́ɔng í ángé nà zhu wə Zembî; nyísə fug á shí ga, fug á iyéesh í nyúul muud, fug minjum-búlu. ¹⁶Nacé, kúl jí ná, bóól mpíi bóól, bóól fendya nà bóól yí, ísà du síy ncúg-nculê, bów-bôw mísóólúgú du bæ mím-bíi mimbii. ^{17s}Fug í du zhu wə Zembî yí nyáá í du bæ ná fwɔ́-fwɔ́, í dúgə céel mǎ-tala. Fug nyɔ́ɔng í ádé bæ nà cwambulə, í du bæ fug á ñkwambulə, í dúgə bul gwág búúd cey lámúd, du bul sá jɔ́ mísóólúgú, kú nà mbéégí mǎñkɔ́ómú, kú nà məkón. ^{18t}Buud bwə ngó wá mətala mpédúgá buud wá, bwə ngə bɛ mpəg mətala dí. Mpəg jɔ́ɔngú ka ngə wúmə bwo cug á otátəlí.

^h2:26 2.17, 20 ⁱ3:2 Sôm 141.3; Mik 10.19; 1.26 ^j3:3 Sôm 32.9

^k3:6 Mik 10.19; Mat 15.11, 18-19 ^l3:7 Mət 9.2

^m3:8 Sôm 140.4; Rom 3.13; Ifz 4.29 ⁿ3:9 Mət 1.26-27 ^o3:12 Mat 7.16

^p3:13 Rom 12.16 ^q3:14 1Kr 3.1-3; Gal 5.20-6.4 ^r3:15 1.5, 17

^s3:17 Mat 5.48; 1Kr 13.4-7; Gal 5.22-23; Flp 1.9-11 ^t3:18 Mat 5.9

Mbúgula nyə ajáláyé nə bə mílám mímbá

4 ^uJí í ngə sá nə bi bóg nə icwoomb í igwáná? Ngaa nó jísə nəcə iyéesh í zhwiimbyálə nə cug í ngə sá lúmbúli mǎnyúul mún di? ²vBí ngə wímb isá, nji bi kú ngə bii byo; nə ndeé, bi mú ngə bə nə yéesh gwúlə búúd. Bí ngə ji isá, nji bí cugé nə ŋkul bii byo; nə ndeé bi mú ngə bə nə ozhuyá, ngə gwána igwáná. Bi aŋgə nə bii nəcə bi aŋgə nə gwáamb Zembí. ³Bí teem ntâg nómə gwáamb íi, bi kú bii, nəcə bi mǎ du gwáamb nə bów-bów tádúgá, nji shú nə bi mǎ lwándúló iyéesh bín yá zhwiimbyálə nə cug.

⁴wBí búə osól ɔ mǐncɔmb; ye bi am-púyé nə bí mǎ ká bɛ mǎnywa mǎ shí ga, bi mǎ fɛm Zembí? Ntǎ ji nə muud mǎ cɛ shwǎ nə shí ga yé, mǎ bə zhízhín mǎ Zembí. ⁵Jí cilyá Kálad Zembí dí ná: Zembí nyə acéélé nə gúl sá í zág shwǎ wú nə Shíshim nyə á sá nə í zág ji shédí yí⁸. Ye bi mǎ tádúgá nə ja Mícilyá mí ngə ci ntǎ yí, jísə zhizhe icigǎ-cígə? ⁶xMbǎ! Zembí mǎ yidá bul bə nə mpaam. Sǎ jɔɔŋg wǎ Mícilyá mí ngə ci yí, ná: Zembí mǎ du lúmbuli nə buud bwǎ du ŋkény mǎnyúul wǎ; nji, bɔɔŋg bwǎ sǎl bwǎmǎfwǎ shí wǎ, a sǎ bwo mpaam.

⁷yNǎ ndeé, bídúgá nə Zembí jwúg nə bǐ; dǎgá lǎl lúu nə Njwú mǎjamb, nyə e fúndə bí, á kǎ shwǎg-shwǎg. ⁸zShíshúgá Zembí kúnǎ-kúnǎ, nyə e shísh nǎmǎ bí

kúnǎ-kúnǎ. Yé osól ɔ *mísəm, gusagá mǎbwǎ; bí buud wǎ mǐlám mímbá, fúbúgá mǐlám. ⁹aMaguləgá mǎntágula mún, bi gwág bímǎfwǎ cey lámú, bi mú jii mǎnyúul. Kúgá ná ngə gwo, yidagá jii; yɔwugá dǎlǎ fǎnda gwág mǎshusug ntǎ, yidagá shúsula. ¹⁰bSəlugá bímǎfwǎ shí mǐsh mǎ Zembí dǐ, a mú bá bǎn bí gwǎw.

¹¹cBwaang, kúgá du ciya íciyá í ábúbǎw. Wǎ kǎ ci *mǐnyɔŋŋ woó nə muud ciyá ábúbǎw, ŋkǐ ntǎg nə wo jéég nyə njagǎ, mpug nə wo mǎ jág lǎs nə mǎcɛɛ, wo mǎ jéég mǎcɛɛ njagǎ. ŋkǐ wo jéég mǎcɛɛ njagǎ, mpug nə wo cúgǎ múúd mǎ báágúlǎ mǎcɛɛ yé, wo mǎ yidá bə múúd mǎ du jéég mǎcɛɛ minjagǎ yé. ¹²dMuud nyə á tǎl mǎcɛɛ, á du nǎmǎ balan nə mwo yé, ji nji ŋgwúd. Nyə wǎ jí nə ŋkul sá nə muud cúgǎ, nyə nǎmǎ wǎ jí nə ŋkul sá nə muud yág. Wo wǎ zǎ nə wo yág muud jí wo kúnǎ-kúnǎ yé mǎbɛɛ?

¹³eBí bǎŋ ntâg íi, bi mǎ du ci ná: «ŋkǐ múús ŋkǐ mǎn sǎ é kǎ ŋgwǎla shús ŋg-wǎla kel, kǎ ji wu mbú ncindí ngə sǎ mǎkǐd bii mwaanə» ¹⁴fí njúl nə bi am-púyé nda cug jín í é bə mǎn ná; bi búə nda ŋgúdǎ í du wǎs fúfwǎlǎ nə ndeé í mú jímby yí. ¹⁵gBí mǎ jǎlǎ nə yidá du ci ná: «ŋkǐ Cwǎmba mǎ magulǎ, sǎ é cugǎ, sǎ sǎ sǎ shús sǎ kel.» ¹⁶hNji bi mú ngə ŋkény mǎnyúul nə bəgǎwa dún dɔɔŋg; vǎál ŋkényǎ nyúul dɔɔŋg dǎsh dǎsə ŋkǐ bǎw. ¹⁷iMuud mǎ mpú du sǎ mǎnywa yé, á kǎ bə kú sǎ mwo, a mǎ sǎm.

§4:5 Bǎlǎ bwǎ ci ná: «Shíshim Zembí nyə a sǎ nə í zág ji shédí yí í bul bə nə wú».

^u4:1 Rom 7.5; 1Pr 2.11 ^v4:2 1Yn 3.16

^w4:4 Mat 6.24; Yuá 15.18-19; 1Yn 2.15

^x4:6 4.10; Mik 3.34; Mat 23.12; 1Pr 5.5 ^y4:7 Ifz 6.12; 1Pr 5.8-9

^z4:8 Sǎm 18.21, 25; Iza 1.16; Zak 1.2-3; Mal 3.6-7 ^a4:9 Luk 6.25

^b4:10 4.6; 1Pr 5.6 ^c4:11 Sǎm 101.5; 1Pr 2.1 ^d4:12 Rom 14.4; 1Kr 4.5

^e4:13 Mik 27.1; Luk 12.18-20 ^f4:14 Zhb 7.9-10; Sǎm 39.6 ^g4:15 Mis 18.21;

Rom 1.10; 1Kr 4.19; 16.7 ^h4:16 1Tm 6.17; 1Yn 2.16 ⁱ4:17 Luk 12.47

Mikúkúm mí 5 káálugə

5^jBi bāŋ mikúkúm ntāg íí, jiigá mənýúul; kímúgá ŋkwiimbyē nəcə məntágula mə zə bii bí. ²kKúm dún í mə bwo, mikáándə mín mí mə díya óshē. ³Or wún nə *mwaanē wún mú nə myángulə; myángulə wəŋg í bá bwaagulə bí məbɛɛ́ mún. Í bá nómə céɛg də bí mənýúul nda kuda í du də nə, nəcə bí mə ŋkúnd kúm mwōw mǝgáád, í njúl nə shí í wál zə shín. ⁴Ḑugá, bí á ban nə bí ajónáyé nə olwaábulə bwə á du saag bí mǝmpəg ífambə wá. Myóna bí á mə mánda myəŋgú mí ŋgə kím ŋgə shwə-man bí, Cwámba á ŋkul nyēsh mə gwág ŋkwiimbyē ólwaábulə bwə ŋgə kím wá. ⁵mBi mə cugə wá shí mishwun, ŋgə gwú iyéesh bín, ŋgə cugə cug nyanjá. Bí a mə bwaag nda mimyáágə mí ócúdú bwə bá cígə jwów lú zāŋ myá. ⁶Bi mə du bə nə, muud kú nə məbɛɛ́, bí yə nyə məbɛɛ́, bí gwú nyə, a kú ləl lúu nə bí.

Mbúgula bág nə jísow

⁷nNə ndeé bwaang, ŋgəgá nə jísow, kə kumə jwów Cwámba mə bá zə yí. Bí mə du dí dúg íí? Mbəəl mǝmpəg mə du ŋgə bwánd nə nyə é bii jəjə mpúmə í é wú nyə mǝndəlúd yí. A du jísow nə ndeé ompú wá mətédélúé nə wá məshíné nywŋ. ⁸oJísówúgá nómə ntə; máándúgá milám, nəcə Cwámba wál bá nyingə zə. ⁹pBwaang, bǝl bí bwə nda du tədəwa nə bǝl, bí a bá ŋwa məbɛɛ́. Ḑugá muud mə zə sámə shé milósú yé tál mpumbéd íí. ¹⁰qBwaang, *buud ɔ mícúndə bwə á du lás nə ŋkul mə Cwámba wá bwə á

jug, bwə kú lámusa; ŋwagá yuug nə bwo.

¹¹rNda bí mə mpú nə, shé ŋgə ci nə buud bwə á bə nə zény kálə shwóg wá, báá bwə mə jəla. Ŋgaá bí a shí gwáduga lāŋ mə Zhwób; nyə á bə, a ŋgə tɛem dúg mícúŋ, a ŋgə kə ŋji shwóg nə shwóg. Bí a shí nómə dúg cé Cwámba nyə á kə shúgula təl nyə yí. Zembí ji bul bə nə lám íŋkúŋkwəŋ, á du gwág búúd cey lámúd.

¹²sBwaang, sá bí mə jálá nə tééd fwó mpu yí jí nə, ci bí kú du keen joŋ lə gwōw, kú keen mǝndəlu mə shí, kú nómə keen tɔ nyúl ŋkaanó íshús. Ḑugá ci ŋji «Haaw» ja í jálá nə bə haaw yí, ci «Mbə» ja í jálá nə bə mbə yí; Ḑugá sá ntə shú nə bí bág bə kú ŋwa məbɛɛ́ ja Zembí mə bá cígal mǝlósú yí.

¹³tŊkí ŋgwól múúd á na bídí ŋgə bwəma nə minjugú, a jégulag nə Zembí. Ŋkí ŋgwól ji nə məshusug íí, a séyug isusa ságusə Zembí. ¹⁴uŊkí ŋgwól múúd á na bídí ŋgə bwə íí, a jówúg ocúmbá buud wá *Ḑə lú óbúgula, bwə zág jəgula nə Zembí shú dé, bwə ŋgə shúlə nyə məwúdə jínə mə Cwámba dí. ¹⁵vBwə ká sá məjəgula məŋgú nə búgə, mbəl í é cugə, Cwámba nyə é weel nyə təl tətəlí. Í ká ntāg bə nə nyə a sá *misəm, Cwámba juu nyə nə myo. ¹⁶wNə ndeé, Ḑugá sá nə ŋgwól kə magulə mǝsəm myé wə ŋgwól, ŋgwól jəgula nə Zembí shú mə ŋgwólúgá, shú nə bí dúg yál. Məjəgula mə tətəlí muud mǝsə mə aŋkál-ŋkálú, mə du séy. ¹⁷xEli nyə á bə nómə nda shé. Nyə á jəgula nə Zembí nə lám yé wəsh nə ompú bwə tówúg kú ná nywŋ. Ompú bwə á shí tōw kú nywŋ tāŋ mimbú mǝlól nə ŋkwoond ósaman. ¹⁸yA mú nyingə

j5:1 Mik 15.6; Iza 5.8-10; Amo 6.3-7; 1.10; Luk 6.24 k5:2 Mat 6.19-20 l5:4 MmN 3.7; Ləv 19.13; Zhe 22.13; Mal 3.5 m5:5 Zhe 12.3; 25.34 n5:7 Zhu 2.23; 2Pr 3.3 o5:8 Rom 13.11-12; 1Te 5.5-8; Heb 10.25, 37 p5:9 Mat 7.1-2 q5:10 Mat 5.12; Heb 11.32-38 t5:11 1.12; MmN 34.6; Zhb 1.21-22; 2.10; 42.10-17 s5:12 Mat 5.34-37 u5:13 1.5-6; Mis 16.25 v5:14 Mak 6.13 w5:15 Mat 9.2; Mak 16.18 x5:16 Sòm 32.3-5; 38.4-6; Mik 28.13; 1Yn 1.8-9 y5:17 1Oj 17.1 y5:18 1Oj 18.42-45

jægula gúl ja, jon í mú nywélushi mpú
nə ndeé mändəlú mə mú sá nə məmpəg
mə wúmóg.

¹⁹zBwaang, ηkí ηgwól múúd á na bídí
mə béégya nə obúbálé, a kə ηgə gwaa
cwaguwa, ηgwól mə ká sá nə a nyíngəg

nə mpús íí, ²⁰a^ampugá nə muud mə sá
nə sól misəm wúg kóómb nyə ámə ηgə
cwagəwa yí, a nyíngə nə mpús yé, a mə
sá nə *shíshim yə í fáámug nə shwiγ; a
mə sá námə nə Zembí bəg kú ná kənd
mísh ncúlyá mísəm myéd.

Kálaad ashúshwóógú Pyêr nyó á cilə yé

Isâ í dúgyá nə Pyêr ashúshwóógú yí

Pyêr, muud lwámá mə Yésus-Kríst, bá Silvē (Silas) wə bwə á cilə (1.1; 5.12). A ci nó í á bə bwə njúl *Babilon (5.13). Róma wə á ngə jəlá nə jŵw ná Babilon éne.

Kálaad nyáméfwó ngə nyín nó nyə á ciləw shú búúd bwə á ngə kúnəw nyíi yəbá ókrísten dí wá (2.2), mədɔ mánj mə á bə ciimá ntúni ímpál í shí ítəon yá Azi ácwáágé dí. Məma íciyá bíse cínəngú ntúga:

- (1) Okrísten básə ijigə-jigə wa shí gaád (1.1 nə 2.11).
- (2) Cug, nə shwiy mə Yésus-Kríst í jəlá nə bə krísten yēsh yuug á ngəg nə bə yí.
- (3) Yuug jəəng í lwó krísten kuú njəənd á kyéyugú nə ohááden yí, nə bóól okrísten yí, nə otówe ɔ shwóg yí (2.18–3.6).
- (4) Kuú njəənd ósəól ɔ məsáal básə nə omása ohááden wá, nə budá bwə á bá ohááden wá (5.1-7 nə 1.22–2.3).

Cug mə krísten í jəlá bə mbii á ná buud ɔ təón bwə bəg kú nə sá bwə jūm okrísten yí.

Məbədə

1^bMə Pyêr, *muud lwámá mə Yésus-Kríst, mə wə mə cílə kálaad éga. Mə cilə bí miféeshá mí Zembí mí á mə ciima, kə ngə cugə cug íjigə-jigə Pəŋ, nə Galátia, nə Kapados, nə Azi, nə Bitiní yí. ²cFéeshúle Zembí Sónəngú nyə á féesh bí yí, í á bə yuug nyə á bwey yigula ná a bá sá yí; nyə á ka sá ná ŋkəŋkə Shíshim

təlúg bí koogú, bí bəg nə məgwág nə Yésus-Kríst, məcií mə mə fúbəg bí.

Zembí kə bul sá bí mpaam, a bul námə sá ná bí cúgəg nə shee.

Akíba nə cug Zembí ngə nti sə yí

³dGúmá nə Zembí, Sónəngú mə Cwámba wúsú Yésus-Kríst. Gúmá nə nyə muud nyə á bul gwág sə cey lámúd, a gwúmushi Yésus-Kríst, a mú sá ná sə byélúg ncuncumbə cínəng gwúmúle wəəng dí yé. Byélúle sə á mə nyíngə byél ja ábeé wəəngú í á mə sá ná sə bəg nə bwágə lúú í ábúle bwele bə nə məsáam yí, ⁴sə ka ngə bwánd dúsú kəw lú mənəywa Zembí mə bwíg gwów jəŋ dí yí, mənəywa mə ábúle bwele ntáma, kú bwele kə məbwam, kú bwele jumə má. ⁵A mə bwíg námə bí buud mpífə nyé í ngə baagulé wá, bí buud ngə bii mbaagulé wəəngú nə zhií a búgə wá, shú ná bí bəg ŋwa cug á mə bwey shín kwəməsa búúd bə yí, cug í bá nyín nə ngəŋ mwów mə məzhúgúla dí yí. ⁶eBí mú ngə jág bul bə nə məshusug ja bí ngə mpu ntə yí, tēem bə ná í é jii ná ná bí ngəg nə bwəma nə məkəgulu mimbíi mimbii, mə ngə sá bí məcəy mə lám búbaalé fwálá ja gaád. ⁷fMəkəgulu wəəng mə jəlá nə bə, nəcé búgə jín jí nə mfíi ntə or, sá í dú ntáma yí; nə ndéé, námə nda bwə dú wá or kuda dí fyá nyə nó, búgə jín í jəlá nə bwəma nə məkəgulu shú nó í mpúyúg nə jí fwámé búgə, bí ka bá ŋwa məshwúmb, ŋwa gúmá, bwə ságusə bí jwów Yésus-Kríst mə bá zə lwóya nyúúl yí. ⁸gBí ngə cēel Yésus wəəngú í njúl ná bí a shígé dúg nyə, bí ngə *búgula nyə bí kú námə fwo dúg nyə; gwə wə ngə yə bí məshusug má ntə ŋkwón, mbii məshusug múúd

^b1:1 2.11; Zhk 1.1 ^c1:2 2.9; Rom 8.29; Ifz 1.4; 2Te 2.13; 2Pr 1.10 məcií: 1.19

^d1:3 1.23; 2Kr 1.3; Tit 3.5 ^e1:6 2Kr 4.17; Zhk 1.2-3

^f1:7 Zhb 23.10; Sôm 66.10; Iza 48.10; 1Kr 3.13 ^g1:8 Yuá 20.29; 2Kr 5.7

cúgê nê ñkul bæ nê ndí jí. ⁹hMêshusêg mawng mäsê nêcê bi mō bii myēna mi búgō jín: *mishíshim mín mí bá bii cug.

¹⁰iBuud ɔ mícúndō bwō á cúndō nō Zembí mō bá sá bí sǎlǎgú mpáam wá, bwō á wundê micilyá, s̄ nō bwō wám-bálō cug mishíshim mín mí mō bii nī**.

¹¹Bwō á ngə s̄ nō bwō mpúg fwála ísâ byawng í á bæ nō í bá s̄y yí, nê wáál í á bæ nō í bá ngə s̄y yí; nêcê Shíshim mō *Kříst bwō á bæ nê ndí yí í á bwey jaaw bwo mæc̄y í á bwey bæ nō Kříst mō bá zə bwəma nê ndí má, nê gúmá í á bwey bæ nō í bá b̄e cínawng mpús̄s̄ yí. ¹²jZembí nyə á ka lwó bwo nō lán bwō á ngə bwi-íng yí í á shígé dúgya nê bwo, í á yida bæ shú dún. Nê ndéé, ñk̄éñk̄é Shíshim mō ka wú gwôw zə sá nê obwiíngye bwō bwíngug bí lân wawngá. *Wəéngəles bwáméfwō bwō ngə cēel kənd mísh ísâ yá lân wawngúd.

Kuú njəond á buud ɔ Zembí

¹³Nda jí ntó nō, ságá nō milúú mí bóg bí ñkí yísa, cunalugá íyéesh bín, ságá nō bwágó lúú jêsh í bóg bí ñji mpáam mō Zembí dí, mpaam á bá sá bí ja Yésus-Kříst mō bá lwóya nyúúl yí. ¹⁴kSágá nda bwán wā məgwág, kúgá ná ngə b̄e íyéesh í ayíyáág bí á du bæ nê ndí bi kú fwo mpu Kříst yí. ¹⁵lMuud nyə á jōw bí yé nyə ádé s̄eɲgya nê məb̄w; nda jí ntó nō, bi mō jəlá nê du sásulə mób̄w kuú njəond wún wêsh dí. ¹⁶Gwó wó jí cilyá Kálaad Zembí

dí yí, nō: «Bógá min̄k̄éñk̄é mi búúd, nêcê mō jí ñk̄éñk̄é.»††

¹⁷mDâ mō du sámb búúd milású nda í jəla nō, kú kə múúd ñkəwámú; Dâ wawng ntāg ɔ bí mō dú kám̄b yé. Nda jí ntó nō, ngəgá nê cugə nê fúndúgú té bí bí ná wa shí mishwun yí, ¹⁸nbi ngə mpu nō Zembí nyə á jóna t̄āñ yílúlə bí mbeé cug bí á lóg nê impáám̄b bín yííd. T̄āñ nyawng í á shígé bæ ísâ nda or ñkí kwóógá bwō du lúlə *mwaanē nê ndí yí, ísâ bí nê ñkul ntáma yí. ¹⁹oT̄āñ Zembí nyə á jóna yí í á yida bæ íjimá í m̄acíí, mō njúl nda m̄acíí mō mwā ncwəmb̄e jísə kú nê sá á jumúg, kú nê t̄aw cúcwán lú m̄əbwam yé, m̄acíí mō Kříst. ²⁰pZembí nyə á bwey t̄əl Kříst ntó a nda fwo fw̄z shí nê gwôw; a mō ka zə sá sǎlǎgú wawng shú dún mwôw m̄a m̄əzhúgúlá mōgaád. ²¹qNyə gwúmushi Kříst, a sá nō a ñwág zhwog gúmá, shú nō búgə nê bwágó lúú í bóg bí nyádí.

²²rNda bí á mō ñwa obúbálé nê məg-wág nê, məgwág mawng mō á mō fúbushi bí *mishíshim nê bi c̄éélag fwámé ciílálə á omínyon̄ú, kú nê mək̄əñ. Ciílagá mpédúgá nyín nê milám mifúbán, ciíla ntó kú yow. ²³sBi mō jəlá nê ciíla kú yow, nêcê, bí buud bí á mō byél ncuncumbə wá, mpəg í á mō byá bí yí í cúgê ntāg mpəg jí nê ñkul bwo yí; jísə mpəg í cúgê nê ñkul bwo yí, gwó wō Milású mí Zembí myā mikuwó, mí ákandugə. ²⁴t̄ñgaá jí cilyá Kálaad Zembí dí nō: Buud b̄esh búə nda ikáá,

**1:10 Tééd na kə wós mpánzə 12, jísə sá Yésus nyə á ci Mat 13.17 nê Luk 10.24 yí.

††1:16 Dúgúg ciyá ñi Ləv 19.2 dí. Í ngə cēel ci nō: dugá sásulə mísám, nêcê mō ádé s̄eɲgya nê misám.

^h1:9 Rom 5.2; 6.22; Ifz 1.14 ⁱ1:10 Luk 24.46; 1Kr 15.3-4; 2Pr 1.19-21

^j1:12 Ifz 3.9-10 ^k1:14 Rom 12.2; Ifz 2.3; 4.17-18 ^l1:15 Ləv 19.2

^m1:17 Iza 63.16; Zhe 3.19; Mat 6.9; 16.27; Rom 2.6; Zhk 2.1; 1Pr 4.5

ⁿ1:18 Mat 20.28; 1Kr 7.23; 6.20 ^o1:19 1.1-2; Yuá 1.29; Mis 20.28; 1Kr 5.7; Ifz 1.7; Heb 9.12 ^p1:20 Ifz 1.4 ^q1:21 gúmá: 5.1; Rom 5.2

^r1:22 2.17; 3.8; 4.8; Rom 12.9; Gal 6.10; 2Pr 1.7; 1Yn 4.11

^s1:23 Yuá 1.13; Heb 4.12; Zhk 1.18 ^t1:24 Iza 40.6-8; Zhk 1.10-11

ijjɔ byán nda fuláwa.

Káá í dú shwáás, fuláwa kud,

²⁵nji Milósú mí Zembî myáá
mí njúl kandugá á kandugá.

Milósú mí Zembî myɔɔɔng wá Jjɔɔ Lán
bwá á bwiing bí yí.

2^uNó ndeé, yɔwugá mægɔɔ mə lâm,
yɔw mákón, nə kwába, nə zhín,
nə ojaawú-jaawú. ^{2v}Yidagá gwág yéesh
mílósú mí Zembî námá nda íkúkényi í dú
gwág yéesh bēl ná. Milósú mí Zembî mísə
bí mún mónýá, fwámé mónýá kú bə mā
fulā. Bi mə jəlá nə gwág myo yéesh shú
nə mí sáág nə bi ngóg nə wýy kə bá kumə
cug á kandugá kandugá dī. ^{3w}Í é bə ntɔ
ɲkí bi a mə kagulə Cwámba nə ndeé bí
kwey nə á nywa.

Mísɔɔn agúgwáan

^{4x}Shíshúgá Cwámba kúná-kúnə; a jisə
kwóógú á kuwə búúd bwá á myaas yí, í
njúl nə dáá wá Zembî nyə á féesh nə dúsə
jimə shú dé dí yí. ^{5y}Bi músə mikuwə
mí məkwoógú; kwagá ngə seengya nə
ndeé bi mú bə njów á *shíshim shú ísəy
í fada, í dúg kənd Zembî *mətúnuga mā
shíshim, nyə é du magulə lúú mə Yésus-
Kríst dī má. ^{6z}Jisə Kálaad Zembî dí nó:
Dugá! Mə a mə féesh jimə kwóógú,
mə bwíig dwo Siyôn^{††} tən kwóógú
áshúshwóógú.
Muud mə jéég kwon nyədí yé nyə abúle
sámba.

^{7a}Zembî mə sá nə bí buud ngə *búgula
wá bi ɲwág gúmá. Nji, buud bwá angé
nə búgula wá, jí shú dán nó:

Kwóógú ólwýye bwá á myaas yí,
í mə bə kwóógú lú lúmuga^{¶¶}.

^{8b}Í nyiingə námá bə kwóógú lú móbɔɔgú,
kwóógú í é du búlal búúd yí.

Bwá é du bwiim cínɔngú nəcé bwá mə
ban nə bwá *amágúláyé ciyá mə Zembî;
Zembî nyə á bwey námá təl bwo nə bwá
bág shúgula ntɔ. ^{9c}Bi báá bi búsə mp-
won buud Zembî nyə á féesh yí, bi búsə
kínda ófada ɔ Cí, lwon búúd mə Zembî,
kúl búúd Zembî nyə á kusə yí; nyə á féesh
bí nə bi dúg bwiing məma ísə byé, nyə
muud nyə á jów bí nə bi wúg yídúgúd zə
mənkenya mé mā mímbúgú dī yé. ^{10d}Bi
a shígé bə kúl mə Zembî yág, bi músə kúl
jé ja gaád. Zembî nyə a shígé du gwág bí
cey lámúd, a mú ngə gwág bí cey lámúd
ja gaád.

Kuú njɔɔnd ósɔɔl ɔ mäsáal ɔ Zembî

^{11e}Yé bwááng mə búl cēel wá, bi búsə
ijigə-jigə wa shí gaád nda buud bwá njúl
ízhaá shíd nə bwá bá cɔ wá. Nó ndeé,
mə ngə yáág nə bí náá: yɔwugá ngólə bə
iwímbúg í cug múúd, í cēel gwíílya bí
*mishíshim. ^{12f}Dugá bə nə jɔ kuú njɔɔnd
na cug bínɔɲ ohááden ngə cugə níí. Í
dúg bə ntɔ shú ná, ja bwá cēél du ntáma
bí míná nə bi búsə mimbúwúlú yí, bwá

^{††}**2:6** Dúgúg ciyá ni Rom 9.33. Siyôn nyə á bə məma mbún bwá á lwɔ ɲgwəla á
Yurúsəlem cínɔng gwów yí.

^{¶¶}**2:7** Dúgúg sá ni Mat 21.42; Mak 23.20; Mis 4.11 nə Ifz 2.20. Í á du bə kwóógú
bwá á du tééd jil mándəlúd yí, dwó wá bwá á du bə ja bwá lám manyunɲ mə njów
yí.

^u**2:1** Ifz 4.25; Zhk 1.21; 4.11 ^v**2:2** 1Kr 3.2 ^w**2:3** Sôm 34.9

^x**2:4** Sôm 118.22; Iza 28.16 ^y**2:5** 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

^z**2:6** Iza 28.16; Rom 9.33 ^a**2:7** Sôm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

^b**2:8** Iza 8.14; Rom 9.33 ^c**2:9** 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2;
Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr
2.5; Mbú 1.6; 20.4 ^d**2:10** Ozê 2.23; Rom 9.25 ^e**2:11** 1.1, 17; Sôm 39.13; Rom
7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14 ^f**2:12** Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

yidag du dúg jɔɔ mɨ́sɔ́légú mɨ́n ná ndéé
bwá mú bá yə Zembí gúmá ja á bá zə yí.

¹³ Nda bí bú́sá búú́d ɔ́ Cwám̃ba ná,
bí́dúgá ná t́we shwóg yêsh búú́d bwá
má tál yé jwúg ná bí; njwú-buud jwúg
ná bí ná nyə wá jí ájáláci, ¹⁴ ogwám̃na
jwú ná bwo wá njwú-buud nyə á tál
ná bwá dúg yə ósɔ́l ɔ́ máb̃w intúgúli,
du ságusə íjɔɔ i búú́d wá. ¹⁵ Nəcé sá
Zembí ngə jii yí jí ná bí dúg sá məñywa,
məñywa mɔɔng mə é du sá ná mikás mi
búú́d mí bóg kú ná ná sá mí é ci bí yí.
¹⁶ Iṅgəgá ná cugə cug fulí; nji, cug fulí
jɔɔng í á jáláyé ná ka yida bə bí bú́duga
dú́lə shweel mágwɔ́ mə lám; dugá yida
ṅwa bí́mɛfwó ná bí bú́sə salawús má
Zembí dī. ¹⁷ Gúmálégá muud yêsh, bí
cɛel ómɨ́nyɔ́ú bún wá búgá, ṅwa Zembí
ná gwɔ́ɔ́gə, gúmál njwú-buud.

Cug ólwaábulə

¹⁸ Yé ólwaábulə^{ss}, bí́dúgá ná omása
bún bwá jwúg ná bí, ṅwagá íjwúga byán
ná fwámé gwɔ́ɔ́gə; tɔɔ omása bú́sə ná
bów-bów fúlú wá, kú bul bə nji bɔɔng
bú́sə ná jɔ́ fúlú wá, ṅkí ntág bɔɔng
bwá ádé yá wá. ¹⁹ Mpugá ná, jisə jɔɔ
sɔ́légú ná múú́d jísɔ́wúg məntágula á
ṅgə bwəma ná ndí a kú ná məbɛ́xé má;
a jísɔ́wúg kú lámusa nəcé nywáá bó́lə
múú́d má Zembí. ²⁰ Mṅkí muud má jísɔ́w
bí́gə á bwə́má ná ndí nəcé a sálə máb̃w
yí, dáyé dúmá nyə é ṅwa cínɔng yí?
Wó ká ṅgə yida jísɔ́w njugú wo ṅgə sá
məñywa, jisə jɔɔ sá mísh má Zembí dī.
²¹ N Zembí nyə a jów ntág bí ná bí zəg

cugə ntó. Iṅgá *Kříst nyə á jug shú dán?
Nyə a lwó bí yuug ná bí bág du bɛ́ zhí
nyé. ²² Nyə muud nyə á shígé bwele sá
*səm yé, nyə muud nyə á shígé bwele lás
lésú məkə́ṅ yé, ²³ Pnyə muud nyə á du bə,
bwá ṅgə lwíy nyə a kú bweel yé, a tɛem
jug, a kú cwambulə búú́d, a yida du jów
nji Zembí muud má dú cígal mílású tútálí
yé; ²⁴ Nyə muud nyə á ṅwa mɨ́səm mɨ́sú
nyádí nyúú́léd kə ná myo kwolós dí yé,
nyə a sá ntó shú ná sá bóg mimbimbə shú
sá í dúgyá ná mɨ́səm yí, sá kág yida ṅgə
cugə shú ótútálí; nyə muud nyúú́l í á jug
ná yáág-yáág mófə́ṅ bí bāṅ bí mú yál yé.
²⁵ Nəcé bí á bə nda incwəmbə í á jimb
ná zhí yí. Ká, ja gaád íf, bí má nyingə zə
wá muud ṅgə wíl *mishíshim mɨ́n ṅgə
baagulə myo yé.

Cug á mpádúgá mudá bá mudúm

3 Budá o, námə nda sá ámə ci ná
bó́légá ná, maguləgá ná ogwúm bún
bwá jwúg ná bí; ntó nyə e sá ná, tɛem
bə ná bó́l bwá ṅgə bə ná məshwán,
kuú njɔɔnd mə bú́dá bāṅ í é sá ná bwá
máguləg Mílású mí Zembí ntúni muud
nda lésa ná bwo. ² Bwá é magulə nji
ná dú́lə dúg nda bí ṅgə cugə ná lám ṅg-
wú́d ná, ná nda bí ṅgə mpu yə bwo gúmá
ná. ³ Kúgá du sá nyanṅá á nyúú́l dí t́ɔ́n,
du fendya mílúu, du bwáád ɔ́ṅkaaw ná
ivunṅá í or ná mikáándó mí álal-kus.
⁴ Yidagá du sá nyanṅá í á búle bwele
fyómb yí, nyanṅá á lám dí cwú: fúlú á
kú du yá, du bə ná shee, jāṅ nyanṅá wá í
búl bə ná mfií mísh má Zembí dī. ⁵ Budá

^{ss}2:18 Ciyá sá má cí na ná «lwaábulə» ni jisə námə Luk 16.13 ná Mís 10.7 ná Rom 14.14.

8:13 Rom 13.1-7; Tit 3.1 ^h2:15 3.16 ⁱ2:16 1Kr 6.11, 19-20; Gal 5.13

^j2:17 1.22; 3.16; Mik 24.21; Mat 22.21; Gal 6.10; Flp 2.12

^k2:18 Ifz 5.21-6.9; Ifz 6.5-8 ^l2:19 5.12 ^m2:20 4.14

ⁿ2:21 Mat 16.24; 20.26-28; Yuá 13.15; Rom 15.5 ^o2:22 Iza 53.9; Yuá 8.46; Heb 4.15 ^p2:23 3.9; Iza 53.7; Mat 26.55-56, 67; 27.14, 27-31

^q2:24 Iza 53.4, 5; Rom 6.2, 11; Kol 2.14; Heb 9.28 ^r2:25 Iza 53.6; Eze 34.5-6; Mat 9.36; Yuá 10.16; Heb 13.20 ^s3:1 1Kr 7.16; Ifz 5.22-24 ^t3:3 1Tm 2.9

bwá á gwág nê Zembî yág wá, bwá á du bwánd sâ jêsh nê búgá wá Zembî wá, ntó wá bwá á du sa nyangá yé, bwá dúgá magulá nê ogwúm bán bwá jwúg nê bwo. ⁶Í á bə budá nda *Sara mudá mə *Aburham, nywáá nyə á du bə nê mægwág nê ngwúm yé, a du jôw nyə nê Cwám̃ba. Bi músə bwán í *Sára wəɔŋg ka ngə sá məñywa kú bíd nê ifwaas í zəg sá bí mitédúgá nê búl-bul-búl.

⁷U Bi bán budúm ntâg íí, nómó nda mó ngó ci nê budá nê, ngəgá nê cugə nê budá bún bi ngə mpu nê bán búśə vâál búúd átutagá. Íwágá bwo nê gúmó nê Zembî ngə nómó yə bwo dáñ kow á cug á ngə yə bí mpáam dí yí. Cugəgá nê bwo ntó shú nê məjəgula mə dúg bə bí kú nê mimyágó.

Cug á mpédúgá omínyəŋá

⁸Mó cēel ci nê bi bēsh nê: bəgá lâm ngwúd, bí ka du gwígya məcəy, du ciila cēelí á omínyəŋá nê omínyəŋá, du bə nê lâm iñkúñkwoŋ, muud yēsh səl̃ug nyəmēfwó shí; ⁹wkúgá du bweel móbôw, kú bweel málwíy. Yidagá du bə, múúd mə ká sá bí məbôw, bí bwádan nê nyə, nəcə sâ Zembî nyə á jôw bí nê bi dúg sá wó cí, a ka nómó bá shwu bí ibwádán. ¹⁰xMpugá nê jísə cilyá Kálaad Zembî dí nê:

Íkí muud mó cēel cugə fwámé cug, cug á nê á wēef nyúul, á jəlá nê bə kú du jág lās nê buud, kú du bwiŋg íjǝǝ;

¹¹á jəlá nê yow sálə móbôw, a du sá məñywa, a du sǝ mázhií mēsh nê mpwogé bəg, a du wá ŋkul nyé nyēsh nê mpwogé wəɔŋg kág shwóg nê shwóg.

¹²A sáag ntó nəcə mísh mə Cwám̃ba mə ngə dúg otutəlí ɔ búúd, a ngə gwágulə məjəgula mán; a mə yida nywaadulə mpwóombú nê buud bwé ngə sá məbôw wá.

Cug á fwála lu cúwáli

¹³yBí mó ká ntâg bə nê cimbú sálə məñywa, zə nyə e sá bí məbôw? ¹⁴zÍkí bi mó ka ntâg jug nəcə ngólə cugə tútəlí, bi báá mó jəla. Kúgá bə nê ifwaas nê buud bwé mpí bí wá, kúgá bíd nê mitédúgá mí bəg bí nê búl-bul-búl.

¹⁵aYidagá ngə yə Cwám̃ba wán *Křist gúmó mílámúd, bi du bə kwéeshá ja jēsh nê ŋkí muud mə jí bí sâ bí ngə *búgula yí, bí mpu shwǝǝla búgə jín.

¹⁶bShwǝǝlálə wəɔŋg í jəlá nê yida bə nê lâm nê shēe, nê lâm nê sáñ, lâm kú beemb tɔɔ məjumâ; ntó nyə e sá nê ja bwé ngə ntáma bí míná yí, buud bwé ngə ci nê bi angē nê kyey fwámé kuú njəɔnd ókřisten wá bwé bəg nê shwôn. ¹⁷Nəcə, ŋkí Zembî mə bíd nê muud júgug nəcə a ngólə sá məñywa, ntó bul jəla, ntó jugúlə nəcə məbôw.

Yésus nyə á ntǝ kúl jēsh

¹⁸cNəcə nê, *Křist nyəmēfwó nyə á zə yə ja ngwúd nəcə *misəm mín, nyə á zə cé buud ɔ mabyaagulə, nywáá kú nê mabyaagulə, shú nê a kə nê bí wó Zembî. Bwé á gwú nyə nyúul, Zembî mú sá nê Íkéñkē Shíshim nyíngəg yə nyə cug. ¹⁹dÍkéñkē Shíshim wəɔŋgú ŋkul nyé wó í á sá nê a kág nê Jǝǝl̃ lâñ kə cúndə *míshíshim mí á bə mímbwug dí yí, ²⁰e míshíshim mí búúd bwé á du sá mĩngáádə yág ja Zembî nyə á ngə jísow məbǝǝ mə búúd *Nówe ngə caag byǝǝl

^u3:7 Ifz 5.25-28; 1Tm 2.8 ^v3:8 1.22; Ifz 4.2-3; Flp 2.2-3

^w3:9 2.23; Zhb 31.30; Mat 5.44; Rom 12.17 ^x3:10 Sôm 34.13-17; Zhk 1.26

^y3:13 Rom 13.3 ^z3:14 4.14; Mat 5.10 ^a3:15 1.3-5; Kol 4.6 ^b3:16 2.15

^c3:18 2.21; Rom 5.6-8; 6.10; Heb 4.15; 7.27 ^d3:19 Mət 6.2; 2Pr 2.4; Yúd 6

^e3:20 Mət 6.14-22

yí. Byóól dɔɔŋg dí cwû wó búbaalé buud í á faam nà mǎjúwó* tâŋ buud mwɔɔmb yé. ²¹†Mǎjúwó mɔɔŋg mǎ á bə mpwokwoond á nduwán, nda í ngó cug bí ja gaád ná. Nduwán í cúgé ngusa ná í yíl múúd mǎbwam mǎ nyúul, í yida lwó ná muud mǎ yid wó Zembí nà lâm áŋkínkê†, a mǎ dúg cug nà zhií á gwúmáŋ Yésus-Krist nyə a gwúm yí. ²²‡Ja nyə á gwúm yí, nyə á kə gwów, a njul Zembí dí mbwə mǎncwúm; isá byêsh í ngó lwó buud mpêl yí nà byɔɔŋg í ngó ntɔ buud ŋkul yí, byêsh í mú mǎnyámá méd.

Icug í jǎlá nà cénd

4 ^hNó ndéé, nda jí ná Yésus nyúul nyé í á jug ná, bweyugá bii tédúgá ná bi é jug námə nda nyə, bi ngó mpu ná muud nyúul í mǎ jug yé, nywáá mǎ yíl lâm *sómúd. ²iA mǎ yíl lâm sómúd ná, té á jí ná wa shí gaad yí, a bóg kú ná ngə nyingə bə iwímbúg, a yida ngə cugə váál Zembí ngó jii yí. ³jBímí bí á mǎ bə cug óhááden yág ni í á mǎ kwaga; bi a wá mǎnyúul ásfy-sfy dí, nà íwímbúgud, nà fud mǎlwəgud, nà idína í álal-ŋkul‡ dí, nà ínguləgud, nà mbeé yǎlə ózembí ɔ áyadúg gúmád. ⁴Nó ndéé, óhááden bwó ngə káam ná bi anyíngəyé ná ngə fula sámabá nà bwo íntíwǎlí byɔɔŋgú; bwó mú ka ngə lwíy bí lwíy lwíyúg. ⁵kNji, bwó bá tǎw kɔɔdud mǎsh mǎ Zembí dí nà misóólúgú myɔɔŋgú, nəcə Zembí wál bá zə sámab búúd bēsh mǎlsá, tɔɔ bɔɔŋg bwó bá ná bə mǎkuwó wá, tɔɔ bɔɔŋg bwó

á bwey yə wá. ⁶Sá jɔɔŋg wó í á sá ná Jɔɔɔ lǎŋ í kág námə ná ndéé buud bwó á yə wá gwág, shú ná, ja bwó mǎ shín bwəma nà cígúlé mǎlsá á buud mǎshwun dí yí, bwó káág námə bwəma nà cug mǎ Zembí *shíshim dí.

Cug óbúgula té sǎ ngó bwánd Yésus yí

⁷lMəshíné mǎ isá byêsh mǎ músə kúnə-kúnə. Kúgá dɔ wagula, dúgá cunal íyéesh bín shú ná bi dúg sá mǎjəgula. ⁸mFwogá tééd bə nà fwámé mǎcey mǎ omínyɔŋú nà omínyɔŋú, váál mǎcey dɔɔŋg í dɔ búdal ncúlyá *misém. ⁹nDugá sá ná, bóól mpu ŋwa bóól bwádí mínjów, bóól mpu ŋwa bóól, bi ɔ dɔ sá ntɔ kú cwaduga. ¹⁰oŋwagá biméfwó tâŋ ikulág mǎ á mǎ bii mpaam mǎ Zembí mimbíi mimbii má; bí ka dɔ sá ná, muud yêsh kwíínd bóólúgá nà jé sá Zembí nyə a téduga nyə nà ndí yí. ¹¹pNtɔ ji ná, ŋkí muud mǎ lás hí, í bóg nda a ngə kala sá Zembí nyə áma ci yí; ŋkí muud mǎ kwíínd bóólúgá, a kwííndúg bwo nà ŋkul Zembí mǎ yə nyə yí; í jii ná misóólúgú mín myêsh mí yóg Zembí gúmá lúu mǎ Yésus-Krist dí, nyə muud jí nà gúmá, nà ŋkul, kandugə á kandugə yé. Amen.

Buud bwó ngó bwəma nà cúwǎlí wá bwó mǎ jəla

¹²qYé bwááŋg mǎ búl cēel wá, ja mǎkəgulu mǎ é bádugə bí nda kuda yí, kúgá seegya mwo nda gúl sá í ajólayé nà bə yí. ¹³rYidagá gwág mǎshusəg ná bí

*3:20 Jí námə nà ŋkul bə ná «mǎjúwó mǎ á cug búbaalé buud».

†3:21 Jí námə nà ŋkul bə ná «muud ngə gwáámab Zembí lâm áŋkínkê».

‡4:3 *Idína í álal-ŋkul*: Mbií idína wɔɔŋg í á dɔ bə, buud də nà ŋgul ntɔ mínji, buud sá jaŋga kú nà mǎsus.

†3:21 Rom 6.3-4; Heb 10.22 §3:22 Mis 1.9; Ifz 1.21 *mbwə mǎncwúm*: Mat 22.44; Rom 8.34; Mis 2.33 ^h4:1 2.24; 2Kr 4.10; Gal 5.24 ⁱ4:2 2.21

‡4:3 Gal 5.19-21; Ifz 2.3; Tit 3.3 ^k4:5 1.17; 2Tm 4.1

^l4:7 1Kr 10.11; 1Te 5.5-8; 1Yn 2.18 ^m4:8 1.22; Zhk 5.20 ⁿ4:9 Heb 13.2

^o4:10 Rom 12.6-8 ^p4:11 Rom 12.7; 1Kr 10.31; 12.8; Zhk 3.1 ^q4:12 1.7

^r4:13 5.1; 2Kr 4.10; Rom 5.2

ngə ɲwa dən kɔw lú máceɣ *Kříst nyə á jug nə ndí má, shú ná bí bág gwág məshusəg, bí kɔɔs ja á bá lwóya mılwanə myé yí. ¹⁴ʒBúúd bwə ká fım bí nəcé bí bələ ókrısten íí, bí mó jəla; mpugá nə Shıshım mó Zembı, Shıshım á gúmá wúsə bídí. ¹⁵Nji, muud a bídí sámabá nyə ajáláyé nə kə jug nə nyə ámə gwú múúd, ɲkí ntəg nə nyə ámə júwo, ɲkí sá mɔ́l məbɔw, ɲkí nə nyə ámə sá ísh-wíguli. ¹⁶ɲkí muud mó yida jug nəcé a bələ krısten íí, a kú beeg gwág shwɔn, a yıdag yə Zembı gúmá nə jínó lú krısten. ¹⁷uMpugá ná fwála lú cıgúlé mılósú í mó wós, í é fwo tééd nə buud wá ɲjów mó Zembı. Ja í ká bə ná cıgúlé mılósú í tééd nə sə yí, buud bwə ɲgə bán nə bwə ámagúláyé Jɔjɔ Lán mó Zembı wá bən bwə bá bə ntúdel?

¹⁸vɲkí í tééd fwo líduga shú ná tútəlí muud dúgúg cug,

í ka bə ntúdelé nə muud jí kú bísh nyə yé bá bən sɔl *misəm?

¹⁹wNə ndeé, buud bwə ɲgə jug nəcé Zembı nyə ámə jii ná bwə júgug wá, báá bwə kág shwóg nə mənɣwa, bwə bódug ijım byán məbwə mó múúd nyə á té bwo yéd, á dú nómá sá sá jəsh á cí yé.

Məcwın

5 *Mə léshá nə ocúmbá wá *Dɔ bwə ɲgə bə nún bídí wá. Mə jí nómá cúmbá á Dɔ nda bwo, mə á bə ntəg ja Yésus nyə á jug yí, mə bá nómá bə nə kɔw lú mılwanə mí bá zə nyın myá. ²yMə yáág nə bí ocúmbá wá Dɔ nááa: wılúgá ítow Zembı nyə a mó yə bí yí. Bí ɔ mpú du dúg byo nə lám wəsh váál

Zembı mó jíí yí, kú bə nda sá cındúlá nə muud ɲgə cındal bí, mbɔ; kúgá bə nə yéesh mábii, baaguləgá bwo nə jɔ tédúgá. ³ʒBuud Zembı nyə á bəd bí məb-wəd ɔni, kúgá yida mpáambuwə bwo gwów nda bí búsa bwo omása, yıdagá ɲwa bíméfwó tən iyuug sɔɔnz jəsh í jəla nə bɛ yí. ⁴aNə ndeé, ja Mása obaagulə ɔ ítow mə bá zə lwóya nyúúl yí, bí ka bá ləg *tım gúmá á mılwanə í cúgé nə ɲkul bá bwele jumə yí.

⁵bNtɔ nómá wə mó cí nə bí mənəwámá nááa: bídúgá nə ocúmbá buud bwə jwúg nə bí. Mpədúgá nyın ntəg íí, muud yəsh səlɣ nyəméfwó shı, nəcé Zembı mó du lúmbəli nə buud bwə du ɲkəny mənɣúúl wá; nji, bɔɔɲg bwə səl bwəméfwó shı wá, a sá bwo mpaam.

⁶cSəlɣá bíméfwó lal-lal mbwə mó Zembı dí shı, nyəméfwó ka bá bən bí ja fwála dɔɔɲg í bá bə yí. ⁷dYılúgá isá byəsh í ɲgə kənd bí mıləm gwów yí, bəd nyə məbwəd; mpugá nə nyə wə ɲgə baagulə bí. ⁸eDugá cunal íyéesh bın, jigá ɲkasə. Muud lúmbəlíl wən Njwú məjamb ɲgə kung nda zhwambánkwuɲ mó dú báam nə, a ɲgə sɔ muud á céégúg də yé. ⁹fDugá ləl lúu nə nyə, bí kú fúfug búgəd, bí bwey du mpu nə omínyɔɲə bən búsa shı nyəsh dí wá bwə ɲgə nómá jug váál bí ɲgə jug ni. ¹⁰gNji, Zembı amədí á mpaam nyəsh wə nyə a jów bí ná bí bág buud ɔ *Kříst Yésus bí mú bə nə kɔw lú mılwanə myé. Zembı wɔɔɲgú, ja bí e jug búbaalé fwála yí, nyəméfwó nyə é sá bí váál í jəla yí, a nywaadulə bí, a wá bí ɲkul, a sá nə bí bág kú ná bwele shwágusa. ¹¹A ɲwág ɲkul kandugə á kandugə. Amen.

³4:14 2.20; 3.14; Mat 5.10-12; Mak 13.11; Mis 7.55 ⁴4:16 2Tm 1.8 ^u4:17 Zhe 25.29; Eze 9.6; 2Te 1.8 ^v4:18 Mik 11.31 ^w4:19 Sôm 31.6 ^x5:1 1.21

^y5:2 Yuá 21.15-17; Mis 20.28; 1Tm 6.5 ^z5:3 2Kr 1.24; Flp 3.17; Tit 2.7

^a5:4 1Kr 9.24-25; 1Pr 1.4 ^b5:5 Mik 3.34; 29.23; Ifz 5.21; Zhk 4.6

^c5:6 Zhk 4.10 ^d5:7 Sôm 55.23; Mat 6.25-30; Flp 4.6

^e5:8 Sôm 22.14; 1Te 5.5-8 ^f5:9 Ifz 6.11-12; Zhk 4.7 ^g5:10 1Te 2.12

Məbədä nə ibwádán

^{12h}Silvê wə mə ámə ηwa nə a zóg cilə mə baalé íciyá íga yé. Mee ηgə ηwa nyə nə *mínyəηê waamə abúgúlág. Mə ámə ci nə a zóg cilə mə wá, mə wág bí ηkul mílámúd, mə báásulə nómə bí nó bí təl fwámé mpáam mó Zembî dî; yíímúgá mənýúúl na.

¹³ⁱDq dúsə *Babilon, Zembî nyə á féesh nómə nda bí yí í ηgə bóda bí; ncwəmə dām Márkus ηgə nómə bóda bí. ^{14j}ηgəgá nə kúləla məkúləla mó cəelí.

Zembî kə sá nə bi bēsh buud bí músə búúd ɔ Kríst wá, bi cügəgə nə shee!

Kálaad ábeê Pyêr nyô á cilô yé Isâ í dúgyá nâ Pyêr ábeê yí

Shímun Pyêr, muud lwámá mæ Yésus-Kríst wô nyô á cilô kálaad éga (1.1). Nyô á cilô okrísten bêsh.

Wa kálaad éga di, Pyêr nyô á ngə lúm-buli nâ buud bwá á ngə kyey nâ wagəwo-wagəwo mínjígúlá Dɔ mæ Yésus dí wá.

Bíl íciyá yâ kálaad éga bísə nómə nda bífúgá yâ kálaad mæ Yûd (dúg 2.1-8 nâ Yûd 4-16).

Pyêr nyô á ka tâl icé í lósú byé ntúga:

- (1) A báda búúd, a mú ka báásulə máfúlú mæ krísten (1.3-21).
- (2) A mú bágulə ísəy nâ kuú njɔond mím-báwúlú mí búúd mí ngə bə nâ ndí yí (2.1-22).
- (3) Mím-báwúlú mí dɔ cágulə búúd bwá ngə bwánd zíyé mæ Kríst wá, bwá dɔ ci nâ zíyé wɔɔng í ábúle bə (3.1-18). Nə ndeé, Pyêr ka ngə bəsa nâ mím-báwúlú myɔɔng nâ Kríst ngə bə kú leel zə nəcə Zembí ngə ná fwo jísɔw nâ zhwoɔg buud bwá bág fwo dúg cug.

Kálaad éga ji nâ bíf íciyá búúd ɔ Yésus bwá búl gwág nywa yí:

- (1) Cwám-ba nyô á mæ yə shé isâ byêsh í jálá nâ kwíind yí (1.3-4).
- (2) Jwôw ngwúnd dúsə mísh mæ Cwám-ba dí nda mím-bú tóóshin, mím-bú tóóshin nda jwôw ngwúnd (3.8).

Məbədə

1 Mæ Shímun Pyêr, lwaá nâ *muud lwámá mæ Yésus-Kríst, mæ wô mæ cílô kálaad éga. Yésus-Kríst, Zembí wúsú nâ Cugye wúsú nyô á mæ sá nâ jɔ lâm jé nâ, bósí búúd bwá lágúg nómə búgá í njúl nâ mbií mfií búgá jísú jí nâ ndí

yí. Buud bɔɔng wô mæ cílô kálaad éga wá. ^{2k}Kálə bí é ngə kə shwóg nâ mpúlə Zembí nâ Cwám-ba wúsú Yésus yí í búlɔg kwádulə bí ibwádán, í bul sá nâ bí bóg nâ shee.

Cug krísten mæ jálá nâ cugə yí

^{3l}Mpugá nâ Cwám-ba nyô á mæ yə shé isâ byêsh í jálá nâ kwíind shú nâ shé ngóg nâ cugə cug í yô Zembí gúmá yí. Nyô á yə shé isâ byɔɔngú ŋkúl Zembí nyéd, sálə nyô á mæ sá nâ shé mpúg Zembí muud nyô á jôw shé yé; nəcə Zembí nyô á jôw shé nâ zhií á mən-kənəwa mæ nâ jɔ fúlú jé. ^{4m}Mən-kənəwa nâ jɔ fúlú jé jɔɔng wô í á sá nâ shé bííg mæma isâ nyô á kaag yí, isâ byɔɔng bí nâ mæma mfií shú dúsú. Nyô á sá ntó shú nâ, ja bí mæ bíí mæma isâ byɔɔng yí, bów-bôw isâ í ngə wá mæl-waagəwo shí ga dí yí í bóg kú ná nyingə julə bí, máfúlú mæn mæ yídagú bə nda máfúlú mæ Zembí. ⁵ⁿNəcə ntó, wágá ŋkul nyín nyésh nâ, nda bí mú nâ búgə nâ, bí kwádúlag jɔ fúlú búgə jɔɔng dí, bí kwádulə fwámé mpúyá, ^{6o}bí kwádulə kuú njɔond á dúlə mpu bíi lâm, kwádulə zény kálə shwóg tɔo jí tɔo jí, kwádulə kəndúlə lâm wô Zembí, ^{7p}kwádulə məcəy mæ omínyɔŋú nâ omínyɔŋú, bí kwádulə cɛlí cɛlíulə búúd bêsh. ⁸Nəcə, jɔ máfúlú məní, bí mæ ká bə nâ mwo mæ ngə kwíduli kúdúlig íi, mwá wô mæ é sá nâ bí bóg kú dɔ báág mæbwə, bí yidá ngə kə shwóg nâ shwóg ngə mpu Cwám-ba Yésus-Kríst fwámé mpúlə. ⁹Mpugá nâ jɔ máfúlú məní, muud cúgé nâ mwo yé, jisə nda muud mæ yə mísh á ka ngə bwówulə zhií bwówulə bwówúlág yé, á mæ wusa nâ Zembí nyô á shí fúb nyə, yíl nyə *misəm myé mí ayág. ¹⁰Gwá wô mæ cí nâ bí nâ, bwaang, wágá ŋkul nâ njúwúlú Zembí nyə á jôw bí yí, nâ féeshulə nyə á féesh

^{k1:2} Yûd 2 ^{l1:3} 1.16-17; Ifz 1.3 ^{m1:4} Rom 5.2; Zhk 1.14-15

^{n1:5} Tít 2.11-12 ^{o1:6} Gal 5.22-23 ^{p1:7} Gal 6.10

bí yí, bi ñwág byo nə məjilə. Bí mə ká sá ntó, bi nda bá bwəle bufa məbôwud.
¹¹ Ntó, Zembî mú bəgushi bí zhíí nə sán kólə nyíi faan á kandugə kandugə mə Yésus-Kríst, Cwám̃ba nə Cugye wúsúd.

Obúgula bwə jəla nə nada nə njíígulá bwə á ñwa yí

¹² Gwə wó jí ná, mə bá du báásulə bí isá íni tēem bə ná bi mə bwey mpu byo, bi mə bwey nómə nada nə búbálé bí á jííg yé. ¹³ Mə dúg nə jísə mpwogé ná, té mə jísə ná wa banda ga dí yí, mə dúg báásulə bí isá byəngú, bi bəg kú wusa mənnyúul. ¹⁴ Nəcə mə ñgə mpu ná mə wál bá zə wú banda dəngú, Cwám̃ba wúsú Yésus-Kríst nyə á mə lwó mə ntó. ¹⁵ Mə e wá ñkúl ná bi bəg du téduga isá byəngú ja jēsh, tēem bə ja í bá bə mə mə kyey yí.

Njíígulá mə Pyêr wúsə búbálé njíígulá

¹⁶ Sə á sá ná bi mpúg nda Cwám̃ba wúsú Yésus-Kríst mə bá nyingə zə nə ñkul ná. Mpugá ná ja sá á yə bí njíígulá wəng yí, sá á shígé ñgə bwiing bí milán búúud bwə á té nə milúu nə ndeé bwə mpu shín táag myá. Jísə ná sá á dúg cé ícwám̃ba jé nə mísh māsú. ¹⁷ Haaw, nyə a lóg gúmə nə milwanó mí ñgə zhu wó Zembî Sónngú. Nyə a lóg byo ja kól lú ící mə Zembî á milwanó í á ci nə nyə nó: «Mwān abábə waamó óga; nyódí wó lām wām wēsh wúsú yé.» ¹⁸ Sə óga sá á gwág kól dəngú í ñgə zhu gwōw jon dí ja sónón sá á bə mbúmbún Zembî nyə a féesh yíid. ¹⁹ Nə ndeé sə ñgə wá milām mísú oncindí íciyá í *búúud c mícúndád. Í bul jəla ná bi kándug mísh íciyá byəngú nəcə bísə shú dúnud nda

lám̃ba í ñgə gwə yídúgú yí, í gwə ntó nə ndeé kə wós ja ácén-cení a kúndə mán mə bá fēen bí mənkenya mílámú yí.

²⁰ Fwogá téed bwey mpu ná, micilyá mí búúud c mícúndə mísə Kálad Zembî dí myá, mí á shígé ñgə zhu mítédúgá mí búúud. ²¹ Nəcə, kú nə tō cúndə mə Zembî ñgwúud í á bwēle zhu tédúgá mə múúud. Nji, buud bwə á du cúndə jínə mə Zembî dí wá, ñkēñkē Shíshim wə nyə á du sá nə bwə cúndəg.

Oyíguli c məshiigə bwə bá bə

2 Nji, *buud c mícúndə wá məshiigə bwə á shí nómə du bə kúl búúud *Izəyél dí. Oyíguli c məshiigə bwə bá nómə du bə bídí gwoongud. Bwə bá zə nə bōw-bōw mínjígulá mí agwílyə buud, zə ñgə nyíngal myo na gwoong dí nyima. Bwə bá kə nə ibəmb byán nə ndeé kə shwána Mása wán nyə á wá lal-lal tən shú ná bwə bəg fulí yé. Ntó, bwə mú bá leél jēg kú bwey. ² Buud ñkí bulya bwə é bə ásiy-siy wán wəng, kuú njəond wán í mú sá nə cug krísten í bəg sá cóógú. ³ Oyíguli c məshiigə bəngú, nda bwə ñgə sɔ məzhí mēsh ná bwə bəg nə zh-wog məbii ná, bwə é du zə nyúg bí nə mikaand mí məshiigə shú ná bwə díyá nə bí. Mpugá ná intégulí byán í mə bwey bə, Zembî wál bá zə jəngulə bwo.

⁴ Mpugá ná Zembî nyə a shígé jagulə *wəéngəles bwə á sá *səm wá; nyə á wusə bwo Tarutar dí. Búsə feedyá nún kúl yídúgú í búl bə ná kulú yí, bwə ñgə bwánd sémbyé mílósú. ⁵ Nyə a shígé nómə jagulə búud ó ayág. Nyə á nti məma mpəñ áyíyáag zə jəngulə búud bwə á bə kú bish nyə wá, nyə á baagulə nji bósí búud zəngbá bónón *Nówe, nəcə

¶1:11 2Tm 4.18; Cugye: 2.20; 3.18; Tit 3.6 ¶1:12 Yúd 5

¶1:13 té mə ñgə ná cugə wa nyúul mishwun dí yí: 2Kr 5.4 ¶1:14 2Kr 5.1; 2Tm 4.6; Yuá 21.18-19 ¶1:16 Mat 17.1-8 ¶1:19 Sôm 119.105; Rom 1.2; 13.12; 1Pr 1.10-11 ¶1:21 2Tm 3.15-16 ¶2:1 Yúd 4-13; Mat 7.15 ¶2:3 1Tm 6.5

¶2:4 1Pr 3.19-20; Yúd 6 ¶2:5 3.6; 1Pr 3.20

Nówe nyə á ðu cúndə ná buud bwə bég tútəlí mə Zembí. ^{6b}Zembí nyə á jaŋgələ mingwəla myə Sódóm nə Gomor, a cumbal jígal myo nə kuda, mí bə ífíi. Nyə á lwó yuug cínɔŋg nə buud bwə dúgúg, bwə mpu ná, mwôw mə ɲgə zə má, nyə abúle jagulə búúd bí kú bísh nyə wá. ^{7c}Nji, nyə á feemushi Lót, tútəlí muud nyə áshígé ðu bə ná shee nə dúgúlə ásíy-síy búúd ɔ ɲgwúmbú bwə á ɲgə sá yé. ⁸Nəcə tútəlí muud mə Lót ja nyə á ðu cugə nə buud bɔɔŋg yí, nyə á ðu dúg isá bwə á ðu sá yí, a ðu gwág byɔɔŋg bwə á ðu lás yí: í á ðu bə nyə lám á tútəlí yéd íí, cúgə jwôw dēsh. ^{9d}Na mə lwó sə ná, buud bí nə gwɔ́ɔ́gə nə Zembí wá, Zembí mə mpú ðu tí yíl bwo məkuguləd. Nji, a ɲgə táag osóɔɔ ɔ məbôw nə a bá jugushi bwo jwôw lá sémbye mílósú. ^{10e}Buud bwə bá bul bwəma nə intúgúlí byɔɔŋg wá, í bá bə bɔɔŋg bwə ɲgə bə bôw-bôw íyéesh yá mílám myán, bwə ɲgə sá isá í shwôn wá, bwə ɲgə mpyeny jiya ícwamba mə Zembí wá.

Buud bɔɔŋg búsa buud ɔ íməmí, búsa nə mpyaam, bwə cúgé nə ífwaas nə zhwog gúmá mə Yésus, bwə yida *lás nə gwo bwaasúlə mpu. ^{11f}Í njúl ná wəéŋgəles bwə ntɔ bwo ɲkúl ðí, búsa ɲɲkácíd cɔ bwo; nji báá bwə ádé jág lás nə gúmá jɔɔŋg mísh mə Cwamba ðí. ^{12g}Buud bɔɔŋg búsa nda ocúdú wá jugú, ocúdú bwə ðu byél ná bwə bá biil máláámbúd ná ndeé bwə bwoo wá. Sá bwə ampúyé yí, bwə lás nə gwo bwaasúlə mpu. Bwə bá námə ðu yə shwiy lá ocúdú, bwə bwoo námə nda ocúdú, ^{13h}í mú bá bə bwo myəna shú ólflingí báj. Bwə gwág shweesh nə bwə dúg sá isá yá bôw-bôw íyéesh byán

mpwó-mwásə izhulun. Bwə ɲgə zhwiim-bya nə məshiiɡá mán. Ja bwə zə ídína bín ðí yí, bwə zə sá isá í shwôn, zə wá bí məlwaaguwo ídínad. ¹⁴ⁱMán mádúgya mósə ayaas nə ayaas; búsa kú bwele káád sálə mísəm; bwə ɲgə shiiɡ buud bwə afwóyé mpu mínjígúlá wá nda búúd bwə ðu shiiɡ óshú nə məðə ɲgwéye ðí ná; myán mílám mí á mə januwo nə yéesh móbii; búsa nə məzhúŋgúlú mə Zembí ícug byánúd. ^{15j}Bwə mə lúgə fwámé zhíí kə cwagəwa bə zhíí mə Balaam mwân mə Bosor, muud nyə á gwág nywa sálə ólflingí shú ná a ɲwág myəna cínɔŋg yé. ^{16k}Nji Balaam nyə a shí bwəma nə məŋkóndug nəcə məlwə mé mɔɔŋg. Myɔɔɔɔlú jakáás í á lás nə kəl lú múúd shú ná í culushi múúd micúndə sɔ́ɔ́lúgú íkás yé wɔɔŋg. ^{17l}Oyííɡulí ɔ məshiiɡá bɔɔŋg búsa nda mənɔwun mí kú nə məjúwó má, námə nda mɲkúdú mí ðu fándə bándəwo gwów ntɔ ná ndeé mí shín nyingə ciima nə ɲkwɔ mpu nda nywɔ myá. Ján jiya í bá bə kúl yídúgú jísə nə kulúd yí.

¹⁸Bwə ðu kə nə məma mikaand mí njúl ocwúd kə ðu shiiɡ búúd bwə mə shín faam ná bwə béégyá nə mísəm wá, nyingə ðu kə nə mbeé íwímbúg yá mənnyúúl mán, nə ásíy-síy, ðu kə shiiɡ bwo nə ndí nda bwə dú shiiɡ óshú nə məðə ɲgwéye ðí ná. ^{19m}Oyííɡulí ɔ məshiiɡá ɔni bwə ɲgə kaag buud cug fulí í njúl bân bwáméfwó, ásíy-síy mə ɲwa bwo məlwaa. Nəcə muud yésh jisə lwaá á sá í mə ntɔ nyə ɲkul yí. ²⁰ⁿMpugá nə buud bwə mə mpu Cwamba wúsú nə Cugye Yésus-Kríst fwámé mpu wá, bwə mə faam nə yéesh isá í nyéé yá shí mish-wun. Nji, bwə ká nyingə kə wá mənnyúúl

^b2:6 Mət 19.24-25; Luk 17.29; Yúd 7 ^c2:7 Mət 19.1-16

^d2:9 Zhb 4.7; 1Kr 10.13; Mbú 3.10 ^e2:10 Yúd 7-8 ^f2:11 Yúd 9

^g2:12 Yúd 10 ^h2:13 Yúd 12 ⁱ2:14 Mat 5.28; 2Tm 3.6

^j2:15 Ilɲ 22.7, 17; Yúd 11 ^k2:16 Ilɲ 22.28-31 ^l2:17 Yúd 13

^m2:19 Yuá 8.34; Rom 6.16 ⁿ2:20 1.11; Mat 12.45

isâ byaongûd bwâ bîd ná í ntôg bwo, cé bwâ é tîw yí í é jág nyingâ bul bîw, ntô cé bwâ á fwo bə bwâ tál yí. ²¹Óí á nywá bul jəla shú dāŋ dí ná bwâ jīg nda mpu fwámé zhíí, nda bə ná bwâ shîn mpu mpəndí má Zembî *búúd ɔ lwámá bwâ á kala bwo yí ná ndéé bwâ mú yida myaas mpəndí nyoong. ²²Pntô jî ná, sâ ngwól mpwokwoond ngə mpu cî yí í má bwəma ná bwo. Ngwól mpwokwoond jî ná: «Mpyê má nyingə də ígwíle byé,» ŋkí ntāŋ ná: «Ŋkuú ngə námə shîn gusa, a má nyingə kə bíduga íshwáfád.»

Jwôw má Cwám̃ba í bá wós̃s

3^qYé óshwá bām má búl cēel wá, kálaad ábēē mə cilələ bí wə éga. Təw kálaad ashúshwóógú dí təw nyíga dí, mə ngə cēel gwúmushi bí mitédúgá, bí bág nə fəg nyísə nə sán yí. ²Má jîi ná bí tédúgág íciyá *búúd ɔ mícúndə ɔ Zembî bwâ á cî yág yí, bí téduga námə mpəndí mə Cwám̃ba nə Cugye wúsú *búúd ɔ lwámá bwâ á kala bí yí. ³Í bul jîi ná bí téédúg fwo mpu ná, ja mwôw mâ ŋgeé mǎshíné má cug ga má bá wós̃s yí, buud ɔ cóógú bwâ bá zə nə cóógú ján zə ngə sá isâ nə milúu myánj. ⁴Bwâ bá námə də cî ná: «Ŋgaá nə nyə á kaag nə a bá nyingə zə? Ká ŋkaagə nyoong í á má ka shúgula ngow? Odá bwâ á má ngə shîn yə isâ í njúl námə nji nda í á ngə bwey bə tééd mǎtéédúlé má shííd ná.» ⁵Ja bwâ lás ntô yí, bwâ wusa ná, í á bə yág ná, nji Zembî nyə á cî ciyá yí, jon lu gwôw í mú bə, mǎndəlú má mú námə bə, má ngə zhu mǎjúwód. ⁶Mǎjúwó námə wə Zembî nyə á balan nə ndí má; nyə a sá nə shí a yág nyēsh í jangəwog mǎjúwód nə ndéé isâ í shí byēsh í mú jęę. ⁷Nə ndéé, nə

ciyá jé ngwúd nə ngwúd jəongú, Zembî mə tál jon nə mǎndəlú mága nda kulú nə a bá ntí kuda zə jangulə byo jwôw lú sémbyé mǎlósú, jwôw búúd bí kú bích nyə wá bwâ bá jęę yí.

⁸Yé óshwá bām má búl cēel wá, ŋkúmba sá bí má jəla nə bə kú wusa yí jísə. Jwôw ngwúd dúsə mǎsh mə Cwám̃ba dí nda mimbú tós̃shin, mimbú tós̃shin nda jwôw ngwúd. ⁹Bós̃l búúd bwâ ngə téduga nə Cwám̃ba ngə neela nə sálə sá nyə á kaag yí. Mbô! Nyə ŋgē nə neela. A ngə yida bə nə jísow nə bí, nyə acéélé nə bí bós̃lúgá bí jimbúg. A cēel nə bí bēsh bág nə fwála mə cénd kuú njəond.

¹⁰Yəcé, jwôw má Cwám̃ba í bá zə wós̃s nda júwál í də zə nə. Jwôw dəongú, jon í bá sá məma ncíndə, í mú jimb. Isâ í jon byēsh í bá bumb ngwiile í mú shîn nyę. Shí nə misós̃lúgú mí shí í bá shîn jígə¹. ¹¹Nda í ká bə nə isâ byəong byēsh í bá shîn nyę ná, tédúgágá mbií búúd bí má jálá nə bə yí! Kuú njəond wún nə gúmb bí má yə Zembî yí í jəlá nə bə nda Zembî mə cēel ná. ¹²Bi má jəlá nə ngə bwánd jwôw má Zembî nə mǎjigəwa nə í léélug wós̃s, jwôw jon í bá bumb ngwíle, isâ í jon í mú nyę nə mǎgwə má ngwíle wəong yí. ¹³Sə ngə bwánd jon lu gwôw á gúgwáan nə shí a gúgwáan nda nyə á kaag ná. Cínong wə isâ byēsh í bá bə nda tǎtəlí má Zembî mə jîi ná.

Bí ɔ mpú də dúg

¹⁴Gwá wə má cî nə bí ná, yé óshwá bām má búl cēel wá, nda bí ngə bwánd jwôw dəong nə, wágá ŋkul nə í bǎg zə kwey bí bí njúl kú nə cúcwán lú mǎb-wam, kú nə sá á jumúg mǎsh má Zembî

^{3:10} Bós̃l bwâ cî ná: «í ábúlé ná kwo bə», bós̃lúgá ná: «ye í é bá ná kwo bə e?»

^{2:21} Luk 12.47-48 ^{P2:22} Mik 26.11 ^{3:1} 1Pr 1.1 ^{13:2} Yúd 17 ^{3:3} Yúd 18; 2Tm 3.1 ^{3:4} Zhe 17.15; Eze 12.22; Mat 24.27, 48-51 ^{3:5} Mət 1.6-9; Heb 11.3 ^{3:6} 2.5; Mət 7.11-21; Mat 24.37-39 ^{3:8} Sôm 90.4 ^{3:9} 3.15; 1Tm 2.4 ^{3:10} 1Te 5.1-2; 1Pr 4.7 ^{3:12} Iza 60.21; 1Kr 6.9; Mbú 21.1, 27

dî, binón nê shee. ¹⁵aMpugá nê Cwám̃ba íshê ngə bə kú lám̃sa nēcé á cēl cug búúid. Sá *mínyoñê íshê Pwôl nyə á cilə nómá bí wó cí. Mó búl cēl nyə, á jí nə fug mó Zembî. ¹⁶Gwó nómá wó á ngó cilə ókálaad bé bēsh dí kúl á ngó lás lósú ísâ impwúd íga yí. Nji, okálaad bé bōong bí nə bíl íkúkúl bísə nkí kwowula gwágúləd yí. Ikúkúl byōong wó í ngó bə nê, buud bí nə jág nda fwo mpu mínjígúlá wá, bwó ngə kwíing byo, nómá nda bwó ngó kwíing bíl íkúl í Mícilyá nê. Sólúgú wán wōong í bá jañgulə bwo.

¹⁷bBi bān oshwó bām mó búl cēl wá, mə mó kéwuli bí óni. Bi ó ka bey nê buud búśó kú bích məcē wá bwó bāg julə bí cwaguwálə wán bwó ngó cwagūwa níid. Bi ó bey, bi a bá wú kúl bí mó jéla nə tōw nê shīm yí. ¹⁸cYidagá ngə wíy, mpáam mó Zembî nə mpúyá mpülə Cwám̃ba nə Cugye wúsú Yésus-Kríst dî. A ngág gúmá tééd kíkidíga kə wós kandugə á kandugə. Amen.

^a3:15 3.9; Rom 2.4 ^b3:17 Yúd 24-25; Mak 13.5; 1Kr 10.12; 1Pr 4.7
^c3:18 1.11

**Kálaad ashúshwóógú
Yuánes nyə á cilə yé
Isá í dúgyá nə Yuánes
ashúshwóógú yí**

Dɔ mə Yésus dēsh í ngə ci nə Yuánes wə nyə á cilə kálaad éga, nə bɔɔng óbá bwə ngə bɛ wá, tɛem bə nə nyə a shígé ngə wá jíná dé. Nyə á cilə kálaad éga a músə cwúwúúl, a njúl Ifêz. Fwála dɔɔng í á bə Dɔ mə Yésus í mǎ ngə mpu nada íkál íkál. Kálaad éga ngə sá ná sǎ mpúg ná mǎdɔ mēsh mǎ á ngə dúg cúɲ nə bów-bów mínjígúla mí á ngə mpyáánz mwôw mɔɔng dí myá. Ná ndéé, Yuánes nyə á ka cilə kálaad éga ná a bwéél isá íbá:

(1) a bándúlé múúd yēsh mǎ lɔ yé ná a mpúg bə nə wǎngɔ nə Zembí bá bēsh Mwán yé Yésus-Kríst;

(2) a lumbúli nə bów-bów njígúla í á ngə kənd buud jugá yí.

Yuánes ngə ka ci nə, njígúla wēsh í yídá lwó ná Kríst ji nə yé, Yésus nə yé yí, mbúgula mǎ jəlá nə bə kú kənd mál-wə njígúla wɔɔng dí.

Ciyá mǎ Zembí í ngə yə sǎ cug

1 ^dSǎ ngə cilə bí sǎ í á du bwey bə shí nə gwów nda fwo bə yí. Sǎ bǎɲ dúsu fwála dí, sǎ á gwág gwo, sǎ dúg gwo nə mísh mǎsú, sǎ mpu beny gwo, mǎbwǎ mǎsú kúnya nə gwo. Sǎ jɔɔng wǎ Ciyá mǎ Zembí í du yə búúd cug yí. ²^eCug jɔɔng í á zə lwóya nyúul, sǎ dúg gwo. Gwǎ wǎ sǎ ngə bwiing ná jí búbólé yí, cug á kandugə í á bwey du bə wǎ Zembí Sǔɔngú yí, sǎ

ngə jaaw bí gwo nǎcé í á zə lwóya nyúul sǎdí. ³Sǎ sǎ á dúg sǎ gwág yí, gwǎ wǎ sǎ ngə nǎmǎ jaaw bí yí shú ná shé bǎg nǎmǎ nə wǎngɔ. Wǎngɔ jɔɔng jí ntǎg íí, nə shé, nə Zembí Sǔɔngú bá bēsh mwán yé Yésus-Kríst. ⁴^fSǎ ngə cilə bí gwo shú ná mǎshusug mǎ bǎg shé kú nə nji.

Shé kyéyugá mǎɲkenyad

⁵^gKéel sǎ á gwág nə Yésus-Kríst yí, dwǎ wǎ sǎ ngə jaaw bí ga. Dúsə ná, Zembí jisə mǎɲkenya^g, yídúgú^{**} í cugé bwelə bə nyǎdí. ⁶^hShé mǎ kǎ ci nə shénɔɲ Zembí búsa nə wǎngɔ, nji shé ngə nyiingə cugə bów-bów cug íí, shé ngə bwiing ijǔǔ, kuú njɔɔnd íshé í angé nə bɛ obúbǎlé. ⁷ⁱNji, shé mǎ kǎ ngə cugə mǎɲkenya dí nda Zembí nyǎmǎfwǎ jí mǎɲkenya ná, ntǔ ji ná shé búsa nə wǎngɔ shémé nə shémé, mǎcií mǎ mwán yé Yésus mǎ mú jímbal shé *mísǎm myēsh. ⁸Shé mǎ kǎ cí ná shé cugé nə mísǎm, shé ngə shiig mǎnyúul, búbólé cugé shé mílámúd. ⁹^jNji, shé mǎ kǎ magulə mísǎm míshé mísh mǎ Zembí dí, a juu shé, a jímbal shé olílingǎ bēsh shé á sǎ wá, nǎcé a jí tǔtǎlí, a njúl abúgúlag. ¹⁰Shé mǎ kǎ cí ná shé angé ná nə nyiingə sǎ mísǎm, shé mǎ cí ná Zembí jí nə ijǔǔ, ciyá mǎ Zembí cugé bwelə bə shé mílámúd.

2 ^kYé bwán bǎm, mǎ ngə cilə bí isá ɲni shú ná bí nda du sǎ *mísǎm. Nji, ɲkí í wǎs nə muud mǎ sǎ sǎm, mpugá ná shé búsa nə muud ngə kyem shé mísh mǎ Sǔɔngú íshéd yé: nyə wǎ Yésus-Kríst, muud a tǔtǎlí. ²^lNyə a yána nyǎmǎfwǎ tǎɲ cúdu icweel shú mísǎm

[§]**1:5 mǎɲkenya:** Ciyá ní í bǎdúgá zhwoɲ isá shú mǎ Zembí: nə otǔtǎlí, nə obúbǎlé, nə jɔ lǎm, nə mǎsǎɲ.

^{**}**1:5 yídúgú:** Ciyá ní í bǎdúgá nǎmǎ zhwoɲ isá: nə ijǔǔ, nə olílingǎ, nə bów-bów cug mimbii myēsh.

^d**1:1** 2.13-14; Yuá 1.1-2, 14 ^e**cug:** Yuá 4.14; 6.35; 8.12; 11.25

^f**1:2** bwiing; Yuá 15.27 ^f**1:4** Yuá 15.11 ^g**1:5** Yuá 8.12; 1Tm 6.16

^h**1:6** 2.4 ⁱ**1:7** 3.5; Iza 2.5; Heb 9.12; Mbú 1.5 ^j**1:9** Sôm 32.3-5

^k**2:1** Rom 8.34; Heb 7.25 ^l**2:2** 4.10; Yuá 1.29

míshé; í á shígé námó bə nji shú mísəm míshé shéméfwó, í á bə shú mísəm mí búúd bēsh wā shí mishwun.

Shé sáágá sâ Zembî ngó ci yí

³Sâ í lwó nó shé mó mpu Zembî fwámé mpu yí, jí nó shé ngə baagulə məcəx mé. ^{4m}Múúd mə ká ci nó a mpú Zembî, nji a nda ngə baagulə məcəx mé, a ji nə ijǝǝ, obúbálé bwə cugé nyə lámúd. ⁵Nji, muud ngó bə ciyá mó Zembî yé ngə mpu cəel Zembî vǎál í jóla yí. Sâ í lwó nó shé bí buud bə yí jí nó: ⁶muud mə cí nó a mó nada nə Zembî yé mó jəlá nə kyey kuú njənd Yésus nyəméfwó nyə á kyey yí.

⁷PYé búúd bām mó búl cəel wá, cəx mó cílǎ bí ga í cúgé gúl sâ ágúgwáan nó bi abwélé gwág. Dúsə cəx bí mó bwéy mpu té wúlə ja bí á tééd nó bi mó bə *Kříst yí. Haaw. Cəx dɔɔng dúsə ciyá acwúlú bí á bwey gwág yí. ⁸Nji, tɛem bə nó bi á bwey gwág dwo, í yida námó bə cəx ágúgwáan. Í á nyín gúgwáan cug mó Kříst dǐ, í ngə námó nyín gúgwáan bídí cugəd. Jí nó, yídúgú í mú ngə cǝ, fwámé mǎŋkenya mó mú ngə ŋwa jiya.

⁹“Múúd mə ká ci nó a ngə cugə mǎŋkenya dí, nji a ngó yida mpii *mínyɔŋú yé, a ji ná yídúgúd. ¹⁰“Muud ngó cəel mínyɔŋú yé yé, nywǎá mó ŋwa jiya mǎŋkenya dǐ; a cugé nə tɔɔ sâ jí nə ŋkul kwal nyə bɔɔgú yí. ¹¹“Nyɔɔng ngó mpii mínyɔŋú yé yé jí ná yídúgúd. A ngə cugə yídúgúd, nyə ɔŋgɛ nə mpu kóɔmb á ngó kə nə cug jé yí, nəcé yídúgú í má búdal nyə mísh.

Kúgá kənd mǎlām isâ yâ shí gaád

¹²“Yé bwán bām, mó cílǎ bí, nəcé Zembî mó juu bí nə *mísəm mín nəcé *Kříst.

¹³“Bí ocúmbá buud, mó cílǎ bí nəcé bi á mó mpu nyɔɔng nyə á bwey bə tééd mǎtéédúlé mó shí nə gwów yé.

Bí ŋgwíínzhá, mó cílǎ bí nəcé bi á mó ntɔ Mbúwǎlú múúd.

¹⁴Yé bwán bām, mə mó cílǎ bí nəcé bi mó mpu Sóɔŋgú íshé.

Ocúmbá buud, mə mó cílǎ bí nəcé bi á mó mpu nyɔɔng nyə á bwey bə tééd mǎtéédúlé mó shí nə gwów yé.

Ŋgwíínzhá, mə mó cílǎ bí nəcé bi mó lal mǎŋkul, Mǎlǎsú mí Zembî mí á mó ŋwa jiya bídí mǎlámúd, bi a mó ntɔ Mbúwǎlú múúd.

¹⁵“Kúgá bə mǎnywa mǎ shí ga, ŋkí isâ yâ shí ga. Muud mə bə mǎnywa mǎ shí ga yé cugé nə ŋkul bə Dǎ. ¹⁶“Nəcə cug á shí ga jísə: nə iyéesh bíś kú nə Zembî yí, nə dúlǎ wímb sâ jěsh mísh mó dǎg yí, nə dúlǎ ŋkěny nyúul nə sâ wó jí nə ndí yí nə sâ wó jísə yí; isâ íni byěsh í ádé zhu wó Dǎ, í dǎ zhu cug á shí gaád. ¹⁷“Nji, cug á shí ga í ngə shîn, tɔɔ iwímbúg byé námó. Muud mə sâ sâ Zembî ngó jii yé nywǎá nyə é cugə kandugə kandugə.

Bóǎl búúd bwə ngó lúmbúli nə Kříst

¹⁸“Yé bwán bām, fwála lú mǎshíné mó shí wó mú ngə bwey bǎ ga. Sǎ á shí bwey jaaw bí nó *Sátan mó *Kříst ngə zə; nə ndéé, buud ɔ lúmbúli bɔɔng bwə mú ŋkí bulya ja gaád, gwə wə í ngə sǎ nó shé mpúg nə mǎshíné mó shí mó mú ngə bwey bə. ¹⁹“Buud ɔ lúmbúli bɔɔng bwə

m2:4 1.6; 4.6; Yuá 3.21; 8.44; 16.13 n2:5 2.17; 5.3; Yuá 14.15; 2Yn 6

o2:6 Yuá 13.15; 15.5 P2:7 4.11; Yuá 13.34; 2.24; 3.11

q2:8 Yuá 1.9-10; 8.12; Rom 13.12 r2:9 3.10, 15; 4.20

s2:10 Sôm 119.165; Rom 14.13 t2:11 Yuá 12.35-36 u2:12 Mis 4.12

v2:13 1.1-2 w2:15 Zhk 4.4 x2:16 Mik 27.20; Rom 13.14; Ifz 2.3; Zhk 4.16

y2:17 Mat 7.21; 1Kr 7.31 z2:18 4.3; Mat 7.15; 2Yn 7 a2:19 Mis 20.30

á wú shédí *Dɔ dí, ntó mə lwó ná bwá áshígé námá fwo bæ búúd ɔ íshé. Bwá á mbâm bæ búúd ɔ íshé, ŋki bwá á shí nada nə shé. Nji, í á jii nó í búgúlíg ná bēsh óni dí, kú nə tɔɔ ŋgwúd nyə á bæ muud wúsú.

²⁰ Nji, bi báá, Kríst nyə a gwaágulə bí məwúdə yólə bí ɪkɛŋkɛ Shíshim^{††}, ná ndeé bi bēsh bi mə mpú óbúbálé. ²¹ Ja mə ŋgə cilə bí ga, mə acíyé ná bi mə jág óbúbálé; mə ŋgə yida ci ná bi mə mpú óbúbálé. Bi mə mpú námá ná sá jēsh jí íjǝ́ yí í cúgé nə ŋkul wú óbúbálé dí cwú. ²² Ká zó jí nə íjǝ́ yé? Jísə muud yēsh mə shwána ná Yésus cugé Kríst yé. Muud ŋgə lumbuli ná Kríst wó éne, a mə ban Zembí Sóǝ́ngú bá Mwán bēsh. ²³ Muud yēsh mə bán *Mwán mə Zembí yé, nyə ampúyé námá Zembí Sóǝ́ngú. Muud mə lás nə mpu ná Yésus jí Kríst yé, a mpú námá Sóǝ́ngú.

²⁴ Nda jí ntó nó, bi báá bi a shí gwág kéel ja bí á tééd ná bi mə bɛ Kríst yí; í jii nó kéel dɔɔŋgú í ŋwág jiya bídí mílámúd. Í ká ŋwa jiya bídí mílám dí, bí nada nə Zembí Mwán bá bēsh Sóǝ́ngú. ²⁵ Nə ndeé, ŋkaagó Kríst nyəmɛfwó nyə á kaag yí nyísə ná: shé mə bá cugə cug á kandugə kandugə.

²⁶ Sə mə á ŋgə yímə ná mə cílɔg bí wóni, shú nó bi mpúg buud bwá ŋgə cɛel yíl bí zhííd wá. ²⁷ Bi báá, bi a shí lɔg ɪkɛŋkɛ Shíshim ja Kríst nyə a gwaágulə bí məwúdə yí. ɪkɛŋkɛ Shíshim wɔɔŋg mə ŋwa jiya bídí mílámúd; ná ndeé, bi anyíngóyé ná jii nó ŋgwól múúd jíígúlíg bí. ɪkɛŋkɛ Shíshim ŋgə jííguli bí sá jēsh, njíígulá yé wúsə búúbálé, nda bæ íjǝ́, nadagá nə Kríst nda njíígulá wúsə ná.

²⁸ Yé bwán bām, nda jí ntó nó, nadagá nə nyə, bi bág bæ kú bæemb tɔɔ sá ja á bá nyingə zə yí, bí nda gwág shwón shíshúlə nyə kúnə-kúnə.

Bwán ɔ Zembí bwá ŋgə cugə cug otátəlɪ

²⁹ Bi mə mpú nó *Kríst jí tátəlɪ muud mísh mə Zembí dí; mpugá námá ná muud yēsh mə cugə cug otátəlɪ yé jí məbyá mé.

3 Bi mə dúg mbií cɛəlɪ Sóǝ́ngú íshé Zembí nyə á cɛel shé yí? Nyə á cɛel shé cɛəlɪ á ná a jɔw shé ná bwán bé. Ntɔ, shé mpúgá ná shé búsa bwán bé, sá dɔɔŋg wó í sá ná buud ɔ shí ga bwá bág kú nyingə mpu shé nəcé bwá afwóyé mpu Sóǝ́ngú íshé. ² Yé búúd bām mə búl cɛel wá, shé mú bwey bæ bwán ɔ Zembí, njí mbií shé mə bá bæ yí í afwóyé mpu nyín. Sə mə yidá mpu ná ja Kríst mə bá zə lwóya nyúul yí, shénɔŋ mə bá bæ mbií ŋgwúd, nəcé shé mə bá dúg nyə nda á jí nó. ³ Ntɔ jí nó, muud yēsh ŋgə bwánd nə búgə ná a bá bæ nda Kríst yé, nyə é ŋgə sásulə *mísəm nəcé Kríst cugé nə sóm.

⁴ Muud yēsh ŋgə sá mísəm yé ŋgə caam mæcɛɛ mə Zembí. Sálə sóm wúsə caamúlə mæcɛɛ mə Zembí. ⁵ Bi mə mpú ntág nə Kríst nywáá muud cúgé nə ŋkul sá sóm yé, nyə á zə shí ga dí ná a zó jím bal mísəm. ⁶ Ntɔ jí nó, muud yēsh mə nada nə nyə yé nyə ádé kə nə sálə mísəm shwóg. Muud yēsh ŋgə kə nə sálə mísəm shwóg yé nyə afwóyé dúg Kríst, nyə ampúyé námá nyə.

⁷ Yé bwán bām, muud nda yíl bí zhííd. Muud yēsh ŋgə sá isə otátəlɪ yé jí tátəlɪ muud nda Kríst jí tátəlɪ muud nó.

^{††} 2:20 Bóól bwá ci ná «yólə bí Ciyá jé».

^b2:20 2.27 ^c2:22 4.3; 2Yn 7 ^d2:23 4.15; 5.1; Yuá 5.23; 15.23; 2Yn 9

^e2:24 2.7 ^f2:25 Yuá 5.24 ^g2:27 Zhe 31.34; Yuá 14.16; 16.13

^h2:28 3.21; 4.17; Yuá 5.22; 15.5 ⁱ2:29 3.10 ^j3:1 3.10; 4.6; Yuá 1.12; 3.16

^k3:2 2Kr 3.18; Flp 3.21 ^l3:5 1.7; 2.2; 4.10; Iza 53.9; Yuá 1.29; 8.46; 2Kr 5.21; Heb 4.15; 9.14; 1Pr 1.19; 2.22, 24; 3.18 ^m3:6 3.9; 5.18; Yuá 15.5; Rom 6.2, 14

⁸ⁿNyɔɔŋg ngə kə nə sálə mísám shwóg yé, ji muud mə Njwú məjamb, nəcé bwey Njwú məjamb nyə a tééd nə sálə mísám. Nə ndeé, Mwán mə Zembî nyə á zə shí ga dí zə caam misóólúgú mí Njwú məjamb.

⁹ Muud yêsh jí móbýá mə Zembî yé nyə ádé ná nyingə sá mísám nə ilan; cug mə Zembî í á mə ɲwa jiya nyódí lámúd nəcé a ji məbyá mə Zembî, a cugé ná nə ɲkul ɲgə kə nə sálə mísám shwóg. ¹⁰ⁿMbéégí í dū bə mpódúgá bwán ɔ Zembî nə bwán ɔ Njwú məjamb. Sà í dū wá mbéégí wɔɔŋg yí jí ná, muud yêsh mə bó nda sá isá otútəlí yé, cúgə mwán mə Zembî, tɛem bə nyɔɔŋg mə bó nda cɛel *mínyɔɔŋú yé yé.

Shé ciilagá mpódúgá íshé

¹¹ PKéel bi á gwág ja bí á tééd ná bi má bɛ *Křist yí dúsə nə shé cíflag mpódúgá íshé. ¹²ⁿShé kúgá ɲwa kuú njoond mə Káan muud nyə a gwú mínyɔɔŋú yé yé, nyə á bə muud mə Mbéwúlú Múúd. Nyə a gwú ná mínyɔɔŋú nəcé jí? Í á bə nəcé misóólúgú myé mí á bə ɲkí bôw, mínyɔɔŋú nywáá myé mí njúl otútəlí.

¹³ⁿBwaang, bi kú káam mpiílə búúd ɔ shí ga bwə ngə mpíi bí yí. ¹⁴ⁿShé mə mpú ná shé á bə mimbimbə, ɲji shé cugé ná mimbimbə, shé mú mikuwó[†]. Shé mə mpú ntó nəcé shé mú ɲgə ciila mpódúgá íshé. Muud jí kú cɛel bóól yé jí ná mbimbə. ¹⁵ⁿMuud yêsh mə mpií *mínyɔɔŋú yé yé ji ɲgwúl buud. Bi mə mpú ntág nə ɲgwúl buud ɲgwúd nə ɲgwúd cugé nə cug á kandugə kandugə. ¹⁶ⁿShé mə mpú sá bwə jôw nə cɛelí yí

nə sóólúgú ga: Yésus nyə a yána cug jé shú dúsú. Shé mə jəla námə nə yána ícug bísú shú ómínyɔɔŋú búsú. ¹⁷ⁿMuud jí nə məbii bímbí í jəla yé, á ká dúg mínyɔɔŋú yé ngə fúfə nə sá, a nda gwág nyə cey lámúd íí, ye a ji nə ɲkul ci ná a ngə ná cɛel Zembî? ¹⁸ⁿYé bwán bām, shé kúgá dū jaaw cɛelí ɲji mímpu dí, shé dúgá cɛel fwámé cɛel, misóólúgú mí cɛelí dū nyín.

¹⁹ⁿNtó wə shé é mpu ná shé ngə bɛ fwámé zhí yé, milām mí mú já shé shí mísh mə Zembî dí. ²⁰ⁿJa jɔɔŋgú, tɛem bə ná lám í jum shé nə gúl sá, shé bə námə ɲji ná shɛɛ, nəcé Zembî mə ntɔ lám wúsú, a mpú sá jêsh jí nə ɲkul kənd sá lám gwów yí. ²¹ⁿYé búúd bām mə búl cɛel wá, ɲkí lám í ajúmé shé nə gúl sá, shé jee lésha nə Zembî kú nə ifwaas, ²²ⁿya yə shé sá jêsh shé mə gwáamb nyə yí, nəcé shé ngə baagulé məcəɛ mé, ngə sá sá á gwág nywa yí. ²³ⁿCɛɛ dé nyə á yə shé yí dúsə ná: Shé máguləgá nə Yésus-Křist ji *Mwán mə Zembî, shé cíflag shémé nə shémé nda nyə á ci ná. ²⁴ⁿMuud mə báágúlə məcəɛ mé yé nywáá mə nada nə Zembî, Zembî nyə á mə ɲwa jiya nyódí lámúd. Shíshim nyə á yə shé yí í dū lwó nə Zembî nyə á mə ɲwa jiya shédí mílámúd; ntó wə shé mə dū mpu ná Zembî nyə á mə ɲwa jiya shédí mílámúd yé.

Dúle faas míshíshim

4 ^bYé búúd bām mə búl cɛel wá, bí nda dū kənd lám míshíshim myéshud. Dugá fwágusə myo shú ná bi dúg mpu ɲkí mí ngə zhu wə Zembî. Dugá sá ntó

[†]3:14 *mimbimbə*: Ntó ji ɲgəlé cugə kú nə wónɲó nə Zembî; *mikuwó*: ntó ji bəlé nə wónɲó nə Zembî.

ⁿ3:8 Mat 12.26-29; Yuá 8.44 ^o3:10 2.9, 29 ^p3:11 Yuá 2.7-8; 4.11; 13.34

^q3:12 Mət 4.8 ^r3:13 Yuá 15.18 ^s3:14 2.11; Yuá 5.24; 13.35

^t3:15 Mat 5.21-22; Mbú 21.8 ^u3:16 Yuá 15.13; Gal 1.4; Flp 2.17; 1Te 2.8

^v3:17 Mbá 15.7 ^w3:18 Zhk 2.15-17 ^x3:21 2.28 ^y3:22 Yuá 15.16

^z3:23 Yuá 2.23; 13.34 ^a3:24 4.13; Yuá 14.16; 15.5; Rom 8.5, 9, 14

^b4:1 2.18; Mat 7.15; 1Te 5.21

nacé ncúlyá *buud ɔ mícúndá wâ ibamb bwá mú shí gaád. ^{2c}Məyiigyé bí é du yag Shíshim má Zembî yí mäsə ná: shíshim wêsh í lás mpu dí ná Yésus-Kríst nyə á zhu wá Zembî zə ɲwa nyúul muud yí, í ɲgə zhu wá Zembî. ^{3d}Shíshim wêsh í yídá ban láslələ mpu dí ná Yésus nyə á zhu wá Zembî zə bə múúd yí, wúsə shíshim mə Múúd lumbúlí má *Kríst bí á gwág ná a zag yé; a má bwey wós ja gaád.

^{4e}Yé bwán bām, bi báá bi bí bwán ɔ Zembî, bi a má ntāg bwey ntɔ búúd ɔ mícúndá wâ ibamb; bi á ntɔ bwo nacé Shíshim wí bí mílámúd yí í ntɔ wəɲg wúsə búúd ɔ shí ga mílámúd yí. ^{5f}Buud ɔ mícúndá wâ ibamb óni búsə buud wâ shí ga; gwá wá í sá ná bwá lásúg námə nji nda buud ɔ shí ga, buud ɔ shí ga ka námə du gwágulə bwo. ^{6g}Ká, shé báá bí bwán ɔ Zembî. Muud mə mpú Zembî yé nyə e gwágulə shé. Muud cúgé yé má Zembî yé nyə agwágúláyé shé. Na wá sá má du yag Shíshim óbúbələ, shé mpu námə shíshim íwushí yé.

Shé cíflagá mpádúgá íshé

⁷Yé búúd bām má búl ceel wá, shé cíflagá mpádúgá íshé, nacé ceelí í ɲgə zhu wá Zembî. Muud yêsh jí nə ceelí yé jí məbyá má Zembî, a mpú námə Zembî. ^{8h}Muud cúgé nə ceelí yé nyə afwóyé mpu Zembî, nacé fúlú má Zembî nyí ná a ji nə ceelí. ⁹ⁱSá í lwó ceelí Zembî nyə á ceel shé yí jí ná, nyə á nti Cúgə lú Mwán dé shí gaád shú ná shé ɲgəg nə cugə nyədí kwonud. ^{10j}Ceelí jəɲg cúgé ná shé wá a ceel nyə; nyə wá a ceel shé, a mú nti Mwán yə nda cúdu icweel shú *mísəm míshé. ^{11k}Yé búúd bām má búl ceel wá,

nda Zembî nyə á ceel shé ntúni ná, í jii ná shé kág ciila mpádúgá íshé. ^{12l}Muud nyə abwélé dúg Zembî. Nji, shé má ká ciila mpádúgá íshé, í mú nyín ná Zembî má ɲwa jiya shédí mílámúd, ceelí jé í músə shé mílámúd mbií í jəla yí.

^{13m}Shé má nada nə Zembî, Zembî nyə a má ɲwa jiya shédí mílámúd. Sá í ɲgə sá ná shé mpúg ntɔ yí jí ná: nyə a má yə shé Shíshim yé. ¹⁴ⁿSá báá sá á shí dúg nə mísh mäsú ná Zembî nyə á nti Mwán yé zə cug búúd ɔ shí ga. Sə ɲgə bwiing ná jí mpu bə ntɔ búbələ. ^{15o}Muud yêsh mə lás nə mpu yé ná Yésus jí *Mwán má Zembî yé má nada nə Zembî, Zembî má ɲwa jiya nyədí lámúd. ^{16p}Shé báá má mpú ceelí Zembî ɲgə ceel shé yí, shé ɲgə námə *búgula gwo. Fúlú má Zembî nyí ná a ji nə ceelí; muud yêsh má nada nə cug ceelí yé má nada nə Zembî, Zembî nyə a má ɲwa jiya nyədí lámúd.

^{17q}Sá í lwó ná ceelí má Zembî jísə shé mílámúd váal í jəla yí jí ná, shé mə shwu mányúul nə jwɔw lú sémbyé mílású. Shé má shwu mányúul nacé shé búsə wa shí gaád námə nda Yésus nyə á bə ná. ¹⁸Ceelí í ádé seɲgya nə ifwaas; fwámé ceelí í yídá du shínal ifwaas. Nacé ifwaas í lwó ná muud ɲgə mpu ná nyə é bwəma nə intúgúlí. Ntɔ ji ná, muud mə sá ifwaas yé ceelí má Zembî í afwóyé bə nyə lámúd mbií í jəla yí.

¹⁹Shé báá ɲgə bə nə ceelí nacé Zembî nyə á fwo tééd ceel shé. ^{20r}Ŋkí múúd má ci ná á ceel Zembî, nji a ɲgə mpii *mínyɔɲú yé, a ji nə ijɔɔ. Nacé sá ɲgə dúg omínyɔɲú búsú nji sá cugə nə ɲkul dúg Zembî. Ntadelé sá búsə nə ɲkul ceel Zembî sá nda ɲgə ceel omínyɔɲú búsú yé? ^{21s}Cɛɛ *Kríst nyə á yə sá ntāg wá

^c4:2 Yuá 1.14; Rom 10.9; 1Kr 12.3 ^d4:3 2.18, 22 ^e4:4 5.5 ^f4:5 Yuá 3.31

^g4:6 2.4; 3.1; Yuá 8.47; 18.37 ^h4:8 4.16 ⁱ4:9 Yuá 3.16 ^j4:10 2.2; 3.5; Rom 5.8, 10 ^k4:11 3.11; 4.21; Mat 5.44-45; 18.33; Yuá 13.34; 2Yn 5

^l4:12 2.5; 4.17; Yuá 1.18 ^m4:13 3.24 ⁿ4:14 Yuá 15.27 ^o4:15 2.23 ^p4:16 4.8-10; Yuá 15.5 ^q4:17 2.28; 4.12 ^r4:20 2.9 ^s4:21 4.11; Mat 22.34-40

ga: muud mə céél Zembî yé, céélug námá mínyonh yé.

Búgá í ntɔ məbwəbúlán mā shí mishwun

5¹Muud yēsh mə mágúlá ná Yésus ji *Kříst yé mə byél byélé á Zembî. Ná ndéé, muud yēsh mə céél mbyól yé nyə é céel námá mwán mbyól nyə ámə byá yé. ²Shé mə də mpu ná shé ngə céel bwán ɔ Zembî ja jí ná shé ngə céel Zembî nyəmfwó shé ngə baagulé məcəǵ mé yí. ³Haaw, céelúlá Zembî wúsə ná shé mə bǵ məcəǵ mé. Məcəǵ mé mə cǵé ntág sá cǵ. ⁴Nəcə muud yēsh mə byél byélé á Zembî yé ngə ntɔ məbwəbúlán mā shí mishwun. Búgá sá ngə *búgula Kříst wə ngə sá ná sá ngəgə ná ntɔ ntɔ. ⁵Wə jí ná ŋkul ka ntɔ məbwəbúlán mā shí mishwun yé? Nji muud mə magulé ná Yésus ji *Mwān mə Zembî yé.

Isā í lwó ná Yésus ji Mwān mə Zembî yí

⁶Yésus-Kříst wə nyə á zə ná məjúwó ná məcií. Nyə a shíǵé zə nji ná məjúwó, nyə á zə ná məjúwó ná məcií námá. Ŋkəŋkə Shíshim ji wúshined ná jí ntɔ búbálé. Ŋkəŋkə Shíshim ngə bwaagulé ntɔ nəcə nyə wə obúbálé. ⁷Owúshined búə ólól[¶]. ⁸Nə Shíshim, nə məjúwó, nə məcií; bēsh ólól bwə ngə bwiing sá ngwūd. ⁹Shé mə də magulé bwaagulé ówúshined wə buud bwə də bwaagulé yí; yé mə Zembî wə í búl bə, nəcə Zembî ngə bwaagulé lán mə Mwán yé. ¹⁰Muud

mə búgúlá *Mwān mə Zembî yé mə də gwáduga Zembî ngə bwaagulé nyə lámúd ná ntɔ ji búbálé. Muud mə bə kú *búgula Zembî yé mə ŋwa Zembî ná mb-wiingye ijǵ, nəcə a mə bə kú magulé sá Zembî ngə bwaagulé shú mə Mwān yé yí. ¹¹Bwaagulé wəng wí nǵə: «Zembî nyə a mə yə shé cǵ á kanduga kanduga; cǵ jəng í ngə zhu wə Mwān yé. ¹²Muud jí nə Mwān mə Zembî yé ji nə cǵ; muud cǵé nə Mwān mə Zembî yé cǵé nə cǵ.»

Iciyá í áməzhúgúlá

¹³Mə cílə bí isā íni, bi mpúg ná bi mú nə cǵ á kanduga kanduga, bí buud ngə *búgula jínə mə *Mwān mə Zembî wá.

¹⁴Shé mú nə ŋkul mílámúd mǵsh mə Zembî dí ná ja shé mə gwáamb nyə sá yí, ngwómbúlú wəng í ká bə vǵál á jí yí, a gwágulé shé. ¹⁵Ndə shé mə mpú ná á də gwágulé mǵgula mǵshé ná, shé mə mpú námə ná shé é bii sá shé mə gwáamb nyə yí.

¹⁶Ŋkí muud mə dǵ *mínyonh yé ngə sá *səm, səm wəngú ndə bə səm í də kə nə muud shwiy dí yí, a jǵulag nə Zembî; Zembî nyə é yə mínyonh yé wəngú cǵ. Í é bə ntɔ nji shú mǵsəm mí ádé kə nə buud shwiy dí myá. Nəcə wúl səm í də kə nə muud shwiy, mə aŋǵé nə cí ná muud jǵulag nə Zembî ja jí səm wəng yí. ¹⁷Misóǵúgú myá lílǵí myēsh mǵsə mǵsəm, nji míl mǵsəm mǵsə, myāŋ mí ádé kə nə muud shwiy, myá.

[¶]5:7 Míl mícilyá mí ayág mí ngə lás na ímpánzə íni dí ntúga: ⁷Owúshined búə ólól jon dí: búə ná: nə Sǵngú, nə Ciyá, nə Ŋkəŋkə Shíshim; bēsh ólól búə sá ngwūd. ⁸Owúshined bwə njúl námə ólól wə shí: nə Shíshim, nə məjúwó, nə məcií; bēsh ólól búə cǵ.

[†]5:1 1Pr 1.22-23 [‡]5:3 2.5; Mbá 30.11; Mat 11.30 [§]5:4 Yuá 16.33

[¶]5:5 4.4; Rom 8.37 [‡]5:6 Yuá 16.13; 19.34 [§]5:7 Yuá 5.36-37

[‡]5:10 Rom 8.16; Gal 4.6 [‡]5:11 Yuá 3.16-18 [‡]5:12 Yuá 3.36; 5.24

[‡]5:13 Yuá 20.31 [‡]5:14 Yuá 15.16 [‡]5:16 Mat 12.31; Heb 6.4-6

¹⁸fShé mó mpú ná muud yêsh mó byêl byélé á Zembî yé nyə ádé ngə kə shwóg nə sálə mísəm, nji Mwân mó Zembî mó də kyem mbií múúd wəŋgə, Mbúwúlú múúd kú ná nə ŋkul mə sá nyə sâ. ¹⁹gShé mó mpú ná shé bāŋ bí buud ɔ Zembî, shí mishwun nyêsh nyāŋ í njúl mpəl mə Mbúwúlú múúdud.

²⁰hShé mó mpú ná Mwân mó Zembî nyə a shí zə, zə wá shé fəg mílámúd

nə shé mpúg Fwámé Zembî, shé mə nada leedyá nə Fwámé Zembî. Mwân yé Yésus-Kríst wə mó sá nə shé bəg buud ɔ Fwámé Zembî. Nyə, Yésus-Kríst ji Fwámé Zembî, a ji cəg á kandəgə kandəgə.

²¹iYé bwán bām, bi ɔ də bey ózembî wā yadúg!

^f5:18 3.6, 9-10 *Mbúwúlú múúd*: Yuá 17.15; 2Te 3.3 ^g5:19 Yuá 12.31; Gal 1.4

^h5:20 Yuá 1.14, 18; 11.25; 17.3; 20.28 ⁱ5:21 1Kr 10.14

Kálaad ábeê Yuánes nyó á cilø yé Isà í dúgyá nà Yuánes ábeê yí

Muud nyø á cilø kálaad éga yé ngø jøw nyømfwó nà «Acúmbá muud». Nji, wó ká mpu gwág nda á ngó lás nó, wo bwey mpu nó nyø á jøla nà bæ wúl lúlúú nó a jee bæ nà dúl bímbí lú íjwúga. A ngø cilø Cwámbe múdá Zembí nyø á féesh yé, bñññ bwán bē, ntó ji nó Dɔ mə Yésus nà buud wā cínɔŋg.

Kálaad éga ji nda Yuánes nyø a kwás isà nyø á fwo ci kálaad ashúshwóógá dí yí, a wóólə byo mbwoomb: á ny-ɪŋgə báásulə bwo cɛ lú cɛlí (4-6), ny-ɪŋgə báásulə nó bwó ɔ káálúgə nà buud ɔ máshiiɡá (7-11) bwó ngó ci nó Yésus nyø a shígé bæ nà nyúul muud wá. Sâ Yuánes mə kwádúł wa yí jí nó a lwó váál ókrísten bwó cúgəg nà buud ɔ máshiiɡá bɔɔŋg yí: á ci ímpánzə 10 nà 11 dí nó: «Bwó nda dɔ jɛend váál búúđ dɔɔŋg, bwó á bá nyíngula bów-bów mísóólúgú myáñúđ». A mú ka shínal kálaad nà məkəl nó a bá kə wu bwódí, a ka námə ngə bəda bwo (12-13).

Yuánes ngø námə bándulə muud yēsh mə lɔ kálaad éga nó a nádag nà fwámé búgə jé, námə nda nyø á fwo bándulə kálaad ashúshwóógá dí nó.

Məbədə

1 ¹Mə, Acúmbá muud, mə wó mə cíł wo Cwámbe múdá^{§§} Zembí nyø á féesh yé, binóŋ bwán bwô. Mə ngø cɛl bí fwámé cɛl. Məmfwó ntəg námə dí ngó cɛl bí, bół búúđ bēsh bwó á mə mpu óbúbálé wá bwó ngø námə cɛl bí. ²Sə ngø cɛl bí ntó nəcé óbúbálé bwó á mə

ngwa jiya shédí ícugud, bwə bá námə ji shédí ícug dí kandugə á kandugə.

³Zembí Sónɔŋú bá Mwān yé Yésus-Krist bwó bá sá shé mpaam, bwó gwág shé cɛy lámúđ, bwó sá námə nó shé cúgəg nó shé. Bwó bá ngø sá ntó námə nda shé é ngə mpu óbúbálé shé ngó ciila nó.

Ciilagá, bi ngø cugə óbúbáléd

⁴kMə a jág bul bæ nà məshusug nà gwágúłə nó bół bwán bwô bwó ngø cugə mbíí óbúbálé bwó ngó jii yí, ngə bɛ cɛɛ Dā nyø á yə sə yí. ⁵!Nó ndeé, Amuda, cɛɛ mə zə cilə wo ga í cúgé gúl sâ ágúgwāan nó wo abwélé gwág. Dúsə cɛɛ shé bí nà ndí té wúlə ja shé á tééd nó shé mə bɛ *Krist yí. Cɛɛ dɔɔŋg dúsə nó shé cíflag shémé nà shémé. ⁶mBólə nà cɛlí wúsə nó muud bɛ məcɛɛ mə Zembí. Cɛɛ bí á jííɡ té wúlə ja bí á tééd nó bí mə bɛ Krist yí, dwó wə cí, nó bí cíflag, dwó wə bí mə jółə nà bɛ yí.

⁷nMə ci ntó nəcé ncúlyá buud ɔ máshiiɡá bwó mú shí mishwun, bwó áŋgə nà magulə nó Yésus-Krist nyø á zhu wó Zembí zə ngwa nyúul muud. Muud yēsh mə sá ntó yé, muud məshiiɡá wə éne, a ngə lúmbuli nà Krist. ⁸Bi ɔ bey. Í ájííyé nó bí báɡ shúb sâ sə á ngə sɔ nà iséy bísu yí, í yidá jii nó bí báɡ ləɡ myəna myēsh myā cínɔŋg. ⁹oMuud yēsh mə bó kú bɛ nji njííɡúlá mə Krist, a yidá nteɛng yé, a cugə nà Zembí. Nyɔɔŋg mə bɛ nji njííɡúlá wɔɔŋg yé, nywáá ji nà Sónɔŋú bá bēsh Mwān. ¹⁰pNó ndeé, ŋkí ngwól múúđ mə zə nūŋ bídí a kú ngə jííɡuli njííɡúlá wɔɔŋgú, bí nda ləɡ nyə bídí njów, bí nda jɛend nyə. ¹¹Nəcé muud mə jéénd mbíí

§§1:1 **Cwámbe múdá:** Bwó ngó ci na nó í cúgé ŋkúmba múúđ; jísə dúl váál jówúłə Dɔ lú óbúgula. Wo ji nà ŋkul dág Iza 54, bwó ngə lás nà Siyón cínɔŋgú nda ngwól múdá.

múúd wɔɔŋg yé mə nyíngɔla bów-bów
mísɔ́lúgú myéd.

¹² Mə ji nə zhwog zhwog isâ mə jááw
bí, nji mə shígé cɛl cilə bí byo fəbúd nə
tíndi*. Mə ji yidá bə nə búgə ná mə e bá

zə nún zə lésɬa nə bí, bí njúl mə njúl, shú
né shé bág bə nə məshusug mɛ́sə kú nə
zhúgə má.

¹³ Bwán ɔ́ *mínycɔ́t shilə woó Zembí
nyə á féeɬh yé bwə ɲgə bəda wo.

*1:12 *tíndi*: Í á dɛ bə wúl mbií məjúwó nda məjúwó mə lwaaw; bwə á dɛ juwo kwas
məjúwó mɔɔŋgúɔd ka dɛ cilə nə ndí.

Kálaad aléel Yuánes nyó á cilə yé Isà í dúgyá nə Yuánes aléel yí

Acúmbá muud námó wó nyə á cilə kálaad éga. Nyə á cilə ngwól shwé yé Gáyus. Sə ábulé mpu múúd wəwng jé cug, nji ná nyə á bə dúl Dɔ mə Yésus í á ngə bə nə icwucwu yííd. Nji, teem bə ntó ny-wáá nyə á shígé bə áməkuu-mə-sómbú, nyə á ngə námó bə nji obúbálé (1-8). Kuú njəwond yé í á shígé bə nda Diyotrêf (9-11). Diyotrêf nye nyə á bə, a njúl ajaláci á Dɔ, a ngó yida ntáma Acúmbá muud jíná, a kú ntág ngə magulə ná á baagulə ójón ɔ ázembí.

Muud nyə á cilə kálaad yé ngə námó ci ná muud bwó á du jɔw núŋ ná Dəmitrí yé (11-12), nyə á bə námó fwámé krísten. A mú ka kə shínal kálaad ná məbədə ngələ bəda oshwó (13-15).

Ja wó lɔ kálaad éga yí, wo é dúg ná wó ká du baagulə ójón, wo du lóg ókrísten íí, í é bə wo yuug ná wo mpú cəelí ókrísten, wo mpu obúbálé, wo cugé ntág áməkuu-mə-sómbú.

Gáyus

1 ¹Yé álám waamó Gáyus mó ngó cəel fwámé cəel yé, mə Acúmbá muud wó má cílá wo kálaad éga. ²Wey e, mə ngə jəgula nə Zembí ná wo búgubanugí ikómb byésh, wo bóg mpwogé námó nda *shíshim wó í ngó buguban ná. ³Mó ci ntó nəcé mə a jág bul bə nə məshusug ja bósólúgá ómínyəŋá óshé bwó á wós wa yí. Bwó á ngə bwiing ná wo ngə mpu bə obúbálé, kuú njəwond wó wí námó nji obúbáléd. ⁴Mó du jág bul bə nə məshusug ja má gwág ná bwán bəm kuú njəwond wán wí nji obúbáléd yí. ⁵Wey, wo ngə ŋkəny mbag ómínyəŋá óshé, bwó

njúl ntág ojón; wo ngə sá jɔ sósólúgá í ngó mpíya nə búgá gwó. ⁶Bósólúgá bəwng bwó á zə bwiing wa sádí *Dɔ dí ná wo ji bul bə nə cəelí. Mó jii ná wo yág bwo sá í é kwíind bwo njəwond wán dí yí, wo ɔ sá mbií í jálá nə Zembí yí, ntó í é bə jɔ sá. ⁷Mpug ná bwó ngə kə njəwond ní dí ná bwó ká ngə bwiing jɔjɔ lán má *Kríst. Ja bwó ngó ntág kə ní, bwó áshígé jii ná ikúl ishús í yág bwo tɔɔ kwíindyá. ⁸Í jii ná sá dúg jéég váál búúd ní bədwé. Sə má ká sá ntó, sá má wá məbwó ísəy bwó ngó səy shú obúbálé yííd.

Diyotrêf

⁹Mə á cilə Dɔ dún kúkáláádú; nji, Diyotrêf nywáá muud mə cəel ná nyə wó dúg ci yé, nyə aŋgə nə magulə sá bísú íciyá. ¹⁰Sá jəwng wó í bá sá ná, ŋkí mə zə núŋ, mə zə lwó bów-bów mísósólúgá myésh á ngó sá myá. A ngə jág bul lweegushi sá jíná. Ná ndeé, nyə ashúgé bímbí dəwngá, a ngə ban ná nyə alágé bwááŋg má ngó ntí ná bwó zág bwiing jɔjɔ lán wá. A ngə bə, nyəméfwó ngə ban bwo ntúni, a ngə nyiŋgə ntágulə bəwng bwó ngó cəel lóg bwo wá ná bwó kú lóg bwo, a ngə yíl bwo Dɔ dí. ¹¹Wey, wo kú du yagula búúd bwó du sá məbów wa, dúgú yagula bəwng bwó du sá mánywa wá. Muud yésh mə du sá mánywa yé, ji yé má Zembí; nyəwng má du sá məbów yé nyə afwóyé mpu Zembí.

Dəmitrí

¹²Buud bəsh bwó ngə ci ná Dəmitrí ngə kyey jɔ kuú njəwond, obúbálé bwó ngə nyín nyádí cug dí wá bwó ngə námó bwaagulə ntó. Tɔɔ sá méfwó sá ngə námó ci ntó, wo mpú ntág ná sá má du lás nji búbálé.

¹³W Mə ji nə zhwog isâ mǎ cílǎ wo; nji mǎ acéélé cilə wo fábuđ nə tíndi†. ¹⁴Mə ji yidá bə nə búgǎ ná shwǎ wál bá zə dúgya, shwǎ ka lésha, wo njúl mə njúl.

¹⁵Zembî ké sá ná wo bǎg ná shɛɛ! Osh-wǎ bwô bwǎ ngǎ báda wo. Wo ɔ bǎdá námǎ mə oshwǎ bām, ngǎ báda bwo ng-wúd ngwúd.

†**1:13 tíndi:** Í á dɛ bə wúl mbií məjúwó nda məjúwó mǎ lwaaw; bwǎ á dɛ juwo kwas məjúwó mɔɔngéd ka dɛ cilə nə ndí.

Kálaad Yûdä nyô á cilä yé Isâ í dúgyá nâ kálaad mæ Yûdä yí

Ja wó lǝ kálaad éga yí wo é dúg ná mǝtéédúléd ná muud nyô á cilä yé nyǝméfwô ngä jaaw jíná dé ná nyô wá «Yûdä, lwaá mæ Yésus-Kríst, mínynǝñû mǝ Zhâk» (Mat 13.55).

Kálaad mæ Yûdä nyô anǝñê nâ dúgya nâ ñkúmba Dǝ, a ngä dúgya nâ okrísten bêsh. Kéel dé í ngä námá bul bæ nda dé Pyêr nyô á cilä kálaad yé ábêé dí yí (na ji, wo bul dúg 2Pr 2): okálaad obá bǝñng bêsh bwá á ngä lúmbuli nâ buud bwá á ngä kyey nâ waguwo waguwo mínjǝgúlá wá, bwáméfwô bwá ngǝ cugä cug mísám.

Yûdä nyô á tééd kálaad yé nâ isâ bwá ðu námá ci mǝtéédúlé mǝ kálaad dí yí (1-2), ná ndéé, a mú ka zä lúmbuli nâ mimbáwúlú mí búúd mycǝñgú nâ ñkulú, buud sá ngǝ ci ná bwá á ngä kyey nâ nyaan-nyaan mínjǝgúlá zä nyíngal Dǝ mæ Yésus dí wá, a lwó mábôw bêsh bwá bá bwäma nâ ndí má (3-16). Ná ndéé, Yûdä mú ci nâ okrísten báá ná bwá yíímúg mǝnyúúl búgód (17-23), ngä kâ shwóg ngä bǝ mínjǝgúlá bwá á bwey ñwa myá. A mú ka kâ shínal kálaad nâ yólä Zembí gúmá, «Zembí ngwûd nâ ngwûd ngǝ cug shé ñacé Cwámba íshé Yésus-Kríst yé» (24-25).

Kálaad éga ngä lwó ná ijǝǝ bí nâ mæma mæma ñkulú, a ka námá lwó ná mæma mæma kwííndyá nâ bwágó lúú í ngä zhu okrísten wá Zembí nâ wá Yésus-Kríst íí, zhíí á ñkǝñkǝ Shíshim (20-21).

Mábódá

1 ^aMæ Yûdä lwaá mæ Yésus-Kríst, mæ mínynǝñû mǝ Zhâk, mæ wá mǝ cǝl kálaad éga. Mǝ cilä bí buud Zembí

Sóñgú mæ céel wá, buud nyô á jǝw wá, á ngǝ baagulä kâ wóós ja Yésus-Kríst mæ bá zä yí. ²^yZembí búlug ngä gwág bí cey lámúd, a búlug sá ná milám mí bág bí ná shee, a búlug céel bí.

Oyínguli ó máshiigá búsa

³^zYé óshwá bâm mǝ búl céel wá, í á ngä ná bul bæ mæ yéesh ná mæ cǝlǝg bí isâ í dúgyá nâ cug Zembí mǝ yä shé bêsh yí. Mæ mǝ ka kwey ná jísä mæ yíimbúlí ná mæ cǝlǝg bí, wá bí ñkul mǝnyúúlúd. Zembí nyô á yä míféeshá mí búúd myé búgá ja ngwûd á kandugä. Ságá lúmbúlí shú kaambulälä nâ búgá jǝñngä. ⁴^aMpugá ná bóól búúd bí kú bích Zembí wá bwá á mǝ zä nyíi bídí gwoong dí nyima. Buud bǝñngú bwá mǝ yid mpaam mǝ Zembí wúsú, í yida bæ nda nywá wó í ngǝ ye bwo ñkul ná bwá sáág ásfy-síy; bwá ngä shwána Mása nâ Cwámba wúsú Yésus-Kríst. Bweyúlä búúd bǝñngú intúgúlí byán í á bwey bæ cilyá.

⁵^bTeem bæ ná bí mǝ bwey mpu isâ íga byêsh ná sán sán, mǝ céel báásulä bí ná Cwámba nyô á yíl kúl búúd jé mǝnyámád Igípten ñji, nyô á zä jangulä bǝñng bwá áshígé shwu mǝnyúúl nâ nyô wá. ⁶^cWæñgäles bwá áshígé baagulä cé ján wá, bwá á yida mpángulä jiya ján wá, Cwámba nyô a wá bwo mǝkwoolú myá kandugä kandugä dí, yídúgúd ngǝlâ bwánd mæma jwôw Zembí mæ bá zä cígal mǝlósú yí. ⁷^dNtó námá, buud c Sódóm nâ Gomor nâ mingwála bǝnón bwá á bæ mælaad wá, bwá á wusä mǝnyúúl ásfy-síy dí nda wæñgäles bǝñng, bwá ná bwá kâ nâ janga ná ndéé kâ janga mǝshwun mí cúgé mbíí ngwûd nâ myán myá. Nda bwá á sá ntó ná, bwá ngä yóla nâ intúgúlí yä kuda á kandugä kandugä: mæma yuug wóni.

^x1:1 Mat 13.55; Mak 6.3 ^y1:2 2Pr 1.2 ^z1:3 1Tm 1.18

^a1:4 2Pr 2.1-22; Gal 5.13; 2Pr 2.1 ^b1:5 MmN 12.51; Ilñ 14.29-30; 1Kr 10.5; 2Pr 1.12-13 ^c1:6 1Pr 3.19-20; 2Pr 2.4 ^d1:7 Mæt 19.1-24; 2Pr 2.6

⁸eNä ndeé, buud bwé á má zə nyíi bídí gwoong dí nyima óni, bwé ngə námə sá isá mbíi ngwúdí wəongú. Bwé ngə yád mənnyúul mán nda buud bwé ngə cugə cug í du bə mántamád wá, bwé ngə ban jiya ícwamba má Zembí, ngə lás nə wəéngəles wá mílwaná *bwaasúla mpu. ⁹fí njúl ná Míshiyél, kúkúma wəéngəles nyə á shígé sá ntó. Ja bá Njwú məjamb bwé á sényusa məkəl shú mbimbə má Moyíz yí, nyə á shígé bwele lás nə Njwú məjamb bwaasúla mpu. Nyə á yida ci nə nyə ná: «Zembí nkáándúg nə wo.» ¹⁰gNji, bān bí ná, sá bwé ampúyé yí, bwé lás nə gwo bwaasúla mpu; bwé ngə cugə nda ocúdí, du sá isá nda bwé cúgé nə milām; Zembí mə bá jaŋgəla bwo. ¹¹hMəntágula nə bwo, nəcé bwé ngə bə kuú njəond mə Káan; bwé má wá mənnyúul ócícéndé dí ná bwé sɔ́ *mwaané nda Balaam bwé má yə shwiy nəcé bwé má sá míngáádə nda Koré. ¹²iSeəngyála bínón mə séəngyá ídína dí yí í yidá bə bí bəcgú; bwé sá ngúlúgú dəg kú gwág shwón, bwé yáag nji nə bwəméfwó. Búsə nda mɪŋkúdí mí du bándəwo ntó ná ndeé nkəwɔ́ mú zə caam myo mpú kú nywɔ́ myá. Búsə nda ilfí í má bə kú wúmə wəla lu mpúmá dí, í má mun ná ndeé í má shwáás yí. ¹³jNámə nda ikwɔ́ í mán í du wusə vúl nə isá í məbwam mimbii mimbii ncindyə dí ná, ntó námə wá bwé du wééshuli mísóólúgú mí shwón myán míš má búúd dí yé. Bwé nyiŋgə námə bə nda wəacén-cení wá jəŋ bwé má wú lwoŋ wánúdí ngə ntəŋ ntó wá; Zembí mə kwambəla bwo ján jiya kúl yídúgú á ná kulúd jí kandugə á kandugə yí.

¹⁴kInəcg muud á kala búúd zəŋgbá mpúsə má Adam, nyə a cúndə cúndə

wán ná: «Cwamba ngə zə nə wəéngəles bé, búsə bímbí múúd cúgé nə ŋkul lɔ́ yí. ¹⁵A zə sámb búúd bəsh milású, zə bwaagəla búúd bí kú bísh Zembí wá bów-bów mísóólúgú myán myá kú bísh Zembí, nə iciyá í mpyón byésh ósól ɔ́ *mísəm bəcgə bwé á lás nə nyə yí.» ¹⁶Haaw! Buud bí kú bísh Zembí wá búsə nji nə shúsúlu shúsúlu, nji bwé wá du təduwa nə məlal mə cug; kuú njəond wán í ngə bə nji bów-bów íyéesh byán; bwé du lás məma mikaand, bwé faag múúd nji nyəcgə bí nə ŋkul ŋwa mfíi nyádí yé.

Məcwún shú óbúgula

¹⁷lBi bān oshwə bām má búl cəel wá, tédúgágá isá *búúd ɔ́ lwámá ɔ́ Cwamba wúsú Yésus-Krist bwé á jaaw yág yí. ¹⁸mŊgáá ná bwé á ci nə bí ná, «Ja í bá zə bə ná cug á shí ga í wál zə shín yí, buud ɔ́ cóógú bwé bá bə, kuú njəond wán í bá ngə bə nji íyéesh byán yá kú bísh Zembí.» ¹⁹Bwé wá óni; bwé ngə sá ná buud bwé ngóg nə béégə, bwé ngə cugə nji nda isá í shí í ngə kə bwo mílúúd ná, bwé cúgé nə Shíshim má Zembí.

²⁰nBi bān oshwə bām má búl cəel wá, wágá ŋkul nyín nyésh ná bí dúg du cwínya, bóól cwíny bóól shú ná cug jín jésh í bəg nji isá bí á *búgula yííd. Dugá sá məjəgula bí ngə bə kwíindyá Ŋkəŋkə Shíshim mə kwíind bí yí. ²¹Cwamba íshé Yésus-Krist mə bá zə lwó ná a gwág shé cey lámúd, a bá zə yə shé cug á kandugə kandugə. Té bí é ngə bwánd wəla dəcgə yí, ngəgá nə cugə bí ngə mpu ná Zembí ngə cəel bí. ²²oGwágúgá buud bwé ngə ná zhízhigə wá ŋkúŋkwónúla. ²³pBəcgə bwé mú ngə kə kuda dí wá, dáágúságá

^e1:8 2Pr 2.10 ^f1:9 Mbá 34.6; Zak 3.2; 2Pr 2.11 *Míshiyél*: Mbú 12.7

^g1:10 2Pr 2.12 ^h1:11 Káan: Mət 4.3-8; 1Yn 3.12 *Balaam*: Ilj 22.7, 17; 1Pr 2.15 *Koré*: Ilj 16.1-34 ⁱ1:12 2Pr 2.13, 17 ^j1:13 Iza 57.20; 2Pr 2.17

^k1:14 Mat 25.31 *Inəcg*: Mət 5.18, 21-24; Heb 11.5 ^l1:17 2Pr 3.2

^m1:18 2Pr 3.3; 2Tm 3.1; 3.2-6 ⁿ1:20 Kol 2.7 ^o1:22 1Te 5.11 ^p1:23 Zak 3.2

yîl bwo, bwé fáámug. Bi ɔ gwág bóóléágá
 ηkúηkwónηúλə. Nji bi ɔ bey, mpiigá isâ
 bwé ηgá sá yí, bí mpîi tɔɔ káándá bwé
 ámə sá móbôw nə ndî yí.

Zembî ηwág gúmá

²⁴qNó ndéé, Zembî jí nə ηkul sá nó
 bi bóğ kú bwiim bɔɔgú, bi ka bá kə

tôw nə məshusug nyédí mîlwanád, bi
 njúl kú nó sá á jumúg yé, ²⁵rnyə Zembî
 ηgwûd nə ηgwûd ηgá cug shé nəcé
 Cwámba íshé Yésus-Kríst yé, a ηwág
 gúmá, nə icwámba, nə ηkul, nə ijwûga,
 tééd mótéédúléd, zə wós múús, kə kumə
 kandugə á kandugə! Amen.

Kálaad Mbúgúlú mó Yuánes

Isâ í dúgyá nà Kálaad Mbúgúlú yí

Yuánes wá nyə cilə kálaad Mbúgúlú. A ngə bágulə isâ Yésus nyə á lwó nyə yí.

Okristen bwə á ngə bwəma nə cúwúfí nəcə Yésus-Krist. Kálaad Mbúgúlú ji ka bə shú nà a wá bwo ŋkul, bwə kəg shwóg búgula Yésus, bwífíg lúú nji nyədí.

Sá bí nə ŋkul cí nə məma mənəkəw māsə kálaad éga dí ntúga:

(1) Okálaad zangbá shú mэдə zangbá mâ Azî Minôr, faan dúsə nə shí bwə ngə jŋw mwôw məga dí nə Turki yí (1.4–3.22).

(2) Yuánes mó ŋkân kə gwôw, a mó kə dúg zhwog isâ (4.1–20.10):

(a) kında á joŋ í ngə yə Zembî gúmá (milúu 4 nə 5);

(b) kálaad á mífeedyá zangbá (6.1–8.1);

(c) micwôn zangbá (8.2–11.19);

(d) ŋkəondú bənŋ ibiin ibá (12.1–13.18);

(e) Mwâ Ncwəmbə nə buud 144 000 bwə á wú míkəwámúd wá;

(f) wəéŋgəles jaaw nda cígúlé mílósú í bá bə nà (14.1–20);

(g) ibálá zangbá yâ mpimbə mó Zembî (15.1–16.21);

(h) Babilôn mə bá bwíl, nə biin, nə muud micúndó á ibəmb nə Sátan bwə jə (17.1–20.10).

(3) Milúu 21 nə 22 mí ngə cúndə nə Zembî ngə kwəməsa nə á bá té isâ ncuncúmbə.

Kálaad mə kə shîn nə jəjə ŋkaagə Múúd nyə a gwúm yé ngə kaag yí, nəcə: «Haaw, mə wál bá nyingə zə» (22.21).

Mətéédúlé

1 ^sKálaad éga jisə mbúgúlú Yésus-Krist ngə bágulə isâ Zembî nyə a cwíny nyə nà a lwóg ósól ɔ māsáal bé yí. Jísə isâ í mú kúnə-kúnə nà í zə sŋy yí. *Krist nyə á ka kənd *éŋgəles yé nà a kəg lwó sól māsáal yé Yuánes isâ byəŋgú. ²Yuánes nyə á ka bwaagulə nà isâ byēsh nyə á dúg yí, bísə isâ Zembî nyə á nti Yésus zə lwó nyə yí. ³uMuud ngə lŋ íciyá kálaad éga ngə cúndə yé, nywáá mó jəla, tɛem bə bəŋg bwə ngə gwágulə isâ bísə cilyá cínəŋg yí, bwə ngə baagulə byo wá, bwə mó nəmá jəla, nəcə isâ byəŋg í wál zə sŋy.

Məbədá

⁴vMə, Yuánes wə mó cílə mэдə mə Zembî zangbá māsə Azî má.

Zembî nyə á bə yé, á jísə yé, á ngə zə yé, bənŋ mishíshim zangbá mí təl nyə mpwóombú caŋgəd myá bwə ɔ sá bí mpaam, bwə ɔ sá nəmá nà bí cügəg nà shee. ⁵wYésus-Krist muud jísə wúshined abúgúlág yé kə sá nəmá bí mpaam, a sá nà bí cügəg nà shee. Nyə wə jísə muud ashúshwóógú bwelélə gwúm, a njúl Cí í jwú nə micí myá shí ga myēsh yé.

Nyə muud mə céél shé yé, muud nyə á yə kwolós dí wéeshuli mácii mé shú nà a cug shé nə *misəm yé, ⁶xnyə a sá nà shé bəg buud ɔ faan dé, ofada ɔ Sósŋgú yé Zembî, nyə Yésus ŋwág gúmá nə ŋkul, kandugə á kandugə. Amen.

⁷yDugá, a ngə zə mínkúdád, muud yēsh mə bá dúg nyə, tɛem bə bəŋg bwə á cúwal nyə nyúúl wá. Ikúl í búúd byēsh í bá ngə tədəwa shú déd. Haaw, í bá bə ntó, Amən.

^s1:1 4.1; 22.6 ^t1:2 6.9 ^u1:3 14.13 ^v1:4 4.5 ^w1:5 2.26; 7.14; 19.15; Kol 1.18; Heb 9.14; 1Yn 1.7 ^x1:6 5.10; 20.4, 6; 22.5; MmN 19.6; 1Pr 2.9 ^y1:7 1.13; Dan 7.13; Mat 24.30; Yuá 19.34, 37; 1Te 4.17

^{8z}Zembî Cwamba ngə ci ná: «Mə ji Alúfa, mə Oméga[‡], mə jisə, mə á bwey də bə, mə ngə námə zə, mə ji áŋkul nyēsh.»

Yuánes nyə a dúg ntamə á mísh ná bagə

^{9a}Mə *mínyon̄ú wún Yuánes, mə muud shé ngə bwəma nə məntágula məmpwūd, shé tál cé íci ngwūd, shé nə zény ngwūd kələ shwóg nə Yésus yé, bwə á kənd mə míkwm̄ dí ŋkwamə bwə jów ná Patmos yí. Í á bə nəcə Milósú mí Zembî, nə mə wálə cug jām ná mə ngə bwiing lánj mə Yésus. ^{10b}Í á ka zə bə, jwów mə Cwamba^f, ŋkəŋkə Shíshim nyə á zə sá mə nda mə ngə cugə nji *shíshim dí; mə mú gwág dúl kál mádí mpúsə kwoŋ, í ngə lás gwów-gwów nda cwōŋ. ^{11c}Kəl dcoŋg í á ngə ci ná: «Ciləg sá jēsh wó ngə dúg yí kálaad dí, wo kóndug mádɔ zangbá mágád: ná *Dɔ á Ifēz, nə dcoŋg á Simirnə, nə á Pergām, nə á Tiyatír, nə á Sardes, nə á Filadelfi nə á Lowdisē.»

^{12d}Mə á ka yid ná mə dúg múúd nyə á ngə lás nə mə yé. Ja mə mə yid ntúni yí, mə mú dúg ícé í lámba zangbá í njúl síyá nə or. ^{13e}Mə mú dúg ngwól múúd tál na mpádúgá ícé í lámba, a ngə bɛɣla nə Mwān mə Múúd. Nyə á bə a mə bwáád jud ngə wɔɔla kə wóos mánécíndúgúd, nə fwángə or fífú nyə kugud. ^{14f}Lúu yé nə shílú jé í á bə ŋkí jág fumə, cɔ mə-fumə mə fəm. Mísh mé mə á ngə lwenya nda mingwiile. ^{15g}Məkuú mé mə á ngə faan nda ŋkwánz bwə mə gwíing kuda

dí ná ndeé í mú títiŋ yí, kál dé í á ngə shwag nda ikwó í mánj í də shwag ná. ^{16h}Nyə á bə a mbíd wəacén-céní zangbá nyódí mbwə məncwúmúd, kafwele í á ngə cúwo nyə mpu dí, í njúl njəwá ikómb íbá, mpwoombú nyé í á bə nda jwów ja í mə mpu cwíil yí.

¹⁷ⁱNji mə á dúg nyə yí, mə á búla nyódí shí məkuú, mə mú kân nda mbimbə. A mú bəd mə mbwə məncwúm yé nyúúlúd, nyə nə mə ná: kú bæeg fúndə, ^{18j}mə ji mətéédúlé nə məshíné, mə ji nycoŋg á kuwō. Mə á yə, ká dugí, mə ji kuwó, mə é ji kuwó kandugə á kandugə. Mə mbid shwiy nə baŋ mínjím mádí jwónz lú mbwád. ¹⁹Ciləg sá jēsh wó mə dúg yí, nə sá í ngə síy yí, nə bycoŋg í é zə bə yí. ²⁰Mə zə féeg wo *ndimba wəacén-céní zangbá wó ngə dúg wa mádí mbwə məncwúm dí óga, nə ndimba ícé í lámba zangbá bísə síyá nə or yí: wəacén-céní zangbá óni búə *wəəngəles wə mədɔ zangbá, ícé í lámba zangbá í njúl mədɔ zangbá.

Kálaad á Dɔ á Ifēz

2^kCiləg *əngəles á *Dɔ dúś Ifēz yé ná: muud mbíd wəacén-céní zangbá nyódí mbwə məncwúm dí yé, á ngə kyey mpádúgá ícé í lámba zangbá bísə síyá nə or yé, ngə ci ná: ^{2l}«Mə mpú mísóólúgú myō, mə mpú bímbí wó ngə wáduga nə iséy yí, mə mpú zény wó jí nə ndí ná wó cēl ngə kə shwóg yí; mə mpú ná wo ádé magulə ná binónj mimbúwálú mí búud ngəg nə cugə. Mə mpú ná wo á bigas buud bwə də ci ná búś *buud ó

[‡]**1:8 Alúfa nə Oméga:** Bísə, nə kaŋgá áshúshwóógú nə áməzhúgúlá yá kál lú gurêk. Ntś mə kə ná «mətéédúlé nə məshíné».

^f**1:10** Na ji jwów lú shwénde, jwów ókrísten bwə də yə Cwamba gúmə yí.

^z**1:8** 1.4, 8; 2.8; 4.8; 11.17; 16.5; 21.6; 22.13; MmN 3.14; Iza 44.6 ^a**1:9** 22.8

^b**1:10** 17.3 ^c**1:11** 4.5 ^d**1:12** Zak 4.2 ^e**1:13** Dan 7.13; 10.5

^f**1:14** Dan 7.9; 10.6 ^g**1:15** 14.2

^h**1:16** zangbá: 4.5 *kafwele*: 2.12; 9.15; Heb 4.12 ⁱ**1:17** 1.8; Dan 8.17-18 ^j**1:18** Rom 14.9; 1Kr 15.3-4, 25-26 ^k**2:1** 1.16, 20; Ifz 1.1 ^l**2:2** 2Kr 11.13; 1Yn 4.1

mílwámá bām mēē nda mpu bwo wá, wo á bigas bwo ná ndeé wo mú kwey ná bwá ngə shiig. ³Wo jì ná zény ná wo ká shwóg, wo a mó dúg micúnj shú dām dí ná dúg dúg, nji wo aṅgē ná kə mpús. ⁴Nji mə ngə ná jum wo ná sá ng-wúd, jí ná wo anyíngé ná cēel mə nda wó á fwo dā cēel mə ná. ⁵ṢTádúgág kúl wó ngə zhu ná mbwógú yí, céndúg tádúgá, wo nyíngəg tééd mísóólúgú myò mí ashúshwóógú. Ǫkí ntó dí, mə zə núnj, zə yíl cé lámba gwò kúl í dā tōw yí. ⁶Í njúl ná mə ngə gwág wo nywa nácé wó mpii mísóólúgú mí búud bwó ngə bə Níkwalá wá, námó nda mó mpíi mísóólúgú mywəng ná. ⁷ṢMuud jí ná mēl-wə mó gwág yé, kə mpú gwág isá Ǫkénkə Shíshim ngə jaaw mədɔ mó Zembí yí. Muud mə bá ntɔ yé, mə bá yə nyə Ǫkul ná a dóg bumá líí á cug í tól *Paradis mó Zembí dí yí.»

Kálad á Dɔ á Simirnə

⁸ṢCilág *éngəles á *Dɔ dúsó Simirnə yé ná: muud jísó mətéédúlé ná mēshíné yé, nyə á yə ná ndeé a nyíngə gwúm yé, ngə ci ná: ⁹Ṣ«Mə mpú bímbí wó ngə bwəma ná micúnj yí, mə mpú ná wo ngə cugə mábúwa dí, í njúl ná wo jì ná kúm. Mə mpú bímbí bwəng bwó ngə shiig ná búsa *Oyúden wá bwó ngə ntáma wo jínó yí. Bwó cúgə fwámé Oyúden, búsa buud wá Dɔ mə *Sátan. ¹⁰ṢWo zó bá jug, nji sá jwəng í ajólayé ná sá wo ifwaas. Dugí, Njwú mējamb mó bá zə sá ná bóól búúd bín bwó kəg mímbwugud; sá jwəng í bá bə bí məkugulú shú ná sá bí búsa yí í mpúyúg. Bí é jug tǵn mwōw wúm. Wo ɔ baagulə kuú njwənd wə kə wóós jwów lú shwiý, mə kə bá bwéed wo cug nda *túm

gúmá. ¹¹ṢMuud jí ná mēlwə mó gwág yé, kə mpú gwág isá Ǫkénkə Shíshim ngə jaaw mədɔ mó Zembí yí. Shwiý ábēé í ábúle ná bii múúd mə bá ntɔ yé.»

Kálad á Dɔ á Pergām

¹²ṢCilág *éngəles á *Dɔ dúsó Pergām yé ná, muud jísó ná kafwele njəwá íkóómb íbá yé mó ci ná: ¹³«Mə mpú kúl wó njúl yí, *caəngə mó *Sátan jí núnj. Mə mpú ná tēem bə ntó, wo mó nada ná jínó dām. Mə mpú ná tɔɔ ja bwá á gwú wúshined waamə abúgúlág Antipas núnj bídí kúl Sátan njúl yí, wo a shígé kíflya búgə wó ngə *búgula mə yí. ¹⁴ṢNji mə ngə ná jum wo ná búbaalé isá: wo jì ná bóólúgá búud na bwó ngə bə minjígúlá mí Balaam. Balaam nyə a jíguli Balag ná a sáág ná buud ɔ *Izəwəyél bwó dóg ocúdu buud bwó áma cígə shú ózembí ɔ áyadúg wá, bwó wúsəg námó mőnyúul jaṅga dí shú ná bwó bəg ná bwəgú bwádí ícugud. ¹⁵Wo jì námó ná buud bwó ngə jíguli minjígúlá mí búud bwó ngə bə Níkwalá wá. ¹⁶Céndúg tádúgá, Ǫkí ntó dí, mə leel námó wóós núnj, zə lúmbuli ná buud bwəngú ná kafwele jí mə mpu dí yí. ¹⁷ṢMuud jí ná mēlwə mó gwág yé, kə mpú gwág isá Ǫkénkə Shíshim ngə jaaw mədɔ mó Zembí yí. Muud mə bá ntɔ yé, mə bá sá ná a dóg *mána mə jí ná ndí shwoó dí yé, mə yə námó nyə kwóógú áfufumá í njúl ná jínó ágúgwáan cilyá, jínó dí ná tɔɔ muud nda mpu yí; muud mə bá námó mpu dwo nji muud mə lóg kwóógú yé.»

Kálad á Dɔ á Tiyatír

¹⁸ṢCilág *éngəles á *Dɔ dúsó Tiyatír yé ná: *Mwān mó Zembí, muud jí ná mísh

Ṣ2:5 2.16, 22; 3.3, 19 Ṣ2:7 22.2, 14, 19; Mət 2.8-9; 3.22; Eze 28.13; 31.8; Mat 13.9, 43 Ṣ2:8 1.8, 18 Ṣ2:9 2Kr 6.10; Zhk 2.5 Sátan: 3.9; 2Kr 11.14-15

Ṣ2:10 Mat 10.28; 1Kr 9.24-25 Ṣ2:11 20.6, 14; 21.8 Ṣ2:12 1.16

Ṣ2:14 2.20; Ǫṅ 24.25; 25.1-3; 31.16; 2Pr 2.15 Ṣ2:17 Sóm 78.23-25; Yuá 6.48-51

kwóógú: Zak 3.9 jínó ágúgwáan: 3.12; Iza 62.2; 65.15 Ṣ2:18 1.14-15

má ngó lwenya nda mingwiile yé, á jí ná makuú nda injkwanz yé, ngó ci ná: ¹⁹«Mə mpú mísóólúgú myô myêsh, tɔ cɛɛlí gwô, tɔ búbó gwô, tɔ sáal dwó, tɔ lám jísɔw wó jí ná ndí yí. Mə mpú námá mísóólúgú wó mú ngó sá ja ga dí myá, mí bulya cɔ mí ashúshwóógú. ²⁰«Nji mə ngó ná jum wo nə sá ngwúd. Wo ngó dúg mísóólúgú mí Zhézabel nə mísh. A ngó yad ná a ji mudá micúndá má Zembí, a ngó shiig osóol ɔ mósáal bām ná bwó ngóg nə sá jaŋga, bwó ngóg nə də ocúdu buud bwó ámə cígə shú ózembí ɔ áyadúg wá. ²¹Mə a má yə nyə fwála ná a céndúg tádúgá, nji nyə acééle yow jaŋga. ²²Nó ndéé, mə bá sá nyə ná, mə bwíg nyə bwágə *incwaw í ntugud; nə ndéé, buud bēsh bónón bwó á sá minɔɔmb wá, mə bá lwó bwo incwaw í ntug, nkí bwó acéndé mítádúgá nə bwó yow mísóólúgú mí abúbɔw myé myɔɔng. ²³*Mə bá námá gwú bwán bé bēsh, mɔɔ mēsh má ka bá mpu nə mə wó má bigas mítádúgá nə iyéesh í búud, mə bá jóna nə muud yēsh a bídí, bɛ mísóólúgú myé. ²⁴Nji, bí ɔɔng óbúgula wá Tiyaṭir bí aŋgə nə bɛ min-jígúla mí múdá wɔɔng wá, bí buud bí áshígé nyí ísá bwó ngó jów nə mindimba mí *Sáṭan dí wá, mə á nyingəyé ná bá káág bí wúl mbag. ²⁵«Má jí nji ná, bí mpúg bii sá bí bí ná ndí yí kə kumə ja má bá nyingə zə yí. ²⁶«Muud mə bá ntɔ yé, múúd mə bá síya nə mə ná ndéé kə wós ja shí ga í bá shín yé, mə bá yə nyə nkul ná a jwúg nə ikúl byēsh, ²⁷a ka bá də fála byo nə nkéd nda muud mə bwú mímbágó mí mpíí yé. ²⁸«Námá nda Dá nyə á yə mə nkul ná, mə bá námá yə nyə

acén-cení má də faan mpámán mpámán yé⁸. ²⁹Muud jí nə məlwə má gwág yé, kə mpú gwág ísá ɪkɛŋkɛ Shíshim ngó jaaw mɔɔ mə Zembí yí.»

Kálaad á Dɔ á Sardes

3^bCilág *éngəles á *Dɔ dúsó Sardes yí ná: muud jísá nə mishishim mí Zembí zangbá nə wəacén-cení zangbá yé má ci ná: «Mə mpú mísóólúgú myô myêsh. Buud bwó ngó bul gwáduga nə wo ji kuwó, í njúl ná wo ji mbimbə. ²Jigu ŋkasə, wo lúlushig súsúsá í má lúg ni, í á bá yə. Nəcé mə má dúg nə mísóólúgú myô mí afwóyé bə mílwándúlá mísh mə Zembí waam dí. ³«Tádúgag nda wó á lóg njígúla ná, nə nda wó á gwág wə ná. Céndúg tádúgá, wo nyíngəg baagulə njígúla wɔɔng. Wó ká bə kú ji ŋkasə, mə zə nda júwál, wo kú mpu ja má é wós yí. ⁴«Nji, bósúgá búúd wá wódí Dɔ dí ntún Sardes bwó a shígé wá nyéé myán míkáándə. Bāŋ wó sónón má bá kyey sámbá wá, nə míkáándə mí áfufumá nəcé í jəlá nə bwo ntó. ⁵«Nó ndéé, muud mə bá ntɔ yé, mə bá bwééd nyə káándə áfufumá. Mə abulé jím bal jíná dé kálaad á cug dí. Mə bá magulə nyə mísh má Sónógú waam bónón wəéngəles béd. ⁶Muud jí nə məlwə má gwág yé, kə mpú gwág ísá ɪkɛŋkɛ Shíshim ngó jaaw mɔɔ mə Zembí yí.»

Kálaad á Dɔ á Filadelfí

⁷^fCilág *éngəles á *Dɔ dúsó Filadelfí yé ná: ɪkɛŋkɛ muud, Muud á obúbólé, muud jí nə juwəga njów má *Dávid yé; muud jí ná, á ká juw, muud nda fad; á ká

§2:28 Námá nda 22.16, acén-cení má də faan mpámán mpámán yé jisə yuug á nkul Dá má bá yə múúd wɔɔng yí.

^w2:20 ɪŋ 25.1-8; 1Oj 16.31; 2Oj 9.22, 30; Mis 15.20 ^x2:23 22.12; Zhe 11.20

^y2:25 3.11 ^z2:26 12.5; 19.15; Sôm 2.8-9 ^a2:28 22.16 ^b3:1 1.4, 16

^c3:3 16.15; Mat 24.43; 1Te 5.1-2 ^d3:4 6.11

^e3:5 Mat 10.32 *kálaad*: 13.8; 17.8; 20.15; 21.27; MmN 32.32; Sôm 69.29; Iza 4.3; Luk 10.20 ^f3:7 Iza 22.22; Mat 16.19

fad íí, muud nda juw yé, á ci ná: ⁸«Mə mpú mísóólúgú myô, mə má juw mpumbé wódí shwóg, mpumbé múúd cúgə nə ŋkul fad yí. Mə juw wo wə nəcə wo cugə mpu bə nə ŋkul, nji wo mə baagulə kéel dām kú kífya mə. ⁹Mə bá yə wo buud búśə Dɔ mə *Sátan dí ŋni, bwə ŋgə ci ná búśə *Oyúden, bwə nda bə fwámé Oyúden ŋni; bwə ŋgə shiig. Mə bá sá nə bwə zág kúd wo məmpwoombú shí, bwə mpu ná mə á ceeł wo. ¹⁰hNda wo á baagulə kéel dām nə zény ná, məméfwó mə bá nómá baagulə wo ja fwála lú məkugulú í bá zə kwaga nə shí nyêsh yí. Muud yêsh á shí ga mə bá bwəma nə məkugulú mɔɔŋg. ¹¹iMə wál bá nyingə zə. Biig sá wó jí nə ndí yí ná kpwíny, shú ná muud kú bá déég wo *túm gúmá wô.

¹²j«Muud mə bá ntɔ yé, mə bá təl nyə Zembí waam dí Mpáanzə ná shím, a nda bá nyingə wú cínɔŋg. Mə bá cilə nyə jínə mə Zembí waamə nə jínə lú ŋgwəla mə Zembí nyúúlúd. Ŋgwəla wɔɔŋgú wə Yurúsəlem agúgwáan mə bá wú gwów wə Zembí yé. Mə bá nómá cilə nyə jínə dām agúgwáan nyúúlúd. ¹³Muud jí nə məlwə mə gwág yé, ké mpú gwág ísá Ŋkénkə Shíshim ŋgə jaaw mədɔ mə Zembí yí.»

Kálaad á Dɔ á Lɔwdisê

¹⁴kCiləg *éŋgəles á *Dɔ dúśə Lɔwdisê yí ná: muud jisə amen yé, wúshined abúgúlág, wúshined afwámé, amədí á sá jêsh Zembí nyə a té yí, a ŋgə ci ná: ¹⁵«mə mpú mísóólúgú myô myêsh. Wo jisə fwaalə, kú gwɔ, kú təla. Wo ɔ nywá bə ŋkí təla, ŋkí ntəg ŋkí gwɔ, yáa. ¹⁶Nə ndéé, nda wó jisə fwaalə, kú

təla, kú gwɔ ná, mə bá gwú wo nda igwííle. ¹⁷lWo mú ŋgə ci ná: “Mə mə bíg, mə músə nə byɔɔg, mə anyíngáyé jii tɔɔ sá.” Í njúl ná wo ampúyé ná wo ji ŋkúnkwónúlé, ntágúlá-ntágula, mbúm-búwá, wo njúl ancím-ncím, shushwáás. ¹⁸mNtɔ, gwágúlág məcwún mɛga: zaág mádí, zə kusə or mə á mə shín fyá nə kuda yé, wo bígúg. Zaá kusə míkáándə mí áfufumá wo bwáádúg, wo nda ná nyingə bə shushwáás, nda nyingə bə shwôn. Zaá kusə cwə cweél míshúd, wo mpúg dúg shwóg. ¹⁹nMɛɛ mə dɔ lás nə buud mə céeł wá, mə dɔ súg bwo. Lúlúg ŋkúl, céndúg mítédúgá. ²⁰oDugí, mə təl mpumbéd mə ŋgə kudə. Múúd mə ká gwág kál dām, a juw mpumbé, mə nyí nyédí njów zə də nə nyə kəl ŋgwúd. ²¹pMuud mə bá ntɔ yé, mə bá sá nə a zág, sá zə ji mádí caangəd; nəcə ja mə á ntɔ yí, mə á zə nómá, sá pupá zə ji nyédí caangəd. ²²Muud jí nə məlwə mə gwág yé, ké mpú gwág ísá Ŋkénkə Shíshim ŋgə jaaw mədɔ mə Zembí yí.»

Gúmá mə Zembí

4 Mə músə nyingə kənd mísh, mə mú dúg mpumbé í njúl ná bagə nún joŋud. Kál mə á fwo gwág í ŋgə lwɔ nda cwôn yí í músə ci nə mə ná: Zaá kúga gwów, mə zág lwó wo ísá í jálá nə bá zə sɔy yí.

²qKú nómá bwey, Ŋkénkə Shíshim mú zə sá mə nda mə ŋgə cugə nji *shíshim dí. Mə músə dúg məma *caangə, muud njúl cínɔŋg. ³rMuud wɔɔŋgú ké dɔ lwenya nda jɔɔ məkwoógú bwə dɔ jów nə zhâspə nə sardwân má, njumbú í mə lyɛ nyə caangə, njumbú wɔɔŋg ŋgə

⁸3:9 2.9; Iza 49.23; 60.14 ^h3:10 1.9; Luk 21.19; 1Kr 10.13; 2Pr 2.9

ⁱ3:11 2.10, 25; 22.7, 12, 20; Zak 2.14 ^j3:12 2.17; 14.1; 21.2; 22.4; Eze 48.35

^k3:14 1.5; 19.11; Yuá 1.3; 2Kr 1.20 ^l3:17 Ozê 12.9; 1Kr 4.8

^m3:18 6.11; 16.15 ⁿ3:19 Mik 3.11-12; Heb 12.5-6

^o3:20 Mat 8.11; Yuá 14.23 ^p3:21 1.6; Mat 22.44; Heb 8.1

^q4:2 5.7; Sôm 11.4; 103.19 ^r4:3 Eze 1.26-28

lwenya nda kwóógú bwá du jôw ná emerôd yí.

⁴Bíl ícaangé mawúm mábá ná ínê í njúl na caangé ní dí makoogú makoogú, ocúmbá buud mawúm mábá ná ónê bwá njúl ícaangé byoongúd. Bwá ná mikáándó mí áfufumá, ná mitúm mí gúmá lúúd, mí njúl síyá ná or.

⁵Minjés mí mú du dagúwa, mí ngó zhu na caangéd, ná mājūjū, ná ŋkél mpú. Mə mú dūg ilamba zangbá min-jidyá na mpwóombú caangéd, ilamba byoong bíse mishishim zangbá mí du tōw mīsh má Zembí dí myá.

⁶Mə dūg námá gúl sá cínong mpwóombú caangéd nda məma māŋ, ná ŋkúl-ŋkúl nda yēn kristāl. Bílúgá ísá ínê í njúl míkuwó í á bə na tām caangé ná makoogú makoogú, ísá byoong í njúl ná mīsh bwəma ná nyúúl nyēsh. ⁷Kuwó sá áshúshwóógú í á bə nda zhwambánkwuŋ, ábēē nda cwǝ ŋgwúm nteny, aléel ná mpwoombú nda muud, ányina nda mpal ja á ngó jéel yí. ⁸Míkuwó mí ísá mínê míni myēsh mí ngó bə ná mafaafugé mósaman mósaman, faafugé dēsh ná mīsh kúl jēsh, tǝ gwǝw, tǝ shí. Míkuwó mí ísá míni mí du wá ŋgwa ja jēsh bulú ná mwásó ná:

Zembí Cwámba ji ŋkēŋkē, a ji ŋkēŋkē, a ji ŋkēŋkē,

Zembí á ŋkul nyēsh,

Zembí nyə á bə yé, á jísó yé, á ngó zə yé.

⁹Ísá ínê íni í ngó gúmal nyə, ngó ságusə nyə, ngó yə nyə akíba, nyə muud njúl caangéd, á ngó cugə kandugə á

kandugə yé. ¹⁰Nó ndéé, ja jēsh ísá íni í ngó wá nyə ŋgwa ntúni yí, ocúmbá buud mawúm mábá ná ónê bwá á ngó kúd mampwoombú shí, ngó yə muud njúl caangéd yé gúmá, nyə muud ngó cugə kandugə kandugə yé. Bwá ngó kul mitúm mí gúmá myáŋ na mpwóombú caangéd bwá ngó cí ná:

¹¹Yé Cwámba wúsú, yé Zembí wúsú, í jəla ná bwá yəg wo milwaná, ná gúmá, ná mpífá.

Nécé wo a té ísá byēsh;

wo wə wo á ji ná í bəg, í mú ntəg námá bə.

Feedyá kálaad

5 ^xMə mú dūg íí, muud nyə á bə á njúl caangéd yé nyə á bə ná kálaad mbwó mənəwúmú, kálaad wəongú njúl, micilyá cwú micilyá tǝǝn, bwá á ka fúlə nyə ná ndéé fad ná lug** mifeedyá zangbá. ²Mə mú námá dūg gúl ŋkácí *éngəles, a ngó cúndə gwǝw-gwǝw ná: «Zó má mpíyá ná wəfúlə kálaad éga a tí mifeedyá myé yé?» ³Nó ndéé, tǝ jəŋ dí gwǝw, tǝ wa shí, tǝ shí ga dí shí kú ná muud nyə á bə ná ŋkul wəf kálaad ná a dūg sá jí cwú yí. ⁴Mə músə ŋkēny məma yə, ná dūgúlə ná kú ná tǝ muud nyə á mpíyá wəf kálaad ná a dūg sá jí cwú yí. ⁵Nji, ŋgwǝl cúmbá muud mú cí ná mə ná: «Kú bəeg ji. Dugí, Zhwambánkwuŋ á bənd mə Yúda, nta mə *Dávid, nyə a mó ntǝ sá jēsh; nyə wə jí ná ŋkul wəf kálaad, a tí mifeedyá zangbá míni.»

****5:1** Lug wúsə gúl sá í du bə kúl ónciŋ ɔ wǝǝgə bwá du lwǝ mǝkwíindyə dí yí; sá jəong í du nada, muud jee táám b ísá ná ndí.

s4:4 ocúmbá buud: 5.5, 8, 10; 7.11, 13; 11.16; 14.3; 19.4; Iza 24.23 áfufumá: 6.11 **t4:5** 8.5; 11.19; 16.18; 17.9; MmN 9.24; 19.16; Eze 1.13-14 **u4:6** 15.2; Eze 1.22 ísá ínê í njúl míkuwó: 5.6, 8, 11; 6.1; 7.11; 14.3; 15.7; 19.4; Eze 1.5-12; 10.14 **v4:8** 1.17; 11.17; Iza 6.2-3; Eze 1.18; 10.12

w4:11 Mət 1.1, 31; Mbú 5.9, 12; 11.15, 17; 12.10; 15.3-4; 19.6

x5:1 10.2; Iza 29.11; Eze 2.9-10; Dan 12.4, 9

y5:5 4.4; Mət 49.9; Mat 1.1; Rom 1.3-4; Heb 7.14

Mwâ ncwembe

^{6z}Mə mú dúg íí, na tām *caangó, Mwâ ncwembe njúl nda buud bwó á cígə nyə tãŋ *mätúnuga, a tál na mpódúgá mikuwó mí ísâ minŋə nə ocúmbá buud. A njúl nə məlaag zangbá nə mísh zangbá; məlaag zangbá mɔɔŋg wó mishíshim zangbá Zembí nyə á kənd shí nyēsh dí myá. ^{7a}Mwâ ncwembe wɔɔŋg nyə á ngə shísh nə ndéé kə kumə wó muud nyə á bə a njúl caangód yé; a músə lóg kálaad múúd wɔɔŋg dí mbwə mənɔwúmúd.

^{8b}Ja Mwâ ncwembe nyə á shín lóg kálaad yí, mikuwó mí ísâ minŋə nə ocúmbá buud məwúm məbá nə ónŋə bwó mú wusə mɔnyíul ombúbudí na nyédí shí məkuú. Bwó á bə, muud yēsh nə bínzhá nə ikwôw í njúl síyá nə or, ikwôw íni milwándúlá nə cá: cá nì wə məjəgula mə óbúgula. ^{9c}Bwó músə ngə sey susa ágúgwáan. Bwó á ngə sey ná: Wo wə mə mpíyá nə ŋwa kálaad, wo tí mífeedyá myé nəcə bwó á cígə wo tãŋ mätúnuga. Wo á ka tŋ buud nə məcií mwô shú nə bwó wúg míkwmám mí *mísómúd, bwó bág buud ɔ Zembí, bwó ngə zhu íbeend byēsh dí, nə məkəl mēsh dí, nə íkúl nə ilwoŋ byēsh dí.

^{10d}Wo a mə sá nə bwó bág faan lú ófada, ngə sēy nə Zembí. Bwó bá bə nə ijwúga shí ga nyēsh dí.

^{11e}Mə músə nyíngə kənd mísh, mə mú gwág məkəl mə ncúlyá wəéngəles bímbí múúd cúgə nə ŋkul lŋ yí, bəndŋ mikuwó mí íkukwumuga nə ocúmbá buud. Bwó

á bə bwó mə lyɛ caangó nə bííí. ^{12f}Bwó á ngə ci gwów-gwów ná:

Mwâ ncwembe bwó á cígə yé, mə mpíyá nə lóg mpífə, nə kúm, nə fəg, nə ŋkul, nə gúmá, nə milwané, nə məzhwámá.

^{13g}Mə mú gwág íkukwumuga byēsh Zembí nyə a sá tɔɔ joŋ dí gwów, tɔɔ wa shí, tɔɔ shí ga dí shí, tɔɔ mən yí, nə ísâ byēsh bíś cínɔŋg yí, byēsh í ngə ci ná: Nyɔɔŋg njúl caangód yé bá Mwâ ncwembe,

bwó mpíyá nə məzhwámá, nə gúmá, nə milwané, nə ŋkul kandugə á kandugə.

¹⁴Mikuwó mí ísâ mínŋə míni mí mú ci ná: Amen. Ocúmbá buud bwó mú búdcw shí, yə Zembí bá Mwâ ncwembe gúmá.

Mwâ Ncwembe mə zó tí mífeedyá mí kálaad

6 Mə músə nyíngə kənd mísh, Mwâ Ncwembe mə tí feedyá áshúsh-wóógú; mə mú gwág míkwmám mí ísâ mínŋə míni, gúl mú kím ná: «Zaág!» Kəl dé í á bə nda njum-mpú. ^{2h}Mə músə nyíngə kənd mísh, mə mú dúg kabulí í njúl nə fuúm, muud njúl gwo gwów nə bangá mbwəd. Bwó mú yə múúd wɔɔŋgú *túm gúmá. A mú tí njɔɔnd ná, nda á jí mɔntɔ-buud ná, a nyíngə nómá kə ngə ntɔ.

³Mwâ Ncwembe mú tí feedyá ábeé, mə mú gwág kuwó sá ábeé mə ci ná: «Zaág!»

⁴Gúl kabulí í mú cúwo, í njúl títií nə zhwuŋ, muud njúl gwo gwów. Bwó mú yə múúd nyə á bə a njúl gwo gwów yé ŋkul nə a kág sá nə shí nyēsh í tówúg nə shwu, kú ná nə mətəla, shú nə buud

^{z5:6} 4.6-7 *Mwâ ncwembe*: 5.9, 12; 6; 7.17; 12.11; 13.8; Iza 53.7; Zhe 11.19; Yuá 1.29; 1Pr 1.19 *mishíshim zangbá*: 4.5; Zak 3.9 ^{a5:7} 4.2, 9; 5.1, 13; 6.16; 7.10, 15; 19.4; 20.11; 21.5; 1Oj 22.19; Iza 6.1; Eze 1.26-28; 10.1

^{b5:8} 8.3-4; Sôm 141.2 *bínzhá*: 15.2 ^{c5:9} 4.11; 5.6; 7.9; 14.3; Sôm 96.1

^{d5:10} 1.6 ^{e5:11} wəéngəles: Zhb 1.6; Dan 7.10; Heb 12.22 ^{f5:12} 4.11

^{g5:13} Sôm 150.6; Flp 2.10 ^{h6:2} 19.11, 14; Zak 1.8; 6.1-7

bwá ngág nà gwúya. Bwá mú yà nyà mæma kafwele.

⁵Mwâ Ncwembe má tí feedyá áléel, mæ mú gwág kuwó sá áléel má ci nó: «Zaág!» Mæ músə nyingə kənd mışh, mæ mú dág kabulí í njúl yíyínd, muud njúl gwo gwów nà lwud mbwád. ⁶Mæ mú gwág námə nda kál í ngə cúwo mpádágá mikuwó mí ísá mínŋ míni, í ngə ci nó: «Ijug *blé í zó kusha, kíllo ngwúd *danarí ncindí; ngug *orzha wāŋ, okílo olól danarí ncindí. Njì, ci wo nda ntáma mawúdə nà mælwəg.»

⁷Mwâ Ncwembe má tí feedyá ányina, mæ mú gwág kuwó sá ányina kál dé má ci nó: «Zaág!» ⁸Mæ músə nyingə kənd mışh, mæ mú dág kabulí í njúl nà nyúul məjúwó má mbədí, muud njúl gwo gwów, muud wəɔŋgú nà jínə nà Shwiy, baŋ mínjím í á ngə bə nyə mpús. Bwá mú yə shwiy bá baŋ mínjím ŋkul ná bwá gwúg buud shí nyēsh dí tãŋ kəw ngwúd á məkəw mənŋ; bwá ngág nà sá ná bósł búúd bwá yág dósmb dí, bósł yə nà zha, bósł yə nà kwaag-jumə bwás, bósłúgá dŷy íbiin í shí.

⁹Mwâ Ncwembe má tí feedyá átána, mæ mú dág íí, *mishíshim mí búúd shí *alatâr. Í á bə mishíshim mí búúd bwá á gwúyow nəcə Milósú mí Zembî wá, nəcə bwá á bə fwámé ówúshined, bwá á bwiing Milósú mí Zembî váál í jəla yí. ¹⁰Mishíshim myəɔŋg mí á ngə kím gwów-gwów nó: «Yé Ijkenké Mása, Mása áfwámé, ngaá wó jəlá nà kunda sə, yá nà buud ɔ shí bwá á gwú sə wá? Wo é

ngə bwey ntáni ná ndeé kə wós jáyé ja?» ¹¹Ná ndeé bwá mú ngə yə bwo, muud yēsh jud áfufumá. Bwá mú ci nà bwo ná bwá səlŋ milám shí búbaalé fwála, kə wós ja bēsh bwá é kwaga bímbí bwá jəlá nà bə yí; nəcə í jii ná bósł óshwə bāŋ bənŋ bwá á ngə sēy wá nà bósł ómínyəŋ bāŋ bwá fwóg gwúyow námə nda bwo.

¹²Mæ músə nyingə kənd mışh, Mwâ Ncwembe má tí feedyá ásamuna, shí í mú jág ntaŋusa, jwów mú yíndə nà ncuú nda káándə íkúsa, ŋkwoond yēsh ncindí mú bə títiŋ nda məcíí, ¹³wəacén-céní wá joŋ bwá mú ngə kud shí námə nda íbumə í líí í də kud ná mínjwə ja ŋkwə ngə kung yí. ¹⁴Joŋ í mú fálə nyúul nda múúd má də fálə kwəɔ-kwólə ná; mimbúŋ myēsh nà mənkwamə mēsh má mú taw ícéd. ¹⁵Í mú ka zə bə, təɔ ojwú ɔ shí, təɔ ofwó búúd, təɔ milúlúú mí ózimbi, təɔ mikúkúum, təɔ oŋkácíd, təɔ mælwaá, təɔ ofulí, bēsh óni bwá mú kə ngə shwaaw míku mí məkwoógú nda məkwoógú mā mimbúŋúd. ¹⁶Bwá mú ngə ci nà mimbúŋ nà məkwoógú má anúní nó: «Kádágá sə, shweelugá sə, sə bəg shwóg-shwóg nà muud njúl caangəd yé, shwóg-shwóg nà kúl Mwâ Ncwembe má kuya mpimbə yí. ¹⁷Nəcə, jwów lú mpimbə mæ Mwâ Ncwembe bá Muud njúl caangəd yé í má wós, muud e faam íí?»

Məyiyé má bwán ó Zembî

7 ¹Ja ísá íni í mæ shín bə yí, mæ mú dág *wəəŋgəles onŋ bwá tál íkósmb

^{í6:8} Zhe 14.12; Eze 14.21; Ozê 13.14

^{í6:9} 1.2, 9; 12.11, 17; 19.10; 20.4; 1Yn 1.1-2

^{k6:10} 18.24; Sôm 13.2-3; Mbá 32.43; Luk 18.7

^{í6:11} jud áfufumá: 3.5, 18; 4.4; 7.9, 13; 19.8, 14; Iza 61.10

^{m6:12} 8.5, 12; 11.13, 19; 16.18; Zhu 2.10; Mat 24.29

^{n6:14} 16.20; 20.11; Iza 34.4; Heb 1.11-12 ^{o6:15} Iza 2.10, 19, 21; 24.21

^{p6:16} 5.7; Ozê 10.8; Luk 23.30

^{q6:17} Zhu 2.11; Nah 1.6; Sof 1.14-18; Mal 3.2 ^{r7:1} 9.14-15; Zhe 49.36; Dan 7.2

í shí ínŋ dí, bwá má káágulá ɔŋkwŋ ɔnŋ††
wá shí. Bwá a shígé bíd ná ɔŋkwŋ kúnŋgug
tɔɔ shí, tɔɔ mɔŋ, tɔɔ málííd. ²Má mú ny-
ingə dúg ɔŋwól *éŋgəles ɔŋ wú ɔŋge
kɔɔmb jwɔw í ɔɔ cúwo yí, a mbíd sá bwá
ɔɔ bwadulá búúd máyiigyé má Zembí á
kuwó yí. Nda bwá á yə wəéŋgəles ɔnŋ
ɔŋkul ná bwá ntámág shí ná mɔŋ ná,
éŋgəles má á nyingə dúg éne mú kím
gwɔw-gwɔw lás ná bwo. ³Nyá á ci ná
bwo ná: «Kúgá fwo ntáma shí, ɔŋkí mɔŋ,
ɔŋkí málí; bwándúgá, sá fwóg wá ɔsɔl
ɔ mɔsáal ɔ Zembí wúsú máyiigyé móm-
pwoombúd.» ⁴Má músə gwág ná buud
bwá á wíyɔw máyiigyé wá bwá á bə buud
ɔtɔɔshin tɔd ná məwúm mɔnŋ ná ɔnŋ,
ɔŋgəlé zhu íbɛend í *Izəɔyɛl byêsh dí.
⁵Í á bə buud ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá bɛend
mə Yúda dí,
ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá bɛend mə Ruben
dí,
ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá bɛend mə Gád dí,
⁶ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá jé má Azer dí,
ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá jé má Neftali dí,
ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá jé má Manase dí,
⁷ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá jé má Símuyon dí,
ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá jé má Lévi dí,
ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá jé má Isakâr dí,
⁸ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá jé má Zabulon dí,
ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá jé má Yóseb dí,
ɔtɔɔshin wúm ná ɔbá jé má Bəŋzhamɛ dí.
Buud ɔni bəsh wá bwá á wíyɔw máyiigyé
məmpwoombúd wá.

Kúl má Zembí

⁹Ja á máyiigyé éne má shín yí, má
mú dúg búúd áncuncuma, bímbí múúd
cúgé ná ɔŋkul lŋ yí. Bwá á bə buud wá
ilwɔŋ byêsh, ná íbɛend byêsh, ná íkúl

byêsh, ná məkəl mēsh, bwá tál mpwóóm-
bú caangəd, Mwá Ncwəmbə dí míšhúd,
bwá má bwáád íjud í áfufumá, bwá ná
mɔŋ má lándú mɔbwád. ¹⁰vBwá á ɔŋgə
kím gwɔw-gwɔw ná:

Zembí wúsú muud njúl caangəd yé,
bá Mwá Ncwəmbə wá bwá má cug sá.

¹¹w*Wəéŋgəles bəsh bwá má lyɛ *caangəd
ná ɔcúmbá buud, ná mikuwó mí ísá mínŋ
wá, bwá mú wusə mənyúúl shí ombúm-
budí ná mpwóómbú caangəd, yə Zembí
gúmá, ¹²xbwá ɔŋgə ci ná:

Amen. Məzhwámá, ná milwaná,
ná fug, ná akíba, ná gúmá,
ná mpífá, ná ɔŋkul,
bísa Zembí wúsú ísá byé
kandugə á kandugə. Amen.

¹³yNá ndéé, ɔŋwól cúmbá muud mú
lás, ci ná mə ná: «Ozə bɔŋ bí ná íjud í
áfufumá ɔni, bwá ɔŋgə wú ɔŋgow?» ¹⁴zMə
mú bɛsa ná nyə ná: «Yé Cwámá, wo wá
má mpú.» A mú ci ná mə ná:
«Búsə buud bwá ɔŋgə wú yáág-yáág
cúwúlíd wá.

Bwá má gusa íjud byán mɔcií mə Mwá
Ncwəmbə dí,
sá ná í bág ofúfumá.

¹⁵aGwá wá bwá tál ná
mpwóómbú caangəd má Zembí dí yí.
Bwá é ɔɔ yə Zembí gúmá bulú ná mwásə
nyádí Mpáánzə.

Muud njúl caangəd yé má bá wá bwo
nyádí gúgúwád.

¹⁶bBwá ábúlé ná bwəle gwág zha,
kú nyingə bwəle gwág shwáásúlə míná.
Tɔɔ yásə tɔɔ ɔŋwól bibibi
nyə ábúle ná nyingə nyaan bwo nyúúlúd.

¹⁷cNəcé Mwá ncwəmbə

††7:1 ɔŋkwŋ ɔni búsa bɔɔŋg búsa ná ɔŋkul caam shí wá.

7:3 9.4; 14.1, 3; 22.4; Eze 9.4, 6 7:4 14.1, 3; 21.12-13

7:9 5.9; 6.11; Ləv 23.40 7:10 5.7 7:11 4.4, 6 7:12 4.11 7:13 6.11;

7.9 7:14 1.5; 22.14; Sôm 51.9; Dan 12.1; Mat 24.21 7:15 21.3

7:16 Iza 49.9-10 7:17 5.6; 21.6; Yuá 10.10, 11; Eze 34.11-16, 23-24 məzhwíle:
21.4; Sôm 126.5-6; Iza 25.8

jí tām caangó yé mó bá bə mbaagula
wán,
a bá kə nə bwo mánəcwuŋ mó ngó
wééshuli
majúwó mā cug mád,
Zembí mú bá fim bwo məzhwíle mēsh
míshúd.»

Feedyá á zangbá

8^dMwá Ncwambe músə zó tí feedyá
á zangbá. Ja á mó tí wə ntúni yí,
mə mú gwág joŋ ná kufug tán kúl wəla.
^{2e}Mə mú dúg *wóéŋgəles zangbá bwó
du tōw mísh mó Zembí dí wá. Bwó mú
yə bwo micwōŋ zangbá. ^{3f}Engəles shús
mú zə tōw álatār dí, a mbíd kwōw bwó
du yángulə *cáá yí, í njúl síyá nə or.
Bwó mú yə nyə zhwog olabínda nə a
jígálúg na álatār dí, yíle jəŋŋ í bádúg
nə məjəgula mó míŋkəŋkə mi búúd
myēsh tán *mətúnəga. *Alatār wəŋgú
nyə á bə síyá nə or cíŋŋŋ mpwóombú
caangəd. ⁴Yíle ólabínda nə məjəgula mó
míŋkəŋkə mi búúd í mú wú *éŋgəles dí
mbwəd, bád kə wó Zembí. ^{5g}Engəles mú
ŋwa kwōw bwó du yángulə cáá yí, ŋwa
kuda álatār dí lwándulə cíŋŋŋ ná cwóó,
a músə wusə shí. Íkél mpú kə kyəeg, nə
məjuŋú, nə minjəs, shí í mú jág ntəŋusa.

Micwōŋ mísaman mí ashúshwóógú

⁶Wəéŋgəles zangbá bwó á bə nə
micwōŋ wá bwó mú kwəməsa ná bwó zó
lwō myo.

^{7h}Ashúshwóógú mú lwō yé cwōŋ. Nə
mətáləmu, nə kuda fulá nə məcíí í mú
shwíy shí. Kəw lə shí ŋgwúd á məkəw
məlól í mú cumbuli jígə, kəw lə ílí ŋg-
wúd á məkəw məlól cumbuli námə jígə,
ikáá íbús byēsh í mú námə cumbuli jígə.

⁸ⁱEngəles ábēé mú lwō yé cwōŋ. Bwó
mú wusə gúl sá mən. Sə jəŋŋ í njúl námə
nda məma mbúŋ í mó ja ŋgwíle. Kəw lə
mən ŋgwúd á məkəw məlól í mú shín
bə məcíí məcíí, ⁹kəw ŋgwúd á məkəw
məlól mó íkukwuməga í á bə mikuwó
mən yí í mú yə, kəw ŋgwúd á məkəw
məlól mā itítima í mú shín cōóg.

¹⁰Engəles aléel mú lwō yé cwōŋ.
Məma ácéŋ-cení mú wú joŋ dí, a ŋgə jígə
námə nda shigə lú kuda. A mú zə kud
kəw ŋgwúd á məkəw məlól mā mīŋg-
wəz nə milúu míncwūŋ dí. ^{11j}Acén-cení
wəŋgú jínə dé wó Məgwul. Kəw ŋgwúd
á məkəw məlól mā mənćúwó í mú bə
ŋkí gwul; ncúlyá buud bwó á ŋgə ŋgul
majúwó mā mənćúwó məŋŋ wá bwó
mú ŋgə yə nə məgwul məŋŋ.

^{12k}Engəles ányina mú lwō yé cwōŋ. Í
mú zə bə, nə kəw ŋgwúd á məkəw məlól
mā jwōw, nə ŋgwúd á məŋŋ mā ŋk-
woond í, nə ŋgwúd á məŋŋ mā wəacén-
céní mó mú shila. Sə jəŋŋ mú sá nə kəw
ŋgwúd á məkəw məlól mā mwásə í mú
bii yídúgú, bulú námə ntó. ¹³Mə músə
nyíŋgə kənd mísh, mə mú gwág mpal
ŋgə jéel tām joŋ a ŋgə kím gwōw-gwōw
ná:

Wo buud ɔ shí ɔ! Íkwéé bí eé!

Íkwéé bí ja wóéŋgəles olól bwó mó lág
wá

bwó é lwō myán micwōŋ yí eé!

9^{1*}Engəles átána mú lwō yé cwōŋ. Mə
mú dúg ácéŋ-cení nyə á wú joŋ dí
kud shí yé, bwó mó yə nyə juwəga bí
ncímə. ^{2m}A mú juw bí ncímə, yíle í mú
wú nūŋ nda yíle í ŋgə wú məma kuda
dí yí. Yíle jəŋŋ í mú lwánd ŋgúl wēsh
ná ndéé jwōw shila. ³ⁿIkájalá í mú du
cúwo yíle jəŋŋ dí du shulə shí. Bwó mú

^d8:1 Zak 2.17; Aba 2.20 ^e8:2 micwōŋ: Zho 6.4, 6; Mat 24.31

^f8:3 5.8; MmN 30.1, 3 ^g8:5 4.5; 6.12-13; Ləv 16.12; Eze 10.2 ^h8:7 9.15, 18;

Eze 5.2, 12; MmN 9.23-25 ⁱ8:8 16.3-4; MmN 7.20, 21 ^j8:11 Zhe 8.14

^k8:12 6.12-13; Iza 13.10; Eze 32.7-8 ^l9:1 bí ncímə: 11.7; 20.1; Zhb 26.6; 28.22;

Luk 8.31; 2Pr 2.4 ^m9:2 Mət 19.28; MmN 19.18 ⁿ9:3 MmN 10.12-20

yə íkájálá byɔɔŋgú váál ŋkúl wáacálaafə
 bwə də bə nə ndí yí. ⁴Nji bwə mú ci
 nə byo nə í kú bæeg ntáma íkáá nə ilíí
 byēsh, í kág ŋgə lúú nji buud bwə cúgé
 nə məyiigyé mə Zembí mpwóómbúd wá.
⁵Bwə mú námə ci nə byo nə í kú ŋgə
 gwú buud bɔɔŋgú, í yídag təl bwo cwúnd
 dí tən ŋkwoond otɔɔn. Váál cwúnd í
 á ŋgə sá yí í á bə nə ŋkíim-ŋkíim nda
 ja ácálaafə mə lúú múúd yí. ⁶Pí bá bə
 mwɔw mɔɔŋgú dí, buud bwə bá ŋgə sɔ́
 nə bwə yə, nji muud kú yə; bwə bá ŋgə
 jii shwiý, nji shwiý ŋgə fúndə kə bwo
 shwóg-shwóg. ⁷Íkájálá byɔɔŋg í á ŋgə
 bə nda ikabulí bwə mə shín cwɔ́ nə bwə
 kə nə ndí dɔ́ómb dí yí. Í á bə nə isá
 mílúúd nda mitúm mi gúmə myá síyá
 nə or, bwə nə məmpwoombú nda buud.
⁸Bwə á bə nə ishílu mílúúd nda budá,
 məjə nda məjə mə ózhwambánkwuŋ.
⁹Ibúd í á bə bwo nda íbúduga í íŋkwánz
 ózimbi bwə də búdal búd nə ndí yí, nyán
 ncíndə nda ncíndə ómətúwa íkabulí ŋkí
 bulya í ŋgə julə kə nə ndí dɔ́ómb dí yí.
¹⁰Mikwundú myán mi á bə nda mik-
 wundú mí wáacálaafə, nə ishushwom;
 mikwundú myɔɔŋg wə bwə á də sá buud
 məbɔw nə ndí tən ŋkwoond otɔɔn yí.
¹¹Cí wán wə *éŋgəles a bí ncímə, bwə
 də jɔw nyə heburə dí ná Abadôn, gurək
 dí ná Apolyôn^{††}.

¹²Íntúgúlí í ashúshwóógú í mə shín
 óni. Bíl íntúgúlí í ŋgə ná zə, məváiál
 məbá.

¹³Éŋgəles ásamuna mú lwɔ́ yé cwôn.
 Mə mú gwág dúl kál í ŋgə wú mélaag
 mənɔ́ məsə álatâr or mə Zembí dí má.

¹⁴Ukál dɔɔŋg í mú ci nə Éŋgəles ásamuna
 ná: «Cinyág wéŋgəles onɔ́ búśə cɔ́lɔ́
 ŋgwɔ́ɔ́ Ifurât wá». ¹⁵Bwə mú ciny

wéŋgəles onɔ́ bwə á bə ŋkwəmusá shú
 dāŋ wəla, nə dāŋ jwɔw, nə nyāŋ ŋk-
 woond nə wāŋ mbú wá. Bwə mú ciny
 bwo nə bwə gwúg buud íí, kɔw ŋgwúd
 á məkɔw məlɔ́l. ¹⁶Ozimbi bwə də ju
 nə ikabulí wá bwə á bə omilyōŋ mitəd
 mimbá, mə a shí gwág bímbí bwə á
 bə yí. ¹⁷Wntɔ́ wə mə á dúg *ntamə a
 mísh ná bagəd yé, mə a dúg ikabulí
 nə ozimbi bwə də ju nə byo wá. Byāŋ
 íbúduga íŋkwánz bwə á búdal íbúd nə
 ndí yí í á bə, nə otítíí, nə nyúul jon lə
 mpú, nə nyúul ncínə. Byāŋ íkabulí nə
 milúú nda ozhwambánkwuŋ, kuda nə
 yíle nə fidə í á ŋgə wú bwo mímpud.
¹⁸Okwaag-jumə ólɔ́l óni bwə mú gwú
 buud íí, kɔw ŋgwúd á məkɔw məlɔ́l; í
 á bə, nə kuda, nə yíle nə fidə í á ŋgə
 wú ikabulí mímpu dí yí. ¹⁹Nəcə ikabulí
 byɔɔŋgú, ŋkul nyāŋ nyísə bwo mímpu dí
 nə míkwundú; mikwundú myāŋ mí nda
 onywá, mísə nə milúu, milúu myɔɔŋg
 wə mí də lwána. ²⁰Bɔ́lɔ́lúgá búúd bwə
 a shígé fwo yə nə okwaag-jumə óni
 wá, bwə áshígé cénd mítədúgá nə bwə
 yɔw bɔ́w-bɔ́w mísɔ́lɔ́lúgú bwə á də sá
 myá; bwə áshígé yɔw yələ məjamb məsə
 ózembí ɔ́ áyadúg dí má gúmá, mbeé
 ózembí ɔ́ or, nə kwóógú bwə də lúlə
 *mwaanə nə ndí yí, nə dúl váál ŋkwánz
 na, ozembí ɔ́ məkwóógú, nə ilíí, mbeé
 ózembí kú nə ŋkul mə dúgya, ŋkí gwág,
 ŋkí kyey. ²¹Buud bɔɔŋg bwə áshígé yɔw
 məgwú mə búúd, kú yɔw ncidə, kú yɔw
 janga, kú yɔw júwo.

Kúkáláád á bíbíyá

10 ^yMə á nyiŋgə námə dúg gúl ŋká-
 cid *éŋgəles ŋgə shulə wú jon dí,
 a mə fúlə ŋkúdú nyúúlúd nda *sanda.

^{††}9:11 *Apolyôn*: Mə kə ná «muud caamú-caamú».

9:4 7.2-3 9:6 Zhb 3.21; Zhe 8.3 9:7 Zhb 39.19-20; Zhu 2.4

9:8 Zhu 1.6 9:9 Zhu 2.5 9:13 8.3; MmN 30.1-3 9:14 7.1; Mbá 1.7

9:15 8.7-12 9:17 Zhb 41.10-12

9:20 16.9; MmN 20.13-15; Dan 5.4, 23; Sôm 135.15-17; Iza 44.9-20 10:1 4.3

Nyɔ á bə nə njumbú í mǎ lyɛ nyɔ lúúd, mpwoombú ɲǎ lwenya nda jwǎw; mǎkuú mé mǎ á bə nda mǎmpɪɲ, mǎ njúl nda mɪɲgwiile mí kuda. ² Nyɔ á bə nə kúkáláádú mbwǎd, kúkáláádú jwǎɲɲ nǎ bagǎ. A mú shulǎ nǎ ndéé, tǎl kuú ámǎncwúm mǎɲ, wǎɲɲ á mǎkǎl cǐndú. ³ A mú kǐm gwǎw-gwǎw, nǎmǎ nda zh-wambǎɲkwuɲ mǎ dǎ bǎm nǎ. Njɪ nyɔ á kǐm yí, ɲkǎl mpú mú saal íja zǎɲgbá. ⁴ Ja ɲkǎl mǎ shǐn saal ntǎni yí, mǎ mú tééd nǎ mǎ cilǎ; njɪ, mǎ mú gwág kǎl mǎ ci nǎ mǎ jɔɲ dí nǎ: «Shweelǎg sǎ ɲkǎl mpú nyɔ á mǎ ci ja nyɔ á mǎ saal íja zǎɲgbá nǐ, kú cilǎ gwo.» ⁵ Engǎles mǎ á dúg nyɔ á tǎl mǎkuú wúga mǎɲ wúga cǐndú yé, mú bǎn mbwǎ mǎncwúm ɲgɛɛ jɔɲ dí. ⁶ A mú kɛɛn Zembí ɲǎg cǎgǎ kandǎgǎ kandǎgǎ yé, nyɔ muud nyɔ á té gwǎw nə isǎ byǎsh bí cǐnɲɲ yí, a té shí nə isǎ byǎsh bí cǐnɲɲ yí, a té nǎmǎ mǎɲ nə isǎ byǎsh bí cǐnɲɲ yé; nyɔ á kɛɛn nyɔ, a ci nǎ: «Í ábúlé ná bwey, ⁷ ja ɲgǎles áza-ɲgbá mǎ bá lwǎ cwǎɲ yé yí, *ndímǎ mǎ Zembí í bá ka zǎ nyín, nǎmǎ nda nyɔ á bwey dǎ jaaw osǎl ɔ mǎsǎal bǎ *búud ɔ mǐcúndǎ nǎ.»

⁸ Nǎ ndéé, kǎl mǎ á gwág jɔɲ dí í mú ɲyɲgǎ lǎs nə mǎ nǎ: «Kǎá wǎ ɲgǎles mǎ tǎl mǎkuú wúga mǎɲ wúga cǐndú yé, wo kǎg ɲwa kúkáláádú á jí nə ndí mbwǎd nǎ bagǎ nǐ.» ⁹ Mǎ mú kǎ wǎ ɲgǎles kǎ ci nə nyɔ nǎ a yǎg mǎ kúkáláádú. Nyɔ ntǎg nə mǎ nǎ: «Íjwag gwo wo mǐnǎg. Í é bə wo mwǎ dí cwú nǎ cǐndúɲ, njɪ ɲkǐ ncwǎɲ mpu dí nda kwaan.» ¹⁰ Mǎ mú ɲwa ɲgǎles kúkáláádú mbwǎd, mǎ mú mǐnǎ; í mú bə mǎ ɲkǐ ncwǎɲ mpu dí nda

kwaan; njɪ, ja mǎ mǎ mǐnǎ yí, mwǎ mú bə mǎ cwú nǎ cǐndúɲ. ¹¹ Bwǎ mú ka ci nə mǎ nǎ: «Í jí nǎ wo kǎg ɲyɲgǎ jaaw sǎ Zembí mǎ cǎgǎ shú zhwoɲ íkúl nə il-wɔɲ nə mǎkǎl, nə zhwoɲ ojwú-buud yí.»

Obwiɲgye obǎ ǎ lǎɲ mǎ Yésus

11 ^e Bwǎ mú yǎ mǎ fiidye í njúl nda lǐlǐ bwǎ dǎ yíga ísǎ nə ndí yí, bwǎ nə mǎ nǎ: «Tǎwǎg yíga Mpáanzǎ mǎ Zembí, nə *alatǎr, wo lǐ búúd bwǎ ɲǎg yǎ Zembí gúmǎ cǐnɲɲ wǎ. ² Njɪ, wo ɔ lǎgǎ mbaadǎ wúsǎ lɲɲgula nə lɲɲgula dí yí, wo kú yíga wo, nǎcé bwǎ á yǎ íkúl í cǎgǎ *Oyúden yí wo. Íkúl byɔɲɲ í bá tagulǎ nyaal ɲkǎɲkǎ ɲgwǎla tǎɲ ɔɲkwɔond mǎwúm mǎnǎ nə óbǎ. ³ Njɪ, mǎ bá yǎ óbwiɲgye obǎ bǎm ɲkul nǎ bwǎ cúndǎ mǐcúndǎ myǎm tǎɲ mwǎw tǎśshin nə mǐtǎd mǐmbǎ nə mǎwúm mǎsaman, bwǎ bá ɲgǎ cúndǎ bwǎ mǎ bwǎád mǐɲkuda.»

⁴ Obwiɲgye obǎ bɔɲɲ búsǎ wǎolivyé obǎ nə ícé í lǎmba íbǎ Kǎlaad Zembí ɲǎg ci nǎ í tǎl mǐsh mǎ Cwǎmba á shí nyǎsh dí yí. ⁵ Múúd mǎ kǎ ntǎgǎlǎ bwo, mɲɲgwiile mí wǎśś bwo mǐmpu dí, jígal búúd bwǎ ɲǎg lúmbǎli nə bwo wǎ. Haaw! Muud yǎsh mǎ ntǎgǎlǎ bwo yé, á jǎlǎ nə bá yǎ ntǎ. ⁶ Búsǎ nə ɲkul fad jɔɲ, mǎánd mpú nǎ a kú nywǎ té mwǎw bwǎ ɲǎg cúndǎ mǐcúndǎ mí Zembí yí, búsǎ nə ɲkul yíd mǎjúwǎ mǎ mǎncúwǎ mǎ nyɛ mǎcǐí, búsǎ nə ɲkul ntǐ ókwaag-jumǎ shí mǎvǎál mǎsh, ja jǎsh bwǎ céel yí.

⁷ Ja bwǎ bá shǐn bwiɲɲ sǎ bwǎ á jǎla nə bwiɲɲ yí, biin í bá wú bí ncímǎ dí zǎ sǎ bwo dɔɔmb, ntǎ bwo nə ndéé

^a10:2 5.1; 10.8 ^a10:3 Zhe 25.30-31; Ozê 11.10

^b10:6 Sôm 146.6; Dan 12.7; Mis 4.24 ^c10:7 22.6; Zhe 25.4; Amo 3.7-8

^d10:8 Eze 2.8-3.3 ^e11:1 21.15

^f11:2 Sôm 79.1; Luk 21.24 42 ɔɲkwɔond: 12.6, 14; 13.5; Dan 7.25; 12.7

^g11:4 Zak 4.1-3, 11-14; Yuá 8.17 ^h11:5 2Oj 1.10; Sôm 97.3; Zhe 5.14

ⁱ11:6 MmN 7.17-19; 1Oj 17.1; Zhk 5.17 ^j11:7 13.1-2; 17.8

gwú bwo. ^{8k}Mimbimbə myán mí bá já mbaadád, ngwála áńńń dí, ngwála bwə á bwambələ Cwám̃ba kwolós dí yí. Ngwála áńńń wəwəŋ, dé jíná lú *ńdím̃ba wə Sódóm, ńkí ntāg Igípten. ⁹Buud wā ikúl, nā ibeend, nā məkəl, nā ilwoŋ bwə bá zə dū beny mím̃bimbə myəwəŋ tāŋ mwōw málól nā kəl, bwə kú magulə nā bwə dúlūg myo. ^{10l}Buud wā shí bwə bá gwág məshusug nā shwiŋ dán dəwəŋ. Bwə bá təl məzan, ngə kənda məcwúm nəcə *buud ɔ mícúndə óbá bəwəŋ bwə á təl buud cwúnd dí wa shí gaád.

^{11m}Nji, mwōw málól nā kəl məwəŋ məká cə, Zembí yámb bwo wúl ngúl á cug, bwə mú tōw tətəlí nā məkúú mán. Nə ndeé, ikukwende í bá bii búúú bwə á zə dū beny bwo wá. ¹²ⁿBwə mú gwág dúl kəl í ngə wú joŋ dí, í ngə ci nā bwo gwōw-gwōw ná: «Bádúgá zə ká!» Bwə mūsə bád mĩńkúdéd kə kumə joŋud, buud bwə á ngə lumbəli nā bwo wá bwə ngə dúg. ^{13o}Shí í á jág ntaŋusa námə wəla dəwəŋgúd, kəw ngwúd á məkəw wúm mā ngwála í mú shugula shí, buud otóshin zəŋgbá bwə mú yə nā ntaŋsələ shí í á ntaŋusa ní. Ikukwende í mú bul bii bəwəŋ bwə áshígé yə wá, bwə mú ngə yə Zembí á gwōw gúmá.

¹⁴Intúgúlí í ábeé í məká cə íni, ya aléel í wál zə bə.

Cwōŋ á zəŋgbá

^{15p}Nə ndeé, *éŋgəles á zəŋgbá mú lwə yə cwōŋ. Məkəl məká mú kyəeg joŋ dí nā ńkulú ná:

Cwám̃ba wúsú wə mūsə nā ijwūga juwələ nā shí ndon, nā nyə nā Kríst yé.

Nyə e jwú kandugə á kandugə.

^{16q}Ocúmbá buud məwúm mábá nā óŋz bwə á dū bə bwə ńjúl byán ícaŋgəd míš mək Zembí dí wá, bwə mú wusə mőnyúúl shí ombúmbudí, yə Zembí gúmá. ^{17r}Bwə á ngə yə nyə gúmá bwə ngə ci ná:

Sə ngə yə wo akíba, yé Zembí wúsú Cwám̃ba, Zembí á ńkul nyēsh, Zembí jís yé, nyə á bwey námə dū bə yé. Sə ngə yə wo akíba nā wo wəfələ məma ńkúl nywō, təl ijwūga byō.

^{18s}Ikúl í á gwág mpimbə, ńji, wo mək kuya mpimbə gwō, fwála í mək wós nā wo sámbúg buud bwə á yə wá milésú,

fwála á nā wo yəg osól ɔ məsáal bwō myəna myán;

osól ɔ məsáal bəwəŋ búse, nā *buud ɔ mícúndə nā mĩńkəŋkə mí búúú hí, nā bəwəŋ bēsh bwə á ngə ŋwa jíná dwō nā gúmá wá,

təw ozhizhe ɔ búúú təw fwámé búúú.

Fwála í mək wós nā wo cáamug buud bwə ngə caam shí wá.

^{19t}Bwə mú juw Mpáánzə mək Zembí joŋud, *wóle sɔ jé í mú nyín nyədí Mpáánzə. Mĩńjəs mí mú bəduga joŋud, nā məjuŋá, nā ńkəl mpú, shí í mú jág ntaŋusa, mətálumu mək ngə kud məma íbúgú.

^k11:8 Luk 13.33-34 *Sódóm*: Mət 18.20; Iza 1.10; Eze 16.46 *Igípten*: MmN 3.16-19; 7.3-5 ^l11:10 Yuá 16.20 ^m11:11 Eze 37.9-10 ⁿ11:12 2Oj 2.11; Mis 1.9

^o11:13 6.12-13; Eze 38.19-20

^p11:15 4.11; MmN 15.18; Sòm 22.29-30; Dan 2.44; 1Kr 15.24-28

^q11:16 4.4 ^r11:17 1.8; 4.8; 15.3; 16.7; 19.6, 15; 21.22; Amo 4.13; 2Kr 6.18

^s11:18 19.5; Sòm 2.1-5; 110.5-6

^t11:19 4.5; 6.12-13; 8.7; 15.5; Zhb 38.22-23 *wóle sɔ*: 1Oj 8.1, 6

Mudá bá ñkwoondú

12^uDúl mæma *shimbá í mú wóss joŋud; í á bə, mudá má bwáád yásó tãŋ káándó, mækuú mæ tãl nyə mbyólúd, nyə nă *tũm gúmá lúúd, tũm gúmá wəŋŋ í njúl nă wəacén-céní wũm nă óbá. ²Nyə á bə nă bum ná ntámb, a ñgó kím nă mæcey má minú ná a zə byá.

³^vDúlúgá shimbá í mú nyingə wóss joŋud. Jãŋ í á bə, dúl váál ñkwoondú ñkí bwaag, a njúl títií ná zhwuŋ, a mbíd milúú zaŋgbá nă mælaag wũm; milúú za-ñgbá míní mí njúl, lúú wêsh nă *tũm ícî. ⁴^wKwundú yé í á wéend wəacén-céní wă joŋ, kəw ñgwúd á məkəw mælól, wusə shí. Ñkwoondú éne nyə á kə tōw mudá nyə á ñgə bə ná a zə byá yé mpwóómbúd ná, ñji ná mwán má byêl, a dă. ⁵^xMudá éne mú byá mwán, mwámudũm, mwán má jálá nă fála íkúl nă ñkúd yé. Bwó mú ntăg ñkény mwán yé wəŋŋú kə nă nyə wə Zembí, nyódí caaŋgód. ⁶^yMudá nye mú túb kə shí a shwéeshá dí, kúl Zembí nyə á bwey kwambulə nyə jiya yí, shú ná bwó kág wíl nyə wu tãŋ mwōw tósshin nă mitəd mimbá nă mæwũm măsaman.

⁷^zNó ndeé, dɔɔmb í á ka zə kyeeŋ joŋud. Míshiyêl bəŋŋə *wəŋgəles bə jãŋ kóómb, ñkwoondú bəŋŋə bə wəŋgəles jãŋ kóómb. ⁸Nji, ñkwoondú bəŋŋə jé gwoŋŋ bwó áshígé lal məŋkul; ná ndeé bwó mú bə kú ná nă jiya joŋud. ⁹^aNó ndeé, nda Míshiyêl bəŋŋə wəŋgəles bə bwó á ntə bwo ná, bwó á ka wáŋgulə wusə ñkwoondú anúní éne kúga shí, nywâ a yág bwó jów ná Njwũ mējamb yé wəŋŋú, nyə Sá-tan, muud ñgə shiig buud ɔ shí ndon

bêsh yé, bwó á wáŋgulə wusə bəŋŋə bêsh wəŋgəles bə.

¹⁰^bMə mú gwág dúl kál í ñgə cî nă ñkulú joŋ dí nó:

Fwála Zembí mæ cug búúd yí í má wóss, nă ñkul nyé, nă íjwuga byé, nă mpâl má Kríst yé.

Nəcé bwó má wáŋgulə wusə múúd on-taandê shí.

Nyə muud nyə á dă kə nă ontaandê ɔ ómínyəŋú búsú

kə dă jaaw Zembí tɔɔ ibulú, tɔɔ mimwásó yé.

¹¹^cBwó á má ntə nyə ñkul nəcé məcîf mæ Mwâ Ncwəmbe.

Bwó á má ntə námá nyə ñkul nəcé bwi-ingúlə bwó á bwiing lán má Yésus yí,

bwó áshígé cɛɛl cug jãŋ váál á ná bwó fúndó shwiy.

¹²^dGwó wə má cí nó:

nə joŋ lə gwōw, nă bí bəŋŋ njúl nũŋ joŋ dí wá,

gwágúgá məshusug!

Nji, məntágula nă bí, shí nă mǎŋ!

Nəcé Njwũ mējamb má shulə nũŋ bídí,

a mpú ná fwála í má lúg nyə bíbíyá,

a má ntăg bul nyada.

¹³Ja mæma ñkwoondú éne nyə a dúg nă bwó má wáŋgulə wusə nyə shí yí, nyə á ka zə julya nă mudá nyə a byá mwán mwámudũm yé. ¹⁴^eNji, bwó mú yə múdá wəŋŋú mæma mǎfaafugó mǎbá nda mǎfaafugó má mpal, ná a jéélug kə shí a shwéeshá dí, nyódí jiyad, kúl bwó jəla nă kə wíl nyə yí. Nyə á ji wu mimbú mílól nă kúl, ñkwoondú nda kumə wu. ¹⁵Nywá a yág éne nyə á ñgə yámb mējúwó nă mpu

^u12:1 Iza 7.14; 26.17

^v12:3 ñkwoondú: 12.7, 9, 13; 13.2; 16.13; 20.2; Dan 7.7, 24 ^w12:4 Dan 8.10

^x12:5 19.15; Sôm 2.9 ^y12:6 1Oj 17.1-7; 19.5-7; Mat 2.13 *mwōw tósshin nă mitəd mimbá nă mæwũm măsaman*: 11.2 ^z12:7 Dan 10.13; Yûd 9

^a12:9 20.2; Mæt 3.1; Iza 14.12; 27.1; Luk 10.18; Yuá 12.31 ^b12:10 4.11; 11.15 *múúd ontaandê*: Zhb 1.9-11; Zak 3.1 ^c12:11 6.9; Mat 16.25 *Mwâ Ncwəmbe*: 5.6; 1Yn 2.14; 5.4 ^d12:12 18.20 ^e12:14 mimbú mílól nă kúl: 11.2

yé, má ngó wô nda ngwáɔ́ ngə wáámb mudá ná má ké cə nə nyə. ¹⁶Ká, shí í mú kyem múdá, í beeg mpu, minə ngwáɔ́ wêsh ɲkɔɔndú nyə á ngə yámb nə mpu ní. ¹⁷ɲkɔɔndú mú jág gwág múdá wɔɔngú mpimbə. A mú ka zə kə lúmbúli nə bɔɔng bwə má lág mpwɔɔ buud mə múdád wá, búúd bwə ngə baagulé isâ Zembí nyə á ci ná í báɔ́ yí, bwə ngə bwi-ɲng lán má Yésus wá. ¹⁸A mú ka kə tɔw shə á máɲɲɔd.

Biin á mân

13 ⁸Nə ndéé, mə mú dúg gúl biin ngə bád wú mân, biin ni njúl nə mɛlaag wúm, milúú zangbá. Mɛlaag wúm məní mɛsə na, laag dɛsh nə *túm ící; mínə má *bwaasúlə mpu má njúl nyə cilyá mílúú. ²^hBiin má á dúg jɔɔngú í á ngə bɛɣla ɲkweny, mæcwəd má njúl nyə nda mæcwəd mə gúl shísha nyaan-nyaan cúdí bwə dɛ jɔw ná *ours yí, mpu í njúl nyə nda zhwambáɲkwuɲ. ɲkɔɔndú mú zə yə nyə mpífə nyé, nə jiya ící jé nə yáág-yáág íjwúga. ³ⁱWúl lúú í á bə nyə nə váál fəɲ á ná nyə é yə. Nə ndéé, fəɲ nyɔɔng mú bále yál. Buud ɔ shí ndon bɛsh bwə mú ngə jág káam, bwə mú ngə bɛ biin jɔɔng kúl í á ngə kə yí. ⁴^jBwə á ka kúd ɲkɔɔndú mæmpwoombú shí, nyə muud nyə á yə biin ɲkul nyé yé, bwə mú námmə ngə kúd biin mæmpwoombú shí ngə ságusə nyə ná: «Zə jí nda biin ga yé, zə jí nə ɲkul lúmbúli dɔɔmb nə nyə yé?»

⁵^kBiin mú yéyɔw mpu shú ná a ngóg nə lás mæbil-ɲkundí, ngə lás bwaasúlə mpu; a mú yéyɔw ɲkúl ná a sáág sɔ́légú yé tɔɲ ɔɲkwɔond mæwúm mənɲ nə óbá. ⁶A mú tééd lásúlə nə Zembí bwaasúlə

mpu, lás nə jínə dé bwaasúlə mpu, lás nə kúl á dɛ ji yí bwaasúlə mpu, tɔɔ buud bwə njúl jɔɲ dí wá, a lás námmə nə bwo bwaasúlə mpu. ⁷^lBwə mú yə nyə zhií ná a lúmbúlig nə mɲkɛɲkɛ mí búúd, a ntɔ bwo. Bwə á yə námmə nyə ɲkul ná a sáág misɔ́légú myé íbɛend byêsh dí, nə íkúl byêsh dí, nə mákəl mɛsh dí, nə ílwoɲ byêsh dí. ⁸^mBuud ɔ shí bɛsh mínə má áshígé cilya kálaad á cug dí ja Zembí nyə a fwɔ shí nə gwɔw yí, bwə bá kúd biin ni mæmpwoombú shí; kálaad á cug wɔɔngú ji kálaad mə Mwâ Ncwəmbə bwə á cígə yé.

⁹Muud jí nə mælwə má gwág yé, a gwág! ¹⁰ⁿMuud yêsh í á bə cɛɣlá ná a bá biil kwám yé, a biil kwám. Nyɔɔng í á bə ná a bá gwúyɔw nə kafwele yé, a gwúyɔw. Sâ jɔɔng wə jí ná mɲkɛɲkɛ mí búúd mí jəlá nə bul bə nə jísɔw, bwə bíi búgə mæbwə móbá.

Biin á shí

¹¹^oNə ndéé, mə mú námmə dúg gúl biin ngə cúwo wú shí. Jân í á bə nə mɛlaag mæbá má njúl nda mɛlaag mə mwâ ncwəmbə; í á ngə lás nda ɲkɔɔndú.

¹²Jân biin mú námmə zə lwóya ɲkúl nyêsh biin áshúshwóógú í á bə nə ndí yí, biin jɔɔng ngə dúg. A mú sá ná, shí nə buud ɔ shí bwə kúdúg biin áshúshwóógú yáág-yáág fəɲ í á yál yí mæmpwoombú shí. ¹³^pBiin ní mú ngə sá mæma *máshimbá váál á ná a jɔw kuda í shulə wú jɔɲ dí buud bwə ngə dúg. ¹⁴A mú ngə shiig buud ɔ shí nə mæma máshimbá nyə á yéyɔw zhií ná a ngóg nə sá, biin áshúshwóógú ngə dúg yí. A mú ci nə buud ɔ shí ná bwə sáág vugúli má biin

^f12:17 6.9; 11.7; 13.7; Dan 7.21 ⁸13:1 mân; Dan 7.3 biin: 11.7; 13.11-17; 16.10; 17.3, 7-13; 19.20; Dan 7.3-8, 21, 25 ^h13:2 2Te 2.9 ⁱ13:3 17.8

^j13:4 Sôm 89.7 ^k13:5 Dan 7.25; 11.36 ⁴²ɔɲkwɔond: 11.2 ^l13:7 12.17

^m13:8 3.5 Mwâ Ncwəmbə: 5.6 ⁿ13:10 14.12; Zhe 15.2; 43.11; Luk 8.15

^o13:11 Mat 7.15 ^p13:13 16.14; 20.8

í á cugə nə fəŋ kafwele yí. ¹⁵ Bwə mú yə nyə zhií ná a sáág nə vuguli biin í kúwog shú ná í lásúg, í sáág nə bwə gwúg buud bēsh bwə ákúdé gwo məmpwoombú shí wá. ¹⁶ A mú sá ná buud bwə wíyág məyiigyé ŋkí mbwə mənəwúmúd ŋkí mpwóombúd, buud bēsh, tɔ ozhizhe ɔ búúd tɔ fwámé búúd, tɔ mimbúm-búwá tɔ mikúkú mýēsh, tɔ ofalí tɔ məlwaə mēsh, ná bēsh bwə wíyág məyiigyé. ¹⁷ Muud yēsh mə bə kú wíya məyiigyé mɔɔŋg yé nyə é bə, ci a kú kusə sá, ci a kú námə kusha tɔ sá. Məyiigyé mɔɔŋg mə á ŋgə bə, gúl ja í bə jínə mə biin áshúshwóógú, gúl ja nɔmbɔ á jínə dɔɔŋg.

¹⁸ Na mə jii fəg. Muud ji nə ikəŋ wə jí nə ŋkul bála nɔmbɔ mə biin jɔɔŋg, nəcé nɔmbɔ wɔɔŋgú jisə məyiigyé mə jínə lú múúd. Nɔmbɔ wɔɔŋg wə mitəd mísaman nə məwúm məsaman nə ísaman.

Mwā ncwəmbə bənŋ buud bwə á wú míkwmúd wá

14 ^sMə músə nyiŋgə kənd mísh, mə mú dúg Mwā Ncwəmbə tál lúú mbúŋ bwə dɔ jɔw ná Siyôn yíid, bənŋ buud otóóshin təd nə məwúm mánŋ nə ónŋ. Buud bɔɔŋg bwə á bə nə jínə mə Mwā Ncwəmbə nə dé mə Sóŋgú yé cilyá mpwóombúd. ² Mə mú gwág kál ŋgə wú gwɔw, í ŋgə shwag nda məjúwó mə mpún, í ŋgə saal nda ŋkél mpú áyíyáág; kəl dɔɔŋg í á ŋgə gwííŋ nda ibíínzhá ná buud bwə ŋgə bwam. ³ Bwə á ŋgə sey ŋgwa ágúgwáan bwə tál mpwóombú caaŋgód, mikuwó mí ísá mínŋ nə ocúmbá buud bwə njúl. Kú nə ŋgwól múúd nyə á bə nə ŋkul jííŋ ŋgwa

wɔɔŋgú, námə ŋji buud otóóshin təd nə məwúm mánŋ nə ónŋ bwə á zhu shí wá, bɔɔŋg Zembí nyə a jóna tən shú ná bwə wúg míkwmúd wá. ⁴ Bábá bwə áshígé bwele lweegushi ícug nə nyá budá, bwə á dɔ ji óncwíyē. Bwə dɔ ŋgə bə Mwā Ncwəmbə kúl jēsh á kə yí. Zembí nyə a fēēsh bwo mpádúgá buud, a jóna tən shú ná bwə wúg míkwmúd. Nyə a sá ntó shú ná bwə bág bá Mwā Ncwəmbə tən nda mpumá ashúshwóógú bwə dɔ kənd koogú shú mə Zembí yí. ⁵ Bwə áshígé bwele bēny mímpu myán bwiing ijǝǝ, bwə á bə ntāg kú nə tɔ sá á jumúg.

Jwów á məzhúgúlá

⁶ Mə mú nyiŋgə dúg ŋgwól *éŋgəles ŋgə jéel tām jɔŋ. Nyə á bə nə Jǝǝ Kéel á kandugə kandugə ná a bwíŋgug buud ɔ shí, ilwɔŋ byēsh, nə ibeend byēsh, nə mákəl mēsh, nə ikúl byēsh. ⁷ Nyə á ŋgə ci gwów-gwów ná: «Gwǝǝ Zembí, yágá nyə gúmá nəcé fwála lú sémbyé mílású mə wóós. Kúdúgá nyə məmpwoombú shí, nyə wə nyə a sá gwów nə shí, a sá mán nə mənəcwun!» ⁸ ŋgwól éŋgəles, éŋgəles ábēé mú ŋgə bə ashúshwóógú a ŋgə ci ná: «Babilon mə bwíl, ŋgwála í á dɔ jwǝǝ ní í mə bwíl, ŋgwála í á nywíl ikúl byēsh nə janga nda bwə dɔ nywíl búúd nə məlwəg ná, í mə bwíl.» ⁹ ŋgwól éŋgəles, éŋgəles aléel mú námə ŋgə jéel tām jɔŋ a ŋgə ci gwów-gwów ná: «Múúd mə ká kúd biin bá vuguli jé mpwoombú shí, a wíya məyiigyé mán ŋkí mpwóombúd, ŋkí mbwəd, ¹⁰ bZembí mə bá námə ŋgulal múúd wɔɔŋgú mpimbə jé nda bwə dɔ ŋgulal múúd məlwəg ná. A bá yə nyə

^q13:15 14.9, 11; 15.2; 16.2; 19.20; 20.4; Iza 44.5; Dan 3.5

^r13:17 13.18; 15.2

^s14:1 22.4 mbúŋ bwə dɔ jɔw ná Siyôn: Iza 4.5; Zhu 3.5 buud otóóshin təd nə məwúm mánŋ nə ónŋ: 3.12; 7.3-4 ^t14:2 1.15; 15.2; 19.6; Eze 1.24-25 ^u14:3 4.4, 6 ŋgwa ágúgwáan: 5.9 ^v14:4 Yuá 10.4-5 ^w14:5 Iza 53.9; Sof 3.12-13

^x14:6 Mat 24.14 ^y14:7 Sôm 146.6 ^z14:8 17.2; 18.2 ^a14:9 13.15 ^b14:10 15.7; 16.1, 19; 19.20; Mət 19.24; Sôm 11.6; Zhe 25.15; Eze 38.22; Mat 25.41

gwo nyádí bálá mpimbə dí, kú cweel nə gúl sá. Muud wəɔŋg mə bá bwəma nə cwúnd kúl kuda nə fidə í ngə gwɔ́ yí. A bá bwəma nə cwúnd jəɔŋgú, mɪŋkɛŋkɛ mí wéɛŋgəles nə Mwā Ncwəmbɛ bwə ngə dúg. ¹¹ Buud bwə ngə kúd biin mpwoombú shí, kúd námə vuguli jé mpwoombú shí, bwə wíya námə máyígyé mə jíná dé wá, yíle kuda í ngə sá bwo cwúnd yí í bá ngə bád kandugə á kandugə. Bwə bá yóɔla, nə mwásə nə bulú, kú nə wogá.» ¹² dí bá jii ja jəɔŋg nə mɪŋkɛŋkɛ mi búúd mí mpúg jísɔw, bá buud bwə ngə baagulə isá Zembí nyə á ci nə í bəg yí, bwə ngə *búgula Yésus wá. ¹³ Mə mú gwág kál ngə ci jəɔŋ dí nə: «Ciləg sá mə zə jaaw wo ga: Tééd kíkídíga, buud bwə é ngə yə bwə njúl buud ɔ Cwámba wá, báá bwə mə jəla. Haaw, mə ɪkɛŋkɛ Shíshim, mə ngə magulə nə bwə mə jəla, bwə mə yəwula nə iséy byán, nəcé misóólúgú myán mí ngə bɛ bwo.»

Bwə bá saag shí mishwun

¹⁴ fMə músə nyɛŋgə kənd mísh, mə mú dúg ɲkúdí áfufumə, muud njúl ɲkúdí wəɔŋg dí, a ngə bɛɣla nə Mwān mə múúd. Nyə á bə nə *túm gúmá lúúd, í njúl síyá nə or, a mbíd njəwá báágə bwə dɛ saag *blé nə ndí yí mbwád. ¹⁵ ɪgwól *éŋgəles mú cúwo wú *Mpáánzə Zembí a ngə kím gwów-gwów ngə ci nə muud nyə á bə a njúl ɲkúdíúd yé nə: «ɪwag báágə mǝsaag dwô wo sáágug shí, nəcé fwála lú mǝsaag mə wóós, idəw í mú mɪŋgwíy.» ¹⁶ Muud nyə á bə a njúl ɲkúdíúd yé mú ɲwa báágə mǝsaag dé saag shí. ¹⁷ ɪgwól éŋgəles mú cúwo wú

Mpáánzə Zembí nyísə jəɔŋ dí yí; nyə á bə námə nə báágə mǝsaag í njúl njəwá. ¹⁸ ɪgwól éŋgəles mú wú álatār dí; nyāŋ nyə á bə nə ɲkul mə jwú nə kuda. A mú lās gwów-gwów ci nə nyəɔŋg nyə á bə nə njəwá báágə mǝsaag yé nə: «ɪwag báágə mǝsaag dwô, wo kəg shí, kə ngə sámb ikaŋ í *vɪnyə ngə sɛɛŋg, í mə shín tɪ.» ¹⁹ ɛŋgəles mú ntāg ɲwa báágə mǝsaag dé. A mú kə shí, kə ngə sámb ikaŋ í vɪnyə nə ndéé, kə dɛ shwu məma faduga dí, kúl mpimbə mə Zembí í é nyām byo yí. ²⁰ Faduga jəɔŋg í á bə, wo fwo wú ɲg-wóla kə bugád. Bwə á ka kə nyām byo wu. Í á ka bə, bwə ngə nyām nténi, mǝcií mə mú dɛ júg nə júg júg júg, mə sá məma shwumb. Shwumb ni í á bád nə ndéé kə wóós cé mpu kabulí, í á ngə wô nə ndéé kə jee wóós ókilomáda mitəd milóól^f.

Okwaag-jumə zangbá wə məzhúgúlá

15 ^hMə mú dúg dúlúgá *shimbá í mə nyɛŋgə wóós jəɔŋd. Í á mpu bə ázəgá-dúg, sá á káámúg. Í á bə, wéɛŋgəles zangbá bwə mbíd okwaag-jumə zangbá wə məzhúgúlá, bəɔŋg Zembí mə bá casulə nyadálə yé nə ndí wá.

²ⁱ Mə mú dúg gúl sá njúl nda məma mǝŋ, í ngə faan námə nda yén, í ngə bə fulá nə kuda. Mə mú dúg í, buud bwə á bə nə, ɲkul nyán í á ntɔ biin í ntɔ vuguli jé ntɔ námə tǝŋ í ngə bwəma nə jíná dé wá, mə mú dúg búúd bəɔŋg bwə tál məma mǝŋ məɔŋgúd, bwə mbíd íbínzhá Zembí nyə á yə bwo yí. ^{3j} Bwə á ngə shil ɲgwa mə Moyíz sóɔl mǝsáal mə Zembí, ɲgwa wúsə námə ɲgwa mə Mwā

^f14:20 Cilyá á yág wúsə nə «osutād tóóshin nə mitəd mǝsaman».

^c14:11 19.3; Iza 34.10 ^d14:12 13.10 ^e14:13 1.3; 16.15; 19.9; 20.6; 22.7, 14;

Heb 4.9-10 ^f14:14 Dan 7.3-14; Mat 13.39-40; 17.5; 24.30; Mis 1.9; 1.7, 13

^g14:19 19.15; Iza 63.1-6 ^h15:1 4.5; 15.7; 16.1; 17.1; 21.9

ⁱ15:2 4.6; 5.8; 13.15, 18; 14.2 ^j15:3 4.11; 16.5-6; 19.2; 22.12; Mbá 32.4; Sôm 145.17 ɲgwa: MmN 15.1; Sôm 111.2; 139.14

Ncwambe yí. Bwó á ngə ci ngwa wəɔŋg dí nó:

Yé Cwám̄ba wúsú Zembí á ŋkul nyêsh, misóólúgú myô mísə mi ázəgá-dúg, mi á káámúg.

Məzhíí wó dū kyey má mósə otútəlí, mósə məzhíí mā obúbálé, yé Njwú ngə jwú nə ikúl í cúgə *Oyúden yé.

^{4k}Yé Cwám̄ba,

zə jì nə ŋkul sá mǎdúgú nə nyə afúndáyé jínə dwô,

nyə ayóyé dwo gúmá yé.

Njì wo wə jí Zembí;

ikúl byêsh í bá zə,

zə kúd wo mǎmpwoombú shí,

nəcə wóó sámbúlə wó dū cǐgal mǐlósú yí í á má nyín.

^{5l}Mə músə nyingə kənd mǐsh, mə mú dúg Mpáánzə má juw joŋ dí, í njúl banda í dū lwó nə Zembí jisə búúd bə dí yí.

^{6m}Wəéngəles zangbá bwə mú wú cínəŋg cwú, wəéngəles bwə á bə nə bwə zə jág jugushi shí nə okwaag-jumə zangbá wá. Mimbwéédí myán mí á bə leedyá nə fwámé lē^{ss} njúl ŋkí jág fumə, ŋkí ŋkənəwa; bwə á bə bwə má fif mǐfwangə mí or mǐkugəd. ⁷ⁿMikuwó mí ísā mínî mǐni, gúl í mú yə wəéngəles zangbá ɔni ikwôw zangbá. Ikwôw byəɔŋg í njúl sífá nə or, í njúl lwándúlá nə mpimbə má Zembí nə cwóó, Zembí ngə cugə kandugə kandugə yé. ^{8o}Yíle í mú bídugi *Mpáánzə Zembí nə ŋkáá; nə ndéé, kú nə muud mə bə nə ŋkul nyíi Mpáánzə té ní wêsh, kə wóós ja wəéngəles zangbá bwə bá shín ntáma shí nə okwaag-jumə zangbá yí.

^{ss}15:6 lē: Jisə dúl váál káándó ájujaambuwô, nə lálúlə kus.

^k15:4 14.7; Sôm 86.9; 98.2-3; Iza 2.2-3; Zhe 10.6-7

^l15:5 11.19; MmN 40.34; Mís 7.44 ^m15:6 1.13; Dan 10.5

ⁿ15:7 4.6; 14.10; 16.1 ^o15:8 MmN 40.34-35; Iza 6.4; Eze 44.4

^p16:1 15.1; Sôm 69.25; Iza 66.6; Zhe 10.25 ^q16:2 13.15; MmN 9.10

^r16:3 8.8; MmN 7.17-21; Sôm 78.44

^s16:6 17.6; 18.24; 19.2; Mbá 32.43; Sôm 79.3, 10; Mat 23.35, 37 ^t16:7 15.3

Ikwôw zangbá

16^{PMə} mú gwág dúl kál í ngə zhu *Mpáánzə Zembí, í ngə ci nə *wəéngəles zangbá nə ŋkulú nó: «Kəgá nə ikwôw zangbá bísə nə mpimbə má Zembí íni, bi kág shwu shí nyêsh».

^{2q}Engəles ashúshwóógú mú kə nə jé kwôw kə shwu shí. Buud bwə á bə nə məyiigyé má biin, bwə á ngə kúd vuguli jé mǎmpwoombú shí wá, dúlúgá váál mbíya cey-cey ígúságə í mú shwiy bwo nyúúlúd.

^{3r}Engəles ábēé mú kə nə jé kwôw kə shwu mǎŋ. Məjúwó má mǎŋ mə mú bə mǎcií mǎcií nda bwə ámə gwú múúd cínəŋg, ocúdí bēsh bwə ngə cugə mǎŋ wá bwə mú shín yə.

⁴Engəles aléel mú kə nə jé kwôw kə shwu mǐŋgwəzə nə mǎncwuwəd, myêsh mí mú bə mǎcií mǎcií. ⁵Mə mú gwág *éngəles mə jwú nə mǎncúwó yé má ci nə Zembí nó:

Wo wə jí bǎle bə Zembí, wo Zembí jisə yé, wo nyəɔŋg wo á bwey bə yé; wo jì tútəlí nə váál wó má cǐgal mǐlósú ni.

^{6s}Nəcə bwə á gwú mǐŋkəŋkə mi búúd myô nə *buud ɔ mǐcúndə bwô, sǎ jəɔŋg wə wó mə sǎ nə bwə ngúlug məcií yí.

Sóólúgú wəɔŋg í kwagá nə bwo.

^{7t}Mə mú gwág dúl kál í ngə zhu *alatār dí, í ngə ci nó: «Haaw! Yé Cwám̄ba wúsú Zembí á ŋkul nyêsh, sém-byé wó dū sámb búúd mǐlósú yí wúsə búbálé nə tútəlí.»

⁸Engəles ányina mú kə nə jé kwôw kə shwu jwôwád. Jwôw mú lág ģkul ná í jígálúg buud nə kuda jé. ⁹Yáág yáág ģún kuda mú jígal bwo. Bwə mú ģgə lās nə Zembî bwaas bwaas mpu, nyə muud mə jwú nə okwaag-jumə óni yé, bwə yida ban nə bwə acéndé kuú ģjəond yə Zembî ģúmó.

¹⁰Engəles atána mú kə nə jé kwôw kə shwu *caangə mə biin dî. Yídúgú í mú shwiy nyédí faan dî ná ģkwed, məcey mə mú bii búúd váál á ná muud ģgə kwagulé ģúm. ¹¹Bwə mú ģgə lās nə Zembî á ģwôw *bwaasúle mpu nəcé məcey nə məfəŋ bwə á bə nə ndí má. Nji, bwə nda bíd bôw-bôw mísóólúgú myán.

¹²Engəles ásamuna mú kə nə jé kwôw kə shwu məma ģgwəzə bwə jôw nə Ifrât yí. ģgwəzə í mú yísh shú ná micí myâ kóómb jwôw í dū cúwo yí mí bág bə nə zhií. ¹³Mə mú dúg bôw-bôw míshíshim mílóol mí mə wóóš íí, wúga wú ģkəəndú mpu dî, wúga wú biin mpu dî, wúga wú múúd micúndə á ibəmb mpu dî. Bôw-bôw míshíshim myəəŋ mí á bə námə nda mikwón. ¹⁴Jísə mishíshim mí məjamb mí ģgə sá isá í ntə búúd ģkul yí. Mí dū kə micí myâ shí ga nyēsh dî, kə dū sēəŋ bwo shú ná bwə bág sá lúmbúlí məma jwôw bwə dū jôw ná jwôw mə Zembî á ģkul nyēsh yí.

¹⁵Cwámba ģgə cí ná: «Dugí, mə bá zə nda júwâl. Muud ģgə ji ģkasə a ģgə baagulé mimbwéédí myé ná a kú bá kyey shushwáás ģwa shwôn yé, nywáá mə jəla.» ¹⁶Mishíshim míni mí mú sēəŋ micí kúl bwə dū jôw heburə dî ná Ar-magəđŋ yí.

¹⁷Engəles ázangbə mú kə nə jé kwôw kə shwu ģgúlúd. Dúl kál í mú wú caangə mə Zembî dî zə cúwo Mpáánzə Zembî, í mú cí ná: «Í mə bə.» ¹⁸Minjəs mí mú dagəwa, məjuŋé ģwíŋ, ģkél mpú kə saal, shí jág ntaŋusa váál í afwóyé bwele ntaŋusa té búúd bwə á ji shí ga dî yí. ¹⁹Məma ģgwəla ánuí mú bóóŋ məŋkəw məlóol. Ikúl ishús miŋg-wəla myán mí mú bwíl. Zembî mú kənd mísh məma ģgwəla á *Babilón, a mú yə ģgwəla wəəŋgú kwôw nə mpimbə jé í ó dū musula nda məlwəg. ²⁰Í mú ka zə bə, məŋkwamə məsh shín wəenzh, mimbúŋ myēsh shín jím. ²¹Yáág-yáág mətálumu mə mú ģgə wú jəŋ dî ģgə zə kadəwa buud nyúúlúd, búgú mətálumu ģgwúd jee jilə okílo məwúm mənə. Buud bwə mú yida *lās nə Zembî bwaasúle mpu nəcé kwaag-jumə á mətálumu ní nyə á nyaan ntə mínji.

Babilón mə bá bwəma nə intúgúli

17 ^eNə ndéé, *wəəŋgəles zangbə bwə á bə nə ikwôw zangbə wá, ģgwúd a cíəŋgú mú zə cí nə mə ná: «Záá, mə zəg lwó wo intúgúli í bá bii mbyóŋg múdá í á mə kwambələ jiya mpódúgá mishwú ní yí. ²Nyódí wə micí myâ shí mí á wusə mənyúul jangə dî yé; buud ə shí bwə á fudə nə jangə dé nda bwə dū fudə nə məlwəg ná.»

³Engəles éne mú kə nə *jím jām nyúl shí a shwéeshád. Mə mú dúg ģgwól múdá njúl gúl biin dî, biin í njúl títí nda kəzə. Biin ní í á bə nə mínə mə *bwaasúle mpu cílyá nyúul nyēsh, nyə nə milúú za-ŋgbá nə məlaag wúm. ⁴Mudá wəəŋgú

^u16:9 9.20-21; 16.11, 21 ^v16:10 13.1-2 Yídúgú: MmN 10.21-22; Iza 8.22

^w16:12 Iza 11.15; 44.27; 46.11 ^x16:13 12.3; 13.1-2; MmN 8.2; Sôm 78.45

^y16:14 11.17; 13.13-14; 19.20; Mat 24.24; 2Te 2.9 lúmbúli: 19.11-21

^z16:15 3.3, 18 ^a16:17 16.1; Iza 66.6 ^b16:18 4.5; 6.12-13

^c16:19 14.10; 18.2 ^d16:21 11.19; 16.9 ^e17:1 Zhe 51.13

^f17:2 14.8; 17.18; 18.3; Zhe 51.7; Nah 3.4 ^g17:3 biin: 13.1-2

^h17:4 18.3, 16; Zhe 51.7; Eze 28.13

mimbwéedí myé mí á bə, míl tí nda mə-cií, míl tí nda kɔ́. Nyə á bə nə misáŋgá nə ɔŋkaaw bwə njúl síyá nə or, nə ijimá í mǎkwóógú, bǎ́lúgá síyá nə kwóógú álal-kus bwə du jŋw nə pǝrlə yí. Nyə á bə nə bálá mbwəd, í njúl nómá síyá nə or, í njúl lwándúlá nə nyéé á lwaaguwo lwaaguwo isá í jaŋga dé. ⁵Í Dúl jínó lú *ndímba í á bə nyə cilyá mpwóómbúd ná:

«*Babilon anúní, budá ɔ jaŋga nyɔɔŋgú wǎŋ,

nyɔɔŋgú á dana dana isá yà shí ndon.»

⁶Í Mə mú dúg múdá wɔɔŋg nə fud nda fud mǎlwəg. Í á bə nyə fud ná nyə á ŋgul mǎcií mǎ mǎŋkɛŋkɛ mi búúd nə mǎcií mǎ búúd bwə á gwíɔw nəcé Yésus wá.

Mə á jag bul káam ja mǎ á dúg nyə yí. ⁷Engəles mú ci nə mə ná: «Wo káam jí na? Mə é bágułə wo ndímba mə múdá éne, tɔɔ ndímba mǎ biin í ŋgǎ ŋkɛny nyə ni, biin jí nə milúú zangbá nə mǎlaag wúm ni.

⁸Í «Biin wó ámə dúg ni í á shí bə, í cúgé ná. Í bá bád wú bí ncímə dí kə kúl í bá kə jɛɛ yí. Ná ndéé, buud ɔ shí bwə bá káam ja bwə bá nyiŋgə dúg biin ni yí, bwə bá káam nəcé í á shí bə, í cúgé ná, nji í bá nyiŋgə nyín. Buud ɔ shí bwə bá káam ɔni, í bá bə ɔɔŋg mǎnǎ mǎ cúgé mícilyá kálaad di wá; nəcé tééd nómá ja Zembí nyə á fwɔ shí nə gwów yí, mǎnǎ mǎ bwey bə mícilyá kálaad á cug dí.

⁹Í «Í jii wa ná muud wámǎlóg isá nə fɛg. Milúú zangbá wó dúg mǎni, jísə mimbúŋ zangbá kúl múdá éne mǎ kə ji yí; jísə nómá mící zangbá. ¹⁰Mící zangbá myɔɔŋg dí, mítɔɔn mí cúgé ná mící, ŋg-wúd wusə, ŋgwúd í afwóyé zə. Ja wǎŋ í bá zə yí, í bá zə ji nji fúfwálá cíg-cíg. ¹¹Biin í á fwo bə, í cúgé ná ny-

iŋgə bə ni, gwǎmǎfwó jísə cí á mwɔɔmb. Bónŋ micí zangbá wə búś; a ŋgə nómá kə kúl á kə jɛɛ yí. ¹²Í Mǎlaag wúm wo ámə dúg mǎni mǎsə micí wúm. Myǎŋ mí afwóyé ná bə nə mǎfaan mǎ íjwúga; nji, bónŋ biin bwə é jwú nji wəla ŋgwúd. ¹³Mící myɔɔŋg myésh mǎsə nə tódúgá ŋgwúd, ná mí yə biin mpífɔ nyǎŋ nə ŋkul ijwúga nyǎŋ. ¹⁴Í Myésh mí é lúmbuli nə Mwǎ Ncwəmbə, nji Mwǎ Ncwəmbə nyə e cú bwo. Nəcə nywǎá jísə Cwámǎa míl mícwámǎa myésh mí ŋgǎ gwɔɔ yí, Cí í jwú nə micí myésh yí. Bónŋ buud nyə á mǎ jŋw wá, bwə wə bwə bá cú mící myɔɔŋg. Nəcə nyə á fǎésh buud nyə á jŋw wá, búśə nyə wəabúgúlág.»

¹⁵Engəles mú nyiŋgə ci nə mə ná: «Mishwú wo ámə dúg mbyóóŋg múdá mǎ kwambulə jiya mpódúgá mǎni, jísə ikúl, nə mǎŋkúmbə mə búúd, nə ilwoŋ, nə mǎkəl. ¹⁶Í Mǎlaag wúm wo ámə dúg mǎni bónŋ biin bwə bá fǎm mbyóóŋg múdá, bwə déég nyə isá byé byésh, a lúg shushwǎás, bwə bá céég də nyə ifúndǎ ná ndéé jígal nyə kudad. ¹⁷Í Bwə bá sá ntɔ nəcé Zembí nyə á wá bwo nji yéésh ŋg-wúd lúúd, nji ná bwə sáág sǎ nyə Zembí ŋgǎ jii yí; ná bēsh bwə tɔwúg cúŋ ná bwə yə biin icí byǎŋ, a bǎlanwǎg nə dí ná ndéé kə wǎśs ja isá Zembí nyə á ci yí í bá bwəma yí.

¹⁸Í «Ná ndéé, mudá wo ámə dúg éne, nyə wə ŋgwǎla ánúni í ŋgǎ jwú nə micí myǎ shí ga myésh yí.»

Babilon mǎ bwíl

18 ^sJa mǎ mǎ shín dúg mbyóóŋg múdá ni yí, mə mú dúg ŋgwól *éŋgəles ŋgǎ shulə wú gwów nə yáág-yáág ŋkúl ijwúga. Milwanə myé mí mú

ⁱ17:5 Zhe 2.20; Ozê 1.2 ^j17:6 16.6 ^k17:7 13.1-2

^l17:8 13.3 *kɔ́laad*: 3.5 ^m17:9 13.18 ⁿ17:12 Dan 7.7, 24 ^o17:14 19.16, 19; Mbá 10.17; Sôm 136.3; Dan 2.47; 1Tm 6.15 ^p17:15 17.1 ^q17:16 17.2; 18.8; Ləv 21.9; Eze 23.29; Ozê 2.5 ^r17:17 17.13 ^s18:1 Iza 13; 47; Eze 27

kwan shí nyésh ná ngəŋ. ²A mú kîm gwôw-gwôw ná:

*Babilôn má bwîl,

ngwála í á du jwɔɔ ni í má bwîl.

Í músə jiya májamb.

Í músə, mimbii mí íbôw-bôw í míshíshim myésh kə ji cínɔŋg,

mimbii mí íbôw-bôw í ínunú í áɗɗanā byésh kə ji cínɔŋg*.

³Í músə ntó nəcə ikúl í cúgə *Oyúden yí byésh

í á nyíngula jaŋga déɗ

nda bwə du nyíngula ínguluga dí ná*.

Micí myā shí mí á wusə mənɔyúul jaŋga dí nə nyə,

buud bwə á du kusha kúm shí ndon wá,

bwə á bíg nə yáág-yáág tɔɔm yé áɗɗ mísh.

⁴Mə mú gwág dúl kál má ci jon dí ná:

Buud bām, wúgá ngwála nííɗ,

bí bág kú nyíi *mísəm myéd,

ókwaag-jumə bwə jélá nə bii nyə wá

bwə á bá námə bii bí.

⁵Nəcə misəm myé mí má báɣuwo məkú məkú kə wóɗs jon dí,

Zembí má kənd mísh ólílingî bēsh wā ng-wála nííɗ.

⁶Ságá nyə nda nyə á ngə sá bóól ná.

Sā nyə á jugushi muud nə ndí ja ngwúd yí,

jugushigá nyə nə gwo ija íbá.

Bálá nyə á ngulal buud nə ndí ja ngwúd yí,

bí ngulal nyə nə gwo ija íbá.

⁷Bímbí nyə á du báɣuwa nə isā í gúmó byé nə tɔɔm yé áɗɗ mísh yí,

télúgá nyə cwúnd dí bímbí dɔɔŋg,

bí jil nyə mántágula dí bímbí dɔɔŋg.

Nəcə a ngə ci na lámúd ná: «Mə njul caaŋgəd nda wúl cí múdá,

mə cugé kúsə, mə abúlé bwele bə nə shwiy.»

⁸Nda á ngə téduga ntó ná, okwaag-jumə Zembí nyə á bwey kwəmusə nyə wá

bwə bá zə káda nyə jwôw ngwúd. Í bá bə:

nə shwiy, nə məcəy mə shwiy, nə zha; kuda ka bá cumbal jígal nyə.

Nəcə Zembí Cwámba, muud mə sámɓ nyə milósu yé jisə ŋkácid.

⁹Micí myā shí myésh bónɔŋ bwə á wusə mənɔyúul jaŋga dí nə tɔɔm áɗɗ mísh

dí myá, mí bá jii máyə, mí bí móbəwə bəd dí* shú déɗ ja bwə bá dúg yíle í ngə kə

gwôw ná a ngə jígə yí. ¹⁰Bwə bá fúndə ná bwə ashíshé kál á jí cwúnd dí yí, bwə

du tôw shwóg-shwóg ka du ci ná:

Ŋkwéé, ŋkú məma ngwála á Babilôn e!

Ŋkú ngwála ŋkácid ga e!

Sémbyé milósu wô í má shîn námə nji wəla ngwúdú!

¹¹Buud bwə du kusha kúm shí ndon wá ngə jii nyə nda bwə du jii mbimbə

nó, nəcə kú ná nə muud mə kúsə zh-wog kúm básə nə ndí yí. ¹²Zhwog kúm

dɔɔŋg dúsə, nə or, nə kwóógú bwə du lúle *mwaanē nə ndí yí, nə íjimə í mək-wóógú,

nə kwóógú álal-kus bwə dú jôw ná pērlə yí, nə fwámé lē^l, nə mikáándə mí atítîi

nda məcíí, nə káándə nyanɣá bwə dú jôw ná suwá yí, nə myá otítîi nda

kɔɔɔ, nə məváiál mə lííí mēsh mə anywa məcud, nə isā bwə du sá nə mimbanj mi

*18:2 Míl mícilyá mí ayág mí ngə ci ná «mimbii mí íbôw-bôw í ínunú myésh kə ji cínɔŋg, mimbii mí íbôw-bôw í ócúdú í áɗɗanā kə ji cínɔŋg.

†18:3 Ntó má kə ná jaŋga dé í á má gwíílya íkúl í cúgə Oyúden yí.

*18:9 Təɗuwa.

†18:12 lē: Jisə dúl váál káándə ájujaambuwô, nə lalúle kus.

†18:2 14.8; 16.19; Iza 13.20-22; 21.9; 34.11, 14; Zhe 50.39-40; 51.8 †18:3 17.2; 18.11-19; Iza 23.8; Eze 27.22-23, 33 †18:4 Iza 48.20; Zhe 51.45; 2Kr 6.17

w18:5 Mət 18.20 †18:6 Sôm 137.8; Zhe 50.29 †18:7 Iza 47.8-9

†18:8 17.16 †18:9 Eze 26.16-17; 27.30-35 †18:12 Eze 27.12-24

zhwóg yí, nà byɔɔŋg bwé cáág nà jɔɔɔ ílfi, nà fwámé ŋkwánz, nà dúl váál ŋkwánz námá yí, nà dúl váál kwóógú álal-kus yí. ¹³ Kúm dɔɔŋg dúsə námá: nà fuláwa məwúdə bwé jɔw ná sinamón yé, nà mósól məwúdə mə anywa fwɔ, nà olabínda, nà mósól məkúl mə líf bwé dɔ jɔw ná *mír má, nà dúl váál áshub ánywa məcud, nà məlwəg, nà məwúdə, nà mɪŋgug, nà *blé, nà iwoo í anáni, nà itɔw, nà ikabulí, nà omətúwa íkabulí í dɔ julə yí, nà mik-wám, nà icug í búúd⁸.

¹⁴ Jɔɔɔ ísá lám wò í á dɔ cɛel yí í músə wo cé jon.

Nə tɔɔm áɔɔ mɪsh, nà ísá í áŋkɔŋkənəwá, í mə wú wo məbwəd.

Byəsh íni, muud nyə abúle ná nyingə kwey byo.

¹⁵ Buud bwé á kusha kúm dɔɔŋgú bíg nà dwo wá bwé bá fúndə ná bwé ashíshé kúl á jí cwúnd dí yí, bwé bá tɔw shwóg-shwóg ka ŋgə jii nyə nda bwé dɔ jii mbimbə ná. ¹⁶ Bwé bá ŋgə ci ná: Ŋkwéé, ŋkú məma ŋgwəla á Babilón e! Ŋgwəla ni í á dɔ bə nà fwámé lɛ! Mikáándə myé mí á də bə, míl tí nda mə-cií, míl tí nda kɔɔ.

Ŋgwəla ni í á dɔ bə nà or nà ijimó í məkwoógú, nà məkwoógú mə álal-kus bwé dɔ jɔw ná pərlə yí!

¹⁷ Bímbí lú kúm dɔɔŋg dɛsh wə mə jimb nji wəla ŋgwúdú ga?

Nə omása bwé jwú nà ititíma wá, nà buud bwé jáánd ítitíma byɔɔŋg dí wá, nà oɔɔgulo-shwɔŋgɔ bwé júlá ítitíma wá, nà buud bəsh bwé ŋgə bə nà mənɔwə mən wá, bəsh bwé á dɔ gwaa tɔw, ¹⁸ edú dúg yíle májígə mə ŋgwəla, bwé ka dɔ kím ná: «Wáyé ŋgwəla í á bwele bə nda jɔ-

jɔ ŋgwəla ga yí?» ¹⁹ Bwé á ka dɔ shwu mifumbyá mílúúd, bwé ŋgə jii, bwé ŋgə tədəwa, bwé ŋgə jii nda bwé dɔ jii mbimbə ná, bwé ŋgə kím oŋkwiimbyé ɔ shwiy ná:

Ŋkwéé, ŋkú məma ŋgwəla á Babilón ey! Ŋgwəla í á sá ná buud búsə nà ititíma mán wá

bəsh bwé bígúg nà kúm dé yí!

Wə ɔ mə bándə lúg cwúd nji wəla ŋgwúdú ga?

²⁰ O yé búúd bí jon dí wá, gwágúgá məshusug nə ŋgwəla ni ciimúl!

Tɔɔ bí mɪŋkɛŋkɛ mi búúd, nà *buud ɔ lwámá, nà bí *buud ɔ mícúndə, gwágúgá námə məshusug.

Nəcé, ja Zembí mə sámb Babilón ləsú yé tətəlí ni, a mə kunda bí.

²¹ Nə ndéé, gúl ŋkácíd éngəles mú ŋkəny dúl məma kwóógú**, a mú wángulə wusə dwo mən nə ŋkulú, nyə ná:

Ntúni wə sə mə bá wángulə wusə Babilón yé, nə ŋkulú, məma ŋgwəla ni í abúle ná nyingə bwele nyín.

²² Nə məkál mə íbínzhá, nə məkál mə óseye isusa nə məkál mə ílúlwón í ábulya məkál, nə məkál mə mícwón íí, ŋgwúd nə ŋgwúd í abúle ná gwííg wódí. Tɔɔ muud mə sá gúl séy məbwə yé, tɔɔ ncíndə ná bwé ŋgə kwaag ífwán í abúle ná námə bə.

²³ Í bá bə, kú ná nə tɔɔ íŋgúŋgəŋ ná lámba dúsə njidá,

kú ná gwáduga tɔɔ məshusug mə ná ncwəmə bá sás bwé ŋgə kúnɔw bəya.

§18:13 Dɔ kusha ícug í búúd nda kúm.

**18:21 Kwóógú dɔɔŋg í njúl nda məkwoógú bwé á dɔ kwaag ífwán cínɔŋg yág má.

©18:15 Iza 47.15; Eze 27.36 d18:16 17.4 e18:18 Eze 27.28-34

f18:20 12.12; Zhe 51.48 g18:21 Zhe 51.63-64

h18:22 Iza 16.10; 24.8; Eze 26.13 i18:23 Iza 23.8; 47.12; Zhe 7.34

Í bá bæ ntó nácé okusha ɔ kúm bwô wô
 bwô á bul bæ,
 wo á shiig ikúl í cúgé Oyúden yí byêsh
 nâ misóólúgú mí jamb wo á du sá myá.
^{24j}Wo wô jí nâ mpwene shwiy
 mæ búúd ɔ mícúndá nâ mĩnkɛŋkɛ mi
 búúd,
 tɔɔ bósólúgá bêsh bwô á cígulow mæcún
 shí nyêsh dí wá.

Mingwa mi gúmá joŋud

19^kJa ísâ íni í mós shĩn yí, mæ mú
 gwág nda kúdâ zhwog buud bwô
 ngæ kĩm joŋ dí, bwô ngæ ci ná:

*Alelúya! Zembĩ wúsú wô mós du cug
 búúd,
 milwané nâ mpífá bísâ Zembĩ wúsú isâ
 byé,

^{2l}nacé á du cígál mĩlósú tútálí ná jəlá.

A mós sám̃b lósú mós mæma mbyóóŋg
 múdá

í á ngæ ntáma shí nâ jaŋga yí,
 a mós kunda ósól ɔ mósáál bē,
 a mós yá nâ mbyóóŋg múdá í á gwú bwo
 yí.

^{3m}Bwô mú ci ja ábeé ná:

Alelúya! Yíle jé í ngæ kâ gwôw
 kandugá á kandugá.

⁴ⁿOcúmbá buud mæwũm móbá nâ ónɔ
 bɛnɔŋ mikuwó mí ísâ mĩnɔ bwô mú kúd
 mæmpwoombú shí, yâ Zembĩ muud njúl
 caaŋgád yé gúmá, bwô ngæ ci ná: «Amen!
 *Alelúya!»

Zaŋ bá mós Mwâ Ncwæmbe

^{5o}Dúl kál í mú wú *caaŋgá mæ Zembĩ
 ná:

Bi bēsh ósól ɔ mósáál ɔ Zembĩ wúsú,

^{††}**19:8 lɛ:** Jisâ dúl váál káándó ájujaambuwô, nâ lalúle kus.

bí ngæ gwôɔ nyâ wá,
 ozhizhe ɔ búúd nâ fwámé búúd,
 ságúságá nyâ.

^{6p}Mæ músâ gwág dúl kál nda kúdâ zh-
 wog buud bwô ngæ kĩm, nda mæjúwó mæ
 mpwɛ mós ngæ shwo, nda mæma ŋkél mpú
 ngæ saal; kál dɔɔŋg í á ngæ ci ná:

Alelúya! Zembĩ Cwám̃ba, Zembĩ á ŋkul
 nyêsh mós ŋwa ijwũga byé.

^{7q}Sá gwágúgá mæshusug, sá kɔɔs, sá yâ
 nyâ gúmá,

nacé zaŋ bá mæ Mwâ Ncwæmbe í zó s̃y,
 mudá á zó bá yé mós shĩn kwæmusa.

^{8r}Bwô mós yâ nyâ káándó í njúl fwámé
 lɛ^{††}

í ngæ fumæ mæfumæ mós áŋkɛŋkɛnwâ.
 Fwámé lɛ wɔɔŋg wô misóólúgú myâ
 tútálí mĩnkɛŋkɛ mi búúd mí á ngæ sá
 myá.

^{9s}Enggales mú ci nâ mæ ná: «Cilæg ná:
 Buud bwô mós jówɔw ná bwô zág dâ dína
 bâ mós Mwâ Ncwæmbe wá, báá bwô mós
 jəla.» A mú nyiŋgæ ci ná: «Obúbálé ɔ íciyá
 ɔ Zembĩ wô ɔni.» ^{10t}Ja á mós ci nâ mæ
 ntáni yí, mæ mú wusâ nyúúl nyédí shí
 mækuú mbúmbudí ná mós yâ nyâ gúmá.
 Nyâ ntâg nâ mæ ná: «Mbô! Kú beeg sá
 ntáni! Mæ jĩ muud gwoŋg wún ná shé
 ngæ s̃y s̃y ngwûd, binɔŋ omĩnyɔŋâ bwô
 bwô ngæ bwiŋg lán mós Yésus wá. Yidagú
 yâ Zembĩ gúmá! Obúbálé shé ngæ bwi-
 ŋg shú mós Yésus wá bwô ngæ zhu sâ
 nyáméfwô nyâ a ci yííd.»

Nda Kríst mæ bá nyiŋgæ zə ná

^{11u}Mæ mú dúg joŋ ná bagá, wo dúg
 kabulí áfufumâ, muud njúl gwo gwôw;
 bwô dúgá jôw múúd wɔɔŋg ná Abúgô

j**18:24** 16.6; Iza 26.21; Zhe 51.49; Eze 24.7-8 ^k**19:1** 4.11

^l**19:2** 15.3; 16.6; 22.12; Mbá 32.43; Sôm 79.10 ^m**19:3** Yíle: 14.11; Iza 34.10

ⁿ**19:4** 4.4, 6; 5.7; Sôm 106.48 ^o**19:5** 11.18; Sôm 22.25; 115.13; 134.1; 135.1

^p**19:6** 11.17; 14.2; Sôm 47.5-9; 96.7-10; Zak 14.9 ^q**19:7** 21.2 ^r**19:8** 6.11

^s**19:9** 14.12; Iza 25.6; Mat 22.2; Luk 14.15-16 *Obúbálé ɔ íciyá:* 21.5; 22.6 ^t**19:10**

6.9; 22.8-9 ^u**19:11** 4.1; 19.2; Sôm 72.1-14; 98.9; Iza 11.4; Eze 1.1-3; Mis 7.56

nə Afwámê. Nyə wə mə də cǐgal mǐlǎsú ótútəlǐ dǐ, də nǎmǎ lúmbuli dǒmb ótútəlǐ dǐ. ¹²vA jǐ nə mǐsh mə ngǎ lwenya nda mǐngwiile, a mbíd ncúlyá mitúm mǐ ícǐ lúúd. Jínǎ dé dúsə cilyá váál múúd shús cúgə nə ŋkul lǐ yí, nǐ nyəméfwó. ¹³wKúúd á jǐ nə ndí nyúúl dǐ yí jísə nə mǎcǐ nə lwob. Jínǎ dé wə Ciyá mə Zembǐ. ¹⁴vMisámbá mǐ dǒmb mǐsə jǒŋ dǐ myá mǐ á ngǎ bə nyə, bēsh bwə njúl íkabulǐ í áfufumǎ dǐ, bwə mbid mimb-wéédǐ mǐ fwámé lǐ, a njúl ŋkǐ fumə, fúbán nə fwǒ-fwǒ. ¹⁵vNyə á bə nə wál-wál kafwele í ngǎ cúwo nyə mpu dǐ nə a zǎ cugal íkúl í cúgə *Oyúden yí. A bá fála byo nə ŋkúd, a nyām bwo nda bwə də nyām ísǎ faduga dǐ nə, lwólə nə mpimbə mə Zembǐ Aŋkul-nyēsh í mə bul yáág. ¹⁶zA jǐ nə cilyá nyédǐ kúúd dǐ nə nyédǐ jwu dǐ nə:

Cǐ í jwú nə micǐ myēsh yí,

Cwámba mǐl mǐcwámba myēsh mǐ ngǎ gwǒ yí.

¹⁷aMə mú dǔg ŋgwól *éŋgəles tál jwǒwúd tútəlǐ. A mú kǐm gwów-gwów cǐ nə inunú byēsh yá gwów ná: Zəgá! Səŋgyagá bǐ zəg məma dína mə Zembǐ dǐ, ¹⁸bzə də. Bǐ mə zə də mǐshwun mǐ mǐcǐ, nə mǐshwun mǐ ójwú-buud nə ozimbǐ wə gwów-gwów, nə mǐshwun mǐ íkabulǐ nə buud bwə ngǎ kyey nə byo wá, buud bēsh, tǎ ofulǐ tǎ mikwám, tǎ ozhizhe c búúd tǎ fwámé búúd.

¹⁹cMə mú dǔg biin bǎnŋ micǐ myá shǐ nə misámbá mǐ dǒmb myán bwə mə səŋgya nə bwə zǎ lúmbuli nə Muud njúl kabulǐ áfufumǎ dǐ yé bǎnŋ bə ózimbi.

²⁰dBwə mú ntǎg bǐi biin, bǐi nǎmǎ *múúd micúndǎ á ibəmb, nyə muud nyə

á də shiig buud nə məma *mǎshimbá nyə á də sǎ mǐsh mə biin dǐ yí. Buud nyə á də shiig wá bwə wə bwə á də magulə nə bwə wág bwo məyiigyé mə biin, bwə də kúd vǔguli jé məmpwoombú shǐ wá. Bwə mú wusə biin bá *muud micúndǎ á ibəmb cwoogú kuda dǐ mikuwó, kuda nə fidə í ngǎ bəmb. ²¹Kafwele í á ngǎ cúwo muud kabulǐ áfufumǎ mpud yí, í mú gwú bǒlǔgá bēsh. Inunú byēsh í mú də mǐsh-wun myán nə ndéé jǐl.

Ijwúga tǎŋ mimbú tǒshin

20^eJa ísǎ íni í mə shǐn bə ntúni yí, mə mú dǔg ŋgwól *éŋgəles ngǎ shulə wú gwów a mbíd juwuga bǐ ncímə nə məma kwoolú íŋkwánz. ²fA mú maməsə bǐi ŋkǎondú éne, nywǎ a yág jísə Njwú məjamb yé wǎŋgú, nyə *Sá-tan, a mú wǎlə nyə məŋkədə; a bá jǐ məŋkədə mǎŋg dǐ mimbú tǒshin. ³A mú wusə nyə bǐ ncímə dǐ nə ndéé a fad mpumbé, wá məyiigyé ŋguŋəd. Nyə á fad ŋkǎondú éne ntúni nə a jǐg kú ná ny-ŋgə ngǎ shiig íkúl í cúgə *Oyúden yí, kə wǎs ja mǐmbú tǒshin mǐ bá shǐn yí. Ja mǐmbú myǎŋg mǐ bá shǐn yí, í bá jǐi nə bwə bídǔg nyə fúfwálá.

⁴gMə mú dǔg ícaŋgə, buud bwə mú zə jǐ ícaŋgə byǎŋgú. Zembǐ mú yə bwo ŋkul nə bwə ngǎg nə sám mǐlǎsú. Mə mú nǎmǎ dǔg *mǐshǐshim mǐ búúd bwə á cǐgəw mǎcúŋ wá. Bwə á cǐgəw mǎcúŋ nəcé bwə á wá cǔg jǎŋ ngǎlə bwaagulə lǎŋ mə Yésus dǐ, nə ngǎlə bwiŋg Mǐlǎsú mǐ Zembǐ wá; bǎŋg bwə áshígé kúd tǎ biin tǎ vǔguli jé məmpwoombú shǐ wá, bwə áshígé wíya məyiigyé ŋkǐ mpwóom-

^v19:12 1.14-15; 2.17 ^w19:13 Iza 63.1-6; Yuá 1.1 ^x19:14 6.2-8, 11

^y19:15 1.16; 2.26-27; 11.17; 14.14-20; Zhe 25.30-31 ^z19:16 17.14

^a19:17 Eze 39.4-5, 17-19 ^b19:18 13.16

^c19:19 17.12-14; Sôm 2.2; Eze 38.2-9, 14-16; Zak 14.2

^d19:20 13.1-2, 13, 15 ^{fidə} 14.10; 20.10, 14; 21.8; Iza 30.33 ^e20:1 10.1; 18.1 ^{bí}

^{ncímə} 9.1 ^f20:2 12.3, 9 ^g20:4 6.9; 13.15; Dan 7.9, 22; Luk 22.30; 1Kr 6.2

búud ḡkí mbwád wá. Buud bɔɔŋg bwá mú gwúm ná ndéé bǎnɔŋ *Křst bwá mú bǎ ná ijwúga tǎŋ mimbú tǔɔshin. ⁵Mílúgá mimbimbǎ mí áshígé fwo gwúm té mimbú tǔɔshin mí áshígé fwo shín yí. Buud bwá á gwúm bǎnɔŋ Yésus zǎ bǎ ná ijwúga tǎŋ mimbú tǔɔshin wá, gwúmúla áshúshwóógú wǎni. ⁶^hBuud bwá gwúm gwúmúla áshúshwóógú wá bwá mó jǎla, báa báas mǐŋkǐŋkǐ mi búúd. Shwiy ábeé í ábúlé ná kúnnya ná bwo, bǎnɔŋ Křst bwá bá yida bǎ ná ijwúga tǎŋ mimbú tǔɔshin.

⁷Ja mimbú tǔɔshin mí bá shín yí, bwá bá yíl Sátan mimbwugúd, ⁸^a mú bá cúwo tǔɔn kǎ ḡgǎ shiig ikúl í cúgé Oyúden yí mákug mǎ shí mǎnɔ dí, ntǔ jǐ ná Gǎg ná Magǎg^{††}; kǎ ḡgǎ shiig bwo ná ndéé bwá mú sǣŋgya ḡkí bulya nda shǣ nyísǎ mǎŋ yí, ná bwá sǎ dǔɔmb.

⁹Jbwá á ka mpyáánz shí nyêsh, bwá lyǣ ḡgwǎla Zembí mǎ céel yí, kúl bag dé dúsǎ yí, lyǣ wǎ ná kyesh. Nji, kuda í á wu jɔŋ dí zǎ cumbal jígal bwo. ¹⁰^kNǎ ndéé Njwú mǎjamb nyǎ á ḡgǎ shiig bwo yé mú wusɔw cwoogú kuda ná fidǎ dí, kúl biin bá *muud micúndǎ á ibǎmb báas yí. Kuda í bá tǎl bwo cwúnd dí kandugǎ á kandugǎ.

Sémbyé mǐlǎsú áməzhúgúlǎ

¹¹^lMǎ músǎ ka dúg mǎma *caangǎ áfufumǎ, muud njúl cínɔŋg. Shí ná gwów í mú wǣenzh wú múúd wɔɔŋg mǐshád, í jímb kú ná nyingǎ bǎ. ¹²^mMǎ mú dúg

búúd bwá á yǎ wá, tǔɔ ozhizhe ɔ búúd, tǔɔ fwámé búúd, bwá tǎl otǎtǎl mǐp-wóombú caangǎd. Okálad bwá músǎ bényɔw. Mǐpǎsǎ búni, bwá mú nyingǎ bǣny ḡgwólúgá íshús, nyǎŋ njúl kálad á cug. Zembí mú ḡgǎ sámɔ buud bwá á yǎ wá mǐlǎsú, ḡgǎ bǣ mǐsǔlúgú myǎŋ. ¹³Bɔɔŋg búúd bwá á yǎ mǎŋ wá, mǎŋ mǎ mú nying bwo, shwiy ná baŋ mǐnjím í mú nǎmǎ nying báŋ. Zembí mú ḡgǎ sámɔ muud yêsh mǐlǎsú, ḡgǎ bǣ mǐsǔlúgú myé. ¹⁴ⁿBwá mú wusǎ shwiy ná baŋ mǐnjím bí kudad: shwiy ábeé wǎ wusɔwúla bí kuda dí. ¹⁵^oMuud yêsh jínǎ í á bǎ kú nyín kálad á cug dí yé nyǎ á wusɔw bí kudad.

Gwów ágúgwáan ná shí ágúgwáan

21 ^{PN}Nǎ ndéé, mǎ á ka dúg gwów ágúgwáan ná shí ágúgwáan. Gwów áshúshwóógú ná shí ashúshwóógú í á shí jímb, tǔɔ mǎŋ, mǎ kú ná nyingǎ bǎ. ²^qMǎ mú dúg Yurúsǎlem ágúgwáan, ḡkǐŋkǐ ḡgwǎla ḡgǎ shulǎ wú gwów wǎ Zembí. Í á bǎ í mó shín cwǔ nyúul nda mudá mǎ kwísha ná a kǎ béya yé. ³^rMǎ mú gwág dúl kǎl í ḡgǎ wú *caangǎ mǎ Zembí dí, í ḡgǎ cǐ ná ḡkulú ná: «Zembí bǎnɔŋ buud banda dán wǎga. Zembí mǎ zǎ jǐ búúd dí, buud bwá músǎ bǎ búúd bé, nye ntǎg Zembí wǎŋ. ⁴^sA bá cind bwo mǎzhwílle mǣsh, bwá ábúlé ná bwǣle dǎ yǎ, bwá kú ná bwǣle dǎ sǎ mǎshwiy, kú ná bwǣle jug ná mǎcey. Isǎ í acwúlú í á mó cǔ.»

^{††}**20:8 Gǎg ná Magǎg:** Ntǎni wǎ múúd micúndǎ Ezekeyl nyǎ a jǔw buud bwá ḡgǎ lúmbúli ná kúl mǎ Zembí wá yé. Wo jǐ ná ḡkul dúg gwo Eze 38 ná 39 dí.

^h**20:6** 1.6; 2.11 ⁱ**20:8** 13.14; Zho 11.4; Eze 38.2, 10-12

^j**20:9** Ilḡ 2; 2Oj 1.10, 12; Sǔm 78.68; Eze 38.22; 39.6 ^k**20:10** 19.20

^l**20:11** 5.7; 6.14; 21.1; Sǔm 114.3, 7; Mat 24.35; 2Pr 3.10

^m**20:12** 3.5; 22.12; Dan 7.9-10; MmN 32.32

ⁿ**20:14** 20.10; 1Kr 15.26 *shwiy ábeé*: 2.11 ^o**20:15** 3.5

^p**21:1** 21.5; Iza 65.17; 2Pr 3.13 ^q**21:2** 3.12; 19.7; 21.9–22.5; 22.17; Iza 52.1; Mat 22.2; Gal 4.26; Heb 11.16; 12.22 ^r**21:3** 7.15; Lǎv 26.12; Eze 37.26-28; Zak 2.9;

2Kr 6.16 ^s**21:4** 7.17; Iza 26.19; 35.10

⁵ Muud nyə á bə a njúl caangəd yé mú ci ná: «Wo má dúg í? Mə ngə sá isā byēsh ogúgwáan.» Nyə námá nó: «Cilóg isā íni, nəcə iciyá byām bísə í abúgúlág, bísə obúbálé.» ⁶ ^u A mú námá ci nə mə nó: «Í má bə! Mə ji Alúfa, mə Oméga[¶]. Mə ji Mətédédúlé, mə Məshíné. Muud ngə gwág shwáásúlə minú yé, mə e yə nyə məjúwó má ncwun á cug, a ngul mwo ashwā. ⁷ Muud yēsh mə bá ntə yé, dé kəw mə bá yə nyə wóni, mə ka námá bá bə Zembí yé, nye bə mwān waamā. ⁸ Wuud bwó júłó mányúul fúndə cúwúlí wá bān í, nə buud bwó á má yəw búgúlálə Yésus wá, nə wəngəles bwó á má sá icug nkí dana mísh má Zembí dí wá, nə ogwúl c búúd í, nə buud ó janga, nə buud ó ncidə, nə buud bwó ngə yə ozembí wā yadúg gúmá wá, nə minjínjǝǝ, búni bēsh bwó bá shúgula nji bí kuda nə fidə dí, shwiý ábēē wóni.»

Yurúsəlem ágúgwáan

⁹ Nə ndéé, wəngəles zangbá bwó á bə bwó mbíd ikwōw zangbá lwándúlá nə okwaag-jumə zangbá wā məzhúgúlá wá, ngwól á cínəngú mú zə lās nə mə nó: «Zaá, mə zóg lwágulə wo mudá má zó béya yé, mudá mə Mwā Ncwəmbe.»

¹⁰ ^y A mú kə nə *jím jām wúl məma mbúnj dí gwōw. A mú lwágulə mə Yurúsəlem, nkénkē ngwóla ngə shulə wú gwōw wó Zembí. ¹¹ ^z Í á bə nə milwaná mí Zembí, í ó du lwenya nda jǝǝ kwóógú

bwó du jōw ná zhāspə yí, zhāspə wəngə njúl wo təl ká wo ngə dúg ká, námá nda yēn kristāl. ¹² ^a Yurúsəlem wəngə nyə á bə nə məma gwaa-gwaa mányung má má lyé íkómb byēsh ná kesh, mányung wəngə nə mimpumbé wúm nə mímbá, nə wəngəles wúm nə óbá bwó njúl isándólé. Mínná má á bə námá mícilyá cínəng mimpumbéd, mínná má íbend wúm nə íbá yā bwán ó *Izəwəyēl. ¹³ Mimpumbé wúm nə mímbá myəng mí á bə, kómb jwōw í du cúwo yí mimpumbé mílól, *māncwúm má jwōw^{§§} mimpumbé mílól, *mákwól má jwōw* mimpumbé mílól, kómb í du jímə yí mimpumbé mílól. ¹⁴ ^b Bwó á fwə mányung mə ngwóla wəngə nə məwáál má mákwóógú wúm nə mábá, bwó mú cilə *búúd c lwámá ó Mwā Ncwəmbe mínná máng məkwóógú wəngəd, búúd c lwámá bwó á bə wúm nə óbá wá.

¹⁵ ^c Engəles nyə á ngə léshe nə mə yé nyə á bə nə máda ná a zó yigula ngwóla nə mimpumbé, nə mányung; máda wəngə nyə á bə síyá nə or. ¹⁶ ^d Ngwóla í á bə íkómb byēsh ná jəlá, məgwaa nə məbwugúlu mēsh cé ngwūd. Engəles mú ngə yigula ngwóla nə máda; a mú kwey ná nə məgwaa, nə məbwugúlu, nə cé kələ gwōw, byēsh í á bə cé ngwūd, *osutād[†] otósshin wúm nə óbá. ¹⁷ A mú námá yigula mányung mə ngwóla, a kwey ná māsə kələ gwōw okudé[‡] təd nə

[¶]21:6 Ikaṅgá íbá íni bísə, nə kaṅgá áshúshwóógú nə áməzhúgúlá yā kál lú gurēk.

^{§§}21:13 *māncwúm má jwōw*: Í ká ná Nord; wo é kwey féél-féélí yé nkəw á oféél-féélí ó iciyá dí.

*21:13 *mákwól má jwōw*: Í ká ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé nkəw á oféél-féélí ó iciyá dí.

[†]21:16 *sutād*: jisə kúnə-kúnə omáda mitəd mimbá.

[‡]21:17 *kudé*: Jisə kúnə-kúnə kúl máda.

[†]21:5 5.7; 21.1; Iza 43.19; 2Kr 5.17 *obúbálé*: 19.9 ^u21:6 1.8; 7.17; 22.1; Iza 55.1; Zak 14.8; Yuá 7.37 ^v21:7 2Sa 7.14; Eze 11.20 ^w21:8 2.11; 19.20; 21.27

^x21:9 Iza 54.1-17; 15.1 ^y21:10 17.3; Eze 40.2; Mat 4.8 ^z21:11 21.18, 23; Iza 60.1-3, 19; Eze 43.2 ^a21:12 7.5-8; Mət 35.22-26; MmN 28.21; Eze 48.30-35

^b21:14 Heb 11.10; Ifz 2.20 ^c21:15 11.1; Eze 40.3 ^d21:16 Eze 48.16-17

məwúm mənɔ̃ nə ɔ́nɔ̃, ɲǵǵǵə yigula nda búúúú bɔwə də yigula ísà ná.

^{18e}Bwə á mɛ mənyuŋg mɔwɔŋgú nə məkwóóǵú bɔwə də jɔw nə zhàspə má, bɔwə lwɔ̃ ɲǵwǵǵə nə fwámé or áfufaanə, a dúǵǵǵ ɲkənuwa nda fwámé yèn.

¹⁹Bwə á ɲǵə wá məkwóóǵú məváál mēsh mífɔwɔ̃yá myà nyuŋg ɲǵwǵǵə dí ná í bǵǵ ɲkí nywa dúǵ. Bwə á sá ná, fwɔ̃yá áshúshwóóǵú dí, bɔwə wá kwóóǵú bɔwə də jɔw nə zhàspə yí; ábɛɛ dí, bɔwə wá dɔwɔŋg bɔwə də jɔw nə safir yí; aléel dí, bɔwə wá dɔwɔŋg bɔwə də jɔw nə kalused-wàn yí; ányina dí, bɔwə wá emeròd.

²⁰Bwə á wá dɔwɔŋg bɔwə jɔw nə sardwàn yí átána dí, konalín ásamuna dí, krizolít ázangbád, beríl ámwomb dí, topáz áyibuúú, krizopurás áwúmúú, yasét áwúm nə ɲǵwúúúú, ametistə mú kə shúǵǵǵ áwúm nə bɛɛ dí. ²¹Minjuwug myà mimpumbé wúm nə mímbá mí á bə sýyá nə kwóóǵú álal-kus bɔwə də jɔw nə pǵrlə yí, nda mpumbé, nda pǵrlə. Bwə á kwaag ɲjwóŋ ánúní á ɲǵwǵǵə nə fwámé or, or wɔwɔŋg ɲjúl, wo tál ká wo ɲǵǵ dúǵ ká, nda yèn.

^{22f}Mə a shíǵé dúǵ tɔɔ *Mpáánzə Zembí ɲǵwǵǵə wɔwɔŋg wēsh dí. Zembí Cwámba á ɲkul nyēsh bá *Křst wó búśǵ tǵŋ Mpáánzə á ɲǵwǵǵə wɔwɔŋg. ^{23g}ɲǵwǵǵə wɔwɔŋg í áŋǵé nə jǵ jwǔw, kú jǵ ɲkwóond; milwanə mí Zembí wó mí ɲǵǵ kwan wə, Mwà Ncwəmbe jǵsə mɔɔs í ɲǵǵ kwan ɲǵwǵǵə wɔwɔŋg yí. ^{24h}Ikúl ishús í bá də cǵǵə nyódí mǵŋkenyad, micí myà shí mí bá zə də tɔɔm wǵŋ cínɔwɔ. ²⁵ⁱMimpumbé myé mí ábúlé bwele də feed, nəcé ibulú í ábúlé ná də bə ɲǵwǵǵə wɔwɔŋgúú. ²⁶Bwə bá zə də nti tɔɔm nə mílwanə myà íkúl

ishús cínɔwɔ. ^{27j}Sà jí ɲkí dana mísh mə Zembí dí yí í ábúlé bwele kə cínɔwɔ, tɛem bə múúúú nyə a mə wusə nyúúú ísà í ádu-danə dí nə íjǵǵ dí yé. Buud bɔwə bá kə cínɔwɔǵú ɲjǵ bɔwɔŋg mínə mǵŋ mǵśǵ cilyá kálaad á cǵǵ mə Mwà Ncwəmbe dí wá.

22^kNə ndéé, *ɛŋǵǵǵes éne mú lwó mə ɲǵwǵǵú mǵjǵúwó mə cǵǵ, í ɲjúl nə ɲkúl-ɲkúl nda yèn křstál; ɲǵwǵǵú wɔwɔŋg í ɲǵǵ zhu *caangǵ mə Zembí bá Mwà Ncwəmbe dí, ^{2l}ɲǵǵ wó tǵm ɲǵwǵǵə, líí cǵǵ í tál mǵnciindyə mə ɲǵwǵǵú mǵbá mēsh dí. Líí jɔwɔŋgú í də bə nə mpumə ɲkwóond yēsh á mbú, buud də mwáǵǵ mpúmə cínɔwɔǵú ija wúm nə íbá ɲkúmba mbú. Ikáá byé í də lwag íkúl í cǵǵé *Oyúden yí. ^{3m}Sá í ábúlé ná ɲyǵŋǵə bwəma nə mǵlweemyà ɲǵwǵǵə wɔwɔŋgúú. Caangǵ mə Zembí bá Mwà Ncwəmbe í bá bə wu. Osóúú ú mǵśǵál ú Zembí bɔwə bá sá Zembí ísý. ⁴ⁿBwə bá dúǵ mpwóómbú nyé, bɔwə bə nǵmə nə jínə dé cilyá mǵmpwoombúú. ^{5o}Bulú í ábúle ná də yínd wu. Buud bɔwə ábúle ná də jǵ mǵŋkenya wu, kú nǵmə jǵ mǵlámba, nəcé Zembí Cwámba mə bá də kwan bwo. Bwə bá bə nə íjwǵǵə kandǵǵə á kandǵǵə.

Yésus wál bá ɲyǵŋǵə zə

^{6p}ɛŋǵǵǵes mú ci nə mə ná: «Íciyá íǵa bíśə í abúǵǵǵǵ, bíśə obúbǵlé. Cwámba, Zembí mə jwú nə *mishíshim mí *búúúú c mícúndə yé, nyə á nti mə ná, mə *ɛŋǵǵǵes yé mə zǵǵ lwǵǵǵə ósóúú c mǵśǵál bɛ sǵ í wál bá zə sýy yí.» ^{7q}Yésus mə ci ná: «Dǵǵí, mə wál bá ɲyǵŋǵə zə. Muud mə báǵǵǵǵ íciyá kálaad éǵa ɲǵǵ cúndə yé, nywáá mə jǵla.»

^e21:18 21.11; Iza 54.11-12; Eze 28.13 ^f21:22 11.17

^g21:23 22.5; Iza 60.1-2, 19-20; 24.23 ^h21:24 Sôm 68.30; Iza 60.3 ⁱ21:25 Iza 60.11 ^j21:27 21.8; 22.15; Iza 35.8; 52.1; Eze 44.9; 1Kr 6.9-10; 2Pr 3.13 *kálaad á cǵǵ*: 3.5

^k22:1 21.6; Eze 47.1-12 ^l22:2 21.21 *Lǵǵ*: 2.7

^m22:3 7.15; Zhe 3.17 ⁿ22:4 14.1; Sôm 17.15; Mat 5.8 ^o22:5 1.6; 21.23; Dan 7.18, 27 ^p22:6 1.1; 10.7; 19.9; Mis 11.27-28; 13.1 ^q22:7 3.11; 22.12, 20

⁸rMə Yuánes wə mə á gwág isâ ini, mə wə mə a dúg byo. Ja mə á gwág mə dúg byo yí, mə á wusə nyúul mbúm-budí éngəles nyə á ngə lwó mə byo yé dí shí makuú, ná mə yə nyə gúmá. ⁹Nyə ntāg nə mə ná: «Mbô! Kú beeg sá ntúni! Mə ji muud gwoong wán ná shé ngə sēy sēy ngwūd, nə mə nə binón omínyonə bōd búud ɔ mícúndá, nə buud bwə ngə baagulə iciyá í kálaad éga wá. Yidagú yə Zembí gúmá!»

¹⁰sA mú nyíngə ci nə mə ná: «Wo kú shweel iciyá kálaad éga ngə cúndə yí, nəcə isâ byəong í wál zə sý. ¹¹tMuud mə du sá olíngí yé, nyíngə ngə sá olíngí; nyəong mūsə nə nyéé mísh mə Zembí dí yé, nyíngə bə nə nyéé. Muud ngə sá otútəlí yé, nyíngə sá otútəlí, nyəong jí nkəkəké múúd yé sá ná a nyíngə bə nkəkəké múúd.» ¹²uYésus mú ci ná: «Dugí, mə wál bá nyíngə zə. Mə zag ntāg nə myəna, mə bá zə ngə jəna nə buud ngə bə sósíngú mə múúd yēsh. ¹³vMə ji Alúfa, mə Oméga. Mə ji ashúshwóógú, mə áməzhúgúlá. Mə ji Mətéédúlé, mə Məshíné. ¹⁴wBuud bwə ngə gusa íjud byán wá bwə mə jəla, nəcə bwə bá bə nə zhií mə kúmá líí cug dí, bwə bə námə nə zhií mə nyíi mímpumbé mí ngwólád. ¹⁵xNgwóla dí tónn nye mə bá bə, nə buud bwə á lweegushi ícug nda ompyə wá, nə buud ɔ ncidə, nə buud ɔ janğa,

nə ogwúl ɔ búúd, nə buud bwə ngə yə ozembí wá yadúg gúmá wá, nə muud yēsh mə céél íjǝǝ á ngə námə bwiing byo yé. ¹⁶yMə Yésus mə a nti éngəles waamə ná a zóg bwaagulə mádɔ dí ná isâ ini bísə obúbálé. Mə ji mbyágá á mpwon buud mə *Dávid, mə ji acén-cení mə du faan kúndə mán yé.»

¹⁷zNkəkəké Shíshim bá ngwóol mə Mwá Ncwəmbə bwə ngə ci ná: «Zaág!» Muud yēsh ngə gwág yé cíg ná: «Zaág!» Muud ngə gwág shwáásúlə minú yé zóg. Muud mə jíi mójúwó mə cug yé, lógúg mwo ashwá!

¹⁸aBí buud ngə gwág iciyá kálaad éga ngə cúndə wá, mə Yuánes, mə ngə bwaagulə bí ná, muud mə kwádúlə gúl ciyá wa yé, Zembí bá námə kwádulə nyə okwaag-jumə kálaad éga ngə lwó wá. ¹⁹bMuud mə ká námə béég gúl sá wa iciyá kálaad éga ngə cúndə dí yé, Zembí bá béég múúd wəongú dé kəw lə isâ kálaad éga ngə lwó yí, ntó ji ná a nda yə nyə nkul mə də íbumá í líí á cug, nda yə nyə nkul mə nyíi nkəkəké ngwólád.

²⁰cMuud ngə bwaagulə ná isâ byəong bísə obúbálé yé ngə ci ná: «Haaw, mə wál bá nyíngə zə.» Amen! Yé Cwámbe Yésus, zaág!

²¹dCwámbe Yésus kə sá bí bēsh mpaam.

^r22:8 1.9; 19.10 ^s22:10 Dan 12.4 ^t22:11 Iza 56.1; Eze 3.27; Dan 12.10

^u22:12 2.23; 6.10; 15.3; 16.5-6; 19.2, 11; 20.12-13; 22.7; Sôm 28.4; Mik 24.12; Zhe 17.10; Mat 16.27 ^v22:13 1.8 ^w22:14 7.14; Sôm 118.19-20 líí: 22.2

^x22:15 21.27; Ifz 5.5 ^y22:16 1.1; 5.5 *acén-cení mə du faan kúndə mán yé*: 2.28; Ilj 24.17 ^z22:17 21.2, 6 ^a22:18 Mbá 4.2; 13.1; Mbá 29.19 ^b22:19 líí: 2.7 *kálaad*: MmN 32.32 ^c22:20 3.11; 22.6; 1Kr 16.22 ^d22:21 Gal 6.18